BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
8 Q
37
VIII C 12
14-6-K-12

AVGVSTINI NIPHI

PHILOSOPHI SVESSANI IN
ARISTOTELIS LIBROS

De Cœlo & Mundo Commentaria, Nuper ab innumeris erroribus expurgata.

QVIBVS ETIAM OMNIVM SENTENTIARVM, *ac notabilium dictorum recens adiectus eſt Index.*

Quam uero emendatiora poſt omnes alias in hac æditione ſint. Legenti patebit.

Venetiis apud Hieronymum Scotum.

M D LIIII

Al. 25. I. 30

INDEX SENTENTIARUM *& expoſitionum notabilium, quæ in commentarijs Auguſtini Niphi Philoſophi Sueſſani ſuper libros de Cœlo, & mundo, continentur, nuperadditus.*

ABſtractum côſideratur ratione priuatiua. folio. 2.1.D
Accidês naturale duplex, ſeparabile, vt ſanitas animali & inſeparabile vt riſibile homini. 116.4.H
Accidentale interdum accipitur prout diſtinguitur contra eſſentiale, & aliquâdo contra naturale. 117.1.A
Actus triplex eſt. 157.2.C
Aequidiſtâtia eſt cauſa locationis terræ in medio, vt cauſa ſine qua nô. 113.2.B
Aequidiſtantia cauſat frigiditatê, vnde oritur grauitas & inde quies. 214.3.F
Aer ſua grauitate adiuuat graue ad motum, & leuitate leue. 132.3.E
Aer expellitur a lapide, & expellit lapidem. 132 3.E
Aere ammoto non fieret motus violentus ita facilis, neque ita bene. 131.3.B
Aer, vt eſt corpus continens paſſiuum & diuiſibile, eſt neceſſarius motui. 132.3.H
Aeris diuiſio eſt neceſſaria in eſſe motus. fol. 132.2.D
Aer ubiꝗ grauitatem habet, præter quâ in aqua & terra, vbi leuitatem habet. fol. 160.2.D
Aeterna habent ordinem neceſſarium inter cauſam & effectum. 115.1.B
Aeterna non habent agens, mediante alteratione. 249 4.E
In Aeternis animalibus melius eſt neceſſarium quam poſſibile: quod non dicitur in illis, niſi inquantum ſequitur ad neceſſarium. 90.1.C
In Aeternis non eſt plus vno indiuiduo ſpecie. 97.4.F
Aeternis & corruptibilibus nihil eſt cômune vniuocum. 98.1.A
Aeternum & immobile non poteſt immediate agere in rebus gñabilibus. 17.1.A
Aeternum quandoꝗ non eſſet ens, ſi poſſet eſſe genitum. 68.2.C
Aeternum tam in ſubſtantijs quam in accidentibus, non poteſt eſſe corruptibile. fol. 67 4.H
Aeternum ſi eſſet corruptibile, poſſet non eſſe, quod eſt contra rationem æterni. fol. 68.1.D
Aeternum ſi eſt corruptibile eſt in eo potentia infinita ad corruptionê. 68.3.G
Agens & patiens dupliciter relatiua ſunt: uno modo per ſe, alio modo per accidens. 216.2.A
Agens omne eſt operis gratia. 83.1.B
Agens diuinum, eo quod eſt optimû, agit propter ſe & propter aliud. 83.2.B
Agentia æqualia in patiêtibus æqualibus, agût in omnibus ſuis partibus. 44.3.B
Agentia naturalia agunt primo propter aliud, ſecundo propter ſe. 83 2.B
Alterabile poteſt augeri & corrûpi, ideo cœlum non alteratur, quia non augetur, nec corrumpitur. 25.3.H
Alteratio non conuenit cœlo, quia caret contrario. 15.4.E
Alteratio temporaria, quæ fit per materiam & contrarium, non competit cœlo. 16.1.C
Alteratio duplex, corruptiua, & perfectiua. 13.2.C
Alteratio qualibet ſemper fit a principio extrinſeco, quâquam corpora cum per criſi ſanantur, ab intrinſeco ſanari videantur. 157.4.F/158.1.A
Anaxagoras poſuit mundum cepiſſe ex immotis. 128.4.B
Anima cœli ſi mouet vi & conatu, nô poteſt eſſe beata. 77.1.C
Animal mouetur propter ſpiritû miſſum ad membra motiua, & propter deſiderium aſſequendi aliquê finê. 91.1.B
Animalia cœleſtia non habent contingentiam, quia non habent materiam, ſed tantum intellectum. 92.1.C
Animalia mouentur a ſe perfectiue & initiatiue. 132.4 F
Animalia ſublunaria mouentur per ſcientiam a rebus cauſatam. 91.4.E
Animalia diuina mouêt ſe per ſcientiam, quæ eſt cauſa rerum. 91.4.E
Animam humanam eſſe immortalem, nô repugnat rationibus Ariſtotelis in primo de Cœlo. 74.1.C
Aqua ammota terra, moueretur ad centrum contra naturam propriam, ſed illue deſcenderet per naturam communem, ſcilicet ꝙ omnia grauia tendant deorſum. 89.2.B
Aqua & terra ſunt eiuſdem generis grauis ſimpliciter, differunt autem ſecundum magis & minus: ignis autem & aer ſunt eiuſdê generis leuis ſimpliciter, & differunt ſ. in magis & minus. 153.4.F G
Aqua ſubtracta, cur terra non aſcendat ad replendum vacuum. 163.3.H
Aqua, cur calefacto fundo amphoræ, trahitur, ſi aqua fuerit prope foramen amphoræ. 163.3.E F
Aqua vbiꝗ grauitatem habet, præterquâ in terra, vbi leuitatem habet. 160.1.D
Aquæ ſuperficies vna eſt cum ſuperficie aeris, terræ vero & aquæ non vna eſt. fol. 163 3.E
Ariſtoteles errauit ponens mundum Deo coæternum. 11.2.A
Ariſtote. poſuit Deû abſꝗ orbe. 104.3.F
Ariſtotele. voluit omnia habere ſuum periodum qua viuunt, vel permanent ſtabilia. 140.3.F
Ariſtoteles primus fuit, qui poſuit mundum æternum. 17.3.B
Ariſtoteles accuſatus quod ponebat mundum æternum, apud ſacerdotem, fugit in calcidem. 17.4.E
Aſtra dicuntur ignea æquiuoce. 12.3.E
Atoma Phyſice indiuiſibilia ſunt, ſed mathematice diuiſibilia. 152.3.H
Atomi, quia ſunt corpora ſimplicia, habêt ſimplicem motum. 136.3.H
Auctio & diminutio nô côpetunt cœlo, quia non generatur, nec corrûpitur. 15.3.F
Auerrois ſententia de grauium & leuium motu. 156.3.F G
Augeri & diminui non conuenit cœlo. fol. 15.2.C
Augmentum & diminutio requirit materiam & cibû, qui ſit contrarius in principio, & ſimilis in fine. 15.2.D

C

CAuſa & cauſatum in æternis, ac generabilibus ſunt eiuſdem rationis vniuocæ, in 10ne Metaphyſica. 115.3.E
Cauſæ eiuſdem naturæ producût effectus eiuſdem naturæ. 148.1.A
Caldæi cœlum appellauerunt æthere a curſu perpetuitate. 27.4.B
Calidum ſecundum Platonicos calefacit paruitate, ac tenuitate partiû. 149.1.C
Calor ad nos tranſmiſſus a ſtellis, arguit eas etiam poſſe ad nos tranſmittere ſonum, ſi quem ederent. 100.2.C
Calor cœlicus eſt vitalis, & côſeruatiuus. fol. 12.3.E
Catholici ſentiunt cœlum eſſe augmentabile per potentiam agentis, nô ipſius cœli. 18.4.F
Cœleſtium corporum perfectio eſt continere, propterea corpus erit perfectius, quanto erit a terra remotius, quia magis continet. 107.4.E
Cœleſtium motuum alij generant, alij côſeruant hæc inferiora. 75.4.E
Cœli forma non eſt natura, ſed intellectus. 76.2.A
Cœli non habent phantaſiam: quia carent inſtrumentis ſenſuum, quæ non dantur niſi ad conſeruandam ſalutem, qua conſeruatione non indigent cœli, quia non poſſunt illis accidere occaſiones & caſus. 91 4.F
Cœli conuerſio non eſt cauſa quietis terræ ad medium. 110.4.H
Cœlum eſt ſphæricum naturaliter, eſſentialiter, & inſeparabiliter, terra autem ſphætica eſt naturaliter, accidentaliter, & ſeparabiliter. 116.4.H
Cœlici animalis ſunt duo membra principalia, Sol præſtantia lucis & cœlum ſtellifrum præſtantia motus. 58.4.E
Cœlo vltimo, quod eſt primû corpus, debetur prima figura, i. ſphæricæ. 57.1 A
Cœlicum animal differt a morticinio, quia eſt compoſitum ex membris ſimilaribus. 90.3.E
Cœlo non dantur ſenſus quia non ſubeſt calamitatibus. 91.4.G
Cœlum per ſe côſideratur in libro de cœlo ſecundum [illegible]. [illegible].3.B
per Cœlum [illegible] Ariſtoteles quintum corpus in ſecundo de Cœlo. 75.2.B
Cœlum non eſt graue neꝗ leue. 10.1.B
Cœlum non eſt graue, neque leue, quia non mouetur a medio, neque ad medium. 11.3 G
Cœlum ſi eſſet igneum elementaria ratione, iam deſtruxiſſet elementû ſibi proximum, & illum ſequens, vnde omnia eſſent ignea. 12.3.E
Cœlum, quia eſt figuræ ſphæricæ, differt ab elementis, quæ ſunt rectæ ſecundum Empedoclem. 12.2.B
Cœlum, quia eius materia non eſt tranſmutabilis, differt ab elementis. 12.2.C
Cœlum & elementa ſunt eiuſdem naturæ ſpecificæ ratione Metaphyſica, ſed ratione Phyſica differunt. 12.2.D
Cœlum conſideratum prout dependet ab aliquo ſpeciali dicel eſſe graue. 12.4.H
Cœlû non mouetur motu côtrario alicui

motui

motui, igit non eſt corruptibile. 13.4.G
Cœlum dicitur genitum, i. emanor ſea cauſa. 14.3.G
Cœlum eſt æternum, quia eſt locus Deorum immortalium. 16.4.F
Cœlũ nõ põt fieri maius, aut minus, igi nõ põt generari, nec corrumpi. 18.3.H
Cœlũ ſi eſt infinitũ, infinitæ lineæ egrediẽtur a centro, quæ cauſabunt intervallũ infinitum, qđ ptranſiri non poterit, ſic cœlum non movebitur motu circulari quod eſt contra ſenſum. 28.1.B
Cœlũ põẽ iſinitũ ducit ad ipoſſa. 29.4.H
Cœlũ eẽ iſinitũ ex parte cõuexi, & finitũ ex pte ↄcaui affirmat a qbuſdã. 40.4.F
Cœlum viuit participatiue, & intelligentiæ per eſſentiam. 58.3.H
Cœlũ dr æternũ, qa habet eſſe indeficiens, immortale, quia æterno tpe viuit, & diuinum quo ad operationem. 35.3.G
Cœlum mouet ſine labore, qa non eſt cõpoſitum ex cõtrariis principiis. 76.1.C
Cœlũ quia eſt animatũ, habet dextrum, & ſiniſtrum. 79.1.A
Cœlũ habet diuerſas partes. i. ſtellatam, & ñ ſtellatã, attñ ñ ſunt cõtrariæ. 80.2.A
Cœlũ moueri plurib⁹ motib⁹ neceſſe ẽ, vt cõtinuet gñatio & corruptio. 84.1.A
Cœlum habet corpus rotũdum, vel eſt ipſum corpus rotondum. 83.1.D
Cœlum non eſt in loco continente, ſed in contento. 87.4.G
Cœlũ eſt rotundiſſimũ, qa cætera dñr magis & min⁹ rotũda, iquãtũ illi magis & min⁹ aſſimilãt i rotũditate. 89.1.C.D
Cœlum caret eã contingentiæ ad utrunq; ideſt materia prima. 90.1 C
Cœlum ſi deliberaret, oporteret præternaturaliter diſponi. 91.3.F
Cœlũ reſiſtit motui uel per naturalem inclinationẽ ad aliũ motum, vt aĩal aĩæ, vel p potentiã ad aliud vbi, q̃ motor inrẽdit, vt cœlũ ſuo motori. 93.1.A
Cœlum continet tempus veluti cauſa ſuũ effectum. 71.2.C
Cœlũ ſtelliferũ eſt primũ mẽbrũ cœlici animalis, q in eo ineſt prima cœlorum actio, quæ eſt motus diurnus. 98.3.E
Cœlum non rareſit, nec condẽſatur, quia non eſt diuiſibile. 99.3.E
Cœlum circunſcripta Intelligentia, nullam habet perfectionem, immo nõ eſt ens, niſi in anima. 103.2.C
Cœlum eſt infinitum propter carentiam materiæ, & contrarii & finitũ qualitate motus, quia corpus eſt. 106 4 F
Cœlum ſi omnia cõtinet, eſt omni ex parte ſphæricum. 151.2.B
Cœlum non mouetur motu recto ſm naturam, nec præter naturam. 11.2.B
Cœlũ & ſtellæ ſunt rotũdæ figuræ, qm ſic maxie ſic apte ſerri velociſſime. 99.2.A
Cœlum mouet pluribus motibus, pp generationem & corruptionem. 84.1.A
Cœlo ẽ ſurſum deorſum, & aliæ dfiæ ſm rem, & ſm ſubſtantiam. 81.4.E
Cœlum vocatur elementum, quia eſt corpus ſimplex. 219.1.D
Cœlũ primum eſt aggregatum ex oibus orbib⁹, q mouẽt motu cælico. 119.2.A
Cœlum non eſt infinitum, quoniã eſt clauſum terminis. 13.3.H
Cœlum eſſe infinitum infert inane eſſe infinitum, & tempus, quo inane deſcribitur eſſe infinitum. 33.2.A
Cœlum non habet alterationem ſanitatẽ, morbum ſenectutem, nec alia quæ conſequuntur primas qualitates. 16.1.C
Cœlum non habet contrarium, quia tunc daretur ſextum corpus. 17.4 F
Cœlum eſt quodam medium inter diuinas ſubſtantias & ſublunares. 17.1.A
Cœlum non eſt corruptibile, quia eius formæ nihil eſt contrarium. 14.1.B
Cœlũ totũ eſt unũ aĩal magnum. 98.1.D
Cœlici animalis motus diurnus eſt primus & per ſe. 98.2.A
Circularis motus non eſt duplex, quia circularis non contrariatur circulari, ſicut motus, qui eſt a medio, ei qui eſt ad medium. 5.3.F
Cõmentator neſcieus cõfutare veritatẽ, i iniurias ↄtra theologos prũpit. 49.1.C
Cõparatione aliqd denoĩatur dupl'r, uel intrinſece rõne fundamenti, uel extrinſece ratione relationis. 159.4.F
Compoſitio duplex eſt. 159 2.D
Compoſitum eſt infinitum, quam unũ ex componentibus vel omnia ſunt infinita magnitudie, vel multitudie. 26.4 C
Compoſitum mouetur a parte prædominante. 5.4 F
Cõpõ eſt prior natura reſolõne. 137.1.C
Cõpoſitũ oẽ intrinſeca neceſſitate ẽ reſolubile in partes, ex qbus eſt. 124.1.A
Continuum eſt magnitudo in ſemp diuiſibilia diuiſibile. 2.2.D
Continuũ eſt genus corporis, quatenus eſt accidens inſeparabile a corpore, quod ſine ipſo eſſe non poteſt. 3.1.B
Contraria debent eſſe æqualia ſecundum qualitatem. 35.4.H
Contraria principia motus cauſant laborem in animali. 76.1.C
Contrarietas motuum eſt ſm lõgitudinẽ rectam. 21.2.D
Cõtrarietas in motu circulari argueret cõtrarietatem in eadẽ ſpẽ, qđ eſt ſm naturam impoſſibile. 24.2.C
Contrarietas partium non arguit contrarietatem totius. 21.1.A
Contrarietas eſt maxima diſtantia, quæ recto menſuratur. 21.4.H E
Corpus triplex, Metaphyſicum, Mathematicum, & Phyſicum. 1 4 E
Corpus tm̃ eſt ex oi parte diuiſibile. 2.3.E
Corpus ſolum orthogonaliter diuidi põt per diametros. 3.1.B
Corpus diuidi ex omni parte, & tribus modis, idem eſt ſecũdum Auer. ibidem.
Corpus ad nullum corpus exterius definitum, eſt ſimpliciter perfectum. 4.1.B
Corpus infinitum eſſet imperfectum, qa non clauderetur dimenſionibus, quod eſt de ſui ratione. 8.3.H
Corpus cœleſte non habet materiam, niſi ad vbi ſecũdũ Auer. 15.1.B
Corpora mota circulariter corrumperentur, ſi vnum impediret aliud in motu, ſed hoc non eſt inconueniens in corporibus motis recto motu, quia ſunt corruptibilia. 23.1.D
Corpus mobile circulariter mouetur circa medium. 32.3.E
Corpus actu infinitum fieri repugnat enti. 24.2.D
Corpus infinitum non eſt actiuum, nec paſſiuum, igitur non eſt aliquod corpus infinitum. 46.1.B
Corpus nullũ eſt extra cœlum. 46.1.C
Corpus nullum infinitum eſt actiuum vel paſſiuum, igitur nullum corpus infinitũ eſt corpus ſenſibile. 46.3.F
Corpus infinitum eſſe in loco, implicat cõtradictionem. 48.1.D
Corpus naturale non inuenitur, cuius motus ñ ſit naturalis ab intrinſeco. 50.1.B
Corpus qđ in infinitũ diſtaret, iſinita velocitate moueretur, & ſic eſſet infinitum graue uel leue. 51.3.H
Corpus naturale eſſe extra cœlum, inferret extra cœlum eſſe locum, uel uacuũ vel tempus. 58.1 A
Corpora cœleſtia mouentur primaria intentione propter ſe, & ſecundaria propter nos. 82.4.G
Corpus quatenus infinitum, eſt immobile. 109.1.C
Corpus non componitur ex ſuperficiebus quia ſuperficies ſuperficiei addita, non facit maius corpus. 125.2.A
Corpus non mouet, niſi moueatur. folio. 126 4.H
Corpus quod mouet quia mouetur, taliter mouet, qualiter mouetur. 127.1.A
Corpus motum naturaliter, neceſſario eſt graue uel leue, ut moueatur ad medium uel a medio naturaliter. 130.2.F
Corpus nec graue nec leue, moueretur, et infinita velocitate. 130.4.H
Corpus minoris quantitatis facilius ſurſum pellitur ab eodem violentante. 131.1.D
Corpus fit ex corpore ſm indiuiduum, non ſecundum genus. 133 4 F
Corpus non eſt abſtractum a decem Prædicamentis. 133.4.E
Corpus maius corrumpi arguit corrumpi & minor. 140.2.B
Corpus vnum altero leuius eſſe penes plenum & uacuum trifariam intelligitur. fol. 153.1.A B
Corpora naturalia & magnitudines p ſe mobiles ſunt in loco. 4.3.H
Corpora ſimplicia tot ſunt, quot ſunt motus ſimplices. 19.2.A
Corpora ſimpliciter ſunt tantum tria graue, leue & neutrum. 19.3.E
Corpora ſenſibilia, eo quod grauia ſunt, non ſunt ex lineis, & punctis, aut ſuperficiebus. 121.4.G
Corpora ſimplicia non feruntur in infinitum, quoniam quanto ſunt propiora ſuis locis tanto uelocius mouentur. folio. 51.3.F
Corpora fieri ex ſuperficiebus ſecundũ Platonem, eſt fieri ex ſuis formis principalibus. 125.3.E
Corpora, quæ mouent, ſi non habẽt naturale motũ, mouen' violẽter. 115 3.H
Corpori in eo q̃ quantum, non repugnat infinitum, ſed in eo q̃ corpus. 35.1.D
Corporum finitæ ſunt differentiæ, igitur elementa ſunt finita. 131.3.H
Corruptio rerum præternaturalis præuenit finem ſuæ periodi. 140.3.F

D

DEmonſtratio vniuerſalis pfectior eſt ex parte modi cognoſcendi, quam ex parte rei cognitæ. folio. 41.1.D
Dei potentia eſt terminata intenſiue ſecundum Peripateticos. 56.1.C
Deſiderium immortalitatis inſita homini, arguit immortalitatem animæ. folio. 85.4.G
Deus permanentiam attingit ſine actione folio. 124.3.F
Deus in cœlo non vt corpus in loco, ſed p operationem ſuam, quæ ibi potiſſimũ apparet. 16.4.H
Deus mouetur ſempiterno motu, quia eſt ſempiterna uita. 83.1.C
Deus & mundus ſunt coæterni. 15.2.A
Deus eſt in medio ortus, quia ibi apparet eius potentia. 16.3.F
Deus eſt infiniti uigoris in agendo, ſed defectu materiæ ñ agit in infinitũ. 70.2.B
Deus fecit mundum confuſum prius, deinde ordinauit. 70.2.C
Deus principaliter eſt in dextra parte cœli. 82.3.E
Dextrum & ſiniſtrum ineſt tantum perfectis animalibus. 78.4.F
Diametri cœli tres ſunt. 114.4.F
Dii omnes & Deæ nõ poſſent mouere terrã, niſi facerent cœlũ quieſcere. 114.1.B
Definitio perfecta eſt apta remouere omnem dubitationem accidentem in re. folio. 150.1.D
Definitio bona non adducit abſurdũ, ſed ſoluit. 153.3.H
Diſtinctio rationis duplex eſt, altera ex parte animæ tantum, altera ex parte rei. 156.3.E F
Diminutum eſt quod inuenitur plus uno in eadem ſpecie. 4.2.B

E

EClipſis nõ cauſatur a mã corpis cæleſtis, ſed a motu locali, qui interponit uel remouet opacum. 16.1.C
Effectus dupliciter dicitur naturalis, eſſentialiter, ut riſibile homini: accidẽtaliter, ut motus graui, & uiſus homini. folio. 112.c.D
Elementa ſunt uirtualiter in miſto. folio. 119.1.B
Elementa non limitant ſibi figuram eſſentialiter, quia ſunt materia omnium miſtorum cuiuſuis figuræ. 146.3.F
Elementa ſunt diſpoſitiua ut materia prima recipiunt formã miſtorũ. 146.3.H
Elementa non fiunt à corpore alio ab eis. folio. 141.3.E
Elementum, aut elementũ habens eſt omne, quod eſt in loco ui, uel naturaliter. folio. 141.3.H
Elementa fiunt ex corpore, quod actu ſit ſub corpore, & poſſit eo denudari. folio. 141.4 E
Elementa ſunt rotunda, qui a cœlo rotundo continentur. 87.2.A
Elementa, quatuor tantum eſſe neceſſariũ eſt, duo uidelicet extrema figu s ac terra, de eoq; media, aqua & aer. 161.4.H
Elementorum generatio eſt reſolutio ex miſtis. 157.1.C
Elementa omnia leuitatem habẽt præter terram. 160.1.D
Elementa non hñt motus & opera a conuerſione cœli, qa ſunt ante illã. 111.2.C
Elementa non generantur ex non corpore, quia daretur uacuum. 140.4.F
Elementa dupliciter contingit ordinari. folio. 157.1.CD
Elementa ſi eſſent vnum haberẽt vnicum motum. 238.2.C
Elementa dicuntur ſimilia & contraria. folio. 162.3.F
Elementa media propriis in ſphæris grauitant. 160.4.F
Elementa media, grauia, & leuia ſunt i cui non obſtat, ipſa eſſe grauia. 163.2.C
Elementa ante mundi conſtitutionẽ ſi potecant commiſcere, ſequitur mundum fuiſſe antequam eſſet. 127 3.F
Elementa pura corporum ſunt generabilia & corruptibilia. 140.2.C
Elementa in libro de Cœlo cõſiderant, vt mobilia ad locũ, & in li. de Gene. vt mobilia ad formam. 83.4.F
Elementa vera, licet ſint corruptibilia, tamen nunquam corrumpunt. 140.1.C
Elementa limitant ſibi figuras, quarum tranſmutatione mutantur in ſubſtantiam. 143.3.E
Elementa figurantur figura continentis. folio. 146.3.E
Elementa generari ex ſuperficiebus, & reſolui in ſuperficies, infert corpus generari ex non corpore. 144.4.G
Elementa mouentur in vacuum nõ ob aliquam intrinſecam reſiſtentiam, quemadmodum miſta. 256.2.A B
Elementa ſecundum Platonem mouebantur moto inordinato, antequam eſſet mundus. 126.3.F
Elementa vnius mũdi ſi eſſent alterius ſpei ab elementis alterius, eſſent plures ſpecies motus q̃ tres. 49.4.F
Elementa omnia grauitatem habent, præter ignem. 160.1.D
Elementa media, cum grauia & leuia ſint, quam ob cãm ſuis in locis potius grauitant, q̃ leuitant. 163.4.F
Elementa media facilius deſcendunt q̃ aſcẽdunt. 163.2.D
Elementorũ vnũquodque habet ad vnumquodque contrarietatem. 162.3.G
Elementum pfectum mouet per accidens remoto impedimento pro quãto de potẽtia accidentali mouet. 256.2.C D
Elementorum motus ab animalium motu quomodo diſtinguitur. 156.2.CD
Elementum debet eſſe corpus, ad quod cætera reſoluantur. 134 1.A
Elementum debet ineſſe actu, uel potentia in illis, quorum eſt elemẽtum. 134.2.B
Elementum ſi generatur ſola ſegregatione ex alio, infert aliquid fieri grauius, quã prius erat motu locali. 242.2.A
Elementum non eſt corpus ſimilare, vt voluit Anaxagoras. 135.1.A
Elephantes naſcuntur in oriente, & in occidente. 118.2.B
Elementum non diuiditur in alia differentia ſpecie. 134.1.B
Error Ariſtotelis circa mũdi creationem folio. 17.2.B
Eſſe & poſſe non differunt in ſempiternis. folio. 57.2.D
Extenſione moueri in cauſa eſt, vt res mota tardius mouẽtur prope finem, quod eſt contra naturam elementorum. folio. 52.2.B

F

FAlſum & impoſſibile non ſunt idẽ. folio. 66 4.H
Fœlicitas requirit vitæ longæuitatem, ſenſibilium apprehenſionẽ, & omnium vniuerſalium intellectilium intelligentiam. 103.4.H
Figura ſtellæ nõ ſeruit ſuo motui, quia nõ eſt corpus per ſe. 99.1.B
Figura eſt accidẽs eſſentiale cœlo. 88.3.G
Figura eſt indiuiſibilis, ideo pars Pyramidis non eſt Pyramis. 143.3.E
Figura & alia accidentia, quæ non ſequuntur primas qualitates, poſſunt eſſe in cœlo, vt figura, & id genus. 16.2.D
Finis factiuæ ſciẽtiæ eſt opus, naturalis autem ſcientiæ eſt veritas ſenſibus conformis. 144.2.A
Finis duplex, ſeparatus, aut coniunctus. folio. 105.2.D
Finis duplex eſt: alter generationis, alter rei generatæ, qui ẽt duplex ẽ. 115.3.H
Forma cœli, vt forma, aliud eſt q̃ forma in materia. 54.1.D.2.C 4
Frigidum ſecundum Platonicos infrigidat magnitudine partium. 249.1.C

G

GEnerari aliquid raritate & groſſitiẽ eſt generari ex magnitudine & paruitate. 137.1.C
Generari, ideſt dependere ab aliquo, põt attribui cœlo ſm Ariſt. 13 2.B
Generica definitio competit omnibus ſuis propriis ſpeciebus. 10.3.G
Generatio & Corruptio ſi eſt neceſſaria, eſt in elementis, aut in miſtis ex illis. folio. 119.4.F
Generabile & Corruptibile, quia habet finem, non eſt ſemper ens, nec ſemper non ens. 71.2.C
Generatio duplex, altera per præuiam diſpoſitionem & alterationem, altera ſine his conditionibus & æquiuoce. folio. 64.4.G
Generatio vera requirit, vt res exeat dẽ potentia in actum, vt ante talem exitũ præcedat alteratio, & vt fiat in tẽpore, ſaltem per accidens. 64.2.A
Generatio requirit ordinem & continuationem. 84.2.A
Generatio & Corruptio reſpectu temporis eſt finita, ſed reſpectu terminorum non eſt finita, nec infinita. 140.3.G
Generatum & auctum alteratur alteratione paſſiua. 16.2.C
Generari & corrumpi conſequitur ad nutritionem. 15.3.F
Generari eſt nunc eſſe aliquid, quod antea non erat, vt animal vel album. 64.1.C
Generans non eſt immediatum mouens,

sed

ſed ſurma. 132.4.F
Genitum obi eſt torpus arguit duo corpora eſſe in eodem loco. 141.1.D
Genitum vbi non eſt torpus arguit ibi eſſe vacuum. 141.1.D
Graue dupliciter definiri poteſt. 153.C D
Graue aut ſubſtantia eſt, aut tonſequens ſubſtantiam. 142.2.A
Graue & leue in reſpectu dicuntur dupliciter. 153.4.F
Graue deorſum ferri ob plenum, leue, vero ſurſum ob vacuum, inconueniens eſt. 153.4 H
Graue tendit ad medium. 10.3.B
Graue & leue diſſimiliter per motum, vel quietem definiri tonſueuerunt a Peripateticis. 159.1.D
Graue id eſſe qđ vel minus vacui, & plus ſulidi habet, impoſſibile eſt. 153.2.3.
Graue eſſe cuius materia eſt magna, leue vero, toius materia eſt parua, falſum eſt. 154.2.D
Graue eſt illud, quod omnibus ſubſtare dicitur. 159.1.BC
Grauia & leuia ſimpliciter finita ſunt, quia eorum loca ſunt finita. 36.2.D
Grauia & leuia a quo moueantur, an a generãte, an a ſola. 155.3.4.156.2.CD
Graue in infinitum neceſſe eſt moueri, & non moueri. 40.2.C
Graue nullum corpus erit, cui⁹ nulla pars ſit grauis. 121.4.H
Graue id eſſe quod plus materiæ, leue vero quod minus materiæ continet inconueniens definitio eſt. 154.2.C D
Grauia & leuia definiuntur per motus ſurſum & deorſum. 151.2.D
Grauia & leuia uerius ac certius per quietem quam per motum definiri conſueuerunt. 159.1.D.1.A
Grauia & leuia tripliciter ſunt in potentia ad motum ipſum. 156.B
Grauia mouentur ad centrum, inquantum eſt centrum mundi, non vt eſt centrum terræ. 113.4.G
Grauia & leuia mouentur principaliter e ſuis formis. 10.3.G
Grauis leuiaque, & ſeipſa quouo modo mouere dicantur, non obſtat nihilominus huic nibil poſſe ſeipſum mouere, folio. 158.3.FG
Grauia & leuia tametſi a ſeipſis intrinſece moueantur, ea tamen a generante moueri aſſerere non obſtat. 157.4 E
Grauia & leuia ab ipſis locis grauia eſſe di dicuntur, ſicut & elementa. 158.3 H
Grauitas vel leuitas infinita argueret motum in non tempore, & corpus infinitum. 57.2.A
Grauitas dupliciter ſumitur. 165.2.D
Grauitas cur motus deorſum, leuitas vero ſurſum, cauſa ſit. 154.2.B C
Grauitas non angel immobili, pp appropinquari ad locum propriũ. 52.2 C
Grauium & leuium eadem ſubiecto materia eſt, differt tamen ratione. 161.4.E
Grauiũ & leuiũ diuerſæ ſententiæ ex antiquis Phis accepta, q̃ ſint. 155.1.A B

H

Halitationes eſſe poſſunt vltra æquinoctium. 80.3.H
Hertulis columnæ vacantur ab Auerroe idola. 118.2.A
Homines contingentiam habent & libertatem, quia habent intellectum & materiam. 90.1.C

I

Ignis ſi eſſet ſphæra aut Pyramis ad in diuiſionem, ſphæra diuideretur in ſphæras & Pyramis in Pyramides. folio. 148.3.E
Ignis ſi calefaceret & ureret propter angulos, omnia elementa calefacerẽt & vrerent. 147.4.H
Ignis in ꝓpria ſphæra non mouei violenter in orbẽ, ſed nõ naturaliter. 12.3.G
Ignis in ſphæra propria an igne noſtro calidior ſit. 161.4.F
Ignis in proprio loco grauis nequaquam eſt. 163.3.H
Ignis naturaliter in extremo collocatur, ac leue ſimpliciter eſt. 161.3.FGH
Ignis qui eſt in orbis lunæ concauo, & noſter æquiuoce quomõ dicanl. 161.4.E
Ignem eſſe qũo ꝓbari poſſit. 161.3.H
Ignis eſt leuis ſimpliciter, terra grauis ſimpliciter, ſed aer eſt leuis, & aqua grauis in reſpectu. 10.3.F
Ignis eſt, quia eſt terra eius contrarium. folio. 53.4.H
Ignis congregat per ſe, diſgregat autem per accidens. 148.4.E
Ignis cur in propria ſphæra non lucet. folio. 161.3.H
Impoſſibile eſt fieri, quod eſt impoſſibile eſſe factum. 42.3.E
Impoſſibilia aliqua, quæ accidunt corporibus Phyſicis, non accidunt mathematicis. 120.4.G
Impotentia cognoſcitur per minimum quod poteſt. 66.1.A
Indiuidua ſunt plura numero in vna ſpecie, quia non poſſunt eſſe ſempiterna. actus. folio. 57.3.G
Indiuidualia corpora non dantur, quamuis ea poſuerit Democritus. 4.1.D
Indiuiduorum pluralitas ſub eadem ſpecie cauſatur a diuerſitate accidentium ſecundum Auicennam. 13.1.C
Indiuiſibile non eſt in rerum natura, niſi in ſubſtantiis ſeparatis, & in intellectu. folio. 121.2.C
Infinitum ſi eſſet, nullo tempore moueretur. 40.3.F
Infinitum triplex, magnitudine, numero, & tempore ſiue duratione. 24.4.G
Inferiora prc ficiſcuntur a motibus cælorum quo ad generationes & corruptiones, & quo ad cæteros motus & variationes. 82.4.G
Infinitum corpus moueri circulariter repugnat enti. 34.2.D
Infinita principia fruſtra ponuntur, quoniam idẽ fieri poteſt ꝑ finita. 135.1.D
Infinitas velocitatis arguit infinitatem uirtutis. 51.4.G
Infinitum eſt quo maius dari non poteſt, tam in quantitate continua, quam in diſcreta. 27.4.F
Infinitum nullo tempore mouebit finitũ, aliter finitum moueretur ab infinito & a finito. 45.1.D
Infinitum ſi eſſet, nullam haberet actionem. 45.4.E
Infinitum eſſe arguit ipſum agere & non agere. 41.4.F
Infinitum nec mouere poteſt, nec moueri tempore finito, nec infinito, quia ratio motus eſt ut finem habeat. 46.1.C
Infinitum intelligit Ariſtoteles ſpacium ultra ſpatium mundi. 114.1.C
Infinitum ſi eſſet, eſſet principiũ. 26.2 G
Infinitum ſpacium ſecondum diuiſionem in potentia poteſt pertranſiri, non in actu. 28.3.H
Infinitũ magnitudine nõ puſſet eſſe principium, nec principiatum. 26.2.C
Infinitum eſt quantitas omni quantitate data maior. 27.3.H
Infinitum non eſt producibile a diuina potentia de nouo ſm Ariſto. 34.2.B
Infinitum ſi reuolueretur circa medium eſſet finitum. 47.1.A
Infinitum non moueretur, niſi a potentia infinita. 47.2.D
Infinitum ſi moueret ſeipſum, eſſet animal infinitum, id quod repugnat rationi infiniti. 47.2.D
Infinitum corpus non eſt graue nec leue, quoniam non contentum ab aliquo ex tripſeco corpore. 41.1.C
Ingenerabile eſt incorruptibile, igitor generabile eſt corruptibile. 70.4.G
Ingenitum corrũpi, & eſſe corruptibile, differunt inter ſe. 73.1.B
Inquiſitiu duplex, uſq; ad finẽ quæſtionis & ad finem diſputationis. 109.3.G
Intenſio & remiſſio debet eſſe finita, quia omnis alteratio eſt a quodam in quidam. 92.1.D
Intelligentiæ ibi ſunt, ubi operantur. folio. 59.4.F
Intelligentia ſecũdũ eſſe reale animæ conſtituit cœlum in eſſe, ſecundum uero eſſe intellectiuum nullius corporis eſt. actus folio. 5.1.D
Interuallum ultimum interuallum extra quod nullum poteſt ſumi, differunt inter ſe. 37.3.E
Interuallum cœli ſi eſt infinitum, cœlum non mouetur circulariter. 27.4.H

L

Labor non eſt in cœlo, eo quia defatigetur, ſed laboraret quando ei daretur reſiſtentia. 106.3.G
Latentia duplex eſt. 155.4.G
Latiões ſimplices tot ſunt, quot ſimplices magnitudines. 4.4.F
Latiões ſimplices rectæ ſũt duæ. 136.4.E
Leue ẽ illud qđ oib⁹ ſupeminet. 159.1.BC
Leue eſt, qđ a medio diſcedit. 10.3.B
Leuitas & grauitas in ſimplicibus elementis differunt ſpecie. 150.4.B
Leuitas & grauitas ſunt generabiles ſimpliciter, ſed æternæ ſm ihærẽt ſ. 149 4 F
Leuius id eſſe, quod plus uacui habet, at minus ſolidi, inconueniẽter dr. 153 3.
Leuius eſſe i quo maior eſt ꝓportio uacui ad plenum, eſt impoſſibile. 153.3.G H
Leuius altero penes plenum & uacuũ triſfariam intelligitur. 153.1.A B
Leuius eſt quod habet plus vacui, & minus pleni. 152.4.H
Liber de Generatione & Corruptione

ſobſequitur ad librum de Cœlo & Mundo. 136.4 H
Liber de Cœlo Primus eſt librorum particolarium ſcientiæ naturalis. 1.1.A
Liber Cœlo ſubſequitur librum phyſicorum. 1.3.E
Lignom centum libraram in aere grauius eſt plumbo vnius libre, in aqua vero e contra, plumbũ onius libræ eſt grauins ligno centum librarum. 160.1.B C
Lis & amicitia ces mouētur ſecuodũ Empedo. 129.1.C
Locorum intercapedo non aufert motum immo aoger illum. 50.1.A
Locus eſt tanquam forma corporis locati, non autem forma. 157.1.B C
Locus motus naturalis & quietis naturalis idem eſt. 129 2.B
Locus naturalis vni, eſt præternaturalis alceri. 48.2.C
Lomen, vt lomē, & motus, vt motus caoſant calorem. 95.2.D
Luna cum Sole habet vndecim figurationes. 102.1.A
Linea recta habet principium, medium & finem ratinoe extrinſeca, circularis autem ratione ſui, quia continet, & noñ continetur. 8.2.C
Luna difformitate ſuarum partium, difformiter illuminatur. 97.1.C
Luna eſt impfecta ſphærica, quia eſt maxima cemota ab vltimo cœlo. 97.2.D

M

MAgnitudines conſiderātur vt abſtractæ a materia, & vt illam cō cernunt. 2.1.C
Magnitudines ſunt rantum tres, igitur corpus ex omni parte eſt diuiſibile. 2.3.F
Magnirudo diuiſibilis eſt cōtinua. 3.4.F
Magnitudo nulla cauſatur per deſluxũ corporis in eam. ibidem.
Materia non pōt eſſe ſub aliqua forma, ſine potentia ad non eſſe. 14.1.B
Materia & ſuperficies eſſent ſubſtantia, ſi eſſent partes corporis. 125.2.C
Materia ſecundum Platonem aut nihil eſt, aut prope nihil. 225.3.E
Materia & forma ſunt elementa æquiuocæ. 134.1.D
Materia priuata ſua forma, induet aliā, aut redibit ad eandē alr erit ocioſa. 63.2.C
Materialia penitus habent tantum contingentiam, quia habent materiam, & non intellectum. 90.1.C
Mediom duplex, magnitudinis & naturæ. 107.3.E
Mediom infinitom cauſaret, vt corpus, qđ mooeretur ſurſum, nunquam eſſet actu ſurſum, aliter pertranſiretur infinitum ſpacium. 36.4.G
Medium duplex, qualitate, vt rubrum inter album & nigrũ: quantitate, vt æquale, inter ſummum & minimũ. 137.1.B
Mediom & intermedium qoomodo diſtinguantor. 161.1.B
Meliſſus, & Parmenides ponunt generationem & corruptionem apparentem, nō exiſtenrem. 119.3.F
Migratio breuis circa terram indicat eius paruitatem: & occultatio ſtellarum cũ aliarum manifeſtatione, indicat terræ rotunditatem. 117 4 G
Miſta corpoca habent motus miſtus. folio. 5.3.H
Miſta generantur ex impuris elementis. folio. 142.1.A
Miſtum cōponi ex infinitis corporibus, implicat contradictionem. 43.1.A
Miſtom moueri ab elemento prædominante, eſt miſtum moueri diſpoſitiue ab illo, & principaliter ab eius forma. folio. 7.1.C
Miſtum, ſicut eſt plures naturæ, ſic habet plores motus. 7.1.D
Miſtum habet principia duorum elementorum. 7.2.B
Mobile quodcunque indiget quieſcente, hoc eſt quod mooeatur moto illius. folio. 42.1.D
Mobile eo modo mouetur, quo quieſcit. folio. 114.2.A
Mobile reſiſtit motui reſpectu termini ad quem, vt cœlum, & reſpectu motus cōtrarii, qui non eſt in cœlo, cuius motus ideo eſt vniformis. 94.1.B
Mobile quodcunq; in ſuum proprium locum ferri nihil aliud eſt niſi in eius propriam ſpeciem ferri. 155.2.C D
Monſtruoſitas accidens in generatione rei naturalis, non eſt ſempiterna. 83.3.G
Mota per ſe, quæ non mouentur motu recto, ſunt rotunda. 102.1.D
Motioum ſecundum locum cuiuſuis mobilis non eſt, nec quoduis mobile cuiuſuis motiui eſt. 155.1.C
Motores plures eiuſdem ſpeciei eſſent materiales & corruptibiles. 53.1.A
Motor omnis eſt in loco. 126.4.H
Motor & res mota in elementis ſunt idem ſubiecto, ſed differunt cōne. 132.4.F
Motor & res mota in animalibus differũt eſſentialiter. 132.4 F
Motores ſunt ordinati ſecundum ordines orbium. 101.4.F
Motores orbium ſi eſſent infiniti vigoris non eſſent tot, quot ſunt orbes, ſed vnus tantum. 91.2.A
Motores ſi eſſent infiniti vigoris non haberent inter ſe conſtitutas proportiones. 92.2.A
Motoris potentia non remittitur nec intēditur, quia ad vtrunque ſequi impoſſibile. 92.4.E
Motor mouet primo ſtellam primitate intentionis nō primitate virtutis. 99.1.B
Moto cœli ceſſante, ceſſaret etiam motus ſublonarium. 85.1.C
Moto & attritione calefiunt lapides, lignũ & ferrum. 93 3.F
Motu infinito, qoi non eſt, nec eſſe poteſt nihil mouetur. 31.4.E
Motui circulari nullus motus eſt contrarius. 13.3.F
Motum rectum naturalem fieri in ſpacio infinito, eſt falſum eſt impoſſibile, quia ſequitur huiuſcemodi motum ratione infiniti nunquam finiri, & q; finem ſortiretur, quia omnis motus rectus eſt infinitus. 51.4.E
Motum violenter habet ſuum motum naturalem. 125 4.E
Motum oē habet motorem. 126.4.H
Motuum velocitates ſunt pro ratiōe interualiorum. 101.3.F
Motos cœli ſi eſt difformis, aut motor, aut mobile, aut vtrũq; mutat 91.1.D
Motus naturalis poteſt miſceri violento, ſed non violentus naturali. 151.4.F
Motus violentus ſimplex eſt. 131.4.H
Motus naturalis duplex eſt, vnus qoi nihil habet præternaturalitatis, alter habens nōnihil præternaturalitatis admiſtom. folio. 131.4.H
Motus violētus, ſi nihil haberet motus naturalis, ceſſante moto extrinſeco, ſtatim quieſceret. 131.1.B
Motus plures non ſunt in vno ſecundum naturam. 6.2.C
Motus cũ labore tres habet cauſas, materia, contrarietas principiorum motus, & reſolutio ſpirituum. 76.3.F G
Motus ſimplices ſunt duo, quemadmodũ ſunt duæ lationes, ſurſum, & deorſum. folio. 136.3.G
Motus violentus ſunt plures, naturalis autem vnus. 215.4.H
Motus circularis competit cœlo non pp naturam alicuius corporis ſuperioris, ſed propter naturam animæ. 7.4.H
Motus circularis eſt ſimplex, & alios a moto elementorum, ideo competit naturaliter alicui corpori diuerſo ab elementis. 81.1.A
Motus cœli ab ortu verſus meridiem, eſt magis naturæ conſentaneus q̃ verſus mediam noctem. 89 4.G
Motus a dextro præſtabilior erit, ſi ibis ad ante, q̃ ad retro. 89.4.G
Motus alicui naturalis non pōt eſſe eidem violentus, & eidē eſt de gere. 110.2.C
Motus diurnus eſt infinitus replicatione, & finitus ſm indiuiduum. 31.3.F
Motus, mobile & tempus ſe conſequunt, quo ad finitudinem, & infinitudinem. folio. 29.1.C
Motos non poteſt intendi nec remitti infinito tempore. 92.1.C
Motus rectus eſt quātitate & qualitate terminatus. 91.1.D
Motus cœli eſt quantitate infinitus & qualitare finitus. 92.1.D
Motus determinatus ex parte determinata in partem determinatam eſt animanti habentis propriā figuram. 103.2.B
Motus tot ſunt, quot formæ mouentes qa diuerſitas motuum eſt ſm diuerſitatē formarum mouentiom. 128.1.A
Motos circolaris non poſſet eſſe perpetuus ſi eſſet præternaturam. 9.4.E
Motus ſtellæ arguit motum orbis, & hinc ſcimus orbem eſſe. 93.2.A
Motus cœli ē ſicut vita oĩbꝰ rebꝰ. 85.2.D
Motus circularis non poteſt competere naturaliter elementis, nec cōpoſitis. 7.3.F
Motus qui nō naturaliter competit alicui competit ei per naturam communem ſuperiorem. 7.3.G
Motꝰ ſimplices primi ſunt finiti, ergo ſpēs corporũ ſimpliciũ ſunt finitæ. 41.4.H
Motus fractiuus non datur ſtellis, vt conſeruarentur in eſſe. 100.4.E
Motus violentus non differt a naturali ratione ſpacii, ſed ratione terminorum ad quos. 43.3.E

Motus accedẽs ad medium recedens a medio, non ſemper dicitur motus ſurſum & deorſum. 51.4 H
Motus progreſsiuus requirit aliquod inſtrumẽtum, quod non eſt datũ cœlo. 99 a D
Mot⁹ violẽtus remanet remoto uiolẽtãte quia remanet in aere vis impreſſa. 54 a.1.C
Motus cœlorũ ſunt eiuſdem ſpeciei, quia ſunt circa idem medium. 5.3.G
Motus ſimplices habent naturale principium ſui motos. 5.3.H
Motus cõpetens alicui naturaliter, cõpetit alicui accidentaliter, & econtra. 9.1.A
Motor cœli eſt vniformis, quia non habet augmentum, nec ſtatum, nec diminutionem. 90.3.F H
Motus cœli non ſubiicitur alicui violentæ neceſſitati, ideo mouet ſine labore. 75.4.H
Motus cœli diuerſus a motu elementorũ arguit cœlũ eſſe diuerſæ naturæ ab elementis. 12.1.D
Motus circularis eſt cœlo animalis & voluntarius. 12.2.A
Motus ex ſeipſo generatur, nõ per motũ, nec per generationem. 64.2.C
Motus infinitus põt generari, ſi poſsibile eſt incipere aliquẽ motũ infinitũ. 126.2.D
Motus eſt perfectio corporis calidi. 94.3.E
Motus inquantum motus poteſt velocitari in infinitum. 24.1.C
Motus eſt prior tempore, quia eo remoto remouetur tempus. 115.2.B
Motus nanciſcitur nobilitatem a principio a fine, & a medio, per quod itur in finem. 90.1.C
Motus cœli, quia eſt animæ tantum, eſt ſine labore. 70.2.B
Motus tres ſpecies ſunt. 155.2.C.3.E.4.E
Mouens, quod eſt vnum numero tantum, non poteſt habere pluſquã vnum mobile in ſua ſpecie. 52.3.H
Mundus vnus eſt, quia cõſiſtit ex tota ſua materia. 55.3.H
Mundus non eſt genitus, quia non alteratur contrariis. 73.4.F
Mouens primum ſecundum Ariſtotelem eſt motor incorporeus. 127.2.A
Mouens potentia imprimit ipſi lapidi & aeri. 132.2.A
ad Moueri tria requiruntur: agens, terminus ad quẽ, & terminus a quo. 155.3.A
Moueri aliquid a ſe nihil poſſe dupliciter ſuadere viſus eſt Ariſtoteles. 159.1.A
Mouetur oẽ ex contrario in contrariũ, vel medium determinatum. 155.8.E F G
Multiplicatio in ſpecie arguit eius perfectionem. 4.3.E
Mundi unitas mõſtrat unitatẽ motoris, & econuerſo inferet pluralitas. 41.1.B
Mũdi forma ẽ unitas, quæ ẽ ipſe De⁹. 57.4.F
Mundi generatio arguit mũdum præceſſiſſe. 133.2.D
Mũdi medium definitum eſſe neceſſarium eſt. 161.4.G
Mundi ſunt quinque ſpecies, & eos motus etiam finiti. 158.2.B
Mũdus eſſe plures eſt impoſſibile, quia ad hanc propoſitionem ſequuntur contradictoria. 49.4.B
Mundos plures fieri eſt impoſſibile ex parte rei. 26.2.D
Mundos ſm Platonem triplex eſt, intellectiuus, cœleſtis, & ſenſibilis. 5.3.E
Mundus incœpiſſe non aduerſatur ſcoſtibus. 63.3.B
Mundum facere ex congregatis melius eſt, quam ex ſeparatis. 128.4.H
Mũdus ſi factus fuiſſet ex entib⁹, ſequeretur mundum fuiſſe anteq̃ eſſet. 119.2.C
Mundus ſi generatur ex aliqua præſuppoſita materia, & ſit unus, impoſſibile eſt ut non corrumpatur. 63.2 C
Mundus ſuperior eſt aggregatum ex omnibus orbibus. 23.3.E
Mundus ſi fuit prius nõ ens, non poteſt poſterius eſſe ſempiternum. 73.2.B
Mũdus inferior corrũperetur, ſi corpa cœleſtia eſſent cõtraria elemẽtis. 20.4.F
Mũdus fit ex nihilo, ſed nõ gñaſ. 233.4.F
Mundus non fit ex nihilo per generationem, ſed per creationem. 119.2.D
Mundus per ſe fit ex non ordine, & per accidens ex rebus ordinatis. 129.3.E
Mundus ſecũdum Platonem factus eſt ex inordinato priuatiue. i. ex materia carẽte ordine, qualitate & forma. 129.3.H
Mundus non potuit habere propriẽ materiam, quia caret contrario. 129.4.F
Mundus ab æterno dependet a Deo effectiue, & ab elementis mãliter. 129.4.B
Mutatio de paruo ad magnũ eſt cũ alteratione acquiſitiua nouæ formæ. 143.1.C

N

Natura eorum quæ facta poſsibilia ſunt, optimum facit. fo. 89.4.H
Natura deliberans cœlũ eſſe æternum, bene fecit, remouẽdo ab ipſo contrarietatem. 14.1.A
Natura duplex, naturãs, ut Deus, naturata, ut ſecundæ cauſæ. 3.1.C
Naturæ opus eſt aſsimilari primæ naturæ. 3.1.C
Naturalis ſciẽtia verſaſ circa corpa. 1.4.B
Negatio cognoſcitur prius quam affirmatio. 58.1.C
Non corpus apud Ariſto. ſignificat corpus in potẽtia, qualis eſt materia. 140.4.H
Non corpus non ſignificat non eſſe, quia tunc non eſſe reciperet eſſe. 140.4.H
ad Non eſſe plura requiruntur, quam ad eſſe. 65.1.D

O

Omne poſsibile põt poni in eẽ. 68.1.A
Omnes gẽtes attribuunt Deo & aliis ſpiritibus locum ſuperiorem. 16.4 B
Opinionũ diuerſitas circa elementa. 254.4.255.2.
Orbes quanto ſunt propinquiores primo, tanto ſunt magis rotundi. 89.1.D
Orbes, ſiue ſtellæ non differũt genere nec ſpecie, nec numero, loquẽdo de illis vt ſunt res prædicamentales. 98.1.C
Orbes ſunt eiuſdem ſpeciei ſecundum perfectius & imperfectius. 9.4.E
Orbes planetarum meruerunt plures motus & unicam ſtellam, & quia ſunt indigniores. 106.1.A
Orbis ſtellatus attingit permanentiã vnica actione. 104.3.F
Orbis & ſtella non mouentur propriis motibus. 95.4.F
Orbis nõ agit, niſi propter ſtellã. 105.3.E
Orbis unus non ſupraponitur alteri rõne grauitatis, ſed ui nobilitatis. 12.1.A
Orbis per ſe caret luce, ſtella uero eſt uiſibilis. 92.2.A
Ordo rei & natura rei idẽ eſt. 128.3.H

P

Partes mũdi eſſe finitas, arguit mundum eſſe finitum. 41.2 B
Pars mouetur ad totum, non ut totum, ſed ut ad propriũ locum, ut terra, non ad terram, ſed ad mediũ. 42.3.H
Perfectio alicuius rei procedere poteſt ad aliqua eius imperfectione. 4.3.F
Perfectum eſt quod non recipit additionẽ alterius generis. 42.A
Peripatetici philoſophati ſunt per leuſum. 107.1.E
Perpetuitas attribuitur cœlo, quia non eſt genitum, nec corruptibile, quod nõ eſt imbecille, & quia mouetur abſq; labore. 75.4.H, 76.1.A
Phantaſia eſt motus factus a ſenſibus, igitur neceſſe eſt ineſſe ſenſus animali, quod habet uti phantaſia. 91.4.F
Philoſophia ſemper fuit ſuſpecta religioni. 17.4.E
Philoſophia appellatur hiſtoria. 259.1.D
Philoſophus naturalis loqui poteſt de diuiſione continui, non autem de cõtinuo, quod pertinet ad materiam. 111.3.E
Phyſicum corpus, eo quod habet grauitatem & leuitatem non componitur ex vnitatibus. 124.2.B
Phus omnia cõſiderat ut ſenſibilia. 66.4.E
Plantæ non attingunt finẽ fœlicitatis, ſed media ad finem. 104.3.H
Plato de ſenſibilibus, per nõ ſenſibilia proceſsit. 144.2.A
Plato poſuit oẽ corpus generari. 120.1.C
Plato aſſuetus mathematicis, omnia more Mathematico poſuit. 125.2 D
Plato loquitur Mathematice, ſed ſentit Phyſice. 119.3.E
Poſsibile per affirmationẽ differt a poſsibili per negationẽ ſm catholicos. 284.F
Poſe in ſempiternis eſt neceſſariũ. 53.1.D
Poſitio Platonis ſi eſſet uera, argueret corpora eſſe indiuiſibilia. 122.4 E
Poſsibile erit quoq; de ineſſe. 73.2.D
Potantia cœli eſt finita ad motum, ratione corporis cœleſtis, ſed infinita ratione motoris. 14.3.H
Potentia violentans, quæ mouet ſurſum eſt in natura. 132.1.D
Potẽtia in genere intellectiliom pducit in animali libertatẽ, ſed potẽtia in genere ſenſiliũ cauſat contingentiã. 132.1 B
Potentia per ſe ad formam, eſt ſimpliciter infinita, ſed per accidens reſpectu indiuiduorum, eſt finita a parte poſt, & infinita a parte ante. 139.4.H
πολλα ſecundum Pythagoram imperfectum ſonat. 4.1.A
Potentia abſolute conſiderata, aliud non eſt, quam materia. 140.1.A
Potantia per ſe, ut ſubiectum formarum eſt vna tantum. 140.1.A
Potentiæ actiuæ correſpondet paſsiua. fol. 62.3.H
Potentia eſſentialis quæ ſit. 256.1.D
Potentia, qua grauia & leuia mouẽtur triplex eſt alterta eſſentialis, alia accidentalis, quæ duplex eſt: & quid nam ſint. fol. 156.2.C D
Potentia accidentalis quæ ſit. 156.1.D
Proportio magnitudinis orbis ad orbem non eſt talis, qualis eſt ſtellæ ad ſtellam

in velocitate. fol. 96.1.C
Præter nãm uidei accipi ꝑ ololẽto. 9 5.B
Primitas in figuris conuenit circulo ratione ſuæ perfectionis. 86.2.A
Primũ mobile, eoq; eſt principale agẽs, & multifariã iſtuẽs, meruit plures formas atq; uirtutes & unicũ motũ 105.4.H
Prim⁹ cõſideraẽ ut finis, & ut agẽs. 105.1.d
Principii natorã ſapit oẽ pfectom. 77.4.F
Proiecta, & præternaturaliter mota idem ſunt. 90.4 E
Propõ triplex ꝑ ſe nota, ut principia, ꝯcſo penit⁹ ignota, & media, ut petitio. 5.1.C
Punctum non eſt graue, quia non eſt indiuiſibile. 112.1.C
Punctum non eſt graue, quia non eſt durum, nec molle. 122.4.G
Pupilla in medio oculi collocata facit apparere figuras humanas depictas reſpicere ad omnes partes. 99.1.C
Pyramidalis figura competit primo corpori. 127.4.H
Pyramidalẽ figurã attriboẽtibus igni, ſequtur partẽ ignis non eſſe ignẽ. 137 4 G

Q

Qualitates acquiſitæ mutatione de contrario in contrarium, non ſunt in cœlo. 16.1.D
Qualitates in cœlo ſuot dioerſæ non contrariæ. 95.1.B
Quãtitas nõ eſt de principiis actiuis. 25.1.d
Quæſtio, an ſint plures mũdi emergit poſt illã cognitionẽ ꝙ mũd⁹ſit finit⁹. 48.5.h
Quies duplex, ſecundum formam & ſecundum finem. 154 3.E
Quies naturalis eſt finis motus naturalis, & uiolenta uiolenti. 126.1.C
Quieſcens, circa quod cœlũ mouetur, nõ poteſt eſſe aliud, quam terra. 84.3.E
Quieſcentia, aot ui, aut ſecundum naturã quieſcunt. 126.1.B

R

Rarefactio terræ eſt æqualis ĩpetus eios ad partes circunferentiæ. 113.1.D
Rarũ & denſum, quo nã mõ grauiũ & leuiũ ſubales formæ eẽ dicãẽ. 155.1. b c
Rarũ & denſum dupl'r ſumunẽ. 155.1.B
Res naturales non deficiunt, quia eorum principium eſt infinitum. 24.4.E
Rotuodum mouetur rotatione ãnt conuerſione. 96.4.F
Rotondis per ſe non competit motus rectus, maxime cum ſint alterius naturæ ab elementis. 96.4.G

S

Saturnus uelocius mouetur, ſed nõ ueloci⁹ ꝑficit ſuã circulationẽ. 101.4.h
Senſus non ſunt neceſſarii cœlo, qui perfectius per intellectũ cognoſcit. 99.3.H
Senſibile maiorem ſphæram uiſionis facit, quam tactionis. 105.4.B
Senſus aliqui dantur ob neceſſitatem, alii ad melius eſſe, & ad ſalutem. 91.4.F
Senſui, uel rationi a ſenſibilibus deductæ aſſentiuntur Philoſophi. 63.3.F
Scientiæ & artes ſæpe renouatæ fuerunt, poſtquam eſſe deſierant. 18.1.A
Similaria nõ fiũt ex ſimilaribus, quẽadmodũ figuræ nõ fiunt ex figuris. 134.3.H
Simile fieri a ſimili uerũ eſt in ſubſtãtiis, tãtũ ab uniuoco, nõ in accñtibus. 94.2.C
Simile ferri in ſimile dupliciter itelligitur, formaliter, & uirtualitur. 256.2.F
Simplex motus eſt, cuius mobile eſt ſimplex. 6.1.A
Sol & ſtellæ ſunt partes integrales vniuerſi. 94.1.A
Sol nõ eſt nobilior Mercurio, qa attingat eundẽ finẽ paucioribus motibus, ſed adatur ſm eundem gradum. 105.1.B
Sol nõ ẽ ignobilior trib⁹ſupiorib' planetis rõne loci, aut qa eſt illis minor. 105.1.b
Sol & luna dant otiã & annos. 106.2.A
Stellæ non agunt niſi directæ & affectæ a Sole. 106.2.C
Sonus efficitur a re, quæ per ſe mouetur, & ictum facit, quæ duo ſtellis non conueniunt. 100.2.C
Spẽs, cuius indiuiduũ eſt æternũ, eſſet imperfecta, ſi haberet plura iodiuidua. 4.1.F
Spẽs, quæ põt habere plura indiuidua, cũ habet ea, obtinet ſuã perfectionẽ accidentalem & eſſentialem. 4.3.F
Sphæra uel Pyramis aſſignatur igni, propter facilitatem motus. 147.2.A
Sphæricum corpus eſſe infinitum eſt poſitio impoſſibilis. 28.3.E
Sphæricũ infinitũ moueri circulariter eſt impoſſe tã re quã imaginatiõe. 28.4.G
Sphæricũ eſt id, qđ tãgit ſphæricũ. 18.3.F
Sphæricum recto motu titubationis mouetur. 147.3.F
Stabile quidam eſſe neceſſe eſt, ſi cœlum debet moueri circulariter. 84.2.A
Stella, ſi moueretur inter orbem, & orbẽ relinqueret poſt ſe uacuum. 96.3.H
Stella ſi eſt diſcontinua, & habet motum diuerſum a ſuo orbe, poteſt tranſponi in alios orbes. 96.1.A
Stellam moueri cognoſcimus per ſeoſom, & cœlum per exiſtimationẽ. 95.3.G
Stella nõ ẽ corp⁹ nãle ſeorſum, ſed eſt pars corpis naturalis, licet denſior. 99.1.A
Stella, ſi tardius moueretur, ſcinderet orbem, aut ipſum rareſaceret. 96.1.A
Stella eſt nobilior pars orbis, quia lucet. fol. 93.2.B
Stella ẽ de nã cœli, qa eſt pars ei⁹. 93.1.A
Stellæ mille &. 22. fuerunt ab Aſtrologis obſeruatæ. 105.3.H
Stellæ nõ calefiũt ab aere, qa nõ ferunẽ in illo, ſed in propriis ſphæris. 93.3.H
Stellæ ſi ferrentur in aere, non caleſierent, quia ſunt corpora æterna. 93.3.H
Stellæ calefaciunt per diſpoſitionem receptam in aere, non per qualitatem in ipſis contentam. 93.3.E
Stellæ ſunt eiuſdem ſpeciei cum ſuo orbe, ſed differunt tantum ſecundum magis & minus. 97.4.G
Stella eſt denſior pars ſui orbis, uelut nodus illius. 95.3.G
Stellæ ſunt rotundæ, quia ſunt de natura cœli. 96.4.E
Stellæ non rotant, quia ſol, qui maxime uidetur rotare non rotat. 97.1.B
Stellæ mouenẽ motu ſuorũ orbiũ. 99.1.d
Subiectum libri de Cœlo ſecundum Alexandrum Aphrodiſium eſt id quod vocamus vniuerſum. 2.2.B
Subiectum, ex quo fiunt elementa, nõ eſt eſt acta corpus. 141.1.A
Subſtantia, quæ inuenitur in miſto, neceſſario inuenitur per ſe. 6.4.E
Superficies ultima eſt locus corporis, corpus eſt, quod locatur & dimenſio eſt ratio locãdi. 59 4.G
Superficies eſt prima formã corporũ, quæ primitus ineſt materiæ primæ. 124.4.F
Supficies pcedit corpus ſenſibile. 124.4 F
Surſum ſm Auerroẽ eſt principium motus, quia in eo collocatur cor. 78.4 F
Synonyma non ſunt uſitanda in ſcientia demonſtratiua. 2.1.B

T

Talentum, ſiue raliantæum quod nõ genus põderis importet. 160.1.C
Tempus minimum cuiuſque actionis eſt conſtitutum. 92.3.E
Tempus, ſi componeretur ex ipſis nunc, aliquando eſſe deſineret per reſolutionem factam ad ipſa nunc. 124.1.D
Terminus quantitatiuus ſequitur materiam. 91.2.B
Terminus qualitatiuus, eſt gradus perfectionis, & hic ſequitur formã. 92.2.B
Terra eſt generabilis & corruptibilis, ratione, qua eſt corpus compoſitum ex materia & forma. 115.2.A
Terra non mouetur ſimpliciter, quod relinquat centrum. 115.4.G
Terra facta ſit, uel ne, ſphæricæ figuræ eſt. 116.2.C
Terra eſt grauis, quia eſt remota a cœlo. folio. 152.4 E
Terra, ratione qua eſt elementum, eſt generabilis per partes, non autem ratione, qua eſt totum. 115.2.A
Terra ſi naturaliter quieſcit in medio, & naturaliter ſertur ad mediũ. 129 2.A
Terra moueretur uiolenter de medio ad medium ſi eſſent plures mundi. 49.1 A
Terra non mouetur attractione, quæ fiat a tota terra. 50.2.B
Terra ſemper facit figuram ſphæricã ubicunque ponatur Sol. 127.1.C
Themiſtii errores duo. 165.2.D
Tranſmutatio ſubſtãtialis habet terminũ & otam. i. paſſionẽ & motum. 2.1.D
Tres anguli obtuſi valent quatuor rectos. fol. 145.3.H
Trinario numero utimur in orationibus Deorum. 2.4.E

V

Vacuum daretur in natura, ſi cœlum fieret maius aut minus. 18.4.E
Vacuũ daret, ſi gñatio eſſet a mã quanta ſeparata a corpore naturali. 141.2.D
Vacuũ aut plenũ eſſet extra cœlũ, ſi ipſum nõ eſſet per ſe ſe rotundum. 89.1.D
Vacuũ eẽ pñcipiũ mot⁹ ſurſũ, plenũ uero mot⁹ deorſũ, abſurdũ ẽ. 153.4.154.1.2.
Vacuum non eſſe extra cœlum probatur contra Stoicos. 59.3.F
Vacuũ eẽ leuitatis cãm ẽ impoſſe. 155.5.h
Velocitas motus fit ex augmento potẽtiæ mouẽtis ſupra potentiã moti. 135 5.G
Veritas teſtaẽ ſibi ex omni parte. 75.2.C
Virtus corporis finiti non poteſt ſe extendere ad durationẽ infinitam. 54.2.D
Vmbra Pyramidalis alicuius corporis arguitur ipſum eſſe ſphæricum. 157.1.C
Vniuerſum pfectũ ẽ, qa ẽ corp⁹, & qa oĩa continet, & a nullo continetur. 4.1.A
Vnitas indiuidui in ſempiternis ẽ ꝑꝑ eſſentiam incõitabilẽ, quod tamen cõprehẽditur ꝑpter carentiã materiæ. 55.2.A
Vnus prim⁹mot⁹ infert eẽ vnũ primũ mobile, & cõſeqnẽter vnicũ mũdũ. 52.3.h

Finis.

AVGVSTINI NIPHI SVESSANI

PHILOSOPHI PERSPICACISSIMI

IN LIBROS ARIST. DE COELO ET MVNDO

PRAEFATIO.

Ad Illuſtriſsimum ac Reuerendiſsimum ALOYSIVM *de Aragonia, tituli ſanctæ Mariæ in Coſmodin Diaconum Cardinalem.*

CVM omnes diſertiſsimi viri Aloyſi. Illuſtriſs. ac Reuerendiſsime, Aragoniæque domus ac Cardinei Chori ſpecimē inſigne, te vt numē obſeruent, venerentur, & colant, tuaſque ad ſplendidiſsimas ædes et vere regias tanquā ad ſaluberrimum tutiſsimumque portum cōſugiāt, diutius exoptaui inter tuos cliētes aliquē mihi dari locū, vt meā in te obſeruantiā affectumque incredibilē oñdere poſſem. At cū hac in re nō parū ſolicitus eſſem, vacuis manibus (vti nec ad Perſarū Reges licebat) te adire nolui. Cūque interpretationes librorū, quos de Cœlo & Mundo ſcripſit Ariſ. meditatus eſſem, iis prius tuo ampliſſimo noi dicatis te viſere conſtitui. Verū dubitāti mihi quo aio eas excepturus eſſes, Frater Iacobus de Petruciis ordinis minorū Larinas Epiſcopus Dei, & naturæ interpres, tuarum ingentium virtutū indefeſſus preco, ex vrbe rediens, oēm dubōnē ademit, ſignificauitque mihi quāto amore atque affectu innocētiā meā tutatus ſis, quātoue fauore & me et res meas amplexus, quæ veriſsima ilico credidi, cum maiora de tua celſitudine çōcępiſſem. Nā cū ex inclyta tātorū Regū ſerie, ꝓficiſcaris, ab ratione eſſet nō regiā redolere benignitatem. Ad hæc accedebāt tot literatorū cætus tua vmbra, ꝓtecti, tuiſque muneribus ditati, adeo ꝙ alter, nō dicā, Mœcænas, ſed Auguſt' oibus uideris inſurgere. Adde, ꝙ dū oēs te Chriſtianæ religionis obſeruātiſsimū admirātur, Chriſtigenūque fautorē acerrimū voce clariſsima ꝑdicāt, mihi perſuadeo has meas elucubrationes licet ꝓbicas, a fide tñ catholica nō abhorrētes, hilari aio, ſerenoq; vultu te excepturū. Nec velim te princeps optime lateret, hūc meū libellū more Democriti a me ſeruatū eſſe. Nā quēadmodū Democritus inter plura volumina, q̄ ediderat magnū Diacoſmū ꝓ neceſsitatibus ex fortuna ingruentibus edēdū diſcipulis reliquerat, ita ego hūc librū ꝓ meæ ſenectæ repagulo edēdum decreuerā. Sed cū vnus occurras, cui vitā ipſam, & ꝗcqd' in ea eſt nō imerito debeo, quem in extremis vitæ ꝓdēdū ſtatuerā, nūc mutato cōſilio ob tuarū virtutū incremētū, atq; meæ in te obſeruātiæ debitū edere curaui, quē eo rogo accipias aio, q̄ tibi a tuo deuotiſsimo Auguſtino dicat̄. Cæterū ad ea q̄ huic libro neceſſaria ꝑmitti vñr accedamus. Itaq;, vt auctor eſt Auer. 8 in librorū principiis ꝑponi cōſueuerunt. Quorum nos quatuor tētabimus, cætera omittētes vti nō neceſſaria. De intētione igit̄ agamus primo. Vbi primo debes ſcir̄ qōnē de intētione, apud Græcos, eſſe qōnē de ſubō, & mā libri apud Latinos Sūt. n. intētio: mā & ſubm idem, licet rōne differāt, vt in Logicis nr̄is diximus. Alex. Aphrodiſius (vt narrat Simpli.) ſubm ſiue materiā, ſiue intētionē huius libri ait eſſe vniuerſum ipſum, qd' Græci interdū Pan, interdū Holon vocāt. Perſuadet pōnē hāc ex eo, q̄ ſubiectū eſt, cuius accidentia p ſe q̄runt̄, mō totius mūdi, hoc eſt cōgregati ex cœlis & elemētis, accidētia per ſe q̄runt̄, veluti finitū, ęternū, & vnū, igitur ipſum vniuerſum eſt ſubm.

Diacoſmu' Democriti

PŌ Alex. Vniuerſuʒ huius libri ſubiectū ē.

B hæc Alex. Iāblicus vero atque Sirianus philoxenus diſtinguunt aliud eſſe hic per ſe cōſideratū, aliud per accñs. Cœlum quidem eſt per ſe, & primo cōſideratum, ꝓpterea ſubiectum erit totius libri. Elementa vero, & cætera id genus per accidens. Perſuadent vero pōnem a libri inſcriptione, quæ eſt Peri vranu, hoc eſt de cœlo. Simplicius vero vtriſque obiicit, Alexandro quidem, quia ſi intētio Ariſto. hic eſſet de vniuerſo, tūc eſſet de omnibus, vt Plat. fecit in Timeo, quod non videtur. Iamblico vero atq; Siriano, propterea quia Ariſ. de elementis proponit nō modo per accidens, ſed per ſe. Propter hæc vult corpus ſimplex, cōe eſſe ſubiectū, materiam, & intētionem huius. Verum Ariſ. diſtinguit plura conſiderata hic, quoniā alia conſiderantur per ſe primo, vt cœlum, quod eſt ſubiectum, q̄dā per ſe, ſed non primo, ut elementa, alia per accidens vt accidentia vniuerſi, ut æternitas, finitudo, vnitas, & id genus. Sed huic videtur eſſe obiectio, quoniam nec ſubiectum ipſum æquatur ſcientiæ huic, nec ratio formalis ſub-

PŌ Iāblichi & Siriani.

Cœlū eſt ꝑ ſe cōſideratū, elemēta vero ꝑ accidēs.

PŌ Simplicii.

Corpus ſimplex, huius libri ē cōe ſubm.

Cōfutatio

C iecti, corpus. n. ſimplex ad multo plura ſe extendit. Auer. uero in tertio huius, cō. 1. ſentire vr̄ corpus mobile, ſiue ens mobile ad ubi eſſe ſubiectum, cū quo plures latinorū concordant ex eo quia ſic eſt ęquatum omnibus hic conſideratis. Mihi uero uidetur hos non diſcordes eſſe. Vbi debes ſcire, ſubiectum non una ratione ſumi. Vno enim modo accipitur pro ſubiecto congregationis, quo modo ſyllogiſmus eſt ſubiectum in Logica, quia congregat propoſitionem terminum, & orationem. Animal etiam ſubiectum libri de animalibus, quia congrega omnia mēbra, de quibus eſt ille liber. Alio modo pro genere eorū, quæ in libro tractantur, quo modo ens rationis eſſet ſubiectū Logicę, licet tranſcenderet omnia conſiderata in Logica. Tertio pro principali ſpecie ſubiecti, quo modo demonſtratio eſſet ſubiectum in Logica. Demum pro ſubiecto prædicationis, quod uidelicet de omnibus prædicatur, & de nullis aliis. Alexander igitur de ſubiecto locutus eſt cōgregationis, vniuerſum enim omnia congregat, quæ hic

PŌ Auer. Mobile ad ubi ē huius libri æquatū ſubm.

D aguntur. Iamblicus & Sirianus etiam recte quia de principali ſpecie locuti ſunt, quæ eſt cœlum. Simplicius quoq; recte, quia de genere loquitur, corpus. n. ſimplex eſt ad cuncta genus. Auerroes demum recte, quia de ſubiecto prædicationis intellexit, eſt n. ens mobile, ſiue corpus mobile prædicans æquate de omnibus hic conſideratis. Intētio igitur eſt de mundo, ut de omnia concernente, uelut Alexander, de cœlo, ut de ſpecie principali, uelut Iamblicus, de corpore ſimplici, ut de genere uelut Simplicius: de ente ſiue corpore mobili, uelut Auer. tāquam de ſubiecto predicationis, hęc de intentione. Et de ordine agamus. Alexan. Iamblicus, Sirianus, Simplicius. Auer. atque oēs expoſitores conſtituunt hunc inter libros Naturalis Philoſophię Secundum. Mouentur ex eo, quia ſubiectum huius eſt ante ſubiecta omnium aliorum, & contentum ſub ſubiecto libri phyſicæ auſcul. Sed fortiori ratione hoc eſſe uidetur, quia uidetur incipere ubi liber phyſicæ auſculta. definit, peruenit n. ille ad aliquod primum mobile quod mouetur a ſeipſo, cuius una pars eſt penitus immobilis, quam ſumit Metaphyſicus: altera penitus mobilis, quam hic liber nunc exponere incipit, hæc de ordine. Et de inicri

Intentio libri ex omnibus deſumpta.

De ordine Liber iſte ē ſecundus phicæ naturalis.

pſone tranſigamus. Alexander: qui ſemper uult librum inſcribi ab intentione: uult hunc librum eſſe inſcribẽdum de Mudo: quoniam mundus eſt intentio & ſubiectum. E

De inſcriptione. Mũdus triplex. Sirianus & Iamblicus de Cœlo cui etiam Simplicius concordat. Auer de Cœlo & Mũdo, & per cœlũ corpus intelligit æthereum, per mundũ vero, elemẽtarium. Siqdẽ mundus triplex ſit authore Platone intellectiuus, vt angelicus cœleſtis vt cœlum, ſenſilis ac elemẽtarius. Alexãder igitur & Iamblicus a ſubiecto inſcribunt. Simplicius vero & Auer. a partibus ſubiecti. Eſt. n. cœlũ a quo ſcribit Simplici⁹, corporis ſimplicis principaliſsima pars ſubiecti, cœlũ uero & mundus ſenſilis, ut inſcribit Auer. principaliſsimæ partes hæc de inſcriptione. De diuiſione vero transſigamus, & primo generatim de vniuerſo lib. 2. ſpeciatim de libr. hoc primo. Videt igitur totus liber cõſiſtere circa tria, primo circa cœlũ, & quædã accidentia cõia cœlo & mundo, & hic perficitur liber primus, ſecũdo de partibus cœli & mundi, & accidentibus per ſe illarum, cui rei ſecũdus inſiſtit. 1. de elementis, de quibus, ſi tractat iuxta poſitiones aliorum, erit liber tertius, ſi iuxta põnem ꝓpriam, erit liber quartus.

Dubb. Sed circa hunc ordinem ambiges, primo, quia a notioribus nobis eſt agẽdum, mõ elemẽta ſunt cœlo ipſo notiora. Solutio. Secũdo, quia Ariſt. tractãdo de cœlo, agit de illo mediãtibus elementis. Dici põt ordine doctrinæ debuiſſe librum primum facere de elementis, ut rõnes cogũt, ſed neceſsitate materiæ tractat in lib. 1. de cœ. vt librũ continuum faciat ad librum phyſicæ auſcul. nã cum finis illius ſit ad primum corpus, principium huius debet eẽ de primo corpore. Hæc de diuiſione generatim, quæ vero ſint de diuiſione particulatim primi libri.

Que Auer. Auer. inquit, in primo tractatu ſiue libro continẽtur decem ſummæ ſiue capita magna, prima eſt de ſubſtantia iſtius artis. Sumit ãt Auer. hic ſubſtãtiã non pro decimo pdicamẽto, ſed ꝓ vniuerſa materia libri, quæ ſubiectum dicitur, & ſic pria ſumma eſt de ſubiecto materiali, principiis ſubiecti, & accidentibus illius, & ita bene dicitur de ſubſtãtia artis, quia nihil reſtat amplius agendum in naturali phĩa. Et per iſtã artem Auer. vult totam naturalẽ phiam. Eſt igitur prima ſumma de ſubiecto totius naturalis phiæ. G Secũda ſumma eſt de corporis naturalis diffinitione, eo ꝙ ipſum ſolum inter omnia alia corpora eſt perfectum & cõpletum.

Dubb. Sed hic ambiges primo quid Auer. vult per corpus naturale eſſe perfectum. Solutio. 1. Secũdo quonãmodo hæc ratio eſt ad propoſitum. Nonnunquam dicere ſolebamus corpus naturale eẽ perfectum, ex eo quia non abſtrahit a materia ſenſili. Mathematicum vero imperfectum, qm̃ ab illa deficit, & hæc reſponſio conſonat ſatis dictis Auer in. 3. huius, cõ. 6.

Cõfutatio. Sed hæc reſponſio non placet, quia Auer pluraliter loquitur, comparat. n. corpus naturale ad alia corpora, & ita velle videtur eſſe plura corpora ꝙ̃ duo. 2. ſolutio. Alii dicebant corpus naturale eſſe perfectum quia pro ſui exiſtentia nulla eget operatione intellectus, corpus uero Mathematicum imperfectum, quoniam pro ſui eſſe, eget intellectus actione, vtpote abſtractione. Cõfutatio. Nec valet hæc ſolutio, quoniam, vt diximus Auer loquitur pluraliter. 3. ſolutio. Triplex corpus. Poteſt igiẽ dici triplex eſſe corpus, Metaphyſicũ, quod quidẽ eſt ſubſtantia apta ſubiici trinæ dimẽſioni, quicquid Auer. velit. 12 meta. cõ. 17. vbi vĩ negare corpus Metaphyſicũ, illum. n. vide. H Mathematicum quod eſt ſubſtantia actu ſubiecta trinę dimẽſioni. Phyſicum quod trinæ ſubiicitur dimenſioni atque qualitatibus ſenſibilibus. Vult igitur phyſicũ corpus eſſe aliis duobus perfectus, quia cæterorũ continet perfectiones, Mathematici v3 & Metaphyſici, & vltra addit ſenſilẽ materiã. Tũc ad ſcd'm dici poteſt rõnem eſſe hãc. ꝙ Ari. definit corpus naturale, & aliorum nullum, quia eſt perfectum, hoc eſt quia cõtinet perfectiones aliorũ, et cum hoc addit ſenſilem materiã, quæ contrahit ad genus phyſicũ. Tertia ſumma oſtẽdit mũdum eſſe perfectum. Quarta ꝙ cœlum ſit ſimplex corpus, rotundum, vni genium corporibus, quæ recto motu mouentur. Quinta ꝙ non ſit graue nec leue. Sexta ꝙ nec genitum ne corruptibile ſit, & ꝙ corpora ſimplicia numero ſint quinque. Septima ꝙ ſit mundus ipſe finitus. Octaua ꝙ ſit vnus numero. Nona, ꝙ extra ipſum nec vacuum ſit, nec plenum. Decima ꝙ nec genitus nec corruptibilis, & ꝙ ĩpoſſibile eſt corruptibile eſſe aliquod & non corrumpi. Hæc continentur in libro primo, & per conſequens de tota præfatione.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE COELO ET MVNDO LIBER PRIMVS.

Cum Auguſtini Niphi Sueſſani clariſsimis Commentariis.

Corpora, et magnitudines affectiones eorũ, ac motus per ſe principia ſubiecti naturalis. *NAturalis ſcientia omni fere ex parte verſari videtur, & circa corpora atque magnitudines, & circa affectiones atque horum motus, & circa principia quę ſubſtantię ſunt, vt talis, quippe cum eorum quę natura conſtent, alia corpora ſint ac magnitudines, alia corporibus, magnitudinibuſque competant, alia principia ſint eorum quibus illa competunt.*

G PRoſequitur nunc Ariſto. de prima ſumma, & ſyllogizat intẽtionem ſiue ſubiectum vniuerſæ Scientiæ Naturalis hunc in modum, omnia entia naturalia ſunt corpora ſiue magnitudines, affectiones ſiue motus, principia horum ſiue cauſæ, Scientia Naturalis uerſaẽ circa omnia entia naturalia, igitur eſt de corporibus ſiue magnitudinibus de affectionibus ſiue horũ motibus, de principiis ſiue cauſis illorum. De ſyllogiſmo uero primo concluſionem enarrat. Et inquit. Naturalis ſcientia, ſiue ſcientia de Natura omni fere ex parte, aut pro maiori ſui parte uerſari videtur & circa corpora ſiue magnitudines, veluti circa materiam & ſubiectum, & circa affectiones ſiue horum motus, uel circa accidentia per ſe. Et circa principia quæ ſubſtantiæ ſunt ut talis, hoc, eſt materiæ ſenſili coniuncta, ad drĩã principiorum quæ ſunt ſubſtãtię ut ſubſtãtia, qualia ſunt principia prima, hæc eſt concluſio. Deinde tangit maiorem, & inquit. Quippe cum eorum quæ natura cõſtẽt, aut magis ad ſenſum, cum eorum quæ ad Naturalem attinent Philoſophum, alia corpora ſint, ſiue magnitudines, & hoc quo ad ſubiectum ſiue materiã. Alia corporibus H magnitudinibuſque competant, ut per ſe accidentia. Alia principia ſint eorum corporum, quibus illa per ſe accidentia competant, hæc eſt maior. Quia vt in poſterioribus dicitur. ſcientia eſt vnius ſubiecti principia, & affectiones cõtemplans, & ita de ſubiecto artis huius, nunc ſatis.

Commentum primum Auerrois.

Quæſtio. Solutio. Auerroes autem antequam verba textus ſingula enucleet, quæſtionem antiquorum expoſitorum perſoluit. Solebant nanque quærere. quã ob rẽ hoc in libro totius naturalis ſcientiæ ſubiectum ſtabiliuit, non autem in auſcultatorio, qui longe communior eſt iſto. Soluit Auer. in principio cõmẽ hoc ideo factum eſſe, quia pręſens liber eſt primus in ordine librorum particulariũ in quibus par

ticulatim de ſingulis totius mundi partibus loqui incipit. Debes ſcire Auer. uoluiſſe uniuerſum mūdum fuiſſe ſubiectum vniuerſæ ſcientiæ naturalis. Et ita vult librum ſingulum ſcientiæ naturalis, de ſingula mundi parte agere, verbi cauſa præſens liber de ea mundi parte, quæ eſt cœlum. Liber de generatione de ea quę eſt corpus mobile ad formam, cæteri quoq; de cæteris, quia igitur hic eſt primus cæterorū in quibus particularim loquitur, ideo decuit vt hic diceretur ſubiectum totius ſcientiæ naturalis.

Replica.

Sed hęc Auer. ſolutio uidetur friuola. Primo, quia nemo poſuit ipſum uniuerſum eſſe ſubiectum totius ſcientię naturalis, ſed ens mobile uel corpus mobile. Secūdo, quia ſi ob primitatem huius libri ad cæteros, decuit in illo eſſe dicendū de ſubiecto, igitur magis decuiſſet dicere in magis priori ad hunc, & ad cæteros. Modo liber phyſico. Auſcultatio. eſt cæterorum primus, & prior hoc, igitur in illo magis.

Defenſio.

Dici poteſt ad primum Auer. locutum eſſe de ſubiecto aggregationis, vniuerſum enim eſt ſubiectum totius ſciæ naturalis aggregatiuū. Ad ſecūdū dici poteſt id in vtroq; tractari potuiſſe, fuiſſe tamen magis hic pertractatum, ut habeatur huius ad illum continuatio, & cæterorum ad hunc conſecutio. Quo uero modo habeatur hæc cōtinuatio, iam diximus. Aut dici poteſt hoc eſſe magis tractatū, quia hic eſt primus particularium, nō primus ſimpliciter. Ille uero auſcultatorius eſt ſimplr primus. b Auer.

Verborum expoſitio. 4. a phyſico cōſiderantur.

Quo uero ad uerba attinet. Auer. declarat cur dixit fere plurima, ſiue maiori fere ſui ex parte, ubi debes ſcir, ꝙ res quas naturalis conſiderat, ſunt in quadruplici dr̄ia, quædā corpora, ut elementa & cœlum quędā magnitudines ut ſuperficies, & linea, & id genus quędā extra hæc ut vacuū, infinitum poli: centrum: locus: accipiendo locum pro reſpectu ad polos, & ipſum centrum: his ſimilia: ut animæ: & motores cœlorum. Proptrerea fere plurima uidetur eſſe circa corpora & magnitudines, paſsiones, et principia, qa adhuc eſt extra hæc. Et quia in Arabica trāſlatione ſcribiſ ſic, maxima cognitio naturæ, & ſcientia demonſtrans ipſam, ideo dupliciter exponit. Primo ꝙ per ſcientiam, intelligebat ſcientiam concluſionum, quæ uocatur ſcientia demonſtrata, vbi actiuum pro paſſiuo accepit, et demōſtrās pro demonſtrata, & per cognitionem uoluit notitiā principiorum, ex quibus fit concluſio. Secundo exponit, ꝙ p cognitionem intelligit intelligere imaginationis, hoc eſt ſimplicium apprehenſionem, & per ſcientiam fidem, hoc eſt cognitionem cōplexorum, huius rei cauſam aſsignat, quoniam ſynonyma non ſunt vſitanda in ſcientia demonſtratiua, & replicat primam expoſitionem, et quæ dicit, patent. Tu vero debes ſcire hanc Auer. expoſitionem, & talem ponderationem eſſe fruſtra, cū in codicibus græcis nihil illius legatur., ut in noſtris translationibꝰ conſtat.

1. dubitatio Solutio.

Sed dices, cur dixit corpora & magnitudines, cū idem ſint? Innuit Auer. ſolutionem, & eſſe id factum, ut ſermo eſſet amplior atque extenſior nā cū corpus ſit ſpēs magnitudinis, ut eſſet amplior ad cæteras magnitudinis ſpecies, quæ ſunt ultra corpora, ſubiecit & magnitudines. & hæc expō cōuenit græcis verbis.

2. dubꝰ. Solutio. Magnitudo pōt duplr cōſiderari.

Vlterius dubitaret aliquis, qm̄ de magnitudinibus ipſis conſiderat Aſtrologus. igiſ nō naturalis, hāc ſoluit Auer. ꝙ magnitudines pn̄t duplr conſiderari, vno mō, quatenus abſtractæ ſunt a ſenſili ipſa materia, & hac ratione a mathematico conſiderantur. Alio modo quatenus illam cōcernunt, qūo naturalis eas contēplatur. Concernunt autem materiam ſenſilē quatenꝰ ſunt vltimi termini, & pfectiones corporū phyſicorū Sed eſſet hic diſputādum, quidnā ſit ſenſilis materia, qdue intellectilis, quæ forma ſenſilis, quæue intellectilis, quæ cū in libro auſcultatorio ſecundo, ſint diſputata, nūc tranſeāt.

Dubꝰ.

Illud tamen mō dubōne dignū eſt, nā ſi mathematicus cōſiderat magnitudines, quatenus abſtractæ, tūc conſiderabit eſſe abſtractum, quia quicunque conſiderat aliquā rē per aliquā rōnē, etiā rōnem illam cōſiderare videtur.

Solutio.

Poteſt dici, ꝙ refert eſſe rōnē conſiderandi, & modum conſiderandi, eſſe abſtractum eſt modus conſiderādi: & nō ratio conſiderandi, idcirco nō oportet in vna et eadē ſcia cōſideretur. Aut dici pōt eſſe abſtractū, eē rōnē cōſiderādi pr A iuatiuā, & ſic nō oꝫ cōſiderari, ſecus de rōne poſitiua.

Paſsiones & motus quid. Auer.

Sed quid p paſsiones, qdue p motus Ariſ intelligat. Auer duplr exponit, p intellectu primæ debes ſcire in oī trāſmutatione ſubali duo eē, terminū & viā. Terminū quidē vocat paſsionem, eo qa ſubm per illā patiſ et pficiſ. per viā intelligit motū, eſt autē terminus duplex, ſuba & accidens, via vero vno mō ſ. motus. Ideo inquit Auer. oīa entia eē aut ſubas, aut accidentia, aut vias ad hæc, q̄ viæ ſunt trāſmutationes.

Replica. Reſponſio.

Sed tūc dices, igitur inter ſubam & accidens daretur medium. Dici pōt ſubam & accidens poſſe accipi p̄dicamētaliter & trāſcēdenter Si p̄dicamentaliter, ſic mediū inter illa eē pōt, vtpote via, ſi trāſcēdēter, ſic via erit in p̄dicamento accidentis,

Themiſtius

Thē. vero per paſsiones intelligit trāſmutationes, quibus perditur nomē et definitio, aut p̄paratur ad illā pditionē, vt ſunt alteratio & generatio q̄ terminātur in ſubam & quarū finis & cōplemētum eſt ſubalis forma. Per motus vero itelligit locales, quibus nō variaſ ſuba rei. Addit Auer. has expōnes eē ppinquas, qa Auer. B p paſsiones intelligit terminos ipſos. Thē. vias in illos mō via & terminus ſunt, ppinqui, quia ſunt eiuſdē ſpēi, vt dr̄ in. 5. phy cō. 19. & ita ſunt ppinquę expōnes.

Expō maiorꝭ. Contra Auer.

Demum Auer. maiorem ſylli ſic intelligit, ut per corpora & magnitudines Ariſ. ſimplicia intelligat, per hn̄tia corpus & magnitudinem miſta, p principia horū, materiā & formam, quæ ſunt principia tā elemētorū ꝙ miſtorū ſaltē analogice. Sed h expō non placet, qa tūc Ariſ. p̄termiſiſſet accidētia per ſe. & ita cōcluſio eēt amplior maiore ipſa, Iō dicerem Ariſ. per corpora & magnitudines, ſubm ſciæ naturalis, & per hn̄tia corpus & magnitudinē uoluit per ſe accidētia illius ſubti, & p principia eorū, cās primas ſubti, & per ſe accidētiū illius, qūo q̄tū in cōcluſione ſumit, tm̄ in maiori intelligitur

Dubꝰ. 1. ꝗ ponitur

Solebamꝰ quærere, vtrū mathematicus cōſideret ſubam ipſam. Rn̄dēt latini mathematicum cōſiderare ſubam cōpoſitā, qa non q̄titatē, ſed q̄tū conſiderat, pbant primo, qa oīs artifex conſiderans poſterius conſiderat prius, ſed ſuba prior eſt q̄titate. Igiſ ſi mathe C maticus cōſiderat quātitatē cōſiderabit ēt ſubam. Secundo mathematicꝰ cōſiderat definitionē q̄titatis. Sed nullū accidens pōt ſine ſubo definiri. Igiſ ēt ſubam conſiderat. Tertio, non abſtrahit a mā intelligibili, ſed illa ē ſubſtātia, igitur concernit ſubam

Cōfutatio.

Sed h pō ſtare nō pōt, prīo, qa Ari. in. 12. meta inqt, nullā mathematicarū pter Aſtrologiā, facere cōſiderationē de ſuba, vt Auer. ibi cō. 44. exponit. Secūdo, nō ſuba cōpoſita, ſed mā eſt ſubm q̄titatis, vt in lib. de ſuba orbis pbat Auer igiſ mathematicus materiam ipſam primā cōſideraret. Tertio, per idē ipſe mathematicus deberet materiā & formā conſiderare, nā hæc ſunt principia ſubꝫ cōpoſitæ, & priora illa.

Solutio.

Pro ſolōne igiſ ad rationes, debes ſcire, ꝙ ſcię ſunt pmixtæ adeo ꝙ artifex cōſiderās hāc ppōnē, elhtū ē ens, eſt metaphy. quo ad p̄dicatū, phyſicus quo ad ſubm.

Ad primā & ſecūdā.

Tūc ad primā dico, ꝙ mathematicus conſiderat ſubam: nō qdē p habitū mathematici, ſed p habitum metaphyſici ſibi cōmiſtū: & ita oīs artifex conſiderās poſterius, cōſiderat prius: aut eodē: aut alio habitu: p idē ad ſecūdā.

Ad tertiā.

Ad tertiā dici pōt ꝙ ſub D ſtantia nō eſt mā intelligibilis: ſed forte ipſum cōtinuum vel fortaſſe aliud: ut diximus in. 2. phy. ubi dictū eſt in q̄titatibus poſſe eē denoīationes in ſimplicibus cōpoſitas & ſimplices: ut linea eſt quanta & quātitas: nō ſic albedo eſt qualitas et q̄le: eo qa linea eſt cōcretū ad ptes: & ad ſubm reſpectu ſubti: h eſt vera: linea eſt quātitas: quia eſt abſtractū e ſubiecto: reſpectu partiū eſt cōcretū: & eſt quāta: & ſic cōcedo: quātum eſſe ſubiectū: & nō propter hoc cōcretum ad ſubſtantiam: hęc de quæſtione.

Continuū quid.

Continuum igitur eſt quo in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſt.

Expoſitio.

Compleuit primam ſummam, quæ erat de ſubo ſciæ naturalis. Nunc ad ſecūdam ſummā accidēs prædefinit cōtinuū, cuius rōnem quidā afferūt, quia Ariſ. intentio eſt declarare mūdum eſſe perfectum, quod declarari nō pōs

ſine definitione continui, vt videbitur, & inquit, cōtinuū igitur eſt quod hoc eſt magnitudo, ſiue quātum in ſemp diuiſibilia diuiſibile. Vbi magnitudo loco generis, cætera loco drīæ ſunt accepta, quibus differt a quātitate diſcreta, atque numero, nā numerus pōt creſcere in infinitum, ſed non diuidi, vt. 3 phy dictū eſt. Dubitabis propter qd continuum eſt diuiſibile in ſemp diuiſibilia. Secūdo, quonā mō hæc definitio differt ab illa libri Prædicamentorū.

Pria dubi. Secunda. Solu. priæ

Dicitur ad primā eſſe illud, quia continuum ex cōtinuis cōponitur, vt. 6. phy. declaratur. Igitur ut totū eſt diuiſibile, ita partes, & partes partiū in infinitū, cum oēs ſint continuæ ſimili rōne. Ad ſecūdam reſpondent, ꝙ continuum pōt biſariā conſiderari, quo ad formā, & ſic definiẽ in p̄dicamentis. & quo ad materiā, & ſic definitur hic. Sed hæc expō deficere uidetur primo. quia utraque definitio datur per partes ipſas modo partes ſunt materia totius. 2. phyſi.

Solutio ſecundæ. quorūdam. Cōſutatio.

Secundo, quia adhuc. 5. meta. eſt alia definitio dicens, cōtinuum eſt cuius motus eſt vnus, & in nec per materiam, nec ꝑ formā daẽ. Ideo debes ſcire, ꝙ continuū ipſum pōt definiri aut per extrinſeca, & a poſteriori, & definiẽ ſic. 5. meta. per motū, aut per intrinſeca, & priora, & hoc aut reſolutorie, & ſic definitur hic, aut cōpoſitorie, & ſic in prædicamentis.

Solutio melior.

B

Corpus vero eſt quod omni ex parte diuiſibile eſt quippe cum magnitudinis quę ad vnum eſt diuiſibilis linea ſit Quæ vero ad duo, ſuperficies at quæ ad tria, corpus eſt, atque p̄ter has nulla prorſus eſt magnitudo.

Linea, ſuperficies, corpus, quid. Expoſitio.

Nunc quid ſit corpus, quod eſt ſubiectū ſciæ naturalis declarat, & inquit, corpus vero eſt, quod eſt continuum, quod omni ex parte diuiſibile eſt, vbi cōtinuum loco generis, reliqua uero loco drīæ ponūtur, hāc definitionẽ vẽ ꝓbare primo (ut quidā vult) ſyllo, quo certe non pōt literæ cōuenire, ideo ꝓbatur per locū a ſufficiētia, & inquit, quippe cū magnitudinis quæ ad vnum, vtpote ad longū eſt diuiſibilis, linea ſit. Quæ vero ad duo, uipote longum & latum, eſt ſuperficies, at quæ ad tria, corpus eſt, et præter has nulla magnitudo. Igitur corpus omni ex parte diuiſibile eſt. Aut poteſt hæc ꝓbō eſſe expoſitorie ſic, corpus eſt diuiſibile omni ex parte, ut per hanc diuiſionẽ magnitudinis patet. Et nihil non corpus diuiſibile eſt oī ex parte, propterea addit, & præter has nulla ẽ magnitudo: Igitur tantum corpus eſt omni ex parte diuiſibile, & hæc probatio magis textui conuenit, ut intelligenti patet.

Syllogiſmo primo enarratiōe. Expoſitio ſyllo.

C

Quod etiā iccirco patet, qa ipſa tria, oīa ſunt, ipſum vero ter, eſt id qđ oī ex parte eſt. Nā *ut Pythagorei ſentiunt, ipſum oē, ipſaque oīa tribus ſunt definita, finis. n. medium, atque principium, cum habent numerum, qui eſt ipſius omnis, hæc autem trinitatis.*

Probat ſecūdo illud enthymematice ſic, tria poſſunt appellari hoc verbo omnia, & ter etiam hoc uerbo omni ex parte. Igitur tantū tres ſunt magnitudines, & per cōſequens corpus eſt quod omni ex parte diuiſibile eſt, antecedens patet, quia ſi tantum tres eſſent oēs in mūdo, qui etiā currerent, poſſet dici oēs currunt, & non de duobus, & ſic hoc nomen, omne poteſt de tribus dici. Sed debes ſcire, ꝙ licet antecedens eſt uerum, tñ cōſequentia nulla ẽ, per idem. n. ꝓbarem magnitudines eſſe tm quatuor, qm hoc uerbum oē, poteſt dici de quatuor ipſis, ꝓpterea conſequentia eſt ꝓbabilis, & apud pythagoreos vera, & iō Ariſ ea vtitur. Deinde aīs ꝓbat auctoritate pythagoricorū, quaſi per locū a conuerſione: & inquit: nā ut etiam pythagorei ſentiunt, ipſum omne, ipſaque oīa tribus ſunt definita: poteſt. n. dici oēs tres currunt: igitur per cōuerſionẽ in parte: oē poteſt addi ad tres. Quæ etiā ꝓbatio dialectica eſt: ut prior. Quod uero oēs poſſunt dici tres: ꝓbat, & inquit, finis. n & mediū, & principium eū numerū habēt, qui eſt ipſius omnis, quia dici pōt ƀ tria, principium, me-

Expoſitio. Obiectio. Reſpōſio.

D

A dium, & finem eſſe omnia, ꝓpterea ſubdit, hæc autẽ, vt principium, medium & finis eū hñt, qui trinitatis eſt. igiẽ ꝓbō principiū medium, & finis dñr oīa. Principiū, mediū & finis dicuntur tria, igitur tria dñr oia, & oia dñr tria, & ſic habeẽ aīs, & ita uis totius rationis eſt, tria ſunt oia, vel dicuntur oīa, igitur tm̄ tres ſunt magnitudines, & per cōſequēs corpus omni ex parte eſt diuiſibile. Quæ rō, ut dictum eſt, nō eſt demrātiua, ſed ꝓbabilis fundata in auctoritate pythagoricorū Nā illius demſo ꝑquiraẽ a mathematicis ſufficienter. Abbreuiatur igitur rō ſic, tria dñr oia, igitur tantum tres ſunt magnitudines. Antecedens probatur, principium, medium, & finis dicuntur omnia, principium, medium, & finis dicuntur. tria, igitur tria dicuntur omnia, quæ etiam auctoritate patet.

Ariſ. ꝓbō nō ſatis eſt firma. Epilogus. Ternarius numerus, cur pfect. ſacrificiis adhibitus.

Quocirca ēt a natura ſumentes, veluti ab illius lege in deorum ſacrificiis celebrandis hoc utimur numero.

Tertio arguitur ſic. ex lege habitum eſt vt a natura exēplar apud gentiles, vt in deorum ſacrificiis & orationibus vterentur numero trinario, eſt. n. hoc a natura quæ ẽ deus habitum, quia ipſe eſt trinus & vnus, ut Pythagorici aiūt. Igitur numerus trinarius eſt perfectus, & ita non plures eſſe debent magnitudines q̄ tres, inquit. Quocirca etiā a natura ſumentes, vt a deo veluti imitatores, ab illius lege in deorum ſacrificiis celebrādis, hoc numero trinitatis vtimur, & credimus ꝑꝑ hoc ꝑfecte ſacrificaſſe, atque orōnes celebraſſe, igitur numerus trinarius eſt perfectus. Erit igiẽ breuiter enthymema, numerus trinarius eſt perfectus, igiẽ tantum tres ſunt magnitudines. Aīs patet, quia trinario numero vtimur ꝓ perfecto in orōnibus deorū, & credimus illud perfecte eſſe factum. Debes ſcire, ꝙ nec hæc rō valet, quia ſic ꝓbarẽ oīa eſſe tria, ut tria elemēta, tres cœlos, tres motores, quoniam numerus trinarius eſt ꝑfect⁹; & ita oīa conſtarent tribus. ƀ igiẽ rō vt famoſa accipiaẽ.

Expoſitio. B Epilogus. Rō Ariſ. nō efficax.

Aſsignamus inſuper appellationes hoc mō, duo qdē ambo dicētes, duos ēt ambos, & vtroſque, nō oēs, at de tribus hāc appellationē dicimus primo. Quodquidē *ſic dicimus, quia naturam ſic proficiſcentem (vt dictum eſt) imitamur.*

C Expoſitio.

Vltimo arguit, & debes ſcire græcos grāmaticos noīb⁹ tres nūeros dediſſe, ſingularẽ, ut Æneas, dualẽ, ut duo Æneæ, plalẽ vt tres Æneæ, nūo duali, dāt ƀ adiectiuū ambo, quatenus dicim⁹ ambo duo Æneæ ſunt potētes. plurali vero addunt ipſum omne, vt omnes Æneæ ſunt ſapientes. ex hac appellatione patet numerum trinarium eſſe perfectum. Inquit. Aſsignamus inſuper appellationes grāmaticæ hoc mō, duo quidem ambo dicētes, duos etiā ambos, & ita per numerū dualẽ, vt ambo Æneæ ſcribūt, & vtroſque non oēs appellamus, qa nō dicimus de duobus oēs Æneæ ſcribunt, at de tribus hanc appellationem per verbum oēs dicimus primo, deinde de quatuor, & de cæteris numeris. quam quidem appellationem de tribus dicimus imitantes naturam hoc trinario numero ꝓficiſcētem, uidelicet principio, medio, & fine, ut diximus. Epilogando igitur vis rationis hæc eſt, numerus trinarius ẽ perfectus. igitur tantū tres ſunt magnitudines, & ita corpus erit diuiſibile ad tria. Quod autem numerus trinarius ſit perfectus, patet. Tum primo quia nuncupatur noīe concernente perfectionem, videlicet uerbo oē, quod eſt idem ꝙ perfectum. Tum ſecundo, quia oēs perfectiones conſtitutæ ſunt trinario numero a natura, principio, medio, fine, & orationes celebrādæ diis. Tum uel maxime, quia numerus complexus, ut pluralis qui tribus eſt, contentus, numero perfecto, uerbo omnis conſtituitur, igitur trinarius numerus eſt perfectus, ex quibus patet uis rationis.

Epilogus. D

Quæ uero in expoſitione præſentis textus Auerrois dicat, nunc afferamus: erit. n. textus intellectus multo clarior. Primo igitur declarat cur ipſum continuum p̄definit & vult ꝙ hæc ſit ſecunda ſumma: quæ ut dicebatur, erat

Quæ auerrois

de ſubiecti

de ſubiecti naturalis phiæ definitione cū igitur ſubiectum naturalis phiæ ſit corpus, & genus illius ſit continuum, eſt enim cōe corpori & ſuperficiei lineæ, & cæteris id genus, iure de continuo primo agit In quibus verbis patet duo,

Prima adnotatio.

& corpus eſſe ſubiectum naturalis phiæ, & continuum eē genus corporis. Sed quonam modo corpus ſit ſubiectū in illa, dictum eſt: quo uero cōtinuum ſit genus corporis, dicemus

Scđa adnotatio. 1. Dubiū.

Secūdo Auer inter quantitatem continuam, & diſcretam talem innuit drīam, ꝙ continua ſemper eſt in minora diuiſibilis, diſcreta venit in minima. Contra vero diſcreta creſcit in infinitum, continua nō, ut tertio Phy. dictum eſt. Solebamus obiter dubitare primo, continuū pōt diuidi in infinitum, igiꝛ pōt eſſe actu diuiſum in infinitum.

Secūdū.

Secūdo continuum pōt diuidi in infinitum, animal eſt continuum, igitur animal pōt diuidi in infinitū.

Ad primū.

Multa diximus in lib. de G..one, nūc uero ad primū nego cōſequentiam quia cuilibet poſſibili correſpōdet ſua de ineſſe eiuſdem modi Et ideo bene valet, continuum pōt diuidi in infinitum, igitur aliquādo diuiditur in infinitum, nō ꝓpter hoc ſequitur vt ſit diuiſum in infinitum, cū.n. diuiditur in infinitum, non dicitur diuiſum eſſe in infinitū, qa diuidi dicit actum poteſtati admiſſum, diuiſum, uero dicit actum purum.

Ad ſecūdū

Ad ſecūdam dico, ꝙ ex maiori de poſſibili & minori de ineſſe, concluſio eſſe debet de ineſſe conditionato, & ſic ſequitur igitur animal pōt diuidi in infinitum quatenus continuum, hæc nūc ſufficiāt ꝓ dīa ipſius cōtinui a diſcreto.

Tertia adnotatio. Quæſtio. Solutio.

Tertio, Auer. remouet cauillum, quia non uidetur uerum, ꝙ continuum ſit genus corporis, ſi quidem continuum ipſum ſit d genere accidentis Corpus vero ut ſubiectū in naturali phia ſit de genere ſubæ. Soluit, ꝙ continuum eſt quaſi genus, quia continet ſub ſe corpus & ſuperficiem, & id genus. & ita eſt genus quatenus eſt accidens generale inſeparabile a corpore, continēs alia a corpore, ſine quo corpus ipſum intelligi nō poteſt.

Quarta adnotatio.

Quarto, Auerroes ultra textum addit aliam cām, quare corpus eſt diuiſibile ſecūdum tres dimenſiones, & d. quia nulla magnitudo quæ eſt, pōt diuidi per tres diametros orthogonaliter niſi corpus, quod diametro lōgitudinis diuiditur in longum, diametro latitudinis in latum, diametro altitudinis in altum. Igitur corpus eſt id quod oī ex parte diuiſibile eſt Qua rōne bñ dictum eſt, corpus eſſe, quod omni ex parte diuiſibile eſt, quia idem eſt oī ex parte & tribus modis, ut d. Auer.

Quinta adnotatio.

Quinto, Auer. declarat qualis ſit ratio Ariſ. qua ipſe enititur ꝓbare tres eſſe magnitudines, & vult ꝙ propō ſit triplex uidelicet per ſe nota, ut principia doctrinæ, qūo, ut cōcluſio q̄ ē penitus ignota, & media, ut petitio & id genus, vult igitur, ꝙ dimēſiones eſſe tres, ſit ꝓpō de medijs & tertij ordinis, & ideo ꝓbauit illā per locū a diuiſione, & inductione, & id genus.

Propō triplex per ſe nota. Quæſtio Media.

Sexta adnotatio.

Sexto, Auer. declarat vnde inſtitutiones ꝓficiſcuntur, vbi primo debes ſcire. ꝙ duplex eſt natura, videlicet naturans, vt Deus. naturata, ut agentia naturalia & cauſæ ſecundæ, quæ ideo dicūtur naturata, quia e prima ꝓficiſcūtur natura. Secundo debes ſcire, ꝙ opus naturæ eſt ſemper per ſimilitudinem ad opus & eſſentiā primæ naturæ, ita quicquid agit actione ſimiliori actioni primę ſit meliꝰ, ut dicemus ſecūdo huius. Ex his ſequitur iuſtum eſſe præceptum, ut deo trinas afferamus orōnes, nam eſſentia primi in trinitate conſiſtit. Secūdo. ſequitur bene eſſe in grāmatica factum, ut trinario numero addatur oē, quoniam ille eſt primus cui cōpetit verbum omne, & cæteris ꝓpter illum.

De uirtute numeri. Pō pici

Ex his colligūt in numeris eſſe virtutes, nā in numero trinario vi natura rerum cōſtituta. Picus in ſua apologia rem hāc aſſerit & contendit. Primo, quia mathematica ſunt formaliora phyſicis, igitur pollētiora virtute, ſiquidem formam ſequatur virtus. Secundo quia quod in ſuo eſſe minus dependet, in ſuo operari etiā minus dependebit, & ita pollentius erit. Conſtat aūt numeros in ſuo eē minus dependere, & ita magis actiui erunt. Tertio numero ſtabilita ſunt multa quæ pollentiſſima ſunt, igitur numeri pollentes erunt. Añs patet, nam elemēta numero definita ſunt quaternario, planetæ vero ſeptenario. Signa Zodiaci duodenario. Sīli ratione in aliis operibꝰ dei deduci poteſt.

A

Sed in contrarium ſunt omnes peripatetici dicentes, quantitates non eſſe de principiis actiuis Rōnes vero in contrarium flectuntur, prima quidē, quia quæ ſunt potentialiora, ſunt minus pollentiora, immo nullatenus agunt. Sed quantitates ſunt potentiæ materiæ, quæ primitus in illa inſunt, ut in lib. dicitur de ſubā orbis, ex q̄rū diuiſione numerus ipſe ꝓficiſcitur. Secunda vero, qa qđ eſt ſimplr dependens nullatenus agit. Sed mathematici & numeri penitus ab intellectu dependent, igitur nullo mō agunt. Propterea dicerem poſſe virtutem numeris intelligi in eſſe, aut per ſe, quo modo calori uim aliquam eſſe dicimus, & ſic numeris non concederem vires. Aut per accidens ratione rerum numeratarum, & hoc modo bene vires numeris præberem. decem enim homines ſunt pollentiores tribus, hinc patet eſſe multa numero definita, non propterea quia in numeris ſit per ſe virtus, ſed ratione rerum numeratarum, & hæc ſunt peripatetice dicta.

Cōfutatio.

ꝓpria pō.

B

Quare cum omnia, & oē, atque perfectū inter ſe nō differant forma, ſed ſi quidem differūt, utique materia, & his de quibus dicuntur, diſtant, corpus nimirum inter magnitudines dūtaxat perfectum erit, ipſum.n. ſolum tribus definitum erit, hoc autem eſt omne.

Expō.

Hactenus de definitione corporis, & ꝙ tm̄ ſint tres magnitudines perfecti, nunc ex his infert duo, quorum primus eſt, ꝙ corpus ſolum inter magnitudines ſit perfectū, ſecūdū ꝙ ſolum ſit oi ex parte diuiſibile Neceſſitas vero huius eſt, quia vult probare mundum eſſe perfectum, ſaltem in ratione corporis, quæ perfectio eſt perfectio generis, & hoc quia hic incipit tertiam ſummam aggredi, quæ erat de perfectione mundi. Syllogizat autē ſic, oīa & oē eſt perfectum Solum corpus eſt omnia & oē, igitur ſolū corpus eſt perfectum. Quod ſolum corpus ſit oīa, & omne declarat, oīa & omne tribus definita ſunt. Solū corpus

C

inter magnitudines tribus definitum eſt. Igitur ſolum corpus eſt oīa, & omne. De rōne primo tangit vim maioris, dicens. Quare cū omnia & omne atque perfectum inter ſe non differant forma. Sed ſiquidem differūt, utique materia, & his de quibus dñr, hoc eſt ſubiectis differunt, & ꝑ hoc vult habere hāc, ꝙ omnia & oē ſunt perfectū cui addita hac minori, ꝙ corpus ſit ſolū omnia & omne, infert concluſionem, dicens, corpus nimirum inter magnitudines dūtaxat perfectum erit Deinde probat minorem, ꝙ videlicet ſolum corpus ſit omne & omnia, & inquit, ipſum.n. ſolū tribus definitū erit, at qđ ſolū tribus definitum erit, ē ſolū oē, & omnia igitur corpus ſolum eſt omne & omnia, quæ erat minor, & ita habetur prima concluſio.

Maior.

Minor. Cōcluſio. Rō minoris

D

At cū ſit tribus ex partibus diuiſibile, oī ex parte diuiſibile erit, cæterarum autem magnitudinum altera ad vnum, altera ad duo eſt diuiſibilis, quippe cū eo diuiſibiles atque continuę ſint, quo numerum ſubeunt, alia qdē ad vnū cōtinua, alia ad duo, alia omni ex parte talis.

expoſitor.

Secundo probat, ꝙ ſolum corpus ſit oī ex parte diuiſibile, & hoc, qa tribus ex partibus diuiſibile, eſt oī ex parte diuiſibile, at corpus, ut probatum eſt, tribus ex partibꝰ ſit diuiſibile, igitur eſt omni ex parte diuiſibile, cęterarum uero nulla eſt omni ex parte diuiſibilis, ut deducit, & ſic patent hæc duo. Fortaſſe hæc eſt ſecunda rō, qua probat corpus eſſe perfectum ex eo, uidelicet, quia omni ex parte diuiſibile eſt, & tunc legatur at pro etiam.

Quæ autē Com. 3.

Auerroes vero declarat primo, quonam mō omne, totum, & perfectum, forma non differat, ſed ſubiecto, & vult ea non forma differre, quia ipſa ſubeunt forma multitudinis & complementi, ſubiecto uero differunt, quoniā omne quantitati attribuitur diſcretæ. Totum continuæ,

perfectum qualitatibus & formis ut deo & intelligentiis, in quibus nulla eſt materia. Sed dices, nos dicimus oẽs intelligentiæ ſunt omne dicitur de illis formis. Amplius dicimus deum eſſe totum, immo verius totum, quoniam ipſe nullius eſt pars. Dici põt ꝙ hæc de deo dicuntur, & intelligentiis per accidens, quatenus illæ attribuuntur magnitudinibus per ſe, ut orbibus, rõne.n orbiũ dicunt̃ multæ & omnes, & deus dicitur totum ꝑꝑ orbẽ maximũ, cui primo attribuitur. Sed ſi intelligerentur abſolute, nec numerum, nec rõnem totius participarent, & ſic patent verbum Ariſ. Secũdo Auer. declarat quonam modo intelligitur verbum Ariſ. vt.n. numerum adepta ſunt, ſic & diuiſionem, & continuitatem, & vult, ut dupliciter intelligi poſſit, vno modo, ut omnis magnitudo eo ſit diſcreta q̃ cõtinua, & ita linea q̃a cõtinua ẽ ad lõgũ, diſcreta uel diuiſibilis ẽ ad longũ in duas medietates, ſupficies ad lõgũ, & ad latum, corpus ad longum, latum, & altum, & hoc mõ eſt continua & diſcreta ratione partium quas hẽt, cõtinua quidem, quia actu una, diſcreta, q̃a ptãte diuiſibilis. Alio modo, ut continuitas & diuiſio non ad idem referantur, ſed ad numerum dimenſionum, & tũc linea, quia nõ participat numerum dimenſiouum, eſt continua, & vna tm̃. Superficies, quia diuiditur in duo, longitudinem & latitudinem, numerum participat merito dimenſionum, & cõtinuitatẽ merito lineæ. Corpus vero particeps eſt vtriuſq; vnitatis ex parte lineæ, numeri ex parte ſuperficiei, approbat ſecundam expoſitionem propter uerba Ariſto. quæ de corpore poſtea dicet, nam poſtea affirmabit corpus recipere duo nomina, continui & diſcreti, & ſic videtur ſecunda expoſitio melior. Ego uero approbo primam, nã ſic ſequeretur ſuperficiem & corpus eſſe diſcretas quantitates: & ſolam lineam eſſe continuam, quod eſt cõtra Ariſ. vbique, enumerat.n. hæc ſub genere continuorum. Et ita melius dico omnem magnitudinem quo eſt continua, eo eſſe diſcretã, & e contra, non tamen eodem modo. Sed ſi actu continua, poteſtate diſcreta, ſi diſcreta actu, ptãte cõtinua. & hæc expoſitio eſt ubique conueniens. Vtrum tres eſſe magnitudines poſſit demonſtrari. Reſpondet Ioãnes ꝙ ſic, & oſtendit illud duabus rationibus. Prima eſt. quot ſunt poſitionis differentiæ, tot ſunt magnitudines, tres ſunt poſitionis differentię, ſurſum & deorſum vna, quæ longitudinem facit, ante retro, quæ altitudinem ſiue profunditatem, dextrum, ſiniſtrum, quæ latitudinem efficit. Secunda ratio quam ait eſſe Ptolomæi, eſt, quia quot modis lineæ rectæ orthogonaliter hoc eſt perpendiculariter poſſunt ſe interſecare in eodem puncto, tot ſunt dimenſiones. Sed lineæ rectæ non niſi tribus modis poſſunt ſe perpendiculariter interſecare eodem in puncto, q̃a vbi pluribus fieret modis, plures anguli efficerentur recti, quod eſt falſum: & dicuntur lineæ rectæ, quia curuæ poſſunt eſſe plures, & dicitur orthogonaliter ad differentiam illarum quę non cadunt perpendiculariter, quæ poſſunt eſſe plures & non facere angulos rectos, ſed uel acutos vel obtuſos, hoc exemplo in plano oſtendi nõ poteſt, ſed bene in ligno, quia accipiendo duo ligna quorum vnum alterum interſecet ad modum crucis, & in puncto interſectionis aliud cadat perpendiculariter, erunt oẽs anguli recti, ꝙ ſi plura ligna ſint, non erunt recti. Ex iis duabus rationibus Ioannes autumat illud eſſe demonſtrabile. Mihi tamen videtur illud aut non eſſe demõſtrabile, aut nõdum eſſe demonſtratum. Cuius ſignum habeo quia ſi eſſet demonſtrabile Ariſ mathematicorum nõ minor princeps q̃ phyſicorum, id demõſtraſſet aut demrõne mathematica aut phyſica, uidimus uero ipſum fuiſſe coniectura uſum, & auctoritate tantum Pythagoræ. Propterea dicerem id demonſtrabile eſſe, & non demonſtratum, hęc eſt Ariſt accuſatio, propter hęc videtur mihi ambas illas rationes petere, prima quidem, quia licet ſit uerũ, quot ſunt differentiæ poſitionis, tot eſſe magnitudines, tamen nõ eſt manifeſtum. Similiter & ſi ſit verum ꝙ quot modis lineę perpendiculariter ſe interſecant in eodem puncto, tot ſint magnitudines; nõ eſt per ſe notum. Et ita rationes has uri

Dubitatio. Solutio.

Duplex expoſitio. Prima.

Secunda.

Expoſitio propria.

Quæſtio Reſpõſio Ioãnis. Rões Ioãnis.

Tres põnes efficiũt tres magnitudines. Lineæ rectæ tribus tantum modis ſeſe interſecant

propria põ Aequalis coniectura cõtra Iol.

Reſo. uiſio Ioan.

A probabiles concedimus, demonſtrationes vero nos nondum vidimus, hæc de quæſtione.

Quæ igitur magnitudinũ ſunt diuiſibiles, eæ quoq; continuę ſunt. At ſi omnes etiam continuæ diuiſibiles ſint, nondum ex iis quæ nunc diximus patet. At illud profecto patet, non eſſe e corpore in aliud genus defluxum, uelut ex linea in ſuperficiem, & ex ſuperficie in corpus, non enim talis profecto, magnitudo adhuc perfecta erit, fiat enim defluxus ratione defectionis neceſſe eſt. At perfectum defectionem habere nequit, ẽ enim omni ex parte tale.

Oẽ diuiſibile eſt continuum.

Præter corpus nõ eſt aliud magnitudinis genus

Ariſtoteles nunc quaſi epilogando, colligit quidnã ex dictis nunc patet, & quid non patet, primum igitur quod patet ex nunc dictis, eſt omnem magnitudinem diuiſibilem eſſe continuam, hoc iccirco hic patet, quia patuit omne diuiſibile eſſe vnum, nõ.n. diuiſio cadit in diſcreto, ſm ꝙ non ex dictis patet eſt huius conuertens, omne videlicet continuum eſſe diuiſibile, quia vt Simplicius addit, hic definitio continui eſt ſumpta, & non demonſtrata, ſed in 6. phyſic. demonſtratur. Inquit. Quæ igitur magnitudinũ ſunt diuiſibiles, eæ quoque cõtinuæ ſunt, & hoc patet. At ſi omnes etiam continuæ diuiſibiles ſint, nondum ex his quæ nunc diximus, patet Melius fortaſſe exponerem, ꝙ continuum eſſe diuiſibile, & diuiſibile eſſe continuum eſt verum. At diuiſibile eſſe continuum, & e contra, non patet, & hoc plus conuenit. Secundum quod patet eſt non dari vltra corpus, aliud genus magnitudinis, in quod corpus ipſum fluens efficiat illud, velut linea fluens facit ſuperficiem, & ſuperficies corpus. Inquit. Rurſus etiã illud profecto patet non eſſe e corpore in aliud genus defluxum, velut ex linea in ſuperficiem, & ex ſuperficie in corpus, probat hoc enthymematice ſic, ſi corpus fluens aliud genus efficeret magnitudinis. corpus non erit perfecta magnitudo: probat conſequentiam, quia defluxus ſit merito defectionis, ut quia lineæ deficit latitudo, ideo defluens ĩn latum, ſuperficiem efficit, quia uero ſuperficiei deficit profunditas, ideo fluẽs in profundum, corpus facit, præterea hoc idem patet per rationem uniuerſalem motus, nam omne quod mouetur, ideo mouetur, quia ſibi quicquam deficit, ut illud per motum nanciſcatur. Inquit, non talis profecto magnitudo adhuc pfecta erit, deducit q̃a oportet vt defluxus fiat propter defectionem: ut patet & generatim & ſpeciatim Deſtruit conſequens, & inquit. At perfectum defectionem habere nequit, quia (vt dictum, eſt) id quod omni ex parte eſt tale. Sic igitur ex his patet non eſſe aliud genus magnitudinis in quod fluxit corpus.

Expoſitio.

B C

Eorum igitur corporum, quę partis ſubeunt formã, quãuis tale ſit vnumquodque eam ob rationem, uidelicet quia oẽs habet dimenſiones, nihilominus tamen quia ad id quod eſt propinquum tactu definitum eſt, iccirco taliũ corporum vnumquodque multa quodam modo eſt. At ipſum omne cuius hæc ſunt partes, omni ex parte (velut etiam eius nomen ſignificat) perfectum eſt, & non ex parte quadam ſic, ex parte quadam non.

D

Vt dicebatur quarta ſumma erat in probando mundum eſſe perfectum. Et ſuppoſuit ad hoc, corpus eſſe magnitudinem perfectam, & epilogauit quæ patent, quæue poſterius dicentur, nunc ut mihi videtur, mũdi perfectionem, ex dictis nanciſcitur. Vbi debes ſcire duplicem eſſe perfectionem, alteram corporis quo corpus eſt, & hæc eſt habere tres dimenſiones, & uocatur perfectio ſecundũ rationem ſiue defõnem generis. Altera eſt corporis quo

Expoſitio.

Duplex corporis expoſitio.

tale

rale corpus. Tunc concludit omne corpus quod intra cœlum continetur eſſe perfectum per rationem corporis, qa habet tres dimenſiones, per rationem vero talis corporis ut quia continetur ab eo corpore quod eſt circa ipſum, aut quia finitur ad aliud ſibi proximũ, imperfectum eſt, at vniuerſum per rationem generis, ut quia corpus, et per rationem ſpeciei, ut quia omnia continet & e nullo continetur, omni ex parte perfectum eſt. Inquit. Eorum igitur corporum, quæ partis ſubeunt formã, quis tale ſit vnũquodque ob rationem atque deſõnem corporis, videlicet quia omnes habet dimenſiones, nihilominus tamen quia ad id quod eſt ſibi propinquum tactu definitum eſt, iccirco talium corporum vnumquodque multa hoc eſt imperfectum eſt. Quo uero ad uerba attinet, uerbũ illud multa græce eſt πολλὰ, quod more Pythagoræ imperfectum ſonat etiam, quia ipſe turpe & imperfectũ multa ſiue polla uocat, & hoc loquendi modo utitur nunc Ariſ. Sic igit̃ vnumquodque corpus, quod pars eſt mundi, ea parte qua corpus, per rationem generis perfectum eſt, per rõnem ſp̃ei, quia ad aliud finitur, imperfectum. At ipſum oẽ cuius hæc corpora ſunt partes (velut etiam eius nomen ſignificat) omni ex parte perfectum eſt, hoc eſt tam ratione generis, q̃ ratione ſpeciei, & non ex parte quadam ſic, vt quia corpus, ex parte quadam nõ, ut quia finit̃ ad aliud, eſt n. corpus & ad nihil definitum, ideo ſimpliciter perfectũ. Ex his talis emergit ſyllõ, quod eſt corpus & ad nullum corpus exterius definitum, eſt corpus ſimpliciter & omni ex parte perfectũ, uniuerſum eſt corpus & ad nullũ corpus definitũ, igit̃ eſt corpus ſimplr perfectum.

Expoſitio Verborum. *Syllo.*

De ipſius igitur vniuerſi natura, ſiue magnitudine infinita ſit, ſiue tota mole finita poſterius conſiderandum erit.

Expoſitio. Hactenus ꝙ mundus ſit omni ex parte perfectus declarauit, quia omnia continet, a nullo cõtinetur, ꝓpterea dubitauerit quiſpiam rõne Parmenidis, quod nullo continetur & omnia continet, eſt infinitum. Sed uniuerſum per Ariſto nullo continetur, & omnia continet, igitur eſt infinitum, huic nunc quaſi reſpondendo inquit. De ipſius igitur vniuerſi nã, ſiue magnitudine infinita, ſiue tota mole finita ſit, poſterius conſiderandum eſt, & ſic reſponſionẽ ad tempus tranſmittens, excuſat ſe. *Aduerſio.* Debes ſcire de mundo fuiſſe duas põnes, alteram ꝙ mundi ſunt multitudine infiniti, alteram ꝙ multitudine ſint finiti, ſed mole infinit⁹ eſt, Ariſto. meminit ſecundæ, quia illa poteſt ſequi ex dictis, aliam poſtea diſputabit, & nihil illius meminit, quia non ad dicta ſequitur.

Quæ Auer. Cõ. 4. Quæ in illo Ariſto. Quia Auerroes multa circa textum explicat, aggrediamur nunc quæ ipſe dicit, nam ex iis multa quæ in textu omiſimus, explanabuntur. Quantum tamen ad primũ dictum quod eſt in textu perſpicuum, omnem magnitudinem diuiſibilem eſſe continuam, ſed omnem continuã eſſe diuiſibilem nõ eſt manifeſtum. Auer. vult has ambas eſſe manifeſtas, videlicet omne diuiſibile eſſe continuum, & omne continuum diuiſibile, ſed non conuerſiue, quoniam vniuerſalis affirmatiua non conuertitur in terminis, ut in prioribus dicitur, ideo ſi prima ſit hic manifeſta, ut diximus in textu, uidelicet omne diuiſibile eſſe continuum, ſequitur hæc quoddam continuum eſt diuiſibile, & non vniuerſaliter, omne continuum eſt diuiſibile, propterea ait Auer. non eſſe manifeſtam eius conuerſionem. Ex hoc Auer. infert non eſſe manifeſtum, omne corpus eſſe diuiſibile omni ex parte, nam ſi non patet omne continuum eſſe diuiſibile, non patet corpus eẽ diuiſibile, propterea ait, id tunc patere cum declaratum eſt non dari indiuidualia corpora quæ Democritus conceſſit, quare duo non ſunt hic manifeſta, ſed ex ſuppoſitione ſumpta, videlicet omne continuũ eſſe diuiſibile: & corpus omne omni ex parte diuiſibile, & certe Auerroes hic laudem non paruam meretur. Poſtea quaſi inferens recolligit ipſe, omne cõtinuũ eſſe diuiſibile, declaratum eſſe in ſexto phy. & propterea hic, & in geometria eſt: ut principium, nam geometria eã

A ſumit, ut principium, naturalis experitur eam probare. Poſtmodum Auerroes ex textu talem ſumit ſyllogiſmũ, perfectum eſt quod non recipit additionem, corpus non recipit additionem, igitur eſt perfectum. Sed dices, ſolus deus non recipit additionem. *Replica Defenſio.* Dici poteſt ꝙ Auerroes ſic intelligit. perfectum eſt quod non recipit additionem ſui generis, modo & ſi corpus recipiat additionem, illa eſt alterius generis a corpore, ſed in ratione ſui generis nõ recipit illam. Poſtea Auerroes ibi. Vnumquodque, docet differentiam inter corpora quæ ſunt partes in ſuis formis, ſiue ſuis continentibus, nam continens forma eſt contenti, quarto phyſico. *Dña corporum.* & ipſum vniuerſum, ex eo quia corpora quæ ſunt partes, perfecta ſunt in diſpoſitione perfecti, uidelicet per rationem generis, & non ratione ſpeciei, quia ipſa in ratione ſpeciei diminuta ſunt, quia cum tangant ſuperficies corporum continentium, poſſunt recipere additiones, at vniuerſum, ut dicebatur, eſt perfectum per rationem generis, ut quia corpus, & in ratione ſpeciei, quia

B e nullo continetur, nec contineri eſt aptum, ſed omnia continet. Ex hoc exponit illa uerba, propter quid quodam modo multa corporum vnumquodque eſt, probat tamen primo corpora plura in eadem ſpecie eſſe, qa ſunt imperfecta, & arguere videt̃ primo, illa corpora ſunt plura in eadem ſpecie, quæ continentur ab aliquo, ad partes contentæ in mundo continentur ab aliquo, igitur plura in eadem ſpecie. Secundo, diminutum eſt illud ex quo inuenitur plus vno in eadem ſpecie Corpus particulare ẽ diminutum, igitur inuenitur plus vno in eadem ſpecie, ꝓbatur minor, quia ſi corpus particulare eſſet perfectum, non inueniretur plus vno in eadem ſpecie, ſicut de mũdo dicitur. Sic igitur patet corpora particularia eſſe plura, qa ſunt imperfecta, diminuta, & contenta. Hinc cãm infert multiplicationis indiuiduorum ſub eadem ſpecie, q̀a uidelicet eſſe eorũ eſt diminutũ, cum enim ſit diminutũ, nã ſuppleuit in numero, ut ſpecies ſeruaret̃ in ſua totalitate, verba igitur Ariſtotelis intelliguntur propter quid hoc

C eſt, quia imperfecta ſunt, quodam modo multa ſunt participatione ſpeciei, hæc Auerroes. Deinde ibi totus mundus eſt perfectus. Auerroes congregat in mundo omnes perfectiones, generis quidem, quia eſt corpus, ſpeciei vero, quia non continetur, & quia eſt vnus numero in ſua ſpecie, addit ꝙ ſiue ſit finitus ſiue infinitus nihil cõtinet ipſum, ſi quidem infinitus patet, quia nihil ipſum continet, quia extra ipſum nihil eſt, nec uere, nec imaginarie, ut patet per deſcriptionem infiniti. Si uero finitus minime, quia tunc eſſet pars alterius, ut dixit, quare omni ex parte perfectus eſt, & vnus numero in ſua ſpecie. Qua ratione patet totum particulare, ut elementum non ſignificatione ꝑpetua eſſe perfectum, hoc eſt omni ex parte, at mundus ſemper eſt perfectus, & omni ex parte, hæc Auerroes in commento.

Sed circa hæc quærunt. *Prima qõ.* Primo, utrum imperfectio ſit cauſa multiplicationis ſub eadem ſpecie, & uidetur ꝙ nõ, nam phœnix eſt imperfecta, & tamẽ non eſt multa in ſuis indiuiduis. *Pria rõ.* Secũdo vna eſt terra, & tamen eſt imperfecta.

D In contrarium eſt Auer. in cõmento. Reſpondent quidam, ꝙ imperfectio accipiendo imperfectionem pro diminutione atque priuatione alicuius entis in ſpecie vel genere, eſt cauſa multiplicationis ſola indiuiduorum in eadẽ ſpecie, & hanc aiunt eſſe mentem Auer. Sed hæc poſitio eſt falſa, *Cõfutatio.* quia ut dicit Auerroes tertio de Anima, cõ. 5. quælibet ſubſtantia præter primam eſt imperfecta & cõpoſita ex potentia & actu, igitur quælibet ſubſtantia eſt multa in ſuis indiuiduis. Secundo, ſi imperfectio eſt cauſa multiplicationis indiuiduorum in eadem ſpecie, aut affectrix, aut formalis, aut materialis, aut finalis, & patet nullo horum modorum eſſe cauſam. *ꝓpria pñ.* Propterea dici poteſt, ꝙ imperfectio nõ eſt cauſa multiplicationis indiuiduorũ, niſi uelut cauſa ſine qua non. Vnde cã prima, vt materia eſt ipſa materia, ut in multis locis habetur ab Auerroe, cã ſine qua non eſt imperfectio, cauſa effectrix per ſe eſt ge-

nerans, aptum plura generare in eadem ſpecie, cauſa formalis eſt forma rei, quia, vt dicitur ſecũdo de anima, cõ 4. indiuiduum eſt hoc propter formam. Formalis, ſine qua non eſt continens. Sunt enim contenta in continentibus, vt in ſpeciebus, cauſa ut finis eſt eſſe melius, nam cum natura ſemper agat de poſsibilibus, quod melius eſt. Modo plura eſſe indiuidua ſub vna ſpecie, quãdo apta nata ſunt eſſe eſt melius, igitur hoc eſt cauſa vt finis. Vtrum vero materia ſit cauſa multiplicationis ſola, an ut quanta, alibi quære. Tunc ad rationes, ad primam patet ſolutio, eſt enim phœnix multa in indiuiduis ſm ſucceſsionẽ, & hoc ſatis, & de terra ſimiliter, immo terra continue eſt alia atq; alia, hæc de prima quæſtione. Quærunt ſecundo, utrũ aliqua ſpecies quanto plura habet indiuidua, tanto ſit alia perfectior, uidetur ꝙ nõ, quia vt Auer. inquit, cauſa multiplicationis eſt imperfectio, igitur ſpecies habens plura indiuidua eſt non habente tot imperfectior. In contrarium eſt Auer qui in cõ ait, plura indiuidua eſſe data pro ſupplemento, & ita videtur multiplicatio dicere perfectionem in ſpecie. Quicquid velint quidam. Primo debes ſcire, poſſe eſſe aliquid de perfectione alicuius, quod tamen procedit ex imperfectione illius. Exemplum, ut ſciẽtia de nouo acquiſita eſt de perfectione hominis, ſed de nouo acquiſita eſt propter hominis imperfectionem. Secũdo debes ſcire duplicem eſſe alicuius perfectionem, uidelicet per accidens, & per ſe. Tertio, debes ſcire, ꝙ quædam eſt ſpecies prædicamentalis, ut illa quæ actu uel poteſtate continet plura indiuidua, quædam æquiuoce dicta, ut ſpecies cuius indiuiduum eſt æternum, iis declaratis. Dico primo, ꝙ in ſpecie cuius indiuiduum eſt æternum, eſſet de imperfectione habere plura indiuidua, & propter imperfectionem. Dico ſecundo, in ſpecie cuius indiuidua ſunt vel poſſunt eſſe multa, plura habere indiuidua eſt de perfectione non eſſentiali, ſed accidentali, & propter imperfectionem accidentalem, patet ex dictis. Dico tertio, ꝙ habere plura indiuidua, nec eſt de perfectione eſſentiali, nec propter imperfectionem eſſentialem, et hæc ſunt pro mente Auer. & tollitur contradictio, hæc de ſecunda quæſtione.

Solutio rõnum. Secunda quæſtio. Determinatio qõnis. Pria ſuppõ Secunda. Tertia. Cõclusio. 1. Secunda. Tertia.

G

At nunc de partibus ipſius per ſpeciem dicamus, hinc exordio ſumpto, oĩa nãque corpora naturalia, atq; magnitudines, per ſe mobiles loco dicimus eſſe, naturã enim principium ipſis inſertum eſſe fatemur.

Expoſitio. Erat (ut dicebat Auer.) ſumma quarta in demonſtrando cœlum eſſe corpus ſimplex, rotundum, conſimilis naturæ cuilibet corporum ſimplicium, quæ recto mouent motu, hactenus igitur de tertia, ꝙ uidelicet mundus eſt ꝑfectus, & de quarta aggreditur. Præſupponit tñ intentionem, & inquit. At nunc de partibus ipſius vniuerſi per ſpeciem dicamus. Sed quo ad uerba attinet, verbum illud kataidos expoſitor forte auctoritate Simplicii exponit ſecundum ſpeciem, ſunt. n. partes vniuerſi duplices ſm ſpeciem ſiue ſm formam, ut elementa quatuor & cœlũ. quæ ideo ſm formam ſunt, quia ſunt de eſſentiali cœli cõſtitutione, ſunt & ſm materiam, ut miſta, quæ ideo ſm mãm ſunt, quia fluunt & refluunt, tunc eſt ſenſus, ꝙ vult dicere de partibus ſm formam, & non ſm materiã, quia de quatuor elementis, & cœlo, & tunc iuxta hoc, non tñ Ariſt. præſupponit intentionem præſentis ſummæ quartæ, ſed totius libri cœli, & uidetur rationabile, quia quæ dixit hactenus, ſunt quaſi extrinſeca a cœlo. Poteſt etiam intelligi, ut diximus per ſpeciem, quia hactenus in lib. phy. dictum eſt de partibus cœli per rationem generalem, & hic de his vult dicere per ſpeciem. Sed quomodocunque ſit, ſumit pro declaratione ſui propoſiti quædam vt ſuppoſitiones, & hęc vt ſtudioſus mathematicę. Et inquit, omnia nanque corpora naturalia, atque magnitudines per ſe mobiles ſunt in loco. Syllogizat hoc omnia quæ naturam habent, ſunt per ſe mobilia ſm locũ, phyſica corpora & magnitudines naturã habent, igitur per ſe mobilia ſm locũ. Pria ſuppõ.

B

Quo vero ad verba attinet, dixit corpora naturalia, quia Platonici poſuerunt etiam corpora demonica: & alia id genus, dixit corpora & magnitudines vt expoſitor ait, amplectendo etiam lineam & ſuperficiem quæ mouent ut termini corporum naturalium. Sed hoc non placet, q2a dixit corpora & magnitudines per ſe moueri, modo tales non per ſe mouentur. Melius igitur per corpora elementa intelligi: & ꝑ magnitudines cœlos ipſos, qui ſunt quaſi ſimplices magnitudines, dixit quæcunque naturã habẽt, ſunt per ſe mobilia in loco, quia latio eſt primus motuũ, & nihil põt moueri aliquo motu, quin latione moueat. 2. cõ, 8.

Inſuper etiã oĩs motus, qui per locũ eſt, quẽ lationẽ appellamus, aut rectus eſt, aut circularis, aut ex iis miſtus. Simplices .n. ii duo ſunt ſoli, ꝓpterea q, & magnitudines hæ ſolum ſimplices ſunt, recta & circularis, circularis quidem profecto is eſt, qui circa medium fit, rectus vero quo ſurſum atq; deorſum itur. Atq; eo ſurſum ire dico, quo e medio ꝓgitur, eo ãt deorſũ quo ad mediũ ibit.

Expoſitio. Secunda ſuppoſitio omnis motus qui per locũ eſt quẽ lationem vocamus, aut rectus eſt, aut circularis, aut ex iis miſtus, vt motus obliquus eorum quæ hac illac feruntur, dixit qui per locum eſt, ad excludẽdum cæteros motus, videlicet alterationem & auctionem, quorum nullus eſt rectus aut circularis, aut ex iis miſtus. Adiecit quem, lationem appellamus, propter condenſationem & rarefactionem, qui locales motus ſunt, ſed non lationes, hæc eſt ſecũda ſuppoſitio hanc ſuppoſitionem probat, quot ſunt ſimplices magnitudines, tot ſunt lationes ſimplices, vt duæ ſunt ſimplices magnitudines, uidelicet recta & circularis. Igitur duæ lationes ſimplices, recta videlicet & circularis. Maior eſt perſpicua: quia lationes ſpecificantur a locis, vt cæteri motus a ſuis terminis. Minor uero eſt ſuppoſitio mathematicorum. Deinde declarat ſuppoſitionem exponendo membra diuiſionis, & inquit, circularis quidẽ profecto is eſt, qui circa medium fit, & ut addit expoſitor per medium intelligit medium mundi, nam rota molendini circa medium fertur, & non circulariter mouetur, ſed motu cõpoſito ex eleuatione & depreſsione, rectus uero duplex, quo ſurſum itur, uter ille leuium, atque deorſum vt ille grauium. exponit autem quid per ire ſurſum, quidue per ire deorſum intelligit & inquit, atque eo ire ſurſum dico, quo e medio pergitur, eo autem deorſum, quo ad medium ibitur. Sed dices, cur non dixit eo ire ſurſum quo ad concauum itur, eo deorſum quo e concauo. Dici põt quia nondum patet eſſe cœlum concauum, ideo ꝑ notius deſcripſit. Hæc eſt declaratio craſſa ſecũdæ ſuppoſitionis. Dubiũ. Solutio

Auerroes cõ 5. multa pulchra declarat, ex quibus multa occulta in textu exponentur, & primo declarat ordinẽ dicendorum, & inquit Ariſ. uelle determinare de partib⁹ vniuerſi incipiendo primo a nobiliori & primo corpore, videlicet cœlo, de quo determinando, incipiet primo declarare ea, e quibus natura ipſius apparet, uidelicet de motu ſimplici, hic eſt ordo, & hæc ẽ intentio. Sed aliquis obiiciet, nam nulla ſciẽtia probat ſuum ſubiectũ eſſe, nec ſpẽs ſui ſubiecti, ut. 1. phyſi. cõ. 83 et. 22 cõ. 2. & . 26. dictum eſt, & . 2. de Anima, cõ. 27. Modo cœlum eſt ſubiectũ hic, aut ſaltem præcipua ſubiecti ſpecies. Cui reſpondens, inquit, eſſe. n. eius eſt ſenſile per ſe, quaſi velit, eſſe poſſe ſumi dupliciter, vno modo abſolute, uidelicet ut terminat qõnem an eſt, & ſic cœlum eſſe eſt manifeſtum ſenſu, quoniã ſenſibus noſtris ſubiacet, ſaltem propter eius accidentia propria, ut per motum & lumen. Alio modo ſumitur pro eo e quo eſſentia ſumitur, & ſic quęritur, & ita eius eſſe vno modo eſt pręcognitũ, alio uero quæſitũ. Secũdo Auer. declarat qualis ſit hæc propoſitio Ariſto. oĩa corpora naturalia ſunt per ſe mobilia ſecũdum locũ, & vult hoc eſſe

Quæ auer. Com. 5. Ordo inſtitionis. Obiectio. Reſpõſio. Qualis ſit propõ Ariſto.

H

per ſe principium, & quaſi ſuppoſitio p ſe manifeſta, vt p principiũ qđ eſt in eis, v3 nãm quæ ẽ p ſe manifeſta. Entia.n naturalia non dñt nãlia niſi ,ppter naturã eſſe princi piũ motus localis eſt p ſe manifeſtũ, & ſic hæc eſt ſuppoſitio p ſe manifeſta.

Digreſſio & qõ auer. de materia cœli.

Digredit̃ vero Auer. ibi Sed in hoc eſt qõ nõ parua. Ad cuius euidentiã Auer ſumit ,ppõnes, e qbus ſequit̃ qõ. Prima ,ppõ, natura eſt principium per qđ mouetur, vel quieſcit res per ſe, vt in definitione illius patet. Scđa, nã prius de forma dr̃, q̃ de materia. Tertia, naturã eſſe in nãlibus eſt p ſe notũ, & motũ eſſe aliud a motore eſt ẽt per ſe notũ. Ex iis infert cœlũ hẽre motorẽ p ſe aliũ a moto, qa oẽ quo mouet̃ p ſe & a ſe hẽt motorẽ aliũ a moto, cœlũ mouet̃ p ſe, igitur habet motorẽ alium a moto, cæteræ ,ppõnes præter vltimam ad hunc ſyllm non ſunt vtiles, ſed ſunt additæ ,p declaratione terminorum. Tunc ſequit̃ cœlũ eſſe cõpoſitũ ex materia & forma. ſ. motore qui eſt forma, et moto quod eſt materia & ita gñabile & corruptibile, & hæc eſt quæſtio.

Prĩa rñſio.

Et ſi poſuerimus. Hic Auer. rñdet ſm aliquos, dicendo cœlũ cõponi ex materia & forma ſed forma illius eſt ſeparata a materia cœli, & nõ dependet a cœlo.

Confutatio

Contra obiicit, qa tunc natura cœli quod mouetur, non differt a natura alterius moti, nam oẽ qđ differt naturaliter ab alio, differt ab illo p ſuã formã, quæ eſt p ſe intrinſeca & nõ ſeparata ab illo Forma n. ſeparata non eſt nã, & ita per illã nihil põt differre naturaliter ab aliquo. Nõ eſt ergo.

Scđa rñſio

Secũda rñſio eſſe põt, q̃ in cœlo eſt forma ſeparata, quæ mouet ipſum.

3. reſpõſio

Tertia, q̃ citra intellm in cœlo eſt naturalis quęđã forma, a qua cœlũ cõponit̃, et qua dr̃ motus naturalis, ut ponit Auic. opinatur. n. vltra intelligentiam in cœlo eſſe formã naturalẽ, qua cœlũ dicitur neq3 graue, neq3 leue, queadmodũ ignis per ſuã formã dr̃ leuis, terrã per ſuam grauis, & ſic in cæteris.

Cõfutatio primæ.

Contra obiicit Auer. & primo cõtra primã, & inquit, forma.n. abſtracta non ſignificat naturam alicuius corporis, natura.n. de nulla forma abſtracta dici põt, qa natura per ſe ineſt enti naturali.

Cõfutatio ſecundæ.

Contra ſecundam vero, quia tunc cœlũ eſſet cõpoſitũ ex materia, & illa forma naturali, & ita eſſet in eo potentia corruptionis, vtpote materia, quod deſtruetur poſtea.

Reſpõſio Auerro.

Et cum ita ſit. Rñdet & concedit cœlum eſſe cõpoſitũ ex materia & forma ſeparata ſed vult motum nõ eſſe nãlem per illã formam ſeparatã, ſed a principio paſſiuo, & ita diuerſabuntur nãæ rerũ quæ mouentur, non quidẽ ſimplr̃, ſed paſſiue tm̃, & addit Auer. hanc qõnẽ eſſe magnã, qa facit opinari cœlũ cõponi ex materia & forma, & qua cœlũ non ſit graue, nec leue.

Obiectio. Rñſio.

Sed dices, tunc natura dicet̃ de natura cœli. Rñdet, q̃ dicitur hoc nomẽ nã de illa cœli, & hac rerũ gñabiliũ, æquoce & nõ vniuoce, æterno.n. & gñabili nihil eſt rõne uniuocũ.

Dubiũ.

Sed ambiges, qa vr̃ vtraq3 nã vniuoce dicta qa vtraq3 eſt potẽtia & principiũ paſſiuũ motus.

Reſpõſio.

Dici põt, vt diſputabit̃ poſtea, utrãque dici uniuoce in rõne metaphyſica, quæ eſt rõ potẽtiæ & principii, non aũt in rõne phyſica, quæ eſt rõ potentiæ trãſmutabilis, ſed de his poſtea.

2. reſpõſio Auer.

Aut dicamus. Aliter reſpondet Auer. vbi primo debes ſcire apud Auer formas eẽ in duplici dr̃ia, aliquas quæ p ſubm conſtituuntur, uelut illæ q̃ dependent in eſſe, & cõſeruatione a ſubiecto in quo ſunt aliquę quæ ſubm in quo ſunt, cõſtituunt p̃bendo illi eſſe & accidentia propria illi, vt motum, & figurã, & cætera id genus, colligitur hæc diſtinctio pluribus locis, maxime in lib de ſubſtantia orbis. Secundo debes ſcire, q̃ queadmodum rationalis anima poteſt dupliciter cõſiderari apud latinos ſm gradum ſenſitiuum, & ſm gradum intellectiuum, ſic quælibet cœli intelligentia põt cõſiderari ſm gradum intellectiuum, & eſſe intentionale, & ſm gradũ quo ſunt aïæ cœlorum, & eſſe reale, & ut anima rõnalis ſm gradũ ſenſitiuũ eſt forma hominis, & cõprehenſa a corpore ſm gradum intellis eſt ſeparata & non a corpore cõprehenſa, ſic quælibet intelligentia ſm eſſe reale, & eſſe aïæ, cœlũ conſtituit in eſſe, & accñtibus ,ppriis illi. Secũdum vero eſſe intellectiuum & intentionale, nullius corporis actus eſt, ſed eſt proximæ intelligentiæ forma, ſuperioris autem materia.

Tunc ad qõnem dici poteſt intelligentiã eſſe cœli formam ſm eſſe reale, quo cœlũ conſtituit in eſſe & ,ppriis accñtibus, videlicet figura & motu, et ſic maior eſt falſa, non n. oẽs formæ, quibus corpora differunt in motu, ſunt veræ formæ illorum, ſed ſat eſt eas eſſe formas conſtituentes corpora in eſſe, & hoc inquit. aut dicamus q̃ formæ abſtractæ, vt ſunt formæ abſtractæ, hoc eſt vt non dependent a ſubiecto, innatæ ſunt conſtituere illud quod ab eis mouetur in eſſe corporis cœleſtis & rotundum, & ita quo ad eorũ eſſe reale, corpus cœleſte conſtituunt in eſſe ſpecifico, & accñtibus propriis illi, velut forma ignis facit ignem, & omnia ſibi accidẽtia.

Obiectio. Reſponſio.

Sed dices, tunc intelligentia eſſet nã, reſpondet & concedit naturã dici de hac forma, ut de formis generabiliũ replicabis, igit̃ cœlũ cõponitur ex materia & fora & nã, ſiquidẽ illa fora eſt nã.

Refutatio. Rñſio.

Rñdet & inquit, & quocũque modo ſit non oportet intelligere de natura, quæ non eſt grauis neque leuis, niſi naturã corpis ſimplicis, & non naturã corporis cõpoſiti ex uera materia & uera forma, & ita intelligẽtia eſt natura æquoce, & nõ uniuoce, hæc de ſecunda rñdit, addit q̃ ſecunda rñſio eſt manifeſtior, licet ſint uicinæ, quod ideo ſunt uicinæ, quia ambæ tenẽt cœlũ nõ cõponi ex uera materia & uera forma, Sed ex natura æquiuoce dictis.

2. dubiũ Auer.

Et non eſt exiſtimandum: hæc eſt ſecunda digreſſiuncula, vbi Auerroes ſoluit quæſtionem tacitam, dicit. n. Ariſto motus ſimplices eẽ duos, quia magnitudines ſunt duę. Ideo quærit quid per magnitudines uelit Ariſtot.

Reſpõſio.

Reſpondet, q̃ diuiſio motus poteſt ſumi penes magnitudines ſupra quibus fit motus, et penes magnitudines quæ mouentur, hoc eſt ipſa mobilia: reſpondet itaque q̃ diuiſio motus non eſt penes magnitudines ſupra quibus fit motus ſed penes magnitudines quę mouent̃: cum. n. ipſum mobile quod mouetur ſit aut rectũ, aut orbiculare ideo motus eſt aut rectus, aut circularis: non enim datur tertia dimenſio ſimplex, ideo nec tertius motus ſimplex.

Obiectio Rñſio.

Sed contra, quia nõ ſemper res mota eſt figurata, nam mathematici aſſerunt punctum moueri & lineam facere per ſui motum: propter hoc addit eſſe in ſexto phyſicorũ dictum, omne quod mouetur eſſe corpus. & ita omne motum habet aliquam figuram.

3. dubiũ.

Dixit quaſi hoc, hic poteſt ſignari quaſi tertia digreſſiuncula: & eſt propter quid Ariſtoteles circularem motum deſcribit per mediũ terminatum, hoc eſt per medium mundi: quod eſt unũ numero & ſpecie.

Reſpõſio.

Reſpõdet: quia motus circularis eſt natura terminatus, hoc eſt unius ſpẽi, qa eſt circa medium vnũ tm̃

Obiectio

Sed dices contra, qa motus circularis epicycli & eccẽtrici ſunt naturales & non ſunt circa unum medium, nec circa medium mundi. Reſpondet, q̃ tales motus nõ ſunt naturales, qa non ſunt circa cẽtrum terminatum & vnius ſpẽi. Propterea negandi ſunt epicycli & eccentrici, quos Ptolomæus in libro magnæ conſtructionis ponit Debes ſcire, q̃ motus unus ſpecie eſt ratione vnitatis medii & mobilis, vt ſecũdo huius, cõmen 49. dicetur: ,ppterea ſi darentur eccentrici & epicycli, motus cœlorũ nõ eſſent vnius ſpẽi, ſed de hac qõne alias dicemus.

Dubitõnes 1. dubiũ.

Sed circa hæc dubitatur primo ſi elemẽta ſunt recta: aut circularia: videtur. n. quod ſint circularia igitur & motus eorum eſſe debet circularis. Dici poteſt ut ſecundo huius colligitur, com. 108. elẽta eſſe naturaliter figuræ rectæ, verũ naturalr̃ tale poteſt eſſe: aut eẽntialiter ut riſibile hoi aut naturaliter accidẽtaliter: ut motus deorſum terræ Figura igitur recta eſt naturalis elementis: ſed accidentaliter: propterea ab eis ſeparabilis: ſed de hoc in ſecundo dicemus

Solutio. 2. dubiũ. Solutio.

Secundo dubitari poteſt: an motus cœli ſit naturalis Dici poteſt motum cœli eſſe per ſe animalem: æquoce naturalem: aïalem quidẽ per ſe: quia aïæ tm̃ naturalẽ uero æquoce qa & forma, & mã ęquoce dicuntur naturæ.

3. dubiũ. Solutio.

Tertio dubitant an motus cœli ſit ſimplex, & vr̃ q̃ non: quia motus lunæ compoſitus eſt ex acceſſu & receſſu: ex ueloci & tardo. Dici poteſt breuiter motũ ſimplicẽ eſſe aut ſimplicitate generis, & ſic duo ſunt rectus & circularis: quilibet. n. horum ſimplex eſt,

quia nullus ex recto & circulari compoſitus Aut ſimplicitate ſpẽi, vt motus ſurſum & deorſum, & etiã horũ quilibet ſimplex eſt, quia nullus acceſſu et receſſu cõſtat. Tũc dico, ꝙ licet luna accedat ad nos ut qñ eſt in inferiori parte epicycli, & recedat, qñ eſt in ſuperiori, non tamen mouetur motu cõpoſito, quia nõ cõpoſitus, ex motu deorſum & motu ſurſum, neq; ex recto & circulari, nõ.n. quilibet acceſſus ad nos eſt motus deorſum ſed acceſſus infra orbem lunarẽ, nec quilibet receſſus a nobis eſt, & motus ſurſum, ſed receſſus infra lunarem orbem.

Quare lationem omnem ſimplicem aliam e medio aliam ad medium, aliam circa medium eßе neceſſe eſt. Et uidetur hoc ſequi ea cum ratione quę in initio dicebatur. Nã & corpus tribus conſtat, et ipſius ẽt motus.

Expoſitio.

Dictum eſt oẽm lationem ſimplicem eſſe aut rectam, aut circularem: & rectam vlterius duplicem, videlicet aut e medio ut leuium, aut ad medium, videlicet grauium, hinc infert eſſe tres lationes ſimplices, aliam e medio, corporum videlicet leuium, aliam ad medium, corporum grauium, aliam circa medium, corporum neque grauiũ neq; leuium, videlicet cœli. Et licet hoc ex nunc dictis ſequatur, tamen probat ipſum eadem ratione, qua numerum dimenſionum nanciſcebatur, et inquit, Et videſ hoc ſequi ea cũ ratione quæ in initio dicebatur, nã & corpus tribus conſtabat, et ipſius etiã corporis motus cõſtare debet tribus. Vt.n corpus tribus conſtare debet, qa numerus trinarius eſt numerus perfectus, ita motus corporis debẽt eſſe tres, per hanc eandem rationem Quibus patet hoc quod hic dixit Ariſtoteles, non eſſe niſi ſecundã ſuppoſitionem, licet alio modo conſtitutam.

Quę Auer. Com. 6.
Quęſtio
Reſponſio

Auerroes aũt verbis ſuis hic ſoluit qõnem non leuem nam dici poſſet vt rectus motus eſt duplex uidelicet e medio & ad medium, ſic & circularis eſſe debet duplex, & ita erunt quatuor. Reſpondet his uerbis, hoc aũt nõ uidetur in circulari, circularis.n. non contrariatur circulari, & ita erit unus vnius ſpeciei tantũ, quare duo recti & unus circularis, & per conſequens tres, hæc ex commento.

Dubitatio.
Solutio

Sed adhuc dubitabis, nonne motus Lunæ differt ſpeciei a motu Mercurii, uideſ enim q, ſic vt mobile differt a mobili & motor a motore, & ita erunt plures. Dici poteſt vt Auerro. ſecundo huius, commen. 49. ꝙ omnes motus cœlorum ſunt eiuſdem ſpeciei, quia omnes ſunt circa idem medium numero, ſed de hoc poſtea.

Cum autem corporum alia ſimplicia, alia ex iis cõpoſita ſint (dico ſimplicia ea quę motus principium habent ſcđm naturã. Vt ignẽ & terram & ſpecies, id genus, atque ea quæ ſunt iis propinqua,) iure motus alios ſimplices alios quodammodo miſtos eßе neceßе eſt ſimplicium quidem ſimplices, compoſitorum autem miſtos moueri tamen a ſimplici prędominante.

Expoſitio.

Poteſt fortaſſe eſſe ratio proximę ſuppoſitionis, et fortaſſe eſt tertia ſuppoſitio, videlicet ꝙ motus ſint duplices & ſimplices, & miſti, & ſimplices ſimplicium corporum miſtos vero compoſitorum. Hæc.n. eſt tertia ſuppoſitio, nanciſcitur autẽ hanc ex diuiſione corporũ, & inquit. Cũ aũt corporum alia ſimplicia, alia ex iis compoſita ſint, exponit terminos dicens, dico ſimplicia ea quæ motus principium habent naturale, vt ignem & terram & ſpecies id genus, aerem & aquam, atq; ea quæ ſunt iis propinque qua, v3 miſta imperfecta, uidelicet pluuia, grando nix, et id genus, aut per propinqua intelligit ſi eſſent alia ſimplicia vltra illa quatuor, ſumpto toto hoc vt añte. Infert cõſequens, & inquit iure motus alios ſimplices, alios quodã modo miſtos eſſe neceſſe eſt, ſimplicium quidem ſimplices, compoſitorum autem miſtos, dixit mixtos quodã modo, quia in motibus nõ eſt uera compõ, ſed metaphorica, rõne ſubiecti.

B

Obiectio.
Solutio.

Sed dices, igitur corpus miſtum non mouetur, quia cõponitur ex principiis contrariis, ad hoc ſoluens addit moueri, tñ a ſimplici prædominante, & ita licet motus ſit miſtus, vergit tñ eam ad partem ad quam prædominans elementũ trahit. Hinc forſitan hæc tertia ſuppoſitio habetur q, ſimplicis corporis motus eſt ſimplex, miſti miſtus, licet ſm prædominans.

Quæ auto Com. 7.

Auerroes autem textũ hunc introducit Ariſtotelem in proximis non probaſſe diuiſionem illam motus, ſed nũc eam ex diuiſione corporum demonſtrare, & poteſt hæc expoſitio (vt dixi) conuenire. Vlterius declarat differentiam inter corpus ſimplex et compoſitum, poſſet.n. rationabiliter dubitari, nam Ariſto. diffinit ſimplex ſic, quod habet principium motus naturale, modo etiam miſtum habet principiũ motus naturale. Ideo rñdit Auer. & non eſt quæſtio, quia deſcriptio corporis cõpoſiti eſt intellecta ex eo, quia habet plura principia vno & ita ſimplex corpus eſt, qđ motus naturalis unum & ſimplex habet naturale principium. Miſtum quod habet plura uno mouetur tñ a prædominante.

F

Replica.

Sed dices elntum habet etiã duo principia motus, actiuũ uidelicet formam, & paſſiuum, v3 materiã, igitur eſt miſtus eius motus. Dici poteſt eſſe ſic intelligendum ſimplex corpus eſt, qđ unum principiũ naturale habet motus unius rationis. Licet elntum habet plura, illa ſunt alterius rõnis, quia unum eſt actiuũ, aliud paſſiuũ.

Reſponſio

Tertio Auer. ſoluit ex litera aliã dubõnẽ nam ad ſenſum uŕ, multa miſta moueri motu æquali & ſimplici, puta recto, vt lapis, & pluuia, & id genus. Igitur ita põt exiſtimari de elntis ꝙ ſint miſta, & motu mouentur ſimplici, ꝑpter hoc Ariſt ſubiecit compoſitorum aũt miſtos, moueri tñ a ſimplici prædominante, & ita uelle uidetur Auer. motum corporis miſti eſſe miſtũ, denominari tñ a prædominante. Debes ſcire ꝙ compoſitio in motu (ut inquit Auer. in lib. de ſubſtantia orbis) accidit propter dñam principiorũ mouentiũ. ut in aĩali euenit. Nam corpis eius grauitas principiũ eſt motus deorſum, aĩa aũt motus circularis, oẽs enim aĩa quatenus aĩa ſuapte natura

G

mouet in orbẽ, & quia hæc principia ſunt contraria, fit ut motus aĩalis nec rectus ſit, nec circularis, & ita miſtus ex utroque, qui uocatur progreſſiuus ab Ariſto. in libro de cauſa motuum animaliũ, quare motus ſimplex erit per carẽtiam principiorum diuerſorum, & ita oẽ qđ mouef motu ſimplici, eſt corpus ſimplex, & qđ mouetur motu miſto, eſt corpus miſtum.

Obiectio.
An detur miſtũ ęquale ad pondus.

Sed obiiciet quis non ſemp miſtum moueri a prædominante elnto quia datur miſtũ quoddã qđ a medicis dŕ ęquale ad pondus, eo quia in illo ſunt elnta quo ad eorum motiuas qualitates æqualia. Obiicit huic Auerroes ſupplendo Ariſtoteli, & inquit, impoſſe.n. eſt in corporibus compoſitis aliqua componi æqualiter ut nos poſtea declarabimus, & nunc declarat aliquantulum, nam ſi tale corpus eſſet, aut moueretur, aut ſtaret. nõ eſt dicendũ q, mouetur, quia cum in cæteris elemẽtis habet reſiſtentiam, moueretur ꝑ quãlibet regionem elementorũ, hoc aũt eſt conſenſum, & ita breuiter ſi tale corpus eſſet, ſtaret in medio elementorum, & moueretur in cæteris regionibus, quod eſt conſenſum.

Obiectio.
Reſpõſio

H

Sed dices ligneum & oleum ſtant in medio elementorũ, igitur illud inconueniens non eſt contra ſenſum. Dici poteſt ꝙ impoſſibile et contra ſenſum eſt ut aliquod corpus ſit mobile in qualibet regione alterius: & quieſcat in medio. Modo licet oleum & lignum ſtent in medio, nõ mouentur in regione cuiuslibet, lignum enim uel oleum poſitum in centro non aſcenderet. Aut forte impoſsibile Auerrois eſt quia ſi tale æquale eſſet, non moueretur penitus, ſed ſemper quieſceret in medio: quia ſi moueretur uel motu plurium: uel unius, non plurium: quia ſic ſurſum & deorſum: non unius: quia non magis motu unius quam alterius. Sed de hac materia quære Auerroem decimo Metaphyſicæ, Comment. 23. & 2. de Generatione. Comment. 48. & 4. Meteo. Comment. decimo. & 3. huius Comment. 42. & 2. colliget. capite ultimo, nec

volo aliter materiam hanc diſputare nunc, cum ſit ad me dicos amnens.

1. q̃ 1 p̃. ſimplicii. Sed circa hęc quærunt an ſit motus aliquis ſimplex, et videtur ꝙ non, quia quilibet eſt quantus ex duabus medietatibus cõſtitutus, igitur quilibet eſt compoſitus. Reſpondere videtur hic Simplicius motum ſimplicem eſſe eum, qui ſupra ſpatio ſit ſimplici, uidetur autem Simplicius hanc poſitionem ex uerbis Ariſtotelis colligere, inquit enim, ſimplices enim hi duo ſoli ſunt, propterea ꝙ et magnitudines hę ſolum ſimplices ſunt, recta et circularis. Cõfutatio. Modo per magnitudinem vbique Ariſtoteles ſpatium intelligit. Sed hæc poſitio ſtare non poteſt, quia tunc motus corporis grauis qui fieret per lineam trãſuerſalem rectam eſſet ſimplex, quia ſupra linea ſit ſimplici. Similiter motus molæ circularis eſſet ſimplex, quia ſit ſupra li- P̃o Auer. neam ſimplicem. Auerroes autem commento ſexto uelle videtur motum ſimplicẽ eſſe, cuius mobile ſimplex eſt, & ſic per magnitudines, non ſpatia intelligit, ſed mobilia, quæ quia duo tantum ſunt, ideo & motus ſimplices tantum duo ſunt, & ſic uelle uidetur ſimplicem motum eſſe eum, cuius mobile eſt ſimplex, hæc autem poſitio ex uerbis colligitur Ariſto. Inquit enim ſimpliciũ quidem ſimplices, compoſitorum autem miſtos eſſe neceſſe eſt. Cõfutatio Sed hæc poſitio ſic nude intellecta uidetur falſa, primo, quia motus elementi eſt ſimplex, & tamen elementum eſt compoſitum ex materia & forma, ſecundo poteſt elementum ſimplex moueri motu miſto, ut gleba uiolenter motu giratiuo, ubi motus eſſet miſtus, & id quod P̃o Ioan. mouetur ſimplex. Ioannes aliquantulum addãs & defendens poſitionem Auerrois, uelle uidetur motum eſſe ſimplicem quoties mobile eſt ſimplex non moueri aptũ niſi illo motu, & non illi cõtrario, & ſic velle uidetur motum eſſe ſimplicem per hoc quod mobile caret principiis Defenſio Auerro. contrariis motuum. Et per hoc poteſt dici ad primam contra Auerroem ꝙ elementum eſt ſimplex per carentiam contrariorum principiorum. Secũdo licet elementum poſſit moueri motu miſto, non tamen eſt moueri aptum motu miſto. Et propterea ille motus non eſt ſimplex, quia eſt quaſi a contrariis principiis ut a uirtute pel Cõfutatio. lente, & a forma elementi pulſi. Sed hæc poſitio nõ ualet, nam licet motus ſimplex eſſe nõ poſſit niſi illius ſubiectum ſit ſimplex, tamen motus non eſt formaliter ſimplex ſimplicitate ſubiecti, ſed cauſaliter ſimplex ob ſubie P̃o Alber. de Sax. ctum. Albertus uero ait motum eſſe ſimplicem, eo q̃a ſit per lineam breuiorem ad medium uel a medio, & hoc in motu recto. In circulari uero motus ſimplex eſt, qui Cõfutatio per lineam ſit circularem circa mediũ mundi. Sed hæc poſitio eſt diminuta, quia ut duplex eſt motus & rectus & circularis, & rectus aut a medio aut ad medium, ita du ppria P̃o. plex eſt ſimplicitas, & hanc non explicat Albertus. Poteſt igitur dici ꝙ duplex eſt ſimplex ſecundum genus & ſecundum ſpeciem, ſecundum genus motus ſimplex eſt, qui non eſt compoſitus ex circulari & recto. & tũc recte dicit circularem ſimplicem eſſe, qui ſit per lineam circularem circa medium mundi. Simplicem vero rectum eſſe qui ſit per lineam rectam & non circa medium mundi.

Defenſio Simplicii. Et quantum ad hoc bene ait Simplicius ſimplices motus eſſe propter ſimplicia ſpatia, loquitur enim de ſimplicitate ſecundum genus, & tunc ad rationes contra ipſum ad primam concederem illum motum grauis corporis ſuper lineam tranſuerſalem eſſe ſimplicem ſimplicitate generis, hoc eſt non compoſitum ex recto & circulari, licet ſit compoſitus ſecundum ſpeciem, quia ex aſcenſu & deſcenſu. Et ad ſecundum dic ſimiliter, eſt enim motus ille ſimplex ſecundum genus, quia non compoſitus ex recto & circulari, non tamen ſimplex ſecundum ſpeciem, quia compoſitus ex aſcenſu & deſcenſu. Et additur circa medium, quia motus rotæ non eſt circularis, non enim ſit circa medium mundi. Simplex vero ſecundum ſpeciem eſt qui non componitur ex motu ſurſum & motu deorſum, & ſic bene ait Albertus, ꝙ ſit ille qui ſit per lineam breuiorem a medio uel ad medium mundi, & ſic ſequitur quod motus rotæ non eſt ſimplex, nec motus factus E ſuper lineam tranſuerſalem, hæc de motu ſimplici.

Si igitur eſt motus ſimplex, & circularis ſimplex eſt, atque corporis ſimplicis ſimplex eſt motus, & motus ſimplex corporis eſt ſimplicis, (compoſiti, nanque a prædominante ſimplici eſt,) ſimplex eſſe aliquod corpus profecto neceſſe eſt, quod quidem ſit aptum circulari motu ſuapte natura ferri.

Expoſitio. Hactenus ſuppoſitiones tres ſumpſit, nunc ex illis concludit eſſe corpus quintum aliud ab elementis, utitur aũt de dictis ſuppoſitionibus duabus, addit tñ vnam quam nõ acepit, licet poſſit ex dictis intelligi, & has tres ſumit vt antecedens, & corpus quintũ vt conſequens, & inq̃t. Si igitur eſt motus ſimplex hæc ſuppoſitio non fuit inter illas ſumpta, ſed hæc nunc additur, et circularis motus eſt F ſimplex, hæc fuit ſecunda ſuppoſitio, vel illius pars, atq; corporis ſimplicis ſimplex eſt motus, et e contra hæc fuit tertia ſuppoſitio, addit, compoſiti nãq; motus a prædominante ſimplici eſt, hæc tria ſunt ſumpta pro uno antecedente, dat cõſequens et inquit, ſimplex eſſe aliquod corpus neceſſe eſt, quod quidem ſit aptum circulari motu ſuapte natura ferri, & ſic aliud quid ab elementis. Animaduerſione dignum quæſtionem an eſt terminari ſyllõ Queſtio an eſt q̃o terminatur. hypothetico a cõſtructione ãtis ad conſtructionem cõſequentis, q̃onem vero an non eſt, terminari ſyllõ hypothetico a deſtructione cõſequentis, ad deſtructionem ãtis, hac rõne hypothetice cõſtructiue ſyllogizauit Ariſto. hoc modo, ſi motus circularis ſimplex eſt, oportet aliquod corpus circulare ſimplex eſſe, quod tali motu ſit ſuapte natura moueri aptum, hæc patet ex eo, quia corporis ſimplicis eſt motus ſimplex, & e contra motus ſimplex competit corpori ſimplici, ponatur antecedens, & ſequitur põ conſequentis, hæc Ariſto.

Ferri enim poteſt vt vi eo moueatur motu, qui alterius atque alterius eſt at vt eo moueatur ſecundum naturam, fieri nequit, quippe cum vniuſcuiuſq; corporis ſimplicis vnus ſit motus ſecundum naturam. G Vnius corporis ſimplicis eſt unus motus naturalis.

Expoſitio. Dictum eſt eſſe ſimplex corpus, quod vno ſimplici circulari motu mouetur, ſtatim obiiciet quis, nam poteſt vnũ corpus ut terra pluribus ſimplicibus moueri motibus, vt ad medium, & ab impellente ab ipſo medio. Reſpondet ſtatim, fieri n. poteſt vt vi idẽ ſimplex corpus eo moueatur motu, qui alterius atq; alterius eſt ſm nãm. Et ita mouebitur pluribus motibus, vno ſm naturam alio uero ui at ut eo moueatur ſcd̃m naturã, fieri nequit. & ita non poteſt pluribus motibus ſimplicibus moueri ſm naturam, quippe cum vniuſcuiuſq; corporis ſimplicis unus ſit motus ſecũdum naturam, ut ſumpſimus in ſuppoſitionibus & ſic tollitur cauillus.

Q̃ ſequitur, Cõm. 8. Auerroes uero non multũ attendens ad verba corpus ſimplex eẽ aliud ab elẽtis ſic nãciſcitur, accipit. n. ꝙ vnius H corporis ſimplicis motus ſit unus & ſimplex, & e conuerſo. Et arguit ſic, vna natura eſt principium unius motus, igitur una nã habet unum motum. Sed corpus ſimplex habet vnam naturam, igitur habet unum motum. Cõfirmat hoc per locum a contrario plures naturæ, & corpus habens plures naturas habet plures uno motu, igitur una natura & corpus habens vnam naturã, nõ habet niſi unũ & ſimplicem motũ. Sed dices miſtum habet unũ motum, ut lapis. Reſpondet id eſſe a prædominio corporis ſimplicis, & ita habet unũ motum et ſimplicem quatenus lapis non eſt miſtus, ſed quatenus eſt ſimplex quoniam ſi hẽret ſimplicẽ ut vnũ motũ quatenus miſtus, tunc miſtũ eſſet ſimplex, eſſet n. miſtũ quia habet plures naturas, eẽt ſimplex, quia ut ſic haberet unum & ſimplicem motum. Sic igitur patet unum & ſimplicem motum non eſſe niſi corporis unius & ſimplicis, & e contra. Vlterius acci-

pit ſecundo plures eſſe motus ſimplices, & tunc cōcludit etiam eſſe plura corpora ſimplicia. non enim poſſunt plures vni competere. Vlterius, poſitum eſt motum circularem circa mundi medium eſſe, & ſimplicem eſſe, concludit, corpus quod mouetur illo motu, & eſſe, & ſimplex eſſe, poſtea reſumit omnia quæ Ariſtotele fecit, & ordinat illa, & eius verba patēt, hęc Auerroes de ſyllogiſmo. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire, ꝙ Ariſto. iuxta barbaras tranſlationes quas Auerroes habebat, arguebat a primo ad vltimum, ſic. motus vnus eſt ab vna natura, & econtra. Igitur corpus ſimplex habet motum vnū & ſimplicem, & miſtum corpus, miſtum & compoſitū motum. Vltra, ſimplex corpus habet ſimplicem motū. igitur motus ſimplex competit corpori ſimplici, & hoc conſequēs eſt. quod principaliter quæritur, quia ex hoc concludimus ſtatim cœlum eſſe, motus enim circularis cū ſit & ſit ſimplex, cōpetit corpori circulari, quod eſt & eſt ſimplex, & ita illud conſequens eſt quod quærimus. Tale autem conſequens quæſitum, poteſt ſequi per viam conuerſionis a proximo antecedente, quia valet, corpus ſimplex habet motum ſimplicem, igitur motus ſimplex competit corpori ſimplici, & poteſt ſequi ab antecedente aggregato ex illis duobus, primo videlicet & ſecundo, nam valet, vna natura habet vnum motum, & corpus ſimplex habet unum motum, igitur motus ſimplex competit corpori ſimplici, igitur conſequens illud quæſitum ſequitur tam ad totum hoc aggregatum, quam ad partem ſecundam. Inquit Auerroes, ſed tamen tacuit cōſequens iſtius propoſitionis, videlicet illud, igitur motus ſimplex competit corpori ſimplici, quoniam ſequitur a conſequenti parte, vtpote a proximo antecedente, videlicet corpus ſimplex habet motum ſimplicem, & etiam ſequitur ab illo toto, quod poſuit præcedens ſiue antecedens, hæc eſt ab aggregato ex primo & ſecundo dicto, & expreſſit hoc conſequens videlicet, igitur corpus ſimplex habet motum ſimplicem, ex hoc ſequitur, ꝙ motus ſimplex competit corpori ſimplici quaſi per viam conuerſionis, & ideo tacuit ipſum. Et tale conſequens quod ſequitur ad illud præcedens, ſiue totale, ſiue partiale, etiam accipi poteſt pars antecedentis, ut ipſe fecit, nam aggregando illa tria, videlicet vna natura eſt vnius motus, & vnum corpus ſimplex habet vnum motum, & vnus motus unum habet corpus ſimplex, ſiue vni competit corpori ſimplici, addito hoc, ꝙ motus circularis ſit & ſit ſimplex, dabitur concluſio quæſita, videlicet eſſe corpus circulare ſimplex, quod tali motu eſt aptum ferri ſuapte natura, hæc Auerroes, quæ paruifacias, nam laborauit ubi non oportet. non enim hęc textus examinatio literæ noſtræ conuenit, nec in textu noſtro aliquid deficit. Tu vero conſidera.

Dubitatio. Sed quæret quis, quoniam experientia patet, miſtum corpus moueri ſimplici motu, ut lapis, igitur illa propoſitio non eſt uera.

Solutio. Reſpondetur ex textu, ꝙ propoſitio illa eſt ſic intelligenda: ꝙ motus ſimplex eſt corporis ſimplicis, aut per ſe & ſeorſum ſumpti, aut accepti in alio, hæc Auerroes.

Obiectio. Adhuc replicabis, dices cœlum eſſe miſtum corpus moueriq; circulariter a ſimplici in eo ſumpto.

Reſponſio. Reſpondet Auerroes, ꝙ ſi motus circularis cœlo ineſt propter ſimplex aliquod prædominans, neceſſe eſt vt illud ſimplex inueniatur per ſe, per illam cōmunem, regulam, omne quod inuenitur in alio miſtum, neceſſe eſt vt inueniatur per ſe, propter hæc inqt Auerroes & cum ita eſt, neceſſe eſt, vt numerus corporū ſimplicium ſit ſecundum numerum motuum ſimplicū ut patuit, & concluſio, ut diximus, uidelicet illa, corpus circulare ſimplex eſt, quod moueri circulariter eſt aptum collocatur in ſyllogiſmo potentia propinqua hoc eſt implicite, & non explicite, narrauit illud, quod ſequitur ex hoc, quaſi dicat ipſum actu, & ſi eam re uera non dixerit, tamen in fine textus eam expreſſit, dicendo manifeſtum eſſe tale corpus circulare eſſe, hæc Auerroes, quæ quantum ualeant, ex noſtra tranſlatione percipere potes.

Dubiū. Sed contra hæc ambiges, quia non oportet ut omne id quod in alio inuenitur, inueniatur p ſe.

Cōtra Auerroem. Primo, quia accidens inuenitur in alio ut in ſubiecto, & non inuenitur per ſe. Secundo, forma inuenitur in materia, & materia in compoſito, & nihil horum per ſe.

Solutio. Dici poteſt pro nunc ad mentem Auerrois, duodecimo Metaphy commento. 35. & octauo Phyſicorum commen. 37. ꝙ regula intelligitur in ſubſtantiis, & non in accidentibus. Secūdo in his quę actu ſunt in alio per primum ceſſat cauillus de accidentibus, per ſecundum ceſſat cauillus de materia & formis. Sed de his in libro octauo phyſicæ auſcultationis.

Digreſſio Auerr. Obiectio. Deinde Auerroes ibi, (& laborauit Ioānes.) digreditur, nam Ariſtot. accepit unum motum ſimplicem eſſe unius corporis ſimplicis, obiicit Philoponus, primo, aer & ignis ſunt duo corpora ſimplicia, & tamen ipſis unus motus ſimplex competit, ambo enim a medio feruntur. Secundo, aqua & terra ſunt ſimiliter duo corpora ſimplicia, & tamē eis competit unus motus ſimplex, utpote ferri ad medium. Reſpondet Auerroes, & negat motus qui competunt igni & aeri eſſe unum ſpecie: motus enim ſpecificantur a terminis ad quos. Motu terminus ad quē motus ignis, eſt cœli concauū, motus vero aeris eſt ignis concauum, cuius ſignum eſt, quia ſi aer poneretur in cœli concauo, ueniret ad concauum ignis naturale. Similimodo & de terra, & de aqua dici poteſt, locus enim terræ eſt concauum aquę, locus aquę concauum aeris, hæc autem differunt ſpecie propterea motus neceſſe eſt ſpecie differre. Sic igitur negatur aſſumptum apud Ariſtotelē.

Dubiū. Sed replicabis, nam concauum cœli eſt ſuperficies, concauum ignis etiam eſt ſuperficies. Sed ſuperficies nō differt a ſuperficie ſpecie, igitur nec motus a motu. Dici poteſt Auerroem per concauum cœli ſumpſiſſe cœlum ipſum totum, ſimiliter per concauum ignis totum ignem, hæc autem ſpecie differunt.

Solutio. Quę Auer. Com. 9. Vlterius Auerro. commento. 9. illam literam. Violentia quidem enim contingit, uidetur exponere ꝙ Ariſtoteles remoueat hunc cauillum, uidelicet quod cœlum circulari motu moueatur, ſed non naturaliter, immo uiolenter, & ita teneri poteſt cœlum eſſe unum quatuor elementorum ut aliqui dicunt eſſe ignem, & moueri circulariter uiolenter. Vult itaque Auerroes Ariſtotelem hunc cauillum ſic confutare, omnis motus uiolentus uni eſt naturalis alicui, circularis motus eſt cœlo per te uiolentus, igitur naturalis alicui, quæro de illo cui eſt naturalis, vel eſt unum quatuor elementorum, uel corpus præter illa, non unum quatuor elementorum, quia impoſſibile eſt duos motus eſſe naturales uni corpori, & ita, cum cuilibet elemento ſit naturalis unus motus rectus, nulli illorum eſſe poteſt naturalis motus circularis igitur oportet ut ſit aliud corpus præter quatuor ipſa elementa, cui naturaliter cōpetit, & illud eſt quæſitum noſtrum. hæc expoſitio pulcra eſt & acuta, uerum eſt textui aliquantulū diſcōueniens, & cū maxima difficultate ſibi applicabilis, ꝑpterea exponas, ut nos diximus, exponendi enim ſunt auctores, ut dicunt, etiam ſi falſa interdum dicant.

Quæſtio. Sed circa hæc quęrūtur, utrum miſtum moueātur ab elemento prædominante. Et arguunt ꝙ non. Primo unus motus ſimplex eſt unius corporis ſimplicis, igiť plurium corporum plures ſunt motus locus eſt e contrariis, at miſtum eſt plura corpora elementaria: igitur non ſimplici motu mouetur. Secundo, unus motus eſt unius naturæ, igitur plurium naturarū plures ſunt motus, at miſtū eſt plures naturæ, igitur nō uno ſimplici moueť motu.

Pō Ioānis & Auer. Auerroes tenet miſtum non æquale ad pondus moueri motu ſimplici ab elemento prædominante, dico motu ſimplici, quia animal mouetur motu miſto ex recto & circulari, ſed ab anima mouetur: perſuadet

Rōnes Ioānis. Ioannes poſitionem: quia miſtum ipſum mouetur: ut ſenſu patet: aut igitur ab elemento prædominante, aut elemento exuperato: aut ab vtroque. non ab elemento exuperato, quia ab proportione minoris inæqualitatis non prouenit actio, non ab utroq;: quia ſi non ab elemēto exuperato, nec ab utroq; igitur ab elemēto prædomi

nante, & ſic mouetur motu ſimplici ab elemento prædominante. Secundo illud debet moueri a natura elementi prædominantis, quod principium motus in ſe habet. Sed miſtum habet principium elementi prædominantis, vt lapis in ſe habet principium motus terrę, videlicet grauitatem, per hæc Ioannes de mente Auerrois tenet duo & ꝙ miſtum moueatur naturaliter motu ſimplici, & ꝙ moueatur ab elemento prædominante. Et cum quęritur quo ordine motus competat elemento prædominãti, & miſto, reſpondet apud Auerroem, motum illum primo competere elemento dominanti. Secũdo miſto, miſtum enim moueri dicit motu elementi prædominantis, non vt ſubiectum primum. Sed elementum prædominans mouetur ut ſubiectum primum, qua ratione miſtũ habere poteſt inclinationem ad motum contrariũ quia mouetur vt ferrum ſubiectum motus elementi. Sed quicqd ſit de põne in ſe, hæc defenſio eſt falſa. Primo, quia motus primo competit mobili per ſe, ꝗ̃ mobili per accidens at mobile per ſe eſt totum miſtum, elementum eſt mobile per accidens, quia mouetur ut pars miſti, igitur miſto competit primo. Secundo, ſi primo elemento competit motus, deinde miſto, tunc miſtum uiolenter moueretur.

Cõfutatio defenſionis Ioannis.

Propter hæc melius dici poteſt in doctrina Auerrois, vbi animaduerſione dignum, ꝙ forma elementi in miſto nõ agit per ſe nam ita agit res, ut eſt in actu. Modo forma elementi non eſt in actu, quia ſiue ſit uera poſitio Auerrois ſiue poſitio latinorum, nunquã forma elementi eſt in miſto actu, ſed modo medio inter potentiã & actũ. Quare id quod per ſe agit, eſt forma ipſius miſti ultima et ꝓpria, quæ in materia recepta eſt mediantibus formis elementorum. Secundo, debes ſcire, ꝗ licet diſpoſitio alicuius formæ non agat per ſe, eſt, uel poteſt eſſe conditio, & quaſi diſpoſitio agendi, ueluti caliditas ignis reſpectu formæ ignis. Ex iis ſequitur primo, ꝗ id quod per ſe primo agit motum miſti, eſt forma miſti, hæc enim mouet corpus miſti in quo eſt, & mouetur. Mouetur quidem ut in materia Mouet uero ut forma miſti. Secundo ſequitur ꝙ primo primitate diſpoſitionis miſtum mouetur ab elemento prædominante, ſiue forma illius, nam ut ignis calefacit, non inquantum ignis, ſed inquantum calidus, ſic forma miſti mouet, ut diſpoſita forma elementi prædominantis: & ita miſtum moueri ab elẽto prædominante eſt miſtum moueri diſpoſitiue ab illo, et principaliter ab eius forma.

Alia defenſio Auer.

Sed dices, adhuc dubitatur, nam tunc in ligno prædominarentur duo elementa, quia deſcendit in igne & aere, & ſic prædominatur terra, & aſcendit in aqua, igitur prædominatur aer. Amplius, aurum eſt grauius terra, igitur non mouetur a prædominante terra.

Replica.

Adhuc defendi poteſt diſpoſitio Auerrois, non enim eſt impoſſibile in ligno prædominari duo elementa reſpectu duorum aliorum prędominatur enim aer reſpectu aquæ & terræ prædominatur terra reſpectu aeris & ignis, & reſpectu diuerſorum nunc vnum, nunc aliud prædominatur. Amplius ſi aurum grauius eſt illud eſt per accidẽs propter maiorem denſitudinem partium.

Rñſio.

Hæc dici poſſunt pro Auerrois poſitione. Eſt tamen alia poſitio, & multo melior, quæ tenet miſtum non moueri motu ſimplici, ſed motu mixto ex contrariis naturis prædominante tamen motu elementi prædominãtis, nã ut miſtum eſt plures naturæ, ſic eius motus eſt plures motus, & vt miſtum eſt alterum elementum prædominatiue (vt ita loquar) ſic motus eius eſt elementi prædominatiue. Hæc poſitio uidetur Ariſtotelis, dixit enim ſimplicium quidem ſimplices. Miſtos autem compoſitorum, & quia quis dicet, igitur non magis ſurſum quam deorſum, ſubſcribit, moueri autem ſecundum prædominans, quaſi dicat, licet motus miſti ſit miſtus, dicitur tamen vel deorſum vel ſurſum ſecundum prædominans. Similiter & textu ſequenti inquit. Etenim ſi compoſiti fuerit ſecundum prædominãs erit ecce quomodo vult ꝙ motus corporis compoſiti ſit compoſitus, vt motus lapidis, & nõ ſimplex, vt ſentit Auerrois. Et tenendo hanc poſitionem demonſtratio Ariſtotelis erit tutior. Sed replicabis primo, quia Ariſtoteles diuiſit motum in ſimplicem & cõpoſitũ & ſimplicem in tres, videlicet a medio, ad mediũ & circa medium, ſed miſtũ mouetur a medio, uel ad medium, igitur motu ſimplici. Secundo ille motus ſit ſuper lineam ſimplicem & breuiorem, igitur eſt ſimplex. Defenditur poſitio noſtra, dico nãq; miſtum moueri motu miſto, & compoſito ex motu ad medium, & ex motu a medio, & ſic negarem illum motum eſſe ad medium tantum, uel a medio, licet ſenſu ſic appareat, ſed bene a prædominio uidetur alter horum. Secundo dico motum illũ non eſſe ſuper lineam breuiorem, quia adhuc per contra operaturam eſt ſuper linea compoſita. Adhuc replicabis: igitur idem corpus mouebitur ſurſum & deorſum, ut miſtũ negatur cõſequentia, bene enim ſequitur, ut moueatur motu miſto ex illis non tamen aliquo illorũ. Per hæc ad rationes Ioannis ad primam dico, miſtum nõ moueri motu elementi prædominantis, nec exuperati, ſed motu miſto ex motu utriuſq;, non ꝙ ille motus ſit duo motus actu, ſed unus actu plures potentia media altero tantum prædominante. Ad ſecundum dico, ꝗ miſtum habet principia duorum elementorum, ideo pro ratione amborum mouetur. Rationes uero in principio ſunt pro noſtra poſitione.

Pš ꝓpria.

E

Replica.

Defenſio.

Replica.

Defenſio. Solo rõnũ Ioannis.

F

Præterea, ſi is motus qui præter naturam, eſt ei qui ſecundum naturam eſt, contrariatur, atque vnum uni eſt contrarium, ſi non ſecundum naturam illi corpori ineſt quod fertur, pręter naturam illius competat neceſſe eſt, modo circularis ipſe motus ſit ſimplex.

Secundo arguit Ariſtoteles ad idem, & primo ſumit duas ſuppoſitiones: unam ad ſyllogiſmũ: alteram ad cauillum, & inquit Præterea, ſi is motus qui præter naturã eſt, ei motui qui ſecundum naturam eſt, contrariatur, ita vt non poſſint eidem competere, atq; unum uni eſt contrarium. Sequitur ſi circularis motus non competet cœlo naturaliter, vt præternaturaliter competat, eſt igitur uis ſyllogiſmi, omnis motus aut competit alicui naturaliter aut pręternaturaliter, nam per ſuppoſitionem, naturalis & præternaturalis ſunt contrarii, circularis motus eſt motus, igitur cœlo & corporibus aliis ab elementis cõpetit naturaliter vel præternaturaliter. Sed per te non cõpetit cœlo naturaliter. quia ſic haberem propoſitũ, igitur præternaturaliter, addit, modo circularis ipſe motus ſit ſimplex, quia ubi eſſet compoſitus, poſſet competere præternaturaliter & naturaliter, ut motus proceſſiuus animalis competit naturaliter & præternaturaliter, quia corpori præternaturaliter, animæ naturaliter.

Expoſitio.

G

Si igitur ignis, vel aliud quidpiã id genus ſit, quod circulo fertur, ipſius motus circulari motui cõtrarius erit, at vnum uni contrarium eſt, ſunt autem et motus qui ſurſum, & qui deorſum, mutuo contrarii.

H

Cauillabit aduerſarius ueritatis, cõcedendo cœlum nõ eſſe aliud ab elementis, ſed eſſe unum quatuor elementorum moueri quoque motu circulari præternaturaliter, obiicit & inquit, ſi igitur ignis, uel aliud quidpiam id genus, vtpote aqua, aer, uel terra cœlum ſit, & nõ aliud ab elementis, & mouetur ſupple præternaturaliter motu circulari, tũc motus ipſius, utpote ignis, ſi ponatur eſſe ignis (vt Plato inquit:) aut aer, (vt Empedocles:) tali motui circulari contrarius erit, quia per primam ſuppoſitionem naturalis motus, & præternaturalis contrarii ſunt et ſic motus a medio q eſt naturalis igni, erit cõtrarius motui circulari, qui competit eidem igni præternaturaliter.

Expoſitio.

Vltra, ſequiř vni duo eſſe contraria, vt motui qui a medio erit cõtrarius circularis ꝑ nũc deducta, & alius qui ad medium, at vni vnum eſt contrarium, vt ſupponebař, et quia poſſes præuenire dicendo, motui qui eſt ſurſum nõ eſſe contrariũ niſi circularem ſubiecti, ſunt autẽ & motus qui ſurſum, & qui deorſum mutuo contrarii, & ſic vni duo erunt contraria. hæc Ariſtoteles.

Sin vero aliud quidpiã ab elementis ſit illud corpus quod pręter naturã in circulũ fertur, erit alius quidã motus ipſius ſcdm naturã, qđ fieri neqt nã ſi motus ille erit is quo ſurſum petitur, illudꝑfecto corpus ignis erit aut aer. Sin uero petit deorſum, illđ erit aq̃ aut terra.

Expoſitio. Scđo cauillabit, dicendo corpus quod circũfertur præternaturaliter, nõ eſſe aliqđ quatuor elñtorũ ſed aliud qđ cõtra obiicit ꝑ illã regulã, cuicũq; corpori aliquis motus eſt p̃ternaturalis, cõpetit aliqs nãliter. Tũc quæritur, ſi illi corpori cõpetit aliqs motus nãliter, vel eſt a medio, & ſic erit aut ignis, aut aer, uel ad mediũ, & ſic erit, aut terra aut aqua. Ex his oĩbus accipiř motũ circularẽ non poſſe cõpetere p̃ternaturaliter cœlo, qa ꝑ primũ cauillũ nõ poteſt cõpetere naturaliter alicui quatuor elñtorũ, & ꝑ ſm nec alicui alii corpori ab elñtis, igitur cœlo naturaliter cõpetit, & ſic natura cœli erit alia ab elñtis, hoc mõ textus hos exponẽdo facilior eſt eorũ ſenſus. Qtę Auer. Com. 10. Obiectio. prima. Mouet Auer. in cõm. 10. vt mihi vř quæſtionẽ, ex eo, qa rõ Ariſt. põt infirmari. Primo, qa nõ valet motus circularis nõ eſt ſm naturã cœli, igitur cõtra naturã. Inſtantia n. eſt. qa ignis mouež circulariter in cõcauo Lunæ nõ naturaliter, & tñ non mouež p̃ternaturaliter, & ſic dici põt ad Ariſto. cœlũ eſſe igneum moueriq; circulariter, nõ naturalř, nõ tñ naturaliter, nec præternaturaliter. Secunda. Scđo dici poteſt cœlũ moueri nõ naturaliter in orbẽ, & nunc ſequiř vni motui eſſe contrarios duos cõtrarietate medii ad extrema, qđ nõ eſt impoſe, non. n. eſt impoſe circulari eſſe duos cõtrarios hoc modo, aut recto cõtrarios eſſe duos hac rõne. Tertia. Tertio de facto videtur motui terræ eſſe contrarios motũ ignis, & motũ aeris ſilř motui ignis motum aquæ & terræ. Solutio prima. Ex verbis Auer. colligi põt ſolutio, ad primã dici põt illam conſequentiã valere de materia & in caſu. petit. n. Ariſt. duo. Primo, ꝙ motus qui vni eſt pręternaturalis alicui, alteri eſt naturalis. Scđo, ꝙ motus q nõ naturalř cõpetit alicui, cõpetit ri per nãm cõem & ſupiorẽ ad illud, verbi cã motus diurnus, q Lunæ cõpetit non naturalř, cõpetit primo mobili naturaliter. Silř motus circularis ignis competit ei nõ naturaliter, ꝑ naturã orbis. Ex iis ſequiř in cœlo idem eſſe moueri nõ naturaliter, & moueri cõtra naturã, qm̃ nullũ eſt corpus cœlo ipſo ſuperius, ꝑ eos qui negant quintũ corpus, & ſic illa hypothetica eſt neceſſaria ꝑ accidẽs. Secunda. Et ꝑ idẽ tollitur alia inſtantia, ſequitur. n. motum cœli eſſe p̃ternaturalẽ, ſi nõ eſt ſm naturã, & ita cõtrarius cõtrarietate extremi ad extremũ, nã naturale & cõtra naturale extremaliter cõtrariãtur. Tertia. Ad tertiã dici põt, ꝙ motus terrę duo motus ſunt cõtrarii nõ cõtrarietate extremi ad extremũ, ſed medii ad medium vel ad extremũ, eſt. n. motus ignis motui illius contrarius extremaliter, motus vero aeris non extremaliter, hæc ex Auer. cætera cũ ſint barbare dicta, & parũ fructus afferant: prætermiſi. Dubitatio. Dubitant alii adhuc rõnem Ariſt. infirmando, dicũt n poſſe fingi cœlũ eſſe igneum, ipſumq; duos habere motus rectũ videlicet, & circularẽ per duas diuerſas qualitates inſtrumentaliter motiuas, ita ut ignis calefacit & exiccat, ſic cœlũ his motibus ferri eſt aptũ per duas qualitates inſtrumentaliter motiuas, Rñſio. fortaſſe Ariſ. rõ eſt, ex famoſis n. erat famoſum ſuo tp̃e oẽ corpus ſimplex vnũ habere inſtrũm, ac vnã qualitatẽ localiter motiuam. aut fortaſſe ſupponit cõtrariorũ corporũ cõtrarios eẽ motus & numero æquales. Et ita ſi cœlũ eſt ignis, & habet duos motus naturales ob duas qualitates localiter motiuas neceſſe eſt vt terra habeat alios duos illis cõtrarios ob duas qualitates localiter motiuas, quos nullus poſuit, qua rõne Ariſ. id ſubticuit: quia nemo poſuit. Altera dubitatio. Vlterius dubitãt rõnabiliter expoſi ſm imaginationẽ nõ ſequiř impoſe ſm imaginationem, ponař igitur ad imaginationẽ aliqua ſtella in cẽtro terræ vtpote Sol, & q̃riř, aut ibi quieſcet, aut illinc mouebitur, ſi quieſcet, tunc violentũ ꝑpetuum erit. Si mouebiř, illinc nõ poterit moueri niſi a medio: & naturaliter, quia nullo impellẽte, & ſic cœlũ habet duos motus nãliter in orbem & e medio. Qđ ſi dicas ſolẽ, illic q̇eſcere, & nõ violenter ſed nõ naturaliter, veluti orbis Lunæ, nec naturaliter mouež motu diurno, nec violenter, ſed nõ naturaliter, & ſic nõ incõuenit cœlũ ſiue Solẽ ibi nec naturaliter quieſcere, nec violẽter q̇eſcere, ſed nõ naturaliter, qđ eẽ põt ꝑpetuo. Si ſic dicas, volo ad imaginationẽ, vt ſoli illic conſtituto obuiet ignea aliqua portio intendens ſolẽ illinc pellere, et quæro aut ſol illi reſiſtit, vel non Si reſiſtit, igitur ibi naturaliter quieſcit, ſi vero nõ reſiſtit igiř mouebiř cũ igne, & arguatur vt prius, aut nãliter, aut violẽter, nõ violẽter qa nihil moueri põt violenter ſuũ in ꝓpriũ locũ. at ſi nãliter, tunc vt prius ſibi duo cõpetẽt motus naturales. Scđo oẽ qđ eſt tale nõ naturaliter, eſt tale ob aliquod illi ſupius vt dicimus, igitur ſi Sol illic nõ naturaliter q̇eſceret, oportet vt q̇eſceret ꝓpter quietem alicuius ſupioris ad Solem quod per ſe quieſcit modo nullum tale eſt. Reſpõſio. Dici põt ꝙ ſol in centro poſitus q̇eſceret q̇ete oppoſita motui recto nõ quidẽ naturaliter, cũ ſuapte natura ſit aptũ moueri in orbẽ, nõ violenter. quia nullũ violentũ eſt perpetuum, & ſic cõcedo ipſum quieſcere illic nõ naturaliter, quia per naturã cõem vt totius vniuerſi, qđ nõ eſt aptũ recto moueri motu. Tũc ad rõnes, dico ꝙ ſi obuiaret ſibi ignis moueređ ad motũ ignis nõ naturaliter, nec eſt impoſe aliquod moueri non naturaliter ad ſuũ locũ, qñ nõ eſt moueri aptum eo motu, quo in locũ ꝓficiſcitur, ad ſm patet Sol enim ibi quieſceret nõ naturaliter ꝓpter quietem totius vniuerſi, quod nõ eſt aptũ moueri recto motu, & fortaſſe moueređ circa centrum ſemꝑ in orbem, & ita teneri poteſt ipſum moueri in orbem, & naturaliter, quieſcere vero quiete vniuerſi, qđ nõ eſt recto motu moueri aptũ. Aut dici poteſt Solẽ poſſe cõſiderari, vt magnitudo quædã, et ſic caſus eſt poſis, abſtrahit n. imaginatio a materia ſenſili, & hoc modo nullus ſibi cõpetit motus, niſi ſm imaginationẽ mathematicorũ. Aut cõſiderari põt vt corpus nãle, & hoc mõ caſus eſt impoſis, ſequunř. n. ad illũ impoſia. Defenſio Platonis. Platonici nonnulli Ariſt. & Platonem de cœli natura idẽ ſentire cõtendunt, hoc tñ differre ſolũ ꝙ Ariſt. noĩbus vſus eſt rebus ꝓpriis. Plato metaphoricis. Qua rõne aiunt Platonẽ voluiſſe cœlum eſſe ignem purum, non quidẽ ſpecie & forma, ſed ꝓprietate & virtute, nã cœlũ luce & motu calefacit, & ita ꝓprietatẽ ignis ſortiř, eſtq; æther ꝓpter motus velocitatem, & ſic velle videř ipſum eſſe ignẽ quaſi ꝑ nois quandã æquiuocationem. hoc aũt nõ negaſſet Ariſto. q ubiq; cœlũ calefacere & ignire ſert. Huius põnis, & concordiæ eſt doctiſſimus Simp. & Ammonius. præceptor, hi. n. ſunt. qui Ariſ. intellectui Platonis nõ cõtradixiſſe volunt, ſed verbis q̃ male a Xenocrate intelligebanř. At Alexan. aphrodiſieus et Philoponus vbiꝗ aiunt Ariſto. inuexiſſe verbis & intellectui, cuius ſignũ affert Philopo. 1. Poſterior. quia Ariſt. fuit Platonis auditor, & ita nõ eſt conſentaneũ ipſum nõ percepiſſe verba illius. Alia clauſula. Propterea videř mihi platonem uoluiſſe cœlũ eſſe ignem purum ſpiritibus plenum, etiam per uniuocationem nominis, non differens ab igne hoc, niſi puritate & candore. Tunc diceremus conſequenter motũ circularẽ cœlo competere, nec naturaliter, nec uiolẽter ſed non naturaliter, eſt. n motus animæ tantum, quæ circulo ſeipſam mouet, ad cuius motũ cœlũ ipſum in orbẽ fertur. Et cum dicitur, oẽ qđ alicui cõpetit non naturaliter oportet vt alicui ſupiori cõpetat nãliter. Plato diceret eſſe uerum nõ quidẽ de corpe, ſed de aĩa, & ſic eſt in ꝓpoſito cõpetit. n. motus hic in orbem cœlo non quidẽ ꝓpter nãm alicuius corpis ſupioris, qđ illo motu naturaliter mouež, ſed ꝓpter naturã animæ, quæ per eẽntiã eſt ſeipſam

mouens in orbem,& ſic ceſſant obiecti ones Ariſt. Verũ vero aĩa cœli per eſſentiã moueatur motu reali, vel intentionali,nũc diſputo,nã quocunq; dato, per motũ illius ſiue realẽ ſiue intentionalẽ,dũmodo ſit in orbẽ, poteſt ratio Ariſt.elidi,vt patet ſapide conſideranti.

Commen. 11. Auer.

Expoſitio. Animaduerſione dignũ Auer.aliter textũ Ariſ expoſuiſſe uoluit.n Ariſt. ſic ſyllogizare textum illũ, ſiquidẽ igitur eſt ſimplex.oĩs motus ſimplex a motibus quatuor elntorũ cõpetit naturaliter alicui corpori alteri a quatuor elntis,motus circularis eſt ſimplex aliuſq; a motibus quatuorum elntorũ,igiẽ cõpetit corporĩ alteri ab elntis Contra hãc rõnem poteſt triſariã obiici. Primo cõtra maiorẽ negando illã quia poteſt vnus motus ſimplex cõpetere duobus corporibus.cõtra hunc cauillũ obiecit Ariſt.textu illo violẽtia quidẽ.n cõtingit.Poteſt obiici cõtra minorẽ.i rimo,ꝙ cõperit violenter,et nõ naturaliter cœlo imaginãdo cœlũ eſſe aliquod quatuor elntorũ, & cõtra hũc cauillũ inſtetit,adhuc ſi pter naturã,vt viſum eſt Secũdo imaginãdo cœlũ violenter moueri,& nõ eſſe vnum quatuor elntorũ,ſed aliud ab illis,& cõtra hunc obiicit litera illa, Si aũt alterũ,nã licet eo ipſo ꝙ ponitẽ eẽ aliud corpus ab elntis,habeaẽ,ꝓpoſitum.v3 eſſe quintũ corpus bonitatẽ tñ doctrinæ demõſtrat,cõſuiando hunc tertiũ cauillũ hæc implicare uidelicet ꝙ ſit aliud ab elntis,& moueatur in orbẽ pternaturaliter,vt in expõne dictum eſt. Vult igitur Auer.ꝙ Ariſt.fecit hactenus vnam tñ demrõnem textu illo.Siquidẽ igiẽ eſt ſimplex,deinde tres alias, non ad cõcluſionẽ principalem,ſed ad tres cauillos quarum vna auſert dubitationẽ contingentẽ in maiori, Aliæ duæ auferunt cauillos emergentes in minori, & ſic nõ eſt ſcda demrõ,ſed tres demonſtrationes nõ ad cõcluſionem,ſed ad obiectiones.Ego uero uolui textu illo . adhuc ſi qui præter naturam,poſuiſſe ſecundam rationem ad concluſionem principalẽ,vt græca ſeries dicat, deinde duos cauillos contingentes rõni,ut uiſum eſt, hæc uolui notare, non quia ea quæ Auer. ait ſunt vtilia , ſed quia difficilia, nam multi eius doctrina nimis afficiuntur & erronea ſit.

Inſuper etiam talem lationẽ primã eſſe neceſſe,eſt, nam perfectũ eſt imperfecto prius,hic autem motus , q eſt in orbem perfectus eſt,recta aũt linea nulla eſt perfecta.infinita quidem nõ,finẽ enim ac terminum haberet.finitarũ aũt nulla,poteſt.n.extra ſemꝑ ſumi quidpiam,etenim augeri poteſt quantumuis.

Tertio Ariſt ad principalẽ cõcluſionẽ arguit, & ſupponit primo lationẽ orbicularem eſſe primã,et hoc probat, quia ꝑfectũ eſt imꝑfecto prius.hic autẽ motus , qui in orbem,eſt perfectus,igitur, ſup. tu,primus eſt. Qđ autem motus orbicularis ſit perfectus, patet ꝑ locũ a contrario. nã rectus eſt imꝑfectus,nã linea recta ſupra quam motus rectus fit,impſecta eſt,& nulla ꝑfecta.infinita quidẽ non eſt perfecta,qa de rõne perfecti eſt habere finẽ et terminũ & ſic ſi infinita eſſet perfecta haberet finem & terminum aliter ſibi aliquid deficeret Finitarũ aũt nulla perfecta eſt, qa poteſt extra ipſam ſemper quidpiam ſumi,quia augeri poteſt quantumuis, ſic igitur recta linea nulla perfecta eſt,& ita nec motus,qui ſuper rectam fit,perfectus eſt,ſolus igitur circularis primus eſt et perfectus,hæc eſt prima Ariſtotelis ſuppoſitio ꝓ ratione dicenda.

Quare ſi prior quidem motus , corporis natura ſit prioris,motus uero qui in orbem eſt,prior ẽ recto(Eſt aũt motus ipſe rectus ſimplicium corporũ etenim ignis recto motu ſurſum fertur, & terracea corpora ad medium,neceſſe eſt eum motum,qui in orbem fit, alicuius corporis ſimplicis eſſe,nam miſtorum lationem a præ-

A *dominante ſimplici fieri diximus.) Si igitur hæc ſint perſpicuum eſt aliam quandã ſubſtantiam eſſe corporis alicuius præter corporum conſtitutiones , quæ hic ſunt,diuiniorem his cunctis atque priorem.*

Scdo ſumit Ariſt. motũ circularem cõuenire primo corpori,& ſyllogizat ſic,quare ſi prior quidẽ motus eſt corporis natura prioris Motus uero qui in orbem eſt, prior eſt recto.Suſpenſiue legatur uſq; ibi , ſi igitur hæc ſint tñ adde cõcluſionẽ, videlicet igitur motus circularis eſt prioris corporis. Tertio ſupponit circularem motum eſſe ſimplicẽ.& utitur tali rõne omnis rectus eſt ſimplex igitur oĩs circularis,tenet cõſequentia , quia ſi rectus eſt, ſimplex eſt.quia eſt ſuꝑ linea recta ſimplici , modo linea circularis eſt ita ſimplex,vt recta,ſunt n.duæ magnitudines ſimplices.recta & circularis,inquit , eſt autem motus ipſe rectus cõpetens ſimplici corpori,ut inductione patet quia ignis corpus ſimplex recto motu ſurſum fertur , &
B terracea corpora etiam ſimplicia,motu ſimplici recto ꝓficiſcuntur ad mediũ,neceſſe eſt eum motũ qui in orbem fit,alicuius corporis ſimplicis eſſe nã miſtorum lationem a ꝑdominante ſimplici fieri diximus.Sic igiẽ habetur tertia ſuppõ,ꝙ motus in orbẽ ſit ſimplex. his ſtantibus terminãdo ſuſpenſionẽ,inquit,ſi igitur hæc ſint,ꝑſpicuũ eſt aliam quãdã ſubſtantiã eſſe corporis alicuius præter corporum conſtitutiones,quæ hic ſunt,diuiniorẽ his cũctis atq; priorẽ. Põt igiẽ ſyllis ex his ſic cõponi, oẽ corpus cui primus & ſimplex motus cõꝑetit,eſt ſubſtantia,et diuinitate elementis prius,& aliud ab illis cœlũ eſt corpus, cui primus & ſimplex motus cõpetit igiẽ eſt aliud ab elementis,ſubſtantia & natura diuinius.minor patet ex ſuppoſitionibus,maior eſt ſuppleta hæc Ariſtoteles.

Dubĩones. Sed circa hanc rõnem primo tangemus dubitationes: ſecundo defendemus Platonẽ reſpondendo ad hãc rationem.
1.dubĩ. Prima dubitatio eſt,quia nõ uidetur uerũ lineam rectam eſſe imperfectiorẽ circulari,quia recta habet principium,medium,& finem,vt circularis. Quidam reſpon-
C dent ꝙ habere hæc tria biſariam contingit,aut in ſeipſo, aut in alio modo,octauus orbis habet hæc in ſeipſo recta autem corpora habent in alio.
Reſpõſio Thomæ. Sed replicabis , ſi recta linea non habet hæc tria in ſe ipſa, igitur in alio , & tunc quæro in quo?& non uidetur.Secũdo hæc ſunt puncta, modo puncta ſunt in linea,quia uel partes,uel aliquid lineæ.
Replica. Propterea dici poteſt,ꝙ linea recta habet in ſe illa tria,ſed non ratione ſua intrinſeca,ſed ratione eius ad qđ finitur,at orbis habet ratione ſui illa tria, quia ſuapte natura continet, & non continetur , & forte ſic Expoſitor ſentit.
Propria ſolutio. Secundo dubitatur,quia non uidetur uerum,ꝙ omni lineæ rectæ finitæ poſſit additio fieri,quoniam non axi mundi.
2. Reſpondet expoſitor, & axis poteſt biſariam conſiderari,quatenus linea,& quatenus talis.Si cõſideretur primo modo,ſibi non repugnat additio,ſed ſecundo modo bene repugnat.
Reſponſio Expoſitor. Sed replicari poteſt,quia ſimili ratione eſt de motu cœli,quoniam motui cœli ut eſt
D motus,poteſt fieri additio,licet non quatenus talis. Secundo tunc aliquid competeret ſuperiori quod repugnaret inferiori.
Cõfutatio Replica. Defendi poteſt ad primum dicerem ꝙ licet poſſit fieri additio in uelocitate,& tarditate , non tamen, in dimenſione.Ad ſecundum dico ꝙ nihil competit ſuperiori,quin competat inferiori,bene tamen aliquid poteſt non repugnare ſuperiori,quod repugnat inferiori,ut uidere nõ repugnat animali,& bene talpæ.
Defenſio. Tertio dubitatur,nam motus circularis eſt æternus, igitur non recipit principium neque finem.
3.dubĩ. Reſpondet quidam ꝙ eſt intelligendum reſpectu unius reuolutionis,nã illa recipit hæc tria.
Reſponſio Expoſitor. Sed hæc reſponſio ſtare non poteſt,quia tunc non tota reuolutio,ſiue totus motus eſſet perfectus,ſed reuolutio tantum.
Cõfutatio. Secundo reuolutio non differt a reuolutione,niſi ut tempus differt a tempore , ſed vnum numero eſt tempus totum , igitur una numero reuolutio.

Propterea dici poteſt circularẽ motũ habere illa tria cauſaliter, veluti Deus ipſe. Deus enim habet principiũ, quia eſt aliorũ principiũ, finẽ, quia aliorũ finis: medium, quia aliorũ medium, ſic cœli motus, vt dicitur. 8. phyſicæ auſcultationis, vna tñ reuolutio habet illa tria, vt dicit Expoſitor.

4 dubiũ. Vltimo dubitatur, quia nõ videtur uerũ, imperfectum eſſe poſterius pfecto, immo prius, quia ſimplex prius eſt cõpoſito. Reſpõdet quidam, ꝙ imperfectum cõparatur ad perfectum ratione potẽtiæ ad actum, & ſic in vno & eodem eſt prius. Sed replicabis, quia ipſum imperfectũ nec recipit, nec recipitur in ipſo perfecto, igiť nõ eſt illius potentia. Secundo, tunc omne cõpoſitum ex perfecto & imperfecto eſſet compoſitum ex potentia & actu quod ipſe negat.

Propria ſolutio. Propterea dici poteſt imperfectũ eſſe prius origine, quia natura incipit ab imperfecto, hæc de primo. Sed quantum valeat ratio Ariſtotelis cõtra Platonem tranſigamus, diceret itaq; Plato maiorem eſſe veram, ſic quando ille motus competeret corpori per naturam illius propriam mõ circularis motus cœlo cõpetit per naturam animæ, ipſum. n. eſt ignis purus & candor, cui magis motus e medio ipſo cõpeteret, ſed ratione animæ quaſi non naturaliter competit ille motus: propterea non oportet cœlũ eſſe corpus aliud ſubſtantia & natura diuinius vniuerſis elementis, ſed ſolũ quibuſdã craſſis & fœculentis, hæc Plato. Simplicius vero & Ammonius eius doctor dicerent argumentũ concludere cœlum non eſſe ignem elementarium per propriam formam ſed bene poteſt eſſe ignis proprietate & æquiuoce.

Commen. Auer. 12. 13.

Animaduerſione dignum Auerroem formaſſe hypothetice ſyllogiſmũ, licet, ut dicit, poſſit etiã categorice formari. Formatur igitur hypothetice ſic, ſi motus primus eſt naturalis primo corpori, & circularis eſt primus motus, igitur erit naturalis primo corpori huius ſylli maior eſt in ſyllogiſmo hypothetico, & poteſt eſſe per ſe in categorico, nã dẽpta nota cõditionis, ſyllogiſmus redditur categoricus. Sed dices in illo añte nõ ſolũ ſunt accepta illa duo, videlicet ꝙ circularis motus ſit primus & ꝙ primus motus debeat cõpetere primo corpori ſed etiã alia multa vt ꝙ alii motus ſimplices competũt corporibus ſimplicibus, & etiam circularis ſit ſimplex, & probatio ꝙ circularis ſit primus motus, & multa alia, igitur ſuperflua. Reſpondet alia accepta eſſe in præcedente ſiue antecedẽte ad probationem illius antecedẽtis, quod ſumitur in ſyllogiſmo hypothetico quæ probatio eſt per locum a minori ad maius ſic motus alii recti competunt corporibus ſimplicibus naturaliter, igiť multo magis circularis, cũ ſit ſimplex et primus, & ſic habetur maior ꝙ primus motus cõpetat naturaliter primo corpori. Sed dices, locus dialecticus nõ cõuenit demõſtratiuis. Reſpondet & inquit, & hoc nõ cõtingit poſteriori motui ſ. recto, niſi quia inuenitur in eo ex præcedente, & ideo locus iſte eſt neceſſarius, quia eſt in poſteriori & præcedente naturaliter, & innuit

Locũ a maiori dupliciter accipi. (vt mihi uidetur) talem diſtinctionem ꝙ locus a maiori poteſt dupliciter accipi, aut in naturaliter ordinatis, & ſic facit neceſſitatem, & hoc modo proceſſit Ariſto. nam circularis motus & rectus ſunt naturaliter ordinati. Alio modo in terminis accidentaliter ordinatis et ſic facit dialecticũ, & ſic nõ proceſſit hic.

Dubitãnes. Sed ambiges primo, quia Auerroes intelligit de corpore, videlicet ꝙ infinitum corpus nõ eſt perfectũ, quia nõ habet mediũ, principiũ, & finẽ. Sed tũc cõtra, quia motus circularis caret hiſmet.

1. dubiũ. Solutio. Dici poteſt ꝙ ſecus eſt de corpore, ſecus de motu, corpus. n. ſui natura expoſcit finem, quia dimenſionibus clauditur: at motus, nõ propterea corpus infinitum ſi eſſet, eſſet imperfectum, quia ſibi deeſſet id quod eſt de illius ratione.

2. dubiũ. Solutio. Scdo dubitatur, quia nõ videtur verum motum ſumere perfectionem a ſubiecto, ſed a termino ad quem eſquo ſumit ſpeciem. Dici poteſt per accidens etiam motum ſumere perfectionem a ſubiecto, ſaltem in motibus localibus, in cæteris uero non eſt ita. Hæc ex Auerroe.

Secundo animaduerſione dignum Auer. commen. 13. alium accepiſſe ſyllogiſmum ſic, omne corpus ingenitum & incorruptibile, & in toto, et in parte, eſt diuinius aliis corruptilibus, uel in toto, uel in parte cœlum eſt ingenitũ & incorruptibile ſecundum totum & partem, cætera elementa ſaltem ſecundum partem ſunt corruptibilia: igitur cœlum diuinius cunctis eſt.

Prҿterea, ſi quis etiam aliter accipit, omnem motũ aut ſecundum naturam, aut prҿter naturam eſſe, & eum, hui alteri præter naturam, alteri ſecundum naturã eſſe (aeri qui ſurſum, & qui deorſum ſeſe habent, alter enim igni, alter terrҿ præter naturam & ſecundum naturam eſt) ſit ut circularis motus (cum his præter naturam competat) alicui alteri neceſſario ſecundum naturam inſit.

Expoſitio. Hҿc quarta ratio ut græcis placet expoſitoribus ad pbandum id quod probare incœpit. Sumit aũt hҿc ratio duas ſuppoſitiones, & ex his infert propoſitũ.

Mot⁹ naturalis & pter naturã quid ſit. Prima ſuppoſitio eſt, ꝙ omnis motus eſt aut ſecundum naturã, aut præter naturã, hæc ſuppoſitio fuit ſuperius bene declarata. quippe cũ omnis motus cõpetat alicui, aut e principio intrinſeco uel extrinſeco, qui enim e principio intrinſeco eſt ſecũdum naturã eſt ſiue naturalis, qui uero e principio extrinſeco, præter naturã cenſetur. Secunda ſuppoſitio eſt, ꝙ qui motuũ eſt cuipiam præter naturam is alii naturalis eſt. qđ exẽplo patet in his motibus, quibus ſurſum itur, atque deorſum nam alter igni, alter terræ præter naturam & ſecundũ naturã eſt, qui. n. ſurſum eſt, igni eſt ſecundum naturã, terrҿ præter naturã. Qui uero deorſum eſt terræ naturalis, igni præter naturalis, ſimili ratiõe poſſet in omnibus aliis idem induci, verum in hoc cum nulla ſit uis, Ari. ſuffecit.

Hypothetice. Hæ ſunt duæ ſuppõnes q̃, ſi accipianť in añte te ſub hypothetica figura ꝯns erit, motum circularem competere alicui corpori ſecundum naturã. probať conſequentia, quia circularis motus competit his omnibus corporibus, vtpote igni, terræ, aquæ, & aeri præter naturam, ſiue ſaltem non ſcđm naturam, vnde hypotheticus ſyllogiſmus eſt, ſi omnis motus, aut eſt naturalis, aut non naturalis, & omnis non naturalis alicui, eſt naturalis alteri, circularis motus erit alicui corpori naturalis, probatur, quia circularis motus competit omnibus elementis non naturaliter.

Categorice. Categorice autem poteſt ratio ſic componi, omnis motus nõ naturalis alicui vel aliquibus corporibus, eſt naturalis alicui alteri præter illa hҿc eſt ſecunda ſuppoſitio, motus circularis eſt non naturalis alicui, uel aliquibus corporibus, ut probatur in textu, quia non naturaliter competit quatuor elementis, igitur eſt naturalis alicui corpori præter quatuor elementa collocato, quare ſi licet cõuertere propoſitionem ex obliquis, ſequereťur eſſe aliquod corpus præter quatuor elementa collocatũ, cui cõpetit naturaliter motus circularis, quod erat propoſitum huius rationis tangit maiorem ibi, & eum, quod erat ſecunda ſuppoſitio. Tãgit concluſionem, & minoris probationem ſimul ibi (ſit vt) & hoc pacto perſpicua eſt ratio quarta.

Verboꝝ declaratio. Quo uero ad uerba attinet, verbum aut præter naturam, quod græce eſt Paraphyſin, non videť conſonare his quæ ſuperius dixit, quia nõ omnis motus eſt aut ſm naturã, aut præter naturã alicui competens, quippe cum ignis in propria regione feratur motu circulari, & tamen talis motus nec natura, nec prҿter naturam igni competit.

Solutio nõnullorum. Nonnulli dixerunt uerbum Paraphyſin hoc eſt prҿter naturã eſſe hic, & ſuperius quodammodo ҿquiuoce ſumptum, ſed de his in cõmento dicemus dum Auer. expoſitionem perlibrabimus.

Commen. Auer. 14.

Auerroes itaque uult rationem hanc eſſe aut quintam, aut ſextam in ordine, ꝙ fortaſſe eſt quinta ſi demonſtratio

tio ſuperior. 10. eſt una: eſt. 6. ſi demſones. 10 com. fue A
runt duç. Melius autem credo demſonem hãc eſſe quar
tam, ut placet græcis expoſitoribus, & conſonat uerbis
Concluſio ex ipſa hypotheſi. Ariſt. eſt autem concl'o textus apud Auerroem. Motus
circularis eſt nãlis ei corpori, quod mouetur illo motu.
Et rõ accipit duo. Primum, oĩs motus competens ali-
cui, eſt nãlis, aut accidentalis illi, hoc eſt p̃ternãlis. Secũ
dum, oĩs motus qui alicui competit nãliter, alicui cõpe-
tit accñtaliter, & ẽɔ, oĩs motus competẽs alicui accñtalr,
Ratio. alicui competit nãliter. Tunc arguitur ſic, oĩs motus q
alicui competit accidentaliter, alicui competit nãliter per
ſecundam ſuppõnem. Motus circularis competit cœlo,
igitur uel nãliter, uel accidẽtaliter. Si nãliter, habeo intẽ
tum, ſin aũt accidẽtaliter igitur alicui alteri nãliter & ite-
rum habetur intentum, & addita eſt ꝓpõ maior primæ
demſonis, ſuper q̃ ſuſtentatur in hoc loco, quaſi dicat
tota uis rõnis p̃ſentis conſiſtit in illa ꝓpõne, uidelicet oĩs
motus competens alicui: competit aut nãliter aut accidẽ
taliter, quæ fuit maior primæ demſonis, quam fecit cõ.
10. in ſecundo ſyllo, ut illic patet. Sed Auerroes dubitat B
Dubitatio Auer. qualis eſt hæc demſo, an ſimplr, an ex conceſſis: & vr ꝙ
ſit ex conceſſis, quia ſumit duas ꝓpões ꝓ antecedente
ſub conditionis nota, ut uiſum eſt in expõne textus, &
infert conſequens, igitur eſt demſo ex hypotheſi, & nõ
Solutio Auer. abſoluta. Rñdet Auerroes, ꝙ hęc demſo eſt ſimplr et
abſoluta, & non ex hypotheſi, quia licet Ariſto. propõ
nes acceperit hypothetice, tamen ꝓpões acceptæ ſunt
tales, quas aduerſarius cõfiteri cogitur velit nolit, igitur
demſo eſt ex abſolutis. Et dixit hæc Auerroes propter
Auicennam, qui tenet demſonem pręſentem eſſe ex hy
potheſi, ut uidebitur. Secundo dubitatur, quia Ariſto
Scda du. Solutio. teles de ſuppõnibus ſecũdam ponit hoc pacto, uidelicet
oĩs motus naturalis alicui, eſt præternaturalis alteri, con
ſtat hanc propõnem eſſe & ambiguam, & non ad pro-
poſitum, ambiguam quidem, quia Auicenna uidetur
ipſam negare, ut dicimus, non ad propoſitum uero, qa
Solutio. non ſeruit rõni, ut uiſum eſt. Rñdet Auerroes, & pri
mo dicit propõnem eſſe ad propoſitum, quatenus, aut C
ipſa, aut eius euerſa ſeruit rõni. Sua euerſa eſt oĩs motus
p̃ternaturalis alicui, eſt naturalis alteri, hęc enim ſeruit rõ
ni, ut tactum eſt in textu, igitur ꝓ tanto hæc propõ eſt
ad propoſitum pro quãto eius euerſa rõni ſeruit, & hoc
inquit, quamuis magiſter non poſuerit niſi conuerſum
tamen intendebat dicere euerſum, et ꝙ hoc intendebat,
probat primo, quia facile patet illud euerſum loco e ma
iori, qm̃ ſi omnis motus naturalis alicui, eſt alteri præter
naturalis, per locum e maiori ſequitur e cõtra, ut oĩs lo
cus p̃nãlis alicui, ſit nãlis alteri Secundo probat ean-
dem conſequentiam per impoſſe, quia ſi eſſe põt, ut ali-
quis motus ſit p̃naturalis alicui, & nulli nãlis, tũc aliqua
ſpecies motus eſſet per accidens tantum, & uiolenta, qď
eſt impoſſe, cum naturale ſit prius uiolento, & per ſe pri'
eo quod eſt per accidens Sic igitur patet euerſum, tum
loco e maiore, tum per impoſſe, & quia patet illius euer
ſum, & conuerſum non ita, iure poſuit conuerſum tanq̃
minus notum, omittens euerſum. tãquam omnibus pa-
tens, & ſic patet quonam modo ſit ad propoſitum. D
Sed an ſit uera, Auicenna negat illam, nam ſi oĩs motus
Põ Auic. naturalis alicui, eſt p̃ternãlis alteri: addam: ſed motus cœ
li eſt cœlo nãlis ſm rei ueritatem, igitur alijs uiolentus ac
præternaturalis, ponatur ita, tunc duo motus eſſent con
trarij eidem, utpote motui ignis ſurſum contrarius eſſet
motus deorſum qui eſt terræ, & motus circularis, qui p
illata eſt ei p̃ternãlis & uiolentus, & ſic uni eſſent duo p
ſe contraria Tunc rñdet Ariſtoteli, & dicit Ariſtote. lo-
cutum eſſe hypothetice, & non abſolute, quia propõnẽ
illam noluit oĩno ueram eſſe, ſed ſi eſt uera: ſequitur pro
Tertia dubitatio. poſitum, ut uiſum eſt, & ita uult Auicenna demſonem
Præternãle dupliciter ſumitur. Ariſtotelis, eſſe ex hypotheſi. Tertio, dubitatur de euer-
ſo, uidelicet oĩs motus p̃ternãlis alicui, eſt nãlis alteri.
Solutio. 1. Nam eſt dubium ſi hæc propõ eſt uera, vr intelligẽdo
præternãle pro contra nãli: & pro non nãli, præternãle

A n. accipitur bifariam ꝓ contra nãli & pro nõ nãli, ideo
quærit ſi eſt tale euerſum vlr, & ſm oẽm modum intelli
gendi, uerum Rñdet Auerro. duplr uno modo, ꝙ pro
põ illa eſt vlr uera: ſumendo præternãle pro contra nãli
modo teneatur ignem & aerem moueri in proprijs re-
gionibus contra nãm. Nam ſi ſic teneatur, uerum eſt vlr
ſi aliquis motus eſt præternãlis alicui, eſſe nãlem alteri,
& ita oĩs motus præternaturalis alicui eſt nãlis alteri.
Sed qm̃ aſſumptum eſt falſum, uidelicet quod ignis &
aer in proprijs regionibus circulariter moueantur con
tra nãm, quia tunc talis motus non eſſet perpetuus.
Rñdet aliter, ꝙ Ariſto accipit præternãle communiter Solu. ſcda
pro oppoſito eſſentiali, hoc eſt pro nõ nãli, & ſic etiam
eſt vlr uera dicta propõ, omnis enim motus non nãlis
alicui, eſt alteri nãlis, hæc enim non habet inſtantiam, et
hoc inquit, nam motus contrarius nãli, quia dr uiolen-
tus, non inuenitur niſi in aliquo quatuor corporum ſed
oppoſitus eſſentiali, qui dicitur non nãlis, inuenitur in
B pluribus, quia in igne & aere quippe cum motus eorũ
ſit compoſitus ex recto et circulari, hoc eſt quum quod
libet eorum gemino motu moueatur recto per ſe, circu
lari non per ſe. Sic igitur motus uiolentus uni quatuor
tantum competit, quia ſemper oppoſito corpori, mo-
tur, non naturalis competit pluribus uno, quia aer &
ignis mouetur motu circulari non naturaliter. qbus ad- Pria ꝓpõ.
dit Auerroes rõnem Ariſtotelis ualere, ſi hoc pacto ſu-
matur antecedens, ſi enim omnis motus non naturalis
alicui eſt alteri nãlis, ſequitur circularem motum eẽ cœ-
lo nãlem, ut deductum fuit. Demum recolligit ambas
propões, quarum una erat motus accidentalis corpo-
ri alicui, neceſſario erit naturalis alicui corpori, & dicit
hanc eſſe ueram quouis modo, ſiue accidẽtale ſumatur
pro contra nãm, ſiue pro non naturali. Altera propõ Secunda.
erat, motus naturalis alicui eſt accidentalis alteri, & hãc
uult eſſe diſtinguendam, nam ſumendo accidentale pro
contra nãm, motus cœli nulli eſt contra naturam. Su- Error Auer.
mendo accidentale pro non naturali, illa eſt vlıter uera,
C quia omnis motus naturalis alicui, eſt alteri non natura
lis. Hæc Auerroes circa quæ primo animaduertas, ꝙ
trãslationes Auerrois ſunt falſæ, ſcribitur enim in illis, ꝙ Prima annotatio.
omnis motus naturalis alicui, eſt præternaturalis alteri,
& ſuper hanc mouit primam dubitationem. Vbi pa-
tet in codicibus græcis hanc non eſſe, & propterea du
bitatio illa non fuit ad propoſitum. Secundo animad-
uertas, ꝙ hæc propõ bifariam intelligi poteſt, ut recte
Auer. inquit, quia præternãle poteſt accipi pro uiolen- Secunda.
to, & contra nãm, & accipi pro non nãli. Si accipitur ꝓ
uiolento: illa eſt falſa, nõ. n. oportet ut omnis motus nã Aliqñ eſt ꝓter naturã dupliciter.
lis alicui, alteri ſit uiolentus, ut recte de circulari eſt inſtã
tia: ſin autem accipitur p̃ternãle, pro non naturali, patet
ꝓpõnem eẽ vlr ueram, nam oĩs motus naturalis alicui
corpori, eſt non naturalis alteri & non habet inſtantiam
hæc de propõne in ſe. Tertio, aĩaduertas, ꝙ ſylls lite
ræ eſt iſtę, omnis motus pręternaturalis aliquibus eſt na Tertia.
turalis alicui corpori diſtincto ab illis, Sed circularis eſt
pręternaturalis aliquibus corporibus, ut igni & aeri, igi
D tur naturalis alicui ſeparato ab oĩbus elmtis, igitur per cõ
uerſionem propõnis factæ ex obliquis, eſt aliquid cor-
pus ſeparatum ab elmtis, cui naturalis eſt motus circula
ris, & eſt propoſitum. Tunc circa hunc ſyllm dubitãt
quidam quo ad minorem: quia ſuperius Ariſ. probauit
motum circularem nulli corpori eſſe p̃ternaturalem, &
tamen in minore ſumit oppoſitum, uidelicet ꝙ ipſemet
motus circularis eſt præternaturalis alicui corpori. Rñ-
det primo (ut mihi vr (iuxta Auer ſolonem, ꝙ p̃ter na
turale põt accipi cõiter pro oppoſito eſſentiali: hoc eſt,
pro non naturali & põt accipi proprie pro uiolento vo
luit igitur maiorem eſſe ueram quouis modo ſumptam
qm̃ omnis motus p̃ternaturalis aliquibus, eſt naturalis
alicui, ſiue ſit præternaturalem intellm pro uiolento ſiue
pro non naturali Minorem uero uoluit intelligi ſumen
do pręternaturale pro non naturali cõiter, ꝙ diſtinguit

contra eſſentiale, & ſic eſt uera, nam motus circularis cõpetit igni & aeri non nãliter. Sed quidam refellit ſolonem: primo, quia ſuperius & hic utitur eodẽ uerbo, vez παρὰ φύσιν, hoc eſt præter naturam, & non eſt cõſonum in tam paucis uerbis ęquiuocaſſe. Secundo, quia utitur iiſdem exemplis hic, quibus utebatur illic igitur non vr̃ ſibi diſſimilis, & ita ꝑter naturam hic & illic vr̃ accipere ꝓ uiolento.

Obiectiones.

Solutio

Tenet igitur Expoſitor Ariſ. hic probare cœlum non moueri circulari motu uiolenter, & hoc cõtra nonnullos, qui dixerunt oppoſitum, uel ſaltẽ contra aduerſarium: qui poſſet ſic dicere, unde duplr̃ cõtra hoc arguit, primo oſtendẽdo hũc motum non eſſe cõtra naturam, ſecundo ꝙ dato ꝙ ſit alicui contra naturam, ſeqtur intẽtum, uidelicet eſſe alicui naturale, & ita uult Ari. eſſe ſibi ubiq; ſimilem hæc Expoſitor. Sed mihi vr̃ hunc reddere rõnem Ariſ. leuem. Nam tunc eius rõ eſſet ex conceſſis, & ita ad hoĩem, modo Ariſ (ut Auer inquit) ſimplr̃ intelligit Propterea ſi qs deductione Auer. afficeretur, dicere poſſet παρὰ φύσιν, eſſe acceptũ hic alr̃ q̃. prius nec eſt incõueniẽs in tam paucis uerbis. Ari uarie loqui modo id ꝙ dicit, nõ ſimplr̃ aduerſetur ei q̃ dixit, & licet ſit uſus eiſdem exemplis, non tamen utitur illis eodẽ ſenſu: ut patet intelligenti. Reliqua quę Expoſitor addit ſunt ad græcorum mentem recte dicta.

Inſuper & ſi circularis motus alicui inſit ſecundum naturam, patet ꝑfecto fore corpus quoddam ſimplicum atque primorum quod quidem ſic ſuapte natura eſt illud circũferri aptum quemadmodum ignis ſurſum, & terra deorſum. Si autem corpora quæ circulo feruntur, præter naturam circularem motum ſubeunt, mirabile & omnino rationis expers uidebitur, hunc ſolum motum eſſe continuum atque perpetuum, quidem prẹter naturam eſt, quippe cum alia qui quæ præter naturam ſunt citiſſime aboleri conſpiciantur, itaque ſi ignis eſt id quod circunfertur, quẽadmodum nonnulli autumant, non minus hic motus præter naturam inerit ipſi, q̃ȝ is qui deorſum eſt, ſi quidem motum ignis, eum uideamus, quo ipſe ẹ medio recta fertur uia. Quapp ex his omnibus aliquis rõcinans, cerpus aliquod alud eſſe credet præter ea corpora, quę hic & circa nos ſunt, ſeparatum, tanto ſublimiorem habens naturam, quanto plus ab his diſtabit, quę ſuut hic.

Quinto, Ariſ. arguit, motus circularis alicui competit, ut ſenſu patet, uidemus. n ſenſu aliquod circulariter moueri, ut Solem qui 24. horis ab ortu mouetur ad occaſum, redeũdo in ortum. Sic igitur patet motum circularem alicui competere Aut igitur præter naturam, aut ſm naturam. Si ſm naturam alicui competit corpori, patet per conuerſionem ꝓpõnis ex obliquis, eſſe aliqđ corpus de numero ſimplicium et primorum, quod quidem ſic ſuapte natura eſt illud circũferri aptum, quemadmodum ignis ſurſum, & terra deorſum, eſt igitur cõuerſio, motus circularis alicui competit corpori ſm naturam, igitur eſt aliquod corpus/cui motus circularis cõpetit ſm naturam, & hoc erat intẽtum. Addit tamẽ in cõuertẽte. quædam, quæ nõ accepit in cõuerſa, ut ꝙ id corpus ſit ſimplex, & primum, qa ſuppoſuit ex prioribus rõnibus motum circularem eſſe ſimplicem & primum Sin aũt alicui corpori competit ꝑter naturam, illud eſſet aliquod quatuor elñtorũ, uel ipſa quatuor elñta, at ſi corpora, quæ circulo feruntur, ꝑter naturam circularem motum ſubeunt mirabile & oĩno rõnis expers uidebitur hunc circularem motum ſolum inter cæteros eſſe cõtinuum, atq; perpetuum: qui quidem ꝑter naturã eſt, quippe cum alia oĩa q̃ ꝑter naturam ſunt, citiſſime aboleri cõſpiciãtur, quemadmodum calefactio aq̃. & motus terræ ſurſum, & cætera id genus. Erigatur rõ ſic ſenſu conſtat circularem motum alicui corpori competere, aut igitur ſm naturam, aut ꝑter nãm, ſi ſm naturam tũc per cõuerſionem ſequitur eſſe aliquod corpus, cui circularis motus competit ſm nãm, & hoc erat ꝓpoſitum. Sin autem alicui competit corpori ꝑter nãm, maxime eſſet aliquod elñtorum, at hoc eſſe nõ põt, quia tunc eiuſmodi motus nõ eſſet continuus et perpetuus cuius cõtrarium eſt demõſtratum in lib. phyſi. 8 patet igitur eſſe aliqđ corpus ſimplex primum quod circulari motu perpetuo torquetur, Ex hac rõne infert errorem eorum, qui dixerunt cœlum, & ꝙ ꝑpetuo circulari motu mouetur, non eſſe ignem, ut nõnulli dixerũt, & attribui ſolet Platoni, ut in lib. Meteor. habetur: & inquit, itaq; ſi ignis. eſt id, F quod circũfertur (ut nonnulli autumant) non minꝰ hic motus ꝑter naturam inerit ipſi, q̃ȝ is, qui deorſum eſt, ſi quidem motum ignis cum cenſeamus: quo ipſe e medio recta fertur uia Ex his omnibus epilogat, & quæ dicit, clara ſunt tranſlatione ipſa.

E

Ariſt. argumentatio

Error quorundam.

Sed in his ſunt difficultates non paucæ. Prima, quia uidetur Ariſtot. diuiſio inſufficiens, non motus poteſt competere alicui nã: pręter naturam, & non ſm naturam, ut ſuperius diximus. Secunda eſt, quia põt motus competens alicui non ſm naturã eſſe continuus & perpetuus. Nam ignis in eius regione: perpetua agitatione torquetur, at conſtat ipſum moueri circulari motu, non ſm naturam. Tertia eſt, quia non vr̃ bene confutata poſitio Pla. quę dicit cœlum eſſe ignẽ: uel igneum, quia motus circularis minus competit igni ꝑter naturam, q̃ȝ motus deorſum, immo apud Ariſtotelem circularis motus competit igni, & non præter naturam, ſed magis non ſm naturam. Quarta difficultas eſt in uerbo commenti: qui auctoritate Albumaſaris, dicit hanc ꝓpõnem, uidelicet cœlum non eſt corruptibile, nõ G ducere ad primæ certitudinis ordinem, uerum illi nec aliquis ſenſus, nec rõ contradicit, modo hoc uidetur implicans in adiecto, nam propõ cui nec ſenſus, nec rõ contradicit, eſt prima, immo eſt dignitas ſm Auer. Quinta eſt in epilogo, nam corpora cœleſtia oĩa ſunt eiuſdem ſpẽi, ut dicetur in, 2. huius, com. 49. igitur alterum altero ſublimiorem non ſubibit naturam, tanto magis ac magis, q̃to magis ac magis ab his diſtabit corporibus hę ſunt difficultates non paucæ, quas gręci omiſerunt pro magna parte.

Difficultates. Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Pro ſolutione ad difficultates, quæ contingunt in textu, animaduerſione dignum Ariſtotelem ſupponere motum non poſſe competere alicui non naturaliter, niſi alicui competat naturaliter, uerbi cauſa, cõpetit igni motus circularis non naturaliter, quia ſibi competit per naturam corporis ſuperioris, cui hic motus competit naturaliter. Ex hac ſuppõne ſequitur ſi non eſt aliquod corpus, cui naturaliter competit circularis motus, motum circularem: cuiq; competere aut ſm naturam, aut pręter naturam, patet, quia cum non ſit aliquod ſuperius corH pus, cui natura competat, neceſſe eſt cuicunq; competit, competere autem ſm naturam, aut præter naturam, cũ non per naturam alterius competere poſſit, quod eſt nõ ſm naturam competere. Ex hac ſuppõne patet, ꝙ diuiſio Ariſtotelis in caſu ſuo eſt ſufficiens. Secundo patet in caſu ſuo non poſſe circularem motum competere igni nõ ſm naturam, quippe cum in caſu ſuo non detur corpus ſuperius, rõne cuius competat igni. Tertio patet eſſe bene confutatam opinionem Platonis in caſu ſuo quia ubi non eſt aliquod ſuperius corpus: cui per naturam motus is competat, neceſſe eſt circularem motum eſſe ꝑter præternãlem igni, ut ſibi eſt præternãlis motus deorſum & per hęc patet ſolõ ad tres primas difficultates. Ad quartam fortaſſe Auer. loquitur ſm opĩonem hoĩs illius, at ſm ſe oĩs ꝓpõ cui cõcordant oẽs ſenſus &

Solutio. Trium primarum difficultatum

ratio

rõ eſt prima. Vel dicẽdum eſſe d'iam, inter propõni alicui non contradicere ſenſus, & conuenire ſenſus omnes, ſtat n alicui propõni non contradicere ſenſus, nec rõnẽ quia non bene cadit eius ſignificatio ĩ ſenſibus; cui tamẽ non ꝯcordabit ſenſus. Auer. autem ubi propõnem primam vult eſſe, cui nõ modo nõ cõtradicunt ſenſus, ſed cõueniũt ſenſus oẽs, & rõ, & ſic tollitur cõtradictio. Ad quintam r̃idet Auer. in cont. 16. & perite, & dicit: ꝙ corpora. cœleſtia non ſunt æqualia nobilitate, ſed uariantur nobilitate pro d'ia locorum, nam quod eorum eſt loco ſublimius, eſt nobilitate excellentius, cuius ſignum affert quia Ariſ in lib. de aĩalibus aſſimilauit Lunam, quæ eſt infima orbium: terræ, quę eſt infima elmtorum, quia ut ĩ terra vĩr diuerſitates in montibus & uallibus, ita ĩ Luna conſpiciuntur partes maculoſæ & limpidę. Ad formam difficultatis cõceditur corpora cœleſtia eſſe eiuſdem ſpẽi, nõ tamen uniuoce, ſed æquiuoce, ut. 2. huius dicemus, & ſic poſſunt dignitate naturæ, & locorum differre. Vtrum uero quemadmodum orbes differunt loco differant natura. 12. libro primæ p̃hiæ recte perlibrauimus com. 44. & tu lege ea quę illic diximus, & de difficultatibus hactenus.

At qui cum eorum quę dicta ſunt, alia ſuppoſita ſint alia demonſtrata, patet neq; leuitatem, neq; grauitatẽ habere corpus omne.

Expoſitio Auer Com. 17.

Hactenus dem̃rauit, ꝙ corpus quod circulariter mouetur, differat ab hiſce corporibus, quę recto mouentur motu. Nũc, ut Auer. placet, uult declarare quænam ſit nã talis corporis, aſſerens nãm talis corporis eſſe neque grauem, neq; leuem, & qm̃ Pla. arbitrabatur oẽ corpus eſſe aut graue, aut leue, hac quidem rõne quia graue & leue ſunt contraria, inter quæ non datur medium ſubm dicit corpus tale eſſe leue, immo igneum atq; leuiſſimũ, quatenus oĩbus ſuper fertur, ꝑꝑ opĩonem itaq; Platon. Ariſ. ut inquit Auer. addet ꝙ nõ oẽ corpus eſt aut leue, aut graue, immo ꝙ ſunt tres naturæ, grauis quidem & leuis, & media, quæ eſt neq; grauis neq; leuis. Et cum dixit Plato, inter contraria non eſſe medium ſubm, & non poſſe eſſe medium inter graue et leue, obiter r̃idet Auer; inter contraria dari medium ſubm per negationem, nõ aũt medium aptum denominari ab altero cõtrariorum uerbi cã, inter cęcum & uidens, datur medium per negationem, ut pote lapis, qui nec eſt cæcus, nec videns, item que nec mutus, nec loquẽs Tamẽ nõ eſt dare aĩal, ꝙ eſt ſubm aptum deniari ab altero eorum, quin ſit cæcũ aut uidẽs, mutum aut loquens. Sic in propoſito, in his quæ apta ſunt eſſe grauia & leuia, nullum eſt corpus, ꝙ nõ ſit graue aut leue ſimpl'r uero per negationem cœlum neq; eſt graue. neq; leue: ſic igitur ut Auer. dicit Ariſ. duo declarabit, & quænam ſit natura corporis, quod circulariter mouetur, & quod inter graue & leue ſit natura media p negationem tal'em Et ꝙ cœlum neq; ſit graue, neq; leue, ſm Auer. ſic ſyllogizatur, oẽ graue mouetur ad medium. oẽ leue mouetur e medio, at corpus quod circulariter fertur, neq; ad medium neq; e medio mouetur, ſequitur in ſecunda figura cœlum non eſſe graue neque leue, ſed naturæ tertiæ, ꝙ erat propoſitum.

Que Auer. Com. 17.

Vult igitur Auer. ꝙ in hac rõne quædam ſupponuntur tanq̃ ſuperius declarata, ut qm̃ corpus quod circũfertur, neq; ad medium, neq; e medio mouetur, quę erat minor, hãc .n. ſuperioribus rõnibus dem̃rauit, & nũc ſupponit quædam quæ dem̃rabuntur ut quod oẽ graue ad medium; & oẽ leue e medio moueatur, quæ erat maior, & tunc iuxta Auer. expõnem, inquit Ariſ. atqui cum eorum q̃ dicta ſunt, hoc eſt, cum eorum, quæ dicenda ſunt ĩ ſyllo alia ſuppoſita ſint ex ſuperioribus rõnibus, alia dem̃rata, quia dem̃rabuntur patet, quia erit perſpicuum, neq; grauitatem, neq; leuitatem habere corpus oẽ, hoc eſt cœlum, quod dicitur omne, quatenus continet omnia. hæc ex Auer Hæc Auer expõ conuenire vĩ his, quæ ſubiungit, at his quæ dicit non cõuenit, quia uidetur uerba nõ exponere, ſed euertere.

Qualis Auenois expoſitio.

Melius igitur referantur uerba hæc ad dicta iam, nam eorum quæ dicta ſunt. quædam ſunt ſuppoſita, ut ꝙ uni unum eſt contrarium, & ꝙ ſint ſolæ duæ ſimplices magnitudines, & quædam alia, quædam autem ſunt dem̃rata ex quibuſdam præmiſſis, ut ꝙ ſint tres motus ſimplices, & ꝙ motus circularis ſit naturalis alicui corpori quod eſt aliud ab elementis & miſtis, ex his partim declaratis, partim ſuppoſitis conſtare põt cœlũ quod uocatur totum corpus, neq; habere grauitatem neq; leuitatem. Verum Ariſt. non contentus declaratione hac, iterum nouam facit declarationẽ, ĩ qua iterum quædam ſupponit, & quædam demõſtrat. Et ſic Ariſ. uerbum illud eorum, quę dicta ſunt: non ad dicenda, ut Auer. autumat, ſed ad dicta refert. Quo uero ad uerba græca attinet, uerbum illud, omne, græcæ ẽ apan latine tum totum, tum oẽ: ꝙ quidam referunt nõ ad cœlum, ſed intelligunt ſic, patet nõ omne corpus leuitatem aut grauitatem habere: græci referunt ad cœlum, nã ubique cœlum Ariſ. appellat apan, hoc eſt totum & omne, quatenus nihil eſt extra ipſum, & de intentione ad dicenda hactenus.

At qui ſupponere oportet quidnam graue, quidue leue appellamus, nunc quidem quo ad ſatis eſt, ad vſum pręſentem, diligentius uero rur ſus, cum ipſorum conſiderabimus ſubſtantiam.

Quia dixit ad eam rem dem̃randam, eſſe quædã ſupponenda, quædam demonſtranda, nunc quæ nam ſupponẽda ſunt, explicat, & dicit ſupponẽda eſſe quidnam graue. quidue leue ſit, & non quidem exacta conſideratione, ſed craſſa q̃uadam mineruа, ut ad p̃ſentem chriam hoc eſt uſum uel neceſſitatem ſufficit. Nam in. 4 huius libri uolumine diligentius conſiderabit ipſorum ſubſtantiam. Sic igitur duo ſupponenda ꝓponit, utpote, & q̃d leue ſit, & quid graue. Harum ſuppõnum & neceſſitatem, & cauſam tradit Expoſitor, & lapide, nam Ariſto. demonſtrare intendit cœlum eſſe neq; graue neq; leue, ſed (ut dictum eſt) omnis dem̃onis principium eſt, q̃dquid eſt quęſiti, uel paſſionis, ut dicit Philop. quare oportet ſupponere quid graue, quidq; leue ſit, quod eſt quæſitum de cœlo, iure hęc ſupponere oportet. Quo uero ad uerba attinet animaduerſione dignum, cuiuſq; rei duplicem poſſe aſſignari diffõnem, alteram quid nominis, alteram quid rei. & quia in doctrina demonſtratiua oportet ſupponere, & præcognoſcere de quæſito q̃d nominis: ideo Iuniores dicunt Ariſt. iure ſupponere quid nominis graue, & quid nominis leue, quo uero ad eorum definitiones eſſentiales, loquetur in quarto de his, ꝓpterea dicit nunc quidem ſatis quo ad uſum præſentem quia quo ad definitionis quid nominis. Diligentius uero rurſus, cum ipſorũ conſiderabimus ſubſtantiam, q̃a in 4. lib. de his tradet definitionem eſſentialem.

Cõfutatio.

Sed hæc expõ uidetur non temere facta, uerum non uidetur ad mentem expoſitorum, uolunt enim expoſitores definitiones grauis & leuis hic traditas eſſe eſſentiales, & non tantum quid nominis immo & explicare ſignificationẽ nominum, & eſſentias rerum, nec aliter unquam Ariſt. hæc in. 3. uel. 4 definit, ut patet his, qui libros illos reuoluerunt.

Que Auer.

Sed ut recte Auerroes animaduertit, definitiones hæ non ſunt dictæ ad diligentiam. ſ ad ſufficientem uſum, quia non ſunt de illis dictæ opiniones ueterum, itemq; nec traditę per regulam poſterioricam. In quarto uero diligenter ſunt dictæ, & quia opiniones de his, & per regulam ſunt narratæ, hæc Auerroes, & optime.

Q. ut expoſitor.

Expoſitor uero dicit definitiones haſce omnes dictas non diligenter, quia utitur eis, ut ſuppõnibus ſn. 4. uero & 3. libris dictæ ſunt diligenter, quia per artem ſunt traditæ: & ita hæ definitiones ſunt quid rei ſm expoſitores omnes. Hæc de ſuppoſitionibus.

Graue igitur id ſit, quod ad medium ferri aptum eſt: Leue uero quod e medio.

Proſequitur, & primo declarat quidnam graue, quid ue leue ſit, & inqt: graue eſſe id, q̃ ad mediũ ferri ẽ aptũ, leue uero etiam id, q̃ e medio ferri eſt aptum. Vñr autẽ definitiones hæ bonę, cõſtant.n.ſuis generibus, ſuiſq; differentiis Nam per uerbum id, q̃ eſt ro, indicat genus q̃ eſt corpus ſimplex, uel in quo aliquod ſimplicium corporum excellit, per id uerbum quod ad medium ferri ẽ aptum, intelligit dñam, qua differt e leui propterea definiens leue, iquit eſſe id corpus uel ſimplex, uel ĩ quo ſimplex p̃dominatur, quod eſt e medio ferri aptum, nam leue & graue cõueniũt in gñe, quia utrũq; eſt ſimplex corpus uel mixtum in quo ſimplicium aliquod p̃dominatur, differunt ſpẽ, quippe cum graue ad medium, leue e medio ſit ferri aptum. Sed ambiges fortaſſe. Primo qualis nam ſit hæc, ſi gñica oĩbus conueniens, uel ſphærica.

Du bões prima.

Secundo ambiges cur Ariſ. utitur hoc modo p negationem, dicẽs, graue ad medium, & leue a medio ferri eſſe aptum, & nõ dixit graue deorſum, & leue ſurſum eſſe aptum ferri. Ad primam ſoluit Auer diffõnem eiuſ modi eſſe genericam, cum altera competat oĩbus ſpẽbus grauis, & altera oĩbus ſpẽbus leuis. Ad cuius euidentiã duo indicat Primum, quod duplex eſt graue, duplexque leue, alterum in reſpectu, terra & ignis ſunt talia ſimpliciter, quia terra oĩbus elñtis eſt grauis, ignis omnibus elementis leuis, aqua & aer ſunt graues leueſue reſpectu eſt.n.aqua ad aerem atq; ignem grauis: ad terram uero leuis, aer uero ad terram atq; aquam leuis, ad ignẽ grauis, pbãt hæc, quia ſi aqua per poſſe uel impoſſe eſſet in centro mundi: moueretur ad ſuperficiem terræ, & ad cõcauum aeris, quæ rõ docet illam ad terram leuitare, ad aerem uero grauitare. Præterea, ſi aer poneretur in cœli concauo deſcenderet ad conuexum aquæ, & ad concauum ignis, quæ rõ docet aerem ad ignem grauem, ad cętera leuem eſſe. Indicat ſecundo, & corollarie in aqua grauitatem abundare, in aere leuitatem. quippe cum aq̃ ad duo ſit grauis, ignem uidelicet & aerem, ad unum leuis, terram uidelicet, aer cõtra, ad unum grauis, ignem, ad duo aquam & terram leuis ſit Ex his uult definitiones haſce genericas eſſe, cum oĩbus ſuis ſpẽbus competant, & ego addo eſſe genericas, non modo quia ſuis ſpẽbus proprijs competunt ut oĩbus grauibus, & oĩbus leuib' ſimplicibus, ſed etiam omnibus ſpeciebus extraneis, q̃a omnibus miſtis ex his: lapis.n. grauis, & eſt ad medium fertur, qui tamen mixtus eſt, o eum e medio aptum eſt moueri, quod tamen eſt miſtum. Ex dictis colligit Auer. Ariſ. principium quo graue ad medium, & quo leue e medio feruntur, eſſe formam ſubſtantialem eorum, quę eſt illorum habitus & perfectio eſſentialis, & ſi diceretur vulgares uelle leuia moueri a leuitate quæ eſt accidens, & graue a grauitate quæ etiam eſt accidens Reſpondet hoc eſſe dictum uulgarium, qui non percipiunt niſi accidentia & non ſubſtantias. tamen re uera principium uerum eſt forma ſubſtantialis illorum, hæc Auer. Ex quibus patet de mente Auerr. q̃ grauia & leuia mouentur principaliter e ſuis formis effectiue licet cõtingat ſm vulgus tribuere nomen principij accidentibus, quæ formã conſequuntur, quæq; ſunt inſtrumentaria principia, ueluti caliditas calefactionis. Ad ſecundum reſpondet Expoſitor, & bene Ariſ. ſic definiſſe per negationem, & nõ per ſurſum, uel deorſum, quia non omnes concedunt ſurſum & deorſum in mundo elementario, omnes tamen concedunt medium, propterea ne impediantur definitiones, dixit graue eſſe, id quod ad medium, leue q̃ e medio aptum eſt ferri, donec in ſecundo declarabit in mundo eſſe differentias poſitionis, uidelicet ſurſum & deorſum, hæc Expoſitor, & ſapide. Quo uero ad uerba attinet, dixit (graue igitur id ſit:) & non dixit graue ẽ, ut indicaret definitiones haſce eſſe hic acceptas, ut ſuppoſitiones, donec illas per artem nanciſcetur in. 3. lib. &

Secunda. Pria ſolu. Quę Auer. Com. 17.

Solo ſolr. Quę Expoſitor.

Conſideratio uerborum.

4\. Et etiam dixit, quod ad medium ferri aptum eſt. Nam non oportet, ut ſemper graue feratur deorſum, ſed ſi aptum ferre & magis per aptum moueri, quam p aptum quieſcere deſcribi, quippe cum hæc inueſtigatio per motuum ſimplicium dñam agatur. Accedit etiam ad hæc, q̃ motus eſt notior quiete, ut habitus priuatione, hęc de uerbis.

Grauiſſimum id his omnibus ſubſtat quæ deorſum feruntur, Leuiſſimum id quod omnibus iis ſuperfertur, quę ſurſum petunt.

Et de prima ſuppõne hactenus. Secunda uero ſuppõ eſt definitio grauiſſimi et leuiſſimi grauiſſimum quidem eſt id quod omnibus ij ſubſtat, quæ deorſum feruntur leuiſſimum uero id quod omnibus ijs ſuperfertur quæ ſurſum petunt. Auerroes uero in ſuis translationibus ſic habet, graue eſt illud quod grauitatem præcedit omnia grauia, & reſidet ſub oĩbus deſcendentibus ad inferius, hoc eſt quieſcit ſub oĩbus, quę deorſum mouẽtur, leue uero quod leuitate p̃cedit oĩa leuia, & eleuatur ſup oĩa, quæ ſurſum feruntur. Sup his definitionibus plurima tangit Auerroes, quorum primum eſt quod hęc eſt alia deſcriptio, grauis et leuis: nam prima fuit communis omnibus ſpeciebus, grauis & leuis, hæc eſt ꝓpria & graui, & læui ſimplr. Secundum eſt, q̃ hæc definitio põt eſſe una & plures: ſi una, hæc datur per quietem, q̃ graue quieſcit in loco proprio prima uero ex motu, ſin aũt plures prima eſt per motum q̃ dicit graue eſt, q̃ p̃cedit grauitate oĩa grauia, ſecunda per quietem, quæ dicit, & quod oĩbus ſubſtat. Addit tamen q̃ forte hæc definitio eſt vna compoſita ex illis duabus, ita ut definitio grauis & leuis ex illis duabus proprietatibus compoſita ſit notior, & ſic uidetur uelle hãc eſſe ſecundam definitionem grauis & leuis ſimplr, differens a prima multifariam, primo quia illa fuit communis omnibus ſpeciebus grauis & leuis, hæc competit graui & leui ſimplr tantum, ſecũdo: quia hæc data eſt per quietem. Superior per motum tertio hæc componitur ex duabus proprietatibus, ſuperior uero per genus & differẽtias, quarto hæc eſt notior illa uero obſcurior. Nam hæc datur per proprietates notiores illa per genus & differentiam, hæc ex Auerroe.

Quę Auer. Qualis ea

Tu uero animaduerte, q̃ omnia hæ ſunt ſuperflua, et translationibus noſtris, & gręcis codicibus diſſona: ſunt enim ſolum ab eo ficta. Quo uero ad uerba attinet, grauiſſimum hic non intelligitur illud, quod eſt gradualiter intenſius graue Nam aqua eſt grauiſſima gradualiter, quia grauis ut octo, & aer leuiſſimus gradualiter ſimili rõne, ſed intelligitur grauiſſimum & leuiſſimum, q̃ eſt tale ſimplr, & reſpectu oĩum, ut recte Auerroes. Qua rõne non indocte Auerroes aſſeruit eſſe duas definitiones grauiſſimi & leuiſſimi, nam prima erat communis, ſecunda uero propria graui & leui ſimplr. Secundo dixit, q̃ oĩbus ſubſtat eorum quę deorſum ferũtur, adiicit.n. eorum quæ deorſum feruntur, nam centrum terrę oĩbus ſubſtat, non tamen eorum quæ deorſum ferũtur non enim deorſum fertur. Similiter de leui dixit q̃ oĩbus eminet, quæ ſurſum petunt, propter cœlum, nam cœlũ oĩbus eminet, non tamen eſt eorum, quæ ſurſum petũt. Quibus patet definitiones haſce datas eſſe per quietem, prima uero dabatur per motum. uerbum enim ſuperfertur græce eſt epipolazon latine tum eminens tum emergens. Tertio aiaduerte uerba illa ſurſum & deorſum eẽ ſumpta ut prius: uidelicet deorſum ꝓ medio: ſurſum ꝓ e medio recedere, ſed ut indicaret uſum cõem, ſic locutus eſt, & de grauiſſimo, leuiſſimoq; hactenus.

põ Auer. Conſideratio uerborum.

Neceſſe igitur omne quod fertur aut ſurſum aut deorſum aut leuitatem aut grauitatem aut utrunq; habere, non ad idem tamen. Ad alia nanque ſunt grauia & leuia, ut aer ad aquam, & aqua ad terram. Corpus

igitur

igitur quod circulo fertur, impoſſibile eſt habere graui A *tatem aut leuitatem.*

Ex dictis ſuppõnibus ſyllogizat ꝓpoſitum ſic, oẽ habens grauitatem aut leuitatem aut utrũq́, mouetur aut ſurſum aut deorſum, hoc eſt aut e medio, aut ad mediũ: hęc maior ex ſuppõnibus patet. Corpus ꝙ circulo fert̃, neq́ mouet̃ e medio, neq́ ad medium, igit̃ corpus ꝙ circulo fert̃, neq́ hẽt grauitatem, neq́ leuitatẽ, neq́ vtrũq́ & hoc in. 2. figura, huius rõnis nõ ponit maiorem in ꝓpria forma, ſed eius cõuertẽtem, & inq̃t, neceſſe igit̃ oẽ ꝙ fert̃, aut deorſum, aut ſurſum, aut leuitatẽ, aut grauitatem, aut utrũq́ habere & qa dixit aut utrũq́, ꝙ vĩ fortaſſe impoſſe, niſi ſit miſtum addit nõ ad idem tamen: ſed ad alia, atq́ alia; ad alia nãq́ ſunt grauia & leuia, ut aer ad aquam eſt leuis, & ad terram, aq̃ uero ad terrã tñ, e cõtra, aq̃ eſt grauis ad aerem & ignẽ, aer aũt ad ignẽ tñ. Sic igitur corpus ſimplex hẽe põt vtrũq́ in reſpectu. Ex his igit̃ uult hẽe hãc maiorem, oẽ hñs grauitatem aut leuitatem, aut utrũq́, mouetur aut deorſum, aut ſurſum, B ut ex definitionibus patet poſuit tamẽ nõ ipſam, ſed eius cõuertẽtem, ut indicaret demrõnem hãc cõſtare ex vlibus & cõuertibilibus. Poſuit ẽt & cõcl'onem dicẽs, corpus igitur ꝙ circulo fertur impoſſe eſt hẽe aut grauitatẽ, aut leuitatem, ſed neceſſe eſt eſſe neutrum, ut e principio ꝓbare ꝓpoſuit. De ſyllõ igitur tetigit maiorẽ et cõclõnẽ hęc de ſyllõ. Auer. autem eodem modo textum introducẽs, uult maiorem q̃ ad ambas partes cõuerti, ut patet ex deſcriptionibus, quę ſemp cõuertũtur cum deſcriptis dictum eſt. n. graue eſſe id q. ad medium fertur, igitur ꝑ ꝯuerſionem deſcriptionis, ꝙ ad medium fert̃, eſt graue. Silr leue eſt q. e medio fertur, igitur ꝙ e medio fertur eſt leue, ꝑ eãdem regulam: igitur cõgregãdo ambas partes, oẽ ꝙ e medio fertur eſt leue: & oẽ quod ad medium fert eſt graue, q̃re ꝑ cõuerſionem, oẽ grauitatem, aut leuitatẽ aut vtrũq́ hñs, mouetur aut ad medium aut e medio, et e ꝯtra oẽ ꝙ ad medium uel e medio fertur, eſt graue aut leue. & ſic patet cõuerſio maioris. Quare accepta maiore, uidelicet oẽ hñs grauitatem, aut leuitatem, aut vtrũq́ mouetur ſurſum aut deorſum: qui erat maior. Secundo C aĩaduertit Auer. eodem modo eſſe dcm̃ de graui & leui quo & de deſcenſu aſcenſuq́ dr̃. Eſt. n. aſcenſus ſimplr, q̃ leue ſimplr ſurſum fertur, aſcenſus in reſpectu, quo leue in reſpectu ſurſum aſcendit, in reſpectu & de deſcenſu ſimiliter. Quare de graui & leui nõ aliter q̃ de deſcenſu aſcenſuue dr̃: eſt dicendum, & hæc quæ Auer dixit, ſunt ſapide dicta. Quo igitur ad uerba attinet, patet ut recte dicit Auer optime Ariſ. adieciſſe particulam igitur, quę græce eſt d', quia hoc ex dictis deſcriptionibus ſequitur, q̃ ſemp conuertitur cum deſcriptis recte etiam in concluſione adieciſſe etiam, igitur ut indicaret eſſe perfectũ ſyllogiſmum. hæc de mente Auer.

Qũę Auer. Com. 17.

Non enim põt ipſum aut ſecundum naturam, aut præter naturam, aut mediũ, aut e medio moueri. Recta enim latio non competit ipſi ſecundum naturam, quippe cum uniuſcuiuſq́ ſimplicium una ſit. Quare D *erit idem alicui eorum, quę hoc pacto mouentur. Qd ſi pręter naturam ducatur, ſi latio quæ eſt deorſum, ſit p̃ter naturam, quæ ſurſum eſt, erit ſecũdum naturam. Sin aũt quę ſurſum p̃ter naturam, quę deorſum ſecũdũ naturã erit. Poſuimus. n. contrariorum. quorũ alterum eſt p̃ter naturam, alterũ eſſe ſecũdũ naturã.*

Qũę Auer. Com. 18.

Minor dictæ demrõnis erat, ſed corpus ꝙ circulo fertur, nõ mouetur ad medium, nec e medio, & iõ probat illam, & ꝓſyllogizat ſic, oẽ ꝙ mouetur ad medium, vel e medio: mouetur aut ſm nãm aut p̃ter nãm recto motu, ut ſuperioribus lectionibus patuit. Sed ꝙ circulo fertur, nõ mouetur recto motu, igitur nec e medio, nec ad A medium, ꝓbat minorem: nam ſi recta latio competit cœlo, aut ſm nãm, aut p̃ter nãm. Si ſm nãm, tũc cœlum eſſet eiuſdem nãæ, ac ſpẽi cum quatuor elmtis, cuius oppoſitum in ꝓximo problemate eſt deductum, deducit, qa cuiuſq́ ſimplicium una eſt latio ſm nãm, q̃re ſi cœlum recto motu mouetur ſm nãm, proculdubio oportet fateri cœlum eſſe aut de ſpẽ ignis, uel aeris aut de ſpẽ aquæ uel terræ, aut dicere unam lationem ſimplicem ſm nãm conuenire pluribus ſpẽ differentibus quæ oia ſunt ſuperius bene diſputata. Sin autem p̃ter nãm latio recta cœlo competit, cum omnis recta ſit aut e medio, aut ad medium, q̃ratur quæ harum cœlo competit, ſi quæ ẽ deorſum, ſit p̃ter nãm, quæ eſt ſurſum erit ſm nãm, ſin autẽ e contra quæ eſt ſurſum eſt p̃ter nãm, quæ eſt deorſum, erit ſm nãm. Nam duorum contrariorum ſi unum eſt nã alicui competentes, alterum eſt p̃ter nãm eidẽ conueniens, ut ſuperius eſt demonſtratũ. Quare patet cœlum non poſſe recto motu moueri, & ſic nec e medio, B nec ad medium, quę erat minor. De proſyllõ tangit concluſionem quæ erat minor ſyll'i p̃dicti, & inquit. non. n. poteſt ipſum cœlum aut ſm nãm, aut p̃ter nãm: aut ad medium aut e medio moueri, hęc fuit minor ſylli quam ſumit ut concluſionem proſyll', deinde probat minorẽ proſylli, et utitur diuiſione dicens, recta enim latio non competit ipſi ſm nãm, quippe cum vniuſcuiuſq́ ſimplicium in ſpẽ una ſit latio ſimplex in ſpẽ. Quòd ſi ſit una ſm nãm cœli & elmtorum, erit idem alicui eorum quæ hoc pacto. i. recto motu mouentur, & ſic erit ſpẽ idem alicui quatuor elementorum, cuius oppoſitum in proximo problemate eſt demtatum, eſt enim dictum corpus quod circulo fertur eſſe alterius nãæ ab elementis. Deinde probat ꝙ recta latio non competit cœlo præter nãm quia uel illa erit e medio uel ad medium, & quicquid dicatur, altera erit ſibi naturalis, & ita ſequitur ut prius, ipſum eſſe eiuſdem ſpẽi cum aliquo, uel omnibus elementis. patet igitur minor dicti ſyllogiſmi.

C Mouet Auerroes hic dubitationem: nam Ariſtoteles utitur ad probãdum cœlum non recto motu moueri p̃ter nãm, hac propõne, uidelicet, ſi aliquis motus ineſt alicui præter nãm, oppoſitus ineſt illi ſm nãm, unde ſunt duæ propõnes. Prima ſi aliquis motus ineſt alicui ſm nãm, eius oppoſitus ineſt eidem præter nãm. Secunda eſt huius conuertens, uidelicet ſi aliquis motus ineſt alicui præter nãm, eius oppoſitus ineſt eidem ſm nãm. Dicit modo Auerroes, ꝙ Ariſtoteles poſuit primam, ſed intendit conuertentem, quam ipſe appellat conuerſam, nam hæc uidetur ad propoſitum. Intendit enim probare, ꝙ recta latio non competit ei p̃ter nãm: quod eſt ſecundum membrum diuiſionis, et probat per hanc regulam quæ eſt conuertens primę propõnis uidelicet ſi aliquis motus ineſt pręter nãm alicui, eius oppoſitus ineſt illi ſm nãm. Dicit modo Auer. dubitando hanc eſſe occultiorem prima, quia poſſet aduerſarius illam negare, nam diceret utroſq́ rectos motus ineſſe cœlo præter nãm, & circularem ineſſe illi ſm nãm: & ita negatur, ꝙ D ſi aliquis motus ineſt alicui præter nãm, eius oppoſitus ineſt illi ſm nãm, qui poſſunt ambo competere præter nãm, & circularis ſm nãm. At in prima non poteſt ſic dici: quia omnes concedunt ſi aliquis motus ineſt ſm naturam alicui, eius oppoſitus ineſt illi pręter naturam, nec aduerſarius poteſt hanc negare, & ſic aſſumptum Ariſtotelis eſt dubium. Reſpondet Auerroes: & dicit, ꝙ licet illa propõ ſit occultior, tamen ſtat: & eſt uera, aliter cœlo ineſſet aliquod contrarium, & ſic eſſet corruptibile & deducit, quia ſi illi duo motus inſunt cœlo præter naturam, alicui alteri inerunt ſm nãm, quia omne quod ineſt alicui præter naturam, ineſt alteri ſm naturam (ut ſuperius dicebatur) & ita illud alterum erit cœlo contrarium, ex quo ei eſt aliquod naturale, quod eſt p̃ternaturale, & propterea dicit Auer: ꝙ Ariſ. adiecit in textu cœlum non habere contrarium, hæc Auer. Sed miror hæc

Solutio Auer.

Qualis Auerrois expoſitio.

quæ Auer. inquit, nam & conuertens, & conuerſa tenet eadem regula, hęc enim ſi aliquis motus competit alicui naturaliter, eius oppoſitus competit eidem p̃ter naturam tenet hac regula, ve; quia duorum cõtrariorum ſi alterum competit alicui ſm nãm, alterum competet eidem p̃ter nãm. Siſr. ſi aliquis competit alicui præter naturam eius oppoſitus competit eidem ſm naturam: ambæ. n. hæ tenent uirtute cõtrariorum, quæ eſt, ꝙ ſi alterum alicui natura competit, alterum præter naturam competere debet. Quare ambæ illæ vñr æque notæ, & nulla eſſe altera occultior. Cum ambę vim habeant proprietate cõtrariorum. Et quum dicebat, ꝙ aduerſarius põt fingere utroſqꝫ motus ineſſe coelo p̃ter naturam circularẽ vero ſm naturam, dicerem hoc eſt dictum uoluntarium et contra proprietatem contrariorum. Quod uero addit Auer. ſoluendo ſuam dubitationem, & ſuum, & non repertum in codicibus græcis. Quare videntur mihi Auer. fruſtra laboraſſe.

Quum autem ad idem, totum et pars ſecundum naturam feratur, ueluti tota terra, et parua gleba, euenit primo ut ipſum quidem, neqꝫ leuitatem, neqꝫ grauitatẽ habeat ullam, nam aut ad medium, aut e medio ſuapte natura ferri poſſet. Deinde fieri nequit, ut ipſum moueatur motu ad locum; aut ſurſum, aut deorſum detractum, quippe cum motu alio moueri non poſſit, neque ſecundum naturam, neqꝫ præter naturam, neqꝫ ipſum neqꝫ partium aliqua. eadem ſiquidem ratio ſit de toto & parte.

Obiectio. Poſſet ad dictam rõnem rñderi, ꝙ licet totum cœlũ, nec ſurſum, nec deorſum feratur, tamẽ ẽ graue uel leue, q̃tenus ſi pars e toto coelo detrahať, reſcindaturqꝫ moueretur aut ſurſum, aut deorſum nã, & hoc dicebãt veteres coelum eſſe graue, aut leue, ſed ipſum nõ moueri ꝓprio loco ſurſum aut deorſum, qm̃ nullum elñtum in ꝓpria regione mouetur ſurſum, aut deorſum, ſed quia oẽ elñtum in ꝓpria regione mouetur circulo, & partes mouẽtur recto motu, iõ fingi poſſet coelum eſſe aut graue, aut leue, & ſi in proprio loco moueatur circulo. quia partes

Reſponſio. ſunt recto motu moueri aptæ, ſi e toto reſcinderẽtur. Rñdet & duo ſimul cõplicat, quia rñdet & epilogat & ſumit illud ꝙ oibus cõſtat, ve; ad eũdem locum ferri totũ & partem, & hoc maxime in ſimilaribus corporibus locum hẽt. Ex hoc infert duo, quorum primum eſt ꝙ coelum ipſum totum neqꝫ grauitatem, neqꝫ leuitatẽ habeat vllam, patet, quia nec e medio, nec ad medium eſt aptũ ferri. Secũdo infert, ut neqꝫ ipſum detractum atqꝫ reſciſſum moueri poſſit aut ſurſum aut deorſum. ꝙ eſt dicere ut neqꝫ eius pars reſciſſa e toto, moueať aut ſurſum, aut deorſum, neqꝫ natura, neqꝫ p̃ter naturam qppe cum vna ſit rõ de toto & parte maxime in ſimilaribus. Quare perſpicuum eſt coelum nullam ꝓrſus grauitatem aut leuitatem hẽre, & eſſe ſimilare in toto & oibus in partibus hęc

Quę Auer. Com. 19. de cauillo deqꝫ epilogo. Auer. uero com p̃nti ait Ariſ. ꝓbaſſe coelum, neqꝫ eſſe graue, neqꝫ leue demrõne facta in ſecũda figura hoc pacto, oẽ graue aut leue moueť e medio uel ad medium coelum, neqꝫ ad medium, neqꝫ e medio mouetur, igitur coelum neqꝫ eſt graue, neqꝫ eſt leue iſtæ ſunt duæ propõnes, in quibus demrõnem Ariſ. aſſerit eẽ fundatam, quas utraſqꝫ rõne probatas eſſe fatetur. Nam maior probata eſt definitionibus grauis & leuis,

Minor uero diuiſione, quia ſi coelum mouetur ad medium, uel e medio, moueretur aut natura aut p̃ter naturam, & reliqua, & ſic ambæ bona rõne ſunt probatæ.

Dicit ſecundo, ꝙ licet ambæ propõnes ſint bona rõne probatæ adhuc minor rõne etiam ulterius probatur & componitur ſic, ad quẽncunqꝫ locum mouetur pars mouetur & totum. Nulla pars coeli mouetur e medio,

H nec ad mediu m, igitur in tertia figura uel per ſe uel reductiue, coelũ nec moueť ad mediũ neqꝫ e medio, q̃ erat minor, hæc rõ continet duas propõnes, uidelicet maiorem & minorem. Dicit modo Auer. maiorem patere rõnem: eſſeqꝫ intelligibilem hoc eſt intellectu notam: minorem uero ſenſu, maior quidem patet rõne, quia conſtat eundem eſſe locum totius & partis, modo totũ & pars ſint conſimiles rõne & ſpecie, quam ulterius declarat exemplo, quia ad quem locum mouetur gleba ad eum mouetur & uniuerſa terra, ſi eſſet extra locum ſuum, & hanc ulterius rõne declarat, qua & exemplum etiam patere poteſt eſt & ratio, quia totius & partium in ſimilaribus una eſt natura definitione, ꝙ ſi natura eſt una definitione una erit forma totius & partium, quia definitio ſumitur e forma, ubi una ſit forma, una erit actio, & unus mot⁹. rõne & ſpẽ, ubi unus ẽ motus ſpecie, unus eſt locus, vnũ enim motum unus conſequitur locus quare in cõſimilaribus totius et partis unus eſt locus, & patet maior rõne

I uidelicet ꝙ ad quemcunqꝫ locum mouetur pars, moueť & totum. Minor uero patet ſenſu, nulla enim pars coeli mouetur alio motu q̃ circulari Aſtronomi. n. qui ſtellas obſeruauerunt ab antiquo, inuenerunt illas eodem ſemper numero in numero, atqꝫ eodem in loco, & nullã cecidiſſe neqꝫ aduolaſſe tradunt. Sic igitur patet hæc minor ſenſu, & obſeruatione aſtronomorum: obſeruatio enim ſenſu fit, & inſtrumentis ſenſibus, p̃ſentem igr̃ textum aliter Auer. aliter & nos expoſuimus, nam nos cauillum remouiſſe diximus. Auer uero uult Ariſt. hoc in textu probaſſe minorem dictæ demonſtrationis, & ambe expoſitiones conuenire poſſunt.

Sed occurres primo, quia iam uidemus ſtellas cadere quas appellamus diſcurſus. Secundo, ſol calefacit, igitur eſt ignis uel igneus, tenet argumentum, quia omnis ignis calefacit, igitur per cõuerſionem in terminis omne calefaciens eſt ignis. Sol igitur eſt ignis uel igneus, & ita eius. Ad primam reſpondet negando aſſumptum, uidelicet ꝙ ſtellæ cadentes ſint partes coeli, immo ſunt res elementariæ, quia exhalationes motu ueloci accenſæ, ut

Obiectio. Secunda.

G in Meteoris dixit Ariſ. Quod autem non ſint, ſtellæ patet. quia ſtellæ coeli non ſunt huculqꝫ diminutę numero, immo aſtronomi qui & illas, & illarum numerum & magnitudinem obſeruarunt, reperiunt eaſdem & numero & magnitudine ſemper. Ad ſecundam reſpondet negando conuerſionem, quia vlis affirmatiua non conuertitur in terminis, ut primo priorum dictum eſt, uerum cur ſol calefacere poſſit, & non eſſe ignis. 2. libr. huius com. 42 dicet. Vlterius dicit hæc eſſe dicta, ut Alexander inquit contra eos qui dixerunt coelum eſſe graue, non cadere uero, quia defertur ſuper omnia elementa, quæ tenent ipſum ne cadat. Ariſtoteles igitur ſumit, ꝙ licet totum nõ caderet, ſaltem partes coeli cecidiſſent: quia totum poteſt ſuſtineri ab elementis intra contentis, partes uero minime, hæc igitur ſunt dicta ad illos qui ſic de coelo autumant, ut Alexander inquit. Ex his colligit Auer. duo: primum ꝙ coelum non eſt aliquod elementorum ſimplicium, ut patet rõne accepta ab illius motu. Secundum ꝙ coelum non eſt miſtum, qm̃ cum

H non ſit ęquale ad pondus, aliquod elementorum in illo prædominari oportebit, & ſic moueri a prædominante elemento, conſtat autem coelum non moueri e medio, nec ad medium nec ut ſimplex, nec a prædominante elemento, & ita perſpicuum eſt ipſum eſſe naturam neque grauem neqꝫ leuem ſed eſſentiam neutram, hæc Ariſto.

Iuniores dubitant quia non uidetur eundem eſſe locũ totius ignis, & portiunculæ ignis, qm̃ tunc pars eſſet æq̃lis toti: quippe cum locus æqualis ſit locato. Sed de hac dubitatione, deqꝫ põne huius q̃ſiti diligenter diſputabimus. 3. phyſicæ auſcultatio. at nunc ſufficiat dicere, quæ Auerroes dicit. 3 phyſicæ auſcul. com. 12 ꝙ propõ Ariſtotelis eſt vlr uera, modo pars ſit e toto ſeparata, & de eodem loco ſm ſpẽm. non ſm numerum, & de toto & parte ſimilaribus, eſt igitur locus idem ſpẽ, totius & partis,

tis, modo pars ſit e toto diuiſa dixit idem ſpē, & non nu
mero, q̄a locus totius eſt maior, partis minor dixit mo-
do pars ſit diuiſa e toto, nam ubi eſſet in toto, locus par-
tis eſſet oīno idem loco totius, q̄m tunc pars non eſſet in
loco per ſe: ſed per accñs rōne totius, dixit in ſimilaribus
q̄m in diſſimilaribus non eſt neceſſarium, ut patet hanc
ſolōnem Auerroes e Themiſtio, & a textu accepit, ut eo
in loco diximus. Si q̄s uero copioſius rem hāc uelit, quę
rat noſtras cōmentationes in. 3. lib. auſcul. phyſicę.

Quæſtio. Quærūt iuniores ſi cœlum ſit eiuſdem naturæ cū elē
tis. Arguitur multifariam q̄ ſic. Primo, quia cœlum ge-
nerat elēta igitur eſt eiuſdem formæ, quippe cum gene-
rans & genitum conueniant in forma uniuoca ſm peri-
pateticos, quicquid uelint Platonici. Quod ſi ſint eiuſdē
formæ, erūt ꝓculdubio eiuſdem nāæ. Secundo, cœ-
lum & elēta conueniunt iiſdem in accidētibus, ut in den-
ſo, & raro, & luminoſo, & opaco, igitur in forma, fluūt
.n. accidentia ꝓpria e formis. Tertio, cœlum & elēta
continentur ſub eodem ſubiecto eiuſdem potentię quia
ente ſenſibili, quod eſt obiectum intellēs, igitur ſunt eiuſ-
dem naturæ. Quarto, cœli partes nōnullæ ſunt igneæ,
ut aries, leo, & ſagittarius, nonnullæ aereæ: ut gemini, li
bra, & aquarius, nonnullę terreæ, ut taurus, uirgo, & ca
pricornus, nonnullæ aqueę, ut cancer. piſcis, & ſcorpius
igitur cœlum aut eſt miſtum, aut eiuſdem naturę cū elē-
tis. Quinto: cœlum calefacit hæc infera corpora, igitur
eſt calidum, nō n nō calidum calefacit, & ſi eſt calidum,
igitur eſt ignis uel igneum, & ſic eſt eiuſdem naturæ cū
elētis. In contrarium eſt Ariſ qui cœlum eſſe alterius
naturæ ab elētis, & aſſeruit, & ꝓbauit. Natura. 2. auſcul.
phyſicæ, uno modo forma rei dr. Alio modo materia.
Tertio modo geni ura, quæ uia eſt in forma, quæ ē prin
cipaliter natura. At nonnulli appellant naturā oē com-
poſitum ex realitate & realitate, qua rōne eſt natura ge-
nerica, & eſt natura ſpecifica, & hoc pacto equinitas quę
reſultat ex compōne materiæ & formæ dr natura ſpeci-
fica. Animalitas uero generica. Sed hæc expō eſt po-
tius ad aures Auicennæ q̄ Ariſt. nam ſm Ariſ. differt ens
naturæ ſiue naturale: & natura ens. n naturę ſiue natura
le, ut. 2. phyſi. colligitur ex compōne materiæ & formæ
P8 Ioānis. reſultat, natura uero eſt aut materia, aut forma. Ad
q̄ōnem igitur rñdent nonnulli q̄ unum dr multifariam,
ut unum numero, unum ſpē, unum genere, & unū ana-
logia. Tunc dicit cœlum, & elēta nō eſſe eiuſdem naturę
ſm numerum, ut perſpicuum eſt. Secundo dicit illa nō
eſſe eiuſdem naturæ ſm ſpēm, ut rōnes Ariſt. probant ī
litera. Tertio dicit illa non eſſe eiuſdem naturæ ſm ge
nus, quia ut deducet Auer 2. huius. com. 19. tūc cœlum
eſſet generabile & corruptibile, nam corruptibile & in-
corruptibile differunt genere Quarto, dicit cœlum & ele
menta eſſe unum ſm analogiam q̄m elēta dependent e
cœlo igitur inter illa eſt ordo cauſæ & cauſati, & ita uni-
tas analogię. Sed quæ dicit hæc pō, uera ſunt, non ta-
men ſunt ad neruum q̄ōnis, quærit n q̄ō, ſi cœlum eſt
eiuſdem naturæ cum elementis uel elementorum aliquo
& cum natura ſit trifariam dicta, non uidetur q̄ō intelli
gi niſi de identitate naturæ, ut naturam accipiunt peripa
tetici. Quare Anaxa. & Plato uelle uīr cœlum eē eiuſ-
P5 Anaxa. & Plato. dem naturæ cum elētorum aliquo, uidelicet cum igne,
qua rōne ſequitur apud eos cœlum & ignem eſſe eiuſdē
ſpēi, quippe cum materia & forma conueniant, utrūq̄
enim ignis eſt, aut igneum. Empedocles cœlum dixit eſ-
ſe miſtum ex quatuor elētis, & eſſe a prædñio graue, nō
autem eadem celeritate motus. Qua rōne cœlum ſaltem
Cōfutatio. pōnum per rōnes Ariſ. prædñanter eſt terreum, eiuſdemq̄ ſpēi cum terra. Sed
has pōnes ubiq̄ refellit Ari. communiter quidem in hoc
lib probauit n cœlum non eſſe eiuſdem naturæ cum ele
mentis, uel elētorum aliquo, quia eius motus proprius,
& naturalis differt ſpē a cæteris motibus cæterorum ele
mentorum. & cum motu arguat naturam, ſequitur cœ
lum differre natura, ſpeciatim uero contra Anaxagorā
in lib. Meteor. quia ſi cœlum eſſet ignis aut igneæ natu-
ræ, elētum ſingulum annihilaretur 5 Emped. q̄a nullum
A uiolentum eſt perpetuum, hæc Ariſ. 5 hos. Sed occur
res contra rōnes Ariſ. ꝑ contra rōnem cōem: nam rō illa
ſupponit falſum, ſupponit. n circularem motum eſſe na
turalem & proprium cœlo, hoc. n. vr falſum, nam mot⁹
cœli eſt motus animalis & uoluntarius, igitur nō arguit
naturam, ubiq̄ n Ariſ. & Auer. dixerūt motū cœli nec
eſſe nālem, nec uiolentum, ſed aīalem. Quare ſupponit
falſum & ſibi cōtrarium. Cōtra rōnem qua refellit Ana
xag. occurres, quid per annihilari intelligat Arit. Aut. n.
intelligit per annihilari redigi in nihilum: Aut redigi in
mām & priuationem, nō primum, quia ſicut ex nihilo
nihil ſit ſm pipateticos, ſic nihil conuertitur in nihil. Sin
aūt intelligit corruptionem, tūc aliud quidpiam gñabit,
cum corruptio unius ſit alterius gñō. Secūdo, diceret
Anaxa. ſolem eſſe maiorem elētis ſm rei ueritatem, mi-
norem tamen a d actionem, q̄ teſtatur apparentia, cum
.n. ſol nimis diſtet a nobis, minor apparet, et ita ob talem
diſtātiam hucuſq̄ agere non pōt. Tertio, diceret ignem
B eſſe ſolem, habere tñ uirtutes geminas alteram q̄ agit, al
teram qua cōſeruat res ipſas, & ſic nō ſequitur ipſum de
ſtruere elēta, cum ſit æqualis in cōſeruando & agēdo.
Cōtra rōnem uero qua refellit Empe. occurres. Primo
q̄a uiolētum vr ꝑpetuum, nam ignis in ꝓpria regione ꝑ
petuo motu torquetur, ubi cōſtat talem motum nō eſſe
ſibi nālem. Secundo, quia motus cœli eſt ab intellīa, quę
mouet ſine labore, cū ſit īmortalis & īfatigabilis ſm Em
pe & oēs phōs. Propter hæc fortaſſe iuniores alr refel-
lūt eiuſmodi pōnes, & probant ꝑ cœlum eſſe alterius na
turæ ab elētis: ex dña figurarum, nam cœlum eſt figuræ
ſphæricæ: elēta figuræ rectæ. Secūdo, probant cœlū
nō eſſe ignem uel igneum. Primo quia tūc in breui eua-
neſceret, non. n. ignis pōt diu permanere, niſi aliquo hu-
more pabularetur. Cōſtat aūt in cœlo nullum eſſe humo
rem. Secūdo, quia tunc cœlum eſſet figura pyramidalis,
ꝓpria. n ignis figura eſt pyramis. Tertio, probant cœlū
non eſſe miſtum & ꝑdomināter terreum. Nam cœlum
ubi eſſet miſtum eſſet potius aqueum, cum colore & flu
C xibilitate ſit aq̄ ꝑ ſimilis. Sed rōnes ſunt friuolæ, prima
quidem ex dña figuræ nulla eſt, q̄m ignis in propria re
gione eſt ſphæricę figurę, & patet ipſum eſſe nāliter loca
tum & conſtitutum. Rōnes quibus ꝓbant cœlum nō eſ
ſe igneum, & nullæ ſunt, prima quidem nō quia & ꝑ eo-
rum rōnem: ignis in propria ſphæra euaneſceret, quip-
pe cum illic nullus ſit humor. Secūda minime, quia etiā
ignis in regione propria nō eſſet figuræ ſphæricæ, rō etiā
qua improbant Empe. etiam nulla eſt, ſupponit. n cœlū
eſſe colore & fluxibilitate perſimile aquę, hoc eſt falſum
nam cœlum nullam ſubit elētariam affectionem, nō. n ē
coloratum, nec durum, nec molle, nec fluxibile, nec ra-
rum, nec denſum, quippe cum affectiones eiuſmodi qua
litates ſectentur primas, a quibus cœlum abſoluitur.
Propter hæc dōm. cœlum eſſe eiuſdem naturæ cum. elē
tis biſariam poſſe intelligi, aut in rōne phyſica: aut in rō-
ne metaphyſica In rōne phyſica, nam eſt actus ſiue for-
ma tranſmutabilis, uel potentia ſiue mā tranſmutabilis.
In rōne metaphyſica eſt rō actus uel potentiæ. In rōne
D itaq̄ phyſica cœlum differt nā ab elementis, q̄m eius for
ma uel eius mā nequaquam tranſmutabilis eſt, at elemē
taria, uel forma, uel mā tranſmutabilis. At in rōne me
taphyſica cœlum & elementa ſunt eiuſdem naturæ, q̄m
forma cœli, & forma elementorum in rōne actus ſunt
eiuſdem rōnis, ſimiliter materia cœli & materia elemen-
torum in rōne potentiæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Quare cœ
lum & elementa in rōne metaphyſica eiuſdem ſunt na-
turæ ſpecificæ. In rōne phyſica differunt natura, hæc
peripatetici. Nunc quonam modo poſitiones ueterū
poſſint conuenire, aperiamus, cœlum itaq̄ & ſtellas eſſe
igneas biſariam intelligi poteſt, aut uniuoce, ita ut ignis,
uel igneum dicatur una rōne de cœlo & elemento, aut
æquiuoce, ita ut ignis uel igneum dicatur æquiuoce de
cœlo & elemento Si Anaxago. intelligat ſecundo mo-

do vtrunq; fiat per lineam rectam: at ſtellæ illæ accedũt recedunt q; ob motum quem hñ: rum ab eccentrico, tũ ab epicyclo. Alij dicũt non oẽ recedere a medio eſſe moueri ſurſum, nec oẽ accedere ad medium eſſe moueri deorſum, ſed mõ vtrunq; fiat infra ſphæram actiuorum et paſſiuorum. Ad ſecundam Auer. ſoluit in cõmen. diſcurſus non eſſe ſtellas coelicas, ſed elntarias exhalatiões, vt in lib meteororum dictum eſt. Ad tertiam dictũ leuiſſimum eſſe non illud, ꝙ oĩbus ſupereminet quouis mõ, ſed ſolum in ſphæra actiuorum & paſſiuorum. Et hac rõne tollitur quarta rõ: vnus. n. orbis non eſt alio leuior nec grauior, cum vnus non ponatur ſup alio vi grauitatis, ſed vi nobilitatis. Ad quintam multifariam reſponderi ſolet: alij nan ꝙ dicunt caſum eſſe impoſem, & ꝑpea ſequi quodlibet, vt ꝙ dicta ſtella aſcendat et deſcẽdat. Alij dicunt, vt Albertilla, talem ſtellam quieſcere in eo loco, vbi iam ponebatur. Et cum dicitur, ꝙ Ariſtot. vult oẽ corpus moueri ſuum in locum, cum poniſ extra illum, dicit Albertilla eſſe intelligendum in his corporibus quæ ſunt apta moueri motu recto, & non de coelo, cum coelum, nec coeli quicq̃ poſſit poni extra ſuũ locũ nãlr, ſed bñ non nãlr: & cum dr̃, ſi hæc ſtella geſcit vel nãlr, vel violenter: dico ꝙ quemadmodum non eſt illic nãlr, nec violenter, ſed non nãlr, ſic nec nãlr nec violenter illic quieſcit; ſed non nãlr. Alij dicunt ſtellam hanc moueri ſurſum: non quidem ab intrinſeco eius principio, ſed a pellente: cum. n. ſtella ponitur in regione aeris, & aer totus appetit ſtare ſub illa ſtella, pellit illam ad ignis regionem, & cum ignis vniuerſus & appetat ſtare ſub coelo, & eius ſingula parte iterum illam pelleret tandem ad coelum. Quare per accñs iſta moueretur ſurſum & non eo qa ſit aut grauis, aut leuis. Solões hæ oẽs ſunt imaginariæ, atq; poſes, tñ ego breuibus dicerem caſum eſſe poſem ad imaginationem: poſſum. n. imaginari coelum cadere, & quoduis tale, & quia caſus eſt poſis ad imaginationem, ẽt oẽ ſequens eſt concedendum tãq̃ poſe ad imaginationem. Quare ſi imaginor ſtellam poni in aere, poſſum ẽt imaginari illã ferri ſurſum vel deorſum, & ita eſſe leuem aut grauem tanq̃ poſſibile ad imaginationem: concedo igitur coelum eſſe graue tanq̃ poſſibile ad imaginationem, vel leue ſimiliter: tamen de ineſſe, nec eſt graue, nec leue: hæc de quæſtione.

Simili modo de ipſo arbitrari rationi eſt conſentancum, quod ſit & ingenerabile, & incorruptibile, itemq; & augmenti, & alterationis expers.

Que Auer. Cõm. 20. Auerroes commento præſenti ſic textum introducit ꝙ cũ Ariſt. demonſtraſſet corpus quod circulariter mouetur, eſſe alterius nãæ a quatuor elemẽtis, quia quintæ naturæ, rurſuſq; nec ſit graue, nec leue, nunc vult ẽt oſtẽdere ꝙ nec eſt generabile, nec corruptibile, nec augmentabile, nec alterabile, & hoc eſt, ꝙ Ariſto. præſenti textu proponit. Que Expoſitor. Expoſitor noſter authoritate Simplicij introducit ꝙ cum Ariſt declaraſſet dr̃iam corporis quod circulariter fertur ad alia elementa ex parte naturæ, & accidentium conſequentium nãm, quæ ſunt grauitas & leuitas, hic demonſtrat dr̃iam eiuſdem corporis ad eadem elementa quo ad alios motus, oſtendens eiuſmodi corpus non ſubijci generationi, corruptioniq;, auctioni & alterationi, quibus elementa & miſta ſubijciuntur, & ꝑponit primo intentionem ſuam tanq̃ concluſionem capituli, deinde probat illam rõnem & ſigno, hæc expoſitor. Quo vero ad verba attinet in trãſlationibus arabicis, quas Auer. commentatur, habetur, (neq; generatum ab aliquo) & tunc diſputat Auer. cur adiecit ab aliquo, dicens ipſum nec factum, nec genitum ab aliquo, Que Auer. Cõm. 20. & non dicit ſimpliciter nec factum, nec genitum. Vbi animaduerſione dignum de ipſo coelo apud veteres fuiſſe tres põnes. prima dixit coelum eſſe primam cauſam, & nullatenus cauſatum, vt Empedocles cecinit. Secũ-

A da dixit coelum nec eſſe factum, nec genitum, ſed cãtum a prima cauſa, & æternum, vt Plato in Timæo. Tertia dixit coelum eſſe genitum et corruptibile, vt phyſici, harum poſitionum hæc eſt dr̃ia: Nam qui dixerunt coelum eſſe primam cauſam, dicunt ipſum nec eſſe factũ ab aliquo tãq̃ e mã, nec eſt cauſa alia, cum ſit prima cã. Qui vero dixerunt ipſum eſſe cauſatum & æternũ, dicunt ipſum non eſſe factum ab aliquo tanq̃ e mã, ſed bene e prima ipſa cauſa depẽdere: at qui dixerunt ipm eſſe nouum generabile & corruptibile, dicunt ipſum eẽ a prima cauſa, & ab aliquo tanq̃ e mã. Quare qui dixit coelum eſſe primam cauſam, dicet ipſum nec e mã, nec ab agente effici. Qui cauſatum et æternum, dicet eẽ e cauſa quidem, nõ autem e mã aliqua. Qui vero dixit coelum generabile & corruptibile, dicet ipſum eſſe e cã, & e materia aliqua. Vult igitur Auer. Ariſt. adieciſſe ab aliquo vt induceret dr̃iam inter opinãtes ipſum eſſe primam cãm, & primum cãtum, qm̃ vtriq; dicent ipſum non eſſe ab aliquo tanq̃ e materia: at qui dixerunt eſſe primam cãm, dicent ipſum ſimplr eſſe ingenitum & in- B corruptibile, qui vero dixerunt ipſum eſſe primum cauſatum, dicent ipſum eſſe e cã, non autem ab aliquo vt e materia ipſa Quare per illud verbum, ab aliquo, notatur conuenientia & dr̃ia conuenientia quidem, quia poſitiones ambæ dicunt coelum eſſe e nullo tanq̃ e materia: dr̃ia vero, quia Empedocles dixit coelum eſſe e nullo vt e materia, et e nulla cã. Plato e nullo vt e materia, ſed e prima cã. Dubiũ. Sed occurres: nam ſi Plato dicit coelũ eſſe e prima cauſa: tunc cõcedet ipſum eſſe factum & genitum, oẽ. n ꝙ e cã proficiſcitur. vr̃ factum & genitum, & ita vr̃ implicatio. Reſpondet Auerr. ꝙ fieri poteſt vno modo capi pro dependere, & ſic quod hoc pacto Solutio. fit e nullo tanq̃ materia, & in nullo tempore fit: immo poteſt eſſe æternum. Alio modo pro generari ꝙ qdẽ eſt ab aliquo tanq̃ e materia, & in quodam certo tpe.

Primo modo, quod eſt æternum, põt dici eſſe, factũ & genitum, nam generatio & fieri ſumuntur æquiuoce & tranſumptiue. Secundo modo, æternum non poteſt C eſſe factum nec generatum. Primum generari Ariſt. non remouet e coelo, quia coelum depẽdet e prima cã. Secundum generari, ꝙ intelligunt vulgares Ariſtot. remouet. Vlterius aiaduertit, quid Ariſtot. intelligat ꝑ tranſmutationem, cum dixit, neq; aliq̃ tranſmutationẽ: in ſuis. n. tranſlationibus hr̃, neq; aliq; tranſmutationẽ, & vult ꝙ intelligat tranſmutationem quæ eſt triplex, videlicet in ſubã, qtitate, & qualitate. Quaſi dicat ꝙ vult oſtendere coelum eſſe oĩno immutabile. Tertio aiaduertit quid Ariſto intelligat ꝑ alterabile, cum dixit neq; alterabile & vult Ariſto. intelligere alterationem corruptiuam, cuius finis eſt generatio, non aũt perfectiuam, vt illuminatio. Nam coelum eſt perfectiue alterabile, nõ aũt corruptiue. Hæc Auer. quorum duo prima vana ſunt, in nr̃is. n. græcis codicibus non inuenimus verbũ, ab aliquo, nec verbum, aliq; tranſmutationem, & iccirco oĩs Auerr. conſideratio vana eſt, cum cõſideretur, ꝙ non eſt. Tertium vero eſt optime dictum, cũ cæteri græ- D ci id aſſerant, & de conſideratione verborũ hactenus.

Propterea ꝙ, oẽ ꝙ generatur, & ex contrario, & ex ſubiecto quodam generatur ſimiliter ẽt ꝙ corrumpitur, ex ſubiecto quodam, & ex contrario, atq; in cõtrarium corrumpitur, quemadmodum i primis ſermonibus diximus. Cõtrariarũ aũt rerum, & lationes cõtrariæ ſunt. Si igitur huic nihil cõtrariũ eſſe põt, ꝑpea ꝙ motui circulari nullus motus eſt contrarius, conſulte vr̃ natura hoc ꝙ, nunq̃ in futurum generabile, aut corruptibile erit, e contrarys excepiſſe, ſi quidem in contrarũs, & ortus & interitus ſit.

Concluſio ſyllis.

Nunc probat concluſionem, & primo q corpus circulariter mouetur, non ſit generabile nec corruptibile, & ſyllogizat ſic: omne generabile & corruptibile habet contrarium & materiam; corpus quod circulariter fertur non habet contrarium & materiam: igitur non eſt generabile nec corruptibile, de ſyllogiſmo tāgit primo maiorem, & īquit propterea q omne quod generatur & ex contrario & ſubiecto quodam generatur. Similiter etiam quod corrumpitur ex ſubiecto quodam, & ex contrario vt e termino e quo, et in contrarium, vt in terminum ad quem corrumpitur, quemadmodum in primis ſermonibus, qui fuerunt de phyſica auſcultatione diximus: hæc eſt maior, cuius fidem vult eſſe ex lib. phyſicæ auſcultationis. Tacuit minorem, & illius probationem ſubſcribit, quæ ſic componitur. omne habēs contrarium & ſubiectum aliquod mouetur motu, cui aliquis motus eſt contrarius. Sed corpus quod circulariter fertur, non mouetur motu, cui aliquis motus eſt contrarius, quoniam mouetur motu circulari, cui nullus motus eſſe poteſt contrarius, vt dicemus, igitur non habet contrarium nec ſubiectum aliquod: de hac probatione tangit vim maioris: & inquit: contrariarū autem rerum contrariæ lationes ſunt, hæc eſt vis maioris, videlicet, omne habens contrarium mouetur motu, cui aliquis motus eſt contrarius: deinde tangit minorem, & concluſionem, & iquit: ſi igitur huic motui ſupple quo fertur cœlum, nihil contrarium eſſe poteſt, propterea q motui circulari nullus motus eſt contrarius, hæc eſt minor, & eius probatio, dat concluſionem, & inquit: conſulte videtur natura hoc, videlicet cœlum quod nunq in futurum eſt generabile aut corruptibile, redimere a contrariis: ſi quidem (vt dictum eſt in libro phyſicorū) in contrariis & ortus, & interitus omnis ſit. Corpus igit quod circulariter fertur eſt ingenitum & icorruptibile, quod erat propoſitum.

Dubiū.

Sed quæres vtrum hæc ꝓpoſitio, omne quod generatur, generatur ex contrariis ſit vniuerſalis, videtur quod non. Primo, quia miſtum aliquod generatur ex elementis immediate, vt minerale, & planta, & animal ex putri ſit materia: & tamen conſtat tale miſtum non eſſe contrarium elementis. Secundo, quia vnum miſtum generatur ex alio, vt ſanguis ex chylo, ſiue pane concocto; & membrum ex ſanguine, vbi patet ſanguinem nō eſſe chylo contrarium, nec membrum ſanguini.

Quę Auer. Cōm. 20.

Reſpondet Auer. & dicit propoſitionem eiuſmodi eſſe vniuerſalem, tam in generatione ſimplicium, q miſtorum, vbi primo animaduerſiōe dignū biſariam eſſe generationem, alteram quidem ſimpliciū, hoc eſt elementorum.

Gñatio duplex.

Alteram compoſitorum, quæ miſcentur ex elemētis, generatio ſimplicium iterum eſt duplex (licet Auer. nō dicat) nam alia eſt ſimplicis ex ſimplici, vt ignis ex aqua & aqua ex terra, & de cæteris id genus. Alia ſimplicis ex miſto: generantur enim elementa quandoq; ex miſto, vt quando miſtum reſoluit immediate ad elita: generatio vero miſtorum iterū biſariam eſt, aut miſti ex elementis, vt quando aliquod miſtum fieret immediate ex elementis, vt minerale, plāta, & animal ex putri ortū materia. Aut miſti ex miſto, vt ſanguis ex chylo, & chylus ex pane, & panis ex tritico generatur, amplius & membrum ex ſanguine, vt dictum eſt. Secundo animaduerſione dignum, contrarietatem multifariam eſſe. nam alia eſt extremi ad extremū qua cōtrarietate aduerſantur album & nigrum, alia extremi ad medium, & e contra medii ad extremum: qua contrarietate opponuntur album & rubrum. Alia eſt medii ad medium, qua rubrum croceo opponi videtur iis ſumptis. Reſpondet Auer. q illa propoſitio eſt vlis, non tamen eadem ſpecie contrarietatis, nam generatio elementi ex elito, eſt inter contraria contrarietate extremi ad extremum; generatio elementi ex miſto, vel miſti ex elementis eſt inter contraria cōtrarietate extremi ad medium, vel medii ad extremum: at generatio miſti ex miſto eſt inter contraria contrarietate medii ad mediū.

Quare vr patet omnem generationem omnemque corruptionem eſſe inter contraria: & dicit Auerro. hanc propōnem patere tum ratione tum inductione, inductione quidem, vt Ariſt. 1. phyſico. probauit, & nunc ī omnibus eſt inductum: ratione vero, quia omne generans gñat vt ſimile: & vt contrarium; niſi enim eſſet a. ꝓ quo modo ſimile, non eſſet determinatum ex determinato: & ſi non eſſet contrarium, gñatio non eſſet actio & paſſio, omne enim quod agit: agit vt contrarium ei, quod patitur, vt dictum eſt ī lib. de generatione. Sic igitur patet vlitas propoſitionis. Ad rationes patet ſolutio. Ad primam quidem, quia inter miſtum & elita, eſt cōtrarietas medii ad extrema vel extremi ad mediū. Ad ſecundam dico, q eſt contrarietas medii ad medium, quæ ſufficit. Et ſi replicares, ſubſtæ nihil eſſe contrarium, ſolutionem quære quinto phyſicæ auſcultatio. commen. 10. & lege commentationes noſtras, quia huius reſolutionem inuenies diligenter: hæc Auerroes, & haurc.

Quæ Auer. Cōm. 20.

Vlterius Auer. exponendo textum, vult Ariſt. ad propoſitum inferendum accepiſſe duas propōnes, prima eſt: omne quod generatur, generatur & corrumpitur a contrario, vt probatum eſt.

Prima.

Secunda eſt, contraria corpora ſunt, quorum motus ſunt contrarii.

Secunda.

Ex his concluditur tertia, quā Ariſt. non propalauit, videlicet q motus generati ſimplicis eſt ꝯtrarius motui eius, e quo generatur, verbi cauſa, motus ignis, q generatur ex terra, eſt contrarius motui terræ.

Tertia.

Sed occurres primo, quia ignis generatur ex aere: et tū motus ignis non eſt contrarius motui aeris. Secundo, occurres vtrum hæc propoſitio habeat locum in miſtis: vr. n. q non, nā ignis generat ex aliquo miſto, cuius motui motus ignis non aduerſatur. Ex alio vr q ſic, alr demonſtratio Ariſt. non eſſet vlis.

Dubitatio.

Mihi vr, q hæc propoſitio ſit vlis ad hunc ſenſum, q motus generati ſit ſemp contrarius motui eius e quo generatur: aut ſimplr, aut ſm quid. Item autem ꝑ ſe, aut ꝑ aliquid ſui. Tunc ad rōnes.

Ad primā.

Ad primam, dicerem motum ignis, et motum aeris eſſe cōtrarios ſm quid: nam motus ignis eſt ſimplr ſurſum: motus aeris eſt ſm quid deorſum.

Ad ſcdam

Ad ſecundam, dicerē motus miſti in ſe non ſemper eſſe contrarium motui elementi ex quo miſcetur, ſed bene miſtum continet aliqd cuius motus contrarius eſt motui elementi ex miſto geniti, quia continet aliud elntum, cuius motus eſt illi motui contrarius, verbi cauſa generetur terra ex ligno. Dico q motus ligni non eſt contrarius motui terræ per ſe, ſed rōne contenti qa lignum vltra terram cōtinet ignē, cuius motui motus terræ eſt contrarius: ſic igitur oē qd generatur, mouetur motu contrario motui eius e quo generatur, aut ſimplr, aut ſm quid. Item, aut rōne ſui, aut ſaltem rōne eius quod continet, & ſic propoſitio eſt vlis.

Syllis.

Tunc Auerroes componit ſyllm, & vult maiorē eſſe hanc. omne quod generatur vel corrumpitur, mouetur motu contrario motui eius e quo generatur vel corrumpitur: patet hæc maior: intelligendo illam vt dictum eſt. Sed cœlum nō mouetur motu ꝯrio motui alicuius, nec ſimplr, nec in parte. Item nec in ſe, nec rōne contenti, igitur cœlum non eſt generabile nec corruptibile. Maior eſt expoſita: Minor patet ꝑ hoc: quia motui circulari nullatenus eſt aliquis motus contrarius, qd quidem ſumit hic tanq notum: verum non eſt notum, ſed ꝓbatum ex ſuo ſermone infra dicendo.

Dubitatio.

Sed occurres, nonne motui cœli aliquis motus eſt ꝯrius ſm quid: vr. n. q ſic: vt Ariſt. ꝓbabit infra: & vr ratio: nam motus ſtellæ ad ortum contrarius eſt motui eiuſdem ad occaſum: ſaltem ſm quid.

Solutio.

Dici pōt: q in cœlo nullum eſt principium neq; finis: niſi ſm deſignationem: & ita illa ꝯrietas non eſt ſm naturam: ſed ſm deſignationem mentis: & ꝑpea non ſunt illi motus contrarii ſm quid naturaliter, ſed ſm quid deſignatiue. Modo hæc contrarietas non ſufficit ad generationem & corruptionem, cum mathematici illam fingant in lineis & ſuperficiebus ī quibus nulla eſt generatio.

Quę Auer. Cōm. 20.

Vlterius Auer. declarat in

natura de cœlo ipſo fuiſſe duplex conſilium. Primo fa-
ciendo ipſum ingenerabile & incorruptibile. Secundo i
remouendo ab eo omne contrarium, primum conſiliũ
concluſit natura per hoc, quia ſi non eſſet aliquod cor-
pus ingenerabile & incorruptibile hic inferius non eſſet
generatio nec corruptio alicuius: hanc conſequentiam
probat Ariſt. 8. phyſicæ auſcultationis. Nam oẽ quod
generatur exit de potentia ad actũ, & omne quod exit
de potentia ad actum, deducitur ab aliquo exiſtente in
actu Si igitur cœlum eſſet gñabile, deduceretur ad actũ
eſſendi ab aliquo exiſtente in actu, & ſic procederetur i
infinitum, aut oportet venire ad aliquod, quod ſemper
eſt i actu. Quare ſi generatio & corruptio ſunt, oportet
eſſe aliquod corpus æternum, et hæc fuit ratio primi cõ
ſilij Ratio vero ſecundi conſilij eſt, quia vbi natura de-
diſſet ſibi contrarium, tunc eſſet corruptibile, & per cõ-
ſequens generabile quia omne corruptibile eſt genera-
bile: igitur ſi natura deliberauit de æternitate, bene fecit
remouendo omne ɔ̃rium a cœlo ipſo. Ex dictis Auerr.
infert. Primo, ꝙ cœlum non eſt compoſitum ex mã &
forma, eo modo videlicet quo elementa componunt.
Secundo infert quod eſt ſimplex, hoc eſt non miſtum e
pluribus elementis, vt Empedocles autumat, primum
probat contra Auicennam, multifariam. Primo ſic, oĩs
forma in materia habet contrarium, formæ cœli nihil ẽ
contrarium, igitur non eſt in materia: igitur cœlum non
componitur ex materia & forma. Secũdo, ſi cœlum
eſſet compoſitum ex materia et forma elementarijs, tũc
aliqua forma eſſet in materia elementaria ſine cõtrario,
deduco, quia probatum eſt cœlo nihil eſſe contrarium,
cum moueatur motu ſine contrario, quare forma cœli
eſſet in materia ſine cõtrario. Sed hoc eſt falſum, quia tũc
natura ocioſe aliquid feciſſet, deduco, quia talis mã, vbi
eſſet forma cœli, eſſet ſine potentia ad non eſſe, nam oĩs
potentia in materia eſt ad ſeparationem, quę eſt nõ eſſe.

Si igitur definitio materiæ eſt poſſe non eſſe, & eſſet
forma in materia, quæ nunq̃ non eſſet tunc potẽtia ma
teriæ eſſet ocioſa, quia nunquam veniret in non eſſe, ad
quod ipſa eſt ordinata. Tertio arguit, ſi forma cœli eẽt
in mã, & non eſſet generatio nec corruptio illius vnq̃,
tunc materia cœli careret propria operatione, deducit,
quia operatio materiæ eſt generatio & corruptio, ſicut
acuminis gladij propria operatio eſt ſcindere dura. Si
igitur forma eſſet in materia, cuius potentia nunquam
eſſet ad non eſſe tunc aliquod ens eſſet ſine propria ope
ratione, & forte hæ tres rões ſunt vna, ſi recte conſide-
Dubões. rentur. Sed circa hæc ſunt plures dubitationes prima,
quia Ariſt. arguere vr̃ cœlum non habere contrarium,
Qõ Phil. quia motus cœli non habet contrarium. Modo hoc vr̃
erroneum, cum corpus de genere ſubſtæ contrarium nõ
habeat, cum ſubſtæ nihil ſit contrarium, & tñ motus eius
habere poteſt contrarium hæc Ioannes grammaticus,
Qõ Simp. qui Philoponus dicitur. Simplicius vero reſpondet
etiam corpus ſubſtantiale habere contrarium, faltẽ fuſo
verbo loquendo de contrario. & hoc pacto motus qui
habet contrarium, eſt corpori humani contrarium, vel
preſſe, vel fulciat cœlum nullatenus contrarium habet,
nec eius motus: et propterea elongatum eſt a corruptio
Qõ Auer. ne. hæc Simplicius. Auerroes vero quinto phyſicæ
1. phyſico. auſcultationis, ait etiam in ſubſtantijs eſſe contrarietatẽ,
Cõm. 20. verum aliqua dici contraria bifariam eſt, aut i ſe primo
& principaliter, & ſic ſolum in accidẽtibus reperitur ve
ra rõ contrariorũ, aut ſuis in qualitatibus diſpõnibuſq;,
& hoc pacto ignis & aqua contrarij ſunt, quia qualita-
tes quæ formas conſequuntur, contrariæ ſunt: & ſic rõ
Scda dubõ Philoponi nulla eſt. Secundo occurres, quia non vr̃
verum, motuum contrariorum corpora eſſe contraria.
Nam ferrum & terra puta, ſunt contraria, ſaltem con-
trarietate medij ad extremum: nam elñtum contrariaſ
miſto ſaltem contrarietate medij ad extremum, vt dixit
Auer. & tñ eodem motu ſpecie ferrum & elñtum ferũ-
tur, ambo. n. ad medium ſimpliciter. Pręterea, ſi mo-

A tuum cõtrariorum corpora ſunt contraria: eſt, quia cõ-
trariorum effectuum cauſæ ſunt contrariæ. Sed hoc fal-
ſum eſt, nam album & nigrum ſunt cauſæ contrariæ, et
tamen cauſant intentionem in medio, quæ eſt vna rõne
ſubiecti. Inſuper Auerroes. 3 cœli, vult nigredinem effi Cõm. 43
ci tam a frigiditate q̃ a caliditate, quæ ſunt contrariæ.

Rñdetur ad primam, ferrum & terram inquantum
mouentur, non contrariari aliqua contrarietatis rõne,
quia ferrum vt mouetur eſt p̃dominanter terra. Ad ſe
cundam, dico regulam Ariſt. intelligi in effectibus reali-
bus, non autem intentionalibus, in quibus rõ contrarie
tatis eſſe non poteſt, vt dicitur ſeptimo phyſico. libr. Qõ Iunſ

Ad tertiam ſoluunt iuniores nigredinem effici tam a
calido, q̃ a frigido, ſed a nullo horum immediate, at re-
gula Ariſt. intelligitur in effectibus immediatis. Sed
hæc ſolutio vr̃ ambigua: nam frigiditas cauſatur imme
diate a frigido, & caliditas immediate a lumine, & tamẽ
lumen & frigidum non ſunt formaliter cõtraria. Pro- Qõ alii.
pterea alii Iuniores dicunt regulam Ariſto. intelligi ſolũ Iuniores.
negatiue, ꝙ videlicet ſi effectus non ſunt contrarii, cauſę
B non ſunt contrariæ: tamen poſſunt effectus eſſe cõtrarii,
& cauſæ non vt rõ cogit. Sed omnes hæ ſolutiones ſunt
vanæ, nam regula Ariſt non eſt niſi in motibus, & cau-
ſa eſt, quia ſolus motus arguit nãm & formam, cum im
mediate a forma proficiſcatur, cæteri effectus non ꝓce-
dunt ſic a forma, vt motus, & propterea ſolum in moti
bus, verum eſt ꝙ ſi motus non ſunt contrarii, corpora,
quorum illi ſunt motus proprii, & nãles non ſunt con-
traria, & ſi motus ſunt contrarii, corpora, quorum illi
ſunt proprii & nãles, ſunt contraria & tu intellige, aut
per ſe, aut rõne qualitatum: hæc Auer. Quærunt ſi cœ Quæſtio.
lum, quod circulariter mouetur, ſit generabile & corru
ptibile. Arguitur ꝙ ſic, quotiens ad antecedens eſſe, ſe-
quitur conſequens eſſe: ad antecedens poſſibile ſequitur
conſequens poſſibile Hæc regula eſt prioriſtica. Sed ſe-
quitur, cœlum quieſcit, igitur cœlum non eſt ſm pħos,
vt in lib. de ſubſtantia orbis dictum eſt: & dicemus ſecũ
do huius. igitur ſi cœlum põt quieſcere, cœlum põt non
C eſſe, at cœlum poſſe quieſcere: teſtat Auer 12. metaphy Cõ. 41.
ſicæ, aſſerens quod de poſſibilibus eſſe, & non eſſe ſolus
motus eſt æternus, igitur cœlum poteſt non eſſe, ſed oẽ
poſſibile non eſſe eſt corruptibile: vt dicetur in hoc lib.
igitur cœlum eſt corruptibile. Secundo cœlum habet
mãm, igitur eſt corruptibile. probatur antecedens, quia
ſi cœlum nõ haberet mãm, eſſet propter rationẽ Auer
rois in commen probat enim Auerroes cœlum nõ ha
bere mãm: quia eſſet eius mã in potentia ad non eſſe, et
ſi eſſet in potentia ad non eſſe, eſſet quandoq; ſub non
eſſe cœli: aliter potentia eſſet fruſtra. Modo hæc rõ non
valet: Primo: quia concederem cœlum eſſe corruptibi- Solutio. 1.
le, eiuſq; mãm eſſe in potentia ad non eſſe, & negarem
mãm illam debere quandoq; ſtare ſub non eſſe: q̃a ſuffi
cit vt reducatur ad actum alia mã eiuſdem ſpeciei, vt pu
ta mã ignis: ſic enim tollitur fruſtratio potentiæ. Secun Secunda.
do: dicerem illam mãm eſſe aptam natam ſtare ſub non
eſſe, non tamen poſſe ſtare ſub non eſſe: & ſic non opor
tet reduci ſub non eſſe, quia potentia fruſtratur, nõ apti Tertia.
D tudo quæ non reducitur ad actum Tertio dicerem, vt
Albertilla dicit. ꝙ potentia ad eſſe reducitur ſemper ad
actum: non autem potentia ad non eſſe, quia potentia
ad imperfectionem non debet reduci ad actum, ſed illa
quæ eſt ad perfectionem. Philoponus tenet cœlũ eſſe
corruptibile & generabile ſm ſui naturam, æternitatem
vero nactum eſſe ab alio, cuius poſitionis etiã Auic. eſſe
videtur: qui ponit aliquod corruptibile ab alio poſſe ꝑ-
petuum effici. Probat autem Philoponus ſuam poſi-
tionem primo authoritate Platonis, qui cœlum & mũ-
dum genitum eſſe dicit, et corruptibile: ſed ab opifice eẽ
nactum æternitatem, vt in Timæo ſcribitur. Secun-
do arguit: quia omnis virtus corporis finiti. eſt finita:
quia: vt dicitur octauo phyſicæ auſcultationis: virtus
corporis finiti non põt ſe extendere ad durationem in-

finitam. Vnde per virtutem finitã nihil moueri poteſt
tempore infinito. Sed virtus cœli eſt virtus corporis fini
ti, cum cœlum ſit corpus finitum, vt in præſenti libro
deducetur, igitur cœli virtus eſt finita, & ita non poteſt
durare per infinitum tempus. Tertio, in omni corpo
re naturali eſt materia, forma, & priuatio, cum hæc ſint
vniuerſalia principia omnium corporum naturalium.
Sed vbicunq; eſt materia, & forma, & priuatio, eſt po-
tentia ad corruptionem igitur corpus cœleſte eſt corru
ptibile Nec valet ſi quis dicat cœli mãm eſſe alteram, &
corruptibiliũ alteram. Nã, vt arguit Philoponus, tunc
mã eſſet compoſita ex eo, videlicet q eſt cõmune vtriq;
De opinione Plato. materiæ, & eo quod eſt proprium quemadmodum q̄-
libet ſpecies. De opinione Platonis in genitura mun-
di nemo poteſt certe ſentire. Nam Plato nũc facturam
innuit temporalem, qualem theologi dicunt: nunc æter
nam qualem peripatetici diſputant. Platonici etiam inter
ſe diſcribant. Nam (vt Proclus narrat in Timæo) Se-
uerus & Atticus & Plutarchus Mundum nõ fuiſſe ſem-
per de Platonis mente aſſerunt. Crantor vero & Ploti-
nus, & Porphyrius, & Iamblicus. Mundum ſemp fuiſ-
ſe, & fuiſſe ſemper a Deo. Immo fluxiſſe arbitrãtur, ſm
Platonem, quatenus Deus ſemper eſt, ſemperq; ab ipſo
fiat, atq; fluit, vnde Simplicius inquit, ſi ad initium tpis
reſpexeris, quo mundus ipſe caret ingenitum dices mũ
dum. Sin aũt ad perpetuum a Deo eius effluxum aduer
tes, aſſiduæ genitum aſſeres, vnde expoſitor noſter hic
ait, quod enim Plato poſuit cœlum genitum, non intelle
xit ex hoc quod eſt generationis ſubiectum, q Ariſto.
hic negare intendit, ſed quod neceſſe eſt ipſum habere eẽ
ab aliqua ſuperiori cauſa, vtpote multitudinem, & extẽ
ſionẽ hñs, per quas certificatur eius receſſus a principio
vno, e quo oportet multitudinem cãre, & ſic vñr velle
Duplex generatio. non diuerſa Ariſt. & Platonem ſentire. Vnde vbique
Expoſitor & Simplicius ſic Ariſt. & Platonem conci-
liant, q duplex ſit generatio: altera quidem nãlis, videli
cet quæ eſt de contrario in contrarium ſubiecto mediã-
te per præuiam alterationem affecto, altera quę ſit ema
natio ab ipſa ſuperiori cã, per quam genitum accipit eẽ
in partibus diſtinctum. Tunc dicunt, q cœlum eſt geñi
tum ſecũda gñonis ratione, qm̃ eſt ab ipſo Deo primo,
& per ſe, & habet in partibus multitudinem, per q̄ rece
dit a prima cã Hæc Simplicius & Expoſitor vbique.

Alexander vero obijcit huic rñſioni, & videbitur in
vltimo huius libri, primo, quia Plato dixit ante mundi
generationem præceſſiſſe chaos (vt patet in Timæo) et
tale chaos moueri motu inordinato: & q Deus reduxit
tale chaos ad ordinem igitur loquitur in vera gñone.
Præterea Plato eodẽ libro ait, cœleſtia corpora eẽ ſuapte
nã corruptibilia, nacta tñ eſſe æternitatem a voluntate
Dei, quæ eſt maior eorum nexu: igitur propria genera-
tione ſunt genita: & tunc ſm Alexandrum dicendũ eſt
authoritatem Platonis non eſſe audiendam, quia cõtra-
rium ſentit, ſed quæ ſit mens Platonis, alias diſputabiť.
Duplex potentia. Hæc ad primam. Ad ſecundam rñdet Auer. duplicẽ
eſſe virtutem ſiue potentiam, alteram quidem ad eſſe, al
teram ad motum Tunc dicit in cœlo eſſe potentiam ad
motum duntaxat, non autem ad eſſe Nam potentia cœ
li eſt finita ad motum, rõne videlicet corporis cœleſtis,
infinita vero rõne motoris, qui mouet ſemper, & ſic ad
formam negatur minor, ad probationẽ diceret Auerr.
cœlum eẽ finitum magnitudine, non aũt duratione, qa
cum finitate magnitudinis ſtat infinitas durationis. Sed
Obiectiones Thom. Expoſitor obijcit Auer. primo ex verbo Ariſtot. nam
Ariſto. infra ponit in corpore cœleſti virtutem ad ſemp
eſſe, igitur virtutem ad eſſe. Secundum virtus eſſendi
magis a forma q̄ a mã debet ſumi, qm̃ per formam res
eſt. per mãm res non eſt, vt dicitur. 7 metaphyſicæ. Ter
tio, obijcit alibi, qm̃ quodlibet cœlum dependet a pro-
prio motore, igitur habet virtutem eſſendi, vtpote mo-
torem, e quo ſemper eſt. Vltimo, arguo ego fortiſſi-
me contra Auer cœlum non habet potentiam ad eſſe,

E igitur non poteſt eſſe: tenet argumentum ab eodem in
idem, vltra, cœlum non poteſt eſſe, igitur non contingit
eſſe. tenet argumentum ab eodem in idem: vltra non cõ
tingit eſſe igitur impoſſibile eſt eſſe. tenet argumentum
ab æquiualenti ad æquiualens: vltra cœlum impoſſibile
eſt eſſe, igitur neceſſe eſt non eſſe Tenet argumentum ab
æquiualenti ad æquiualens: at vltimum hoc conſequẽs
eſt contra ſenſum: igitur & primum antecedens eſt im-
poſſibile, & ſic oportet concedere cœlum habere poten
tiam ad eſſe. Propter hæc ſoluit Thomas. videtur tñ *Solu. Tho.*
mihi ipſum velle, q cœlum poteſt bifariam cõſiderari,
vtpote ſm eſſentiam, et ſm variationem. Si ſm eſſentiã
conſideretur: ſic nec eſt per ſe finitum, nec infinitum, qm
vt ſic abſtrahit ab omni quantitate tam continua, q̃ di-
ſcreta. Sin autem conſideretur ſm ſui variationem ſic
habet potentiam infinitam vel finitam: & cum dicis. igi
tur corrumpetur, negat argumẽtum, quoniam ſm ſui
eſſentiam non cadit ſub aliqua quantitate, ſed ſm ſui va
riationem: licet igitur potentia ſm ſui variationem ſit fi
nita, nãciſcitur æternitatem a motore: hæc mihi videnť
ſm eius verba: ſi quis autem dicat me non intelligere ip
ſum, fateor ingenue, verum nihil curo. Obijcit autem *Obie Ioan.*
Ioannes Gandauenſis aduerſus Expoſitorem in eo, q il
le dicit cœlum ſm eſſe nõ ſubijci tempori: nam cœlum
& eſſe cœlum ſubijcitur motui: at tempus vel ẽ motus,
vel in motu: igitur cœlum ſm eſſe ſubijcitur motui, &
motui & tempori. Sed pro ſolutione animaduerten- *Rñſio propria.*
dum apud Auerroem eſſe, virtutem ſiue potentiam ad
eſſe, et virtutem eſſendi multum differre, nam eſſe vbiq;
Auer ſumit pro forma e qua ſumitur ſpecies eius, cuius
eſt, virtus eſſendi, vt proprie loquar, eſt diſpoſitio qua
ipſum eſſe, quod eſt forma, habetur in materia, licet ſæ-
pe pro ipſa forma accipiatur virtus ſeu potentia ad eſſe,
eſt materia, quæ deſcribitur per poſſe. Quibus patet
compoſitum ipſum eſſe habere a forma, virtutem eſſen
di a diſpoſitionibus, quibus illa forma recipitur uel con
ſeruatur in materia, potentiam eſſe habet a materia, quę
eſt qua res poteſt eſſe & non eſſe, huius cauſa eſt, qa vir
G tus & potentia idem eſt; a potentia vero poſſibile accipi
tur. at poſſibile eſt vnumquodq; ratione materiæ, vt in
libro peri hermenias dicitur Quare compoſitum habet
potentiam ad eſſe rationem materiæ, & ita virtutem ad
eſſe rationem materiæ, præterea potentia apud Auerr.
non intelligitur niſi per tranſmutationem, et ſic oĩs potẽ
tia requirit nouitatem, ſed nihil eſt cã noui niſi mã, igiť
virtus ad eſſe: vt potentia ad eſſe eſt mã ipſa. Tunc ad
rõnes Expoſitoris. Ad primam diceret Auer. q Ariſt. *Solu. rõnũ.*
in nullo loco ponit cœlum habere virtutem ad eſſe, nec
ad ſemper eſſe, nec virtutem eſſendi, licet ponat cœlum
ſemper eſſe contra Platonem. Vel dici poteſt potẽtiam
ad eſſe bifariam dici, aut ſm vtrunq;, videlicet quæ eſt
ſimul ad eſſe, & non eſſe, aut quę eſt ad alterã dimidiũ ſ.
ad eſſe tantum, primo modo Ariſt. non poneret poten-
tiam ad eſſe: ſed bene ad motũ: quatenus in cœlo eſt po
tentia ad motum & quietem. Secundo modo in cœlo
eſt potentia ad eſſe, qm̃ eſt in eo materia quæ eſt ad eſſe
H tantum, & forma. per quam ſemper eſt, & ſic intellige-
ret Ariſt. ſi illud diceret Ad ſecundam diceret Auer.
virtutem eſſendi, nec eſſe e mã, nec a forma, ſed a diſpoſi
tione, qua forma recipitur in materia. Vel dicendum q
virtus eſſendi ſm dimidium eſt a forma, & etiam a mã
quæ eſt alterius rationis in cœlo, ſed ſm vtrunq; nulla
ibi eſt, nec finita, nec īfinita, niſi reſpectu motus. Ad ter
tiam, concedo fuſo verbo intelligẽtiam poſſe dici virtu-
tem eſſendi proprio tamẽ potius eſt eſſe cœli. Vel dicas
intelligentiam eſſe virtutem eſſendi ſm dimidium, &
mãm cœli quæ eſt alterius rationis, etiam eſſe potẽtiam
eſſendi ſm dimidium: non autem ſm vtrunque. Ad
quartam dico. q illa propoſitio, cœlum non habet po-
tẽtiam ad eſſe, habet duas cãs veritatis, vna eſt, quia cœ
lum eſt, quia ſi cœlum eſt verum eſt ipſum non habere
potentiam ad eſſe, vt qm̃ Socrates currit de ineſſe, fal-

ſum eſt ipſum poſſe currere de contingenti. Altera eſt quia repugnat ſibi eſſe, vt hyppocentaurus non habet potentiam ad eſſe, quia impoſſibile eſt eſſe. Tunc dico i cœlo non eſſe potentiam ad eſſe, quia cœlum eſt, & ſemper eſt, quæ eſt vna cauſa veritatis, et hoc ſufficit. Vel dicẽdum cœlum non habere potentiã ad eſſe ſm vtrũq;, e qua potentia deducit contingẽs, bene tñ ſm dimidiũ, & ratione formæ quæ eſt ratio eſſendi, et rõne materię, quæ ſemper eſt actui eſſendi coniuncta, & ſic tollitur diſcurſus. Ex his ſequitur inter expoſitorem & Auerr. non eſſe differentiam. Nam idem videntur ſentire, ſi recte intelligo. Expoſitor enim concedit in cœlo virtutẽ eſſendi vel potentiam ad eſſe, quod credo, ſi accipit po-

Sol. Auer.

tentiam ad eſſe ſm dimidium contingentis. Auerroes negat potentiam ad eſſe, quod credo, ſm vtrunq;, & ſic ratio Ioannis nulla eſt contra expoſitorem. Ad ſecundam rationem Philoponi reſpondet Auerroes in com pluribus locis. & vult q in corpore cœleſti non ſit mã, niſi reſpectu motus, & ad vbi. Tunc ad formam negaret maiorem, quia ſufficit cœlum ipſum cõponi ex mã & forma ad motum, non autem ad eſſe. Obijcit autẽ huic expoſitor, & ſyllogizat ſic, omne ens actu, aut eſt actus, vel habens actum. Sed cœlum eſt ens actu, igitur eſt actus, vel habẽs actum. Maior eſt omnibus nota, & ſupponatur nunc. Minor probatur, quia cœlum agit in hæc infera corpora. Igitur aut actus, aut habens actũ.

Obiectio Expoſitor.

Et cum perſpicuum ſit cœlum non eſſe actum, relinquit ipſum eſſe habens actum, at cum omne habens actum ſm Auer ſit compoſitum ex materia atq; forma, igit cœlum eſt compoſitum ex materia & forma. Reſpõdet igitur expoſitor aliter, & vult cœlum componi ex materia atq; forma etiam circunſcripta intelligentia, verum materia cœli eſt alterius rationis a materia generabilium, cum materia cœli ſit ad eſſe tantum, dicatque ordinem ad formam alterius rationis. De re hac plurima diſputaui in libro de ſubſtantia orbis, at nunc videtur mihi breuiter eſſe dicendum poſitiões haſce eſſe partim concordes, partim diſcordes. Vterque enim horum cõcedit materiam in cœlo, vterque horum vult materiam cœli eſſe alterius rationis, quia in potentia ad eſſe tantũ, atque ad formam alterius rationis. Vterque horum aſſerit materiam cœli eſſe in potentia ſm dimidium cõtingentis, & non ſm vtrunque, cum ſolum illa potẽtia ſit ad eſſe atque formam, non autem ad non eſſe atque priuationem. Differunt vero, quia expoſitor ponit in cœlo duplicem formam, quia animam, quam peripatetici intelligentiam appellant, & formam cœli ex qua & materia illa alterius rõnis componitur cœlum, ex quo cœlo ſic exiſtente in actu, et aĩa ſit vnum aĩal æternum, vnum dico ſicut ex nauta & naui, inſtrumento & motore. Qua ratione fit vt apud expoſitorem materia motus ſit alia, a materia ad eſſe, quia materia ad eſſe eſt mã ad formam cœli, quæ eſt citra intellectum. Materia ad motum eſt cœlum compoſitum citra intelligentiam.

Solutio expoſitoris.

Quales poſitiones.

Auer. autem ponit in cœlo vnam formam, & vnam mãm tm̃, nam anima cœli eſt intellectus, & eſt forma, vt eſt quo cœlum intelligit, eſt anima & intellectus, vt eſt quo cœlum mouetur, eſt forma. Materia cœli, vt dicit ordinem ad animam, eſt materia ad eſſe, quia anima cœli a principium eſſendi cœli, vt dicit ordinem ad motum, & vt eſt in actu per animam, eſt materia ad vbi, hæc Auer. & expoſitor. Tunc ad rõnem Thomæ, diceret Auer. q cœlum circunſcripta intelligẽtia per intellectum, nec eſt actus, nec habens actum, ſed eſt potẽtia ſm dimidium, hoc eſt ſemper ad eſſe, et negaret cœlum eſſe agens circũſcripta intelligentia, immo illa circunſcripta nullum habet eſſe, nec actionem: vt Auerro. ſcribet poſtea in hoc lib. Ego vero ſolitus ſum dicere, q mã cœli põt conſiderari in rõne metaphyſica, hoc eſt in rõne potentiæ, vel in rõne phyſica, hoc eſt in rõne potentiæ tranſmutabilis: ſi in rõne metaphyſica, hoc eſt i rõne potentiæ, ſic mã cœli, & mã generabilium ſunt eiuſdem ra-

Solu. rõnis Thomæ.

A

tionis cum ambæ conueniant in ratione potentiæ. Sin autem in rõne phyſica, hoc eſt in ratione potentiæ tranſmutabilis, ſic differunt, vt recte dixit Auer. et Thomas. Tu vero lege rem hanc in libro de ſubſtãtia orbis. Hæc de põne Philoponi, deque rõnibus eius. Ariſto. vero de diſputatione credidit cœlum & mundum, nec incœpiſſe per generationem, nec corrumpendos fore p corruptionem, proceſſiſſe tñ a Deo per quendam effluxũ, vel dependentiã modo quo accidens perficitur a ſubiecto, & radius e ſole, & ſic cœlum ſiue mundum poſuit Deo ipſi coæternũ, quatenus nec Deus prius cœpit mũdo, nec mũdus prius Deo, ſed coæterno tempore, atque perpetuo fuerunt. Nos vero tenemus nec cœlum, nec mundum cœpiſſe per generationem, ſed per creationẽ, item nec corrumpendos, licet cœlum a motu ceſſabit, rõnes vero hinc inde in pluribus locis ſcripſimus. Hæc nunc ſufficiant. Ad rõnes quas fecimus in principio, ad primam concedo regulam, & concedo minorem, et totum, tamen nego cœlum poſſe quieſcere ſimplr, bene ſm partem, vt n quælibet aqua põt corrumpi, & non tota aqua, ſic cœlum põt quieſcere a qualibet reuolutione: non tñ a toto motu, & ſic non ſequitur ipſum poſſe quieſcere ſimplr a motu, pp quæ ſorticolæ dicerent cœlum a motu poſſe quieſcere, non aũt cœlum poſſe quieſcere a motu. Ad ſecundã rñdeo, q cœlum habet materiam alterius rõnis, at rõ Auer probat cœlum non habere mãm eiuſdem rõnis phyſicæ, & hoc probat ratio.

Opin. Ari.

Solu. rõnũ.

B

Ad rõnes, dico q ſecus eſt de potentia ad eſſe vel non eſſe, & ſecus de potentia alterius Ariſt. probat in primo cœli potentiam ad eſſe, & ad non eſſe, oẽm debere reduci ad actum, nec poſſe ſaluari in ſimili ſpecie. Tu vero expecta rem hanc in fine huius. Ad ſecundam, oĩs aptitudo materiæ eſt potẽtia, qm̃ aptitudo ſequitur formã, & propterea rõ illa nulla. Ad tertiam, dicerem potentia ad non eſſe, eſt ad eſſe, qm̃ corruptio vnius eſt generatio alterius: quare ſi potentia ad eſſe debet reduci ad actum, quia etiam eſt ad eſſe. Hæc de quæſtione.

C

At uero & creſcit omne quod creſcit, & decreſcit omne quod decreſcit a cognato, quod aduenit, & quod in materiam reſoluitur, huic autem competit nihil, ex quo factum fuerit.

Or. ꝑticula addita.

Hactenus q corpus ipſum quod circulariter fertur, non ſit gñabile, nec corruptibile, perſuaſit. Quod vero non ſit augmentabile, nec diminuibile: probat, & rõ componitur hoc pacto: oẽ quod creſcit & decreſcit, creſcit & decreſcit ab aliquo cognato ſiue ſimili, q aduenit & quod in mãm reſoluitur. Nam, vt dicet in lib. de generatione, crementum ſit ab aliquo: q in principio eſt contrariũ: in fine ſimile. ideo aduenit augmentabili ipſi, & reſoluitur in mãm: vt cõuertatur in mãm eius. quod augetur vel diminuitur. Hæc eſt maior: & eius declaratio. Sed cœlo nihil accidit: quod in mãm reſoluatur: ex qua factum ſit. cum cœlum ex nullo factum ſit: vt præcedens problema dixit cœlum igitur nec augetur: nec

D

diminuitur: huius ſyllogiſmi ponitur primo maior, & perſpicua eſt. Secundo minor: & inquit huic autem cõpetit nihil: ex quo factũ fuerit: neque n. habet materiã: neque contrarium: ex quo fieri poſſit: vt præcedens ꝓblema dixit. Animaduerſione dignum in omni auctione atque diminutione duo concurrere: vt in libr. de gñone dicet: videlicet mãm ex qua ipſum augmentabile ſit & in quam nutrimentum conuertatur: & cibum qui ſit cõtrarius, & cognatus ſiue ſimilis: cognatus quidem in fine: contrarius vero in principio: & hæc duo tetigit in maiorem: cum dixit a cognato: tetigit cibum: q in fine eſt ſilis: in principio aduerſans & cum dixit: & qd' in mãm reſoluitur: tetigit mãm: & ex qua augmentabile fiat: et in quam cibus conuertatur: reſoluaturque.

At in minore: tetigit alterum horum tm̃: vtpote ma-

teriam, cum dixit, huic autem competit nihil, ex quo factum fuerit, quia caret materia, ex qua res fiunt, vel tetigit contrarium tantum, natura cœlum non habet cōtrarium, ex quo factum ſit, & fortaſſe intelligit vtrunque. Nam cœlo non competit aliqd, vtpote materia vel cōtrarium, ex quo fuerit factū. Quare nec augeri, nec minui poteſt. Vel poteſt ratio Ariſt. componi vt expoſitor & Simplicius indicant ſic, omne augmētabile, & oē diminuibile generatur, & corrumpitur ex aliquo, at cœlum ex nullo generatur vel corrumpitur (vt præcedēti problemate eſt probatum) igitur cœlum nec eſt augmētabile, nec diminuibile. Maiorem & probationē ſimul ponit, & inquit, & creſcit omne q̄ creſcit, & decreſcit oē qd' decreſcit ab aliquo cognato, ꝙ aduenit, & q̄ in materiam reſoluitur, hoc eſt per appoſitionem alicuius materialis aduenientis: q̄ quidem cum prius eſſet diſſimile, factum eſt ſimile per reſolutionem in propriam mām, quæ depoſita forma priori, formam corporis augendi aſſumpſit. Sicut panis reſolutus in mām accipit formā carni. Quæ ratio docet in omni auctione vel minutiōe fieri generatiōem & corruptionem aliquo modo: & ſic patet maior, quod omne ꝙ augetur vel diminuitur, generatur & corrumpitur ſaltem ſm quid: hæc eſt maior & eius expoſitio: deinde tangit minorem, & īquit: huic autem competit nihil, ex quo factum fuerit, quia cœlū non eſt dare aliquid ex quo fuerit generatum. q d. ſed cœlum non poteſt generari, nec ſm quid, nec in toto, igitur non eſt augmentabile. hæc expoſitor, & ſapide.

Qũs expoſitor et Simplicius.

Auerroes vero rationem textus ſic componit: oē ꝙ augetur vel diminuitur, nutritur, cœlum non nutritur, igitur cœlum nec augetur nec diminuitur: maior ſupponitur minorem probat ſic, omne nutriēdum eſt homogeneum vel ſimilare ei, e quo nutritur, cœlum non eſt ſimilare alicui e quo nutritur: igitur non nutritur. Maior patet exemplo, quia ſanguis eſt materia animalium, & eſt nutrimentum proximum membrorum oīum (qcq̄d velint medici) conſtat autem ſanguinem nunq̄ nutrire, niſi fuerit ſimilis. Sed occurres, ſi augendum augetur a ſimilari, diminuendum diminuitur a ſimilari, indicat Auer. ſolonem, ꝙ tam augendum, q̄ diminuendum a ſimilari augetur vel diminuitur. Nam ſi ſimilare inuenit nutriendum paratum generationi, auget ipſum. Si autē inuenit paratum corruptioni diminuit, eo vſq; quouſq; diſſoluantur elēta in mām, ex qua componitur miſtum nutriēdum, dr̄ vero nutriendum paratum gn̄oni ab ortu vſq; ad ætatem conſiſtentiæ, quo tempore nutriendū eſt humidum, dicitur vero paratum corruptioni e cōſiſtentia ipſa per ſenectutem vſq; in mortem, quo tempore arde ſcit, atq; exiccatur humidum eius, hæc Auerr.

Qũs Auer. Cōm. 21.

Dubiū.

Si autem nec accreſcere, nec corrumpi poteſt, eadem ratione, & inalterabile eſſe exiſtimandum eſt.

Quod quidem non ſit augmentabile, nec diminuibile, ex his conſtat. Quod autem nec alterationes ſubeat, modo probare aggreditur, & primo proponit concluſionem quam probare enititur, & ſimul vim rōnis. Cōcluſio quidem eſt, cœlum non ſubeſt alterationi, vis vero rationis, omne alterabile accreſcere vel corrumpi pt̄, cœlum nec accreſcere, nec corrumpi poteſt, igitur cœlū non eſt alterabile. Vel melius (vt dicit Auer.) vis rōnis eſt omne alterabile eſt generabile, cœlum non eſt generabile igitur nec alterabile, & hanc vim indicat, dicens. Si autem nec accreſcere nec corrumpi poteſt, ſubaudi ratione illa, ꝙ non eſt generabile, eadem ratione (quia nō eſt generabile) & inalterabile eſſe accipiendum eſt, & ſic videtur Ariſt. velle cœlum alterationibus non ſubijci, ſi lamen ratione qua probatum eſt ipſum nec augmento ſubijci. Alij & diſerti viri ſic intelligunt, ꝙ eadem ratiōe e cœlo ipſo remouetur alteratio, qua & generatio, verum ratio qua remouetur generatio, ē quia caret cōtrario, & hac ratione etiam remouetur alteratio, quia caret contrario. Sed non placet. Nam licet cœlum careat cōtrario propter motum, qui eius motui nullus motus eſt contrarius, qui ſit ſm graue & leue, tamen fingi pōt cœlo competere contrarium ſm alias qualitates, & ſic poſſet teneri ipſum eſſe alterabile. Prima expoſitio eſt expoſitoris, qui vult Ariſt. remouere alterationē a cœlo per hoc quod ab eo remouetur auctio, et diminutio: & conſonat eius probationi, quia ſequenti textu ꝓbat cœlum non eſſe alterabile, quia nec eſt augmentabile, nec diminuibile. Verum expoſitio Auerro. conſonat præcedentibus, & non diſſonat ſequentibus, quia licet Ariſt. probet cœlum non eſſe alterabile per hoc, qa nec eſt augmentabile, nec diminuibile. tamen quia cōcluſio poteſt probari duplici vna, quia videlicet non eſt generabile, & quia non eſt augmentabile, ponens concluſionem, complicauit vnam viam breuiter, alteram autem explicuit utens ſuo artificio, & ſic vtraq; expoſitio conuenire poteſt verbis Ariſt. Quo vero ad verba attinet, verbum corrumpi græce eſt ἄφθαρτον, hoc eſt incorruptibile, & Auer. recte intelligit per incorruptibile, idiminuibile, quaſi velit cœlum non eſſe alterabile eadem rōne qua non eſt augmentabile, nec diminuibile, & ſapide commentatur. Nam diminui eſt ire ad corruptionē, & ita aliquo modo corrumpi, verbum eadem ratione græce eſt ἀναλλοίωτον, & licet multipliciter latine dici poteſt, tamen ego intellexi eadem ratione. Quod quomodo intelligatur dictum eſt.

Expoſitio Thomæ.

Expō Ariſ.

Expō verborum.

Alteratio enim motus eſt in qualitate, qualitatis autem qui quidem ſunt habitus, & diſpoſitiones, non ſine mutationibus in paſſionibus fiunt, ut ſanitas atq; morbus. Quæ uero naturalium corporum in paſſionibus mutantur, ea omnia uidemus incrementum ſuſcipere, atq; decrementum ceu animalium corpora, parteſq; ipſorum, atq; ſtirpium etiam, & elementorum ſimili modo. Quare ſi corpus qđ circulo fertur, neq; accrementum, neq; decrementum ſuſcipere poteſt, & inalterabile eſſe conſentaneum eſt rationi.

Nunc ſyllogizat propoſitum, & rō ſic componitur: oē alterabile eſt augmentabile atq; diminuibile. Corpus q̄ circulo fertur, non eſt augmentabile nec diminuibile, igitur cœlum ꝙ circulo fertur non eſt alterabile. Minor iam ex dictis perſpicua eſt. Maior probatur iterum ſic, oē mutabile in paſſionibus eſt augmentabile atq; diminuibile: hæc maior probatur in textu inductione in animalibus, & plantis. & elētis. Sed oē alterabile eſt mutabile in paſſionibus: hæc conſtat definitione alteratione. Nam alteratio eſt motus in qualitate, & non in quauis qualitate, ſed in qualitate tertiæ ſpēi, quæ eſt paſſio. Nā in habitibus vel diſpōnibus non fit proprie alteratio ꝑ ſe, vt patet. 7. phyſ. niſi quatenus fit in paſſionibus quas habitus & diſpōnes conſequuntur. ſanitas n et morbus non proprie ſunt termini alterationis, ſed conſequuntur terminos alterationis, vtpote motum ad qualitates elementarias. Sic igitur patet minor, videlicet ꝙ oē alterabile ſit mutabile in paſſionibus. Ex his patet textum hunc debere reſolui in duos ſyllogiſmos, videlicet ī principalem & proſyllm, quo probatur maior ſylli principalis. De ſyllo principali maior omittitur, minor aūt ponitur ibi, quare ſi corpus: concluſio deniq; ibi & in alterabile: at ꝓ probat minorem proſylli per definitionē alterationis. eſt. n minor: oē alterabile eſt mutabile in paſſionibus. q̄ ſunt qualitates tertiæ ſpēi. probatur ꝑ definitionem alterationis. Nam alteratio eſt motus in q̄litate, non quidem ſimpl'r in oi qualitate: ꝑpea ſubdit, q̄litatis aūt, qui quidem ſunt habitus & diſpōnes, hoc eſt primę ſpeciei ad quas, videntur alterationes eſſe, vt ad ſanitatē

morbumq́; non ſine murat onibus in paſſionibus ſiũt,
A
eſt enim ſanitas & morbus habitus vel diſpoſitio. Mo-
do licet ad hæc videatur eſſe alteratio, tamen re vera nõ
eſt quia ẽ ad qualitates quæ ſunt paſſiones, ſine quibus
ſanitas & morbus eſſe non poſſunt quare concludatur
hæc minor, omne alterabile eſt mutabile ĩ paſſionibus,
q̃ quidẽ eſt minor proſyllogiſmi deinde tangit maiorẽ
eiuſdem proſyllogiſmi, & inquit: quę vero naturalium
corporum in paſſiõibus mutantur, ea omnia videmus
incrementum ſuſcipere, atq; decrementum, & hanc ꝓ-
bat inductiue in animalibus & partibus ipſorum, quæ
in paſſionibus mutantur, & ſuſcipiunt augmentum &
decrementum, & in plantis, & ipſarum partibus, & in
elementis, quæ dum alterantur etiam, augeri videntur,

Totus proſyllus,

vt terra alteratur in ignem: igitur totus proſyllogiſmus
eſt omne mutabile in paſſionibus eſt augmẽtabile, atq;
diminuibile, omne alterabile eſt mutabile ĩ paſſiõibus,
igitur omne alterabile eſt augmentabile, vel diminuibi-
le. Tunc ſumpta hac concluſione pro maiore ſic: omne
alterabile eſt augmentabile atq; diminuibile, addemus
B
hanc minorem, corpus quod circulo fertur, neq; accre-
mentum, neq; decremẽtum ſuſcipere poteſt. Quare cõ-
cluſio erit ꝙ ipſum inalterabile eſſe ſit conſentaneum ra-
tioni, & ſic patet quo modo de principali ſyllogiſmo
tm̃ minorem, & concluſionem expreſſit, de proſyllogiſ-

Quæ Auer. Cõ. 22.

mo vero maiorem & minorem. Auer vero hic decla-
rat in quibus qualitatibus ſit alteratio, & in quibus nõ,
& dicit primo, ꝙ alteratio eſt ad qualitatem, vt augmẽ-
tatio ad quantitatem, & latio ad vbi, & gñatio ad ſub-
ſtantiam. Secundo dicit, ꝙ non ad oẽm qualitatem eſt
alteratio, ſed ad quaſdam ſic, ad quaſdã non. Ad genus
animatum quod eſt habitus, & inanimatum quod eſt
diſpoſitio, hoc eſt ad qualitates primæ ſpeciei non eſt al-
teratio, itemq; ad genus quod dicitur naturalis potẽtia
vel impotentia, quæ eſt ſecunda ſpecies, non eſt altera-
tio, ad genus, quod eſt qualitas in quantitate non eſt al-
teratio: hoc ad figuram quæ eſt quarta ſpecies, non eſt
alteratio: eſt igitur alteratio ad qualitates tertiæ ſpeciei, q̃
C
ſunt paſſiones, quia alteratio hoc pacto eſt in habente
ſubiectum & mãm. Qua ratione fit, vt cœlum careat al-

Dubitatio.

teratione, cum careat mã. Sed occurres, quia cœlum
videtur alterari, vt patet in eclipſibus Solis & Lunæ.

Solutio Auer.

Rñdet Auer. et indicat duas formas rñdendi. Nã pri-
mo dici põt cœlum non eſſe alterabile, & qđ dicitur de
eclipſibus & illuminationibus dici põt illas non eſſe alte-

Alteratio duplex.

rationes, quia non ſunt ad paſſiones. Secundo, dici põt
duplicem eſſe alterationem ſubitariam, & temporariã,
ſubitaria eſſe põt in cœlo, vt illuminatio & obſcuratio,
temporaria quæ fit propter mãm et contrarium, remo-

Replica. Solutio.

uetur a cœlo, hæc Auer. Sed replicabis, quia eclipſis
Lunæ vr̃ temporaria: ſimiliter & illuminatio, vt obſer-
uatio docet, dic hoc eſſe per accidẽs propter motum lo-
calem, quo opacum corpus interponitur, vel remouet̃,
non aũt propter lumẽ, quod ſui nã eſt ſubito acq̃ſibile.

Quatuor decepta Auer.

Ex his concludit Auer quatuor primum ꝙ oẽ gene-
ratum, & oẽ auctum alteratur alteratione paſſiua, quę ẽ
in qualitatibus primis, cuiuſmodi ſunt caliditas & frigi-
D
ditas. & id genus, quæ ſunt tertiæ ſpẽi ſiue generis quali-
tatis Secundo, ſequitur a cœlo eſſe remota, alterationẽ,
ſanitatem, morbum, iuuentutem, ſenectutem, & oĩa ea
quæ ſequuntur eiuſmodi qualitates, cum ſit impoſſibile
in illo eſſe alterationem. Tertio, ſequitur in cœlo poſſe
eſſe oĩa illa accidentia, quæ non conſequuntur illas pri-
mas qualitates, vt figuram & id genus. Quarto, ſequit̃
vniuerſaliter in cœlo non eſſe eas qualitates, quæ acqui-
runtur mutatione de contrario in contrarium, vt albũ,
nigrum, & id genus, ſed quæcunq; acquiruntur muta-
tione de contradictorio in contradictorium, bene eſſe
põt, & ſic qualitas quæ caret contrario in cœlo eſt, quæ
habet contrarium non põt illi ineſſe, dico nec ſm muta-
tionem, nec ſm eſſe, qa ad tales mutari non põt, nec ſub
talibus poteſt eſſe: hæc Auer. commen. 12.

Animaduerte textum illum (quare ſi corpus) Auer.

Quæ Auer Cõment. 22

non cum præcedenti copulare, ſed cum ſequente, ꝓpte-
rea cõm. textum illum introducit alio modo q̃ nos du-
ximus. Nam inquit ꝙ Ariſ. vult copulare ſenſum cum
rõne: & ponere cõuenientiam teſtimoniorum antiquo-
rum, & verba eorum obſcura in antiquo tẽpore dicta,

Error Auer

hæc Auer et fallitur nam textus ille debet continuari cũ
præcedenti, cum in illo ponatur minor, & concluſio ſyl-
logiſmi principalis, quem intendit in præcedenti textu,
vt viſum eſt. Quo vero modo Ariſt. dederit conuenien-
tiam inter ſenſum & rõnem de iſto corpore, poſtea dice-
mus Sed mouet Auerroes dubitationem nõ paruam.
Nam Ariſt vt ipſe exponit, fecit talem propõnem, oẽ

Dubiũ Auer. Cõm. 22.

quod non recipit augmentum, nec diminutionem, nõ
recipit alterationem, et ſic vr̃ apud ipſum Ariſt. feciſſe ta-
le enthymema, cœlum non augetur, nec diminuitur: igi-
tur cœlum non alteratur. Modo hæc cõſequentia eſt ab
inferiori negatiuæ ad ſuperius, nam omne augmentabi-
le eſt alterabile, & non conuertitur, apud expõnem no-
ſtram ſyllogiſmus erat, omne alterabile eſt augmentabi-
le vel diminuibile, cœlum non eſt augmentabile, igitur
nec alterabile. Modo maior vr̃ ambigua: quia non om-
ne alterabile eſſe augmentabile, vt patet in lib de gñone.
In plus. n eſt alterabile q̃ augmentabile, & ſic dubitatio
Auerro. habet loco tam in ſua q̃ in noſtra expõne.

Solutio 1. Auer.

Rñdet Auer. dupliciter, & primo ait ꝙ ratio non eſt
intelligenda, vt iacet. Sed hoc pacto, ꝙ ſi cœlum non re-
cipit augmentum, nec decrementum propter cãm ſupe-
rius dictam, videlicet qa caret materia, & ſubiecto, ob
ſimilem cauſam ẽt non recipiet alterationem, cum oẽ al-
terabile egeat mã & ſubiecto: non igitur arguitur ab infe-
riori negatiue, ſed a conuertibili ad conuertibile ſm cau-
ſam, & hoc pacto bene arguebat Secundo rñdet ꝙ

Solutio 2. Auer.

augmentabile, & alterabile conuertuntur, ſi augmenta-
bile ſumitur large, vbi Auerr. diſtinguit de auctiõe atq;

Triplex auctio & diminutio.

diminutione: eſt. n. triplex quædam propria, quę eſt cõ-
uerſio nutrimenti in ſubſtantiam nutriti: & hæc proprie
in aĩalibus eſt, & omni viuente. Alia eſt rarefactio vel
condenſatio, quæ ſequuntur calidum & frigidũ, & hæc
reperitur tam in elementis, q̃ in miſtis ſimilaribus. Nam
aer condenſatur & rareſit, & aqua ſimiliter, quę ſunt ele-
menta, item ſucci cõdenſantur & rareſiunt, qui ſunt mi-
ſti ex elementis. Alia eſt iuxta põnem partium. quo mõ
creſcit aut decreſcit paries per additionẽ vel ſubtractio-
nẽ alicuius ſimilis nãæ cum pariete: & hæc ẽt eſſe poteſt
tam in miſtis, q̃ i elemẽtis: nam põt ignis creſcere per iu-
xta põnem alterius ignis, & quicquid fit oĩs augmenta-
tio eſt aut cõiter dicta, aut prope dicta. Tunc ad dubita-
tionem patet ſolutio: nam omne alterabile eſt augmen-
tabile ac diminuibile, & e contra, modo accipiatur au-
ctio & diminutio cõiter. Qua rõne non male addidit
Ariſt. in textu ẽt in elementis eſſe auctionem diminutio-
nemue, quia auctionem accepit cõiter, vt dixit Auerro.
hæc Auerroes & optime. Ex his infert Auerroes, ꝙ
ſi oẽ alterabile eſſe augmentabile atq; diminuibile: ſeque-
tur per conuerſionem e contrario, quæ eſt conuerſio ꝑ
contra põnem, ꝙ omne non augmẽtabile, & omne nõ
diminuibile eſt non alterabile: hæc Auer.

Quod quidem igitur ſempiternum ſit primũ cor-
porum, & neq; accrementum, neq; decremẽtum, neq;
ſenectutem, neq; alterationem, neq; paſſionem ſuſci-
piat, ſi quis hiſce quę ſuppoſita ſunt credet, perſpicuũ
ex dictis eſt.

Quæ Auer. Cõm. 22.

Auerroes introducit, ꝙ Ariſt. de conuerſum, ꝙ vult
Ariſt. in priori textu probaſſe cœlum non eſſe alterabi-
le, quia non eſt augmentabile: at nunc vult ꝙ probet e
ꝯ cœlũ non eſſe augmentabile, qm̃ non eſt alterabile, &
hoc intelligit per ſempiternum q d. quia cœlum eſt ſem-
piternum, hoc eſt, quia cœlum non eſt alterabile, neque

augmentabile erit, & reliqua, ecce quo mõ apud Auer. Ariſt. dedit conuertens. Quę expõ eſt oino diſſona gręcis codicibus, & noſtris ẽt tranſlationibus & quod fecit Auer errare, eſt verbum ἀεὶ, quod in ſuis tranſlationibus eſt cum, & hac de cauſa errauit. At nos melius dicamus ꝙ nunc epilogat quæ declarauit Nam ἀεὶ Ariſtot. in epilogis conſueuit apponere, & quæ dicit, tr̃ſlationibus patent, verum adiecit vnum quod non ꝓbauerat, videlicet ꝙ cœlum non ſuſcipiat iuuentutem. Nã iuuẽtus & ſenectus cum auctione & diminutione coordinari ſolent, & propterea dicit Auer. & vr̃ ꝙ Ariſto. non poſuerit priuationem additionis i. ꝙ non dixit cœlum non eſſe augmentabile, niſi ad ſignificandum ꝙ nõ recipit ſenectutem, neq; iuuentutem. Quare recte in epilogo adijcit illud, quoniam cointelligebatur in prioribus dictis, hæc Auer. & recte.

Error Auer.

Videtur autem & ratio his aſtipulari, quę apparent, & ea quę apparent rationi, omnes enim hoĩes de Dijs exiſtimationem habent, & oẽs qui Deos eſſe arbitrantur, tam barbari, quam gręci ipſum ſupremum locum Deo attribuunt, ut uidelicet immortale ad immortale ſit accommodatum, quippe cum alio modo ſit impoſſibile. Si igitur eſt aliquid diuini, quemadmodũ & eſt ea profecto quæ & nunc de prima corporum ſubſtantia dicta ſunt, bene ſunt dicta.

Qũ Auer.

Auerroes vult Ariſt. in hoc cap. declarare conuenientiam inter ſenſum & rõnem circa ea quæ de ipſo cœlo ſunt dicta, necnon & eorum teſtium, qui in antiquis tẽporibus de ipſo verba obſcura fecerunt, & aſtipulationem. Sed qm̃ multa dicta ſunt de ipſo cœlo, vt ꝙ nõ ſit generabile, non augmentabile, non alterabile, & deniq; nec ſeneſcibile, circa quod horum velit Ariſt. talem declarare conuenientiam, Auer non exponit, ideo expoſitor ait Ariſt. velle adducere ſigna ad manifeſtandũ ꝓpoſitum, & ſic velle vr̃ expoſitor hæc ſigna eſſe poſita ab Ariſt. ad oĩa illa oſtendenda. Alij volunt Ariſt. redire ad declarandum cœlum eſſe æternum tria ſigna, & oẽs recte ſentiunt, quia ſi Ariſto per ſigna probat cœlũ eſſe æternũ, & ex æternitate cœli cætera de cœlo ſequũtur, vt ꝙ non ſit augmentabile, non ſit alterabile, nõ ſit ſeneſcibile, ſequitur ẽt Ariſto. redire ad probandum per ſigna etiam illa cætera. Quare q̃uis mõ textus introducatur, ſequitur recte Ariſt. redire ad probandum ꝓpoſitum per tria ſigna. Addit tñ Auerr. ſenſu conſtare, ꝙ cœlum nec alterationem, nec auctionem, vel minutionem accipiat, quia rerum cœleſtium ſcriptores, qui antiquis temporibus ſtellas obſeruarunt, ſemper illas adinuenerunt eadem ſub quantitate, & eodem in numero. Quare velle vr̃ Auer. ꝙ redeat Ariſto. ad probandum de cœlo per illa ſigna. ſolum ſempiternitatem. Nam ipſum non eſſe augmentabile, nec alterabile, conſtat obſeruatione, & inſtrumentis ſenſibilibus Sed cur Ariſt. vltra rationes intellectiles, adiecit & ſigna ſenſibilia, Auer. declarat, & dicit hoc eſſe recte factũ ab Ariſt. quia multi hoĩes non poſſunt aſſentire primis propõnibus per intellectum notis ex rõne tm̃. Cuius cauſa eſt, aut propter diminutionem innatam in natura, ſunt. n nonnulli adeo intellectu imbecilles vt ad nihil attollantur, quod ſenſus tranſcendat, quales ſunt nr̃i rudes, & hebetes, vt dicitur ſecundo phyſicæ auſcultationis libro. Alia cauſa eſſe p̃t paucitas exercitij in ſcientia, in qua tractatur de illis rationibus, ſunt. n nonnulli, qui paucitate exercitationis ĩ ſcia, non facile conſentiunt rõnibus illius ſcientiæ, vt tertio huius dicit Auer de Auicen. Tertia cauſa eſſe poteſt. Mala conſuetudo in doctrina, quæ multis annis eſt radicata falſis in fundamentis, vt dicitur ſecundo metaphy. & ponit exemplum de ſectatoribus ſuæ legis. Nam hi a pueritia ſunt aſſueti audire propoſitiones falſas, apparentes tamen, & propterea deducuntur ad negandum naturales propoſitiones, cum aſſerant nihil eſſe neceſſarium, aut poſſibile, aut impoſſibile niſi in Deo. In cæteris remouent neceſſarium, & poſſibile. Item remouet virtutes in rebus, cum dicant Deum omnia agere, & cætera quæ ſarraceni opinantur. Animaduerte tamen hęc dixiſſe Auer contra ſectatores ſuæ ſectæ, nos vero qui ueritatem habemus, non ſic dicimus, quia rebus præbemus virtutes, licet dicamus omnia agere virtute primæ cauſæ, quod etiam philoſophi dicunt. Præterea damus rebus neceſſitatem, ſaltem ex ſuppoſitione: item & poſſibilitatem & impoſſibilitatem. Sed Auerr. vult habere, nonnullos eſſe adeo ſuæ opinionis, vt nullis alijs credãt: niſi per ſenſus conſtet contrarium. Adiecit igitur Ariſt. ſigna præter rationes propter naturas hominum, q̃ nõ poſſunt rationibus aſſentire, niſi conuenerint ſignis.

Qũ Auer. Cõm. 82. Tribus de cauſis hoĩes ꝓpõnibus rõnl cõſentaneis non aſſentiũtur

Cõm. 6.

Cõm. 64.

Cõm. 14.

Qui ſunt vera ſecta.

Albumazar aliam aſſignauit cauſam, & ait Ariſt addidiſſe ſigna poſt rationes, quia ſic veritas concluſionis erit propinquiſſima veritati certæ, hoc eſt primis principijs, nam licet veritas talis concluſionis non ſit veritas primorum principiorum, eſt illi propinquiſſima, cum conſtet ſenſibus, quare ad vigorandam veritatem concluſionis, hæc ſigna ſuppleuit. Galenus vero in libr. quẽ demonſtrationem appellauit, aliam rationem adiecit, dixit enim Ariſt. addidiſſe ſigna, quia mundi æternitas non poteſt aliter probari, & propterea in libro quem compoſuit de creditis, mundum eſſe æternum repoſuit inter credita, quia non poteſt probari niſi per credita, patet igitur quare Ariſt. vltra rationes ad fecit ſigna, hęc Auer. Tunc primum ſignum ſic compoſitum eſt, locus ſubſtantiarum æternarum ac ſpiritalium eſt æternus, & aliqua ex parte ſpiritalis, cœlum eſt locus deorum, qui ſunt ſubſtantiæ æternæ ac ſpiritales, igitur cœlũ eſt æternum atq; ſpiritale Maior patet, quia locus debet eſſe locato ſimilis & accommodatus. Minor habetur. Ex opinione hominũ, qui ponunt Deos, hi. n. & ponunt Deos æternos, & ſpiritales, & oẽs tam græci q̃ barbari illos ĩ cœlis ſtatuunt. Quare ſequitur concluſio, vt ꝙ cœlũ ſit æternum & ſpiritale, æternum quidem, quatenus eſt locus Dei æterni, ſpiritale vero, qa plus præ cæteris corporibus accidit ad diuinas ſubãs. Sed occurret, quia hoĩes ẽt exiſtimant templum eſſe locum deorum, & tñ conſtat templum eſſe corruptibile, dr̃ templum eſſe locum Dei, non quidem ex parte Dei, ſed ex parte colentium Deos, quos oportet ĩ aliquo loco colere, vnde, vt recte expoſi. ait, templa corruptibilia ſunt proportionabilia hoĩbus corruptibilibus: cœlum aũt eſt incorruptibile, ꝓportionale ſubæ diuinæ. Quo vero adverba attinet, cõſideratione dignũ, ꝙ ꝙ tã barbari q̃ græci ipſum ſupremum locum Deo attribuũt: nam ut Auer. ait, oẽs gentes cõcorditer exiſtimant, cœlum eſſe locum Dei et aliorum ſpirituum, qui vulgariter dñr angeli: eſt tñ (vt dicit) dr̃ia, quia barbaræ leges & ſarracenæ angelos ponunt corporeos: græce vero ĩcorporeos: q, quo mõ ſit, illis relinquo. Secundo conſideratione dignum Deũ eſſe in cœlo (vt Auer. ait.) non vt corpus eſt in loco per circunſcriptionem, nec vt aqua in vaſe per æqualitatẽ; ſed eo modo quo dicetur in lib metaph. & quo dictum eſt in lib. 8 phyſico. Ibi. n. dictum eſt Deum eſſe in cœlo per operationem, qa ibi apparet eius operatio, de hoc dicemus in. 2. lib. huius. Conſideratione dignum tertio in tranſlationibus barbaris, quas Auer. commentat. ſcribi hoc pacto. Et oportet eſſe ſicut eſt in loco qui non diminuitur neq; corrumpitur, & reliqua, & Auerr. dupl̃r exponit, vno modo referendo verbum oportet eẽ, ad primum principium omnium. quod eſt Deus, ita vt ſit ſenſus, ꝙ Deus oportet vt ſit in loco, q̃ non diminuitur, neq; corrumpitur, ſed in loco æterno, oĩ tranſmutatione carẽte. Alio mõ referendo verbum illud ad cœlũ, .q.d. oportet cœlum eſſe in loco incorruptibili, quia cœlum eſt locus æternorum, quaſi indicet Deum & cœlũ

Dubĩ. Vbicq; deũ coli ſit vult ſed ĩ ſpũ ac ueritate.

Solutio.

Verborum cõſideratio

Deus ĩ cœlo poſſibilitate eſſe dĩcitur ob nobilitatẽ, nõ ob potentiã ac quidditatẽ.

(cum

(cum non diminuantur nec corrumpantur) eſſe cauſas tranſmutationem, & eorum quæ agunt & recipiũt tráſmutatione, hæc Auer. & fruſtra, nam nec in codicibus græcis, nec in noſtris tranſlationibus uerba hæc reperi, propterea hæc ſunt prætereunda. Quarto, animaduerſione dignum circa illa uerba, impoſſibile enim eſt alio modo, quia dixerat ſuperius, vt videlicet mortale ad immortale ſit accommodatum, ſubiecit, quia impoſſibile eſt aliter, Declarat modo Auer. quare impoſſibile eſt aliter & ait eſt impoſſibile aliter, quia cœlum ipſum oportet eſſe quoddam medium inter diuinas ſubſtantias & ſublunares res, et ideo fieri non poteſt aliter quin videlicet ſit accommodatum diuinis illis ſubſtantiis. Et quod ſit neceſſarium ipſum cœlum eſſe medium tale declarat, quia niſi cœlum eſſet tale medium, diuinę illę ſubſtantiæ non poſſent agere in ſublunaribus corporibus, quippe cum ab æterno immobili atque ſimpliciſsimo principio non poteſt immediate prouenire actio in rebus generabilibus, quibus patet quo nam modo ſublunares res alligentur diuinis illis ſubſtantiis. copulantur enim ipſum cœlum, quod eſt mediæ naturæ. Nam eo quia in ſubſtantia eſt incorruptibile, cum diuinis ſubſtãtiis conuenit. quia mutatur in loco, cum ſublunaribus, & hoc mediante, illæ ſubſtantiæ mutant nos, recte igit' dixit impoſsibile eſſe aliter, quia niſi corpus cœlicum eſſet tale, non eſſet actio, nec generatio nec corruptio, nec alteratio rerum ſublunarium, hæc Auerroes & ſapide.

Exceptum Aug. Ex his infert Auerroes errorem ſectatorum ſuæ legis, quos loquentes appellat ubique, ubi animaduerſione dignum ſectatores ſuæ legis probaſſe Deum eſſe æternum hoc enthymemate, uidelicet mundus eſt creatus; igitur Deus eſt æternus, quia facto tandem non deueniatur niſi ad æternum principium, aliter eſſet proceſſus in infinitum. Saracenorum ignorantia. Auerroes vult oſtendere ex tali enthymemate potius deduci oppoſitum, uidelicet q́ Deus nõ ſit æternus, vel q́ ſit deueniendum ad vnum corpus æternum quæ ſunt appoſita eis, quæ dicũt, & uis deductionis Auer. eſt in propoſitionibus, quarum prima eſt, q́ generatio ſit alterationis finis, vt phyſici dicunt, Secunda, q́ omnis noua productio ſit generatio, nam ex nihilo aliquid fieri perterruit omnes philoſophos. Tertia: q́ nihil alteret, nihilque alteretur niſi corpus ſit, hæc deducitur in libro de ſubſtantia orbis. Ex his tribus arguitur, mundus creatur de nouo, igitur generatur per ſecũdam petitionem. Sed per primam generatio eſt finis alterationis igitur aliquid præalterabatur, & aliqd prçalterabat, ſed per tertiam, omne alteratum, & omne alterans eſt corpus, igitur præceſsit corpus alterans, & corpus præalteratum. Quæritur de illo ſi ſit genitum, vel æternum, & cum non ſit procedere in infinitum, oportet deuenire ad corpus æternum, quod ſit primum alterans, & primum mobile, ecce quo modo ex ratione loquentium ſuæ legis deducitur oppoſitũ potius. Error auer. Sed hic homo errauit & valde, ſupponit enim omnem nouam productionem eſſe generationem, hoc eſt dicendũ ſecundum eos, qui philoſophantur ex ſenſibus. Chriſtianorum ſententia de creatione. At nos catholici tenemus quædam, quæ ſenſus tranſcẽdũt: de quorum numero eſt creatio ex nihilo. & ſic negatur illa ſuppoſitio. Vtrum vero creatio ſit naturalis, alibi diſputauimus, at nunc ſit dictum Auerroem erraſſe cũ omnibus philoſophis ſuæ profeſsionis, & ſic ex creatione non modo deducitur æternitas primi principii, ſed etiam infinitudo, cum nihil creet niſi uirtus infinita, hæc ad Auerroem.

Accidit autem hoc, & per ſenſum ſufficienter, vt ad humanam eſt dicere fidem. In omni enim prçterito tempore, per traditam inuicem memoriam, nõ mutatum vllo pacto fuiſſe videtur, aut in toto ultimo cœlo, aut in ſuarum propriarum partium ulla.

A Secundo ſigno idem probat, quod eſt per ſenſum, cum ſumatur ex obſeruatione longi temporis, & dicit, accidit autẽ hoc, quod ratione & opinione hominũ eſt probatum, etiam per ſenſum, non quidem ſimpliciter, ſed ſufficienter, vt dici poteſt ad humanam fidem, perſuaſioneq́. Nã obſeruãtes p̃terita oĩa tp̃a per traditam inuicem memoriam, ut filius obſeruat a patre, & pater ab auo, & auus ab atauo, & ſic ſucceſsione non mutatũ vllo pacto videtur fuiſſe cœlũ. dico ullo pacto, quia nec in toto ultimo cœlo, neque in ſuarum propriarum partium vlla. Aĩaduerſione dignũ aliter fieri rerum obſeruationem, quæ longiori tp̃e manẽt, & aliter rerum, quæ breui trãſeunt tp̃e. De obſeruatione. Nã celeres res obſeruantur ab oĩbus, vt q́ rheubarbarum purget choleram, omnes et ſinguli vel obſeruant vel obſeruare poſſunt, & hoc pacto obſeruatio fieri ſolet rebus ipſis in medicis, atque in multis rebus naturalibus. Tarde autem obſeruant' ſucceſsione, ut docuit Ptolemæus eo in lib. quem magnã cõſtructionem appellauit. Deprehẽſum n. eſt ſtellas nõ B errantes moueri econtra ab occaſu in ortum ſingulis cẽtenis annis gradu vno. Nã Abraches ſic obſeruauit, & Timocharis confirmauit, & cęteri per inſtrã vſque ad tp̃a Ptolemæi & ſi ſucceſsione obſeruãtium uerificatur tardus ille motus Quare cum mũdus atque cœlũ ipſum ſit tardi tp̃is, recte Ariſ. eius æternitatẽ perſuaſit ſucceſſione obſeruãtiũ. Error Ariſ. Nemo n. tradit cœlũ cœpiſſe ſuo tp̃e. Vnde & Adam non dixiſſet cœlum cœpiſſe ſuo tempore, quippe cũ ipſe ſm ſcripturã Moſis factus ſit ſexto die eiuſ mundi creatione. Quare cũ obſeruantium ſucceſſione nemo dicat vidiſſe cœlum factum, coniectura eſt de cœli ipſius æternitate Sed iſtud ſignum peccat prio, quia licet nemo ſuo uiſu poſsit teſtari de factura mundi, tñ aliquis teſtat' de factura illius reuelatione diuina, vt Moſes ipſe qui aſſerit cœlũ & terram eſſe creatũ in principio ante oĩa, & noua p̃ductione. Præterea ſecũdo, Adã potuit teſtari de hominũ principio. quia ipſe vidit ſe eſſe primum hominum, & ab eo mulierem profectã eſſe, igitur bona coniectura potuit arguere de mundi fa C ctura. Tertio, ut recte Expoſitor ſentit, quanto aliquid eſt diuturnius, tanto maius tp̃s requirit ad hoc q̃d eius mutatio deprehendatur, ſed tranſmutatio hominis non deprehenditur duobus vel tribus annis, in quibus dep̃henditur tranſmutatio canis, uel alicuius alterius aĩalis breuiorem vitam habentis, poſſet igitur aliquis dicere, q́ & ſi cælum ſit naturaliter corruptibile, eſt tamen tam diuturnum q́ totum tempus cuius memoria poteſt haberi non ſufficit ad comprehendendam eius tranſmutationem. Quare hoc ſignum non eſt neceſſarium, & hoc aduertit Ariſtoteles cum dicit hoc confirmari p̃ ſenſum, non quidem ſimpliciter ſed ea ſufficientia, quæ in humanis perſuaſionibus, ut innueret ſignum hoc non eſſe neceſſarium, ſed coniecturale.

Auerroes autem declarat primo quid ſit ſufficientia, & inquit, quod ſufficere eſt profiteri aliquid quod ſenſui uidetur nec illius contrarium apparet aliqua hora. Quæ auer. Com. 22. Duplex ueritas & ſufficientia. Secũdo, diſtinguit de ſufficiẽtia, q̃m quędã eſt p̃babilis: D tẽpore q̃n non fuerit confirmata per demſ̃ones, & hæc non eſt certa ueritas, ſed p̃pinquiſsima veritati certæ, q̃dam eſt per demſ̃ones approbata, & hæc eſt veritas certa & per hanc demonſtrationem perficiuntur, nã de cõditione bonarũ demſ̃onum eſt cõueniẽtia ſenſus, huius cauſam aſsignat & diſtinguit de duplici demſ̃one, quia quædam eſt in intellectu, ſed confirmata p̃ ſenſus, quales ſunt demonſtrationes mathematicę, quæ ſunt in primo gradu certitudinis, quædam uero eſt in intellectu, ſed non confirmata per ſenſum, & hæc bifariam eſt, q̃a aut eſt de rebus, q̃ ſunt aptę cadere ſub ſenſu, & talis demonſtratio eſt naturalis, aut eſt de rebus, quæ nõ ſunt aptæ cadere ſub ſenſu, ut ſunt res ſeparatæ atq; metaph. Duplex demonſtratio. Demõſtratio igitur prima cũ ſit cõfirmata ſenſibus, eſt certiſsima, & in primo certitudinis gradu. Secunda demonſtratio, quæ dr̃ nãlis, nõ ita certa, ſed quatenus ẽ de

rebus, quæ cadere poſſunt ſub ſenſu, eſt veritati certe propinqua, & ita in ſecundo gradu certitudinis, metaphyſica demonſtratio ob id, quia eſt de rebus a ſenſibus remotis, eſt in vltimo gradu certitudinis, quibus pa

Com. 16

tent ea, quæ Auer. ait ſecundo metaphy. Recte igitur dixit Ariſto. in textu accidere hoc ſufficienter per ſenſum, quia hæc demonſtratio, quam modo fecit de cœlo, eſt per ſenſum confirmata, quia ratio docet illam eſſe more mathematicarum demonſtrationum in primo gradu certitudinis. & hac de cauſa appellauit hāc ſufficiētiam, quoniam vno modo eſt demonſtratio certiſſima, alio modo probabilis, quo uero eſt demonſtratio per ſenſus confirmata, eſt in primo gradu certitudinis, quo vero illam ingreditur teſtificatio quædam, uidetur ſermo probabilis. Tertio Auer. declarat quo ſenſu dicta demonſtratio eſt confirmata, et ait illam eſſe confirmatam ſenſu uiſus, quia in hoc omnes gentes conueniunt, quod nunquam viſum fuerit ab hominibus cœlum fuiſſe tranſmutatum, nec uidelicet in toto, nec in parte, & tu p tranſmutationem intellige nomē commune ad omnem mutationem præter localem, hæc Auerroes. Quo uero

Cōſideratio uerborū

ad verba attinet, animaduerſione dignum Ariſto. dixiſſe nec in toto nec in parte, propter elementa, quæ nunquam fuerunt uiſa mutari, & tamen non ſunt æterna, quia licet non in toto mutentur, ſaltem in parte videntur continuo mutari.

Videtur autem & nomen fuiſse datum a veteribus etiam vſque ad preſens tempus eodem modo opinantibus, quemadmodum & nos dicimus, non enim ſemel, neque bis, ſed infinities easdem ad nos acceſsiße opiniones putare oportet. Quapropter quia primum corpus diuerſum quoddam eſt e terra ipſa, igne, aere atque aqua, æthera ſupremum locum appellauerunt a ſemper currendo perpetuo tempore illi cognomentum ponentes. Anaxagoras autem nomine hoc non recte utitur, ethera enim pro igne dicit.

Tertium ſignum eſt ab etymologia nominis, quam veteres dederunt de cœlo. Nam cœlum appellauerunt hoc nomine æthera, ab α & thin, quod eſt ſemper currere, α enim græce, latine eſt ſemper, thin vero currere, hanc autem appellationem non dediſſent, niſi opinati fuiſſent cœlum eſſe æternum, & omni mutatione carēs, uduti & nos opinamur. Occurres quia aliqui tempore Ariſto. dixerunt cœlum eſſe genitum, vt Plato, reſpōdet quod opiniones veræ ſunt innouatæ nō ſemel, aut bis, ſecundum diuerſa tempora, ſed infinities, ſuppoſita tamen temporis infinitate nam ut recte Expoſitio a diccit, ſtudia veritatis ob diuerſas mutationes, quæ e ſuperis cauſis his in ſublunaribus contingunt, deſtruuntur, verum quia mentes noſtræ naturaliter ad ueritatem tendunt, ut dicitur primo meta. ceſſantibus impedimentis rurſus emergunt ſtudia, & homines tandem perueniūt ad opiniones ueras, quæ prius fuerunt, falſas opiniones non neceſſe eſt renouari, niſi per accidens, quia nō ſunt per ſe intentæ, ſed ceu monſtra in natura, ut dicit Auer. tertio de anima, & ideo antiqui opinantes cœlum eſſe alterius naturæ ab elementis appellauerunt ſupremum locum mundi æthera, dedicantes illi nomē ab eo quod ſemper eſt, quibus increpat Anaxagoram, qui æthera ab α, & thin compoſuit æthera, ſed thin uoſuit idem eē quod vrere, quaſi ſemper vrens Nam cœlum eē igneæ naturæ opinatur. Inquit eum non recte accepiſſe, quoniam thin eſt currere, ut dictum eſt.

Etymo. Nō a αει ſed ab αειν, ab ardendo cō buſtioq; nomē hoc deduxit Ana ago.

Qūſ Auer. Com. 22.

Auerroes vero ait Ariſtotelem ideo induxiſſe teſtes Chaldæos, in quibus philoſophia fuit quandoque perfecta, quia ipſe fuit primus græcorū qui cœpit torquere problema de æternitate cœli ad partem affirmatiuā, omnes enim græci cœlum factum dixerunt, ipſe primo probauit cœli æternitatem, quam ob cauſam Ariſtoteles in ſuſpitionem neglectæ religionis incidit. Vnde accuſatus apud Hirophantam ſummum eo tempore ſacerdotem, quod mundum æternum demonſtrauerat, in Chalcidem ille aufugit, ne Athenienſes bis in philoſophum peccarent, quoniam pauloante Socratem falſis teſtimonijs contemptæ religionis crimine condemnauerant, nunquam enim caruit philoſophia neglectæ religionis ſuſpitione, aut quoniam ſapientia inſipientibus inuiſa eſt, aut quia hypocritæ eos oderunt, e quibus ſe, ſuaſque doloſas ſimulationes cognoſci ſuſpicantur.

H ereſis Ariſto. Ariſ. e grætia ob hæreſim ſuſpē git in chalcidem.

Indocti & hypocritæ doctis, ac pijs ſēp īfenſi.

Ariſto. igitur Chaldæos in teſtes adducit, quia vt dicit Auerroes, illi cum Ariſtotele opinabantur. Dicebant enim cœlum eſſe quintum præter quatuor elemēta corpus, & nomen ei impoſuerunt ætherem a curſus eius velocitate atque perpetuitate. Et quia ſic de cœlo ipſo Chaldæi opinabantur, ſequi etiam uidetur ad illos quod cœlum contrario caruerit, quia ubi contrarium habuiſſet, cum illud non potuiſſet eſſe aliquod quatuor elemētorum, oportuiſſet eſſe ſextum adhuc corpus, quod eſſet cœlo quinto contrarium. Nam contraria oportet eſſe paria, & duo, ut in quatuor videmus elemētis, ſequitur ſecundo etiam ad eos cœlum caruiſſe materia, & eſſe æternum, nam ſi caret contrario, oportet ut materia careat, & æternum ſit. Secundo Auerroes oſtendit ſyllogiſmū, quo Anaxagoras errauit. Syllogizauit enim, ſic, æther eſt corpus leue, et ueIociter motum, ignis eſt corpus leue, & ueIociter motum, igit ignis æther, patet ſyllogiſmum eſſe in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis, hæc Auerroes.

Sed utrum artes, opiniones, & ſcientiæ poſſint renouari, non parua eſt quæſtio. Primo, quia Auerroes credidit de opinione Ariſtotelis eſſe, intellectum humanū debere ſemper eſſe in maiore ſui ſubiecti parte perfectū, nihilque illi deeſſe de ſcibilibus, quæ eius perfectionem efficiant. Secundo, rerum ſcientia eſt animæ rationalis perfectio, homines ſecundum Ariſtotelem ſunt perpetui ſaltem ſpecie, ita ut nunquam rationalis anima mundo deſit, igitur eius perfectio nunquam deficere debet.

Quæſtio. 1.

Tertio, vnicuique perfectibili natura creauit perfectionem illi coæuam: ſaltem in aliquo indiuiduo ſuæ ſpeciei. Cum igitur homo ſit perfectibilis a ſcientia, omnes enim homines natura ſcire deſiderant, ſaltem aliquis homo debet eſſe ſemper in ſcientia ipſa perfectus, & ita, nihil noui ſcire, quod non ſciebantur. In contrarium eſt Ariſtoteles hic, & primo Meteo. & duodecimo metaphy. vbi opiniones, artes, & ſcientias infinities renouari aſſerit. Auerroes, cuius doctrina apud latinos eſt in honore habita, opiniones, artes, ſcientias, mores, inſtituta, leges, & conſtitutiones, in certa atque conſtituta regione deleri atque corrumpi, renouari vero denuo autumat, at per totum mundum ſimpliciter illas deſinere atque vniuerſum impoſſibile eſſe affirmat, immo neceſſe eſt ut ſemper in aliqua mundi regione intellectus ipſe ſit in ſui ſubiecti parte maiore perfectus, atque plenus, ne fruſtra ſit aliquid in natura, huic opinioni videtur aſſentire Ariſto Nam ipſe mundum fecit æternum, & hominem æternum, & in libris ſuæ philoſophiæ voluit ſcientias, artes, & opiniones, eſſe animæ humanæ perfectionem, ſi igitur homo eſt æternus eius anima nō debet eſſe abſque propria perfectione, aliter eſſet tunc aliquid fruſtra in natura. Sed hæc poſitio nec eſt vera, nec peripatetica, uera quidem non, quia certum eſt diluuium fuiſſe generale, in quo omnes homines fuerunt corrupti, ut credidit græca uanitas, & rurſus renatum mortale genus apud Scythiam ſagam, aut paucos fuiſſe ſaluatos ut dicit Ariſt in lib. politicæ, in quibus artes, ſcientiæ, & opiniones non modo fuerunt deletæ, immo

Opio auer.

Cōfutatio

immo compluribus temporibus corruptæ: vt dicit Plato in libro de legibus, & in timæo, dico compluribus tēporibus corruptę, quia poſt diluuium homines exules per ſyluas viuebant ruditer ad modum brutorum, qui cum a feris nimis inuaderentur, ſe neceſsitate ſalutis in locum vnum congregarunt, ut illis ſuis copiis reſiſterent et ſic facta fuit communio, quam græci Polin, hoc eſt ciuitatem appellant, qua facta cœperunt artes, quibus hominum genus viuit, opiniones & ſcientiæ, ad quas rationalis anima naturaliter inclinatur, mores, ſine quibus ciuitas ſtare non poſſet. Quare patet compluribus temporibus corruptas fuiſſe artes, opiniones, & ſcientias. Peripatetica vero non eſt, quia Ariſto. ſecundo Poli. libro tradit diluuium, ubi totum mortale genus fuit corruptum, & rurſus autem renatum, aut pro parte ſaluatum, quare oportet fateri artes, ſcientias, & ſtudia veritatis fuiſſe non ſemel, aut bis renouata. Ariſtoteles igitur ſentit artes, opiniones, & ſcientias, atque ueritatis ſtudia fuiſſe non ſemel renouata. Vbi primo animaduerſione dignum multum referre opiniones & ſcientias mutari, & illas corrumpi. Mu- B tantur quidem opiniones, & ſcientiæ, & artes, quēadmodum & mores, quando propoſitiones ex quibus proficiſcuntur mutantur de vno contradictorio ad aliud. Mutantur vero mores, quando leges & conſtitutiones mutātur, ut dicitur Primo Ethicorum. Corrumpuntur uero quando deſinunt eſſe. & hoc quādo homo, qui eſt artium, opinionum, & morum ſubiectum, deſinit eſſe. Vnde, ſi in diluuio deſiit homo eſ omni ex parte, ſine dubio artes opiniones, ſcientiæ, mores, & veritatis ſtudia deſierunt. Secūdo animaduerſione dignum, ꝙ propoſitionum, e quibus artes, opiniones ſciētiæ, & ſtudia veritatis proficiſcuntur, aliæ ſunt primæ, & omnibus communes, quæ græce dicūtur axiomata, uerbi cauſa in ſcientiis, ut omnis ignis eſt calefactorius, Omne totum eſt maius ſua parte, & eiuſmodi. In moribus, omnis pater honorandus, amicis bene faciendum eſt, & cæteræ id genus. Aliæ ſunt verę & neceſſariæ, ſed non omnibus communes, & harum, alię ſunt, de quibus neutro modo opinamur, quoniam am- C bæ partes contradictionis ſunt occultæ, ut ſtellæ ſunt numero pares, uel impares. Aliæ ſunt quarum vtraq; pars contradictionis eſt aliqua ex parte probabilis, verum interdum æqualiter, nonnunquam altera magis altera, vt ſi anima rationalis ſit immortalis, ut ſi mundus ſit æternus, & id genus, ambæ enim contradictionis partes ſunt probabiles, licet altera, altera magis. His acceptis. Ariſtote. primo diceret, artes, ſcientias, opiniones, atque veritatis ſtudia fuiſſe corruptas omni ex parte, probatur, q̄a apud ipſum fuit diluuium, in quo totum mortale genus fuit diſſutum, & poſtea renatum, vel ſaluatum in tam parua parte, ut perfectæ artes, opiniones, ſcientiæ, & ſtudia ſaluata fuiſſe potuerint minime, modo, deſinente ſubiecto, deſinit accidens illius, quare eſt res rationi conſentanea, vt artes, ſcientiæ, & opiniones deſierint. Secundo diceret, artes, opiniones, & ſcientias, non ſemel fuiſſe mutatas, nam remanente ſubiecto, utpote homine, propoſitiones e quibus proficiſcuntur artes, opiniones, & ſciētiæ, mutantur, D igitur & artes, ſcientiæ, & opiniones. Tertio diceret, remanente homine, illas non fuiſſe mutatas omni ex parte, probatur, ꝙ artes, opiniones, & ſcientiæ, mutantur propoſitionibus mutatis e quibus illæ proficiſcuntur, at propoſitiones omnes mutari non poſſunt, non enim propoſitiones omnibus communes, quæ ſunt ſicut locus ianuę, mutari poſſunt. primo meta. nec propoſitiones de quarum contradictorio, neutro modo opinamus, quoniam de contradictoriis nihil opinamur, igitur illæ non poſſunt mutari quo ad nos. Reſtat igitur artes opiniones ſciētias, & ſtudia mutari ſecundum quid remanentibus hominibus, quia ſolum quo ad propoſitiones probabiles, quarum contradictoria nos opinamur. Quibus patet artes, opiniones, & ſtudia veritatis poſſe omni ex parte corrumpi, mutari vero minime corrumpi quidem, quia homo poteſt omni ex parte deſinere, mutari vero nō, quia

A non poſſunt mutari niſi ſint quod enim mouetur, eſt, at ubi artes, opiniones, & ſcientiæ ſunt, non poſſunt mutari omni ex parte, quia ſaltem quo ad primas communes propoſitiones ſunt immutabiles. Quarto diceret Ariſ. opiniones, artes, ſcientias, & ſtudia infinities fuiſſe genitas corruptaſque, infinities mutatas. hoc eſt ſpeciatim dicendum ſecundum Ariſtote. & Chaldæos qui mundum æternum autumant, nam ſuppoſita æternitate mundi deſolationes contingunt in mundo non ſemel, aut bis, ſed infinities, ad ſecundum nos & Sacros Viros, opiniones artes, ſcientiæ, & veritatis ſtudia poſſunt corrumpi & renaſci, itemque & mutatio non ſemel aut bis, verum infinities minime, cum ſupponamus mundum eſſe factum.

Sed de cauſis corruptionis atque renouationis horum tranſigamus & primo ſumamus artes, opiniones, ſcientias, & veritatis ſtudia deſinere atque renouari non poſſe niſi deſinente & renouato homine. Mutari etiam minime niſi aliqua mutatio contingat homini, Quibus & quot cauſis homo deſinat & remouetur, quibus etiam mute- B tur, non leue eſt tranſigere. Deſinit igitur homo primo ob diluuium, græca enim vanitas credidit totum mortale genus in diluuio fuiſſe interemptum, totumque renatū, in ſcythia ſaga, vt Euripides inquit. Secundo ob aeris mutationes, quia propter peſtem, uniuerſalemque regionis luem, vbi & ſapientes & rudes deſinere ſolent, vt in peſte quæ fuit anno. 1245. illa enim peſte omnes ſapientes Galliæ, Græciæ atque Italiæ periere, ut etiam aliquando contingit Ægypto. Item & propter terræ motum, in Aſia enim terræ motum ſub Tyberio Cæſare fuerunt. 12. vrbes vna nocte proſtratæ, ubi plures ſapientes periere. Similiter in Lacedæmonia, quem Anaximander vaticinatus eſt. Tertio deſinit homo propter bella, ut & nos legimus & uidimus. Vnde in bello Gothorum & Longobardorum & homines ſapientes & libri fuerunt corrupti, ob quos uſque ad noſtra tempora artes rudes & ſcientiæ craſſæ habitæ ſunt. Mutantur uero opiniones, artes, ſcientiæ & ſtudia veritatis. & propter has cauſas, & potiſſimum propter dogmata ſiue ſectas. Cum enim emergit C vir aliquis, cui ſumma præbetur fides, dogma emergit nouum. illinc mutantur artes, opiniones, & ſcientiæ. Vnde temporibus Bacconis uiri eruditi Apud Pariſium fuit prohibita philoſophia Ariſtote. Auer. & Auicen ut ipſe narrat, donec emerſerint ſancti viri, qui illam non dannauerunt, ut Albertus, Thomas, Henricus, et alii. Renouantur uero artes, ſciētię, & ſtudia ueritatis renouato aut mutato homine. uerum non ſtatim, ſed ex admiratione, vt dicit Ariſto. cum enim Homines aliqua admirantur, quærunt rei dubiæ cauſam, inde ſiſcitantur ad rerum euentuumque cauſas inueniendas, poſtea admiratione aliquas congregant opiniones, quæ ſi bene dictæ ſint, a poſteris ſeruantur, ſin autem male poſteriores illas corrigendo tādem ueritatem attingunt, & ſic renaſci tandem incipit veritas, ut Ariſto. inquit ſecundo metaphyſi. hę ſunt cauſæ ſublunares. Cælicæ uero cauſæ non vna ratione habentur. Nam Albumaſar rerum cœleſtium obſeruator, mu- *Cælicæ cauſę.* D tationem, corruptionem, & renouationem, tribuit mutatis coniunctionibus, quæ fiunt variis temporibus, & non modo ſcientiarum, opinionum, artium, & morum, immo ſectarum, dogmatum, et cæterorum grandium, quæ hic viſuntur. Petrus Aponenſis hæc ad motum ſtellarum non errantium reducit, quatenus caput Arietis ſtellarum non errantium ſua peragratione per. 12. ſigna. 16. angulos deſcribit, ad quorum quemlibet cum acceſſerit, magnæ mutationes hic ſpectantur. Vnde credidit ꝙ coniunctio trium capitum, quæ fuit prope Saluatoris Geneſim, nouę religionis fuerit cauſa, & cæterorum, quę tunc apparuerunt ſub luna hæc de quæſito. Tunc ad rationes factas in principio reſponderem, illud quod Auerr. credidit de Ariſtotel. poteſt eſſe erroneum, cum hiſtoriæ narrent contrarium, immo poſt diluuium generale gentes fuerunt adeo rudes (ut Plato tertio Libro de legibus, inquit) vt vix humani quicquam habuerunt, quā

ratione eſt conſonum veritati, eo tempore homines, fuiſſe & ignaros, & inſcios.

Ad ſecundam dicerem intellectum quandoque p tempus fuiſſe imperfectum quo ad ſcientias & moralem vitã, tamen ſemper habebat principia naturalia, quibus perfici poterat, nec habeo pro abſurdo intellectum ſtare ſine ſui perfectione accidentali pro aliquo tempore, modo nihil ſibi deſit eſſentialis perfectionis, qua poteſt venire ad accidentalem. Ad tertiam dico, aſſumptum eſſe verum de perfectione eſſentiali, de accidentali uero fallit, ut omnib⁹ conſtat, & de dubitatione hactenus.

An cœlũ ſit augmẽtabile uel diminuibile.

QVærunt ſecundo, ſi cœlum ſit augmẽtabile, diminuibileque. & uidetur ꝙ ſic, primo quia cœlum uiuit, igitur eſt augmentabile. anteceděs ſupponatur ex ſecundo libro huius. deducitur uero conſequentia, qa nihil uiuere poteſt, niſi primo gradu vitæ, at primus gradus vitæ ſecundo de anima libro, eſt vegetatiuum, cuius tria opera ſunt, nutrire, augere, & generare. igitur, ſi uiuit, oportet habere vegetatiuum gradum. igitur eſt augmentabile. Secũdo, cœlum eſt quantum, igitur augmentabile & diminuibile: antecedens patet quia mouetur: deducitur conſequẽtia, quia omne quantum eſt diuiſibile in infinitum, & augmentabile. Tertio: virtus e qua cœlum dependet, eſt infinita, vtpote virtus Dei, igitur ex parte illius cœlum eſt augmentabile: & omnipotẽtię actiuæ reſpondet paſsiua, igitur ex parte ſui etiam eſt augmẽtabile. Oppoſitum ſentit Ariſto. Pro declaratione. primo animaduerſione dignum, vt Auer. inquit triſariam eẽ auctionem, diminutionemque aut accumulatione qua augentur partes, & cumulus, aut rareſactione qua augentur & elementa, aut intus ſuſceptione & conuerſione alimenti in ſubſtantiam alicuius, & hęc eſt vera auctio uel iminutio, quæ competit omnibus uiuentibus, & nullis aliis. Secũdo animaduerſione dignum augmentabile & diminuibile bifariam poſſe exponi, aut per negationem, aut p affirmationem. per negationem augmentabile exponitur quemadmodum exponitur ipſum poſsibile, nam poſsibile per negationem dicitur omne non implicans contradictionem. uel magis logice omne illud quo poſito in eẽ, non ſequitur contradictio, qua ratione diceretur cœlum quieſcere eſſe poſſibile apud nonnullos. Poſsibile vero per affirmationem eſt illud, quod, ſi per potentiam exiſtentẽ in ipſo & in agente poneretur in eſſe, non ſequitur impoſſibile, ut hominem currere ſi ſederet. Augmentabile igiť per negationem eſt omne illud quod non implicat contradictionem fieri maius, per affirmationem vero eſt illud quod per principium exiſtens in eo eſt aptum fieri maius. quomodo puer eſt augmentabilis, quia in eo eſt humiditas & calor vitalis, quæ ſunt principia, quibus puer eſt augeri aptus. Tunc iuniores dicunt primo ꝙ cœlum nec eſt augmentabile, nec diminuibile vtroque modo exponendo augmentabile & diminuibile, & omni ſpecie auctionis, & diminutionis & ſic poſitio reſoluitur in duo, quia volunt cœlum non eſſe augmentabile per principium in eo, & ꝙ implicet contradictionem ipſum fieri maius vel minus, cui poſitioni conſentire uidetur Ioannes, & vtunť ratione, & primo probant quod cœlum non ſit augmentabile per affirmationem, quia quouis modo ſumatur auctio, nullum eſſe poteſt principiũ in cœlo, quo ipſum poſſit fieri maius uel minus, quoniam omne quod poteſt fieri maius uel minus per principiũ exiſtens in eo, habet ſaltem materiam. at cœlum (ut uiſum eſt) caret materia, igiť non poteſt fieri maius per principium in eo. Præterea omne quod poteſt fieri maius uel minus, quauis auctionis ſpecie, poteſt generari & corrumpi, ſaltem ſecundum q̃d, at cœlum nullo pacto eſt generabile nec corruptibile. Inſuper, omne quod poteſt fieri maius & min⁹ per principiũ, quod exiſtit in eo, habet contrarium, at cœlum omni caret contrarietate, cœlum igitur non eſt augmentabile nec diminuibile, quouis modo ſumatur auctio, p affirmationem. Secundo probant cœlum non eſſe augmentabile

B per negationem, quia vbi cœlum eſſet maius uel minus non implicaret contradictionem: tunc extra cœlum, aut eſſet vacuum, aut non implicaret contradictionem eẽ vacuum. deducitur, quia cœlum eſſe maius ꝙ̃ nunc ſit, requirit vacuum extra ipſum, igitur ſi implicat contradictionẽ eſſe tale uacuum extra, implicat etiam cœlum fieri maius uel minus. Sed hæc poſitio licet ſit naturalis, non eſt catholica quoniam ſecundum Catholicos cœlum fuit factũ a deo, igitur potuit eſſe maius uel minus virtute Dei, igitur & nunc deus poteſt ipſum facere maius vel minus ꝙ̃ modo ſit. Propterea dicerem aliter, ut naturalis philoſophus, aliter ut catholicus, ut naturalis philoſophus dicerẽ omne poſsibile eſſe, non implicans contradictionem, & omne non implicans contradictionem eſſe poſsibile, quia phyſice ſentiendo idem eſt poſſibile per affirmationem exponibile, & per negationem exponibile, quia omne illud quod non implicat contradictionem, poteſt poni in eſſe ſecundum philoſophos, quia poſsibile ſecundum philoſophos eſt, quo poſito in eſſe, nullum ſequitur impoſsibile. At ſecundum catholicos differt poſsibile per affirmationem a poſsibili per negationem, nam multa ſunt poſsibilia per negationem, quæ non ſunt poſsibilia per affirmationem, ut infinitum corpus eſſe, eſt poſſibile per negationem ſecundum quoſdam, quia per potentiam diuinã fieri poteſt, itemque mundum eſſe perfectiorem, & cætera id genus, hęc uero non ſunt poſsibilia per affirmationem, quia nullum tale eſt fieri aptum per principium inclinatiuum exiſtens in eo. Ex his ſequitur quæſiti dilucidatio. Nam phyſicæ ſentiendo, oportet dicere nullo pacto cœlum eſſe augmentabile uel diminuibile, quia nulla ſpecie auctionis, & nullo modo exponendo ipſum poſsibile augmentari. Sed conſtat cœlum non eſſe augmentabile per affirmationem, igitur nec per negationem. Catholice vero dicerẽ cœlum eſſe augmẽtabile per negationem, quoniam non implicat contradictionem cœlum fieri maius per potentiam exiſtentem in agente, & non in cœlo. Secundo dicerem cœlum non eſſe augmentabile per affirmationem, quoniam in cœlo nullum eſt principium inclinatiuum ad aliquam ſpeciem auctionis. Ad rationem qua probatur cœlum implicare contradionem eẽ maius, quia tunc relinqueretur vacuum, reſpondeo nec uacuum extra cœlum implicare contradictionem. præterea, ſi Deus augeret cœlum, Deus crearet plenum, & ſi cœlum minueret annihilaret plenum. Quare non ſequitur contradictio. Per hæc ſoluuntur rationes. Ad primam dico, ꝙ cœlum uiuit uita æterna, & non uita mortali, & ideo non oportet augeri nec nutriri, & cum dicitur vegetatiuum eſſe primum gradum uitæ. Verum eſt in rebus mortalibus, ut dicitur ſecundo de anima. Ad ſecundum dico cœlum eſſe diuiſibile ſecundum rationem mathematicam, & hac ratione eſt augmentabile. Ad ſecundum rationem phyſicam minime, quia caret materia & contrario. Ad tertiam patuit ſolutio, nam phyſice, deus fecit mundum ab æterno perfectum, quo melior eſſe non poteſt, nec maior, catholice conceditur totum. Hæc de ſecunda quæſtione.

TErtio quęrunt, ſi cœlum eſt alterabile. Et videtur ꝙ ſic. Primo ex eclipſi lunæ, ubi conſtat Lunã ipſam alterari. Secundo ſol in æſtate eſt intenſius calidus q̃ in hyeme, igitur calor Solis gradualiter intenditur. Vltra, ſed omnis gradualis intenſio qualitatis paſsibilis eſt alteratio, igitur Sol alteratur. Tertio, omne alteri contrarius eſt alterabile, cum omnis alteratio vertatur inter contraria, Sol eſt contrarius his inferis rebus, quia illas corrũpit, & generat, igitur ſol eſt alterabilis. Quarto, inter ſtellas eſt cõtrarietas vt inter Solem & Saturnum, inter Martem & Venerem, vt Ptolomæus inquit, in primo Apotelesmatum, igitur inter ſtellas eſt poſſis alteratio. Vltimo inter ſtellas eẽ põt maxima diſtãtia, igiť cõtrarietas, q̃a vt dicitur Decimo Metaphyſi. contrarietas eſt maxima diſtãtia. antecedens declaratur, quia ſi altera ſtella conſtituatur

in ortu, & altera in occaſu. hæ maximæ diſtant, igitur cõtrario, & accedit ad hæc ꝙ tales ſtellæ dicuntur diametraliter oppoſitæ apud aſtronomos. In cõtrarium eſt Ariſt. in litera. Ptolomæus in primo apotoleſmatum, capite de luna, uolens reddere cauſam, cur luna eſt humidior cæteris ſtellis, ait quia ipſa mutuatur humores a uaporibus terræ, & ita uellæ uidetur coelum eſſe alterabile, in paſsibilibus qualitatibus. Sed aduerſus Ptolomæum aſſurgit Albumaſar primo. ex eo quia Luna non eſt ſic terræ proxima, ut poſsit humoribus terræ refici, quippe cum uapores non ultra 16. ſtadia putetur attolli (vt phyſici ſcribũt) Secundo, quia nec ſtellæ nec cælum elementaris qualitatibus inficitur, ut tradit Ariſto. hic & ſecundo coeli. Propter hæc Ioannes in quæſtionibus tenet coelũ eſſe alterabile alteratione æquiuoce dicta, quæ quidẽ eſt de priuatione ad habitum, non autem alteratione vniuoca, quæ eſt de contrario in contrarium, vnde in reſponſionibus concedit coelum eſſe alterabile alteratione perfectiua, non autem alteratione corruptiua. Ego vero dico, ꝙ, ſi Ioannes intelligat de alteratione reali errauit, quia nec perfectiue, nec corruptiue alterari poteſt coelum realiter, quoniã omnis alteratio realis eſt in qualitatibus permanẽtibus in ſubiecto, quæ non ſolo motu locali acquiruntur deperdunturue, at coelum ſolo motu locali acquirit deperditq; qualitates, quibus alteratur, ut lumen & aſpectum, & cætera id genus, igitur coelum nullatenus alterari poteſt alteratione reali. Quare ſi Ioannes intelligit de alteratione intẽtionali, recte ſentit, quoniam alteratio intentionalis fit in qualitatibus momentariis, tranſitoriiſque, quæ non habent permanentiam in ſubiecto, quæque ſolo motu locali acquirunt deperdunturque. Et hæc eſt intentio Auer. in B loco, qui dicit qualitates quarum alteratio non eſt contradictio ſecundum ſuum eſſe non eſt poſsibile ut fit in eo ſecũdum mutationem & ſecundũ eſſe hoc eſt qualitates, quarum alteratio non realiter illas abiicit, non eſt poſsibile vt mutentur, & ſint in coelo ſecundum eſſe reale. Hæc Auer. idem octauo meta. ut ſequenti patet. Sic igitur dicendum alteratione reali coelũ non eſſe alterabile, nec corruptibile, alteratione uero intentionali & in qualitatibus trãſitoriis, quæ ſolo motu locali acquiruntur deperdunturque, non tantum eſt poſsibile coelum alterari, immo de facto luna eclipſatur, non quidem propter mutationem in ſubſtantia, uel in qualitate permanente, ſed propter motum localem, quia ſubintrat luna ipſa vmbram terræ, & hoc eſt peripatetica interpretatio. Tunc ad rationes. Ad primam patet ſolutio, nam coelum eſt alterabile intentionaliter, & hoc pacto luna alteratur a ſole. Ad ſecundam dico, ꝙ ſol nec in hyeme, nec æſtate eſt calidus, ſed bene caloris productiuus, & magis æſtate per accidens, quia magis venit ad apicem noſtrum. Ad tertiam dico, ꝙ ſol nec eſt contrarius, nec ſimilis his, quæ ſunt hic, ſed bene cõtrarius vel ſimilis virtualiter, quia eſt productiuus alicuius, quo res hæ corrumpuntur vel generantur, & ex hoc non ſequit̃ ſolem eſſe formaliter alterabilem, ſed bene per accidens ratione motus adductiuus conuenientis uel contrarii. Ad quartam aſtronomi appellant ſtellas contrarias, uel quæ ſunt contrariorum productiua, uel cõtrarium hæreſum, vt dicit Ptolomæus, & hoc pacto ſol & ſaturnus ſeſe habent, quia ſol caloris ſaturnus frigoris eſt productiuus. Saturnus & mars etiam oppoſiti, quia diurnus eſt ſaturnus, mars nocturnus. Ad vltimam dico, ꝙ non omnis maxima diſtantia eſt contrarietas, ſed omnis maxima diſtantia gradualis, ut nunc loquimur, & hæc non eſt reperibilis inter ſtellas. Vtrum uero Ptolomæus uoluerit lunã refici uaporibus terrenis, in noſtro libro eruditionum acutiſsime, diſputamus contra Albumaſarem, & tu lege illic. Hæc de tertia quæſtione.

Patet autem ex dictis, cur ĩpoſsibile eſt numero plura eſſe ea, quæ ſimplicia corpora dicuntur. Simplicis.n. corporis motum, ſimplicem eſſe neceſſe eſt. Solos autem hos ſimplices dicimus eẽ, & circularẽ & rectũ. et huius duas partes, alterã qdẽ e medio, alterã uero ad mediũ.

Expoſitor facere uidetur hic nouum caput, quia vult, ꝙ Ariſto. oſtẽdat præter dicta corpora uidelicet quatuor elementa, & quintum vniuerſi, integritas non expoſcat ſextum corpus, ſed ꝙ ſit contenta his quinque tantum. (Quę expoſitor.)

Auerroes uero uelle uidetur Ariſ. ex dictis addere corollarium, quod ex dictis facile poteſt eſſe excerptũ. Sed quouis modo exponatur, ſyllogiſmus eſt, quot ſunt motus ſimplices, tot ſunt corpora ſimplicia. quinque ſunt motus ſimplices, quia circularis & rectus, & rectus ducitur in quatuor, quia in deorſum & ſurſum, & motus q deorſum, eſt deorſum ſimpliciter, uel in reſpectu. et qui ſurſum: etiam in duos, quia uel ſimpliciter, uel in reſpectu, igitur quinque ſunt motus ſimplices, & non plures nec pauciores. igitur integritas vniuerſi non plura corpora expoſcit, & hoc inquit { Patet autem ex dictis & cur impoſsibile eſt numero plura eſſe ea, quæ ſimplicia corpora dicunt̃, } & quia dixit hoc patere ex dictis, coniectura eſt Ariſto. feciſſe corollarium, vt ſentit Auer. Ponit autem propoſitiones radicales, quibus res hæc deducitur, vt Auer. ait quarum prima eſt, corporum ſimplicium motus debent eſſe ſimplices, & e cõtra, motus ſimplices eſſe debent corporum ſimplicium, & per hanc vult habere Auer. tot eẽ corpora ſimplicia, quot ſunt motus ſimplices. Secunda, quinque ſunt motus ſimplices, duo primi, videlicet rectus & circularis, & rectus primo ducitur in duos, quia in motum e medio, & in motum ad medium, & quilibet horum in duos, vt dictum eſt, quia motus e medio eſt, aut ſimpliciter, aut in reſpectu, ſimiliter & mot⁹ ad medium, igitur motus rectus multiplicatur in quatuor, & circularis eſt vnus tantum, igitur quinque ſunt motus ſimplices, quibus ſequitur quinque eſſe corpora ſimplicia. harum propoſitionum maiorem tangit dicens { Simplicis.n. corporis motum ſimplicem eſſe neceſſe eſt, } per hãc vult habere toto eſſe ſimplicia corpora, quot ſunt motus ſimplices, quæ erat maior Minorem ſubſcribit, & inquit { Solos autem hos motus ſimplices dicimus eſſe, & circularem & rectum, & huius, videlicet recti duas partes, alteram quidem, qua pergitur e medio, alteram vero qua itur ad medium, & quælibet harũ duplex eſt, quare qnq; ſunt motus ſimplices, igitur quinque erunt corpora ſimplicia, hoc Ariſto & Auer. (Quæ Cõ. 23.)

Sed occurres quia non vnus tantum eſt motus circularis, cum ſaltem ſint duo, videlicet diurnus ab ortu in occaſum. & proprius ab occaſu in ortum. primo motu mouetur primum mobile, ſecundo vero mouentur cæteri orbes, quæ ratio docet ſaltem mobile circulare eſſe geminæ naturæ, igitur erunt ſex corpora ſimplicia. Præterea, multi ſunt motus circulares, ut dicunt Mathematici, quoniam tot quot orbes, qui ſunt plures quatuor, igitur non tantum quinque ſunt motus, nec corpora. Ad hæc, motus e medio, & ad medium vnus videtur, quia aqua mouetur e medio, quia ſupra terram, & ad medium, quia ſi remoueatur terra, ueniet vſque ad medium. Præterea, idem eſt deſcenſus & aſcenſus, nam aer qui mouetur a cõcauo lunæ ad concauum ignis deſcendit & eodem motu aſcendit, quia mouetur ſupra aquam & terram. Reſpõdetur ꝙ tantum ſunt tria prima corpora ſpecie diſtincta, & non plura ſpecie diſtincta, nec pauciora. Vbi aĩaduerſione dignum, motum circularem eſſe vnum tantum ſpecie, quoniam omnis motus circularis eſt circa mediũ. modo, ferri circa medium cõſtituit vnum motum ſpecie ſimplicem. Duo uero ſunt recti primi motus. quia alter, quo itur ad medium, alter quo pergitur a medio, ferri autem ad medium conſtituit motum ſimplicem rectum, ferri a medio etiam conſtituit alterum. igitur duo tantum ſunt motus recti primi, quare prima corpora ſpẽ & ſimplicia tria tantum ſunt, graue, videlicet & leue. & neutrum: & hoc Ariſto. concluſit. Quod ſi uelis multiplicare rectos motus in duos, erũt corpora ſimplicia qnq;, ut fecit Auer. (Solo.)

Quod ſi velis multiplicare rectos in duos, & circularem in tot quot ſunt orbes, erunt multo plura quinque Ariſt. autem tantum aſpexit ad primas motus ſimplicis differẽtias, quæ ſunt tres, uidelicet e medio, ad medium, & circa medium, & ita tria corpora tantum prima eſſe declarauit graue, leue, & neutrum. Auer. reſpexit ad primas differentias, & ad ſubalternas, & ideo dixit quinque, qui vellent vlterius reſpicere, adhuc adderent, per hæc ad primã rationem. Ad ſecundam principalem de motu aquæ, patuit ſol. nam aqua naturaliter mouetur ad concauum aeris, per accidens autem ad replendum vacuum, mouentur & aqua & aer & ignis etiam. & ſic idem corpus poteſt aſcendere per ſe ad vnum elementum, & per accidẽs deſcendere ad illud. Per idem ad illud de aere. diceremus aerem per ſe deſcendere ſecundum quid reſpectu ignis, aſcẽdere reſpectu aquæ & terræ. nec eſt impoſsibile idem corpus aſcendere & deſcendere deſcẽſu & aſcenſu in reſpectu. Simpliciter uero nullum corpus eſt tale, hæc de dubitatione.

Quod autem circulari motui non ſit alia latio contraria, multifariam quiſpiam fidem ſumet.

πλεοναχῶς, multifariã, ex compluribꝰ ex multis.

Concluſio, quam nunc enititur probare, eſt, motui circulari nullum motum poſſe contrarium eſſe. Neceſſitas capituli eſt (ut ex Simplicio colligitur) tum ex ante dictis, tum ex poſt dictis. ex ante dictis quidem, quia probauit cœlum non eſſe generabile nec corruptibile: per hoc quia caret contrario. probauit autem cœlum carere contrario, quia motus circularis, quo cœlum mouetur, caret cõtrario, quare in illa probatione ſuppoſuit motum circularẽ carere contrario. Cogitur itaque nunc ſuppoſitionem quam tunc aſſumpſit, probare. Ex poſt dictis vero. q̃a probauit tria tantum eſſe ſpecie prima mundi corpora, graue, leue, & neutrum, uel q̃nque, vt Auer. dixit, & hoc probauit ſupponendo motui circulari nullum eſſe motũ contrarium, quia ubi eẽt contrarius, poſſet dici q. quemadmodum eſt duplex corpus, quod mouetur motu recto ob eius motus contrarietatem, ita etiam duplex corpus quod moueretur motu circulari, ob contrarietatem motus circularis. Hoc autem dici non poſſet, ſi motui circulari nullus motus prorſus ſit contrarius. Quare ꝓpter poſt dicta, cogitur declarare motui circulari nullum eſſe motum contrarium, & hoc pacto. Auer. exponere videtur hunc locum, vult concluſionem præſentem eſſe vtilem, tum ad ea, quæ antea dixerat de cœli æternitate, tum ad ea, quæ poſtea adiecit de numero primorum corporũ quæ ſunt mundo neceſſaria, & ſufficientia. Quo uero ad uerba attinet, Ariſt. per fidem intelligit (vt Auer. inq̃t) non abundantiam exiſtimationis, hoc eſt nõ credulitatẽ, quæ habetur per ſyllogiſmum dialecticum, ſed fidem perfectam, quæ eſt ſcientia per demonſtrationem, procedit enim Ariſto. hic non ex creditis, atque probabilibus, ſed ex neceſſariis.

Quæ Auer. Cõ. 24.

Primo quidem quia circulari rectum opponi maxime ponimus. Nam concauum & curuum non ſolum inter ſe opponi uidentur, ſed etiam ipſi recto, vbi coniuncta ſint, atque ſimul ſumpta. Quare, ſi qua eſt contraria, eam lationem maxime quæ ſuper rectum ſit, circulari contrariam eſſe neceſſe eſt.

Rectũ τὴν εὐθεῖαν

Trifariam (ut expoſitor inquit) poteſt motui circulari conſiderari motus contrarius, aut ut motui circulari rectꝰ ſit contrarius, aut ſit aliqua contrarietas in ipſis partibus motus circularis, aut ut vni motui circulari alius motus circularis ſit contrarius. Ariſt. igitur primo declarat motui circulari motum rectum non eſſe contrarium, & incepit primo ab hac conſideratione, quia maxime uidetur circularis motus recto opponi: quoniam differunt ſpecie, et genere conueniunt. Præterea, quia ex hac probatione quaſi habetur ꝓbatio in aliis, unde ſyllogizat hypothetice ſic, ſi circulari motui uidetur aliquis motus cõtrarius, maxime videtur motus rectus, ſed rectus motus illi non opponitur: igitur nullus. Maior probatur, quia concauũ, & curuũ, quæ ſunt circularia imperfecta, uidentur, contraria recto, quia non ſolum inter ſe relatiue opponuntur, ſed etiã recto. Si igitur quæ ſunt imperfecte circularia, opponi videntur recto, perfecte circulare maxime recto videbitur opponi. quare maior patet, q., ſi aliquis motus videtur oppoſitus circulari, maxime videtur rectus. Minor vero diſputabitur poſtea. de præſenti ratione primo tangit maiorem, quæ eſt illa hypothetica, & inquit {primo quidem, quia circulari rectum maxime ponimus opponi} eſt hypothetica, ſi motui circulari aliquis motus ſit contrarius maxime erit rectus. deinde ſubdit probationem, et inquit {nam concauum & curuum non ſolum inter ſe relatiue opponi videntur, ſed etiam vbi ipſa coniuncta, ſint, atque ſimul ſumpta, videntur opponi ipſi recto. Hæc autẽ ſunt imperfecte circularia quare, ſi quæ ſunt imperfecte circularia, ſunt recto oppoſita, quæ erunt perfecte circularia videntur maxime recto oppoſita. Tunc reperit maiorem & inquit {Quare, ſi qua latio eſt motui circulari contraria, eam lationem maxime quæ ſuper rectum ſit ſpatium, circulari contrariam neceſſe eſt eſſe} Hæc eſt maior, & eius probatio. Auer. uero velle videtur Ariſto. non probare illa tria per ordinem, ſed probare ſyllogiſmo per locum a maiore, q motui circulari nullus motꝰ ſit cõtrarius. Sed vtraque expoſitio conuenit textui, quoniam licet hoc videatur Ariſto facere in principio, in proceſſu per ordinẽ primo declarat rectum non eſſe contrarium motui circulari. Secundo oſtendit q non ſit contrarietas in partibus motus. Tertio q nec vnus motus circularis ſit alteri circulari contrarius, partes patebunt ſuis locis. Verum Ariſt. vſus eſt hoc probandi modo, ut indicaret primum modũ eſſe vniuerſaliorem, cum ex eius veritate ſequatur veritas cæterorum. Vlterius extra textum Auer. aliquantulum vagando, probat circulari motui maxime rectum videri oppoſitum, & ſua probatio eſt, quia rectus & circularis videntur plus habere de conditionibus contrarietatis, q̃ circularis & circularis. quoniam omnis circularis omni circulari videtur idem motus ſpecie, at rectus & circularis videntur ſpecie differre. modo hæc eſt vna conditionum cõtrarietatis, vt. 10. meta conſtat. Vtrum vero omnis motus circularis omni motui circulari ſit eiuſdem ſpeciei Secũdo huius dicetur, at nunc ſupponatur. Vlterius Auer. probat motui circulari motum rectum nõ opponi, quod licet Ariſto. poſtea faciet, ad bonum opus. Auer nunc illud præponit. Probat igitur motui circulari rectum non contrariari, primo, quia contrarietas eſt maxima diſtãtia ſecundum lineam rectam, ut nunc ſumit, at inter circularẽ motum & rectum non poteſt eſſe diſtantia ſecundum lineam rectam, igitur nec contrarietas. Secundo in motibus non eſt contrarietas niſi propter loca, ut dicitur quinto phyſi. ſed locus eius quod mouetur circulariter, & locꝰ eius, quod mouetur recto motu, non contrariantẽ, ut nũc ſupponit, & aliquantulum declarat, quia illud, quod mouetur circa medium, non opponitur ſecundum locum eis quæ mouentur, uel ad medium, vel a medio, vt eſt notũ, igitur circulari motui non videtur rectus opponi. Tertio, ſi motui circulari eſſet rectus motus contrarius, tũc cœlum elementis eſſet contrarium, quoniam motus contrarii ſunt corporum contrariorum, ut ſæpe eſt dictũ. Quod vero cœlum non ſit elementis contrarium, probat, quia tunc oportet cœlum & elementa motu inter ſe tranſmutari, ut ignis in aquam, & econtra, at contrarium videtur, cœlum enim elementa conſeruat, cum contineat illa, imo eſt elementis quaſi forma conſeruatrix, cum omnis virtus contiguetur inde, ut dicitur primo Meteoro. hæc Auer. de contrarietate motus recti & circularis.

Vbi ꝑticula eſt addita Sil. συνθέσει Coniunctione.

ꝑ copulationẽ. Lationẽ κίνησιν Motum Rectũ ἐπὶ τῆς εὐθείας Super lineã rectã.

Cõ. 24. recta.

Quæ Auer. cõ. 24.

Quæ Auer. cõ. 24.

Quæ Auer. cõ. 25.

Commẽ. uero ſequẽti declarat Auer. duo, primo q rectum

ctum videtur opponi curuo et concauo Secundo ꝙ propter hoc magis opponi uideť circulari, primū declarat ex definitionibus, quia rectum eſt cuius omnes partes ſunt æquales. Curuum vero cuius vna pars ſupereminet, concauum etiam cuius vna pars eleuatur, & ſic ſequitur rectū opponi illis, ſaltem ſecūdum quid Hinc declarat ſecundum, nam ſi rectum opponitur illis ſm quid, quia participat circularitatis, maxime videtur opponi circulari, qm̄ ſimpliciter circularis omnes partes ſunt inæquales, & ſic patet propoſitum. Animaduerte tamen, ut recte Auer. inquit, rectum & curuum atque concauum opponi, ſed aliter illa inter ſe, aliter recto Nam inter ſe curuum & concauum opponuntur relatiue recto vero ſi opponanť, opponuntur contrarie hæc Auer. circa textum Circa hæc quæ Ariſt inquit, ſunt dubĩones non paruæ. Prima eſt cōtra rationem Ariſ qm̄ illa cōcellā, ſequitur motum rectū non habere motum contrarium. quia per formam rationis Ariſt. ſi motus rectus haberet aliquem motum contrarium, maxime videtur circularis, quia per rationem Ariſ. circularis differt ſpecie a recto. Sed circularis non videtur B cōtrarius recto igitur nullus alius, & ita nec rectus recto, & per conſequens motus ſurſum & motus deorſum minus videntur contrarii, cum ſub eodem membro cōtineātur, utpote ſub recto. Vel poteſt aliter dubĩ oriri, quia minus videtur motus deorſum contrarius motui ſurſum, q̄ rectus circulari. Sed motui ſurſum contrariatur motus deorſum igitur recto contrariatur circularis. Maior patet per rationem Ariſto quia rectum & circulare differūt ſpecie, & genere conueniunt. Secundo dubitatur, quia rō Ariſ. ſupponit motum rectum & motum circularem eſſe eiuſdem generis. Sed hoc, videtur falſum, primo quia corruptibile & incorruptibile differunt ſpecie & genere, vt vbique colligitur e peripateticis contra Platonem, conſtat autem rectum motum eſſe corruptibilem, circularē æternum. Secūdo quia in lib. de Subſtātia Orbis ſemp Auer. inquit, æternis & corruptibilibꝰ nihil eſſe cōe vniuocum, at circularis motus æternis competit, rectus corruptibilibus. Tertio dubitatur, quia ratio Ariſ. uidetur cōſiſtere C in hoc, ꝙ quia rectus & circularis non ſunt ad cōtraria loca, motus rectus & circularis nullatenus ſunt cōtrarii. Modo hoc videtur falſum, quia Auer quarto phyſi. cœlo aſſignauit medium mundi pro loco, & leuibus corporibus concauum lunæ. Modo hæc loca opponi videntur, cum Cō.43. maxime per lineam rectam diſtent. Quare & loca, & motus, & corpora uidētur cōtraria. Dubitat Expoſitor &c. Quarto quia Ariſ ait circulari maxime contrariari rectū. Modo hoc videtur erroneum, cū in præſentis dictum ſit figuræ nihil eſſe contrarium, rectū vero & circulare ſunt differentiæ figuræ. Quinto Philop. hic redarguit Ariſto. Nam Ariſto. ait concauum & curuū opponi ſm relationem. Sed hoc videtur falſum, quippe cum relatiua ſimul ſint, atque non ſunt, fieri autem poteſt, ut hæc non ſimul ſint nam poteſt ſphæricum corpus exterius eſſe curuum, & interius non concauū, ut pila Igitur concauū & curuū non ſemper ſunt ſimul. Sexto dubitant nonnulli & perite, quia motus circularis ſaltē habet priuatiue oppoſitū. ſ. D quietem, modo termini generationis ſunt priuatio & forma. Si igitur ex natura motus ſuper naturam formę arguitur. Inuenietur forma cœli habere ſaltem priuatiue oppoſitum, & ſic ipſam inueniemus terminare mutationem in ſubſtantia, arguo igitur contra Ariſ. ꝙ ſi ratio ſua valeret, tūc cœlum eſſet corruptibile, vtrum vero circulari motui ſit motus aliquis contrarius poſtea diſputabitur. Nunc autem nobis ſufficiat, ſaltem defendere rationē Ariſ. & dubitationem haſce refellere. Verum ante hæc non eſt inutile tangere opiniones quaſdam. Iuniores itaque tenēt primo motui circulari cœleſti nullum motum eſſe contrariū, quia, ſi quis eſſet, ille eſſet in rerum natura. quoniam contrariorum ſi alterum eſt in rerū natura, & alterum. at nullus motus eſt talis in rerum natura, oportet enim eſſe per eandem lineam omnino vel æquiualentem., & ita oporteret eſſe ab occaſu in ortum per meridiem et ſuper eoſdem

A polos, & ſuper lineam eandem, at talis nullus eſt, quia perpetuo cœlum mouetur ab ortu in ipſum occaſum p meridiem, igitur nullus eſt dabilis huic contrarius ob occaſu in ortum per meridiem, & per eoſdem polos, & eandem lineam. Secūdo tenent in his inferioribus motui circulari eſſe dabilem cōtrarium, quia imaginari poſſumus duos motus circulares, alterum ad vnam regionem & alterum ad oppoſitam per eādem lineam, & ſuper eoſdem polos, & circa eandem axem Modo tales videntur contrarii. tū quia incompoſsibiles in eodem, tum quia mutuo receptibiles in vno eodemque ſubiecto. Sed obiicit albertilla ex ſapide, quia motus eiuſmodi poſſunt inter ſe continuari, igitur non ſunt contrarii, per regulam quinti libri phyſicorum, & antecedens deducit longis verbis, quæ vide. Al'ertilla c. Melius poteſt hæc poſitio refelli, ꝙ uidelicet ad motus contrarietatem ſunt per neceſſaria quatuor. Quorū primū eſt vt ſint ad loca contraria partiliter, defectu cuius motus hi qui fiunt ad latus non ſunt contrarii, quia talia loca poſſunt non eſſe contraria. Cōfuta. noſtra. Secundum eſt, vt fiant ſup lineā B breuiſsimam, quæ eſt recta ſecundum Geometras, quam ob cauſam recto motui circularis non contrariatur. Tertium, vt fiant ſuper eandem lineā, vel ęquiualentem, qua ratione motus ſtellæ non errantis & motus Saturni non contrariantur, quia non fiunt per eandem lineam, nec ſup eoſdem polos, nec circa eandem axem. Quartum ut ſi aliter ſit naturalis alicui, contrarius ſit eidem præter naturalis Quam ob rem motus terræ deorſum non contrariatur motui ignis deorſum cum uterque ſecundum ſpeciem ſit naturalis terræ. ex his refellitur poſitio. Nam licet illis motibus quos fingunt, nonnulla horum competant, tamen deficit ſecunda conditio. non enim fiunt ſuper lineā rectam, & propterea non poſſunt eſſe contrarii ſecūdum perfectam rationem contrarietatis, hanc enim contrarietatem ſic completam Ariſto. remouet a motibus circularibus. Expoſitor vero ait in omni genere reperiri differentiarum contrarietatem, non tamen ſpecierum. licet enim rationale & irrationale ſint contrariæ differentiæ, non tamen homo & equus ſunt ſpecie contrarii, vult igitur in- Quę ex poſitor. C ter motum rectum & circularem eſſe contrarietatem ſecū dum differentias non autem ſecundum ſpecies, & ita conceditur in cœlo contrarietatem, quia ſecundum differentias, & non ſecundum ſpecies, immo in cœlo eſt contrarietas ſecundum differentias paris & imparis, recti & circularis, & id genus. Hæc Expoſitor. Ego uero multum ambigo quonam modo differētiæ ſpecierum poſsint eſſe cōtrarie ſecundum omnes conditiones, & ſpecies quas illæ differentiæ conſtituunt non. Nam omnis contrarietas eſt propter formas: modo, differētiæ ſpecierum, aut ſunt formę illarum, aut colliguntur a formis, igitur vbi differentiæ erunt contrariæ perfecte, formæ ſpecierum erunt contrariæ, quia differentiæ uel ſunt formæ, uel ex formis collectæ, ubi autem formæ ſpecierum erunt contrariæ, ſpecies erunt contrariæ formaliter. igitur non ſtat differētias eſſe contrarias, & ſpecies non eſſe contrarias. Propterea quicquid velint alii, peripatetice ſentiendo, dico, ꝙ contrarietas motuum nonnunquam pro oppoſitione priua- D tiua intelligitur, vt Auer. inquit in phyſicis, nonnunquā pro oppoſitione, quæ eſt maxima diſtantia ſecundum lineam rectam eandem vel ęquiualentem ab vno loco oppoſito ad alterum ſecundum duos motus, quorum vnus eſt alteri naturalis, & alter eidem uiolentus Interdum pro incompoſsibilitate motuum uel formarum in eodem ſecundum aliquas conditiones. Si igitur loquimur de oppoſitione priuatiua, ſic circulari motui reſpondet contrarium, quia reſpondet quies ſecundum peripateticos. Vnde cœlo non repugnat quies, ſaltem ſecundum partem, & ſi non ſecundum totum, quieſcit enim cœlum a reuolutione heſterna, & eſt in potentia ad reuolutionem futuram, & hanc non negat Ariſtote. in cœlo atque motu cœli, non enim ex contrarietate motus hac: ſequitur cœlo ineſſe contrarium in ſubſtantia poſitiuum, immo nec priuatiuū. ſtat enim alicui motui conuenire contrariū pri-

uatiue, & tamen mobile quod naturaliter mouetur illo motu, nullum habet coturarium aliquo pacto, ut de cœlo ipſo diximus. Vnde contrarietas poſitiua motuum arguit contrarietatem mobilium, quæ naturaliter mouētur illis motibus. Contrarietas vero priuatiua nullatenus cauſa eſt. quia poſitiua contrarietas motuum proficiſcitur e formis mobilium. omne.n. quod naturaliter mouet, mouetur a ſua forma. Priuatiua vero contrarietas e formis nō exit. nam accidentibus pura accidētis priuatio reperiri poteſt, quæ nullam formam poſitiuam inſeparabiliter comitetur Quare ſtat motum cœli habere contrarium priuatiue & cœlum eſſe omnino abſolutum a contrarietate. Sin autem loquimur de contrarietate poſitiua ſic inter circulares motus eſt dabile contrarium, non quidem ſm oēs conditiones, ſed ſm aliquas, vt dictum eſt, Ariſ. uero remouet a motu cœli contrarium poſitiuum, & ſm omnes cōditiones requiſitas ad ueram contrarietatem, his elucidatis, ad dubitationes dicamus. Et ad primam primo dico, ꝙ non ſunt cætera paria, primo, ꝙ licet ratione habita ad differentiam. quæ eſt inter motum rectum & circularem, recto motui uideatur circularis magis contrarius, ratione vero cæterarum conditionum recto magis rectus contrariari videtur tum quia non omnis rectus omni recto eſt idem ſpecie, tum quia motus recti effici poſſunt ſuper lineam rectam, circulares minime. Ideo valet, ſi circulari competit motus contrarius, ille eſſet rectus, quoniā rect⁹ differt ſpecie a circulari, at circularis a circulari minime, de recto uero, non eſt ita quia recto poteſt aſſignari motus contrarius rectus. Tum quia rectus poteſt ſpecie differre a recto, Tum quia effici poſſunt ſuper lineam rectam.

Per idem ad ſecundam. Nā motus ſurſum & deorſum magis habent de ratione contrariorum, q̄ rectus & circularis tum quia habent ſufficientem differentiam, quæ eſt ſpecifica, tum quia fieri poſſunt ſuper lineam rectam, & etiam propter alias cauſas. Ad tertiam, quæ eſt ſecunda dubitatio, poteſt defendi motum rectum & motum circularem eſſe ejuſdem generis, quia ambo ſunt in prædicamento ipſius ubi Nam, ut dicitur. 5 phyſicæ auſcultationis ad tria prædicamenta eſt motus, & localis ad vbi, quare omnes locales ſunt eiuſdem generis vbi, quod etiam Auer aſſerit contra Auicennam quarto phyſicæ auſcultationis ſic igitur defendi poteſt motus hoſce eſſe eiuſdē generi. Tunc ad primam dico, ꝙ dictum illud locum habet in ſubſtantiis tantum. In illis.n. corruptibile & incorruptibile differunt genere. In accidentibus uero minīe vñ ſm
Cō. 43 Auer. dimēſio terminata et dimēſio īterminata ſunt eiuſdē gñis, & tñ altera ē æterna, altera corruptibilis. Cauſa vero cur in ſubſtantiis auctoritas illa locum habeat non autem in accidentibus eſt, quia omnis ſubſtantia eſt incorruptibilis per hoc quod caret materia & contrario, corruptibilis vero e contra, quia eſt in materia, & habet contrariū qđ autem caret materia & contrario, eſt ſubſtantia ſeparata, quod habet materiam & contrarium, eſt ſubſtantia compoſita. Conſtat autem apud Peripateticos ſubſtantiam ſeparatam differre genere a ſubſtātia compoſita, quicquid velit Plato. Accidens vero eſſe poteſt corruptibile, non tantum quia habet contrarium, & ſubiectum, ſed quia ſequitur formam morticinam, poteſt eſſe æternum. & habere contrarium, quare æternum & corruptibile in accidentibus non efficiunt differentiam generis, quia poſſunt alterum eſſe æternum, & alterum corruptibile, tamen ambo habere contrarium & ſubiectum In ſubſtātiis vero ſic, propter rationem tactam. Ad dictum Auer. in libro de Subſtantia Orbis, dico, ꝙ habet locum in omnibus aliis præter motum. Nam motus idem genere poteſt cœlo & elementis conuenire. Et ſi obiiceres, ꝙ tunc cœli dimenſio, & dimenſio interminata erunt eiuſdem generis, quia ambæ æternæ, dici poteſt dimenſionem interminatam eē ſaltem corruptibilem ſm terminos. Ad tertiam, dico, ꝙ licet illa loca ſint contraria. tamen illa loca non ſunt contraria, quatenus ſunt termini motus. Præterea, licet illa loca ſint contraria, non ſunt acquiſita modo contrariorū.

Ad dubitationem expoſitoris, ipſe optime ſoluit, verbū Ariſ. eſſe propoſitionem hypotheticam, in qua ſtat antecedens & conſequens eſſe falſum, & tamen totam eſſe verā. Ad quintam Philoponi, etiam Expoſitor optime reſpondet, ꝙ Philoponus loquitur de concauo & conuexo quatenus inueniuntur in linea, & non in corpore. Ad ſextā patuit ſolutio in dilucidatione.

At hæ quæ ſuper linea recta ſunt inter ſe cōtrariæ ſunt ob loca, Surſum.n. atque deorſum & differentia loci, & contrarietas eſt. — In recto ſuper linea recta.

Syllogiſmus literæ (vt dicebatur) erat, ſi motui circulari eſt aliquis motus contrarius, maxime eſſet rectus, at rectus non eſt, igitur motui circulari nullus eſt motus contrarius. maior iam probata eſt, & optime diſputata. Ad nunc minor probatur in textu, & arguit ſic lationis rectæ, quæ ſuper linea recta ſunt, inter ſe cōtrariæ ſunt ob loca: igitur nulla latio recta poteſt eſſe circulari contraria, aliter vni motui ſimplici eſſent plures motus contrarii, quod ſuperius eſt reprobatum. Quod uero rectæ lationes, quæ ſuper linea recta fiunt, ob loca ſint contrariæ, probat ex eo, quia ſurſum & deorſum ſunt tum loci differētiæ, tum locorum contrarietates. locus.n. diuiditur p ſurſum atq; deorſum, itemque & loco ſurſum cōtrarius eſt locus, qui eſt deorſum. Quare motus rectus ſurſum & motus rect⁹ deorſum ob loca cōtrarii ſunt, & ſic patet ſylls totus, quo probauit motui circulari rectū non eſſe contrariū. Auer. vero præſenti commen probat, totum hoc ſenſu, et inqt, & hoc quod dixit Ariſ. eſt manifeſtum ſenſui quoniam ſi corpora cœleſtia eſſent contraria elementis, corrumperet hic mundus inferior ſtatim propter exceſſum magnitudinis cœlorum ad elementa, & probat conſequentiam etiā ratione Ariſto. in lib Meteororum, qua refellit poſitionē Pythagoræ dicentis cœlū eſſe ignē, arguebat enim Ariſ. ꝙ ſi cœlum eſſet ignis, omnia elementa deſtrueret in tempore breui, per hæc igitur vult habere cœlum non eſſe cōtrarium elementis. & ſi cœlum non eſt contrarium elemētis, nec motus cœli erit contrarius motui elementorum, et ita motui circulari rectus non eſt contrarius, hæc Auer. hic, & ſuperiore comment. — Quæ Auer. cō. 26.

Deinde ſi quis opinetur eandem eſſe rationem, quæ eſt & in recta linea, & in circulari, eā.n. quæ ab A, in B, lationem contrariam eē ei quæ ab ipſo B, in A eam quæ in recto dicit, hæc enim finita eſt. circulares vero circa eadem puncta erunt infinitæ. — Finita ſ. Finitur vna eſt.

Portiones circuli diuerſæ.

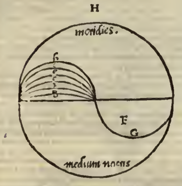
A B

Nunc ſecundo oſtendit motui circulari non eſſe contrarietatem dandam ſecundum partes. vbi animaduerſione dignum, ꝙ contrarietas in partibus motus circularis pōt trifariam intelligi, aut quatenus accipitur ſecundum diuerſas portiones circuli, quæ deſignantur inter duo puncta, & ſecūdum eandem regionem, utpote inter A B, p C D, & cæteras portiones quæ ſecundum eandem regionē deſignantur. Aut ſecūdū eundē ſemicirculum, vtpote ab A in B, p C D, & ab ipſo B in A, p eundē ſemicirculū CD, aut ſecundum diuerſos ſemicirculos, vtpote ab A in B, per meridiem, & ab ipſo B, in A, per medium noctis.

per

Figura oſtendens triplicem modum, quo imaginari poteſt circulari motui circularem contrariari. uel per diuerſas circuli portiones, uel eandem ſemicirculum, ſiue duos ſemicirculos, & qua totum circularē motū toti circulari opponi eſt ĩpoſſibile, ſiue p eandem ſiue diuerſam regionem fiant.

Hęc latio nis ſequē ti patet figura,

per ordinem igitur Ariſt. primo oſtēdit in ptibus motus circularis nō eſſe cōtrarietatē ſm diuerſas portiones, quæ accipiuntur inter puncta AB: & vtitur ea rõne, qua ſuperius vtebat̃, quia portiones eiuſmodi pñt eſſe infinitæ, & ita motus, qui ſuper eiuſmodi portiones fierent, eſſent infiniti. quare vni motui cõtingeret motus infinitos cõtrarios eſſe. Inquit { Deinde, ſi quis opinetur eandem eſſe rõnē, quæ eſt & in recta linea, & in circulari, nam eam, quæ ab A in B lationē contrariã eſſe ei, q̃ ab ipſo B in A ſup. dicit, hic q̃dē ſi hoc dicit, nõ in circulari, ſed in recta linea dicit. cuꝰ cãm addit, q̃a hæc linea inter A B, eſt finita, hoc eſt vna, circulares uero inter eadem A B, pñt eſſe plures atq; infinitæ. quare dicens lationem ab A in B, eſſe cõtrariã ei, quæ eſt ab ipſo B in A, non in circulari linea dicet, ſed in recta. Animaduerſione dignũ, aliquē poſſe exiſtimare inter A B puncta fieri motus cõtrarios, utpote exiſtimando motũ ab A in B eſſe cõtrariũ motũ ab ipſo B in A &, quia hæc exiſtimatio vr̃ fieri poſſe tam p circularē q̃ per rectã lineã, Ariſt. occurrit & oñdit hoc non eſſe exiſtimabile, niſi in recta linea, vel in circulari ratione rectæ, cuius cãm tradit, quia inter puncta A B, vna tm̃ cadit linea recta, infinitæ vero circulares, at, cum contrarietas ſit vnius ad vnũ, iure inter A B puncta, non põt exiſtimari contrarietas motuũ, niſi quatenus fiunt in linea recta, vel in circulari, rõne rectæ lineæ. Ex hoc colligitur ſyll's, ſi in partibus motus circularis intelligeretur cõtrarietas ob diuerſas portiones deſignatas ſuper A B pũcta, eſſet quatenus exiſtimaretur motus ab A in B, & ab ipſo B in A eſſe cõtrarios in circulari linea, vltra, ſed hi non ſunt contrarii, quatenus intelliguntur ſuper linea circulari, quia ſuper A B puncta circulares lineæ fieri poſſunt infinitæ, ſed quatenus intelliguntur ſup linea recta, quæ ſup A B puncta eſt una, igitur in partibus motus circularis non eſt cõtrarietas, ſm diuerſas portiones circuli deſignatas ſup eadem puncta, hoc eſt vis textus, & ſyll's. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire, ꝙ Ariſt. dixit, hæc .n. finita eſt, & græce ſcribitur αὕτη γὰρ πεπέρανται hoc eſt, hoc enim finitur vel finita eſt, nam accepit finitam eſſe pro una eſſe, q.d. hoc enim vna eſt inter duo puncta at circulares lineę

obiectiones Philop.

ſunt plures, quia infinitæ. Occurrit Philoponus huic rationi, vt Simplicius narrat, primo, quia ratio Ariſt. deducit ad hoc ꝙ infiniti motus eſſent infiniti contrarii, & nõ quod vni eſſent infiniti motus cõtrarii. declarat quia motui

A facto ab A in B per G lineam circularem non is motus eſt contrarius, qui fit ab ipſo B in A per F circularem ſed per eandem portionem G, et ſimiliter motui facto ab A in B per F portionem non eſt contrarius is, qui e contra per E portionem, ſed per eandem F portionem, & ſic de cæteris quare infiniti erunt infinitis cõtrarii, & nõ vni, hoc autem non videtur abſurdum ſed neceſſarium. ſecundo occurrit, q̃a eadem abſurditas uidetur ſequi in rectis. Nam quemadmodũ inter duo puncta poſſunt infinitæ portiones circuli deſcribi, ita a centro mundi ad circunferentiã poſſunt deſcribi infinitæ lineæ rectæ. Quare iuxta vim rõnis Ariſto. uni motui recto eſſent infiniti recti contrarii. Sed Philoponus errauit, & Ariſt. non intellexit. Ariſt .n. ſuppoſuit motus ab A in B, & econtra ab ipſo B in A contrarios eſſe ſm contrarietatē A B terminorũ, quēadmodm accidit in rectis ipſis motibus, contrarietas vero A B terminorum eiuſdē, rõnis eſt in omnibus illis motibus, qui fiũt per eas circuli portiones, quas deſcripſi

B mus, vnde & Ariſt dixit. Deinde, ſi quis opinetur eandē eſſe rationem, quæ eſt & in recta linea, & in circulari. Ad denotandum ꝙ ſuppoſuit motus illos non aliter eſſe contrarios, q̃ recti ſint cõtrarii, vtpote ratione terminorum A B. Qđ, ſi hæc ſuppõ vera ſit, ſequitur, ꝙ quilibet motus, qui fit ab A in B, per quãuis portionē circuli, ſit contrarius motui qui fit ab ipſo B in A, quæ ratio docet, ꝙ non ſolum uni motui ſint infiniti contrarii, ſed quod cuilibet infinitorum motuũ ex una parte incipientiũ contrarientur infiniti motus, qui ex parte contraria incipiũt, ut recte Expoſitor Simpliciũ interpretatur. Ad ſc'dam recte Simplicius & Expoſitor dicũt, ꝙ oẽs lineæ, quę e centro, deducunt̃ ad circũferentiã ſint æquales, & ideo eandē deſignant diſtantiã inter cõtrarios terminos. quo fit, ut in oibus eadē ſit rõ cõtrarietatis, quæ maximã importat diſtantiã, lineę uero curuæ, quæ infinitæ deſcribuntur ſup eadē puncta, ſunt inæquales, quapp in illis eadem nõ eſt cõtrarietatis ratio, cum non ſit vna eademq; diſtantia ſm

C curuã lineam accepta, & ſic ceſſant Philoponi obiectiões.

Auer. vero textũ præſentē videtur aliter interpretari, uult .n. Ariſto. remouere cauillũ, quia poſſet quiſpiã dicere Cõ.27.
in circulari motu eſſe contrarietatē quēadmodũ in recto. Auer.
Nã ut motus, qui eſt ab A in B cõtrariatur ei motui, qui eſt ab ipſo B in A rõne contrarietatis terminorũ A B. p lineam rectam. ſic motus ab A in B per arcum C D eſt contrarius motui facto e contra ab ipſo B in A per arcum H. hunc cauillum refellit Ariſt & oſtendit non eſſe ſimile, q̃a non eſt dicendum motus ab A in B, & ab ipſo B in A, eē contrarios ratione arcus CD, & arcus H quēadmodum ratione lineæ rectæ A B Quod autem non ſit ſimile, uult Auer. Ariſt. demonſtrare, & demonſtrationem eius fouet duabus ſuppoſitionibus, quarum prima eſt q; vni vnũ duntaxat eſt contrarium, hęc ſuppoſitio nõ ſemel in hoc libro eſt declarata, & in. 10. meta demõſtrata. ſc'da eſt, ꝙ cõtrarietas proprie ſolum per lineam rectã deſcribitur. pbat, quia contrarietas motuum deſcribitur per maximã terminorum diſtantiam, ut. 10. meta. deducitur, termino

D rum maxima diſtantia eſt linea recta, quę eſt una tantum inter terminos Nam inter duos terminos una linea recta tantum deſcribitur, quæ eſt maxima, qua nulla maior deſcribi poteſt, & minima; qua nulla minor. at inter duos terminos infinitæ curuæ aſſignari poſſunt quarum altera eſt ſemper altera maior, ac maior, igitur contrarietas motuum ſolum per lineam rectam eſt deſcribenda. Ex his ſuppõnibus ſyllogizat Auer dupliciter, primo lõgitudo recta eſt motus recti, igitur contrarietas motuum non inuenitur niſi in motu recto. unde ſyll's componitur ſecundum longitudinem rectam eſt motuum contrarietas, ſecundum longitudinem, rectam fiunt motus recti igitur in tertia figura cõtrarietas motuũ ẽ ſm lõgitudinē rectã. Secundo ſyllogizat ſm infinita non eſt contrarietas motuum, lineæ curuæ ſunt infinitæ, igitur ſm lineas curuas non eſt motuum contrarietas. Maiorem probat, quia ſi

ſecundum infinita eſſet motuum contrarietas, tunc vni eſſent infinita contraria, contra primam ſuppoſitionem. Hæc Auerro. quæ quantum textui conſonent, tu animaduertas. E

Similiter autem & in ſemicirculo vno, vtpote A in B, & ab ipſo B in A. Eadem enim in diametro eſt. Semper enim vnumquodque per lineam rectam diſtare ponimus.

C

A

Vide ſuſpiciens figurã hæc legens

Sc'do oſtẽdit ꝙ nõ eſt cõtrarietas in partibus circularis quę accipiuntur ſm eundẽ ſemicirculũ. poſſet. n. aliquis dicere ꝙ motui qui eſt ſuper vnã circuli portione vtpote. ab A in B non contrariatur quilibet motus qui eſt a B in A per quamuis portione ſed per vnũ eandẽue. vtpote qui per vnũ ſemicirculum ab A in B per C contrariatur motui, qui eſt ſuper eundem ſemicirculum a B in A per C, regionem. Contra obiicit, & ratio componitur ſic, contrarietas ſumitur penes maximã terminorũ diſtantiã linea curua non eſt maxima diſtantia igitur penes illam non ſumitur contrarietas. Quare in partibus motus non poteſt eſſe contrarietas, nec ſm eũdem, nec ſm diuerſum ſemicirculum. Inquit. Similiter aũt & in ſemicirculo vno eſt contrarietatis ratio vt in ſemicirculis pluribus, & addit exemplũ, & inquit, vtpote ab ipſo A in B, & ab ipſo B, in A, et tu intelligas per C regionem. q. d. ꝙ quemadmodum non poterat accipi ratio contrarietatis per ſemicirculos plures, ita nec per ſemicirculum vnum. cuius cãm ſubdit, quia ratio contrarietatis quæ ſumeretur in vno, & in pluribus ſemicirculis eadem eſt. Nã ratio illa non poteſt eſſe niſi linea recta quæ eſt inter A B. Modo hæc linea recta A B vna eademq; eſt, ſiue ſuper illa vnus, ſiue plures conſtituantur ſemicirculi. Et quod illa ratio eſſe nõ poſſit niſi linea recta, probat, & inquit. Semp enim vnũqdq; maxime diſtare ponimus per lineam rectam. & per hoc vult habere minorem ſyllogiſmi, videlicet ꝙ linea curua non eſt maxima terminorum diſtantia, ſed linea recta. Dictum eſt enim ſuper duo puncta conſtitui non poſſe niſi vnam tantum lineam rectam, propterea eſt minima & maxima & vna, lineæ vero curuæ poſſunt eſſe infinitę ſuper eadem puncta, & ſic patet vis ſyllogiſmi. G

Auer. commen. 28.

Auerroes vero parum differens ab expoſitoribus, velle videtur Ariſt. remouere cauillum hunc, quia poſſet dici ſuper duo puncta non poſſe conſtitui niſi vnum ſemicirculum eiuſdem circuli, & ita videtur eſſe vnus inter puncta contraria. præterea videtur eſſe maximus & minimus. maximus quidem, quia maior eiuſdem circuli cõſtitui non poteſt, & minor eiuſdem circuli etiam conſtitui non poteſt. ſi. n. maior vel minor ſemicirculus ſuper puncta A B conſtitueretur, non eſſet vnius & eiuſdem circuli quia eiuſdem circuli vnus eſt ſemicirculus, vna quoque medietas tm̄, quare motus ab A in B per C ſemicirculũ, videtur contrarius motui A B in A per C ſemicirculum qm̄ eſt ſuper maxima diſtantia & vna diſtantia & minima. Contra obiicit Ariſ. & ſupponit ex. 10. meta rationem contrarietatis non poſſe ſumi a linea curua in eo qđ curua, ſed in eo ꝙ eius baſis eſt linea recta, probatur, quia ideo vnus tantum ſemicirculus ſuper A B puncta eiuſdẽ circuli formatur, quia ſuper una linea tantum recta quæ eſt A B collocatur, igitur prima ratio contrarietatis non eſt a ſemicirculo, ſed a recta linea, quæ eſt illius ſemicirculi vna baſis. Hunc Auer. dupliciter componit ſyllogiſmũ primo, ſic maxima diſtantia non eſt niſi in linea recta, cõtrarietas eſt maxima diſtantia, igitur contrarietas non H

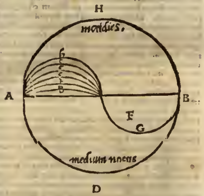
eſt niſi in linea recta. Sc'do ſic, remotio in fine nõ inuenit niſi in recto cõtrarietas eſt remotio in fine, igr̃ cõtrarietas non inuenitur niſi in recto. Sed hic ſyllogiſmus in nullo fere differt a primo, uel poteſt ſecũdo principaliter aliter componi, quæ mouentur contrariantur, quatenus mouentur modo contrario ab extremis diametri, igitur nõ quatenus mouentur ab extremis ſemicirculi. antecedens ſupponit tanquam per ſe notum, tum ex dictis, tũ ex. 10. Metaphyſi conſequentiam non aliter probat quia ipſam patere ſupponit, quoniam non poſſunt aliqua contrariari duplici ratione cum vni vnum ſit cõtrarium, & ſecundum vnam rationẽ. Hæc Auer & optime. Obiicit vero Philopo. contra Ariſt, hic quia Geometriæ & Aſtrologi non ſolum accipiunt quantitatem lineæ curuæ per lineam rectam, ſed e contra, quippe cum quantitatẽ arcus per chordam & chordæ per arcum doceant ſumere. Docet enim Geometra per diametri quantitatem colligere quantitatem circuli, & e cõtra quantitatem diametri per quantitatem circuli. Præterea, aſtronomi docet quantitatem ſtellæ per quantitatem diametri eius, & e contra. Obiect. Philoponi Prima.

Sed ſoluunt & optime. Nam multum refert loqui de diſtantia duorum terminorum, & de menſura diametri inter illos duos terminos collocatæ. Nam poteſt & diameter per arcum, & arcus per diametrum menſurari, vt probat ratio. Verum diſtancia duorum terminorum nõ niſi per lineam rectam colligi poteſt, ut diximus, eo quia ſi ſuper illa duo puncta non collocatur niſi unus ſemicirculus eiuſdem circuli, hoc non eſt niſi quia vna tantum linea recta ſuper illis conſtituitur. Quare prima ratio diſtantiæ duorum terminorum, non niſi a recta linea accipitur. Vel facilius dici poteſt, ꝙ licet tam a ſemicirculo ſiue curua linea, q̄ a recta linea quantitas & diſtãtia duorum terminorum accipi poſſit, prima tamen ratio accipiendi illam diſtantiam eſt a linea recta, & non a curua, & hoc vult Ariſto. vt Auer. indicat in commen. Secundo obiicit idem Philoponus. Nam in coelo maxima diſtantia eſt inter duo puncta oppoſita, vtpote inter caput arietis & caput libræ, unde & Aſtronomi propter hoc accipiunt oppoſitionem ſtellarum Quod ſi contrarietas eſt maxima, poteſt ſecundum hanc diametralem diſtantiam in motu cœli attendi contrarietas. Soluit expoſitor & dicit, ꝙ illa diſtantia maxime attenditur ſecũdum quantitatem diametri, & non ſecundum quantitatem ſemicirculi, alioquin plus diſtaret principium arietis a principio ſagittarii. quod reſpicit trino aſpectu, q̄ a principio libræ, quod reſpicit aſpectu oppoſitionis. Hæc Expoſitor. Et videtur mihi ꝙ uerum dicat, ſed nõ per ueram rationem, non enim aries reſpicit ſagittarium aſpectu trino ex ea parte qua reſpicit libram, nam libram reſpicit p aſpectum oppoſitionis duplici ratione, quia tam per ſucceſſionem ſignorũ, q̄ cõtra ſucceſſionem ſignorum quoniam vtroq; modo eſt maxima punctorum diſtantia, & aries ſagittarium reſpicit trino aſpectu una ratione tantũ. quia contra ſucceſſionem ſignorum, per ſucceſſionem. n. ſignorum aries ſagittarium nulla ratione reſpicitur, & propterea aſtronomi uolunt arietem reſpicere leonem & ſagittarium trino aſpectu, leonem quidem per ſucceſſionem ſignorum & ſiniſtra radiatione, ſagittarium uero contra ſucceſſionem ſignorum, & dextra triangulatione. Et ſic videtur q. ratio Expoſitoris Aſtronomiã nõ ſapiat, tamen ſua ſolutio uera eſt, quoniam caput arietis & caput libræ opponuntur, quia maxime diſtant, diſtãt uero maxime non propter arcum cœli, ſed propter lineã rectam, quæ inter illa collocatur, quare in motu circulari non poteſt aſſignari propter hoc ratio contrarietatis, & hoc recte dicunt Expoſitor & Simplicius. Solutio Simplicii. Sol. Tho. Obiectio. cõtra ſõnũ Thomæ

Simili rõne, & ſi quiſpiã circulũ faciens, lationem eam quę in altero fit ſemicirculi, ei contrariam poſuerit, quę fit in altero. Verbi cauſa, in toto circulo eam quę eſt ab A in B ſuper H ſemicirculo, ei quæ eſt ab Deſcribas. Verbũ, ſic, eſt addẽdũ BND &c.

ipſo B in A ſuper D ſemicirculo.

Tertio oſtendit quod non eſt contrarietas in motu circulari ſecundum duos ſemicirculos diuerſos verbi cauſa, ſit vnus circulus, cuius diameter eſt A B diuidens ipſum in duos ſemicirculos, in quorum vno H, in alio D deſcribatur. poſſet itaq; aliquis dicere ꝙ motus, qui eſt ab A in B per ſemicirculum H eſt contrarius motui, qui eſt ab eodem A in idem B per ſemicirculum D probat igitur Ariſtote. ꝙ tales motus ſemicirculares non ſint contrarii per illam eandemq; rationem, qua & primum improbatur, videlicet quod diſtantia inter A D B, & diſtantia inter A H B non menſurantur ſemicirculis ſed diametro A B, igitur contrarietas in talibus non eſt ratione ſemicircularitatis, vnde inquit. { Simili ratione } ſup. tu, confutabitur { ſiquis circulum faciens & deſcribens lationē eam, quæ in altero eſt ſemicirculo, ei contrariam poſuerit, quæ ſit in altero. & quia exemplis magis capimus, inquit, verbi cauſa, in toto circulo, eam quæ eſt ab A in B ſuper H ſemicirculo ei quæ eſt ab ipſo B in A ſuper D ſemicirculo Dico ſimili ratione improbatur, quia (vt dictum eſt) contrarietas eſt maxima, diſtantia, maxima autem diſtantia menſuratur recto, & non curuo, quare eiuſmodi motus ſemicirculares contrarii nullatenus eſſe poterunt.

Præterea & ſi hæ contrariæ ſint, non tamen ob hoc hę, quę ſuper toto circulo ſunt, inter ſe erunt contrariæ.

Demum oſtendit quod dato quod iſtæ partes motus circularis eſſent contrariæ. Non tamen propter hoc ſequitur contrarietatem eſſe in motibus circularibus ſecundū totum. Et inquit. Præterea & ſi hæ ſupple lationes partiales contrariæ ſint, non tamen ob hoc hæ, quæ ſuper toto circulo ſunt, inter ſe erunt contrariæ, igitur motus circularis ſecundum totum contrarii eſſe non poſſunt, hæc Ariſtoteles. Qq; Auer. Com. 18.

Circa præſentem & præcedentem textum, quid velit Auerro. non ſatis explicate intelligitur, Tum ex malis eius trāſlationibus. Tum ex mala textus interpretatione tamen dicam quæ videntur ex ſuis uerbis intelligi, & ſi minus conſonabunt, tu qui es curioſus ſuæ doctrinę, perquire melius. Videtur igitur Auer. velle quod Ariſto. remoueat cauillum. poſſet enim quis dicere, ſemicirculares motus eſſe contrarios Imaginando lineam rectam A B & duos ſemicirculos, videlicet A H & B D. qui ſuper linea A B recta moueantur, donec fiat vnus circulus A D B H, hac imaginatione ſtante patet motus illos partiales illorum ſemicirculorum eſſe contrarios, tunc arguitur, (Vide ſuperiorem figurā diligenter ubi omnia ſunt.) motus ſemicirculares ſunt contrarii, igitur totales motus

A circulares. quoniam ſicut in parte, ita eſt in toto, hæc eſt dubitatio, uult Auerro. quod Ariſtote. remoueat talem cauillum multipliciter. Primo quia eiuſmodi motus ſemicirculorum non ſunt contrarii, quo ſint facti ſuper circulari linea, ſed quo ſunt facti ſuper linea recta, quæ ratio docet ſolum in rectis motibus eſſe contrarietatem, nō autem in circularibus, niſi quatenus ſuper recta fiūt linea. Secundo quia ſemicirculi tales non mouentur ſemicirculariter, quatenus ſubeunt rationem circuli, ſed quatenus ſubeunt rationem corporis rectarum dimenſionum, quia licet ſint ſemicirculi, mouentur ſemicirculariter, ſed recto motu. Tertio dato quod ſint ſemicirculi, & moueantur modo ſemicirculorum & ſubeant rationem ſemicirculorum, nō ſequitur ſi partes motus circularis ſint contrariæ, quod motus totales ſint contrarii, vt dictum eſt. Et huius cauſam aſſignat Expoſitor, quia non ſequitur ad contrarietatem partium contrarietas totius. Auerroes autem melius rationem aſſignat, quia circulus

B & ſemicirculi non ſunt homogenii atque ſimilares, ſecus in rectis quæ ſunt ſimilaria, nam omnis recta linea eſt recta, & pars recti eſt recta. Semicirculus uero non eſt circulus, & propterea non ſequitur motus ſemicirculorum ſunt contrarii, igitur motus circulares ſunt contrarii, hæc quæ colligi poſſunt ex confuſa translatione Auerrois. Tu vero magis ſuæ doctrinæ fautor, diligentius verba conſidera. Animaduertas tamen quod nec Ariſtotelicæ eius translationes, nec eius in illis expoſitiones ſunt rectæ, non enim hæc eius interpretatio conſonat græcis noſtris codicibus, licet non nihil fructus habeat. hæc de commento.

At vero neque ea latio circularis quę eſt ab A in H ei contraria eſt, quæ eſt ab A in D. In idem enim hęc ex eodem eſt motio, contraria vero latio definitur eſſe ex contrario in contrarium.

C

Hactenus demonſtrauit, quod in partibus motus circularis non eſt contrarietas, nunc oſtendit, quod nec toti motui circulari eſt alius motus circularis totus contrarius, hoc & duplici ratione. Et primo deſcribatur A H D circulus ſuper hunc vero circulum intelligantur duo motus circulares, quorum vnus incipiat ab A & per H uadat in D & ſic reuertatur ad A, quare hic motus ſit A H D A: Alter ſit e contra ab A incipiens per H vadat in D redeatque in A iterum, quare hic motus ſit A D H A, probat itaque Ariſtote eiuſmodi motus non eſſe contrarios, & ſyllogizat ſic, motus contrarii ſunt, qui incipiunt e cōtrariis terminis, & deſinunt in contrarios terminos, vt definiti ſunt quinto phyſicæ auſcultationis. Sed motus D H A, & motus, a H D A non incipiunt e contrariis & deſinunt in contraria, uterque enim ab A incipit, & in A deſinit, igitur eiuſmodi motus non ſunt contrarii. De ratione tangit primo concluſionem dicens. At uero neque ea

D latio circularis, quæ eſt ab A in B ei contraria eſt, quæ eſt ab A in D, hæc eſt concluſio. Deinde tangit minorem. & inquit. In idem enim hæc ex eodem eſt motio, eſt igitur minor, ſed motus A H D A, & motus D H A nō incipiūt e contrariis & deſinunt in contraria. Demum tangit maiorem, & inquit, Contraria uero latio definitur eſſe ex cōtrario in contrarium. Hęc eſt maior.

Vnde Auerro. eodem modo exponens hunc locum, inquit Et cum poſuerimus has duas propoſitiones, uidelicet motus contrarii ſunt qui ſuper rectam dimenſionem ſunt e contrariis terminis in contrarios terminos, & motus circulares ſuper rotundum non ſunt e contrariis terminis in contrarios terminos. Concludetur in ſecunda figura quod motus circulares non ſunt contrariis, hæc Auerro. Obiicit Philoponus his. quæ hic dicit Ariſto. Primo, quia Ariſto. arguit, ea contrarietas, quæ eſt in (Auer. commen. 30.) (Obiect. philoponi.)

Obiones. Philoponi. prima.

rectis motibus, non eſt in circularibus, igitur nulla contrarietas eſt in circularibus, & quod ita arguat deducit, quia quinto phyſi. contrarietas motuũ, quæ eſt eorũ qui ſunt e contrariis in contraria eſt cõtrarietas rectorũ motuum. Quare videtur committere paralogiſmum conſequentis arguendo a particulari negatiue ad ſuperius, non enim valet non eſt album, igitur non eſt coloratum. Secundo obiicit quia per rationem Ariſto. videtur non ſolum remoueri contrarietas a motibus cælicis, ſed omnino ratio motus, nam omnis motus in eo quod motus eſt ab vno in aliud, igitur ille motus qui eſt ab eodem in idem non eſt motus, tollitur enim ratio motus propter eſſe ab eodem in idem. Quare ratio Ariſto videtur non tantum tollere rationem contrarietatis in motibus, ſed rationem motus. Ad primam optime ſoluunt, quod decipitur Philoponus, ratio enim contrarietatis, quam dixit Ariſtoteles eſt communis omnibus motibus, omnes enim motus contrarii ſunt, qui e contrariis in contrarios ſunt terminos. Modo eſſe e contrario in contrarium eſt formalis ratio contrarietatis in motibus ſimpliciter, & non in rectis tantum. Quare arguitur negatiue ab æquali ad æquale. Ad ſecundam ſoluitur per id quod Ariſtoteles dicit in cauillo Zenonis Sexto phyſicorum. Ibi enim dixit cauillum Zenonis probare cœlum non mutare locum ſecundum ſubiectum, & ita non moueri ſubiectiuæ, quia motus ille eſt ab eodem in idem. Tamen cœlum mutat locum formaliter & ita mouetur formaliter, nam licet idem in motu cœli ſit principium & finis ſecundum ſubiectum, non tamen ſecundum rationem & formam. A enim vt terminus e quo differt ratione a ſemetipſo vt terminus ad quem. Quare ratio nihil amplius probat niſi cœlum non moueri ſecundum ſubiectum, hæc melius perquire ſexto phyſicorũ.

Sol. Simp. et expoſitoris.

Sed replicabis. ſi A, vt terminus e quo differt ab ipſomet vt terminus ad quem, pari ratione idem ſub vna ratione poteſt ſibiipſi eſſe contrarium ſub alia ratione.

Dicendum aliquid ſufficere ad diuerſitatem, quod nõ ſufficit ad contrarietatem: A igitur vt terminus e quo, differt a ſemetipſo vt terminus ad quem, non tamen A vt terminus e quo poteſt ſibiipſi eſſe contrarium vt terminus ad quem, quoniam ad contrarietatem requiritur maxima diſtantia terminorum, quæ eſſe non poteſt ſine reali, & ſubiectiua differentia. Quare illa ratio ſufficit ad motum, non autem ad contrarietatem motus. Hæc ad cauillos Philoponi. G

Preterea ſi circularis motio circulari eſſet contraria, fruſtra erit altera, ad idem enim ſunt.

Preterea ſi aut vero Motio eſt verbum ad ...

Secundo arguit per ſyllogiſmum diuiſiuum hoc pacto, ſi motus circulares totales eſſent contrarii, vel eſſent ab eodem in idem per eandem regionem, vel ab eodem in idem per alteram atque alteram regionem. Si circularis motio circulari eſſet contraria, ſupple tu per eandem regionem, fruſtra erit altera, deducit, quia ab eodem in idem ambæ erunt per eandem regionem.

...ſpiciem Vide figuram. Dab5

Debes ſcire quod dicuntur motus circulares per eandem regionem, ſi ambo incœperint ab A ortu per H meridiem, & redeant in A ortum, ita vt primus motus ſit A ab H D A, ſecundus ſit per eandem regionem & ſit a C D A, ex hoc ſequitur quod alter ſit fruſtra, quoniam ſufficit cœlo alter. ambo enim ſunt ſimiles & eiuſdem rationis, ambo enim ab ortu, ambo per B meridiem, ambo in A ortum redeunt, igitur fruſtra erit alter, et hoc inquit. Si circularis motio totalis circulari motioni totali eſſet contraria ſup. & ambæ eſſent ab eodem puncto in idem per eandem regionem, fruſtra eſſet alter. Sed occurres, nã in eandem ſpecie non eſt fruſtra alterum indiuiduum ſi alteri fuerit ſimillimum, igitur in cœleſtibus duo motus ſimiles omnino poſſunt ſtare, & alter non erit fruſtra. H

Reſpondetur, quod ſecus eſt in ſempiternis, & ſecus in corruptibilibus, nam in ſempiternis ſufficit vnum indiuiduum in ſpecie, cum careat materia, in corruptibilibus multiplicatio indiuiduorum eſt propter materiam, & ſic recte ſequitur, quod ſi illi motus eſſent ab eodem in idem per eandem regionem, aliter eſſet fruſtra. Præterea ſequeretur non tantum alterum eſſe fruſtra, ſed non eſſe contrarios, quia (vt proximo textu diximus) motus contrarii ſunt e terminis contrariis in terminos contrarios. Hæc de primo membro. E

Inſuper id quod circulo fertur, vndecũque incipiat in omnia ſimiliter loca peruenire contraria neceſſe eſt, quæ quidem in loci contrarietates ſunt ſurſum et deorſum, atque ante & retro, itemque & dextrum & ſiniſtrum quippe cum lationis contrarietates per locorum ſint contrarietates.

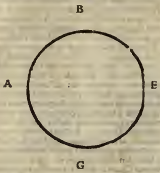
Quæ qđ. Sit autem. Quippe cũ lat. vero.

Secundo probat quod motus circulares totales non poſſunt eſſe contrarii per alteram atque alteram regionem. Et ſupponit vnum, quod ſint duo circulares motus contrarii oportet omne quod mouetur illis, uel altero illorum motuum tranſeat omnia loca contraria, quæ ſunt rurſum deorſum, ante retro, dextrum & ſiniſtrum. probat. quia motus contrarii ſunt de locis contrariis in loca contraria, & per loca contraria, vt dictum eſt Quinto phyſicorum. Debes ſcire quod hæc ſuppoſitio poteſt intelligi categorice, & hypothetice. ſi categorice, eſt ſenſus, quod in cœlo ſunt loci differentiæ illæ contrariæ, per quas oportet tranſire quod mouetur illis vel altero illorum motuum et hoc eſt verum. nam in cœlo dextrum eſt ortus, ſiniſtrum eſt occaſus, ante eſt culmen, retro eſt imum, ſurſum eſt meridies, deorſum eſt ſeptentrio In elementis vero loci contrarietates ſunt duæ, ſurſum videlicet & deorſum. Sic igitur, ſi cœleſtes motus ſunt contrarii, & quod mouetur illis, vel altero illorum oportet incipere a loco contrario, & deuenire in locum contrarium, & tranſire per omnia dicta media loco contraria, quæ per eandem lineam inueniuntur. Sin autem ſuppoſitio intelligatur hypothetice, erit ſenſus, quod cœleſtes motus ſunt contrarii, quod mouetur illis uel illorum altero, oportet tranſire per omnia loca contraria, ſi in cœlo ſunt talia media loca contraria. Et dixi ſi in cœlo ſunt talia loca contraria, quia reuera non ſunt eodem modo ſicut in elementis, vt dicemus ſecundo huius. Tamen hypothetica eſt vera, quoniam motus cõtrarii ſunt ob loca contraria: non modo e quibus incipiũt & in quæ deſinunt, ſed per quæ tranſeunt, ſi inter media eiuſmodi reperiantur. Hæc de ſuppoſitione. F G

Si igitur eſſent æquales, motus ipſorum non eſſent Sin autem alter motus ſuperaret, alter profecto non eſſet. Quare ſi vtraque eſſent, fruſtra ſane corpus alterum eſſet, ſuum non ſubiens motum, fruſtra enim calceum cum diximus, quo non eſt calciato, at Deus & natura nihil fruſtra faciunt.

Stante ſuppoſitione arguit, motus circulares totales eſſent contrarii per alteram atque alteram regionẽ, vtpote a D B H per D regionem, ab H B D A per D regionem in puncto B, tales motus vel corpora, quæ mouerentur his motibus inuicem obuiarent tenet conſequẽtia per ſuppoſitionem, quia quæ mouentur contrariis motibus, oportet illa tranſire per omnia loca media, & tunc vel eiuſmodi motus ſiue corpora quæ illis mouerentur, eſſent æquipotentia, vel alterum alterum exuperaret. ſi æquipotentia, fruſtra eſſent ambo, quia ambo non attingerent fines motus, cum in medio itineris ſeſe impedirẽt. Sin autem alterum exuperaret alterum, tunc alterum fruſtra moueretur, cum impeditum ab altero, nunquam in

finem motus deueniret. Sed hoc eſt abſurdũ, quia Deus & natura nihil fruſtra agunt.

Totus igitur ſyllogiſmus ſit cõpoſitus, ſi totales motus circulares eſſent contrarii, vel eſſent per eandem regionem, vel per alteram atque alteram. Si per eandem, tunc fruſtra eſſet alter, vt deductum fuit. Si autem per alteram atque alteram, ſit vnus per B & alter per G regionem; tunc ſequitur in puncto E corpora quæ illis mouentur, ſibiipſis obuiare, tenet argumentum per ſuppoſitionem quia quæ mouentur contrariis motibus, oportet illa tranſire per omnia loca media, ſi autem in puncto E ſibiipſis obuiabunt, neceſſe eſt vel vtraque eſſe æquipotentia, & ſic vtraque eſſent fruſtra, quippe cum neutrum ſuum ſubibit motum, cum nunquam in finem deueniet.

Sin autem alterum eſt potentius, alterum erit fruſtra, ſed in natura nihil eſſe poteſt fruſtra, quia deus & natura ipſa nihil fruſtra faciunt. hæc Ariſtoteles, & verba eius perſpicua ſunt his expoſitionibus. Tu vero animaduertas, quia nec Expoſitor, nec Simplicius, nec Auerro. hunc locum ſic expoſuerunt, & certe eorum expoſitiones cum magna difficultate poſſunt textui accommodari. Sed ſunt hic dubitationes literales. Prima, quia vis huius rationis non videtur differre a præcedenti. Et ſolutio eſt, quod præcedens ratio ſumitur ex conſideratione motus in vniuerſali, vtitur enim motibus & circulo vniuerſaliter. Præſens vero ſumitur ex cõſideratione motus in particulari, applicat enim motum & circulum ad corpus naturale, vtpote ad ipſum cœlum. Secundo obiicit Philoponus, quia pari ratione quiſpiam in motibus rectis probaret non eſſe contrarietatem, quoniam in illis alter alterum impediret. & ſic fruſtra eſſet alter.

Soluit Simplicius & Expoſitor optime, quod non eſt eadem ratio in motibus circularibus, quæ eſt in rectis. Primo quia duo corpora poſſunt rectis contrariis motibus moueri, quæ non ſeſe impedient. Nã in rectis motibus contrarietas attenditur ſolum ſecundum extrema linearum rectarum, vtpote ſecundum centrum mundi, & eius circunferentiam, modo e centro poſſunt infinitæ lineæ duci, & ita poterit ignis ſurſum moueri per unam lineam, & terra deorſum per alteram, quo in caſu non ſe impedient, at in motibus circularibus ſuppoſuit Ariſto. nihil poſſe moueri ab ortu in occaſum, niſi per omnia loca intermedia tranſierit, & e contra nihil ab occaſu in ortum, niſi eodem modo. Quare in motibus circularibus corpora mota ſeſe impedient, in rectis non. Auerro. cõ.32.

Secundo non eſt eadem ratio, quoniam quod recto motu fertur, poteſt corrumpi, & ita poteſt impediri, corpus vero, quod circulo fertur, non poteſt corrumpi, & ita in rectis nihil prohibet alterum eſſe fruſtra, cum ſit corruptibile, in circularibus inconueniens eſt alterum impediri ſicut in conueniens eſt illud corrumpi. Hæc de dubitationibus. Auerroes vero aliter exponit hunc locum

A & innuit duas expoſitiones, vult enim primo quod Ariſtote. primo proponat enthymema, & quod illud declaret in textus fine, quem exponet com. ſeq. 32. & enthimema eſt, ſi motus circularis eſſet alteri motui circulari contrarius, alter eorum eſſet ocioſus. ſecundo vult quod propoſito enthimemate, transferat ſe ad aliam rationem, ſiue demonſtrationem, vnde inquit. Et hoc quod dixit, poſt declarabit ipſum, & ita uult quod Ariſtote primo proponat enthimema, & quod tex com. ſeq. illud deducat. Et ſubdit. Et cum incœpit hãc propoſitionem dicere, ſiue hoc enthimema tranſtulit ſe ad aliam demonſtrationem: Quare ſecundum Auerro. Ariſtot. facit duas rationes in textibus his, quarum primam proponit, & in fine complet. ſecundam incipit ibi, inſuper id quod, & in textu ſuo & etiam corpus, & complet. Ad huius rationis declarationem ſupponit Auerro. quod ſi aliqua pars cœli, vtpote aliqua ſtella moueretur regionatim per contrarias regiones, vtpote a dextro in ſiniſtrum per ante. &

B alia ſtella a ſiniſtro in dextrum iterum per ante; non propter hoc ſequitur in toto ut uni motui circulari totali alter ſit contrarius, quia e contrarietate partium non ſequitur contrarietas totorum, vt ſuperius diximus. Sed occurres, nam Ariſtote. ſupponit cœlum habere dextrum & ſiniſtrum & alias differentias poſitionis, quod nondum eſt declaratum, igitur ſupponit dubium in declaratione alterius dubii. Soluit, hoc eſſe ſuppoſitum ſaltem ad communem cõſenſum aliquorum, qui ſenſim illud concedunt. Secundo occurres, quia volo imaginari unum totum cœlum moueri a dextro in ſiniſtrum per ante, & vnum alterum a ſiniſtro in dextrum iterum per ante, & ita erit ratio a motibus circularibus totalibus, & non a motibus partialibus. Reſpondet quod ſuppoſitio eſt impoſſibilis, nam ſexto phyſicorum probatum eſt totum cœlum non poſſe mutare locum ſecundum ſubiectum, ſed ſolum ſecundum formam: Quare imaginatio nulla. Colligit igitur rationem quouis mo-

C do formetur Nam uel motus cœli ſunt contrarii hoc pacto ꝙ duo cœli totales moueantur regionatim contrariis motibus, vel duæ partes cœli. quouis modo dicatur, ſequitur quod alter eſſet ocioſus, vel unamet res eſſet ſibi contraria, ſaltem ſecundum partem, hęc eſt prima expoſitio Auerro. & ſine dubio nullo pacto textui conſonat.

Propterea aliter exponit, ut nos diximus, imaginatur enim Ariſtote. primo accepiſſe enthimema, ſecundo pro illius declaratione ſuppoſuiſſe vnum, quod non poſſunt duo motus circulares eſſe contrarii niſi corpora quæ illis motibus mouentur, tranſeant per omnia loca intermedia contraria, ſecus in rectis, vt diximus. Qua ſuppoſitione ſtante, ſequitur alterum illorum eſſe fruſtra, ut deductum fuit in text. Colligit Auerro. quod in textu poſſunt eſſe duæ demonſtrationes, ita ut ibi & etiam corpus quod in textu ſuo eſt. ſit una demonſtratio per ſe, & poteſt eſſe una, pro qua illo textu accipiatur una ſuppoſitio qua, vna demonſtratio componitur in ſecunda figura ſic contraria ſunt quæ habent contrarietatem propter curſum in locis contrariis, corpus circulare non habet con- Auero. cõ.32.

D trarietatem propter curſum in locis contrariis, quia aliter eſſet unus illorum fruſtra, igitur corpus circulare non poteſt moueri motibus contrariis. Et hæc ſecunda expoſitio eſt optima, & hanc ſecuti ſumus nos. Hæc Auerro. commen. 31.

Commento vero. 32. iterum textum illius entitur multipliciter exponere. Vbi debes ſcire quod textus illius commento. 32. poteſt continuari cum præcedenti, & poteſt ſeorſum exponi. Si continuetur cum præcedenti, tunc expoſitus eſt. Nam dixit ipſe paulo ante præcedenti commento quod Ariſtotel. proponit hypotheticam; videlicet quod ſi motus circularis eſſet motui circulari contrarius, alter eorum eſſet ocioſus, & quod illam deducet ſequenti textu hoc eſt tex commen.

32. Quare iuxta illam expoſitionem, nunc Ariſtotel.
declarat illud enthimema ſiue hypotheticam, & hæc eſt F
vera expoſitio, & ad mentem Ariſtotel. Nam vt nos
diximus. Ariſtotel. primo proponit hypotheticam,
ſecundo ſupponit vnum, & tertio textum. Siquidem
enim æquales eſſent, ex dicta ſuppoſitione deducit enthi
mema, & rationem perficit, & hæc eſt optima expoſi-
tio. At ſi textus ille, ſiquidem enim æquales eſſent,
ſeorſum exponatur, vt enititur exponere Auerro. com-
mento. 32. biſariam ſeorſum exponit Auerroes poſtea
recordatus, exponit tertio. & ſic (vt mihi videtur) tri
fariam exponit. Pro intellectu primæ expoſitionis.
Auerroes ſupponit vnum expreſſe, & aliud tacite. ex-
preſſe ſupponit omnes motus orbium cœleſtium eſſe eiuſ-
dem ſpeciei. Quam ſuppoſitionem non nunc, ſed in ſe-
cundo contra Auicenna declarabit. Tacite ſupponit
Cō, 49. quod Ariſtoteles per cœlum intelligat aggregatum ex
omnibus orbibus, quod vocatur mundus ſuperior,
& quod velit probare tale cœlum aggregatum non poſ
ſe moueri motibus circularibus contrariis, his ſumptis
arguit, ſi motui circulari eſſet alter motus circularis con-
trarius, tunc oportet in eodem cœlo ſecundum indiui-
duum eſſe partes contrarias, quæ mouentur motibus cir
cularibus contrariis. Hoc eſt, tunc oportet cœlum eſſe
vnum numero, quod aggregatur ex omnibus orbibus,
quod habeat partes diuerſas, videlicet duos partiales or-
bes, quæ mouentur motibus contrariis. tenet conſequen
tia per ſuppoſitionem expreſſam, quia ſuppoſitum eſt
circulares motus omnes eſſe eiuſdem ſpeciei. quare opor
tet imaginari aggregatum ex omnibus orbibus eſſe vnū
cœlum numero, ſiue vnum indiuiduum ſub ſpecie coeli,
cuius ſint duæ partes, hoc eſt duo orbes, qui mouentur
motibus vere contrariis, quod quidam concedunt de or-
be, qui diario motu mouetur, & de cæteris orbibus pla-
netarum, nam orbis ſupremus ab ortu in occaſum. redit
in ortum, cæteri vero ab occaſu in ortum redeunt in oc-
caſum. Deducit igitur hoc eſſe impoſſibile nam ſi hæ
duæ partes ſiue hi duo orbes mouerentur motibus con- G
trariis, oporteret illos moueri ſuper eoſdem polos & cir
ca idem centrum et ſuper idem ſpatium, quare oporteret
illos ſibi inuicem obuiare in eodem puncto medio, &
& ſic vel eſſent æquæ potentes, vel alter alterum exu-
peraret, & quicquid dicitur, ſequitur alterum ſaltem
eſſe ocioſum. recolligit igitur uim expoſitionis Auer-
rois, & inquit, ſecundum hanc expoſitionem Ariſtotel.
ſupponit motus circulares eſſe eiuſdem ſpeciei, et ſic ſequi
tur in eodem indiuiduo eſſe duas partes contrarias, vt de
ductum eſt. Secundo exponit aliter, & ſupponit mo-
tus circulares differre ſpecie, vt tenet Auicenna, qui vult
quod circularis motus quo mouetur ſupremus orbis
ab ortu in occaſum, & circularis motus, quo mouentur
cæteri ab occaſu in ortum ſint ſpecie differentes. Tunc
arguit, ſi motus circulares eſſent contrarii, tunc oportet
vt eſſent ſuper eiſdem polis, & circa idem centrum, &
ſuper eodem ſpatio, tenet conſequentia ex conditioni-
bus requiſitis ad contrarietatem motuum circularium.
Et vltra ſequitur vt prius, quod vel eſſent æquales, vel H
alter fortior, & tandem quod alter eorum eſſet ocioſus
& ſic ſiue teneatur circulares motus eſſe eiuſdem ſpeciei
(vt eſt opinio Ariſtotel) ſiue differre ſpecie (vt tenet Aui
cenna.) ſemper ſequitur idem impoſſibile ex eadem radi-
ce, quæ eſt definitio contrarietatis motuum circularium,
tamen Auerro. magis vult primam expoſitionem, quia
vltra hoc commune impoſſibile, videlicet quod alter
eorum eſſet ocioſus, ſequitur illud quod ſupra dixit,
quod in eodem indiuiduo eſſent duæ partes contrariæ,
& ita differt prima expoſitio a ſecunda, quia prima vl-
tra impoſſibile, quod Ariſtotel. infert in textu, addit, quod
in eodem indiuiduo eſſent duæ partes contrariæ, quod
eſt impoſſibile per ſe Secunda vero nihil vltra addit, niſi
quod eo dato, alter eorum ſaltem eſſet ocioſus. Et propte
rea concludit ſibi uideri melius eſſe exponendum tex-
tum primo modo, quam ſecundo modo.

Animaduerſione dignum Auerro. indicare defe- Contra Them.
ctum Themiſtii, qui expoſuit hunc locum aliter. & de-
fectus eſt, quia nihil addit ad uerba Ariſtotel. cum nul-
lam fecerit ſuppoſitionem. Secundo defecit, quia non
deduxit demonſtrationem Ariſtotel. nec uerificauit il-
lam. Tertio defecit quia dixit Alexandrum aliter ex-
poſuiſſe, & tamen non dedit illam expoſitionem, & con
ceſſit locum eſſe ualde difficilem, & ſic patet defectus
multiplex Themiſtii. Secundo debes ſcire quod qui-
dam arbitrantur Auerroem ibi, & fundamentum eius
demonſtrationis, poſuiſſe expoſitionem Themiſtii, pro-
pter illud verbum, eius. quod refert proximum antece-
dens, quod eſt Themiſtius, & errant, nam vt ſaluent
grammaticam, contradicunt auctori Auerro. enim di-
xit tres defectus Themiſtii, & dixit expoſitionem illam
eſſe obſcuram, at in calce huius expoſitionis, inquit, &
ex hoc declaratur quod illud quod Ariſtotel. intende-
bat per hanc demonſtrationem eſt valde manifeſtum,
hæc Auerro. Quare ſi Auerro. retuliſſet expoſitionem
Themiſtii contradiceret ſibi quia, prius dixit illam eſſe
obſcuram, & demum concluſit illam eſſe manifeſtam,
opinor igitur illud relatiuum eius, referre Ariſtote. & ita
feciſſe de Themiſtio, vt Themiſtius de Alexandro, quia
vt Themiſtius non retulit Alexandri expoſitionem, ſic
nec Auerrois retulit illam Themiſtii, & ita oportet dice-
re Auerro. nunc reducere expoſitiones illas duas ad vnā
communem deducendo ad unum commune impoſſi-
bile, quia ſumit communiter duas ſuppoſitiones, qua-
rum primam explicabit, videlicet quod ad hoc vt mo-
tus circulares ſint contrarii, requiritur ut ſint ſuper eoſ-
dem polos, & circa idem centrum, et ſuper eodem ſpatio
æque diſtante a centro. ſecundam tacuit, tamen ponitur
in textu, uidelicet quod Deus & natura nihil agunt fru-
ſtra, tunc ex prima ſuppoſitione deducitur vnum com-
mune impoſſibile, videlicet quod ſaltem alter motus cir
cularis eſſet ocioſus, ex ſecunda ſuppoſitione habetur
cur illud eſt impoſſibile, videlicet quia Deus & natura
nihil agunt fruſtra, hæc Auerro. in duabus primis expo
ſitionibus. Poſtea Auerro quaſi ponendo tertiam ex
poſitionem ſoluit queſtionem in toto hoc proceſſu oc-
currentem, videlicet utrum motui circulari poſſit motus
circularis eſſe contrarius Soluit quod motus circularis
poteſt dupliciter conſiderari, uno modo in eo quod mo
tus circularis & in uniuerſali, & abſtrahit a corporibus
cœleſtibus, eo modo quo ipſum conſiderat Mathemati-
cus. Alio modo poteſt conſiderari vt eſt cælicus,
vel igneus, & in particulari. vt Phyſicus conſiderat.

Si primo modo conſideretur, ut ſic nihil prohibet mo
tui circulari eſſe alterum motum circularem contrarium
ad imaginationem mathematicam Nam ſecundum ima
ginationem mathematicam poſſum conſiderare mo-
tum ab ortu in occaſum, & ab occaſu in ortum ſuper eo
dem ſpatio, & ſupra eiſdem polis, & circa cētrum idem,
qua conſideratione motus illi erunt contrarii, cum ha-
beant ſecundum imaginationem omnes conditiones
contrarietatis. Quod autem hoc ſit imaginarium, patet,
quia imaginatio ſe extendit non modo ad id quod eſt,
vel poteſt eſſe, vel non repugnat eſſe, ſed ad id quod non
repugnat intelligi eſſe Modo non repugnat intelligi eſſe
duos circulares motus tales, immo qui ſint eiuſdem ſpe-
ciei, ſaltem ſubalternæ, nam imaginatio & mens exten-
dit ſe vltra poſſibile. Sin autem conſideretur ſecundo
modo, ſic nulli motui circulari poteſt alter motus circu-
laris eſſe contrarius, quia ſecundum naturam nihil poteſt
eſſe ocioſum, ſecundum mentem nihil prohibet cogitari
ocioſum, & propterea inquit, & cum iſti duo motus fue
rint poſiti in corporibus naturalibus, hoc eſt, vt intelli-
gantur vt cœlici, poſſibile reuertetur impoſſibile, hoc eſt
illud quod erat poſſibile ad imaginationem, nō amplius

erit poſſibile, naturale, ſequeretur enim in eadem ſpecie eſſe contrarietatem, quod ſecundum naturam eſt impoſſibile, tum quia tūc vna res eiuſdem ſpeciei deſtrueret ſe ſecundum ſpeciē, tum quia aliquid eſſet ocioſum vt deductum eſt, quæ ſecundum phyſicam conſiderationem, ſunt impoſſibilia, ſecundum tamen mathematicam, non ſunt impoſſibilia, nam mathematici, hoc eſt abſtrahendo motus a corpore naturali, vt mathematici abſtrahunt imaginarium eſſe in eadem ſpecie eſſe contrarietatem, item & alteram eorum eſſe ocioſum, cum imaginatio nihil ponat in eſſe. Huius ſolutiōis ponit exemplum, quod eſt Ariſt. primo de anima. Nam ſolet quæri, vtrum ſphæricum poſſit tangere planum in puncto. Soluit Auerroes ſphæricum & planum poſſe conſiderari ſecundum phyſicum modū, hoc eſt ſphæricum & planum, vt ignea vel terracea, vel cœlica, vel lignea, & eiuſmodi, & hoc pacto nunquam ſphæricū tanget planum in puncto, quia licet ſit dare minimum ſub hac conſideratione, nō tamen illud eſt indiuiſibile. At ſi cōſiderent ad modum mathematici, qui fingit indiuiſibile, & imaginatur perfecte planum, & perfectæ ſphæricum, ſic poſſunt intelligi ſe tangere in puncto.

Exemplū.

Eodem modo de motibus circularibus dici poteſt: nam ſi conſiderentur in illo priori in quo abſtrahuntur a corporibus naturalibus, vt ſic ad imaginationem poteſt intelligi contrarietas. Sin autem conſiderentur, vt ſunt cœlici vel tales, vt ſic non poteſt in illis eſſe contrarietas. hæc Auerro. Vbi animaduerſione dignum, vt ſexto phyſicorum diximus, quod ex eiſdem ſubiectis & prædicatis poteſt fieri propoſitio vera, & ꝓpoſitio impoſſibilis, quia, vt logici dicunt, aliter ſupponunt licet non aliter ſignificent, verbi cauſa, hæc eſt vera, motus poteſt velocitari in infinitum inquantū motus, & illa falſa, motus poteſt velocitari in infinitū, vbi patet eadem eſſe ſubiecta, & prædicata licet non eodem modo ſumantur, ꝙ prima ſit vera, probaui in noſtris codicillis contra Sorticolas, quia illa officiabiliter ſecundū Alexandrum & Philoponum debet probari. Nam illa propoſitio; motus poteſt velocitari in infinitum inquantum motus, eſt vera, quę adæquate ſignificat motum poſſe velocitari in infinitum inquātum motus: igitur motus poteſt velocitari in infinitum inquantū motus. Quod vero illa abſoluta ſit falſa patet, qa nec motus cœli poteſt velocitari in infinitum, nec motus ignis & ſic de cæteris: igitur nullus motus. Dico igitur ꝙ ex eiſdem ſubiectis & eiſdem prędicatis poteſt propoſitio effici vera, & effici falſa uera quidem ſi ex illis reduplicatiua fiat propoſitio, quæ officiabiliter probetur, falſa vero, ſi ex illis fiat abſoluta, quæ probetur reſolubiliter vel exponibiliter. Ex his facile poteſt patere ſolutio Auer. Nam ſi propoſitio componatur reduplicatiuæ, videlicet motus circulares ſunt contrarii, vt motus circulares, eſt uera de motibus, qui intelliguntur fieri circa idem centrum & ſuper eiſdem poſſibilis, & de contrariis terminis ſuper idem ſpatium. Sin autem propoſitio ſit abſoluta, eſt falſa, quia de nullis motibus particularibus poteſt eē vera, quia nec de motibus cœlicis, nec de igneis, nec de eiuſmodi talibus. Verum ſi quæris declarationem maiorem, uide quę diximus ſexto phyſicorum, nam ibi abūde difficultatem ſimilē pertractauimus. Vbi nolo te ignorare aliquid conſiderari ſecundum modum mathematicum, quod tamen non attinet ad ſcientiam mathematicā, ut motus ipſe in vniuerſali, ut abſtrahit e corporibus naturalibus, conſideratur ſecundum modum mathematicū, qui tamen nō attinet ad ſcientiam mathematicam poteſt enim vnus artifex in conſiderando ſubire modum alterius artificis qui tamen non eſt ille artifex, vt phyſicus qui motum illo pacto conſideraret ſubibit modum mathematici, qui tamen ſic conſiderando non erit mathematicus.

Com. 15. De natura propoſitionis. Auer.

Eadē ꝓpō reduplicatiua, & abſolute ſūpta, & uera falſa eſſe pōt.

Com. 15. Nota hanc expōnem egregiam.

Cauſa autem eſt, quia ſimile alicui non eſt idem illi: phyſicus itaq; ſic conſiderando motum eſt ſimilis mathematico, quia eo modo motum conſiderat, quo mathematicus ſua conſiderata conſiderat, non tamen phyſicus ſic conſiderando eſt mathematicus, quia ſic conſiderando motum non conſiderat ea quæ continentur ſub ſubiecto mathematicæ ſcientiæ, igitur ſic conſiderando ſubibit formam mathematici, & tamen non erit mathematicus hęc tu animaduertas, nam dum eram iunior, mihi hæc ſolutio Auerrois ſemper fecit difficultatem, hæc de expoſitione Auerrois.

Sed cum de his perſpicuum ſit, & de reliquis conſiderandum erit, & primo, vtrum ſit aliquod corpus infinitum, quemadmodum complures antiquorum philoſophorum putauerunt, an hoc ipſum ſit vnum aliquod impoſſibilium.

De infinito hoc ipſum.

Hoc illud.

Quid hactenus Ariſtoteles egit, non omnes eodem modo dicunt. Auerroes vult Ariſtotelem declaraſſe corpus rotundum, quod eſt cœlum, eſſe quintam naturam, & aliam ab elementis, & ꝙ eſt neq; graue neq; leue, item ꝙ nec generabile, nec corruptibile. Expoſitor & rectius, vult Ariſtotelem demonſtraſſe uniuerſi perfectionem, declarando ex quibus & quot partibus eius perfectio conſtabit, ſed quid proponat facere, nemo dubitat, cum ipſemet dicat, inquit enim & primo vtrum ſit aliquod corpus infinitum, quemadmodum complures antiquorum philoſophorum putauerunt, an hoc ſit unum aliquod impoſſibilium, hæc ſine dubio eſt capitis intentio. Sed cur Ariſtoteles hoc in libro hanc aggrediatur pertractationem, non eodem modo omnes commentantur. Auerroes arbitratur hoc eē de per ſe quæſitis in hoc libro. Vnde dicit vult modo perſcrutari de accidētibus quæſitis in eo corpore; quorum vnum eſt ſi ſit finitum uel infinitum. Aliud eſt, ſi ſit unum an plura? quare ſecūdum Auerroem de hoc Ariſtoteles nunc agit, nulla alia ratione, niſi quia eſt de per ſe quæſitis & intentis in hoc libro. Expoſitor noſter uelle uidetur hoc non eſſe de per ſe quæſitis, ſed tractari tanquam conſequens ad alia. Nam cum declarauit perfectionem uniuerſi, demonſtrando ex quot & quibus conſtat, erat conſequens agere de illius unitate, & quia nonnulli unitatem tribuerunt infinito, erat conſequens pertractare ſi uniuerſum ſit infinitū, ita ut propter hoc ſit vnum, an ſit finitum, & cum hoc unum? Ego autem puto hoc eſſe de per ſe quæſitis, vt Auerroes credidit, nam qui de uniuerſo pertractat, oportet non tantum pertractare ex quibus & quot partibus conſtat, ſed an tale uniuerſum ſit conſtans, ſic finitum. uel infinitum, an unum uel plura, an factum uel æternū Verum cum hoc nihil prohibet poſſe tale quæſitum conſequi ad aliud, ut Thomas autumat, non enim puto abſurdum aliquod unum eſſe per ſe quæſitum in aliqua ſcientia, & ſequens ad dicta. Arbitror etiam hoc quæſitum in hoc libro propter antiquos, qui opinati ſunt uniuerſum eſſe infinitum, quare multifariam eiuſmodi erat quærendū. Thomas noſter dicit, ꝙ quia Ariſt. de infinito nūc aggreditur diſputando ſi uniuerſum ſit infinitum uel finitū, & infinitum triplex eſſe magnitudine, multitudine, et duratione, ideo primo diſputabit, ſi uniuerſum ſit infinitum magnitudine, (ut nonnulli ueterum arbitrati ſunt.) Secūdo, ſi ſit infinitū multitudine, ut Democ. autumat. qui poſuit infinitos mundos. Tertio, ſi ſit infinitum uel finitum tempore, ut plato, qui dixit uniuerſum eſſe factum & duratione finitū a parte ante. Empedocles dixit ipſum finitum utraque ex parte. Quare uelle uidetur hæc tria eſſe quæſita non per ſe, ſed quæ ad alia cōſequuntur. Nā illud quæſitū ſi ſit uniuerſum uel ne infinitum, ſequitur ad quæſitū de unitate. Cætera ſequuntur ad quæſitū de infinitate. Nos uero diximus hęc eſſe quæſita per ſe, cū quo ſtare poſſet eſſe q̄ſita cōcomitantia, uerum de his ſuo loco,

Quę Auer. Com. 31.

Quę Expoſitor.

Quę Auer. Com. 32.

Quę Expoſitor.

Dubi. Sol. Auer. Com 33.

Sed occurres: nam tertio phyſi. de infinito egit, & copioſe. Igitur hic non debet iterũ de infinito aggredi. Auerroes ſoluere videtur hanc dubitationem, & vult hic & ſupra eſſe de infinito pertractatum, verũ non eodem modo Nam illa pertractatio tertii libri phyſi. erat vniuerſalior, hæc particularior. Hęc.n. eſt ſi vniuerſum ſit infinitum, & ita hæc conſideratio eſt particularis de vniuerſi infinitate. Illa vero eſt vniuerſalis ſi ſit aliquod corpus infinitum: ſignum autem eſt, quia illic ſoluẽdo diſtinguit de infinito per actum & potentiam, quæ diſtinctio videtur metaphyſica, & vniuiuerſalis, at hic cũ non ita vniuerſaliter loquatur, illius diſtinctionis nihil meminit. Secũdo hæc pertractatio eſt firmior & nõ ex ſuppoſitione Illa vero tertii libri phyſi. eſt ex ſuppoſitione, ſupponit enim quatuor eſſe elementa, vnum quintum corpus, at hæc demonſtratio illud ſuppoſitũ probauit, quare hæc demonſtratio eſt firmior & propinquior certitudini. Quibus perſpicuum eſt hanc pertractationem non eſſe vanam. n g

Res ſeſe habeat. Sese hie.

Hoc enim an illo modo res ſeſe habeat, non parũ ſed totũ atq; omne ad veritatis contẽplationẽ refert.

Parum.

Dictam intentionem nunc probat, & ſylls eſt, quod nõ parũ refert, ſed totũ & omne ad veritatis contemplationem, quæ eſt de rebus naturalibus in hoc libro pertractãdis, eſt in naturali philoſophia & in hoc libro pertractandum, ſubdit minorem, & inquit. Hoc.n. an illo modo res ſeſe habeat, non parum, ſed totũ & omne ad veritatis contẽplationẽ, ſup. quæ eſt de rebus naturalibus refert, igitur in hoc libro eſt de infinito pertractandum, de ratione vt vides ſolum minorem dedit. Cõcluſionem ſuperius & poſtea adiiciet, minorẽ prætermiſit vt ſui moris eſt.

Aliq; parum.

Verborum declaratio.

Quo vero ad verba attinet, animaduerſione dignum per veritatem intelligere cognitionem quę eſt de rebus naturalibus, non.n. loquitur hic vt in ſecundo metaphyſicæ, ſed vt in primo de anima qui per veritatem intellexit ſcientiam naturalẽ, quæ eſt de rebus naturalibus, dixit vero totum, & omne referre ad ueritatis contemplationem, nam totum intellexit quo ad totalem ſcientiam naturalem, omne vero, quo ad omne quæſitum in ſcientia naturali. Sic enim vel aliter ſeſe habere facit differẽtiam in tota ſcientia naturali, & in omni quæſito ſcientiæ naturalis, vt diceтur. G

Tex. 2.

Que aut n. Com. 33.

Auer vero per totum intellexit vniuerſum, p omne intellexit elementa, quæ ſunt principia conſtitutiua vniuerſi, eſt igitur ſenſus q sic vel aliter dicere, differentiam facit in toto mundo, & in omne hoc eſt, & in omnibus principiis mundi, quæ ſunt elementa. Nã qui ponit infinitum eſſe mundum, cogitur dicere omnia, vel vnum elementum eſſe infinitum, qui vero ponit mundum finitum, dicere cogitur omnia elementa eſſe finita ex quibus conſtat. Item qui ponit infinitum dicere debet vnum eſſe mundum & infinitum, qui vero ſecus dicit, & de mundo ſecus etiam cogetur dicere, igitur ſic vel aliter dicere de mundo, duplicem facit differentiam, quia primo in toto mundo, ſecundo in partibus, hæc Auerro.

Qualis expo Auer.

Sed non placet, quia Ariſtoteles loquitur de infinito in uniuerſali, probat enim in ſcientia naturali eſſe agendum de infinito. Et propterea conſentaneum eſt, vt uelit dicere q ſic vel aliter dicere facit differentiã in tota ſcientia naturali, & in omni quæſito naturalis ſcientiæ propter rationem dicendam ſtatim. H

Fuit. Fuit in preterito. Erit in futuro.

Etenim hoc fere contradictionũ oium his qui de natura aliqd enũtiarũt, principiũ et fuit: et erit ſane.

De infinito fuerunt duæ ſectæ, quæ tñ omnes in eo conueniunt q ipſum ponunt principiũ rerũ naturaliũ. Altera poſuit infinitum eſſe omnium rerum naturaliũ principium quaſi materiale, ut Anaxagoras, Parmenides, & Meliſſus. Altera poſuit finitũ eſſe rerũ naturaliũ principium, vt Emped. & phyſici. Qui poſuerũt infinitum eſſe principium materiale, dixerunt res naturales fieri ex illo quaſi p ſeparationẽ, & quia illud principium eſt infinitum, rerũ naturaliũ generationem dixerunt nunq; deficere. Qui vero illud principiũ materiale dixerunt finitum, dixerunt res naturales fieri ex illo per congregationẽ, ut dixit Empedo qui tenet materialia principia finita, & dicit generationẽ rerũ naturalium fieri per illorum principiorum congregationem, hi ſi dicant generationẽ nunq; deficere propterea illud aſſerunt, quia res naturales reciproce generari & corrũpi arbitrantur. Ex his facile colligitur, ſic, vel aliter loqui de infinito eſſe principium contradictionũ his qui aliquid de natura enunciarunt. Nam qui ponunt infinitum ex parte principii materialis, hi loquuntur de generatione rerum naturalium per illum modum, ut diximus. Qui uero ponunt finitum, loquuntur aliter de generatione rerũ naturalium.

Syllogiſm.

Componatur igitur ſyllogiſmus ſic, quo probatur minor, erat enim minor proximi ſyllogiſmi hæc, hoc enim an illo modo res ſeſe habeat, non parũ ſed totum ad contemplationẽ rerũ naturalium refert, ſylls hanc probans eſt, differentia in principio eſt cauſa maximæ differentiæ in his quæ ab illo principio proficiſcuntur, hoc an illo modo res ſeſe habeat, eſt principiũ rerum naturalium, vt patet p hæc quæ nunc diximus, igitur eſt cauſa differentiæ in his, quæ proficiſcuntur a principio, et maximæ differẽtię. De ratione hac ponitur minor duntaxat.

Que autem com. 33.

Auerroes vero uelle uidetur problema de infinito facere differentiam in mundo uel principiis mũdi. Vnde ſic uel aliter problema illud de infinito determinare multiplicem facit diuerſitatem in mũdo. Primo efficit differentiam in principiis mundi, quia qui dicit mundi principia eſſe infinita, vtpote elementa eſſe multitudine infinita, Cogitur dicere de mundi principiis aliter, q q dicit illa eſſe numero finita, igitur ex diuerſa problematis terminatione prima differẽtia oritur ex parte elementorum, quæ ſunt principia mundi.

1. diff.

Secunda.

Secunda ex parte mundi, qui ex illis elementis conſtat nam qui terminat problema ad partem affirmatiuam de infinito, cogitur dicere mundum eſſe infinitum, & vnum, qui ad partem affirmatiuam de finito, non cogitur dicere mundum eſſe infinitũ & unũ, immo cum multitudine finita principiorum ſtat mundũ eſſe finitum & plures.

Tertia.

Tertia differentia eſt, qa qui mundum dicit infinitũ, cogitur dicere ipſum non eſſe factum a primo omniũ principio, uidelicet deo, qui uero diceret mundum eſſe finitum, poteſt dicere mundũ fieri a deo. Quare tertia differentia quæ inde oritur, eſt differẽtia in primo principio, quod eſt deus. Vltima differentia eſt in omnibus rebus. Nã ſi ex diuerſa determinatione illius problematis exoritur differentia in primo principio quod ẽ deus, exorief. differẽtia in omnibus rebus, quę a deo dependent, quippe cum differentia in principio in omnibus principiatis differentiã efficiat, hæc Auer.

Infinitum triplex.

Vbi animaduerſione dignũ eſt triplex eſſe infinitũ, uidelicet quantitate ſiue magnitudine, numero ſiue multitudine, & tpe ſiue duratione. oſtendit igitur Auer. per ordinẽ diuerſam terminationem problematis de infinito quouis horum triũ modorũ facere differentiã in mundo maximam. & per ordinem dicamus, qui mũdum dicit infinitum magnitudine, cogitur dicere ipſum nõ habere principium, nec nouũ, nec æternũ Et hoc Henricus doctor ſolennis tenet etiam theologice ſentiẽdo, uult enim nullum infinitum corpus poſſe habere agẽs. Alii catholici dixerunt infinitum corpus deum poſſe producere, et tamen nullũ corpus infinitum deum poſſe producere, verum hanc diſputationem catholicis omitto, illud unum ſupponamus phyſice ſentiẽdo corpus infinitum in actu non eſſe effectibile, quoniam eo ipſo, quod eſt effectum, erit terminatũ & finitum.

Qui vero cath. ſ[illegible] eſt, [illegible] ſimplici ter conſi[illegible]

Qui uero mundum dicit magnitudine finitum, non cogitur dicere ipſum eſſe independens a deo, quia finitum poteſt depẽdere ab infinito. Secundo qui dicit mũdos

eſſe plures, vtpote infinitos multitudine, cogitur dicere plura prima principia, immo infinita prima. A Nam vt dicemus ex unitate mundi concluditur unitas motoris; qui uero e contra dicit, utpote mundum unum, hic unū primum motorem eſſe cogetur dicere.

Tertio qui dicit mundum eſſe infinitum tempore ſiue duratione, quod Auerroes appellat antiquum, poteſt ponere agens eius eſſe incorporeum, & indiuiſibile, ut eſt opinio Ariſtotelis qui ponit coelum æternum, & eius efficientem cauſam æternam & impartibilem. qui uero dicit mundum eſſe duratione finitum, hoc eſt nouum, cogitur ponere eius generans eſſe corpus deducit, quia omne quod de nouo generatur, prius alteratur. Alterationis enim finis eſt generatio. Quare generans mundum erit. At alterans eſt corpus probauit enim in libro de Subſtantia orbis, primum alterans eſſe corpus; primum uero mouens eſſe uirtutem extra corpus igitur tale alterans erit corpus. Quæratur ulterius de tali alterante, utrum ſit genitum, uel æternum. Si genitum, adhuc aliud habebit generās, & ibitur ad infinitum. B Sin autem tale alterans generans ſit æternum, quęretur quare genuit mundum potius hac in hora, quam in alia quare oportet dicere ipſum genuiſſe mundum in hac hora potius, quia hac hora certa affectione diſponitur magis quam alia hora. Contra arguit, quia tunc tale generās æternum mouebitur quodam alio motu a locali, æterno, quod eſt impoſſibile: nam dictum eſt in libro de generatione, corpus æternum generare de nouo aliqua, & quædam corrumpere per appropinquationem atq; remotionem. Solutio enim ob appropinquationem ad apicem noſtrum generat, ob remotionem corrumpit.

Quare, ſi tale corpus alterans æternum generabit mundum in hac hora, oportet illud eſſe, quia mundo nunc eſt uicinius quam prius erat. Philoſophi enim ab ęterno corpore nunquam poterunt nouum fieri arbitrari, niſi hoc pacto per appropinquationem. Vltra: ſi illud æternum alterans generat mundum, quia ſibi eſt nunc magis propinquum quam antea, relinquitur mundum de nouo effectum contineri a tali corpore æterno alterante, quemadmodum generabilia cōtinentur a coelo, uel ſaltem generans & mundus qui ab illo generatur continebuntur ab uno communi tertio corpore, quare mundus effectus erit quaſi quædam pars corporis illius continentis, quod eſt quaſi quidam mundus extrinſecus. Quibus patet quouis modo loquamur de infinito ſiue magnitudine, ſiue multitudine, ſiue duratione, illud eſſe cauſam differentiæ in mundo, & in eius principio. Vltimo. Auerroes declarat diuerſam terminationem problematis de infinito eſſe non modo cauſam differentiæ in naturali philoſophia circa quæſita, quæ dependent ab illo problemate, ſed in legibus humanis, & diuinis, quas homines ponunt ad bonum hominum.

Nam qui ponit mundum finitum, dicit ipſum eſſe factum & Deum eſſe mundi factorem, qui poneret ipſum infinitum, non poſſet dicere Deum eſſe mundi coeli & terræ creatorem. Addit uero obiter Auerroes eiuſmodi leges eſſe poſitas uoluntarie ſecundum inclinationem gentium, quibus leges dantur. Nam ſi gentes, magis inclinantur credere facturam mundi, ponitur lex quod mundus ſit factus. Si æternitatem: ut Chaldei, Lex erit quod non ſit factus, & in cæteris id genus ſimiliter arbitratur Auerroes, & non modo in ſpeculabilibus, ſed in operabilibus nam, ſi gens eſt inclinata ad luxuriam, legislator ponit uxorum multitudinem & bigamiam. Sin autem ad continentiam, ponit unitatem vxorum, & de cæteris id genus eodem modo ſentit. Sed in tribus Auerroes deficere uidetur, primo quia Ariſtoteles loquitur de infinito non contracto ad mundum. inquit enim fere contradictionum omnium his, qui de natura aliquid enunciarunt principium & fuit & erit ſane: ecce quod loquitur de tota natura: et

Contra Auerroem.

non de mundo ſolum, ut etiam ex textu proximo patet totum atque omne referre ad ueritatis contemplationem, igitur loquitur de infinito uniuerſaliter & non de infinito contracto ad mūdum, quaſi uelit Ariſtotelis dicere quod attinet ad philoſophum naturalem terminare problema de infinito, & ſpeciatim de infinito mundo in hoc libro, generatim in libro Phyſicorum, probat autem Ariſtoteles generatim problema de infinito eſſe a naturali Philoſopho terminandum, quia ſtatim patet problema de infinitate mundi eſſe hic diſputandum, & hoc Auerroes non uidit. Mos enim Ariſtotel. eſt (ut dicit Simplicius) probare uniuerſale, & particulare omittere, modo illud particulare ex uniuerſali probato ſequatur.

Secundo deficit, quia non eſt uerum, quod ſi mundus ſit de nouo, agens illum ſit corpus. Nam non omnis noua productio eſt generatio (ut putat ipſe) nos enim tenemus aliquid fieri de nouo, & non per generationē, ſed per creationem ex nihilo, & tale agens per creationem non eſt corpus, immo eſt ſubſtantia, & intellectuale agens, quod agit mere libere & contingenter. B proceſſus enim Auerrois haberet locum, quando mundus fieret de nouo per ueram generationem, quæ eſt finis alterationis, quod nos negamus. Tertio multo magis errauit hic uir credens leges diuinas eſſe datas hominibus ſecundum illorum inclinationem, hoc enim ſi uerum ſit de lege eorum porcina, de noſtra mentitur. Nam ea quę traduntur in noſtra lege, quantum ad ſpeculabilia ſunt uera, & non accepta a noſtra inclinatione. Immo ſacri homines, non potuerunt illa gentibus perſuadere niſi miraculis, & certaminibus mortis, quantum uero ad agibilia, quæcunque in noſtra religione traduntur, ſunt moraliter tradita, immo (ut alias diſputaui) religio Chriſtiana prætermiſſis creditis, nihil aliud eſt niſi philoſophia peripatetica, ut expoſitor in lib. ethi. & politicorum enititur ſemper uerificare. nihil enim in noſtra lege ponitur a ſacris: quod ſit contra bonum moris, quare quę dixit Auerroes ſi uera ſunt in eius lege in noſtra ſunt erronea. Nam illa eius eſt hominis, lex noſtra uero Dei, C in cuius actione non cadit error.

Non humana uoluntate, ſed ipſi [illegible] ſancti Dei homines.

Siquidem & paruus exitus a ueritate fit his, qui receſſerunt, ſi longe progrediantur, infinities maior, ueluti, ſi quiſpiam magnitudinem aliquam minimam dixerit eſſe, hic enim minimam introducens, maximas rerum mathematicarum dimouebit. huius autem cauſa eſt, quia principium uirtute maius eſt quam magnitudine, idcirco quod in principio paruum eſt, id in fine fit longe maius. Infinitum autem & principii, & quantitatis maximam uim habet. Quare non eſt abſurdum, neque rationis metam egreditur, admirabilem differentiam eſſe ex eo quod quiſpiam aliquod corpus eſſe in rerum natura infinitum accipiat, D *quam orbem a principio repetentes, de ipſo dicamus oportet.*

Exitus a [illegible] ſi [illegible]. Digreſſus infinities maior. Decies millies maior. Qui receſſerunt. Qui defecerunt. Qui digreſſi ſunt deuiantibus. Longe maius.

Probat maiorem proximi proſyllogiſmi, quę erat quod differentia in principio eſt cauſa maxime differentiæ illorum, quæ ab illo principio proficiſcuntur, & componitur ratio hoc pacto. paruus exitus a ueritate, uidelicet principii, fit his, qui receſſerunt, ſi longe progrediantur, infinities maior, qui erat in principio, exit a ueritate, igitur qui errat in principio, progrediendo longe, errabit decies milles magis. huius maiorem expoſitor patere dicit ex errore uiarum. quia cui parum a recta deuiat uia, ſi longe progreditur fit multum longe, Ariſtoteles pro-

Multū magnū ualde magnum. In græco nō ē [illegible] [illegible] ſed [illegible] & ad ſenſū Simplic. & aliorum.

bat illam exemplo Mathematicorum. Nam ſi quis indiuiſibilem magnitudinem introducat in mathematica ut Democritus inquit, corpora atoma, hic maximas rerũ Mathematicarum deſtruet, utpote quod lineam datam contingit ſecare in duo media, quod continuum ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia, & caetera eiuſmodi huius cauſam aſſignat ex eo quia principium eſt uirtute magnum quantitate paruum, ut ſemen arborum eſt arborum cõparatione paruum, attamen uirtute maximum eſt. Infinitum uero habet rationem principij, omnes enim qui infinitum poſuerunt in rerum natura, ipſum habere rationem principij dixerunt, ut patet tertio Phyſicorum. Accedit ad hęc quod infinitum eſt quãtitate magnum, habet enim infinitum rõnem principij, & eſt magnum, quare non eſt diſſonum q̃ errare in illo ſit cauſa multorum errorum in proceſſu propterea concludit eſſe de infinito repetendum.

Com. 44. Auerroes vero declarat paruum errorem circa principium dilatari in proceſſu: Tum exemplo uiarum, Tũ exemplo ęgrotationum In ęgritudinibus enim paruus motus uel error factus in principio uel a medico, uel ab infirmo fit magnus in fine, ut experientia docet. Secũdo debes ſcire ut Auerroes ait, quod ponere magnitudinem indiuiduam, ut ponit Democritus: eſt cauſa magnę differentiae dupliciter, uel quia facit differentiam in reddẽdo cauſas diſpoſitionum entium, qui enim ponit corpora atoma, cogitur ponere omnia eſſe indiuidua, quoniã indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius itemq; cogitur dicere nullum corpus eſſe altero maius, uel minus, & multa alia, quare non dices ſic reddere cauſam accidentium entium, uel quia ſic dicens facit differentiam in reddendo cauſas diſpoſitionum entium, & cum hoc dicit quaedam quae pro utraque parte ſunt probabilia, poſitio enim Democriti habet multas rationes, & illa Ariſtotelis etiam: quare facit differentiam ex parte principij, quod ſui natura eſt uarium: et ex parte eorum quę proficiſcuntur ab illo, ut in libris Mathematicorum conſtat. Qui igitur ponit indiuiduas magnitudines dupliciter efficit differentiam, ex parte eius quod dicit, quod eſt pro vtraque parte probabile, & ex parte eorũ, quae ad illud quod dicit, ſequuntur. Tertio debes ſcire, ut

Principium debet eſſe primum. Auerroes inquit, haec quae Ariſtoteles hic ait eſſe dicta ad documentum, documentum eſt, ut ſemper circa principia fiat magnus ſermo, nam ſermo de principijs eſt q̃ſi de omnibus ſermo, principium ſiquidem ſit omnia quę ab illo ſequuntur. Quarto debes ſcire ut Auerroes ait & recte, quod illae duae poſitiones de corporibus, utpote illa Ariſtoteles quae dicit, omne corpus eſſe finitum, uel illa Democriti quae dicit corpora minima & illa quę dicit corpus aliquod eſſe infinitum, ſunt diuerſae & oppoſitae. diuerſae quidem quantum ad hoc, quia una nõ eſt alia, & ita diuerſae in ſe. Oppoſitae uero quo ad ea, quae ſequuntur ad illas. Nam ad dicentes corpus infinitum, ſequitur corpus illud eſſe infinitae potentiae. Ad dicentes nullum corpus eſſe infinitum, ſequitur omne corpus eſſe finitae potentiae. Nam potẽtia ſequitur magnitudinem, adeo quod in maiori quanto eſt maior virtus, in minori uero minor. Vltimo debes ſcire, quod ſi corpus infinitum ſit principium, tunc ut dicit Auerroes non eſt mirum quod antiqui maximam fecerunt morã circa illud, ita ut quidam dicant corpora atoma, uel ex atomis, ut Democritus, alij corpora finita ex finitis. Alij infinitum ex infinitis. Sed circa haec nobis maxima exoritur difficultas. Nam duplicia ſunt principia in

Duplex principium. Cognitionis. eſſendi. propoſito, cognitionis, quae dicuntur in ſcientia poſitiones, dignitates, ſuppoſitiões, & id genus, & eſſendi, quę ſunt illa, e quibus omnia conſiderata in ſcientia componuntur, uel proficiſcuntur. uerbi cauſa, in Naturali Philoſophia principia cognoſcendi ſunt motus eſt, plura entia mobilia ſunt, & caetera id genus, quae neceſſe eſt quemlibet diſcentem naturalem philoſophiam habere, eſſendi uero ſunt materia, forma, & agens, & finis, e quibus res naturales conſtat. Modo dubitatur de quibus principijs loquitur Ariſtoteles uel eſſendi, & falſum eſt quod dicit, non enim oportet principia eſſendi eſſe poteſtatem cognoſcendi omnia in ſcientia conſiderata, ut cõſtat. Sin autem intelligat de principijs cognoſcendi, non eſt uerum infinitum eſſe principium cognoſcendi.

Quare quae dixerunt Ariſtoteles & expoſitores quęſtione non carent. Dicerem nunc, quicquid alias dixerim, principia eſſendi eſſe principia cognoſcendi in ſecundo proceſſu. Eſt enim in naturalibus duplex proceſſus, quia ab effectu in cauſas, & propter quid, a cauſis ad effectus. principia igitur cognoſcendi ſunt principia cognoſcendi in omni proceſſu, in omni enim proceſſu illa ſupponuntur tanquam dignitates, eſſendi uero principia ſunt cognoſcendi in ſecundo proceſſu. non enim poteſt aliquis effectus reſolutorie intelligi niſi ad principia eſſendi reducatur. Dico igitur, quod Ariſtoteles intelligit de principijs eſſendi, quale creditur eſſe infinitum, quod alij poſuerunt ex parte materiae, alij ex parte agentis, ut patet Tertio Phyſicorum, & concedo principia eſſendi non eſſe poteſtate omnia cognoſcibilia in omni proceſſu, ſed bene in ſecundo proceſſu. Nam res naturales niſi reſoluantur ad principia eſſendi nunquam ſecundo proceſſu reſolutorie cognoſcuntur. Haec de dubitatione.

SEd quaerunt, utrum infinitum ſi eſſet, haberet rationem principij. Et uidetur quod non, quia haec eſt una hypothetica, cuius oppoſitum conſequentis ſtat cum antecedente, ſtat enim ad imaginationem infinitum eſſe, & non habere rationem principij. Nam principium ſemper uult eſſe extra principiata: eſt enim principium, aut cuiuſdam: aut quorundam, ut in libro Phyſicorum. Primo dictum eſt, at extra infinitum nihil eſſe poteſt, cum totum occupet. Arguatur igitur, ſi infinitum eſſet, extra infinitum nihil eſſet. Si extra infinitum nihil eſſet, non eſſet principiatum, quoniam extra principium eſt principiatum, igitur a primo ad ultimũ ſi infinitum eſſet non haberet rationem principij. In contrarium eſt Ariſtoteles hic & Tertio phyſicorum q̃ uult illam hypotheticam eſſe neceſſarium. Quaeſtio

Pro quaeſtionis ſolutione debes ſcire quod quadruplex eſt infinitum. Aliud quidem duratione, ut motus, coelum, & omne quod tempore aeterno permanet. Aliud uero magnitudine ut corpus infinitum extra q̃ nihil eſt, nec eſt intelligibile eſſe. Aliud multitudine ut numerus lapidum infinitus, uel aliorum talium. Quartum eſt infinitum uirtute, ut Deus. Vnde haec diſtinctio poteſt ſic reduci, quia omne infinitum aut eſt quantitate, aut qualitate. Infinitum qualitate eſt infinitum, uigore uel uirtute, ut Deus infinitum quantitate, eſt iterum duplex, uel continua uel diſcreta. Si diſcreta, ſic eſt numerus rerum infinitus. Si continua uel ſucceſſoria: ut motus, & coelum, & omne quod eſt in tempore aeterno, uel permanente, & ſic eſt corpus extra quod nullum corpus eſt, nec poteſt eſſe, nec intelligi eſſe. Sic igitur patet quadruplex eſſe infinitum, & non multifariam. Tunc de infinito qualitate nemo dubitat omnes, enim dicunt illud infinitum ſi eſſet, habere rationem principij. Immo catholici tenent illud eſſe, & eſſe cauſam primam atque primum omnium principium, quod forte eſt peripateticum. De infinito uero duratione, dicerem quod ſi tale infinitum eſſet, haberet rationẽ principij; ſed non primi principij ſimpliciter in omnibus, nã aliquod tale haberet rationem primi principij vt primus motor: aliquod uero rationem principii non primi, ut motores orbium, & motus, & coelum, tamen hypothetica eſt neceſſaria. quoniam eſſe non poteſt aliquod infinitum duratione, quin ſit principium uel primarium vel ſecundarium. Reſtat videre de infinito magnitudine atque multitudine. Ioannes Gandauenſis inquit, infinitum

Reductio diuiſionis ad duo mẽbra.

Solutio q.

Quaeſtio

tum tale trifariam poſſe conſiderari, uel quo ad quantitatem ipſam, quæ eſt terminis carens, uel quo ad priuationem terminorum, quibus caret, uel quo ad rem ſubiectam quantitati & priuationi, quæ ſunt ſubſtantia ſubiecta quantitati & priuationi. Modo dicit tria ad quęſtionem. Primo dicit, quod ſi infinitum ſumitur pro accidẽte illo, quo ſubſtantia denominatur actu infinita, ſic tale infinitum non habet rationem principij, quoniam nullum accidens ſolum habet rationem principij, at infinitũ illo modo eſt accidens. Secundo dicit ꝙ ſi infinitum ſumitur pro priuatione terminorum, ſic minime habet rationem principij cum ut ſic ſit non ens. Tertio dicit ꝙ ubi infinitum accipitur tertio modo pro ſubſtantia ſubiecta infinitudini, ſic habet rationem principij. quoniã per ſufficientem diuiſionem, uel haberet rationem principij uel rationem principati non principati. quia tũc eiuſmodi ſubſtantia haberet principium, quod eſt falſum, eſſet enim illud aut intrinſecum, aut extrinſecum, extrinſecum eſſe non poteſt, quia omne tale eſſet agens, uel igitur nouum, uel antiquum, ſine dubio nouum eſſe non poteſt tum quia infinita fieret de nouo, & ita eſſet finitum tum quia agens de nouo eſſet corpus, & ita extra infinitum eſſet aliquod corpus. Nec æternum, quia ab ęterno non prouenit nouum, unde, ſi infinitum eſſet nec poſſet fieri in tempore, nec ab æterno reſtat quod principium extrinſecum habere non poteſt. Sin autem habet intrinſecum principium, oportet habere materiam & formam. non enim materia cauſat aliquid ſine forma nec forma ſine materia, ut philoſophus ubiq; aſſerit, igitur eſſe finitum, quippe cum forma ſemper finiat materiam, & materia formam, hæc Ioannes. Sed pace ſua dixerim, hic errat multifariam. primo errat cum dicit infinitum ſumptum pro accidente non habere rationem principii, quia nullum accidẽs habet rationem principii, hoc falſum eſt. tum primo, quia motus cœli eſt accidens & eſt primus motus, e quo dependent omnes motus: tum ſecundo, quia ſaltem accidens poteſt eſſe principiũ inſtrumentarium. Vnde in Libro de Senſu dicit Ariſtoteles nullam ſubſtantiam eſſe immediatum principiũ ſuæ operationis, ſed mediante accidente, ignis enim non calefacit: ut ignis, ſed ut calidus. Præterea, ſemen non generat ut ſubſtantia, ſed ut in ſe detinet uirtutem patris, quæ eſt qualitas quædam, ut Ariſtoteles dicit in libr de animalibus. Melius igitur Ioannes dixiſſet infinitum ſumptum hoc pacto pro quantitate non habere rationem principii, quia quantitas non eſt de principiis actiuis. Secundo errat, quia dicit infinitum ſumptum pro priuatione non habere rationem principii, quia priuatio non habet rationem principii, errat enim quia per hanc rationem priuatio non enumeraretur inter principia rerum naturalium, & ſic incideret in opinionem Platonis, quam Ariſtoteles enititur confutare in libro phyſicorũ. Melius igitur dixiſſet ꝙ ſi infinitum accipitur pro priuatione; non habet rationem principij aliquo pacto quia non opponitur formæ nec poteſt eſſe agẽs, nec aliquod tale. Tertio errat, quia ubi infinitum acciperetur pro ſubſtantia. nec haberet rationem principij, nec principati. principii non; quia ageret in non tempore, & ita motus in non tempore conſequens eſt impoſſibile, igitur & antecedens, principiati minime, quia tunc eſſet finitum. Omne enim factum, finitur ab agente. Agens enim nõ agit niſi intendat, finem omnis autem finis intentus cum ponitur in eſſe: habet eſſe limitatum, & terminatum. Vnde repugnat aliquod eſſe infinitum, & fieri. Quibus mihi uidetur eſſe dicendum ꝙ ſi infinitum accipitur magnitudine: uel multitudine, tale nec habet rationem principii, nec principati. Cauſa autem eſt, quia impoſſibili poſito in eſſe, ſequitur ſemper impoſſibile, infinitum eẽ eſt impoſſibile, igitur ad illud ſequitur impoſſibile videlicet eſſe aliquod nec habet rationẽ principii: nec principati, hoc autem impoſſibile ſequitur ad illud impoſſe, igitur quouis modo accipiatur infinitum magnitudine, uel multitudine, tale ſi ponatur in eſſe, ſemp̃ ſequitur ipſum nec habere rationem principii, nec principati, ut deductum eſt. Tunc ad Ariſtotelem dico, ꝙ ille loquitur ſm̃ opinionem antiquorum, qui poſuerunt infinitum ex parte materiæ: ut Anaxagoras, uel ex parte motoris, ut Plat. Vnde ſecundum exiſtimationem antiquorum ſi infinitum eſſet, illud haberet rationem principii, ſecundum tamen rei ueritatem, quia antecedens eſt impoſſibile, ideo illud nec haberet rationem principij, nec principati, & ita conſequens eſſet impoſſibile. Tertio phyſico aliter quæſtionem hanc diſſoluimus, diximus enim illam hypotheticam eſſe neceſſariam a primo ad ultimũ hoc pacto. Si infinitum eſſet, infinitum eſſet ſubſtantia ſeparata Aliter enim eſſe non poſſet, ſi eſſet ſubſtantia ſeparata, eſſet actus purus. Si eſſet actus purus, eſſet agens. Si eſſet agens, eſſet principium: igitur e primo ad ultimum ſi infinitum eſſet, infinitum eſſet principium. Quod ſi p̃ſtringas quæſtionem, utrum ſi infinitum magnitudine eſſet. eſſet principium, dico q; ad hanc quæſtionem ſic reſtrictam ualet ſolutio præſens. dicerem enim ꝙ ſi infinitum magnitudine eſſet, illud nec eſſet principium nec principiatum, & hoc quia antecedens eſt impoſſibile: oportet & conſequens eſſe impoſſibile. Quare colligendo hæc cum illis quę diximus. 3. phyſico. perfectam poteris habere ſolutionem.

A, B, C, D (marginal section letters)

Obiectes cõ. Ioan.

P 8 ppria.

Neceſſe igitur eſt omne corpus aut ſimplex eſſe aut compoſitum. Quare & infinitum ipſum aut ſimplex, aut compoſitum erit. Atqui patet etiam ſi ſimplicia ſint finita, compoſitum neceſſario finitum eſſe, quod enim ex finitis, & multitudine, & magnitudine conſtat, ipſum & multitudine & magnitudine eſt finitum, tantum enim erit quanta ſunt, ex quibus componitur. Reſtat igitur uidere, utrum aliquod ſimplicium corporum infinitum contingat eſſe magnitudine, an hoc impoſſibile ſit, pertractantes itaque de primo corpore, ſic & de reliquis conſideremus.

Simplex. Simpliciũ. cõpoſitũ. cõpoſitorũ.

Quſita ... ex quibus ... Reſtat. ... pertractantes.

Probauit hactenus ꝙ de infinito erat in naturali ſcientia agendum. & in hoc libro maxime, at nunc de illo p̃ſequitur: prius tamen dicendorum tangit ordinem. Eſt autem in tractatu de infinito, hic ordo ſeruandus, ut primo uideatur ſi ſit aliquod ſimplicium corporum infinitum magnitudine. Secundo, ſi aliquod compoſitum ex ſimplicibus. At tractando de finitate corporum finitorum, prius adhuc diſputabit ſi primum, corpus ut pote cœlum ſit finitum, poſtea de reliquis pertranſibit. Ad concludendum igitur hunc ordinem procedit compoſitorie ponendo concluſiones, quarum prima eſt, omne infinitum aut ſimplex aut compoſitum eſt. Syllogizat ſic omne corpus aut ſimplex eſt, aut compoſitum, omne infinitum eſt corpus, hanc minorem ſupponit: igitur concludit omne infinitum aut ſimplex eſſe, aut compoſitum. Secunda concluſio, ſi ſimplicia corpora ſunt magnitudine, & multitudine finita: compoſitum omne ex illis conſtans eſt magnitudine, & multitudine finitũ. Syllogizat, omne conſtans ex finitis magnitudine & multitudine, eſt magnitudine & multitudine finitum, omne compoſitum ex finitis magnitudine & multitudine conſtat ex finitis magnitudine & multitudine, igitur omne compoſitum ex finitis eſt finitum. Maior patet, quia conſtans ex finitis tantum eſt quanta ſunt ea, ex quibus ipſum conſtat, his duabus concluſionibus ſumptis infert ordinem, & inquit. Reſtat igitur uidere, utrum aliquod ſimplicium corporum infinitum contingat eẽ magnitudine, an hoc ſit impoſſibile, poſtea hoc idem reſtat

uidere de compoſitis. Cauſa autem ex concluſionibus patet, quia finitudo uel infinitudo compoſitorum ex finitudine uel infinitudine ſimplicium dependet. Secundo patet ex dictis de finitate uel infinitate ſimplicium pertractantes: debere prius agere de finitate atq; infinitate primi corporis. Nā elemētorum finitas atq; infinitas ex finitate illius perfici uidetur, hac Ariſtoteles de ordine dicendorum.

Quæ Auer. Com. 34.

Debes ſcire q̄ Auer. in ſuis translationibus habet quædam uerba, quæ in codicibus græcis non reperimus, & ideo Auer laborat circa illa, ubi tria colligit primo quidem ex uerbis illis colligit cauſam, quia uult nunc agere de infinito, & ait hoc uelle agere propter oppoſitiones antiquorum: quæ differunt ualde. Secundo colligit antiquorum poſitiones differre, quia alij dixerunt illud eſſe ſubſtantiam in ſe conſiſtentem, ut Plato qui uoluit eſſe ſubſtantiam ſeparatam, alij dixerunt illud eſſe corpus. omnes tamen aſſerunt illud eſſe, & magnificarunt ipſum aſſerentes eſſe principium. Tertio dicit, quod tractatus de infinito non completur, niſi refellantur poſitiones ueterum, non tamen oportet eum qui de infinito agit, contradicere poſitionibus antiquorum & ꝓpterea hic agit de infinito, & non contradicit poſitionibus illorum, tamen in libro Phyſicorum & in libro Metaphyſicæ contradicit. Hæc tria Auerro ex uerbis illis colligit, quæ licet ſint utilia, in noſtris codicibus illa uerba nō legimus.

Prima. ſupp.

Dub.

Secundo debes ſcire, quod Auerr. aliter hunc locum introducit quam nos fecimus, uult enim q̄ Ariſtote. de infinito nunc proſequatur, & q̄ in proſequendo ſtatuat ſuppoſitiones neceſſarias ad propoſitum, et q̄ factis ſuppoſitionibus, ponat ordinem, deinde q̄ poſito ordine, proſequatur utendo dictis ſuppoſitionibus, quæ expoſitio mihi non diſplicet, fortaſſe enim illæ ſuppoſitiones ad duo ſeruiunt, quia ad ordinem dicendorum ſtatuendum (ut nos expoſuimus,) & ad ipſum infinitum refellēdum, quod eſt propoſitum in ordine. Tertio debes ſcire: quod Auerro per ordinem examinat ſuppoſitiones, quas putat Ariſtote ponere. Prima igitur ſuppoſitio ſecundum ipſum eſt, omne corpus eſſe aut ſimplex, aut compoſitum; Examinando hanc, dicit illam eſſe aut per ſe manifeſtam, aut ratione deductam. immo (ut uerius loquar) & manifeſta eſt per ſe & ratione deducitur. ſenſu quidem conſtat, quia patet ſenſu omne corpus quod eſt apud nos, eſſe aut ab uno corpore aut e pluribꝰ corporibus, aut eſſe unum corpus ubi ſit ab uno uel pluribus corporibus eſt compoſitum, ubi unum ſit corpus, erit ſimplex, ſenſu igitur cōſtat omne corpus eſſe aut ſimplex, aut compoſitum.

Solutio.

Dubitatio.

Sed occurres & optime, quoniam modo ſenſu conſtet hæc ſuppoſitio. non enim aliquo ſenſu patet omne corpꝰ eſſe ab uno: uel pluribus, item nec ſenſu patet corpus eſſe unum.

Solutio.

Dici poteſt, quod omne corpus eſſe miſtum, uel ſimplex patet ſenſu tactus, utpote ex actione corporis in tactorium ipſum. patet enim tactu aliqđ corpus calefacere tantum, aliquod principaliter infrigidare tantum, aliquod humectare: aliquod exiccare. Item patet tactu aliquod corpus exſiccare & humectare, aliquod frigefacere, & calefacere, aliquod omnia hæc agere, igitur ex operationibus, quæ tactu ſentiūtur: poſſumus quodam modo concludere corporum aliquod eſſe ſimplex, aliquod miſtum. Nec intelligit hoc parere ſenſu tantum, nulla concurrente ratione: quod uero hęc ſuppoſitio conſtet ratione, declarat reſolutio miſti in elementa, nam nos uidemus aliquod corpus reſolui in elementa, ut lignum in ignem, & in cinerem, & tandem in elemēta & cū in reſolutione non ſit ad infinitum tre, ſtandum erit ad ſimplicia igitur aliquod eſſe miſtum, q̄ reſoluitur, aliquod ſimplex ad quod ſtat reſolutio. Præterea hæc ſuppoſitio patet ratione, quia ꝓbauimus ſupra duplicem motum, ſimplicem & compoſitum: & ſimplicem triplicem, a medio in medium, & circa medium, igitur conſtat ratione: omne corpus eſſe miſtum, utpote quod mouetur motu miſto, aut ſimplex quod mouetur motu ſimplici, & propterea concludit ſuppoſitionem hanc eſſe aut per ſe notam, aut ratione conſtare.

Secūda ſuppoſitio.

Secunda ſuppoſitio eſt: omne infinitum ſi eſſet: eſſe ſimplex, aut compoſitum, hanc Auerroes. examinando concludit ex dictis quia ſi omne corpus ſit aut ſimplex, aut compoſitum, & omne infinitum ſi eſſet, eſt corpus, iure aut ſimplex aut miſtum neceſſe eſt ipſum eſſe.

Tertia ſup.

Tertia ſuppoſitio, omne compoſitum ex finiti. ſimplicibus, eſt finitum, hanc examinando probat Auerr. quia trifariam compoſitum aliquod eſſe poteſt infinitum: aut qa unum componentium eſt infinitum magnitudine, aut quia plura ſunt magnitudine infinita, aut quia componentia ſunt magnitudine quidem finita, multitudine uerę infinita, quare patet miſtum non eſſe infinitum niſi propter ſimplicia, hanc eandem probat Auerroes inductione. nam miſtum eſt duplex, aliud cuius componentia ſunt in eo actu, ut dictio ex literis, & oratio ex dictionibus aliud cuius componentia ſunt in eo in potentia, ut miſtum ex quatuor elementis, patet igitur in his miſtum non poſſe eſſe infinitum niſi propter componentia, ex his patet ſuppoſitio. Hæc Auer. in præſenti textu.

Dub.

Sed occurres, quia elementa non manent in miſto ſecundum eorum dimenſiones elementa enim in miſto aut manent ſecundum uirtutes tantum, aut ſecundum medium inter purum actum & puram potentiam, & quouis modo maneant certum eſt illa non remanere ſecundum eorum dimenſiones. Quare finitudo miſti uel infinitudo ex elementis proficiſci non poteſt, cum ex nō quanti fieri quantum ſit impoſſibile.

Solutio.

Dici poteſt elementa manere in miſto ſm̄ eorum magnitudines in potentia & hoc ſufficit. Nam eſſe non poteſt aliquod miſtum actu infinitum niſi miſcibilia actu ſint infinita, uel fuiſſent iam infinita, uel poteſtate ſunt infinita. Vnde Ariſtoteli ſufficit miſtum infinitum eſſe non poſſe, ni ſi miſcibilia ſint actu infinita, uel fuerint iam actu infinita, & hoc ſupponit Ariſt. uel eius ſuppoſitio hoc pacto ſaltem eſt intelligenda.

Quod igitur corpus, quod circulo fertur neceſſe ſit omne finitum eſſe, ex his perſpicuum eſt.

His acceptis, tanquam bonus mathematicus quem imitari conatur quantum poteſt poni concluſione concluſio eſt omne corpus quod circulo fertur: eſt infinitū, inquit, Quod igitur corpus quod circulo fertur neceſſe ſit omne finitum eſſe ex his perſpicuum eſt. } Hæc eſt concluſio dixit autem ex his, non quidem quæ dicta ſunt ſed quæ mox dicuntur. Debes ſcire quod dupliciter corpus circulo latum poſſumus probare eſſe finitū, ſimpliciter & ſecundum quid. Secundum quid quidē quoties ſupponitur finitum eſſe ex parte centri atq; concaui, & probatur ex parte conuexi atque continentis eſſe finitum ſimpliciter uero, quoties utraq; ex parte ꝓbaretur eſſe finitum. Ariſtotel. igitur probat omne corpus circulo latum eſſe finitum ex parte conuexi atque continentis & ſupponit omne tale ex parte centri atque concaui eſſe finitum, hoc autem idem ſupponit: quia nemo unquam dubitauit, & ſenſu perſpicuum eſt. Illud quæritur, quia et aliqui dubitarunt aſſerentes cœlū ex parte conuexi eſſe infinitum, & non patet ſenſu. Concluſio igitur eſt omne corpus quod circulo fertur ex parte conuexi continenti. eſt finitum. Secundo debes ſcire quod licet concluſio ſit uniuerſalis de omni corpore, quod circulo fertur, tamen illa propriæ non niſi de cœlo intelligenda eſt, de cœlo enim quæſitum eſt utrum conuexum ſit ambitu infinitum, cum illud ſenſu non pateat, concauum uero eſſe finitum nemo dubitauit, cum ſenſu conſtet.

Protrahuntur.

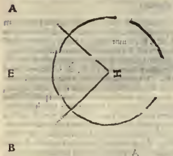
Egrediētes. V erbum ſ[illegible] in græco ſed uis ſenſus illud ex poſcit.

Nam ſi corpus quod circulo fertur, ſit infinitum, infinitę erunt quę e medio protrahuntur lineę.

Poſita

poſita concluſione, nunc intendit illam probare, & more boni mathematici facit primo ſuppoſitiones: deinde ex illis probat concluſionem. Prima igitur ſuppoſitio eſt, ſi corpus quod circulo fertur, ſit infinitum & intelligas ex parte conuexi continentis, lineæ rectæ quæ protraherentur e medio erunt infinitæ protenſione. exemplum: ſit corpus quod circulo fertur. A E B, cuius centrum ſit C, dico, quod ſi ex parte conuexi A E B, tale corpus eſt ambitu infinitum linea C A, eſt infinita protē ſione, & linea C B etiam & ita omnes lineæ quę protraherentur, erunt protenſione infinitæ.

Figura oſtendens lineas circulares Tertii corporis æque diſtantes a centro ac rectas eſſe infinitas, ac cauilli contra eam ſolutio.

Qꝫ Auer. Com. 31.

Suppoſitionem hanc Ariſtote. non probat Auerro. autem optime illam deducit, & arguit, illæ lineæ e cētro protractæ ſunt infinitæ protenſione. quæ ad nullam finientur terminantur quæ circunferentiam. At lineę. C. A, & C B, ſunt eiuſmodi, ut ex caſu aduerſarii conſtat, q coelum ait ex parte conuexi infinitum eſſe, & ſic patet ſuppoſitio.

Itemque & infinitarum talium interuallum erit infinitum etiam.

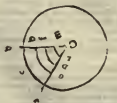
Itemque. Ait, uero ſed Verbū illud Talū piciū ē ſenſu. Verbū illud etiam non ſupplenimus. Qꝫ Auer. Cōm. 38.

Secunda ſuppoſitio, ſi corpus quod circulo fertur: ſit infinitum, interuallum linearum infinitarum a medio protractarum erit etiam infinitum, uerbi cauſa, ſpatium A B, quod eſt inter C A, & C B: lineas eſt infinitum.

Nec hanc probat Ariſtotel. ſed Auerro nam quanto lineæ exeuntes ab aliquo centro magis, ac magis ab illo elongantur. magis ac magis diſtant, ita ut ſi aliquantulum elongentur aliquantulum diſtabunt, & ſi ad duplum elōgantur, ad duplum diſtabunt, & ſi ad triplum elongantur ad triplum diſtabunt. Sed huiuſmodi lineæ ad infinitum elongantur, igitur in infinitum diſtabunt. Quod autem quanto magis ab illo centro elongantur, tanto magis diſtent, probatur, quia ubi magis elongantur, uel æqualiter ſemper diſtabunt, uel minus ſemper diſtabunt, uel ſemper magis diſtabunt, nō quanto magis elongantur, ſemper æqualiter magis diſtabunt quia eſſent parallelæ: ſeu æquidiſtantes, nec quanto magis elongantur. minus diſtabunt ſemper, quia tandem concurrerent, & ita duæ lineæ rectæ clauderent ſuperficiem, contra geometras. igitur quanto magis elongantur, magis ac magis diſtabunt, & per conſequens,

A Si in infinitum elongabuntur, in infinitum diſtabunt, & ita linearum C A, & C B, interuallum quod eſt, A E B, erit infinitum, quod eſt ſuppoſitio ſecunda.

Dico autem, linearum interuallum, extra quod nulla magnitudo, lineas tangens ſumi poteſt.

B Refellit & nunc cauillum, poſſet enim aliquis dicere ſuppoſitionem ſecundam eſſe falſam, ſupponit enim Ariſtote. interuallum A E B, eſſe infinitum, quod intercipitur inter lineas C A, & C B, egredientes e centro C quod probatur: nā infra interuallum A E B, poteſt ſumi prope centrum C interuallum L M, quod eſt finitum, ut omnibus patet, & interuallum, D F, quod etiam eſt finitum ut etiam omnibus conſtat, & interuallum G H, quod etiam eſt finitum ut etiam perſpicuum eſt, igitur & interuallum A E B, per eandem rationem erit finitum. poteſt

C Reſpondet Ariſtotel. ſe per interuallum linearum egredientium e centro intelligere illud extra quod nulla magnitudo ſiue nullum aliud interuallum lineas C A & C B, tangens ſumi poteſt, & ita uidetur concedere, quodlibet interuallum dictarum linearum infra A E B, interuallum eſſe finitum, ut cauillus indicat, tamen interuallum A E B, cum ſit ultimum, extra quod nullum aliud accipi poſſit, eſt infinitum.

Debes ſcire quod refert dicere interuallum ultimum, & interuallum extra quod nullum aliud poteſt ſumi dictas lineas tangens. Vltimum interuallum non eſt dabile, quoniam lineæ illę e centro in infinitum ducuntur, et ita non eſt deuenire ad ultimum interuallum inter dictas lineas iacens: bene tamen dicere poſſumus in infinitum eſſe aliquod interuallum inter dictas lineas iacens, extra quod nullum aliud eſt dabile, & propterea Ariſtot. excludendo omnia interualla ſignata, uel ſignabilia infra illud, extra quod nullum aliud accipi poteſt, dixit. dico autem linearum D A C B, egredientium, e centro interuallum: extra quod nulla alia magnitudo, ſiue nullum aliud interuallum ulterius eaſdem lineas tangens ſumi poteſt, innuit enim per hæc uerba quodlibet interuallum inter illas lineas ſignabile eſſe finitum, tamen in infinitum eſſe aliquod unum interuallum extra quod nullum aliud eſt, quod ſit infinitum hæc ſolutio cauilli, & ſuppoſitionis expoſitio. Declaratio hæc eſt.

D

Hoc itaque infinitum eſſe neceſſe eſt, quippe cum finitarum ſemper finitum ſit.

Nunc dictam ſuppoſitionem illo modo expoſitam probat, & ſyllogizat loco e contrario ſic quarumcunq; linearum finitarum e centro egredientium interuallum

eſt finitum, ut linearum C L, & C M, interuallum L M, eſt finitum, & linearum C D, & C F, interuallum D F, ẽ finitum & linearum C G, & C H, interuallum G H, etiã eſt finitum, & ſic de cæteris, quæ infinitæ e centro C, ꝓtraherentur, igitur quarumcunq; linearum finitarum e centro G, egredientium interuallum eſt finitum, igitur per locum e contrario, quarumcunq; infinitarum linearum e centro C, egredientium interuallum erit infinitum, & ita interuallum A E B, linearum C A, & C;B, erit infinitum, cum ſit linearum infinitarum e centro C, egredientium, & ita patet ſuppoſitio, uidelicet quod interuallum extra quod nullum poteſt eſſe aliud, utpote A E B eſt infinitum quæ erat ſuppoſitio. Nec miteris ſi ſuppoſitionem dictam probauerit loco e contrario, quia illa eſt quaſi per ſe nota parua agens innutione. Modo ait Auerro. Secundo Phyſicorum propoſitiones per ſe, notas non probari niſi topicis medijs, cum indigeant parua innutione. Hæc Auerro. & recte.

Solu. dubi.

Com. 3.

Quę Auer. com. 13.

Auerroes uero textum illum. {Dico autem linearum.} Aliter exponit uelle enim uidetur Ariſtotelem probare ſuppoſitionem ſecundam, quæ fuit quod, ſi corpus circulare ſit infinitum, interuallum linearum e medio egredientium erit infinitum etiam, Ad probationem illius uelle uidetur Ariſtotel. accipere definitionem infiniti, quę eſt quod infinitum eſt quantitas maior omni quantitate data: & propterea Ariſtote ut Auerro. exponit, inquit. Dico autem linearum interuallum, ſupple tu, eſſe infinitum, quia eſt ſpatium, ſiue interuallum ſupple, extra quod nulla magnitudo lineas tangẽs maior ſupple ſumi poteſt, ecce quomodo apud Auerro. ſuppoſitionem probare uidetur per definitionem innuitio. Definitionem uero illam infiniti uult Auerro. eſſe probatam ab Ariſtotel. in textu primo per locum a contrario, utpote per definitionem finiti, uidelicet quia finitarum diſtantia ſemper eſt finita, igitur infinitarum erit infinita. Hæc Auerro. de illius loci expoſitione: quæ non diſplicent, licet aliquantulum uerba Ariſtot. corrumpant.

Præterea ſemper, dato maius accipi contingit.

Secundo probat illammet ſuppoſitionem illo modo expoſitam, uel definitionem dictam infiniti ſecundum Auerro & ſyllogizat ſic, omne illud cuius quouis accepto uel dato ſemper ex eo poteſt maius accipi, eſt infinitum, ut. 3. phyſico eſt dictum, ſed interuallum linearum egredientium e centro corporis circularis infiniti, eſt cuius quouis accepto, poteſt maius ex eo accipi. igitur eſt infinitum.

Quare quemadmodum numerum ex eo dicimus infinitum, quia maximus non eſt, eadem ratio & de ſpatio.

Tertio probat eandem ſuppoſitionem, uel dictam definitionem, per locum a ſimili in numeris, & ſimul ponit rationem tertiam, & conclusionem, & propterea uſus ẽ nota illatiua quare. & arguit ſic, ſicut ĩ numeris & diſcretis, ita in continuis. cauſatur enim diſcretum ex diuiſione continui. Sed in numeris infinitus numerus non eſt ille, qui eſt maximus: ſed qui omni dato eſt maior, & qui cuius quouis accepto ſemper reſtat maius accipere, igitur in ſpatijs ſpatium infinitum erit, non quod eſt maximum, ſed quod omni dato eſt maius, & cuius quouis accepto ſemper reſtat maius acceptabile, & ſupple tu minorem, ſed interuallum linearum C A, & C B, eſt illud, cuius quouis accepto ſemper reſtat accipiendum maius igitur tale interuallum eſt infinitum, & ſic patet ſuppoſitio.

A Auerro. uero ait quod Ariſto. non induxit niſi conuerſum ut oſtenderet nobis definitionem conuerti cum definito. ubi debes ſcire quod hæc propoſitio, infinitum eſt quantitas, quæ eſt maior quauis data conuertitur ſic, quantitas quæ eſt maior quauis data, eſt quid infinitũ, Ariſtoteles igitur non poſuit ſecundum Auerroem primam, quæ eſt propoſitio conuertibilis, ſed ſecundam quam uocat conuerſum ſiue conuertentem, & cauſam ait Auerroes, ut indicaret definitionem infiniti eſſe bonã quia conuertitur cum eo. Hæc Auerro. quæ ſunt non neceſſaria, tamen ſyllogiſmus componatur hoc pacto apud Auer quod eſt quantum omni dato maius eſt infinitum, dicta linearum diſtantia eſt quantum omni dato maius, igitur eſt infinita.

Aue. co. 13.

Si igitur infinitum pertrãſiri non poteſt interuallum neceſſario infinitum eſt cum cœlum infinitum ſit,
B *non igitur circulo moueri poteſt. At cœlum circulo moueri cernimus, rationeq; definiuimus circularẽ motum eſſe alicuius.*

Ex his componitur demonſtratio hoc pacto. nullum infinitum poteſt pertranſiri. Interuallum dictarum linearum C A, & C B, eſt infinitum, ut ex ſuppoſitione ſecũda perſpicuum eſt, & rationem breuem adijcit, & inqt. Cum cœlum ipſum infinitum ſit, concluſio debet eſſe igitur interuallum linearum C A, & C B: pertranſiri non poteſt. Verum non poſuit hanc concluſionem principalem, ſed concluſionem, quæ huic ſubaccipitur, uidelicet non igitur cœlum circulo moueri poteſt. Hæc enim concluſio ſequitur ad principalem concluſionem, nam ſi interuallum illud pertranſiri non poteſt, cœlum moueri non poteſt circulo, quoniam circulo ſi moueretur. oporteret interuallum illud pertranſiri, ut omnibus conſtat. Deſtruit conſequens per ſenſum, & rationem. & inquit. At cœlum circulo moueri cernimus, ut ſolem. 24 horis uniuerſam terram circuire. præterea ratione definiuimus circularem motum eſſe alicuius corporis, quod tali motu per ſe mouetur, igitur contraria ſubaccepta eſt impoſſibilis: & ita contraria principalis erit impoſſibilis & non propter ſyllogiſmum, igitur ꝓpter propoſitiones & non propter maiorem, quæ omnibus conſtat, igitur propter minorem: minor eſt, ꝙ interuallum dictarum linearum eſt infinitum igitur hęc minor eſt falſa. Et hæc minor non eſt falſa, niſi propterea quia prima ſuppoſitio eſt falſa, hęc enim minor ſequitur ex ſuppoſitione ſecunda, quæ ſequitur ex ſuppoſitione prima, quæ ſuppoſitio prima tenet ſic cœlum ipſum eſt infinitum, igitur a primo ad ultimum cœlum nõ poteſt eſſe infinitum, quod eſt propoſitum. Siquis uero uoluerit rationem componere hypothetice, ſic arguet, ſi cœlum eſt infinitum, lineæ egredientes a centro erunt infinitę, tenet argumentum ex prima ſuppoſitione, ſi lineę egredientes centro erunt infinitæ, interuallum dictarũ linearum erit infinitum, per ſecundam ſuppoſitionem etiam Si interuallum dictarum linearum erit infinitum, interuallum eiuſmodi pertranſiri non poterit. Si interuallum eiuſmodi pertranſiri non poteſt. cœlum moueri circulo nõ poterit, igitur a primo ad ultimum ſi cœlum eſt infinitum, cœlum non mouebitur, Conſequens ultimum eſt contra ſenſum, & contra rationem, & impoſſibile, igitur primum antecedens erit impoſſibile, at primum antecedens eſt impoſſibile, igitur eius oppoſitum eſt neceſſarium, & ita cœlum erit finitum, quod eſt eius oppoſitum, hæc de prima ratione Ariſtotelis.

Cœlũ ĩ finitũ ſuppleti in textu

G

Alia ſyll. forma.

H

Auerroes uero inquit. Inducamus ergo huiuſmodi rationem ſpectabilem hoc eſt deſcribendo figuram in puluere more perſpectiuorum. Vnde Auer. ducit ad quędam impoſſibilia, ultra illa, quæ Ariſtot. tangit, deſcri-

pta

pta enim figura, deducit non ſolum ad hoc ꝙ unum interuallum infinitum pertranſiretur, ſed ꝙ infinita numero, & quantitate pertranſirentur, nam a centro C, uel H corporis circularis infiniti poſſunt egredi nõ modo duæ lineæ uidelicet C A & C B, ſed infinitæ, inter quas omnes ſemper interuallum erit infinitum, & ita erunt interualla linearum infinitarum & numero & dimenſione infinita. Quare cum cœlum in. 24. horis circuat, unus pũctus in cœlo deſcriptus omnia illa interualla infinita numero & dimenſione pertranſibit.

Dicta Aũ. ad ſenſũ reducitur.

Vnde formando ea quæ Auerro. dixit, poſſumus arguere, ſi cœlum quod in. 24. horis mouetur ab ortu in occaſum redeundo in ortum, eſſet infinitum, ſequeretur primo ꝙ infinitum ſpatium tempore finito pertranſiretur. deducitur ſupponendo ꝙ C A, ſit linea recta mota ad motum totius corporis ſphærici infiniti uerſus C B, lineam rectam quieſcentem egredientem ab eodem centro C, in quo ambæ concurrunt tunc ſecundum iſtam imaginationem patet aliquando lineam C A, fore ſuperpoſitam C B lineæ, & aliquando ultra fore, igitur cum diſtãtia inter illa ſit infinita, ut ſuppoſuit, in tempore finito ſpãtium infinitum erit pertranſitum. Sequitur ſecundo quod ſpatia infinita pertranſirentur tempore finito, quod deducitur etiam, quia a cẽtro H, uel C, illius corporis infinitæ lineæ poſſunt egredi inter quarum quaslibet duas ſemper ſpatium erit infinitum, tunc ſupponatur omnes quieſcere præter unam, q̃ moueatur ad motum corporis infiniti, utpote C A, & ſequitur quod illa pertranſibit infinita ſpatia tempore finito: & tunc ex his ſequitur ſi cœlum eſſet infinitum: ꝙ una linea pertranſibit infinita ſpatia tempore finito, & tunc ex his ſequitur ſi cœlum eſſet ĩfinitum, ꝙ una linea pertranſibit infinita ſpatia magnitudine, & multitudine, hæc Auerroes.

Quæſtio. An ſi ſphærici corpus eſſet infinitũ haberet centrum.

SOlet addubitari, ſi corpus ſphæricum eſſet infinitũ, an haberet centrum, & uidetur ꝙ non. Nam ubi infinitum eſſet, non haberet circunferentiam ultimam, caret enim ultimo infinitum ipſum. Vbi autem ultimam circunferentiam non haberet: proculdubio nec centrum: cum centrum ſit e quo lineæ ad circunferentiã ductæ ſunt æquales. Præterea centrum medium eſt corporis ſphærici circunferẽtia extremum, at infinitum eſt ſine medio & extremis.

Sol. Gaie.

Iuniores dicunt aliud eſſe centrum motus: aliud magnitudinis, & ita concedunt ubi ſphæricum eſſet infinitum: illud habere motus centrum nõ aũt centrum magnitudinis.

Cõfutatio.

Sed ſolu hęc non eſt intelligibilis. Primo quia motus & magnitudo quo ad diuiſionem, & extenſionem ſeſe cõſequuntur: ut in. 6. phyſicæ auſcultationis dictum eſt, & dicemus, non igitur eſt intelligibile motum habere centrum, magnitudinem uero, cui coextenditur, non habere. cum omne quod i motu ipſo eſt ſignabile, & in magnitudine ſignari poſſit. Secundo nunquãm legi in motu eſſe centrum niſi ratione eius magnitudinis, quę illo mouetur. Quare non poteſt aliquis intelligere cẽtrum eſſe in motu dabile, quod non ſit dabile in magnitudine quæ illo mouetur motu. Tertio uidetur quod hæc centra ſint idem centrum, nam centrum magnitudinis ſecũdum illos eſt e quo omnes lineæ ductæ ad circunferentiam ſunt æquales. Si igitur eſſet dabile centrum motus, tale non eſſet niſi in medio motus, ut ſupponit Ariſtoteles & ſi in medio, ab eo omnes lineæ ductæ erunt æquales, & ita centrum motus erit centrum corporis. quarę erit idem centrũ motus, quod centrum magnitudinis. Quarto ſi tale ſphæricum infinitum haberet centrum motus, tunc haberet motum: quia ſicut ſi haberet centrum magnitudinis, haberet magnitudinem, ita ſi habet centrum motus, habet motum, hoc autem eſt falſum quia tunc Ariſto. ſuppoſuiſſet tale corpus habere motum, quod ipſe deſtruit.

Sol. Ioan.

Ioannes uero dicit corpus ipſum ſphæricum bifariam conſiderari, & quo ſphæricum & quo infinitum, quo quidem ſphæricum, habet centrum, ut eius oſtendit de-

A finito, eſt enim ſphęra e cuius centro omnes lineæ ad circunferentiam ductæ ſunt æquales. Quo uero infinitum, caret & medio & fine.

Cõfutatio.

Sed hæc Ioannis ſolutio uera eſt, ſed non eſt ad propoſitum, erat enim dubitatio, ſi corpus ſphæricum eſſet infinitum, utrum haberet centrum. modo hoc nihil aliud eſt quærere, quam, utrum corpus ſphæricum infinitum, ut corpus ſphæricum infinitum, habeat centrum, & ſic ſolutio non eſt ad propoſitum.

Sol. ppria.

Propterea dicerem rationem in ſe falſam interre contradictoria, ut. 5. Metaphy. dicitur, hęc eſt ratio in ſe falſa, ſphæricum infinitum, nam eo ipſo quod intelligitur ſphæricum, intelligitur habere centrum, ut eius diffinitione conſtat. Eo ipſo quod intelligitur infinitum intelligitur carere centro, quare ſphæricum infinitum eſt, ratio in ſe falſa, quia infert habere centrum, & non habere centrum. Ex hoc ſoluo ea ſolutione, quam ipſe negat, & dico ꝙ ubi daretur corpus ſphæricum infinitum ſequitur ipſum habere centrum, non tamen dicendum, illud carere centro, quia ſequitur utrunq;.

Dubitatio.

Sed occurres & doctæ, ſi in ratione ſphærici intelligitur finitudo, B igitur Ariſtoteli ſuffeciſſet probare cœlum eſſe ſphęricũ, non mox haberet in totum, ad quid igitur tantopere laborauit probare cœlum eſſe ſphæricum finitum.

Solutio.

Dicerem aliquam rationem eſſe in ſe falſam apud ſapientes quæ non uidetur in ſe falſa, aliquam uideri in ſe falſam, quæ apud ſapientes non eſt in ſe falſa. Solem eſſe maiorem terra apud ſapientes non eſt falſa, tamen apparet falſa: cœlum ſphæricum eſſe, infinitum apud ſapientes eſt ratio in ſe falſa, non tamen uidetur falſa, quia uidetur quaſi apparens cœlum e parte conuexi eſſe infinitum, e parte noſtra finitum, Ariſ. occurrit non modo his quæ uidentur ſapientibus, ſed contra apparentia falſa: & ita laborauit, ut etiam occurreret his quæ apparent, & non ſunt.

Alia ſolu.

Conſueui etiam alias dicere ad principale quod Ariſto. ex conceſſis arguit, ſupponit enim tanquam notum ad ſenſum ex parte concaui cœlum ipſum eſſe finitum, hoc enim & ſenſu patet, & ab aduerſariis cõceditur ſed quia ambiguum eſt de conuexo cœli: ideo ſupponit C centrum ſaltem ex parte concaui cœli, & ex his conceſſis arguit ut patet.

Solu. Alb. q eſt ſolu. propria.

Albertilla captiunculatorum præcipuus dicit poſitionem illam eſſe impoſſibilem, quę uellet ſphęricum corpus eſſe infinitum, quia impoſſibile eſt illud, ad quod propoſitiones ſequuntur contradictorię modo ad dictam poſitionem ſequitur tale corpus habere centrum, quia ſenſu patet ipſum moueri circulariter, & ita circa centrum, & ſequitur ipſum non habere centrum, quia ex quo eſt infinitum, caret medio: & ita centro. Quare poſitio eſt impoſſibilis, quod Ari. multifariã probat.

Alia ſolu.

Sunt etiam qui dicunt, corpus ſphæricum infinitum carere medio poſitiue, quod ſ. æqualiter diſtet ab extremis, cum non habeat extremum. Poteſt tamen habere medium negatiue, immo quælibet pars infiniti poſſet dici medium negatiue, quia ipſa nõ magis appropinquat uni extremo q̃ alteri.

Cõtra hãc ſol.

Sed quicquid ſit de ſolutionis ueritate, ſolutio non eſt ad propoſitum, quia ſiue habeat medium poſitiue, ſiue negatiue, medium ſphæ D rici eſſe non poteſt centrum, niſi hoc pacto ſit medium, quod ab eo ad circũferentiam omnes lineæ ductæ ęquales ſint, & hoc pacto de centro loquitur Ariſ. quare dicẽdum ut diximus.

Secũda q̃ſ.

SEcundo principalr̃ dubitatur, quia Ariſtot. ducit ad hoc impoſſibile, uidelicet ꝙ infinitum ſpatium in. 24 horis pertrãſiretur. Mõ hoc uidetur poſe: ut ſi aliqđ moueretur in partibus ꝓportionalibus horæ ſiuturę minoribus terminatis ad finem ſuper partibus proportionalibus unius pedalis columnalis: incipiendo a maioribus: & in qualibet parte proportionali horæ pertranſeundo pedale lineæ gyratiuæ infinitæ tale corpus gyrãtis, tunc enim in una hora: quæ eſt tempus finitum, pertranſiret tota dicta linea gyrans omnes partes proportionales illius corporis, quæ eſt infinita cum ſit compoſita ex infinitis partibus pedalibus non communicanti-

Ioan. Gale. bus. Iuniores dicunt dictum caſum eſſe imaginarium, non autem poſſibilem naturaliter: quia tunc infinitum itēderetur talis motus localis, quod eſt naturaliter impoſſibile. Cōfutatio Sed hi uiri admittunt caſum tanquam poſſibilē ad imaginationem, quod uidetur falſum nam ex poſſibili ſecundum imaginationem nūquam ſequitur impoſſibile ſecundum imaginationem, modo, ad tale conceſſum ſequitur tale pertranſitum non eſſe finitum, & eſſe finitum: quod eſt impoſſibile ſm imaginationem igitur & caſus eſt impoſſibilis ſm imaginationem, & quod illud ſequitur, deducitur, quia illo caſu poſito dictum ſpatium eſſet infinitum, quia ex partibus infinitis non communicantibus reſultat, & poſito ultra quod tempore ptranſirentur finito eſſet finitum ex. 6. auſcul. phyſicæ. Quare tale ſpatium lineale eſſet infinitum & eſſet finitū, & ita finitum & non finitum, quare eſſet impoſſibile ſm imaginationem. Alia ſolu. Nonnulli diligentius, & magis peripatetice dicunt totum caſum eſſe impoſſibilem et ſimpliciter, & ſecundum imaginationem, quia ex eo poſito ſequitur impoſſibile ad imaginationem, ut dictum eſt Tamen quælibet pars caſus eſt poſſibilis. nam pertranſiri poteſt hæc & hęc pars lineæ tempore finito, tota tamen pertranſiri non poteſt. Sol. ppria. Ego uero miror hos omnes, uidentur enim obliti eorum, quæ Ariſt ad Zenonem ſcribit, in. 6. phyſicæ auſcul. omnes enim hi cauilli ꝓcedunt ex magnitudine diuiſa in potentia ad eam actu diuiſam. Ariſtoteles enim concedit ſpatium infinitum ſecundum diuiſionem in potentia poſſe pertranſiri, in actu uero minime. Modo dico quod diuiſio horæ in partes proportionales infinitas eſt in potentia, & non in actu Similiter diuiſio pedalis columnæ per lineam circumgyrantem eſt in potentia, & non in actu, & ita ſequitur talem lineā infinitam in potentia pertranſiri poſſe tempore actu finito, potentia tamen infinito, quoniam eodem modo & tempus, & motus, & magnitudo diuidi poſſunt.

Qua ratione mirari debemus captiunculatores, quia per diuiſiones ſemper proficiſcuntur, & nunquam ad ſolutiones peripateticas animaduertunt, oēs enim eorum cauilli ex ignorantia doctrinæ peripateticæ proficiſcuntur ut deo duce in diſputationibus metaphyſicis oñdemus,

Tertia qō. An lineæ in congruis corporis finiti ęquę diſtantes. Solutio. Tertio principaliter dubitatur, quia Ariſtoteles uidetur ſupponere dictas inter duas lineas ſpatium eſſe infinitum, quod eſt falſum, nam tale ſpatium lineis clauditur. & ita terminis, igitur uidetur finitum, & ita Ariſtoteles ſupponit falſum. Præterea, Ariſtoteles uidetur ſupponere ibi eſſe ſpatium, quod eſt falſum cum ibi nullum ſit ſpatium, ubi enim eſſet tale ſpatium infinitum, ſupra ꝙ motus ſphęrici infiniti fieret, ex quo corpus tale ſphæricum ſua infinitudine totum occuparet locum. Has rationes recte ſoluit Albertilla, quia propoſitionem intelligit, ut nos diximus Vnde concedo ubi tale corpus ſphęricum infinitum circulariter motum dareť, & ī eo eſſent tales duæ lineæ intellectæ infinitæ, uidelicet egredientes e centro inter eas ſpatium interceptum eſſet finitum, quia ut rō concludit eſſet terminis clauſum, itemque & ſpatium tale eſſet infinitum, ut ratio Ariſtote. probauit, quia cum illæ lineæ egredientes e centro procedant in infinitum, et non procedant paralleliter: & non claudātur ad unum punctum, quia tunc non eſſent duæ lineæ, ſed una: tandem ad infinitum procedentes infinitum ſpatiū illæ concludent, & ita ſequitur illarum ſpatium eſſe finitum, & infinitum, cauſa autem eſt quia antecedēs eſt impoſſibile, & implicat cōtradictionem, ſphæricum enim infinitum circulariter motum eſſe eſt impoſſibile implicans contradictionem, quia ad ipſum ſequuntur oppoſita. Sequitur enim a primo ad ultimum ſpatium illud eſſe finitum, & non eſſe finitum, ut deductum eſt. Ad ſecundum recte Albertilla ſoluit, quia Ariſ. ſupponit tale ſpatium eſſe ſaltem poſſibile ad imaginationem, modo arguit more boni prioriſtici ex hoc poſſibile ad imaginationem, & ex illo, uidelicet corpus ſphæricum eſſe infinitum, inferēdo unum impoſſibile ad imaginationem: F uidelicet quod ſpatium infinitum pertranſitur tempore finito: hoc enim eſt impoſſibile ſimpliciter. & ſm imaginationem. Modo ex regula prioriſtica, cum hoc impoſſibile ſequatur, & non ex poſſibili ad imaginationē, quia ex poſſibili nunquam ſequitur impoſſibile, ſequetur ex illo coaſſumpto, uidelicet ſphæricum circulariter motum eſt infinitum, quare hoc eſt omnino impoſſibile & ſecundum imaginationem, & ſecundum rem

Quarto dubitant, quia ratio Ariſtotelis hoc pacto poteſt impediri quod tale corpus ſphæricum circulariter, motum mouetur non quidem tempore finito ut ſupponit Ariſt. ſed tempore infinito. Poteſt dici ꝙ Ariſt arguit ex conceſſis, ſupponit enim cœlum moueri in. 24. horis ut ſenſu patet Præterea Albertilla aliter oſtendit, & tu conſidera, quæ dicit.

Prꝺterea a finito tempore finitum ſi abſtuleris, et reliquum finitum eſſe, & principium habere neceſſe eſt.

E Hæc eſt ſecunda rō, quæ (Vt expoſitor inquit, & recte) differt a prima. qm̄ prima ꝓceſſit ex hoc quod diſtātia quæ eſt inter duas illas lineas e cētro egredientes erat infinita, & in pertranſibilis. At hæc ſecunda procedit ex eo, quia lineæ deſcriptæ in corpore īfinito ſiue in eius loco non poſſunt ſeſe interſecare, ut dicetur Verum more boni mathematici, antequam ad rationem accedat, facit ſuppōnes, ſupponit igitur primo illud quaſi principiū, uidelicet ꝙ, ſi a tpe finito tempus finitum abſtuleris, reliquum quod remanet neceſſe eſt eſſe finitum, & hēc principium & ēt finem. hoc eſt quaſi principium in hac ſciā: quia in Geometria fuit deductum. nam, ſi ꝙ remanet, eſſet infinitum, tunc pars eſſet maior toto, nam temporis quod ponebatur finitū, duæ erant partes, uidelicet ablatum, & quod remanet, modo ſi quod remanet, eſt infinitum, cum ſit illius totius pars, toto pars eius eſſet maior. patet igiť ſuppoſitio. Quo uero ad uerba attinet, Verborum conſideratio. uidetur mihi ꝙ particula illa, & teneatur expoſitiue, ita G ut ſit ſenſus neceſſe eſt & reliquum eſſe finitum, & pro. i. & habere principium & finem, quia ſic finitum deſcribitur 3. phyſicæ auſculta.

Addit autem Auerro. hanc eſſe diſpoſitionem cuiuslibet finiti: quod intelligo ꝙ hæc ſuppoſitio Ariſto. eſt diſpoſitio, ideſt definitio cuiuslibet finiti. Solet enim definiri ſic, finitum eſt quod ſi ab eo remoueatur finitum, remanet finitum. Auerro. cō. m. 36. Vel poteſt intelligi ꝙ hæc ſit diſpoſitio i. proprium conueniens omni finito, ut finito magnitudine, & multitudine, hæc Auerr. & recte dicit, quouis modo intelligatur.

Si autem ambulationis, tempus principium habet, & motus principium eſt, quare & magnitudinis, qui ambulauit. Similiter autem hoc et in cęteris.

G H Secundo ſupponit tempus, motum, & mobile ſeſe quo ad finitudinem infinitudinemve conſequi, ita ut ſi tempus principium finemque habuerit, motus & mobile ipſum etiam principium finemue habebunt, & ſi tempus principio fineque caruerit, motus atque mobile principio fineque carebunt, contra etiam ſeſe habent, ut in Sexto eſt diſputatum. Quo uero ad uerba attinet, animaduerſione dignum. Ariſtot. in præſenti textu uti mirabili arte, quia ponit ſuppoſitionem, & ſi ſuis quaſi probationem per exemplum, dicit enim ſi autem ambulationis tempus principium: & ſupple finem habet, & motus ſupple ambulatiui ipſius principium eſt. ſic igitur hypothetica eſt, ſi tempus menſurans ambulationem eſt finitum: ambulatio ipſa finita eſt. Ex hoc infert, quare & magnitudinis: qui ambulauit, ideſt ipſius mobilis ambulatiui erit principium & finis.

Sic igitur ex his verbis habemus tempus ambulationis, ambulationem ipſam, & mobile ambulatiuum ſeſe conſequi quo ad finitudinem infinitudinemve. Inferens vero ſuppoſitionem quaſi vniuerſalem, inquit. { Similiter autem hoc & in cæteris, } quaſi dicat, ſicut igitur i tempore ambulatione & ambulabile ſeſe habent finitudo & infinitudo, ſic & in omnibus motibus cuiuſuis rationis. Quare vniuerſaliter & patet ſuppoſitio q motus, mobile, & tempus ſeſe conſequuntur quo ad finitudinẽ infinitudinemq; hæc erat ſuppoſitio. vbi mirum artificium patet, nam Ariſtot. ſimul ſuppoſitionem, & quaſi rationem per exemplum attulit. Expoſitor velle videt per ambulationẽ ſeu inceſſum, vt ipſe in ſuis habet trãslationibus, motum cœli, & ita velle videtur Ariſt. arguere a motu cœli ad alios motus, vnde dicit et ſicut hoc dicimus in motu cœli, ſimilr oportet ſe habere in alijs motibus & mobilibus. Sed hoc quod expoſitor dicit, pace tanti viri, dupliciter non videtur conſonum. Primo quia græce inceſſus legitur modo vadiſis græce eſt ambulatio, qua homines ambulant, & animalia proficiſcũtur, non igitur ad cœli motum poteſt applicari. Secũdo eſſet in eius probatione petitio quædam principij, nam Ariſt intendit probare motum cœli & tempus illius, & cœlum ipſum eſſe finita. & nũc velle videtur expoſitor Ariſt ſupponere illud, & ab illa ſuppoſitione iferre in omnibus, & ſic videtur quaſi idem quæſitum & conceſſum, quod eſt vna petitionis principij ſpẽs.

A

Quę expoſitor.

Cõſutatio expoſitoris.

B

Auer. vero per vadiſim intelligit motum vniuerſalr ſumptum, & ita vult Ariſt. ponere ſuppoſitionem hoc pacto, ſi tempus eſt finitum, & motus erit finitus, & ſi motus eſt finitus, mobile eſt finitum: & tũc vult q Ariſto ſuppoſitionem reddens vniuerſalem addat, & vt dixi de tempore, motu, & mobili, ita etiam in alijs i. loco et ſpatio intelligatur, vel in alijs, videlicet motu recto, et alteratione: non igitur vult Auer. Ariſt dediſſe ſuppoſitionem & eius probationem, ſed ſuppoſitionem in tempore motu & mobili, addidiſſe vero hoc idem et i alijs, ideſt loco & ſpatio, vel alijs, videlicet motu recto et alteratione, vt vniuerſaliorem redderet ſuppoſitionem, hęc Auer. Quæ ſunt plena errore, nã vadiſis græce eſt ambulatio ſeu inceſſus, & propterea Ariſt arguere videtur ab ambulatione ad alios motus, vt dictum eſt. Sunt quidam qui per magnitudinem hic intelligunt, non mobile ipſum, ſed ſpatium ſupra quo fit motus, nã magnitudo eſt duplex quæ mouetur, & per quam fit motus, intelligunt igitur tempus, ambulationem, et magnitudinem ſuper qua fit, ſeſe conſequi quo ad finitudinem infinitudinemve. Auer autem & expoſitor & Simplicius intelligunt de mobili, quod græcis verbis cõſonat: dicit ... quare & magnitudinis quæ ambulauit, dicit enim, quod eſt relatiuũ neutri generis in caſu nominatiui, referens Megethos, quod eſt neutri generis apud græcos. Tu vero conſidera, nam et i. 6. phyſicorum periſæpe Ariſt. vſus eſt pro accuſatiuo, vt pro, per quod vt notaui illic, ſed vtcunque ſit ſuppoſitio ſecunda eſt, tempus motum & mobile, atque ſpatium ſeſe conſequi quo ad finitudinem infinitudinẽque, hæc eſt ſuppoſitio, quæ hi ex verbis colligitur.

Quę Auer. Cõm. 36.

C

Error Aũ.

Biſariãs.

μέγεθος.

Epilogus ſuppõnis.

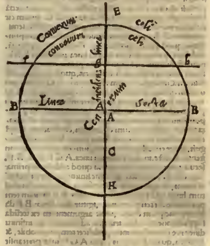
D

Sit itaque, A G E linea infinita ea ex parte, in qua eſt E, quę autem B B. utraque ex parte infinita. Si igitur A G E linea ſecans ab A centro circulum deſcribat, quandoque A G E linea per B B lineam circulo mouebitur finito in tempore, omne enim tempus in quanto cœlum ipſum circulo latum eſt finitum eſt, & id ergo tempus, quod eſt ablatum, in quo ſecans linea ferebat, finitum erit, erit igitur principium quoddam, quo primum A G E linea B B lineam ſecuit, quod quidem eſt impoſſibile, non igitur cõtingit circulo moueri infinitũ. Quare nec mundũ ipſm, eſt infinitus eẽt.

Linea verbum ſuppletũ quod eſt i græco, ſed ſolũm intelligatur. Tps verbũ ſuppletũ ad ſenſum Ariſt.

A

Deſcriptio Ariſt. & Auer. ad oſtendendum Corpus circulariter motum in determinato tempore moueri minime poſſe ſi infinitum ſit.

Conſtitutis igitur ſuppoſitionibus, nunc Ariſt. demõſtrat concluſionem prædictam, videlicet q cœlum quod circulo mouetur in. 24 horis non ſit infinitum & more geometræ deſcribit exemplum in puluere, in quo vis omnis demonſtrationis conſiſtit, & inquit. Sit itaque A G E, linea infinita vna tantum ex parte, videlicet illa, in qua eſt E, vtpote finita ex parte centri, e quo proficiſcitur, infinita ex parte conuexi ſiue dorſi ipſius cœli, verſus quod ducitur per imaginationem: hoc conſtat p aduerſarium veritatis, qui aſſerit cœlum ex parte noſtra finitum eſſe, ex parte vero dorſi in infinitum protendi. hæc linea A G E, in tota demonſtratione præſenti ab Ariſt appellatur linea ſecãs ſiue incidens, propter cauſam quam dicemus. Secundo dicit ſit vna alia linea, q dicatur B B, vtraque ex parte infinita: nam ad imaginationem tranſeat per centrum A, & producatur vtraque ex pte ad imenſum verſus B B, q. hæc ſit infinita vtraq; ex parte. patet ad imaginationem aduerſarij, qui ex pte noſtra cœlum aſſerit finitum, ex parte dorſi infinitam. hæc linea in demonſtratione præſenti dicitur inciſa, ſiue ſecta; quia ponitur ſtans ac immobilis, vt dicemus.

Linea ſecãs quę.

Linea ſecans quę.

Tertio vult q A G E linea ſuper centrum A mota, in. 24 horis orbem, E B B. totum deſcribens ab E puncto linea B B totam pertranſeat patet, quia, ſi ſuo motu totum orbem E B B, ab ortu per meridiẽ & per occaſum in ortum rediens deſcribat, neceſſe eſt vt totam lineam B B, ſecet cũ ſit ea, ſuper qua medietas orbis deſcribitur & poſita ſit ſtans ac immobilis. quibus patet, lineam A G E dici ſecantem ſeu incidentẽ, quia ſecat B B immobilem, lineam vero, B B dici ſectam ſeu inciſam, quia ab ipſa A G E. linea quæ mouetur iciditur, hæc eſt tertia pars exempli. quæ non deſcribitur in puluere, ſed ſumitur tanq; deſcripta, vt patet in ſuo modo loquẽdi.

D

Tunc ſyllogizat hypothetico ſyllogiſmo a primo ad vltimum, ex deſtructione conſequentis iferendo oppoſitum antecedentis: in quo ſyllogiſmo ſupponatur vnũ, quod in omnibus ſyllogiſmis huius partis ſupponitur, videlicet q cœlum ipſum, de quo eſt diſputatio nunc, i

24.horis,ſaltem motu diurno moueatur. Intelligendo per cœlum totum ex omnibus orbibus aggregatum, hoc enim Ariſt.ſupponit, vt conceſſum ab aduerſario, quia ſenſu perſpicuum eſt tunc arguit, ſi igitur, A G E linea, quæ dicitur in præſenti demōſtratione linea ſecās ſeu incidens propter cauſam dictam,ab A centro deducta ad.E.partem per immerſum protenſa, circulum deſcribat, E B B,quia per aduerſarium ī 24. horis orbem perficit ab ortu per meridiem rediens ad ortum, vt etiā ſenſu patet, quandoq; A G E.linea per.B B. lineam circulariter mouebitur finito in tempore deſcribēdo ſemicirculum.B B.oppoſitum ſemicirculo.B B B,per punctum,quod ipſi.E opponitur. Probat conſequentiā, videlicet ꝙ tempus.quo A G E.linea pertranſit B B lineam ſit finitum ex ſuppoſitione prima,nam dicebat a finito tempore finitum ſi abſtuleris,quod remanet, eſſe finitum.Cum igitur totum tēpus quo, A G E linea vniuerſum orbem deſcribit ſit finitum,quia in 24.horis,igitur pars huius temporis,qua pertranſit hanc lineam,ſuper qua deſcribitur medietas orbis,erit finita, vt p ſuppoſitionem primam patet,hæc pars temporis eſt ablata a toto,modo,ſi totum eſt finitum,& ablatum, & qđ remanet poſt ablationem finita erunt. Vltra ex hoc arguit,igitur erit aſſignare principium ex parte lineæ tangentis & ſectę,in quo primum linea.A G E.linea B.B. ſecuit,tenet argumētum per id quod addebatur primæ ſuppoſitiōi, videlicet ꝙ omne finitum habet principiū & finem,eſt igitur totus ſyllogiſmus, ſi cœlum eſt infinitum,linea A G E pertranſibit lineam B B īfinitam tempore finito.Si tempore finito,igitur illius lineæ,B B dabitur principium & finis,tenet argumentum ex ſecūda ſuppoſitione.nam hæc tria quo ad finitudinem,infinitudinemve ſe conſequuntur,videlicet tempus,mobile, & ſpatium,quare,ſi tempus, quo A G E linea pertranſit B B ſit finitum,linea BB habebit principium & finem, quod eſt impoſſibile,quia ponebatur īfinita, cujus neq; principium neq; finem eſt aſſignare. Ex hoc infert propoſitum & inquit Non igitur poteſt infinitum moueri circulariter,& ita nec mundus poteſt moueri circulariter,ſi eſſet infinitus,hæc Ariſt. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire in græcis codicibus ſcribi ſic,ſi igitur A G E linea incidens ab G centro circulum deſcribat,et reliqua,et puto eſſe corruptum,quia centrum ponebatur A,& non G, ideo ſcripſimus nos, a centro A, alij vero textum enituntur ſaluare,quod friuolum eſt,nihil faciēs ad rem.

Totus ſyllogiſmus.

Auerroes vero paucis mutatis format rationem ſic, & deſcribit circulum in puluere,B T H,qui ex parte cōcaui & noſtra ītelligatur finitus,ex parte vero dorſi atq; conuexi intelligatur infinitus ad imaginationem aduerſarij,qui cœlum hoc pacto aſſerit, huius centrum ſit A, e centro eiuſmodi linea deducatur A C H,ex parte cōcaui atque centri finita,ex parte vero conuexi dorſique infinita,vt aduerſarius aſſerit. Secundo deſcribit aliam lineam extra centrum A ab ipſo B in T, quæ linea eſt B T:hæc non diuidit orbem in ſuas medietates,ſed in portiōes,quarum minor eſt B T,Maior vero, T H B, hāc Auer.chordam, vt vtatur modo loquēdi geometrarū, qui lineas ſtabiles appellare ſolent chordas. hanc enim Auer.vult eſſe immobilem vel ſaltem motam non motu lineæ A C H,ſed contrario motu,quæ in noſtra expoſitione dicebatur ſecta,linea uero A C H, appellatur ab Auer.linea exiens a cētro ducta ad partem circuli, ī qua non eſt linea īfinita omni ex parte,quæ dicitur chorda, ſed eſt ducta ad H partem oppoſitam T B parti hanc Auerr ītelligit moueri motu orbis videlicet ab H pūcto verſus B & T, rediens in H, punctum, habes igitur in exemplo orbem B T H ſecundo chordam, quæ eſt B T immobilem,tertia lineam A C H quæ mouetur motu orbis ab H per B & T in H rediens. Tunc caſu deſcripto ſupponit vt conceſſum tam ab aduerſario, ꝗ ad ſenſum notum,orbem ſic deſcriptum,qui ponitur loco totius cœli,in.24.horis perficere ſuam reuolutionem. Item etiam lineam B T infinitam eſſe vtraque ex parte, quia ex quo cœlum ex parte dorſi eſt infinitum,linea illa quæ ad oppoſita dorſa deducitur,vtraque ex parte infinita relinquetur,his ſic acceptis deducitur ſyllogiſmus hypotheticus a primo ad vltimum hoc pacto. Si cœlū ſit infinitum,quod.24 horis circulariter ſuam agit reuolutionem,tunc linea A C H, quæ circulariter motu cœli mouetur verſus T, pertranſibit lineam T B infinitam vtraque ex parte tempore finito. Deducitur quoniā linea A C H redit ad eum punctum,e quo incæpit,vt pote ad H,24.ī horis.vt ſuppoſuimus.ſed tempus.quo pertranſitur maius,eſt maius tempore quo pertranſitur minus ab eodem mobili eodemque motore regulariter mouente & eodem modo, vt ex prima ſuppoſitione deducitur,igitur,ſi linea A C H, pertranſitum totū orbem.24.horis,pertranſibit portionem circuli T B minori tempore,igitur tempore finito. Vltra. quod ptranſitur tempore finito,eſt finitum. per ſecundam ſuppoſitionem,quia tempus,ſpatium & mobile ſeſe conſequūtur quo ad finitatem infinitatemve. igitur linea T B eſt finita,quia eſt pertranſita tempore finito, ſed omne finitum habet principium atque finem. quare linea T B, q̄ ponebatur infinita,eſt finita Sed poſita erat infinita,igitur deductum eſt ad impoſſibile.Quare primum antecedens eſt impoſſibile,quod erat ponere cœlum infinitum,Hæc Auer. Et addit Ariſt. vſum eſſe exemplo in puluere quod eſt argumentum notū ad ſenſum,& particulare, vt daret intelligere ſyllogiſmum vniuerſalem notum ad intellectum,dixit autem hæc Auer,quia poſſet opponi Ariſt.eum eſſe vſum demonſtratione ex ſingularibus,cui reſpondet Auer.accepiſſe ſingularia loco, vniuerſaliū. Animaduerte,ꝙ Auerr. aliter probat T B pertranſiri tempore finito:arguit enim ſic, pars temporis finiti eſt finita,tempus quo C H pertranſit lineam T B.eſt pars temporis finiti,quia eſt pars totius temporis quo pertranſitur cœlum,quod tempus eſt finitum, qa. 24 horis continetur, igitur tempus, quo linea A C H, pertranſit lineam T B eſt finitum. Sed tunc Auer. remouetur dubium,quia poſſet dici ꝙ Ariſtot. vſus eſſet alia ſuppoſitione ab ea,quam poſuit ab initio. poſuit.n. a finito tempore,finitum ſi abſtuleris, quod remanet, ē finitum:at nunc accipit pars finiti eſt finita: quæ eſt ſuppoſitio alia ab illa.Reſpondet ꝙ ſunt propinquæ,& qſi vna virtute;& verum dicit:nam ex prima ſequitur ſecūda,a finito enim finitum ſi auferas,quod relinquitur eſt finitum;hoc eſt quia pars finiti eſt finita. Tertio aiaduerte Auer.in calce cōmenti aliter deducere ſyllogiſmū, vt poſtea deducet Ariſt arguit enim ꝙ his ſtātibus, tūc cœlum nunꝗ compleret reuolutionem ſuam contra ſenſum deducitur,quia non poteſt cœlum complere reuolutionem ſuam,niſi linea A C H pertranſeat. lineā T B: ſed hanc pertranſire non poteſt. Deducit,quia ſi pertranſiret:oporteret dare punctum primum, ī quo linea A C H tangeret lineam T B:Sed hic punctus talis concurſus non eſt aſſignabilis. quia in magnitudine infinita nullus eſt dabilis primus punctus : & minime vltimus: igitur talis linea T B non eſt pertranſibilis:& per conſequens cœlum nunꝗ complebit reuolutionem ſuam:& dicit Auer.hanc eſſe aliam demonſtrationē a præedicta: ideſt ab ea quam prima forma compoſuit:& vtetur illa Ariſt.poſtea:vt dicemus. Ecce ꝙ Auerr.quaſi triſariam demonſtrationem formauit:tamen Ariſto.(vt mihi vr̄) proceſſit, vt nos deduximus.

Opi. Aue. Cō. 36. Vide ſuperiorem figur.

Appellat.

Cōtinuatio ſyllogiſmi.

F

G

Dubitatio.

Solutio.

Vide t.c.40

H

Tex.c.40.

Preterea, & ex his perſpicuum erit infinitum moueri non poſſe. Sit enim linea A finita, lata iuxta B lineam finitam, neceſſe igitur & A, ab ipſo B, & B ab A, abſolui ſimul. Quantum enim alterius altera occupabit, tantundem etiam altera illius.

A Nunc ponit tertiam demonſtrationem, & more geometræ proponit concluſionem, & inquit. Præterea & ex his. quæ modo adijciemus, perſpicuum erit iſinitum corpus moueri non poſſe: hæc eſt cõcluſio. (com. c. 37) In quibus verbis Auerr. dicit demonſtrationem hanc tertiam eſſe vniuerſaliorem, cum Ariſt. intendat probare non ſolũ moueri non poſſe infinitum corpus ſphæricum circulari motu, ſed vel nec aliquod corpus infinitum quouis motu. Et ita demonſtratio hæc vniuerſalior eſt cæteris duabus. (1. ſuppõ.) Deinde more geometræ etiam conſtituit ſuppoſitiones, & prima eſt, vt ſint duæ lineæ, uidelicet A & B, ſintque ambæ finitæ: ſitque A linea ſuperpoſita, B uero ſuppoſita, & A moueatur prope B quieſcentẽ, uel B moueatur, & A quieſcat, hoc enim nõ refert. quo caſu ſtante ſuppoſitio eſt ꝙ ſimul & A linea ab ipſa linea B, & B ab ipſa linea A abſoluetur, ita ꝙ ſimul inuicem ſeparabuntur. Cuius ſuppoſitionis cauſa eſt, quia quantum altera alterius occupabit ſuo motu, tantundẽ altera illius ſua quiete occupabit etiam, quare tandem diſiungentur, hæc eſt ſuppoſitio, hæc & & concluſio. B

Mota finita ſuperpoſita A

B Suppoſita q̃eſcens finita.

Si igitur ambę in contrarium moueantur, citius diſiungentur, ſin autem prope manentem feratur, tardius. Modo quæ prope mouetur, eadem celeritate feratur.

(Dubũ. Vide ſuſpio et figuram.) Sed poſſet quæri, ſi linea A mota prope B ſimul abſoluentur B quieſcentem nunquid utriſque motis econtrario, utpote A uerſus B, & B uerſus A æque ſimul abſoluenť, hoc enim non temere eſt dubitatione dignũ, quia non uidetur ĩ ſimultanea abſolutione magis & minus inueniri, & ita uidebitur illas æque ſimul abſolui ſiue ambæ econtra moueantur, ſiue altera moueatur, altera uero maneat. (Solutio) Reſpondet Ariſt. ꝙ una conditione ſeruata tales lineæ ſic in contrarium motæ citius abſoluentur q̃ ſi ſolum altera moueretur, & altera maneret, dico una condirione ſeruata, uidelicet ꝙ altera, quæ mouetur, uniformiter ſemper & æque celeriter moueatur. ubi enim A moueatur æque celeriter ſemꝑ, et B maneat, tardius A & B lineæ abſoluentur Vbi ambæ moueantur in contrarium etiam æque celeriter citius abſoluentur. Non ſeruata uero uniformitate eſſet imaginariũ altera mota & altera manente abſolutionem fieri æque uelocem ei quæ fieret utriſque etiã motis Quare utriſq; motis in contrarium modo ſeruetur regularitas in motibus, citius, abſoluentur ſemper Citius dico in duplo, qa A manente B abſoluetur ab ipſo B uerbi cauſa, in hora, ubi uero B ipſum moueretur æquali uelocitate qua mouetur A abſolueretur in medietate horæ, ut patet calculanti. Et licet ſolutio huius dubij non ſit ſatis neceſſaria ad propoſitum, tamen eſt res hæc dubitatione digna, propterea obiter dubium huiuſmodi Ariſtotel. remouit. (Neceſſitas dubij. Exceptiõ.) Ex quibus patet aliqua poſſe citius tardius ſimul abſolui, quare ſtat aliqua ſimul abſolui, quæ citius & tardius poſſunt ſimul abſolui. D Quo uero ad uerba attinet Ariſtotel. locutus eſt illatiue dicens. Si igitur in contrarium moueantur & reliqua, quia iſtud quod adiecit, eſt ad ſuppoſitionem ſequens. Sequitur enim, ſi A mouetur prope B lineam quieſcentem uniformiter in hora, B pertranſeundo atque ab ea ſeſe diſiũgendo, ubi ambæ æqua celeritate ferantur, in dimidio horæ abſoluentur, & propterea uſus eſt illationis nota.

Verum, illud eſt perſpicuum, impoſſibile eſse ut finito in tempore quicquam tranſeat infinitum. Tranſibit igitur in tempore infinito. Demonſtratum eſt. n. hoc prius in his, quę de motu.

Sunt, qui uolunt Ariſt. hic ponere ſecundam ſuppoſitionem quod diſſonat modo loquendi Ariſt. qui aduerſatiue loqui uidetur. (Quę Galeo. Alia expõ.) Propterea melius Simplicius (ut expoſitor ſectatur) uult Ariſto. ſuppoſitionem quã fecerat in lineis finitis, trãsferre ad lineas infinitas. fuit. n. ſuppoſitio, ꝙ ſi ſint duæ lineæ A & B ſuppoſitæ, & A iuxtam B feratur, hæ inuicem ſe abſoluent, transfert igiť ſuppoſitionem hanc ad lineas. uel ambas iſinitas. uel ad eas quarum una ſit finita, altera infinita, & dicit, ſi fuerit A linea finita, & B infinita, feraturque A prope B, quieſcentem, etiam ſimul diſiungentur, ſuppoſitio igitur dicta habet locum in lineis ſiue finitis, ſiue infinitis, non tñ eadem ratione, quia linea A finita pertranſibit B finitã, ab ea ſe diſiungendo tempore finito, linea A finita pertranſibit B infinitam tempore infinito ab ea ſe diſiungẽdo. Quare ſuppoſitio eundem locum habet i utriſque, licet non ſeruato eodem tempore, ut dictum eſt. Ariſtot. igitur non explicat hanc ſuppoſitionem in lineis finitis, quia uult illam intelligi, ſed tantum addit differentiam inter dictam ſuppoſitionem, quando applicatur lineis finitis, & quando applicatur infinitis: & lege ſic, B dico ſuppoſitionem dictam eſſe ueram in lineis finitis & infinitis, uerum illud eſt perſpicuum, impoſſibile eſſe, ut finito in tempore quicq̃, ideſt linea finita tranſeat infinitum, ideſt lineam infinitam, tranſibit igitur in tempore infinito, ut in. 6. demonſtratum eſt phyſicorum: ſic igiť dicta ſuppoſitio locum habet utriſque in lineis & finitis & infinitis modo ſeruetur dicta differẽtia ex parte temporis, hæc eſt Simplicij et expoſitoris (ut mihi uidetur) expoſitio, licet obſcure loquantur. (Q. ſo poſit. expõ habet locum.) Siquis autem ſuppoſitiões haſce duas eſſe uoluerit, dicerem eiuſmodi ſuppoſitiões eſſe unam generatim, duas uero ſpeciatim, generatim quidem accipiendo lineas, & non deſcendendo ad ſpecies linearum, ſpeciatim uero deſcendendo ad ſpecies, nam deſcendendo ad finitas, erit prima ſuppoſitio, deſcendendo ad infinitas, erit ſecunda ſuppoſitio.

Intereſt autem nihil finita prope infinitã feratur, C *an infinita prope finitam. Nam cum hæc prope illam moueatur, & illa per hanc trãſibit, ſimiliter & ſi moueatur, & ſi non moueatur.*

(Obiec.) Occurres, dicta ſuppoſitio habet locum in lineis finitis & in lineis infinitis, utrum eodem modo abinuicem diſiungantur, ſi finita moueatur prope infinitam, infinita manente, an infinita moueatur prope finitam, finita manente. (Secunda.) Secũdo occurres, utrũ abſoluantur utriſque motis, ſicut altera mota tantum. (Reſponſio ad primam) Reſpondet & inquit. Intereſt autem nihil finita prope infinitam feratur, infinita quieſcente, an infinita prope finitam, finita, uidelicet manente, nam cum hæc infinita prope illam moueatur, & illa per hanc tranſibit, igitur refert nihil ad abſolutionem dictarum linearum, ſiue finita moueatur, ſiue infinita, modo ſemper altera maneat. (Ad ſcdam) Secundo reſpõdet ad ſecundum, & inquit. Similiter ſi moueatur, & ſi non moueatur, ſiue enim utraque moueantur, ſiue altera dũtaxat, ſemper tãdem altera ab altera abſoluetur. Refert igitur nihil quo ad dictam linearum ſeparationem, ſiue finita moueatur, ſiue infinita, ſiue utraque contraferantur, ſiue altera tantum, ſemper enim tandem abinuicem abſoluentur. Sed (ut dictum eſt) non eodem modo de finitis, & de infinitis dicta abſolutio intelligitur de finitis ſiquidem tempore finito, de infinitis uero tempore infinito intelligitur. hæc Ariſt. ut exponunt græci & docte, ut mihi uidetur.

Verum ſi moueantur ambę, citius abſoluentur.

Dixit dictas lineas abſolui ſi utraque moueantur, & ſi altera tantum, dices, utrum eadem ratione. Reſpondet ꝙ non eadem ratione. Nam non æque ſimul, ubi enim altera mouetur tantum, tardius altera ab altera diſiungetur, ubi utraque contraferantur, citius abinuicem abſoluentur, & ita non eadem ratione.

Quanquam nihil prohibet eam interdum quę prope quieſcentem mouetur, citius pertranſire, quam ꝑpe contra motam, ſiquis eas quidem quę contra mouẽtur, utraſque ferri tarde poſuerit, eam uero, quę ꝑpe quieſcentem mouetur, multo celerius illis ferri, nullũ igitur ad rationem impedimentum erit, ſi contra quieſcentem altera moueatur, ex eo quia contingit motam quidem eam, quę eſt A prope motam, eam quę eſt B, tardius pertranſire.

Obo. Occurres & recte, pono per caſum ꝙ A moueatur velocitate vt octo ſupra B quieſcentem, certum eſt ꝙ certo breui tempore, A pertranſibit B. Vlterius pono per caſum ꝙ ſi vtraq. contralerantur A moueatur, velocitate ut duo, B ſimiliter velocitate vt duo, totus motus abſolutiuus erit velox vt quatuor, patet ꝙ iſtæ ſic motæ in duplo tardius abſoluentur, igitur ſtat contralatas tardius abſolui, ꝙ ſi altera moueatur tantum Quare quæ dicta ſunt, non recte dicta ſunt.

Rſſio. Reſpondet cõcedendo totum Nam, ſiquis ſic imaginatus fuerit, etiã debet concedere A citius abſolui A B quieſcente, ꝙ A B mota. itelligebatur enim dicta ſuppoſitio (vt dictum eſt) ſeruata ſemper paritate in velocitate. Vbi autem nõ ſeruetur paritas in velocitate, totum quod dictum eſt, erit concedendum, & propterea reſpõdendo dicit, nullum igitur ad rationem impedimẽtum erit, ſi contra qeſcentem altera moueatur, dico nullum impedimentum ad rationem eſſe ex eo quia contingit motam quidem eam quæ eſt A prope motam eam quæ eſt B tardius pertranſire, nam ſiue A tardius ſiue celerius ab ipſo B abſoluatur, ſemper ſuppoſitio facit ad rationem dicendam, modo ſupponatur illas aliquãdo fore abinuicem abſoluendas. Hæc de ſuppoſitione.

Pro hoc caſu ſuꝑ poſitas linea vide.

Finitum. Minimum. Circũferentiã & verbũ addidi ad ſenſũ Arſ. *Si igitur tempus, quo finita linea mota abſoluitur infinitum ſit, & tempus, quo infinita per finitam mouebatur, infinitum eſſe etiam neceſſarium ſit, impoſſibile erit profecto infinitum moueri penitus, Nam tẽpus fiat infinitum & neceſſe eſt etiam ſi per finitum moueatur. At cœlum circuit atque conuertitur totum in orbem finito in tempore, ut totam eam tranſeat circunferentiam quæ eſt intus, uidelicet A B finitam. Impoſſibile igitur eſt infinitum eſſe, quod circulo mouetur.*

Vt diximus Ariſtotel. vnam fecit ſuppoſitionem, quæ ſpeciatim poteſt ad duas reſolui, nunc ſupponit tertiam. Vel melius, quæ dixit in lineis rectis, applicat ad circulares, & vt intelligatur hæc ſuppoſitio in circularibus. ſit orbis D, cuius conuexum ſit infinitum, vt tenet aduerſarius veritatis, & circunferentia A B finita, quia aduerſarius veritatis tenet cœlum eſſe finitum ex parte concaui. Tunc ſit ſuppoſitio, quod orbis D circuendo circa centrum C. pertranſibit A B circunferentiam finitam tempore infinito, ſiue talis circunferentia, intelligatur immobilis, ſiue contra mota, vt eſt veritas. Nam inuentum eſt orbes inferiores contra moueri primo mobili, hæc ſuppoſitio patet per præcedentes, nam linea infinita non poteſt abſolui a finita niſi tempore infinito, & econtra etiam, ſiue illa moueatur, ſiue quieſcat, quare orbis D peragrabit nunq̃ circunferentiam A B niſi tempore infinito. Hæc eſt tertia ſuppoſitio, vel (vt rectius dicam) eſt vna, quæ infinitis circularibus eſt applicata. His habitis. Ariſto. arguit hypothetice deducendo ſyllogiſmum contra ſenſum, & inquit. Si igitur tempus, quo finita linea mota abſoluitur, ſupple ab infinita, ſit infinitum, vt ſuppoſuimus, & tempus etiam quo infinita per finita mouebatur, infinitum eſſe neceſſarium ſit, vt etiam ſupponebamus, impoſſibile erit profecto infinitum corpus moueri penitus Nam ſiue ſit corpus rectum, vt elementum, ſiue ſit circulare, ut cœlum tempus, quo tale corpus moueretur, fiat infinitum neceſſe eſt, etiam ſi infinitum moueatur ꝑ finitum, quanto magis ſi per infinitum moueretur. Conſequentia tenet ex ſuppoſitionibus, nec illam probo aliter.

Syllis hypotheticus.

Oſtendit hoc aduerſari ſenſibus, & iquit. At cœlum circuit, atque conuertitur in orbem totum finito in tempore, utpote ſpatio. 24. horarum, ut ſenſus oſtẽdit, dico ꝙ conuertitur ĩ orbem. 24. horis, ita ut orbis ſupremus, quod eſt primum mobile, totam eam tranſeat circunferentiam, quæ eſt intus, uidelicet A B finitam dicto tempore. De corpore recto nõ oſtendit aduerſari ſenſibus, quia conſtat. Si enim cœlum. 24. horis conſtat moueri, etiam ſenſibus patet elementum nullum poſſe ferri niſi tempore finito, cum omne elementum Intra cœlum cõtineatur. Tunc ultimo, addit propoſitum & inquit. Impoſſibile igitur eſt infinitum eſſe, quod circulo mouetur, & tota ratio reducitur ad breuia ſic, ſi cœlũ ex parte orbis ſupremi eſſet infinitum, & ex parte orbium cõtentorum finitum, ut dicit ueritatis aduerſarius, orbis D ſupremus tempore infinito peragraret A B orbes contentos, ſiue illi intelligantur mobiles contra primum, ſiue immobiles. Sed hoc eſt contra ſenſum. nam cœlũ orbes illos immobiles peragrare. 24. horis conſtat ſenſibus, quare cœlum omni ex parte finitum eſſe neceſſe ẽ, uidetur igitur ex dictis unam tantum Ariſtotelem feciſſe ſuppoſitionem, quæ primo fuit declarata in lineis rectis finitis, poſtea in lineis rectis infinitis, & demum ĩ circularibus.

Rõ breuis.

Contra Gaie.

Auerroes vero hunc locum confudit, uerũ quia noſtro tempore homines nimium barbariæ ipſius afficiuntur, eſt etiam in his quæ dicit non nihil fructus, propterea quæ hic dicit, clarioribus uerbis, quibus poſſumus referre, enitemur. Auer. itaque multas facit ſuppoſitiones, quarum prima eſt in præcedenti commento, uidelicet, linea ſeu magnitudo finita pertranſit finitã tempore finito. Secunda eſt conuertens per contrapoſitionem utpote linea non finita pertranſit finitam tempore non finito, quæ æquipollet huic, uidelicet: linea ſeu magnitudo infinita pertranſit finitam tempore infinito. Hæc igitur ſuppoſitio tenet, ut dicit Auerro. quia eſt ex conuerſione per contrapoſitionem primæ.

Quæ Auer. Cõm. 35.

Prima ſuppoſitio.

Secunda Suppõ.

Quare, ſi contingit lineam infinitam moueri prope finitam, illam peragrando, ab illa non contingit ſeparari niſi tempore infinito. Non contentus Auerro. dicta probatione, quæ fit per contrapoſitionem, probat ſecundo illam ſecundam ſuppoſitionem ſyllogiſmo diuiſiuo, ſic. Si linea infinita pera-

grabit finitam, aut tempore finito ab illa diſiūgetur, aut tempore infinito: non tempore finito, vt ſexto phyſicorum eſt probatum, igitur tempore finito.

Cur liber phyſicorū dr̄ de motu. 1. cauſa.

Auer. obiter aſſignat tres cauſas, cur liber phyſicorū ſolet dici de motu liber. Prima eſt, quia omnia ordinantur ad motū vt ad finem, quia primus, & ſecundus ſunt præparationes ad tertium, cum ſint de principijs motus, tertius vero eſt de definitione motus, atq; infinito, quod eſſe mobile exiſtimatur. Quartus de loco, qui eſt finis motus, de tempore, quod eſt menſura motus, de vacuo, quod eſt finis exiſtimatus motus. Quintus eſt de diuiſione & ſpeciebus motus. Sextus de paſſionibus atque ꝓpriis motus, ſeptimus de motu æterno atque efficiente motum, octauus demum de motu ęterno, atque primo motore, finis igitur libri phyſicorū eſt motus, cum q̄cquid in illo conſideretur, ad motum ſpectet.

Secunda.

Secunda cauſa eſt, quia maior pars eſt de motu, vtpote a tertio libro vſque ad finem, quia (vt Themiſtius dicit) primus et ſecundus non de motu, ſed de principijs motus ſunt, inſcribitur igitur totus liber de motu, quia a prædominante fieri debet denominatio.

Tertia.

Tertia cauſa quare liber phyſicorum eſt de motu, & propter hęc duo, vtpote, & quia maior pars eſt de motu, & quia omnia quæ in eo libro tractantur, ad motum habent rationem.

Dubiū.

Occurres quia non videtur poſſe ſeparari lineam īfinitam a finita, quia quod ſeparatur tempore īfinito, nō ſeparatur.

Solutio.

Intelligas ſuppoſitionem hypothetice, vtpote ſi contingat talem infinitam lineam ſeparari. Nam vbi contingat ſeparari, ſeparabitur tempore īfinito. Sic enim hypothetice intellecta hæc ſuppoſitio deſeruit demonſtrationi dicendæ, vt videbitur. Ex his patet ſecunda ſuppoſitio.

Cōſideratio verborū Auer. in ſuis tranſlationibus.

Quo vero modo Auerroes ſyllogizat, non clare conſtat. Verum antequam ſyllogiſmum cōficiat, verba Ariſtotelis ꝑlibrat, dicunt enim eius tranſlationes. Reuertamur ergo & dicamus, ſi illud tempus eſt infinitum, in quo pertranſit motus finitus ī motum infinitum, & ſeparabitur ab eo, & quo fuit motus infinitus, & pertranſiuit motum finitū. Tunc partes eius ſunt infinitæ neceſſario. Hæc ſunt verba ſuæ tranſlationis. Vbi primo dicit Ariſtotelem per motum ītelligere mobile, non enim motus pertranſit in motum, ſed eſt quo mobile pertranſit ſpatium, & per immotum intelligit ſpatium permanens.

1. expoſitio.

Secundo per partes ītelligit partes motus vniuerſaliter, eſt igitur ſenſus verborū apud Auerroem, ſi tempus eſt infinitum, quo mobile finitū pertranſit ſpatium infinitum permanens diſſecādo ſe ab illo, & quo mobile infinitum ſpatium peragrat finitū, tunc partes eius ideſt motus erunt infinitæ, tenet conſequentia (licet ipſe non probat) quia infinitum non reſultat niſi ab infinitis numero & magnitudine. Si igitur tēpus eſt infinitum, motus etiam illorum erit infinitus, et ſi motus eſt infinitus, partes eius motus erunt numero & quantitate īfinitæ. Hæc eſt prima expoſitio, videlicet q; per partes eius intelligat partes motus.

Secunda.

Aliter exponit, et vult per partes eius, partes mobilis. Si enim mobile eſt infinitum, partes eius erunt numero, & magnitudine infinitæ.

Obiectio. Reſponſio.

Quod ſi dicas non eſſe verum in cœlo, Reſpondet q; ſm aduerſarios cœlum ex parte conuexi eſt infinitum ſaltem, licet finitum ex parte concaui. Quare partes mobilis ſaltem aliquæ ſunt infinitæ, quod ſufficit ad rationem.

Tertia ſuppoſitio.

Ex his expoſitiōibus colligitur tertia ſuppoſitio, videlicet q; ſi aliquod mobile eſt infinitum, partes eius motus, vel eius mobilis ſunt infinitæ, & q̄a hæc ſuppoſitio eſt gemina, prout verbum illud partes eius, poteſt referri ad partes motus, & ad partes mobilis, ꝓpterea bifariam deducit rationem Ariſtotelis.

Primus ſyllo.

Iuxta igitur ſecundam interpretationem qua verbū illud partes eius referebatur ad partes mobilis, ſyllogizat ſic, ſi cœlum eſt infinitum, partes cœli ſaltem conuexales erūt infinitę, iuxta tertiam ſuppoſitionem ſecundo loco expoſitam. Cœlum eſt infinitum & aliquæ eius partes ſaltem conuexales, igitur totum cœlum, & eius conuexū pertranſibunt orbem medium intra ipſum intellectum vel conuexum terræ, tempore īfinito. immo totum cœlum pertranſibit totum illum orbem ītracluſum vel totam terram tempore infinito, & pars cœli vtpote cōuexum partem illius orbis vel terræ puta illius cōuexum etiam tempore infinito. Vltra ſequitur q; totus mundus erit infinitus, & quælibet eius pars, quod intelligo quo ad motum hoc eſt contra ſenſum nam ſenſu videt cœlum & eius conuexum. 24. horis peragrare orbem intracluſum, vel terram, ſi ille eſt immobilis, vel ſaltem ſi mobilis in contrarium, ī paulo maiore tempore. Addit q; hæc expoſitio, qua per partes eius ītelligit partes mobilis eſt conuenientior poſtea dicendis. Prima vero qua per partes eius intellexit partes motus eſt conueniētior verbis textus. Addit autem verba poſtea dicēda q̄ ſunt illa videlicet, Manifeſtum eſt igitur q; corpus, & reliqua, quibus ſecunda expoſitio videtur valde conuenire. Hæc Auerroes quo ad primum modum legēdi verbū illud partes eius, & de primo ſyllogiſmo iuxta illius expoſitionem.

Secundus ſyllo.

Si vero verbum, partes eius, referatur ad motum, tunc ſyllogizat ſic, ſi cœlum eſt infinitum, tunc corpus infinitum ſecabit finitum tempore infinito: ſi ſic, ergo pars corporis infiniti ſecabit partem illius finiti tempore etiam infinito, vtputa conuexum infinitum ſecabit conuexum intracluſi orbis vel terræ tempore īfinito. Nam proportio infiniti ad totum orbem ītracluſum, & ad eius partem videlicet eius conuexum eſt eadem proportio. Vltra, igitur motus totius cœli eſt in tēpore infinitō, & motus eius partis, videlicet eius conuexi. At hoc eſt contra ſenſum, cum totus motus et eius pars non ſit maior 24. horarum, differunt autem hic ſyllogiſmus a primo, quia hic deducit ad īfinitatem totius motus, & eius partis, & per hoc deducit ad illud quod eſt contra ſenſum. Primus vero deducit ſine hoc ad id q; eſt contra ſenſum, quæ eſt parua differētia, & iuxta hūc ſecundum ſyllogiſmum legit literas Ariſtotelis ſatis bene, replicādo ſyllogiſmum factum iuxta primam expoſitionem. Demum notat ſyllogiſmum literæ poſſe vniuerſaliter, & particulariter confici. vniuerſaliter quidem conficitur, ſi concludetur vniuerſaliter nullum corpus īfinitum poſſe moueri, & per cōſequens nullum corpus infinitum eſſe, particulariter vero ſi concludetur cœlum non poſſe moueri ſi eſt infinitum. Demonſtrationem vniuerſalem nec Ariſtoteles fecit, nec per ſe expreſſit: poteſt tamen ex dictis ſic confici: ſi aliquod corpus infinitum daretur, vel eſſet rectum: vel circulare. Si rectum oportet vt moueatur. vel igitur tempore finito: vel tempore infinito. . ſi tempore infinito moueretur: igitur etiam tempore finito mouebitur: ſicut omne quod moueretur in anno, etiam in die mouebitur, & quod in die, etiam in hora, igitur quod tempore infinito, etiā tempore finito mouebitur. Sed hoc eſt impoſſibile, q̄a infinitum totum occupans tempore finito moueri non poteſt vt ſexto phyſic. eſt dictum. Nec dari poteſt tale corpus moueri motu & tempore finito. quia tūc moueretur ſupra ſpatio finito, quod eſt impoſſibile, nō poteſt igitur eſſe corpus rectum. Quod vero non ſit circulare, deductum eſt, quia cœlum eſſe non poteſt infinitum, nam pertranſiret aliquam magnitudinem tempore infinito, quod eſt contra ſenſum. Nam. 24. horis moueri videtur. Sic igitur vniuerſaliter & particulariter patet nullum corpus infinitum poſſe moueri, et ita nullum corpus infinitum eſſe.

Obiectio.

Sed occurres, quia cœlum mouetur tempore infinito, quia æterno motu, & tamen eſt mobile finitum, igitur non oportet motum correſpondere mobili quo ad finitatem infinitatemve.

Solu.

Præterea imaginor circa terram & omnes orbes, quos ponit Ariſtot. orbem moueri ab occaſu in ortum ī duplo tardius 9. orbe, & alium adhuc in duplo maiorem moueri ī duplo tardius. 10. & 12. adhuc in duplo maiorem moueri in duplo tardius, & ſic in infinitum, igitur poteſt aduerſarius dicere eſſe orbem ex parte conuexi cœli infinitum,

Ad primũ. qui proprio motu infinite tarde moueretur. Ad hæc dico ꝙ licet motus diurnus ſit infinitus replicatione & ſm ſpeciem, tamen eſt finitus ſm indiuiduum, eſt enim in. 24 horis in his enim cœlum præciſe complet reuolutionem diurnam, & ſuper hoc Ariſtoteles fundauit demonſtrationem. nam ſi cœlum. 24. horis complet reuolutionem, non poteſt moueri niſi ſupra ſpatio finito & tempore finito. igitur eſt finitum. Ad ſecũ. Ad ſecundum dicerem illud eſſe imaginarium, ſed non verum. quia ſm rei naturam omne quod mouetur, aliquando erit motum illo motu. quo mouetur ſaltem ſm indiuiduum, aliter motus ille eſſet fruſtra, cum nunꝗ ad finem veniret. Præterea talem motum tardiſſimum in infinitum philoſophi non poſſunt ponere, quia omnem motum cœli ponunt propter motum ſtellæ, at nulla ſtella eſſe poteſt faciens ad vniuerſi conſeruationẽ, quæ motu infinito mouetur, igitur licet illud ſit imaginarium, tamen in re nihil eſſe poteſt. Hæc colliguntur ex commento. Tu vero ſcias ea quæ Auerroes hic dixit eſſe nugas, nam ea perlibrat in textu, quæ in codicibus græci. non inuenimus.

Qualia ſũt q Auer. dicit hic. Præterea multiplicat ſyllogiſmos & ſuppoſitiones et expoſitiones ad ea, quæ non reperiuntur in codicibus græcis. propterea tu conſidera quæ diximus, nam ſunt dicta ad mentem græcorum expoſitorum.

Ex ea ſte qua ceiusmiſ.

Preterea quemadmodum linea ex ea parte qua finis eſt, infinita eſſe non poteſt, niſi ad longitudinem, & ſuperficies ex ea parte qua finis ſimiliter infinita eſſe non poteſt. Cum autem fuerit terminata, nulla ex parte eſt infinita, uoluit nec quadratum, nec circulum, nec ſphæram infinitum dixeris, quemadmodum nec pedale infinitum.

Sed ſi gũt. Infinita eſt verbũ ſuppletum. Hæc eſt quarta demonſtratio, cuius ſupponit nullũ circulum & nullam ſphæram eſſe infinitum. & ſyllogizat ſic, nullum terminis clauſum eſt infinitum: circulus & ſphæra eſt omni ex parte terminis clauſus, igitur nec circulus nec ſphæra eſt īfinita. Maior deducitur, nam linea ex ea parte qua ipſis terminis clauditur, non eſt infinita, ſuperficies ſimiliter ex ea parte quã terminis clauditur, minime eſt infinita. & de cæteris id genus ſimiliter, igitur vniuerſaliter nullum terminis clauſum eſt īfinitũ. Minorem nõ poſuit, videlicet. ſed ſphæra terminis clauditur, quia intelligitur, ſed ſubſcribit concluſionem per verbum, veluti quod eſt nota ſimilitudinis, Tu vero lege per verbum illatiõis, nam verbum illud, veluti, vim habet illatiuam, lege igitur, nec quadratum nec circulũ, nec ſphæram īfinitum dixeris, quemadmodum nec pedale infinitum dices eſt igitur concluſio, ſphæra non eſt infinita. Animaduerte tu me multa mutaſſe, & plura adiecisse ad ſenſus explicationem. quæ quia notaui in lateribus textus, tu conſidera. Quo vero ad verba attinet, circulus & ſphæra differunt, nam circulus eſt ſuperficialis, & ſphæra in corpore, propterea circulus eſt ſuperficialis, & ſphæra coporea figura, relinquitur igitur ex his ſuppoſitio, videlicet ꝙ ſphæra non eſt infinita.

Nec, nõ eſt in græco ſed ſenſu intelligitur. Si dixeris eſt verbũ ſuppletum.

Ex ea ſte qua nel cuius.

Infinita eſt uerbũ ſuppletum.

Circulus. Sphæra Sed

Latio circularis verbũ eſt additũ.

Si igitur neque ſphæra, neque quadratum, nec circulus eſt infinitus, atque, ſi circulus non eſt, latio circularis non eſt, & ſimiliter ſi circulus infinitus non eſt, latio circularis infinita non erit. Sed circulus infinitus non eſt, igitur corpus infinitum circulo mouebitur nunquam.

Hac ſuppoſitione ſtante ſyllogizat hypothetice ſic, ſi ſphæra, & circulus, & quadratum non eſt infinitus, motus circularis non poteſt eſſe infinitus. probat in textu, quia ſicut ſi non eſt circulus, nõ poteſt eſſe motus circularis, ita ſi non ſit infinitus circulus, non poteſt eſſe infinitus motus circularis, igitur valet, ſi ſphæra et circulus nõ eſt infinitus, motus circularis non poteſt eſſe infinitus. Tunc ponendum eſt antecedens, ſed circulus īfinitus nõ eſt, vt ex ſuppoſitione habetur. Immo nec ſphæra, nec quadratum, igitur motus circularis infinitus eſſe non poteſt. Tunc vltra. Si circularis motus non poteſt eſſe īfinitus, nullum corpus īfinitum poterit moueri motu circulari infinito Hæc patet, quia motu qui nec eſt, nec poteſt eſſe, nullum corpus moueri poteſt. Probatum eſt autem motum circularem infinitum nec eſſe, nec poſſe eẽ, Igitur tali motu nullum corpus mouebitur. Tunc ſequitur concluſio, videlicet ꝙ nec cœlum poteſt tali motu infinito moueri, quod erat intentum. Dicit, ſi igitur, neq; ſphæra, neq; quadratum, neq; circulus eſt infinitus hoc eſt antecedens, cui deberet coniungi illud cõſequẽs videlicet, latio circularis infinita non erit. verum interponit probationem, & dicit, atque ſi circulus non eſt, latio circularis non eſt, igitur ſimiliter ſi circulus non eſt infinitus, latio circularis infinita nõ erit, ecce hæc eſt maior hypothetici ſyllogiſmi, & eius probatio, dat minorem, & inquit, ſed circulus infinitus non eſt. Huic minori deberet addi concluſio, videlicet. igitur motus circularis non eſt infinitus, ſed non addit, ſed ſubiungit conſequens ad illam concluſionem videlicet, igitur corpus īfinitum circulo mouebitur nunquam, ſequitur enim ſi motus circularis non eſt infinitus, corpus infinitum nõ poteſt moueri motu circulari infinito, vt fuit deductum tacuit vero concluſionem principalem, videlicet cœlum nõ poſſe eſſe infinitum, quia eam poſuit a principio. Quo vero ad verba attinet debes ſcire, ꝙ ſermo Ariſt. eſt abundus, addit enim ſphæram & quadratum non eſſe infinitum, quod ſuperfluit ad ſyllogiſmum, verbũ illud additum eſt ad pleniorem ītelligentiam, vt habeatur omne figuratum eſſe finitum. Ex quo ſi poteſt fieri alius ſyllogiſmus hoc pacto, omne figuratum finitum. Cœlum figuratum eſt, ergo eſt cœlũ finitum. Quo ratione Ariſt. dediſſet vnam rationem, & alteram indicaret.

Auer. cõ. 39. Auerro: autem rationem hanc aliter componit. Ad cuius euidentiam ſupponit duo, ſed vt ſuppoſitiones intelligantur, notas in commento ꝙ duplex eſt figura ſuperficialis videlicet, & corporalis, ſuperficialis clauditur vna linea, vt circulus, vel pluribus, vt triangulus, vel quadrangulus, et cætera id genus: Corporalis vero clauditur ſuperficie vna, vt ſphæricum ſolidũ, vel pluribus, vt corpus quadratum, vel cubicum. Hoc notato, ſupponit primo ꝙ tã linea quam ſuperficies poteſt eſſe vna ratione finita, altera vero infinita, ex parte quidem generis infinita. nam ratione longitudinis, quæ eſt genus lineæ, & latitudinis quæ eſt genus ſuperficiei, non repugnat lineæ infinitudo, & ſuperficiei: ratione vero differentiæ, repugnat, eſt enim differentia lineæ, cuius extrema ſunt duo puncta, ſuperficiei vero, quæ lineis clauditur, & ſic ex parte generis nulli horum repugnat infinitudo ex parte differentiæ vero repugnat. Secundo ſupponit nullum figuratum poſſe eſſe infinitum, niſi ex parte generis, vtpote vt quantum. nam vt figuratum infinitum eſſe non poteſt, quoniam ſiue figuratum ſit ſuperficiali, ſiue corporali figura, quatenus figuratum, terminis ſemper clauditur, ponitur aũt ſecunda ſuppoſitio apud Auer. in textu ſuo parte illa. Tunc enim eſt impoſſibile.

Figura duplex.

1. Suppõ.

Secunda.

Syllo.

Ex his duabus ſuppoſitionibus vult Auer Ariſtotelem ſyllogizare ibi Si ergo neq; orbis. Et ſyllogiſmus (vt mihi videtur) apud ipſum ſic componitur, nullum figuratum eſt infinitum. Cœlum eſt figuratũ, quia ſphæricum, igitur cœlum non eſt infinitum. Maior patet ex ſuppoſitionibus, dictum eſt enim figuratum, vt figuratum, non poſſe eſſe infinitum, niſi ratione generis. Vltra, ſi cœlum non eſt infinitum, ſequitur nullum infinitum eſſe mobile motu circulari, quia ſi aliquod eſſet

maxime eſſe cœlum ut dictum eſt. Hęc demonſtratio ut Auer. exponit, quod qualiter ualeat, ex noſtris commẽtationibus perſpicuum eſt. A

Obiectio. Sed occurres, quia poſſet dici rationem Ariſ. probare cœlum quod mouetur 24. horis eſſe finitum, ut motus finitudo denotat, tamẽ ultra primum mobile eſt dabile orbis infinitus, qui mouetur motu infinito, quem orbem non perceperunt aſtronomi, qui ſolum obſeruarunt orbes qui mouent motibus finitis.

Reſponſio. Reſpondet Auer ex textu, & dicit ꝙ ꝓpterea addita eſt quarta ratio, quia per illam remouetur iſte cauillus quoniam talis orbis ultra alios conceptus, eſſet orbis, igitur corpus figuratum. Modo nullum figuratum eſſe poteſt infinitum.

Dub. 3. Sed dubitatur circa hæc, & primo quia non uidetur ualere conſequentia Auer rotundum eſt finitum. igitur eius motus eſt finitus, quia licet ualeat mobile eſt infinitum, igitur motus eſt infinitus, nõ ualet econtra mobile eſt finitum, igitur motus, quia cœlum ẽ finitum, quod tamen mouetur tempore infinito. Diximus ſuperius quod propoſitio Ari. & Auerrois debet ĩtelligi ſm indiuiduum Omne enim mobile finitum motu uno numero finito mouetur, cœlum uero non mouetur uno motu infinito numero, ſed ſpecie, quoniam reuolutio cœli eſt finita. B

Secunda. Secundo occurres, quia figura non uidetur de prædicamento quantitatis, ſed qualitatis igitur tam genus quam differentiæ ſunt de prædicamento qualitatis, & ita genus non uidetur eſſe de prædicamẽto quanti.

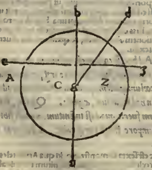
Reſponſio. Dici poteſt ꝙ particulæ poſitæ in definitione figuræ nõ ſunt propriẽ genus, & differentia, ſed circũlocutiue ponuntur, & propterea uerum genus: & uera differentia eſſe uidentur in prædicamento qualis.

Tertia. Tertio uidetur infinitum corpus eſſe poſſe, quia aliquãtum corpus eſſe poteſt, & aliquanto maius, & ſic infinitum. Sorticolæ dicũt infinitum corpus poſſe eſſe quia ſyncategorematice, non tamen corpus infinitum quia non categorematice. Tu uero lege dicta noſtra 3 phyſi.

Præterea ſi ſit. G. centrum. A. B. uero ſit infinita, & E. ad rectum infinita, & G. D. ſit mota, nunquam ipſa. G. D. ab. E. abſoluetur. Sed ſemper quemadmodum. A. B. ſeſe habebit, incidit enim ei, quod eſt Z. non igitur circuit circulum, quę eſt infinita. C

Hæc eſt quinta demonſtratio, quæ parum differt a ſecunda ut dicemus tamẽ more boni geometræ: ponit primo exemplum in puluere, & quaſi dicat, ſi per aduerſarium ueritatis detur corpus ſphæricum infinitum mobile, ſit illius dati corporis G centrum, lineã uero. A B ſit infinita utraq; ex parte, & E. ſupple. z. ſit. E. recta ad angulo rectos infinita ſecans. A. B. in z puncto, & linea. G D exiens a centro. G lateraliter ſit linea, quæ mouetur motu corporis ſphærici infiniti mobilis dati, in caſu iſto patet lineas. A. B, & E. z. immobilis intelligi, lineam uero. G. D. moueri motu corpis ſphærici dati, vʒ. D. A E. B Dico. G. D. moueri motu corporis ſphærici dati, quia intelligit Ariſtoteles illa moueri uerſus. z. E. & . A. G. B lineas immobiles, hic eſt caſus deſcriptus in puluere. Tunc arguit ſi ita eſt, ut præcedens caſus dicit: nunquam linea ipſa. G. D. ab E. z. abſoluetur, quoniam z. E ponebatur infinita immobilis. Modo infinitum pertranſiri non poteſt, ut toties dictum eſt. abſoluetur igitur nũquam. D. G ab. z. E. ſed ſemper quemadmodum. A. B. immobilis ſeſe habebit, quæ immobiliter ſecat. E. z. in z. puncto, non quod ſimilitudo currat quatuor pedibus, ſed dico. D. G ſeſe habere ad. z. E ſicut. A. B. ad. z. E. quia ſicut. A B. nunquam derelinquit z. E. ſic D. G. nunquam derelinquet. z. E. at hoc eſt impoſſibile quia, ponebatur. G D. Moueri motu cotius ſphærici dati, igitur quę eſt G D infinita nunquam circulum complebit & ita ſphæricum, & datum Minime, & per conſequens impoſſibile eſt dari ſphæricum infinitum mobile, ex his apparet, quod eſſentialiter hæc quinta demonſtratio nõ D

differt a ſecunda, ſed ſolum, quia in hac aſſumitur illud uidelicet ꝙ. G. D. ita ſeſe habebit ad z. E. ut A. B. ad z. E, quod non aſſumebatur in ſecunda demonſtratione, tamen fundamentalis uis utriuſq; eadem eſt. A

Auer. Com. 40. Auerroes autem licet aliqua ex parte aliter rationem componat tamen utitur eodem exemplo, licet in illo literas aliquãtulum mutat, quia in exemplo noſtrũ p. G. centrum intelleximus, ipſe uero per C. ſignat centrum nos E. z. ſignauimus lineam immobilem pertranſeundam Ipſe illam uocat. H. z. tamen exemplum omni ex parte eſt idem. Præterea Auer. declarat, quod Ariſt. ſuppoſuit. Ariſto. enim ſphæricum infinitum. D. H. B. ſupponit habere centrum. C.

Exemplum Auer. Auer ſuper hoc inquit, manifeſtum eſt cum poſuimus ꝙ corpus rotundum mouetur circulariter, neceſſe eſt ut habeat centrum, ſiue ſit infinitum, ſiue finitum, quod ueritatem habere aſſerunt iuniores de centro motus: non autem de centro magnitudinis. Nos uero diximus illud eſſe uerum hypothetice nam, ſi ſphæricum corpus infinitum circulariter mouetur, neceſſe eſt habere centrum licet ſimpliciter non ſit neceſſe habere centrum, quia infinitum caret extremis et medio, ſed de his ſupra.

Syllus Auer. Deſcripto exemplo Auerro. arguit aliqua ex parte aliter, arguit enim, Si linea C D, quæ apud nos dicebatur G D, ſepararetur a linea z H quæ apud nos dicebatur z E: talis ſeparatio non eſſet niſi in ultimo puncto lineæ z H, ſed talis ſeparatio fieri nõ poteſt in ultimo puncto z H, quia infinitum non habet ultimum igitur talis ſeparatio fieri non poteſt. Maior ꝓbatur ab eo, quia ſi non eſſet ſeparatio illarum linearum abinuicem in ultimis punctis: tunc alia puncta adhuc ſupereſſent, ſm quæ deberet ſeparari, & ita nondum eſſent ſeparatę & ex alia parte erant ſeparatæ, quare contradictio propterea ait Auerroes, ſed ſm ꝙ eſt infinita, non habet ultimum punctum. ſ in parte D. & ſupple tu nec in parte H, ſed oportet in hoc caſu C D ſecare arcum ſimilem argui D z, quaſi dicat, oportet ut linea C D, ſemper ſit in ſecando z H, arcum deſcribendo D z dico in ſecando arcum ſimilem D z, qui lineam z H ſemper in puncto z uel illi æquiualenti ſecabit, nunquam ſe ſeparando a tota linea z H. Vocat autem z D arcum, quia deſcribit arcum circa ultimam lineam, uidelicet D A H B. Vult igitur dicere Auerroes ꝙ linea C D taliter mouebitur ſuper lineam z H ꝙ nunquam ſeparabitur ab illa, ſed ſemper in puncto z uel illi æquiualenti illam ſecabit cum quo puncto ſemper ſeruabit deſcriptionem ſemilineæ z D, quæ arcus dicitur apud ipſum; ꝓpter cauſam datam. Hæc credo Auerroem uoluiſſe & ſi non uoluit hæc, non curat ſuam barbariem intelligere, quia nõ eſt ad rem quod dicit.

Primus ſyllogiſmus. Demum in calce commenti ipſe ſyllogizat dupliciter concluſionem. primo motus infinitus non perficitur. Motus cœli perficitur,

ergo ſupple motus cœli non eſt infinitus, ꝙ motus corporis infiniti non perficiatur patet, quia linea C D nunquam ſeparabitur a linea z H cõſtat aut lineam C D moueri motu corporis infiniti dati, ꝙ uero motus cœli perficiatur, patet, quia. 24. horis completur. Vel ſic, mo-
Secundus. tus corporis infiniti eſt infinitus, ut patuit per caſum Motus cœli eſt finitus igitur cœlum eſſe non poteſt infinitũ. Hæc forma parum differt a prima Hęc Auerroes, tu uero ex noſtris commentationibus facile intelligere potes expoſitionem Ariſtotelis, & quantum illa Auerrois cõueniat textui.

Ad hęc, ſi cœlum eſt infinitum, & circumuoluitur, infinitum finito tempore erit pertranſitum, ſit enim cœlum quidem, quod manet infinitum, id autem, quod in hoc mouetur, æquale. Quare, ſi circunuolutum fuerit, quod eſt infinitum, æquali ſibi infinitum tempore finito peragrabit, at hoc erat impoſſibile.

Hęc eſt ſexta demonſtratio, in qua Ariſtoteles imagi-
Sexta demonſtratio natur cœlum, quod ponitur infinitum mobile ab aduerſario ueritatis D E M F moueri. 24. horis, hoc enim ad ſenſum patet ſupponitur ſecundo, cœlum quodam immobile eſſe A B L C, in quo cœlum mobile continetur ut in loco ſibi æquali, tunc arguit, ſi cœlum mobile, D E M F, eſt infinitum, cum poſitum ſit ad ſenſum, illud complere reuolutionem ſuam. 24. horis: ſequitur illud ꝑtranſire cœlum illud immobile, intra quod intelleximus contineri, uidelicet A B L G, 24. horis, ſed cœlum illud immobile ponitur infinitum, quia continet cœlum mobilem infinitum, igitur cœlum mobile tẽpore finito ꝑagrabit ſpatium infinitum, quia D E M F cœlum mobile. 24. horis peragrabit A B L G ſpatium immobile, quod ponebatur infinitum.

Que Auer. Com. 41. Auerroes uero per cœlum manens intelligit uacuum ꝙ ponitur extra cœlum ſm aduerſarios ueritatis, & ꝑ cœlum mobile intelligit cœlum corporeum, quod mouetur (ut patet ad ſenſum,) 24. horis. Tunc ad ſyllogiſmum
1. Supp. uult Ariſtotelem ſupponere duo, primo ꝙ cœlum uacuum neceſſario eſt infinitum, quia continet cœlum mobile infinitum, ſecundo ꝙ cœlum mobile. 24. horis com-
Secunda. Syllus. piet reuolutionem ſuam. Tunc uult ſyllogiſmum eſſe ad hominem. Nam ſi cœlum mobile eſt infinitum, oportet dari uacuum in quo continetur infinitum, igitur (ut ſuperius eſt deductum) cœlum mobile. 24. horis pertranſibit illud uacuum infinitum. Ex quibus uidetur ꝙ tota ra-
2. Supp. tio Ariſtotelis conſiſtat in duabus propoſitionibus, pri-
Secunda. ma, cœlum mobile eſt infinitum. Secunda, datur uacuũ in quo cœlum continetur infinitum, ex his ſequitur ſpa-

F tium infinitum pertranſire tempore finito quia uacuum datum. 24. horis a cœlo mobili pertranſibitur. Conſtat autem tale uacuum eſſe infinitum, cũ cœlum mobile contineat infinitum. Sed dubitat Auerroes, quia rõ Ariſt.
Dubitatio eſt ad impoſſe, modo tale impoſſe nõ vr̃ ſequi ad ꝓpõnẽ quæ dicit cœlum mobile eſſe infinitum, ſed ad ꝓpõnẽ dicẽtem eſſe uacuum infinitum extra cœlum, & ita ꝑ cõſequens impoſſe nõ habetur niſi ꝙ uacuum infinitum ſit impoſſe, non ꝙ cœlum infinitum ſit impoſſe, aduerſarius enim ueritatis dicet ſyllm̃ hunc ducere ad impoſſe ex propõne, quæ ponit uacuum infinitum, non ex propõne q̃ ponit cœlum mobile infinitum. Reſpondet Auerro.
Solutio ꝙ rõ eſt ad hominem, modo pro rõne hac oportet ad hominem ſupponere ꝙ omne corpus habeat locum in quo eſt, & ꝙ locus corporis ſit ſpatium cõtinens, quod diminuitur & augetur ſm ꝙ augentur, & diminuuntur corpora in eo contenta, hoc eſt oportet ut locus ſit ęqualis locato ſm continentiam, & commẽſurationem, hæc cõcedũtur ab aduerſarijs. Modo ex cõceſſis arguitur: ſi
F cœlum mobile eſt infinitum, oportet dare per eos locũ infinitum, quem deſcribet cœlum ipſum tempore finito ultra igitur ſpatium infinitum erit pertranſitum tempore finito, hoc conſequens eſt impoſſe, & non ꝓ conceſſis ab aduerſarijs, igiẽ pro eo ꝙ addunt, uidelicet ꝙ cœlum mobile ſit infinitum, quare cœlũ mobile eſſe infinitum ẽ impoſſe, & ſic patet qualiter illud impoſſe nõ ſequitur ad conceſſa, ſed ad põnem corporis ſphærici infiniti. Ego
Quæſtio uero iuxta expõnem Simplicij & Expoſitoris ꝑ cœlum manens non uacuum intelligerem: ſed ſpatium imaginarium ꝙ cœlum mobile continere imaginarer. Modo tale ſpatium nõ eſt in re, ſed poſſe ad imaginationem modo ex poſſi ſm imaginationem non ſequitur impoſſe ſm imaginationem, ſed ſequitur ſpatium infinitum pertrãſiri tempore finito, quod eſt impoſſe ad imaginationem, igitur nõ ſequitur ad poſſe ſm imaginationem, uidelicet ad ſpatium infinitum datum, ꝙ licet non ſit in re, eſt poſſibile ad imaginationem, igitur ſequitur ad põnem, uidelicet ad hoc ꝙ cœlum eſt infinitum, unde breuiter ſpatiũ
G infinitum pertranſiri tempore finito eſt impoſſe ad imaginationem, uel igitur ſequitur ad hoc quod ſpatium ponebatur infinitum, uel ad hoc quod cœlum eſt infinitũ, non primum, quia illud eſt poſſe ad imaginationem, modo impoſſe ſm imaginationem nõ ſequitur poſſe ad imaginationem, igitur ſequitur ad ſecundum, uidelicet cœlum eſt infinitum, igitur nec ſm rem nec ſm imaginationem cœlum eſſe poteſt infinitum, & hoc pacto exponẽdo tollitur confuſio Auerrois in hoc loco. Hæc de ratione Ariſto.

Eſt autem & conuertibiliter dicere, nam, ſi tempus, in quo circumuolutum eſt, finitum eſt, etiam magnitudinem, quæ pertranſita eſt, neceſſe eſt finitam eſſe, at ęquale ſibi pertranſiuit, igitur finitum eſt, & ipſum.

Quod per impoſſe ſyllogizauit, nunc oſtenſiue ſyllo- primus ſyllogiſmus
H gizat, & reſoluitur textus in duos ſyllos. primus, ſi tempus in quo ſupple cœlum circumuolutum eſt, finitum eſt: etiam magnitudinem, quæ pertranſita eſt. i. ſpatium neceſſe eſt finitum eſſe, tenet hęc conſequentia ex 6 libr. phyſicæ auſcul quia ſpatium, & tempus regulariter ſibi reſpondent quo ad finitatem infinitatemve. Tunc ſuppleas ſyllogiſmo ſic, ſed tempus quo cœlum circumuolutum eſt, finitum eſt, quia 24. horarum, igitur ſpatium Secundus
deſcriptum a cœlo erit finitum. Secundus ſylls eſt, cœlum ęquale ſibi pertranſiuit, ęquale ſibi eſt finitum: ſuppletu, igitur cœlum eſt finitum. Vnde poteſt ſic reduci, omne tranſiens æquale finito eſt finitum: cœlum pertranſiuit æquale finito, quia pertranſiuit ſpatium æquale tempori & mobili finito, igitur cœlum ipſum eſt finitum, de ſecundo ſyllogiſmo tangit uim minoris, & concluſionem.

Dub. concluſionem. Sed occurres, quia uidetur Ariſtoteles petere in hoc ſyllo, ſupponit.n. coelum eſt finitũ in maiore, arguit.n. oẽ pertranſiẽs æquale ſibi, ideſt coelo eſt finitum, igitur ſupponit coelum eſſe finitum. Solutio. Animaduertendũ uerbum illud, æquale ſibi, græce eſſe ἴσον ἑαυτῷ, & poteſt latine exponi æquale ipſi uel illi, & tunc ſyllo ſic cõponeretur, omne pertranſiens æquale illi eſt finitum, & tunc poſſet intelligi æquale illi ſpatio uel tẽpori, & ſic maior eſt uera uidelicet, omne pertranſiens æquale tempori & ſpatio finitis eſt finitum. Minor eſſet, ſed coelum pertranſit æquale ſpatio & tempori finitis (ut deductum eſt in priore ſyllo,) igitur finitũ eſt. Sed quia textus vr uerbum illud ſibi, referri ad coelũ ipſum, poſſet dici Ariſtotelem ſupponere tanq̃ notum ad ſenſum, ſpatium intracluſum, quod coelũ ipſum pertrãſit, eſſe æquale coelo finito, ſaltem quo ad illius concauum, nam aduerſarius ueritatis concedit coelum eẽ finitũ quo ad concauum, ſed de eius conuexo eſt quæſtio, & iuxta hoc ſyllũ eſſet, omne pertranſiens æquale finito eſt finitum, coelum pertrãſit æquale ſibi, hoc eſt æquale ſuo concauo, quod eſſe finitum patet ad ſenſum, & aduerſarii concedunt, igitur coelum eſt finitum. Obiectio. Solutio. Sed replicabis, hoc eſt arguere finitatem concaui tantum. Reſpondeo q̃ arguit finitatem totius quia coelum mouetur nõ ſolum quo ad concauum, ſed quo ad conuexum. Mouetur.n. ſm ſe, & quodlibet ſui, & eius motus reſpõdet ſpatio intracluſo, & non ſpatio excluſo, quia ſpatiũ excluſum nihil eſt Tu uero ſi melius habes, dic ut places.

Auer. c. 41. Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire q̃ uerba illa, eſt autem & conuertibiliter dicere, Auerroes exponit

Alter ſyllo ſm conuerſionem per contrapoſitionẽ. Vbi animaduerſione dignum ſm eum q̃ primus ſyllo ad impoſſe proximo textu factus, continet vnum alium poteſtate & uirtute, qui ducit ad impoſſe etiã, & eſt, coelum eſt mobile infinitum, igitur ſpatiũ ab eo deſcriptum eſt infinitum. ſpatium eſt infinitum, igitur & tempus quo ſpatiũ illud deſcribitur, modo hoc conſequens eſt impoſſe, & contra ſenſum, uult igitur Auerroes hunc ſyllm eſſe potentia contentum in ſyllo ꝓximi textus, ubi patet ex infinitudine mobilis eẽ deductam infinitudinem temporis. At præſens ſyllo oſtenſiuus arguit econtra ex finitudine temporis finitudinẽ mobilis hoc pacto, uidelicet, tempus eſt finitum, quo coelum ſpatiũ deſcribit igitur ſpatium deſcriptum eſt finitum. ſpacium deſcriptũ eſt finitum, igitur & coelum eſt finitum. hic igitur ſyllo ex finitudine temporis arguit mobilis finitudinẽ. uult igit̃ Auerroes, q̃ præſens ſyllo oſtenſiuus ſit conuerſus ſyllo priori per impoſſe, non quidem priori expreſſo, ſed ſyllogiſmo in priori contento in potentia. Nã ſyllo potẽtia in illo contentus per infinitatem mobilis ſyllogizat infinitatem temporis, hic contra, per finitatem temporis finitatem mobilis, igitur hic ſyllo eſt conuerſus ſylli potẽtia contenti in priori, & uidetur hæc conuerſio per contrapõnem quia primus arguit, coelum eſt infinitum, igitur tempus eſt infinitum, præſens arguit, tẽpus eſt finitum, igitur coelum eſt finitum Vbi patet eẽ ſyllogizatum ab oppoſito conſequentis per terminorum mutationem de infinitis ad finitos, quod uidetur conuenire conuerſioni per contrapoſitionem. Et hoc inquit Auer. in uerbis ſuis obſcuris, hoc non eſt cõuerſum ſermonis prædicti, hoc eſt ſyllĩ formaliter expreſſi, ſed cõuerſum

Syllo conuerſus. ſuæ potentiæ ĩ ſylli, qui potẽtia continetur in ſyllo expſſo. Deinde ponit ſyllm conuerſum, & inquit, ſermo enim q̃ ſi tẽpus in quo pertranſiuit illud corpus inane, fuerit finitum, neceſſario erit illud inane, & corpus, quod eſt in eo finitum, eſt conuerſum ſermonis ſeu ſylli non formaliter expreſſi, ſed poteſtate contenti in ſyllo formaliter expreſſo, quem ſyllogiſmum poteſtate contentum explicat dicens, ſi corpus & inane in quo eſt fuerit infinitum, neceſſario erit tempus in quo pertrãſit ipſum infinitum. Sic igitur præſens ſyllo non eſt conuerſum ſyllogiſmi expreſſi ſed uirtute contenti in illo, & hoc dicit, uidelicet & hoc quidem, hoc eſt iſte ſyllogiſmus, cuius

A præſens eſt conuerſum, non fuit poſitum in demõne prædicta, quæ formaliter exprimebatur, & inducebat in forma hypothetici ad impoſſibile, & non in forma recta, quoniam hæc demonſtratio ꝓximo textu edita cum inducitur hoc pacto in forma hypothetici a primo ad ultimum habetur ſyllogiſmus uirtute contentus, in quo cum deſtruximus conſequens, relinquetur oppoſitum añtis erat n conſequens, uidelicet coelum pertranſit ſpatium infinitum tempore infinito, quod cũ deſtruxerimus, quia ſenſu patet coelum uigintiquatuor horis moueri, relinquetur corpus inane, in quo coelum eſt, nõ eſſe infinitum, quod eſt oppoſitum añtis. Propterea in ſyllo oſtenſiuo præſenti ſumit tempus quo coelum deſcribit ſpatium eſſe finitum, ut inferatur & ſpatium & coelum eſſe finita Sic igitur (ut dicit) ex ſyllogiſmo poteſtate contenti in proximo ſyllogiſmo concluditur coelum moueri tempore infinito. Ariſtoteles uero ſumit cõtradictorium huius pro antecedente, uidelicet tempus,

B quo coelum fertur, eſt finitum, & infert, coelum eſſe finitum, quod eſt contradictoriũ primi antecedentis in ſyllogiſmo uirtute contento. Vnde per omnia hæc vult habere Auerroes in his ſyllogiſmis eſſe duplicem cõuerſionem, ordinis uidelicet, & terminorum. Cõuerſio ordinis in ſpeciſis ſyllogiſmi. Ordinis quidem, quia quod in ſyllogiſmo potentia contento eſt antecedens primum, in oſtenſiuo eſt ultimum conſequẽs, & quod in oſtenſiuo eſt conſequens ultimum in illo eſt primum antecedens. Cõuerſio terminorum. Terminorum uero, quia mutant termini de infinitis ad finitos. Exemplum, ſyllo potentia contentus eſt, ſi coelum eſt infinitum inane infinitum eſt. Si inane eſt infinitum, temp⁹, quo inane deſcribitur, eſt infinitum. Conuertetur ad oſtenſiuum ſic. tẽpus quo inane deſcribitur eſt finitum, igitur inane eſt finitũ. Inane eſt finitum igitur coelum eſt finitum. Vbi patet duplex mutatio ordinis, uidelicet et terminorũ, hæc Auer. Qualis Auer. expõ.

Sed quoniam hæc expoſitio pace Auerrois eſt potius confuſio, & obſcuritas q̃ declaratio, clarius uidetur mi

C hi eẽ dicendum hunc ſyllogiſmum oſtenſiuum dici conuerſum prioris, quia prior ſyllo, & præſens ſunt quodã modo oppoſitarum rationum, quoniam ſyllo præſens eſt oſtenſiuus, prior uero ducens ad impoſſe, igitur præſens uidetur quodam modo oppoſitus priori ſm rõnẽ generis, non autem ſpeciei, quia præſens non correſpõdet formaliter priori ſm regulam datam primo poſteriorum, & ſecũdo priorum Propterea dixit Ariſtoteles eſt autem & conuertibiliter dicere, ideſt contingit ſm eandem uim idem deducere ſub diuerſa forma. Alia horũ ſyllogiſmorum expõ.

Quod igitur id quod circulo mouetur non ſit imenſum, neque infinitum, ſed finẽ hẽat, perſpicuũ eſt. Immenſum interminatum.

Epilogat, & ait eẽ perſpicuũ coelũ, quod circulo mouetur, nec eſſe immenſum, nec infinitum, ſed habere finem. Dixit nec eſſe imenſum, quo ad conuexum, dixit nec infinitum, quo ad concauum. Auer. c. 41. Auer. ait per rõnes dictas patere non tm̃ de coelo ipſo finitudinem, ſed de

D omni mobili ſphærico, & ut ſermo ſit uniuerſalis ad oẽ corpus ſimplex, addit etiam de elementis idem. Vbi animaduerſione dignum ſeptem rõnibus eẽ ꝓbatum nullum mobile ſphæricum eẽ infinitum uerum omnes eadem ui firmantur, quia oẽs ſumunt illud ſenſu ꝑſpicuum, uidelicet coelum motum ſuum complere uiginti quatuor horis, præter quartã, quæ ſimpliciter probat nullum mobile ſphæricum eſſe infinitum. Septẽ rõnes Ariſt.

Q. Sueſ. 1. Sed circa hoc tres emergũt qõnes, quarũ prima eſt, ſi corpus mobile circulo, ſit uel poſſit eẽ infinitũ, & vr q̃ ſic. Primo, motor primus eſt infinitus, igit̃ primũ mobile illi æquatũ eſt infinitũ, quia ſi nõ tũc exceſſus quo primũ mouẽs excederet primũ mobile, eſſet ĩfinit⁹, igit̃ mouẽret ĩ nõ tpe. Secũdo argui ſolet, ĩfinitũ ꝑuũ corp⁹ ẽ circulo mobile, igit̃ infinitũ magnũ cop⁹ ẽ An corpus circulare contingat eſſe infinitum.

mobile circulo, tenet argumentum a ſimili, antecedens uero probatur, quia medietas coeli eſt circulo mobilis, & medietas medietatis eiuſdem, & ſic in infinitum, igit̃ infinitum partium corpus eſt circulo mobile. E Tertio arguit Albertillus, ſi impoſsibile eſſet infinitum corpus mobile circulo, hoc eſſet, quia infinita velocitas non poteſt eſſe in tempore finito at falſum eſſe videtur hoc, qa infinita tarditas tempore finito eſſe poteſt, igitur & infinita uelocitas, nam ſi vnum contrarium eſt poſsibile, & alterum, & antecedens deducitur, quia partes circumferentiales polorum, uel molæ fabri mouentur aliqua tarditate, & aliquæ uerſus polos uel centrum in duplo tardius, & aliæ adhuc magis uel uerſus polos uel cẽtro in quadruplo tardius, & ſic in infinitum, igitur de facto in infinitum tarde mouetur aliqua pars, & in tempore finito. Quarto, in infinitum eſt diffuſiua lux coeli, igitur in infinitum eſt coeli conuexum, ad quantum.n. lux coeli diffunditur, ad tantum coelum diffundi neceſſe eſt, antecedens, probatur, quia per quãtum obſtaculum ſiue opacum eſt umbræ productiuum, per tantum lux & luminis multiplicatiua, ſed opacum eſt umbræ in infinitũ productiuum, igitur lux in infinitum eſt luminis multiplicatiua. F In oppoſitum ſunt Ariſtoteles, & omnes peripatetici, ut Simplicius, Thomas, Auerrois, & Auicẽ.

De titulo.

Sed circa titulum debes ſcire corpus mobile circulo eſſe illud in propoſito, quod mouetur circa mediũ, omne enim corpus ſimplex aut a medio, aut ad medium, aut circa medium fertur. Auer. tamen in commento velle uidetur corpus mobile circulo eſſe rationem vniuerſaliorem coelo. nam omne coelum eſt corpus mobile circulo, & non cõuertitur, rota n. figuli circulo fertur, quę tamen non eſt coelum. Sed hoc ſtare non poteſt nam Ariſtoteles per mobile circulo intelligit, quod circa medium fertur mundi, tale autem omne coelum eſt, & oẽ coelum eſt mobile circulo hoc pacto, & quod addit de rota figuli, clarum eſt hanc non moueri circulo hac ratione, quia non circa medium mundi. Præterea motus illius eſt miſtus ex aſcenſu & deſcenſu, & non ſimplex. G

Que sen. Com. 43.

Ex his ſequitur titulus quæſtionis, intelligitur. n. quæſtio de coelo, quaſi quæratur, ſi coelum ſit, uel poſſit eſſe infinitum mobile, hæc de titulo. Et de poſitionib⁹ agamus. Veterum quidam credentes imaginationi, dixerunt coelum quod circulo mouetur, ex parte quidem conuexi infinitum eſſe, ex parte uero concaui atque cẽtri finitum. Primum probant, quia imaginationi debet correſpondere aliquid in re, at imaginatio ultra coeli cõcauum ad infinitum ſe extendit, & citra non, niſi uſque ad centrum, igitur ex parte conuexi erit infinitum, ex parte concaui finitum, hæc veteres. Sed hanc poſitionem Ariſtoteles ſex, uel ſeptem rationibus confutauit, quas in expoſitione textus diligenter examinauimus. Auicenna uero in ſuo lib. de coelo, capite quinto, adiecit alias rationes non leues pro Ariſtotelicæ poſitionis cõfirmatione, quas referre ſuperfluum puto, cum ſatis explicatæ ab eo ponantur. Albertillus non ignarus peripateticus in ſuis quæſtionibus, ſupponit primũ, ipſum infinitum poſſe intelligi categorematice, & ſyncategorematice. H Ipſum infinitum categorematice æquiualet huic orationi res non habens finem, iuxta quam expoſitionem Albertillus negat hanc, continuum eſt diuiſibile in infinitum, eſſet enim ſenſus, continuum eſſe diuiſibile in rem quæ nõ habet finem, modo hoc uidetur falſum, quælibet enim partium in quas continuum eſt diuiſibile, habet finem. Simili ratione & in numeris infinitũ categorematice eſt, quod non habet finem nec principiũ.

Prima pō veterum.

Que Ariſto. cõtra ueteres

Pō Albertilli ſecũda

1 ſuppō.

At infinitum ſyncategorematice in continuis quidem exponitur per hanc orationem, aliquod uel aliquantum et quãtumlibet maius. In numeris uero per hanc, aliquot, & quãtũlibet plura iuxta quam expoſitionẽ Albertilla negat Socratem infinitum põdus poſſe portare, nã aliquod uel aliquantũ pondus poſſet portare, & quantumlibet maius, quod eſt falſum. Sic negat infinitam partem eſſe in hoc pedali, quia tunc aliquanta pars, & quantũlibet maior. At in diſcretis concedit infinitas partes eſſe in hoc continuo, quia aliquot partes, et quãtũlibet plures, hæc diſtinctio non eſt aliena a peripateticis. Nam Ammonius inter peripateticos clarus, in libro de interpretatione utitur illa aperte. Ex his ſequit̃ de mente albertillæ, infinitum teneri ſyncategorematice quando totaliter terminum ſupra quẽ habet uim præcedit, categorematice uero quãdo ex parte poſt ponitur. Propterea hæ ſunt impertinentes. infinitum corpus eſt, & corpus eſt infinitum, quia ſecunda nec ſequitur, nec repugnat primæ, cum in prima ipſum infinitum teneatur ſyncategorematice, In ſecũda uero categorematice.

Excerptū Albertilli con.

Cõfutatio

Verum excerptum iſtud eſt uoluntarium peripatetici enim dicerent propoſitiones tales eſſe æquiuocas, & ita de ſitu termini non nimis curarent, ut patet. Secundo ſupponit ipſum impoſſe bifariam dici, uel ſimpliciter, quo plures deos eſſe ſimpliciter dicimus impoſsibile, vl' ſecundum quid, quo aliquid dicimus eſſe impoſsibile potentia naturali, quod non eſſet impoſsibile potentia ſupernaturali, utpote coelum quieſcere. Tertio ſupponit infinitum coelum, uel corpus mobile circulariter eẽ poſſe bifariã intelligi, aut ſuppoſita multitudine orbiũ, vt ſupponit Ariſtoteles, aut imagnando coelũ eſſe vnũ corpus continuum ad infinitum circulariter proceſſum. Suppoſita multitudine orbiũ poteſt intelligi vno mõ imaginando vnum orbem moueri certa uelocitate, & ſupra illum eſſe alium ad duplum velociorem, qui ſit duplus ad primum, & ſic in infinitum, uel econtra ſupra illum eſſe orbem duplum & in duplo tardiorem, & ſic in infinitum, & hoc rurſus bifariam, quia uel imaginando omnes moueri vno motu diurno, & etiã proprijs motibus, uel ſolum illos moueri proprijs motib⁹, & nullo cõi. His uiſis, tenet Albertilla multas concluſiones, quarum prima eſt ꝙ loquendo de poſsibili, quod deducitur a potentia naturali, infinitum corpus circulariter mobile non eſt poſſe eſſe, ſiue ſupponatur orbium multitudo, ſiue teneatur omnes orbes eſſe vnum coelũ. patet quia nulla potentia naturalis eſt, quæ poſſet facere orbes infinitos alterum ſupra alterum, nec primo nec ſecundo modo. Itemque nec eſt potentia naturalis, quæ poſſet facere vnum coelum continuum infinitum. Sin autem loquimur de poſsibili deducto a potẽtia ſupernaturali, aut loquimur in ſenſu diuiſo, aut in ſenſu compoſito. ſi in ſenſu diuiſo, infinitum corpus mobile circulariter poteſt eſſe ſuppoſita orbium multitudine tã primo, ꝙ̃ ſecundo modo, deducitur, quia de ſenſu diuiſo ſic exponitur, aliquod corpus mobile circulariter põt eſſe, immo de facto eſt, & duplum ad illud poteſt eẽ ſaltem per potentiam ſupernaturalem, & triplũ, & quadruplum, & ſic in infinitum igitur infinitum corpus circulariter mobile per potentiam ſupernaturalem poteſt eſſe. Confirmatur, quia infinitum ſyncategorematice & ſic exponitur, ut dictum eſt ſi in ſenſu cõpoſito, infinitũ corpus circulariter mobile ſuppoſita orbiũ multitudine ſiue primo, ſiue ſecũdo mõ eſt impoſſe. deducit̃, quia tunc de facto hæc eẽt poſsibilis, infinitum corpus eſt, at hoc nunꝗ̃ eẽ põt. Sin autẽ loquimur de infinito non ſuppoſita orbium multitudine, impoſsibile eſt eſſe corpus infinitum circulariter mobile. deducitur, quia, ſi eſſet, haberet centrum, & non haberet centrũ, quod eſt impoſsibile, igitur & añs eſt impoſſe, eſt n. ipoſſe ad qđ ſequit̃ impoſſe. Fiũt autem oẽs hæ concluſiones reduci ad duas. prima, potentia naturali infinitum corpus circulariter mobile nullo pacto eẽ põt, ſiue teneat̃ infinitũ ſyncategorematice, ſiue categorematice, item ſiue teneatur ipſum poſſe diuiſe, ſiue cõpoſite. Amplius ſiue teneatur coelũ, ſiue multiplex ſm orbes. Secũda potẽtia ſupnãli infinitũ corpus circulariter mobile eẽ põt, ſiue teneatur coelũ vnũ, ſiue plures orbes, mõ teneat̃ infinitũ ſyncategorematice, & poſſe diuiſe. Alii non recedentes ab Albertilla dicunt, infinitum corpus mobile circulariter

Tertia.

Cõclões Alberti

Duæ cõclones.

1. cõclo

Pō. 3.

ter

ter actu eẽ omni potentia impoſſe, infinitũ corpus mobile circulariter in potentia ſm ſenſum datum ſaltẽ potentia ſupernaturali eſt poſſe, quia põt potentia ſupernaturali eẽ orbis, qui mouetur certa velocitate, & eadem potentia poteſt eẽ orbis duplus ad illum, qui moueretur dupla uelocitate, uel dupla tarditate ut deus vellet, & eadem potentia poſſet eẽ triplus, & quadruplus, & ſic in infinitum Prӕterea dato ꝙ cœlum eẽt vnũ potentia dei poſſet eẽ cœlum certa quantitate, & eadem potentia ampliari ad duplum, & ad triplum, et ſic in infinitũ. Quare infinitum in actu eẽt ſimpliciter impoſſe, ſed in infinitum in potentia eẽt poſſe. Alii reprehendunt hos, & quӕrunt utrum infinitum corpus mobile circulariter eẽ poſſet ſuppoſita multitudine orbium omni ratione. Videtur.n. ꝙ non, quia deus non poſſet facere orbẽ duplum ad primum, & alium triplum, & ſic in infinitũ faciendo illos vno motu moueri. Propterea vltra dictas concluſiones adduni ꝙ tenendo infinitum in potẽtia deus põt facere corpus mobile circulariter infinitum ſuppoſita multitudine orbium, modo illos non faciat moueri vno motu cõi, nam motus ille cõis non eẽt niſi finitus. Alii dicunt, ꝙ quouis mõ ſumatur infinitũ, ſiue in actu, ſiue in potentia, deus poteſt facere corpus circulariter mobile infinitum Potentia uero naturalis nullo pacto id facere poſſet. Quod quidẽ infinitum corpus circulariter mobile potẽtia naturali nullo pacto ſit poſſibile, ex dictis perſpicuum eſt Quod uero infinitũ corpus circulariter mobile & potentia & actu & categorematice, & ſyncategorematice potentia ſupernaturali fieri poſſit, probatur ex hoc, quia infinitum in actu eẽ nõ repugnat, deus autem ſm catholicos põt facere, qcqd non repugnat. Quod ãt infinitum in actu nõ repugnet eſſe facile deducitur ab eis quia ſi repugnaret eẽ, hoc eſſet, quia repugnaret enti ſimpliciter. uel enti creato, uel enti quanto uel enti quanto naturali, ſed infinitas non repugnat enti ſimpliciter. nam inter entia eſt aliquod infinitum, ut deus, nec enti creato, nam inter entia creata de facto eſt aliquod infinitum, ut gratia quӕ fuit in Chriſto redẽptore ſm cathol. Illa.n. ẽ de facto infinita, & creata, igr̃ infinitas nõ repugnat enti creato, nec repugnat enti creato q̃to. Prĩo, qa dimẽſio non limitatur ſua nã ad certum gradum extenſionis, igitur eſt ꝓducibilis ſub quouis extenſionis gradu, & ita ſub infinito. Secundo, ſi dimenſio non poſſet effici ſine certo termino, eſſet uel quia talis terminus eſſentialiter cõſequeretur dimenſionem, uel quia dimenſio haberet eẽ per talem terminum, ut materia per formam. Sed ſecũdum dici nõ põt, q̃m dimẽſio indifferẽter ſtare põt cum quouis termino. Minime primũ, quia dimenſio in ſui eſſentia non includit terminum, igitur nec in ſui eẽ, & ita omni termino extenſionis ſubtracto, poteſt dimenſio participare eſſe dei, & ita poterit eẽ dimenſio ſine termino. Tertio terminus extẽſionis nõ eſt eẽ dimẽſionis, quia vna eadẽq; dimẽſio manẽs eadẽ numero põt terminari diuerſo extenſionis termino, igitur terminus extẽſionis ſupponit exiſtẽtiã dimẽſionis, igitur dimenſio eẽ põt ſine termino. Quarto, dr̃ia nõ repugnat generi. Sed quantum diuiditur per finitum & infinitum, igitur eẽ põt quantũ infinitum. Quinto, ſm Auer. dimẽſio eſt materię coӕterna, & nullus terminus dimenſionis eſt materiӕ coӕternus, ſed coӕternũ alicui eſt ӕternus, ӕternum uero eſt quod oĩ dr̃ӕ tẽporis coexiſtit, igitur a primo ad ultimũ dimenſio coexiſtit abſque termino, & per conſequens põt eẽ & exiſtere ſine termino, & ita põt eſſe infinita ſm ſui rõnem. Sic igitur patet ꝙ infinitas non repugnat enti ut quantum eſt. Quod uero, nec enti ut ens eſt naturale, deducũt multifariam, quia aut ratione materię, aut ratione formę naturalis, aut ratione motus naturalis, quia a forma proficiſcitur, aut ratione naturaliũ uirtutum, quӕ formam conſequuntur naturalem, non ratione materiӕ, quia deus agere põt non p̃ſuppoſita materia, immo poteſt agere formam, & ad illã, nouã, materiam producere, igitur non ratione materiӕ, nec A ratione formӕ, quia forma naturalis limitationẽ eſſendi habet ab agente, uel ab vnione materiӕ. ſed ratione agentis ſupernaturalis non habet limitationẽ, quia agẽs infinitum poteſt illimitate producere, nec ratione vnionis materiӕ, quia deus agens agere poteſt non ſuppoſita limitatione materię. Prӕterea materia eſt infinitӕ potentiӕ ſubiectiuӕ, igitur põt ſm ſe recipere formam infinitam, nec ratione motus, quia ut dicitur quinto phyſicorum & in textu & in cõmẽto, motus ut motus põt uelocitari in infinitum, igitur motui vt motus nõ repugnat infinita uelocitas, igitur formӕ qua proficiſcitur non repugnabit infinitudo uigoris, nec ratione virtutũ naturalium, quia (ut dicit Auerroes quarto phy.) caliditas ut caliditas & vniuerſaliter oĩs uirtus naturalis poteſt creſcere in infinitum. Prӕterea per infinitatem extenſionis non tollitur limitatio virtutis naturalis, quia dato ꝙ eſſet virtus in corpore infinito, adhuc illa eſſet limitata ad actiones naturales, non.n. ſe extenderet niſi ad actio B nes ſuę ſpeciei. Caliditas.n. in quanto infinito non poſſet niſi calefacere, igitur haberet limitationem ſui generis, licet in illo haberet infinitudinem. Ex his concludũt infinitũ categorematice, & ſyncategorematice fieri poſſe a deo, quare & infinitum corp' etiam fieri poterit. Et infinitum corpus quod eſſet circulariter mobile etiã fieri poſſet ab eadem virtute. Quã poſitionem ſequitur Eſculanus in libello. 16 quӕſtionum, & multi alii catholicorum. *Dilucidatio.* Ego uero diſtinguerem, nam de ueritate quӕſiti aliter eſt loquendũ peripatetice, & aliter catholice. Si loquimur peripatetice, ſolutio quӕſiti eſt perſpicua. *Peripateticorum.* Nam ſm peripateticos deus nihil immediate de nouo agit ad extra, niſi mediante cauſa particulari, & agente naturali. Si igitur a potentia naturali infinitum non eſt effectibile, neque a potentia diuina erit producibile. Qua ratione fit, ut infinitum quouis modo ſumptum a nulla potentia fieri poſſit. Quare nec infinitum corpus circulariter motum erit poſſibile eſſe ſm peripateticos, & C hoc deduxerunt rationes Ariſtotelis & Auerrois, atq; Auicẽnӕ, ut doctus Expoſitor bene declarauit. *Hӕc ad.ſ. dẽ catholicẽ nihil pertinet, cui ſatisfacit quiſquis Deum omnipotẽtem eẽ & creadi, & conſitetur.* Si uero loquimur catholice, ut eſt ſentiendum, non clara eſt quӕſiti dilucidatio Nã alii catholicorum tenuerunt infinitum categorematice & actu eẽ factibile, ut rationes, proximę deducunt. Alii dixerunt infinitum categorematice & actu non eſſe factibile, ſed bene infinitum ſyncategorematice & in potentia, vt Albertillus nos monuit. Iuxta primam poſitionem infinitum corpus circulariter motum & categorematice, & ſyncategorematice, & ſuppoſita orbium multitudine in proportione dupla, & non ſuppoſita etiam eſt poſſe eſſe Modo non ſupponatur omnes illos orbes moueri vno motu communi diurno. Nã ſic implicaret contradictionẽ. Iuxta ſecundam poſitionem infinitum corpus circulariter motum ſyncategorematice tãtum eſt poſſibile, & de ſenſu diuiſo, ut dictum eſt, quia ſuppoſita orbium multitudine in proportione dupla, ut ſuperius docuit Albertill⁹. Aliter uero implicat contradictionem. Ego uero in tã D graui quӕſito, ſaluo meliori iudicio, cui ſemper me remitto, dicerem primo ꝙ infinitum corpus categorematice & in actu repugnat enti factibili, ſyncategorematice uero & in potentia non. *Sueſſani Opinio.* Secundo dicerem ꝙ infinitum corpus circulare circulariter vnico motu mobile, vnũ uidelicet & continuum in actu, etiã repugnat enti. Tertio dicerem infinitum corpus circulariter motum etiam ſuppoſita orbium multitudine in proportione dupla ordinatorũ repugnat enti ſyncategorematice, et categorematice tentum, ſi vnico motu illos uelis moueri diurno, Implicat.n. in adiecto. Vltimo dicerem ꝙ infinitũ corpus circulariter motum ſyncategorematice non repugnat enti, ſic intelligendo ꝙ ſit dabilis orbis cert' certa uelocitate circulariter mobilis & duplus ad illum in duplo vel tardius uel uelocius mobilis, & ſic in infinitũ. Ex his patet quo mõ infinitũ corp' circulariter mobile

ſit a deo factibile, eſt.n. a deo factibile quo mõ nõ repugnat enti. Qũo uero repugnat non cadit ſub factibilitate, & ſic ſecũdo & tertio mõ non eſt a deo factibile, ſed ultimo mõ eſt factibile. Et tenendo hãc dilucidationẽ, facile ad rationes oppoſitæ põnis rñdeẽ.

Solutio tõnũ Eſcu lani.

Dicerẽ.n. primo ꝙ infinitũ corpus circulariter mobile in actu repugnat enti, non in eo ꝙ ens, ſed in eo ꝙ corpus, & in eo ꝙ corpus naturale, & in eo ꝙ corpus circulare. Qđ quidem infinitas repugnat enti corporeo, in eo ꝙ corpus, Auer. hic com. 39. declarauit.

Infinitas corpori, ut repugnat, ſuata Auer.

Inquit.n. ſiſt corpus nõ põt intelligi eſſe infinitũ, niſi ꝓpter magnitudinem, quæ eſt in eo quaſi genus, ꝓpter illud uero quod eſt in eo quaſi forma, & eſt numerus dimenſionum.ſ. ꝙ deſcriptio corporis eſt, quia magnitudo eſt diuiſibilis in tres dimenſiones, non põt intelligi habere quartã dimẽſionẽ, neque habere dimenſiones infinitas, & ſic concludit non eſſe poſſibile intelligi in illo infinitum niſi ex parte generis, quod eſt magnitudo. patet itaque de mente Auerrois ꝙ ſicut linea, ut longitudo, põt eſſe infinita, ut linea uero non, quia ut linea terminis clauditur, & ſuperficies vt latitudo poteſt eſſe infinita, ut ſuperficies, non, quia lineis clauditur. ſic corpus ut magnitudo põt eẽ infinitum, ut uero corpus non, quia ut corpus ſuperficiebus, lineis, & punctis, & profunditate clauditur. Quare apud Auer. implicat contradictionem corpus ut corpus eẽ infinitum. F

Auicẽ. uero in lib. ſuo de cœlo cap. 4. inquit,

Auicẽ. deſi nita.

dico etiã ꝙ non põt opinari quis cœlum eſſe infinitum, quia ſi quis cœlum mente concipit, ſtatim cogitat corpus. Corpus aũt inducit ſuperficiem, ſuꝑficies vero infert finem, & ſic nullum corpus excogitari põt infinitum. ecce ꝙ Auicẽ. vult infinitum repugnare enti, quatenus eſt corpus, & ſic perſpicuum erit infinitũ corpus circulariter mobile non eſſe de numero factibiliũ, quia repugnat eſſe in eo ꝙ corpus. Quod uero repugnet enti naturali patet apud pħos, quia oĩs res naturalis ſuapte natura determinatur ad maximũ & ad minimum, oĩum.n. nã conſtãniũ determinatus eſt numerus magnitudinis, & augumenti. G

2. de ani ma. 41.

Tũc ad rõnes cõtra hoc dico ꝙ infinitas repugnat enti naturali ratione formæ naturalis, & qñ dicitur ꝙ limitatio formæ naturalis eſt ab agente, concedo effectiue, & ſubiectiue a materia, & eſſentialiter merito ſui, ſicut rationalitas hominis effectiue eſt a ſole & ab homine, formaliter ab anima intellectiua, ſubiectiue a materia. Et quãdo dicitur rõne agentis ſupernaturalis non hẽt limitationẽ, cõcedo, & ꝑpea ex parte dei non eſſet illud repugnans, ſed ex parte rei, quæ illius non eſt capax. Qđ etiã repugnet enti corporeo circulari, deducitur, quia figurato repugnat infinitas, figura.n. termino uel terminis clauditur, at infinitũ ab omnibus abſoluitur terminis. Ex his igitur ꝑſpicua eſt dilucidatio.

Dubiũ.

Sed occurres, pono ꝙ deus efficiat vnũ orbem ſupra omnes in duplo maiorem, utrum poſſet efficere ut ille moueretur etiam motu diurno, & patet ꝙ ſic, quia nec eſſet repugnantia ex parte orbis facti, ut illo motu moueretur, neq; ex parte dei facientis, ut illo motu moueret. Vlterius quæro, ſi deus poſſet facere adhuc vltra hunc orbem alium in duplo maiorem illo, H qui rurſus moueretur motu diurno, & patet ꝙ ſic, quia ex parte nullius eſſet repugnantia. Et eadẽ ratione poſſet facere tertium, & quartum, & ſic in infinitũ, quorũ quilibet moueretur motu diurno, igitur ad hunc intellectum deus poſſet facere infinitos orbes qui mouerẽtur motu diurno, & ita infinitum corpus circulariter motũ deus poſſet facere. cuius omnes orbes mouerentur motu diurno, quod eſt contra dilucidationem.

Solutio.

Põt dici infinitum corpus circulariter motum deum poſſe facere, cuius omnes orbes mouerentur motu diurno, diuiſiue tenendo uerbum omnes, non autem collectiue, quia ſic deus poſſet facere orbes infinitos categorematice & in actu, & ſic non eſt contra dilucidationem. His dilucidatis ad rationes patet ſolutio, ad primam patet, quia deus agit libere ſm catholicos & cõtingenter. Et ꝑpea ſi efficit orbem finitum, illum poteſt mouere uelocitate quam ipſe uellet, ſecus ſm pħos, ut dictum eſt. Ad ſecũdam, patet ſolutio ex tertio phy. nam infinitum poteſt eſſe in diminuendo, non autem in augendo, & ideo negatur conſequentia. Eodem modo ſoluit Albertillus tertiam, quia tarditas eſt diminutio quædam motus, uelocitas uero augmẽtatio, & ideo licet tarditas poſſit ire ad infinitum, uelocitas minime. Ad ultimam dicerẽ, ꝙ lux cœli in infinitum non eſt luminis multiplicatiua, quia lux eſt uirtus finita, luminoſi.n. virtus finita eſt, igitur luminis multiplicatio eſt finita. Ad probõnem nego añs, quia ꝑciſe eo uſque umbra cauſari põt reſpectu corporis luminoſi, quouſque multiplicari põt lumẽ, & quia ad finitam diſtantiam multiplicari poteſt lumen, & nõ ultra, igitur & umbra, hæc peripatetice.

2. quæſtio.

Quæritur ſecundo, ſi ſit uerum, ꝙ corpori circulariter mobili in eo ꝙ quantum non repugnat infinitas ut Auer. d. & vr̃ ꝙ non repugnat, quia quantum diuiditur per finitum & infinitum, ſed differẽtia non repugnat generi, igitur infinitum nõ repugnat quanto. Secundo infinitum non repugnat quali, igitur nec quanto, antecedens patuit de facto, de gratia redẽptoris ut ſacri teſtantur, etiam per Auer. 4. phy. auſcult. cõ. 72. de ſubtilitate, quæ poteſt in infinitum creſcere, & ibidem etiam de raritate & denſitate cõ. 84. quibus non repugnat infinitas in eo ꝙ qualitates, igitur nec corpori circulari in eo ꝙ quantum repugnabit. In contrarium eſt, quod dicitur in Topicis, quod nõ repugnat generi, reperitur in aliqua ſpecie, & 5. meta. uidere non repugnat talpæ, ut talpa eſt animal, quia aliquod animal uidet. De præſenti quæſito Auer. cõ. 39 opinatus eſt de linea, ſuperficie, & corpore idem, ut ꝙ nulli illorum repugnat infinitas ſub rõne generis, lineæ.n. per rõnẽ lineç, repugnat infinitas, non autem ꝑ rõnem generis, q̃ eſt longitudo, ſuperficiei per rationem ſuperficiei repugnat infinitas, non autem ꝑ rationem latitudinis, quæ eſt genus eius. Corpori ſimiliter ꝑ rõnem corporis repugnat infinitas, non autem per rationem magnitudinis atque quanti, quod eſt ſuum genus. Nã quanto ut quãto non repugnat infinitudo, hæc Auerroes.

Põ Auer. & Iuniori.

Põnẽ hanc Iuniorum quidã confirmarũt bonis rationibus, prima, duorum oppoſitorum ſi alterum cõpetit alicui, & non eſt de ratione illius, alterum eidem non repugnat verbi cauſa, quia rationale & irrationale ſunt duo oppoſita, et alterum, vtpote rationale competit animali, & non eſt de ratione animalis, irrationale poteſt animali cõpetere, vel ſaltem non repugnare. Sed finitũ & infinitum ſunt duo oppoſita, & finitum competit quanto, & non eſt de ratione quanti, igitur infinitum ſaltem quanto nõ repugnabit. Minor patet quo ad primã partem, nemo.n. dubitat finitum cõpetere quanto, ꝙ uero nõ ſit de illius ratione, probatur, quia quantum ut quantum de ſui ratione non ſimilatur præciſe ad certum extenſionis gradum.

Iuniorum ratio.

Secũdo ꝓbatur eadem põ. Si.n. infinitum repugnabit quanto, ut quantum, hoc erit, uel quia finitũ conſequitur eſſentiam quanti, uel quia cõſequitur eſſe illius, ſed finitum non conſequitur eſſentiam, quia quãtũ põt ſtare cum quolibet gradu finito, igitur nullus gradus finiti conſequitur eſſentiam quãti, & ita infinitum nõ cõſequitur eſſentiam quanti. Præterea ſi finitum conſequeretur eſſentiam quanti, eſſet de definitione quanti. conſtat autem quantum non definiri per finitũ ipſum, nec conſequitur eẽ illius, quia eẽ eſt actus eſſentiæ, igitur, ſi non eſt finitum de ratione quanti ſm eſſentiam, nec eſt de ratione quanti ſm eẽ. Præterea ſaltem quanto ſcđm eius eſſentiam non repugnabit infinitas, igitur nec corpori ſecundum rationem eſſentialem quanti.

Secũdo.

Tertio eadem dimenſio numero poteſt ſtare ſub diuerſis terminis, & propter hoc dicitur dimenſio interminata, igit terminus nõ eſt de eſſentia, nec de eſſe quãti, & ita nullum finitũ erit de eſſentia uel de eſſe quãti, & ꝑ cõſequens quanto, ut quantũ eſt, nõ repugnabit infinitudo.

Ex his

Ex his tribus rationibus vr̄ probabile, infinitū nō repugnare quanto ſm rōnē quanti. Alii non parui uiri tenuerunt totum oppoſitū, dixerunt .n. infinitū repugnare quāto ſm eius eſſentiā & ſm eſſe, & ſic dixerunt oē quātū eſſe finitum, & oē finitum eſſe quātum, perſuadēt pōnē bonis motiuis. Primo ſi infinitū non repugnat quāto, ſaltē ſm eius eſſentiā ſibi pōt cōpetere, igitur infinitum quātū eſt poſſibile. Prima conſequentia patet, quia oē non repugnans alicui ineſſe, pōt ineſſe nō .n. datur mediū inter poſſibile, & impoſſe quare, ſi infinitum non repugnat quāto, poſſe eſt illi ineſſe, quia ſi non poſſe eſt illi ineſſe, impoſſe erit ineſſe. ſi impoſſe eſt illi ineſſe, repugnabit ei quare a primo ad vltimū ſi non repugnat quanto, infinitū poſſe erit ineſſe quāto, vltra, ſi erit poſſe ineſſe quanto. erit poſſe aliqua potentia, uel finita et nulli, uel ſupernaturali non ſupernaturali, quia licet hoc eſſet fortaſſe catholicū, non vr̄ phyſicū, & maxime pipateticū uel Auerroicū, nec pōt eē potentia naturali, quia nulla eſt illa, ut oībus cōſtat. Secūdo, ſi infinitum nō repugnat quanto ſm eius eſſentiā, poterit ſibi ineſſe ſaltē ſm eius eſſentiā, ut deductū eſt. Si pōt ſibi ineſſe ſm eius eſſentiam poterit reperiri de facto aliquid, cui de ineſſe illud cōpetit. Tertio quod eſt impoſſe ineſſe alicui, eſt illi repugnās ſed infinitū eſt impoſſe ineſſe quanto, qa ſm Ariſ. 1 priorū. impoſſe eſt, quo poſito ineſſe, ſequitur impoſſe. mō, poſito ꝙ quantū ſit infinitū, innumera ſequūtur impoſſibilia, quare impoſſe eſt infinitum ineſſe quāto. Maior patet, quia impoſſe ineſſe vr̄ repugnans. Ex his rōnibus deducunt corpori repugnare infinitū tā ſm rationē corporis, q̄ ſm rōnē quāti, tā ſm eſſentiā, q̄ ſm eē. Ego uero diu arbitratus ſum ſecūdam pōnē contra Auer. Nūc uero aliter ſentirem, dicerem .n. eſſe drīā inter ineſſe ſeu cōpetere. poſſe ineſſe, & nō repugnans ineſſe, ſicut inter non ineſſe. impoſſe ineſſe, & repugnās ineſſe. Nam ineſſe ꝓpōnē efficit de ineſſe, ut hō currit, dato ꝙ currat poſſe ineſſe eſt, quo poſito ineſſe: non ſequitur impoſſe, non repugnans ineſſe, eſt quo intellecto non ſequitur repugnans intellectui. Ineſſe igitur reſtringit̄ tm̄ ad id, quod eſt. Poſſe ineſſe ampliatur ad id quod eſt, & pōt ineſſe, non repugnans vero ad id quod eſt, & pōt ineſſe & ad id quod pōt intelligi. Verbi cā de ineē hō currit & pōt hō currere, & nō repugnat hominē recurrere. Pōt ſedens moueri, quia ſi id quod nūc ſedet, poſtea mouetur, nullū ſequitur impoſſe, & non repugnat quod ſedet, moueri, non repugnat corpus eē ſine loco, quia dato ꝙ corpus intelligatur eſſe ſine loco, non ſeqtur repugnans apud intellectū, & tm̄ nec corpus eſt ſine loco, nec pōt eſſe ſine loco, ſm aliquos nō repugnat materiā eſſe ſine forma, quæ tm̄ nō pōt eſſe ſine forma, nec eſt ſine forma. Ex his patet drīa inter non ineſſe, impoſſibile ineſſe, & repugnans eē, quia per regulā topicā, ſi in affirmationibus aliquid eſt cōius, in negationibus efficitur minus cōe. Quare repugnās eſt in minus q̄ impoſſibile, & q̄ ineſſe, id .n. ꝓprie repugnat, quod nec ē; nec pōt eē, nec intelligi eſſe, immo quo poſito, ſequitur contradictio apud intellm̄. Tūc facilis eſſet dilucidatio quæſiti. Dicerem igitur infinitū nō ineſſe quāto, nec corpori in eo ꝙ quātū, & impoſſe ineſſe quāto, & corpori in eo ꝙ quantum. Qđ tm̄ non repugnat quāto, nec corpori in eo ꝙ quātum, qa ſi intellis intelligeret corpus in eo ꝙ quātum ſine fine, non ſequeretur repugnās intellectui. Corpori uero in eo ꝙ corpus repugnat infinitū; quia ſequitur contradictio intellectui. Nā eo ipſo qđ intelligitur corpus eſſe, intelligitur figuratum eſſe & tribus terminis terminatum eſſe, & ſic eo ipſo ꝙ intelligit̄ figuratum eē uel terminatum, non intelligitur infinitū, ut dicit Auicē igitur contradictio apud intellm̄. Tūc ad rōnes oppoſitæ pōnis, ad primā negatur prima conſequentia, infinitum .n. (ut dictum eſt) nō repugnat quāto, nec corpori in eo quod quātū, quod tm̄ nec cōpetit ſeu ineſt, nec pōt cōpetere, nec ineē. & cōceditur impoſſibile ineſſe illi, quod tamen non repugnat, ut dictū eſt, hoc .n. impoſſe eſt ineſſe alicui, cui tm̄ non repugnat. Nā non repugnare eſt per intellm̄, poſſe eē per aliquā potētiā effectiuā realē. Per idem ad ſecundā, infinitū .n. nō repugnat quāto, nec corpori in eo ꝙ quātū, quod tm̄ nec illi ineſt, nec poſſe eſt ineē, nec oportet ꝙ non repugnat alicui, reperiri de facto in aliquo illius, quia nō repugnare eſſe per intellm̄, & nō ſm eē. Ad tertiā patet ſolutio, licet .n. oē repugnās ſit impoſſe, non tm̄ oē nō repugnās eſt poſſe (vt dictū eſt) quia non repugnās eſt quod ſi intelligatur eē, non ſequitur repugnās intellectui. Ex his perſpicuū eſt, corpori per rationem quāti nō repugnare infinitatē, licet bene ſibi repugnat ꝑ rationē corporis. Et conſequenter etiā patet corpori circulariter mobili, in eo ꝙ quātū, minime repugnare infinitudinē, cui tm̄ & per rōnem corporis circularis, & per rōnē corporis repugnat, ut toties dictū eſt. Per hæc patet ad rōnes factas in principio, ſunt .n. ꝓ nobis. Silr & rōnes pricipalis pōnis ſunt ꝓ nobis, ad rōnem poſt oppoſitū, patet ſolutio, regula .n. topica eſt per uerbū eſt, uel reperit̄, & nō ꝑ uerbum non repugnat, nā oē quod eſt in genere uel reperitur in genere eſt, uel reperitur in ſpecie, ſed nō qđ non repugnat alicui per rōnem generis, eſt, uel reperit̄ in ſpecie. Sed ſufficit ꝙ per intellectū non repugnet ſpeciei alicui, hæc de ſecunda quæſtione.

a. pō. — Dilucidatio ineſſe, Poſſibile ineſſe. non repugnans ineſſe. — Repugnās Impoſſibile ineſſe, — Soluuntur rationes. — Cōcluſio dilucidationis.

Tertio quæritur utrū lineæ et ſupficiei ut tales, repugnet infinitas, vē ꝙ nō, nam in oībus his rōnibus Ariſ ſuppoſuit lineas infinitas, igitur lineæ ut linea non repugnat infinitudo, aliter accepiſſet in rōnibus aliquid repugnans intellectui. In contrariū eſt Auer. cō. 39. qui vult lineæ & ſuperficiei non repugnare infinitatē ex parte longitudinis, quæ eſt genus lineæ, & latitudinis, quę eſt genus ſuperficiei. Quidā magis mathematici q̄ phyſici arbitrati ſunt nec lineæ nec ſupficiei quatenus tales, & per rōnem ſpēi repugnare infinitudinē. Minime per rationem generis, ꝓbant primo ꝑ Ariſ. q vtit̄ illis ut infinitis in ſuis rationibus. Secūdo terminus non cadit in definitione illarum, eſt .n. linea longitudo ſine latitudine & altitudine, ſuperficies latitudo ſine altitudine. Tertio Auer. & Auicē & Ariſ. dicunt corpori per rationē corporis repugnare infinitudinē, quia de rōne corporis eſt figura quæ terminis clauditur, igitur ꝑ conuerſionem per contrapōnē, de cuius ratione nō eſt figura, de eius rōne non eſt finitudo, ex his dixerūt, lineæ, et ſuperficiei per rationē ſpēi non repugnare infinitudinem, veluti nec per rōnē generis Auer. uero cō. ubi ſupra, uoluit lineæ, ut lineæ & ſuperficiei, ut ſuperficies, repugnare infinitudinem, non aūt per rōnē generis, lineę .n. ut lōgitudo quædā non repugnat, nec ſupficiei, ut latitudo. Et licet pō hæc uix ꝓbari poſſit, tm̄ ſic vr̄ mihi eē ꝓbanda, uel linea ultra longitudinem includit aliquid, uel nihil, ſi nihil, tunc longitudo non eēt genus lineæ, & ita lōgitudo & linea eſſent noīa multiuoca ceu enſis & gladius, quod eſt contra phyſicos, & Geometras. Sin aūt linea vltra longitudinem addit aliquid, non vr̄ niſi terminus. eſt .n. linea longitudo ſine latitudine & ꝓfunditate, cuius extrema ſunt duo pūcta, igitur addit terminū. Vnde in hac definitione lineæ, longitudo ponitur pro genere lineæ, illa particula ſine latitudine & profunditate eſt definitio longitudinis. Nā longitudo eſt quātitas continua ſine latitudine & ꝓfunditate, ſic igitur in definitione lineæ ponitur longitudo ꝓ genere & definitio uel principalis drīa illius ut definitio ſit uerior & expreſſior, ut dicitur in Topicis, quare ſi ultra longitudinem linea dicit aliquid, illud eſt terminus. Quare lineæ ut linea repugnat infinitas, nō aūt ut lōgitudo q̄dā. Eodem mō pōt dici de ſupficie, qa ſupficies ſupaddit aliquid latitudini, uel nihil, & ſi nihil, tūc latitudo et ſuperficies eſſent nomina multiuoca. Et ſi aliquid, illud eſt terminus, vnde definitur ſuperficies ꝙ ſit latitudo ſine ꝓfunditate, cuius extrema ſunt duæ lineæ, igitur ſuperficiei vt ſupficies repugnat infinitudo, non aūt ut latitudo, & tunc patet pō Auer. quæ non ſolū vr̄ vera, ſed mathe-

3. qō. — 1 pō. — Pō Auer. — Confirmatio pōnis — Lineæ definitio. — Superficiei definitio.

matica.e qua pōne deducitur ꝙ diuiſio quæ datur de linea, ꝙ quædā ſit finita, quędā infinita, nō eſt uera diuiſio, ſed ſm æſtimationē. Ad rōnes oppoſitæ pōnis, dico ꝗ Ariſ. vtitur illis ut infinitis nō quatenus intelligun-

Solutio rationum.

tur infinitæ per rōnē ſpēi, ſed per rōnē generis, ut ex uerbis Ariſ. deducit Auer. Ad ſecūdā patet ſolu. tā in cōpletis illarum definitionibus neceſſario cadit terminus, vt viſum eſt. Ad tertiā dico, ꝗ Auer. & Auicē. dicunt corpori per rationem corporis repugnare infinita per hoc ꝙ de ratione corporis eſt figura, non tamē volūt figuram eſſe cauſam pręciſam, & adęquatā illius, et propterea nō licet contraponi, ſed cauſa præciſa eſt, quia de ratione corporis eſt terminus, cum ſit trina dimēſio, & ſic licet inferre in omnibus, quod de cuius ratiōe nō eſt terminus, de eius ratione non eſt finitudo. Ad rationē in principio patet ſolutio ex his. Multæ aliæ quæſtiones emergerent, ſed quia poſſunt cadere etiam in ſequētibus poſtea pertractabuntur.

At uero neq; id quod ad medium, neque id quod e medio fertur, infinitum erit. F

Leue & graue q̄d.

Cum Ariſt de corpore circulariter mobili demonſtrauit infinitudinē, nunc de corpore, quod mouet̄ motu recto, demōſtrat idē, et hoc ꝓponit dicens, at vero neq; id quod ad mediū, neque id quod e medio fertur, infinitum erit, hoc eſt, ꝗ neque leue, neque graue infinitū ſit, manifeſtū erit ex dicēdis. Quod uero ad verba attinet, debes ſcire, ꝙ leue definitum eſt per hoc quod eſt corpus quod a medio fertur. Graue uero per id quod ad medium fertur, et q̄m quod a medio fertur, cōpetit leui ſimpliciter, & leui in reſpectu, et quod ad medium fert̄, graui ſimpliciter, & graui in reſpectu, ideo intētio intelligatur de oībus. q. d. at uero neque id quod ad mediū ut graue ſimpliciter, & in reſpectu, neque id quod e medio fertur, uidelicet leue ſimpliciter & in reſpectu, infinitum erit. Quare de oībus elementis ꝓponit demonſtrare infinitudinem, hæc de intentione.

Pergiter uerbū ī uerū ſup ꝑiorum.

Contrariæ enim lationes ſunt, qua ſurſum, & q̄ deorſum ꝑgit̄. Cōtrarię uero ſūt ad cōtraria loca. G

Propoſita intentione ꝓſequit̄, & primo de graui leuique ſimpliciter, quæ contraria ſunt in extremo, quæ dupliciter ꝓbat eſſe finita ex parte locorum, & ex parte qualitatū, ſecūdo de graui leuiq; in reſpectu, in ſyllō qui ex parte locorū ꝓcedit, ſumit duas ſuppōnes more boni Geometræ. Prima eſt, locus ſurſum & locus deorſum ſunt contraria, & hanc ſyllogizat ſic, loca ad quæ ſunt lationes contrariæ ſunt contraria, locus ſurſum & locus deorſum ſunt loca, ad quæ ſunt lationes cōtrariæ, igitur locus ſurſum & locus deorſum ſunt contraria. de rōne tangit vim minoris, dicēs, cōtrariæ. n. latiōes ſunt, qua ſurſum, & qua deorſum pergitur, & per hanc vult habere minorē, uidelicet ꝙ locus ſurſum & locus deorſum ſint loca ad quæ ſunt lationes contrariæ. vim maioris indicat per id quod ſubdit, contrariæ, uero ſunt ad contraria loca, quaſi velit hſe loca eē cōtraria, ad quæ lationes ſunt cōtrariæ. Sic igitur habetur ſuppō prima, uidelicet ꝙ locus ſurſum & locus deorſum ſint contraria, cuius breuis probatio eſt, quia ſunt termini ipſorū motuum contrariorum Hæc de prima ſuppoſitione. B

1. ſuppō.

Atque cōtrariorū ſi alterū defintū ē & alterum definitū erit. mediū uero ē defintū. Nā ſi vndeuis deorſum feratur, q̄d ſubſtat nō cōtingit vltra mediū ꝑgrediatur. Cū igitur mediū definitū ſit, & ſuperum locum definitum eſſe neceſſe eſt.

Vltra. Longius. Vlterius.

2. ſuppō.

Secūda ſuppō, locus ſurſum & locus deorſum ſunt definita, ꝓbat ſic, cōtrariorū ſi alterū definitū eſt, & alterū definitum erit, mediū ſiue locus deorſum, & locus ſurſum ſunt contraria, ut proxima ſuppōne patuit, igitur ſi alterum definitum eſt, & alterum. De ratione tangit maiorem dicens, atque contrariorum ſi alterum definitum eſt, & alterum definitum erit. dimittit minorē, ſed eius ꝓbōnē ſumit, dicens, mediū vero eſt definitū, non enim mediū mūdi eſt abyſſus in infinitū a nobis diſtās, & hoc ꝓbat. i definitum ſm diſtātiā a nobis, ad q̄d cū graue peruenit, non ultra ꝓgredit̄. Tūc tāgit minorem nam, ſi vnde uis deorſum ferat̄, quod ſubſtat, hoc ē graue ipſum, quod oībus ſubſtat, perueniens ad mediū non cōtingit vltra mediū ꝓgrediatur. Tūc quaſi epilogando rōnē inquit. Cū igitur mediū definitū ſit ſm diſtantiam a nobis, & ſuperum locum ſm diſtantiā ab illo & a nobis definitū eſſe neceſſe eſt. Sic igitur patet ſecūda ſuppō, ꝙ videlicet loc⁹ ſurſum, & locus deorſum ſunt definita. Aiaduerte tñ primā ſuppōnē non deſeruire ſyllō, ſed ponit̄ vt habeatur ꝑ ſecūda ſuppō, in qua tota vis ſyllī conſiſtit. Nā prima ſuppoſitio eſt minor ſyllogiſmi quo probatur ſecunda ſuppoſitio, ut patuit. E D

Si igitur loca ſunt definita, atque finita, & corpora erunt finita. F

Ex ul ſuppōnis vltimæ ſyllogizat. ſic, ſi loca naturalia aliquorū corporū ſunt finita & definita, corpora locata erunt finita, per ſecūdā ſuppoſitionē, locus ſurſum & locus deorſum quæ ſunt loca grauium & leuiū nālia, ſunt finita & definita, igitur corpora grauia & leuia ſunt finita, quod eſt ꝓpoſitū. Sed occurres, quia vr̄ aliquid eſſe acceptū in ſyllō quod non accipiebatur in ſuppōnibus. in ſuppōne. n. accipiebat̄ loca eē definita per diſtātiā vni⁹ ab altero, & a nobis, at in minore huius ſyllī accipitur ꝙ loca illa ſint definita, & finita, definita quidē ſm diſtantiā vnius ab altero, finita vero ſm cōtinentiā, quia continentia loci deorſum eſt finita, & cōtinentia loci ſurſum etiā. Mō licet primū ſit in ſuppōne ſumptū, ſecūdum vero non, & ita aduerſarius veritatis poſſet dicere ꝙ loca ſunt definita ſm diſtātiā vnius ab altero, & tñ vterque illorū eſt ambitu atque continētia infinitus. Qua rōne corpus cōtentū poſſet intelligi infinitū, quare Ariſto. plus in ſyllō q̄ in ſuppōnibus accepit. Pōt dici ꝙ ex vno habetur alterum, ſi. n. acceptū ſit loca illa eſſe definita ſm diſtantiā alterius ab altero, relinquetur vtrunque illorū eſſe finitum ambitu, atque cōtinentia. Nā ſi locus deorſum eſſet ambitu infinitus, & locus ſurſum ſiſr, ꝓculdubio centra locorū quæ petūt corpora, diſtarent in infinitum, hoc aūt reprobatū eſt, ꝑ hoc q̄a graue petens mediū non ultra ipſum amplius fertur, q̄ rō docet nō mō loca illa diſtare inter ſe finite, ſed utrūq; illorū eſſe cōtinentia & ambitu finitū, ꝓpterea Ariſ. accipit hoc, quia licet in ſuppōnibus non ſit apte ſumptū, ē virtualiter ꝓſuppoſitū. Tu uero conſidera, ſi uidebitur aſr. Auer. uero ſyllogizat ſic hypotheticæ, ſi loca ignis & terræ ſunt finita, locata, videlicet ignis & terra ſunt finita, at loca ignis & terræ finita ſunt, igitur ignis & terra finita erūt. major ſyllī oībus conſtat, at minor ꝓbat̄ ex eo quia locus terræ finitus eſt, ut dicetur. ſed ſi vnū cōtrariū finitū eſt, alterū ēt finitū erit. Quare ſi locus terræ eſt finitus, locus ignis, qui terræ eſt contrarius, finitus erit, ut igitur ꝑ rō perſpicua ſit, Auer. ex textu Ariſ. facit ſuppōnes. prima eſt loca ignis & terrę ſunt contraria, ꝓbatur, quia motus ad illa cōtrarii ſunt, igitur loca erūt cōtraria. Secūda radix ſeu ſuppō cōtrariorū, ſi alterū eſt finitū, & alterū neceſſario finitū erit, ꝓbat Auerro. hāc radicē primo, cōtraria æqualia eē debēt ſm q̄litatē. Nā ſi alterū erit infinitū, & alterū finitū, infinitū ſupabit finitū a ꝓportione infinita, et ita vnū illorū erit tantum. Infinitum. n. totum occupat. Et cū dicit Auer. contraria eſſe ęqualia, non intelligas de æqualitate pūctuali, ignis enim contrariatur terræ, & tamen eſt terra maior ignis ipſe, nec de æqualitate virtutis, quia tunc inter illa nō eſſet actio, ſed de æqualitate proportionis, ſic videlicet ꝙ alterum, alterum non exuperet proportione infinita. Nam tunc alterum corrūperet alterum, & in rerum natura G B

Dubiū.

Que antea Cō. 44.

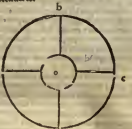
1. ſuppō.

Secunda.

tura

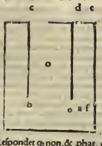
tura non eſſet niſi vnum tantum. Secundo probat idē ibi & manifeſtum eſt ſi contraria non eſſent æqualia in gradu contrarietatis, alterum eſſet altero fortius, at hoc eſt impoſsibile. nam alterum, alterum deſtrueret, & ita tolleretur contrarietas, & hæc ratio non multum differt a prima. Tertio probat idem ibi & poſsibile eſſet addere, & arguit ſic, ſi alterum cōtrariorum eſſet finitum, & alterum infinitum, tunc eidem plura eſſent cōtraria. deducitur, nam ſit A contrarium infinitum, B. vero finitum, ſeceetur igitur ab A aliquid, & addatur ipſi B, tūc A adhuc remanebit infinitum, quia quouis ablato ab infinito ſemper remanet infinitum, aggregatum uero ex B & eo quod addebatur ſibi ſit C, tunc B contrariabatur ipſi A per aduerſarium, & C etiam eidem A, quia adhuc inter C & A remanet diſtantia infinita, igit̃ vni erunt plura cōtraria. Quarto probat idem ibi { & illud quod } & arguit ſic contraria ſunt quæ maxime diſtāt. 10. metaph igitur contraria ſunt æqualia probatur cōſequentia quia ſi A ſit infinitum & B finitum, ſi B ipſi adderetur ycq̃ ipſum B ab A magis diſtab t, igitur B & A prius non fuerunt contraria, vel ſi fuiſſent cōtraria non fuiſſent maxime diſtantia. Quinto probat idem ibi & etiā, & arguit, quia contrarietate extremi ad extremum, oportet contraria eſſe æqualia, nam ſi non, & dicas ꝙ alterum eſt finitum, & alterum infinitum, cum finitum reſpectu infiniti habeat rationem medii, tunc inter A B eſſet contrarietas medii ad extremum cōtra poſitionem, ex his patet ſuppoſitio ſecunda. Tertia radix apud Auer eſt, ꝙ medium eſt finitum atque terminatū, & per medium intelligit ut dicit Auer. locum ſimpliciter deorſum, ad quem mouetur ſimpliciter graue, probatur primo quia locus terræ eſt medium mundi. Sed medium eſt finitum, quia æqualiter diſtat ab extremis, igitur locus terræ eſt finitus. Secūdo, omnes lapides. i. portiones terræ quando deſcendunt vnde uis, æqualiter petunt medium, igitur medium eſt finitum. Immo indiuiſibile, aſſumptum patet, quia ſi aliqua portio terræ ultra medium progrederetur. Tunc recederet a medio, quare aſcenderet.

2. ſuppō

Tertio hoc probat per exemplum & deſcribatur circulus ABCD, cuius centrum ſeu mediū ſit circellus paruus O, tunc patet ꝙ ſi vna portio terræ in ipſo A ponatur, & ſuæ naturę relinqueretur ad O circellum moueretur, & ſi alia poneretur in B etiam moueretur ad idem, & ſi in C etiam ad idem, & ſi in D etiam ad idem ſemper moueretur, & nulla harum pertranſiret punctum medium circelli, aliter moueretur a medio, & ſic aſcēderet, igitur medium eſt finitum. In hac ratione patet primo ꝙ portiones terræ deſcendunt per lineas cauſantes in puncto medio angulos rectos, quod punctum mediū eſt centrum ſuperficiei rotundæ ſiue circelli medii. Secundo patet (ut antiqui dixerunt) hoc non eſſe verum niſi ſupponendo cœlum eſſet ſphæricum. Nā ſic circellus ille æqualiter diſtat a cœli omnibus partibus, ꝑ hoc igitur exēplum, patet locum mediū eē finitū.

Sed occurres verum dato ꝙ cœlum ſit alterius figuræ, videlicet triāgulæ, uel quadrāgulæ, portiones terræ deſcendentes a partibus cœli ad medium, cauſarent angu-

A

los rectos. Reſpondet ꝙ non, & ꝓbat, quia ſi cœlum non eſſet ſphæricæ figuræ, ſit gratia exempli, quadrangulæ, patet ꝙ ſi portio terræ ponatur in D cœli parte, non deſcendet ad O centrū, ſed ad A, ſilr ſi alia portio ponatur C cœli parte, deſcendet ad B, & non ad O ſed A & B recedunt a centro O, igitur portiones illæ non concurrerent ad O medium, ſed mouerentur ad pūcta, quæ recedunt ab O, igitur aſcenderent, quia recedere a centro eſt moueri ſurſum atque aſcendere. Quare ſi locus terræ debet eſſe vnus & determinatus, cœli partes debent eſſe ſphæricæ, aliter quā ratione portio terræ in D deſcenderet ad A alia portio in E deſcenderet in F, & ſic in infinitū eſſent partes ipſius cœli e quibus poſſent deſcendere per lineas rectas uerſus B O, A F puncta inferiora. Præterea Auer. ꝓbat hāc ꝓpōnē ſenſu, q̃a ſenſu patet. Cœlum totum eſſe ſphæricum, aut ſaltem eius medium quod ſupra horizontē apparet, eſſe ſphæricū. Nam cum mouetur, uidetur ſphæricæ moueri quia ab ortu in occaſum, quare lapides ſi ponerētur in cœli partibus, & derelinquerentur ſuis naturis, ad medium cœli mouerentur, oportet. n. illos æqualiter recedere a cœlo, & æqualiter accedere ad medium, quod eē non poſſet, niſi deſcenderent per lineas cōcurrentes ad vnū punctū medium. patet igitur locum deorſum eſſe determinatū, atque finitum. His ſuppoſitionibus ſtantibus, patet rō Auer. Sed dubitat Auer. & ſatis docte, quia vr̃ in rōne petitio eius quod eſt in principio. Nā Ariſ. ꝓbauit ip̄m mediū eē finitum, ꝑ hoc quod cœlū eſt ſphæricum Sed ponere cœlum eē ſphæricū eſt ſupponere locū ignis eē finitum, eo. n. ipſo ꝙ cœlum eſt ſphæricū, locus ignis eſt finitus igitur petitio. Rn̄det ꝙ locus ſurſum poteſt dupliciter accipi pro loco corporū leuium, utpote pro ſpatio, quod eſt inter cœlum & centrū. Alio mō ꝓ ſpatio quod eſt inter centrum, & vltimum cœli conuexū. Vult igitur ꝙ Ariſ nō ꝓbet locū ſurſum eē finitū accipiendo locū ſurſum ꝑ loco leuiū, hoc eſt prio mō, quia ſic ut rō concludit peteret. Sed ꝓbat locū ſurſum eē finitū ſumendo ſecūdo mō ꝓ toto ſpatio a centro ad conuexū ultimi cœli, & ſic nō petit, pōt. n. ſupponi cœlum eē ſphericū, & tn̄ dubitari ſic tota regio ſuperna ſit finita, cœlum. n. ſphæricū eſſe conſtat ſenſu, regio tn̄ ſupna ſi finita ſit non conſtat ſenſu. Sed pace Auer. dixerim, hæc qu dicit, ſunt ſua, & non Ariſt. Nā Ariſ & ſi ſyllogizauit, ut ipſe ſyllogizat, tn̄ ad ſyllm̄ non fecit niſi vnam ſuppoſitionem, altera autem ſuppō nō ad ſyllm̄ accepta eſt, ſed ad ſuppōnē ſecūdā. Præterea ſolutio B quā dubitationi dedit, non vr̄ ad mētē Ariſ. q̃m Ariſto. ꝓbat graue & leue ſimplr̄ eē finita, ut Simplicius. d. per hoc quia loca grauis ſimplr̄ & leuis ſimplr̄ ſunt finita. Cōſtat aūt locū leuis ſimpliciter eē cōcauū lunæ, quare non de loco ſurſum oīum corporū citra grauia loquit̃, ſed de loco leuiū ſimpliciter dūtaxat. Secūdo vel Ariſt. loquitur de loco ignis uel de loco ſuperiori non contracto ad locum ignis. Si de loco ignis, tunc eſſet petitio ut dicit, ſi de loco ſuperiori cōiter accepto, tunc non ꝓbaret leue tn̄ eē finitū, ut ꝓpoſuit, ſed omne quod in ſuperiori regione collocatur, qđ eſt contra intentionē, quā ꝓpoſuit. Tertio de eo loco loquit̃, qui contrariat̃ loco

B

Dubiū.

Solutio.

C

Dubiū.

ſolutio.

Locus ſurſum dupl̃r.

D

Reprehen diſ auer.

grauium ac locus ignis contrariatur loco grauium, & nõ locus ſurſum cõiter acceptus. Quare vr̃ ea põ Auer. & falſa, & non ad mẽtem Ariſ. Ariſ.n. ꝓbat locũ eſſe finitum per hoc ꝙ locus terræ eſt finitus probat autẽ locũ terræ eſſe finitum, quia a nobis diſtat finite, ut ꝓbatũ eſt, & quia vltra centrum motus non dicitur deſcenſus, ſed aſcenſus. Vbi patet nullam eſſe petitionẽ. quo ꝓbato, infert locũ ignis eẽ finitum, per hoc quia ſi vnũ contrarium eſt finitum, & alterum eſt finitum. Sed occurres, quia dictum eſt ſm Auer. locũ inferum eſſe centrũ,

Dub 8. centrum uero eſt punctum indiuiſibile, at indiuiſibile non eſt finitum: nec infinitum. Poteſt dici ꝙ cẽtrum eſt finitum negatiue, quia uidelicet non finitum, uel quia

Solutio. ſumit locum inferiorem ꝓ toto ambitu a ſuperficie aquæ concaua uſque ad centrum, & ſic eſt finitum, & ad hoc ꝓcedit ratio Ariſto.

Propterea, ſi ſurſum & deorſum definita ſunt,

Eẽ fieri, fore. *& id quod eſt inter hæc, definitum eẽ neceſſe eſt. Nã* F *ſi definitum non ſit, motus infinitus erit profecto, qd quidem impoſsibile prius demonſtratum eſt. Mediũ ergo ipſum definitum erit. Quare & id corpus, quod in hoc eſt aut eẽ poterit.*

Hactenus de finitate extremorum corporũ, nunc ꝙ corpora intermedia finita ſint, demonſtrat, & ſyllogizat ſic ſi loca ſurſum & deorſum definita ſint, & id ſiue locus ſit, ſiue ſpatium, quod eſt inter hæc extrema loca, definitum eſſe neceſſe eſt. ſup. tu, ponatur añs, v i. ſed locus ſurſum & locus deorſum definita ſunt, igitur & loca media. Minor eſt proxĩo textu deducta Maior quæ eſt hypothetica conditionalis, probatur duplr, primo quia ſi non detur oppoſitum conſequentis, v i ꝙ mediũ non ſit finitum, tunc hæc copulatiua erit vera, videlicet locus medius non eſt finitus, & loca extrema erũt finita, igiẽ motus qui erit ab uno extremo loco ad aliũ extremum locum etiam erit infinitus. tenet conſequen- G tia, quia ab extremo ad extremum venire non poſſet, niſi tranſiret medium illud infinitum conſequens ẽ impoſsibile, ut proximo textu deductum eſt, igitur mediũ eſt finitum, & ſic patet maior, uidelicet ꝙ ſi extrema loca ſurſum & deorſum ſint finita, media loca etiam erũt finita huius ſylli tacuit minorem, ſed poſuit maiorem, & eius probationem. Ex hoc infert ꝓpoſitum, & ſylls eſſe debet, quæcunque corpora ſunt, quorum loca ſunt finita, ipſa ſunt finita, corpora grauia et leuia intermedia

Verborũ conſideratio. ſunt corpora, quorum loca media finita ſunt, vt deductum eſt, igitur graue & leue media ſunt finita Quo uero ad uerba attinet, dixit aut eſſe poterit, ſiue fieri poterit, ſiue fore põt, quia multi uſu ſuali negant in hac regione media eſſe aerem actu, propterea Ariſ. adiecit, vel eſſe, uel fore vel fieri poterit, quia ſi in hac media regione actu aer non ſit, põt ibi aut eſſe, aut fieri. inquit, Præterea ſi ſurſum & deorſum definita ſunt, & id quod eſt inter hæc, utpote loca media, definitum eſſe neceſſe eſt. hæc eſt maior ſylli primi, quã probat per oppoſitũ mo- H re boni Logici, & inquit. Nam ſi definitum nõ ſit, & ſup. extrema loca definita ſint, motus ſup ignis vel terræ qui eſſet de extremo ad extremum, infinitus erit ꝓfecto, quod quidem impoſſe eſſe prius demõſtratum eſt Concludit igitur concluſionem, & inquit Medium igitur ipſum definitum erit, ecce quod de primo ſyllo-

Dubiũ. giſmo tetigit maiorem, & probationem illius, & cõcluſionem, dimiſit uero minorem. Sed occurres, quia nõ uidetur ſequi, medium non eſt definitum, igitur motus

Solutio ab extremo ad extremũ eſt infinitus, diceret.n. aduerſarius, nullum eẽ inter illa extrema medium, quo in caſu motus ab extremo ad extremum non eſſet infinitus, immo eſſe nullus Dico, ꝙ Ariſ. ſupponit ad ſenſum cõſtantiam ſubiecti & propterea debet ſic in ſyllo procedi, ſi ſurſum ad deorſum definita ſunt, medium definitũ eſt, quia per oppoſitum ſi non ſit definitum, & ſup. in- E ter hæc extrema medium eſſe ſenſu cõſtat, igitur erit infinitum. ex negatiua.n non ſequitur affirmatiua, niſi cũ cõſtantia ſubiecti. Vltra, medium erit infinitum, igiẽ & motus ab extremo ad extremum. ſic igitur Ariſto. ſupponit medii conſtantiam, & hoc pacto ſylls eius ualet, cum per ſyllm primũ deduxit medium eẽ finitum, concludit corpus quod in hoc medio actu eſt, vel eẽ põt, eẽ finitum, & vis ſylli põt eẽ categorica, ut dictum eſt. Et hypothetica ſic ſi loca media finita ſint, corpora media finita erunt, ſed loca media finita ſunt, ut ſyllo ꝓximo patet, igitur & corpora media finita erũt. Hæc de prĩo.

Inſuper etiam id corpus, quod ſurſum, et deorſum fertur, poteſt in hoc eẽ, hoc enim a medio quidẽ, illud uero ad mediũ moueri aptum eſt, ex his igitur perſpicuum eſt corpus infinitum eſſe non poſſe.

Secundo probat maiorem primi ſylli, quæ fuit illa cõ- F ditionalis, uidelicet ſi extrema definita ſunt: & medium definitum eſt: & iterum hæc ſecũda probatio more boni logici per oppoſitum deducitur ab eo. arguiẽ igitur ſi extrema definita ſunt et medium definitum eſt: ſi nõ: igitur medium inter illa extrema erit infinitum: ut p cõſtantiam ſubiecti ut prius deduci põt Si medium eſt infinitum: igitur corpus quod ſurſum & deorſum fertur: nunq̃ eſſe poterit ſurſum uel deorſum: aliter infinitum pertranſiretur: at conſequens eſt cõtra ſenſum: patet igitur medium eſſe finitum. De ratione tangit oppoſitũ conſequentis: & quaſi dicat: ſi inter medium eſt infinitũ corpus quod ſurſum uel deorſum fertur: nunq̃ poterit ſurſum aut deorſum eſſe. deſtruit conſequens: & inquit. Inſuper eſſe id corpus: quod ſurſum: & deorſum fertur: põt in hoc. i ſurſum aut deorſum eẽ hæc eſt deſtructio conſequentis. Vel deducatur facilius: & in idem textus ſic: inſuper etiam id corpus quod ſurſum aut deorſum fertur: põt ſurſum aut deorſum eẽ: ꝓbaẽ hæc conſequentia: oẽ corpus aptum natũ moueri ad aliquem lo- G cum q̃nq; eſt in illo: aliter illa aptitudo naturalis eẽt fruſtra at omne corpus eſt aptum natum moueri uel e medio, uel ad medium, igitur omne corpus eſt q̃nq; uel in medio, uel ſurſum a medio de hac ꝓbatione poniẽ minor tantum, cum dicitur, hoc n. a medio, illud uero ad medium aptum natum eſt moueri. Sic igitur per h vult Ariſ habere, quod omne corpus quod moueri poteſt ſurſum uel deorſum, põt illic quandoque eſſe, & tunc vult vt compleatur ratio, at ubi medium eſſet infinitũ, corpus quod eſſet aptum natum moueri ſurſum, nunq̃ eẽt actu ſurſum, aliter infinitũ illud medium pertranſiretur. Quare reſolutorie ꝓced: do ſi extrema finita ſunt, medium finitum eſt, quia ſi medium infinitum ſit, corpus quod eẽt aptum natum moueri ſurſum uel deorſum, nunq̃ eẽt actu ſurſum, uel deorſum, & ſic duplici ratione patet illa conditionalis, demum epilogat, & patet quod dicit. Auer. autem quo ad uim rationis nõ dif- **Auer. cõ. 45.** fert a noſtra expõne, deducit. n. ſic rationẽ, ſi extrema ſit finita, & medium infinitum motus elementi extre- H mi, utpote ignis, eẽt perpetuus & infinitus, cuius oppoſitum eſt deductum 8 phy. & 6. quia dictũ eſt nullum motũ eſſe perpetuum & infinitum, niſi circularẽ & probat cõſequẽtiã, quia ſi ignis ponatur in terra, nunq; attingeret ſuum locum naturalem, quia medium p quod moueretur, eſſet infinitum quod non eſſet pertrãſibile, niſi tempoẽ infinito. Differt vero a noſtra expoſitione, quia ipſe hypotheticam illam, quæ eſt maior primi ſyllogiſmi, non probat niſi vna ratione, nos ex textu duabus rationibꝰ probauimus, quarũ ſecũda ponebaẽ ibi, inſuper etiam & cauſa eſt quia eius trãſlationes nõ ſunt fideles. Quo uero ad uerba attinet, notat Auer Ariſto. **Mediũ.** æquiuocaſſe de medio hic, & ſupioribus textibus. Medium. n. triſariam dicitur, quia pro medio mundi, ꝓ cẽtro alicuius ſphæræ, & pro eo quod inter extrema me-

dias

diat, ſuperioribus lectionibus pro medio mundi accepit, hic pro eo quod inter extrema mediat. Hæc Auer.

At hęc etiam, ſi grauitas non eſt infinita neque aliquod horum corporum erit infinitum, infiniti nanque corporis infinitam eſſe grauitatem neceſſe eſt. Eadem autem erit ratio & in leui. Nam, ſi grauitas eſt infinita, erit & leuitas, ſi id infinitum ſit quod ſupereminet.

Pplis cõditionalis. Quod nec graue nec leue ſit infinitum, nunc oſtendit ratione accepta eſt grauitate & leuitateue, & ſumit duas conditionales, prima eſt, ſi aliquod corpus grauiũ eſt infinitum, grauitas eſt infinita. Secunda eſt, ſi aliquod corpus leuiũ eſt infinitum, leuitas eſt infinita, primam ponit ſub ratione contraria, dicit enim ad hæc etiam ſi grauitas non eſt infinita, neque aliquod horum grauium corporum erit infinitum per hanc vult habere conuerſam uidelicet ꝙ ſi aliquod grauium corporum eſt infinitũ, grauitas eſt infinita, cuius conuerſæ rationem aſſignat, & inquit Infiniti nanque corporis infinitam etiam eſſe grauitatem neceſſe eſt. cauſa autem quare poſuit illam conditionalem ordine mutato, eſt vt oſtenderet illam eſſe cõuertibilem cum ſua conuerſa. Secunda conditionalis eſt ſi corpus quod ſupereminet id eſt. leue eſt infinitum, leuitas eſt infinita, & hanc ponit ſub hac forma, eadem autem erit ratio & in leui. Nam ſi grauitas eſt infinita, erit & leuitas etiam infinita, dico erit leuitas infinita ſi id infinitum ſit, quod ſupereminet, id ſi leue ſit infinitum. In qua ſecunda conditionali poſuit duo antecedentia, nam dicit ſi grauitas eſt infinita, et leuitas eſt ĩfinita, vbi patet primum antecedẽs. Secundum patet cum ait, ſi leue eſt infinitum leuitas eſt infinita. Sequitur enim leuitatem eſſe infinitã, tã ad grauitatem eſſe infinitam ꝙ ad leue ipſum eſſe infinitum, aliter tamen & aliter. ſequitur enim leuitatem eſſe infinitam ad grauitatem eſſe infinitam per hoc, quia ſi alterum contrarium eſt infinitum, & alterum. ſequitur leuitatem eſſe infinitam, ad leue eſſe infinitum per hoc, quia ſubiectum eſt infinitum, & alterum. ſequitur leuitatem eſſe infinitam, ad leue eſſe infinitum per hoc. quia ſi ſubiectum eſt infinitum, forma per quam ſubiectum eſt, etiam eſt infinita, patet igitur recte Ariſtote. duo antecedentia adieciſſe, verum in textu non proſequetur niſi ſecundam conditionem, videlicet ſi leue eſſet infinitum leuitas eſt infinita. Hæ ſunt duæ conditionales, de quibus proſequetur, Ariſtote.

Prima in ſtatu.

Quæ auer. prio. Tertia. Auerro. vero dicit demonſtrationem Ariſtote. hanc fundari in tribus propoſitionibus. prima eſt, omne corpus quod recto motu mouetur, habet grauitatem aut leuitatem Secũda debet poni ſic, ſi corpus quod mouetur motu recto, eſt infinitum, habet grauitatem uel leuitatem infinitam. Tertia eſt impoſſibile eſt grauitatem aut leuitatem eſſe infinitam. In quibus patet vis tota ſyllogiſmi. Nã propoſitio ſecunda eſt maior, tertia eſt minor, prima eſt ꝓbatio maioris. Vnde ſyllogiſmus eſt hypotheticus ſic, ſi corpus aliquod, quod mouetur motu recto, eſt infinitum, grauitas aut leuitas eſt infinita. Minor eſt deſtructio conſequentis huius conditionalis, videlicet ſed nõ eſt grauitas nec leuitas infinita, igitur nullum corpus quod mouetur motu recto, erit infinitum. Maior fuit ſecunda propoſitio, & probatur per primam, quia omne corpus qđ mouetur motu recto, neceſſario habet grauitatem aut leuitatem Minor fuit tertia propoſitio, & probabitur in ſequentibus, tamen probat eam ſic, motus rectus non eſt infinitus, igitur nec grauitas, nec leuitas eſt infinita. Iuniores deducunt & recte, quia principio actiuo exiſtente infinito, ex eo debet prouenire effectus infinitus, quare ſi motus rectus qui eſt effectus grauitatis uel leuitatis, nõ ſit infinitus, procul dubio nec grauitas nec leuitas, quæ eſt principium actiuum illius, poterit eſſe infinita. Sed occurres, quia grauitate uel leuitate exiſtente infinita, ſequitur motum rectum grauis vel leuis corporis eſſe in non

Dubiũ

A tempore, vt poſtea videbitur, igitur non ſequetur motũ rectum eſſe infinitum & perpetuum, ſed magis ſubitariũ bet, vt ſorticolæ tradunt. Vel vt peripatetici, dicatur & momẽtariũ. Solutio Dici poteſt ex impoſſibili ſequi quodlibet ꝙ vno dato impoſſibili plura ſequuntur, dato igitur ꝙ grauitas uel leuitas alicuius corporis, quod recto motu mouetur, eſſet infinita, ſequeretur motus in non tempore vt deducetur. & ſequeretur motus infinitus et perpetuus quod deducitur, quia ſi grauitas vel leuitas eſſet infinita, corpus graue aut leue eſſet infinitum, ut in calce huius cõmenti ait Auerro non enim poteſt forma aliqua eſſe infinita, niſi extendatur in corpore infinito. vltra corpus graue, aut leue eſt infinitum igitur mouetur in ſpatio ĩfinito. Sed ſpatium infinitum pertranſiri non poteſt niſi tempore infinito: igitur moueretur tempore infinito quare, ſi grauitas aut leuitas eſſet infinita, motus rectus eſſet infinitus & perpetuus, & ſic patet ſequi utrunque.

Hoc autem ex his patet. Sit enim finita, ſumaturq;
B *infinitum quidem corpus in quo A B, grauitas autem ipſius in quo C, ab infinito igitur magnitudo auferatur finita, in qua B D, atque grauitas ipſius ſit in quo E, ipſa igitur E grauitas minor erit grauitate G. Siquidem minoris magnitudinis grauitas minor nimirum ſit. Minor itaq; grauitas maiorem menſuret numero aliquo repetitam, atque vt minor grauitas ſeſe habet ad maiorem, ita B D, ad B Z, ſeſe habeat, quippe cum ab infinito quantumuis auferri contingat.*

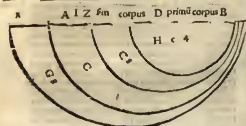
Cõditionalis. Quia ſyllogiſmus Ariſto. eſt conditionalis, & ſumpſit vnam cõditionalem, quæ erat, ſi aliquod corpus grauiũ eſt infinitũ grauitas eſt infinita: probat nunc hanc conditionalem, quia ex probatione huius patet veritas ſecũdæ condinionalis. Vtitur autem probatione prioris ſua per oppoſitum, quę probatio eſt fundata in primo principio
C & repetatur cõditionalis, videlicet ſi aliquod corpus grauium eſt infinitum, grauitas eſt infinita, quia ſi non, tunc grauitas erit finita, ſequitur enim grauitas corporis grauis infiniti non eſt infinita, & eſt grauitas, igitur eſt finita, a negatiua enim ad affirmatiuam de prædicato infinito valet cum conſtant a ſubiecti conſequens falſum. quia eo dato tunc eſſet dabile aliquod corpus finitum in quo tanta & æqualis eſſet grauitas, quanta & æqualis eſt in corpore infinito, quod eſt abſurdum, et hoc intendit deducere in toto hoc textu, ubi primo ordinat caſum, & ſuppoſitiones demum infert hoc impoſſibile. Inquit Hoc autem ex his patet. i. hæc conditionalis patet, quia ſi non ſit grauitas infinita, cum ſit grauitas, erit finita, demonſtrat itaque hoc eſſe impoſſibile ducens ad hoc, videlicet ꝙ corpus finitum erit æqualis grauitatis cum corpore infinito, ad cuius deductionem format caſum, & ſuppoſitiones, ut diximus, & inquit. Sumaturq; infinitum quidem corpus in quo A B, & cum huius grauitas per aduerſarium
D ſit finita, ſit illa ut octo & G eſt igitur prima pars caſus ꝙ corporis infiniti A B, eius finita grauitas, vt octo, eſt G.

.ſuppõ. Deinde ponit ſecundam partem atque ſecundam ſuppoſitionem, quæ eſt ab hoc infinito corpore A B, reſcindatur corpus finitum B D, cuius grauitas ſit E, et quoniã E grauitas eſt minor G, grauitate, ſit illa ut quatuor, ita ut ipſius G grauitatis ad E, grauitatem ſit proportio dupla. huius ſecundæ ſuppoſitionis, ratio eſt, quia in minori corpore ſemper eſt minor uirtus: quare, ſi A B, ſit infinitum & graue vt octo, fieri poteſt ut ab ipſo reſecetur corpus minus. cuius grauitas ſit vt quatuor, & ita ſub dupla ad grauitatem A B, inquit. Ab infinito igitur magnitudo auferatur finita in qua B D, atq; grauitas ipſius ſit in quo E. ꝓbat nunc ꝙ E grauitas ſit minor grauitate G, & inqt. Ipſa igitur E grauitas minor erit grauitate G: ſiquidem minoris magnitudinis grauitas minor nimirũ ſit, & hoc

ſupponatur eſſe declaratum. 8. Phyſicæ auſcultationis, illic enim dictum eſt ſemper in maiore quanto maiorem eſſe virtutem, & quia hæc grauitas minor, vtpote E per repetitionem menſurat maiorem, ſubdit minor itaq; grauitas, videlicet E maiorem menſures quotieſcunq; libuerit hoc eſt numero aliquo repetitã, ita vt bis ſumpta reddat G grauitatem, qua ratione vult habere ꝙ E, ſit ſubdupla ad G, ita vt G, ſit verbi cauſa vt. 8. & E, quatuor. Sic vt igitur patet ſecunda ſuppoſitio, q. videlicet ab A B, infini-
3. ſuppõ. to graui, vt octo, extractum eſt corpus B D, graue, vt quatuor, cuius ꝓportio ad primã grauitatẽ ſit ſubdupla & ſi nõ ſit ſubdupla quãta libuerit, q2 idẽ eſt iudiciũ. Tertia ſuppoſitio eſt, vt ab eodẽ corpore A B, extrahatur ſecundũ corpus B Z i. graue videlicet ad duplũ ad ipſum B D, ꝓbat, quia ab infinito poteſt extrahi quantũ libuerit, quare poſſum extrahere vnum corpus ſm grauius ipſo B D, & quia eſt grauius, põt eſſe vt octo, quia in maiori quanto eſt ſemp virtus maior & ita poſſum extrahere ab A B, corpus maius atq; maius, vt ſit in tanta proportione maius B D, corpore, in quãta G grauitas eſt maior E grauitate, inquit. Atq; vt minor grauitas ſeſe habet ad maiorem, ita B D, ad ſecundũ corpus, quod ſecundo loco extractũ eſt ab A B, infinito, quaſi dicat, vt ſi proportio B D, ad B Z, corpus ſubdupla probat ſuppoſitionẽ, & inquit. Quippe cum ab infinito quantumuis auferri cõtingat, & ita poſſum extrahere corpus duplum ad primũ & triplũ, & quadruplũ. & ſic in infinitum, ſit igitur BD, corpus ſubduplum ad B Z Hæc eſt tertia ſuppoſitio.

Figura oſtendens corpus mobile motu recto infinitum, conſequi grauitatem uel leuitatem infinitam.

Infinitum corpus.

Grauitas. eſt uerbum ſup; lectã. *Si igitur magnitudines grauitatibus proportionem habeant, ita vt minor grauitas magnitudinis ſit minoris, & maior etiam ſit maioris, æqualis erit profecto finiti ac infiniti grauitas.*

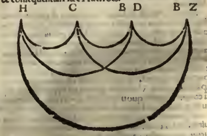
His ſuppoſitis arguit impoſſibile nunc hoc pacto, BZ corpus eſt graue vt octo, vt ex ſuppoſitionibus conſtat quia ad E grauitatem, eius grauitas eſt dupla, A B, corpus etiam eſt graue vt octo, vt ſupponebatur, igitur corpus finitum & corpus infinitum erunt æqualis grauitatis.

Sylli. Vnde ſyllogiſmus poteſt ſic componi, qualis eſt proportio corporis ad corpus in quantitate, talis eſt proportio corporis ad corpus in grauitate. Sed corporis B Z, ad corpus B D, eſt proportio dupla in quantitate, igitur grauitatis B Z, corporis ad grauitatem B D corporis eſt ꝓportio dupla. Sed ponebatur grauitas corporis B D, vt quatuor, igitur grauitatis B Z erit vt octo. Sed corporis infiniti, A B erat grauitas vt octo, igitur finiti corporis, videlicet B Z. infiniti videlicet A B grauitas eſt æqualis, & hoc erat abſurdum ſequens ad oppoſitum conſequentis dictæ conditionalis, & ſic conditionalis patet. Inqt. Si igitur magnitudines grauitatibus proportionem habeant, ita vt minor grauitas magnitudinis ſit minoris & maior etiam ſit maioris, quaſi dicat ſi qualis eſt proportio corporis ad corpus quãtitate talis eſt corporis ad corpus in grauitate, æqualis erit profecto finiti ac infiniti grauitas, vt deductum eſt, quare in corpore A B, grauitas non eſt finita, ſed infinita, & ita patet prima cõditionalis. Hæc de ratione prima.

Auerro. vero non aliter literam hanc exponere videt. Inquit enim vult declarare, ꝙ omne corpus graue aut leue infinitum neceſſario habet grauitatem aut leuitatem infinitam & hoc per ſyllogiſmum hypotheticum, qui ſic componitur, ſi corpus quod recto motu mouetur, ſit infinitum, neceſſario habet grauitatem aut leuitatem infinitam. Sed nec grauitas nec leuitas ẽ infinita, igitur nec corpus quod recto motu mouetur eſt infinitum, et addit ſed quia contructio hoc eſt conſequentia, & deſtructio. ſ. conſequentis non ſunt per ſe manifeſtæ, incipit deducere conſequentiam, quæ vocatur continuatio per viam ducentem ad impoſſibile, & demum declarat deſtructionem conſequentis, ecce quod Auerro. non aliter textum hũc exponit, quã nos declarauimus. Deinde ſumit caſum totum per partes, vt nos accepimus, ſumit enim corpus infinitum deſignatum per A B, lineam, ſiue figuram, eius grauitatem per e lineam Præterea ſumit corpus B D E, corpore infinito A G extractum, cuius grauitas ſi H, Item & tertio ſumit aliquod corpus B Z, duplum ad H cuius grauitas ſit dupla ad grauitatem B D, videlicet H, ita vt ſi H ſit vt quatuor, grauitas, B Z vt octo. Hic eſt. caſus, in quo dicit duo primum ꝙ accipit loco grauitatis lineam, quoniam linea eſt diuiſibilis, & ita ſump ſit lineã, vt augeret & diminueret pro neceſſitate rationis. Secundum eſt ꝙ corpus finitum extractum ab infinito vocat partem infiniti, non quia ſit uera pars, ſed quia eſt minor illo, eo modo quo pars eſt minor ſuo toto. Tunc Auerro intendit hanc rationem, grauitas G eſt grauitas totius B A: vel igitur finita uel infinita. Si infinita habetur intentum. Si finita. ſit certo numero determinata utpote ut octo, quia quouis numero denominetur, idem ſequitur Tunc arguit a permutata proportione ſic ſicut ſe habet H ad C ita B D ad B, Nam utrobique eſt proportio ſubdupla. eſt enim H grauitas ad C, ſubdupla, & B D ad B Z, etiam ſubduplum, ut in tertia parte caſus accepit. igitur permutati vt H ad B D, ita C ad b z, ſed H eſt grauitas totius B D, vt quatuor igitur C E grauitas totius b z vt octo, & hæc ponebatur grauitas corporis infiniti A B, igitur corporis finiti & corporis infiniti eadẽ atque æqualis erit grauitas, & ſic patet deſtructio conſequentis & conſequentia. Hæc Auerroes.

Quæ auer. com. 47. Hęc i ꝓceſſ ti figura cõſpicua ſunt. Sylli hypotheticos.

Primũ dcſi Vide ſupra et figurã.

Cõmutata ꝓportio ad iſt ꝓpoſitã

Præterea ſi maioris corporis maior eſt grauitas ipſius I B, maior erit grauitas, quam ipſius Z B. Quare finiti grauitas maior erit quam infiniti. a infinito

Probauit Ariſto. ꝙ corporis infiniti, quod recto mouetur motu. grauitas uel leuitas eſt infinita, quia ſi non; tunc finiti & infiniti corporis grauitas vel leuitas eſſet æqualis. Nunc deducit ad ſecundum impoſſibile, videlicet, ꝙ ſi non, tunc corporis finiti maior erit grauitas grauitate corporis infiniti, ꝙ ſic oſtendit per præcedẽtem deductionem grauitas corporis B Z eſt æqualis grauitati corporis B A infiniti, quia utraq; ut octo, ut deductionẽ.

Modo accipio aliquod corpus maius B Z, quod reſecto ab eodem infinito B A. Nam ab infinito poſſum reſecare quantum volo, cum in maiori corpore maior ſit ſemper grauitas, vt in toto hoc proceſſu eſt ſuppoſitũ, corporis I z, qđ eſt maius corpore B z. proculdubio grauitas erit maior grauitate B z, ſed grauitas B z, eſt æquale grauitati corporis B a infiniti, igitur grauitas corporis, I z, erit maior grauitate corporis infiniti B A qđ erat ſm impoſſe Inquit. Præterea ſi maioris corporis maior eſt grauitas, vt generatim in toto proceſſu eſt ſupponendum, ipſius I z corporis, quod eſt maius z b extracti ab infinito A B grauitas maior erit grauitate corporis. z B. Sed ſupple grauitas corporis z B eſt æqualis grauitati corporis infiniti A B. Quare finiti grauitas maior erit grauitate infiniti, hoc eſt abſurdum ſecundum.

Et etiam inęqualium magnitudinum eadẽ erit grauitas, quippe cum inæquale finito ſit infinitum.

Tertium impoſſibile eſt infiniti non ſit infinita grauitas, ꝙ videlicet inæqualium corporum grauitas ſit eadẽ Nam grauitas A B, & grauitas z B eſt eadem atq; ęqualis. vt deductum eſt, conſtat autem infinitum finito eſſe inæquale Inquit. Et etiam inæqualium magnitudinum eadem erit grauitas vtpote A B corporis infiniti, & z B, corporis finiti, quorum conſtat grauitatem eſſe vt octo, vt deductum eſt.

Qui Auer. 47. Quare ſecunda impoſſ. Animaduerſione dignum Auerro. hæc duo ultima abſurda nõ enumerare diuerſa a primo, propterea unã rationem tantum fecit Auerro. de toto textu, quod arbitror eueniſſe propter malas quas habebat translationes.

Simplicius vero & Expoſitor in textu toto notauerũt tria abſurda, quæ omnia fulciuntur hoc fundamento, videlicet quod ſemper in maiore quãto vis atque grauitas uel leuitas eſt maior ut ſenſu conſtat, & cõmento ſequenti dilucidabitur. Sic igitur ſi corporis infiniti grauitas nõ eſſet infinita, ſequitur primo ꝙ corporis finiti grauitas eſſet æqualis grauitati corporis infiniti, & ſecundo ꝙ etiam eſſet maior, & tertio ꝙ inæqualium corporum grauitas eſſet æqualis ecce ꝗ tria ſunt abſurda, quorum deductio patet ex eo quia maioris corporis maior eſt vis. Sed

Dubiũ. occurres & optime, quia in ratione uidetur petitio principii, quia qui diceret corporis infiniti grauitatem non eſſe infinitam diceret maioris corporis non eſſe grauitatem maiorem. Immo uidetur aſſumptum & intentum æque

ſolutio. ignotum. Fortaſſe diceret Ari. ꝙ maioris corporis maiorem eſſe virtutem conſtat ſenſu, quia per ſenſum tactus iudicamus & uiſus maiorem terram grauiorem eſſe minore, at infiniti grauitatem eſſe infinitam non conſtat ſenſu, quia infinitum cum non ſit, non patet ſenſibus, & ita ſenſu minime conſtat grauitatem infiniti eſſe infinitam. Recte igitur Ariſt. accepit notius ad deductionem ignotioris, quippe cum quæſitum ſenſibus non ſubiaceat, cõceſſum uero bene ſenſibus patet. Secundo debes ſcire ꝙ Auerro. cõmen. 48. exponens literam ſuæ tranſlationis vult ꝙ Ariſt. epiloget impoſſibilia, quæ fuerunt duo primum, videlicet ꝙ corpus infinitum quod mouetur motu recto, ſi eſſet grauitatis finitæ tunc corpus finitum ab illo reſciſſum eſſet æqualiter & eiuſdem grauitatis cũ eo. Secundum ꝙ corpus etiam ab eodem reſciſſum eſſet maioris grauitatis quam eſſet infinitum a quo reſcinditur quæ impoſſia ſunt deducta, & ita patet ꝙ textus Auerr. quæ incipit { reuertamur etiam } nõ corrñdet textui græco qui incipit ſecundum translationem Simp & S. Tho. { nihil autem differt } quare non multum eſt confidendũ Auerro. in expoſitione uerborum Ariſto. ut latini confidunt, cum perſæpe translationes eius ſint mendoſæ.

Prim ſpſe Scãa. *Differt autem nihil, commenſurabiles, an incommenſurabiles ſint grauitates. Nam & ſi incommenſurabiles ſint eadem erit ratio, vtpote ſi E, menſurans C, ter repetitum exuperet. Nam magnitudines* B D, *tres totæ ſi ſumantur grauitas ipſarum maior erit quã ea quæ eſt in quo* G. *Quare idem erit impoſſibile.*

Grauitas commenſurata intelligitur, quando ſecundũ æquales magnitudinis partes continue æquale grauitas ſumitur. Exemplum, ſit corpus A E, diuiſum in quatuor quartas uidelicet. A B, B C, C D, D E. quarum quælibet ſit grauis ut quatuor, ea eſt commenſurata. Nam æqualium magnitudinum eſt æqua grauitas. Incommenſurata, quando inæquales æqualium magnitudinis partium ſumuntur grauitates. Exemplum, ut corpus F k, diuidatur in quatuor quartas, quarum prima F G, ſit grauis ut quatuor. Secunda G H, ut quinque. Tertia H I, ut ſex. Quarta I K, ut ſeptem, ea eſt incõmenſurata. Nã nõ qualis proportio magnitudinis ad magnitudinem, ea eſt grauitatis unius ad grauitatem alterius et de leuitate ſimiliter dici poteſt His ſuppoſitis, remouet dubitationem, quia accepit E grauitatem menſurare ſecundum aliquem numerum grauitatem G maiorem, hoc uidet falſum, quia non omne minus menſurat maius, quia linea tripalmea non menſurat ſecundum aliquem numerum lineam octipalmeam, cum ſit illius pars incommenſurata, & ita poſſet dici E eſſe partem ipſius G grauitatis incõmenſuratam Ob quam rationem Ariſto. ſuppoſuiſſet falſum, uidelicet ꝙ E per aliquem numerum menſurat G, quoniam ſi eſt illius pars incõmenſurata, per aliquem numerum ſumpta aut excedit, aut exceditur ſemper, ut tria ad octo, ſiue. n. tria ter, ſiue quater ſumantur, nunquam reddunt præciſe octo. Reſpondet Ariſto. primo, & inquit. Differt autem nihil ſupple minorem & maiorem grauitates commenſurabiles, an incommenſurabiles ſint grauitates, differt dico nihil quo ad rationis uim. Nam & ſi incõmenſurabiles, ſint eadem erit ratio, quod declarat, & inquit. Vtpote ſi E menſurans G ter repetitum exuperet C ipſum, ut ſi G eſſet ut 9. & E ut quatuor. Nam magnitudines B D tres totæ ſi ſumantur grauitas earum maior erit ꝗ̃ grauitas quæ eſt in quo G, quia grauitas earum erit ut. 12. & grauitas G, ut. 9. quare idẽ erit impoſſe, qđ aũt idem erit impoſſe declaro, ꝗa grauitas ipſius E quæ eſt ut quatuor ter ducta reddit grauitatem ut. 12. igitur grauitas B D, corporis ter ducta maiorem reddet grauitatem grauitate G corporis infiniti. Sed hæc grauitas maior eſt corporis finiti, quia competit corpori triplo ad B D quod eſt finitum, igitur corpus finitum erit grauius infinito qđ erit ſecundum impoſſe. Primum uero impoſſe ſequitur dẽpto exceſſu, quia illo dempto reddetur æqualis grauitas ipſi G quæ etiam competit corpori finito, quare corpus finitum erit æquæ graue cum corpore infinito, quare ſiue grauitates illæ acceptæ ſint commenſurabiles, ſiue incõmenſurabiles, ſi corpus infinitum ſit graue grauitate finita, ſequitur finitum corpus eſſe grauius infinito, & æque graue illi, ut deductum eſt.

Vide ſupra et figuram.

B poſ.

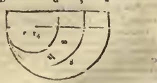
a	b	c	d	e
4	4	4	4	
f	g	h	i	k
4	5	6	7	

Occupatio

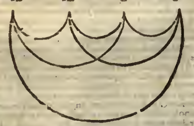
Pręterea etiã cõmenſurabilia contingit ſumerę,

nihil.n.intereſt a grauitate, an a magnitudine initium agatur. Veluti ſi ei in quo G grauitas ſumeretur, commenſurabilis in quo E, & ab infinito ea magnitudo auferatur, quę habet grauitatem in quo E, ceu B D, deinde vt grauitas ad grauitatem B D, ad aliam fiat magnitudinem, vt puta B Z. Contingit.n. vt ſi magnitudo A B, ſit infinita, quantauis magnitudo auferatur ab ea, his.n. ſumptis & magnitudines & grauitates inter ſe commenſurabiles erunt.

1. expõ. Hæc litera licet apud nonnullos primo aſpectu facilis videaꝛ, tamen apud me eſt non leuis, propterea iuniores exponūt eſſe ſecundam dubitationem ſoluendam. Nam ſyllꝰ Ariſt. fuit a commutata proportione, vt uiſum eſt. (Soluenda.)

in quo ſumptū eſt B D, ab ipſa magnitudine infinita A B extractū, cuius grauitas ponebaꝛ E & ſumptū erat B Z cuius grauitas erat H dupla ad E grauitatē primi corpis, ponebatur ꝙ B Z eſſe etiam extractū a corpore infinito A B, & quia dicebatur ab aduerſariis infiniti corporis A B eſſe grauitat finitā, ſupponebatur illam eſſe vt octo. Sic igitur grauitas corporis infiniti eſt vt octo. Rurſus ſupponebatur grauitatem corporis B D, eſſe vt quatuor his ſtantibus arguebatur hoc pacto ſicut ſe habet E ad H ita B D ad B Z. Vtrobiq;.n. eſt ſubdupla proportio, igiꝛ cōmutatim vt, E ad B D, ita H, ad B Z, ſed E eſt totius B D, igitur H eſt totius B Z. Sed E eſt vt quatuor, igiꝛ H eſt vt octo. Sed G grauitas corporis A B infiniti erat vt octo igitur finiti & infiniti grauitas eſt æqualis, ſic igitur patet ſyllogiſmus. Volunt igitur Iuniores ꝙ, dubō ſit hæc cū. (Dubĩ)

in ſyllō eiuſmodi. Ariſtote. inceperit a proportione grauitatum, vtrum potuiſſet incipere a proportione magnitudinum, hoc pacto, videlicet vt B D, ad B Z, ita E H grauitatem, hanc ſoluit Ariſto. vt Iuniores autumant, & dicit quod ſic, & tūc ſic cōponereꝛ ſyllꝰ vt B D, magnitudo ad B Z, magnitudinē, ita E grauitas ad H grauitatē; vtrobiq; .n. ſubdupla eſt ꝑportio, igitur permutatim, vt B D ad E, ita B Z ad H, ſed B D eſt præciſe ipſius E grauitatis; igiꝛ B Z præciſe ipſius H, grauitatis. Sed E eſt vt quatuor, igiꝛ H, eſt vt octo, quare vt prius finiti & infiniti æqualis eſt grauitas, ſic igitur patet ſyllꝰ fieri æqualiter ſiue incipiat a ꝑportione grauitatum ſiue magnitudinū, hæc iuniores. (ſolutio.)

Sed friuola eſt hæc expō, nam tam leuē dubōnem tantus vir Ariſt. nō attigiſſet, nec cōſonat textui, vt videbiꝛ.

E Melius igitur cum Simplicio & expoſitore dicerē Ariſt. hic ſoluere primam dubōnem per ſcdam ſolōnē. erat.n. dubitatio, ꝙ ſyllꝰ nō valebat ſi ſumerentur grauitates nō ꝑportionales. Cui ſoluebat per primā ſolōnē, ꝙ ſic, quia vtrobiq; ſemper ſequebanꝛ eadē impoſſia. Nā ſiue grauitates ſint cōmenſurabiles, ſiue incōmenſurabiles ſemp eadem impoſſia ſequunꝛ vt fuit viſum. Nunc ſoluit ꝑ ſecundā ſolōnem ꝙ ſyllꝰ uidelicet quia vtebaꝛ grauibus ꝑportionalibus, atque cōmenſuratis, ut per exemplū oſtēdit, & ita uult illū ualere, ſaltē ſupponēdo grauitates eē cōmēſurabiles nō ſimpliciter, igiꝛ ſunt duæ ſolutiones, prima, ꝙ ſyllꝰ ſimpliciter ualet quouis mō ſumanꝛ grauitates ſiue cōmenſurabiles ſiue incōmenſurabiles. Scda, ꝙ ualet uidelicet in caſu uidelicet ſi ſumanꝛ grauitates cōmenſurabiles, & hoc oſtēdit. demſ̄at.n. in ſyllō eſſe ſumptas grauitates cōmenſurabiles, & inquit. Præterea etiā cōmenſurabilia uidelicet & magnitudines & grauitates cōtingit ſumere in dicto ſyllō, & ſic ſecunda ſolō eſt ꝙ dubitatio illa ſupponit falſum, uidelicet ꝙ grauitates acceptę in ſyllō ſint incōmenſurabiles. Nā acceptæ ſunt in dicto ſyllogiſ (Cōfutatio .1. expō.) (1. ſolutio.) (Suppoſitio falſa uide ſi quã hanc ſim.)

F mo cōmenſurabiles, quia dixerat eſſe accepta cōmenſurabilia in quo uerbo quis poteſt intelligere & corpora et grauitates, quaſi rn̄dendo dicit poſſe intelligi de utriſque cuius rōne addit. & inquit. Nihil.n. intereſſe a grauitate, an a magnitudine initiū agaꝛ & ſic poteſt ſyllꝰ eſſe fundatus tā in corpibus ꝙ grauitatibus mō cōmenſurabilia ſumantur, & hoc verbū male intellm mouit iuniores ad ex pōnem illā, ꝑſequitur tn̄ declarare ꝙ in ſyllō ſumptæ ſint grauitates cōmenſurabiles, & inquit. Velut ſi ei in quo G quæ eſt grauitas corporis infiniti A B, grauitas ſumeretur cōmenſurabilis in quo E, quæ eſſet ſubdupla ad G, dico E ſupponendo illā eſſe extractā a corpore A B & eſſe corporis B D, extracti ab A B corpore infinito, & hoc inquit & ab infinito, uidelicet A B ea magnitudo auferatur quę habet grauitatē in quo E, ceu B D. Deinde ſit eadem ꝑportio grauitatis E, ad aliam grauitatē uidelicet H, ut B D, cuius eſt E, grauitas, ad aliam magnitudinem quę de nouo fiat & extrahatur a corpore infinito A B ut puta B Z, & qđ H Z, ſit magnitudo extrahibilis ab ipſo A B ꝓ

G bat quia contingit ſi magnitudo A B ſit infinita, q̄tauis magnitudo auferatur ab ea, & ita poteſt auferri ab ea B Z. Tunc oſtendit ſolutionē & inquit, his.n. ſumptis, & magnitudines & grauitates iter ſe cōmenſurabiles ſunt. Nā E. eſt ipſi H, grauitati cōmenſurabile & B D, corpus ipſi B Z, corpori eſt cōmenſurabile. Quare dubō ſupponit falſum, videlicet ꝙ grauitates ſint incōmenſurabiles. Nam per hęc demonſtratū eſt grauitates & corpora eſſe cōmenſurabilia, & ſi diceres ꝙ aduerſarius uult illa eſſe incommenſurabilia, ad hoc ſeruit ſolutio prima, ꝙ quouis modo ſumantur grauitates & corpora, ſemper ſequuntur eadem impoſſibilia, videlicet ꝙ finitum & infinitum ſint æque grauia, & ꝙ finitum ſit infinito grauius, ut uiſum eſt in prima ſolutione. Rectæ igitur. S. Tho. expoſuit ꝙ hic ſoluat ſcda ſolutione Ariſt. dictā dubōnē. Ex his poteſt dari tertia expoſitio, ꝙ uidelicet Ariſtote. remoueat aliam dubitationem, nam accepit grauitates cōmenſurabiles, & non meminit corporum, ideo poteſt du

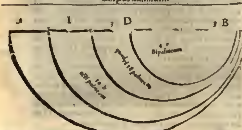
H bitari utrum uelit in dicto ſyllogiſmo quod etiam corpora, quorum ſunt dictæ grauitates commenſurabiles, ſint cōmenſurabilia, & demōſtrauit in hoc textu ꝙ licet ſuppoſuit grauitates eſſe cōmenſurabiles, tamen idē eſt ſupponendū de corporibus, propterea cōcludendo inquit. His enim ſumptis & magnitudines & grauitates inter ſe cōmenſurabiles erunt, & tunc illa particula enim legatur illatiue, ac ſi dicat, igitur. Tu uero conſidera. Auerro, uero in his textibus nihil habet, nam tranſlationes com. 49. correſpondet tranſlationibus græcis quas Expoſitor exponit. cō. 50. propterea quæ dicit digna annotatione in expoſitione proximi textus narrabimus.

Inſuper etiam nihil ad demonſtrationem refert ſimilaris grauitate ipſa magnitudo; et grauitate diſſi-

milaris ſit, quippe cum ab infinito ipſo tot quotuis ęqui libra corpora ipſi B D ſumere ſit aut auferendo aut addendo.

Remouet hic ſecundã vel tertiã dubõnẽ. Nã in demõſtratione ſuppoſuerat magnitudines ꝓportionales grauitatibus, mõ hoc nõ eſt vlr verũ, nõ.n. illa ꝓpõ in maiore q̃nto eſt maior virtus, ẽ vlr vera, ſed ſolũ in corꝑe ſilari, qđ eſt ſiliũ ꝑtiũ ꝑ totũ. Cũ.n.ꝑ totũ ſilare ſit, & grauitatis ſilis vndiq;, neceſſe ẽ in maiori q̃to atq; ꝑte maiori maiorẽ virtutẽ atq; grauitatẽ eẽ. at in corꝑe diſſimilari qđ ꝑtiũ ẽ diſſimiliũ nõ neceſſe ẽ in ꝑte maiori eſſe grauitatẽ maiorẽ. Verbi cã, ſit vnũ miſtum cuiꝰ prima pars bipalmea ſit terracea a p̃dñio, ſcđa a p̃dñio ſit quadripalmea. & aquea tertia octipalmea ſit aerea quarta 16. palmorũ ſit ignea a p̃dñio. patet ꝙ in minore parte eſt maior grauitas, vtpote in prima parte bipalmea & ſic cõſequẽter, quare vr̃ ꝙ ꝓpoſitio aſſumpta in demõſtratione ſit ſolũ vera ſupponendo corpus A B. infinitũ eſſe ſimilare, et ſic demonſtratio non erit vlis, ſed particularis. Hæc eſt dubitatio.

Corpus infinitum.

Rñdet ꝙ nihil ad demonſtrationẽ refert ſilaris grauitate ipſa magnitudo infinita A B ſit vel grauitate diſſimilaris. Nam ſemper ſequuntur eadem impoſſia, videlicet ꝙ finitũ ſit æquilibrũ infinito, & ꝙ grauius, & qđ iequanẽ eadẽ impoſſia, oñdit per hoc, qa ab infinito A B poſſum ſumere ſemper æquilibra corpora ipſi BD, quæ licet ſint magnitudine deſimilaria, tn̄ pon dere erunt ſimilaria. verbi cã, ſit pars B D bipalmea, & grauis vt duo, poſſum ſumere ab ipſa infinita magnitudine A B aliud corpus in duplo grauiꝰ ipſo B D ſiue ſit in duplo maius, ſiue in triplo ſiue in quadruplo, ſiue quouis mõ ac ꝓportione maius, ſufficit.n. mihi, vt ſit in duplo grauius & ſic ſm̃ corpus erit B Z. in duplo grauius B D corpore, & pari rõne poſſum ſumere corpus B. I in duplo grauius ad B Z & quadruplo ad B D ſiue B I ſit in duplo maius B Z, ipſo ſiue in quauis proportione, ſufficit enim mihi vt ſit in duplo grauius ipſo BZ & in quadruplo ad B D. Qua rõne erit B I graue vt octo, & ſic finitum erit æquilibrum ipſi infinito, & per idẽ poteſt deduci ꝙ erit grauius eodem. Quare ſiue infinitum ſit grauitate ſilare, ſiue diſſimilare, ſemꝑ eadem ſequunẽ impoſſia. Inquit inſuper etiã nihil ad demr̃onem refert ſimilaris grauitate ipſa magnitudo infinita A B ſit, ſiue grauitate diſſimilaris nam ſemꝑ, ſequunẽ eadem abſurda, & hoc declarat, & inquit. quippe cũ ab infinito ipſo tot quotuis corpa ęquilibra ipſi B D partim ſumere ſit, aut auferendo aut addendo in magnitudine. Nã ſi in minori parte eſt grauitas minor, ſumas ab ipſa A B, magnitudine continuo corpora minora, & ſic procedas auferẽdo Sin autẽ in maiore eſt maior grauitas, ꝓcedas addendo. ſiue ſeruetur proportio in magnitudinibus ſiue non, ſufficit.n. ſeruare proportionem in grauitatibus, & cã eſt quia ab infinito, ex quo eſt infinitũ, poſſumus extrahere, vt quot volumus corpora, quare qualecunq; ſit A B infinitum, ſi ſit grauitatis finitæ, vtputa, vt octo vel alio numero ſtabilitum ſemper ſequitur corpus A finitum eſſe ſibi æquilibrũ, & maius vt deductum eſt.

Quare ex his quę modo diximus patet corporis infiniti grauitatem finitam non eſſe, erit igitur infinita. Quod ſi hoc eſſe non poteſt, nec infinitum etiam aliquod corpus eſſe poterit.

Excluſis obiectionibus, nunc Ariſtoteles epilogat rõnem. erat enim ratio ſi aliquod corpus quod mouetẽ recto motu, eſſet infinitũ grauitas aut leuitas eſſet infinita. Sed probatum erat grauitatem vel leuitatem non eſſe infinitam, igitur nec corpus aliquod, quod recto motu mouetur, eſſe poterit infinitum. & hoc inquit, quare ex his, quæ modo diximus, patet corporis infiniti grauitatem finitam, non eſſe propterea infert, erit igitur infinita. Tũc vltra cõcludit, quod ſi hoc, ideſt grauitas infinita eſſe non poteſt, vt ſtatim deducetur proximo textu, nec infinitũ etiam aliquod corpus, quod moueretur motu recto, eſſe poterit, & ſic patet ratio. Auerroes com̃ 49. cuius textus reſpondet tranſlationibus expoſitoris s. Tho. eodem modo hunc locum interpretatur. Verum parte illa, põt

B intelligi q. ſi partes, induit ſecundam expoſitionem. vbi debes ſcire ꝙ ſylls Ariſt. fuit, ſic ſe habet, E grauitas ad H grauitatem, ita B D, corpus, ad B Z, corpus. Nã vtrobique eſt ſubdupla proportio & arguatur vt prius. Modo dubitatio eſt ꝙ illa propoſitio maior eſt vera ſupponendo corpus A B ex quo ſunt diuiſa illa duo corpora B D & BZ, eſſe ſimilare ſuis in partibus, tam in ratione corporis, q̃ in ratione potentiæ atque grauitatis. Vbi vero partes eius ſint diſſimilares q. diuerſarum rationũ non eſt verum ꝙ ſicut ſe habet E ad H, ita B D ad BZ, qa ſtat E eſſe ſubduplã grauitatem ad H, & tamen B D non erit ſubduplum ad BZ, eo quia in maiore parte non ſemper eſt maior potentia. niſi quando ſunt partes eiuſdem rationis. Dupliciter ſoluit Auer vt mihi uidetur, vno modo ꝙ ſyllogiſmus ualet cum uſu illius maioris, & tunc debet intelligi maior in ratione partium & corporis generica,

C hoc pacto, ſicut ſe habet E ad H, ita ſm̃ rationem corporis B D, ad B Z. Nam licet ſm̃ rõnẽ huiꝰ uel illius corporis in ſpecie non ſit conſimilis proportio, tñ ſm̃ rõnẽ corporis in eo ꝙ corpus, eſt ſimilis ratio atque ꝓportio, põt enim B D ſpecie differre ab ipſo BZ, quæ tamen in ratione corporis erunt eiuſdem rationis quare ut ſic põt intelligi cõſimilis ꝓportio quare vt E eſt totius B D, ſic H, eſt totius B Z. Vel aliter intelligo Auer. & melius, ꝙ põt fieri ſylls cum vſu illius maioris, ſed debet maior ſic intelligi, ſicut ſe habet E ad H, ita B D, ad BZ, non quidẽ ſm̃ ꝓportionẽ alicuius numeri & quantitatis, ſed ſm̃ rõnem potentiæ. Nã vt E eſt ſubduplæ potentiæ ad H, ita B D, eſt ſubduplæ potentiæ ad B Z, quare maior eſt vera, ꝙ vt E eſt ſubduplæ potentiæ ad H, ita B D, eſt ſubduplæ potentiæ ad B Z, & ſic maior habet locum de ꝓportione potentiarum, & non de proportione quanti, & tunc cõple ſyllm, ſed E eſt totius BD, igitur H eſt totius B Z ſed H eſt grauitas potentiæ ut octo, ut ſuppoſuimus igitur B Z

D eſt graue potentiæ ut octo & æquale erat A B, quare ut prius finitũ erit æquipotẽs infinito. Hæc eſt prima Auer. expõ, v3, ꝙ ſylls valet cũ uſu illius maioris. Scđa eſt ꝙ põt aliter intelligi, ut v3 ſylls ualeat ſine uſu illius maioris, & tũc erit ſylls B D, eſt graue ut duo, & tũc ab A B corꝑe extraho aliud corpꝰ, qđ ſit graue ut 4. ſiue ſit in rõne corporis duplũ ad B D, ſiue triplũ, ſiue in quauis ꝓportione mõ ſit in duplo grauius, & accipio tertiũ corpus qđ ſit in duplo grauiꝰ ſcđo, et in quadruplo grauius primo & hoc ſiue ſit in duplo in rõne corꝑis, ſiue in quauis ꝓportiõe, caſus iſte patet qa ex quo A B eſt infinitũ corpꝰ, poſſum extrahere ab eo tot quot uolo corpa, ſiue addẽdo alteri, ſiue diminuẽdo. Quo ĩ caſu reſecauero ab A B tot corpa, ꝑ quot ꝑ additionẽ deueniã ad corpꝰ ęqlibrũ ipſi A B infinito, & ita hr̃ ipoſſe ut priꝰ ſyllogizetẽ, igr̃ ſine uſu ꝓpõnis p̃dictæ, q̃ erat maior corpꝰ B I ẽ graue ut octo, ut ꝑ ea

ſum ꝓbatū ē. Corp⁹ B I eſt finitū. igr̄ ī. 3 figura corp⁹ finitū eſt graue vt octo, ſed talr̄ graue erat A B. igr̄ infinitū & infinitū erūt æglibra, & ſic hr̄ ſyll'ſ ſine vſu dictæ ꝓpōnis & p aūs ceſſat dubiū. Hæc Auer. Scd occurres, nā id ad qd̄ deducit Ariſt. eſt falſum, vt ꝙ finitū ſit æglibrū infinito, & id qd̄ aſſumit ad illius illationē, eſt ēt falſum, ſumit. n. tot corpa poſſe ab A B, infinito ſeparare, qd̄ p additionē deueniſ ad vnū ſinē æglibrū ipſi A B. Mō hoc ēt eſt falſum qa nemo actu ſepauit tot corpa ab infinito & ita de ineſſe qd̄ aſſumiſ ē falſum. quare ad deductionē falſi Ariſt. accepiſſet falſum & ſic nō eēt bonus ſyll's, nā ex falſis nō eſt incōueniens ſeq̄ falſum. Soluit Auer. & inqt & hæc demſ̄atio fundata eſt in prioribus analyticis. ſ. lib.

Scđo Auer.

prio, ibi. n. dictū eſt ꝙ falſum impoſe nūq̄ ſequiſ ex falſo poſi mō, qd̄ Ariſt. accepit eſt de ineſſe falſum tñ de poſſi ē verū, qa de poſi ab A B infinito extrahi pñt tot, quot vis corpa, & ſic optime more boni prioriſtici ſyllogizauit. ſyllogizeſ igiſ hoc pacto. ſ. A B eſt graue vt octo, ſed ab A B poſſum p reſecationē diuidere B I graue ut octo igiſ aliqđ finitū ē æglibrū infinito Cōſequēs eſt falſum ipoſe & igiſ aūs eiꝰ falſum impoſe, qa p regulā prioriſticā, falſum impoſe nūq̄ ſequiſ niſi ex falſo impoſi, aūs itaq̄ eſt falſum impoſe et nō ꝓ ſcđa pte, qa licet illa de ineſſe ſit falſa, tñ eſt uera de poſi, igiſ ꝓ prima pte quare falſum & impoſe eſt A B infinitū eſſe graue ut octo, & ita opꝫ dicere A B eſſe grauitatis infinitæ. Hæc Auer. & optime.

Quæſtio. An in maiore corpore maior uirt⁹ exiſtat.

Circa finē huius demſ̄ationis ſolet dubitari, vtrū in maiore corpe ſit virtus maior, & vē ꝙ nō, qa poſe eſt ignē maiorē eſſe minoris virtutis igne minore, vtpote ſi ignis maior ſit rarior, nā tūc eſt minus actiuus. Scđo parua terra eſt grauis vt octo, & magna gleba etiā ut octo, igitur in maiore q̄tō nō eſt maior virtus. Tertio, paruū plūbū eſt grauius magno ligno, igitur non in maiore q̄tō eſt uirtus maior. Quarta, ſit aliquod totum diſſimilare ut aīal, patet ꝙ aliqua pars minor erit grauior vt parua pars oſſis magna parte ſpūs grauior eſt Quinto ſit unū corpus ſimilare difformiter graue, utpote, cuius prima pars pedalis ſit grauis ut octo, & dupla ad illā, vt quatuor, & quadrupla ad illā ut duo et octupla ad illā ut vnū, patet ꝙ in minore quāto eſt maior virtus, & tñ eſt corpus ſimilare, cui⁹ ptes ſunt eiuſdē ſpēi. Sexto ſit plūbū bipedale latæ figuræ, & plūbū pedale ſagittalis figuræ, patet ꝙ pedale eſt grauius, quia citius deſcenderet. Septimo, certū eſt grauitatem ut octo eſſe diuiſibile infinitū per partes ꝓportionales minoribus terminatis uerſus finē, quia in duas medietates & in duas medietates alterius medietatis, & ſic in infinitum. nam omne quantū eſt diuiſibile in infinitū per partes ꝓportionales, tunc accipio corpus infinitū cuius pedalia ſint mō infinita, & uolo ꝙ in primo pedali ſit prima medietas grauitatis, & in ſecundo ſit ſecunda ſubdupla ad primā, & in tertio ſit tertia ſubdupla ad ſecūdā, & ſic in infinitum, patet ꝙ tota grauitas in

Solutio. I. conditio Secunda.

toto tali corpore eſt finita, qa ut octo, & tñ corpus eſt infinitum, in quo ipſa extenditur, igitur poſe eſt eē corpus ſimplex infinitū, cuius uirtus ſit finita. Præterea octauo argui pōt, quia ſi eſſet infinitum graue non eſſet niſi graue ut octo, ut omnes calculatores tenent. Hæc qō ꝙ illa ꝓpoſitio intelligitur uera nouem conditionibus limitata prima de uirtute materiali, propter quā cōditionē nō eſt in maiore parte hoīs maior uirtus intellectiua. Secunda cæteris paribus ex parte raritatis & dēſitatis qua tollitur argumentū primū, quia paruus ignis pōt eſſe actiuior ꝓpter maiorē denſitatem. Tertia intelligitur cæteris pari-

Tertia.

bus ex parte intenſionis & remiſſionis, utpote ſi tota latitudo grauitatis gradualis ſit in toto, & in qualibet parte, propter quā conditionē tollitur argumentum quintum & ſeptimum, nō. n. in difformiter graui oportet in maiore quāto eſſe maiorem uirtutem & in minori minorem.

Quinta.

Quinta intelligitur cæteris paribus ex parte figuræ, & ꝓpter hanc ceſſat ſextum argumentū. nā paruum plumbum pōt uelocius deſcendere ꝓpter diſpoſitionem figu-

Sexta.

ræ, nō aūt propter intenſionem formæ. Sexta intelligitur ꝓpoſitio de multitudine formæ, & non de graduali menſura, & per hanc ceſſat ratio ſecunda, quia licet parua terra ſit grauis ut octo, ueluti magna, nō tñ eſt æquilibra ſm̄ multitudinē formæ. Ceſſat etiam octaua ratio, quia licet finitum ſit æque graue intenſiue, ſicut infinitū, non tamen æquilibrum. Septima intelligitur cōparatione facta inter corpora eiuſdem ſpeciei: ꝓpter quod ceſſat tertia ratio: nā plumbū & lignū differunt ſpecie, & ꝓpterea non oportet alterum altero eſſe grauius Octaua intelligiſ

Octaua.

qñ totū eſt ſimilare, & eiuſdem ſpeciei in partibus, ꝓpter quod ceſſat quartum argumentū. aīal. n. eſt totum diſſimilare, ut conſtat, quare non oportet in maiore parte eſſe maiorem uirtutem. Differt autem hæc octaua conditio parum a ſeptima, niſi quia ſeptima loquitur generaliter, ſiue cōparabilia ſint partes alicuius totius, ſiue nō. Octaua uero loquitur qñ cōparabilia ſunt partes alicui⁹ totius Tñ una limitatio eſt, ut cōparabilia ſint eiuſdem ſpeciei.

Nona.

Nona propoſitio intelligitur ſm̄ conſiderationē naturalē, & propter hanc tolliſ. 7 ratio, quæ etiam ablata eſt per tertiā conditionē, illa. n. ꝓcedit ex imaginatione Mathematicorum, qui diuidūt quāta in infinitum. at ſm̄ cōſiderationem naturalem deueniēdū eſt ad minimū, & ad maximū, & ſic nec grauitas pōt diuidi in infinitum, nec eſt dabile corpus infinitū, in quo grauitas illa eſſet extenſibilis, ſm̄ n. naturalē rōnem ſtabilita ſunt utraq̄, ut dicit Auerroes ubiq̄. Sic igitur patet intellectus ꝓpōnis, & ꝙ in pluribus caſibus eſt falſa, quā vera. Et hīc ulterius patet (ut recte Auerroes dixit) ꝙ demonſtratio Ariſtotelis habet locum per uſum huius propoſitionis & ſine uſu huius propoſitionis per uſum quidem huius propoſitionis habet locum, ſupponendo corpus quod mouetur motu recto eſſe ſimplex, & cæteris paribus, & limitatum per nouē conditiones, ut dixi, ſine uſu uero talis propōnis patet demōſtratio per regulam prioriſticam, ut dixit Auer. de quo ſupra Hæc de propoſitione.

G *Quod uero grauitatem eſſe aliquod infinitum impoſſibile ſit, ex his perſpicuum eſt. Si enim tanta grauitas per tantum ſpatium in hoc tempore mouetur tanta & adhuc in minore tempore mouebitur.*

Spatiū eſt motū ſuppletum. Hæc particula. In minore tpe I uirtus ſuppleta. Intentio.

Nūc ꝓbat minorē, erat n. Syll's, ſi aliquod corpus qđ recto ferē motu eſt infinitum grauitas uel leuitas erit infinita. Hæc fuit maior & ꝓbata eſt, ꝑ hoc, qa corpis infiniti grauitas finita eſſe nō pōt. ſed grauitas infinita eē nō pōt alicuius corporis hæc eſt minor, & deſtructio conſequentis, & hāc nūc intēdit ꝓbare, qua ꝓbata, infert. igiſ nullū corpus, quod recto fertur motu, poterit eſſe infinitū. eſt igiſ intentio capituli ꝓbare minorē ſylli, videlicet nullius corpis grauitatē infinitā poſſe eſſe, & hoc ꝓponit & inqt. Qđ uero grauitatē eſſe aliqđ in rerū natura infinitū, ipoſe ſit, ex his q̄ nunc dicemus pſpicuū erit. Hæc eſt intentio capituli. Deinde ꝓbat ꝓpoſitū, & more boni geometræ, p̄mittit ſuppōnes tres, quarū prima eſt, ꝙ ſi tanta grauitas, uerbi cā ut duo, mouet per tm̄ ſpatium, uel moueret aliqđ mobile p tm̄ ſpatiū, uerbi cā, pedale in hoc tpe, utpote in hora, tanta grauitas & adhuc. i. tanta

I. ſuppō.

Verborum cōſideratio.

B et adhuc maior illa, uidelicet ut quatuor mouetur uel moueret idē mobile in eodē ſpatio pedali in minori tēpore, utpote in dimidio illius horæ, eſt igitur prima ſuppō, ſi aliqua grauitas certæ mēſuræ moueret aliquod mobile in certo dato ſpatio, & ī certo dato tpe maior uirtus moueret idem mobile ſuper eodē ſpatio in minore tpe. Hæc ꝓbata fuit. 7. phyſicæ auſcultationis. per hoc, qa quanto uirtus motiua eſt fortior, tāto eius mobile mouet uelocius quare tāto in minore tpe mouebit. Quo uero ad uerba græca attinet. Mouetur, græce eſt κινεῖται in tranſlationibus uero, quas Expoſitor exponit, legiſ uerbum illud Mouet, & utrūq̄ eſt bonū, qa uirtus materialis in mouēdo moueſ per regulā Ariſt. in. 8 phyſicæ auſcultationis. Immaterialis uero mouet, & mouetur, quia igitur grauitas ē uirt⁹ motiua materialis, i mouēdo neceſſario moueſ

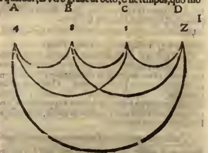
& ita vtroque modo verbum græcum [Greek] poteſt ad nos venire.

Atq; quã rõnem habẽt grauitates, eã mõ contrario tpa hẽbunt ueluti ſi dimidia grauitas hoc in tpe moueretur dupla in dimidio illius mouebitur.

Secũda ſuppõ qualis ꝓportio eſt grauitatũ mouentiũ talis mõ cõtrario eſt tẽporũ, verbi cã, ſi ſemipedale grauitatis moueret A mobile in hora, pedale grauitatis mouebit in medietate horæ. Sequitur aũt hæc ſcđa ſuppõ ex prima, nam ſi maior grauitas mouet in minore tẽpore, ſequitur, ꝙ qualis eſt ꝓportio grauitatũ mouẽtiũ, talis mõ contrario erit proportio temporum, vt correſpondenter per augmentum grauitatis in proportione, ſit proportionalis temporum diminutio.

Preterea finita grauitas omnem finitam intercapedinem finito quodam in tempore tranſit.

Tertia ſuppoſitio finita grauitas omnẽ finitã intercapedinẽ atq; diſtantiã finito quodã tpe tranſit. Hęc tertia ſuppõ deducta eſt. 6. phyſi. auſcult. vbi ꝓbatũ eſt virtutẽ, ſpatiũ, & tp̃s ſeſe conſequi quo ad rationem finiti, infinitiue. Auerroes uero etiã vt nos expoſuimus exponit. Verũ vbi nos in græcis codicibus habemus grauitatẽ, quæ græce eſt [Greek]. Ipſe in ſuis trãslationibus habet graue, qđ quidẽ non eſt valde diſſonum, & tunc iuxta eius trãſlationes prima ſuppõ eſt, ꝙ graue maius in minore tpe moueť, patet, quia uelocius moueť. Scđa ſuppõ, quæ ex hac ſequiť, eſt ꝙ qualis eſt ꝓportio grauitatis ad grauitatẽ, vel grauius ad graue in maioritate, talis eſt tẽporis ad tempus mõ cõtrario in minoritate Nã ſit A graue aliqđ vt quatuor, B vero graue ut octo, C ſit tempus, quo mo

ueť A graue, & ſit hora, dico, ꝙ D erit tp̃s, quo mouebiť B graue, & erit medietas hore, nã qualis eſt ꝓportio ipſi⁹ A grauis ad B graue, talis mõ cõtrario C tpis ad D tp̃s, ipſius. n. A ad B ꝓportio eſt ſubdupla, ipſi⁹ vero C ad D dupla, quare ſi A mouebiť i C tpe, B mouebiť in D tpe. Hęc eſt ſcđa ſuppõ. Tertia eſt graue oẽ finitũ mouebiť finito in ſpatio atq; finito in tpe. aiaduerſiõe dignũ, ꝙ Auer. addit in ſcđa ſuppõne, & vult ꝙ ſm ꝓportionalẽ auctionẽ grauitatis in infinitũ, ſit ꝓportionalis minoratio tpis in infinitũ. verbi cã, ſi A graue augeať ad duplũ B, tp̃s diminueť ad ſubduplũ, & ſi in triplo augeať A, & in triplo diminueť B, tp̃s ſemꝑ reguľr ſm cõtrariã ꝓportionem, mõ ſint cætera paria, ex parte ſpatii, & figuræ, & cæterorum, quæ ſolent addi ad hæc a ſupputatoribus, vt ſexto auſcult. libro deduximus. Sed occurres per dubõnem Albertillæ in q̃ pluribus locis. Sit grauitas vt quatuor A quæ moueat B, reſiſtentiam vt tria in certo dato ſpatio vtpote octipedo, & in certo dato tempore, q̃ ſit hora, & uolo qđ A dupleť & fiat graue ut octo, q̃ro utrum B reſiſtẽtiã ut tria mouebit in ſubduplo tpe utpote in dimidio horæ ſuper eodem ſpatio, & videtur quod nõ, qa octo ad tria eſt ꝓportio maior quã dupla. Nam octo cõtinẽt tria bis, et vltra adhuc continent illius totius, duo igiť mouebit B reſiſtentiam magis q̃ in ſubduplo tpis & tñ graue vt octo eſt duplũ ad graue ut quatuor igitur ꝓportionali auctioni grauitatis nõ correſpõdet ꝓportionalis diminutio tpis: qppe cũ graue ſit auctũ ad duplũ, et tp̃s nõ ſit diminutũ ad duplũ ſed ad magis q̃ ad duplũ. Hãc dubõnẽ in 7 phyſi auſcul pertractauimus, ubi diximus Albertillã ꝓpter hãc rõnẽ uoluiſſe ꝓportionẽ uelocitatũ in motibus nõ ſequi ꝓportionẽ potentiarũ motiuarũ ad ſuas reſiſtentias, ſed proportionẽ ꝓportionũ potentiarũ mouentiũ ad ſuas reſiſtẽtias, vtpote ſi A mouet B reſiſtẽs a certa ꝓportione C, mouebit B in duplo velocius ſi eius ꝓportio ad B ſit dupla ad ꝓportionẽ ipſius A ad B, et ſic ꝑ grauitate duplã ꝑipatetici nõ intelligunt qualitatẽ duplã, ſed ꝓportionẽ duplã grauitatis ad illã quã habuit prior grauitas reſpectu eiuſdem reſiſtentiæ. verbi cauſa ſi mouet B ſibi reſiſtens a certa proportione uincendo et ſuperando reſiſtentiã ipſius B, dico ꝙ grauitas dupla ad grauitatẽ A I, grauitas C, cuius ꝓportio ad ꝓportionẽ, qua A ſupat reſiſtentiã B, eſt dupla, mouebit idem B ſup idem ſpatiũ in ſubduplo tpis, igitur proportionalis tpis diminutio ſequitur proportionalem auctionem grauitatis, ideſt proportionalem auctionem proportionum grauitatis ad ſuã reſiſtentiã. Tũc ad propoſitũ licet graue ut octo ſit duplũ ad graue vt quatuor, nõ tñ ꝓportio octo ad tria, erit præciſe dupla ad proportionẽ quatuor ad tria, quare ſi debet tp̃s ſubduplari, debet graue creſcere ad tantũ, vt eius ꝓportio ſit præciſe dupla ad ꝓportionẽ priorẽ, verbi cã, qa prior ꝓportio fuit ſeſqtertia, nã quatuor cõtinẽt tria ſemel, & tertiã, igiť debet creſcere grauitas illa inũ, ut eius ꝓportio ad dictã reſiſtentiã, vt tria, efficiať dupla ſeſquitertia, & tũc in ſubduplo tpe moueret dictã reſiſtentiã

Qñ igitur paripatetici dicunt ad ꝓportionale augmentũ uirtutis ſequi ꝓportionalẽ diminutionẽ tpis debet intelligi ad proportionale augmentum uirtutis, ut proportionalis diminui proportionaliter tempus Hæc tamen lege curioſius in. 7. lib. phyſicæ auſcultationis.

Neceſſe eſt igitur ex his, ſi aliqđ eſt infinita grauitas, moueri ipſam, & nõ moueri. Moueri quidẽ quo tantũ quantũ finita & adhuc. Nõ moueri ãt, quo quidem moueri oportet ſcđm exceſſus ꝓportionabiliter, ſed ecõtrario maior in minori. Infiniti autem ad infinitũ ꝓportio nulla eſt, temporis autẽ minoris ad maius finitũ eſt, ſed in minore ſemper, minimum autem non eſt.

His tribus ſuppõnibus ſtãtibus deducit dictã cõditionalẽ, quæ erat minor & inquit. Neceſſe eſt igitur ex his ſi aliquid eſt finita grauitas, uel ut melius iaceret, ſi aliqđ corpus eſſet infinite graue moueri ipm, & non moueri. verba aũt hæc uidelicet, moueri ipſam, & non moueri codicibus græcis quos habemus, deficiunt, et etiã tranſlationibus noſtris, tñ uerba hæc habet trãslationes aliorũ & expoſitores græci. Illud cõſequens eſt impoſſe ſimpľr, cũ ſit unũ copulatũ, uel una copulatiua facta de partibus cõtradictoriis. Quod quidẽ ſequatur illud moueri, dato ꝙ ipſum infinite graue eſſet, patet ex prima ſuppõne, unde inquit, moueri quidem ſupple ipſum ſi eſſet, ſequitur, qđ dictũ eſt in prima ſuppoſitione, infinitam grauitatẽ moueri tantum quantum finita mouetur, & adhuc uelocius & in minore tpe. Hæc de prima parte. Qđ uero ſequitur ipſam nõ moueri deducit ex aliis duabus ſuppoſitionibus, & inquit nõ moueri aũt ſupple ipſam ſi eſſet ſequitur per duas ſuppoſitiones quas ponit dicens. quo quidẽ moueri oportet maius ſupple ſecũdum exceſſus proportionabiliter, hęc eſt prima, ſed e contrario maior grauitas in minori tempore, hæc eſt ſecunda, ex quibus colligitur ꝙ graue infinitum nõ moueť, quia ubi moueretur, oportet habere certam proportionem ad graue finitum in mouendo. Infiniti autem ad finitum nulla eſt proportio, temporis autẽ minoris ad maius finitum eſt ſupple ꝓportio

Verbũ ita tpe moueť ſupple etc., & uerbum moueť etc.

Auer. com. 51. & 52.

1. ſuppõ.

Bolla.

Tertia Auer.

Dubiũ

Quæ Alber.

Totũ hoc deficit in codicib⁹ uidelicet. Moueri, & nõ moueri nõ moueri ut in aliis trãslationibus legitur Non hoc uerbũ deficit codicibus græcis

Pro portio rõ. Expõ. Quæ uerba, deſunt codicibus græcis.

ſed in minori ſemp. & quia poſſes dicere dari minimum tēpus, quo infinite graue moueret, addidit, minimū autē non eſt. 4. n phyſi. probatum eſt nō dari minimū tēpus.

Obiectio.

Vel verba hæc retulit ad proportionē, quia quis poſſet dicere eſſe minimū in proportionibus, & ita infinitum

Rñſio.

mouet p tps redactū ad minimā proportionē. Rñdet nullā eſſe ꝓportionē minimā. Sic igitur ſi graue infinitū eſſet illud moueretur, quia per primam ſuppōnem moueret quantum mouebatur finitum & adhuc amplius, & non moueretur, quia in tempore ita paruo, quod ad tempus quo moueretur graue finitum, nullam haberet certā proportionem, quod eſt contra naturā motus, omnis n. motus eſt in certo tpe, & cōparabilis alteri motui in velocitate, hæc ex trāſlationibus noſtris facile patent.

Q. ɋ̃auer. com. 52.

Et Auer. exponit hoc mō, vt legēti patet, licet verba cōmenti ſint valde corrupta. Colligitur autē facilius ꝙ ſi graue eſſet infinitum, illud non moueretur, quia vel in tēpore, vel in non tēpore, ut dicit Auer. non eſt dicendum illud moueri in nō tēpore, quia omne quod mouetur, in tempore mouetur, vt. 6 phyſi. auſcult. probatur. nec eſt dicendum illud moueri in tempore, quia cuiuslibet temporis ad quodlibet tēpus eſt quædam proportio, at infiniti grauis ad finitum graue nulla eſt proportio in exceſſibus, et ita dato graui infinito, illud nullatenus moueretur. & hæc Auerro. deductio eſt facillima.

Contra logi.

Ex his ſequitur contra logicos, qui volunt aliquod infinitum moueri in infinitum velociter, & ita in infinito paruo tempore, & & non ſequitur illud moueri in tēpore. nam licet moueatur in infinito paruo tēpore, non propter hoc ſequitur illud moueri in aliquo tempore. Quæ (vt mihi videtur) non ſunt peripatetice dicta. Ariſt. enim vbi ꝗ deſtruens infinitum vſus eſt hac ſuppoſitione, ꝙ ſi ipſum eſſet, in nullo tempore moueretur, & quod in nullo tpe mouetur, non mouetur. Quare hæc non ſunt peripatetice dicta.

Proportione rōne. Quod quidem ſed. Alia.

Neq; ſi eßet, vtilitas vtiq; aliqua eēt. Sumeretur .n. cōtra aliud finitū in eadē ꝓportione, in qua infinitū eēt maius ad alterā. Quare in ęquali tpe ꝑ ęquale infinitū atq; finitū mouerentur, quod quidē eſt impoßibile.

Expoſitio.

Vt dictum eſt Ariſtoteles remouet dubitationem cōtra dicta. nam dici poſſet tale infinitum graue, nec moueri in inſtanti, nec in tempore magno, ſed in tempore minimo. Obiecit contra hunc cauillum primo, quia non datur tale minimum in tēpore. Nunc ſecundo obiicit, ꝙ ſi daretur tale minimum in tempore, nulla eſſet utilitas illius, nā (vt ait) ſumeretur contra aliud finitum graue in eadem proportione ſuperās illud primum ad quod infinitum comparabatur, in qua infinitum graue eſſet maius ſm tale tps quod ponitur minimum ad alterum, ideſt ad illud finitum primo poſitum, & ita illud finitum acceptū vltimo moueretur in eodem minimo tēpore. Verbi cauſa, ſit A grauitas infinita, quę moueat ſupra C ſpatio finito in hora, nā ex quo mouet in minimo tpe, & ita in tpe ſit illud minimū tps hora Sitq; B grauitas finita quę moueatur ſupra ſpatio æquali C in tempore maiori ad illud, vtputa in proportione decupla ad minus, cum ſubiecti ſit proportio finita, & ita tempus ſit decem horarum vel quouis alio numero modo ſit ꝓportionali priori, igitur A in C ſpatio mouebit in hora, B vero in horis vndecim in eodē vel æquali ſpatio, tūc accipio vnū aliud graue, qd ſuperet B in tanta proportione in quāta tps ipſius B, ſuperat tps ipſius A, quibus A & B, mouebant, et ſit D tūc arguitur, qualis eſt ꝓportio tpis ad tps talis eſt velocitas ad velocitatē, ſed tps quo mouet A ſupra C & tps quo mouetur D ſunt in æquali proportione, igitur uelocitates erunt æquales, & ita idem ſpatiū C, vel æqualē æquali velocitate pertranſiretur a graui finito & infinito, qd quidem (vt dicit) eſt impoſſibile. Breuiter igitur tale minimum eſt iutile, quia nō poſſet poni ita paruum, qn per multiplicationē grauitatis finitæ poſſet mouere eo tēpore grauitas finita, vt deductū eſt, & ſic Auer. intelligit.

Q̃ſtouis, qualiſcūq; Diſtātia eſt verbū ſupplētum. Expoſitio.

Adhuc aūt ſi in quātouis tempore, finito tamen mouetur A infinita grauitas, per aliquam finitā diſtantiā neceſſe eſt etiam aliam finitā in eodem ipſo moueri.

Scdo dicet quiſpiā (vt exponit diuus expoſitor) an ſequat illud incōueniēs ī quocūq; tpe ēt nō minimo, quaſi rñdet illud incōueniens ſeq in quocūq; tpe ponamus grauitatem infinitam mouere, ēt nō minimo, ſequit. n. finitā in eodē tpe moueri per eandē finitā, ſupple diſtantiā, poſſumus n. imaginari ſuper finitā grauitatē addi grauitatē ſemper quouſq; mouebitur in tāto tpe ſup tm ſpatiū, vt mouebat infinita. Hæc Expoſitor & Simplic uel fortaſſe dicit hæc ꝓpter ſophiſtas, q̃ tenēt infinitā grauitatē moueri ſuper ſpatiū finitum in q̃touis paruo tpe, & ita non in minimo tpe ꝓpterea replicat Ariſ dicens, adhuc aūt ſi in q̃touis tpe, finito tamen, mouet infinita grauitas per aliquā finitā diſtantiā, neceſſe eſt etiam aliā finitam in eodē ipſo tempore, ſuper eodem etiam ſpatia moueri imaginando finitæ grauitati fieri additionē eo vſque quouſque moueatur in tanto tempore, & tanto ſpatio.

Q̃ſ ſoph.

Debes ſcire aliquos ſophiſtas voluiſſe infinitum moueri in quātouis paruo tempore, finitum autem non in quātouis paruo tempore, ſed in certo dato tempore. Ariſtoteles obiicit, ſi in quantouis paruo tempore mouetur infinitū graue, modo illud tps ſit finitum ſequitur finitum moueri in eodem per eandem diſtantiam. at ſi infinitum mouetur in infinito paruo tēpore, tunc mouebitur in nō tpe Infinitū. n. tēpus paruū eſt nō tēpus. Hæc Ariſt cōtra ſophiſtas.

Cōtra ſophiſticā ſophiſtarum.

Ex his ſequitur nihil eſſe illud ſophiſticū, videlicet, in infinito paruo tpe moueri aliqd, & moueri in tpe. infinito paruo, apud .n. Ariſto. hæc non differunt, nā oē tēpus qd nō eſt determinatū, uel determinabile eſt nō tps ſm Ariſto. quo ſit ut ſuppoſitio, quam dicunt confuſam nulla ſit, vt in noſtris logiculis diximus.

Impoßibile eſt ergo grauitatem infinitam eſſe. Similiter autem & leuitatem eſſe eſt impoßibile.

Expoſitio.

Quaſi epilogat concluſionem, & inquit. Impoſſibile eſt ergo ex his rationibus grauitatem infinitam eſſe, ſimiliter autem etiam impoſſibile eſt leuitatem eſſe infinitam, ut eiſdem rationibus probari poteſt. Quo uero ad verba attinet, in antiquis trāſlationibus habetur, Et corpora infinita grauitatem leuitatēue habere impoſſibile eſt. Fortaſſe hæ verba ſunt extra textum de gloſſa, ſed vtcūque ſint, patet textus concluſio.

Quod quidem igitur infinitum corpus non ſit perſpicuum eſt, & per ea quę particularia ſunt hoc mō ſpeculātibus, & vniuerſaliter conſiderantibus non ſolum ſecūdū rōnes, quę dictæ, ſunt a nobis in his qui de principiis ſunt libris. (Determinatum eſt enim illic de infinito uniuerſaliter prius quo modo eſt, & quo modo non eſt,) ſed etiam nunc alio modo.

Libris de uerbū ad tum.

Expoſitio.

Aliq dicūt Ariſ. hic recapitulare, Expoſitor aūt aīt Ariſ. dixiſſe de ſingulis corpib⁹ nālibus nullū eorū eſſe infinitū vz nec graue, nec leue, nec neutrū, nuncvero cōi rōne idē demſtare, & ita eū nunc ꝓponere ait de quo eſt intentio & vtrūque bn̄ dr̄. Vn̄ inqt, { ꝙ quidē igit infinitum corpus nō ſit perſpicuū eſt, & ꝑ ea q̃ ꝑticularia ſunt hoc mō ſpeculātib⁹. } Particularia hoc ē vel ꝑ ꝑticulares rōnes, uel ꝑ ꝑticularia corpa, q̃a ꝓbauit nec coelū, nec graue uel leue eē īfinitū, & patet ēt vlr cōſiderātibus nō ſolū ſm rōnes, q̃ dictæ ſunt a nobis in his libris, ſupple, qui ſunt de principiis, vt. 3. phyſi. auſcult. (determinatum eſt enim illic de infinito vniuerſaliter prius quo modo eſt, & quo modo non eſt,) ſed etiam nunc alio modo, & ēt ꝑ rōnes vlēs, vt dicemus. ecce quō modo partim recapitulat, & partim proponit ad dicendam intentionem.

Auer.c.54 Auerroes autem in pſenti com uult ꝙ Ariſ recapitulat, & inquit.recapitulat ea quæ dixerat.ſ ꝙ nulla eſt grauitas infinita, & ꝙ eãdem demſonem habet grauitas & leuitas, & ita ſicut non datur grauitas infinita ita nec leuitas propter eandem demſonem. Præterea patet etiã non dari corpus graue aut leue infinitum, ſunt n. duo fundamenta uel duæ propõnes categoricæ ꝑ notam cõditiõis coniunctæ, v3, ſi corpus graue aut leue infinitum eſt grauitas, aut leuitas infinita eſt hoc eſt primum. Secũdum, ſed nec grauitas, nec leuitas infinita eſt, igitur a deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedẽtis patet tertio non dari corpus graue aut leue infinitum. Nam hæc ꝓpõ, quę eſt oppoſitum conſequẽtis. ſi coniungitur hypotheticæ, quæ dicta eſt, uidelicet ꝙ ſi corpus infinitum graue aut leue eſt, grauitas aut leuitas infinita eſt, iam relinquitur oppoſitum antecedentis, uidelicet ꝙ nõ datur Corollariũ corpus infinitum graue aut leue. Ex his infert Auer. ꝙ oĩa corpora mundi ſunt finita, nam corpora ſimplicia tria ſunt, uidelicet graue, leue, & neutrum: quorum omne finitum eſſe patet, & ita oẽ corpus eſt finitum. Infert ẽt ex hoc ꝙ mundus ipſe eſt ſimpliciter finitus. quia conſtat ex ſimplicibus finitis q̃titate & numero. q̃titate quidem, quia oẽ corpus ſimplex eſt finitum, numero uero, Dubitatio. quia corpora ſimplicia ſunt tm̃ tria. Sed mox occurSolutio. res, nam. 1. phyſicæ auſcul. dictum eſt de infinito, & hic, 2. differẽtia etiam igitur vr̃ ſuperfluum. Soluit Ari. & ſoluit Auerroes aſſignans duas dr̃ias inter tractatum de infinito illic & in hoc lib. prima, quia illic demr̃o eſt vl̃is. nam illic declaratur quomodo infinitum eſt. & quomodo non eſt, quia infinitum poteſtate eſt, infinitum actu non eſt. hic uero particularis, quia de cœlo, de graui & leui in particulari. Secunda dr̃ia eſt, quia res demr̃ata eſt vl̃ior illic q̃ hic: nam illic declaratur ſimpl̃r nullum corpus eſſe infinitum cuiuſcunque naturæ ſit. hic autem particulariter de mundo uel elemento, igitur duæ tãtum ſunt dr̃ię. prima ex parte ꝓpõnum uel demſonum, ex quibus demr̃atur nam propõnes, uel demr̃o. 3. libri phyſi. eſt vl̃ior, arguit enim illic ꝙ ſi daretur corpus infinitũ illud non eſſet mobile, qm̃ omnem locum occuparet. Secũda ex parte rei demr̃atæ, nam illic agitur vl̃r q, nullum corpus eſt infinitum: hic uero de mundo uel elẽto. & ſic tractatus iſte Prima dub. non ſuperfluit. Sed Auerroes vr̃ ſibi contrarius, nam .3. phy. com. 48. & .49. ait demſonem. 3. phy. eſſe nõ ſm̃ ſimpliciter vl̃em, ſed ſm̃ apparentiam, quia illic nondum apparebat numerus omnium corporum, quia nõdum patebat dari corpus neutrum, com. uero. 49. inquit, & hoc ſignificat perſcrutatio eius, hic eſt de hac nã, qm̃ non apparuit hic aliam nãm eſſe, & ſic vr̃ Auer. ſibi contrarius. Põt dici demſonem tertij dici vl̃em, non per affirmatio Reſponſio nem de omnibus corporibus, quia cum illic nõ erat notus numerus corporum, non poterat ſciri de oĩbus nullum illorum eſſe infinitum, hic uero ait illam eſſe vl̃em ꝑ indr̃iam, qm̃ quouis dato: cum illud ſit mobile, oportet eſſe finitum: Secundo occurres. utrum demr̃o vl̃is ſit Secunda. perfectior demr̃one particulari. Reſpondet Expoſitor, Reſpõſio. 1 ꝓbatio enim quæ eſt per medium commune, perfectiorem ſcientiam cauſat Auer. autem ſupra com. 33. inquit & perſcrutatio vl̃is de eſſe infiniti in actu firmior eſt hic Secũda. q̃ in. 3. phy. & reliqua Põt dici, ꝙ vl̃is demr̃o eſt perfectio ex parte modi cognoſcendi, quia vl̃iora ſunt certiora, non autem ex parte rei cognitæ, quia vl̃iora ſunt confuſiora, cum plura contineant, ſed quia minus reſolubilia, ideo ſunt ſm̃ modum cognoſcendi certiora. Tu uero lege commenta hæc.

Poſt hæc autem conſiderandum eſt, ſi infinitum quidem uniuerſum corpus non ſit, tantum tamen ſit, ut plures ſint cœli, forſitan enim quiſpiam hoc dubitabit, nam ut hic qui circa nos eſt mundus, conſtat, nihil obſtet, et plures alios eſſe quidem uno non tamen infinitos. prius autem uniuerſaliter de infinito dicamus.

A Oſtendit quid poſt hęc ſit immediate dicendum, quaſi inter eius dicta ponẽdo ordinem, & inqt poſt hæc aũt .ſ. quę de infinito dicemus, cõſiderãdum eſt, ſi infinitum qdem uniuerſum corpus nõ ſit i ſi mundus ipſe, qui dr̃ pan, nõ ſit infinitus, tm̃ tamen ſit ut plures ſint cœli, uel poſſint eſſe, forſitan. n. qſpiam in hoc dubitabit, utrum plures poſſint eſſe cœli uel mũdi, cum. n ſint q̃titate finiti, iõ emergit de mũdorum pluralitate Nam ut hic qui Intentio circa nos eſt mũdus cõſtat ita ſupple nihil obſtet et plures alios huic ſimiles eſſe, plures dico quidem uno, nõ tñ infinitos, ſed (ut dictũ eſt) prius de infinito ipſo dicamus vl̃r, q̃re qõ poſt tractatum de infinito ꝑtractãda. erit de mũdorum pluralitate, q̃ vr̃ rõnalis ꝓ q̃to ut hic noſter mũdus, cõſtat, ita plures cõſtare alios nihil vr̃ impoſſ.

Auer. aũt primo colligit mũdum eſſe finitum, et inqt cum declaratum ſit ꝙ partes iſtius mũdi ſint terminatæ numero, & ẽt finitæ q̃titate, declaratum eſt neceſſario ꝙ Quę Auer. Com 55. iſte mũdus eſt finitus. Secũdo Auer declarat quæ qõ eſt B poſt hoc deſiderata, & inquit, & quia aĩa non deſiderat magis poſt illam qõnem de infinitate mũdi, q̃ de numero utrum ſit unus aut plures, iõ poſt tractatum de mundi finitate ꝓponit dicere de mũdi pluralitate, Tertio declarat qualis eſt qõ de mũdi pluralitate, & inqt, & uult ſtudere in ea primo ꝑꝑ nobilitatem illius qõnis in ſe: eſt .n. qõ quæ eſt ex parte ſui nobilis, & in ſe nigra ꝑtractatione, uelut & cæteræ: huius libri Secũdo, quia per hanc ſoluitur qõ de unitate & pluralitate primi principij: qui eſt Deus. Nam, ſi mundus eſt unus, unus erit motor primus, & ſi plures, plures erunt primi motores, ſic igitur patet qõnem hãc eſſe in ſe deſiderabilem. Quo uero ad Tex. c. 96. & .76. uerba attinet, Auer. ait cœlum triſariam accipi, ut Ariſt. Cœli triplicitas. dicet poſt, uidelicet de toto mũdo, de toto cœlo ex omnibus orbibus cõgregato, & de ultimo cœlo. Hic aũt ait acceptum eſſe pro toto mundo. Præterea Ariſt. in textu dicit Nam ut hic qui circa nos eſt mundus conſtat, & ita plures alios eſſe nihil obſtabit Vbi Auer. ait Ariſto. tangere quandam rõnem extrinſecam, qua nonnulli ꝓ C babãt plures eſſe mũdos, uidelicet de indiuiduis ſueniſ plus uno in eadem ſpecie, hic mundus eſt indiuiduus, igitur de eo inuenitur plus uno in ſpecie, & ita erunt plures mundi. Addit uulgus & antiquos philoſophos differre, quoniam uulgus exiſtimat plures mundos eſſe poſſibile, philoſophi antiqui per hanc rationem dicunt plures fuiſſe de facto. Sed cur hæc rõ dr̃ accepta ex Dubiũ. trinſecus & non per ſe, non eſt clarum. Albertus aũt r 1. Solutio. hanc rõnem eſſe per extrinſeca, quia per uerifimilia et fal Secunda ſa, qm̃ licet maior ſit uerifimilis, eſt falſa non enim eſt vl̃r Tertia. uerum de omnibus indiuiduis ꝙ ſint plura uno in ſpecie alij dicunt hanc accipi ab extrinſecis, quia non accipitur ab his quæ cœlo competunt: uel mundo, Dici poteſt et tertio, quia alia rõ firmior dicet pro hac parte, probarũt enim quidam mundos eſſe plure quia conſtat ex mã, & omne conſtans ex materia eſt multiplicatum in ſpecie, & ita ad differentiam huius rationis illam uocat per extranea. Hæc Auer.

D *Omne igitur corpus aut infinitum aut finitum neceſſe eſt eſſe. Et infinitum, aut ſimilare omne. aut diſſimilare, et ſi diſsimilare, aut ex finitis ſpecie, aut ex infinitis.*

Expoſitio. Proſequitur, & proponit tres diuiſiones, & inquit. omne igitur corpus aut finitum aut infinitum neceſſe eſt Specie aut ſpeciebus. eſſe. Hæc prima diuiſio patet, quia finitum & infinitũ 2. Diuiſio. ſunt primę dr̃iæ quanti, ſaltem ſm̃ exiſtimationem, ut i libris phy. dictum eſt, & ita hæc eſt prima diuiſio. Secũdam ponit dicens, & infinitum. aut ſimulare omne, aut diſſimilare. Prætermiſit ſubdiuidere finitum, qm̃ ſi ponitur omne corpus eſſe finitum, habetur intentum, et per diſſimilare intelligit miſtum: uel cõpoſitum ex par

ἀνομοιο- μερὴς. tibus diuerſarum ſpẽrum, ut aĩal, ꝙ græcæ dr̃ anomiomeres, aĩal.n. dr̃ diſsimilare, quia eius partes differunt numero, & ſpẽ per ſimilare autem intelligit corpus compoſitum ex partibus numero differentibus, ſed eiuſdem ſpẽi, ut aqua, uel ignis. Nam qualibet pars aquæ eſt aq̃, & qualibet pars igni eſt ignis. Hæc eſt ſecunda diuiſio. Deinde ponit tertiam & inq̃t, & ſi diſſimilare, ſupple ſit

Tertia. corpus ipſum infinitum ꝙ ponitur, aut partes differẽtes ſpẽ ex quibus cõſtat ſunt numero finitæ, aut numero infinitæ. põt n. infinitum corpus diſſimilare dupl̃r intelligi aut ꝙ eius partes ſpẽ differentes ſint numero finitæ, ſed magnitudine quęlibet ſit infinita, ſic enim partes differentes ſpẽ eſſent numero finitæ: ſed qm̃ ſunt magnitudine infinitę, totum eſſet infinitum. Aut põt intelligi q̃libet eius partem eſſe finitam magnitudine, ſed numero oẽs infinitas, ſic.n. totum eſſet infinitum, & ſic patet tertia diuiſio.

Quæ Auer com. 56. Auerro. duas cãs aſſignat cur iterum hic uult probare non eſſe corpus infinitum. Primo quidem ut eadem ueritas ꝓbetur dupl̃r vl̃i & particulari demõne, id.n. qđ pluribus modis demr̃atur, certius cognoſcitur, & q̃a hic

F vl̃r & particulariter probatur eadem ueritas, iõ iterum de illo pertractat. Secundo uero quia demõ. 3 libri phyſic. ſupponit corpora ſimplicia eſſe finita, et motus illorũ eſſe finitos, & loca ẽt at hæ ſuppõnes hic ꝓbantur, & ita certius hãc ueritatẽ hic tangit. Secũdo Auer. ponit vim ſyll̃i Ari. in toto hoc proceſſu: & uult illum eſſe hypotheticum diuiſiuum hoc modo, ſi daretur corpus infinitũ, aut ſimilare aut diſſimilare, ſed nec ſimilare, nec diſſimilare, igitur non datur corpus infinitum, ſed omne corpus eſt finitum, aut infinitum, igitur omne corpus eſt finitũ. Hic eſt totus ſyll̃s hypotheticus: cuius partes cum erunt deſtructæ, habebitur propoſitum.

Quod quidem igitur ex infinitis non ſit poſſibile eſſe perſpicuum eſt, ſi quiſpiam nobis primas ſuppoſitiones manere ſinat. Nam ſi primi motus finiti ſint, ſpecies quoq; ſimplicium corporum finitas eſſe neceſſe eſt. Simplex quidem enim motus eſt, qui ſimplicis eſt corporis, ſimplices autẽ motus finiti ſunt, oẽ autem corpus naturale neceſſe eſt ſemper habere motum.

G

Expoſitio. Nũc incipit deſtruere partes, & primo probat, ꝙ corpus infinitum datum non põt eſſe diſſimilare. quia ut dicebatur: aut eſſet ex partibus finitis, aut infinitis. Oñdit igitur primo ꝙ partes differẽtes ſpẽ dati corporis infiniti nõ poſſunt eſſe infinitæ, & hoc ꝓponit dicens, ꝙ q̃dẽ igitur ex infinitis non ſit poſẽ eſſe, ſupple tale corpus datum, infinitum diſſimilare, perſpicuum eſt, ſi q̃ſpiam no-

1. Suppõ. bis primas ſuppõnes manere tãq̃ ueras ſinat: ſunt aũt primæ ſuppõnes tres, prima, ꝙ ſimplex motus ſi corporis

Secunda. ſimplicis, & ſupple miſtus ſit miſti corporis. Secunda ſuppõ fuit ꝙ motus ſimplices ſunt finiti, qm̃ tres: aut ad medium, aut a medio, aut circa medium. Tertia ſuppõ

Tertia. fuit, ꝙ oẽ corpus nãl̃e habet motum aliquem ſimplicẽ, ita ut nullum poſſit eſſe, quin habeat motum ſimplicẽ, ex his deducitur, tale diſſimilare corpus non poſſe eẽ ex partibus ſimplicibus differentibus ſpẽ infinitis. Nam ſi primi motus finiti ſunt, ut ſecunda ſuppõ eſt, ſpẽs quoq; ſimplicium corporum, ex q̃bus tale diſſimilare corpus infinitum conſtabit, finitas eſſe neceſſe eſt. Deducit per duas ſuppõnes alias repetendo primam & inquit, ſimplex quidem enim motus eſt: qui ſimplicis eſt corporis, hęc eſt prima ſuppõ, ſimplices autem motus finiti ſunt, ut dicit ſecunda ſuppõ. Omne autem corpus nãl̃e neceſſe eſt ſemper habere motum, ut dicit tertia ſuppõ. Ex his ſequitur corpora ſimplicia non eſſe infinita. Addit autẽ tertiam ſuppõnem, qm̃ quis dicere poſſet dari corpora nãlia ſine motibus, & ita eſſent corpora ĩfinita ſine motibus, uel ſaltem poſſet intelligi illa eſſe, quare his ſtantibus ſequitur ſpẽs corporum ſimplicium eſſe tantũ tres,

E uidelicet eorum quæ mouentur a medio: eorum quæ mouentur ad medium, & eorum quæ mouentur circa mediũ. & cum nullum ſit corpus naturale immobile, omnia igitur corpora ſimplicia differentia ſpẽ, ſunt numero finita. Ex his ſequitur diſſimilare corpus non poſſe eſſe ex partibus differentibus ſpecie infinitis, & ſic deſtruitur primum membrum.

At uero, ſi infinitum erit ex finitis, & unamquamque partium infinitam eſſe neceſſe eſt, dico autem ut aquam aut ignem, at hoc eſt impoſſibile, demonſtratum eſt enim neque grauitatem neque leuitatem infinitam eſſe.

Nunc oſtendit ꝙ tale corpus diſſimilare non poſſit eſſe ex partibus ſpecie differentibus finitis, & arguit, q̃a oporteret unamquamq; partium eſſe magnitudine infinitam, ut oĩbus patet, dico autem ut aquam, aut ignem Expoſitio.

F aut ſupple terram, uel aerem, at hoc eſt impoſſibile, q̃a demonſtratum eſt neq; grauitatem, neq; leuitatem infinitam eſſe: ſupple in rerum natura, & ita neq; graue, neque leue corpus erit infinitum, & per conſequens nõ poteſt tale diſſimilare corpus infinitum eſſe ex partibus finitis. Sed dices Ariſtotelem eſſe inſufficientem, quia poſſet dici infinitum diſſimilare eſſe imaginando unum ſim Dubiũ.

plicium tantum eſſe infinitum & cætera finita. Poteſt Solutio.

dici ꝙ idem eſt, nam probatum eſt nullum ſimplex poſſe eſſe infinitum, & ita non poteſt tale infinitum conſtare ex uno infinito, & alijs finitis, quia cum nullum ſit infinitum, hoc igitur dici non poteſt.

Auerroes autem ſic introducit hunc locum dicens cũ dixit modos omnes deſtruendi ſui ſyllogiſmi, ideſt cum Auerro. Com. 57.

enumerauit omnia membra deſtruenda, incepit deſtruere quemlibet eorum, ut concluderet hoc quod intendit, ecce quomodo Auer. introducit hunc textum, ut diximus nos. Addit tamen duo tacuiſſe Ariſtotelem, alterũ

G quod patet eſſe deſtructum ex ſe, alterum quod iam eſt iteratum. hoc eſt tacuit hanc diuiſionem, uidelicet omne corpus eſt aut finitum, aut infinitum. Nam ex dicendis patet quid deſtructum relinquetur, tacuit etiam id qđ iterauit, uidelicet ſuppõnes illas, quia licet ſeruirent ad ꝓpoſitum, ſatis præpoſuit. Vlterius Auer. declarat quales ſyll̃s Ariſtotelis, & inquit, & hoc non eſt unus ſyllo- Primus ſyllogiſmus.

giſmus, ſed plures hypothetici. Et primum ponit dicens .q. ergo dicat, ꝙ omne corpus aut eſt finitum, aut infinitum. Manifeſtum eſt ꝙ ſi impoſſibile fuerit eſſe infinitũ, neceſſario erit finitum. hic eſt primus ſyllogiſmus. Secun- Secundus.

dus eſt, ſi fuerit infinitum, aut erit ſimplex, aut compoſitum, ideſt miſtum, ſed ſimplex impoſſibile eſt eſſe, igitur erit miſtum. hic eſt ſecundus. Tertius eſt, ſi eſt ſimplex, Tertius.

aut eſt graue, aut leue, aut neutrum. Declaratum eſt autem quodlibet eorum eſſe finitum, igitur non poteſt poni ſimplex hic eſt tertius. Quartus eſt, ſi infinitum poſi- Quartus.

tum eſt compoſitum, ideſt miſtum. aut erit ex ſimplicibus differentibus ſpecie finitis, aut infinitis. non ex ſpecie differentibus infinitis, quia corpora ſimplicia ſpecie ſunt

H tria, igitur non erunt ſimplicia, ex quibus eſt infinita. Hic eſt quartus ſyllogiſmus, fieri poteſt & quintus, uide- Quintus.

licet ſi ex finitis, uel magnitudine infinitis omnibus uel uno, aut magnitudine infinitis, & cum nullũ tale ſit magnitudine infinitum, igitur ſimplicia ex quibus eſt tale miſtum, non poteſt eſſe niſi magnitudine finita, & hic poteſt eſſe quintus ſyllogiſmus. Et quia in textu noſtro ſit hoc enthymema ſiue cõſequentia, uidelicet: ſi primi motus ſimplices ſunt finiti, ſpecies corporum ſimplicium ſunt finitæ, ideo Auer. inquit: deinde dat cauſam cõſequentiæ. d. motus enim ſimplicium corporum ſunt ſimplices, ideſt qm̃ neceſſe eſt ut quilibet corporum ſimplicium habeant motum ſimplicem, cum omne corpus nãl̃e habeat motum, & in corpore ſimplici non inueniatur motus compoſitus, & addit, & cum dedit cauſam

iſtius continuationis ſiue cõſequentiæ, poſuit antecedẽs A & concluſit conſequens et dixit, motus.n. ſimplices ſunt finiti: quia tres tantum, igitur corpora ſimplicia ſunt finita: eſt igitur ſm Auerroem ly ſi hypotheticus a põne antecedentis ad põnem conſequentis hoc modo, Si motus ſimplices ſunt finiti ſimplicia corpora ſunt finita. Hęc cõſequentia eſt probata, ut dictum eſt, quia omnis motus ſimplex eſt corporis ſimplicis, et nullum eſt nãle corpus quin habeat aliquem motum naturalem quare: ſi motꝰ primi ſimplices ſunt numero finiti, & ſimplicia corpora ſunt numero finita. Deinde ponatur antecedens ſed motus primi ſimplices ſunt finiti, quia tres, igitur & corpora ſimplicia erunt tria. Ex his apparet Ariſtotelem p corpus ſimilare uoluiſſe corpus ſimplex, cuius partes ſunt eiuſdem ſpeciei, & per diſſimilare, accepiſſe corpus miſtum, cuius partes miſcibiles ſunt corpora alterius ſpeciei, & hoc pacto exponit Auer & eſt optima expõ.

Dubitatio. Deinde Auer remouet unum dubium, nam Ariſtotel. Reſponſio. ſumpſit hanc ꝑpõnem omne corpus naturale habet aliquem motum, ideo poſſet quæri cur hanc ꝑpõnẽ Ariſ. B ſumpſit. Rñdet Auerroes illam eſſe ſumptam ad remouendum cauillum nam poſſet dici, q. non tantum quatuor ſunt corpora ſimplicia, immo infinita, & ita cõcederetur tres eſſe motus primos ſimplices, & negaretur tria tm̃ eſſe corpora ſpecie differentia: quia poſſent fingi alia infinita, quæ non mouentur, propterea Ariſ. addit omne corpus naturale habere motum aliquem, quia impoſſibile eſt eſſe corpus aliquod in nã ſimplr quieſcens uel ſimplr immobile, ut probatum eſt ſm fundamenta poſita in hac arte. Sed occurres, quia terra eſt corpus nãle, Obiectio. & tamen eſt ſimplr immobile, immo (ut Ariſtoteles ait in libro de cã motuum aĩalium) oẽs dij, omnes deæ non poſſent mouere terram totam, qm̃ ſi cœlum neceſſario mouetur, terra neceſſario eſt quieſcens. Reſpondet Auer. ꝙ licet terra non moueatur ſm totum, mouetur ſm partes: unde non oportet omne corpus nãle moueri ſm ſe totum, ſed ſufficit ipſum moueri ſm partes, oẽ igitur corpus nãle habet motũ uel ſm ſe, uel ſm partes. C

Rõſio du. Sed occurres, & optime, quia a pari poſſem dicere eẽ reperibile corpus graue infinitum, et conſequẽter ꝙ eiuſmodi non mouetur ſm totum ſed bene ſm partes, & Solutio. ita non in inſtanti, & ſic rõ Ariſtotelis nulla. Poſſet dici ex impoſſi ſm imaginationem non ſequi impoſſe ſm imaginationem, modo ſi daretur corpus graue infinitũ, ſaltem eſſet mobile ſm imaginationem ſm ſe totum, at hoc eſt impoſſe ſm imaginationem, ad ipſum.n. ſequitur impoſſe ſm imaginationem, quia ſequitur ipſum moueri in inſtanti, quod eſt falſum impoſſe ſm rem & imaginationem, igitur infinitum graue non eſt dabile. Sed Dubitatio. utrum tota terra ſit mobilis, ſolet dici ꝙ ſic, quia cõtinue Reſponſio. partes ſuperficiales corrumpũtur: igitur continue oportet An to a terra ſit immobilis. ita moueri ut fiat eius centrum, centrum mundi, igiẽ tota terra continue mouetur localiter: & naturaliter.

Præterea partes centrales ſunt corruptibiles, igitur oportet illas aliquando uenire ad ſuperficiem, ubi corrũpuntur, et ita oportet terram totam moueri, ita ut partes ſuperficiales fiant centrales: & e contra: & nãliter, ſecus D eſt in aliis tribus elementis. nam poſſunt partes centrales uenire ad locum ſuæ corruptionis, & totum non moueri, quia grauefacta parte quadam ignis, illa ueniet ad locum aeris, ubi corrũpetur. Illud quod dicebaẽ de libro de cauſa motus aĩalium, Iam Ariſtoteles ſoluit, omnes deos non poſſe mouere terram motu, quo mouent cœlum, quia oẽ quod mouetur, indiget quieſcente, hoc eſt eo, quod non mouetur motu illius. Deinde Auerroes ibi, qm̃ ſi corpus compoſitum fuerit finitum. declarat infinitum conceſſum ab aduerſarijs, non poſſe eſſe miſtũ, Diſtinctio Auer. & ſumit primo qualiter miſtum põt intelligi finitum: & inquit, miſtũ ex graui & leui dupliciter poſſe intelligi finitum, aut ſm commiſtionem partium paruarum.ſ. minimorum, aut ſm iuxta põnem illorum, & quia nondũ ueritas hæc paruit: ideo ſub dubio loquitur, & tantum ſumit miſtum fieri ex miſtione minimorum, uel ex iuxta A põne illorum. Sed dices nunquid tale miſtum infinitũ ſit ex cœlo, tanq̃ ex uno miſcibilium. Rñdet Auerr. Dub. 1. Reſponſio. ꝙ non, quia corpus cœleſte nulli eſt elemẽtum, ſicut ex nullo eſt elemento, quaſi cœlum nec eſſe elementum alicuius miſti, nec ex elemento, & dixit non eſſe elemẽtum alicuius miſti uniuoce, quia æquiuoca miſtione dici põt elementum totius mundi. Secundo occurres, q. a põt Secunda. dici miſtum eſſe ĩfinitum, cuius nõ omnia miſcibilia ſunt magnitudine infinita, ſed unum tm̃, eſſet n. miſtum infinitum ſi ſola terra eſſet infinita ſicut eſſet aĩal infinitum ſi ſolum caput eſſet infinitum. Reſpondet & ſubtiliter di- Reſpõſio. cens de lege miſtionis eſſe, ſi aliquod miſcibilium, eſt infinitum, oĩa eſſe infinita nam miſtio eſt alteratorum vnio. Alteratio eſt inter contraria, igitur omnia miſcibilia ſunt contraria, ſed contraria oportet eſſe æqualia in miſtione aliter non eſſet miſtio, ſed corruptio. ꝙ illud cõtrarium. quod poneretur infinitum, omnia alia corrumperet: patet igitur omnia miſcibilia eſſe infinita. ſi unum tantum eſſe tale. Tertio ſoluit Auerr. aliam dubitationem, & Tertia. primo tãgit illam.d. Si igitur aliquis dixit ꝙ impoſſe eſt inueniri corpus compoſitum infinitum ex elẽtis infinitis in forma ſiue ſpecie & magnitudine, ſed infinitis in numero: quia indiuidua ſunt infinita in eadem ſpecie. v. g. terræ infinitæ, eſt igitur dubitatio, quia aliquis dicet miſtum eſſe infinitum non quia ex infinitis ſpẽbus, ſed ex ĩfinitis indiuiduis eiuſdem ſpẽi, quorum quodlibet eſt finitum, quod non eſt impoſſe ponendo illa diuiſa, & nõ continua. Reſpondet Auer. & inquit, dicemus reſpon- Reſponſio. dendo ꝙ deſtructio iſtius ſermonis apparet poteſtate in ſermone modo dicto, dictum eſt enim non poſſe eſſe terram infinitam in ipſo miſto, quia omnia alia miſcibilia erunt infinita. modo ex hoc apparet falſitas iſtius ſermonis, nam ſi indiuidua terræ erunt infinita, poſſet eſſe ex illis additis & cõtactis una terra, & ita poſſet inueniri grauitas infinita, quare ſi non poteſt eſſe infinita terra vna et continua: nec poſſunt eſſe infinitæ eiuſdem ſpẽi. Addit C Auer Ariſ. poſtea hoc declarare, ubi declarabit locum elementorum eſſe unum numero. Hæc ex commen. Tex.c.39.

Prçterea loca quoque ipſarum, magnitudine infinita eſſe neceſſe eſt, quare & motus omnium infinitos eſſe, hoc autem impoſſibile eſt, ſi primas ſuppoſitiones poſuerimus ueras eſſe, & neque id quod deorſum, neque id quod ſurſum fertur, ſecundum eandem rationem in infinitum moueri poſſit. Impoſſibile eſt enim fieri quod eſt impoſſibile eſſe factum, ſimiliter in tali, & tanto, & ubi, dico autem ſi impoſſibile eſt factum eſſe album, aut cubitale, aut in Aegypto, & fieri horum aliquid impoſſibile eſt, impoſſibile igitur eſt & illud ferri, quo nullum corpus, quod fertur, poteſt peruenire.

D Hæc eſt ſecunda ratio, & componitur hypothetice Expoſitio. ſic, ſi partes totius infiniti ſunt infinitæ ſm magnitudinẽ oportet etiam q. loca earum eſſent infinita ſm magnitudinem, tenet conſequentia, quia loca oportet eſſe æqualia locatis 4 phyſicæ auſculta. Hoc autem eſt falſum: & probatur, quia, ſi loca eſſent magnitudine infinita, tunc & motus illorum omnium erunt infiniti tenet conſequẽtia, qm̃ motus menſurantur ſm loci magnitudinem .6. phyſi. Sed hoc eſt impoſſe & oſtendit Ariſtote. dicens, ſi primas ſupp õnes poſuerimus ueras eſſe, & exponit illas dicens, pro.ſ. ꝙ neq; id quod deorſum, neq; id quod ſurſum fertur ſm eandẽ rõnem in infinitum moueri poſſit, hæ ſunt primæ ſuppõnes, ſi enim ueræ ſint impoſſe ẽ motus primos ſimplices eſſe infinitos ſm locum.

Secundo probat id eſſe impoſſe per id quod commu-

ne, eſt omnibus motibus, impoſſe eſt .n. fieri, quod eſt impoſſibile eſſe factum, & ita uidemus in tranſmutatione ſubſtãli fieri non poſſe, quod factum eſſe nequit. non .n. fieri poteſt equus rõnalis, quia factum eſſe tale nequit. Similiter in tali .i. motu ad qualitatem, & tanto .i. motu ad q̃titatem, & ubi .i. motu locali, dico autem ſi impoſſibile eſt factum eẽ album ut coruum, impoſſe eſt quod fiet albus, aut cubitale, ut ſi formica nõ põt eſſe cubitalis nõ poteſt fieri cubitalis, aut in Aegypto, ut ſi Danubius non põt eſſe in Aegypto, nec põt ad Aegyptum moueri. Si igitur per rõnem cõem patet impoſſe eſſe illuc aliq̃d ferri, quo nullum corpus quod fertur: poteſt peruenire, uel iam eſſe peruẽtum, & ita per rõnem communem patet, non eſſe motus primos infinitos ſm menſuram loci infiniti, & ita nec loca, & per conſequens nec partes ex q̃bus miſtum ipſum eſt.

Auer. com men. 38.

Auerroes autem aliter hunc locum exponit, ait enim uult declarare in hoc capitulo ꝙ impoſſe eſt aliquod corpus ſimplex ſit infinitum in magnitudine per aliam demonſtrationem Addit tamen diam inter hanc demõnem, & illam dicens quamuis ſit vſior p̃dicta Nam prędicta fuit de graui. ꝙ non poteſt eſſe infinitum. Secunda uero eſt ex locis: eſt autem locus. medium vſius Deinde Auer ordinat rõnem, & inquit, ſi formæ ſimplicium corporum ſunt infinitæ in magnitudine, neceſſe ẽ ut loca eorum ſint infinita, & ſi loca eorum ſunt infinita

Dubitatio.

tunc motus eorum erunt infiniti. Sed occurres, q̃ ubi

Reſponſio.

totum graue eſſet infinitum, illud non moueretur, quia totum occuparet. Rñdet Auer. & inquit, aut in ſeipſis aut in ſuis partibus neceſſe eſt enim ꝙ partes corporum ſimplicium mobilium moueantur in infinitum. Non .n. moueretur niſi ad locum totius, cum igitur locus totius ſit infinitus, continget ꝙ partes mouebuntur in infinitũ, motus autem (ut dicit) illius quod eſt corpus infinitum, neceſſario eſt infinitus, quare ſaltem motus partis illius corporis infiniti erit infinitus. Sed occurres contra hęc

Dubitatio.

quia graue partiale perfecte locatur, ſi partem concaui aquæ attingit, igitur non oportet partem corporis infiniti moueri per totum locum infinitum, ſed ſufficit ut illi partem attingat, quæ non eſt infinita. Quidam dixerunt partem elementi non quieſcere donec replet totum

Reſpõſio .1

locum, ubi totum aptum eſſet manere, ſi ibi non mane-

Secunda.

ret. Melius tamẽ diceremus, ſaltem ſequi de poſſi partem moueri per totum locum Vnde põt argui ſic, ſi locus ẽ infinitus, pars ſaltem poſſet per totum locum motu recto ferri, quia amoto toto, pars poſſet i omnem partem loci moueri motu recto nãli. Hoc conſequens deſtruetur, ut uidebis, & ſic dabitur oppoſitum antecedentis.

Secũda dubita.

Secundo occurres, quia non uidetur partem poſſe moueri ad locum totius, niſi illic ſit ipſum totum: cuius ip-

Reſponſio

ſa eſt pars. Rñdet Auer. pars enim mouetur ad totum nõ ſm ꝙ eſt totum, ſed ſm quod eſt in ſuo eſſe naturali. Verbi cauſa gleba terræ non mouetur ad totam terram ut eſt totum illius, ſed ut mouetur ad medium, in quo ẽ ipſa terra. unde ſi tota terra eſſet in coelo adhuc pars terræ moueretur ad medium mundi. Similiter ſi ignis mouetur ad concauum coeli lunæ, non mouetur ad illud ut lunæ eſt, uel ueneris, ſed ut locus ille eſt in tanta diſtantia

Obiectio.

ad medium mundi. Huius ſolu. Auer. dat cauſam, q̃a

Solutio.

in his quæ ſunt ſimilaria, idem eſt locus totius & partis, medium enim mũdi eſt par locus totius terræ, & partis terræ: ita enim pars nãliter quieſceret in medio ſi illic poneretur, ſicut illic quieſcit tota terra. & ſi dices, tunc partes terræ non eſſent nãliter locatæ: quia nunquam ſunt ĩ medio mundi Dicas eſſe naturaliter locatas per accidens quatenus ſunt partes illius, quod eſt in medio naturaliter locatum. Ex his patet ꝙ ſi locus eſſet infinitus motus rectus totius infiniti, uel eius partis eſſet infinitus, hoc autem eſt impoſſe, igitur id ex quo ſequitur, & notanter dixit motus rectus, quia circularem eſſe infinitum nihil prohibet, nam ad ipſum non ſequitur mobile eſſe infini-

Lectio alia

tum, nec locum eſſe infinitum Quo uero ad verba tex-

E tus: quæ ſunt in Arabicis tranſlationibus, ſi conceſſerimus primas propões, Auer. dupliciter exponit, primo ꝙ Ariſ. uelit per hæc uerba innuere ꝙ propõ illa, nullus motus rectus eſt infinitus ſit pars nota, ad cuius oppoſitum ducit rõ, quaſi dicat ſequitur hoc impoſſe, quod eſſe impoſſe patet, ſi cõceduntur prima principia, uidetur .n. q. naturaliter eſt nobis notum (ut dicit) ꝙ oẽ motum ſecundum rectitudinem non mouetur niſi ad aliquid, ad quod cum peruenerit, quieſcat, niſi motus eius eẽt ocioſus, & ideo Auer infert, & cum ita ſit, manifeſtum eſt ꝙ cum uidemus lapidem motum deorſum & ignem ſurſum, ſciemus q. non mouentur niſi ad loca extra q̃ ſunt terminata & ſtabilita ad quæ cum peruenerint, quieſcẽt ſic igitur per uerba illa, Si conceſſerimus & reliqua, intellexit impoſſe ad quod deduxit, eſſe per ſe notum, ut primæ propões ſunt. Secundo modo exponit Auer. ꝙ illud ad quod deduxit rõ probatur in textu per propões primas. ſ. quæ fuerunt aſſumptæ in fine. 6. libri phy. & hanc expõnem ait eſſe verbis conuenientiorem, quia

Textu com men. 98.

F certe illud eſſe impoſſe, ꝓbatur in textu, primo per ſuppões factas in hoc libro. Secũdo per rõnem cõem, quæ dicta eſt. 6 phy. ut nos expoſuimus, Vnde hæc Auerrois ſecunda expõ cõuenit noſtræ expõni, quam expoſitor & Simplicius dederunt. Ambiges forſitan q̃ ob cauſam in motu recto ſequitur, ſi ipſe eſt infinitus, ꝙ ſit ocioſus, & non in circulari, quam dubitationem in. 6. lib. phyſicæ auſculta. ſoluimus.

Dubitatio

Præterea & ſi ſeiuncta ſunt, nihil minus ex omnibus infinitum ignem contingit eſſe.

Expoſit.

Hic (ut mihi uidetur) remouet dubitationem. poſſet enim quis dicere, ꝙ infinitum non eſt unum cõtinuum, ſed ſunt partes ſeiunctæ infinitæ, uel (ut Democritus ait) corpora infinita atoma, uel (ut Anaxagoras) partes infinitas conſimiles. Obijcit Ariſtoteles adhuc dictum inconueniens ſtare, quia nihil prohibet illas continuari ex infinitis partibus ignis fieri ignem, & ex infinitis partibus terrę fieri terram unam: quare adhuc relin-

G quetur corpus infinitum.

Auer. com men. 59.

Hoc pacto exponit Auerr. dicens, aliquis põt dicere forte eſt impoſſe inuenire unum corpus continuum infinitum, diſcretum autem paruum eſt impoſſe, ut antiqui dicebant de corporibus indiuiſibilibus, ut Democritus, & ita erunt indiuidua ignis infinita, & eorum vnũquodque finitum. Ecce quomodo Auer. exponit modo noſtro, ſm Auer. Ariſ Rñ ſpondet, & licet ſint ignes infiniti ſeparati poſſibile eſt eos continuari, quo poſito in eſſe ſequitur dari corpus infinitum, & ita grauitas aut leuitas infinita. Hæc concluſio eſt falſa, & non pro minori, quia ex falſo poſſi non ſequitur falſum impoſſe, igitur ꝓ maiori, uidelicet ꝙ dentur corpora infinita quare hæc ſolutio Democriti uel Anaxagoræ nulla eſt.

Præterea ſed.

Pręterea corpus erat id, quod omni ex parte dimẽſionem habet. Quare quomodo fieri poteſt, ut plura

H *quidem ſint diſsimilia, unumquodque autem ipſorum ſit infinitum, omni enim ex parte unumquodque infinitum eſſe oportet.*

Secundum expõnem Simplicii q̃ ſequimur, hoc eſt tertia rõ, quæ ponitur in forma enthymematis, hoc modo, corpus eſt quod oĩ ex parte dimenſionem habet igitur fieri nõ poteſt ut plura quidem ſint diſſimilia ſupple in uno miſto, unumquodq. autem ipſorum ſit infinitũ, eſt igitur enthymema, corpus eſt diuiſibile ſm omnem dimenſionem, quia ſm longitudinem, latitudinem, & altitudinem: igitur miſtum non poteſt conſtare ex pluribus corporibus ſimplicibus diſſimilibus in ſpẽ: quorum vnumquodq; eſt infinitum deducit conſequẽtiam & inquit. Omni enim ex parte vnumquodq; illorum corporum ſimplicium, ex quibus conſtat miſtum infinitum

tum eſſe oportet, & ſic erit infinitum ſm longitudinem, latitudinem, & ꝓfunditatem, quare oē ſpatium occupabit, uidelicet ſm longum, latum, & ꝓfundum, & ita nō patietur ſecum aliud corpus, & per conſequēs implicat contradictionem, miſtum fieri ex ſimplicibus corporibus, quorum quodlibet eſt infinitum, & hoc pacto exponit Expoſitor. Auer. aūt extorquet textum ꝓpter malas quas habuit translationes, legitur. n. in ſuis codicibus, & iam diximus ſuperius ꝙ corpus uadit per omne mēſuras, & reliqua Vbi Auer. per oēs mēſuras intelligit tres dimēſiones q̄ ſunt ad medium, & a medio, et circa mediū, ita ut cū declaratum eſt ꝙ motus ſunt tres, & nō plures, ſequitur corpora ſimplicia eſſe tria, & nō plura. Quod uero motus ſint tres patet q̄a tres ſunt dimēſiones. Sic igiť patet miſtum nō poſſe cōſtare ex infinitis

Qūs Auer. com. 60.

· Aiaduerte ꝙ Auer. in illa parte, & q̄a in demſone p̄dicta, ſoluit pulchras q̄ões: prima eſt, cur in declarãdo rōne cōi infinitū nō eſſe, cœpit a miſto, & ꝓbauit miſtū nō eſſe infinitum, facilius n. ꝓbaſſet hoc de miſto, ſi de ſimplicibus. prius idem ꝓbaſſet. Secūdo cur prætermiſit declarare hoc de cœlo, cum cœlum ſit corpus ſimplex.

1. queſtio. Secunda. Solutio.

Soluit primam ꝙ cœpit a cōpoſito ſeu miſto, q̄a in eo eſt deſtructio corporū ſimpliciū: & ita q̄ſi bis ꝓbat nullum corpus ſimplex poſſe eē infinitū, ſemel ꝓbãdo miſtum nō eſſe tale, & ſemel ꝑ ſe. Ad ſecūdā r̄ndet ꝙ de cœlo nō p̄ermittit hãc declarationē, ſed declarat de ſimplicibus & de cœlo, nullū tale eſſe infinitū. Ex his ſequiť ꝙ nō recto ordine proceſſit Ariſ. in hac demſone, quia ordo debuiſſet incipere a ſimplicibus.

B

At uero neque ſimilare infinitum contingit eſſe oē primo quidem, quia non eſt alius præter hos motus, habebit igitur horum vnum. Si autem hoc eſt, continget aut grauitatem eſſe infinitam, aut leuitatem eſſe infinitam. nam corpus, quod circulo fertur, impoſſibile eſt eſſe infinitum. Impoſſibile eſt enim quod circulo fertur, eſſe infinitum. Nihil enim intereſt hoc dicatur, an cœlum infinitum eſſe dicatur, hoc autem impoſſibile eſſe demonſtratum eſt.

Nā, at, uero ἀλλὰ μὴν

C

Expoſitio.

Probauit infinitū nō poſſe eſſe diſſimilare, ſiue miſtū, nūc ꝓbat illud nō poſſe eſſe ſimilare uel ſimplex: & hoc ꝓponit, & inq̄t. At uero infinitū ipſum, q. ſupple ab antiquis dr̄ oē, nō cōtingit eſſe ſimilare .i. ſimplex. Probat primo, & ſumit ſuppōnem poſitam, q. uidelicet non eſt alius p̄ter hos motus, videlicet a medio, ad medium, & circa medium. Ex hac infert, habebit igiť ſupple corpus illud infinitum horū trium motuū unū Vlterius arguit ſi aūt hoc eſt, ꝙ ſupple illud corpus īfinitum habeat horum trium motuum unū, cōtinget eſſe aut grauitatē infinitam, aut leuitatē eſſe infinitam. Nā ſi habet motum ad mediū, eſt graue infinitum, ſi a medio erit leue īfinitum. neq; ſupple pōt hr̄e motum circa medium nam corpus ꝙ circulo fertur, impoſſe eſt eſſe infinitum, cā aūt eſt ut ait, quia ꝙ circulo fertur, uidelicet cœlum ipſum impoſſe eſt eſſe infinitum, & ita ſequitur, ſi cœlum ꝙ circulo ferť nō eſt infinitum, corpus ꝙ circulo fertur nō eſt infinitū. ualet n. q̄a nihil differt cœlum, & hoc cœlū, nihil ē corpus ꝙ circulo fertur, & cœlum ipſum. quare, ſi impoſſe eſt cœlum eſſe infinitum, impoſſe erit corpus ꝙ circulo fertur: eſſe infinitum Quod aūt cælum nō poſſit infinitū eſſe, ſuperioribus lectionibus eſt ꝓbatū multipl̄r, & hoc inquit. Nihil n. intereſt hoc. ſ. corpus, q. circulo fertur, infinitum eſſe dicatur, an cœlum infinitum eſſe dicatur, q̄a idem eſt corpus ꝙ circulo fertur, & cœlum: ſicut idem ē cœlum & hoc cœlum. Hoc autem impoſſe eſſe demonſtratum eſt. Si igitur non poteſt illud infinitum moueri aliquo motu illorum, igitur non poteſt eſſe in rerum natura aliquod corporum naturalium.

D

A

Auer. autem uult ꝙ Ariſ. nūc componit demſonem ordine recto, & hoc fuit cā, quare iterauit illam, nam primo formauit eam ordine indirecto, nunc aūt ordine recto. Secūda cā eſt, quia ibi nō cōp̄henderat cœlum: eſt igitur demſo ſm Auer. ſi corpus eſt infinitum, erit aut ſimplex, aut miſtum, ſiue compoſitum, nō miſtum, ut ſupra probatum eſt nec ſimplex, quia uel mobile motu recto, aut mobile motu circulari nō mobile motu recto quia uel ad medium, uel a medio. nō ad medium, quia tūc daretur grauitas infinita, nec a medio, quia daretur leuitas infinita, quę ſunt contra declarata. nec eſt mobile motu circulari, quia tūc eſſet ſiſe corpori rotūdo. i. eiuſdem ſpēi cum corpore, ꝙ mouetur circa medium. At impoſſe eſt corpus circulare moueri motu infinito. Nam corpus circulare eſt finitæ reuolutionis, quia vnica reuolutione fertur in 24. horis, ut probatum fuit, motus autē corporis infiniti eſt infinitus, & ita in ſecunda figura tale corpus nō pōt eſſe circulare, & ita patet ꝙ licet cœlum moueatur motu infinito ſm replicationem, tamen non mouetur niſi motu finito unica motione, & ꝑpea qui dicit motum circularē eſſe infinitū, nō loq̄tur ꝓprie, ſed ſermo ſuus eſt ſimilis in poteſtate uel uirtute ſermoni dicentis corpus mobile circulariter ut cœlum eſſe īfinitū, ſunt .n. ſermones ſimiles, ſed nō in uniuoco: q̄a ſermo dicens motū cœli eſſe infinitum, et cœlum eſſe īfinitū, intelligit ſm durationem, ſermo aūt dicens cœlum eſſe infinitum ſimpl̄r, intelligit ſm molem. Quo uero ad uerba attinet, cum Ariſ. ait. Hoc aūt impoſſe eſſe demſatum ē dupl̄r exponit Auer uno modo ꝑ hoc cœlum, quia demſatū eſt ſupra, cœlum nō poſſe eſſe infinitum. quia nullo modo poſſet moueri. Alio modo intelligit per hoc, corpus infinitum in vl̄i: quia demonſtratum eſt corpus infinitū nullo modo poſſe moueri.

Quę Auer com. 61.

Duplex expoſitio.

Prӕterea nec omnino infinitum moueri contingit. Nam aut ſecundum naturam, aut ui mouebitur, & ſi ui, etiam ſibi inerit ſecundum naturam. Quare & locus proprius alius erit, ad quem feretur. hoc autem impoſſibile eſt.

Præterea. At uero.

Secundo arguit ex cōi rōne motus localis, & inquit. Præterea nec oīno aliquo motu infinitum moueri contingit, & probatur per rōnem cōem, q̄ ſumiť ꝑ diuiſionem motus in nālem, & violētum, & inq̄t nam aut ſm nām, aut vi mouebitur ꝓbat aūt ꝙ quouis modo moueatur, ſemꝑ mouetur motu nāli. nam ſi motu nāli mouetur, mouetur motu nāli, & ſi motu uiolento moueť, ēt moueť motu nāli, quia ſi aliquis motus vi competit alicui corpori: oppoſitus illi competit nāliter, ut ſuperi⁹ diximus, q̄re quouis modo mouetur, nō niſi motu nāli fertur. Quare ſequiť ꝙ locus proprius alius erit, ad quē feretur, alius dico proprius & æq̄lis illi. Hoc aūt impoſſe eſt, ſupra. n. demſrauimus talem locum nō poſſe eſſe proprium, q̄a infinitum oēm locum occuparet, ſi eſſet. Auerroes aūt ait: hæc eſt demſo alia a p̄dictis, & eſt propria corporibus motus recte, ut etiā Expoſitor ait, & ſic differt hęc demſo quatenus procedit per diuiſionem cōem motus, quæ eſt per uiolentum, & nālem. Hęc eſt prima drīa. Deinde tãgit ſecūdam & inquit. Et quaſi laborat in ea demſone q̄ nūc facit ad perficiendum ex diuiſione motus illud quod nō fuit poſitum in demſonibus p̄dictis & ſic drīa eſt ꝙ pn̄s demſo eſt ſuppletiua eius quod deficit in prioribus. Et declarat q̄uo, & inquit, Demſones. n. p̄dictæ fundatæ ſunt ſuper hoc, ꝙ corpus infinitū mobile in rectum, impoſſe eſt moueri motu nāli, ſi. n. moueretur motu nāli, nō mouebitur niſi per grauitatē, uel leuitatem, quæ dr̄ declinatio ſiue uis inclinatiua. declarat aut illud, ꝙ ſi moueatur per grauitatem aut leuitatem. neceſſarium eſt inueniri illic grauitatem aut leuitatē infinitam, vbi demſrat hoc eſſe impoſſe. Hæc fuit demſo, & quia quis poſſet dicere forte illud tale mouebitur vio

Expoſitio.

Quæ Auer. com. 62.

2. differentia

lenter, ꝓpea dixit rñdendo, ꝙ etiam ſequitur ipſum moueri nãliter ecce igitur q̃uo demſo hęc eſt cõpletiua priorum, & vltor. Et qa Ariſ in textu, inquit. Quare & locus ꝓprius alius erit, ad quẽ ferꝫ. Vbi patet Ariſ p locum p quem intelligere ſpatium p ꝙ mobile fertur. Ideo dubitat, & nõ inuenitur in corporibus ſimplicibus hæc locorum dña, ſed videmus ꝙ locus in quo mouetur terra, ſiue p quem mouetꝫ terra violẽter, eſt idem cum loco in q̃ mouetur nãliter, qa motus nãlis & uiolẽtus nõ differũt penes ſpatiũ, ſed penes modum tm̃. i. terminos ad quos,

tab. I. cõ.

Nam motus terræ uiolẽtus & nãlis in aere ſunt, ſed ſi fuerit ad ſuperius. erit uiolẽtus, ſi ad inferius, erit nãlis, et ſic nõ eſt uerum ꝙ locus per quem eſt motus uiolentus differt a loco per quem eſt motus nãlis, cum ille ſit vnus .ſ. medium aere plenum. Soluit Auer. & inquit. Sed tã tum uiſum eſt ꝙ nõ intẽdebat, per locum motus, locũ i quo mouetur. i. ſpatium, ꝙ dr̃ locum per quem, uel in quo mouetur. Sed locum quo mouetur. i. terminum ad quem, quaſi igitur diceret, erit igiꝫ alter locus q̃ mouet nãliter ſupple a loco q̃ mouetꝫ uiolẽter: nã locus q̃ terra nãliter fertur, eſt mediũ mũdi uel cõcauum aquæ, locus vero quo ipſa fertur violẽter, eſt cõcauum lunæ & ſupple hoc eſt impoſſe, nã infinitum oẽm locum occupat et oĩa loca erunt unus locus. Hæc ex commen præſenti.

Solutio.

Quæſtio ſi impoſſibile factũ ſit impoſſibile ſieri.

Circa calcem capitis pñtis ſolet dubitari, an impoſſe factum, ſit poſſe fieri, hoc eſt verũ ꝙ eſt impoſſe eẽ factum, ſit impoſſe fieri, & vr̃ ꝙ ſic: nã motus coeli eſt impoſſe factum, quia nunq̃ erit uerum de eo ꝙ ſit factus, cum ſit ęternus, & tñ põt fieri, immo eſſe ſuũ conſiſtit in fieri. Pręterea arguit Ioãnes. fieri ẽ prius & vlius facto igitur ſtat aliquid fieri quod nõ eſt, nec erit factum inſuper dantur inſtãtiæ, nam cõtinuum põt diuidi in infinitum, & tñ nunq̃ põt eẽ diuiſum in infinitum. Adhuc gigãtes cęperũt turrim cõſtruere, ut Iouẽ debellarẽt ut poetæ & pħi ẽt concedũt, nũq̃ tamen talis turris fuit facta. Rurſus aliquis mouetur ad oẽs ſcias, & tamẽ ad eas oẽs nũq̃ potuit eſſe motus. Vltimo oẽ ꝙ ſit põt impediri, igitur nõ oẽ impoſſe factum eſt impoſſe fieri. Quidam rñdet ꝓpõnem Ari. eſſe intelligẽdam in actionibus nãlibus, & artificialibus, & ijs quæ fiũt ſm rectam imaginationem Quod in actionibus nãlibus declaratur, ut inqt Expoſitor, quia nã nihil facit fruſtra, eẽt aũt fruſtra ſi moueretur ad id, ad ꝙ eſt impoſſe peruenire Auer. aũt cõ 58. inquit. Oẽ motum ſm rectitudinem nõ mouetur niſi ad aliquid, ad ꝙ cum puenerit. qeſcat, niſi motus eius eſſet ocioſus. Ex his colligitur hæc rõ, in actionibus nãlibus ſi finis eſt impoſſis, ordinata etiam in finem ſum impoſſia, & e contra, nam ſi ordinata in finem eſſent poſſia, & finis impoſſis, nũc eſſent fruſtra ꝙ in finem ordinatur, in quem nõ põt puenire: ut. 2. phy. colligitur, & quia factum eſſe eſt ut finis, et fieri, ut ordinatum in finem, ſi igitur aliquid eſt impoſſe eſſe factum, erit impoſſe fieri. Qđ ẽt valeat in artificialibus actionibus declarãt ex eo quia actio artificialis imitatur actionem nãlem. & ita vr̃ eodẽ modo in utriſq;, ꝙ ſi aliquid eſt impoſſe factum, erit impoſſe fieri. Simili modo patet ꝓpõ in actionibus, q̃ ꝓficiſcuntur ab imaginatione recta, eſt. n. imaginatio recta velut ars, quare ſi in artificiarijs actionibus aliquid eſt impoſſe factum, & erit impoſſe fieri. Sed in erronea imaginatione ꝓpõ nõ ualet, quia talis imaginatio põt incipere ꝙ non põt perficere, ut gigantes credentes ſcandere olympum. cœperunt turrim componere, q̃ non perfecerunt.

Quæ Ioãn. in qõni ſua

Ego uero dico ꝓpõnem habere locum in actionibus nãlibus, ut recte iſti dicunt & Auer. cõ. 58. uerificat hanc in oĩbus pñtis: eſt. n. hic ſermo ſuſceptus æqualr in q̃lita te, q̃titate, loco, & ſitu, oĩbuſq; pñtis. Secundo dico hãc ualere in arte cuius finis eſt opus, & non operatio, incipit n. Rhetor perſuadere & ſi nunq̃ perſuaſit, & tamẽ nõ fruſtra egit, quia nihil p̃termiſit de requiſitis in arte, cã eſt quia eius finis non eſt opus, ſed bene dicere, quod eſt operatio. Silr medicus non fruſtra egit, ſi non induxit ſanitatẽ, & tamen cœpit curare: quia finis medici non eſt ſanitas: ſed bene curare. patet igitur ꝓpõnem non habere locum in oĩbus artibus, ſed quarum finis eſt opus: & non operatio, ſimili modo de imaginatione eſt dicendum, eſt. n. imaginatio uelut ars. Sexto phy. uero Ari. aliter uerificat propõnem, ait. n. dupłr aliquid eſſe ĩpoſſe fieri, aut rõne fieri, ut cœlũ dr̃ diuidi, quia id fieri nequit per ſe rõne fieri. Aut rõne facti: ut ſi diametrum commẽſuratum coſtæ eſſe poſſet, iam commẽſurari poſſet. Verum ſolo prior eſt clarior. Ad rõnes: ad primam dico ꝙ motus cœli ſm numerum eſt poſſe fieri & poſſe factũ quia reuolutio diurna põt fieri, & põt eſſe facta. Sed ſm ſpẽm eſt impoſſe factum. & impoſſe fieri. Ad ſecũdum dico ꝙ prius eſt duplex abſolutum, & ordinatũ ad poſterius, tunc dico prius abſolutum poſſe fieri ſine poſteriori, non autem prius ordinatum in poſterius quale eſt fieri reſpectu facti. Ad tertium dico ꝙ continuum poteſt diuidi in infinitum ſm actum imperfectum, & põt eſſe diuiſum in infinitum ſm actum imperfectum: Ad vltimum patet ſolutio: nam gigantes cœperunt facere turrim imaginatione corrupta, & non imaginatione recta, ideo non peruenerunt ad factum. Hæc pauca de quæſtione.

Quæ uera opinio.

Sæpe ſine ſine oratorem nõ ſuadens ſp.

E

Tex. c. 92.

Pri⁹ duplex.

F

Quod autem omnino impoſſibile, ſit infinitum pati aliquid a finito, uel agere in ipſum finitum, ex hiſce perſpicuum erit. Sit igitur infinitum in quo eſt A, finitum uero in quo eſt B. Tempus autem in quo mouet aliquid, aut eſt motum, in quo eſt C, ſi igitur ipſum A ab ipſo B calefactum eſt, aut pulſum, aut aliud q̃d paſſum, aut etiam quodcũq; motum in tempore in quo eſt, G ſit illud D ipſo B minus. Atq; minus æquali in tẽpore minus moueat, ſit autem in quo eſt E ab ipſo D alteratum qđ igitur eſt ipſum D ad ipſum B, ipſum E erit ad aliquid finitum.

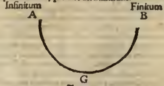
G In hac parte probat non dari infinitum rõne cõi. ſũpta ab actione & paſſione quæ ſumit in alteratione, et componitur ſic in baroccooẽ corpu. ſenſibile eſt actiuũ uel paſſiuum, uel vtrunq;, infinitum nõ eſt actiuum, nec paſſiuum, nec vtrunq;, igitur infinitum non eſt corpus ſenſibile, & ita non datur. Quod infinitum non ſit paſſiuum, oſtenditur. & primo ꝙ finitum non agat in corpus ſenſibile infinitum, quia ſequeretur aliquod finitum in eodem tempore mouere corpus finitum, quo mouet infinitum, & probatur ponendo infinitum paſſum eſſe A, finitum quod agit, eſſe B, & uolo ipſum B agens eẽ virtutis actiuæ ut octo per q̃ agat in A. in tempore G, eſt. n. oĩs actio in tempore, quare illud ſit G Vlterius accipio aliud agẽs quod in virtute ſit minus ipſo B uel eius pars, uidelicet ut quatuor ita ut B ſit duplum ad D, ſitq; etiam aliud paſſum ipſi D corrñdens E quod Auer appellat H, ſitq; uirtutis paſſiuæ ut quatuor etiam in eodẽ tempore G. Rurſus ſumo aliud paſſum, uidelicet Z, ut Auer. inquit, quod ſit in tanta proportione ad B, in quãta eſt B ad D, hoc eſt in dupla, ita ꝙ ſit uirtutis paſſiuæ ut octo His ſumptis arguitur, ut B ad D, ita Z ad E, igitur commutatim, ut D mouet E in tempore G: vt ſumptum eſt, ita B mouebit Z in eodem tempore G. Sed ĩ hoc eodem tempore poſitum erat B mouere A, igitur finitum eodem tempore aget in corpus infinitum, quo agit in corpus finitum, & ita aget in A & Z: quod erat probandum, hunc in modum Expoſitor & Simplicius expoſuerunt. Auer. autem diminute commentatur. Inquit. Quod autem omnino impoſſe ſit infinitum pati aut agere aliquid in corpus infinitum, ex hiſce, quæ dicemus. perſpicuum erit, & primo probat ꝙ corpus infinitum non poſſit pati a corpore finito, & inquit, ſit igitur infinitum in quo eſt A, finitum uero ſup agens, in quo eſt B, & quia omnis actio eſt in tempore, ſit tempus in

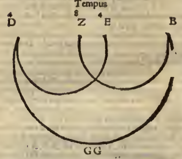
Expoſitio. Simpl. & Thomas.

H

quo

quo finitum mouit aliquid & infinitum eſt motum ab illo, in quo eſt G. Vlterius inquit, ſi igitur ipſum A ab ipſo B calefactum eſt, aut pulſum, aut aliud quid paſſum: aut etiam qualitercunq; uel quodcũq; motum in tpe in quo G, ſit illud D ipſo B minus, videlicet vel eius pars, uel aliud, modo ſit minus: & ſupple uolo ꝙ ipm D minus ipſo B moueat aliqd aliud minus ſibi corñdẽs, & ſit illud E ab ipſo D alteratum, uel alio modo motum, qbus arguit: ꝙ igitur ẽ ipſum D ad ipſum B ipſum E erit ad aliqd aliud finitum videlicet z. igit̃ pmutatim ut ſe habet D ad E ita B ad z ſed D mouet E in G tempore: igitur B mouebit z in G tẽpore: & in hoc mouebat A corpus infinitum: igitur eodem uel æquali tẽpore mouebit B corpus finitum, quo mouit infinitum.

Qđ Auer. Com. 63. Auer. aũt ꝑ introducit textum, & ordinat demſonẽ: & inqt: hæc eſt demſo vlis oibus corporibus rectis, & rotũdis. & ſimplicibus, & compoſitis ſeu mixtis, & cõponit illam dicens. Oẽ. n. corpus, aut eſt agẽs, aut patiẽs: aut vtroq; participãs. Hac ꝓpõne ſuppoſita potuit declarare corpus iſinitum nõ eſſe. Nam cum poſuimus ꝙ oẽ corpus, aut eſt actiuum, aut paſſiuum, aut actiuum et paſſiuum ſimul; et cum poſuit ꝙ corpus infinitũ impoſe eſt agere: aut pati: cõcludetur in ſecũda figura ꝙ nullum corpus eſt infinitum. Qualis ſint huius ſylli. præmiſſæ. Deinde declarat quales ſint propõnes huius ſylli, & inquit, & quia propõ dicens, ꝙ oẽ corpus, aut eſt actiuum, aut paſſiuum, manifeſta eſt per ſe nam corpora cœleſtia vĩr agere ĩ ea, quæ ſunt hic ſub eis, hæc autem uidentur agere & pati inter ſe, & ſic maior patet, qualis aũt minor ſit, inqt, & altera propõ nõ eſt manifeſta. ſ. dicẽs: ꝙ infinitum impoſe eſt aut agere aut pati, ideo ſupple declarabit minorem: & ponit ordinem, & inquit. Hæc aũt propõ diſſoluitur in duas, q̃rum una eſt ꝙ infinitum impoſe eſt pati. Alia ꝙ infinitũ impoſe eſt agere in rem finitam, ideo incipit declarare ꝓpõnem dicentem ꝙ corpus infinitum impoſe eſt pati a finito Addit ꝙ utriuſq; qõnis uel propõnis diuiſæ. i. primæ propõnis & ſecundæ accipit eãdem exempla, hoc eſt eaſdem, literas vſes, nõ dico numero eaſdem & diuiſit demſonem. Hęc Auer. quo ad demſonis introductionem, & quia Auer ponit ordinem ĩ demſone: & vtitur quibuſdam uerbis obſcuris: iõ lege verba eius ſic, et cum poſuiſſet propõnem, q̃ intẽdebat deſtruere coniungit illi propõnem poſe, hoc ſ. ut aliud corpus ſit finitum, & min⁹ corpore finito, ꝙ ẽ B, ꝙ aũt ſit D: & ſic uult Auer. ꝙ prima uerba Ari. ſonẽt ꝓpõnem: q̃ intẽdit deſtruere, vz ꝙ infinitum patiatur ab ipſo finito; & vult ꝙ hinc

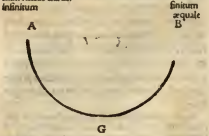
A addat unã poſem: vz ꝙ D, minus ipſo B agat ĩ E uel H ut exponit ipſe: & vult hãc poſem eſſe talem ꝙ nõ cõtingat ex illa ꝑ ſe accepta aliqđ impoſe. alr eſſet impoſis, & addit ꝙ cum poſuit hoc poſe: poſuit, qđ ſeqtur ex illo, poſuit. n. ꝙ qualis eſt proportio ipſius B ad D, talis eſt ꝓportio ipſius z, ad H, uel E q̃ ſuppleto patet tota demſo ex quibus patet ſm Auer. ꝙ demſoni Ariſ. eſt ſupplendum, & ſic textus præſens diuiditur a ſequenti,

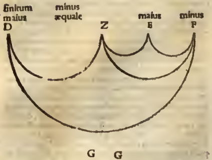
*Si igitur ęquale quidẽ in æquali tempore alterans ęquale, minus autem in ęquali minus. Maius etiã maius, tãtum videlicet quantum maius proportionale eſt ad minus. Non ergo infinitum ab aliquo finito in aliquo tempore mouebitur. Nam aliud minus in ęquali a minori mouebitur, ad quod quidem finitum proportionale eſt, infinitum enim ad finitum in nulla propor*B *tione eſt.*

Textus iſte eſt obſcurus: & quid uelit facere: non ſatis patet. fortaſſe. n. textus diminutus eſt. et depẽdẽs a priori textu, qui deficit in lib græcis quos habemus. Sed utcũque ſit: Expoſitor reſoluit textum in duas ſuppõnes, ex qbus deducit rõnem ſuperius incæptam Ego uero reſoluo textum in vnam ſuppõnem, & ex illa deduco aliam rõnem Suppõ eſt: ſi aliquid agẽs æquale mouet aliqđ paſſum ſibi æquale in æquali tpe, hoc eſt in certo tpe, ꝙ ſit æquale a principio actionis in finem, minus agẽs illo æquali mouebit paſſum minus eo quod mouebatur ab agente æquali in eodem æquali tpe, & agẽs maius ẽt illo agẽte æquali mouebit paſſum maius eo paſſo æquali, ꝙ mouebatur ab agẽte æquali in eodem ęquali tpe. Addit modo, uidelicet agẽs maius habeat ẽãdem proportionẽ ad ſuum paſſum, q̃ habebat agẽs minus ad ſuũ. & ſup. agẽs æquale ad ſuum. Nam ſi proportio oĩum illorum ad ſua paſſa ſit æqualis; tpˢ quo mouebũt illa, erit æqua C le, eſt igitur ſuppõ tribus agẽtibus exiſtẽtib⁹, quæ ad ſua paſſa habeãt proportionem æqualem, oĩa illa mouẽt in æquali tpe. Quo uero ad uerba attinet, dubitabis primo, quo modo æquale põt alterare æquale, cũ ab ęqualibus nõ proueniat actio. Secũdo, æquale & in æquale dñr ad aliqd. iõ q̃res reſpectu quorum dicet æquale. Dici põt ad primum ꝑ æq̃lia nõ intelligere Ariſ ſm gradũ & uirtutẽ, ſed ſm genus, videlicet ꝙ ambo ſint æqualia, ſm rõnem ſiniti, ita vt nõ ſit agẽs finitum & paſſum infinitum, uel e cõtra. Ad ſecũdam dico ꝙ dr æq̃le reſpectu maioris & minoris, & ſic Ari. imaginatur ꝙ ſi aliqđ finitum mouet aliquod finitum in æquali. i. finito tempore, agẽs maius illo mouebit paſſum maius paſſo priori: modo habeat ad ipſum æq̃lem ꝓportionem, & agẽs minus mouebit etiam paſſum minus: modo ut ſupra ſeruetur proportio æqualis, & hoc ait, ſit igitur æquale quidem in æquali tpe alterans æq̃li, uerbi cã B alterãs, z, in tpe G, hæc. n. ęqualia ſunt, qm oĩa ſunt finita, minus aũt in æq̃li mouebit minus, ut z mouebit F, & maius ẽt ma D ius in æquali tpe, ut D mouebit E tm̃, videlicet dico maius, q̃tum maius proportionale eſt ad minus. i. ad ſuum paſſum, ꝙ eſt reſpectu agẽtis minus: q̃ſi dico diſpõnem hãc veram eſſe, modo ſeruetur æq̃lis proportio agentis ad paſſum in oĩbus, & iõ põt exponi tm̃, vz dico mai⁹ q̃tum agẽs maius ꝓportionale eſt ad agẽs minus, & ſic dẽt ſeruari ꝓportio æq̃lis ex parte agẽtiũ, & ſĩr ex parte patiẽtiũ, ita vt qualis ꝓportio ſit agẽtis maioris ad agẽs minus: talis ſit patientis maioris ad patiens minus, ſeruata. n. æquali in oĩbus ꝓportione: oĩa mouebũt in æquali tpe, videlicet in G tpe. Ex hac ſuppõne infert: non ergo infinitum ab aliquo finito in aliquo tpe mouebitur, uidelicet A ab ipſo B. Nam ſi in aliquo tpe mouebitur, ſit illud G. hoc autem quod ſit impoſe, oñdit, nam aliud minus illo infinito mouebitur in æquali a minori agente, ad quod quidem finitum ꝓportionale eſt: deductum eſt

Expoſitio. Suppõ. Dubitatio. Solutio. 1. Secunda. Expõ tex.

hoc ſuperius, quia accipi pōt unum agens minus ipſo B & ſuum paſſum mouebit in G tpe, ut per ſuppōnes patet, & ita ſequetur aliquod finitum mouere aliquod finitum in æq̄li tpe, quo finitum mouet infinitum. Hoc aūt eſſe impoſſe oſtendit: quia inter duo finita eſt proportio, ſed infiniti ad finitum nulla eſt ꝓportio, & ſic patet infinitum non poſſe pati ab agente finito, hoc pacto videtur mihi textus clarus.

Auer. com men. 64. 1. ſuppō. Auer. autem obſcure loquens reſoluit textum in ſex ſuppōnes, quas valde cōfuſe ponit. Et ponit primam dicēs, q̄a videmus q̄ agētia æqualia in patientibus æqualibus agūt in oībus partibus illorum in tpe æquali: ita ut totum agat in totum, & pars in partem ī æquali tpe, hęc eſt prima ſuppō.

Secunda. Deinde ponit ſecūdam dicēs, & videmus maius agēs agere in patiētia æq̄lia in eodem tpe magis q̄ agēs minus agat in eadē, & agēs minus agere minus in illa q̄ ſupple agat in eadem agēs maius, eſt igitur ſecunda ſuppō, qn̄ aliquod paſſum patitur a maiori et a minori agētibus, magis patitur a maiori q̄ a minori, ita ut impoſſe ſit æqualr̄ pati ab vtroq̄.

Tertia. Et addit tertiam, & inquit. Et ſilr̄ patiens maius patitur ab agētibus æqualibus minus, ſup. q̄ ab agēte maiori, & patiens minus patitur ab agēte ęquali magis q̄ ſup. patitur ab agēte minori, eſt igitur tertia ſuppō, licet idem agēs agat in duo paſſa inæqualia, minus tamen agit in paſſum æquale uel maius q̄ agat in paſſum minus, uel melius paſſum æquale patiens a pluribus agentibus, magis patitur ab agēte maiori q̄ ab æquali, uel minori, & magis ab æquali q̄ a minori, hæc tertia ſuppō.

Quarta. Deinde ponit quartam, & inq̄t. Et tūc contingit ex hoc q̄ cum ab agentibus diuerſis patiantur diuerſa patientia: q̄ ꝓportio agentium ad agētia ſit ſicut ꝓportio patientium ad patiētia, eſt igitur quarta ſuppō, qualis ꝓportio eſt paſſorum inter ſe, talis eſt agētium.

Quinta. Sed quia hæc quarta ſuppō pōt eſſe falſa, & habet inſtantiam, ideo ſubdit quinto quaſi ſequentem ex dictis, & inquit Quo modo autem ex his fundamentis poſitis declaretur quod intendit declarare, apparet ſic, & ita ſubſcribit quintam ſuppōnē, cum n. poſuimus q̄ agētia æqualia agant in patientia æqualia eadem actione eodem tempore, apparet ex hoc q̄ agentia æqualia, quorum ꝓportio adinuicem eſt ſicut patientium adinuicem agant actiones æquales in tpibus æqualibus. eſt igit̄ quinta ſuppō, q̄ qn̄ eſt, agentium & patientium æqualis ꝓportio. actiones ſunt æquales & in temporibus æqualibus, & ſm̄ ꝓportiones agētium atq̄ patientium ſeſe excedentes. Sed occurres quia vr̄ q̄ quarta & quinta ſuppō non habeant locum niſi qn̄ agentia & patientia ſunt ęqualia ſm̄ ꝓportionem, & ita non erit regula vl̄is, vnde inquit Agentia. n. æqualia, & patientia æqualia ſunt hmōi. ſ. q̄ proportio agentium adinuicem eſt ſicut proportio patientium adinuicem, quare ſuppōnes nō vn̄r vl̄es. Rn̄det & inquit. Sed tamen iſta ſunt inæqua ꝓportione, alia autem in aliis ꝓportionibus, & cum hoc uel hæ ſuppōnes apparent in uno modo. i. ſpē modorū proportionalium, apparebit in aliis. q. d. q̄ quarta & quinta ſuppō habet locum in agentibus & patientibus, in q̄bus eſt proportio ęqualitatis, ut dictum eſt, ſed debet eodem modo intelligi in aliis ſpēbus proportionis. Nam qn̄ inter agentia & patientia eſt cōſimilis proportio geometrica, etiam in effectibus, ſeu actionibus erit conſimilis proportio, uerbi cauſa, ſi A agens ut 12. & B agēs ut 8. & C agens, ut. 6. dico, q̄ ſi ſint tria alia paſſa E uidelicet F G conſimilia in proportione minoris inęqualitatis ut E ut. 6. F, ut 4. G, ut tria, actio. ipſius A in E erit in ſimili proportione ad actionem ipſius B in F & ſilr̄ ī aliis quare quando inter agentia & patientia eſt conſimilitudo in proportione, uel vniformitas proportionum, & ī actionibus erit hæc uniformitas, ut patet. Agētia pat. 12 A E 6 8 B F 4 6 C G 3

Deinde ponit ſextam ſuppōnem, & inquit. Et cum inq̄ ita ſit, manifeſtum eſt q̄ quærenda eſt eius conuerſa, & eſt q̄ agētia & patientia, quę ſupple agunt & patiuntur in temporibus æqualibus, ſunt proportionalia, & dr̄ hæc conuerſa pro quanto cōuertitur in illam priorem, ſequitur. n. hæc agūt in æq̄libus temporibus, igitur ſunt proportionalia, & ſilr̄ ualet: hoc patiūtur in temporibus æq̄libus, igitur ſunt proportionalia, eſt igit̄ ſuppō q̄lis eſt proportio inter paſſa, talis eſt inter agētia. probat hāc Auer. in terminis, dicamus ergo qm̄ ita eſt, ver g. ponamus duo agētia quorum alterum ſit A, alterum aūt ſit B, & ſint duo patientia, quorum alterum ſit C, & alterum ſit D, tangit ſecūdam partem caſus, & inquit. Et ponamus q̄ totum E patiatur ab A: & totum D patiatur ab ipſo B in eodem tēpore. & ſit tp̄s G, dico ergo q̄ proportio agentis ad agens eſt ſicut proportio patiētis ad patiēs, hoc eſt q̄ ꝓportio ipſius A ad ipſum B eſt ſicut proportio ipſius C ad ipſum D & e cōuerſo, & hęc eſt ſuppō, poſito caſu ī termini. probat illā, & inq̄t Et demōſtratio eius eſt ſic, quia ſi proportio ipſius A ad B nō fuerit ſicut proportio ipſius C ad ipſum D, ſit ergo aut maior aut minor. Auerroiſ nō ꝓbat illā eſſe minorem, ſed illam nō eſſe maiorē, qm̄ eadem eſt rō, & inquit Si igit̄ proportio ipſius A ad B ſit maior q̄ ſit proportio inter C, & D q̄ ſunt paſſa, ſecemus ex ipſo A agēte aliq̄d, ut tm̄ q̄tum excellit, ita ut illo ablato ſit æq̄le ipſi B, & uocetur A H, erit igitur ꝓportio temporis A H ad B q̄lis eſt inter C & D. q̄a iā facta eſt reſecatio, q̄re paſſio ſiue effectus ipſius C ad A H: et ipſius D ad B erit in eodem tēpore. Vnde rō Auer. eſt, ſicut ſe hēt G ad D, ita A H ad B, ergo permutatim, ſicut D patitur ab ipſo B in tēpore G ita C, patietur ab A H in eodē G tpe, ſed poſitū eſt C pati ab A i tpe G et et C patit̄ ab A H in eodē tpe, q̄ q̄dē A H ē agēs minus, ipſo A, ſequitur q̄ idē paſſum uel æquale æq̄li in tpe patietur ab inæq̄libus agētibus, quorū alterum maius, alterum minus erit, q̄ eſt ꝯ ſecūdam ſuppōnem, & iō ut dicit Auer. Ariſ. poſuit q̄ maius agit actionem maiorem ī eodem tempore q̄ agat minus in idem patiēs, quæ fuit ſecunda ſuppō. Deinde Auer declarat quomodo & quas ſuppōnes Ariſ. accepit ibi. Et Ariſ. quaſi fuit contētus: & uult q̄ Ariſt. non accepit has quinq̄ ſuppoſitiones in forma: ſed ſolum duas, uidelicet primam & ſecundam, cætera obmiſit, addit q̄ licet has omiſerit, non tamen penitus omiſit; cum partim poſuit, & partim nō, et

ita

ita poteſt dici ꝙ poſuit illas. Secundo addit ꝙ demōſtrationem hanc ēt non poſuit, ſed fuit contentus pōne iſtarum ſuppōnum: et non curauit componere rōnem, quæ rō procedit a commutata proportiōe, vt fecimus, & Ariſt. omiſit cōmutatam proportionem, quia ſolum deducit ad hoc ꝙ eſt venire ad paſſum Z, ꝙ habet ꝓportionem ad H qualem habet B ad D, & non progreditur ultra. (obſeruatio) Deinde Auerr. format rōnem ibi, cum .n. ꝑmutauerimus. Vbi aīaduerte ꝙ Auerr. accipit literas oīno diuerſas ab eis, quæ accipit in probatione quintæ ſuppōnis. i. oppoſito mō, licet illaſmet, nam in quinta ſuppōne literæ ſunt A H B C D, & tp̄s G in demōſtratione autē literæ ſunt A B D H Z, ſed agens fuit B, & agens illud D, paſſa vero fuerunt A H Z. In demonſtratione quintæ ſuppōnis, A & B fuerunt agentia, C D patientia At in iſta proportione cōmutata, q̄ facit ad ꝓbādum primam partem minoris vtitur quatuor literis A H B C D, iuxta quas arguitur, ſit C agens uirtutis ut octo, & D agens aliud, uirtutis ut quatuor, inter q̄ erit proportio dupla, ſitq; patiens rn̄dēs C ipſi A H, & patiens rn̄dens ipſi D ſit H. Tūc arguitur A H eſt paſſum infinitum, & C agens in A reſeco ab A H unum aliud paſſum & ſit H in ꝙ agat D & tale H ſit ut quatuor, & tunc reſeco ab A H unum aliud paſſum. ſ B & ſit in dupla proportione ad H in qua erat C ad D, tunc arguit̄ ſicut ſe habet C ad D ita ſe habet B ad H igitur permutatim, ut ſe habet H ad D ita B ad C; ſed D agit in H i tp̄e G, ergo C aget in B in tp̄e G ſed tali tp̄e egit C in A H paſſum infinitum, igitur idem agens pōt agere in duo paſſa quorum alterum eſt finitum, & alterum eſt infinitum, in eodem uel æquali tp̄e ęqualem actionem, ꝙ eſt contra ſuppoſitiones, & ſic patet qualiter Auer permutauit literas. Tu uero rationem ſic compone, cętera quę ſcribit Auerro. ſunt clara.

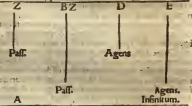
(A, B: margin letters)

(Præterea, at uero.) *Præterea neq; infinitum ullo in tp̄e mouebit finitum. Sit .n. infinitum in quo eſt A, finitum aūt B, tp̄s in quo eſt G, igitur D, in G tp̄e minus ipſo B mouebit. Sit illud Z, quod igitur eſt B Z totum ad Z hoc eſt E habens rōnem ad D. Mouebit ergo E ipſum B Z i tp̄e G, finitum igitur atq; infinitum æquali in tp̄e alterabunt, quod quidem eſt impoſſibile, ſupponebatur .n. maius in minori alterare, ſed ſemper tempus ſumptū idem faciet, quare nullum erit tempus in quo mouebit, non enim fieri poteſt, ut tempore infinito moueat, aut etiam moueatur, finem enim non habet. Actio autem atque paſſio habent.*

(Quod ſed Alteratiuer bū addit. .n. at vero.)

(Expō.) Auer. hunc textum expoſuit in commento præcedēti, parte uidelicet illa Et manifeſtum eſt ex his. Nos uero cum Simplicio, et expoſitore dicimus ꝙ Ariſt. ꝓbat conuerſam, uidelicet ꝙ infinitum ullo in tp̄e mouebit finitum, et hoc proponit dicens. Præterea, neq; infinitum ullo in tp̄e mouebit ſup. motu alterationis uel alia q̄uis motus ſpē finitum ipſum. Hæc eſt cōcluſio atq; intētio. Probat quaſi arguens, quia ſi infinitum poterit alterare rem finitam, tunc idem paſſum æque uelociter poſſet ab infinito & a finito alterari, probat aūt ꝯñtiam dicēs. Sit n. infinitum in quo eſt A, finitum aūt q. alteratur, ſit in quo eſt B, & qm̄ omne ꝙ alteratur, in certo dato tempore alteratur, ſit tp̄s ſup. in quo, alteratur, id in quo eſt G B, igitur alterabitur ab ipſo A in G tempore. Ex hoc infert unum aliud ad propoſitum; & inquit, igitur D ſup. agens mouebit aliquod aliud minus ipſo B, & ſit illud Z ꝙ eſt minus ipſo B. tenet ꝯñtia, quia per D Ariſ. intelligit aliquid ipſius A mouentis, & per Z intelligit aliquid ipſius B moti, quare ſequitur ipſum D mouere in eodem tempore Z quod eſt minus ipſo B moto, eſt igitur ſecunda pars caſus ꝙ ponatur D unum agēs finitum alterare unum paſſum minus ipſo B qd' ſit Z in tēpore æquali uidelicet G et hoc eſt bn̄ po e, quia per ſuppōnes, in eodem tēpore minus agit in minus, & maius in maius, & æquale in ſuum æquale. Tertio ſubintelligit ꝙ ſit unum aliud agēs finitum qd' ſe habeat ad ip̄m D agens in ea proportione, qua, ſe habet B paſſum ad Z ꝙ quidem uocetur E. Hoc ſtāte patet q. E agens mouebit B paſſum finitum æquali in tempore quo D mouebat Z, nam æquali eſt proportio agentium & paſſorum, ſed D mouet Z in tempore quo A infinitum mouet B paſſum ut in tempore G, igitur E quod eſt agens tertium finitum mouebit B paſſum finitum æquali in tempore quo illud mouebat A, Vnde ſyllogiſmus eſt, ut Z paſſum ad B Z paſſum, ita D agens ad E agens, patet per caſus poſitos, igitur permutatim, ut Z ad D, ita B Z ad E; ſed Z mouetur ab ipſo D in G tempore, igit̄ B Z mouebitur in G tempore ab ipſo E, ſed in G tempore B Z mouebatur ab agente infinito, igitur idē paſſum æquali in tempore alterabitur a duobus agentibus quorum alterum eſt finitum, & alterum eſt infinitum. Inquit. Quod igitur eſt B Z totum ad Z. i. q̄ proportionem habet B Z ad Z hoc eſt hn̄s rōnem ſup. D agēs ad E qd' ē dicere, ut Z ad B Z ita D ad E, & ſup. tu, ſed Z mouetur ab ipſo D in G tempore, igitur B Z mouebitur ab ipſo E in G tempore, et hoc inquit, mouebit ergo E agens tertium, ip̄m B Z paſſum primum in tēpore G, & tunc dat ultimum conſequens dicens, finitum igitur atque infinitum æquali in tempore alterabunt, ſup. idem paſſum, uidelicet B Z ip̄m, qd' quidem, ut inquit, eſt impoſſe, ſupponebatur. n. maius alterare idem paſſum in minori tempore. & quia aliquis poſſet dicere tp̄s illud non eſſe G q̄ A mouet B ſed eſſe aliud, addit, ſed ſemper tp̄s ſumptum ſupple ꝙ uis aliud idem faciet ad propoſitū, q̄re ſiue accipiatur G ſiue F ſiue quoduis aliud tp̄s, ſemper ſequet̄ idem impoſſe, & ꝓpterea īfert, quare nullum erit tp̄s i quo mouebit, nullum uidelicet determinatum, quia nec hora, nec dies, nec annus.

(C: margin letter)

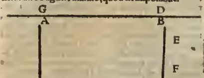
Sed dices concedo nullū eſſe tp̄s finitū q̄ A mouebit ip̄m B ſed bn̄ eſſe p̄t tp̄s infinitū. agens n. īfinitū nō mouet niſi tēpore infinito, cōtra obijcit Ariſt & inq̄t. Nō. n. fieri p̄t ut tēpore infinito moueat, aut ēt moueatur īfinitū ip̄m, q̄a tp̄s infinitū finē nō hēt, actio aūt atque paſſio hn̄t, ſup. finē, dictū eſt n. oēm alterationē fieri certo tp̄e, & nullā alterationē eſſe tp̄e īfinito, ut patet. 6. phy. patet igitur infinitā uirtutē in nullo tp̄e poſſe alterare paſſum finitū. (D) Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire ꝙ Ariſt. in prima p̄te caſus p B intelligit idē ꝙ p B Z in ſecunda p̄te caſus Nā in ſecunda p̄te caſus Z eſt aliq̄d ipſius B, & ita ip̄m B erat totū B Z, & p ꝯn̄s idē eſt B, & B Z in uerbis Ariſt. Vn̄ Auer. inq̄t, & ponamus aliud corpus. ſ. D ꝙ agat in corpus B Z infinitum, in ꝙ egit A infinitum ī illo eodem tp̄e, uidelicet C neceſſario igitur erit actio D in minori, uidelicet paſſo actione ipſius A, cum D ſit finitum, A aūt infinitum. q. d. ꝙ D in alteram partē ipſius B Z non in utranque. v. g aut in partem B aut in partem Z. Deinde Auer. componit in textu rōnem a permutata proportione, ut nos fecimus, uerum in A linea locat A H eſt enim A H idem ꝙ A ut diximus de B Z & de B. arguit. n. ut Z ad B Z ita D ad H uel E, igitur permutatim, ut Z ad D ita B Z ad H, ſed Z patitur (Cōfutatio.)

ab ipſo D in C vel G tpe, igitur B z patitur ab H in G
vel C tpe, ſed in C, vel G tpe B z patiebatur a toto A H
igitur idem paſſum patitur a duobus agentibus, quo-
rum alterum eſt finitum, & alterum eſt infinitum. Quo
aũt ad verba attinet. Auer. inquit, & proportio quæ ce
cidit in literis in lib. a quo tranſtulimus numerum, eſt cõ
uerſa. poſuit. n. proportionem maioris patientis ad mi-
nus patiens, quia dixit in noſtris libris, vt B z totum ad
z, & ita poſuit proportionem maioris patientis ad mi-
nus patiens eſſe, ſicut proportionem minoris agentis ad
maius agens, & hoc (vt dicit) non põt eſſe, quia propor
tio maioris ad minus non põt eſſe vt proportio mino-
ris ad maius, et tu intellige hæc Auer. dicta in libris ſuis,
quia in noſtris Ariſt. ponit proportionem maioris paſſi
ad minus, & maioris agentis ad minus, tñ Auer. inquit,
immo oportet ponere proportionem minoris patiẽtis
ad maius patiens, vt z ad B z eſſe vt, proportionem mi-
noris agentis ad maius agens, & poſtea commutare ꝓ-
portionem ab ipſo z ad D & inferre ad proportionem
totius B z ad E, vel H, & addit, agens. n. maius, videli- F
cet E aut H eſt ignotum ꝙ vult inuenire per proportio
nem, & ita Auer. vult ꝙ ſyllõ iſte ſit hoc pacto, vt z ad
B z, ita D ad E vel H: igitur permutatim, vt z ad D,
ita B z ad E vel H: ſed z alteratur ab ipſo D in G vel C
tpe, igitur B z alterabitur ab ipſo E vel H in G tpe Sed
hoc eodem tpe B z alterabatur a toto A H vel A E, igi
tur idem paſſum alterabitur a duobus agentibus, quo-
rum alterum eſt finitum, & alterum infinitum. Ex qbus
patet ꝙ in tex. nr̃o eſt tranſpõ oĩno, quia textus nr̃ ꝓce
dit ab ipſo B z ad z & ab ipſo E ad D, & debet eſſe totũ
Digreſſio conuerſum. Deinde Auer. ibi { hoc. n. nõ contingit }
Auerro. aliq̃tulum digrediendo dubitare vt ſ verba Ariſt. ait. n.
Dubõ. actionem & paſſionem habere finem, & non dicit, quæ
ſint illæ, & in quo genere, mõ hoc dictum non contin-
git niſi in his quæ ſunt præter motum ſitualem, & in lo
calibus & in motis recte, & ita vt oẽm motum habere
finem, ſolum de non localibus, & de localibus, de rectis
tñ. Iam. n. declaratum eſt ꝙ primum mouens tpe infini
to mouet, nam vtilitas huius motus circularis æterni, q̃ G
mouet primum mouens, eſt continuatio & perpetuitas
eſſendi, q̃ res nãles acquirunt in ſpẽ. pp motum n. ſolis ĩ
obliquo circulo fiunt generationes & corruptiones, &
æternitas in ſpẽ, quapp neceſſe eſt vt motus ille ſit infini
tus Quare dictum Ariſtot. non eſt vlr verum, quum ait
nullum mouens mouere actione vel paſſione in tpe infi
nito. Rñdet Auer. & inquit. Sed tñ declaratum eſt ꝙ
impoſſe eſt vt tale mouens ſit corpus, qm̃ ſi mouens tpe
infinito eſſet corpus: moueret in nullo tpe, vt dictum eſt
in vltimo octaui phyſic. Ex his colligit intellm verborũ
Ariſt. & inquit. Intentabat n ꝙ impoſſe eſt ponere cor-
pus infinitum, vt moueret aliqd' finitum in tpe iſinito. i.
agere in idem numero tpe infinito, & ita vult ꝙ loqua
tur in corporibus, & de motibus præter localem, qm vt
(inquit) ſi generandum eſt, non complebitur ſua gene-
ratio, & ſi afficiendum eſt, non complebitur ſua quali-
tas, & ſi mouendum ſup. motu augmentationis non ꝑ-
ueniet ad finem, quem intentabat, & addit, ꝙ hoc ſeq- H
tur in corpore cœleſti ſicut & in aliis. ſ. ꝙ eſt impoſſe, vt
corpus cœleſte moueat aliqd' ens ex his quæ ſunt ſub
eo tpe infinito, v. g. aliqd' indiuiduum. 10. Prædicamen
torum, et hoc eſt verum vlr de oi motus ſpẽ. Cœlum. n.
non põt aliqd' indiuiduum. 10. Prædicamentorum alte
rare, vel augere, vel generare, vel localr mouere tpe infi
nito, ſecus de motu cœli, quia motus cœli eſt actio, quæ
non recipit affectiones. i. terminos. Ex his patet intellm
verborum Ariſt. intelligit. n nullum corpus infinitum
poſſe mouere aliqd' corpus finitum, quia nec tpe finito
nec infinito, & intelligit vlr quauis motus ſpẽ, qm̃ nulla
motus ſpẽ corpus infinitum põt mouere corpus infini-
tum, quia nec tpe finito, nec tpe infinito, hæc ex Auer.
Pria dubõ Sed obiicitur multifariam, primo videtur ꝙ ſi eſſet
corpus iſinitum, illud ageret in corpus finitum, quia vt
ſuperius dicebatur, ſi infinitum eſſet, illud haberet rõnẽ
principii, mõ principium dicitur per excellentiã de agẽ-
te. 1. phyſi. igitur ſi infinitum eſſet, illud haberet rõnem
agentis, & ita ſi eſſet, illud ageret in corpus finitum. Se- Te. cõ. 33
cundo finitum põt agere in corpus finitum, igitur a for Cõm. 1.
tiori infinitum põt agere in corpus finitum, tenet argu-
mentum ꝑ loco a maiori, ſecundo quia infinitum videt
vt totum reſpectu finiti. Tertio ſi infinitum eſſet, ipm
eſſet ens nãle, igitur eſſet actiuum, & per ꝯñs poſſet age-
re. Secũdo dubitatur, uidetur ꝙ non ſit uerum dictũ 2. dubõ.
Ariſt. ꝙ oĩs actio & paſſio ſit finita, ꝑ quia octaua ſphæ
ra mouet cæteras, & tñ non actione vel motu finito, ſe-
cundo primus motor mouet cœlum, & non niſi actiõe
infinita. Tertio dubitatur, quia uidetur aliqua altera- 3. dubõ.
tio ſubitaria, quia ut dicitur in libr. de ſenſu, multotiens
aliqua alteratio ſit uelox i. ſubitaria, vt exponit Alexã.
Ad primam dubõnem ſolet dici ſimplr, ꝙ, ſi infinitũ Sol. primæ dubõnis.
eſſet, nullam haberet actionem, & cã eſt, quia oĩs actio
eſt a certa proportione agentis ad paſſum Sed ĩfiniti ad
finitum nulla eſt proportio. Sed hæc ſolõ nulla eſt, qa Cõtraria.
ſi infinitũ eſſet, illud eſſet uirtus & forma, & formæ atq;
uirtutis eſt aliquid agere, igitur ſi infinitum eſſet oporte-
ret illud aliquid agere. Dico igitur alr, ꝙ infinitum eẽ, Sol. ꝓpria.
iplicat ꝯdictionem, quia ipſo poſito, ſequitur ipm age-
re, & ipm nõ agere, agere quidem, quia eſt uirtus & for
ma. non agere uero, quia nulli põt eſſe proportionale,
ex his ſequitur ꝙ ſi infinitum eſſet, ageret, & nõ ageret,
concedantur igitur oẽs rõnes, quæ probant infinitum ſi
eſſet. ipm agere. Ad ſecundam dubõnem rñdit Auer. Sol. ſcdæ.
ꝙ octaua ſphæra rapit ſecum oẽs alĩs uirtute motoris i-
corporei, qui mouet actiuam, & cæteras alĩs. Mõ nos lo
quimur de actione corporis, non niſi quatenus corpus.
Ad tertiam patuit ſolutio 7. & 6. 8. phyſic nunc vero Sol. tertiæ.
dicas alteratiõem aliq̃ fieri ſubito quo ad partes ſubri,
non autem quo ad partes graduales, quæ ſucceſſiue ac-
quiruntur. Hæc de dubitationibus.

G *Etiam nec infinitum ab infinito pati aliquid, contin*
git. Sit. n. tam A *q̃* B *infinitum. Tps aũt in quo paſſum*
eſt B *ab* A, *ſit in quo* C D, *pars ergo infiniti in quo ẽ*
E, *qm̃ totum* B *non in ęquali tpe paſſum eſt idem hoc*
ipm paſſa eſt, & quia ſupponebatur minus minori in
tpe moueri, ſit E *motum ab* A *in* D. Quod igitur D. Verbũ illũ hoc ipſum
ad G D. *ipm* E *eſt ipſius* B *ad finitum. Hoc igitur ne* paſſa ẽ, q̃ĩ
ceſſe eſt ab A *moueri* A *tpe in quo* G D. *ſupponeba-* eſt i codici
tur. n. ab eodem ĩ maiore atq; minore maius minuſve bus græcis
pati, quęcunq; diuiſa ſunt per temporis rationem. Verbũ & deficit.

Nunc Ariſt. probat infinitum pati non poſſe ab infi- Ex. 3.
nito, & hoc proponit dicens, & nec infinitum ab infini-
to pati aliquid contingit. Hæc eſt concluſio. Probat
H hanc, & facit caſum: & inquit. Sit n. tam A agens, q̃ B
patiens infinitum, tps aũt in quo paſſum eſt B ab A, ſit ĩ
quo G D, ex hoc infert tertiam partem caſus, & inquit.
Pars ergo infiniti, uidelicet ipſius B paſſi, in q̃ eſt E, qm̃
totum B non inęquali tpe paſſum eſt idem, ſup. ab ipſo
A hoc ipſummet paſſum eſt, & ita E patitur ab ipſo A
ex quo patitur ipm B, & quia ſupponebatur minus mi
nori in tpe moueri, ſit E motum ab A ipſo in parte tpis
uidelicet in D: eſt igitur tertia pars caſus, ꝙ B E ps paſſi
infiniti patiatur in D tpe ab ipſo A. Vltimo ſumit ꝙ ſit
unum aliud paſſum finitum ꝙ ſit pars ipſius totius B ĩ
tanta, proportione ſe habens ad ipſum B E, in q̃ta ſe ha
bet G D tps ad D tps ſup. ſit illud F. Ex his infert. hoc
igitur. ſ. F neceſſe eſt ab A moueri a tempore in quo eſt
G D: quaſi dicat ꝙ his ſtantibus ſequitur ipſum B F
moueri ĩ G D: tempore, quia (ut inquit) ſupponebatur

ab eodem in maiore atq; minore maius minuſve pati, quæcūq; diuiſa ſunt per tpis proportionem, quare ſi B patitur ab ipſo A in G D tpe, & B E ab ipſo A i D tpe B F patietur in G D tpe, & in hoc B totum patiebatur ab ipſo A. igitur infinitum, & finitum æquali in tpe patietur ab A agente infinito, quod eſt impoſſibile.

Qre Auer. Cō. 66. Auerr. aūt mutans aliquo mō literas format rōnem hoc pacto, ſi corpus infinitum pōt agere in corpus infinitum, ſit agens infinitum A, paſſum verū infinitum ſit B: & qm̄ oīs actio eſt in tpe, ſit tp̄s actionis C D. Vlterius accipio aliud paſſum reſecatum ab ipſo B ꝙ ſit H, & quia A pōt agere in B, ipſum a fortiori poterit agere in H. & cum H ſit minus ipſo B, A aget in H minori tpe, q̄ agebat in B: ſit illud tp̄s minus D, proportio igiť C D ad D cū ſit finita, ſit dupla, vlterius ſubtraho aliud corpus ſuperans H in illa eadem proportione, in qua C D ſuperabat D, videlicet in dupla, & ſit illud F qď nec Ariſt. nec Auer. nominat. Tunc arguitur, qualis eſt proportio C D ad D talis eſt proportio ipſius F ad H, quare ſi A agit in H in tpe D, A aget in F in tpe C D, ſed idē A agebat in totum B in C D tempore, igitur idem agēs aget in duo paſſa, quorum; vnum. eſt finitum, & alterū infinitum, & in eodem tempore.

In nullo ergo tpe finito infinitum ab infinito moueri pōt, in infinito ergo, ſed infinitum quidem tempus finem non habet. Id autem quod motum eſt, habet.

Expō. Ex his concludit concluſionem, & inquit. In nullo ergo tpe finito infinitum ab infinito moueri pōt: hæc eſt Obiectio. concluſio. Sed obijcit dicens in infinito ergo. q d. ergo ſi non pōt infinitum ab infinito moueri i tpe finito, mo Rſiio. uebitur ne tpe infinito? Rn̄det, ꝙ nec ſic moueri pōt, & inquit. Sed infinitum quidem tp̄s finem non habet, eſt .n. rō infiniti carere fine, id autem quod motum eſt vel mouetur, habet ſup. finem, omnis enim actio vel paſſio finita eſt, quare nec tempore infinito poteſt infinitum A B infinito moueri, & ſic patet concluſio.

Auerro. Cōm. 67. Auer. aūt nobiſcum vult, ꝙ Ariſt. remoueat dubitationem, poſſet. n. dici infinitum pati ab īfinito, non qdē tpe finito, ſed tpe infinito, & probat Auer hanc dubōnē eſſe probabilem, vnde inquit, et hoc ꝙ dixit habet ſufficientiam. i probabilem rōnem, qm̄ cum poſuerit patiēs infinitum, contingit neceſſario, ut eius paſſio ſit infinita, nam ponere paſſum infinitum, & paſſionem eius finitā vř implicare contradictionem, eo n. ipſo q. paſſum eſt infinitum, & agens infinitum, ſequitur paſſionem eſſe infinitam, & confirmando rōnem inquit, & dicendum eſt ab aliquo ꝙ ponens hoc i. ponens paſſum infinitum pati ab agente infinito paſſione infinita, petit principium i. vtitur propōne per ſe nota, quę eſt quaſi principium, et ꝙ vtatur principio vel per ſe notis, probat: quia nulla dr̄ia eſt dicere ꝙ paſſum īfinitum patitur paſſione finita, ab eo ꝙ poneretur illud paſſum finitum, & ſic implicat ꝯdictionem, quare rōnabiľr dubitari pōt. Huius dubōnis ponit Ariſt. ſol. vt vult Auer. reliqua patent. A iaduertendum ꝙ ex impoſſi ſequitur vtrunq; ꝯdictoriorū, poſito. n. ꝙ ſit paſſum infinitum, & agens infinitum, ſequitur actionem eſſe infinitam, & hoc ex parte agentis & patientis, & ſequitur paſſionem ēt eſſe finitam ex pte paſſionis, quia oīs paſſio vel actio eſt finita inquantum actio vel paſſio, & ita vtrunque ſequitur.

*Si igitur omne ſenſibile corpus, actiuam, aut paſ*A *ſiuam, aut utranque potentiam habet, impoſſibile eſt corpus infinitum ſenſibile eſſe.*

Expō. Scđm cōmenti expōnem huc uſque Ariſt ſumpſit & probauit hanc propōnem, nullum corpus infinitum habet actiuam vel paſſiuam, aut vtranque potentiam, & hæc eſt minor, & vult ꝙ nunc ponat maiorem, videlicet oē ſenſibile corpus, actiuam: aut paſſiuam: aut utrāque potentiam habet, & concludat concluſionem, uidelicet ꝙ impoſſe eſt corpus infinitum ſenſibile eſſe. Deinde Auer. exponit quid per ſenſibile corpus intelligit, & inquit, & hæc quidem propō eſt, ꝙ oē corpus nāle, aut eſt actiuum, aut paſſiuum, aut utrunque, & ſic per corpus ſenſibile, nāle corpus intelligit. Et dř corpus ſenſibile (vt expoſitor īquit) ad dr̄iam corporis mathematici, quia corpus ſenſibile eſt nāle, ꝙ inquantum hmōi natū eſt mouere & moueri, ſic igitur per ſenſibile corpus ītelligit nāle corpus. Corpus ſenſibile, quid. Poſtea Auer. ait propōnem maiorē patere ſenſui, quia corpus cœleſte vř agere in ea q̄ ſunt apud nos. Alia aūt quæ ſunt ſub ipſo cœlo, vīr agere et B pati inſimul, q̄re patet oē corpus ſenſibile eſſe, aut actiuum, aut paſſiuum, aut vtrunque. Deinde componit ſyllm dicens, & componitur ſylls ſic in ſecunda figura, oē corpus aut eſt actiuum, aut paſſiuum, & nullum corpus infinitum eſt actiuum, aut paſſiuum: igitur nullum corpus eſt infinitum. Obiectio. Solutio. Aľr per ſenſibile corpus exponit Auer. & inquit, & intendit per ſenſibile: ſenſibile tactu. Sed ꝯ, quia cœlum eſt ſenſibile qď tn̄ non eſt tāgibile, Rn̄det Ariſt. loquutum eſſe more antiquorum, qui cœlum & ſtellas poſuerunt tangibilia, quia ignea, vel calida, aut igneū antiqui. n. poſuerūt cœlum & ſtellas igneū: uel multum igneum: in quo prædōatur ignis. Expoſitor aūt rectius per corpus ſenſibile: nāle corpus intelligit: qđ dř ſenſibile ad dr̄iam corporum mathematicorum: quæ intelligibilia dn̄r. Inquit Ariſt. ſi igitur oē ſenſibile corpus: actiuam: aut paſſiuā: aut utranque potentiam habet. Hæc eſt maior ſubintellecta minori: infert concluſionem: & inquit: impoſſibile eſt corpus infiC nitum ſenſibile eſſe.

At uero quecūq; ēt corpora ſunt in loco, oīa ſenſibilia ſunt, non ergo corpus ultra cœlum infinitū erit. At uero neq; uſq; aliquid. Oīno ergo extra cœlum, nullum corpus erit. Nam ſi intelligibile quidem ſit, erit in loco, extra. n. & intus, locū ſignificant. Quare erit ſenſibile, ſenſibile aūt nullum eſt non in loco.

Expō. Cauillum. Sed ꝯ dicta obijciet quiſpiam. ꝙ uidelicet detur īfinitum corpus: non quidem ſenſibile: ſed intelligibile: non intra cœlum: qm̄ oē corpus intra cœlum eſt ſenſibile: & ita poſſet dici eſſe corpus finitum intelligibile extra cœlum: ut antiqui poſuerunt vacuum quoddam. Reſutatio. Obijcit huic cauillo Ariſt. & inquit. At vero quæcunque ēt corpora ſunt in loco: oīa ſenſibilia ſunt. Huius cām pulchre expoſitor aſſignat: quia locus non quæritur niſi pp motum: vt dř. ſ. phyſi. non aūt mouentur niſi corpora D ſenſibilia et nālia: mathematica. n. extra motum ſunt: patet igiť oē corpus: q. eſt in loco: eſſe ſenſibile. Ex hac ꝓpōne infert: non ergo corpus vltra cœlum. infinitū erit: at uero neque vſque aliquid i. neque finitum. q d. patet ergo oīno extra cœlum nullum eſſe corpus. Hæc cōclō patet: quia nec finitum: nec īfinitum eſſe pōt. & ꝙ nullū horum eſſe poſſit: probat: nam ſi ītelligibile quidem ſit: erit in loco: per regulam quarti phyſic. q̄ ponit dicens: extra. n. & intus locum ſign̄ant. Vltra: ſequitur illud eē ſenſibile: qm̄ ſup. oē corpus in loco ē ſenſibile: et quia q̄s poſſet dicere aliqď corpus ſenſibile nō eſſe in loco: ut dř de. 8. cœlo: addit ſenſibile aūt nullū eſt nō i loco. Quare cauillus nullus eſt. Sic igiť patet extra cœlū nō poſſe eſſe corpus infinitum: īmo nec finitum: ut rōnes probāt.

Auerr. Comẽ. 69. Auerroes vero in præſenti commẽto primo proponit intentionem, & inquit, cum poſuit ꝙ omne corpus, aut eſt actiuum, aut paſſiuum, & hæc propoſitio eſt accepta a ſenſu, & poteſt aliquis dicere ꝙ corpus infinitũ poſſibile eſt eſſe extra mundum, et ꝙ illud neq; ſit agẽs, neque patiens, propter hoc videtur mihi ꝙ inducit hũc ſermonem poſt illam demõſtrationem, eſt igitur expõ Auer. ꝙ Ariſt. velit remouere tacitã rñſionem rõnibus tactis, quæ eſt, ꝙ licet non detur corpus infinitum ſenſibile intra mundum, datur illud extra mundum hoc pacto oẽs græci, vt Alexander, Themiſtius, & Simplicius expoſuerunt. Sed circa modum quo modo remoueat̃ rñſio illa, non oẽs dicunt eodem modo. Ideo Auerr. pri- The. expõ mo narrat expõnem Themiſtij, ſecunda ibi { niſi intelligatur } ponit propriam, & in narrando Themiſtij expõnem, primo recitat illam, deinde confutat ipſam. Themiſtius igitur (ut Simpli. narrat) ex textu refellit rñſionẽ illam per tres ſyllogiſmos, primus eſt, omne corpus ꝙ eſt i loco, eſt ſenſibile, omne corpus, quod eſt extra cœlum, eſt in loco, igitur oẽ corpus q̃d eſt extra cœlum eſt ſenſibile. Huius ſyllogiſmi ſm Simplicium ponitur maior in textu, inquit. n. Quæcunque ẽt corpora, quę ſunt in loco, ſunt ſenſibilia, hæc eſt maior, minor aũt non ponitur. ſed illius probatio, cum inquit, extra. n. & intus locum ſignificant. Secundus ſyllogiſmus eſt, nullum corpus ſenſibile eſt infinitum: oẽ quod eſt extra cœlum eſt corpus ſenſibile: igitur nullum corpus extra cœlum eſt infinitum. Minor eſt concluſio primi ſyllogiſmi, maior vero fuit ſuperius demonſtrata per hunc tertium ſyllm̃, videlicet omne corpus ſenſibile ẽ actiuum, aut paſſiuũ, nullum corpus infinitum eſt actiuum aut paſſiuum. igitur nullum infinitum eſt corpus ſenſibile. Ecce quõ Themiſtius per hos tres ſyllogiſmos remouit rñſionem illã.

Refutatio. Deinde Auer. refellit hanc expõnem & primo reſumit quid ſm Themiſtium habemus de his ſyllogiſmis, & inquit. Ipſe aũt Ariſt. vĩ ſm hanc expõnem non ꝓpalaſſe niſi duas propõnes, quarum altera eſt, ꝙ oẽ corpus quod eſt in loco, eſt ſenſibile, quæ fuit maior primi ſyllogiſmi, & non manifeſtauit ſecundam, videlicet, oẽ corpus extra mundum eſt in loco. nec illam, videlicet, oẽ corpus ſenſibile eſt finitum, igitur ſm hanc expõnẽ de ſyllogiſmis clare habemus primam propõnem pri- Auer. expõ mi ſyllogiſmi. Deinde arguit contra ipſum, vbi debes ſcire ꝙ in tranſlationibus Auer. ponitur hæc propõ. Illic neque eſt locus, obijcit modo Auer. contra Themiſ. & inquit, & illa propõ non habet cõitatem in aliquo cũ prima, quæ dixit, oẽ corpus ꝙ eſt in loco, & ſenſibile, q. d. illam propõnem non habere cõitatem. i. pertinẽtiã cum maiori primi ſyllĩ, quia nec eſt illius minor, nec cõcluſio, igitur ponitur ſuperflue. Deinde ponit ꝓpriã expõnem, & vult ꝙ Ariſt. per propõnem illam, q̃ fuit maior primi ſyllogiſmi, intelligat eius conuerſam, videlicet, oẽ corpus ſenſibile eſt in loco, cui ſi addetur illa ꝓpoſitio, extra cœlum nullus eſt locus, concludetur in ſecunda figura ꝙ extra cœlum non eſt corpus ſenſibile.

Vel aliť format ſyllm̃, & inquit, Et cum huic coniungetur ꝙ ſi extra mundum eſt corpus, et oẽ corpus eſt in H loco, concludetur ꝙ ſi extra mundum eſt corpus, eſt in loco, & ſic ſecundus modus eſt ſylls hypotheticus, hoc pacto, ſi eſt extra mundum corpus ſenſibile, & oẽ corpus ſenſibile eſt in loco, igitur extra mundum eſt locus aliquis deſtruitur ꝯñs, quia illic non eſt aliquis locus, & ita ſequitur nullum corpus eſſe illic, & hæc vĩ eius intentio, ſic igitur illa propõ, nullus locus eſt illic, põt dupľr ad ſyllm̃ primum attinere, vel ut minor, & tunc oportet intelligere maiorem conuerſam, vel vt deſtructio cõſequentis. & ſic oportet componere ſyllm̃ hypothetice; vt dictum eſt. Deinde Auer aſſignat ſignum ꝙ Ariſt. voluit maiorem conuerſam quia dubitat circa hanc rõnem, quæ dubitatio non haberet locum, niſi itellexiſſet eius conuerſam, hoc eſt ꝑꝑ maiorem quæ eſt, oẽ corpus ſenſibile eſt in loco, & ꝑꝑ maiorẽ hoc pacto conuerſam Ariſt. dubitat, quia poſſet obijci, quia illic eſt corpus ſpirituale, & non eſt in loco. Ecce igitur quo modo hęc dubitatio habet hic locum tenendo illam cõuerſam, & uerba eius patent. Simpli. authoritate Alexand ait, hanc propõnem, nullus locus eſt illic, poſſe eſſe demonſtratã, ut patet, quia oĩs locus eſt, aut grauium, aut leuium, aut neutrorum corporum, cum nõ ſint plura corpora, nec plura loca, nec plures motus, quare cum extra cœlum, nec ſit graue, nec leue, nec neutrum, iure nullus erit illic locus, et põt (ut inquit Simplicius) intelligi demonſtrari poſtea, vt uidebitur. Hæc Auer. Themiſt. & Simpli.

Sed hæc mihi uidentur ſuperflua, primo quia illa ꝓpoſitio, nullus locus eſt illic, non ponitur in codicibus græcis, & ſic rõ Auer. contra Themiſtium, nulla eſt. Quæ viſa authori. Defenditur Themiſtius

Scđo quia ſi quis uoluerit reſoluere textum i ſyllos, reſoluet̃ nõ hoc pacto, ut Auer. ait, ſed ut diximus nos.

Eſt aũt ẽt ſic logicalius eniti, neq; .n. circulo moueri põt infinitum, ſi eſt ſimilare, quippe cum infiniti non ſit medium, id uero, q. circulo mouetur, circa medium fertur. Præterea ẽt neq; in rectum ferri poteſt infinitum, oportebit .n. alterum tantum eſſe locum infinitum, ad quem ſecundum naturam mouebitur, et alterum tantum, ad quem præter naturam. Præterea, et nec.

Expõ. Nunc ꝙ non detur infinitum, proponit probare rationibus logicalioribus, & hoc inquit. Eſt aũt ẽt ſic i ꝑ alias rõnes logicalius eniti, & demõſtrare. Quo vero ad uerba attinet. uerbum logicalius græce eſt logicoteron, λογικώτερον. magis logice. latine rõnabilius, ſiue logicalius, & dixit logicalius comparatiue, & non logice, ad ſignificandum ꝙ rõnes etiã primæ ſunt logicæ, ſed hæ, quas nunc ponet, ſunt logicaliores, quatenus ſunt cõiores, quia procedunt per ꝓpoſitiones cões tam infinito mathematico, q̃ phyſico. Prima rõ. & prima rõ componitur ſic, ſi infinitum eſſet. infinitum G moueretur, ſed infinitum non moueri põt, igitur infinitum non eſt probatur minor, quia, ſi poſſet moueri, aut motu circulari, aut motu recto. non circulari, quia tunc infiniti eſſet dabile centrum, uel medium, ueluti cœli datur centrum, ꝙ eſt eius medium. modo, infiniti non dat̃ medium, ut relinquit clarum, ex eo quia non datur circunferentia. quare ĩfinitum circulariter moueri non põt. nec motu recto, quia ſiue mouetur ſm nãm, ſiue p̃ter nãm, oportet dare duo loca quorum alter eſſet, ad quẽ p̃ter nãm fertur, & alter ad quem nã moueretur: ut in hoc lib eſt deductum. modo: infinitum non põt duo loca habere diuerſa: quia totum occupat. patet igitur: ꝙ ſi infinitum eſſet. nec recto: nec circulari motu moueretur: & ita ipſum eſſe eſt impoľe. Quo uero ad uerba attinet: ait ſi eſt ſimilare: & græce dicitur homiomeron: nã ὁμοιομερές. ubi infinitum eſſet diſſimilare: & ex diuerſis miſtum: eẽt alia rõ: primo n probat non eſſe infinitum ſimplex ſiue ſimilare: quia ex hoc patet non eſſe infinitum miſtum: H ſiue diſſimilare: quia miſtum ex ſimplicibus conſtat: ut fuit deductum ſuperius. Aiaduertendum ꝙ eiuſmodi rõnes dicuntur logicaliores: vt expoſitor ait: quia ꝓcedunt per rationes communes infinito: & ſm rõnem phyſicam: & ſm rõnem mathematicã: quia habere medium & extrema vel non habere: competunt ĩfinito ut eſt quid commune phyſico & mathematico infinito. Logicæ rõ nes. i. cões.

Auerr. Cõmẽ. 70. Et hæc ſentit Auer. dicens: hæc eſt alia demonſtratio a prædictis: & eſt logica ſ. quia eſt ex ueris propõnibus: ſed non proprijs ſup. phyſico tm̃: ſed ẽt mathematico. Optima dubitatio.

Sed occurres. hæc ratio procedit uia motus: quæ eſt propria phyſico. Dici poteſt: ꝙ licet ꝓcedat uia motus: tamen reſoluitur ad medium commune phyſico: & mathematico: habere enim medium & circunferentiam: & non habere commune eſt utriſque artifici. Deinde Solutio Auerro. ponit compendium rationis Ariſtotel. &

inquit, & compēdium rōnis ſuæ eſt, quia ſi daretur corpus infinitum, aut eſſet circulare, aut rectum, & qualecūque daretur, eſſet impoſſe moueri. nam ſi eſſet circulare infinitum, non haberet medium, circa ꝙ ferretur, & ꝙ non haberet medium, probat, aut quia oē habens medium habet extrema, & ſup īfinitum caret extremis, igitur caret medio. Aut quia circa medium reuoluitur corpus circulare, & ita circa aliquid finitum, modo omne ꝙ circa finitum reuoluitur, eſt finitum: quare ſi infinitū reuolueretur circa medium, ipſum eſſet finitum, & non infinitum, & addit ꝙ hoc ſecunda cā eſt magis propria ſup huic ſcię q̄ prima, quia prima procedit per hoc q̄a caret medio, & extremis, & ita eſt cōis mathematico & phyſico, ſecunda vero per hoc, quia caret medio circa ꝙ reuoluitur, mō reuolui circa medium eſt proprium phyſico, & patet ipſum non poſſe eſſe circulare, ꝙ vero nec rectum, probat, & inquit Et ſi fuerit rectum & infinitum, neceſſe eſt vt locus in quo mouetur, ſit maior eo, & ita erit unum infinitum maius altero Secundo ſi eēt rectum, oportet habere duo loca infinita: alterum ī quo naturalr moueretur, & alterum in quo vi moueretur,

B

1. cōſequentia. ꝙ eſt impoſſe. Ecce ꝙ Auer. in his verbis fecit duas cōſequentias, prima eſt, ſi daretur mobile infinitum motu recto, alterum infinitum eſſet altero maius, q̄ ſic deduco, quia ex. 6. phyſi oē ꝙ mouetur ſemper fertur in ſpatio maiori ſe, oē. n. qđ mouetur, prius pertranſit minus ſe, poſtea æquale ſibi, & demum maius ſe, dabitur igitur

Scda.[1] ſpatium infinitum maius corpore illo infinito. Secunda conſequentia eſt, ſi eſſet infinitum mobile motu recto, darentur duo loca infinita, quorum alter eſſet extra alterum, conſequens eſt falſum, quia ex quo illud eſt infinitum, totum occupat, & ita unus locus non pōt eē extra alium, ꝯñtiam deduco, quia ſi illud moueretur naturalr ad vnum locum, pōt moueri violenter ad alium locum oppoſitum, oē. n qđ naturalr mouet̄ pōt violenter mo

Locus duplicitur. ueri loquendo in motibus rectis Deinde Auer ponēs dr̄iam iter has duas rōnes, diſtinguit de loco, & vult ꝙ vno mō locus accipitur pro loco ī quo mouetur, & ſic eſt ſpatium, in quo recta corpora ferūtur, & hoc pacto ſumit locum prima rō. Nam ſi mobile recte daretur, eēt ſpatium dabile maius ipſo mobili, ut deductum fuit.

Alio mō accipitur pro loco in quem fertur, vel quieſcit mobile, & ſic loquitur ſecunda rō, vbi. n. mobile recte daretur, eſſent duo loca, alter ad quem natura moueretur, altera a quo moueretur, & ad quem rediret uiolēter, & ſic patent rationes.

Prꝫterea ſiue natura habeat motum in rectū, ſiue ui moueatur, utroq; mō potentiam motricem infinitā eſſe oportebit. Nam *quę infinita uirtus eſt, infiniti ē, & infiniti infinita, quare & id q, mouet īfinitum erit, rō aūt eſt in bis, quę de motu, q, finitorum nullum habet infinitam potentiam, neq, infinitorum finitam.* Si *igitur ſecundum naturam & prꝫter naturam moueri contingit, erunt duo infinita, & quod mouet ſic, & quod mouetur.*

Expō. Secundo arguit ꝙ infinitum. corpus non poſſit moueri motu recto et inquit. Præterea, ſiue infinitum natura habeat motum in rectum, ſiue vi moueatur, ſup. ſiue vtroq; mō, vtroq; mō potentiam motricem infinitā eē oportebit. eſt igitur ꝯñtia. ſi aliqđ corpus infinitum moueretur motu recto, oportet dare mouens infinitū, ſiue illud natura, ſiue vi moueretur. Deducit ꝯñtiam, et inqt. Nam quæ infinita virtus eſt, illa eſt corporis infiniti, & e contra corporis infiniti virtus mouens eſt infinita, ſic igitur ꝯñtia patet, per hoc quia virtus infinita non mouet, niſi corpus infinitum, & corpus infinitum non mouetur niſi a virtute infinita. Quare ſi daretur mobile mo

A

tu recto infinitum, mouens oportet eſſe īfinitum, ren. it tit aūt ſe ad. 7. lib. phyſi. & inquit rō aūt eſt dicta in his q̄ de motu, videlicet in. 7. phyſi. vbi dictum eſt ꝙ finitorū non eſt potentia infinita, neq; infinitorum finita, demū epilogat rōnem, & inquit. Si igitur ſm naturam et p̄ter naturam ipſum infinitum moueri contingit, erunt duo infinita. videlicet & ipſum quod mouet ſic motu recto: & quod mouetur, & ita dabuntur duo infinita, quod relinquit tanquam impoſſibile.

Auerr. aūt pp malas quas habebat tran ſlationes, ait deducit ꝯñtiam, ē. n. ꝯñtia, ſi daretur corpus mobile motu recto infinitum, darentur duo infinita in actu probat conſequentiam, quia vbi daretur tale infinitum mobile recte, haberet duos motus, violentum videlicet & naturalem. nam oē ꝙ vi mouetur, ēt mouetur naturalr, & e contra, oē ꝙ naturalr mouetur, ēt vi moueretur, quare oportet habere duo mouentia, alterum a quo vi, et alterum a quo natura moueretur, igitur duo infinita mouētia, corpus n motum infinitum nō mouetur niſi a mouente infinito. Verum hæc deductio pendet ex eius ma Auerro. Cō. 71.

B lis tranſlationibus Simp n. deducit vt nos deduximus.

Vlterius Auer ponit dr̄iam inter hāc rōnem, & rōnē proximam, & ait. in hac eſſe acceptam vnam propōnē declaratam in phyſicis, videlicet ꝙ impoſſe eſt corpus īfinitum habere potentiam finitam, quia intendit per librum de motu, librum phyſi. vbi declarauit non poſſe potentiam finitam reperiri in corpore infinito, et ſic vult ꝙ dr̄ia ſit ex vſu propōnis prædictæ. Melius aūt Simplicius dicit, ꝙ iſtæ duæ rōnes differunt, quia prima deducit ad hoc impoſſe, ꝙ dentur duo loca infinita, quorū alter eſſet extra alterum. Hæc aūt ſecunda deducit ꝙ dētur duo corpora, quorum vnum eſſet extra aliud, q̄re prima rō procedit ex parte locorum, ſecunda autē ex parte corporum. Dr̄ aūt hæc ſecunda rō logica. quia, p̄cedit ex cōi proprietate infiniti corporis, ꝙ. ſ. nō habeat extra ſe aliud corpus æq̄le, et hoc vr̄ phyſico et mathematico cōe. Sed occurres, quia non videtur impoſſe eſſe duo infinita alterius rōnis, quorum alterum eſt corporeum, alterum virtus extra corpus, vt eſt Deus. Pōt dici ꝙ impoſſe ad ꝙ deducit eſt dari duo corpora infinita, vt dicit Simp qm ſi daretur aliqđ corpus mobile motu recto infinitum, illud non pōt moueri niſi ab alio corpore, oē. n corpus motum motu recto, mouetur a corpore, ſecus de circulari quare, ſi corpus motum erit infinitum, corpus mouens erit infinitum, et ita dabuntur duo corpora infinita, quod eſt impoſſibile, quia extra infinitum nihil eſt.

Simplicius

Rō logica quæ.

Dubiū. An ſint duo infinita ... poſſibilia. Solutio.

C

Prꝫterea mouens infinitum quid eſt? Nam *ſi ipſm quidem ſeipſum mouet, aīatum erit.* Hoc *aūt quonam modo infinitum aīal eſſe poteſt.* Sin *autem quid aliud ſit ipſum mouens, duo erunt infinita, & mouens, & mot um forma atq; potentia diuerſa.*

Sed obijciet quilpiam dicens corpus īfinitum moue- Expō.

D ri motu recto a ſe, & non ab alio corpore extrinſeco, ceu animal mouet ſe a ſe, & ſic non ſequeretur eſſe duo corpora infinita. Contra obijcit, & inquit. Præterea mouens īfinitum quid eſt? Nam ſi ipſum quidem ſeipſum mouet, animatum erit, hoc enim proprium eſt animalium, vt ſeipſa moueant, quare ſequeretur illud infinitū eſſe vnum animal infinitum, quod impoſſibile eſſe ait, hoc autem, ſup infinitum quomodo infinitum animal eſſe poteſt? omne enim animal habet determinatam figuram, & determinatam proportionem partium ad totum, quæ infinito repugnant. patet igitur dici nō poſſe infinitum mouere ſe. Propterea repetit rōnem, & inqt. Sin aūt quid aliud ſit ipſum mouens: ſup. ab ipſo infinito moto, redibit rō tacta, videlicet ꝙ duo erunt īfinita: videlicet et mouēs corpus: & motū corpus diuerſa for-

ma hoc eſt ſpē, atq; potentia ſpē quidem: quia mouens eſt actus, motum potentia, potentia vero, quia mouēs eſt potentia actiua, motum vero paſſiua. Alex. aūt (vt

Sim. Alex. refert Simpl.) eodem mō exponit hunc locum. Phs. n. probauit non eſſe infinitum corpus, quia darentur duo infinita: iō pōt dubitari q non ſequitur: niſi ubi infinitū poneretur iaiatum Mō aduerſarius dicet dari infinitum aiatum: q mouet ſe. Mō ꝫ hoc arguit Ariſt. vt inquit Alex q. eo dato daretur aial infinitum: & Ariſtot. non oñdit faiſitatem conſequentis. Sed Alex & ſimpl illā demonſtrant ꝑ quia in lib. de aīa demonſtratum eſt: oē aial eſſe figuratum, cum aial ſit corpus phyſicum organicum: & ita figuratum Vō in definitione aīæ dr̄ q eſt actus corporis phyſici organici. Secundo: quia in oī aiali partes hn̄t certam proportionem: ita ut oculus ſit capite minor: & oēs partes minores toto. Vbi aūt aial eſſet infinitum partes nullam haberent ad totum rōnē: nec inter ſe: quia tam caput q̄ oculus eſſet infinitus.

Auerro. Comt. 72. Auer aūt arguit ſyllō hypothetico hoc pacto. Cum oē q mouet: ab aliquo moueatur: quæritur an mouēs eſt aiatum: aut inaiatum: non aīatum: quia tūc eſſet aīal īfinitum. Si īaiatum: erunt duo corpora infinita: uidelicet mouens & motum: quæ differunt natura: ut dictum eſt. i. ſpē. Quod ſi non differunt ſpē: tunc ſequitur aliud impoſe, videlicet q corpus mouens & motum erunt eiuſdem ſpēi: & hoc ait: & innuebat per hoc aliud ipoſe videlicet q ſi natura alicuius formæ erit innata eſſe i corpore infinito: tunc natura formæ erit eadem. i. eiuſdem ſpēi. q. d. ſi mouens & motum non differunt ſpē. forma eorum erit eiuſdem ſpēi. Tenet conſequentia: quia diuerſitas formarum arguit diuerſitatem dimenſionum & materierum: & igitur identitas formæ arguit identitatē corporum. quare corpus mouens & corpus motum ſi non differunt ſpē: erunt eiuſdem formæ atq; ſpēi: patet igitur (ut dicit) q ſi fuerit aial: ſup erit mobile per ſe. & e contra ſi mobile per ſe: erit aīal: & ꝓpea ſubdit: ſi igitur fuerit rectum: contingeret ut ſit: aut aīatum: aut īaiatū & ſi aiatum erit aial infinitum: & ſi īaiatum: & fuerit rectum: contingunt: quæ dicta ſunt; uidelicet ut ſint uel duo loca infinita: vel duo corpora īfinita. & ideo (ut ait) tacuit complures harum diuiſionum: & non collegit illas ad ſyllogiſmum hypotheticum diuiſiuum: quia patet ſyllogiſmus de per ſe.

Verbū corpora ſuppleuī eſt. *Si aūt uniuerſum non ſit continuum, ſed, ut Democritus dicit ac Leucippus, corpora uacuo ſint diſtincta, unum oīum eſſe motum neceſſe eſt. Nam figuris quidem diſtingui, naturam aūt ipſorum unam eſſe dicunt, quemadmodum ſi aurum unumquodque ſeparatum eſſet, horum aūt ut dicimus, neceſſe eſt unum eſſe motum, quonanque una gleba fertur, eo & uniuerſa terra mouetur, & totus ignis atque ſcintilla eundem ad locum feruntur.* Fertur eſt verbū additum. *Quare, ſi cuncta grauitatem habent, nullum corpus ſimpliciter leue erit, ſi autem leuitatem, nullum graue erit.*

Expō. Quidam (ut Democrius & Leucippus) infinitum cōceſſerunt: ſed non continuum: immo diſcretum per iterpōnem uacui: dixerunt n. atoma. i indiuiſibilia corpora non poſſe inuicem coniungi: niſi uacuo mediante.

Obijcit igitur contra hos: & oſtendit non dari taliter infinitum. quia ſm horum pōnem: ſequitur oīum eſſe unum motum Deducit conſequentiam per dicta ab eis quia uoluerunt hæc indiuidua corpora īfinita eſſe diſtincta inuicem ſolummodo per figuras. in quātum unum eorum eſt pyramidale: aliud ſphæricum: aliud cubicum & id genus: tñ dicunt oīum eorum eſſe unam naturam: et per exemplum declarat q. dixerat: & inquit. Quemadmodum ſi aurum unumquodque ſeparatum eſſet: ſup. in plura ac infinita atoma aurea: horum aūt (ut dicimus) neceſſe eſt unum eſſe motum: ſup. uelut oīum illorum corporum una eſt natura: & hoc exemplo adhuc magis declarat: quo nanque una gleba fertur: eo & uniuerſa terra mouetur: & totus ignis atque ſcintilla ad eundem locum feruntur: quæ rō docet oīum illorum corporum eſſe eundem motum: quia eorum oīum eadem eſt natura iō concludit quare ſi cuncta grauitatem hn̄t; nullum corpus ſimplr̄ leue erit. Si aūt cuncta hn̄t leuitatem: nullum graue erit: non igitur datur īfinitum diſcretum per ſolam uacui interpōnem diſtinctum: ut Democritus & Leucippus dixerunt.

Auerro. Cōmt. 71. Auer. aūt in pn̄ti commento: primo ponit continuationem: & inquit. Cum declarauit q corpus infinitum impoſe eſt eſſe: hæc fuit concluſio repetit rōnem ſummatim: & inquit. Qm̄ ſi fuerit tale infinitum: aut eſt ſimplex: ut elm̄tum. aut cōpoſitum ut miſtum: & declarauit: q ſi fuerit mixtum:

F oportet dare q in eo ſit ſimplex aliquod īfinitum i magnitudine aut plura: uel ſpē infinita: uel eadem ſpē: & numero infinita Mixtum n. non pōt eſſe īfinitum: niſi vel quia unum ſimplicium componentium eſt infinitum: uel quia plura ſimplicia ſunt īfinita: & hoc uel quia ſunt ſpē eadem: & numero infinita, uel quia ſunt ſpē infinita, alr̄ (ut ait) nullus modus eſſet ꝓꝑ quem compoſitum, atque miſtum eſſet īfinitum. Deinde addit quid velit nunc facere Ariſt. & inquit. Et quia aliquis poſſet dicere q poſe eſt compoſitum miſtum eſſe īfinitum ex corporibus finitis magnitudine, finitiſque ſpē, ita q ſint īdiuiduo ac numero īfinita, ut corpora atoma, quæ ponit Democritus, ille. n. poſuit hæc corpora aīa eiuſdem naturæ ac ſpēi, ſed numero infinita. Immo ponit illa uacui interpōne diſtincta, iō incæpit contradicere huic pōni, hæc eſt continuatio, & intentio. Intentio.

Refutatio. Antiquorū. Deinde ponit Auerr. qualr̄ Ariſt. arguit ꝫ hos. & primo ſic. hæc atoma ſola figura differunt igitur non differunt ſpē, tenet argm̄, q dr̄ia accn̄talis ſola non eſt ſpecifica. Vltra, non differunt

G ſpē, igitur ſunt eiuſdem ſpēi, tenet conſequentia ex conſtantia ſubiecti. hæc. n. ſpecie non differunt & ſunt. igitur ſunt eiuſdem ſpēi. Vltra, igitur oīa hæc ſunt eiuſdē motus ſpē & ita oīa vel erunt grauia uel leuia, quare ſolum unum ſimplex corpus daretur, ita ut ſi illud ſit leue, graue non erit, ſi graue: non erit leue. Deinde Auer parte illa & hoc q dixit, Intendit reducere opinionem horū ad contradictionem, ut Themiſtius ait, quia ex hac poſitione ſequitur unum elm̄tum ſpē tantum eſſe, & plura elementa ſpecie eſſe. Primum ualet. quia oīa hæc ſunt eiuſdem naturæ ſm eos. ſm uero, quia tres ſunt motus ſpecie, & ita plura ſimplicia ſpecie. Vnde inquit, & hoc quod dixit, uidelicet plura eſſe elementa. & non ſequit pōnem, quæ dicit hæc atoma eſſe īfinita, ſed ſequitur poſitionem Ariſtot quæ dicit hæc atoma eſſe elm̄ta totius. i. mundi, quia. n ſunt elm̄ta mundi, ſequitur quatuor eſſe elm̄ta, & quintum corpus, & propterea exiſtimatur q non ſequitur proprie eorum poſitionem, ſed magis il-

B lud quod dictum eſt, quia ſunt elemēta totius, habetur igitur una pars q non tm̄ unum ſit elementum. Deinde oſtendit expoſitione eorum, q unum eſt elementum: & inquit, & hoc. ſ. unum eſſe elementum ſequitur ex poſitione eorum, quæ dicit illa atoma eſſe īfinita numero, ſpecie eadem Nam cum fuerint infinita, nihil reperit extra illa, nam extra infinitum nihil eſt, & quia differūt figura tantum, ideo omnia ſunt eiuſdem ſpeciei, & ita omnia ſunt ſpecifice unum elementum, & propter hoc dixit Themiſtius in hoc loco: non ſequitur concluſio q̄ intendebat concludere, uidelicet q omnia atoma eſſent unum elemētum, immo ſequitur atomorum naturam non eſſe unam, quia ex quo ſunt elementa mundi, oportet illa eſſe ad minus quinque, uidelicet quatuor corruptibilia, et quintum corpus, patet igitur illos ſibi contradicere.

A *Præterea ſi grauitatem habent, aut leuitatem, ipſius uniuerſi erit aliquid, aut ultimum, aut medium. Hoc autem eſt impoſſibile, ipſo exiſtente infinito.*

Expō. Secundo arguit contra eoſdem enthimematice, & ī quit. Præterea, ſi ſup atoma corpora haberēt grauitatē, ita vt oīa eſſent grauia, aut leuitatem, ita vt oīa eſſent leuia, ipſius vniuerſi ſup infiniti, cuius ſunt elhta interpōne vacui diſtincta, erit aliqd aut ultimum, ſup. ſi illa oīa eſſent leuia, ad q̄ mouerentur, oē n. leue mouetur ad ultimum, q̄ eſt cœli cōcauum, aut erit medium, ſi illa atoma oīa erunt grauia, ad quod ipſa mouerentur. deſtruit conſequens, dicens, hoc autem eſt impoſſibile ipſo uniuerſo exiſtente infinito, Infiniti. n. neq; medium, neque ultimum ſm naturam dari poteſt. patet igitur atoma ipſa nec poſſe eſſe grauia omnia, nec leuia ſola.

Pręterea &c. *Pręterea omninō ubi non eſt medium aut ultimū, nullus erit latiōis locus corporibus, hic quidē ſurſum, ille autem deorſum, at hic ſi non ſit motus non erit, neceſſe eſt enim moueri, aut pręter naturam, aut ſecūdū naturā, hęc aūt definita ſunt proprys alieniſq; locis.*

B

Expō. Sed quia proxima ratio erat magis ad hoīem, iō ſimpliciter oſtendit uniuerſum non eſſe infinitum, quia ubi uniuerſum eſſet infinitum, illic non eſſet medium, qđ eſt grauium locus, nec ultimum, quod eſt leuium locus. Immo oino ſequitur ubi non eſt medium, aut ultimū, nullus erit lationis locus corporibus, hic quidē ſurſum, ille aūt deorſum, at hic locus, ſi ſupple nullus ſit, motus non erit. deducit, quia oē q̄ mouetur, aut præter naturam, aut ſm naturam mouetur. Hæc aūt proprijs alieniſque locis deſcripta ſunt, nam ea mouentur natura, q̄ ad propria loca feruntur, ea mouentur præter naturam, quæ ad aliena loca mouentur: patet igitur q̄ ſi uniuerſum ſit infinitum, in eo nec erit medium, nec ultimum, ubi nec medium, nec ultimum, nullus erit locus, ubi nullus locus nullus erit motus, quia nec naturalis, qui eſt ad proprium locum, nec præter naturalis, qui eſt ad alienū locū. Quo vero ad uerba attinet, debes ſcire q̄ Ariſt. pręſupponit eſſe deductum ad hoc q̄ dato infinito, nec eſſet ultimum, nec medium, & poſtea arguit ubi oīno nullum horum ſit, nullum locum eſſe, nec motum. Hūc textum igitur ſic intellexerunt Alexander, & Simplic.

Quæ Auer. Cōm. 54. ſyllis. Auer. autem reſoluit hos tex. in ſylloſ, & uis primi ē in cameſtres ſic, omne corpus, aut graue, aut leue eſt cōtētum ab aliquo extrinſeco corpore, graue quidem, qa eſt in medio continetur a leuibus, leue autem quia eſt in ultimo, continetur a cœlo: infinitum non eſt cōtentum ab extrinſeco corpore: igitur infinitum corpus, nec eſt graue, nec leue. Secundo arguit Auerr. ſi uniuerſum eſſet infinitum, illius nullum eſſet medium, & ita nec circūſerentia, & ita nullus eſſet illic locus, & ita nec motus, cum omnis motus ſit ad locum. Vnde hæc propō, corpus infinitum eſt in loco, implicat contradictionem, quia ex prædicato infertur oppoſitum ſubiecti, & ex ſubiecto infertur oppoſitum prædicati, & probatur in commento, nam ſi corpus infinitum eſt in loco, ergo loco circunſcribitur, & ita erit finitum, quare ex prædicato infertur oppoſitum ſubiecti, item ſubiectum īfert oppoſitum prædicati, nam ſequitur ex infinitū, igitur nullo circūſcribitur, & ita non erit in loco, patet igitur ppoſitionem hanc implicare contradictionem.

Præterea ſi ubi præter naturam manet aliquid, aut fertur, neceſſe ē cuiuſdam alterius eſſe locum hūc ſecundum naturam, quod quidem ea inductione credibile eſt, neceſſe erit profecto non omnia aut grauitatem, aut leuitatem habere, ſed alia quidē habere, alia A *autem non.*

Vltimo arguit, & facit talem conſequentiam, ſi locus præternaturalis uni eſt naturalis alteri, ſequitur non oia atoma eſſe leuia, aut oia grauia ſed, quædam leuia, q̄dā grauia. Vnde inquit. Præterea ſi vbi præter naturam manet aliquid, aut fertur aliquid, neceſſe eſt cuiuſdam alterius eſſe locum hunc ſm naturam, quidem ex īductione patet, nam locus qui eſt leuibus præternaturalis, eſt grauibus naturalis, & e contra, ſi ing ita eſt, neceſſe erit profecto nō oīa, aut grauitatem, aut leuitatem habere: ſed alia quidem habere, alia autem non habere: unde ſyllogiſmus hypotheticus erit ſic, ſi erunt loca naturalis & præter naturalis, corpora erunt nō eiuſdem naturæ, ſed ſunt loca naturalis, quia leuia deorſum uidemus præter naturaliter ferri, grauia, uero ſurſum uiolenter moueri, item uidemus grauia deorſum natura ferri, leuia ſurſum, ſequitur non omnia eſſe eiuſdem ſpeciei

Hic verbū additum. Expō.

Vniuerſi quidem igitur corpus infinitum nō eſſe, B *ex hiſce perſpicuum eſt.*

Expō. Vltimo epilogat dicens, uniuerſi quidem igitur corpus infinitum non eſſe, ſup. nec numero, nec magnitudine, ex hiſce perſpicuum eſt, ſup. rōnibus naturalibus, & logicis. Auer. autem aliter præcedentem textum introducit, ait. n. vt q̄ ſermo iſte eſt ad affirmandum quaſdā propōnes, quas diximus ante, accepit n. q. oīs motus, aut eſt a medio, aut ad medium, & aliquis poſſe dicere hoc eſſe uerum in motibus naturalibus, & non in accidentalibus, ſiue uiolētis. nā ſuperius & inferius eſt locus motus naturalis inferius quidem grauium, ſuperius aūt leuium: & ita ſequitur, q̄ qui negat ſurſum et deorſum: negat motus naturales, non autem præternaturales; q̄ ratione dici poſſet infinitum moueri motu præternaturali, non autem naturali: quia ad ipſum eſſe ſequitur ſurſum & deorſum loca non eſſe, & ita ſequitur naturalem motum non eſſe, cum quo tamen ſtat eſſe motum uiolētum. Obijcit autem huic cauillo Ariſt. ſm Auerroē, C quia omnis locus præternaturalis eſt naturalis: & e conuerſo omnis naturalis eſt præternaturalis & intellige reſpectu diuerſorum, nam cœli concauum eſt locus grauibus præternaturalis, leuibus autem naturalis: medium autem eſt grauibus naturalis locus, leuibus uero præter naturalis: quare ſi eſſet corpus infinitum: illud moueri non poſſet: quia non motu naturali: quia nullus eſſet locus: aut ſurſum aut deorſum: nec motu uiolento: quia eſſet locus uiolentus: igitur illemet eſſet naturalis: & per conſequens eſſet aut ſurſum aut deorſum. Hæc de infinito ſcribit Ariſtot. reliquum eſt accedere ad quæſtionem de unitate & pluralitate mundorum.

Quæ Auer. Cō. 78. Obiectio. Refutatio.

Nunc autem et cur plures cœli nō ſunt, dicamus, hoc enim conſiderādum diximus eſſe, ſi quis de corporibus uniuerſaliter demonſtratum eſſe non arbitretur extra mundum hunc nihil ipſorum eſſe poſſe. Sed D *ſermonem duntaxat dictum eſſe putet de his corporibus, quæ indefinite ponuntur.*

Expō. Nunc uero an plures numero cœli ſine mundi ſint: vult aggredi, duæ enim de mundo ipſo (ut dicebamus) eſſe poſſunt quæſtiōes: & circa molem: an uidelicet mole ſit infinitus: & circa numerum: utrum numero ſint ipſi mundi infiniti: quod nūc proponit agere: hoc enim in octaua ſumma præſentis libri tractare ꝓpoſuit: ut dixit Auerroes. Sed uidetur hæc quæſtio quaſi inutilis atque ſuperflua: declarauit enim cœlum ſiue mūdum omni ex parte eſſe mole finitum, extraque cœlum nec eſſe vacuum nec plenum. hinc uidetur ſequi vnum tantum numero eſſe mundum, igitur præſens octaua ſumma de mundorum numero vī ſuperflua.

Obiectio.

Refutatio. Rñdet Ariſt. ꝙ ſermo dictus fortaſſe probauit extra mundum nullum eſſe corpus vacuum infinitum, & ſic vr̄ ſermo ille ſolum locum habere de corporibus infinitis: at poteſt dici, ꝙ licet extra mundum non ſint corpa infinita, tñ ſunt alij mundi numero quidem infiniti, & plures, mole vero finiti, vt dixit Anaximãder, Mileſius Thaletis diſcipulus, & Anaximenis doctor, hic.n. innumeros mundos eſſe ſuaſu, & ſic nunc de numero mundorum aggredi non vr̄ ſuperfluum, cum ex determinatione qõnis dictæ, adhuc non ſu qõ de numero mundorum ſoluta, quia cum illius qõnis ſolõne, ſtat qõ pñs. Inquit. Nunc aũt & cur plures cœli ſiue mundi non ſint, dicamus. Vranos.n.apud græcos non tm̄ pro mundi parte, quæ eſt corpus cœleſte, accipi ſolet, ſed ẽt pro vniuerſo. Quo vero ad verba græca attinet, verbum illud nunc, græce διότι quod licet ſonet ad nos ppea vel quapropter, in noſtro ſermone ſonat vt tranſtuli, poſita intentione ſoluit qõnem dictam de inutilitate pñtis ſummæ, & inquit Hoc.n. conſiderandum diximus eẽ, ſiquis vſr de corporibus demonſtratum eſſe nõ arbitretur extra mundum hunc nihil ipſorum eſſe poſſe, ſed ſermonem duntaxat dictum eſſe putet de his corporibus, quæ indefinite ad immenſum ponuntur, & ſic qõ hæc ẽ vtilis ſupponendo ſolum eſſe probatum extra mundũ non eſſe aliquod corpus ĩfinitum, quia adhuc reſtat qõ, ſi ſint plures extra hunc mundi mole finiti.

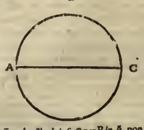
Omnia itaq; & ui & natura, & manent & etiam mouentur. Quo quidem in loco non ui manent, in eum ſecundum naturam feruntur, & ad quem non ui ferũtur, in eo quoq; natura manent. Quo uero in loco ui manent, ad eum etiam ui feruntur, & ad quem ui ferũtur, in eo quoq; ui manent. Præterea, ſi hæc latio ui-ineſt, contraria competet ſecundum naturam.

Expõ. Nunc de propoſita intentione exeqtur, & ſumit ſuppõnes, prima eſt, oĩa mouentur & quieſcunt, & vi & ẽt nã mouentur & quieſcunt. Deinde hanc ſuppõnem exponit & inquit Quo quidem in loco non vi manent, in eum mouentur ſm nãm, vt quia terra non vi manet in medio, ad medium nã fertur, contra ẽt ad quem non vi feruntur, in eo quoq; nã manent. Quo vero in loco ui manent, in eum ẽt vi feruntur, ad quem ẽt vi feruntur, ĩ eo quoque ui manent, ut qa terra in concauo ui manet, in concauo ui fertur, contra ẽt quia in concauum vi fertur, in concauo ẽt ui manet Hæc eſt declaratio primæ ſuppõnis, non ſecunda ſuppõ, vt iuniores autumant.

Secunda ſuppõ, cuicunque hæc latio vi competit, eidem latio illi contraria natura competet, vt quia motus e medio terræ vi competit, iccirco motus ad medium natura ſibi competit, hæc eſt ſecunda ſuppoſitio.

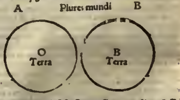
Qõ Auer. Cõmẽ.76. Auer. vero primo quo ad uerba græca attinet, vult Ariſt. ſumpſiſſe cœlum pro uniuerſo mũdo, nam apud græcos vt diximus verbum, uranos (ut Ariſtot. poſtea tex. cõ. 96 dicet) conſueuit ſumi trifariam, pro uniuerſo mundo, pro nexu oĩum cœlorum, pro primo mobili, quod apud peripateticos eſt orbis ſtellilerus. Quo uero ad ordinem qõnum uult qõnem de mundorum numero eẽ poſt qõnem de finitate, cuius ordinis cãm afferre uidetur, ex eo quia ſcito ꝙ mundus ſit mole finitus, mox ſurgit appetitus ſcire an numero ſit finitus et unus tm̄, ubi.n. primo non ſciretur eſſe mole finitum, hæc qõ non emergeret, quia ſi eſſet infinitus occupãs oẽm locũ uerum & poſem atque imaginarium, proculdubio nõ eſſet neceſſe quærere de mũdorum numero, igitur ſoluta qõne prima emergit ſecunda apud appetitum rõnalem. Addit tñ ꝙ hæc ſecunda qõ eſt nobilior & difficilior prima, nobilior quidem rõne obiecti, quia immediate ducit ad unitatem primi motoris, difficilior uero ꝓ ex parte modi procedendi, nã prima qõ abſoluta fuit demonſtratione a priori, hæc aũt demonſtratione a poſteriori. Scđo primam abſoluit pluribus demſtationibus, hanc uero paucioribus. Eſt ẽt difficilior ex parte noſtra, quia primã qõnem quaſi ſenſu terminamus, at ꝙ extra mundum hunc non ſit alius mundus, nõ ſenſu cerni põt. Addit ſecundo oẽs has ſuppõnes eſſe per ſe notas & uti principijs ſenſilibus, hæc ex cõm. Sed circa lrãm emergit dubĩ, quia non vr̄ uerum oĩa & moueri & qeſcere, & violenter & nãlr, ꝓ non de Deo, qui eſt de nũo oium. Secundo non de corpĩbus, quia cœli mouentur tm̄, & non quieſcunt, et ſi mouentur, non uiolenter moueri pñt. Dubiũ. Dici põt uerbum Ariſt. eſſe audiendum ꝑſſe, uidelicet de corporibus, & non de oibus, ſed ſolum infra orbem lunarem contentis, at ſi uis ipm fuſius intelligere, ſub diſiunctione audiẽdum eſt, ut placet Auerroi. Solutio.

Secundo dubitant, quia motus terrę ſupra hemiſphęrium nr̄m, uidelicet ab A per B in C, eſt uiolentus glebę terræ, contrarius aũt ab ipſo C p B in A non eſſet nãlis. Scđm dubiũ.

Solutio. Dici põt, uel ꝙ ille ab ipſo C per B in A, non eſt illi ꝯrius, quia circulari non eſt circularis ꝯrius, aut ꝙ forte illi ꝯrius eſt rectus deorſum. Aut ſi eſt in orbe cœli erit non nãlis terræ ab ipſo motu totius cœli. Vel ſi eſt infra globũ lunæ verbũ Ariſt. ẽ uerũ ĩ motibus ſimplicibus, qlis non eſſet illæ terræ ſupra illũ hemiſphæriũ ſub luna.

Si ad hoc itaq; medium illinc, ui terra fertur, hinc illuc ſecundum naturam ferretur. & ſi hic terra non ui manet, etiã huc illinc ſane ipſa ferretur. Vnius.n. corporis una eſt ſecundum naturam latio.

Expõ. His ſumptis arguit ꝓ ſic: ſi pꝛes eſſent mundi, vt A B: plures eſſent terræ, ut o σ, deſtruatur ꝯñs, ſed non pñt eẽ plures terræ. igitur nec plures mundi, probatur minor, quia ubi eſſent plures terræ, aut terra in hoc nr̄o mũdo manet ſm nãm, aut vi. Si quidẽ ui hic manebit: ad illũ nã ferretur per ſuppõnes igitur altera terra ſuperflua ac violenta. at ſi hic ſm nãm manet, illa huc mouebitur, & illic uiolenter ſtabit, & ita illa fruſtra ac ſuperflue eſſet. Inquit. Si ad hoc itaque medium illinc ui terra ferr̄, hinc illuc ſm nãm ferretur, & ſic hæc terra uiolẽta hic, atque ſupflua, & ſi hic terra nõ ui manet, ſed nãlr ẽt huc illinc ſane ipſa ferretur: & ſic ibi violenta eſſet: atque ſupflua, igitur non pñt eſſe plures terræ, et ſic patet minor. Et qa quis dicere poſſet terrã hinc illud nã ferri, ꝯ ẽt illinc huc ferri natura addit: unius.n. corpis una eſt ſm naturam latio, & ſic hi duo motus non pñt competere uni naturę, hic eſt itellectus uerborũ Ariſ. non ut iuniores ĩtelligũt.

Auerro.

Auer autem vtitur ſyllõ ſic, ſi ſint plures mundi, & terra vnius ad medium alterius mouetur, tũc terra A violenter ferretur ad medium, & naturaliter recederet a medio, hoc eſt impoſſe, igitur & añs. Deducitur conſequentia, nam terra vnius mouetur naturaliter ad medium alterius, cũ ſit vnius ſpeciei cum illa, & ſic naturaliter recederet a medio noſtro, & violenter accederet ad mediũ illud, quia violenter accederet ad concauum cœli, per quod fertur in medium illud, & ſic violenter accederet ad illud medium. Hęc Auer. tñ probatio nr̃a eſt optĩa.

Præterea cunctos mundos ex eiſdẽ corporibus conſtare, quę ſunt eiuſdẽ naturę, neceſſe eſt, corporũ etiã vnũquodque eandẽ uim hr̃e rurſus neceſſe eſt, ut terrã, ignẽ, & ea quæ inter hæc ſunt. Nã ſi ea quę hic & illic ſunt ęquiuoca ſunt, hoc eſt non eadẽ forma dicuntur, vniuerſum etiã quẽ mũdũ appellãt, ęquiuoce dicetur, perſpicuũ igitur ipſorũ aliud e medio, aliud B *ad mediũ aptũ eẽ ſuapte natura ferri, qppe, cum ignis oĩs eiuſdẽ eſt ſpẽi, & vnũqđq; etiã cęterorum, veluti etiã hę partes ignis quæ hoc in mundo ſunt.*

Expoſitio. Non hic nouã ſecũdam affert Ariſto. rõnẽ (ut iuniores autumant) ſed cauillum aduerſus primã refellit, põt enim prima ratio hunc in modum cauillari, ꝙ nec terra illa ad hanc, nec hæc ad illam vi aut natura fertur, qm̃ ſunt terræ alterius ſpeciei, & moueri ſuapte natura ad ſuum medium apte Obiicie nunc Ariſ. Qđ ſi ita eẽt, tũc corpora illa, ex quibus ille conſtaret mundus, & corpora hæc, ex quibus hic noſter conſtat, alterius eſſent ſpeciei, & ita mundi ipſi etiam alterius erunt ſpẽi, quod eſt contra Anaximãdrum & Democritũ, qui plures eẽ mundos fatentur eiuſdem ſpeciei, ut ſub hoĩe plures homines numero. Primo ꝑponit veritatem rei contra cauillum, ſecundo illam probat ducens ad inopinabile, & inquit. Præterea cunctos mũdos ex eiſdem corporibus conſtare, quæ ſunt eiuſdem naturæ neceſſe eſt. corporũ etiã vnumquodque eandem vim habere rurſus neceſſe eſt, ut oẽs terræ, oẽs ignes, & oĩa cætera hñt. eſt igitur veritas, ꝙ illa & hæc corpora ſunt eiuſdẽ ſpẽi, deinde hac veritate ꝑpoſita, probat illam ducendo cõtra põnem, & ad inopinabile, & inquit. Nã ſi ea q̃ hic & illic ſunt, æquiuoca ſunt, hoc eſt non eadem forma dicuntur, vniuerſum etiã, quẽ mundũ appellant, æquiuoce diceť, qđ eſt p̃ter illorum opiniones, & ſic duxit ad inopinabile.

Epilogat. Hoc confutato, epilogat veritatem dictã, & uim rõnis recapitulare vr̃ dicens perſpicuum igitur ipſorũ aliud e medio, aliud ad medium aptum eẽ ſuapte natura ferri, quippe cum omnis ignis cũ omni igne eiuſdem eſt ſpẽi, & vnumquodque ẽt cæterorum cũ ſuo ſimili, veluti ẽt hæ partes ignis, quæ hoc in nr̃o ſunt mundo ſunt eiuſdem ſpẽi, & ſic cauillus nullus, & rõ dicta efficax.

Inſup ẽt hęc ita ſeſe hr̃e neceſſario iis ex ſuppõnibus patet, quas de motibus prius dedimus. Nã & motus ipſi finiti ſunt, & vnumquodque elementorum per vnumquodque motuum dicitur.

Expoſitio. Confutauit cauillum ꝓbando illa corpora, & hæc eiuſdẽ eẽ ſpẽi ducens ad inopinabile, nũc idem ꝓbat ratione ex dictis ſuppõnibus vigorata, hoc mõ. Qđ ſunt motus ſimplices ſpẽ, tot ẽt corpora ſimplicia ſunt, & eẽ poſſunt, tres ſunt tm̃ motus ſpẽ, ad mediũ grauium, e medio leuium, circa medium corporum neque grauiũ, neque leuium, igitur oĩa corpora ſiue mũdi ſint plures, ſiue vnus erunt ſpẽ tria, & ita terra illa, & hæc eiuſdem ſunt ſpẽi, & in cęteris idem. Inquit, Inſup ẽt hæc ita ſeſe habere neceſſario iis ex ſuppõnibus nũc patet, quas de motibus prius ad uenandũ quintũ corpus dedimus. nã & motus ipſi ſpẽ finiti ſunt, & vnũquodque elemẽtorũ A per vnũquęq; motuũ dr̃, atque ſpẽm ſortiť, ut dicebať.

Ambigerent forte iuniores, quia Ariſt. arguere debet demr̃atiue, & tñ ducit ad inopinabile, & ſic vr̃ dialecticę diſputare. Innuit Auer ſolutionem dicens, & ƀ ꝓpõ non fuit manifeſta p ſe, ſed acquiriť demrõne, & ſic nõ mõ ex cõceſsis, ſed ẽt ex demrõne pp quid demrãť, corpora nãque ſiue vnius ſint mundi, ſiue infinitorum oĩa in tres naturas diuiduntur pro numero triũ motuũ, qui ſpẽ differunt v; e medio, ad mediũ, & circa mediũ, & ſic hanc rem ꝓbat demrõne ex conceſsione, & demrõne ſimplr, eſt ãt mediũ, ut inquit, ob corpus cœleſte, nã ſic definitur medium, ꝙ eſt e quo lineæ ductę ad circunferentiã ſunt æquales Sphæricũ eſt, eſt pp mediũ, quia ſphæra eſt circulus, e cuius medio ad circũferẽtiã oẽs lineæ ductæ ſunt æquales, ecce ꝙ mediũ & ſphæricum ſunt quodã mõ ad aliud, & mutuo referunť, & ſic vnũ ꝓpter aliud eſt. Dicit tertio, ꝙ eiuſmodi duæ rõnes, qb' vnitatem mundi ꝓbat, differunt, quia prima ex conceſ- B ſis eſt ab aduerſariis, ſecũda ex neceſſariis. Secũda, pria eſt notior, ſecunda efficatior. verum ſecunda uirtute ac implicite & in potentia continetur in prima, tñ in calce textus eã explicabit. Tu uero ex his potes ad formam rñdere, hæc Auer. ad dubõnẽ.

Opĩo theo. Theologi vero nr̃i & ſectæ Auer. tenent ꝗ deus plures põt facere mundos, & nõ mõ plures, ĩmo hunc quẽ fecit augere in melius. Et tunc ad rõnẽ Ariſto rñdent negãdo terram illius ad medium noſtrum, aut econtra moueri, quia terra non pro ſuiipſius natura fertur, ſed ꝓ ipſius opificis voluntate et ordine. Nã ut eſt rei ueritas, oẽ ens citra deũ eſt contingens, atque nihil neceſſarium præter deum, qua ratione fit ut terra non neceſſario ad hoc vel illud ferať mediũ, ſed ad illud, ad quod ipſam ferri deus p̃concepit, aut ratione æterna conſtituit, hæc Theologi & ſapide.

Quę Auer. Cõtra theo. Aduerſus hos Auer. non arguens, excuſat ſe aſſerens officium, & onus contradicendi theologis conuenire metaphyſico, cuius uirtus eſt deſtruere uerba ſophiſtarũ. C Vocat ãt Theologos ſophiſtas, quia tenent oppoſita principiorum ſciẽtiæ naturalis. Sed re uera Auer. ignorans huius ueritatis confutationem, in hæc ꝓrumpit. Tu uero confutationes noſtras cõtra eũ lege in lib. d. d. quæ, licet fuerint iuueniliter & minus perite dictæ, ſunt tamen acutæ, & inuentione plenæ

Quare, ſi motus iidem ſunt, & elemẽta ſint, eadem ubique neceſſe eſt, partes igitur terrę quęque in alio ſunt mũdo ad hoc mediũ aptę erunt ferri, et ignis ẽt, qui ibi eſt, ad hoc vltimũ, at impoſſe eſt. Nã ſi hoc eueniet, ſurſum qdẽ terrã ſuo in mũdo, ignẽ vero ad mediũ ferri neceſſe eſt. Simili rõne & terrã quæ eſt hic, e medio ſecundum naturam ferri, alterius mundi medium petentem neceſſe eſt, propterea ꝙ ipſi mundi D *inter ſe talem habent poſituram.*

Expoſitio. Ex his, quę nunc dixit, colligit ſuppõnẽ, qua cauillus elidebať, & inquit. Quare, ſi motus iidẽ ſunt, & eiuſdẽ ſpẽi, & tres, etiã elemẽta ſint eadẽ vbique, & tria ſpecie neceſſe eſt, hæc eſt ſuppõ & cauilli cõfutatio, deinde ſyllogizat epilogando dictũ ſyllm. licet hic illũ alia forma conficiat, tamen in re vnus eſt, & ſyllogiſmus componitur ſic, quæcunque ſunt eiuſdem ſpeciei cum elemẽtis huius mundi, mouentur ad loca ad quæ hæc moueñť vt aliqua ad medium huius, aliqua ad vltimum huius utpote concauũ huius, aliqua circa medium huius. Sed elementa alterius mundi ꝓ nunc declarata ſunt vnius & eiuſdẽ ſpẽi cũ elementis hui', igitur moueñť ad loca, ad quæ hæc elementa mouentur, ut aliqua ad medium huius, aliqua ad ultimũ huius, aliqua circa mediũ huius.

huius rationis dat ex dictis concluſionē tñ, & inquit, Partes igitur terræ, quæque in alio ſunt mūdo ad hoc medium aptæ erunt ferri, & partes ignis ēt, qui ibi eſt, ad hoc ultimum ſunt aptæ ferri, hæc eſt ſylli concluſio. Deinde deſtruit illā ut inferat oppoſitū antis, & inquit. At impoſsibile eſe Nā ſi hoc eueniet, ſurſum quidē terrā ſuo in mundo, ignē uero ad mediū ferri neceſſe eſt. Nā terra illa ad hoc noſtrum ꝓficiſcens mediū, ſurſum peteret, ignis uero ad ultimū illius, deorſum ꝓficiſceret. Simili rōne & terrā quæ eſt hic e medio ſm naturā ferri alterius mundi mediū petentē neceſſe eſt, ꝓpterea ꝙ ipſi mundi talē hñt poſiturā, ut cōuexa eorum iuxta iaceāt hoc modo ut mediū unius diſtet a medio alterius, ſic ut terra non poſsit ad mediū alterius moueri, quin recedat a ſui medio uerſus extremū eius. Debes ſcire prio, ꝙ ſyll's ad impoſsibile interdum eſt ꝓpter maiorē, interdū ꝓpter utraſque aliqñ uero ob fundamentum e quo p̄miſſe ꝑ plura inter media ꝓficiſcunt, & hoc mō eſt hic Ariſt. ſyl's, nā eius impoſle non eſt imediate ꝑꝑ p̄miſſas, ſed ob fundamentum e quo p̄miſſæ per manus emerſgunt, uidelꝫ et quia plures ſunt mūdi & eiuſdē ſpēi. Secūdo debes ſcire, ꝙ dicta ratio quatuor modis poteſt cauillari primo rñdendo hæc & illa elementa ſpecie diſferre, qua ratione non eſt neceſſe ut terra illa ad hoc medium, uel hæc ad illud feratur. Secundo reſpondendo medium huius & medium illius ſpecie differre, quo ēt fit ut terra illa non ad hoc feratur mediū, nec hæc ad illud. Tertio rñdendo media hæc naturali dñia differre, quę ſufficit, ut ipſæ terræ non moueanꝫ indifferenter, ut enim naturalis æthiopum locus eſt clima primū, & nō quartū, ſic quoq; mediū huius eſt naturalis locus iſtius terræ illud autem illius. Quarto rñdendo hæc media nimium diſtare, quæ intercapedo cā eſt, ut illa, nec ad hoc mediū, nec hæc ad illud feratur, hi ſunt oēs cauilli, quorū primū Ariſt hactenus refellit cæteros uero ſuo loco refellemus. Quo uero ad uerba attinet Auer. obiectat uerbū illud ſuum, quod græce eſt [Greek], latine etiā proprio, quia poſſet quiſpiā dicere cur Ariſt. dixit terrā eſſe aptā moueri ſurſum in ſuo mundo, vī. n. ꝙ incongrue adiecit ſuo, quia neuter mūdus erit ſuus, quū ſit ipſa moueri apta ad quēlibet. Præterea, vī ut ille e quo mouet ſit ſuus, non hic ad quē mouetur, igitur male dixit ad ſuum. Ait Auer. Ariſ non inepte adiecisse ſuum, quia cū poſuerimus ipſum eſſe de natura iſtius iſtæ erit ſuus mūdus neceſſario, ita ut ambo habeantur ꝓ propriis oīb⁹, ſunt. n eiuſdem ſpēi, ideo hic mundus eſt terræ illius, et illæ terræ iſtius, & ſic illa terra pōt dici moueri illinc ad ſuū ſi mouetur ad noſtrū mundum. Sed hæc conſideratio non habet locū, ſi textus bñ transferat, aliter n ut uidiſtis uerbum illud ſuū ſonat, ꝙ Auer. intelligat. Vltra tñ Ariſ. rōnē ꝓbat Auer. oēs mūdos eē unū mundū; primo quia ſi plures eſſent mundi, tūc nō eſſent ſurſum & deorſum ſm naturā, ſed ſolū ad nos, tenet conſequētia, quia elemēta mouerentur indifferenter ad oēm pōnis dñiam ſurſum, vꝫ et deorſum, igitur nullus locus erit eis determinatus, & ſic nec ſurſum, nec deorſum naturalia. Secūdo pricipaliter ſequeretur ꝙ nā elmtorū in motibus eſſet una, ueluti eſt natura aīalis, nā ut aīal moueri pōt ſm oēm pōnis dñiam, ſic quoq; elemēta, & tunc in mundo ipſo non inuenirentur dñiæ pōnis nāles, niſi rōne habita ad nos, ceu in colūna, hæc Auer. Sed ultra hæc pōt aliquis cauillare fingendo ignē mūdi noſtri ferri ſolū ad circūferentiā alterius, & non peragrare per cētrum. Dici pōt ꝙ ſiue ualeat ſylls de igne, ſiue nō, de ipſa terra eſt oīno impoſsibilis. Præterea ignis ille ſaltem ad medium alterius accedet ſm quid, quia ſimul cū terra ſui mūdi trāſibit circūferētiā, et ueniet ad horizōtē illius, & ſic ſm qd ad mediū accedere vī. Hæc de rōne.

Qualis ſyl logiſmus ad impoſs.

Cauilli ad uerſum rōnē Ariſto.

Secūda.

Tertia.

Quarta.

Quę Auer. Com. 79.

Obiectio.

Reſponſio

Oēs mūdi eſſent unꝰ mundus.

Dubiū.

Solutio.

Inſuper ēt aut ponēdū nō eſt corporū ſimplicium in cœlis pluribus eandē naturā eſſe aut ſi eādē eſſe aſſeramus, mediū ipſum vnū, atque ultimū vnū facere neceſſe erit. Quo quidem abſurdo eueniente, uno plures eſſe mundos impoſsibile eſt.

Videtur Ariſ. dictum ſyllm nunc hypothetice diuiſiue cōficere, quod nos aīaduertentes, textū trāſtulimus copulatiue, ut uides. & pōt ſylls biſariā intelligi, uno mō ad uerbū, alio mō ad ſenſum magis. Ad uerbum quid. ſic cōponitur, aut elementa pluriū illorū mundorū ſunt eiuſdē ſpēi, aut alterius ſpēi. non alterius. tū quia eſt p̄ter illorū opionē, tū quia plures ꝙ̄ tres eſſent mot⁹ ſpēs, ut dictū fuit Si uero elemēta ſint eiuſdē ſpēi oportet dicere unū tm̄ eſſe medium, unū ultimū, aliter terra aſcenderet, ignis quoque deſcenderet, quo quidē abſurdo conceſſo, uno plures eſſe mundos impoſle eſt, hæc ad uerbū. Ad ſenſum uero ſyll's erit, ſi plures ſunt mundi aut erunt eccentrici, & hoc intendit per elementa eſſe alterius naturæ, aut cōcentrici, non pōt dici eos eſſe eccentricos, quia tunc terra aſcenderet, & ignis deſcenderet ut lōga orone fuit explicatū. Si uero ſunt cōcentrici, erit unū oium eorum mediū, & unū ſit ultimū, quo quidē illato, impoſle erit plures eſſe mundos, hęc ad ſenſum.

Expoſitio.

Auer. uero p̄ſitē textū ita intelligit. ut Ariſto. colligat p̄miſſas & concluſionē, ordinetque has inſimul, ut conſiderator recte iudicet circa eas, ueluti iudex & ſenſus, quorum nullus de abſentibus iudicat. Quæ interpretatio, non conuenit (ut mihi uidetur) uerbis Ariſt. niſi fortaſſe ſuis translationibus de quibus nihil ad me. Vlterius in fine cōmenti colligit ꝓpōnes, in quibus Ariſt ſe firmauit, quarū prima eſt, partes mundorū neceſſario ſunt eiuſdē ſpēi Secunda eſt, qui horizon ſiue ultimū & medium partium quæ ſunt eiuſdem naturæ eſt, vnū numero. Tertia eſt, ꝙ cum mediū fuerit vnum numero, & ultimum ſiue horizon vnus numero, mūdus erit vnus numero. Ex his pñt confici ſylli, primus partium mundorum eiuſdē ſpēi mediū eſt vnum numero, & ultimū eſt vnū numero per ſecūdā ꝓpōnē, partes mūdorum ſunt eiuſdem ſpēi, per primā ꝓpōnē, igitur partiū oium mundorū eſt idē mediū & vnum horizon. Secūdus ſyll's, quorūcunque vnū eſt mediū & vnū horizō, vnus eſt mūdus per cōcluſionē ꝓximi ſylli, oium mūdorum & partium illorū vnum eſt medium & vnus horizon per dictū ſyllm igitur oēs mūdi ſunt vnus numero mundus. Hæc Auer. & non imperite. Quibus ex dictis patet hanc ꝓpōnē plures ſunt mundi eſſe falſam impoſsibilem, quia ex ipſa ſequuntur contradictoria ſequitur. n primo plures ſunt mūdi igitur nō vnus, & ſequitur, mundi ſunt plures, igitur vnus eſt mundus, ut his ſyllis nūc patet. Dixi falſam impoſlem, q̄a duplex eſt falſum. aut falſum poſle, ut nauale bellū eſt, hoc. n. de ineſſe falſum eſt, ſed de poſſ pōt eſſe, & ꝑpterea hoc poſito in eſſe non ſequitur impoſle Primo Priorū. Aut falſum impoſle ut equum uolare, nā ex ipſo poſito ſequuntur contradictoria, & huius generis eſt ꝓpoſitio illa.

Cō. 80.

ꝓpōnes Ariſto.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quale ſit pōſitio plures ſunt mūdi.

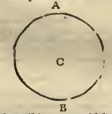
Enunciare uero aliā ſimpliciū eē naturā, ſi minus aut plus ꝓpriis e locis ipſa diſtent, alienū eſt a rōne. Quid. n. refert dicere ut tanta longitudine, an tanta diſtent? Tanto. n. differrent rōne magis, quāto plus diſtant, formam uero eandem habent.

Textus p̄ſs pōt intelligi vno modo, ꝙ quidā dixiſſent hāc noſtram terrā, & terrā illā ſpecie diſtare atque in natura differre, quoniam locorum intercapedine differunt hi. n. ſunt qui differētiā rerū nāciſcūtur ex locorum diſtātiis, quod quidem mathematicorum fuit pō, qui aſſerunt Saturni ſtellam ſpecie differre a ſtella veneris, loci dñia atque diſtantia, ut etiā Auer. narrat in. 12. metaphyſicæ cō. 44. Obiicit autē Ariſ. huic cauillo, & inquit. Quid. n. refert dicere ut tanta longitudine, an tanta diſtent? q. d. nihil quo ad rerum eſſentias ac formas.

Tanto.n. differentrõne ſiue motuum ſupputationema
gis quanto plus diſtat, illud.n.mobile, quod e longiori
loco moueretur, uelocius fertur, formam autem eandem
Cõfutatio. habent hæc eſt una expoſitio. Hęc expoſitio nulla eſt,
licet uerbis multũ conſonet primo quia ex illa nihil fru
ctus habemus plus iis, quæ antea dicta ſunt. Secundo,
quia iam cauillus hic confutatus eſt, ex eo, quia tantum
tres ſunt motus ſpecie. Tertio, quia ante Ariſto nullus
hanc rationem attulit, quia oẽs fatebantur mũdos ſimi-
Alia expõ. les. Melius dici poteſt ꝙ cauillus ſit terrã hanc nõ fer-
ri illud in medium, nec illam hoc in noſtrũ, locorũ ni-
mia intercapedine, cui obiicit Ariſto. locorũ intercapedi
nem non auferre motum, immo augere motum, quia
uelocius fertur mobile diſtans, q̃ ꝓximũ, ut ſenſus do
cet. Qui cauillus fuit quartus ut textibus proximis enu
merauimus Inquit. Enũciare uero aliã ſimplicium. ſup.
illius mundi eſſe naturam, ita ut non moueantur in me-
dium noſtrum, ſi minus aut plus propriis e locis ipſa di
ſtent, alienum eſt a ratione, eſt igitur ſenſus, quod diſſo-
num eſt rationi dicere ea corpora non habere naturam
ut ferantur modo quo noſtra feruntur ad medium no-
ſtrum locorum interuallo nimio Et hoc probat. Quid
enim refert dicere ut tanto longitudine, an tanta diſtẽt.
Tanto enim differt ratione magis, hoc eſt motuum ue-
locitate & ſupputatione, quanto plus diſtant, formam
uero eandem habent, & ſic reſponſio nulla fuit, & hæc
expoſitio mihi placet, pria n. ſeipſa refellit, nemo enim
dubitat vnam glebam terræ poſitam in concauo noſtri
mundi, & aliam in centro eiuſdem ſpecie non differre,
& ſic eſt facilis confutationis, & non Ariſtole digna.

Qũ Auerr. com. 32. Auerro. uero uidetur quaſi aliter exponere. Ariſto-
teles n. contra antiquos intulit, ſi plures ſunt mundi tũc
unum ſimplex, ut terra, moueretur duobus motibus
contrariis, uidelicet ſurſum & deorſum. eſt igitur cauil-
lus apud Auerroem, primo negando conſequentiam,
quia illa terra ſuum in medium tantum fertur, non autẽ
in noſtrum, quia ſuo medio propior eſt, noſtro uero re
motior. Secundo, quia non eſt inconueniens unam ter
ram ſpecie, non numero moueri motibus contrariis, ſi
ſit compoſita, & non ſimplex, ut in propoſito. nam ter
ra eſt compoſita ex natura terræ & appropinquatione
ſuo medio, & ſic hæc & illa uidentur quaſi compoſitio
ne, & ſpecie differre, hi ſunt cauilli ut uult ipſe. Quibus
Ariſto. obiicit, quia motus non differũt ſpecie, niſi quia
corpora differunt natura & ſpecie eſſentiali, quo modo
non eſt in propoſito, nam illæ terræ differunt compoſi
tione accidentali, quia ſiue propinquitas, & remotio
ſint reſolutiones, ſiue dimenſiones ſemper ſunt acciden
tia, & ſic accidentali differentia differunt, veluti hæc &
Dubĩ Auer. illa gleba. Hæc Auerr. Quæ quantum verbis cõueniãt,
Solutio tu diiudica. Sed dubitabis fortaſſe, vtrum propinqui-
tas & remotio uarient motuum ſpeciem, cui Auerroes
reſpondet, & inquit. Et debes ſcire ꝙ appropinquatio
& remotio non faciunt differentiam niſi in motibus re-
rum, quarum mouens eſt extrinſecũ ſm appropinqua
tionem & remotionem a mouente. In quibus verbis ta
lem innuit diſtinctionem ꝙ motus duobus modis fiũt,
aut ad intrinſeco, aut ab extrinſeco. Mouetur quidem
terra ad medium a motore intrinſeco uipote a forma.
Ferrum vero a magnete attractione Tunc in tali motu
attractione propinquitas motoris & diſtantia variant
motuum ſpeciem. Nam magnes propior ferro ſurſum
collocatus, motum efficit ferri ſurſum, ſi propior ſit fer-
ro deorſum, effi cit motum deorſum, modo hi motus
differunt ſpecie, at in motu terræ talis motuum drĩa eſſe
Q. ꝙ auer. cõtra anti. non poteſt, ut perſpicuum eſt oĩbus Ex his Auer. infert
contra antiquos & bene ꝙ elemẽta non mouentur ab
extrinſeco, ſed ab intrinſeco, hoc ſyllogizat ſic, oĩs mo
tus ab extrinſeco variatur ſpecie, appropinquatione, &
diſtantia, a ſuo motore, ſed motus elementorum nõ va
Replic. riantur ſpecie, appropinquatione, & remotione, igitur
non ſunt ab extrinſeco. Sed adhuc ambiges, quia terrã

A moueri a ſe, videtur per ſe notum, quia naturã eẽ princi
pium motus & quietis eſt per ſe notum. igitur male ꝓ-
bauit illam Ariſto. Pro reſponſione debes ſcire, ꝙ de Solutio.
motu terræ fuerunt variæ apud antiquos poſitiones, et
pro modo duæ, vna dixit terram moueri attractione,
quæ fit a maiori parte eius, quo mõ mouetur gleba e
concauo ad totam hanc noſtram molem. Alia dixit ter
ram moueri a motu cœli, quia imaginantur terram fuiſ
ſe ſimul cum cœlo factam, & ſic cum cœlo in orbẽ cœ
pit moueri, quia uero de natura motus orbicularis eſt
pellere ad medium, hac ratione in medium terra pulſa
fuit. Tunc ad dubitationem dici põt Ariſtotelẽ ꝓbaſſe
terram moueri ab intrinſeco non quidẽ demrõne ſim-
pliciter, ſed ad antiquos, qui hoc per ſe notum non in-
telligebant. Tñ Auer. aliquantulũ e textus limitibus Q. ꝙ terra
euagans probat terram non moueri attractione quæ fit nõ moueat
a tota terra. primo quia tunc gleba moueretur ad totã attractiõe.
terrã, ubicunque illa eſſet, quod eſt contra ſenſum. Secũ Quod nec
do quia motus glebæ eſſet uti motus ferri ad magnetẽ, attractiõe nec expul-
B quod eſt impoſsibile. quia moueretur motibus contra ſione.
riis, quibus concludit terram nec moueri attractione fa Quod non
cta a loco, nec attractione facta a tota terra. Itemq; nec attractiõe.
expulſione facta a motu cœli, vel alterius. non quidem Quod non
ab attractione, quia hoc eſt fere per ſe notum atque pri expulſiõe.
mis principiis propinquũ. quod tunc patet, cũ cauſæ at
tractionis patent. Secũdo, quia Ariſto. vbique fugit res
quibus exiſtimatur elementa moueri attractione. Non
expulſione vero quia impoſsibile eſt inuenire corpus
naturale, cuius motus non ſit naturalis ab intrinſeco, di
citur enim naturale a natura, & natura eſt principium
motus. Secũdo, quia motus elementorum eſt per ſe, igi
tur non ab extrinſeco. Hæc Auerroes digrediẽdo. Sed Dubĩ l lit-
circa literã emergit bona difficultas. nam totum Ariſt. tera.
impoſsibile eſt, ꝙ datis pluribus mundis, tunc idẽ cor-
pus ſpecie accederet ad proprium locum, & recederet,
& ſic motibus contrariis uidetur moueri. Mõ hoc vẽ
neceſſarium, nam quando ignis e medio noſtri mundi
ad concauum A, fertur, recedit ipſe A, concauo B,
C nam recedendo ab ipſo C, centro, recedit ab ipſo B, cõ
cauo cœli, igitur accedit ad ſuum locum, & recedit ab il Solutio.
lo, & ita uidetur ipſe contrariis motibus ferri.

Dici poteſt ꝙ Ariſt hẽt pro impoſsibili vt idem corpus
numero naturaliter accedat ad ſuũ totalẽ locũ, & rece-
dat ab eodem totali loco, at ꝙ accedat & recedat ſm di
D uerſas loci partes non eſt impoſſe Ariſ. Hęc de rõne Ariſ.

At uero aliquẽ eẽ ipſorũ motũ neceſſe eſt, ꝑſpicuũ .n. eſt ipſa moueri. Sed utrum ne omnia etiã cõtraria ui moueri dicemus? An quod omnino moueri aptum non eſt, id ui moueri impoſſibile eſt.

Prima ſuppõ fuit, ꝙ oĩa corpora mouentur & quie-
ſcunt, & quæ mouentur ui & naturaliter mouẽt, &
quæ etiam quieſcunt vi & naturaliter quieſcunt. Mo-
uet itaque nunc dubitationem contra hanc ſuppõnem,
& ait ea vniuerſaliter moueri nemo dubitat, quia perſpi
cuum eſt per ſe, ſed hæc eſt dubitatio vtrum omnia illa
etiam ſi ſint inter ſe contraria, dicantur ui moueri, &
hoc inquit At uero aliquem eſſe ipſorum motum natu
ralem neceſſe eſt, perſpicuum enim eſt ipſa moueri p ſe,

& ita ſuppoſitio quo ad primam partem eſt perſpicua, quo uero ad ſecundam inquit, omnia nc igitur etiam contraria vi moueri dicemus Hæc eſt dubitatio, nemo enim ambigit ea naturali moueri motu, ſed dubitatio ē, vtrum moueri poſſint oĩa ui, ſumpſit enim oĩa moueri & vi et naturaliter. Soluit & inquit, an quod oĩno moueri aptum non eſt, i. ŭ ui moueri ĩpoſſe eſt, & per hoc vult habere contra, q omne id quod eſt aptum moueri, hoc eſt quod eſt naturaliter mobile, eſt ui mobile. & ſic ſi non eſt naturaliter mobile, non eſt ui mobile, & ſi eſt naturaliter mobile, eſt ui mobile, & tu intellige in his inferioribus, quæ proprie naturaliter ſunt apta moueri, nam cœlum naturalitate æquiuoca dicitur naturaliter mobile ut dictum eſt.

Solutio

Nunquid igitur ſi eſt aliquis motus ſecũdũ naturã eorũ q̃ eiuſdẽ ſunt ſpeciei, neceſſe ẽt ſit vt vnũquodq; eorũ ad vnũ numero locũ moueatur, ueluti ad hoc mediũ, atque ad hoc vltimũ? An ſi ad eadẽ ſpecie, plura ãt numero (ꝓpterea q, & ſingula plura qdẽ ſunt, ſpẽ vero nõ differunt) nõ huic quidẽ partiũ tale huic autẽ nõ tale, ſed ſimiliter oĩbus idẽ accõmodabitur, eaſdẽ .n. ſpẽ oẽs eẽ cõſtat, nũero ãt quãuis e quauis differt.

Expoſitio. Dubiũ. Conſequenter mouet aliam dubitationem, ut alium contra rationem dictam refellat cauillum, & eſt, utrum partes ſiue corpora eiſdem ſpeciei, ſi mouentur, debeãt moueri ad eundem locum numero, ut omnes terræ ad idem numero medium, omnes ignes ad idem numero concauum. eſt autem hæc dubitatio rationalis, quia dici poteſt ad rationem illa terrã numero ſuum in locum numero ferri, hanc in ſuum, quia pñia naturalis locorũ atque numeralis ſufficit, vt quælibet ad ſuum feratur.

Reſpõ. Auer. Reſpondet per ſyllogiſmum hypotheticũ ſic ſi oĩa mouentur ad eadem ſpecie loca, plura tamen numero, omnia; mouentur ad eadem numero, ut omnes terræ ad idem numero medium, omnes ignes ad idem numero concauum conſequentia probatur. quia ſingulæ, terræ numero differunt, & non ſpecie, propterea omnes idẽ numero intendunt. Inquit, an ſi ad eadem ſpecie loca, plura autem numero ſupple ferantur (propterea q & ſingula vt ſingulæ terræ plura quidẽ ſunt numero ſpecie vero non differunt) non huic quidem partium tale medium, huic autem nõ tale, ſed ſimiliter omnibus idẽ numero medium accommodabitur. Addit ne quis dicat illa ſpecie & numero differre, eadem n. ſpecie omnes illas partes eſſe conſtat apud omnes illos, numero uero quãuis e quauis differre. Quarum omniũ eſt idem numero locus.

Quæ auer. com. 92. & 93. Auerroes quo ad hoc q Ariſt. duas moueat qõnes, lapide ſentit. Sed peccat primo, quia vult Ariſtotelẽ quærere primo vtrum omne corpus naturale habeat motum naturalem, uel violẽtum, hoc enim uerbis græcis nullatenus conuenit, ut omnibus patet. Secundo peccat, quia vult Ariſtotelem mouere ſecundam qõnẽ ibi, ſi autem aliquid, & ut ſoluatur textu illo dico autẽ hoc, iam patuit in noſtris tranſlationibus non eſſe vt inquit, propterea in expoſitionibus huiꝰs uiri nõ multum conſiderem. Nec dicerem nunc Auerroem habuiſſe animam tunc Ariſtotelis ſi daretur ingreſſus, & regreſſus animarum, vt in molliori ætate prædicere ſolebam, haurio enim nunc aquam ex proprio fonte, & non ſuppetias peto alienas. Tu uero intende noſtras expoſitiones magis q̃ illas Auerrois, ſunt enim aut magni Simplicii aut diui Alexandri plerũque, aut ex aliis græcis peritioribus nec confidas trãſlationibus veteribus, ſunt enim adeo uerbum obſeruantes, ut nullibi fere ſenſum ſeruent, plerunque enim qui verbis paruliter addicuntur, a ſenſu milies ſecedunt.

Hoc aũt ideo dico, quia, ſi partes, quæ hic ſunt, & partes q̃ ſunt in altero mũdo inter ſe ſimiliter ſe hñt, etiã ea q̃ hinc eſt ſumpta, nullã drĩã ad earũ ꝑtiũ ullã hẽt, quæ in alio eſt quopiã mũdo magis quã ad earum aliquã quæ in hoc eſt. immo eodem. ſunt modo, quippe cum inter ſe ſpecie non differant.

Solutionem datam nunc exponit, & ſyllogizat illã ſic, ut pars terræ ad partem terræ eiuſdem mundi, ita tota terra vnius ad totam terram alterius. Sed vna pars mouetur ad eundem locum numero cum quælibet parte, igitur tota ad eundem numero mouebitur cũ tota. Inquit, hoc autem ideo dico, quia ſi partes quæ hic ſunt & partes quæ ſunt in altero mundo inter ſe ſimiliter ſe hñt, vt ſup. omnes in vnũ numero locũ ferantur, vt oẽs huius ad vnũ numero locũ huiꝰ, oẽs illiꝰ ad vnũ nũo locũ illiꝰ, etiã ea pars quæ hinc eſt ſumpta nullam differentiã ad earum partium vllam habet, quæ in alio eſt quopiam mundo magis q̃ ad earum aliquam, quæ in hoc eſt, immo eodem ſunt modo, quippe cum inter ſe ſpecie non differant, & ſic recte dictum eſt omnes terras vnum numero locum intendere, atque ad vnũ tm̃ ꝓficiſci. Auer. autem credit Ariſtotelẽ præſenti in textu ſoluiſſe ſecundam quæſtionem, quod non credo, nam Ariſtoteles verbum illud græce λεγω δέ quod latine ſonat dico autẽ, ſemper addit, cum aliquid obſcurũ vult exponere. Sed quicquid uelit ipſe, ratio quã Auer. ex ſuis tranſlationibus nanciſcitur, videtur efficaciſsima & ſic compono, ſi plura ſunt loca, quia plura ſunt vel poſſunt eſſe corpora locata. Tunc in hoc noſtro mũdo plura erunt media numero, plura quoque concaua atque vltima. tenet conſequentia, quia hic ſunt plures glebæ terræ, quæ ſunt plura corpora locabilia, plures etiam ignis partes etiam quæ ſunt plura corpora locabilia, q̃ inter ſe non differunt plus q̃ tota hæc terra a tota illa. Sed deſtruo conſequens ſic, ſed non ſunt plura media, nec plura concaua, igitur oppoſitum antecedentis non ſi plura ſunt locata numero, plura loca, erunt numero. Hæc ex cõmento, & ſatis pulchre colligi poſſunt. Sed hic eſt dubitatio, quia non uidetur ſimile de terris huius noſtri mundi, & de uniuerſa terra hic, & vniuerſa ibi. Nam omnes terræ huius ſunt vnum continuum, ideo ſunt in eodem loco. ad hæc & illæ ſunt diſcontinuæ, propterea loca ſunt diuerſa. Dici poteſt Auer. accepiſſe partes terræ huius diſcontinuas, ut ſunt uidelicet glebæ diuerſæ, quarum vna ponatur in cœli ortu, alia in cœli culmine, alia in cœli occaſu, alia in cœli imo, ſic. n. illæ in mundi cardinibus collocatæ omnes mouenť ad vnũ numero locum, & ſic ratio ſtat.

Expoſitio. Quæ auer. com. 94. Dubiũ. Solutio.

Quare aut has ſuppoſitiones amouere, aut mediũ vnũ, & ultimũ vnũ eẽ neceſſe eſt. Quod ſi ſit, his eiſdẽ ſignis, eiſdemue neceſſitatibus & unum dũtaxat cœlum eſſe, & non plures neceſſe eſt.

Expoſitio. His cauillis confutatis, ſolutiſque tot dubitationibus, nunc quaſi epilogando dictam rõnẽ recapitulat hac ſyllogiſmi forma. Quare aut has ſuppõnes quas fecimus neceſſe a eſt mouere, aut neceſſe eſt medium omnium mundorum eſſe vnum numero, et ultimũ etiam vnum numero, ſed cũ ſuppõnes illæ non ſint amouendæ, erit igitur omniũ mundorum vnũ numero mediũ, atque vnum numero vltimum, & ſic erunt omnes orbes concentrici, & per conſequens vnꝰ numero orbis ſiue mũdus, & hoc inquit, quod ſi ſit, ſupple vnũ numero mediũ atq; vnũ numero vltimũ, his eiſdẽ ſignis, eiſdẽ ve neceſſitatibus, & vnum dũtaxat cœlum ſiue mundum, & non plures eſſe neceſſe eſt Hæc eſt concluſio. Quo uero ad verba græca attinet verbum illud amouere græce eſt κινεῖν quod latine ſonat mouere, tamẽ ſenſus eſt ut diximus. Sed dubitat Auer quia hic ſyllꝰ Ariſt. eſt probabilis & verificare rem, cum non inueniatur ei contradicens,

dicens, igitur non conuenit demonſtratiuis doctrinis. Reſpondet Ariſtotelem hoc feciſſe iuxta ſuam conſuetudinem, qui ſemper inducit ſermones probabiles poſt demonſtratiuos, quia Ariſtoteles vtit illis duobus modis aliquando ad excitandum, vt cum arguit pro vtraque parte, & ſic ordinat illos ante demonſtratiuos. Aliquando ad confirmandum, ad oſtendendumque ea quæ dixit eſſe conuenientia etiam rebus dialecticis, & ſic vtit illis in fine poſt demonſtratiuos. Veluti feciſſe videtur hic Hæc ex cō. Sed hęc non ſunt ad propoſitū, Auer. enim credit talem rationem eſſe probabilem, & eſſe aliā rationem a dicta, & errat. nam hæc ratio eſt illa & ex illis ſignis illiſque neceſſitatibus vt inquit Ariſto. Quare hæc ratio eſt omnino demonſtratiua vt prima, cum nullo modo a prima differat.

Cōfutatio poſitio.

Eſſe autem aliquid quo, ferri terra eſt apta, atque ignis, perſpicuum etiam eſt ex aliis. oīno. n. id quod mouetur ex quodam mutatur in quoddam, atque hęc videlicet ex quo, & in quod ſpecie differunt.

Expoſ.

Animaduerſione dignū dictā rationem ſuppoſuiſſe vnumquodque corporum ſimplicium proprium habere locum, in quem vt in finem fertur et tunc quod dixit, uidetur abſurdum, videlicet ꝙ terra illa moueretur ad medium noſtrum. Sed Democritus cuius poſitio eſt, plures eſſe mundos, ait oīa caſu euenire, propterea illa terra mouetur in illud medium, hæc in noſtrum, non propter finem, ſed temere & caſu, iccirco Ariſto. ratio nulla eſt. Huic igitur obiicit Ariſt. & probat vnūqdque corporum ſimplicium ſuapte natura moueri ad aliquē locum per ſe intentum atque finitum, & hoc proponit dicens, eſſe autem aliquid quo ferri terræ eſt apta, atque ignis perſpicuum eſt non modo ex hiis, ſed etiā ex aliis dictis in aliis locis naturalis philoſophiæ, et ſyllogiſmus componit ſic, omne quod mouetur de quodā in quoddam, quatenus illa differunt ſpecie, mouetur ad locum determinatum nō caſu, ſed propter finem, omne quod mouetur, mouetur de quodam in quoddam, quatenus illa differunt ſpecie, igitur omne quod mouetur fertur ad aliquem locum proprium ut in proprium finem. De ratione tangit maiorem, & reſiduum perſpicuū eſt.

Preterea, mutatio oīs eſt finita, ut id qđ cōualeſcit ex morbo ꝓficiſcitur in ſanitatē, & id quod increſcit, ex paruo in magnū aſſurgit, id qđ fertur ēt, ex quodā in quoddā ꝓcedit, ſit nāque hoc ex loco ad locum.

Expoſitio.

Videtur mihi ꝙ Ariſto hic probet idem ſecūda ratione, propterea verbum illud ∂ὲ confirmatiue latinum feci, & tunc ratio eſt, omnis mutatio finita eſt, quod fertur mutatur, igitur latio eſt finita, hoc eſt de loco determinato in locum determinatum, ponit maiorem & inquit. Præterea mutatio omnis eſt finita, hæc eſt maior, hanc inductionē probat, & inquit. Vt id quod conualeſcit, ex morbo proficiſcitur in ſanitatem, & id quod increſcit, ex paruo aſſurgit ad magnum, & ſimiliter in cæteris. Tunc adde minorem, ſed quod fertur mutatur: dat concluſionem, igitur id quod fertur etiam ex quodam in quoddam procedit, dico ex quodam in quoddam: quatenus ſit hoc ex loco ad locum, & hoc modo videtur ſecunda ratio, & ſatis textui conuenit.

Oportet rurſus ēt ipſa ex quo & ad qđ aptū eſt ferri ſpē differre, nā neque qđ ſanatur quouis pergit, neque qđ mouetur quo vult mouetur, igitur & ignis et terra nō ad īdefinitū feruntur, ſed ad oppoſita, qualia quippe ſunt ſurſum & deorſum quę loco opponuntur, ut ſint ipſa lationis fines.

Expoſitio

Poteſt hic conſtitui tertia ratio, propterea confirma-

A tiue verbum illud ∂ὲ tranſtuli, & tunc componitur ſic, omne quod fertur inter terminos ſpecie differentes fertur, ignis & terra feruntur, igitur inter terminos differētes ſpecie feruntur, inquit. Rurſus etiam ipſa ex quo & ad quod aptum eſt ferri, ſpecie differunt. probat inductione nam neque quod ſanatur quouis pergit, ſed de contrario in contrarium, neque quod mouet quo vult mouetur, ſed de contrario in contrarium, adde minorem, ſed ignis & terra feruntur. Tunc dat concluſionē & inquit, Igitur ignis & terra non ad infinitum ferunt, ſed ad oppoſita, idem enim eſt ferri ad oppoſita, & ferri non ad infinitum. explicat autem quæ ſunt illa oppoſita inter quæ ignis & terra feruntur, & inquit, qualia quippe ſunt ſurſum & deorſum quæ loco opponuntur, ut ſint ipſa lationis fines, & ſic confutatus eſt Democriti cauillus iis tribus rationibus, at ſi uidebitur tibi textū alter intelligendum eſſe, iudicium tuum non recuſabo.

Auerro. autem ex toto textu vnum facit ſyllogiſmū ſic, ignis & terra & alia ſimplicia ſunt tranſmutabilia. oē Q. uę Auer. Com. 86.
B tranſmutabile tranſmutatur, de contrario in contrariū. Igitur ignis & terra tranſmutantur de contrario in contrarium. Vltra omne tranſmutabile de contrario in contrarium eſt finitæ tranſmutationis, ignis & terra trāſmutantur de contrario in contrarium igitur ignis et terra ſunt finitæ tranſmutationis. Quæcunque ſunt finitæ tranſmutationis habent loca naturalia ad quæ tranſmutantur ſecundum naturam, ignis & terra ſunt finitæ tranſmutationis, igitur habent loca naturalia ad quæ tranſmutantur ſecūdum naturam & tunc ſequit ſylls dictus, ut omnes partes vniuſcuiuſque corporis eorum moueantur ad eandem partem. Hęc Auerro. & lapide. Verum, ſi in textu vnus erit tantum ſylls a primo ad ultimum, ut Auer. vult, multa erunt ſuperflua, ut patet, & propter hoc ne nos faceremus aliquid ſuperflus in illo, fecimus tres ſylos uertentes nonnullas græcas particulas ad inconſuetum modum traducendi.

Et cū motus qui in orbē fit, oppoſita quodā mō habeat, ea quę diametrantur. Toti vero nihil cōtrariū
C *ſit, fit ēt ex bis, ut motio quodā mō inter oppoſita atque finita uertatur, quare finē eſſe aliquē neceſſe eſt, & non in infinitum procedere.*

Obiiciet aliquis ſyllo nunc dicto, qa eius minor erat oīs motus eſt de contrario in contrariū, ferēdo inſtāuā de motu cœli, hic. n. motus eſt, & nō de cōtrario in contrarium, imo eſt infinitus et imenſus nullū finē attingēs. Expoſitio, Obiectio.
Rñdet Ariſ ꝙ hic cœli motus pōt cōſiderari ſm partes, & ſm totū, hoc eſt ꝓ vna reuolutione, & ꝓ cōgregato ex oībus reuolutionibus. Siquidē cōſiderat ſm partes, Reſpōſio
atque pro vna reuolutione, ſic vertit inter cōtraria maxime ſm illas partes quæ diametrātur, uidelicet ortum & occaſum, culmē, & imū, hæ n. partes diametræ ſunt, ac oppoſitæ quatenus ſunt fines lineæ rectæ, & ſic motus cœleſtis vertitur inter contrarios terminos. At ſi mo-
D tus conſideraẽ ſm totū cū in orbe nullus ſit finis, nullū quoque principiū, niſi inſtitutione, vt. d. Ptolemæus in primo lib. apoteleſmatū, rōnabiliter vt ſic nihil eſt contrariū, & ut ſic caret fine, & eſt æternus & īmēſus. Hæc Ariſto. Auer. uero in cō. tria vr dicere ad ꝓpoſitū primo Quę Auer. com. 86.
ait ꝙ ſi cōſideraẽ motus cœli ſm partes, ſic vna cœli ꝑs pōt dici moueri motu cōtrario alteri, aut ſtella per illas poteſt dici moueri motibus contrariis, ceu ſtella quæ eſt in ortu aſcendere dr, quæ āt in occaſu deſcendere, & quę in culmine culminare, quæue in imo, ꝑ imū ferri, at ſi cœli motus cōſideraẽ ut eſt una ꝑfecta reuolutio et cōpleta, ſic nec ꝑ ſe nec ꝑ accidēs hēt contrariū quia ab eodem incipit & in idem deſinit. Secundo debes ſcire, quod hæc reſponſio (ut innuit Auerro.) eſt ad mathematicorum mentem, ipſi enim in cœlo pūcta quatuor diametra atque oppoſita conſtituunt, in quibus ſtellæ

collocatæ & diametræ, & contrariis motibus ferri appellantur ab ipſis, ſunt autē iſtæ partes ortus, occaſus, culmen, imum. Qua ratione fit, ut ſtellæ in his locis inuentæ aut in genituræ themate aut cuiuſuis rei cōtrariis motibus moueri dicantur, & opponi inter ſe. contrariis quidem, quia quæ in ortu collocatur dicitur aſcendere, quæ in occaſu uero deſcēdere, opponi autem, quia ſeſe per diametrum aſpiciunt, & ſic in ratione habita ad partes cœli poteſt concedi⁹ motui cœli eſſe aliquid contrarium. Tertio debes ſcire quod hæc contrarietas partium cœli eſt per accidens, quia non quatenus ſunt partes ſemicirculi ſed qua ſunt ultima diametri, eſt enim (ut dicitur in metaphyſicæ Decimo) contrarietas ſecundū lineam rectam, & non circularem, & ſic ſoluitur obiectio, & phyſici & mathematici concordantur. Hæc ex commento accepimus.

Stellas aſcē dētes & deſcēdētes, quæ ſtell⁹ oppoſitæ quæ.

Quod autem nihil in infinitum proficiſcatur, ea reprehenditur coniectura, quod & terra et ignis quo propiora ſuis ſunt locis, terra quidem medio, ignis uero ſurſum loco, eo uelocius feruntur. Quod ſi infinitus eſſet locus, infinita nimirum eſſet etiam velocitas, & ſi velocitas infinita eſſet, & grauitas, & leuitas infinita eſſet. Nam ut id quod altero velocius deſcēdit, grauitate illud excellit, ſic quoque ſi infinita eēt huius auctio & velocitatis nimirum auctio infinita eſſet.

Quod corpus ſimplex ad ultimum tandem perueniat locum. Quod etiā ſit uniuerſaliter in omni motu, ut cœleſti, hactenus. Nunc uero non cōtentus ratione, idem perſuadet coniecturā. Nam uidemus terram & ignem quo propiora ſuis ſunt locis, terra quidem medio, ignis vero ſurſum loco, eo velocius feruntur. Hæc coniectura docet ſimplicia non proficiſci in infinitum. Quo uero ad uerba attinet coniectura eſt græce τεκμήριον, quod etiam eſt latine tum ſignum, tum coniectura. auget etiam coniecturam hanc. quia ſi infinitus eſſet locus, quem aut ignis aut terra eſſet peragraturus, infinita nimirum eſſet uelocitas, & ſi uelocitas infinita eſſet, & grauitas, & leuitas infinita eſſet, & econtra ſupple tu, ſi grauitas eſſet infinitā, etiam velocitas talis eēt, cuius cauſam extra neceſſitatem coniecturæ aſſerit, dicens, nā vt id quod altero uelocius deſcendit, grauitate illud excellit, ſic quoque econtra ſi infinita eſſet huius grauitatis auctio, & uelocitatis nimirū auctio infinita eſſet. Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire ꝙ fortaſſe in græcis codicibus eſt error, & ubi dicitur τῷ βάρει debet legi τάχει & tunc litera eſſet hæc, nam ut id quod altero velocius deſcendit, grauitate illo eſſet uelocius, ſic quoque ſi infinita eſſet huius auctio, & grauitatis nimirū auctio infinita eſſet. Aut fortaſſe nullum uerbum mutando, litera ſic eſt, nam ut id quod inferius velocius altero deſcendit, grauitate eſt velox, ſic quoque ſi infinita eſſet grauitatis auctio, & uelocitatis nimirum auctio infinita eſſet, & ſic habes coniecturam ꝙ nihil ad infinitum proficiſcatur ex eo, quia quanto res eſt propior ſuo loco uelocius fertur, & habes coniecturæ confirmationem, quia ſi locus diſtaret in infinitum, grauitas uel leuitas atq; uelocitas ſimili ratione accreſceret in infinitum. Qua ratione euenit vt nihil ad infinitum proficiſcatur.

Auerroes uero textum exponit ut nos fecimus. vult enim ꝙ Ariſto. hac coniectura probet nihil moueri ad infinitum, quia quanto eſt propius loco ſuo, tanto uelocius fertur, igitur, ſi infinitum diſtaret, in infinitum uelociter ferretur, & ſi in infinitum velociter ferretur, eſſet infinitum graue uel leue, hoc tanquam impoſſibile relinquis. Iſtæ conſequentiæ omnes patent per regulam topicam. nam, ſi cum aliquanta propinquitate ſtat aliqua uelocitas, cum dupla propinquitate ſtabit dupla ve-

Quæ auer. Com. 88.

E locitas, igitur cum infinita propinquitate ſtabit infinita uelocitas, ſimili ratiōne deduci poteſt de grauitate. nam ſi cum aliquanta uelocitate ſtat aliquanta grauitas, cum infinita ſtabit infinita, & econtra deduci poteſt. Sed dubitabis, quoniam ut dicitur 6. phyſi. ſpatium infinitū non poteſt pertranſiri niſi tempore infinito. igitur mobile ſemper diſtabit æqualiter a loco, quoniam mobile per infinitum diſtans ab aliquo loco, quantumcunque in infinitum appropinquabit, ſemper reſtat adhuc infinitum per definitionem infiniti, igitur nunc in infinitū uelocitabitur. Debes ſcire ꝙ ex falſo impoſſibili ſequuntur duo contradictoria, alterum per ſe, alterum quaſi per accidens. Modo hæc propoſitio motus rect⁹ naturalis fit in ſpatio infinito, eſt falſa impoſſibilis, ideo ſequitur per ſe, ꝙ nunq̄ cōplebitur, per accidēs uero ꝙ complebitur. quia omnis motus rectus eſt finitus, ab formam igitur dico, aliud eſſe conceſſum ut ſequens, aliud abſolute, abſolute quidem motum rectum factū in ſpatio infinito eſſe terminatum eſt negandum, ut uero ſequens eſt concedendum, & ſic patet ſolutio. Digreditur tamen Auer mouens quæſtionem, nam Ariſt. fecit unam ſuppoſitionem ꝙ uidelicet motus naturalis quanto loco eſt propior, tanto uelocior, & ex hac uidetur inferre grauitatem eſſe infinitam. Dubitat nunc Auerro. ꝙ illa ſuppoſitio non eſt neceſſaria ad concludendum grauitatem eſſe infinitam, ſequitur enim grauitatem eſſe infinitam ſolo cōceſſo ꝙ aucta uelocitate augetur grauitas, igitur illa ſuppoſitio non prodeſt ad ſyllogiſmum. Ariſt. n. probat graue non moueri in infinitum, quia tunc grauitas creſceret in infinitū, modo hæc conſequentia poteſt deduci ſine illa ſuppoſitione, ſolo uidelicet illo quod aucta uelocitate, augetur grauitas. Reſpondet ꝙ tam cum illa q̄ ſine illa ſequitur rō Ariſt. ſed cū illa deductio eſt clarior, ualet enim uelocitas creſcit in infinitum, igitur grauitas, tamen non ſcitur uelocitatem creſcer̄ in infinitum, niſi ſumatur leue aut graue quanto loco uicinius eſt, tanto uelocius mouetur, igi͛ ad illationem nihil prodeſt, ſed bene ad probationem minoris, quæ eſt poſitio antecedentis, uidelicet ꝙ uelocitas ſit infinita. & q̄ illa conſequentia ualeat ſine illa ſuppoſitione patet, quia effectus creſcit ad crementum potentiæ, ideo ſi uelocitas erit infinita, potentia motiua ut grauitas & leuitas erit infinita. Hæc Auer. Ex his patet proceſſum ab infinitate uelocitatis ad infinitatem uirtutis eſſe quia ab effectu ad cauſam, econtra uero eſſe ꝓpter quid, a cauſa ad effectum. Secundo ſequitur ꝙ ſyllis literæ apud Auer. eſt hypotheticus ſic, ſi graue aut leue moueretur in infinitum, graue & leue efficerentur infinita, conſequens eſt impoſſibile, igitur & antecedens conſequentia deducitur, quia ſi mouerentur in infinitum, uolocitas creſceret in infinitum, & ſi hæc creſceret in infinitum, grauitas etiam, & ſic rō patet. Hæc ex cōmē.

Dubitatio

Solutio

F

Digreſſio Auer.

Dubi.

Solutio.

G

A *At vero neque ab alio, neque vi (ut aſſerunt quidam) extruſum, ſurſum alterum eorum fertur, alterum deorſum. Tardius nanque maior ignis ſurſum,*
B *& maior terra deorſum moueretur. At huius contrarium nunc cernimus, ignis enim maior, & terra etiā maior uelocius ſemper proprium locum petit. Neq; etiam prope finem velocius pergerent, ſi vi extruſio neque mouerentur, omnia enim quæ ſic mouentur, cū longius ab eo quod vim attulit, diſtauerint, tardius profecto feruntur, atque vnde vi pulſa ſunt illuc nō vi feruntur. Quo fit vt iis conſideratis fides ſumi poſſit de bis quæ diximus ſatis abunde.*

Demum & peremptorie remouet ultimum cauillū circa rationem. Vbi debes ſcire, ꝙ de motu elemento-

Reſpōſio.

rum ſuerunt duę poſitiones, una uoluit quód elementa ipſa ferantur ab impetu quodam ſibi tributo a generante, imaginantur.n. φ generantes tribuant elementis impetũ ſiue uirtutem talem, vt aliud ad noſtrum dirigatur medium, ad aliud ad illud, & ſic ſoluitur ratio Ariſto. per hanc poſitionem.

Alii dixerunt omnia elementa habere vnum motum ſpecie, fieri tamen motus diuerſi extruſione ut in hominum cætu fit, vbi omnes eundem locum petunt, verũ homo potentior debiliorem extrudit. vnde ille cogitur moueri ad alium locum, ſic dixerunt in elementis, omnia videlicet moueri ad vnum locum, ſunt.n. diuerſi ex truſione imbecillioris, vt ignis aerẽ extruſit, aer aquã, hæc demum terram, tamen omnia vnum appetũt motum, & ſic non ſequitur terrã vnius moueri ad mediũ alterius, cum non ſuapte natura moueatur, ſed extruſione. Huic cauillo obicit Ariſt. & primo refellit primã, & inquit. At uero neque ab alio, utpote ab agente uini & impetum imprimente, & hoc contra primam, neque vi (ut aſſerunt quidam) extruſum, ſurſum alterum eorũ fertur, alterum deorſum. quo ad ſecũdam poſitionẽ, refellit primam, & ſylls eſt, ſi elementa mouerentur ab impreſſione agentis maior ignis & terra maior tardius peterent loca propria, hoc conſequens eſt falſum, igitur & antecedens, inquit. Tardius nãque maior ignis ſurſum, & maior terra deorſum mouerentur, at nunc contrariũ cernimus ignis.n. maior & terra etiam maior velocius ſemper proprium locum petit. Hæc contra primam. Deinde arguit contra ſecundam & ſylls eſt, quæcunque extruſione mouentur prope finem tardius feruntur & vñ cœperũt moueri appetunt redirẽ, ſed elmta ꝓpe finẽ nõ tardius mouẽtur, neq; appetũt redire vnde moueri cœperint, igitur non mouenẽ extruſione. Inquit Neq; etiam prope finem velocius ꝓgerent, ſi ui extruſioneq; mouerẽtur, deducit & addit maiorem.d. oia.n. quæ ſic feruntur, cum longius ab eo, quod vim attulit, diſtauerint, tardius profecto feruntur, atq; vnde vi pulſa ſunt, illuc non vi, ſed proprio impetu feruntur, & appetunt redire, ut terra quia pellitur a centro vi, ideo redire appetit ad centrum, deinde adde minorem, & habes ſyllm, demum epilogat primam rationẽ, et ſermo perſpicuus.

Quæ ſum. com. 39. Hæc Ariſ. Auer. uero velle vr̃ Ariſto in hoc textu eã poſitionem confutaſſe. quæ ait, terram moueri vi a motu cœli, & vult Ariſ. hanc poſitionem confutaſſe duab⁹ rationibus. prima eſt hypothetica a deſtructione conſequentis ſic, ſi elementa mouerentur uiolenter, terra maior tardius moueretur in fine, & terra maior uelocius. Hæc patet per deſcriptionem motus violenti, ac cõtrarium videmus, igitur antecedens eſt impoſsibile. Sed aliquis huic ſyllo obiciet, quia fieri poteſt vt maius graue æquæ velociter moueretur ut minus graue, quãdo ab inæqualibus virtutibus mouerentur, ita ut maius a minori, & minus a maiori, moueretur. Cuius reſponſionem Auer. innuit hæc eſſe intelligẽda quãdo ambo mouentur ab vna eademque virtute, quod aduerſarii concedunt, quia ponunt omnia elementa ab vno moueri conſtringente numero, nam licet alterum conſtringat alterum, omnia tandem ab vno motu cœli extrudũtur, & ſic ratio nulla. Secundo idem probat, & cõponit ſyllm, ab impoſsibile ſic, quæcunque vi mouentur, quanto ꝓpius ſuo ſunt principio tanto velociora ſunt: quanto fini vicinius, tanto tardius ſed elementa per eos vi feruntur, igitur prope principium velocius, prope vero finem tardius mouebũtur. concluſio impoſsibilis eſt, & non pro maiori. quia per ſe nota eſt igitur ꝓ minori Hæc in prima figura, oſtenſiue uero in ſecũda ſic, quæcunque vi feruntur in principio velocius: in fine tardius feruntur, elementa non in principio velocius & in fine tardius feruntur, igitur non ui mouentur. Addit tamen φ Ariſ. poſuit ſiunc in forma hypothetica, cuius illatio ſiue continuatio per ſe nota eſt, & poteſt declarari per ſyllm in prima figura alia maior, videlicet φ uio-

Repliс.

Reſſio.

A lenter mota prope finem tardius, prope principium celerius feruntur, ab Auer. probatur, & inquit. Et ipſe dedit cauſam propter quam motus uiolentus quanto magis appropinquauerit ſuo fini, tanto tardius mouetur, quæ cauſa eſt remotio ab agẽte extrinſeco. omne enim agens fortius agit in partem propinquam q̃ in remotã: vt ſenſu patet Hæc ex commento.

Quæſtio Cur naturaliter motũ ꝓpe locum uelocius fertur.

Græci expoſitores quærunt cauſam cur id quod naturaliter fertur, prope locum uelocius ferẽ de qua quæſtione, licet in ſecundo huius diſputabimus, tamen vt Gręcorũ morem imitemur, aliqua attingamus. Hypparchus metapontinus aſtronomus, qui ſuas conſiderationes de ſtellis & mundo perfecit apud Rhodum, cauſam huius aſſignauit ex parte mouentis per uiolẽtiam, ex eo quia quo magis elongatur motus, eo minus de virtute remanet mouentis, qua ratione tardior fit prope finem, uelocior prope principium, in fine autem remittitur intantum ut finaliter graue ipſum ſurſum non amplius fertur, ſed incipit moueri deorſum ob remiſsionem

B eius quod remanſit de uirtute mouentis violenti, quæ quanto magis ac magis remittitur, tanto magis ac magis contrarius motus intenditur, Hæc Hypparchus. Hunc Liparius expoſitor Ariſt etiam ſecutus eſt, hoc in loco. Obiicit autem huic Alexan. & bene, quia hæc ratio eſt particularis ſolum in his quæ naturaliter mouentur poſt motum uiolentum, non autem habet locũ in his quæ naturaliter mouentur, cum generentur extra ſua loca propria, vt ſi lapis eſſet genitus in media aeris regione. Iamblicus & alii platonici (vt. 8. uidimus phyſicorum) aſsignant cauſam ex quantitate medii, per qđ fit motus, utpote aeris, qui minus reſiſtit, quanto plus proceditur in motu naturali, quia minor eſt, & ideo minus poteſt impedire motum naturalem. Hanc etiam cauſam uiſus eſt Ariſto aſsignare in libro problematũ, licet illi libro non multum credendum ſit cum problematice ſoluat quæſtiones. Sed etiam hanc confutant Alexan. & Simplicius, quia non minus valeret in motibus uiolentis, quam naturalibus, in quibus contrarium

P8 TDA

C experimur. Secundo argui poteſt fortius, nam moueatur M mobile naturaliter uerſus C locum ſibi naturalem per ſpatium ABC, & uolo φ cum M, deuenit in B, R. mobile eiuſdem ſpeciei & naturæ cum M, incipiat ſimul moueri cum illo eodem M & patet φ citius M deueniet ad C q̃ R, ubi tamen ſpatium B C, utri eſſet æquale, igitur non quãtitas medii tantum cauſa eſt maioris uel minoris uelocitatis Expoſitor primus propter hæc tenet cauſam illius eſſe ex eo, quia quanto corpus graue magis deſcendit, tanto magis cõfortatur grauitas eius propter propinquitatem ad proprium locũ, & hæc videtur Alexan ſolutio. Sed uidetur falſa quia ſi graue prope locum penderetur, non inueniretur grauius ſeipſo a loco remoto. Vbique enim æqualiter põderabit. Soluit græcus quidam expoſitor, φ prope locum grauius eſſet corpus, eius tamen maior grauitas ſenſu non perciperetur. cogit nanque argumentum illic eſſe in re maiorem grauitatem, non tamen φ ſenſu per-

Rẽ Tho.

Repliс. Reſſio. Simplici.

D cipi debeat. Sed hæc reſponſio cuiuſuis ſit, friuola eſt, uidetur enim maior grauitas in deſcenſu maior percipi prope locum, q̃ remotius, nam ſi percuteretur caput graci prope, magis frangeretur, quam remotius ſi percuteretur, ut docet obſeruatio. Propter hæc cum Alexan & Expoſitore ſentio, ideo graue celerius moueri prope locum q̃ remotius, quia eius grauitas eſt maior ſiue quia eſt confortata, & accreta, atque aucta. Illud tamen cum eis non ſentio, φ cauſa illius cõfortationis ſit ſola loci uicinitas, quia ubi unum mobile nõ motum eſſet tardius moueretur ab eodem termino e quo q̃ moueretur aliud mobile prius motum ab eodẽ, ubi tamen eſſent æque propinqua. Ideo animaduerſione dignũ φ duplex eſt grauitas, altera quidẽ naturalis, quæ graui ipſi ex generatione datur ab agente nãli mediante eius forma. 1. phyſicorum. commento. 4. agens

Opinio pĩ

Duplex grauitas.

quantum dat de forma, tñ dat de conſequentibus formam, mediante forma. Altera uero eſt accidentalis ſiue aduenticia, quę a cauſis graui ipſi accidit extrinſecis; quæ etiã a nonnullis impetus appellaſ & ſapide Huius rei cauſæ, non ſunt ſola loci vicinitas ut Alex. & Expoſitor vñr ſentire, ſed (ut mihi uidetur) ſunt tres, prima et præcipua eſt ipſum mobile, quod per ſuam formã eſt ſic moueri aptũ. Secũda cã & diſpoſitiua eſt loci vicinitas Mobile.n. vicinitate loci diſponiſ ad huius grauitatis generationẽ. Tertia cã & inſtrumentaria & ſine qua non, eſt motus naturalis, quo mouetur, & loco appropinquat, atque ſine quo non poſſet accidentalem illam grauitatem conſequi, cuius ſignum eſt quia poſtquam quieuit, non eſt grauius q̃ prærat. Ex his apparet ſolutio q̃onis, uidelicet quare mobile ꝓpe finẽ accelerat, huius.n. cã eſt, quia fit accidentaliter grauius, quod cõſortari in grauitate uocat Expoſitor. Sed tunc emergit difficultas obiter, utrum hæc accidentalis grauitas ſit eiuſdem ſpeciei cum illa naturali, vt.n. primo aſpectu ꝙ ſic, quia motus illarum eiuſdem ſpeciei ſunt, igitur & ipſæ formæ eiuſdem ſpeciei ſunt. In contrarium uidetur ꝙ non, quia grauitas accidentalis dependet a cauſis differẽtibus ſpecie a cauſis grauitatis naturalis. Modo ſi cauſæ differunt ſpecie, etiam effectus differũt ſpecie. 8. phy cõ. 47. Sed hoc eſt ꝓblema neutrum, põt.n. teneri utrũq;, quia in accidentibus idem ſpecie eſſe põt a cauſis differẽtibus ſpecie ut calor ſpecie idem põt eſſe a motu & a lumine, & a calore. Tu uero tranſmitte ad tps rem hanc.

2. q̃õ. Secundo quærunt vtrum datis pluribus mũdis & eccentricis terra vni⁹ moueref ad mediũ alterius. Rñdet Albertillus de ineſſe illã terrã non moueri

Põ Alb. ad hoc medium, tum quia nec naturaliter, nec violẽter, tum quia cœlum eſt penetrabile, tum tertio quia inter ambos mundos mediat vacuũ, & ſic graue per vacuũ moueretur, attamen de inclinatione terra illa eſſet moueri apta ad hoc mediũ quia & terra illa cũ hac eſt eiuſdẽ ſpeciei, & locus cum loco & quia hoc eſt impoſsibile, ideo plures mundos eſſe eſt impoſſe. Sed errat hic vir, nam Ariſ ꝓbauit de ineſſe, terram vnius ferri ad mediũ alterius, cuius ſignum eſt, quia remouit omnes cauillos contra hoc. Secũdo ſi de inclinatione terra illa eſt moueri apta, aliquãdo mouebitur, aliter fruſtra eſſet inclinatio ipſa.

Ꝓpria rñ. Dicerem igitur iuxta regulas logicorũ, ꝙ multum refert aliquid concedere ſm ſui qualitatẽ. Et concedere ut ſequens. equum.n. habere alas non eſt concedendum ſm ſui qualitatẽ, quia eſt impoſsibile, ſed bene vt ſequens, ſi poniſ ipſum volare, & hoc vult dicere Auer. 7. phy cõ. 2. ꝙ aliter eſt loqui de ueritate hypotheticæ, & aliter de ueritate conſequentis ut etiam logici omnes exclamant. Tũc dicerem terram illius moueri ad hoc medium noſtrum, non eſſe concedendum ſm ſui qualitatem, propter illas tres rationes Albertilli, eſt n. ſm ſui qualitatem falſum & impoſſe. Vt uero ſequens ad poſitum & conceſſum ab aduerſariis concedẽdum eſt, nã conceſſum eſt falſum impoſſe. ideo concedẽdum eſt etiã falſum impoſſe. Miror Albertillum ſummum logicum, cur nõ ſoluit q̃onẽ more ſuo logice. Hæc de pria rõne.

Prætereæ & per eas rationes, quę ſunt ex prima philoſophia, & ex ipſo circulari motu, quem quidem hic ſimiliter & in cęteris mundis perpetuum eſſe neceſſe eſt, idem profecto deduci poteſt.

Expõ. Ariſto. in. 12. primæ phię lib. textu illo, atque cœlũ vnum eſſe, qui eſt. 49 cõ. duabus viis vnitatem mundi perſuadet, primo quia plura numero & ſpecie eadem ſunt concepta cum materia: cœlum ſiue mundus nõ cõcipitur cum materia, igitur mundi non poſſunt eſſe numero plures, & ſpecie idẽ. Secũdo, id omne cuius primum mouens eſt vnum numero tantum, & perpetuũ

E non poteſt eſſe plus vno in ſua ſpecie, ſed mũdus eſt cuius primus motor eſt vnus numero tantum igitur mũdus eſt vnus numero. Tertia via accipiſ. 8 phy. auſcul. vbi probatum eſt vnum eſſe primum motum, ad quẽ omnes alii reducuntur, igitur vnum eſt primum mobile & ita vnus mundus. has igitur rationes Ariſt innuit, ſed non explicat, quia vult illas eſſe intellectas tũ ex prima phia, tum ex lib phy auſcul. & inquit. Prætere & per eas rationes quæ ſunt ex prima phia idem oſtendi poteſt, quas non explicat ſed innuit nos vero explicauimus, & ex ipſo circulari motu, quem quidem hic ſimiliter & cæteris mundis perpetuum eſſe, & vnum ad quem cæteri reducuntur, neceſſe eſt idem profecto deduci poteſt, & hic innuit illam octauo licet raptim. Hæc Ariſto. ipſe Auerro. uero ex ſuis malis trãſlationibus notat duas eẽ cauſas cur homines non credũt naturalibus demſonibus. Prima eſt ex mala conſuetudine, vt exemplo ſuæ ſectę indicat. ut diximus antea. Secunda eſt quia petunt propoſitiones demonſtrationum natu- Quæ. Auer. cõ 30.

F ralium eſſe notas, ut propoſitiones demonſtrationum mathematicarum, quod non eſt ita, nam demonſtrationes mathematicæ ſunt in primo certitudinis gradu, & naturales in ſecundo Hæc notauit ex ſuis tranſlationibus. Nam in noſtris nihil horum habemus, nec in græco. Secũdo ipſe ſyllm textus format dupliciter primo modo ſic, omne mobile, cuius motus eſt æternus, primus, & vnus ad quem cæteri reducuntur, eſt vnũ numero in ſua ſpecie, ſed mundus eſt mobile cuius motus eſt vnus per reductionem, quia ad ipſum reducunſ & motus omnes noſtri, & cæterorum mundorum & primus & ſempiternus igitur vnus in ſua ſpecie. Notat tamen Auer. ꝙ ratio hæc ſumpta eſt ex prima phia tñ omnes propoſitiones ſunt demonſtratæ in ſc a natura li & ita vult hanc rationem dici Metaphyſicã, nõ quia ſit per propoſitiones metaphyſicas, ſed quia ſcribũtur, atque ponuntur. ut conceſſæ in ipſa metaphyſica, quã rem obſeruando uerba ſuæ tranſlationis animaduerti.

G Tu uero uide quo modo hæc ſunt deliramenta, nihil.n. horum legimus in codicibus græcis Ariſt. immo Ariſt. innuit rationes metaphyſicas, & non explicauit illam uero octaui phyſicæ auſcul raptim tetigit. Secũdo format ſyllm e primo ad ultimum etiam ex litera hoc mõ motus cœli eſt vnus numero, primus & ſempiternus, igitur motor illius primus eſt ſempiternus, & a materia ſeparatus. Vltra, igitur vnus numero tãtum in ſua ſpecie, omnis.n. forma liberata a materia non eſt plus vna in ſua ſpecie. Vltra. igitur primum mobile, cuius ille eſt motor immediatus & per ſe, ut cœlum, eſt vnũ numero in ſua ſpecie. Poteſt & oſtenſiue ſic fieri, omne mobile cuius motor proprius & primus eſt vnus numero in ſua ſpecie, eſt vnum numero in ſua ſpecie, cœlum eſt eiuſmodi, igitur vnum numero in ſua ſpecie, hæc eſt ſecunda ratio. Tu quoque diiudica, quatenus hæc ficta eſt, & nihil ad literam noſtram. Mouet q̃onem Auer. & probat cum pluralitate mundorum poſſe ſtare vnitatem principii atque primi motoris, nam primus motor mouet ut amabile, & intelligibile. Modo vnum ama-

H bile & vnum intelligibile poteſt vti vnus finis deſiderari atque intelligi a pluribus, ut vnus cibus a pluribus famelicis, igiſ poteſt eſſe primus motor vt finis vnus numero & plures eſſe cœli ac mundi, qui illum ament, & intelligant Et hæc q̃õ ſupponit primum motorem mouere per modum deſiderabilis & intelligibilis, hoc eſt vt finis, & mundos ipſos mouere ſe amando & intelligendo illum. Reſpondet Auer. & ait non eſſe ſimile in cœlis, & in nobis, nam in cœlis intellectio & res intellecta ſunt idem omnibus modis, in nobis uero intellectio & res intellecta differunt, quia res quæ intelligitur eſt immateria, licet intelligatur ſine materia, in illis vero res quæ intelligitur eſt Deus, & ipſe eſt ſibi, & aliis cœlis intellectio, & ita negatur ſimilitudo. Hæc ſolutio profecto niſi ſuppleaſ, non eſt ad propoſitũ nã per hoc

Q̃õ Auer. Queſtio

Rñſio Auer.

hoc quod intellectio & res quæ intelligitur ſunt idem in illis non habetur vnum intelligibile non poſſe intelligi a pluribus intelligentibus. Simplicius auctore Ammonio præceptore, velle videtur Ariſto. ſuppoſuiſſe ex prima philoſophia, primum finem, primā formā, ac primū efficiens eſſe idem in ſubiecto, & ita patet tale finem non poſſe poni pręter motores quaſi aliū ab omnibus. Alii vero dixerunt ꝙ conceſſo adhuc illo fine extrinſeco, nihilominus nō poſſunt eſſe plures primi motores agētes de pari, atq; ex æquo illū appetētes & intelligentes, eſſent. n. tales omnes eiuſdem ſpeciei, & ita materiales, & corruptibiles, & ſic licet vnus finis poſſit appeti e pluribus motoribus, non tamen æqualiter & de pari, ſed ordine quodā cuius expoſitionis eſt Expoſitor noſter. Et hoc forte voluit balbutire Auer. dum ait in illis eſt idem intellectionem, & quod intelligitur nā deus eſt quod ab oībus intelligitur, & deus eſt ſibi & omnibus intellectio. Nam cæteri intellectus ipſum deum deſiderant & intelligunt per eſſentiam eius. Tunc ſupplendū eſt, idē nō poſſe æqualiter in abſtractis a materia, a pluribus intelligi, quia tūc eſſent æquales perfectione, & ſic ſpecie idē numero differentes, & ita materiales, at in materialibus rebus vt in hominibus idem poteſt intelligi & amari a pluribus numero differentibus, ſpecie conuenientibus, quia ſunt materiales & corruptibiles, vbi nihil prohibet tales intelligētes corrumpi. Hæc fortaſſe Auer.

Quærunt vtrum in ſubſtantiis ſeparatis poſſunt plura indiuidua eſſe eiuſdem ſpeciei, vt plures numero dii, plures numero Gabrieles. Ioannes reſpondet ꝙ nō, & in hoc nemo dubitat in ſchola peripatetica, ſed quibus rationibus hoc demonſtretur, eſt dubium non paruū. Ioānes aſſignat duas rationes, prima eſt, quia in ſeparatis a materia non eſt plus vno indiuiduo ſub eadem ſpecie, nā cauſa multitudinis numeralis ſub eadem ſpecie eſt materia, igitur quæ non ſunt in materia, nō poſſunt eſſe plura numero ſub eadem ſpecie per conuerſionem per contrapoſitionem, & hanc rationē tetigit Auer. in cō. Secunda ratio eſt quia indiuidua ſunt plura numero ſub eadem ſpecie, vt ſunt ſub accidentibus diuerſis, igitur quæ non recipiunt accidentia non poſſunt eſſe plura numero ſub eadē ſpecie per conuerſionē etiam per contrapoſitionē. Hæ ſunt rationes Ioannis & peripateticæ. Sed Auicen in eius metaphyſica has rationes confutat primam quidem quia materia eſt principium ſpeciei, eſt enim pars quidditatis & ſpeciei, igitur eſt nimis cōmune principium, & ita non poteſt eſſe principium quo indiuiduum ſit unum numero. Secundam vero refellit quia accidētia ſunt poſteriora ſubſtantia, & hæc accidentia poſteriora hac ſubſtantia, quoniam hoc accidens recipitur in hac ſubſtantia, & ita illa fuit prius vna numero, & poſtea recepit accidentia indiuidua. Aliam obiectionem facit Ioannes contra ſe, quā vide, & ſic rationibus Auicennæ rationes hę videntur friuolæ. Propterea Auicen. vult omne indiuiduum eē vnū numero propria hypotheſi. vt enim ſpecies eſt ſpecies, propria differentia vltima ſpecifica, ſic indiuiduum eſt unum numero propria differentia indiuiduali, quæ ab Auicen. hypotheſis dicit vbiq;, hæc enim nec eſt accidens, ſed antecedens omnia accidentia, nec ſubſtantia, ſed modus ſubſtantiæ, vt differentia hominis non eſt homo formaliter, ſed modus hominis. Qua ratione aliqui vocant eam hæcceitatem, qua Socrates eſt hic, & Plato ille, & ſaluando dicta Ariſto vbiq; volunt hypotheſim hanc peripatetice dici materiam totius, quę contrahit formam totius ad eē vltimum ſubiicile vt longis conſiderationibus in eorum quæſtionibus explanant. Tunc alia via nanciſcuntur vnitatem primi, & cuiuslibet intelligentiæ, ſumūnt enim de mente Ariſtote. in ſempiternis quicquid eſt poſſibile, eſſe neceſſarium, vt tertio auſcultationis phyſicæ diximus, & cū deus ſit ſempiternus omne poſſibile eſt ibi in eo actu, quare non poſſunt plures dii eſſe, quia deo deficeret perfectio alterius dei, cuius ipſe eſt capax, & ſic non omne poſſibile eſſet actu in eo, tu vero lege ſuas conſiderationes in hoc. Sed hæc Auicennæ poſitio, & illorum non eſt

A peripatetica, & in hoc non dubito, ꝗcꝗ ipſi enitātur oſtēdere poſitionē hanc eſſe Ariſto. & bonorum peripateticorum, & hoc mihi ſufficit. Tamen vt ſatisfaciā aliqbus, contra illam ſolitus ſum arguere multis rationibus, nunc autem ſufficiant tres, quarū prima eſt, omnis dīa qua indiuidua enumerantur finita vel infinita, tot aut tanta, eſt quantitas aut quantitati attinens, Nam finitum & infinitum quanto congruit, vt dicitur in primo phyſicę auſcultationis. Sed per differentias indiuiduales indiuidua ſunt finita uel infinita, tot aut tanta, igitur differentiæ indiuiduales ſunt quantitates, aut quanto attinentes. Minor eſt per ſe nota. Nam per differentias ſpecificas non dicūtur finitæ uel infinitæ ſpecies, ſed perfectæ aut iperfectæ. Vnde & Plato dixit ꝙ deſcendere a ſpecie ad indiuidua eſt ire ad chaos & infinitum. Secundo, indiuidua denominantur plura numero, aut igitur numeroſitate tranſcendenti, aut numeroſitate prædicamentali, nō tranſcendēti quia illa eſt eſſentiarum & entium, & ſic conueniret ſpe-

B ciebus, & eſſentiis, quomodo non ſunt ipſa indiuidua. Si uero numeroſitate prædicamentali, tūc indiuidua eſſent numero diſcreta ſed numerus diſcretus cauſatur ex diuiſione continui, igitur indiuidua ſunt numero plura diuiſione continui, & hoc volo. Tertio tunc indiuidua nō differrent accidentaliter, quod eſt cōtra oēs peripateticos & ipſoſmet. deducitur, quæcūq; differunt aliquibus differentiis, quæ antecedunt omnia accidentia, non poſſunt differre accidentaliter ut omnibus patet ſed indiuidua differunt hypotheſibus, qui per ipſos antecedunt omnia accidentia, igitur non poſſunt differre accidentaliter. Hæ rationes ſatis ſunt nunc contra fundamentum eorum. Illud uero quod addunt, videlicet ꝙ ſempiternas ſit principiū quo vnūquodq; ſempiternum eſt unum numero in ſua ſpecie, non eſt cōmune. Auer. n. ſecundo huius com. 49. vult oēs orbes eſſe eiuſdē ſpeciei, & tamen ſunt ſempiterni. præterea corruptibilitas nō eſt cauſa multiplicationis indiuiduorum in eadem ſpecie, ſed per eos hypotheſis, ſiue hæcceitas, igitur non ſempiternitas eſt cauſa unita-

C tis indiuidui ſub eadem ſpecie, ſed carentia materiæ. Propterea peripatetice loquendo videtur mihi ꝙ principium fundamentale, quo indiuiduū eſt unum numero, et diuerſum numero ab alio eiuſdem ſpeciei eſt materia affecta diſpoſitionibus qualitatiuis, & quātitatiuis, Materia enim ſola eſſet principium remotum, ſed materia iis affectionibus contracta eſt principiū, quare indiuiduum eſt unum in ſe, & diuiſum in numero a quolibet alio eiuſdem ſpeciei. Sed pro ſolutione ad rationes Auic. debes ſcire ꝙ diſpoſitiones illæ qualitatiuæ & quantitatiuæ præcedunt indiuiduum ſiue formam indiuidui, & ſequuntur. præcedunt quidem prioritate materiæ ad formā, & in genere cauſæ materialis, ſequuntur uero ordine effectus ad cauſam formalem ſiue effectricem, ideo in quocūq; priori ſubiectum erit illis prius, illæ erunt ſubiecto priores, ſed diuerſis ordinibus, ſubiectum quidē prius prioritate efficientis ſiue formę ad materiam, illæ ordine materiæ ad formam, quia diſpoſitiones reducuntur ad genus cauſæ materialis. Tunc patet ſolutio ad rationes Auic. et ad pri-

D mam dicerem, ꝙ licet materia attineat ad ſpeciem, tamen materia affecta illis diſputationibus attinet ad indiuiduū. Ad ſecundam dicerem accidentia, quæ non diſponunt materiam pro introductione formæ præſupponere indiuiduum unum numero, ad accidentia quæ diſponunt materiam, præcedunt, & ſequuntur indiuiduum ratione diuerſa, ut dictum eſt, & ſic ratio nulla. Hęc raptim mihi uidentur nunc alias fortaſſe diligentius materiam hanc examinabimus.

Inſuper etiam perſpicuum fiet, cælū vnum eſſe neceſſario, nobis hoc modo conſiderantibus. Nam, cū tria ſint elementa corporea tria etiam erunt elementorum loca, vnus quidem eius corporis qui ſubſiſtit, is videli-

Rēſio ſim

Expoſitio Auer.

Quæſtio.

pō Ioan.

Obie. ad.

pō Aui. de prin indiuiduationis.

pō quorūdā Scotis.

pō ppria.

cet, qui circa medium, alius autem eius, quod in orbem fertur, qui quidem vltimus eſt, horum tertius is eſt, qui medii eſt corporis. in hoc enim corpus eſſe neceſſe eſt id quod ſupereminet. nam ſi in hoc nõ eſt, extra erit. Sed *hoc eſt impoſſibile, quippe cum aliud quidem grauitate vacet, aliud grauitatem habeat, atque locus eius corporis quod grauitatem habet, inferior ſit, ſiquidem in medio ſit is locus, qui grauis corporis eſt.*

Expoſitio. Hactenus de rationibus metaphyſicis, nunc ad rationem tertiã accedit, & cõponitur ſic, ignis eſt in loco medio inter locum grauium & cœlorum, igitur nõ eſt alius mundus. circa hanc ratione͂ Ariſ. primo proponit vnam ſuppoſitione͂, & inquit Inſuper etiam perſpicuũ fiet cœlum vnum eſſe neceſſario, nobis hoc modo conſiderantibus, hæc eſt cõcluſio, quã proponit. Deinde ſumit ſuppoſitionem, & inquit. Nam cum tria ſit elementa corporea, tria etiã erunt elementorum loca, vnus quidem eius corporis, qui ſubſiſtit his, videlicet qui circa medium, & hic eſt locus grauium. Alius aũt eius corporis, quod in orbe͂ fertur, qui quidem vltimus eſt, & hic eſt omniũ cœlorũ. Horum tertius is eſt, qui medii corporis, & hic eſt locus ignis. Eſt igitur ſuppoſitio ꝙ tres ſunt loci pro numero triũ elementorũ, imus, videlicet grauium, ſummus cœlorũ, medius leuium, videlicet ignis. Tũc arguit, ignis eſt in loco horum medio, tantũ igitur vnus eſt mundus. antecedens probat, nam ſi in hoc non eſt, extra hũc erit. Sed hoc eſt impoſſibile, quia nõ poteſt poni in loco cœlorũ, quia ille eſt corporum, quæ nec grauia ſunt, nec leuia, nec in loco grauium, quia ſolum graue eſt in medio reſtat vt ſolum ponatur in horum medio. Inquit. Sed hoc eſt impoſſibile quippe cum corporum aliud quidem grauitate͂ vacet, vt cœlum, & hoc in ſupremo reſidet loco, aliud grauitatem habeat, & huius locus imus ſit, tñ vtitur verbis obſcuris dicens, atque locus eius corporis, quod grauitatem habet, inferior ſit, ſiquide͂ in medio ſit is locus, q grauis corporis eſt, & ita non poteſt eſſe ignis extra locũ medium, quia non in ſupremo, quia ille eſt cœlorum, nõ in imo, quia ille eſt grauiũ vt ſuppoſuit, & ſic patet antecedens. Ex hoc vult habere eſſe vnum mundum tantum, quia ſi eſſet alius, in illo eſſet ignis, & tunc ille ignis nõ eſt in medio horũ duorum locorũ, immo extra omnia hæc

Alex. ſylls. loca, vt patet. Alexan. autem ſyllogizat ſic corpus leue non poteſt eſſe extra hunc mundum, quia aut illud erit ſupra noſtro mundo: aut ſub noſtro mundo. ſi ſupra noſtro mundo, igitur leue erit ſupra cœlum, quod falſum eſt, cum cœlũ ſit extremum. ſi ſub mũdo, igitur ignis erit infra graue, & ita leuia erunt ſub grauibus, igitur oportet eſſe in horum medio, & ſic volo, & tunc lege literã iuxta formam Alex quia poteſt ſic legi. In hoc enim loco medio neceſſe eſt id corpus eſſe, quod ſupereminet, igiẽ nullus alius mundus eſſe poteſt. probatur, qa ſi ſit alius mundus, tunc in hoc medio loco non eſt tantum, ſed etiã extra, tunc ignis erit extra, ſed hoc eſt impoſſibile, quia nõ poteſt eſſe ſupra cœlũ, nec infra cœlũ propter rationes dictas, oportet igitur vt ſit in horum medio & ſic vnus tantum eſt mundus, & hoc modo non antecedens, ſed conſequentiam probauit. Vel ſic in hoc enim loco medio neceſſe eſt id corpus eſſe quod ſupeminet, videlicet ignis, & ſupple in nullo alio, igitur vnus numero mundus. Qđ nõ in alio probatur, qa nõ ſupra hoc, nec infra, igitur vt prius, & ſic eſt probatio antecedentis, tu vero conſidera;

At neq; prẹter naturam ſibi accommodabitur ille locus: competet enim alii ſecundum naturam, at nullum aliud eſt. In medio ergo eſſe neceſſe eſt, huius autem ipſius, quænam ſint differentiæ, poſterius dicemus. De *corporeis igitur elemẽtis quænã ſint, & quot, et qs cuiuſq; locus, inſuper etiam quot omnino multitudine ſint ipſa loca, ex his, quæ diximus, perſpicuum eſt.*

Refellit cauillũ. poſſet enim ſtatim aliquis dicere ignem eſſe in aliquo loco extra hunc mundum præter naturam Obiicit contra & inquit. At neq; præter naturam ſibi accõmodabitur ille locus extra hunc mũdum, competet. n. alii corpori præter omnia elementa ſm naturã, quia ois locus præter naturalis vni, eſt naturalis alii, at nullũ aliud eſt corpus in rerũ natura præter omnia elementa. In medio ergo eſſe neceſſe eſt, & ſic ratio dicta locum habet, & efficaciam. Deinde ſe excuſat, & inquit. Huius aute͂ ipſius mundi quænam ſint differentiæ, poſterius dicemus, ut in ſecundo cœli. Demũ epilogat, & ſermo ſuus patet. Animaduerte ꝙ verba Ariſt. ſunt ualde obſcura, & non poſſunt clariori forma ſyllogizari, vt per expõne͂ patuit. Expoſitio.

Quo uero ad uerba attinet, Auer. per elementa non ea corpora ex quibus alia fiunt intelligit, ſed quibus nullum corpus eſt prius, & ſic cœlum elementũ eſſe poteſt. Alii vero cœlum eſſe elementum aiunt uniuerſi, qua ratione corporea adiecit, ad differentiam materiæ. Sed ſtatim Auer. mouet qõnem, quia non uidetur uerũ, ꝙ hæc tria cælum, leue, & graue ſint in loco, quia nõ poſſunt eſſe in loco niſi eſſentialiter, ut Ariſt. & Alexan. dixerunt: at cœlum per accidens eſt in loco, igitur ſuppoſitio falſa. Reſpondet Auer. & dicit primo, ꝙ in phyſicis dictum eſt cœlum non eſſe in loco, quia ſumptũ ibi fuit extra cœlũ nihil eſſe, quod nunc eſt demonſtratum. Dicit ſecundo ꝙ qui ponit plures mundos, cogitur tenere cœlũ eſſe per ſe in loco, quia cogitur dicere vacuum in quo cœlum eſt. Dicit tertio ꝙ dicentes mundum eſſe unum, coguntur dicere extra ipſum nihil eſſe. Dicit quarto, ꝙ cum fuerit his additũ illud quod in quarto phyſi eſt dictum, uidelicet ꝙ corpus extra quod nullũ corpus eſt, nõ eſt in loco & ſit hic dictum cœlum eſſe corpus extra quod nullum aliud corpus eſt, dabitur cœlum nõ eſt in loco. Tunc ad formã dicit Ariſt. accepiſſe cœlũ eſſe in loco ſm poſitione͂ aduerſariorum, eſt igitur ſuppoſitio, tria ſunt loca. quæ dupliciter probatur tum quia tria ſunt elementa, & hæc probatio eſt in litera, tum quia tunc non ad eundem locum moueretur pars & totũ, patet quia ubi terræ plura eſſent loca, totum poteſt moueri ad A locũ gleba ad B locum. Ex hac ſuppoſitione arguit Auer. non plura ſunt loca q̃ tria igitur vnus tantum mundus, nam ubi plures eſſent, poſſunt eſſe plura loca, q̃ tria. Quo uero ad alia verba attinet. Auer. per locũ grauium, intelligit concauã aeris ſuperficie͂, in qua omnia grauia ipſa continentur, & propterea Ariſt. dixit qui circa medium eſt, nam cõcaua aeris ſuperficies, quæ locus eſt grauium, circa mediũ eſt, & per locũ ſupremũ intelligit ſpatium, quod intelligitur e cœlo primo vſq; ad octauũ, quod regio cœlorũ dicitur et hęc ſunt ſapide dicta. ait etiam poſſe intelligi per tertiũ locum concauum vltimi corporis, puta lunaris, quia omnia, quæ ſunt infra illud, ſunt eſſentialiter in loco, & in hoc erunt omnia leuia, ut ignis & aer, & omnia hæc poſſunt conuenire noſtræ litere, cętera uero non. Debes ſcire ꝙ illam literã. { Huius aũt ipſius, quænam ſint differentiæ, poſterius dicemus } Auer. intelligit huius ipſi᷒ .i. corporis leuis, nam poſtea ut ait ſubdiuidet in aere͂ & igne͂, quod ſignanter de leui corpore ſe excuſat ut Auer. ait, quia graue eſſe duplex, videlicet aquã & terrã, quod eſt per ſe notũ ad ſenſum, at leue eſſe ſectum in duo, eſt ratione inuentũ quod hac ratione probat quia ut Alex. ait ignis ille eſt æquiuoce dictus, & ita purus, & non uiſibilis, & ſic ratione inuentus, ſunt autem ad hoc tres rationes, prima ex eo quia combinatio ex calido & ſicco eſſe poteſt. Secunda quia extremũ contrariũ eſt in rerũ natura vt terra, igitur ignis. Tertia quia omnes ignes ſurſum petunt, igitur ibi eſt cõgregatio ignium, ut etiam probatur mare eſſe, quia oẽs aquæ petũt mare. Animaduerte

Elementum ignis eſt trib᷒ rõnib᷒ aſſeritur.

tamen, vt dicetur in quarto, ꝙ ille ignis eſt æquiuoce pri
mo quo ad actum primū, quia eſt purus, hic miſtus. Se-
cundo quo ad actum ſecundū quia ille viuificans ratione
luminis, qđ nobis mutuaꝛ a ſtellis, hic vero noſter morti
ficat. Hæc ex cōmento. Sed attende, ꝙ hæc ſunt bene
dicta, ſed non ad Ariſt. aures, nam Ariſto. per uerba illa,
non ignem, ſed mundū intelligit, cuius differentias in ſecū
do huius dicet: quod rationabiliter ſe excuſando ait: nā
fecerat mentionem de extra, & ſurſum, & cæteris id ge-
nus, propterea hæc Auer. expoſitio eſt remota a mente
Ariſt. & non modo in hoc errauit in litera iſta, ſed in mul
tis alijs, ego uero collegi vtilia ad textum.

*Quod autem vnus duntaxat ſit mundus, ſed nec
etiam plures fieri poſſint inſuper etiam quod perpetuus
ſit, cum neque ſit corruptibilis, neque genitus, dicamus,
primo de ipſo dubitantes.*

Expoſitio. Hactenus ꝙ non ſint plures mundi tribus rationibus
perſuaſit, nunc ꝙ plures eſſe non poſſint, de nouo dubi-
tat. facit aūt hoc quoniā falſum ē duplex vt dicebamꝰ, fal
ſum poſſibile. & falſum impoſſibile. poteſt autem eſſe ali
quid falſum, & eſſe poſſibile, vt nauale bellum eſt, videli
cet falſum, ſed poſſibile, & ita aliquis dicere poſſet, vt Em
pedo. plures eſſe mundos eſſe falſum de ineſſe, quia ſemp.
eſt vnus de ineſſe, tamen fieri poſſe plures ſucceſſione &
generatione, vt phœnix ſemper eſt una, plures tamen
eſſe poſſunt ſucceſſione & generatione, propterea propo
nit nūc probare, nec poſſe eſſe plures. Addit inſuper etiā
ꝙ perpetuus ſit, cum neqꝫ ſit corruptibilis, neqꝫ genitus.
Nam licet iſtud tractabitur in alia ſumma, ipſum tamen
vt proponit, quia hæc perſcrutatio facit ad problema de
vnitate mundi, quia ſi mundus non eſt corruptibilis nec
genitus tunc erit vnus tantum, & de ineſſe, & de poſſibi
li, proponit tamen diſputare de hoc vt veritas magis elu
ceſcat ex ſolutione dubiorum. 3. meta. Hæc de intētione.

Videbitur itaqꝫ profecto ſi hac ratione cōſiderauerimus, fieri non poſſe vt ipſe vnus & idē duntaxat ſit. Nam cunctis rebus, quæ & a natura & ab arte fiunt atque conficiuntur, aliud eſt ipſa per ſeipſam forma, & quę cum materia miſta eſt, veluti ſphæræ forma aliud & aurea, atque ænea ſphæra, & circuli rurſus aliud eſt ipſa forma, & ęneus circulus atque ligneus, quippe cum ſphære aut circuli quod quid erat eſſe aſſignantes, non aurum, non ęs in ratione afferemus, cum hęc de illorum ſubſtantia non ſint, at ſi aut ęneam, aut auream definierimus, etiam ſi præter ſingulare quicquā aliud intelligere aut ſumere non poſſumus. Interdum enim hoc accidere obſtat nihil, vt ſi vnus duntaxat circulus fuerit ſumptus, non minus ſane aliud eſt eſſe circuli & huius circuli. Et illud quidem forma, hoc autem in materia forma erit ac ſingulare.

Expoſitio. Proſequitur Ariſt. & primo ſyllogizat mundorū mul
titudinem, deinde ſoluit quęſtionē, de primo ſupponit ꝙ
aliud eſt forma cœli ut forma, & aliud forma cœli ut in
materia, & ſyllogizat ſic, in omnibus ſenſibilibus & ſingu
laribus, quæ aut arte conficiuntur, aut natura fiunt, aliud
eſt forma per ſeipſam ſumpta, & forma ut in materia mi-
ſta, ſed cœlum eſt ſenſile atque ſingulare a natura aut arte
igitur in cœlo aliud eſt forma per ſeipſam ſumpta, & for
ma vt in materia. Circa hanc rationem primo proponit
id quod uult principaliter ſyllogizare, & inquit. Videbi
tur itaqꝫ profecto, ſi hac ratione conſiderauerimus, fieri
non poſſe ut ipſe mundus unus & idem ſit ſolum. Dein-
de ſumit maiorem ſyllogiſmi dicti, & inquit, Nam cun-
A ctis rebus quæ & a natura fiunt, & ab arte conficiuntur,
aliud eſt ipſa per ſeipſum forma, & quæ cum materia mi
ſta eſt. Hanc maiorē probat primo exemplis mathemati
cis, deinde ratione. Exemplis quidem mathematicis pro-
pter duo, & quia res mathematicæ ſunt certiſſimæ, & q̃a
manifeſtum eſt per ſe in illis, ꝙ in ratione earū non poniꝛ
ſenſilis materia, & inquit. Veluti ſphæræ forma aliud eſt
& aurea, atqꝫ ænea ſphæra, & circuli rurſus aliud eſt ip-
ſa forma, & ænea circulus atqꝫ ligneus. Hæc ſunt exēpla.
Deinde rationem affert, & inquit, Quippe cum ſphæræ
aut circuli definitiōem (quæ dicitur quod quid erat eſſe)
aſſignantes, non aurum non æs in ratione afferemus, cū
hæc, videlicet aurum & æs de illorū ſubſtantia non ſint,
at ſi aut æneam aut auream definierimus, ſubaudi tu illa
addemus. Sed dices, vtrum quando ſingulare eſt vnū
tantum in ſua ſpecie, in illo differat forma, & hæc forma,
vniuerſale & particulare, quidditas & indiuiduū. Re-
ſpondet, etiam ſi præter ſingulare quicqꝫ aliud intelligere
B aut ſumere non poſſumus (interdum enim hoc accide
re obſtat nihil, vt ſi vnus dūtaxat circulus fuerit ſumptus
& vt de facto eſt de vna phęnice, & vno ſole, et cęteris id
genus,) nihil profecto minus aliud eſt eſſe circuli & huius
circuli, & illud quidem forma per ſeipſam, hoc autem in
materia forma erit ac ſingulare. Sic igitur dato ꝙ vnum
numero tantum ſit ſub ſpecie indiuiduum, nihil tamen
minus adhuc in ipſo differt forma ſecundum ſe conſidera
ta, & hæc forma. Hæc eſt maior ſyllogiſmi. Animad-
uerſione dignū Ariſt. pro tanto hunc confutaſſe cauillū,
quia aliquis præuenire poſſet de mundo, ꝙ ipſe eſſe vnus
numero in ſua ſpecie, ideo in illo nō differt forma per ſe-
ipſam ſumpta, & hæc forma, & ideo non recte exponit
S. Tho. hunc locū intelligens quoad modū definiendi.

Cum igitur cælum ſenſile ſit, ſingulare erit profecto, ſenſile enim omne in materia exiſtit.

Nunc ponit minorē. erat enim minor ſyllogiſmi, ſed Expoſitio.
C cœlum eſt ſenſile & ſingulare & in materia, nunc ponit
hanc minorem, ſed non hoc ordine, ſed inquit. Cum igiꝛ
cœlum ſenſile ſit, ſingulare erit profecto, ſenſile enim om
ne in materia exiſtit, fecit aūt minorem hoc modo vt det
intelligere ex vno ſequi alterum, q, hæc tria, uidelicet ſin
gulare, ſenſibile, et eſſe in materia ſunt conuertibilia, & in
hoc Ariſt. ſumpſit minorem, & illius probationem.

At ſi ſit ſingulare, aliud nimirum erit eſſe hoc cælum & cælum ſimpliciter, eſt ergo aliud hoc cælum, et ſimpliciter cælum, atque hoc eſt ut ſpecies & forma, illud vt cum materia miſtum.

Nunc ſyllogiſmi concluſionem infert, videlicet ꝙ in Expoſitio.
cœlo aliud ſit forma per ſeipſam ſumpta, & forma in ma
teria cōcepta. Verū epilogat vim totius ſyllogiſmi, vt di
ſcipulus facilius illi aſſentiatur, nam longius ſumpſit pro
poſitiones, & inquit. At ſi cœlum ipſum ſit ſingulare, ſen
ſile & in materia conſtitutum, aliud nimirum erit eſſe cœ
D li indiuiduum, & ſimpliciter cœlum vniuerſale, eſt ergo
aliud hoc cœlum, & ſimpliciter cœlum, atque hoc, vide-
licet cœlum ſimpliciter eſt ut ſpecies, & forma, illud, uide-
licet eſſe cœli eſt miſtum cum materia. Hæc eſt concluſio
& totius ſyllogiſmi epilogus.

Sed quorum forma quædam atque ſpecies eſt, eorū aut ſunt plura ſingularia aut fieri poſſunt. Nam ſi ſint vt quidam autumant, formæ, hoc accidere neceſſe eſt, ſin nihil ſit talium ſeparatum, non minus idem accidere neceſſe erit: in omnibus enim iis quorum ſubſtantia in materia eſt, plura eſſe atque infinita uidemus ea, quę ſunt eiuſdem ſpeciei. Quare aut plures ſunt cæli, aut

plures eſſe poſſunt, ex his igitur ſumet quiſpiam & eſſe plures cœlos, & etiam eſſe poſſe.

Expoſitio.

Ex primo ſyllogiſmo accepit cœlum eſſe formā in materia nunc huic addit aliam maiorem ſic, ſed quorum forma quædā aut ſpecies eſt in materia, eorum aut ſunt, aut plura ſingularia ſaltem ſucceſſione fieri poſſunt, erit tunc concluſio, ꝙ aut cœli plures actu ſunt, aut plures eſſe poterunt. Hic eſt ſyllogiſmus principalis, cuius minorē ex primo nactus eſt ſyllogiſmo, maiorem exponit nunc dicens, ſed quorū forma quædā, atq; ſpecies eſt, eorum aut ſunt plura ſingularia aut eſſe poſſunt, vt phœnix, quæ licet ſit una, tñ plures eſſe poſſunt. Hæc maior, quæ debet legi ſuſpenſiue uſq; ad concluſionem, deinde hanc maiorem declarat tam ſm opinionem Platonis, qui formas ſiue ſpecies autumat ſenſilium ſeparatas, q; ſm poſitionē Herculeorum atq; peripateticorum, quæ nullam formā ſeparatā ponit, ſm Platonē quidem, quia ubi idea ſeparata concedatur, cum illa ſit ueluti exemplar ſenſilis rei, & unum exemplar eſſe poteſt multorū exemplatorū, poſſunt ſaltem plura eſſe indiuidua eiuſdem ſpeciei ſm Herculeos uero, quia, ſi nō concedatur ſeparatio formarum, nihilominus plura indiuidua eſſe poſſunt eiuſdē ſpeciei, quod pro modo ſenſus teſtimonio approbat quia in omnibus formis, quæ cum materia cōcipiunt, ſic cernimus. Inquit. Nam ſi ſint (ut quidā autumant) formæ e materia ipſa ſeparatæ hoc accidere neceſſe eſt quatenus unius exēplaris eſſe poſſunt plura exemplata Sin nihil ſit taliū ſeparatum, nō minus idem accidere neceſſe erit, quod ſenſus aſtipulatione oſtendit, & inqt. In omnibus enim iis, quorū ſubſtantia in materia eſt, plura eſſe atque infinita uidemus ea quæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Et hoc ratione etiā patet, primo ut Expoſitor ſentit, quia cum materia ſignata nō ſit de ratione ſpeciei, ratio ſpeciei poteſt indifferenter ſaluari ſignata in hac & in illa, & ita plura poſſunt eſſe indiuidua eiuſdem ſpeciei. Secundo, quia materia ipſa eſt multiplex poteſtate, quare ſi forma eſt in materia poſſunt eiuſdē ſpeciei formæ eſſe in eadē materia. Demū ſuſpenſionē finiens concluſionē ſubſcribit dicēs, quare aut plures ſunt cœli, aut plures eſſe poſſunt. Tunc epilogat et inquit. Ex his igitur ſumet quiſpiam & eſſe plures cœlos ſi omnis forma in materia actu eſt in pluribus materiis, & plures cœlos eſſe poſſe, ſi nō actu, ſed poteſtate forma in materia plura quærat indiuidua.

Aup.c.72

HÆc eſt quæſtio Ariſt. omnium (ut mihi uidet̃) difficillima, quod etiā Auer. teſtatur ex eo quia hæc quæſtio fecit dubitare Galenum. Et debes ſcire, ꝙ Auer ſummatim rationē q̃nis format alio mō, & poteſt literæ cōuenire, licet remote, ordinem uero in uerbis Ariſt nullatenus percepit, propterea uerba expoſuit conſuſe, cuius expoſitioni nō eſt confidendū, quicquid tamē ſit, ſyllogiſmus eius eſt hoc modo, omne corpus naturale & ſenſile cōponitur ex materia & forma, cœlū eſt corpus naturale ac ſenſile, igitur eſt compoſitū ex materia et forma. Secundus ſyllogiſmus huic ſubacceptus eſt, oē cōpoſitum ex materia forma aut actu ſub eadē ſpecie multiplicatur, aut eſt multiplicari poſſibile, ſed per cōcluſionē præcedentis ſyllogiſmi, cœlū componitur ex materia & forma, igitur aut auctu ſub eadem ſpecie multiplicat̃, aut multiplicari poteſt. Maior huius ſecundi ſyllogiſmi declaratur ab Auer. quia forma quo forma apta eſt prædicari & eſſe in pluribus, nā vniuerſalitas ipſa eſt ratione formæ indiuidualitas uero ratione materiæ Modo hæc eſt vniuerſalis definitio, uidelicet prædicari & eſſe in pluribus, forma autem ipſa eſt vniuerſale. ſiue ſubiectum ſiue. ſundamentum uniuerſalitatis, et ſic forma cœli eſt aut eſſe poteſt in pluribus materiis. Vocat aūt Auer. formam ſubiectum ſiue fundamentum uniuerſalitatis, prīo quia eſt fundamentū ſimilitudinis, & conuenientiæ, in qua conſiſtit uniuerſalitas ipſa. Secundo quia eſt fundamentum intelligibilitatis, omne enim intelligibile ob formam eius intelligitur, cum eius materia impediatur cognitio. Tertio, quia eſt per ſe cauſa eſſendi, at materia eſt per ſe cauſa priuationis per accidens uero eſſendi. ſunt & aliæ cauſæ, ſed hæ ſufficiunt Maior ſyllogiſmi primi fuit q; oē ſenſile atque naturale cōponit̃ ex materia & forma; & in hac laborat Auer. per totum cōmentū.

Q. ꝙ forma ſubiectum ſiue fundamentū uniuerſalitatis.

Diuiſio.

Vbi debes ſcire, ꝙ rerū aliæ ſunt penitus intellectiles, ceu formæ puræ deus, uidelicet & intellectus orbium, aliæ ſenſibiles omnino, ut cōpoſita ſingularia, quo ſunt ſingularia, aliæ intellectiles & ſenſiles ut cōpoſita ex materia & forma. nā ratione materiæ ſunt ſenſilia, ratione uero formæ ſunt intelligibilia atque uniuerſalia Quibus uerificatur maior, videlicet ꝙ omne corpus ſenſile componitur ex materia & forma, materia quidem, qua reddatur ſenſile, forma uero qua reddatur intellectile. Sed iuniores rationabiliter dubitauerunt, uidetur enim ꝙ materia nō ſit cauſa ſenſibilitatis, eſſet enim ipſa magis ſenſilis, propter quod nāque unum quodque tale eſt, illud magis tale erit. Secundo, omne ꝙ ſentit̃ mouet ſenſum, ſed mouere et agere eſt rōne formæ: igitur non ratione materiæ, ſed ratiōe formæ res ſentitur. Sunt qui non imperite ſentiunt, aliud eſſe rationē ſentiendi, & conditionē rei ſenſilis. ratio enim ſentiendi eſt forma, qm̃ ipſa eſt ratio aſſimilandi & agendi in aliud, cōditio uero mouentis & ſenſilis eſt materia, primo qa materia ipſa redditur corpus quantū. Secundo quia ipſa redditur ſenſile indiuiduum. Tertio quia eadem reddit̃ corpus quale, hæc enim tria, uidelicet quantitas, ſingularitas, atque qualitas conditiones ſunt mouentis & rei quæ ſentitur, ſecus eſt in ipſa intellectione, nam forma eſt ratio & conditio, mouendi intellectū, quia ipſa eſt uniuerſale, & ratio & conditio, qua ipſa res intelligit̃, & tūc ad primā patet, ipſa enim materia nō eſt cauſa, qua res ſentit̃ ſed conditio ſine qua non. ad ſecūdū patet ſolutio ipſa n. forma eſt ratio ſentiendi, & materia conditio uerum licet forma ſit ratio, & materia conditio neutra tamē ſentitur, illa enim ratio ſentiendi inſenſilis eſt. Hæc autem cōditio eius, quod ſentitur, quæ nō ſentitur. Sed Auer. ſyllogiſmum quæſtionis ſoluit, & uidetur ſua ſolutio ſuperflua, quia Ariſt poſtea dabit, fecit tamen illam nō inutiliter, propter iuuenes, eſt igit̃ ſolutio q. maior debet ſic intelligi, ꝙ omne compoſitum ex materia & forma eſt aut numeratum ſub eadē ſpecie, aut multiplicari aptum ratione formæ: quo fit vt cœlum ſiue mundus ipſe ſit aptus ratione ſuæ formæ multiplicari non autē ratione materiæ, propter enim vſitatem formæ poſſunt eſſe plures, defectu uero materiæ non eſt niſi unus numero tantum. Quo uero ad uerba attinet Ariſto dixit, ſiue ſint ſpecies & reliqua, vt ait Auer. propter duas poſitiones utpote propter poſitionē Platonis qui cōcedit ideas & propter opinionem Ariſt. nam iuxta utraſque idem euenit. iuxta Platonem quidem, quia ille uoluit mundum factum eſſe ab ipſo primo opifice ad exemplar mundi intellectilis, quia idea eſt mūdi, modo unum exemplar nihil prohibet eſſe plurium exemplatorū. Iuxta Ariſt uero quia mundus ex materia eſt & forma, quæ eſt apta eſſe in multis materiis. Sed dices Ariſt. probans in omni ſenſili eſſe aliud formam. & hanc formam utitur inductione incompleta non in omnibus ſpeciebus, ſed ſolum in ſphæra & circulo. Reſpondet ꝙ hoc ſufficit, quia non oportet ut oēs ſpecies inducantur, quia eſſet petitio principii, cum deueniretur ad ſpeciem, de qua eſt quæſtio. Demū Auer in calce cōmẽti ualde magnifacit quæſtionē & rationem hanc primo ex parte rei quia mundus ipſe ex materia conſtat, & omne ex materia conſtans poteſt eſſe plus uno in ſua ſpecie. Secundo ex parte noſtra, quia extra hunc mundum poſſumus imaginari uacuū in quo plures eſſe mundos nihil prohibet fingi, quare ex parte utraque in eadem ſpecie plures eſſe mūdos poſſibile uidet̃. Aſtipulatur huic quia hæc poſitio induxit plures dicere uacuū. Secundo, quia hæc poſitio coegit loquentes ſuæ legis ponere uacuum eſſe primū intellectum, nam cum ipſi imaginabantur mundos eſſe plures a deo creatos, & non poſſunt creari mundi niſi detur uacuum, concludebant uacuum eſſe prius intelligibile ꝙ

mundus ſit factus a deo, & hoc totum dixerūt credentes imaginationem eſſe intellectū, & ſic videtur efficax hæc ratio. Sed Auer. reſpondet rationi ſuorum theologorū, & inquit, hoc neceſſariū eſt dicenti ꝙ mundus eſt poſtq̃ non fuit, & ſic apud Auer. illa conſequentia valet dato ꝙ mundus de nouo incæpit, aliter ipſe negat illam. Sed de illa conſequentia lege Auer. phyſicæ auſcultationis. 4. cōmen. 6. & tertio huius com. 29. & in lib. deſtru. deſtru. diſpu. prima in ſolutione. 18. vbi deductionem cōſequentiæ accurate ſcripſimus. Hæc ex commento ad expoſitionem literæ collegimus.

Quæſtio multiplicationis indiuiduorū ſub eadē ſpe.

ET licet ſuperius diſputauimus de cauſa multiplicationis indiuiduorū ſub eadē ſpecie, adhuc ꝓpter nō nullos ſtudioſos iuuenes diſputemus peripatetice cauſam multiplicationis indiuiduorū in eadē ſpecie. Expoſitor vniuerſaliter opinaſ peripatetice ſentiendo in ſempiternis non poſſe eſſe plus uno indiuiduo in ſpecie, dico uniuerſaliter, quia tam in corporibus, vt de ſtellis, q̃ in ſeparatis, vt ſunt ipſi intellectus ſeparati. Mouetur autem.

Pð. S. Tho. Rō. Th.

S. Tho. noſter peripatetice ſentiendo ex eo, qa cauſa multiplicationis indiuidui in eadem ſpecie eſt conſtare ex materia vti ex ſui parte, & cum contrariorū contrariæ ſunt cauſæ, ſit ut cauſa quare in ſempiternis non eſt plus vno indiuiduo in ſpecie ſit carere materia, & ita participare materia eſt cauſa multiplicationis, eſſe vero expers materiæ eſt cauſa vnitatis. De hac cauſa legimus textū. Ariſt. in. 12. meta. Sed aduerſus hanc poſitionem quidā obiiciunt, primo quia animæ poſt mortē carent materia, & tamen ſunt plures ſub eadē ſpecie. Secundo nulla cauſa priuatiua eſt cauſa effectus poſitiui, ſed carentia materiæ eſt cauſa priuatiua, igitur non eſt cauſa unitatis indiuidui ſub eadem ſpecie, quæ eſt res poſitiua Tertio ſi carere materia eſſet cauſa ꝙ tota ſpecies ſaluaretur in vno indiuiduo, tunc vnum numero indiuiduū haberet uniuerſam ſuæ ſpeciei perfectionē, ſed vniuerſa ſpeciei perfectio eſt infinita, igitur illud eſſet infinitæ perfectionis. Vltimo Auer 2. huius com. 49. velle idetur contra Auic. oēs orbes eſſe eiuſdē ſpeciei, qui ſunt ſempiterni, & carent materia, igitur in ſempiternis & materia carentibus eſſe poteſt plurium indiuiduorum multiplicatio ſub eadem ſpecie.

His rationibus quidā ſentiunt ad mentē peripateticorum, immediatam cauſam quare ſint uel eſſe poſſint vel plura indiuidua ſub eadem ſpecie, eſſe cōtingentiā. Nam cum contingens natura ea ſit quæ eſſe, & non eſſe poteſt igitur eius ſunt uel poſſunt eſſe plura indiuidua. Vnitatis vero cauſam ſub eadē ſpecie eſſe aiunt ſempiternitatē & neceſſitatem, quia omne poſſibile in natura neceſſaria actu eſt, igiſ cum in ſempiterno & neceſſario ſpecies poſſit ſaluari in vnico indiuiduo, & vnico indiuiduo non repugnat perfectio tota ſuæ ſpeciei, erit tota ſpecies actu & neceſſario in uno indiuiduo, & ſic in nullo alio eiuſdem ſpeciei. Secus aūt theologice ſentiendo, cū. n. catholici mūdos & intelligentias ponant cōtingentes ex imperio voluntatis opificis, ſit ut plures & mundi, & intelligētię ſint vel eſſe poſſint in eadem ſpecie. Hæc quidam Sed hæc poſitio (pace horum dixerim) non eſt peripatetica. Nam peripatetici contingentiā non dicunt cauſam multiplicationis, cum ipſa ſit modus entis ſequens ipſum ens, propterea quia illud materia participat, vnde Ariſ. in lib. de interpretatione inquit. Contingens eſſe ratione potentiæ & potentia eſt talis ratione materiæ, igitur contingens eſt modus entis ratione māę, & ſic non uidetur cauſa pluralitatis ſub eadem ſpecie, ſed potius conditio ſiue modus illorum. Et ſic peripatetice ſentiendo uidetur eſſe dicendum

pð ꝓprie.

naturā poſſe pluribus cōmunicari, ex eo, quia eius indiuidua participant materia, quam hac ratione Plato interdum infinitudinem appellauit, contra uero natura nō pluribus cōmunicatur, ex eo quia illius indiuiduum materiæ eſt expers cuius poſitionis eſt Auer. vbique potiſſimum in libro de ſubſtantia orbis vltimo capite, cū enim indiuiduum materia participat, eſt corruptibile, & ita oportet eſſe plura actu uel ſucceſſione, ne ſpecies ipſa pereat omnino, & etiam quia eius materia eſt poteſtate plu- A res formæ eiuſdem ſpeciei. Ex hoc apparet illos erraſſe qui aſſignauerunt non cauſam, immo effectū pro cauſa, materia enim eſt cauſa cōtingentiæ, & multitudinis, quicquid ſit theologice ſentiendo quo modo nunc nō loquimur, contra uero cum natura ipſa eſt materiæ expers, ipſa eſt ſui eſſentia indiuiduum, & ſpecies, & ita nec eſt, nec eſſe poteſt plus una in ſpecie. Ex hoc ſequitur unum eſſe indiuiduum in æternis, nō propter materiæ carentiā, ſed ob eſſentiam naturæ, quæ ſeipſa eſt hæc & indiuidua, & nō participatiue, licet hoc deprehendatur a nobis, ꝓpter materiæ carentiā. Tunc ad rationes illorū ad primam nōdum certum habemus ad mentē peripateticorum, & maxime Ariſto quid de animabus poſt mortem ſit aſſerendum propterea in lib. de intellectu perquiratur. Ad ſecundum patet ſolutio illa enim carentia nō eſt cauſa vnitatis, ſed eſſentia incōmutabilis, quæ ſic cognoſcitur eſſe propter materiæ carentiā, ut dictum eſt. Ad tertium nihil dubium eſt ꝗ quodlibet indiuiduū illius eſt infinitū B ſm quid in ſua ſpecie, nec propter hoc dicunt illi contra Ariſt. quia quodlibet illorum eſt ſimpliciter finitū. Ad illud Auerrois dicemus ſecundo huius, ubi opinionem Auerrois bene explicabimus. Hæc pauca nunc ſatis.

At conſiderandum rurſus eſt, quidnam horum recte, quidque nō recte dicatur. Alteram igitur eſſe rationem, ſine materia & in materia formæ, recte dicitur, ſitque hoc verum, nulla tamen ob hoc mundos aut eſſe, aut plures eſſe poſſe neceſſitas eſt, ſi hic vniuerſa ex materia conſtat, vt conſtat profecto.

Expoſitio

Reſpondet Ariſt. & poſtea reſponſionē declarat. breuiter igitur ad argumentū Ariſt concedit concluſionem primi ſyllogiſmi, & ita totum primum ſyllogiſmū videlicet ꝙ in mundo alia ſit ratio formæ, & formæ in materia, de C ſecundo ſyllogiſmo vult maiorem eſſe limitādam dicebatur enim ſic, omne corpus cuius ratio formæ eſt alia quatenus eſt forma, & quatenus in materia, eſt plus vno in ſpecie, vult, ꝙ hæc maior eſt vera, modo non cōſtet illud ex vniuerſa ſua materia, vbi vero ex vniuerſa materia cōſtabit, non oportet illud eſſe plus uno in ſpecie, & ſic eſt in propoſito, mundus. n conſtat (vt dicetur) ex tota ſua materia, ideo eſſe non poteſt plus uno in ſpecie, quo ſit ut ſi ſyllogiſmus ſecundus ſic intelligatur, illius maior eſt uera, & minor falſa Inquit { at conſiderādum rurſus eſt quidnam horum recte, quid ꝗ non recte dicatur. } Hæc eſt intentio, deinde de ſolutione proſequitur, & inquit, { alteram igitur eſſe rationem ſine materia & in materia formæ de ipſo mundo recte dicitur, ſit ꝗ hoc verum } & ita totus primus ſyllogiſmus concedatur, de ſecundo ſyllogiſmo inquit { nulla tamen ob hoc mundos aut eſſe aut plures eſſe poſſe neceſſitas eſt } & ſic negatur cōcluſio ſecundi ſyllogiſmi, quia maior eſt limitanda, cuius mutationem inquit { ſi hic mundus ex vniuerſa materia conſtet, D vt conſtat profecto } . q d ſi pro quia, conſtat in rei veritate, & hoc modo limitata maiore, negatur minor, & ita negabitur cōcluſio, & ſic ad formā argumenti patet ſolutio. Auer. aſſit præter hoc ꝙ nonnulla uerba ſuę tranſlationis obſeruat, quæ non ſunt in codicibus græcis, quo ad rem ipſam recte ſentit, vult enim ꝙ concluſio primi ſyllogiſmi, videlicet mundus componitur ex materia & forma ſit uera, & ſic totus primus ſyllogiſmus. De ſecundo dicit ꝙ maior debet ſic intelligi, omne compoſitū ex materia & forma eſt plus vno in ſpecie, quoties conſtat ex parte materiæ, & non ex tota Modo in propoſito mundus ex tota conſtat materia, & non ex parte, propterea non ſequitur poſſe eſſe, aut eſſe plures uno in eadē ſpecie. Hæc Auerroes quę ad rem ipſam uera ſunt, & licet non multum ad uerba Ariſtoteles ut diximus.

Auer. c. 93

Fiet autem forſitan hoc modo id quod dictũ eſt magis manifeſtum. Nam, ſi ſimitas concauitas eſt in naſo, aut in carne, caroq́ materia eſt ſimitatis, ſi omnibus ex carnibus vna efficiatur caro, atq; in hac exiſteret ſimitas ipſa, nullum profecto aliud ſimum aut eſſet, aut fore poſſet. Simili quoque modo ſi materia in homine caro ẽ atq; oſſa ſi vniuerſa ex carne, omnibuſque ex oſſibus homo exorietur. Modo hęc minime diſſolui poſſint alius nimirum homo eſſe non poterit. Similiter autem & in cęteris id genus.

Expoſitio. Conceſſit Ariſtoteles in aliquo rationem formæ, & huius formæ eſſe aliud, & nõ eſſe in ſpecie multiplex, & hoc ſi ex vniuerſa conſtiterit materia, vbi uero ex parte materiæ conſtiterit, omnino erit in ſua ſpecie multiplex numero, hoc nunc explanat exemplis, et nõ quidẽ exemplis quæ ſunt, aut eſſe poſſunt, ſed exemplis quę poſſunt intelligi eẽ, ne videlicet de re ipſa accidat quæſitio, & ideo fingit exẽpla, & etiam quia vniuerſale (vt logici ſentiũt) ſe extendit ad ea quæ ſunt, aut eſſe poſſunt, aut intelligi eſſe, & quæ ait trãslatione ipſa perſpicua ſunt. Sed quo ad verba attinet. Ariſto. adiecit modo hæc minime diſſolui poſſint, quia ſi diſſolui poſſunt, ex ipſo homine corrupto poſſet alius homo eẽ, ceu ex diſſoluta arca, ex eiſdem lignis fieri poteſt alia arca. Hoc autem ſuppleuit propter poſitionem Empedoclis, qui unum mundum generat ex alterius corruptione, propter hæc animaduertit. Simplicius duas eſſe conditiones, quibus nõ poſſit eſſe plus vno numero indiuiduo in ſua ſpecie, prima eſt vt conſtet ex tota ſua materia. Secunda vt ſit ſempiternum, phænix enim ex tota eius conſtat materia, ſed quia corruptibilis eſt, plures phęnices eſſe poterunt ſaltem ſucceſſione & reditu. Auerroes aũt enititur exponere verba ſuæ trãslationis ut quiduc per mẽbrum, quid vc per locũ Ariſtoteles voluerit, & laborat fruſtra, cum nullum horum verborum reperiatur in noſtris græcis codicibus. Secũdo voluit Ariſtotelem in litera noſtra accepiſſe hæc conuerti, omne cõſtans ex tota ſua materia eſt vnũ numero tantum in ſua ſpecie, & omne unũ numero tm̃ in ſua ſpecie conſtat ex tota ſua materia, & etiã textui nõ cõuenit, cũ nihil Ariſtoteles meminerit talis conuerſionis. Sed ambæ ſunt vere, licet textui nõ conueniant. Sed obiicies, quia non videtur vera illa, omne vnum numero conſtat ex tota ſua materia. nam Deus vnus eſt numero, qui tamẽ nec ex tota eius materia, nec ex parte cõſtat, cum nulla ſit ex materia. Fortaſſe verbum Auerrois eſt verum duntaxat in his quæ de materia prodeunt, qualis non eſt deus benedictus, nec intellectus vllus. Tertio aliquantulũ digrediendo ſumit duo, quorum primũ eſt, ſi aliquod indiuiduũ conſtat ex tota ſua materia, non poteſt eſſe plus vno numero in ſua ſpecie. ſecundũ eſt q; ſi materia nõ ſit tota in vno indiuiduo, ſed illius aliqua pars, eſſe poſſunt plura in illa ſpecie, quia ſecundum vnã partem in vno erit, ſm aliam in alio. Ex his infert primo infinita poſſe eſſe indiuidua in eadem ſpecie, modo nullum illorum conſtet ex tota ſua materia. Nam materia eſt quanta interminata quãtitate, & ita eſt multa, immo infinita poteſtate, & ſic partitione materiæ, infinita eſſe poterunt indiuidua. Infert ſecundo q; licet infinita eſſe poſſunt, actu tamen ſemper numero ſunt finita, quia tota materia intra cõcauum continetur lunare, quæ cum finita ſit, non niſi finitorum erit capax actu Ex his procedit ad probandum vnicum numero eſſe mundum, nam omne indiuiduũ, quod eſt plus vno numero in ſua ſpecie, eſt pars alterius mundi, quia eſt in parte materiæ, quæ eſt pars totius mundi, vt dixit, at hic mundus non eſt pars alterius, aliter eſſet proceſſus in infinitum, igitur eſt vnicus numero in ſua ſpecie. Hæc ex commen. colligi poſſunt.

Que Auer. com. 94.

G

H

B *Omnino itaque quorum ſubſtantia in ſubiecta quadam eſt materia, eorum nihil exoriri poterit, niſi ex aliqua conſtiterit materia, at cœlum eſt quidem ſingulare & ex materia conſtat, ſed quia non ex parte ipſius, ſed ex vniuerſa cõſtat, fit vt quãuis ratio cœli & huius cœli ſit alia, nullũ tamẽ aliud erit, aut plures fieri poſſent propterea q; hoc oẽm comprehenderit materiam.*

Ex his Ariſtoteles conuertit ſyllogiſmum ad oppoſitum hoc modo, omne ſingulare conſtans ex tota ſua materia eſt vnum numero tantum in ſua ſpecie, mundus eſt ſingulare conſtans ex vniuerſa eius materia, igitur vnus numero tantum, & quia Ariſtoteles videtur quaſi rationem conuertere, ideo tranſtuli uerbum illud γὰρ itaq;, & non quaſi reddat cauſam. Expoſitio.

Quo vero ad verba attinet dubium uidetur quid Ariſtoteles per cœlũ quod gręce eſt οὐρανός, velit. Reſpondet Auerroes q; Ariſtote poteſt intelligere vniuerſum mundum, & quintũ corpus, & ſi intelligit uniuerſum, ſic materia mũdi erunt elementa, forma uero corpus ipſum quintum eſt n. corpus quintum forma elm̃torum, tum quia perficit elementa præbendo eſſe, & operationem, tum ſecundo, quia quintũ corpus eſt prę́ſtabilius, omne. n. præſtabilius alio eſt vt forma reſpectu illius, ut tertio de anima docet Auerroes com. 36. et ſic mundus componit̃ ex quaſi materia, & quaſi forma, quæ ratio docet mundum conſtare ex tota eius materia, qm̃ ex omnibus elementis, nullum nanq; elementum eſſe poteſt, quin ſit pars huius mundi, & ita conſtat ex tota eius materia, quare merito quinti corporis mundus poſſet multiplicari, quia poteſt quintũ corpus perficere infinita elementa, ſed defectu elementorum, quæ eſſe non poſſunt extra hunc mundum, vnus tantum numero mundus eſt. Sed ſi per cœlũ intelligit quintũ corpus, ſic dictũ Ariſt. ſtare non põt, nam cœlum, vt ſic non habet materiã, quia eſſet corruptibile, vt Ariſtoteles declarauit et ſic patet expoſitio Auerrois Sed verũ hæc expoſitio ſit bona, poſterius dicemus. Mouet aũt qõnem Auer. accepit enim cœlum ſumptum p corpore quinto, non cõponi ex materia & forma, obiicit nunc contra, quia cœlũ illo modo eſt res ſenſilis & intellectilis, aut igitur per eandem naturam eſt intellectile & ſenſile, aut per aliam atq; aliã. nõ per eãdem, quia tũc res qua ſentitur eſſet res qua intelligit̃, cõtra ea quæ diximus. Si alia atq; alia, cum natura qua ſit ſenſile ſit materia & natura qua eſt intellectile ſit forma, cõſtabit e materia & forma, & ita erit corruptibile et genitum, ueluti omne corpus naturale. Reſpondet Auer & concedit totum videlicet cœlũ ipſum componi ex materia & forma, quatenus cœli forma eſt intellectus, cœli materia eſt corpus recipiens illum, quæ natura recipiens nõ eſt per ſe ſecluſa intelligentia in actu, ſed materia corporis cœleſtis animati, quod eſt actu. vt igit̃ homo cõponit̃ ex anima & corpore, quod corpus ſecluſa aĩa nõ eſt in actu, & cũ anima eſt materia in actu hoĩs, ſic cœlũ eſt aĩal ex anima & corpore, quod corpus ſecluſa intelligentia eſt non in actu, ſed bene cum intelligẽtia materia actu animalis cœleſtis.

Aue. c. 95.

Dub.

Reſponſio.

Sed replicabis, quia tunc ſecluſa intelligentia a cœlo ipſum non eſſet intellectile. Reſpõſionem innuit & cõcedit q; ſecluſa intelligentia, illa materia nõ eſt intellectilis, immo vt communis materia nõ eſt intellectilis niſi per analogiam ad eius formam, ita cœlum nõ eſt intellectile niſi per reſpectũ ad eius animam, & ita vt cõmunis materia nec eſt, nec eſt in rerũ natura abſq; forma nec eſt intellectilis, ſic cœleſtis illa materia nec eſſet, nec eſſet intellectilis abſq; intelligentia, & propterea intellectus ille agit per corpus cœleſte quatenus eſt ſubiectũ illius, vt de cõmuni dicitur materia. Sed adhuc replicabis, quia ſi ita ſe habet corpus cœleſte ad intelligentiam vt materia communis ad formã, tunc corpus cœleſte eſſet in potentia, & ita

poſſibile non eſſe. Reſpondet, ꝙ vtraq; materia eſt potentia, ſed aliter, & aliter. cõmunis quidẽ materia eſt potẽtia ad vtrũque, videlicet ad eſſe & non eſſe, & ꝓpterea illa dicitur materia in potentia abſolute, cœleſtis vero eſt potentia ſm dimidium, vtpote ad eſſe tantum, et ideo dicitur materia in actu reſpectu cœli, propter hoc diximus vtraſq; materias eſſe eiuſdem ſpeciei potentiæ in ratione metaphyſica, non aũt in ratiõe phyſica. Sed adhuc dices, nonne in cœlo eſt aliqua potẽtia ad vtrunque. Reſpondet in cœlo eſſe potẽtiam ſm vtrũque ratione habita ad motum non aũt ratione habita ad formã, hinc concludit cœlum eſſe neutrũ, non compoſitũ ex materia & forma eiuſdem rationis phyſicæ, quia tũc eſſet graue vel leue & ita corruptibile, ſed eſt cõpoſitum ex materia & forma alterius rationis, vt dictũ eſt. Quo vero ad verba attinet Auerroes in ſuis tranſlationibus habebat. Si igitur fuerit compoſitũ ex medietate materiæ ſuæ, ſed ex tota, erit tũc vnum, & tunc laborat exponere cur dixit ex medietate ſignanter, vbi debes ſcire, ꝙ medium aliquando accipitur pro altera parte alteri æquali, quæ dimidiũ dicitur totius, & hoc modo vult Ariſtotelem mediũ nõ ſumpſiſſe, nam Socrates & Plato nõ cõponuntur ex medijs materijs ſumptis medijs pro dimidijs, quia tunc non poſſet eſſe tertius homo præter ambos iſtos, nec alter altero poſſet eſſe maior & ita nõ præciſe ex medijs materijs conſtant. Aliquando vero ſumitur pro parte, videlicet ſit medium quod pars totius, ita vt diſtinguatur cõtra totum, & ſic ſumpſit hic, & ita eſt ſenſus, ſi igitur nũ fuerit compoſitũ ex medietate, hoc ex parte materiæ, ſed ex tota, tunc vnum tantũ eſt, & hoc modo loquitur hic, nec eſt mirum, quia vt non ex qualibet qualitate eſt ens, ſic nec ex qualibet quantitate. Sed hæc Auerrois obſeruatio vera eſt, ſed proficiſcitur ex malis trãſlationibus in codicibus enim græcis nulla eſt hæc conſideratio. Animaduerſione dignũ (vt Auerroes indicat) demonſtrationem hãc differre ab alijs, videlicet ab ea quæ proceſſit ex motu terræ, & ab ea quæ fuit ex loco ignis, quia hæc eſt propter quid & cauſam afferens, illæ vero demonſtrationes ſunt ſigni, quia omnis demonſtratio ducẽs ad impoſſibile dicit ſigni. Vnde demõſtratio huius loci eſt, omne indiuiduum conſtans ex tota eius materia eſt vnũ numero tantum in ſua ſpecie, cœlum ſiue mundus cõſtat ex tota ſua materia, igitur vnum numero tantum, addit tamen ꝙ minor huius poteſt declarari per illas, quia mundum conſtare ex tota ſua materia, ex eo patet, quia non poteſt eſſe extra hunc mundum aliquod elementorum, vt per illas rationes conſtat, & ſic dictæ demonſtrationes dant mundum eſſe vnum tãtum, hæc vero cauſam illius affert, quare cõgregando vtraſque, vel omnes ſimul erit ſumma certitudo. Hæc Auerro.

Medium duplicitet.

B

Quæſtio.

An unus uel plures ſint mundi, uel poſſint eſſe.

SEd circa hæc quærunt vtrum vnus ſit tãtum mundus, ita vt nec ſint, nec poſſint eſſe plures, & ſolet argui, ꝙ ſint vel poſſint eſſe plures, primo, mundus eſt effectus dei etiam apud peripateticos, vt in libro deſtructio deſtru. potentia Dei cum ſit infinita nõ determinatur ad hunc vnum ſolum mundũ, igitur poteſt facere alios. Secundo quanto ſpecies eſt nobilior, tanto eſt pollentior, mundus eſt ſpecies nobilior ſpecie hominis vel æqui igitur poteſt perficere plura indiuidua, ꝗ̃ illa hominis, aut equi. Tertio, melius eſt multiplicare optima, ꝗ̃ ea quæ ſunt minus bona, mundus eſt optimum quid, igitur melius eſt ponere plures mundos ꝗ̃ vnum. Quarto, hodie ſunt alia miſta numero, alia quoq; elementa, ꝗ̃ erant antea, & hæc ſunt ipſius mundi partes, quibus non manentibus eiſdem videtur etiã ꝙ mundus non maneat idem, quare plures eſſe poſſunt ſucceſſiue.

Circa quæſtionem hanc variæ ſunt poſitiones, & omnes reducuntur ad duas, nam qui de ipſo mũdo loquuntur, aut, vnum numero mundum arbitrantur, vt eſt poſi-

A tio Ariſtotelis, aut plures mundos. Si plures, ſunt poſitiones. Alij enim dixerunt infinitos eſſe mũdos eiuſdem ſpeciei, intelligentes per mundos hominis ipſius indiuidua, nã homo ipſe microcoſmus dicitur, hoc eſt paruus mundus, quod fortaſſe Anaximenes & Democritus voluerũt dicere. Alij dixerunt mundos eiuſdẽ ſpeciei eſſe plures, ſumentes mundum pro elementario hoc ſenſili mundo, qui intra lunarem orbẽ continetur, non quidẽ ſimul, ſed ſucceſſione, & hoc Empedocles ſentit hunc mundum concordia & diſcordia fieri & corrũpi aſſerens. Quod etiã magni ſtellarum ſcriptores affirmant, dicẽtes hunc mundum variari ſtellarũ motu, vt etiam Ariſt. credit in libro Meteoro. Iſti enim ſunt qui probant mutationes rerum, & diluuia ex coniunctionibus ſtellarum maximis Saturni & Iouis atq; Martis proficiſci, in quibus & miſta omnia ad elementa & elementa ad materiam fere reſolui cõtendunt. Plato autem mundum hunc corrumpi, & de nouo fieri autumat ſingulis triginta ſex milibus annorũ, quo tempore completur reuolutio maximi orbis. Alij

B ſunt, qui plures mundos dicunt inter ſe eccentricos eiuſdem ſpeciei, ac naturæ, ſolo numero inter ſe differentes, æque perfectos tum mole, tum qualitate, atque virtute, & hi ſunt Democritus et Anaximenes, vt Ariſtoteles recitat, quod etiam Plato videtur affirmare ex eo, quia vno exemplo plurã eſſe poſſunt exemplata. Qui igitur mundos eiuſdem ſpeciei arbitrentur tot ſunt. Contra vltimos obiecit Ariſtoteles pluribus rationibus, vt circa literæ cõmentationes viſum eſt at contra primos rationes Ariſt. nullæ ſunt. Qui vero plures mundos alterius ſpeciei eſſe arbitrantur, hi ſunt Anaxagorei, & Platonici, qui trifariã coſmon diſtinguũt, alius quidem eſt intellectilis, alius ſenſilis, inter hos medius eſt cœleſtis. Intellectilis quidem is eſt, qui omnibus intelligentijs nexus eſt. cœleſtis vero is, qui omnibus orbibus congregatur, ſenſilis & elementarius qui elementis & miſtis conſtat, ſunt autem hi mundi hoc ordine ſeſe habentes, vt nihil ſit in vno quin ſit in alio vt quod in elementario eſt ignis, in cœlo eſt mars, in angelico eſt Seraphin, quod in elementario eſt aqua, in cœ-

C lo eſt luna in angelico eſt Cherubin et in cæteris id genus ſimiliter, qua ratione dixit fortaſſe Anaxagoras quodlibet eſſe in quolibet, quatenus quicquid in vno eſt, in alio etiam erit. Nec etiam contra hos rationes Ariſtotelis valent vt omnibus perſpicuum eſt. Nec n. hæc Ariſtoteles ipſe negaſſet, immo vbique concedit. Hæc ſunt quæ de mundorum multitudine dici poſſunt. Id uero eſt quæſtione dignum, vtrum deus ipſe poſſet facere plures mundos eccentricos æque perfectos, & eiuſdem ſpeciei. Sed quia noſter expoſitor Thomas non minus theologus ꝗ̃ philoſophus in cõmentationibus huius loci, aperte defendit mundos nec eſſe plures actu. nec poſſe eſſe etiã per dei potentiam, hoc nunc nobis ſufficiat quia theologica eſt diſputatio. Tunc ad rationes, ad primam dici poteſt potentiam dei eſſe terminatam apud peripateticos, ſed dato ꝙ ſit infinita, dico ꝙ licet potentia dei non ſit terminata ex parte dei, eſt terminata ex parte rei, quæ fit, non enim di-

D citur dei potentia exhauſta, ſi non poſſit hominẽ meliorem facere, ꝗ̃ fecit, quoniam homo non eſt res melius factibilis, ſic etiam non dicitur potentia dei exhauſta, dato ꝙ non poſſit facere plures mundos, quia impoſſibilitas eſt ex parte rei. Ad ſecundum dici poteſt pollentiam & virtutem ſpeciei non conſiſtere in perficiendo plura indiuidua, ſed in melius operando, ut dicitur tertio de anima; & ita mundus quia eius operatio eſt melior illa hominis, ideo eſt perfectior. Ad tertium dici poteſt eſſe melius multiplicare optima, quando illa multiplicatio nõ eſt impoſſibilis, ſic enim dij poſſent multiplicari. Ad vltimum dicunt illam rationem probare plures poſſe eſſe mundos ſucceſſiue partialiter, non autem totaliter, vt dictum eſt. Hæc de quæſtione.

Anaximenis & democ. põ.

Emped. põ Poſition.

Poſitio platonis.

Põ quæ Anaximeni & democrito aſcribitur.

Theo. ꝗ phi.

Reliquum igitur eſt id ipſum demonſtrare ex omni naturali atq; ſenſili corpore conſtitiſſe. ſed primum

afferamus quid nam cęlũ ipſum eſſe dicimus, & quotu pliciter, vt nobis id certius fiat, quod quærebatur.

Expoſitio. Suppoſuerat Ariſtoteles in quæſtionis ſolutione mundum ipſum ex tota ſua materia conſtitiſſe. Nunc Ariſtoteles vult hoc demonſtrare, afferens primo intentionem eorum quæ dicturus eſt, ac ordinẽ Inquit { reliquum igitur eſt id ipſum demonſtrare ex omni naturali atq; ſenſili corpore cõſtitiſſe } erat enim hoc ſuppoſitum. Hæc eſt intentio. Sed primum afferamus quid nam coelum ipſum eſſe dicimus, & quotupliciter dicatur, & non temere, hoc enim præaccipiendum eſt, vt nobis id certius fiat, quod quęrebatur Hic eſt ordo.

Vno igitur modo cælum dicimus ſubſtantiam vltimæ vniuerſi conuerſionis. Aut corpus naturale, quod in vltima vniuerſi conuerſione conſtituitur. Vltimũ enim ac ſupremum corpus, potiſſimũ cęlum appellare conſueuimus, in quo omne diuinum inſidere dicimus.

Expoſitio. Nunc rem propoſitã exequitur, & ponit tres ſignificatus eius quod græci οὐρανὸς dicunt, nos vero coelũ. In prima ſignificatione coelum eſt ſubſtantia vltimæ conuerſionis totius uniuerſi, ut orbis ſtellatus, dicitur enim ultima conuerſio, quæ græce eſt periphora, diarius ipſe motus, quo coelũ ipſum. 24. horis fere uniuerſum circuit. Orbis autem ſtellatus eſt ſubſtantia huius ultimæ conuerſionis, quia ſubiectũ illius, accepit. n. hic οὐσία pro ſubiecto, & ſic primus coeli ſignificatus eſt, quo ſubiectum motus diarii coelum dicitur. Aut aliter deſcribit dicens, aut coelum dicitur corpus naturale, quod in ultima uniuerſi conuerſione conſtituit, ſunt. n. tot coeli periphoræ, ſiue cõuerſiones, quot ſunt orbes, at coelum in primo ſignificatu id eſt quod eſt corpus in ultima cõuerſione omnium orbium conſtitutũ. Quo vero ad uerba attinet, primo nominis deſcriptio fuit per ſubſtantiam, cuius ratio naturalẽ rationem trãſcendit, cum ad metaphyſicum ſpectet propterea aliam expoſitionem adhibuit in eodẽ ipſius coeli ſignificatu, quæ per corpus naturale eſt, nam hæc naturali ſcientię magis cõuenit. probat hanc ſignificationẽ modo quo ſolent probari nominũ interpretationes ex cõſuetudine uidelicet loquendi, nominibus. n. utendum eſt ut plures, ut dicitur ſecundo libro Topicorum, & inquit, ultimum. n. ac ſupremũ corpus potiſſimum coelum appellare cõſueuimus, in quo omne diuinũ inſidere dicimus, ut ſubſtantiæ immateriales, & Deus ipſe, dictum. n. eſt ſupra oẽs hoĩes locum qui ſurſum eſt, diis tribuiſſe. Sed fortaſſe dubitauerit iunior nam ſuperius Ariſtoteles locũ ignis eſſe dixit ſimpliciter ſurſum ipſoſq; coelos nec ſurſum nec deorſum eſſe, cum ſint grauitatis & leuitatis expertes, at nunc coelũ ſtellatum aſſeru eſſe maxime ſurſum quia eſt locus omnis diui. Expoſitor recte ſentit, ſed facilius dici poteſt, ſurſum & deorſum poſſe uenire in uſum noſtrũ aut vt ſunt differentiæ poſitionis aut ſunt termini motuũ rectorũ. ut ſunt differentiæ poſitionis, ſic illud dicitur eſſe maxime ſurſum quod eſt e centro ipſo maxime remotum, & hoc modo Ariſtoteles loquitur. Sicut ſunt termini motuum rectorũ, ſic locus ignis eſt maxime ſurſum, locus terræ maxime deorſum, & ſic locutus eſt in aliis locis et ſic tollitur contradictio.

Surſum ac deorſum dupliciter.

Alio modo cælum illud corpus dicimus, quod eſt proximum vltimæ vniuerſi conuerſioni, in quo Luna & Sol nonullæq; ſtellarum ſunt collocatę, etenim hæc in cælo eſſe dicimus.

Expoſitio. Secundo modo coelum ſumitur ꝑ congregato ex omnibus orbibus excepto orbe ſtellato, in quo ſunt duo lumina ſol, & luna, & qnq; planete. Inquit, alio modo coelum illud corpus dicimus, quod eſt proximũ ultimæ cõuerſioni totius uniuerſi, hoc eſt totum aggregatũ ex orbibus infra coelum ſtelliferũ, In quo luna & ſol nõnullæque ſtellarum ſunt collocatæ, vt quinque planetę, quem ſignificatum ſimiliter probat a cõſuetudo modo loquendi dicens, etenim hæc in coelo eſſe dicimus, & certum eſt illa nõ eſſe in coelo ſtellifero, ſed infra illud, igitur coelum etiã poteſt ſumi pro contento infra illud. Quo vero ad verba attinet, verbum illud ἐσχάτῃ græce, latine etiam eſt cõtinuum, propterea dubitant expoſitores, quia nõ uidetur tale aggregatum eſſe continuum orbi ſtellifero. Nam continua ſunt, quorum motus eſt unus. Et ſoluunt aſſerentes hæc eſt continua duo ad naturam quatenus omnia ſunt incorruptibilia, & in orbem mobilia. Sed hæc dubitatio non eſt neceſſaria. Ariſtoteles enim etiam interdũ verbum ἐσχάτῃ pro proximo ſumit, & ſic tranſtulimus qua ratione nulla eſt dubitationis neceſſitas, nulla etiam ſolutionis.

Dub.

Inſuper etiam alio modo dicimus cælum id corpus quod a conuerſione vltima continetur, quippe cum totũ, & vniuerſum cęlum dicere conſueuimus.

Expoſitio. Vltimo coelum ſumitur pro corpore quod ab ultima conuerſione continetur, & ſic pro toto mundo, quod etiã ex uſu loquendi probat, quia totũ & vniuerſum coelũ dicere conſueuimus. Quo uero ad verba attinet Ariſto. diarium motũ appellauit ultimũ, cum alibi appellet primum, ubi Auer. indicat illum eſſe ultimum & primũ. ultimum quidẽ pro quanto cęteros cõtinet, & rectos & orbiculares motus oẽs, primum uero quatenus eſt cauſa & principium omniũ motuum, vt octauo dicitur phyſicæ auſcultationis. Sed dices, cum hoc nomen coelũ de illis tribus dicatur, eſt. n. uniuocum illis an æquiuocũ. Reſpondet Expoſitor coelũ dici primo & principaliter de ſuprema ſphæra, ſecundo de cæteris ſphæris quatenus ſunt illi primæ proximæ, tertio de uniuerſitate corporũ quatenus continetur ab illa ſuprema, quæ rõ docet coelũ principaliter dici de ſuprema Auerroes autem uelle uidetur, coelum eſſe dictũ principaliter de uniuerſo mundo, & ſecundo de ſphæra ultima, quatenus illa fortaſſe eſt principaliſſima pars totius vniuerſi, & tertio de orbib⁹ aliis, ut ſunt partes minus principales. Sed illa expoſitio prima textui conuenit, hæc autem uidetur rationi magis conuenire.

Quæ ſit com. ſi. — Solutio S. Tho. — ſolu. Auer.

Cum itaq; trifariã cælum ipſum dicatur, totum id quod ab vltima conuerſione comprehenditur ex omni naturali, ſenſiliq; corpore conſtare neceſſe eſt, propterea quia extra cælũ nullũ ſit corpus, neq; fieri poſſit.

Expoſitio. His præmiſſis, ſyllogizat propoſitũ, & intendit hunc ſyllogiſmum omnia corpora ſenſilia ſunt vniuerſa mundi materia, mundus conſtat ex omnibus ſenſilibus corporibus, igitur mundus conſtat ex tota eius materia. Circa igitur hunc ſyllogiſmum præmittit intentionem quæ eſt concluſio illius, & uim ſyllogiſmi, & inquit, cum itaq; trifariam coelum ipſum dicatur, totum id quod ab vltima conuerſione comprehenditur, ex omni naturali, ſenſilique corpore conſtare neceſſe eſt. Hæc eſt intentio ſiue ſyllogiſmi concluſio, propterea quia extra coelum nullũ ſit corpus, neque fieri poſſit. Hæc eſt ſyllogiſmi uis.

Nam ſi extra vltimam conuerſionem corpus ſit naturale, ipſum aut ſimplicium corporum aliquod, aut cõpoſitorum, aut ſecundum naturam, aut præter naturam ſeſe habere neceſſe eſt.

Expoſitio. Propoſitã intentionẽ ſyllogizat hypothetice diuiſiue deſtructiue ſic ſi aliquod corpus extra ultimã ſphærã ſit, ipſum erit aut ſimplex, aut mixtum, aut ſm naturam, aut

præter

prͤter naturam, ſed nullum horum eſt, neq; eſſe poteſt, igitur extra cœlum vltimum nullum corpus nãle vel ſenſile eſſe poteſt: huius præmiſit diſiunctiuam, quæ eſt maior, & ſermo tranſlationibus peſpicuus eſt.

Simplicium quidem igitur nullum erit, demonſtratum eſt enim circulariter delatum ſuum locum cõmutare non poſſe.

Expoſitio. Probat nũc minorem, v3, ꝙ nullum horum ſit, quia aut erit corpus ꝙ circulariter fertur, aut leue, aut graue. ꝓ ꝓbat ꝙ nõ ſit corpus, ꝙ circulariter fertur: q̃a demrãtum eſt 6. auſcul. phyſicæ corpus ꝙ circulariter ferṙ nõ poſſe ſuũ locũ ꝯmutarẽ, niſi ſm formã, nõ aũt ſm m̃ãm. Aiaduerſione dignum, rõnem hãc eſſe ſic formãdam ſi extra vltimũ cœlũ eſt corpus ꝙ in orbem ferṙ: aut eſt ibi violẽter, & hoc nõ, q̃a eſſet alteri locus ille nãlis, aut nãliter, & cum quicquid ſit nãle vni indiuiduo vnius ſpẽi in ſimplicibus, illud idem numero ſit nãle cuilibet indiuiduo eiuſdem, ut totiens eſt ꝓbatum locus ille erit ẽt nãlis vltimo cœlo noſtri mundi, igitur aut ille orbis ad locum noſtrum. aut noſter orbis ad locum illius feretur, et quicquid erit, ſequitur cœlum poſſe locum commutare ſm formam & m̃ãm, cuius deſtructionem indicat Ariſ. dicens, demonſtratum eſt enim in 6 phy. circulariter delatum ſuum locum commutare non poſſe, & ita illud cõſequens eſt impoſſibile.

At neq; id eſſe poteſt, quod e medio fertur, neq; id quod ſubſidet. Quando quidem per naturam ibi non erunt, quippe cum ipſorum alia ſint propria loca. Præter naturam autem ſi ſint, alii cuipiam corporum exterius ille locus per naturam inerit. Qui nãq; alicui prͤter naturam competit, alii per naturam inſit, neceſſe eſt, at nullum prͤter hͤc corpus exiſtit. Fieri igitur nõ poteſt vt extra cœlũm corporum ſimplicium aliquod ſit collocatum.

Expoſitio. Hactenus, ꝙ corpꝰ extra vltimũ cœlũ nõ ſit corpꝰ, ꝙ in orbẽ ferṙ, ꝓbatũ eſt. nũc ꝙ neq; ſit leue: neq; graue, ꝓbat, ſic, q̃a ſi extra cœlũ ſint ignis & terra, erũt ibi aut ꝑ nãm aut ꝑter nãm, ꝑ nãm q̃dẽ ibi eſſe nõ poſſunt, quia vni corpori nõ eſt nãlis niſi unus locus, mõ oĩbus grauibus aſſignatus eſt vt locus nãlis mediũ noſtri mũdi, oĩbꝰ uero leuibus vltimũ oĩum cõcauũ lunæ, q̃re alia loca ꝑter hæc duo eẽ nõ pñt illis nãlia. Præter nãm vero minime ibi erũt: q̃a locus ille exteriꝰ alii corpori ꝑter hæc erit nãlis, ꝑ regulã traditã ſupius mõ nullũ tale vr̃ ꝑter hæc eẽ, q̃re extra cœlũ nullũ horũ ẽ. Ingr. { At neq; id eẽ põt ꝙ e medio fertur utpote leue, neq; id ꝙ ſubſidet, utpote graue, q̃n q̃dẽ ꝑ nãm ibi nõ erũt. q̃ppe cũ ipſorũ alia ſint ꝓpria loca & nãlia, } infra v3 cœlũ octauũ, leuibus vltimũ lunare, grauibus aũt mediũ totius, & impoſſ eſt vni corpori nãliter cõpetere plus vno loco. Præter nãm aũt ſi ſint, alij cuipiã corporũ exterius ille locus ꝑ nãm ierit: q̃ nãq; alicui ꝑter nãm cõpetit, alij ꝑ nãm inſit neceſſe ẽ. Hͤc.n. ẽ regula ĩ hoc libr. ſæpius declarata, at nullũ ꝑter hæc tria, v3 leue, & graue, & neutrũ exiſtit corpꝰ ĩ rerũ nã, cui ineẽ poſſit locus ille fieri igiṙ nõ põt ut extra cœlũ corporũ ſimpliciũ aliq̃d ſit. Et ĩ hoc recte Expoſitor ſentit rõnes has nõ valere niſi ex illo: q ſupius eſt demr̃atũ unũ v3 eſſe vltimũ ꝙ eſt locus nãlis oĩum leuiũ, unum ẽt medium: ꝙ ẽt eſt nãlis locus oĩum grauium. Ex hac enim ſuppõne, rationes hæ uim habent pollentem.

S. a. s. tho.

Quod ſi corpus ſimplex neq; at ibi ullum eſſe, neque etiam miſtorum aliquod ibidem eſſe poterit. Miſtum enim ſi fuerit alicubi, ſimplex etiam ibidem ſit, neceſſe eſt.

Expoſitio. Hactenus ꝙ nullũ ſimplex extra cœlum ſit corpus, ꝓbatum eſt, at nũc ꝙ nullum ſit extra cœlum miſtum ꝓbat. nã ſi extra cœlum eſt aliq̃d corpus miſtum, oportet ut ibidẽ ſit corpus ſimplex, nã ſi miſtum fuerit alicubi, ſimplex ẽt ibidem ſit neceſſe eſt, ſaltem id ſimplex, q̃d in illo eſt miſto. Etiã ꝑ ꝑ aliam cãm, q̃m miſtum & moueṙ & eſt in loco a p̃dominãte elẽto, igiṙ in illo loco extra cœlum ſi fuerit aliq̃d miſtum, oportet in eodem eſſe ſimplex p̃dominans, uirtute cuius mouetur, & eſt in loco. Quare cum extra cœlum nullum ſit ſimplex neq; miſtũ eſſe poteſt vllum, hæc Ariſtoteles.

Q̃ uis Auer. com. 97. Ariſ. uero (ut Auer. ſentit) ꝓbauit extra cœlum nõ poſſe eſſe aliud cœlum ꝑter nãliter, quia tunc cõmutaret locum ferẽdo ſe illinc ad locum cœli noſtri Tacuit aũt (ut Auer. inquit) ꝓbare ibi cœlum eſſe nõ poſſe nãliter. quia eſt ꝑ ſe notum, ꝙ hac rõne ꝓbat nam ſi extra cœlũ noſtrum eſſet aliud cœlum, eſſet ibi ẽt alius mundus. quod deducit, quia ſi extra cœlum nr̃m eſt aliud cœlum, oportet in medio illius eſſe terram fixam, circa q̃d fertur, oẽ.n. ꝙ mouetur, eget quieſcente, & ſi ibi fuerit terra, erit ẽt et ignis, &.n. ſi unum cõtrarium fuerit in rerum nã, & reliquum etiam erit. Vltra, ſi in illo ſunt extrema, erunt ibi media, quare ſi ibi erit cœlum: erit etiam alius mundus. Aut melius fortaſſe id tacuit de vtroq;, quia quicquid dicitur, ſequitur cœlum poſſe locum mutare, nam ſi extra cœlum vltimum eſt aliud cœlum eccentricum, ſi ibi erit nãliter, noſtrum mouebitur ad illud, ſi ꝑter nãliter illud mouebitur ad noſtrum: propterea tacuit hæc. Deinde Ariſ. (ut inquit Auer.) ꝓbat extra cœlum non poſſe eẽ elmta & debuiſſet p̃ſumere diuiſionem hanc aut nãliter aut ꝑternãliter & non p̃accipit. ſed deſtruit abſq; p̃acceptione, & (ut Auer inquit) hoc fecit, quia ex alterius deſtructione ſequitur alterius probatio vel fecit ut eſſet breuis. nam utroq; modo bene fit. Hæc ex Auer.

At uero neq; fore etiam poſſibile eſt. Nam aut ꝑter naturam, aut ſcd̃m naturam erit, & aut ſimplex, aut miſtum. Quare eadem ratio rurſus inſurget, nihil enim refert conſideranti ſi ſit, an fieri poſſit perſpicuum igitur ex dictis, nec eſſe, nec fieri poſſe ullius extra cœlum corporis molem.

Expoſitio. Hactenus ꝙ de ineſſe nullum corpus ſit extra mũdũ ꝓbauit, nunc idem probat de contingenti ꝙ non contingit aliquod corpus eſſe extra mundum, & arguit diuiſiue ut prius, quia ſi aliquod corpus extra mundum contingit eſſe factum, aut erit ſimplex: aut miſtum, & vtcunq; ſit, aut nãliter, aut ꝑternãliter & arguatur vt prius, quare eadem rõ inſurget, nihil n. refert conſideranti ſi illud ſit de ineſſe. an fieri poſſit de contingenti. Sed dices uidetur ꝙ ineſſe & contingens eſſe differunt: ut dicitur primo priorum: igitur refert illud conſideranti S. Thomas reſpondet Ariſtotelem intelligere in ſempiternis. nam ut dicitur in. 3 auſculta. phyſicæ in æternis non differt eſſe, & poſſe. Sed hæc ſolutio nulla eſt, quia qui dicerent plures mundos eſſe poſſibile, non dicerent illos eſſe ſempiternos, ſed genitos, & corruptibiles. Melius igitur cum Auerroe dicerem ꝙ ineſſe, & cõtingens eſſe non differunt quo ad rationem ipſum enim ineſſe eſt cõtingens deductum ad actum, at contingens eſt ipſum ineſſe futurum, igitur quo ad rationem non differũt, vbi nanq; extra hunc mundum eſſe poteſt corpus, poteſt poni ineſſe, contingens enim poſitum ineſſe non infert impoſſ ex poſitione illius, & ſic nihil refert quo ad rõnem. Propterea concludit { perſpicuum igitur ex dictis, nec eſſe, nec fieri poſſe vllius extra cœlum corporis molem. Hͤc eſt concluſio ex dictis.

Solu. s. tho.

Propria ſolutio & de mẽte Auer.

Quare uniuerſus mundus ex tota ſua materia cõſtat. nam materia eius erat naturale atque ſenſile cor-

A *naturali corpore nequaquam eſt. At qui oſtenſum eſt extra cœlum nec eſſe corpus vllum, nec eſſe poſſe pa‑tet igitur ibi neque locum, neque uacuum, neque tem‑pus eſſe.*

Expoſitio. Fortaſſe hæc eſt nona ſumma, in qua probat q̃ſi ex dictis extra cœlum nihil eſſe hactenus.n. ꝙ extra cœlum nullum ſit ſenſile & nãle corpus ꝓbauit, nũc uero ꝙ nec ſit ibi locus: nec vacuum: nec tp̃s. ꝓbabit, & ꝓ ꝑponit in cõtionem & inqt. Pariter inſup perſpicuum eſt, ꝙ ne q̃dem locus, nec uacuum: neq; tp̃s extra cœlũ eſt. Quo uero ad uerba attinet ꝑpeavr̃ Ariſ hæc ſimul & pariter cũ dictis cõcluſiſſe, q̃a hæc tria ſunt accidẽtia, quæ nãlia corpora ſequũtur, ut .4. auſcul phyſicæ eſt explicatum, icciꝛeo ꝙ principalr̃ de corporibus declarauit, ſimul & pariter de ꝓpriis ipſorum accidẽtibus cõcludit, & ſyllõ literæ eſt hypotheticus hoc mõ: ſi extra cœlum ſit locus, uel uacuũ, uel tp̃s, extra cœlũ eſſe poſſet corpus nãle: ſed (ut ꝓbatum eſt) extra cœlũ nec eſt, nec fuerat, nec eſſe põt corpus nãle, igit̃ extra cœlũ nec locus nec uacuũ, nec tp̃s eſt, erat, uel eſſe põt. de rõne ꝓbat maiorem deducẽdo in ſingulis, & inqt, in oi nãq; loco corpus ipſum eſſe põt, & ita ſi extra cœlum eſſet locus: ibi corpus nãle eſſe poſſet, hæc de loco. Vacuũ uero id eſſe aiũt, in quo corpus nõ exiſtit, ſed eſſe põt, & ita ſi extra cœlum eſſet vacuũ, ibi corpus nãle eſſe poſſet, hæc de vacuo. Ac tp̃s numerus eſt motus, motus uero abſq; nãli corpore nequaquã eſt, & ita ſi ibi eſſet tp̃s ibi et eſſet corpus nãle: & ſic patet maior, videlicet ꝙ ſi extra cœlum ſit locus, uel uacuum, uel tp̃s, extra cœlum eſſe poſſet corpus nãle Deinde ponit minorem: quæ eſt deſtructio cõſequentis, et inquit. At qui oſtẽſum eſt extra cœlum nec eſſe corpus vllum, nec eſſe poſſe, hęc eſt minor & deſtructio conſequẽtis infert concluſionem, quæ eſt deſtructio antecedentis et inquit. Patet igitur ibi neq; locum, neq; uacuum, neq; tempus eſſe.

C *Quo circa ea quæ illic ſunt neque apta ſunt in loco eſſe, neque tempus ipſa facit ſeneſcere, neque vllius eorum eſt vlla mutatio, quæ ſuper ultima ſunt conſtituta latione.*

Expoſitio. Qualia uero ſint ea, quæ extra cœlum ſint, nũc oſtendit, & hoc nõ iniuria, nam ex hoc fere patebit, q̃ ſit mundi forma, ſi Deus ipſe (ut aliqui putãt) ſit uniuerſi forma & quia hæc ex dictis ſequit̃, rem hãc ꝑfecit per formam illationis. declarat aũt ꝓ, qualia non ſunt illa: deinde q̃lia ſunt, & hoc rõnabiliter: quia negatio eſt cognitiõe prior affirmatione, maxime qñ res eſt difficilis cognitu, aut quia illa q̃lia nõ ſunt cognoſcitur, q̃lia uero ſunt, aut nõ cognoſcunt̃, aut cum difficultate. & dicit quia ꝓbatum eſt ſup extra cœlum nõ eſſe locum, ſequitur ut illa quæ ibi ſunt, nõ ſint i loco, rurſus quia ꝓbatum eſt extra cœlum nõ eſſe tp̃s: ſequitur illa nõ ſeneſcere in tp̃e. Tertio: q̃a ſupra vltimã lationẽ nulla eſt mutatio: ſequitur vt illa nõ ſint mutationis participia. Illa igit̃, q̃ ibi ſunt: nec in loco ſunt, nec in tp̃e, nec mutatione participãt. Ab aduerſione dignũ hæc de illis poſſe declarari alio mõ. q̃ ex dictis: Ea nanq; q̃ hic ſunt, in loco eſſe vr̃, quia ſunt corpora, ſunt quoq; in tp̃e, quia mãm hñt atq; cõtrarium, mutantur uero: quia priuationi miſcẽtur. At cũ illa nec corpora ſint: nec mãm uel cõtrarium habeãt: nec priuationi miſcentur, erſſe igit̃ loci, tẽporis, ac oĩs mutationis expertia: Qualia igit̃ illa non ſint: his modo patet.

Sed nullis alterationibus, nulliſque pasſionibus prorſus ſubiecta, optimam atq; ſufficientisſimam vitã ducendo, omnem æuum abſoluunt.

Expoſitio. Hactenus q̃lia nõ ſint, ex dictis concluſit, nunc uero q̃lia ſint, non ex dictis, ſed ex aliquibus expoſitis addit, et inquit: ſed nullis alterationibus, nulliſq; pasſionibus ſiue morbis ꝓrſus ſubiecta, optimam atq; ſufficientiſſimã uitam ducẽdo, oẽ æuum abſoluũt. Hæc aũt tria nõ ex his, ſed ex aliis patent nullis.n. alterationibus nulliſq; paſſionibus ſubiiciuntur, quatenus illa nõ ſunt mãæ atque cõtrario ꝑmiſta, ut terracea ipſa aĩalia. Poſſidẽt aũt optimam uitam: quatenus ſumme appetibilem. Sufficiẽtiſſimam, q̃ten⁹ nullo indigẽt aut ꝓ uitę cõſeruatione, aut ꝓ illius uitæ opum executione: hñt & uitam æternam, quatenus oẽ æuum rerum abſoluũt. Etiã ex dictis patere pt, ſunt.n. alterationis expertia: quia non ſunt in loco, oẽ.n. ꝙ alteratur: eſt in loco morbis nõ afficiũtur: quia tp̃e nõ ſeneſcũt. uitam hñt optimam, q̃a ei nihil miſeriæ miſcet̃, ſufficientiſſimam, quia nullo bonorum egent nec fortunæ, nec nãæ, nec animi. Differũt autem æternitas æuũ, & tempus, ut .4. phyſicę auſcul ſumitur, quippe cum ab æternitate æuum, ab æuo tempus proficiſcatur. Quo fit ut quia uita illorum omne æuum atq; omne tempus abſoluat, ideo ſit penitus æterna.

B *Diuinitus enim nomen hoc pronuntiatum eſt a priſcis: finis enim qui vitæ uniuſcuiuſq; continet tempus, cuius nihil ſecundum naturam eſt extra, æuum uniuſcuiuſq; eſt nuncupatum per eandem etiam rationem et uniuerſi cœli finis, & finis qui tempus totum infinitũque continet, æuum eſt, a ſemper eſſendo nuncupatione ſumpta immortale atq; diuinum.*

Expoſitio. Remouet cauillum. poſſet.n. obiici vitam illorum nõ abſoluere oẽ æuum, quippe cum æuum ſit etiam ipſius cœli menſura, quam uita illorum excellere non poteſt. Rñdet, ꝙ æuum põt ſummi ꝓ menſura uniuſcuiuſq; rei adęquata, qua quidem rõne tempus .70. annorum eſſet æuum hoĩs, uel ſpatium .9. annorum eſſet æuum canis. Aut põt ſumi ꝓprie pro cœli menſura: quæ & ipſi cœlo æquatur, & omne tempus cõtinet, & hæc potius ſempiternitas a ſemper eſſendo eſt nuncupata, q̃ æuum. Ad ꝓpoſitum cum dictum eſt uitam illorum abſoluere oẽ æuum, accipitur æuum pro tempore cuiuſq; rei adæquato, & non pro cœli ſempiternitate, quæ eſt coæqua uitæ illorum. Inquit. Diuinitus, n. nomen hoc (uidelicet æui) pronũtiatum, ſiue diſtinctum eſt a priſcis: finis.n. ſiue mẽſura: qui uitæ uniuſcuiuſq; continet tempus: cuius nihil ſm nãm eſſe extra, æuum uniuſcuiuſq; eſt nuncupatum: & ſic æuum uno modo ſumitur pro ſpatio tẽporis, quo aliquid æquate nãliter uiuit, per eãdem etiam rationem & uniuerſi cœli finis, & pro .i. finis qui tempus totum infinitumq; continet alia rõne æuum eſt, dico alia rõne a ſemper eſſendo nuncupatione ſumpta immortale atque diuinum, ita ut ſempiternitas dici debeat. Ad ꝓpoſitum ſumendo æuum primo modo, ſic vita illorum abſoluit oẽ æuum. Sed ſcd̃o modo accipiendo æuum, ſic illorum uita non abſoluit oẽ æuum, quia non æuum cœli, cũ ſit ille æquatum. Quo uero ad verba græca attinet, uerbũ illud æuum gręce eſt αἰὼν: quod nõnulli interpretes ſempiternitatem latine dixerunt, uerbum vero abſoluunt. gręce eſt ἀποτελεῖ quod etiam illi latine dicunt perficiũt, iuxta quorum translationem erit ſenſus, ſed nullis alterationibus, nulliſq; paſſionibus prorſus ſubiecta optimam atque ſufficientiſſimam uitam ducendo in tota ſempiternitate perficiunt, hoc eſt uiuunt, atque degunt, & ꝙ illa degant in ſempiternitate, authoritate ꝓbat antiquorum, qui ipſum αἰὼν ſiue ipſam ſempiternitatem bifariã ſumũt, aut pro menſura cuiuſq; æquata, aut pro cœli menſura, quæ proprie dicitur ſempiternitas a ſemper eſſendo: & in hac illa degunt, atq; uiuunt quatenus per hanc agunt atq; operantur: & in hunc modum Simplicius ipſæ exponere vr̃, quem Expoſitor noſter ſequitur. Ego autẽ αἰὼν latine dixi æuum, quod Auer. in ſuis translationibus ſeculum habet, & nõ inepte, & tunc quonam modo tex Quæ Auer. com tec.

D

tus ſit exponendus, ex his patet. Sed quæres quid Ariſ. per id quod eſt extra cœlum intelligit cum ait illud neq; eſſe in loco, neq; in tempore, nec in mutatione. Rñdet Auer. authoritate Themiſtij: Alexandum intellexiſſe et primam cām, & orbem vltimum & ſupremum & vtroque modo exponendo. Aorroes aſſerit Alexandrum recte dixiſſe, & hoc nititur exponere, & de prima cā, & de ſupremo orbe de prima cā quidem, quia primam cām collocat Ariſ. in primo continēti ſiue ſupremo cœlo, quia eius motio apparet illic prius. pp quod Ariſ in .8. phyſicæ auſcul aſſerit Deum eſſe in conuexio ſphæræ ſiue in ſupremo orbe. Ecce quonam modo peripatetici locant Deum per operationem, de quo poſtea dicemus tunc ſi intelligit per illud quod eſt illic, primam cām. pacet illam nec in loco eſſe, quia extra cœlum nullus eſt locus, nec in tempore: quia extra cœlum non eſt tempus; nec in mutatione, quia extra cœlum nullus eſt motus. Si vero orbem intellexerit patet primo ipſum nō eſſe in loco, quia oē quod eſt in loco cōtinetur e corpore, at extra orbem non eſt corpus. Secundo patet ipſum nō eſſe in tpe, primo quia ipſe eſt cā temporis, igitur non eſt in tempore. Secundo, quia nō terminatur tpe, cum perduret ſemper: & ita prima cā & orbis quo ad has conditiones non differunt. Ex his obiter Auer. concludit ad mentem Alexandri orbem ſiue mūdum eſſe æternum atque non in mutatione conſtitutum, & hoc per conuerſionē per contrapōnem hoc modo, oē generabile & corruptibile tpe terminatur igitur oē non terminabile tempore eſt non genitum. Sed cœlum eſt nō terminabile tempore, igitur ingenitum. Hæc quo ad cōditiones negatiuas.

Quo uero ad affirmatiuas, videtur quod neq; orbis neq; prima cauſa alteratur, uel patiatur, cum ambo ſint ſine materia & contrario, & tunc per id quod eſt ſupra lationem, ſi exponatur de prima cauſa, intelligit ſupra omnem motum tam rectum q̃ orbicularem, & hoc melius intelligitur, & ſi exponatur de orbe intelligitur per lationem, motum rectum. Secundo videtur ꝙ ambo viuant uita optima, licet aliter ut ſupplendum eſt; nam Deus uiuit per eſſentiam: quo modo animam uiuere diceremus, orbem uero participatiue, quo modo animal uiuit. Ecce quonam modo Auer. omnia hæc & de deo, & de orbe uerificauit pro opinione Alex. Sed Expoſitor refellit expōnem Alexan. & oſtendit illam non poſſe intelligi de orbe. Primo quia Ariſ excludit omnem tranſmutationem ab eis quæ illic ſunt, modo orbis non excluditur ab omni tranſmutatione. Secundo ait ea quę ſunt extra cœlū nō eē i loco, ſed nihil ē extra ſe, igr̄ nō de orbe. Tertio Ariſ. ait illa optime uiuere, hoc autem non vr̄ cœlo ineſſe, nam cœlum uiuit per unionem animę ad corpus, & ſic viuit quaſi participatiue. Quarto, ait illa habere uitam ſufficientiſſimam, modo cœlum talem uitam nō habet, nō .n. uiuit ſufficienter, quia mouetur propter bonum eius, & ita uiuit egendo, propter hæc Expoſitor forte Simplicij authoritate omnia illa eſſe dicta de intelligentiis aſſerit, quod ea ratiōe magis patet, quia græca litera eſt pluraliter ſcripta, & non ſingulariter, & ita non de orbe tantum, nec de Deo ſolum, ſed de oībus illis ſubſtantijs Ariſ. vr̄ intelligere. Sed ſiquis afficeretur expōni Alexan. aīaduertat, q; cœlum uiuit & intelligentia uiuit, cœlum .n. uiuit participatiue: intelligentia ꝑ eſſentiam. Tunc Ariſ per illa in plurali intelligit oēs orbes, principe ſupremo tanq; optimo & perfectiori, omnes .n. uiuunt, participatiue tamen, aut intelligit omnes intelligētias, principe prima cā: hæ .n. ꝑ eſſentiam uiuunt. Tunc ad rōnes, ad primam diceret Ariſ. excludere omnem mutationem corruptiuam. Ad ſecundam per extra intelligit negatiue, hoc eſt nō intra. & hoc modo orbes ſunt extra cœlum, hoc eſt nō intra mūdum ſiue cœlum. Aut dōm orbes eſſe extra cœlum, quia nō ſequunt̄ cōditionem eorum, q̃ ſunt intra cœlū, ſunt uero ibi, hoc eſt in conuexo oīum elntorum. Ad tertiam diceret orbes optime uiuere rōne habita ad aīalia terraea, quæ

E parvo tempore uiuunt, non autem optime uiuere rōne habita ad ſubſtantias illas, quæ per eſſentiam uiuunt. Ad quartam diceret illa uiuere ſufficiēter, quia nullo exterius egent pro ipſorum ꝓſeruatione, cum quo ſtat illos egere aliquo pro motu, & ſic Alixan defendi poteſt.

Vnde & ipſum eſſe atque uiuere aliis quidem clarius, aliis uero obſcurius communicatum eſt.

Hactenus q; ſubſtantiæ illæ uiuant uita optima, ſufficientiſſima, atq; perfectiſſima declarauit, hic infert ipſum eſſe & uiuere eſſe communicatū oībus alijs rebus, licet non eodem modo, ſed aliis quidem clarius, alijs vero obſcurius, ut ſit ſyllſ iſte, ab eo quod uiuit optime, & eſt perfectiſſime communicatum eſt eſſe & uiuere alijs oībus, ut a calido per eſſentiam communicatus eſt calor alijs oībus per participationem. 2. met Sed illa uiuūt uita optima, & ſunt res perfectiſſimæ, propterea infert, unde & ipſum eſſe atq; uiuere aliis quidem clarius, aliis uero obſcurius communicatum eſt. Dixit autem hæc, quia res F ſunt in duplici differentia, aliæ quidem quarum eſſe & uita eſt æterna ſm indiuiduum, ut orbes, & intellus, & his clarius, & hoc eſt perfectius uiuere & eſſe ab illis deriuatum eſt cum ipſa ſint, quæ illa participent. & non in ſuo ſimili. Aliæ uero quarum eſſe & uiuere eſt æternum ſm ſpēm, ut animalia & ſtirpes, & his deriuatum eſt eſſe obſcurius ac imperfectius cum in ſuo ſimili uita, & eſſe participare uidentur. Sed ſiue ſic ſiue ſic, omne defluit ab illis, quæ aut per eſſentiam uiuunt: aut perfectiſſima & ſufficientiſſima uita exiſtunt. Animaduerſione dignū apud Alexan poſſe etiam intelligi ut colorat Auer. etiā de orbibus, ineſt .n. eſſe & uiuere maxime & perfectiſſime orbibus, potiſſimum ei qui motu fertur diario, inde alijs generabilibus deriuatum eſt eſſe & uiuere, ſed non modo eodem, cum alijs clarius ſit cōmunicatum ut animalibus, quæ uiuunt uita ſimili illis, maxime hoīes, qui uiuunt intellectu. Aliis obſcurius, ut ſtirpibus & elntis, quæ uitæ parum habent: elementa quidem quatenus ſunt partes rerum uiuentium, ſtirpes autem quatenus vi- G uunt uita imperfectiſſima & uili.

Etenim ut in externis circa diuina ſententiis per ſæpe rōnibus omne diuinum neceſſario intranſmutabile eſſe declaratum eſt, primum ipſum atq; ſummum, qd̓ ita ſe habeat, aſtipulatur dictis.

Nunc ea quæ illis præbuit, manifeſtat, & primo proponit illa, addens excuſationem ſui. Secundo ea declarat. Illa itaq; proponēs & ſuiipſius excuſationem addēs inquit, etenim ut in externis circa diuina ſententiis perſæpe rationibus ſiue diſputationibus omne diuinum neceſſario eſſe intranſmutabile declaratum eſt, primū ipſum atq; ſummum quod ita ſe habeat, aſtipulatur dictis; & ita intendit ꝓbare illud eſſe intranſmutabile, cuius excuſationem ꝓponit, ex eo quia alibi illud eſt etiam dictū. Quo uero ad uerba attinet, animaduerſione dignum ut ex Simplicio colligi poteſt, duo apud philoſophos eſſe genera dogmatum. Alia nāq; dogmata erant, quæ H multitudini ſcholarium tradebantur, & iunioribus, & prouectis. & hęc a græcis dicebatur encyclia philoſophemata. Alia uero erant acutiora, quæ prouectioribus tradebantur. Hæc ſyntagmatica hoc eſt ſeria, & ordinaria, uel acroamatica, hoc eſt auſcultatoria dicebantur. In his igitur externis dogmatibus, quæ tradebantur omnibus, dictum eſt, omne diuinum eſſe intranſmutabile. Animaduerſione dignum, omne diuinum eſſe intrāſmutabile, quia non ſubiectum motui, & primum, quia nō ſubiectum tempori, & ſummum, quia non contentum loco, diuinum quia e materia ſeparatum. Hæc ab expoſitoribus tum gręcis, tum latinis. Sunt qui encyclia intelligunt pħiam moralem, q; Auer. uulgarem appellat. In morali enim ſcientia traditum eſt omne diuinum eē mutationis expers. Tu uero in his confide græcis.

Expoſitio.

Dogmata duo apud philoſophos

Neque

Neque enim aliud præſtabilius eſt, quod quidē moueret, eſſet enim illud porro diuinius ipſo.

Expoſitio. Nunc probat illud & primo ſic, quod nō habet aliqd p̄ſtabilius ipſo. non mouetur, diuinum illud & primum nō habet aliquid p̄ſtabilius ipſo, igitur non mouetur, de rōne tāgit minorem. & inqt. Neq; n aliud p̄ſtabilius eſt ꝙ quidem moueret. hæc eſt minor, eſſet.n.illud mouēs porro diuinius ipſo, & ita non primum. Sed dices, aīal moueṫ a calido, & tamē calidū nō eſt aīali p̄ſtabilius, igiṫ nō op; ut oē mouēs ſit p̄ſtabilius moto. Dici pōt aīal moueri a calido ꝑ accñs, ꝑ ſe uero ab aīa appetente frigidum, ꝓ cōmodo corporis. at ſi primum mouetur, oportet ut moueatur per ſe: quia non eſt uirtus in corpore, vt declaratum eſt in lib. 8. auſculta phyſicæ.

Neque praui quicquam habet, neque bonorum ſuorum aliquo indiget.

Expoſitio. Expoſitor vult ut hæc ſit ſecūda rō ad idem, quæ ſic componitur, oē ꝙ mouetur habet praui quicq̄, atq; bonorum aliq̄ indiget. at primum & ſummum nihil habet praui, nullo quoq; bonorum indiget: igitur nō moueṫ. Melius dicerem nūc Ariſ. ꝓbare aliud attributum ſummo, uidelicet ꝙ uiuat vita perfectiſſima & ſufficientiſſima, ꝑfectiſſima quidem quia nihil praui habet, ſufficientiſſima uero, qa nullo bonorū indiget, neq; fortunę neq; nāæ: neq; animi, ut. 10. ethi habere, uita nāq; illorū optima eſt, qa nihil praui habet, hoc eſt miſeriæ admiſſiū veluti nr̄a, cuius voluptas eſt ſemꝑ miſeriæ iūcta. Sufficientiſſima, quia nō indiget bonis nāæ, cū neq; aptus ſit infirmari, nec fortunæ: cum diuitijs nō egeat, ꝓ nutritione & educatione, nec animi, qa uirtutes ſunt remedia uitiorū, at illic uitijs nō ſubſunt. vr̄ aūt hæc expō melior prima, tum quia Ariſt. facit uberiorem, tum quia rō prima friuola eſt. Sic enim ꝓbarem orbem non poſſe moueri, qa neq; praui quicquam habet: nec eget.

Et inceſſabili igitur motu rationabiliter mouetur, cuncta enim moueri deſinunt, cum ſuum in locum uenerint, eius autem corporis, quod in orbem fertur, idē eſt locus e quo incipit, & in quem finit.

Expoſitio. Demum ex dictis infert orbē ipſum moueri a primo motore motu inceſſabili: ex dictis quidem, quia ꝓbatū eſt primum eſſe intranſmutabile & optima uiuere uita; igitur intranſmutabiliter ac inceſſanter moueṫ. eſt.n. motus ille uti uita ſibi. Sed non modo ex dictis hoc vult eſſe deductum, ſed probat hoc ratione alia, cuncta enim quæ deſinunt moueri, eo deſinunt quia in ſua loca ueniunt: at orbis nunq̄ in ſuum uenit locum, eſt enim locus idem e quo incipit, & in quem finit. Auer. uero initur defendere Alexā qui textū de orbe exponit. vr̄.n. ꝙ de orbe nō recte dicatur eo nihil eſſe p̄ſtabilius, & ſic vr̄ Ariſ. loqui de prima cā. Rn̄det Auer dupl r̄. primo intelligēdo p motum alterationem, & tunc uult Ariſ. uoluiſſe orbem nō eſſe alterabilem quia ipſe eſt cā oīum alterationum. Secūdo, qa oē alterans per ſe eſt p̄ſtabilius alterato modo nullum corpus eſt orbe p̄ſtabilius. Secūdo rn̄det Ariſ per illa uerba nō uoluiſſe orbem eē intranſmutabilem, ſed ꝙ nulla eſt cā prior, quæ ipſum alteret. poſſet n dici orbem eſſe alterabilem: quia eſt aliquid prius, e quo alterari pōt. Rn̄det Ariſ. nullam talem eſſe poſſe, quia illa erit corruptibilis, oīs n. corruptio fit a corruptibili, & oīs alteratio fit a corpore. Orbe nullū eſt corpus prius, nec cā prior corruptibilis. Secūdo ait, verba illa { & inceſſabili igitur } de orbe melius eſſe dicta, nā orbis moueṫ, prima cā nō mouetur, dici pōt, ꝑ Thoma, Ariſ. ſic intellexiſſe { & inceſſabili igitur motu rōnabiliter mouetur } ſupple omne illud quod e prima cauſa mouetur per ſe, & ſic poteſt de prima cauſa id intelligi.

Colligit Auerroes ex textu ſuo talem ſyllogiſmum, oē quod mouetur per infinita loca æterno tempore mouetur, cœlum mouetur per infinita loca, quia per infinitus ſitus, qui ſunt loca formalia. 6. auſcul. phyſicę, igitur A ęterno tempore mouetur. Maior patet, quia non eſt maior rō de uno q̄ de alio loco. non enim rōnabilius debet quieſcere magis ī uno q̄ in alio. Supponit autem in hac rone ſitum eſſe locum, ad mentem Auicennæ, qui motū cœli ſitualem eſſe aſſerit, ut diximus in phyſicis, & I lib. d.d. diſputa. 12 in ſol. dubij quarti. Quo uero ad uerba Ariſ. attinet: verbum illud rōnabiliter græce eſt εὐλόγως; latine etiam logice dicitur. Declarat autem Auerr. in calce ſuæ commentationis. quo nam modo rōnabiliter hoc eſt rōne logica cœlum mouetur motu inceſſabili & non rōne demonſtratiua. Nam Ariſ. ſic arguebat, omne quod mouetur ab eodem loco in eundem locum mouetur motu inceſſabili: at cœlum mouetur ab eodem loco in eūdem locum: igitur motu inceſſabili. Quod aūt hæc rō ſit logica ut dixit Auerroes eo patet, quia non datur per cām completam, non.n. moueri ab eodē in idem eſt cauſa ut motus ſit inceſſabilis, quia ſi ita eſſet in corpore finito & corruptibili eſſet uirtus infinita, nam rota molēdini mouetur ab eodem in idem: igitur mouetur motu B inceſſabili, & ſic eius uirtus eſſet infinita, quod eſt impoſſibile, quia eſt corpus infinitum & ita hæc rō eſt logica non demonſtratiua. Et ideo debet compleri hoc modo ſupponendo cœlum ſuapte nā moueri ab eodem in idē & circa idem centrum. Tunc rō Ariſtotelis completur ſic, omne corpus quod mouetur ab eodem in idem, per infinitos ſitus circa idem centrum ſuapte nā, moueṫ motu inceſſabili, cœlum mouetur ab eodem in idem circa idem centrum per infinitos ſitus ſuapte natura, igitur mouetur motu inceſſabili, & tunc ceſſat obiectio de rota quia licet illa mouetur ab eodem in idem, et circa idem per infinitos ſitus: hoc non eſt per ſe ſuapte natura, ſed ꝑ accidens ac uiolenter, & ſic completur rō Ariſtotelis. Sed dices tunc rō Ariſtotelis peteret; quia ſupponit cœlum ſuapte nā moueri circa eundem locum numero, & ab eodem in idem, modo hoc negaret cauillator. Propter hæc ꝓbat Auer. cœlum ſuapte nā moueri ab eodē C in idem circa medium. Et primo ꝑ locum ab oppoſito, quia ſi non moueretur nāliter, tunc uiolenter moueret̃, cuius contrarium eſt ꝓbatum in principio huius libri: et ita eſſe non perpetuus, qua rōne motor illius eſſet in māgenitus & corruptibilis, ut patuit. 8. phyſicæ auſcul. Secundo, tunc ſibi accideret labor, oē nāq; quod uiolenter mouetur, vr̄ cum labore moueri. Ex his complet rationem, ꝙ videlicet ideo mouetur cœlum inceſſanter, quia nā mobilis eſt innata non moueri uiolenter, nec quieſcere nāliter. natura etiam motoris eſt innata mouere naturaliter, & non facere quietem, quare ex his naturis proficiſceretur non niſi motus perpetuus, & ita patet q̄ ſapide Ariſto. appellauit ſuam rationem logicam, & non demonſtratiuam. Expoſitor vero ait Ariſto. hanc rationē appellaſſe logicam, quia non ex neceſſitate cōcludit, poteſt enim dici ꝙ licet motus cœli non ſit ceſſabilis ab naturam loci ceſſat propter naturam: uel uoluntatem motoris, qui mouet quantum vult, & non quantum pōt. Ex utroq; modo eſt ſapide dictum: ut mihi videtur, verum de his diximus in. 8 phyſicæ auſculta hæc ex commentationibus Auerr. colligi poſſunt, ad textus noſtri D commentationem.

Marginal notes: Opi. Auer. com. 100. — Opi. Auer. quo ad uerba cō. 100. — Opi. a Tho. Logica ratio, quæ.

Quæſtio.

An extra cœlum vacuum ſit.

Circa calcem huius capitis plures emergunt qōnes prima eſt: vtrum extra cœlum ſit vacuum, & vr̄ ꝙ ſic, primo quia cœlum debet eſſe i loco, modo in nullo niſi in vacuo eſſe vr̄. Secundo, quia ſiquis eſſet in extremo orbe poſſet manum extendere. Tertio, quia ſi duorum contrariorum vnum eſt in nā, alterum etiam erit in nā; ſed plenum & vacuum ſunt contraria, & plenum eſt in natura, igitur vacuum His rationibus obediunt ſtoici, qui vacuū quod cenon vocant, et extra

cœlum , & ibſbitum corporibus cõcedunt, quibus etiã
Philoponus conſentit, ex eo quia ut in paruo mundo,
ita in magno eſt. ſed homo eſt compoſitus ex uacuo &
pleno, igitur in mundo & extra mundum uacuum erit.

Cõfutatio. Alexan. cõtra ſtoicos.

Alexander Aphrodiſius, ꝓbat vacuum extra cœlū non
eſſe contra illos. primo, quia ſi eſſet, uel eſſet finitum, aut
infinitum, non finitum, quia non magis finiretur in una
parte, q̃ in alia nec infinitum quia tūc eſſet infinite capax
& ita eſſet ocioſa poteſtas eius, cum nunq̃ reciperet cor
pus infinitum. Secundo. quia uniuerſum vacuum eſſe
unius rõnis in toto & qualibet parte, & ſic non magis re
ciperet corpus in una pare q̃ alia, hæ rõnes ſunt Ariſ. 3.
auſcul phyſicæ. Sed pace eorum vñr friuolæ. Prima

Cõfutatio. ꝛõnũ Alex.

quidem, quia dato ꝙ uacuum illud eſſet infinitum, eius
tamen poteſtas non eſt ocioſa, ſufficit enim ut ipſius ali
qua pars actu corpus aliquod ſuſcipiat, eſſet enim ocio
ſa: quando nec illud, nec illius aliqua pars corpus ſuſcipe
ret. Scda vero multo ſbecillior, qm nõ a nã loci, nec loca
ti locatur in hac parte magis q̃ in illa, ſed a voluntate opi

Cõfutatio. ſtoicorum.

ficis. Solebamus propter hęc aliter ſtoicos confutare.
primo, quia illa vacua dimenſio, aut eſt eiuſdem rõnis,
cum q̃titate ꝑntali, aut alterius ſi eiuſdem rõnis, cum illa
ꝑntalis non poſſit eſſe abſq; ſubſtantia: igitur nec illa, ſi
alterius ſit rõnis, uoluntarium eſt, quare non videtur vn
de ſit differentia harum, definitio enim q̃titatis una eſt
veriſq;, atq; affectio eadem ambarum. Secundo, ſi il
lud vacuum eſſet, aut eſſet alicuius perfectionis aut nul
lius. non eſt dicendum illud nullius eſſe perfectionis. q̃a
tunc nihil eſſet, ens enim & perfectum idem. ſi alicuiꝰ
perfectionis: igitu mundus non eſſet perfectus ex tota
ſua mã conſtan, deeſſet enim ſibi perfectio illius. Ter
tio arguit Auer 4. auſcult. phyſicæ cõ. 1. ꝙ tunc talis di
menſio eſſet ſubſtantia ſeparata, immo infiniti uigoris.
ſubſtantia quidem ſeparata, quia vel in ſubiecto illa eſſet
vel non ſi in ſubiecto eſſet, tunc extra cœlum eſſet cor
pus aliquod ſenſile, in quo illa eſſet. ſi vero non ſit in ſu
biecto aut illa eſt apta eſſe in ſubiecto, aut neq; eſt in ſu
biecto, nec apta nata eſt eſſe. ſi illa non ſit in ſubiecto, &
poteſt ſubiecto ineſſe cum nunq; inſit, eſſet eius poten
tia ocioſa ſi nec ſit nec apta nata ſit ineſſe, igitur eſt ſub
ſtantia abſtracta, & ita iniel?s, & cum ſit infinita ſubſtan
tia, tunc eſſet infiniti uigoris quia in aliqua illius parte eſ
ſet aliquis uigor, igitur in infinita parte maiore, erit infi
nitus. Quarto. cum mundus eſſet in illo uti in loco, tunc
eſſet corporum & dimenſionum penetratio. Hæ rõnes

Solu. ratio. num ſtoic. Replica.

nunc contra ſtoicos ſatis ſint. Tunc ad rõnes, ad pri
mam rñdet Alexan caſum eſſe impoſſibilem, quia cœlū eſt
æternum & non penetrabile, aut quia non eſt extra cœ
lum locus, in quem manus poſſet extendi. Sed repli
cabis, quia ſaltem eſſet illud imaginarium, modo ex poſ
ſibili imaginario non debet ſequi impoſſe imaginarium.

Solutio.

Diceret Alexander ꝙ tunc etiam imaginarium eſt va
cuum eſſe extra cœlum vt ille caſus eſt imaginarius. Ad
ſecundum rñdet Auer. 4. auſcul. phyſicę com 43 & 45.
non omne corpus eſſe i loco ſed ſolum rectum, ſphæri
cum. n. ut ſphæricum non limitat ſibi locum, ſed magis
eſt circa locum. Ad tertium dici põt illam regulã non
habere locum niſi in contrarijs poſitiuis, & quæ ſunt de

Interpretatio põnis ſtoicorum.

perfectione mundi. Aĩaduerſione dignum ſtoicos re
duci poſſe in bonum, nam ut plenum ipſum corporeã
naturam peripatetici appellant ita eam naturã quæ cor
pore uacat: cenon. hoc eſt uacuum ſtoici dicunt vacare
autem corpore eſt, aut cum poteſtate recipiendi interdũ
illud, & hoc modo Plato nonnunq; mãm ipſam cenon
ſiue uacuum uocat quippe cum ipſa ſui eſſentia corpo
re uacet, potens tamen recipere corpoream nãm, & ſic
concedi põt vacuum eſſe intra mundum (ut Philopon.
dixit) quatenus mã prima intra globum continetur lu
næ alio mõ uacare corpore eſt, q̃a nec corpus habet, nec
eſt aptum habere, & hoc pacto vniuerſam intellectualẽ
nãm veteres vacuum ſiue cenon eſſe dixerunt, quia ua
cat corpore, nec ipſum recipere poteſt, q; quidem nãm,

E cum non ſub cœlo contineatur, extra cœlum eſſe fatenť
& hoc modo ſi intelligant ſtoici, recte ſentiunt; ac cum
peripateticis Hæc de vacuo.

Quæſtio.

An Spiritus cœleſtes, ſiue Angeli ſint in cœlo tanquam in loco.

SEcundo quęrere ſolebam, an ſpũs illi cœleſtes, q̃ vul
go Angeli dñr ſint in loco, & vĩ ꝙ ſic, quia Ariſ. ait
illos eſſe ibi, & q̃nq; ait eos eſſe extra cœlum. In cõ
trarium eſt, quia oẽ quod eſt in loco eſt corpus, at ſpũs il
li non ſunt corpus. Aliqui de loco ita ſentiunt, uolunt

D. Thom. Lĩ in loco, duplicitur.

.n locum eſſe vno modo circũſcriptiuum, & hic corpo
ribus conuenit, & definitiuum qun res ipſa ita hic defini
tur eſſe, quod non ibi, & hunc ſpiritibus attribuunt. hũc
aiunt ineſſe illis per prius, q̃ agant: ꝓpterea illis conueni

perſuaſio.

re aſſerunt. Perſuadent põnem hanc, primo quia aliter
ſpũs ille frequenter nulq̃ erit. Ipſo nãq; nõ operante fre
F quẽter nullibi erit Scdo tũc ſpũs ille eẽt i toto cœlo, q̃a i
illo toto opatur. Tertio locus ẽ i locato ſed cœlũ nõ ẽ
in ſpũ, igitur ſpũs non locatur per cœlum in quo agit.
Vltimo Ariſ. in. 8. phyſicæ auſcul. concludit Deum eſſe i
maximo orbe & utitur hac rõne, ibi eſt, ubi operať, ſed
operatur in cœlo maxime. igitur ibi eſt. Ex hoc arguunt
aut locus Dei eſt alius ab eius operatione. uel ipſa opera
tio, ſi alius: habetur intentum, ſi idem, tunc peteret ſyllo.
eſſet. n idem medium & concluſio: Hæ rõnes ꝓ illis
phyſicæ dici poſſunt, at cæteræ, quæ ſunt theologicæ,

Quod ſit ſit ꝑipatetica.

theologis omittantur. Quicquid ſit de veritate põnis
hæc põ non eſt peripatetica. Ariſ. enim & Auer. hic aſſe
runt illos eſſe ibi, quia illic operantur, & ſic uolunt ſpũs
illos eſſe in loco per operationes, ut in. 2. huius com. 15.
dicetur. Cui tet etiam diuus expoſitor vbiq; conſen
tit, & deducitur. primo, quia tunc cœleſtis ſpũs cõtinuo
locum mutaret: q̃a continuo ſubeſt alij atq; alij definiti
uo loco, q̃tenus cœlum alium atq; alium locum forma
lem mutat. Secũdo peripatetici deum ipſum ponunt in
G loco & non poſſunt ponere locũ illius eſſe definitiuum;
quia deus nullibi põt definiri, niſi ꝑ opõnem ſenſilem,
cum ſit immẽſus, igitur ſi ſis ꝑ opões locatur. Præterea
locus hic definitiuus nõ eſt ꝑipateticus, nam peripatetici
oẽm locum uolũt eſſe de ꝑnto q̃titatis, atq; id ꝙ ubi uo
cant relinqui ex loci adiacentia hæc igitur põ non eſt pi
patetica. Et licet in 4 phyſicę auſcul multa diximus, de

Quæ i loca tione ſint.

bes ſcire tria eſſe in locatione ipſa, locum qui locat rem
quę locatur, & rationem qua locus locat: & res quæ lo
catur. Verbi cauſa in corporibus, locus eſt vltima corpo
ris ſuperficies Res quę locatur eſt corpus ipſum Rõ ue
ro locandi eſt dimẽſio & quia quæcũq; dicuntur in his,
æquiuoce illis attribuuntur, ideo illa tria per quandam
æquiuocationem illis tribuimus, & ita locum dicemus
eſſe illorum unicuiq; proprium ꝙ mouet cœlum: i quo
operationem perficit. Rem vero, quæ locatur, dicimus
eſſe ſpiritum ipſum. qui orbi ꝓprio tribuitur. Rõnem
uero locandi dicimus eſſe virtutem ſiue q̃titatem uigo
ris q̃ta ſpiritus ipſe agit ſed cum hæc uirtus non niſi ope
H ratione manifeſtetur, dicimus ſpiritus illos eſſe in loco ꝑ
operationem, non quia operatio cuiuſq; ſit locus cuiuſ

Solutio.

que: ſed quia per operationem manifeſtatur rõ locandi,
utpote uirtus, qua quiſq; ſuo in orbe locatur. Tunc ad
rõnes illorum ad primam dicerem ſemper ſpm̃ quenq;
eſſe in loco, quia ſemper ſuo in orbe operatur: ut peripa
tetici ſentiunt. Ad ſecũdam dicerem cõcedendo ſpm̃ eẽ
in toto cœlo uti in loco cõi, at ea in cœli parte uti in loco
ꝓprio, ubi maxime apparet eius operatio. Ad tertium
intelli ſiue ſpiritus poteſt accipi ut cœli anima, & ſic eſt
in cœlo; uel ut res locabilis & ſic cœlum eſt in ſpiritu, vel
in ſuo contento Ad ultimam patet ſolutio Ariſt. enim
per ibi intelligit cœlum maximum, probat enim Deum
eſſe in maximo orbe, quia ibi apparet eius operatio, &
ſic aliud eſt locus Dei, & aliud ratio locandi. eſt enim
dei

dei locus maximus ipſe orbis, ratio locandi eſt operatio ipſa. Hæc de locis ſpirituum.

Quæſtio.

An plures mundi eſſe ualeant.

TErtio quærunt: vtrum poſſint eſſe plures mundi, & licet hæc qõ ſit tacta quia occurrunt noua, iterum aggredimur. Et arguitur ꝙ ſic, primo: ſi mundus eſt vnus numero in ſua ſpẽ, tunc mundus erit indiuiduum quoddam, hoc eſt falſum, quia tunc erit in ſe indiuiſum, & diuiſum a quolibet alio ſuæ ſpẽi, modo, cũ nullum aliud ſit ſuæ ſpẽi indiuiduũ videtur ꝙ nec ipſe poſſit eſſe indiuiduus. Secundo, ſi mundus eſſet vnus numero in ſpecie, tunc eius forma eſſet indiuidua & ita ſenſilis, omne enim indiuiduum eſt ſenſile, & hoc per materiam. Tertio, ſi eius forma eſſet indiuidua, non poſſet eſſe pluribus in locis, ut in ortu & occaſu & cæteris id genus, ſed vni tantum loco. 1. meta. com. 31. Quarto, mã mundi poteſt recipere plures formas: quia eſt in potentia ad infinitas eiuſdem ſpẽi, & forma mundi poteſt recipi in infinitis materiis, igitur poſſunt eſſe plures mundi.

Poſitiones veterum. põ Ariſ.

Democritus & Anaximenes infinitos actu eſſe mundos contendunt. Empedocles fuiſſe ſucceſſione diſputat, Plato plures eſſe poſſe ab vnitate exempli affert. Ariſt. uero inſtitit. Primo, quia, ſi plures eſſent mundi: tunc unum corpus ſimplex vt terra, vel ignis moueretur motibus contrariis. Secundo, primus motor eſt unus, igitur mundus unus numero. Aut, ut Simplicio placuit, omne mobile, cuius primus motor prima forma et finis primus eſt unum numero, ipſum eſt unum numero ſimplr, ſed ipſe mundus eſt mobile, cuius motor primus eſt forma prima, & finis primus, igitur eſt vnus numero in ſua ſpẽ. Tertio mundus conſtat ex tota ſua mã, igiť eſt vnus numero, Hæc Ariſ. contra antiquos.

dubĩ cõtra rõnes Ariſ. Contra primam.

Sed dubitať contra rõnes Ari. cõtra primam qdem, quia data mundorum pluralitate terra unius nõ põt moueri ad mediũ alterius, tum quia tũc penetraret cœlum, hoc eſt impoſſe tum ſecundo, quia ſic perforaret cœlum, & relinqueret uacuum. tum tertio, quia anteꝗ ueniret ad mediũ illius a mediis eſſentis corrumperetur.

Contra ſecundam.

Contra ſecundam vero primo, quia forma illimitatior capacitate mãæ mundi: igitur non limitat ſibi illam numero tantum mãm. Secũdo, forma minus illimitata de facto plura indiuidua pficit, apud Peripateticos, ut intellus, qui eſt unus numero oĩum hominum. igitur forma illimitatiſſima, ut Deus pficit plures mundos. Qua rõne fit, ut rõ Ariſ ſecũda nulla ſit, quia maior illius eſt uera, quoties forma non eſt capacior mã ſua.

Contra tertiam.

Cõtra tertiam autem, nam per illam rõnem pbarem unum tantum eſſe hoĩem numero, quia unuſquiſꝙ homo, ex tota ſua mã numero conſtat, & ſic unus tantum erit numero, homo. hæc cõtra rõnes Ariſ.

Secũda dubita.

Sed breuiter rñdetur rõnes Ariſ. eſſe demrãtiuas. ad ea igitur, quæ cõtra primam pcedunt rõnem, patuit ſolutio ſuperius, & nunc de breuibus dico, ꝙ aliud eſt aliquid cõcedendum ut ſequens, & aliud per ſui ꝗlitatem. Tertiam.n. unius moueri ad medium alterius non eſt cõcedendum ſm ſui nĩm ut dubõnes demonſtrant, ſed vt ſequens ad impoſſe, quod cõceſſerunt & poſuerunt antiqui. Ad rõnes contra ſecundam, aĩaduerſione dignum aliꝗ formam eſſe capaciorem altera poſſe intelligi uno modo, quia actu plures mãs perficit, alio modo, quia poteſt perficere ſiue apta nata eſt perficere. Tertio, quia ſuum ſubiectum pſtantius perficit. Tunc dicerent Peripatetici Deum eſſe formam intellu perfectiorem, ſecũdo & tertio modo. eſt enim & apta nata forma plures perficere, & præſtantius quam intellectus perficiat, & ita concedo Deum eſſe formam illimitatiorem ſua materia: & ipſo intellectu. & ita ex parte ſui poſſunt eſſe plures mũdi, ſed defectu materiæ non eſt niſi vnus numero mundus, & ita non eſt ſimile de intellectu & de Deo. non enim intellectus plures perficit materias, quia ſit illimitatior Deo, ſed quia non repugnat plures mãs eius eẽ, nec de ſunt ſibi mãę quas perficiat, Deus uero non perficit, quia nec ſunt, nec eſſe poſſunt plures. Ad rõnes cõtra tertiam, dicendum ꝙ mundus conſtat ex tota ſua materia numero actu, quia oĩbus ex ſui partibus quæ actu ſunt, & ex tota ſua mã ſpẽ, quia nec eſt nec eſſe põt aliꝗ pars mundi extra eum, at unus homo numero licet conſtet ex ſua tota mã numero, non tamen ſpẽ: quia põt eſſe aliqua hominis mã, quam forma illius non perficiet, & ſic eſt vnus numero, quia nihil ſibi deeſt de numero nec de ſpẽ. hæc p defenſione rõnum Ariſ.

Vnũ numero quot modis.

Pro rñſione ad rõnes in principio qõnis, debes ſcire, ꝙ unum numero interdum eſt per priuationem multitudinis, qua rõne ipſa mã prima eſt una numero, quia ſuiipſius eſſentia non eſt plures numero, ceu duæ, quę ſunt unum numero priuatione oĩum impedimẽtorum, & hoc modo Auer. 12. meta. com. 14. ait mãm ipſam eſſe unam numero priuatione drĩarum indiuidualium. Eſt & aliud unum numero per additionem ſiue põnem drĩæ indiuidualis, ꝗ rõne Socrates eſt unus numero, quia addit ſpẽi drĩam quandam indiuiduam, ſiue illa ſit mã ſignata. ſiue aliud id genus, qua quidem in ſeipſo indiuiſum eſt, diuiſum uero e quolibet ſuæ ſpẽi. Vnum uero numero per priuationem rurſus biſariam eſt, aut per priuationem, cuius fundamentum eſt potentia: & hoc modo mã prima eſt una numero, quia ea priuatio qua ipſa eſt una numero, in potentia mãæ fundatur. Aut per priuationem, cuius fundamentum eſt actus, & hoc modo intells hominis apud peripateticos eſt unus numero, Deus, & ſingula intelligentiarum, nã quoꝙ ſpecifica quoties concipiť, ut tantum ipſa.

Vnũ numero per priuationem duplicitur.

Et unum numero per priuationem, cuius priuationis fundamentum eſt actus, adhuc biſariã: aut per priuationem drĩarum actu tantum, & hoc modo quęlibet nã ſpecifica eſt una numero per priuationẽ quia ut actu concipitur ſine drĩis indiuiduis una numero dr priuatione aut per priuationem actualem & potẽtialem, & hoc modo Deus eſt unus numero, actu.n. caret differentiis, quibus diuidatur, & poteſtate, quia eas habere non põt Similiter & intells apud Auer. hoc modo eſt unus oĩum, quia nec habet numerales differẽtias, nec põt habere. Tunc ad rõnes Ad primam, dico mundum eſſe unum numero in ſua ſpẽ per actualem & potẽtialem drĩarum carentiam, & non per hoc quia ſit in ſe unum, & diuiſum e quolibet alio eiuſdem ſpẽi. ſic enim unum numero eſt Socrates, aut Plato per additionem drĩæ. Ad ſecundum patet etiam ſolutio, eſt.n. Deus unus numero per priuationem actualem & potentialem drĩarum, & non per additionem, & ſic nõ eſt forma ſenſilis.

Per idem ad tertiam, loquitur Auer ibi de uno numero per additionem, nam unum numero per priuationẽ poteſt in pluribus eſſe. Ad quartum conceditur mundi formam poſſe plures materias perficere, eſt.n. ſuapte nã illimitata ad illam. & ad infinitas Sed ipſa mundi mã non poteſt perfici ab aliis formis, quia eſt in potentia ſm dimidium contingentis, uidelicet ad eſſe tantum. Quare patet actu non eſſe plures mundos.

Verũ poſſint eſſe plures mũdos.

Sed tunc emergit dubitatio, utrum de contingenti poſſit plures eſſe mundos. Aĩaduerſione dignum propõnem de ineſſe ut Philon, & Philoponus dicunt, Primo Priorum, nihil aliud eſſe niſi propõnem de contingenti. quæ iam exiit ad actum, qua rõne fit ut omnis propõ de ineſſe aliquando fuerit contingens. Vnde euenit, ut id quod actu non eſt, & quo poſito in actu ſequitur impoſſe, non poteſt eſſe de contingenti, & ita, ſi Ariſt. probauit hactenus non eſſe plures mundos actu, quia ſequitur impoſſe: uidelicet corpus idem ſimplex moueri motibus contrariis naturaliter, etiam illud idem nec de contingenti eſſe poſſe. ubi nãꝙ fieri poſſet, eo poſito in actu nihil impoſſe proficiſceretur. Et ſic eius ratio poteſt de contingenti ſic ordinari. Si contingeret plures eſſe mundos, contingeret plures eſſe terras numero, ſi contingeret eſſe plures terras numero, contingeret plura media mundorum eſſe, ĩ quibus illæ eſſent, ſi contingeret plura eſſe mundorum

media, cõtingeret terram unius moueri ad medium alte
rius, ſi contingeret terram vnius moueri ad medium al-
terius, contingeret idem corpus ſimplex moueri nãliter
motibus contrariis ſimul, ut deductum fuit toties. Hoc
vltimum cõſequens eſt impoſſe igitur impoſſe eſt plures
põ. ſ. Tho. mundos eſſe. Ex hoc. S. T noſter ait nec eſſe plures mun
dos, nec fuiſſe, nec eſſe poſſe etiam per potẽtiam dei. nã
Deus non põt ſupra falſum impoſſe, & ſi poſſit ſupra fal
põ aliorum ſum poſſe, ut omnes cõſentiunt catholici. Alii catholici ſu
munt nihil eſſe alicui nãle per eius formam, ſed q̃tenus a
deo volitum. Terram n. dicunt moueri ad medium, nõ
quia eſt terra, ut arbitrantur peripatetici, ſed quia e Deo
ipſo uolitum eſt eam ſic moueri nec ignem calefacere di
cunt, quia ignis, ſed quia Deus ſic p̃concipit & vult qua
rõne ſit ut plures mundos eſſe ſit falſum poſſe. nam terra
unius non moueretur ad medium alterius per nãm, ſed
quia deus ita pręconcepit & ſtatuit Mouebitur igitur
quælibet ad ſuum medium, quia ita deus iuſſit: & ita
nullum impoſſe ſequeretur. Sed inter tantos nolo ut ſus
mineruam docere: nobis n. ſat ſit locũ monſtraſſe, onus
Interpretatio õ mõdorum plurali tate. enim ſit Theologis. Sed qm̃ uerba autentica ſunt ſemp
reducenda in bonum (ut iubet Themiſtius) videamus
quid nam potuerint ſentire veteres de mũdorũ pluralita
te Mundus quadrifariam igitur eſt, alius intellectilis quẽ
Plato angelicum uocat Alius huic ꝓximus cœleſtis qui
Quadruplex mũdꝰ. ex cunctis ſphæris conficitur. Tertius huic ꝯtiguus ſublu
narius: ſiue elẽtarius quartus ex oĩbus his compoſitus,
qui & vniuerſum dr̃ Subordinantur autem mundi iſti
triſariam: emanatione, finis adeptione, atq; continentia.
emanatione quidem, quia licet omnes una e cã ꝓficiſcan
tur: ut a Deo, ordine tamẽ quodam emanarunt: ut Pla-
to in Timæo & Phædro ait, effluxit. n. e primo opifice ꝑ
angelicus: mediante hoc vero effluxit ſecundo cœleſtis,
mediante uero hoc, rurſus elẽtarius emanauit. Finis ve-
ro adeptione. nam licet oẽs vno fruantur fine angelicus
tamen immediatius attingit, quo mediante cœleſtis ille
fruitur, quo etiam medio elẽtarius Continentia uero nã
quodlibet unius continetur in alterius quolibet: q. Ana
xagoras fortaſſe balbutiuit dicens: quodlibet eſſe in quo
libet, uolens mundum eſſe in mundo: quo uero modo
Mundus cõpoſitus. 2. quodlibet ſic in quolibet, ſupra diximus. Mundus ve
ro ex oĩbus his compoſitus, quem uniuerſum uocãt Pla
tonici: adhuc diuiditur. alius. n. eſt magnus, qui micro-
coſmus dr̃, & hic ex elẽtis: angelis, atq; orbibus conſtat
Alius paruus eſt, ut homo qui microcoſmus dr̃, ſimi. n.
Quo nã modo hõ ẽ paruus mũdus in ipſo hoĩe oĩa ea quæ in magno ſpectantur. Quo q
dem. n. ad eius intellm̃, mundus in eo eſt angelicus, quo
uero ad eius humores quatuor: mundus eſt in eo elemẽ
tarius. Quo uero ad membra corporis mundus eſt in
eo cœleſtis, nam pedibus capiti applicatis orbis fit qui-
dam ſphæricus, ut cœlum, cuius caput eſt initium, arieti
datum, colum Taurum, humeri Geminis pectus Cãcro
latera & ſtomachus Leoni, venter Virgini: vertebre &
renes Libre Scorpioni pudenda, coſſe Sagitario, genua
Capricorno: crura Aquario, Piſcibus pedes Sunt quo-
que & ſtellæ ſeptem cor Sol, cerebrum Luna, lien Satur
nus, iecur Iupiter, ciſtis uero fellea Mars, Venus teſtes ip
ſum, qbus vis amoris reſidet ſpiritus Mercurius. Quo q
dem igitur modo poſſit intelligi eſſe plures mundos, &
quonam modo poſſint, ueteres de mundorum pluralita
te recte ſentire: ex his modo perſpicuum.

His autem definitis dicamus deinceps genitus ne an ingenitus? & non interiturus, an interiturus ſit mundus?

Expoſitio. Hactenus de mundorum pluralitate perfecit, nũc de
ipſius mundi genitura & obitu uult agere, ut ſummam
decimam aggrediatur. ſed quia hæc res eſt nouum nego
cium: iccirco primo ſumit intentionem addens ordinem
tam ad ea quæ iam dixerat, q̃ ad ea, quæ dicturus eſt, in
ſuper etiam cauſam ordinis affert, inquit. { His autem de
E finitis dicamus deinceps genitus ne an ingenitus: & non
interiturus, an interiturus ſit } ſupple mundus. Per hoc
quod dixit deinceps, dedit intelligere hanc intentionem
ſequi ad tractatum de mundorum pluralitate, ut Alexã
der innuit. Sed dices: ſolutio huius q̃õnis patet in hoc
libro, tam per ea quæ dicta ſunt in tractatu de cœli æter- Dub 3.
nitate, q̃ per ea quæ dicta ſunt in proximo tractatu, igi
tur q̃õ hæc uidetur ſuperflua. Solutionem indicat Auer. Quę Auer. Cõ. ꝓo.
dicens, q̃ quamuis res hæc ex dictis pateat, utile eſt po-
nere hanc quæſtionem per ſe, ut res ipſa perfectior ſit: ac
magis perſpicua.

Sed prius cęterorum ſuſpitiones tranſigamus.

Nam contrariorum demonſtrationes, de contrariis ſunt ambiguitates.

Quia ꝓpoſita q̃õ eſt difficilis ual de, habetq; ꝑ vtraq; Expoſitio
parte patronos, iccirco in dicendis ordinem aſſumit, &
ait ſe uelle primo in dicta q̃õne tranſigere ſuſpitiones cæ
terorum, qui in hac elaborarunt. huius rei neceſſitatẽ co-
F natur aſſignare: & primo ob cõcitationem, qm̃ ex rõni-
bus pro cõtrariis põnibus emergunt ambiguitates ĩ no-
ſtra põne: & hoc ait nam cõtrariorum ſiue contrariarũ
opinionum demrõnes ſunt ambiguitates de contrariis
põnibus, quas nos credimus. Quo uero ad uerba grę
ca attinet, uerbum illud ſuſpitiones: græce eſt ὑπολήψεις
latine tum coniecturas, tum ſuſpitiones, & merito poſi
tiones antiquorum ſuſpitiones appellat, quatenus ex fri
uolis argumentis emergebant.

Prętereà etiã dicenda magis credentur, ſi litigãtium iura prius fuerint audita.

Secundo neceſſitatem aſſignat ex lege, & officio boni Expoſitio.
iudicis: quia contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt,
& magis auditis partibus ſententia recipietur. Inquit,
Prętereà etiam dicenda magis credentur ſi litigantium iu
ra prius fuerit audita, & ſic prius debemus recitare poſi-
tiones & argumenta põnum, & poſtea ſententiam affer
G. re. Quo uero ad uerba attinet, verbum illud ἀμφισβητούντων λόγων & uerbum uerbo reddendo ſenſus ẽ du- Expoſitio. Commẽta dem. rei.
bitantium ſermonum, quod quia minus ſonat tranſtuli
uno uerbo litigantium, eſt enim illud idem, & clarius.
Adiecit autem hanc rõnem: quia recte Auerr ait, plures
ſermones aduerſariorum in deſtructione ſuarum ratio-
num non ſunt niſi ad uincendum: & nõ ad ſciendum ve
ritatem uelut ſophiſtæ faciunt. Iudicia d

Inſuper abſentes condemnare minus profecto uidebimur. Iudices nãque non aduerſarios, ſed arbitros eſſe oportet.

Tertio neceſſitatem tradit ab honeſtate iudicis, & in- Expoſitio.
quit. { Inſuper abſentes condẽnare minus ꝓfecto uide-
mur, ſed eos, ac ſi præſentes, ſi auditis iuribus illorũ ſen-
tentiam afferamus. Iudices nãq; non aduerſarios, ſed ar-
bitros eſſe oportet. Tribus igitur rõnibus debemus opi
niones antiquorum, & rationes illorum prius tranſige- Quæ ex Auer.
H re: tum quia prouocant nos. tum quia ſententia noſtra
melius credetur, tum quia officium boni iudicis eſt non
condemnare abſentem. Multa habet Auer. ſuis in tran
ſlationibus, quæ Ariſ. ſunt inſomnia: propterea præter
mittenda ſunt.

Omnes igitur ortum ipſum eſſe aſſerunt, ſed ortũ quidem, alii ſempiternum, alii uero interiturum, quemadmodum quoduis aliud eorum, quæ natura conſtat, alio uiciſſim interdum hoc, interdum alio modo in corruptione ſeſe habere, idque ſemper hoc fieri modo dicunt, ceu Empedocles agrigentinus, atque Heraclitus Epheſius ſentiunt.

Proſequitur

A Proſequitur nunc, & narrat aliorum poſitiones, & primo inter eos narrat communem cõuenientiam, ſecũdo differentiam conuenientiam itaque dicens, inquit. {Omnes igitur ortum ipſum eſſe aſſerunt.} Erat enim hic communis omnium philoſophorum ante Ariſtot. conſenſus: quia, vt Auerro. dixit ſupra commen 22 primus græcorum, qui mundi æternitatem præſumpſit publicare fuit Ariſt. cuius poſitionem cum hæreticam arbitrati eſſent Athenienſes, ferunt Ariſt. veluti hæreticum ab vrbe pepuliſſe, vt Plutarchus narrat Hæc eſt cõuenientia. Deinde afferens eorum differentiam, tangit tres poſitiones, & inquit. {Sed ortum quidem, ſupple omnes conſentientes, alij ſempiternum a parte poſt aſſeruerunt, ut primi in Græcia Vates, Orpheus, Linus, Muſeus, & Heſiodus, hi enim res diuinas poetice cecinerũt, quos & Mercurius Triſmegiſtus, & Plato, & apud Hebræos Moſes, & nos Chriſticolæ ſequimur. Secundam poſitionem vero ponit dicens, {Alij vero interiturum dicunt, quemadmodum quoduis aliud eorum, quæ natura conſtant, vt aīalia & ſtirpes, atque elementa: hæc enim hac corrumpuntur lege, vt nunquam redeant, quã poſitionem Democrin ſentiunt. Deinde tertiã põnem addit dicens, {alij viciſſim interdum hoc, interdum alio modo in corruptione atque ortu ſeſe habere, idque ſemper hoc fieri modo dicunt, ceu Empedocles Agrigẽtinus, atque Heraclitus Epheſiu. ſentiunt. Auer. aũt reducit omnes de mundo põnes ad regulam, quia aut credi põt hunc nec generabilem nec corruptibilem eſſe, & hæc eſt poſitio Ariſt qui primus inter græcos ipſam protulit, quã que ex occultis Caldæorum verbis excipi poſſit. Aut credi poteſt ipſum eſſe genitum & corruptibilem, & hanc põnem Anaxagoræ ſcripſit, ſed vt puto tranſlatoris eſt error, Anaxagoras enim mundum generare ait per extractionem ab intelligentia, q̃ nunquam ceſſat extrahere, propterea Democrito Simplic. dedicat illam, hãc quoque ſuſtinere ait oẽs leges, quod an ſit, alſ dicemus. Aut credi põt ipſum eſſe genitum: ſed non corruptibilem, & hæc eſt poſitio Platonis ĩ Timeo, aut fingi poteſt ipſum genitum nõ fuiſſe, ſed bene corruptibilem: hanc ait nullum ſenſiſſe niſi quoſdam loquentes ſuæ legis & (vt dicetur poſtea) Plato & conceſſit. Qui ſi loquantur de poſſibili, vt quod Deus potuiſſet facere æternum a parte ante, & corruptibilem a parte poſt, non imperite ſentirẽt, cum multi noſtrorum theologorum id ſentiant, & ſic quatuor eſſe poſſunt de mundo poſitiones.

Pñia opio. — Secunda. — Tertia. — Auerro. Cõmẽ.ſen.

Igitur ortum quidem eſſe, ſempiternum tamen fore aſſerere, ex his eſt, quæ improbabilia ſunt. Ea nãque ſola probabiliter ponenda ſunt, quæ in multis aut in omnibus eſſe uidemus, at de hoc contrarium accidit, cuncta ſiquidem orta & occidere uidentur.

Refellit nunc põnem Platonis, quia cæteras perſæpe confutauit, & poſtea confutabit, & oſtendit primo poſitionem Platonis nihil probabilitatis ſapere. Nam, vt Primo dr̃ Topicorum. probabile eſt quod aut oĩbus, aut pluribus vr̃. Modo de põne Platonis uidemus totũ oppoſitum, nam uidemus oĩ orta occidere & aucta ſeneſcere. Quo uero ad græca uerba attinet uerbum improbabilia græce eſt τῶν ἀδυνάτων hoc eſt impoſſibilium. ſed accepit impõſe pro improbabili. Ideo inquit. {Igitur ortum quidem eſſe ſempiternum tñ fore aſſerere, ex his eſt, quæ improbabilia ſunt. & quod ita intelligat, indicat id quod ſubdit d ea nanque ſola probabilr ponenda ſunt, quæ in multis aut in oĩbus eſſe uidemus. (Nam hæc eſt definitio ipſius probabilis propõnis,) at de hoc totum accidit oppoſitum ſiue contrarium, cuncta ſiquidem orta, & occidere videntur, et ſupple aucta ſeneſcunt, & ſic Platonis poſitio nihil probabilitatis habet. Animaduerſione dignum probabilitatem põnis, ut tradit Auer. Secundo phyſicæ auſcultatio: interdum ex parte rei proficiſci, & hoc cum prædicatum põnis ineſt ſubiecto pro omnibus uel pluribus. Interdum ex parte noſtra, ut cum apparet oĩbus aut multis. Ariſt. igitur declarauit põnem Platonis nihil probabilitatis ſapere ex parte rei, cum dixit ſe uidere oppoſitum in oĩbus aut pluribus, non aũt ex parte noſtra, quia forſitan ex parte noſtra poſitio Platonis eſt probabilior cum ſit multorum ſapientum, & multo famoſior illa Ariſt. & hoc Auer. ſenſit cum aſſerit põnem Platonis eſſe contra inductionem in oĩbus, nam ſiquis in oĩbus his quæ fiũt induxerit reperiet omne ortum occidere. Sed ambigit Auer. hæc propõ nullum genitum eſt ſempiternum probatur inductione & demonſtratione, igitur debet dici demonſtratiua, & non ſufficiens ut Ariſt. in barbaris trãslationibus ait, & in noſtris probabilis In hoc ſtat dubitatio Auer. Reſpondet & uerba ſunt obſcura, ſed ſuſpicor eum uelle dicere Ariſt. aſſignaſſe generatim quæ ſit diſpõ ſiue poſitio credibilis, & quid incredibilis & non de hac poſitione ſpeciatim Vbi animaduerte B aliquid conuenire alicui ſub ratione generis, quod ſibi non conuenit ratione ſpeciei, & ſic hæc poſitio omne quod ſit corrumpitur, ſub ratione generis eſt credibilis, quatenus uidetur in omnibus vel pluribus, ſub ratione ꝓpria ſpecifica, eſt demonſtratiua, & ita Ariſt. generatim aſſignauit quid ſit credibile ut habeat hanc poſitionem Platonis nihil credibilis habere. Tu uero cõſidera, nam verba huius meliora non habentur.

Quid ꝓbabile. — Que Auer. Cõmẽ.tou. — Dubiũ. Auerro. — Solutio.

Prætere a quod non habet principium ita ſe habendi, ſed aliter ſe habere prius per omne æuum fieri nequit, hoc & tranſmutari non poteſt, erit enim aliqua cauſa, per quam quidẽ, ſi ipſa prius eſſet, aliter id ſeſe habere poßet, quod aliter ſeſe habere nequit.

Hactenus quod Platonis poſitio nihil probabilitatis habeat, per primam rõnem oſtendit. Nunc ſecũdo arguit C contra illam, & ſyllogizat ſic, quod non habet principium aliquod, quo aliter ſe habeat, immo aliter ſe habere prius eſt impoſſibile, omne hoc tranſmutari nequit, at mundus non habet principium quo aliter ſe habeat immo aliter ſe habere eſt impoſſibile: igitur mundus tranſmutari nequit, probatur maior quia oppoſitum prædicati infert oppoſitum ſubiecti: quia dicere quod tranſmutari poſſit, eſt dicere quod habet principiũ quo aliter ſe habeat, id quod aliter ſe habere nequit. Inquit {Præterea quod non habet principium ita ſe habendi, ſed aliter ſe habere prius per omne æuum fieri nequit, hoc & tranſmutari non poteſt, hæc eſt maior. quam ꝓbat dicens, erit enim aliqua cauſa qua quidẽ ſi ipſa prius eſſet, aliter id ſeſe habere poſſet, quod aliter ſeſe habere nequit, & ſic ex ipſius prædicati oppoſito infertur oppoſitum ſubiecti, eo enim ipſo quod eſſet tranſmutabile haberet cauſam aliter ſe habendi, & tamen erat impoſſibile aliter ſe habere. Subticuit minorem propter breuitatem. D Animaduerſione dignum (ut Septimo Metaphyſicæ accipitur) materiam eſſe principium intrinſecũ quo compoſitum aliter ſe habeat, propterea omne id quod hoc principio caret, intranſmutabile eſſe neceſſe eſt.

Expõ. — Quid ſit corruptionis apud Ariſt.

Quod ſi mundus ex his conſtet, quæ aliter prius ſeſe habebant, ſiquidem ſemper ſic ſeſe habebant, neque aliter ſeſe habere poſſunt, genitus ipſe profecto nõ eſſet, ſi uero eſt genitus, & illa uidelicet aliter ſeſe habere poſſe, & non ſemper ita ſeſe habere neceſſe eſt. Quare conſtituta diſſoluentur, & diſſoluta prius conſtiterunt, idque infinities aut ſic ſe habet, aut poterat

ſe habere. Quod ſi ita ſit, incorruptibilis ſane nõ erit ſiue ea e quibus conſtat, aliter ſeſe habuerint interdũ, ſiue aliter ſeſe habere potuerint.

Expõ. Poſſet huic Ariſt. rõni obijci ad minorem. (nã vt Plato ſentit,) mundus præfuit in chaos quodam, poſtea Deus reduxit eum ad ordinem, quem ordinem nunq̃ amplius confundet, & ita minor ſyllogiſmi eſt falſa, cõſtat.n mundus ex oĩbus partibus veluti ex mã, quibus compoſitis mũdus generabatur, habet igitur principiũ & mãm, qua cœpit, & tñ nunquam deſinet. Huic reſponſioni obijcit Ariſt & ita habebitur minoris probatio, & accipit illas mundi partes ſiue mãs, e quibu. conſtitit mundus, & quærit aut illæ partes alr ſeſe habebant tunc quã nunc, aut eodem modo nunc vt tunc, ſiquidẽ eodem modo, igitur non eſt factus, quia e mã ſemper eodem modo ſeſe habente nihil noui proficiſcitur magis nunc quã antea, ſi vero alr ſeſe habent tũc quã nũc, aut igitur neceſſario ſeſe habent ſic alr tunc quã nũc, aut contingenter. Si neceſſario, igitur ſemper ſe haberent aliter tunc quã nunc, eſt.n neceſſarium ſemper ens vt dicit .1. priorum, & ita illa e quibus mundus conſtat, ſemper eſſent alr ſeſe habentia tunc quã nunc. quod nõ eſt intelligibile. Si autem cõtingenter, igitur poſſibile eſſe & poſſibile non eſſe ſic ſe habere, hæc.n. eſt ipſius contingentis definitio, Primo priorum, igitur vt partes illæ contingẽter conſtiterunt, ita contingenter pñt diſſolui. qm̃ cõtingens eſt aut quod eſt, & poteſt non eſſe, aut quod non eſt, & põt eſſe. Alr.n. nã contingens verteretur in neceſſariam, contra oẽs regulas prioriſticas. Quod ſi partes quæ conſtiterunt pñt diſſolui, mundus ipſe corruptibilis ẽ, quippe cum corruptio nihil aliud ſit quã partium diſſolutio, genitura vero partium conſtantia vt Plato ſentit. Inquit. { Quod ſi mundus conſtet ex his, quæ alr prius ſeſe habebant, hoc vt dicebamus põt eſſe dupłr, aut ita vt illa ſemper ſic ſe habeant, aut non ſemper ſic ſe habeant, ppea iquit. } Siquidem ſemper ſic ſeſe habebãt neq; alr ſeſe habere pñt, genitus ipſe profecto nõ eſſet, e mã.n. ſemper eodem modo ſeſe habente nihil noui proficiſcit. Si vero eſt genitus, & illa videlicet alr ſeſe habere poſſe, & nõ ſemper ita ſeſe habere neceſſe eſt, ppterea concludit quare conſtituta, diſſoluent & diſſoluta prius conſtiterunt, idq; iſinities aut ſeſe habet, aut poterat ſic ſeſe habere. Quod ſi ita eſt incorruptibilis ſane non erit, ſiue ea e quibus conſtat, alr ſeſe habuerint interdum, ſiue aliter ſeſe habere potuerint, utroq; enim modo erit corruptibilis, nam corruptio eſt partium diſſolutio, vt genitura erat illarum ordinata conſtantia hæc eſt concluſio principalis. Auer. aũt. licet non multum ad

Auerro. Cõm. 103. Prima ſuppoſitio. uerbum, rões Ariſt alr inducit, & ſupponit duo, quorum primum eſt, q̃ res carens potentia, ſiue principio tranſmutationis non põt aliqñ tranſmutari quod pbat quia alr alteratio eſſet cauſa ſuipſius, nã ſi careret ſubiecto, oportet vt careat agente, vt dicetur cõmẽ. 124, & ſi

Secunda. caret ſubiecto & agente, & ipſa fiat, non vr fieri niſi a ſe & ita habetur intentum. Secundum eſt, q̃ ea e quibus H mundus conſtat, fuerunt ſub diſpõne contraria ad illam ſub qua ſunt nunc, & iterum hæc ſub hac diſpõne nunc conſtituta, erant ſub contraria diſpõne. patet, quia in tẽpore præterito fuerunt illa ſub priuatione formæ mundi, & i tempore futuro iterum ſub priuatione eiuſdem, probat hanc. quia niſi partes mundi ante tempus geniture fuiſſent ſub priuatione, tunc non fuiſſet ex illa poſſibilis compoſitio. Tunc arguit, materia mundi fuit in principio ſub potentia ac priuatione ad formam mũdi, & nunc eſt in potentia ad priuationem illius formæ, igitur mundus eſt genitus & corruptibilis, quare vt ſua natura poterat conſtare, ita ſua natura poteſt diſſolui, eſt enim natura contingens eadem. Sed huic rationi obijcitur. primo quia tunc oculus cœcus poſſet recipere viſum, quia antea poteſt recipere. Amplius tunc corru-

Obiectio.

ptum idem numero redibit, vt Socrates. Nã poſt mortem remanet mã. Dici poteſt hæc Ariſt. ſiue principia ſiue ſuppõnes, eſſe intelligendas qñ omnia e quibus res ipſa conſtat, poſt illius corruptionem remanerẽt. Et hoc Plato concedit. Nam omnia, e quibus mundus conſtat, poſt illius corruptionem remanẽt, ut materia, videlicet omnia elementa, forma vero aut Deus, aut mundi aĩa. Et ſic apud Ariſt. eſt hoc principium, omne quod incæpit, deſinit, iterumque idem numero redibit ſi omnia e quibus conſtabant, remanent, ſed ſi omnia non remanent, ſed ſaltem mã, redibit idem ſpecie. Tunc reſtat ſaluare cur Socrates non redeat poſt mortem, cum & aĩa reſtet, et mã. Qui enim tenent aĩam rõnalem eſſe corruptibilem facile euadunt. dicent enim nõ remanere oĩa quia non remanet forma. Alij dicunt non redire Socratem, quia non remanent diſpões & qualitatiuæ & quantitatiuæ, et hoc iterum friuolum eſt. Nam ſimiliter mundus non rediret, quia licet & eius forma & mã remanent, corrumpitur ordo, quo forma vniebatur materię vti per quandam diſpõnem, ut Plato ſentit. Alij dixerunt reſurrectionem eſſe nãlem & poſem ex parte ptiũ eſſentialium, quia reſtant mã & forma conſtabiles. Sed defectus agentis nãlis, illa eſt impoſſis per naturam. Nec hoc eſt peripateticum, ĩ omni enim natura ubi eſt poſſibile ab intrinſeco, eſt poſſibile ab extrinſeco, vt cõmen. 124 dicemus, alr eſſet aliquod naturaliter ocioſum.

Solutio. Quõ intelligẽdũ eſt qđ incæpit deſinit. De ipſa reſurrectione deniq; aĩæ immortalitate. Prima põ. Secunda õ. Cõfutatio. Tertia põ. Cõfutatio.

Propter hoc qui volunt defendere animam rõnalem eſſe immortalem apud Ariſtot. cum magna difficultate poſſunt ſua principia ſaluare. Hæc poſtea melius dicent ubi oſtendemus poſſe etiam ſtare cum principijs Ariſt. & rñdebimus ad omnem cauillum. & tu ſcias q̃ hæc ratio eſt omnium difficillima ad probandum animę mortalitatem apud Ariſt. & videbis poſtea melius.

Quæſtio eſt ualde difficultas.

G *Præſidium autem, quod inferre ſibi tentauerunt aliqui eorum, qui incorruptibilem quidem eſſe, ſed genitum aſſerunt, minime uerum eſt. Aiunt nanque & ſe perinde ut hi qui picturata deſcribunt, de genitura mundi eſſe locutos, non quia ortus ſit ipſe interdum, ſed doctrinæ cauſa, quia notius exiſtit, ſi ut deſignationem uiderint factum.*

Xenocrates, qui eſt de põne Platonis, & ſibi pceptori præſidium tentauit inferre: & eius breuiter ſolutio ẽ, q̃ aliquid eſſe genitum ex aliquibus partibus, uerbi cã domum ex parietibus, põt intelligi ut illa particula ex, notat ordinem temporis, & hæc eſt genitura ſm ueram & propriam rõnem dicta, & hoc modo cuncta artificialia, & oĩa naturalia generantur, præcedunt enim ptes totius compõnem tempore. Aut poteſt intelligi ut particula illa ex, notat ordinem naturæ ac cauſalitatis, quo modo dicimus, q̃ continuum ipſum ſit ex partibus diuiduis, quia ſimul tempore ſunt partes & totum, tñ partes præcedunt totum natura et cauſalitate, ſimilr, oratio ex nomine, & uerbo, & id genus, & hæc dicitur generatio æquiuoce & multum metaphorice, potius.n. deberet dici depẽdentia totius a partibus, q̃ generatio. Ad propoſitum dum Plato ait ipſum mũdum factum eſſe ſuis e partibus, intelligit ſm ordinem naturæ et cauſæ, & non tpis. Quod ſi Plato dixit mũdum eſſe factũ ex partibus tempore præcedentibus, non eſt intelligendum ſic ſenſiſſe ut uerba ſonãt, ſed ſic dixiſſe, ut diſcipuli facilius diſcant. veluti Geometræ faciunt, qui pro faciliori doctrina triangulos deſcribunt & cæteras figuras id genus, in quibus deſignationibus diſcipuli percipiũt partes eſſe priores tpe toto, & tñ in rei ueritate nõ ſunt priores niſi natura, & cauſalitate Inquit. { Pręſidium autem quod inferre ſibi tentauerũt aliqui de numero eorum, qui icorruptibilem quidem eſſe, ſed genitum aſſe-

Epilogus. Genitũ uel ex aliquibus duplicitur.

runt, minime verum eſt aiunt nanq; & ſe de mundi genitura eſſe locutus perinde vt hi qui picturata deſcribũt A in geometria, non quia ortus ſit ipſe interdum, ſed doctrinæ cã, quia notius exiſtit, magiſq; id diſcẽt, ſi vt deſignationem viderint factum mundum ipſum. Hæc Xe- Qũſ Simp. nocrates. Huic emerſit illud Simplicij, quod Ariſt. nõ intellectui verborum Platonis aduerſatur, cũ non aliud ſentiat, ſed verbis tñ, ne male deprehenſa ſeducant ani- Qũſ Alex. mum a veritate. Alex aũt voluit Ariſtot. & verbis, & Qũſ de ipſo. intellectui contradixiſſe. & hoc mihi magis conſonat. nam, ſi ſolum verbis obijceret, proculdubio ſolutione Auerro. Xenocratis eſſet contentus. at nos videmus ipſum & illi Cõm. 104. rñſioni acerrime contradicere. Auer aũt vult Ariſto. Dubiũ. hic velle contradicere exemplo, quo Plato vtebatur in ſua põne de genitura mundi eo. n. exemplo perſuadere enitebatur mũdum ipſum eſſe genitum quidem, ſed nõ in tpe, ſed ab æterno, & hoc approbat Auerr. quia tp̃s ſequitur motum cœli, ideo, ſi mundus fuiſſet genitus in tpe, tp̃s fuiſſet ante tp̃s, & ſic velle vr̃ Auer. Ariſto. non Dubiũ. põni, ſed exemplo, quo vtebatur Plato, contradixiſſe.

Sed dices, ſi Plato concedit partes priores fuiſſe mun- B do, & omne prius & poſterius ſunt temporis drĩæ, propterea quaſi ſoluendo Auer. talem indicat diſtõnem, q̃ eſſe aliquid alio prius eſt aut tẽpore, aut natura ſiue cau- Solutio. ſalitate Modo eſſe poſſunt aliqua alijs priora, & cum illis ſimul eſſe tempore, vt in rebus æternis, & ſic ad ꝓpo- Qual. hæc ſitum dixit Plato partes mũdi ſimul eſſe tempore cum Auer. expõ mundo & ab æterno, priores tñ cauſa Sed q̃tum hæc. Auer expõ græcis codicibus conueniat, tu qui idem & pĥus es & græcus, dijudica. Quanq̃ .n. quæ dicit vera ſint, nemo dubitat hæc eſſe aliena a verbis Ariſt.

Sed hoc (ut dicimus) non eſt ſimile. Nam in picturarum quidem effectione ſi cuncta ſimul ſint poſita idem accidit, at in horum demonſtrationibus non idẽ, ſed impoſſibile eſt idem accidere. Ea namque, quę prius poſteriuſve ſumuntur, ſub contraria ſunt, quippe cũ ex inordinatis olim, ordinata proceſſiſſe contendant, C *at ut idem ſit ordinatum ſimul & inordinatum fieri non poteſt.*

Expõ. Refellit igitur Ariſt. nunc reſponſionem Xenocratis, & declarat q̃ exemplum in picturis nõ eſt ſimile ad genituram mundi, & inter hæc duas diſſimilitudinis cauſas colligit, primo tamen proponit itentionem, & inqt. Sed hoc (vt dicimus nunc arguendo cõtra Xenocratẽ) non eſt ſimile: vel magis ad verbus non eſt idem. Hæc ẽ intentio. deinde ſumit primam differentiam, & inquit. Nam in picturarum quidem effectione, ſi cuncta ſimul ſint poſita, verbi cauſa, omnes partes ſimul ſint in vniuerſa pictura cõſtitutæ. idem accidit, hoc eſt partes nõ ſunt variatæ nomine & rõne, latera enim trianguli et anteq̃ ſimul configurarentur, & cum ſimul ſunt configurata, ſemper ſunt lineæ eadem nomine & ratione, at in horum demonſtrationibus, hoc eſt in demonſtratione genituræ rerum vel mundi, nõ idem accidit, ſed impoſ- D ſibile eſt idem accidere, immo variantur partes oĩo. cuius cauſam affert dicẽs, ea autem, quæ prius poſteriuſve in mundi ipſius genitura ſumuntur, vt omnia corpora ſenſilia, ſubcontraria ſunt, hoc eſt mutata de diſpoſitiõe diſperata ad diſpoſitionem diſperatam, quippe cum ex corporibus ſenſilibus olim inordinatis, ordinata ꝓceſſiſſe contendant, erant enim elementa & omnia corpora ſenſilia confuſa. nec aqua pura, nec ignis purus, nec aliquod illorum purum, ſed oĩa confuſa, & imperfecta, ut aũt idem ſit ordinatum ſimul et inordinatum, fieri non põt, & ſic partes mundi vĩr mutare ſpẽm & nomẽ par- Ordinatũ & ordinatum ſubcontraria. tes picturarum minime. & hæc eſt prima drĩa. Quo vero ad verba attinet, Ariſt. vocat ordinatum & inordinatum ſubcontraria, qm̃ proprie non ſunt contraria cum ſint relationes. Sed ſunt ſubcontraria, quia tantam A habent vim ut contraria ipſa.

Præterea generationem atque tempus ſeparare inter illa neceſſe eſt, at in picturis tempore nihil ſeparatur. Eſſe igitur impoſſibile ſimul ipſum ſempiternũ eſſe & genitum, perſpicuum eſt.

Secunda drĩa eſt, q̃ inter partes mundi, & mundum Expõ. ipſum tempus & generatio interiacet, quia partes eius prius ortę fuerunt in confuſo, deinde tempore mundus ex illis partibus confuſis fuit ornatus, ꝓpter quod Coſmus dicitur, quaſi ornamentum, & ſic inter partes & mundum mediat generatio apud Platonem. In picturis vero non mediat tempus, nec generatio, cum nõ prius ſint partes q̃ totum. Et ſi dices hoc eſt contra ſenſum, nam ſenſu uidemus partes præcedere deſcriptione totum Dici poteſt partes illas eſſe priores per accñs ut de- B ſcribuntur, ſed ut concipiuntur, ſunt ſimul tempore, cũ non oportet illas mutari de inordinatione ad ordinem, ut ſunt mundi partes. Aduerte, q̃ hæc ſecunda drĩa Solutio. ſequitur ex prima, nam ſi partes mundi prius fuerunt confuſæ, & poſtea redactæ ad ordinẽ, ipſas eſſe tpe priores toto neceſſe eſt. Demum epilogat, & ſermo patet.

Auerr. aũt inter picturæ deſignationem, atq; mundi Qũſ Auer. Cõ. 105. genituram, tres colligit drĩas. Prima eſt q̃ in mundi genitura, immo generatim in omni genitura, ut partes ſucceſſiue generantur, ita & totum ipſum, vt & declarauit .3. phyſicæ auſcultatio. commen. 62. At in genitura figuræ, partes non ſucceſſiue vt totum generãtur, figura. n. in indiuiſibili cõſiſtit. Sed quonam modo generatio ſit ſucceſſiua, quo ve ſubitaria, omitto. ſufficienter enim diſputatum eſt in lib de generatione, atq; in phyſicis.

Secunda drĩa eſt q̃ omnem generationem præcedit Dubiũ. alteratio, at figuræ effectionem minime, ad q̃titatem n. non eſt alteratio. Tertia eſt q̃ elementa miſtum tempore præcedunt, & partes mundum ſimiliter, at lineæ C minime figuram ipſam præcedũt, nam cum lineæ ſunt, ipſa figura eſt, & e contra, cum figura ſit, & lineæ ſunt.

Sed dices nonne linea vr̃ reperiri actu ante figuræ ge- Solutio. nerationem, ut patet in puluere. Dici poteſt indiuiſibilia eſſe non pñt niſi quatenus ſunt in rebus diuiſibilibus, & ita non ante figuram, id uero quod geometræ deſcribunt, nõ linea eſt, ſed lineatum corpus. Ex his colligit Auer. rõnem ſubtilem, quę ſic componitur, aut genitura mũdi ex partibus eſt ſimilis effectioni figuræ ſm rem, aut ſm doctrinam. non ſm rem, ut ex his differẽtijs patet (erit enim generatio mundi cum ſimultate ge- Rñſio. neracionis partium,) quod eſt contra rationem genera- Auer. tionis, & contra ea quæ dicta ſunt. ſi vero ſm doctrinã, tunc genitura mundi erit temporaria, ceu illę figuræ. Reſpondebat Xenocrates concedendo illam ambo eſſe Cauillus. ſimilia in re quantum ad aliquid, puta quantum ad hoc Xeno. q̃ mundus dependet a partibus, et quod partes ſunt nõ tempore, ſed natura priores, & ſic illius generatio non D eſt proprie dicta, ſed magis debet dici dependẽtia q̃dã.

Contra obijcit Auer primo quia tunc Plato non differret ab Ariſt. & ſic Ariſto. habet quod vult. Secundo, quia Plato ſimpliciter inquit mundum fuiſſe genitum, modo generatio, cum profertur, intelligitur pro mutatione facta in tempore, cum generatio non niſi cum difficultate intelligatur de dependentia. Tertio, omnis relatio acquiritur propter acquiſitionem noui fundamenti nouæq; rei abſolutę, at cum ordo ſit relatio, & inordinatio ſimilr̃, igitur ſi mundus eſt translatus de inordinatione ad ordinem mutatur in aliquo abſoluto. & ſic eſt genitus vera generatione. Hæc colliguntur ex cõ. 105.

Auerr. præterea cõ. 106 ob ſuas malas translationes Auerro. ut mihi uidetur nihil ad uerba Ariſto ait. Sed quicquid Cõm. 106. ſit de expoſitione uerborum Ariſto. in uerbis eius col-

liguntur (vt mihi videtur) tria. Primum ſunt duæ rationes contra Platonem, quas Ariſt. nõ ſentit. & prima eſt, quæcunque ſunt in loco ac tpe reperiuntur actu aliquãdo priora eo, quod ex his componitur. ea e quibus mundus fit, quia vt dicit ſunt corpora exiſtentia i actu. contingit vt ſint in loco & tpe, igitur ſunt priora mundo. Secunda rõ Auerr. quæ innata ſunt reperiri in tpe, aliqñ reperiuntur in tpe priora ſuo miſto, nam vt dicit, ꝙ innatum eſt reperiri in tempore, non inuenitur ſine tpe, ſed partes mundi ſunt innatæ reperiri in tempore, igitur ſunt priora mundo. Ecõtra eſt de lineis rebuſque abſtractis, non enim poſſunt reperiri in tempore nec in loco, propterea ſi ſunt priora ſuo miſto, nõ niſi ſm eſſe & naturam ſunt priora, & ſic in generatiõe figuræ partes nõ niſi natura præcedũt figuram, propterea addit ꝙ ſi Plato voluit dicere cum dixit mundum eſſe genitum, ipm dependere ex partibus, quæ præcedunt ipſum eſſe & natura, verum dixit. Sed verba ſua hæc non ſonant. Quare aut peccat recedendo a veritate aut male docet. Sed hæ Auer rõnes friuolæ ſunt aduerſus Platonem. Nam omnes eſſent contra Ariſt. Ariſt. enim concedit elementa & corpora ſenſilia e quibus ipſe mundus eſt, eſſe in loco & tempore, vt procedit prima ratio, & tamen non concedit illas tempore debuiſſe mundum præcedere. Amplius concedit mundi partes eſſe innatas reperiri in tempore. vt procedit ſecunda ratio, & tamen non concedit eſſe prius tempore mundo, & propterea dici põt partes eas e quibus mundus conſtat, reperiri in tempore & loco, & eſſe aptas reperiri, non quidem ſm ſeipſas totas, quia ſic ſunt perpetuæ, elementum enim ſm ſe totum eſt perpetuum vt dicitur ſecundo de generatione, ſed ſm quid atque ſm partes, quia ſic quodlibet elmtũ ẽ generabile & in loco certo. Mundus itaque apud Platonem & Ariſt. non ex elementis conſtat quatenus conſiderantur ſm partes, ſed quatenus conſiderantur ſm totum & ſic rationes illæ, Auerr friuolæ ſunt. Secundo debes ſcire ex verbis Auer. ꝙ partes mundi & partes figuræ non eodem modo ſe habent, quia partes mundi quatenus ſunt entia, ſunt alicuius qualitatis, hoc eſt formatæ, quarum formam ducunt per ordinationem mũdi, & ita componuntur ex qualitate, ſiue forma, et quali ſiue materia & ſubiecto, omne enim elementum componitur ex materia & forma, quæ ratio docet ut partes illæ cum conſtent ex partibus quali videlicet & qualitate ſint prius genitæ ex aliquo quod ſe habet vt forma, & aliquo quod ſe habet vt materia, poſtea mundus ex illis conſtat, at in figuris non eſt ita, nõ enim partes illius componuntur ex qualitate & quali, cum quælibet pars ſit ſimplex, Et tu intelligas q. ſi Auerr. velit quia partes mundi, hoc eſt elementa ſunt compoſitæ ex materia & forma, ideo tempore ſint prius genitæ mũdo, errat, quia non ſm tota ſunt genita, ſed ſm partes. nõ enim omne compoſitum ex materia & forma, eſt genitum in tempore, niſi aut ſm totum, aut ſm partes. At ſi velit ſaltem illas eẽ genitas ſm partes, verum dicit, quia ꝑ hoc partes mundi differunt a partibus figuræ, illæ enim generantur, ſaltem ſm partes, hæ nec in parte, nec in toto. Sed licet hoc modo ſit bene dictum, nihil tamen contra Platonem, vt viſum eſt. Tertium quod colligitur ex uerbis Auer. eſt obiectio cõtra theologos. Obijcit enim ſic, ſi mundus generatur, aut ex ente, aut ex non ente, quod eſt priuatio entis, ſi ex ente, igitur ante mundum præceſſit ens, & ſic non fuit ipſe ſimpliciter genitus. Si ex non ente, aut ex non ente eſſentialiter, aut accidentaliter, non ex non ente eſſentialiter, quia tunc non ens reciperet ens, hoc enim eſt aliquid fieri ex alio eſſentialiter vt.l recipiatur in illo vt in materia. ſi accidẽtaliter ex nõ ente, igitur eſſentialiter ex aliquo ente, & ſic ante mundum aliquid fuiſſet ut prius. Sed debes ſcire. Auerro. ſuppoſuiſſe omni potentiæ actiuæ reſpondere paſſiuã, & contra, & propterea non poteſt intelligere mundum fieri niſi aliquo præſuppoſito. Nos autem tenemus potentiæ actiuæ limitatæ bene reſpondere paſſiuam, quia hac cum ſit limitata, agit ſm partem, non ſimpliciter. At potentiæ actiuæ illimitatæ tenemus non reſpondere paſſiuam, quia potentia talis agit ſimpliciter, ideo hæc ratio friuola eſt, non enim mundus apud nos generaſ, ſed ex nihilo a potentia illimitata creatur.

Rõnes contra Platonẽ. Prima. Secunda. Rñſio ad rõnes Auer. cõtra Platonem. Quo: mundi partes. Interpretatio. Quid auer. cõtra theo. Solutio rõ. Auer.

Conſtituere vero mundum uiciſſim atque diſſoluere, nil aliud facere eſt, quam ipſum quidem ſempiternum parare, ſed formam mutantem. Quemadmodũ ſiquis interdum corrumpi, interdum generari eum arbitretur, qui uir ex puero, exque uiro puer fieret.

Expõ. Hactenus quædam de Platonis poſitione, nunc vult refellere poſitionem Empedoclis & Heracliti, & primo poſitionẽ Empedoclis, deinde illam Heracliti, demum ad Platonem redit. Quantum vero ad primam partẽ primo exponit quid ſonant uerba Empedoclis, hoc. n. neceſſarium fuit, quia cum Empedocles poetice ſcripſerit, uerba habent amphibologicum ſenſum. & inquit. Conſtituere uero mundum uiciſſim atque diſſoluere, ut Empedocles facit, nihil aliud facere eſt, q̃ ipſum quidẽ ſempiternũ parare, uidelicet quo ad ſubiectum & ſubſtantiam, ſed formam ſuam mutantem, hoc eſt ordinẽ & diſpoſitionem. Rem hanc per quoddam ſimile declarat, & inquit. Quemadmodum ſiquis interdum corrũpi, interdum generari eum hominem arbitretur, qui vir ex puero, exque uiro puer fieret. nam in tali huius hoĩs mutatione ſemper remanebit idẽ numero homo ſubiecto & ſubſtantia, ſed diſpoſitione, ac accidente differt. Hæc eſt interpraetatio verborum Empedoclis.

Patet nanque ſi elementa inter ſeſe conuenerint, non quemuis, ſed eundem ordinem, eandemque effici conſtitutionem.

Expõ. Probat talem eſſe ſenſum uerborum Empedoclis, & primo per rationem Secundo ex his quæ ipſe ait. Quantum ad primum ratio ſic componitur, omne quod redit idem numero in priſtinam diſpoſitionem, non potuit eſſe ſm ſubſtantiam atque ſubiectum corruptum. ubi enim fuiſſet corruptum, non potuiſſet redire ad eandem diſpoſitionem, quia ſic corruptum rediret idẽ numero, cuius oppoſitum determinabitur in libro de generatione, at mundus idem numero redit ad priſtinam diſpoſitionem, vt ipſi aiunt: igitur non eſt corruptus ſubiecto ac ſubſtantia, huius uim minoris narrat, & inquit Patet nanque ſi elementa inter ſeſe conuenerint ornatu & poſitura, non quemuis, ſed eundem ordinem, eandemque effici conſtitutionem, quæ prius erat, & ſic idem numero manens redit ad priſtinam diſpõnem.

G

Præterea, & ſecundum ipſos qui hanc ſententiam dicunt. Hi nanque utriuſque diſpoſitionis contrarium ipſum cauſam eſſe aiunt. Quare ſi totum quidem corpus continuum permanens interdum hoc, interdum illo diſponitur modo, atque præornatur, totius uero cõſtitutio mundus eſt atque cælum, non mundus profecto, ſed eius diſpoſitiones generantur, atque corrumpuntur.

H

Expõ. Nunc oſtendit ſenſum illũ eſſe bene datum ex his, q̃ ait Empedocles, & inquit præterea & ſm ipſos qui hãc ſententiam dicunt hi nanque utriuſque diſpoſitionis, uidelicet confuſioni & ornatus, cõtrarium ipſum cauſam eſſe aiunt, nam ornatus cauſam aiunt eſſe diſcordiam, cõfuſionis vero concordiam. Ex hoc ſequitur ipſos ſenſiſſe mundum non ſubſtantiam & ſubiectum mutaſſe, ſed accidens, nam concordia & diſcordia non ſubſtantiæ ſunt cauſæ, ſed accidentis, & ita patet tum ratione, tum

ex verbis eorum ſenſum illum eſſe bene aſſignatum.

A Ex his oſtendit & concludit ꝙ potius oppoſitum ſequitur ad põnem Empedoclis, videlicet ꝙ mundus ſit æternus, potiuſq; qđ ſit ſactus, & ita hr̃ intentũ, & hoc inquit ſimul concluſionem & rõnem epilogans. Quare ſi totum quidem corpus ipſius mundi continuum permanens ſubo & ſuba, interdum, hoc interdum illo diſponitur mõ atq; præornatur. Totius vero conſtitutio ſiue ornatus mundus eſt, atque cœlum, non mũdus ꝑfecto, ſed eius diſpõnes generantur, & corrumpuntur, e.n. mundus elñta ipſa, atque ſenſilia corpora, quę ſubo & ſuba ſunt æterna apud eum, diſpõne vero mutabilia & ita mundus eſt æternus, non corruptibilis vel generabilis, cum generatio & corruptio non ad accidens, ſed ad ſubam ſint. & hunc textum pauci intelligunt.

Que. Auer. Com. 107

Auer. aũt ex malis tranſlationibus, quas habebat parum textus ĩtelligit, ſed quicquid ſit de verbis, ipſe vult Ariſt. contra Empedoclem tale ſeciſſe enthimema, ſi mũdus concordia generaretur, et corrumperetur diſcordia vt Empedocles ſentit, tunc mundus eſſet æternus ſuba

B & ſubo, ſolumque accidente corruptibilis: nam ſolum mutaretur de forma in formam, hoc eſt de diſpõne in diſpoſitionem, & eſſet æternus in ſuba. Vlterius verba textus obſeruat, verba.n. non quęuis ſed eundem ordinem, & reliqua græce ſunt [Greek illegible] latine ſonat non qui uis. In veteribus trãſlationibus erat non contingens homo ſit, in arabicis vero, erat nõ ſiũt, ex his diſpõnes diuerſæ, & tunc apud arabes eſt ſenſus, ꝙ cum elñta conuenerint adinuicem, nõ ſiunt diſpõnes diuerſæ. Modo quid Ariſt. ſentit, nemo dubitat, qui aliquantulum in græcis ſit verſatus. Sed Auer. vult hæc verba reducere in bonum, & primo exponit quid ꝑ diſpõnes Ariſt intelligit, & vult per diſpõnes poſſe intelligi formas ſubales, & tunc ſenſus eſt, ꝙ, cum elñta conuenerint adinuicem, non ſiũt diſpõnes diuerſæ. i. formæ & ſubſtantiæ diuerſæ, quia non ſubſtantia, ſed accidens variatur. Aut vult per diuerſas diſpõnes eſſe intelligendum infinitas, vt ſit ſenſus ꝙ cum elementa conuenerint non generantur diſpoſitiones diuerſæ. i. infinitæ in ſpe-

C cie, quia diſpoſitiones illæ erunt eædem ſpecie & diffinitione, quæ ſemper iterantur in elementis ſm reciprocationem, & ꝙ non eſſent infinitæ ſpecie probat, quia, tunc quælibet diſpoſitio de numero illarum: ſimpliciter eſſet corruptibilis, quia dum corrumperetur nihil ſuæ ſpeciei remaneret, nunquamque rediret. Quæ ratio docet apud Empedoclem mundum in ſubſtantia eſſe æternum ſm numerum. in accidentibus vero ſm ſpeciem.

Quid Auer. intelligat ꝑ diſpõnes.

Et reddit cauſam quare hoc Ariſto. ſubiecit, & inquit Ariſt. hoc dixiſſe quia ſi accidentia eius non eſſent æterna, poſſet dici ipſum aliquo modo eſſe corruptibilem, ſaltem in accidentibus nec numero, nec ſpecie redituris. Addit tamen eſſe neceſſe accidentia illa eſſe æterna ſpẽ; cum ſint oppoſita & reciproca ſupra elementis. Hæc Auer. Quæ quantum literæ ſonent, tu modo intelligis.

Secundo obſeruat alia verba, in ſuis enim tranſlationibus habebat, totius autem mundi diſpõ mundus & cœlum eſt, non vtique mundus generabitur & corrum-

D petur, ſed diſpõnes ipſius, in quibus verbis innuit, ipſo in mundo eſſe tres compoſitiones, aliam quidem ex elementis loco materiæ, & ſua forma, ſiue forma illa ſit Deus ſiue aĩa, ſiue quæuis res. Aliam in parte qualibet ut ignis eſt cõpoſitio ex propria materia ac forma, hæc.n compõ potius eſt in partibus quam in ipſo, & iuxta has vult intelligi illud Ariſt. cum dicit, totius autẽ mundi diſpõ mundus et cœlum eſt, ſumit enim diſpõnẽ pro totius compõne vel pro compõne in partibus repta. Alia uero compõnem arbitratur in elemẽtis vt ſunt miſti mundi partes, qua congregantur, & de hac intelligit cum ait, non itaque mundus generatur & corrumpitur, ſed diſpõnes, hoc eſt congregationes ipſius, quæ in elementis reperiuntur. Multa addit, quæ non ſunt vtilia nec pñt applicari ad uerba noſtra, propterea prætermitto. Ex his accipitur magnum argumentum ad probãdum aĩam rationalem eſſe corruptibilem, aliter homo ĩ morte non corrumperetur ſubſtantialiter, & arguam vt Ariſto. contra Empedoclem ſic, omne compoſitum cuius partes eſſntiales remanent, ipſum in ſubſtantia nõ mutatur, ſed in accidente, ſed hoĩs partes eſſentiales poſt mortem remanent, igitur homo non ſubſtantialiter corrumpitur, ſed ſolum accidentaliter. Sed hoc argumentũ friuolum eſt, & eſt ſolutum bene in libro de intellectu, & infra dicemus, quia de hoc intendo loqui.

De aĩæ immortalitate

At uero mundum ipſum omnino ortum corruptũ iri, atque non redire, ſi ſit quidem unus, impoſſibile ẽ. Nam antea quam ortus eſſet, conſtitutio præcedens ipſum ſemper erat, qua quidem non facta, ipſum mutari fieri non poſſe dicimus.

Expoſitio.

Nunc refellit poſitionem Democriti, & primo narrat illius impoſſibilitatem, ſecundo eam deducit. de primo inquit At uero mundum ipſum poſtq; eſt oĩno ortus corruptum iri, atque non redire, ſi ſit quidem vnus, impoĩe eſt. Hæc põnis eſt Democriti impoſſitas, ꝙ videlicet ſit ex omni parte genitus & corrumpatur non rediturus ſi ipſe ſit unus. Secundo deducit hanc impoſſitatem, & ſumit ante mundi ortum pręceſſiſſe compõnem quandam, videlicet elñtariam, qua uidelicet oẽ elñtum erat compoſitum, qua quidem compõne non præſuppoſita, ipſe mũdus fieri nequibat. eſt igitur aſſumptum ante mundum præceſſiſſe corpora elñtaria in actu neceſſario ut materia mundi, & hoc ait, nam anteq; ortus eẽt. conſtitutio præcedens ipſum ſemper erat, hoc eſt quædam erant præconſtituta ut mã, qua quidem non facta & præſuppoſita ipſum mutari fieri non poſſe dicimus. Hoc eſt aſſumptum Ariſt. Ex hoc vult habere talem ſyllogiſmum contra Democritum, Omne quod generatur ex aliqua mã præſuppoſita, impoſſibile eſt ſi ſit unum, ipſum corrumpi nõ rediturum. Nam qua rõne illa mã

Syllo. Ari.

præerat ante compõnem, eadẽ reſtabit poſt corruptionem: nam corruptio eſt reditus ad priſtina principia. & ſi reſtabit, aut erit ocioſa, aut redibit ad priſtinã formã.

Addo minorem ex uerbis Ariſt. Sed mundus generatur ex aliqua mã præſuppoſita, & eſt unus: igitur impoſſibile eſt ipſum corrumpi non rediturum. Hęc ex his uerbis voluit intelligere, licet ſint difficilia ualde.

Sin uero mundi ipſi ſint infiniti, contingit magis. Veruntamen hoc etiam ſi fieri poſſit nec ne, ex his patebit quæ poſtea dicentur.

Expoſi.

Nunc declarat quod dixit, mundum corrumpi non rediturum eſſe impoĩe ſi ſit unus, & ĩquit, Sin uero mũdi ipſi ſint infiniti, contingit magis, hoc eſt, illud non eẽt impoſſibile, quia poſſet unus mundus corrumpi in aliũ & ille adhuc in alium, et ſic in infinitum: at ubi mundus ſit unus & ſit ortus ex aliqua materia præſuppoſita, corrumpi non poteſt ipſe non rediturus, niſi illa materia eẽt ocioſa. Sed quia hæc res eſt etiam ambigua data mũdorum infinitate, addit, Veruntamẽ hoc etiam ſi fieri poſſit nec ne, ex his patebit, quæ poſtea dicentur. dicentur autem hæc poſtea in lib. de generatione, aut forte ꝑ hoc intelligit an genitum uel ne, hoc enim poſtea dicetur. Ex his quæ dicit hic Ariſt. patet ſolutio ad eam rõnem quæ contra immortalitatem aĩæ concluſit naturalem reſurrectionem, eſſet enim reſurrectio quando unus numero homo tm̃ eſſet, at quia plures, ſic reſurget ſecundum ſpeciem, & non ſm numerum apud Ariſto. ſic.n. non erit fruſtra quicquam, cum ſaluetur in ſpecie unio. Hæc contra Democritum. Auerro. uero contra Democritum aliter rationem format, & ſua ratio, ut mihi uidetur, conſiſtit in duabus ſuppoſitionibus, quarum prima, Mundus genitus eſt ex quibuſdam, quæ de cõ-

tingenti potuerunt eſſe mundus, & quæ de ineſſe erunt qñq; mundus, & quæ potuerunt non eſſe mundus de contingenti poſtq̃ fuerint hæc patet, quia vna eſt potẽtia ad oppoſita: oīs. n. propō de ineſſe primo fuit contingens eſſe, poſtea vero de ineſſe, & de contingenti nõ eẽ.

Secũda, omne poſſibile qñq; erit, aut ſaltem ipſo poſito ineſſe nullum ſequitur impoſſibile, aliter poſſibile reuerteretur in poſſibile Quibus ita ſtatutis arguitur, ea q̃ prius fuerunt ante eſſe mundi, potuerunt eſſe mundus antea, deinde fuerunt actu mundus, demum redibunt ad non eſſe mundi: & cum illa ſint eadem numero remanentia, poſtea igitur potuerũt eſſe iterum mundus, cũ ſint illa eadem ex ſuppōnibus. Sed replicabis, quia ꝑ hæc eadem deducerem Socratem poſt mortem rediturum eſſe, quia reſtant illamet, quæ antea poterãt eſſe Socrates. Rñdet ꝙ rediret qñ eſſet vnus numero, & nihil aliud ſuæ ſpẽi. ſed quia ſunt plures hoies, ideo redit idẽ non numero, ſed idem ſpẽ. Hæc ex commento colligi pñt ad propoſitum Ariſt.

De mundi incep.

De ipſius mundi inceptione in. 8. auſculta phyſicæ multa diximus: nunc vero illud non ignorandum theolum cum nāli philoſopho in hac re non conuenire Nālis. n. pℏus non aſſentit alicui ꝓpoſitiōi, niſi cuius veritas aut patet immediate ex ſenſibus aut colligitur per rõnem ex ſenſibus deductam, aut quę perſpicua eſt ſolo terminorum ĩtellectu. Qua ratione fit vt ipſe cogatur dicere nihil incipere poſſe niſi ab ente, cũ per concordiam omnium ſenſuum patuerit, omne qđ fit fieri ex ente, viſu quidem, quia album non niſi ex nigro vel medio: auditu vero, quia graue niſi ex acuto, vel medio odoratu: nam ſuaue ex auſtero uel medio guſtu, quia dulce ex amaro aut medio tactu, quoniam calidum ex frigido aut medio: & ſic quia in illa omne qđ fit ex ente fit, omnes concordant ſenſus propterea, vel principum ſumitur a naturali philoſopho.

Dĩa inter theologos, & phos.

Theologus autem ſuperiori lumine illuſtratus, illud concedit, quod ex reuelatione accipit, modo non ſit ſenſus repugnans, aut contra ſenſum. & quia accipit mundum incępiſſe de nouo, & hoc non eſt contra ſenſus, (ea enim inceptio quam fieri ex ente ait ſenſus, eſt quæ aut per alterationem, aut non ſine alteratione) ideo mũdum cæpiſſe credit, non quidem per alterationem vel cum alteratione, ſed per creationem ex nihilo. Hæc enim creatio nec eſt conueniens ſenſibus, nec contraria ſenſibus, ſed ſupra ſenſus tranſcendens. Hæc pauca ꝓ nunc ſatis ſint.

Sunt enim aliqui quibus fieri poſſe uidetur, ut & ingenitum aliquid corrumpatur, & genitum incorruptibile permaneat, ut ĩ Timæo. Illic enim cœlum quidem ortum eſſe, non tamen corruptibile, ſed reliquo ſemper fere tempore dicunt, ad quos naturaliter quidẽ de cœlo ſolum eſt dictum. Si uero de omnibus vniuerſaliter conſiderauerimus, de hoc quoque erit manifeſtum.

Expō.

Expoſitio huius loci non patet, ideo debes ſcire ꝙ in textu præcedenti dixit reſtare dicere, vtrum hoc ſit poſſibile nec ne. cum. n. explicaſſet põnem Democriti, & dixiſſet non eſſe poſſibile mundum corrumpi non rediturũ ſi ſit unus, & declarauit cur dixerit ſi ſit unus, ſtatim ſubiecit: Verum tamen hoc etiam ſi fieri poſſit nec ne ex his patebit, quæ poſtea dicentur modo per hoc intelligere poteſt an infiniti ſint mundi, & tũc refertur ad ea quæ dicentur in tertio huius, & in lib. de generatione. Et ſic intelligatur Ariſt. nunc poſtquam refellit poſitiones iſtorum, redit ad illam Platonis, & ita illud illud uerbũ Enim, non reddit cauſam, ſed nouum inchoat ſermonẽ.

Aut poteſt intelligere per illud pronomen Hoc, an mundus ſit genitus & incorruptibilis vel corruptibilis, & ſic Ariſt. tunc reddit cauſam, quare res hæc reuocet ĩ ambiguum & ĩquit. Sunt enim aliqui quibus fieri poſſe uidetur, ut & ingenitum aliquid corrumpatur, ceu chaos illud ſiue materia illa in formis, quæ fuit ingenita & mundi genitura præceſſit, corrumpatur in mundi genitura, quia perdit confuſionem ſuam atq; informitatẽ. & ita concedit Plato æternum a parte ante poſſe corrũpi a parte poſt, ut de materia illa iformi patet, itaq; ſubiungit. genitum, incorruptibile, permaneat, ut de mundo in Timæo dicunt, illic enim cœlum quidẽ ortum eẽ, non tamen corruptibile, ſed reliquo ſemper fore tẽpore dicunt, & ita Plato concedit quorum primum eſt aliqđ æternum a parte ante deſinere, & aliquod æternum a parte poſt incæpiſſe. Deinde ordinat ſe ad ſequentia, & declarat quantum ſit ſibi contradictum, & quãtum reſtat contradicere, & inquit: At quos ſiue contra quos naturaliter ſiue rationibus naturalibus & non metaphyſicis, eſt cõtradictum. ſuperiore enim tractatu ſolum cœlum ipſum eſſe æternum, quia caret contrario eſt probatum: & ſic eſt contradictum in parte, cum cœlum non mundus ſit totus. ſed mundi pars. ſubiungit, Si vero de omnibus uniuerſaliter cõſiderauerimus, de hoc quoque erit manifeſtum. q. d. quod reſtat nunc probare de uniuerſo mundo ipſum non eſſe genitum, nec corruptibilem. Hæc de ordine.

Auer. uero ait Platonem duo cõceſſiſſe, quorum primum eſt aliquod æternum habere potentiam ad corruptionem, quod nunquam corrumpetur, ut in Timeo aſſerit de ipſo mundo. Que Auer. Cō. 109.

Secundum eſt eſſe aliquod æternum a parte ante, ꝙ poſtea corrumpetur. Et hoc uerificat Auer. de potentia materiæ mundi, quæ æterno tempore præceſſit formã eius, quæ tñ in aduentu formæ corrumpitur. Hoc alij concedunt in cæteris compoſitis, potentia n. reſpectiua in aduentu formæ deſinit, quæ antea fuit ipſa æterna.

Nos uero uerificauimus rem hanc de illa materiæ iformitate atque confuſione, quæ æterno tpe antea p̃ceſſit: & tñ in genitura mundi corrumpitur, & hoc eſt magis ad uerba Platonis. Quo uero ad uerba attinet Ariſtot in tranſlationibus barbaris dixit põnem Platonis eſſe innālem, quod Auer. ait eſſe propter duo, Tum primo, quia eius oppoſitum patet inductione, omne enim quod generatur corrũpetur, aut pro maiore pte, Secundo, quia Plato debuit primo diſputare an poſſit aliquod genitum eſſe æternum, & poſtea deſcẽdere ad mundum, vlia enim præcedunt particularia cognitiõe, cum propõnes particulares nec ſint eſſentiales, nec per ſe ſed contingentes, & extra artem. Igitur hæc poſitio eſt oino innālis, & quia eius oppoſitum patet per rõnem nālem, & quia non nāli ordine proceſſit ab uniuerſalibus ad particularia Hæc autem quæ hic dixit Auer. nõ conueniunt uerbis græcis, propterea ſunt uana.

Primum autem diuidendum eſt, quo nam modo genita atque ingenita, corruptibilia quoque ac incorruptibilia dicimus. Nam cum aliqua multipliciter dicantur, nulla que in ſermone ſeruetur differentia, mentem confuſe ſeſe habere neceſſe eſt, ſi quis ut indiuiſibili eo utatur, quod multifariam diuiditur. Incertum nanque erit per quam ipſorum natura id accidat quod dictum eſt.

Expō.

Hactenus de põne antiquorum in quæſtione præpoſita, nunc propriam poſitionem vult proſequi, & ſumit primo quędam, quorum primum eſt quot modis dicatur genitum & ingenitum, corruptibile ac incorruptibile, & proponit intentionem ſpeciatim. & cauſam intentionis, & inquit, Primum autem diuidendum eſt, quo nam mõ genita atque ingenita corruptibilia quoque ac incorruptibilia dicimus. Hæc eſt itẽrio, cuius cãm affert & ĩnqt. { Nã cum aliqua multiplr dicantur}, nullaque ĩ ſermone ſeruetur ſignificatuum dĩia} ſed proferan-

tur nulla præmiſſa diſtĩõne, mentem audientis confuſe ſeſe habere neceſſe eſt. cuius & cauſam ſubdit, ſi quis, ꝑ quia quis, vt indiuiſibili eo vtitur, quod multifariam diuiditur. Incertum nanq; erit per q̃ ipſorum ſignificatuũ nãm ſiue ſpẽm id accidat quod dictum eſt i. ſequatur id quod infertur, igitur ante q̃õnis determinationem debemus præmittere quoties hæc dñr. Animaduerſione dignum, vt. I. topico. cap. 14 habetur, quoties aliq̃d diuiditur. eſt vtile & ad manifeſtationem põnis et oppoſitionis, & vtile ne fiat ſylls ẜm nomen, hoc eſt, ne aliq̃s paralogizet, & pp hæc duo Ariſt. vult illa eſſe p̃diſtinguenda, & ad euitandam confuſionem, & ad ſciendum per q̃ nãm accidat inconueniens dicendum. Quo vero ad verba attinet, verbum aliqua, non eſt ĩ græco, ſed ſic habetur, nam cum multipliciter dicantur, & reliqua, ideo Auer. intelligit locum hunc dupl̃r, aut ſupplendo

Que. Auer. Cõm. 110. dictiones. vt ſit ſenſus, nam cum aliquæ dictiones multipliciter dicantur, & reliqua. Aut ſupplendo ſubiecta q̃õnis propoſita, vt ſit ſenſus. nam cum hæc videlicet genitum, ingenitum, corruptibile & incorruptibile multipliciter dicantur, & reliqua. & vtroq; modo, vt mihi videtur, verbis conuenit græcis. Hæc Ariſt. ac Auer.

Dicitur itaq; ingenitum, uno modo ſi ſit nunc aliquid, quod antea non erat ſine generationem mutatione ve, ut ipſum tangi atque ipſum moueri aliqui dicũt, ĩquiunt. n. ipm tangi atque moueri generari nõ poſſe.

Expoſitio. Proſequitur & diſtinguit primo ipſum ingenitum, et primus modus reſpectu generationis. nam quoties aliquid fit, & non per modum quo generata fiunt videlicet tranſmutatione & motu, talia dñr primo modo ĩgenita ſiue ingenerabilia. Solum nanq; pro tanto: quia nõ fiunt per modum eorum quæ generantur. & inquit. ❴ Dr itaque ingenitum uno modo ſi ſit nunc aliquid, vt aĩal vel album, ꝙ antea non erat ſine generatione & mutatione, vt ipſum tangi atque moueri aliquid dicũt ingenita eſſe, aiunt enim ipſum tangi atque moueri generari non poſſe, quia non fiunt per modum quo cætera fiunt Hic eſt primus modus.

Alio modo ſi generari uel ortum eſſe aliquid poſſit, non tamẽ ſit, nam hoc ea ratione ingenitum dicitur, quia oriri poteſt.

Exp ſ. Secundo modo aliquid dr̃ ingenitum, ſi generari vel ortum eſſe aliquid poſſit, non tñ ſit dudum ortum, vt ſi a. poſſit oriri aĩal vel album, nondum ſit ortum: et reddit cauſam quare hoc dicatur ingenitum, & inquit, ❴ Nam hoc ea rõne ingenitum dr̃, quia oriri põt. Igitur ſecũdo modo dr̃ ingenitum per priuationem actus generationis, vt quia non eſt actu genitum, ſed põt generari, qũo fœtu in vtero meæ vxoris diceretur ingenitus, q̃a actu generationi priuatur. Hic eſt ſecundus modus,

Alio modo ſi aliquid factum eſſe ĩpoſſibile ſit, ita ut interdum ſit, interdum non ſit. At impoßibile biſariam dicitur, aut. n. quia non uerum eſt ortum eſſe poſſe, aut quia non facile, nec cito, nec bene fieri poteſt.

Exp ſ. Tertio modo ingenitum vult dici quod impoſſibile eſt fieri dico fieri quomodo aliquid genitum interdum eſt, interdum non eſt, & hoc modo mons aureus eſt ingenitus ſiue ingenerabilis, caret enim potentia generationis. Addit tamen hunc modum poſſe diuidi ĩ duos, & inquit. ❴ Nam impoſſibile biſariam dicitur aut enim quia nõ verum eſt ortum eſſe poſſe, ut mons aureus dr̃ ingenitus, aut quia non facile, nec cito, nec bene fieri poteſt. Quare omnes modi ſunt tres, quorum ſi tertius di-

A uidatur in duos, omnes erunt quatuor. Horum ſufficiẽtia ſic ſumi poteſt: nam ingenitum negationem ſiue priuationem dicit aut igitur ingenitum negat modum generationis, aut rem ipſam quæ eſt generatio. & ſiquidẽ modum, erit primus modus ingeniti: ſi vero negat ipſam generationem, aut negat actum, aut potentiam. & ſi quidem actum, erit ſecundus modus, ſi negat potentiam, aut negat ſimpliciter, ut ſit ĩpoſſibile generari, aut ẜm quid, vt ſit difficile, vel non cito, vel non bene generabile. Ecce omnes modos ingeniti.

Sed referamus quæ Auerr dicit ĩ declaratione horum modorum. Primo igitur debes ſcire ad veram generationem tria requiri. primum vt res exeat de potentia ad actum ſecundum vt præcedat alteratio ante talem exitum tertium eſt, vt fiat in tempore ſaltem per accidens: Et ex hoc ſequitur quod id quod fit ſine his tribus, dicit̃ ingenitum, et hoc per priuationem conditionum requiſitarum ad veram generationem. & hoc modo tactio & mutatio fiunt, ſimiliter & relationes. Secundo ſequit̃ vt tale ingenitum dicitur ſimilitudine ingenitum, non — Que Auer. Cõm. 3. ſ. Ad veram g̃õnẽ tria requiruntur.

B vere, quia tale poſtquam eſt, poteſt non eſſe. igitur genitum fuit, ſed pro tanto dicitur ingenitum, pro quanto non fiebat ẜm omnes conditiones eorum quæ vere generantur. Sed mox dubitat Auerr. quia non videtur hoc genitum niſi apud ſuum non eſſe, ideo poteſt q̃ri vtrum tale dicatur ingenitum tempore entitatis, an tempore priuationis. an vtroque modo. Themiſtius inquit, tale eſſe ingenitum vtroque tẽpore, quia vtroque tempore caret conditionibus eorum quæ vere generantur. Hæc Auer. quo ad primum modum. Sed quæritur vtrum motus incipiat eſſe per motum atque generationem. — Dubi.

Vr ꝙ ſic. motus n. ĩcipit eſſe per exitum de potentia ad actum, igitur per motum. Amplius quod per generationem etiam arguo, tranſmutatio rei de nõ eſſe ad eſſe eſt eius generatio, motus incipit per talem tranſmutationem, igitur per generationem.

Pro ſolutione dici poteſt (vt Auicenna ſentit) quod aliquid eſſe vel generari eſt, aut quia ipſum eſt quod generatur, aut quia ipſum eſt quo aliud generatur. Vlterius Auicenna quinto ſuæ metaphyſicæ talem ponit regulam ꝙ in denominatiue talibus ſtandum eſt ad ea q̃ formaliter ſunt talia. & quia phyſica corpora denominatiue ſunt motibus mobilia, generatione vero generabilia, igitur motus ex ſe ipſiſmet generantur, & ſic non per motum, nec per generationem incipiunt, ſed ſat eſt ipſos eſſe quibus alia incipiunt Hæc de primo modo. — Solutio. — C — Que. Auer.

Secundo debes ſcire quod in textu barbaro ſecũdus modus ſic deſcribitur, ingenitum eſt quod non eſt, poſſibile tamen eſſe per veras generationis conditiones.

Ponitur igitur ẜm Auerro illa particula, poſſibile tamen eſſe. ad differentiam ingeniti tertio modo, quod dicitur poſſibile fieri nam tale ingenitum ſecundo modo dicitur ingenitum ẜm quid, quia pro tempore ſui non eſſe. Sed obijcit Auer. quia videtur tale ingenitum concidere cum genito dicendo textũ proximo, igitur diſtinctio non erit per oppoſita. Reſpondere videtur,

D ꝙ tale ingenitum concidit cum genito, tamen ẜm diuerſa dimidia quia ingenitum quidem dicitur ẜm dimidium non entis, genitum vero ẜm dimidium entis, q̃a ad eſſe habet potentiam & ex hoc infert ꝙ Ariſtot. enumerauit hunc ẜm modum cum aliqua affirmatione addendo, poſſibile tamen eſſe: hoc enim videtur quædam affirmatio, quam quidem addit, quoniam hoc ingenitum dicitur quodammodo idem generabili. Secundo dubitat, nam cum ea quæ generãtur primo modo, ẜm rem generantur, licet non ẜm modum, quare nõ dedit duos modos, videlicet inuicem oppoſitos, vt fecit de genito & ingenito ſecundo modo. Reſpondet, quia tale ingenitum per priuationem conditionum, tam tempore eſſe quam tempore non eſſe, ſemper caret dictis cõditionibus generationis igitur ea enumerat ingenerabilia, quæ aliquando ſunt ingenita, vt tempore non eſſe,

aliqñ genita vt tp̄e eſſe, nam de his qō erit Platonis, & hoc probat authoritate Themiſtij. Hæc Auer. de ſecundo mō. Tertio debes ſcire ꝙ tertius modus apud Auer. eſt quoties aliquid eſt ens in quo non eſt mā neq; potētia ad eſſe, & ad non eſſe, vt æternum ipſum, tale n caret mā & potentia ad vtrunque, ideo dicitur ingenitum: et hanc intentionem dicit Ariſt ſentire ibi, vt qñque gdē & reliqua, q̄ꝫ addidit vt indicet hic ingenitum ſumi pro eo ꝙ eſt, & nunq̄ꝫ fuit poſſe generari vel corrumpi, vt æternum, ad dr̄iam impoſſis rei, vt hippocentaurus eſt & id genus. Qua rōne ait non bene Themiſtium intellexiſſe, quia ſumpſit ſecundo mō ingenitum pro impoſſi generari, motus ex eo quia impoſſe ſubdiuiſit pro impoſſibile omnino, & pro difficili, qđ non eſſet, niſi ingenitum ſumpſerit pro impoſſibili: et propterea Themiſt. reduxit hos omnes in tres, vt patet eius reductio ſecūda. Et quod non ſenſerit Themiſtius, arguit & probat, primo quia omiſit modum famoſum, videlicet ingenitum pro æterno: ſecundo, quia omiſit illud, quod eſt ad ꝑpoſitum, tertio quia omiſit īgenitum pro eo quod nō eſt, poteſt tñ eſſe cum facilitate: igitur diuiſio Themiſtij eſt diminuta tribus modis. Propterea Auerr. enumerat oēs modos. nam omne ingenitum aut dicitur tale, quia nō per veras cauſas generationis aut uere ſi quidem primo modo erunt duo primus modus, & id quod non actu eſt ſed poteſt eſſe cum difficultate. Hæc.n. diuidūt non vere, quia quantum ad rem generantur, quo vero ad modum, non, nam primus modus dicitur per hoc, quia ſimplr̄ caret conditionibus generatorum: difficile vero genitum habet, ſed paucas. Si autem aliquid dr̄ ingenitum vere, hoc eſt, aut quia non eſt, poteſt tñ facile eſſe, aut quia non eſt, nec poteſt eſſe, vt dicitur ipſum impoſſibile, aut quia eſt, non tñ incepit, nec deſinet, ut æternum, quomodo dicitur triāgulum habere tres eſſe ingenitum, quia nunquā fuit nouum, & ſic ſunt quinque modi. Et ſi dicas, ꝙ tunc Ariſt. eſſet diminutus. rñſio innuit ꝙ Ariſto. ſub vſi rōne dedit intelligere omnes hos, nam ſub tertio enumerauit impoſſibile & neceſſarium, & ſub ſecundo enumerauit facile & difficile, ſub primo enumerauit ipſum tantum, igitur tātum quinque, quos Ariſtot. non diſtinxit propter breuitatem. Hæc Auer. quæ quantum textui conueniant, tu vides. G

F *Simili ratione & ipſum genitum, uno quidem dicitur modo, ſi aliquid ſit poſterius, quod prius non erat, ſiue per generationem, ſiue ſine generatione, ſit interdum quidem ens, interdum uero non ens. Alio uero modo ſi poſſibile ſit, ſiue ueritate ſiue facilitate ipſum poſſibile ſit definitum. Alio autem modo, ſi generatio ſit ipſius ex eo quod non eſt ad id quod eſt, ſiue iam ſit, modo per generationem ſit, ſiue & nondum ſit, modo eſſe poſſit.*

Expō. Hactenus quot modis ingenitum dicatur, nūc quot modis ipſum genitum & inquit. Simili rōne & ipſum genitum, vno quidem dicitur modo ſi aliquid ſit poſterius, quod prius non erat, et hoc ſiue per generationem veraſque cauſas generationis ſit modo ens, modo rurſus non ens, ſiue ſine generatione uerifque cauſis generationis. Patet igitur in hoc primo modo afferri actualem interpretationem, non tñ per determinatum modum incipiendi, quem generatio ipſa ſit generat, et ſic genitū primo modo. i. quod eſt genitum & prius non erat ſiue per generationem, ſiue non. Et hoc ſentit Auer. ait enim Ariſtot. in uno ſermone comprehendiſſe duo oppoſita duobus modis ipſius ingeniti. Erat enim uno modo ingenitum, quod non per ueras cauſas poterat generari, vt actiones & motus: alio modo quod non erat, ſed p ueras cauſas poterat generari. Nunc his duobus modis (Qo Auer. Co. 2.) ponit unum modum oppoſitum, dicēs eſſe illud primo modo genitum quod eſt nunc & prius non, aut per veras cauſas generationis, & hoc contra ſm modum ingeniti, aut ſine ueris cauſis, & hoc contra primum modū, huius cauſam inuit, quia genitum hoc primo modo eſt illud ꝙ eſt in actu poſtquam fuit in potentia, ꝑpterea opponitur utrique illorum. Hæc Auerr. ex qbus dat vnū & idem poſſe dici generabile & ingenerabile, ut actiones & motus & relationes, hæc quatenus nunc ſunt, & prius non erant, genita dicūtur, quatenus uero ſine cauſis generationis ſunt, ingenerabilia dicuntur. Addit tamē melius intelligi generabile tp̄e eſſe, ingenerabile vero tēpore non eſſe, ſiue primo ſiue ſecundo ſumātur modo. Hæc de primo modo. De ſecundo inquit. { Alio vero modo ſi poſſe ſit, ſiue ueritate ſiue facilitate ipſum poſſe ſit definitum, & ſic hic ſecundus modus differt a primo quia hic ſecundus aſſerit poſſitatem inceptionis, primus aūt aſſerit inceptum eſſe, conuenit tñ, quia hic eſt abſque determinato modo incipiendi velum primus, & ita ſm hunc modum aſſerit poſſitas inceptionis abſque determinato modo incipiendi, qua rōne ſit vt poſſit diſtingui ī duo ſm diſtōnem potentiæ, hæc de ſecundo modo De tertio aūt inquit, { Alio modo ſi generatio ſit ipſius ex eo ꝙ non eſt ad id ꝙ eſt, ſiue iam ſit, modo per generationem ſit, ſiue & nondū ſit, modo eſſe poſſit, & ſic ſm hunc tertiū aſſeritur non tñ inceptio, ſed incipiendi modus, licet poſſit diuidi ī duo quatenus aut eſt, aut eſſe pōt id quod hoc tertio īcipit modo. Debes ſcire ꝙ duo ſunt modi, inceptio & modus incipiendi per generationem determinatus. Primus modus dimittat ſibi inceptionē, & non modum incipiendi. Secundus nec inceptionem nec modum incipiendi. Tertius & inceptionem, & modum incipiendi, & ſic patet quo nam modo differunt. Et ſi dr̄ ꝙ tertius modus vr̄ non limitare ſibi īceptionē, quia ait, ſiue iam ſit ſiue nondum ſit. dici pōt fortaſſe qđ per non ſit ītelligit complete, ut ſit ſenſus ſiue iam ſit, ſed nondum complete, et ſic patet dr̄ia horum modorum. Et ſi dr̄ ꝙ hic tertius modus cōtinetur ſub primo, vt nemo dubitat, rñdet Auer. uno mō hoc eſſe concedēdum, nam primus modus eſt cōis ſm incipiendi modum, at hic eſt determinatus ſm incipiendi modum. Theml. aſt dixit, voluit. n. Ariſt. per hunc tertium modum illum intelligere. ex quo quædam neceſſario oriuntur, ut ſolet dici, cras orietur ſol, hic. n. ortus neceſſarius eſt, & ſic differt a ꝓ modo Sed refellit hanc rñſionem, quia id qđ neceſſario generatur, non ſit per præuiam alterationē, & ita non eſt ad propoſitum. Ariſt. n. loquitur de generabili per præuiam alterationē. Et debes ſcire ꝙ duplex eſt generatio, altera quidem per præuiam diſpōnem ac alterationem, & hæc quia eſt in tp̄e, pōt impediri in illo medio tp̄e. Alia æquiuoce dicta, quæ eſt ſine præuia alteratione, ut dependentia quædam, & hæc non poteſt impediri. Ariſt. loquitur de prima, & non de ſecunda, propterea male Themiſtius. Hæc Auerroes.

Replica. Solutio. Replica.

Qo Auer. eodem cō.

Duplex eſt generatio.

H *Inſuper & corruptibile et incorruptibile ſimiliter dicuntur. Nam ſi aliquid prius eſt, poſterius uero nō erit, aut contingat non eſſe, ſiue per corruptionem mutationemve, ſiue ſine corruptione, corruptibile hoc dicimus eſſe. Præterea & illud qđ per corruptionem interdum non eſſe pōt, corruptibile eſſe dicimus. Inſuper & aliter corruptibile dicimus, q facile corrumpitur, q quidem aliquis profecto interibundum dixerit.*

Expō. Hactenus de genito deque ingenito, nunc de corruptibili atque īcorruptibili, & ꝓ de corruptibili. Vbi debes ſcire, ut ſapide notat expoſitor, duo eē in corruptione, ueluti & duo erant in ipſa generatione, alterum eſt

ipſa

ipſa rei deſitio, alterum uero modus deſinendi, uidelicet per cauſas & conditiones uere corruptorum, ideo tres facit modos, & inquit. { Inſuper etiam corruptibile & incorruptibile ſimiliter multifariam dicuntur, nam ſi aliquid prius eſt, poſterius uero non erat, aut cõtingit nõ eſſe, ſiue per corruptionem mutationẽ ve, ſiue ſine corruptione, corruptibile hoc dicimus eſſe, & ſic primus modus eſt per differentiam modi deſinendi, quia eſt tã eorum quæ deſinũt per corruptionem, quã eorũ quæ deſinunt ſine corruptione. Debes ſcire ꝙ contingens eẽ enuntiatur p propõnẽ de futuro, ut nauale bellũ erit, & per ꝓpõnem de pñti, ſed de modo contingenti, ut contingit nauale bellum eẽ, ut dicitur in lib. de Interpretatione, & quia corruptibile eſt contingens non eẽ propterea dixit ſi aliquid prius eſt. poſterius uero non erit, denotans illud eẽ contingens p ꝓpõnẽ de futuro. adiecit etiã, aut contingit non eẽ, ut denotet per ꝓpõnẽ de pñti de mõ contingentis. Hæc de primo mõ. De ſecũdo uero inquit { Præterea & illud qđ per corruptionem interdum non eẽ põt, corruptibile dicimus, & ſic ſecũdus modus eſt per limitationẽ modi deſinẽdi, quia eſt ſolum eorum quæ p corruptionẽ deſinunt, qua rõne vř hunc modũ eẽ uti ſpẽm primi modi, aut ſaltẽ qđ limitatiuus eẽ. Hæc de ſecundo. De tertio inquit. { Inſuper & aliter corruptibile dicimus, quod facile corrũpit. Hic tertius addit ad primũ limitationẽ modi deſinendi, quia eſt eorum quę deſinunt per corruptionẽ, & addit ad ſecũdum, quia eſt eorum quæ facile intereunt. Qđ quidem hac rõne ꝓfecto aliquis græcæ [illegible] dixerit, bene uel facile corruptibile latinæ, quod vno verbo latine diximus interibundum, & ſic patet hos tres modos ſe habere per additionẽ. Nã primus eſt per indifferentiã modi deſinẽdi, cũ ſit tam eorum quæ per corruptionem deſinunt vt aĩalia & elementa, quã eorũ quæ deſinunt ſine corruptione ut relationes & tactiones ſiue motus. Secũdus eſt per determinationem modi deſinendi, quia eſt ſolũ eorum quæ deſinunt per uerã corruptionem. Tertius adhuc magis per determinationẽ modi deſinendi quia eſt dũtaxat eorum quæ per uerã & facilem deſinunt corruptionem. Sed dices, cum in corruptione duo ſint, deſitio ipſa & modus deſinendi, ut in generatione duo erant, inceptio & modus incipiẽdi, quare ut in generabilibus diſtinxit tã penes inceptionem per actũ & potentiam, quã penes modũ, non ſic in corruptione etiam diſtinxit per deſitionem ad actũ & potentiã, & per modum deſinendi ut fecit. Solũ. n. per modum deſinendi diſtinxit. Dici põt eẽ loquendum ut plures, quia uero [illegible], Hoc eſt, corruptibile in lingua græca non uenit ad uſum, niſi ꝓ re quæ ẽ & põt non e·, ideo non diſtinxit in actum & potentiã. Id enim quod corruptum eſt, non [illegible] i corruptibile in illa dicetur lingua, ſed [illegible], hoc ẽ, corruptum, ꝓpterea corruptibile non per potentiam & actum diſtinxit, ſed per indřiam modi deſinendi. Auer. vero primo declarat cãm cur corruptibile per uerũ deſinẽdi modum dicatur corruptibile, & arguit per locum a minori, nam ſi corruptibile ſine modo deſinendi dř corruptibile, igitur corruptibile per modum deſinẽdi magis dicetur tale. Secũdo per exẽplum Themiſtii declarat, quid eſt illud quod eſt corruptibile per modum deſinẽdi, & ait id eſſe corruptionem magni fluuii ſm trãſlationem de loco ad locum fluuius n corruptibilis eſt ſecundo corrũpendi mõ. Tertio ait ꝙ licet ipſum corruptibile ſit duplex, facile & difficile, ſolum ſumpſit corruptibile facile, quia eſt plu. in uſu vř. n. oẽ fere corruptibile eẽ quaſi facile tale, quĩ ad non eẽ minora requirũtur, ut dř 2. Topicorũ. Vltimo Auer. in cõmẽto horum modorũ ſic ponit numerũ, nam corruptibile dicitur de corrupto in actu & in potentia, ſi de corrupto in actu, eſt dupliciter, aut per uerã & ꝓpriã gñonẽ, ut elementa generãtur, aut ad generationem alterius, qđ per ſe generatur, ut elementa. Si uero dicř de corruptibili potentia. hoc eſt dupliciter, aut facile, aut difficile.

A Hæc Auer Sed pace ſua ĥ ſufficientia eſt ad modos corruptibilis, quos ipſe finxit, & non quos Ariſto. enumerauit, error enim uenit ex malis tranſlationibus.

Etiã de incorruptibili eadẽ eſt ratio, aut enim ſine corruptione, interdum quidem eſt, interdum uero nõ eſt, ceu tactiones ipſæ, propterea quod prius erant, et poſtea non ſunt ſine corruptione. Aut id quod cũ nunc quidem ſit ens, ipſum tamen impoſſibile eſt non eſſe, vel non fore aliquando.

Hactenus de corruptibili & de corruptibili, nũc trãſigit, & rurſus diuidit ipſum in tria. Primus modus ſumitur per negationem modi deſinendi, quatenus eſt eorũ quæ deſinere quidem poſſunt ſm rẽ, Sed non per modum deſinendi, & hoc inquit. { Etiam de incorruptibili B eadem eſt, rõ, aut. n. ſine corruptione interdũ quidẽ eſt interdum uero non eſt, ceu tactiones, ꝓpterea ꝙ prius erant, & poſtea non ſunt ſine corruptione. Hic eſt primus modus, & de ſecundo inquit. { Aut id quod cum nunc quidem ſit ens, ipſum tamen impoſſe eſt non eſſe, uel non fore aliquando, & hoc modo æternũ eſt incorruptibile, nam priuat rem & oẽm modum deſinendi.

Tu enim es nunc, & tactio etiã eſt nunc, corruptibiles tamen eſtis, quia egit aliquando tempus, quando nec te eſſe, nec hæc tangere verum erit dicere.

Soluere uidetur dubium circa dicta Ariſto. nam omne quod eſt, dum eſt, impoſſe eſt non eẽ, igitur oĩa ſunt hoc modo incorruptibilia. Soluit ꝙ oĩa dici poſſunt neceſſaria ſub conditione uidelicet dum ſunt, & ſic omnia incorruptibilia ex conditione, uidelicet dũ ſunt, tñ ſunt poſſibilia abſolute ſumpta, & hoc inqt. { Tu n. es nũc, C & tactio etiam eſt nunc, (& ſic neceſſaria ac incorruptibilia ex conditione) corruptibiles tamen eſtis, ſup. abſolute, quia erit aliquando tps, quando nec te eẽ, nec hęc tãgere uerum erit dicere, & ita ſunt abſolute poſſibilia, neceſſaria tamen ex conditione, & ſic patet ad dubium.

Maxime vero proprie incorruptibile dicitur, qđ quidem eſt, non poteſt autem ſic corruptum eſſe, vt et nunc ſit, poſtea aut non ſit, aut non eſſe contingat. Vel & cum ſit ens nondum corruptum poſtea contingat non eſſe.

Quia ſumpſit incorruptibile dici dupř, & de æterno, quod ſimpliciter eſt incorruptibile, & de eo quod eſt, dum eſt, docet nunc de quo horum maxime proprie dicitur & uult maxime dici de eo incorruptibili, quod ſimpliciter eſt impoſſibile corrũpi, ut Deus Sed pro intellectu literæ, debes ſcire ipſum corrumpi uel ipD ſum corruptibile bifariam apud aliquos exponi. Vno modo per affirmationem de præſenti & negationẽ de futuro, vt nunc Socrates eſt, et poſt hoc non erit uel poteſt non eſſe, igitur corrumpitur uel eſt corruptibilis. Aut per negationem de præſenti & affirmationem de præterito, ut nunc non eſt, uel poteſt non eẽ, & antea fuit, igitur Socrates corrumpitur vel eſt corruptibilis. Vult igitur maxime proprie incorruptibile dici per negationem deſitionis, tam primo ꝙ̃ ſecundo modo exponendo, & inquit. { Maxime uero proprie dicitur incorruptibile, quod quidem eſt, non poteſt autem ſic corruptum eſſe, ut nunc ſit, poſtea aut non ſit, aut nõ eſſe contingat, & ſic per negationem deſitionis primo mõ expoſitæ, inquit. } Vel & cum ſit ens, nondũ corruptum, poſtea contingat non eẽ & ſic per negationẽ de-

Cõtĩgẽs eſt enũciatur p ꝓpõnẽ de futuro & de pñti.

Solutio

Dubiũ.

Quæ auer. com̄ẽtũ

Qua'r Auer.

Expoſitio.

Expoſitio.

Expoſitio.

finitionis ſecundo modo expoſitæ, & ſic maxime proprie incorruptibile erit ipſum æternum.

Dicit̃ ẽt incorruptibile et id, qđ nõ facile corrũpit̃.

Expoſitio. Quę auer. com. 114.

Tertio incorruptibile vult dici, quod non facile corrũpitur, ut mons, & ſerpens, & id genus. Auer. uero ſumit horum innumerum ſic, incorruptibile uel eſt quod eſt & non poteſt non eſſe, & hoc dicitur æternum, aut quod eſt & põt non eſſe, & hoc dupl'r, aut ſine cauſis corruptionis, & ſic eſt primus modus, uel p̃ cauſas corruptionis, & hoc dupliciter, aut facile, aut difficile. Sed quã ſit ad uerba Ariſt. hæc ſufficientia, tu intelligis. Sed quæ res quonam modo ipſa corruptio deſinat eſſe, aut per corruptionem, aut ſine corruptione: Iam patet ſolutio, ipſa.n. corruptio non corrumpitur denominatiue, ut nec albedo eſt alba, ſed formaliter & per ſe ipſam, vt albedo eſt alba.

Dubitatio Solutio. Quõ corruptio corrũpitur.

At ſi hæc ita ſeſe habeãt, cõſiderãdũ ẽ quo nã mõ poſſe ac ipoſſe dicimus. Nã & qđ ꝓpriiſſime incorrupti bile dr̃, ex eo ꝓfecto definitur, quia ĩpoſſe eſt corrũpi, neque interdũ eẽ, neque interdũ non eẽ põt. Inſup ẽt ingñabile dr̃ ĩpoſſe. & qa ſic gñari nõ põt vt prius qdẽ nõ ſit, poſterius vero ſit, ceu diametrũ cõmẽſurari.

Expoſitio.

Hactenus de generabili, corruptibili, ingenerabili, et incorruptibili, nunc de poſſibili & impoſſi, & p̃io proponit intentionem ſecundo rationem intentionis, tertio proſequitur. & in proponendo intentionem dat intelligere ordinem ad dicta, & inquit: { At ſi hæc ita ſeſe habeant, conſiderandum eſt, quonam mõ poſſe atque impoſſe dicimus. Ecce intentionem & ordinẽ. Aſſignat rationem ex his quæ primo Topicorum cap. 12. dixerat, ibi n. dictum eſt ad ſumendum quoties aliquid dicitur, utile eſt inſpicere ad definitiones & partes illius, arguit igitur, hæc ponuntur in definitione eorum quæ accepta ſunt, igitur poſt tractatum de illis reſtat tractari de his, & ſic reſtat uidere quoties hæc dicantur. Añs probat, & inquit: { Nã & quod ꝓpriiſſime incorruptibile dicitur, ex eo profecto definitur, quia impoſſe eſt corrumpi & ex eo quia, neque interdum eẽ, neq; interdũ non eẽ põt, & ſic incorruptibile ꝓpriiſſime ſumptũ, uidelicet quod erat neceſſe eſſe, ſiue æternum, per ipſum impoſſe definitur. Deinde ꝙ etiam ingenerabile p̃ idem definiatur oſtẽdit, & inquit { Inſuper etiam ingenerabile dicitur, & quia ſic generari non põt, ut prius quidẽ non ſit, poſterius uero ſit, ceu diametrum cõmenſurari coſtæ, & ſic ingenerabile per impoſſe definitur, & p̃ oppoſitum corruptibile & generabile p̃ poſſe ipſum definiuntur, hoc quidem per poſſe non eſſe vt corruptibile, illud uero per poſſe eẽ ut generabile, igitur & de impoſſi & poſſi rõnabiliter reſtat dicere poſt illa. Auer. ãt laborat in explanãdo cur Ariſt. dixerit æquale, ſiue tẽperatum naturaliter, in definitione ingenerabilis, & eius labor eſt uanus, quia illud uerbum non eſt in codicibus græcis, & ideo pondera, quod non eſt Ariſt. ſed eſt id quod dicit per inſomnium.

Quę auer. com. 115.

Si quid igitur ad ſtadia centum moueri põt, aut põdus attollere, ad ſummũ ſemper aſſignamus, ueluti cẽtũ tollere talẽta, atque centũ per ſtadia inambulare.

Expoſitio. Poſſi dupliciter.

Propoſuit ſe dicturum de poſſi deque impoſſi, nunc ꝓſequitur. Verum debes ſcire ꝙ poſſibile vno modo ſumitur ut eſt ꝓpõnis materia, quod idem ualet quod contingens, & hoc modo eſt habitudo terminorũ ſubiecti & p̃dicati, qua ratione differt ab ineſſe, atque neceſſario ineſſe, ut in primo Priorum diximus, & hoc mõ poſſe diuiditur in poſſibile, quod ſequitur ad uerum ſiue neceſſarium, & ad falſum quod eẽ põt, & de tali poſſi ſiue impoſſibili, non loquitur hic Ariſto. Alio mõ ſumitur poſſibile ut ſumitur a potẽtia, ut ſecũdo de interpretatione dr̃ quo modo dicimus aliquid eſſe poſſibile regi, quod eſt impoſſibile militi, ut debellare regnũ poſſibile eſt regi, & militi non, & de hoc modo poſſibili uel impoſſibili loquitur Ariſ. nunc: et quoniam hoc eſt duplex, dictum a potentia actiua, et dictum a potẽtia paſſiua, ideo primo docet poſſibile dictum a potentia actiua, ſecundo remouendo dubium docet poſſibile a potentia paſſiua. de primo inquit: { Siquid igitur uel animal, uel quoduis aliud ad ſtadia centum moueri poteſt, aut pondus attollere, ad ſummum ſp̃ aſſignamus, ueluti centum tollere talenta, aut centũ per ſtadia inambulare, et ſic potentia actiua terminatur atque cognoſcitur per maximum in quod poteſt. Debes ſcire ꝙ potẽtia definitur per actus, actus uero per obiectum, et quia ab excellentiori obiecto cognoſcitur maior uis potentiaque rei, iure per maximũ ipſa potẽtia definiri debet.

Potẽtia definit̃ p actus, actus uero p̃ obiectũ.

Quãuis & partes quę citra ſunt poſſit, ſi & exceſſum poſſit, quare ad exceſſum atque finem definiri oportet potẽtiam ipſam. Nã id qđ põt tot per exceſſum, etiã ea quę citra ſunt neceſſe eſt poſſe, ut ſi cẽtũ talẽta leuare, & duo poſſe, & ſi p̃ cẽtũ ſtadia ambulare põt, et p̃ duo ambulare poſſe. Potẽtia itaque exceſſionis eſt.

Remouet tacitum cauillum, poſſet enim dici, potentia quælibet quæ poteſt in maius põt ẽt in minus, igit̃ non tñ per maius ipſa definitur, ſed etiam p̃ minus ubi enim ſolum per maius ipſa definiretur, uideretur ſolum ipſam poſſe in maius. Soluit & inquit. { Quãuis & partes quæ citra ſunt poſſit, ſi & exceſſum poſſit, quare ad exceſſum atque finem definiri oportet potẽtiam ipſam: cuius cauſam indicat, quãuis in græco vr̃ concludere, ſed vis eſt reddere cãm, & inquit, } Nã id quod poteſt tot per exceſſum, etiam ea quæ citra ſunt neceſſe eſt poſſe, ut ſi centum talenta leuare, & duo poſſe leuare neceſſe eſt, & ſi per centum ſtadia ambulare põt, & per duo ambulare poſſe neceſſe eſt. Potẽtia itaque exceſſionis ẽ. Sic igitur vult per exceſſum eẽ definiendũ, quia in exceſſu continentur minora. Huius rei põt aſſignari cauſa ex quodam ſimili. nam ut magnitudo molis determinatur per maximum, ut quãtitatem tricubiti non per bicubitum definimus, nec rõnẽ hominis aſſignamus p̃ ſenſile, ſed per rationale, ſic magnitudo vigoris per maximũ definire oportet, minora.n. in eo continẽtur. Ex his patet Ariſ. actiuã potẽtiam definiſſe non oẽm, ſed mutabilem, quædã n. potentia eſt ĩmutabilis, ut illa dei tãtum in mouendo orbẽ maximũ, & quia hæc mouet illũ ĩmutabiliter, ita ut nec maius, nec minus poſſit mouere illo: ideo hæc non definitur per maximũ, nec minimũ. Potentia uero quæ mutabiliter mouet tunc minus, nunc maius, definitur & cognoſcitur eẽ alia atque alia maior per maximum eorum quæ põt. Secũdo debes ſcire ꝙ potentia põt dupliciter definiri, abſolute, & ſic eſt principium agendi uel patiendi, & hoc mõ ſpectat ad metaphyſicũ. Alio mõ cõparatiue reſpectu alterius potentiæ, qua ipſa aut maior, aut minor dr̃, & ſic cognoſcit̃ per maximũ, nã ſi maximũ quod põt altera, ſit maius eo quod altera põt, vna potentia eſt ẽt altera maior, & hoc mõ Ariſ. deſcribit. Tertio debes ſcire ꝙ potentia propterea non definitur p̃ minora in quæ põt, qa talia põt minui in infinitũ, mõ p̃ infinitũ nihil ſcit̃ nec definitur, ꝓpterea per maximũ & non per minimũ definit̃. Vnde ex uerbis Auer. duę rõnes colligi põt, quib⁹ potentia debeat definiri per exceſſum, primo quia defect⁹ minuit̃ in infinitũ, & per infinitũ nihil cognoſcit̃. Secundo, qa eo mõ potentia cognoſcit̃, quo differt ab alia p̃ magis & minus, ſed potentia differt per magis & min⁹ a potentia per maximum, igitur per maximũ definit̃.

Nota.

Duplex potẽtia mutabilis & immutabilis.

Potẽtia dupliciter poteſt definiri.

Quare potentia definitur p̃ maximum.

Quę auer. cõ. 116.

Pręterea, & ſi eorum quę per exceſſum dicũtur,

tantum

tantum aliquid impoſſe eſt, etiã plura impoſſia ſunt, q̃ nãque mille ſtadia peragrare non poteſt, is profecto neque mille & vnum poterit.

Expoſitio. Vt poſſibile de quo erit intẽtio dicebatur a potentia, ſic impoſſibile denominatur ab impotẽtia ſiue defectu, Docet igitur nunc definire impotentiam, & vult ipſam cognoſci per minimũ eorum quæ nõ põt, & reddit cauſam, quia procedere licet in exceſſibus ad infinitum, & per infinitum nihil cognoſcif, & ex B inquit { Præterea & ſi eorum quæ per exceſſum dicuntur, tm aliquid impoſſe eſt (vt mille ſtadia peragrare eſt aliquid impoſſe reſpectu impotentiæ deambulatiuæ Socratis) etiã plura impoſſibilia ſunt, ut mille & vnum, & mille, & duo, & ſic infinitum, & hoc inquit. { Qui nãq; mille ſtadia peragrare non põt, is ꝓfecto neque mille, & vnum poterit, nec mille & duo, nec mille & tria, & ſic in infinitũ; igitur impotentia, non per exceſſum, cũ non detur, cognoſcitur, ſed per minimum eorum, quæ non põt. Põt etiam ex Auerroe colligi alia ratio, quia taliter eſt impotentia definienda, qualiter differt ab alia per magis et minus, ſed differt ab alia per minimum eorum quæ nõ poteſt, dicitur .n. vna impotẽtia altera uel maior, uel minor, ſi minimum eorum quæ non poteſt, eſt maius uel minus altero minimo alterius.

Que ſtri. com. 127.

Nihil tñ nos ꝑturbet finis eorũ quæ põt aliqua potentia, ſi id quod ꝓpriæ poſſe dicitur, ꝑ finẽ exceſſus definiatur, forſitan. n. dicet quiſpiã, id quod dictũ eſt non neceſſario ita eẽ, qui nãque ſtadiũ videt, is nõ & magnitudines eas quæ citra ſunt videbit, ſed potius econtra, qui punctum uidere poteſt, aut paruũ audire ſonũ, is & maiorũ ſenſum habebit. Verũ nihil refert ad rõnẽ. definiatur. n. exuperatio ipſa aut impotẽtia aut in re ipſa, id enim quod dictum eſt perſpicuũ eſt, viſio ſiquidem, ea ſit q̃ per minus, velocitas vero, quę per maius excellit.

Expoſitio. Mouet contra ſe dubiõnem, ex cuius ſolutione patebit quonã mõ paſſiua potentia terminatur, & primo ꝓponit illam dicẽs, { Nihil tñ nos perturbet finis eorũ quæ poteſt, ſup. aliqua potentia. ut uiſus uel auditus uel id genus, ſup. ſi ille finis per minimũ & non per maximum deſcribatur. dico nihil perturbet, ſi id quod proprie poſſe dicitur, per finem exceſſus ut patuit definiaf. cauſa turbationis eſſe põt contrarietas definitionũ, quã ſubſcribit, & inquit: { Forſitan .n. dicet quiſpiã id quod dictum eſt, non neceſſario ita eſſe, qui nanque ſtadium uel quid tale uidet, is non & magnitudines oẽs quæ citra ſunt uidebit, cum ſit dare minimum viſile, ſed potius e contra qui punctum videre põt, aut paruũ audire ſonum, & maiorẽ quã ſit punctũ, uel quã ſit paruus ſonus, ſenſum habere poteſt. Rñdet & inquit: { Verũ nihil refert ad rõnem qua definiebatur ipſum poſſe per exceſſum, definiatur. n. exuperatio ipſa ſemper, aut in ipſa potentia aut in ipſa re. Nã quõlibet definiatur, ſp per exceſſum definitur, & hoc ſubdit dicẽs. Id. n. quod dictum eſt, perſpicuũ eſt, quia ſp ſeruaf exceſſus, uiſio ſiquidem ea ſit, quæ per minus definitur, uelocitas vero quæ per maius. Debes ſcire ꝙ tam potẽtia actiua, quã paſſiua determinantur ꝑ maximũ atque exceſſum, nã viſiua eſt altera maior cuius uiſio eſt maior, motiua altera maior cuius motus eſt velocior. Igitur ambæ per exceſſum operum definiuntur, non tamen eodem mõ, nam in paſſiuis exceſſus eſt a parte potentiæ quæ patif, eſt. n. viſio aquilę maior, quia poteſt uidere minus. In actiuis uero contra eſt per maius, quia potẽtia regis maior eſt illa militis, quia põt in maius, & ita utraque ꝑ exceſſum cognoſcitur, licet in paſſiuis exceſſus ſit a parte

A potẽtiæ, in actiuis a parte obiecti. Quæ ratio docet potentiã paſſiuã debere cognoſci per minus, & ita p̃dictã rationem non deſtruit hæc obiectio, cum illa ſit data de actiua, deque poſſibili denominato ab actiua potẽtia, & hoc dixit Ariſto. his uerbis, Viſio ſiquidem ea ſit, q̃ per minus, & ita ex parte potentiæ. Velocitas autem quæ per maius excellit, & ſic ex parte rei, eſt. n. uiſio opus potẽtiæ viſiuæ, ut uelocitas opꝰ potẽtiæ motiuæ.

His vero definitis dicẽdũ eſt q̃ ſequuntur. Si itaq; q̃dã ſunt poſſia eẽ, & nõ eẽ, quoddã tp̃s maximũ & eſſendi, & nõ eſſendi definitũ ſit neceſſe ẽ, (dico ãt rem eẽ poſſe, aut nõ eẽ poſſe in vno quoque p̃dicamẽto, vt hoiem aut albũ, aut tricubitũ, aut aliud id genus.) Nã ſi nõ erit aliqđ quãtũ definitũ, ſed ſp ꝓpoſito maius,

B cuiuſque rõne nihil minus dicatur, idẽ ſane vno tẽpore infinito erit poſſibile eſſe, altero tempore infinito poſſibile non eſſe, quod quidem eſt impoſſibile.

Expoſitio. Potentia, ut dicebatur, quædam dicitur reſpectu operis, & hæc quonã mõ cognoſcatur, declarauit, alia eſt reſpectu eẽ uel non eſſe, & quia eſt ea qua aliquid poteſt plus vel minus durare, ideo per ipſius temporis exceſſum declarabitur, & primo ꝓponit intentionem & inquit, { His uero definitis dicendũ eſt ea quæ ſequunf deinceps. Hæc eſt intentio, deinde ꝓſequitur & ꝓponit vnam hypotheticam, uidelicet ſi aliqua eſſe & non eſſe poſſunt, eorum terminus erit per maximũ tẽpus, in quo eẽ poſſunt, & hoc inquit, { Si itaque quædam ſunt poſſibilia eẽ & non eẽ, quoddã tp̃s maximum & eſſendi & non eſſendi definitum ſit neceſſe eſt cuius hypotheticæ cum ponitur antecedens, erit poſitio conſequentis, ꝙ cuiuſque rei ſit maximũ tp̃s durandi ſiue eſſendi & non eſſendi. Hæc Ariſ. Deinde declarat in qui-

C bus hæc determinatio locum habeat, & vult hanc determinationem locum habere in oĩ p̃dicamento. et hoc adiecit, ne quis credat tp̃s perdurationis ſolũ in aĩalibus eẽ conſtitutum. Nã quidam dixerunt montes & valles eẽ perpetuas, ideo ſubdit in omni p̃dicamento eẽ cõſtitutum terminum ſuę durationis, tam ad eſſe, quã ad nõ eẽ. Deinde reddit cãm eius quod dixit & arguit ꝑ impoſſe & inquit, { Nã ſi non erit aliquod quãtum in ipſo tp̃e eſſendi uel non eſſendi definitum, ſed quocũque dato ac propoſito ſemper maius, ſic ꝙ non ſit deuenire ad vnum maximũ, cuius cõparatione nihil aliorũ q̃bus poteſt durare res ipſa ſit minus, idem ſane vno tempore infinito erit poſſe eſſe, altero tp̃e infinito erit poſſe eẽ, altero tp̃e infinito poſſe non eẽ, quod quidem eſt impoſſe. nam, ut dicetur, erunt duo tp̃a infinita ęqualia, Sed hoc quonam modo ſit impoſſibile, quo ve ſequatur, poſterius dicetur ſæpe. Sic igitur patet poſſe eẽ & poſſe nõ eẽ, terminari per maximum tempus. Quod uero ad uerba attinet, ambiges utrum eadem ſit potẽtia qua aliqđ

D poſſit pati, ſiue qua dicatur poſſe pati, & qua poſſit eſſe uel non eẽ. Et vr ꝙ ſic, nam materia eſt potentia qua vnum quodque poſſe põt eſſe & non eſſe, & hæc eſt potentia paſſiua, qua vnumquodque põt pati. Dici põt ꝙ materia ipſa ratione habita ad formã, eſt potentia eſſendi & non eſſendi. ratione uero habita ad agens ẽ paſſiua, & ſic eſt idem ſubiecto, ratione differẽs. Hęc quo ad uerba. Sed circa rem dubitatur contra primam regulam, qua dicebatur potentiã actiuã terminari ꝑ maximum, quia ſi ita eſſet, tunc non quilibet exceſſus, nec q̃libet ꝓportio maioris inæqualitatis ſufficeret ad motũ, qđ ẽ falſum. Prĩo, q̃a tũc daref motus tardiſſimus, videlicet ille q̃ A potẽtia moueret B reſiſtẽtiã exceſſu minimo, quo ſufficit. Secundo, quia tunc rei ſucceſſiuæ daretur vltimum, nam ſignatis A, agente, & B, reſiſtente,

De maximo & minimo

ꝙ creſcat reſiſtentia ipſius B, uſque quo excedatur ab ipſo A exceſſu minimo, & ſimus in illo inſtanti, uel immediate poſt illud adhuc mouebit, uel non mouebit, ſi mouebit ille non fuit minimus exceſſus, cum ſub minore illo, A, adhuc moueat B. ſi non mouebit, tunc illud eſt vltimum motus. Contra ſecundam regulam quę dicit impotentiam terminari per minimum eorum quæ non pōt. nam ſigno maximum in quod poteſt potẽtia A, quod ſit B, & ſigno minimum quod non poteſt eadem potentia A. reſpectu cuius dicitur impotentia, & ſit C, tunc arguo, aut hæc ſunt æqualia aut inæqualia, ſi æqualia, tunc a potentia pōt in vtrunque, & ſic B, nō dicetur minimum qđ non, cū in illud poſsit, ſi inæqualia, certum eſt ꝙ C, non eſt minus ipſo B, quia tunc A, poſſet in B & C, quicquid n pōt in maius, pōt in min⁹. Si uero maius ſit ipſum C, ipſo B, aut exceſſu diuiſili aut indiuiſili, non eſt dicendum exceſſu indiuiſili, quia per indiuiſile nihil excedit, ſi ſit exceſſus diuiſilis, & ſit ut duo, & cum poſsit diuidi, adhuc ipſum A, pōt mouere B, ipſum, & aliquid maius, modo ſit minus ipſo C, utpote ipſum B, cum illo plus exceſſus, uidelicet cū vno plus, & ſic ipſum B, non fuiſſet maius. Contra tertiam arguo, quæ dicit potẽtiam paſsiuam terminari per minimum. nam accipio illud minimum, quod mouet illam potentiam paſsiuam, uel excellit illam, uel eſt æquale, uel minus, non ęquale nec minus, quia nec ab æquali, nec minori ꝓuenit actio. ſi maius, cum non ſit maius in re indiuiſili, erit maius in re diuiſibili, & ita ut prius pōt minus illo mouere eandem, ut ſi illud minimus fuiſſet ut quatuor, & reſiſtentia ſiue potẽtia paſsiua vt tria, poſſet minus illo minimo dato, utpote ut tria cum dimidio vnius mouere illam eandem. Contra ultimam dubitant, quia ſi daretur maximum tempus eſſendi, tunc rei permanentis daretur ultimum, vt deductum eſt. Secundo, rei permanentis datur primum non eſſe, igitur non datur maximum tempus quo eſſe poteſt. Illud.n primum non eẽ, eſt minimum eorum, quibus eſſe nō pōt. Tertio, tempus quo Socrates mortuus non eſt, eſt infinitum, igitur non maximum. ſimiliter quo Socrates nō fuit ante generationem fuit infinitum, igitur nec eſſendi necnon eſſendi tempus maximum dari poteſt. Hæ ſunt fortiſsimæ qōnes contra Ariſtotelem. Circa hæc debes ſcire, ꝙ tam ex Ariſ. q̄ ab Auerroe, & cæteris græcis expoſitoribus, colliguntur hic quatuor regulæ de potentiarum terminatione. quarum Prima eſt, potentia actiua terminatur per maximum quod ſic, atq; per ipſum cognoſcitur quanta ſit, hoc eſt, per id, quod inter omnia quæ ſic poteſt aut mouere aut afficere, eſt maius.

Regulæ de potẽtiis. pria rła.

Secunda, in potentia actiua ſcitur quanta eſt per minimum in quod non pōt, hoc eſt, per id, qđ eſt minimū eorum in quæ non pōt. Tertia, potentia paſsiua ſcitur quãta eſt per minimum a quo pōt pati, hoc eſt, per id quod inter oĩa e quibus pōt pati eſt minimū. Quarta eſt, poſsibilis eẽ, atque poſsibilis non eẽ eſt maximum tempus Hæ colliguntur craſſa Minerua ex uerbis Ariſ. Iuniores uero potentias actiuas definiunt per minimū in quod non, nam pondus æquale potẽnæ eſt minimū quod non, potentias uero paſsiuas per maximū a quo non poſſunt pati. Conſimiliter aiunt potentiam ad eſſe, & non eẽ terminari per minimum in quo non, & ſic tenent quatuor, quæ uidentur contraria Ariſtoteli & expoſitoribus, ꝓ iunioribus tamen ſunt rōnes dictæ, quę ſunt fortiſsimæ, nec poſſunt ſolui leuiter. Nōnulli aiunt Ariſtotelem & Iuniores idem ſentire. Nā Ariſto intellexit actiuas potentias ſciri per maximū, ſcitra quod pñt, & hoc aliqui appellant minimum quod non, paſsiuas autem per minimum ultra quod non poſſunt, quod illi appellant maximum in quod nō poſſunt, & ita de maximo & minimo tempore, uolunt n. eſſe dandum maximum circa quod omnes res poſſunt durare, & hoc eſt minimum per quod non poteſt durare. Hæc expō videtur deficere ꝑꝑ duo, prīo quia Auer. expreſſe vult

Secūda. Tertia. Quarta. Pō iuniorum Nōnullorum conſiliū

E actiuas terminari per maximum quod ſic, & paſsiuas per minimum quod ſic. Secundo, quia eſt cōtra exempla Ariſto de directo. Simplicius quoq; expreſſe idem aſſerit. Propterea dici pōt potẽtias actiuas & paſsiuas terminari per maximum uel minimum in numeris integris, non autem in numeris cū fractionibus, & hæc conuenit verbis Ariſto. & Simplicii, & omnium peripateticorum Iuniores uero loquuntur de maximo & minimo cum fractionibus, & conſilium hoc non diſplicet. Solitus etiam eram dicere cū Auerroe alibi ut ſexto phyſicæ auſcul. cō 15. & 32. & alibi, ꝙ ſm conſiderationem materialem regulæ Ariſto. ſunt ueræ, naturalis.n. pbs oĩa conſiderat ut ſenſilia atque ſenſu notanẽ. Mathematicus conſiderat per imaginationem quicquid pōt cogitari, quæ ratio docet ad imaginationem mathematici regulas Iuniorum habere locum. Tunc ad rationes. ad primam dico potentiam actiuam terminari per maximū ſenſile, & dico ꝙ licet quilibet exceſſus ſufficiat ad motū, ut motus abſtrahit a ſenſu, non tñ ſufficit ad motum ſenſu notabilem, & ita concedo eſſe motum tardiſſimū, quo nullus notabiliter tardior ſentiri poſſet. Siſr concedo dari ultimum quo aliqua uirtus mouet aliquā reſiſtentiā motu ſenſu notabili, non tñ ultimū ſimpliciter quo uirtus mouet reſiſtẽtiam aliquā quouis motu.

Cōfutatio 2. aliio

Alia nr̃a ſolutio.

F Ad ſecundum dico potentiā actiuā terminari ꝑ maximum notabiliter ſenſile, impotentiā per minimū notabiliter ſenſile quod non. Et concedo hæc eſſe diuerſa, & illud minimū quod non eſſe maius maximo quod ſic, ex quo non ultra ſequitur illud non fuiſſe maximū, nā fuit maximū apud ſenſilem notā, licet non maximū ſm rem. Concludit igitur argumentum illud non eẽ ſecundum rem, cum quo tñ ſtat illud eẽ maximum apud ſenſum. Ad tertiā dic eodem mō, potentia.n. actiua terminatur per minimū quod non, & paſsiua per maximum quod non in conſideratione mathematica, non autem in conſideratione ſenſili ac naturali. Per idẽ ad obiecta contra quartā, concludit.n. nō dari maximum ſm rei naturam, licet ſit maximū apud ſenſilem conſiderationem.

G Et ad ultimum debes ſcire ꝙ aliter eſt dari maximū poſis non eẽ, & maximū tp̄s non eſſendi, ſimiliter maximum tempus eſſendi, & maximū tempus poſis eẽ. Vnde concedo non dari maximum tp̄s nō eſſendi, quia illud a parte poſt eſt infinitum, ſed bene daẽ maximum tp̄s poſsibilis nō eſſendi, nā oĩs res quæ poteſt non eẽ, uenit ad maximū ipſius, quo ipſa fuit ſub poſſi non eẽ. Siſr datur maximū tp̄s poſis eẽ, quia deueniendum eſt ad vltimū tp̄s, in quo ceſſat potentia eſſendi, & eſt res ipſa, & tu intellige ut ſupra ſm conſiderationem naturalem, non ſm rem in ſe. Hæc nunc mihi vĩr, licet aliter ſcripſerim in lib. de gñone, ſed cum nihil certi habuerim in ſcientia naturali, ego ſcribo ue uenit in buccam. Mutanẽ.n. opiones ſm tp̄a, ut dixit Empe.

H *Principiū uero hinc ſumatur, ĩpoſe.n. atq; falſum non idẽ ſignificāt. Impoſſibile nãque & poſſibile, atq; falſum & verum vno modo ex ſuppōne ſunt, veluti triangulum duos rectos habere impoſſibile eſt, ſi hęc ſint ẽt diameter cōmenſurabilis erit, ſi hęc ſint. Sūt autẽ alio modo ſimpliciter & poſſibilia & impoſſibilia, & vera & falſa.* Non *eſt igitur idẽ falſum aliqđ eſſe ſimpliciter, & ſimpliciter impoſſibile.*

In omnibus Ariſ. ut ſtudioſus geometriæ ſeruat ordinem geometricum, geometra nanque primo terminorum definitiones ſumit, ſecundo ſuppoſitiones conſtituit, tertio concluſiones deducit. Ariſto. igitur hacten⁹ ſumpſit terminorum definitiones, nunc ſuppoſitiones conſtituit. quarum prima eſt, falſum & impoſsibile nō ſunt idẽ, ſed ꝗa hoc pōt eſſe falſum, iō declarat ħ q̄tuor, videlicet falſum & verū, poſe et ĩpoſe, poſſe ſumi ex ſup

põne, & ſic falſum & impoſſe, põt eſſe uerũ & poſſe, & equũ hr̃e alas ẽ falſum & ipoſſe mĩ poſito ꝙ uolet, erit uerũ & poſſe ex illa ſuppõne. Alio mõ illa põt ſumi abſolute, & ſic falſum nõ ẽ ipoſſe ſimpliciter. multa.n. falſa ſunt poſſia ut ſedentẽ currere eſt falſum, ſed poſſe. hĕ ẽ prima ſuppõ, & inquit, { Principium vero hic ſumaṫ impoſſe.n. atque falſum non idẽ ſignificãt. hĕ eſt ſuppõ. Sed quia põt hĕ ſuppõ eẽ falſa, et põt eẽ uera, ſubſcribit diſtinctionẽ & colligit in quo ſenſu ſit uera & in quo ſit falſa, & inquit, { Impoſſe nãque & poſſe & falſum atque verũ, vno ſup. mõ ex ſuppõne ſunt, ut equũ hr̃e alas, eſt verũ ex ſuppõne ſi volat, & hoc ait, Veluti triãgulum duos rectos habere eſt impoſſe ſi hĕ ſint, uidelicet ſi triangulus ſit quadrangulus, nã ſuppoſito illo, triãgulus nõ duos rectos habebit, & diameter cõmẽſurabilis erit coſtæ ſi hæc ſint, uidelicet ꝙ diametri ad coſtam ſit ꝓportio tripla, aut quadrupla, & ſic iſta uno mõ ſumuntur ex ſuppõne. Sũt aũt alio mõ ſimplr̃ & poſſia & impoſſia & uera & falſa, & ſic ſecũdo mõ accipiũtur ſimpliciter, & hoc igitur modo non eſt idem falſum aliquid eẽ ſimpliciter, & ſimpliciter impoſſibile. Hæc eſt ſuppoſitio.

Expoſitio.

Te nãque dicere ſtare, falſum eſt quidẽ, ſed non impoſſe. Silr̃ & eũ qui citharã qdẽ pulſat, nõ ãt canit, canere dicere falſum eſt qdẽ, ſed non ipoſſe. Simul vero ſtare atque ſedere, & diametrum eſſe coſtę cõmenſurabilẽ, nõ mõ falſum eſt, ſed etiam impoſſibile.

Videtur nunc Ariſto. quaſi ꝓbare quod dixerat, & ſimul exponit. Qđ quidẽ ꝓbet, patet ꝑ illud verbum. Nãq;, quod cãm reddit, exponit uero, qa falſum vult eſſe in plus ꝙ impoſſe, ſi quidem oẽ impoſſe ſit falſum, et non econtra. Inquit { Te nanq; dicere ſtare, falſum eſt quidem, ſed non impoſſe, & ſimiliter & eũ qui Citharã quidẽ pulſat, non aũt canit, canere dicere falſum eſt quidem, ſed non impoſſe, & ita falſum ẽ in plus quã ipſum impoſſe. Simul uero ſtare atque ſedere & diametrũ eſſe coſtæ cõmenſurabilem, non mõ falſum eſt, ſed etiã impoſſe. Sic igitur falſum vr̃ vel genus ad poſſe & impoſſe, poſſe n. vr̃ falſum, & impoſſe etiam, & ſic patet ratio eius quod dixerat, & declaratio quonam modo differunt.

Nõ igitur idẽ eſt ſupponere falſum ac impoſſibile, impoſſibile ſi quidem ex impoſſibili accidat.

Expoſitio.

Ex prima illa ſuppõne infert ſecũdã, uidelicet ꝙ non eſt idem ſupponere falſum & ſupponere impoſſibile, impoſſe ſi qdẽ ex impoſſi accidit, at ex falſo non ſemper impoſſe, cũ (ut dictũ ẽ) ſit & falſum poſſe, et falſum ipoſſe.

Sedendi itaque atque ſtandi aliquid ſimul potentiã habet, quia qñ habet illã, & alterã habet, uerũ non vt ſimul ſedeat atque ſtet, ſed in alio atque alio tempore.

Expoſitio.

Iterum ex dictis infert tertiã ſuppõnẽ, uidelicet ꝙ licet aliquid poſſit ſimul hr̃e potẽtiã ad duo oppoſita, nunq; tñ põt ſimul hr̃e illa oppoſita, ſed in alio atque alio tpe, quia licet poſſit eẽ in ſimultate potẽtiarũ, nõ tñ in potentia ſimultatis. inquit. { Sedendi itaque atque ſtãdi aliquid ſimul potentiã hr̃t, qa qñ hr̃t illã, & alterã hr̃t, uerũ non ut ſimul ſedeat atque ſtet, ſed in alio atque alio tpe. Hæc ẽ tertia ſuppõ. Ex his quæ Ariſ. dixit hic, accipitur id quod logici dicunt eẽ falſum duplex, vno modo impertinens, quod uidelicet ſui qualitate eſt falſum, & hoc uocant falſum ſimpliciter, alio mõ falſum ſequens ex poſitis, quod uocatur falſum ex ſuppõne. Simili mõ diſtinguere poſſumus de neceſſario, impoſſibili uero, & cõtingenti. Quare apud Ariſ aliquod falſum eſt concedendum, quod ſimpliciter eſt negãdũ, ut te eẽ in Roma, ſi admiſiſſet te eẽ Romę, quare qui negat artẽ obligatoriã, non peripatetice ſentit. Aiaduerte tamẽ ꝙ Auer ex uniuerſo hoc textu facit duas ſuppõnes, quarum prima eſt, falſum eẽ duplex, falſumq; uidelicet poſſibile, & falſum impoſſibile, ita ut ſit ipſum falſum ueluti genus ad poſſibile & impoſſibile. Secunda eſt ꝙ qualis in actibus eſt ſucceſſio tali. & in potentiis, cũ n. aliqđ recipit vnum contrarium ceſſat potentia ad illud, & ſurgit potentia ad alterum, at cum recipit alterum ceſſat potentia ad illud, & ſurgit rurſus ad aliud, & hoc fit alternatim ſm ſucceſſionẽ, & ſic vult Auer. nihil ſimul poſſe habere duas potentias ad contraria. Sed pace Auer dixerim, nec expõ verbis Ariſ conuenit, nec rõni, nõ uerbis quidem, quia Ariſ. fecit, (ut uiſum eſt) tres ſuppõnes ad id. Amplius hĕ ſecunda non inueniṫ in illius uerbis, immo contrarium illius. Non rõni uero, quia tẽperatũ ut tepidum habet duas potentias ſimul ad contraria, ut ad calidum & frigidũ. Et tu debes ſcire ꝙ expõ Auer nullatenus uerbis Ariſto conuenit, ut uiſum eſt. Id autẽ quod dixit ipſe de potentiis poteſt eẽ uerum, quando illæ potentiæ ſunt ad contraria immediata, Ariſ. autem loquitur de contrariis mediatis.

Vã aut obligatoria.

Qꝫ Auer. Com. 119.

A

Obſ. auer.

Expõ ſuppõnis. Auer.

B *Si igitur aliqđ pluriũ potẽtiã hẽat tpe infinito, non eſt hoc in alio atque alio tpe, ſed ſimul. Quare, ſi aliquid qđ tpe infinito exiſtit, corruptibile eſt, illud ut nõ ſit, potẽtiã hẽt. Si igitur id qđ tpe infinito eſt ens, ſit poſſibile nõ eẽ, ſimul nimirũ erit atque nõ erit actu. Igitur falſum quidem euenit ſane, quia falſum ſupponebatur. nam ſi id impoſſibile non eſſet etiam id quod euenit impoſſibile profecto non eſſet. Omne igitur quod ſemper eſt, ſimpliciter incorruptibile eſt.*

Expoſitio.

His ſumptis ſyllogizat, & ſyllogiſmus eſt hypotheticus hoc mõ. Si aliquid quod tpe infinito eſt ens, ſit corruptibile, illud habet tpe infinito potentiã non eſſendi. Vltra, illud potentiã non eſſendi tpe infinito hr̃t, igitur actu ſimul eſt & non eſt, at conſequens eſt impoſſibile, igitur & ãns. Circa rõnẽ primo reſumit ultimã ſuppõnẽ C & inquit: { Si igitur aliquid potentiã pluriũ habeat tpe infinito, non eſt hoc in alio atq; alio tpe, ſed ſimul, ſumpſit n. idem haberẽ potentiarũ ſimultatẽ, & nõ potentiã ad ſimultatem, hac ſuppõne reſumpta ſyllogizat & inquit, { Quare ſi aliquid quod tpe infinito exiſtit, corruptibile eſt, illud eãdẽ tpe infinito ut non ſit potentiã hr̃t. Vltra inquit, { Si igitur id quod tpe infinito eſt ens, ſit poſſibile non eẽ illo infinito tpe, ſimul nimirũ erit atq; non erit actu, ut declarabitur poſtea. Deſtruit cõſequẽs, & inquit, { Igitur falſum quidem euenit ſane, quia falſum ſupponebatur, nam ſi id quod ſupponebatur impoſſibile non eẽt, et id quod euenit impoſſibile nõ eẽt, & ita ãns eſt impoſſibile, quia ultimum conſequens eſt impoſſibile concludit: { Oẽ igitur quod ſp eſt, ſimpliciter incorruptibile eſt, Et ſic habetur ſyllogiſmus. Auer. autem in comento tribus modis rationẽ Ariſto. deducit. primo ſic. Si æternũ põt non eſſe, interdũ illud non erit, aliter poſſibile illud fuiſſet fruſtra, & ſi non erit interdũ, tunc tpe infinito non erit, & ex quo tpe infinito D ponebatur eẽ, igitur eodem tpe erit ens & non ens. Secundo deducit, & ſyllogiſmus ſic componitur ut dicit, hoc demr̃ando mundũ eẽ corruptibilẽ, et hoc, demr̃ando eundem mundum eſſe æternum, igitur in tertia figura aliquod æternum eſt corruptibile. Hæc cõcluſio eſt contra definitiones ipſius corruptibilis & æterni, igitur aliqua propõnũ eſt impoſſibilis, & non minor, igitur maior, & ſic ipſe mundus nõ erit corruptibilis. Tertio ſic, Oẽ qđ fuit nõ ens, poſtea ens, iterũ qñq; erit nõ ens, ſed mũdus fuit nõ ens poſtea ens apud Plato. igr̃ aliqñ erit nõ ens. Maior declaraṫ, qa eẽ & nõ eẽ ſibi mutuo ſuccedũt, igiṫ & potẽtiæ ad illa, igitur ut ad eẽ ſeqṫ non eẽ & ecõtra, ſic ad poſſe eẽ ſequitur poſſe non eẽ & ecõtra, & ita eiuſmodi potentiæ ſibi mutuo ſuccedũt ut actus. His rõnibus dici põt mundũ anteq; ad actum

Qꝫ auer. Cõ. 120.

Reſponſio ad rõnem.

poneretur, fuiſſe in potentia ad eē, ac adueniente ipſo eſ ſe ceſſat potentia ad illud, & nō ſurgit potentia ad non eē, nā per aduentum actus eſſendi, ipſe adeptus eſt æternitatē. Et hāc reſponſionē tradunt nōnulli Theologi de rōnali aīa, quæ antea fuit ſub nō eē, & poſtea a deo adepta eſt æternitatē. Huic reſponſioni obiicit Auer. primo quia tale æternum eſt non poſſe non eē per ſe, igitur impoſſe non eē ab æquiualenti ad æquiualēs. Vltra, ē impoſſibile non eē, igitur neceſſe eē ſimili rōne. Vltra, neceſſe eē, igitur ſp ens, hæc. n. eſt definitio neceſſarii, & ita in nulla dña tpis non ens, & ita non fuit non ens. Amplius arguit, Accipiaē tp̄s quo mūdus ſtetit ſub nō eſſe, aut tale tp̄s ante mundi geniturā eſt finitū, aut infinitū. ſi infinitū, igitur tēpus non eſſendi & tēpus potētiæ eēndi erit vnū, igitur in eodē tpe erit ens & non ens, qm̄ tēp° potentiæ vnū eſt ac oi ex parte infinitum. At ſi tēpus eſſendi & tempus non eſſendi ſunt finita ac diuerſa, igitur quodlibet illorum erit finitum, & ita alternatim erit nūc ens nunc non ens. Debes ſcire φ oēs iſtę rōnes ſuſtentātur in duobus, quorum primū eſt, Oē poſſe fieri qn̄que in actu, ut iam in ſuppōnibus ſumptū eſt, dictū n. eſt falſum poſſe differre a falſo impoſſi, quia falſum poſſe qn̄q; erit, at falſum impoſſe nunq̄ erit. Secūdum, oē id quod eſt infinitū per tēpus infinitū vna ex parte per ſe, eſt infinitum oi ex parte. nā ex quo per ſe eſt infinitū, nō magis ad vnā q̄ alterā partē erit tale, aut igitur ad ambas partes tale eſt, aut ad neutrā. His ita ſumptis, rōnes oēs Ariſ. & Auer ſunt efficaces. Sed cōtra hāc ſecūdā ſuppōnem obiiciunt, Nā potentia materiæ eſt infinita a parte ante, & tamen non eſt infinita a parte poſt, cū in aduentu formæ ceſſat ipſa, & ſic non oē eē infinitum vna ex parte eē infinitum ex oi. Soluit Auer. hāc primo dicēs talē potentiā eē infinitā oī ex parte, rōne habita ad ſubiectū remotū, quod eſt prima materia, ratione uero habita ad ſubiectum ꝓpinquum, uidelicet ad materiā ꝓximā, erit vtraq; ex parte finita, ut ēt ſentit ipſe 12. met. cō. 11. Sed dices tūc eadem res erit æterna & non æterna ut potentia materiæ, hoc aūt impoſſe eſt tā abſolute q̄ cōparatiue. Secūdo, in aduentū formæ ceſſat omnis potentia quæ præerat in materia, igitur nō remanebit a pte poſt. Fortaſſe pp̄ h̄ Auer. aliter ait, & vult potētiam materiæ reſpectiuā eē æternā a parte ante p̄ accn̄s, quia genita infinita præceſſerunt, inter q̄ fuit ordo p̄ accidens, ut dr̄. 8 phy. auſcul. cō. 15. Tunc ad formā diceret, ſecus eē de æterno a parte ante, & æterno a parte poſt, nam æternum a parte ante pōt eē p̄ accidens, quatenus per accidens potuerunt p̄cedere infinita, & æternum a parte poſt non eſt niſi per ſe, quia nō eſt tale niſi per priuationem cauſarum facientium corruptionē, & ſic tale per ſe, & ita ratio non eſt ad ꝓpoſitum. Hinc emergit error hominum ut Auer. addit, quia n. viderūt potētiā reſpectiuā poſſe eſſe æternā a parte ante, & deſinere a parte poſt, crediderea ſimili poſſe quicq; eē æternū a parte poſt, & factū a parte ante, quare cū illa potētia ad eē eſt infinita a parte ante poterit & potētia ad nō eē infinita eē a parte poſt. Hoc āt. d. non eſt ſimile, qm̄ p̄ accidens eē pōt q̄cq; ęternū a parte ante, nihil āt eē pōt æternum a parte poſt, niſi per ſe, & hinc error illorum ꝓficiſcitur, quia non diſtinxerunt inter eē tale per ſe, & tale per accidens. Ad ꝓpoſitum igitur, omne infinitum ex vna parte per ſe, eſt infinitum omni ex parte per ſe, quia cū tale per ſe ſit infinitum & per ſe & de oī ſint idē atque ſm φ ipſum, erit tale infinitum oi ex parte & ſua natura infinitum, & ita utroq; latere, & hoc mō ē mundus. Ipſe. n. mundus ſi eſt æternus a parte poſt, cum ſit tale per ſe, nihil ipſum præceſſit nec per ſe nec per accidens, & cum ſit primum corporū, nec a parte ante eius generatio potuit impediri, nec eius corruptio a parte poſt, ideo eſt æternus oi ex pte. h̄ Auer. in p̄ſiti cōmē.

An aliquod æternum poſſit eē corruptibile, uel omne corruptibile neceſſario corrūpetur.

Circa h̄ q̄rūt, utrū aliqđ æternū poſſit eē corruptibile ſiue utrū oē corruptibile nec̄io corrūpeē. Et vt φ nō. Pr°o, nā ptes cētrales terræ ſunt corruptibiles, & tn̄ nunq̄ corrūpentur, cum illis nō poſſit applicari contrariū, eadem quoque ratio fieri pōt de partibus ignis iuxta concauū coeli conſtitutis. Secūdo mot° coeli eſt æternus & pōt non eē, ut 12 meta. cō. 41. ſentit Auer. Tertio, lumen ſolis ē corruptibile, & tamē nūq̄ corrūpetur. Quarto, ſm Ari. nō oia neceſſario eueniūt, ut in lib de Interpretatione uiſum eſt, igitur non oē generādum neceſſario generabitur, nec aliquod corrūpendū neceſſario corrūpetur. Præterea dubitatur contra rōnes Ariſ. primo, quia Socrate exiſtente albo pōt fieri niger, ponatur igitur in eē. tūc idem erit albus & non albus, quod conſequens eſt falſum impoſſe, igitur argumenti Ariſ. forma nulla eſt. Secūdo dici poſſet de ſenſu diuiſo æternum poſſe non eſſe, de ſenſu vero cōpoſito non pōt æternū non eē, ut logici tradunt. Tertio dici poteſt ſm ueritatem mūdū eē corruptibilē, & quādo dr̄ ponaē in eē φ corrūpatur, caſus non debet admitti, quia repugnat poſito, eſt n. poſitū mundum eē ęternū. In qōne hac iuniores oēs conſentiunt determinationē Ariſ non habere locū niſi in ſubſtātiis. in ſubſtātiis. n. oē æternum a parte ante eſt æternū a parte poſt, & nihil in ſubſtantiis eē pōt æternū & corruptibile, at in accidētibus determinationem Ariſ. locū non habere aiunt, ut argumenta cogunt de motu & lumine. Huius rei coniectura, quā ipſi non dicunt, eē pōt ex eo, quia ſubſtātia eſt æterna per priuationē cāru corruptionis. ut. n. ſub̄a eſt corruptibilis ex eo quia habet cāſ ſuæ corruptionis, uidelicet m..m & contrarium, ita eſt æterna p̄ harū cauſarum priuationē, & ſic in ſub̄a nihil æternū pōt eē corruptibile, eēt. n. ſine cauſis corruptionis, & cū cauſis corruptionis, at accidentia ipſa multas ob cauſas eē poſſūt æterna, interdum quia eorum ſubiectū eſt æternum, ut motus coeli qui licet ex parte corruptibilis eſt, ſed a parte ſubiecti eſt æternus, atque a parte agentis. Interdū p̄ priuationē cāru corruptionis ueluti dimēſio ipſa materię, quę quidē, quia caret contrario, iō eſt incorruptibilis, & ita non eſt ſimile de ſubſtātiis & de accidentibus. nā in ſubſtātiis oē corruptibile vno mō eſt corruptibile oi modo, cū non niſi vno mō ſub̄a corruptibilis ſit, at in accidentibus pōt accidens merito contrarii eē corruptibile, ut motus rōne q̄tis, alia rōne erit æternū, uidelicet ſubiecti & motoris, q̄bus maior pars qōnū delēē. Sed h̄ ſolutio vr̄ ſtare non poſſe primo per uerba Ariſ. ſuperius, ubi accepit v̄r in oī prædicamēto eē maximū tp̄s ſignādū quo aliq̄d pōt corrūpi, ubi Auer. cō illo. 118. uoluit in oī p̄dicamento corruptibile fore corrūpendū. Secūdo, rō Ariſ vr̄ contra hos de accidētibus, ut de ſubſtātiis ſic ſi aliquod æternū pōt deſinere eē ſiue ſit ſub̄a ſiue ſit accidens, igitur habet potentiā ad non eē, aut igitur tpe finito uel tpe infinito, & arguatur ut prius, & quicquid dices tu de accidentibus, dicā ego de ſubſtantiis pro Platone. Tertio Ariſ. & Auer infra cō. 138. ſumunt oē perpetuū vr̄ ſm indiuiduū eē neceſſe eē, quorū rōnes perquire. Demū Auer. idē ſumit in accidentibus in. 2 huius cō. 15 ut uidebitur. Propter h̄ vr̄ mihi vīr eē dicendū, tā in ſubſtātiis q̄ accidentibus nullum æternum poſſe eē corruptibile, nec corruptibile q̄cquā eē æternū. Amplius, oē corruptibile neceſſario corrumpetur, & oē gn̄abile neceſſario generabitur in ſe uel ſibi ſimili, dico uel ſibi ſimili quia nō eſt ſimile de corruptibili & gn̄abili, oē nāq; corruptibile de neceſſitate corrūpetur, at poteſt eē aliquod generabile, quod non neceſſario generabitur, ut forma animalis quæ eſſet infinito tempore poſtea generanda. Cuius differentiæ cauſam dedit Auer. ex eo nā corruptibile eſt per ſe tale, at generabile per accidens pōt impediri ſm indiuiduū, & ſatis eſt ut non ip̄ediatur ſm ſpēm. Hæc peripatetice dicerē. Tunc ad rōnes, Nōnulli ad primā ex ignorātia logicæ negant album poſſe eſſe nigrum, nā omne poſſibile ut

dicunt apud Ariſ. neceſſario erit. Sed iſti ſunt reprehenſione digni, nam Ariſto dixit expreſſe ſedentem curreꝛ eſſe falſum quidem ſed poſſe, & ita interdum erit. Propterea debes ſcire ꝙ ſecus eſt loqui in poſsibilibus ſm tp̄s ęternū, aliter & in poſsibilibus ſm tp̄s finitum, poſſe .n. æternum determinatur ad vnum, at poſſe nouū eſt contingens ad quodlibet illorum, ideo ratio Ariſto. valet contra Platonem, qui dixit æternū poſſe corrūpi tēpore infinito. Hæc reſponſio eſt Auer infra cōmē. 124.

Qualis ſolutio Auer. Alia ſol.

Verū hɜ ſolutio non eſt ad formā, ꝓpterea dicerem ſm peripateticos oē poſſe poſſe poni in eſſe, ut ex eius diffinitione colligitur, uerū interdum pōt poni in eē & in eodem tp̄e ſubiecto conſtituto ſub eadem forma q̄ præfuit, interdum in diuerſis tp̄ibus in hac .n. pōt Socrates eē albus, ipſo ſub eadē forma conſtituto verificatur pro vno & eodem tp̄e eē Socratē & albū, at dicendo ſedentem poſſe eſt currere, non poſſumus ponere in eē ꝓ eadē tp̄e ſub eodem forma, ſed eſt ſenſus ꝙ abiecta ſeſſione, id quod ſedebat curret, & ita ꝓ diuerſis tp̄ibus. Ex his ad formā Si .n. æternū pōt deſinere ſiue eodē tp̄e ſiue diuerſo, aliqñ deſinet & ita patet ſolutio ad primā. per idem ad ſecūdam. Ad tertiam eodē mō tollitur, nā nulla præceſsit obligatio Nā Ariſto. non contra obligationem, ſed contra poſitionē inſtetit, & ita ſi æternū pōt non eē aliqñ non erit ſiue eodē, ſiue alio atque alio tp̄e. & ſi Plato ex obligatione cōceſſerit mūdū eē æternū, non debuit concedere poſſe non eē, nā ex hoc conceſſo ſequitur repugnans. Mō nullū repugnans poſito & conceſſo debet admitti uel concedi. hɜ ad rōnes cōtra demſonē Ariſ. nūc ad rationes contra veritatem in ſe.

Ad primā de partibus terræ, & ignis miror recentiores, qui neſcientes ſolutionē ad illā multa blacterāt, concedunt .n. aliquod eē corruptibile quod nūq̄ corrūpeꝛ, quia potentia ad priuationē non debet reduci ad actū, ſed ad eē, quia eſt ad perfectionem. potētia .n. ad ipſam priuationē fruſtrari pōt. Sed hɜ ſunt directæ cōtra Ariſ. & Auer. qui vl̄r uoluere oē corruptibile qñq̄ corrūpi non mō ſm idē ſpecie, ſed ſm idē numero. Propterea debes ſcire ꝙ Ariſto mouit & ſoluit dictam dubōnem de partibus centralibus atque partibus ignis iuxta cœlū cōſtitutis, in libello de lōgitudine & breuitate uitæ. cap. 3 ibi nāque ait. Oē corruptibile qñque fore corrūpendum. & ita partes cētrales terræ non a cōtinente corrūpentur, ſed uenient ad locum ſuæ corruptionis per accidens, aut ex ordine vniuerſi, aut ex eo quia terra ex vna parte conſumitur plus, & uerſus illam mouetur tota vt vniuerſi mediū teneat, & inde interdum partes cētrales fient circūferentiales, & eodē mō de partibꝰ ignis, ignis .n. ex vna parte corrumpitur, & inde ne detur vacuum cæteræ ſuccedunt, & iādem quæ erāt remote ab ipſo aere ꝓximæ fient. Ad illud de motu & lumine dictum eſt, nā hæc continue generantur & continue corrūpuntur, & ſic ſunt alia atq̄ alia, hoc .n. ait Auer. in elementis, Nam eſt æternum elemētū oē ſm totū, attamē continuo eſt aliud atque aliud ſm partes. De dimenſionibus etiam patet. ſunt .n. æternæ ſm eſſentiā, at ſm eſſe continuo ſunt aliæ atq̄ aliæ, ut in lib. de ſubā orbis diximus Ex his patet primo oē corrūptibile qñq̄ corrūpi. Itē q̄ nullū æternū poſſe eē corruptibile. Secundo patet rō Ariſ. nā ubi æternum eſſet corruptibile, æternū poſſet non eē. per definitionem corruptibilis & ſi poſſet non eē, quandoque non erit nā ſuppoſitum fuit eſſe maximum tp̄s tā potentiæ ad eſſe, quā potentiæ ad nō eſſe, & ita tale æternum quādoque non erit, & cū erat æternum, erat in tp̄e infinito ens, & ſi in tp̄e īfinito ens, in oi dr̄ia futuri tp̄is ens, & quia erat corruptibile & in quadam dr̄ia tp̄is nō ens per deducta, tūc in illa temporis dr̄ia erit non ens & ens, non ens quidem, quia iā in illa fuit deducta potentia ad actum, ens uero, quia erat in oi dr̄ia tp̄is ens, & per conſequens in illa, quare ſimul ens & nō ens. At cū iſtud conſequens ſit impoſſe, primū quoque añs erit impoſſe, & ita nullū æternum eſt cor-

A ruptibile. Debes ſcire ꝙ hæc qō, utrum oē corruptibile de neceſſitate corrūpetur, aut oē generabile neceſſario generabitur, eſt impertinens huic rōni Ariſt qm̄ ſiue cōcedantur ſiue negentur, rō Ariſto. eſt efficax. per illa .n. ſufficit ſupponere, ꝙ oē corruptibile corrūpatur aut in ſui indiuiduo aut in ſui ſpē, ſilr ꝙ oē gn̄abile generetꝛ aut ī ſui īdiuiduo aut ī ſui ſpē. Secūdo ēt debes ſupponerē mūdum de mente Platonis eē unum numero in ſui ſpē. Ex his facile rō deducitur, mundus eſt corruptibilis, igitur aliqñ corrūpetur aut in ſui ſpē, aut in ſui indiuiduo, nō in ſpē, quia non ſunt plures mundi in eadē ſpē, igiꝛ idē numero mundus quādoque corrūpeꝛ, & ultra. tūc idē erit & nō erit ſm numerū, & deduci patet. Similiter deduci pōt de generabili erit .n. ipſe qñq̄ aut in ſpē aut in indiuiduo genitus, & ita idem quod prius. Ex his ſequitur quomodolibet ſoluatur prima quæſtio, ſemper rationem Ariſ. valere. Hæc nunc mihi uidetur.

Simili rōne ēt ingenitū erit, nā ſigñabile eſt, ali- Expoſitio.
B *quo in tp̄e ipſum nō eē poſſe erit, ſiquidē corruptibile id ſit, quod prius quidē nō erat, nūc āt eſt, aut qđ non quidē eſt, pōt āt aliqñ poſterius nō eē, generabile vero id quod prius nō eē poterat. At nō eſt tp̄s aut finitum aut infinitū in quo id qđ ſp̄ eſt, nō eē poſsit, etenim finito tp̄e eē pōt, infinito ſi qdē & in tp̄e eē pōt, nō igꝛ cōtigit idē vnūq̄ & ſp̄ ens & eē & nō eē poſſe.*

Hactenus probauiꝛ æternum non poſſe eſſe corruptibile, nunc vult probare ꝙ ęternū non ſit genitū ſiue generabile, & duo facit, Primo ꝓbat ſempiternū non poſſe non eē, ſecūdo ꝓbat ſempiternū non poſſe ſemp̄ non eē. Quo ad primā partē arguit ut ſupra de corruptibili, hoc mō, Si æternum pōt eſſe genitum, æternum qñq̄ fuit non ens, ut ex definitione ipſius geniti patet, uidelicet fuit qñq̄ non ens, igiꝛ certa dr̄ia tp̄is fuit non ens. ſed tale eſt æternū, igitur oī dr̄ia temporis fuit ens, & ita in
C illa qua fuit non ens, ēt fuiſſet ens, qua rōne ſimul idem erit & non erit. & hæc ratio, vt diximus fundatur in illa vna ſuppōne, oē ęternum quod per ſe limitat ſibi tp̄s in finitum vna ex parte, limitat ſibi illud omni ex parte. inquit. { Simili rōne etiā ipſum æternū ingenitū erit, hæc eſt intentio q̄ ꝓbās inquit { nā ſi genitū erit uel ſi generabile eſt, aliquo in tp̄e ipſum non eē poſſe erit. deducit per definitiones quas ſumpſit, & inquit, { Si quidem corruptibile id ſit, quod prius qdē nō erat, nunc āt eſt, aut quod nunc quidem eſt, pōt autem aliquādo poſterius nō eē, generabile uero id quod prius nō eē poterat. & ſic patet illa conſequentia, uidelicet ſi æternū aliqđ eſt genitum, illud quādoq̄ nō fuit Deſtruit cōſequens & inquit { At nō eſt tp̄s aut finitū aut infinitū in quo id quod ſp̄ eſt, nō eē poſsit. Addit tñ ꝙ q̄cqđ eſt uel pōt eē tp̄e infinito, eſt uel pōt eē tp̄e finito q̄cqđ .n. pōt eſſe in oi tp̄e, eē pōt in qualibet tēporis dr̄ia, & ex hoc vult hr̄e ſi illud ſempiternū ſit ſp̄ ens, ēt a parte ante fuit ſemper ens, & ubi a parte ante eſt ſp̄ ens, tunc idem ſimul ē
D atque non eſt. eēt .n. a parte ante, quia ſempiternum & in oī tp̄e ens, non eēt autem, quia genitum & quodam tp̄e non ens, & ita illud cōſequēs eſt impoſſe, ꝓpterea concludit oppoſitū antecedentis, & inquit { Nō igitur cōtingit idē vnūq̄ & ſp̄ ens eē & non eē poſſe, nullum ergo ſempiternum eſt genitū uel generabile Hæc Ariſ.

At uero nec negatio cōtingit, uidelicet ut nō ſp̄ ſit impoſsibile, igitur ē & ſp̄ aliquid eē et corruptibile eſſe, pariter quoque nec generabile. Nā ſi duo ſint termini, quorū poſterior ſine priore eē nō pōt, ſi ille ineſſe alicui nō poſsit, ēt poſterior eidē ineē non poterit. Quare ſi id quod ſemper eſt non poteſt aliquando

non eſſe, impoſſibile eſt generabile eſſe.

Hactenus ꝓbauit æternum non poſſe eſſe genitum, mō ꝓbat ꝙ non poſsit non ſp eẽ. Debes ſcire ꝙ ipſi ſp eſſe duo opponuntur. alterũ eſt poſſe non eẽ, alterũ uero poſſe non ſemper eẽ Ariſ. igitur remouit a ſemp ente primũ probauit n. ſemper ens non poſſe non eẽ, nũc remouet ſm, & ꝓbat ſp ens non poſſe non ſp non eſſe, imo ꝙ ſp ens neceſſario, & ſp ſit, & primo ꝓponit intẽtionem, & inquit, At uero nec negatiu contigit illa oppoſita, uidelicet vt non ſp ſit. dicebamus. n. ħ opponi, ſp eẽ, & nõ ſemp eẽ, & ita nunc remouet ſecũdũ, uidelicet ꝙ ſemper ens non poſsit non ſp eẽ. Hoc ãt non alia ratione vult eẽ ꝓbatũ, niſi ea quæ paulo ante tacta eſt, erit. n. idem ſimul ens & non ens Ex his epilogando & aliquid addendo concludit. Impoſſe igiĩ eſt & ſp aliqd eẽ, & corruptibile eẽ, & hoc quo ad primam rõnẽ, Pariter quoque nec generabile. & hoc quo ad ſecũdã rõnẽ. Ad hoc uero vtrunque addit rõnẽ, quæ non eſt tacta ſub hoc mõ, licet in re ſit illamet, & inquit, { Nã ſi duo ſunt termini, quorũ poſterior ſine priore eẽ nõ põt, ſi ille prior alicui ineſſe nõ poſſit, & poſterior eidem ineſſe non poterit. uerbi cã, ut qm̃ aĩal & hõ ſunt termini ordinati ſecũdum prius & poſterius & hõ nulli ineſſe põt niſi eidem nec põt niſi eidẽ animal inſit, propterea cui non ineſt animal, eidem nec põt hõ ineſſe. Hæc ſumatĩ ut maior, cui ſubaudi tu minorem, Sed poſſe eẽ, & nõ eẽ, & corruptibile & generabile ita ſe habent, quod poſſe eẽ & non eẽ eſt prior & cõior & ipſo corruptibili & ipſo generabili oẽ. n. corruptibile eſt poſſe eẽ & non eſſe, non aũt ecõtra ſimiĩr oẽ generabile eſt poſſe eẽ uel non eẽ, & non econtra, aut ſaltem ſi nullus horum ſit altero cõior, erũt conuertibiles ſm conſequẽtiam. Ex his ſeqĩ ꝙ ſi id quod eſt ſp ens non poſsit non eẽ, hoc eſt ſi ipſi ſempiterno non ineſt poſſe eẽ et non eẽ, impoſſe eſt & generabile eẽ & corruptibile eẽ, & ſic patet epilogus cum noua rõne, licet non differat in re a cæteris. Auer. autẽ inter has rõnes, uidelicet eam qua ꝓbauit nullum ęternum eẽ corruptibile, & hanc qua ꝓbat æternũ non eſſe generabile, talẽ ſentit dr̃iam, ꝙ prima ducit ad illud inconueniens, Quod ſi æternum eſt corruptibile, in eo eſt potentia infinita ad corruptionem. Hoc autẽ ducit ad inconueniens ſub diuiſione, uidelicet ꝙ In eo erit potentia ad corruptionẽ finita uel infinita, & tunc colligit ex his uerbis ꝙ ut actus potentiarum ſunt Incõpoſsibiles, ſic quoque potentiæ ad illos, & ita ut actus ſibi ſuccedunt in eodem, ita potentiæ, & intelligit de potẽtiis ad contraria ĩmediata, ut dictũ eſt. Sed quicquid ſit de ueritate rei, hæc expõ non conuenit textui. Ariſtote n. nullam in his rõnibus facit dr̃iam, niſi quia prima proceſsit a parte ante ſecunda uero a parte poſt.

Que auer. Com. lat.

An quodlibet generabile de neceſsitate generabitur.

Queſtio.

QVærunt hic utrum oẽ generabile de neceſsitate gñabitur. & licet qõ ſit impertin s, ut uides, (Ariſ. enim ꝓbauit ęternũ non poſſe eẽ genitũ, qa tũc aliqñ fuiſſet non ens, & ita aliqñ ens & nõ ens) tñ arguitur ad illam, nam ſi oẽ generabile neceſſario generareĩ, tunc oĩa euenirent neceſſario contra Ariſ ubique. Tenet Io. in qõnibus oẽ gñabile neceſſario generari, & oẽ corruptibile neceſſario corrũpi, & perſuadet hãc põnẽ primo per ſimile, nam ut corruptibile ad ens, ita gñabile, ſed omne ens corruptibile neceſſario corrũpetur, igiĩ oẽ ens generabile neceſſario generabiĩ. Secundo, ratio Ariſto. põt. valere de generabili ut ualet de corruptibili, & arguit: Si aliqñ corruptibile nunquã corrumpeĩ, idem ſimul eſt & non eſt, eodem modo arguitur, ſi aliquod generabile nunq̃ gñabitur. idem ſimul eẽt & nõ eẽt eẽt quidem quia oẽ poſſe aliqñ eſt, non eẽt ãt, qa nunq̃ gñabitur. Tertio arguit, Sp ens ſecũdum Ariſto. eſt neceſſariũ ens, igitur ſp non ens eſt neceſſe non eſſe, ſp. n. ens & ſp non ens ſunt contraria, & ſic neceſſe eẽ & neceſſe non eẽ ſunt contraria. Vltra, ſp non ens eſt neceſſe non eẽ, igitur eſt impoſſibile eẽ. quia neceſſe non eſſe & impoſſibile eẽ conuertuntur æquipollenter. Ex hoc põt argui ſic, ſi non oẽ gñabile neceſſario gñaretur, poſſet eẽ aliquod generabile quod nunq̃ gñaretur. ſit iſtud A, arguo mõ ſic, A, nũq̃ gñabitur, igitur A, ſp nõ ens. Vltra, ſp non ens, igitur neceſſe non eẽ, neceſſe non eſſe, igitur impoſſe eẽ, impoſſe eẽ, igitur A non gñabile eſt, ac erat generabile, igitur idẽ erit gñabile & non gñabile, ħ conſequens eſt impoſſibile, igitur primum añs, et ita oẽ gñabile qñq̃ gñabitur. ħ Io. Sed uir iſte delirat, prio qa põt aliqua forma eẽ gñabilis, q̃ nunq̃ gñatur, ut forma ad quã materia eſt in potẽtia ꝓ infinito tpe futuro poſt hoc tp̃s nr̃m, igitur nõ oẽ gñabile neceſſario gñabitur. Secundo, ſi oẽ gñabile neceſſario gñaretur, gño nõ poſſet impediri, & ſic inter cãs gñonis & rem genitã eẽt ordo eſſentialis & neceſſarius, & non ꝑ accidens, ut dixit Auer. Vltimo, oia neceſſario euenirent, quod Ioã. non põt euitare, licet multa dicat ꝓ rñſione huius Propterea debes ſcire, ꝙ duplex eſt ſp ens. duplexque ſp non ens, eſt. n aliquod ſp ens per ſe, quod quidẽ eſt tale per ſui naturã, & quia nihil põt eẽ tale per ſui naturã, niſi ꝑ priuationem cãrũ corruptionis, uidelicet materiæ & contrarii, iõ oẽ tale eſt neceſſe eẽ. Aliud ãt eſt ſp ens per accidens ut potentia materiæ, ad formã in infinitum poſt generandam, hæc. n. potentia eſt per accidens ſp ens ꝓ qto impeditur in ſui exitu ad actũ ex ſucceſsione infinitarũ formarũ futurarũ in materia, inter quas non eſt ordo neceſſarius, & tale ſp ens non eſt neceſſe eẽ, imo ſui natura eſt cõtingẽs eẽ, ſed per accidens ſp ens. Simili rõne duplex eſt ſemper non ens, aliquod per ſe tale, ut illud quod per ſe eẽ non põt per priuationem cãrũ potẽtium ipſum gñare, ut hypocentaurus & mons aureus, & tale cũ ſit per ſe tale, eſt neceſſe non eſſe & impoſſibile eẽ. Aliud eſt ſp non ens per accidens, ut forma, quæ in infinito tpe poſt eſſet gñabilis, ħ. n. per accidens eſt ſp non ens, quia impeditur ab infinitarum formarum ſucceſſu in eadem materia, inter quas eſt ordo contingens & per accidens. Ex his ſequitur oẽ gñabile per ſe neceſſario gñari aliqñ, ſimiliter oẽ corruptibile per ſe neceſſario eẽ corrũpendũ, cũ quibus ſtat aliquod eẽ gñabile ꝑ accidens, quod nunq̃ generabiĩ, & aliquod corruptibile per accñs, qđ nunq̃ corrũpetur. Sequitur ulterius ſi mundus fuit gñabilis neceſſario fuiſſe genitũ, ſi ãt corruptibilis neceſſario fore corrũpendũ. Nã cũ nõ poſſit impediri eius ſiue generatio ſiue corruptio, neceſſario fuiſſent deductæ ad actũ. Tũc ad rõnes Io. & ad primã patet ſolutio nõ. n oẽ corruptibile neceſſario corrũpetur, nec oẽ gñabile neceſſario generabitur, ſed ſolũ eſt uerũ de his q̃ per ſe, & non per accidens. Ad ſecũdũ, rõ Ariſ. concludit de per ſe corruptibili, nã corruptibile per ſe, ẽ quod per ſe põt non eſſe, & ita qñq̃ nõ erit, & ſic non põt eẽ ſempiternum, quia tunc in aliqua dr̃ia tp̃is idem erit & non erit. cã deductionis eſt, qa oẽ poſſibile nõ eẽ per ſe debet reduci ad actũ in ſpẽ & indiuiduo, at corruptibile per accidens non oportet ut reducatur ad actũ, niſi in aliquo ſuæ ſpẽi, ſimiliter concludit de per ſe generabili, non autẽ de per accidens generabili Ad tertium patet ſolutio, concedo. n. A eſſe generabile & nunq̃ generari per accidens, & ſic concedo ipſum eẽ ſemper non ens per accidens, & per conſequens non oportet eẽ neceſſe non eẽ, & impoſſibile eſſe. Vnde ut ſp ens per accidens non eſt neceſſe eẽ, ſic ſemper non ens per accidẽs non eſt neceſſe eẽ hæc de non quæſtione.

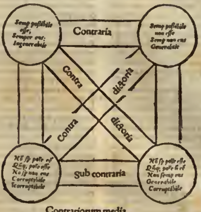
Io. ſolu. — Cõfutatio — Pð ꝓpõ. — Solutio rationũ Io.

Cũ ãt negatio quidẽ eius qđ ẽ, ſp poſſibile eẽ ſit id qđ nõ ſp poſſibile eẽ exiſtit, cõtrariũ ãt ſit id qđ ſp poſſibile nõ eẽ eſt cuius quidẽ negatio eſt nõ ſp poſſibile nõ eẽ, negationes amborũ eidẽ in eẽ neceſſe eſt, eſſeq; mediũ eius quod ſemper eſt, atque eius quod ſemp nõ eſt, id quod eſſe & non eſſe poſſibile eſt.

Figura

Figura, quæ quorundam terminorum huic materiæ deſeruientium, conſequentiæ conſpicuntur, quæ ad ſequentium teſtuum dilucidationem plurimum valet.

AE B 3

Contrariorum media, mutuo ſe ſequentia

ID TC

Secundam rationem vult nunc conficere, & ſupponit mediũ inter ſemper poſſibile eſſe, & ſemper poſſibile non eſſe, eſſe poſſibile eẽ & poſſibile non eſſe, & hoc probat (vt mihi videtur) ſic, Mediũ ſemper poſſibilis eſſe, & ſemper poſſibilis non eſſe, eſt non ſemper poſſibile non eſſe non ſemper poſſibile eſſe, ſed qñq; poſſibile eẽ, eſt nõ ſemper poſſibile non eſſe, & quandoq; poſſe non eſſe eſt non ſemp poſſibile, eſſe igitur quandoq; poſſibile eſſe & quandoq; poſſibile nõ eſſe ſunt medium ſemper poſſibilis eſſe & ſemper poſſibilis nõ eſſe inquit. { Cũ aũt negatio quidem eius quod eſt ſemper poſſibile eſſe, ſit id quod non ſemper poſſibile eſſe exiſtit, nihil uerius contradicere, q̃ p negationem præpoſitam. ſubdit. { Contrarium autẽ ſit id quod ſemper poſſibile non eſſe eſt, cuius quidem negatio eſt non ſemper poſſibile non eſſe, cum inquam ita ſit, negationes amborum illorum quæ ſunt ſubcontrariæ eidem ineſſe neceſſe eſt, nam ſubcontrariæ ſimul ueræ ſunt eſſeque medium eius quod ſemper eſt atque eius q̃d ſemper non eſt id, quod eſſe & non eſſe poſſibile eſt, & ſic habetur ſuppoſitio. Debes ſcire quod ex his exoritur alia figura, vt ſemper ens, ſemper non ens ſunt contraria, nam ex poſſibili ſequitur eſſe, & ex impoſſibili ſequitur nõ eẽ.

Secundo debes ſcire q̃ poſitiones de aduerbio ſemper æquipollent vniuerſalibus ſecundum tempus, vt ſemper ens æquipolet illi in omni tpe ens, & ſemper non ens illi, in omni tẽpore non ens, aut in uullo tẽpore ens, Subcontrariæ aũt æquipolent partibus ſm tẽpus ut non ſemper ens, illi, aliquando ens, at non ſemper non ens, illi, aliquando non ens, & ſic patet ordo harum propoſitionum.

Vtriuſq; nanq; negatio quãdoq; eſt, ſi nõ ſit ſemper, quare & non ſemper non ens erit quãdoq;, et quandoque non erit, atque erit non ſemper poſſibile eſſe, videlicet quia quando eſt ens atque etiam non ens. idem igitur erit poſſibile eſſe & non eſſe, quod quidem & medium eſt vtrorumq;.

Probat nunc ſuppoſitionem ſumptam, & ratio eſt q̃d non ſemper ens, & non ſemper nõ ens, ſunt illorũ mediã at qñque ens eſt non ſemper non ens, & qñque non ens eſt non ſemper ens igitur quãdoque ens & quandoque non ens ſunt media huius ſumit minorẽ, & inqt, { vtriuſque nãque negatio quãdoque eſt, ſi pro quia, nõ eſt ſemper. & tu intellige ſingulam referendo ſingule, ut negatio ſemper entis eſt qñque nõ ens, negatio ſemper non entis eſt quãdoque ens: & ſic patet minor, ex hoc cõcludit minorẽ, & inqt { Quare & non ſemper non ens erit quandoque ens, & quãdoque non erit atque erit non ſemper poſſibile eſſe, videlicet quia quãdoque eſt ens. atque quãdoque non ens. Tunc dat concluſionem, & inquit. { Idẽ igitur erit poſſibile eſſe & non eſſe, quot quidem & medium eſt utrorumque, & ſic patet dicta ſuppõ Ex uerbis Auer. poteſt aliter ratio formari hoc modo, Contrariorũ negationes ſunt mediũ quoddã, ut ſemper eſſe & ſemper non eſſe ſunt contraria, igitur horum negationes ſunt medium Huic concluſioni ſubaccipio, ſed non ſemper non ens, & non ſemper ens, itemque, quã doque ens & quandoque non ens ſunt illorũ negationes, ut diximus igitur ſunt medium, & hæc poſſunt colligi ex uerbis eius, licet non expreſſe. Et ſi dices negationes harum, omnis hõ eſt animal, nullus homo eſt animal, non ſunt medium, quia ſunt ambæ falſæ, dici põt illud intelligi de contrariis, quæ diuidunt ens ſecundum uerum & falſum, hoc eſt, de contrariis quorum unum eſt uerum, alterum falſum. quod etiam Auerroes innuere videtur.

Expoſitio.

Quæ aute contraria.

Dub.

Solutio.

Ratio autem uniuerſalis hæc eſt. Sint enim A *&* B *nulli eidem poſſibilia ineſſe,* A *uero aut* C *&* B*, aut* D *cuilibet inſunt. Cui igitur neque* A *neque* B

ineſt, ei C D, cuilibet inſint neceſſe eſt, At id quod inter A B medium eſt, ſit E, id. n. quod neutrū contrariorum eſt medium eſt illorum. Ambo igitur, videlicet C D, eidem ineſſe neceſſe eſt. nam aut A aut C cuilibet ineſt, quare & ipſi E, cum igitur A illi impoſſibile ſit ineſſe, C illi inerit. Eadem eſt & in ipſo D ratio.

Expoſitio. Nunc probat illud in terminis vniuerſalibus ad oēm materiam, & videtur eius ratio hæc, a q̄bus ambo cōtraria remouentur, eiſdem ambæ illorum negationes competunt, de quolibet. n. alterum contradictoriorū dicitur, ſed ab E ipſo ambo contraria remouentur, vt A, & B igitur ambæ illorum negationes, videlicet C D, competunt quare E eſt C, & D, & ita nō ſemper ens, & non ſemper non ens, & ſic quādoq; ens, & quandoq; nō ens. inquit. Ratio autem vlis hæc eſt, ſint. n. A & B. nulli eidem poſſibilia ineſſe, & ita ſint contraria, horum autem negationes, ſint ad A ipſum C, ad B vero ipſum D, A vero aut C cuilibet inſunt, & B, aut D, cuilib; īſunt cū ſint cōtradictoria Cui igiṙ neq; A neq. B ieſt ei C D, cuilib; īſint necē ē hæc ē igiṙ maior, a quo remouentur A & B contraria. ei inſunt C D negationes illorum, At id quod inter A et B medium eſt ſit E, id. n. quod neutrum contrariorum eſt, medium eſt illorum, eſt igitur minor, ſed ab ipſo E remouentur A & B contraria. Tunc dat concluſionem, & inquit. Ambo igitur videlicet & C & D, eidem ineſſe neceſſe eſt. Reperit rationem, & inquit, Nam aut A aut C cuilibet ineſt, cum ſint contradictoria, quare & ipſi E aut C inerit. Cum igiṙ A illi impoſſibile ſit inſſe, C illi inerit, Eadē eſt & in ipſo D ratio, vt de E & A, quia D B ſunt contradictoria etiā. Et ita patet E ipſum eſſe & C & D, & ita quādoque ens, & quandoque nō ens, & per cōſequens id quod eſt nō ſemper ens, & non ſemper nō ens, eſt quādoque ens & quādoque non ens, vt propoſuimus. Quod vero ad verba attinet, debes ſcire ꝙ Ariſt dixit ipſi E cōpetere D, & C, ſi ab eodem remouentur ambo A et B, nam vbi ambo illa nō remouerētur nō oꝫ E ambo ineē, ut q̄m e cœlo ipſo ambo illa nō remouētur, eſt. n. cœlū A, hoc eſt, ſemper ens, ideo cœlo non inſunt hæc ambo. ſed illud E quo remouetur alterum illorum, & ita ſibi ineſt D, hoc eſt, non ſemper non ens, quia ab eo remouetur B, hoc eſt, ſemper non ens, & ineſt A, hoc eſt, ſemper ens, hæc enim ambo ſubalterna competunt ſibi.

Igitur nec id quod ſemper eſt, neque id quod ſemper non eſt, generabile aut corruptibile eſt. Præterea perſpicuum eſt & ſi generabile aut corruptibile ſit, nō ſemper eſſe, ſimul nanque erit poſſibile ſemper eſſe, & poſſibile non ſemper eſse. At hoc oſtenſum eſt prius eē impoſſibile.

Expoſitio. Ex his cōcludit & ſyllogizat propoſitum, & dat duas concluſiones, videlicet conuerſam & conuertentem. Prima eſt neque ſemper ens, neque ſemper non ens, eſt generabile vel corruptibile, quod ſyllogizatur ex dictis ſic oē generabile & corruptibile eſt E, hoc eſt, quādoque ens & quādoque non ens, ſiue nō ſemper ens. & nō ſemper nō ens, at ſemper ens & ſemper non ens nō ſunt E, igitur nec ſunt generabile nec corruptibile, & hoc inquit, { Igiṙ nec id quod ſemper eſt, nec id quod ſemper nō eſt, generabile aut corruptibile eſt. Hæc eſt concluſio cuius ſyllogiſmus patet ex dictis. Deinde concludit conuertentem, videlicet nullum generabile nullumque corruptibile ſemper eſt aut ſemper non eſt, & hoc patet ſimili ſyllogiſmo nam nullum ſemper ens nullumque ſemper non ens eſt E hoc eſt quandoque ens & quandoque non ens, at, & generabile & corruptibile eſt E, igitur generabile & corruptibile non eſt ſemper ens, nec ſemper non ens inq̄t. Præterea perſpicuum eſt, ſi generabile & corruptibile ſit E ipſum non ſemper eſſe, & non ſemper nō eſſe, ſimul nāque erit poſſibile ſp eſſe, & poſſe nō ſemper eſſe, At hoc oſtenſum eſt prius eſſe impoſſibile. & ita perſpicuæ ſunt ambę illæ ex his quæ ſuppoſuit. Sunt qui faciunt differentiam inter ſemper ens & æternum a parte poſt, ſimiliter ſemper non ens & æternum a parte ante. Concedunt. n. aliquid eſſe æternum a parte poſt, vt rationalis anima, & hæc nec eſt ſemper ens, nec ſemper non ens. Similiter informitas materiæ quæ generationem mundi præceſsit, & æternum non ens a parte ante, non tamen ſemper nō ens & tunc concedunt animam rationalem eſſe quandoque ens, & quandoque non ens, quādoque non ens quidem ante uidelicet q̄ fuiſſet, quādoque uero ens, poſteaq̄ eſt. Et hoc volunt Ariſt. non contradicere hic, nam ipſe tantum probat nullum ſemper ens, nullumque ſemper non ens, eſſe generabile uel corruptibile, & econtra nullum generabile vel corruptibile, eſſe ſemper ens uel ſemper non ens, & hoc concedunt, anima enim rationalis eſt quandoque ens a parte poſt, in omni tempore & in nullo tempore a parte ante. Hæc igitur dicunt ad ſaluandum, rationalem animam eſſe æternam cum rationibus Ariſto. de his videbimus in fine. Hāc obiectionem Auer. tangit in cō. poteſt enim dici. rōni Ariſt. ꝙ illa eſt ex ſufficientibus & probabilis, nam poſsibile eſt vt aliquid ſit genitum & nunq̄ corrūpatur, ſimiliter eſſe poteſt non ens ſemper in præterito & ſemper ens, in futuro. Illud aūt quod Ariſt. probat, eſt ſemper ens in omni differentia temporis tam præteriti q̄ futuri non eſſe generabile neque corruptibile. Cum quo tamen ſtat aliquid eſſe ſempiternum in futurum & eſſe genitum aliquod eſſe æternum in præterito, & eſse corruptibile de futuro Quare cum ratione Ariſt. ſtat rationalem animam eſſe factam & æternam a parte poſt. Vult Auer. hanc obiectionem remouendam eſſe p̄ primam demonſtrationem, accepit enim in prima demōſtratione, ꝙ omne id quod per ſe ſibi limitat æternitatem pro aliquo tempore, illam ſibi limitat pro omni tempore dico per ſe, quia per accidens ob impedimentum poteſt aliquod limitare ſibi æternitatem pro vno tempore, vt potentia materiæ pro præterito, quam non ſibi limitat per ſe pro omni tempore, & hoc modo intelligitur propoſitio Ariſt. omne æternū per ſe, omni ex parte eſt æternum. & tunc patet eius concluſio quę eſt, nullum æternū per ſe eſt generabile nec corruptibile. Obiectio uero ablata eſt, nam informitas potentiæ, & id genus ſunt æternæ per accidens. Propter hæc notat Auer. eſſe impoſsibile, vt aliquid habeat potentiam ad eſſe uel non eſſe infinitū in præterito ſine futuro, vel in futuro, ſine præterito & tu intellige per ſe, nam (ut dixi) per accidens eſſe, pōt, ut de potentia materiæ diximus. Probat hoc primo quia tunc infinitum reciperet additionem, immo ſequitur ꝙ reciperet additionem & non reciperet, reciperet quidem quia vel futurum præterito, uel præteritum futuro adderetur, non reciperet uero quia ex quo id limitat ſibi infinitum tempus per ſe, uidetur ſibi limitare illud omni ex parte, & ſic non poſſet ſibi fieri additio Secundo Infert in tali ſempiterno ſimpliciter non poſſe eſſe potentiam ad eſſe, nec potentiam ad non eſſe, quia tunc ſimul & ſemel eſſent actiones ambarum potentiarum, hoc eſt, quia hoc illud eſſet & non eſſet, Deducitur quia ſemper cum potentiā unius contrarii ſtat alterum contrarium, vt cū poſſe eſſe ægrum ſtat ſanum eſſe cum poſſe uero eſse ſanum ſtat ægrum, ſuccedunt enim ſibi potētiæ ut ipſi actus. Igitur ſi in ſempiterno eſse potentiam ad eſſe ſecum eſset non eſſe ſiue priuatio ipſius eſſe, & quia in eo eſt potentia ad nō eſſe, etiam ſecum eſset eſse. Igitur ſimul in eſsent eſse & non eſse. Sic igitur in ſempiterno ſimpliciter nulla potentia. Ex his remouet cauillum, poſſet enim dici aliquod eſſe æternum a parte poſt, & habere potentiam ad non eſse, ſiue ad corruptionem. Nam cum actu contrario ſtat potentia contrarii, & ita cum eſse ſtat potentia ad non eſse igitur cum eſse ſempiterno ſtat potentia ad non eſse ſempiterna. Contra obiicit, primo quia duæ po-

Cõfutatio

tentiæ eſſent in eodem, videlicet ad eſſe & non eſſe, hæc conſequentia probatur per id quod dixit, quia æternum per ſe ex vna parte, eſt æternum ex omni, & ſic ſi habet potentiam ad non eſſe quandoq; non erit, & erit qa ſempiternum, igitur habet potentias, vtralq; ad eſſe quidem quia non erit, ad non eſſe vero, quia erit. Secundo ſaltem ſequitur vt potentia ad non eſſe ſit fruſtra, quia nunq̃ reduceretur ad actum per te.

Solutio pro Platone.

Deinde Auer pro Platone reſpondet, & vult mundum ab intrinſeco eſſe corruptibilem, ſed ab extrinſeco ratione agentis non poteſt corrũpi, ex eo quia aut non eſt agens aptum ipſum corrumpere, vel ſi eſt, vtpote deus, ipſum non corrumpit, quia ſapiens non deſtruit opus ſuum. Aut quia deficit cõtrariũ, quo tale agens mundũ corrumpat, aut quia non corrumpetur omnino, quia mundum fecit hac lege, vt non corrumpatur omnino. Qua ratione dici poteſt mundum ab intrinſeco ratione materiæ eſſe corruptibilem, defectu agentis corrũpi non poſſe, & hoc modo ſi mundus poneretur in eſſe corrupto, ſequitur falſum impoſsibile, nõ quidem ex parte materiæ, ſed ex parte agentis.

Cõfutatio

Cõtra obiicit Auer & primo ſumit talem diſtinctionẽ, poſſibile duplex ab intrinſeco vt ratione materiæ, et ab extrinſeco ratione agentis vel contrarii, & arguit Si mundus eſt corruptibilis, aut potentia ab extrinſeco & ab intrinſeco, aut potentia ab intrinſeco & non ab extrinſeco, aut potentia ab extrinſeco & non ab intrinſeco Non eſt dicendum ipſum eẽ corruptibile vtra pro potẽtia, quia ſic aliquãdo corrumperetur contra Platonem. Si vero dicitur poſſe corrũpi ab intrinſeco, contra definitionem poſsibilis hoc videt nam aliquod eſſet poſſibile quod nunq̃ eſſet immo ipm eſſe eſt falſum impoſſibile ſi enim eſſet corruptibilis ab intrinſeco, poſſet poni in eſſe corrupto. Aut igitur a ſe vel ab agente, non a ſe ſine agente, igitur ab vtroq; aliter nõ poſſet poni in eſſe contra definitionem eius quæ eſt, poſſibile eſt, quo poſito in eſſe, nullum ſequitur impoſſibile. Si vero dicit ipſum poſſe corrumpi potentia ab extrinſeco & non ab intrinſeco, reſpondetur, quod natura omne poſſibile ab extrinſeco eſt poſsibile intrinſece cuilibet.n. potentiæ actiuæ correſpondet paſſiua. Vnde ait Auer. q̃ ſm veritatem hæc duo conuertuntur, poſſibile ab intrinſeco & poſsibile ab extrinſeco, quia omne poſsibile ab extrinſeco eſt poſsibile ab intrinſeco, & econtra, ſimiliter et omne impoſsibile ab extrinſeco eſt impoſsibile ab intriſeco, cuilibet.n. potentiæ actiuæ reſpondet paſsiua, & ecõtra. Verum eſt hęc differẽtia, nam omne poſsibile ab extrinſeco apparet eſſe poſsibile ab intrinſeco, & ſecũdum rem eſt poſsibile ab intrinſeco, contra uero non apparet, licet ſit. Eſt.n. omne poſſibile ab intrinſeco, poſsibile ab intrinſeco licet exiſtimetur eẽ aliquod poſſibile intrinſece ex ſe quod non eſt poſsibile ab extrinſeco, vt dicit Auicen de ipſo coelo. de ipſo tamen impoſsibili eſt totum oppoſitũ omne impoſsibile ab intrinſeco eſt impoſſibile ab extrinſeco, econtra vero non apparet, quia exiſtimatur aliquod eſſe impoſſibile ab extrinſeco, quod eſt poſsibile ab intrinſeco. aut tamen hæc conuerti ſecundum rem, quia oẽ poſſibile reſpectu agentis eſt poſsibile reſpectu patientis, & econtra, omne poſſibile reſpectu patientis eſt poſſibile reſpectu agentis. Sic igitur dici non poteſt eſſe poſſibile ab intrinſeco ratione materiæ, & defectu agentis non eſſe poſsibile, vt hac ratione eſt deductum. Confirmat hanc eandem rationem locus a contrario, nam poſsibile & impoſsibile ſunt contraria, igitur ſi omne impoſſibile ab intrinſeco eſt impoſsibile ab extrinſeco, per locum a cõtrario, oẽ poſſibile ab intrinſeco erit poſsibile ab extrinſeco igit ſi mũdus eſt poſsibilis ab intrinſeco, mundus eſt poſſibilis ab extrinſeco, & ſic rñſio Platonis eſt nulla, & quia hæc ratio quæ dicitur. 2. topi conſequentia in ipſa, eſt locus topicus, dixit rationem Ariſt quæ ſit per definitionẽ poſsibilis eſſe firmiorem. Addit tamen hunc locum habere uim demonſtrationis, quando prædicatum antecedentis eſt uere contrarium conſequentis, & ſubiectum ſubiecto, vt eſt in propoſito, impoſſibile enim & poſſibile

A oppoſita ſunt, & eſſe tale ab extrinſeco & ab intrinſeco ſunt ſubiectum contrarium ei quod eſt non eſſe tale ab intrinſeco, nec ab extrinſeco. ideo ſequit impoſsibile ab intrinſeco eſt impoſsibile ab extrinſeco, igitur poſſibile intrinſece eſt poſſibile ab extrinſeco, ſunt n. prędicata prędicatis, & ſubiecta ſubiectis contraria igitur locus neceſſarius. Sic igitur patet reſponſionem Platonis eſſe nullã. cũ .n mundus ſit poſſibilis corrumpi ab intrinſeco, poteſt aliquando eſſe corruptus ab intrinſeco poteſt aliquando eſſe corruptus Ponatur in eſſe, quia poſſibile. eſt, quo poſito in eſſe, nullum ſequitur impoſsibile. Igitur uel a ſe ponitur in eſſe vel ab extrinſeco, non a ſe, quia nihil corrumpit ſe, ſi igitur ab extrinſeco habetur ipſum eſſe poſsibile corrumpi utroq; modo, & ab intrinſeco, & ab extrinſeco, & hoc voluit Ariſt. videtur nãq; implicatio contradictionis, vt aliquod ſit poſsibile intrinſece, & non ab extrinſeco, quia tunc eſſet poſsibile, & non poſſet poni in eſſe. Hæc ſunt quæ ex commen. colliguntur. Ex his patet confutatio trium poſitionum Dicunt enim nonnulli coe

Cõfu. primum. 1. poſitio. 2. poſitio.

B lo ineſſe materiam eiuſdem rationis cum materia generabilium, & eſſe in eo potentiam ad corruptionem ex parte intrinſeca, ſed defectu contrarii non corrumpetur.

Cõfutatio

Patet hanc poſitionem non eſſe peripateticam, nam ſi coelũ poteſt corrumpi ab intrinſeco, etiam ab extrinſeco ratione contrarii uel agentis corruptiui poterit corrumpi, omne nãque poſsibile ab intrinſeco eſt poſsibile ab extrinſeco ſecundum peripateticos.

Tertia põ

Alii dicũt primum motorem, vt Deum eſſe infiniti vigoris in agendo, defectu tamen materiæ non agit vel agere poteſt infinitũ, eſt enim ille effectus infinitus poſsibilis quidem ab extrinſeco, nõ autem ab intrinſeco. Patet etiam nec hoc eſſe peripatetice dictũ licet ſit verum, nam omne poſsibile ab extrinſeco eſt poſsibile ab intrinſeco, & omne impoſsibile ab intrinſeco eſt impoſsibile ab extrinſeco. quare ſi effectus infinitus eſt impoſsibilis ab intrinſeco etiam ab extrinſeco erit impoſsibilis, & ſi poſsibilis ſit ab extrinſeco etiam ab intrinſeco erit poſſibilis. Alii ad mentem Ariſt. contendunt rationalem animam incepiſſe a parte ante eſſe vero æter-

C nam a parte poſt. Nec hoc videtur peripatetice dictum, nam eti anima rationalis ſit poſsibilis deſinere ab extrinſeco, ſi Deus vellet etiam erit poſsibilis deſinere ab intrinſeco modo non eſt peripatetice ſentire eſſe aliquod vtroque modo poſsibile, & ęternum quauis ex parte. Verũ vero poſsit defendi cum dictis Ariſtot. animæ rationalis perpetuitas, poſterius dicemus. Sed quicquid ſit de his Plato defendi poteſt. nam poteſt teneri mundum incepiſſe per creationem, ut tenemus nos. Verum in hac creatione duo conſideranda ſunt, mundi ipſius productio, & producti mundi ornatus, Deus enim mundum fecit confuſum, deinde ornauit, quod Moſes ſeptem diebus eſſe factum ſcribit, & hoc modo informitas præceſsit ornatũ.

Tunc ad rationem concedo mundum incepiſſe & ſua natura eſſe poſsibilem non eſſe voluntate tamen opificis eſſe æternum. Ad primam omne illud quod ſibi limitat infinitudinem temporis ſuapte natura vna ex parte, limitat ſibi illam omni ex parte, concedo, at cum dicitur, mũ-

D dus limitat ſibi per ſe ſuapte natura infinitudinem temporis a parte poſt, nego, quoniam hanc nãciſcitur e voluntate opificis, & non propria natura, nam vt dicit Plato in Thimæo, ſua natura ſolubilis eſſe, ſed volũtate primi opificis æternus. Ad confirmationem rationis Auer. dico q̃ illa probat mundum eſſe poſsibile eſſe, et poſsibile nõ eſſe ab intrinſeco, & ab extrinſeco, mundus enim poteſt corrumpi ab intrinſeco, & Deus ipſum poteſt deſtruere, immo redigere in nihil, vt nos tenemus, ſed ſua voluntate limitata ad conſeruandum ipſum eſt æternus. Ad ſecundam rationem Ariſt. patet ſolutio, Auer. n dixit illa non valere niſi robore primæ rationis. Illa.n probaui nullũ ſempiternum omni ex parte eſſe aut generabile, aut corruptibile, & nullum generabile aut corruptibile eſſe æternum omni ex parte, & hoc concedo. Attamen inter ſemper ens & ſemper nõ ens, eſſe poſſunt media ens quãdo-

que & non ens quandoque itaque æternum a parte poſt factum a parte ante, & æternum a parte ante factũ a parte poſt, quare rationes Ariſto. vſque huc contra Platonẽ non demonſtrant vt peripatetici credunt.

Vtrum igitur ſi quid & ingenerabile fuerit atque ens, id ſempiternus eſſe neceſſe ſit, ſimiliter etiam ſi aliquid ſit incorruptibile atq; ens. Dico autem ingenerabile & incorruptibile, ea quę proprie dicuntur. Ingenerabile quidem id quod nunc eſt, prius uero non erat uerum dicere non eſſe. Incorruptibile vero id quod nunc eſt, poſterius uero non erit uerum dicere non eſſe. Nã ſi hæc mutuo ſeſe conſequuntur hoc pacto, vt & ingenerabile ſit incorruptibile & incorruptibile in generabile, ipſum etiam ſempiternum vtrumq; conſequatur neceſſe eſt. & ſi eſt aliquid ingenerabile, & ſi eſt aliqd incorruptibile, ſit cõtinuo ſempiternum neceſſe eſt.

Expoſitio. Circa ea quæ antea dixerat, mouet quæſtionem, vtrũ ſi aliquid ſit ingenerabile atque ens, id ſit ſempiternum. Similiter etiam ſi aliquid ſit incorruptibile atque ens, quæritur vtrum ſit ſempiternum vel ne. Adiecit autem, atque ens, qm̃ ex negatiua non ſequitur affirmatiua niſi cũ conſtantia ſubiecti non n. valet A eſt ingenerabile igitur ſempiternum, niſi addatur, A eſt in generabile atque ens igitũ ſempiternum, hippocentaurus n. eſt ingenerabilis, non tamen ſempiternus. Et quia multis modis ſumptũ eſt ingenerabile & incorruptibile, ne ſit ſolutionis vel quæſtionis obſcuritas, exponit quonam modo ſumit illa in quæſtione, & inquit. { Dico autem ingenerabile & incorruptibile ea quæ proprie dicũtur. Ingenerabile quidem id quod nunc eſt, prius vero non erat verum dicere nõ eſſe. Incorruptibile vero id quod nunc eſt, poſterius vero nõ erit verum dicere non eſſe. & ſic patet q̃onis titulus. Soluit hanc quęſtionem hypothetice, & inquit { Nam ſi hęc ſeſe conſequuntur hoc pacto, vt & ingenerabile ſit incorruptibile, & incorruptibile ingenerabile, ipſum etiam ſempiternum vtrumque conſequatur neceſſe ẽ, & ſi eſt aliqd ingenerabile, & ſi eſt aliqd incorruptibile, ſit cõtinuo ſempiternum neceſſe eſt. Eſt igitur ſolutio hypothetica hoc modo, ſi ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, neceſſe eſt ſempiternum prædicari de vtroque & de poſitione antecedentis ſtatim diſputabitur, vt ſciamus an ſit ponendum conſequens. Auer. uero hunc tex. non q̃onariũ facit, ſed illatorium, credit enim Ariſt. ex modo dictis inferre concluſiones, quarũ prima eſt, ingenerabile eſt æternum: ſecunda incorruptibile eſt æternum, tertia, ingenerabile eſt incorruptibile & econtra, & hanc expoſitionẽ videtur ſectari expoſitor noſter et in fine cõmenti colligit rationem talem Cum aliquid prædicatur de duobus cõuertibiliter, neceſſe eſt illa duo conuerti, vt ſi A de B & C prædicatur conuerſim, BC neceſſe eſt conuerti. in prioribus. n. dictum eſt, quoties tres termini ſyllogiſmi conuertuntur inter ſe, propoſitio quæ eſt concluſio in terminis conuertitur. Hinc emergunt duo ſyllogiſmi, primus, omne æternum incorruptibile, ingenerabile æternum, et generabile, incorruptibile. Secundus omne æternum ingenerabile, omne incorruptibile æternum omne incorruptibile ingenerabile, hæc n. eſt cõcluſionis cõuerſio. Hæc eſt expoſitio Auer. generatim. Sed hæc expoſitio non conuenit verbis græcis, in græco n. codice ita ſcribitur [illegible], quorũ verbum uerbo reddendo, ſenſus eſt, igitur ne ſi & ingenerabile, ens tamen, id neceſſe eſt ſempiternum eſſe? Ecce quomodo verba ſunt quæſtionaria. & non illatoria, & ſi ſunt illatoria, nõ ſunt concluſionis illatoria, ſed quæſtionis quę ex dictis emergit.

B *At vero hæc ita eſſe ex ipſorum definitione patet etenim ſiquid corruptibile eſt, generabile eſſe neceſſe eſt. Aut enim ingenerabile aut generabile eſt, at ſi ingenerabile eſt, incorruptibile eſſe ſupponitur, Inſuper etiam ſi quid generabile eſt, id corruptibile eſſe neceſſe eſt. Aut enim corruptibile, aut incorruptibile eſt, at ſi incorruptibile ſit, ingenerabile eſſe ſupponebatur.*

Expoſitio. Nunc diſputat de poſitione antecedentis, utrum uidelicet ingenerabile & incorruptibile conuertantur, & ſupponit duo, quorum. Primum eſt vna hypothetica, uidelicet q̃ ſi ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, neceſſe eſt generabile & corruptibile cõuerti, & inqt: { At vero hæc ita eſſe ex ipſorum definitione patet. tamen probat ſuppoſitionem quo ad ambas partes, & inquit. { Etenim ſiquid corruptibile eſt generabile eſſe neceſſe eſt. qd

F probat, Aut enim ingenerabile, aut generabile eſt, nec datur medium, at ſi in generabile eſt incorruptibile eſſe ſupponitur, & ſic idem erit corruptibile & incorruptibile, quare ſiquid corruptibile idem generabile eſt. Hæc eſt prima pars ſuppoſitionis. De ſecunda inquit { Inſuper etiam ſi quid generabile eſt, id corruptibile eẽ neceſſe eſt. probatur vt prius, quia aut corruptibile, aut incorruptibile eſt. at ſi incorruptibile ſit, ingenerabile eſſe ſupponebatur. & ſic idem generabile eſſet & ĩgenerabile. Et ſic igitur ſi ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, patet generabile & corruptibile conuerti, & ſic patet hypotetica. quæ fuit prima ſuppoſitio. Debes ſcire quod in uerbis Ariſtotelis poteſt fieri conſequentia in ipſis hoc modo ingenerabile eſt incorruptibile igitur generabile eſt corruptibile, & contra, incorruptibile eſt ingenerabile, igitur corruptibile eſt generabile, conuertuntur igitur hæc quẽadmodum oppoſita vt enim oppoſitum in oppoſito, ita propoſitum in propoſito. Auer. autem eandem ſuppo- Quæ uno commen.

G ſitionem probat per regulam prioriſticam, dicitur enim ibidem q̃ quoties fuerint duo termini oppoſiti contradictoriæ diuidentes verum & falſum. i. ita oppoſiti q̃ de quolibet eſt alter verus, alter falſus, tunc ſi aliquis alius terminus conuertitur cum uno illorum, tunc contradictorium primi conuertetur cum contradictorio ſecundi, ut modo ad propoſitum, generabile & ingenerabile diuidunt omne ens, ſimiliter & corruptibile et incorruptibile. igitur, ſi incorruptibile conuertitur cum ingenerabili, corruptibile conuertetur cum generabili, Hæc ex commen.

Præterea ſi mutuo ſeſe non conſequuntur incorruptibile atque ingenerabile, neque ipſum ingenerabile, neq; ipſum incorruptibile ſempiternum ſit neceſſe eſt.

Secunda ſuppoſitio eſt, ſi mutuo non ſeſe conſequuntur ingenerabile atque incorruptibile, neque ipm̃ ingenerabile neque ipſum incorruptibile ſempiternum eſſe neceſſe eſt. Hæc ſuppoſitio ponitur, nec aliter probatur, nã

H per ſe nota eſt omnibus, & maxime Platoni, contra quẽ uult obiicere. Quonam uero modo hę ſuppoſitiones ad propoſitum faciant, ex dicendis colligi poteſt.

Sequi autem hæc ſeſe mutuo, ex eo perſpicuum eſt, quia generabile & corruptibile ſeſe mutuo conſequuntur. Hoc vero & ex antedictis patet, eſt enim id mediũ ſemper entis atque ſemper non entis, quod neutrum ſequitur. Tale autem eſt generabile ipſum atque corruptibile, vtrunq;. n. definito tempore quodam & eſſe & non eſſe poteſt. Dico autem quodam tempore, ſi utrũq; eſſe & non eſſe aliquanto tempore poteſt.

Declarauit ex ſuppoſitione gn̄abile & corruptibile cō uerti, nunc ſimpliciter his ſuppoſitionibus ſtantibus illud probat, & quia ex hoc probato demonſtrabit ingenerabile & incorruptibile conuerti proponit hæc, & inquit, { Sequi autem hæc videlicet ingenerabile & incorruptibile ſeſe mutuo ex eo peripicuum eſt, quia generabile et corruptibile ſeſe mutuo conſequuntur. Sic igitur intentio eſt probare ingenerabile & incorruptibile ſeſe mutuo ſequi per hoc, quia generabile & corruptibile mutuo ſeſe conſequuntur. Deinde ſequitur & probat generabile & corruptibile ſeſe mutuo ſequi ex ante dictis, & ſyllogiſmus eſt, Medium ſemper entis & ſemper nō entis ſibiipſi conuertibile eſt, hoc enim nemo dubitat, idem uidelicet conuerti ſecum. Sed generabile & corruptibile eſt mediū ſemper entis & ſemper non entis, neutrum enim eſt. Igiť ſibiipſi cōuertibile & ſic omne, generabile eſt generabile & corruptibile, & omne corruptibile eſt generabile & corruptibile Inquit. Hoc vero ex antedictis etiam patet, eſt enim id medium ſemper entis atq; ſemper non entis, qđ neutrum ſequitur, hoc eſt, quod per negationem ſeſe habet ad ambo. tale autem eſt generabile ipſum atque corruptibile. vtrūq; enim definito tempore quodam & eſſe & non eſſe poteſt. Exponit autem quid per definito quodam tempore intelligit & inquit, { Dico autem quodam tempore, ſi vtrunque & eſſe & non eſſe aliquanto tēpore pōt. vt p centū annos, vel mille, vel aliquanto id genus et ſic de ratione minorem & illius probationem habemus.

Dub. Sed dices, Ariſtoteles declarauit generabile & corruptibile conuerti, ex eo quia ingenerabile et incorruptibile conuertuntur, nunc declarat contra, ingenerabile & incorruptibile conuerti per hoc, quia generabile & corruptibile conuertuntur, igitur petitio principii & circulus. Reſpondet Auer. & inquit: { Et nō eſt petitio principii atque circulus, qm̄ propoſitiones quibus utitur in vna, non vtitur in alia, nam prima oſtenſio fuit hypothetica, hæc eſt categorica ac ſimplex, declarauit. n primo generabile & corruptibile conuerti, ſi ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, nunc declarat, quia generabile & corruptibile conuertuntur, ideo ingenerabile et incorruptibile conuertuntur Hæc ex Auerroe.

Si igitur aliquid aut generabile aut corruptibile ſit id illorum medium eſſe neceſſe eſt. Sit enim A ipſum ſemper ens, B vero ſemper non ens, C generabile, D corruptibile, C itaque inter A & B medium eſſe neceſſe eſt. Illorum enim ad neutrum vltimum tempus eſt, in quo aut A ipſum non erat aut B ipſum erat. Generabile uero aut actu aut poteſtate neceſſe eſt eſſe tempus vltimum, at ipſorum A & B neutro modo tempus eſt vltimum. Tempore igitur quodam & definito & erit omnino, & non erit ipſum C. Similiter dicendum eſt de ipſo corruptibile D, Generabile igitur ac corruptibile medium eſt, ſeſe igitur mutuo ſequuntur generabile & corruptibile.

Expoſitio. Idem nunc in terminis declarat, & primo reſumit concluſionem ex dictis, & inquit. { Si igitur aliq̄d aut generabile aut corruptibile ſit, id illorum medium eſſe neceſſe eſt. Hæc eſt cōcluſio, quæ ex dictis ſequitur, deinde diſponit terminos, & inquit, { Sit enim A ipſum ſemper ens, B vero ſit ſemper non ens, C generabile, D autem corruptibile, diſpoſitis terminis reſumit concluſionem quā uult probare, & inquit, { C itaque generabile inter A & B medium eſſe neceſſe eſt. Hāc ſyllogizat ſic, Omne illud cuius eſt dare tempus vltimum ſui eſſe vel ſui nō eſſe, eſt mediū per abnegationem eorum quorum non eſt tp̄s ultimum ſui eſſe uel non eſſe. Ipſius C generabilis eſt dare vltimum A tempus ſui eſſe vel non eſſe, ipſorum vero A B, nō eſt dare, igitur C generabile eſt illorum medium per abnegationem. De ſyllogiſmo ponit minorem, & inquit, { Illorum autem uidelicet A & B ad neutrū, hoc eſt, nec ad eſſe nec ad non eſſe vltimum tempus eſt, in quo aut ipſum A nō erat, aut ipſum B erat. Generabile vero aut actu aut poteſtate neceſſe eſt eſſe, ſup. vltimum tēpus, aut ad eſſe aut ad non eſſe. At ipſorum A & B, neutro modo tempus eſt ultimum hoc eſt, non neceſſe eſt eſſe tempus ultimum nec ad eſſe nec ad non eſſe. hæc fuit definitio ipſius poſſibilis, dictum eſt enim cuiuslibet generabilis eſſe dabile maximum tempus ſui non eſſe, cuiuslibet uero corruptilis maximum tempus ſui eſſe. & ſic minor perſpicua eſt, quam cōcludit dicens, { Tēpore igitur quodā & definito, & erit omnino & nō erit ipſum C. ſimiliter & dicendum eſt de ipſo corruptibili D, ſic igitur minor eſt pſpicua, uidelicet ꝙ ipſius C. generabilis & ipſius D corruptibilis eſt dare maximum tempus eſſendi uel non eſſendi ipſorum uero A B minime. Hac minore expoſita & declarata, dat con B cluſionem & inquit, { generabile igitur ac corruptibile medium eſt. Verbum illud medium græce eſt μεταξὺ latine vtrūq;, & intelligit, ambo per participationem ſm̄ quid, & neutrum per totalem participationem, & ſic intelligit medium. Ex hoc repetit concluſionem principalē quam fecit, & inquit { Seſe mutuo ſequuntur generabile & corruptibile. Breuiter igitur ratio eſt, omne medium aliquorum ſibiipſi conuertitur, generabile & corruptibile medium eſt ſemper entis & ſemper non entis, igitur ſibi conuertitur. Quod ſit medium eo patet, quia neutrum illorum eſt, niſi ſecundum quid At forte ratio literæ eſt, nullum ſemper ens nullum ſemper non ens habet ultimū tempus ſui eſſe uel ſui non eſſe, generabile omne et omne corruptibile habet ultimum tempus ſui eſſe uel ſui nō eſſe igitur nullum generabile nullum corruptibile eſt ſemper ens neq; ſemper non ens & ſic medium per abnegationē extremorum, & de hac ratione ponit minorem & maiorem hæc Ariſto.

Auer. uero aliter format rationem literæ, ſyllogizat. n. C ſic, nullum ſemper ens aut ſemper non ens habet finem in tempore, generabile & corruptibile habent finem in tēpore, igitur generabile & corruptibile non ſunt ſemper ens nec ſemper non ens & ſic medium erit per abnegationem ſaltem. Deinde ibi, & hoc non uerificatur, digreditur, quia ꝓ platone dici poteſt inter ſemper ens & ſemper non ens eſſe tria media vnum, erit genitum corruptibile, aliud genitum incorruptibile, aliud corruptibile ingenitum Hæc enim tria media ſunt, quæ apud eos non conuertuntur, ueluti inter album & nigrum dantur plura media inter ſe non conuertibilia, ut rubrum, pallidum croceum, & id genus. Reſpondet Auerro. & dicit primo ꝙ hęc propoſitio, omne generabile eſt corruptibile inductione patet, nam hoc genitum eſt coruptibile & illud genitum eſt corruptibile, & C. id genus, igitur omne genitum eſt corruptibile, & econtra induci poteſt. Dicit ſecundo ꝙ eiuſmodi rationes logice ſunt inductę ad ad confirmandum, & non ad demonſtrandum, & ita uult D Auer. eiuſmodi rationes non eſſe demonſtratiuas. Deinde affert Auerro. potiſſimam rationem Ariſto. quæ eſt, ſi potentia ad eſſe aut ad non eſſe eſſet infinita, tunc eſſet in infinitum in utroq; tēpore. & ita eſſet impoſſibile dictū ꝙ eodem tp̄e idem eſſet & non eſſet, ut fuit deductum.

Sed dices. 3. phyſicę auiculcationis Auer commen. 52. uelle uidetur infinitum ſm̄ quid recipere additionem, & ita nihil prohibet potētiam una ex parte eſſe finitam, alia ex parte infinitam. Reſpondetur fundamentum Auer. eſſe hoc, ꝙ ſi aliquid per ſe & ſuapte natura limitat ſibi temporis infinitudinem una ex parte, limitat etiam ſibi illam omni ex parte nō. n videtur maior ratio de una parte q̃ de altera. quod. n. ineſt alicui per eius naturam non magis ſibi ineſt per vnam q̃ per alteram partem, & ita tale tp̄s recipiet additionem & non recipiet additionem, additionem quidem quatenus ponitur præteritū abſque

futuro, aut futurum abſque præterito, non recipiet vero additionem, quatenus illud ſequitur eſſe infinitum ſimpliciter. Propter hæc concludit Auer. ꝙ cum ita ſit, erit generabile ipſum ens definito tpe, & nõ ens etiam finito tpe. & cum ens finito tpe & non ens finito tẽpore conuertantur, igitur in prima figura generabile & corruptibile conuertuntur. & tu intelligas omne generabile eſſe non ens finito tẽpore, vel ens finito tpe ſemoto prohibente, quod dico propter formam, quæ tempore infinito poſt eſt generabilis. Hæc enim eſt non ens tempore infinito, ſed non per ſe, ſed ratione impedimenti, vt diximus toties in hoc lib. Debes ſcire ꝙ nec inductio valet, nec hæc ratio valet. inductio quidem non. quia petit, hæc vero ratio minime, quia mundus ſua natura non ſibi infinitudinem temporis limitat, ſed voluntate opificis. Verum animaduerſione dignum, ꝙ ſi teneamus omne generabile & corruptibile eſſe tale propter materiam & contrariũ, & ꝙ deus & natura nihil fruſtra faciunt, erit tunc ratio Ariſto. demonſtratiua, ſic enim tenendo inter ſemper ens et ſemper non ens, non poteſt eſſe niſi vnum medium, videlicet generabile quod eſt corruptibile. Non enim dari poteſt generabile incorruptibile, quia omne generabile ꝓpter materiam & contrarium generatur, igitur eſt corruptibile, omne enim quod eſt corruptibile. non niſi materia & contrario corrumpitur Nec poteſt dari corruptibile ingenerabile per eandem rationem, quia omne corruptibile eſt generabile, & econtra. Quod ſi eſt aliquid corruptibile, igitur quãdoq; corrumpetur, aliter fruſtra eſſet, & ſi eſt aliquod generabile, etiam aliquando generabitur, aliter Deus & natura feciſſent aliquid fruſtra: Hoc igitur ſupponendo ratio Ariſt. eſt demonſtratiua, ſed tenendo res poſſe fieri ſine generatione, & deſinere abſq; corruptione ut Theologi tenent, ratio Ariſt. nulla eſt, ipſe n. mundus incepit per creationem, & deſinere poteſt per reductionem in nihil. & ita poteſt eſſe aliquid factum, ut mundus uel anima, & non eſſe corruptibile

Qualiter ſit Ariſto. demõ eſt.

Sit inſuper E ingenerabile, Z vero ſit generabile, I, autem incorruptibile, T corruptibile. oſtenſum eſt igitur Z T ſeſe mutuo ſequi. Quando itaq; ſic aliqua vt hęc diſponuntur, vt Z quidem & T ſeſe mutuo ſequentur. Inſuper E & Z, nulli eidem inſunt, ſed alterum omni ineſt. Similiter etiam. I T. Neceſſe itaq; E I, ſeſe mutuo ſequi.

Expoſitio.

Hactenus ꝙ generabile atq; corruptibile cõuertantur probauit, nunc probat ꝙ ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, & ſumit tria. Primo quidem diſponit terminos & inquit. { Sit inſuper E ingenerabile, Z uero ſit generabile I autẽ ſit incorruptibile, T corruptibile. Hoc eſt primum. Secũdo ſumit ꝙ ſi aliqua ſint ita diſpoſita, ut Z T, hoc eſt, ut generabile & corruptibile, illa ita conuertentur, vt conuertunt generabile & corruptibile. Hoc dicit, ſed prius reſumit id quod probauerat dicens. Oſtenſum eſt igitur Z T ſeſe mutuo ſequi hoc probatũ eſt itaq; ponit ſuppoſitionem et inquit, { Quando itaq; ſic aliqua diſponuntur ut hæc uidelicet T Z quidem & T, hoc eſt, ut generabile & corruptibile, illa ſeſe mutuo ſequentur, ut ſeſe mutuo ſequebantur Z T, hæc eſt ſecunda ſuppoſitio. Tertia ſuppoſitio eſt, ꝙ E Z nulli eidem inſunt, ſed alterum omni, ſimiliter ut dictũ eſt I T Eſt igitur tertia ſuppoſitio, ꝙ ingenerabile, & generabile, incorruptibile & corruptibile contradicunt, & de quolibet alterum eſt uerificabile. His ſumptis infert concluſionem & inquit, neceſſe itaque E I ſeſe mutuo ſequi. hæc eſt concluſio. Sic igitur ſumpſit tres ſuppoſitiones, ut mihi uidetur, & concluſionem propoſuit.

In ſuperiori ꝓſpicitur figura.

Sit enim ita, vt ad ipſum I non ſequatur E ipſum, igitur Z ſequetur, nam cuilibet aut ipſum E tua ipſum

E *Z ineſt. At ſi ad illud I ipſum Z ſequitur, etiam T ad idem ſequetur, quare ad ipſum I T ſequetur. At impoſſibile eſſe ſupponebatur. eadem autem ratione & I ſequi ipſum E demonſtrabitur. Nam ſeſe habet ingenerabile E ad ipſum Z generabile, vt incorruptibile I ad corruptibile. T.*

His ſuppoſitis, probat concluſionem aſſumptam hoc mõ, Ad I incorruptibile ſequitur E ingenerabile, & econtra ad E ingenerabile ſequitur I Incorruptibile. Igitur hæc mutuo ſeſe conſequuntur. Probat antecedens, & primo ꝙ ad I incorruptibile ſequatur E ingenerabile hoc modo quia aut ſequitur ad ipſum I incorruptibile E ipſum ingenerabile, aut ſuum oppoſitum, uidelicet Z generabile. de quolibet enim ſupponebatur alterum vici. Si ad illud ſequitur Z generabile, etiam ſequetur T corruptibile ad illud idem, quia ſupponebatur Z & T ſeſe mutuo ſeq. Igi-

Expoſitio.

F tur a primo ad ultimum, ad I incorruptibile ſequetur T, corruptibile, quod eſt impoſſibile. quare oportet ut ad I ipſum ſequatur E ingenerabile, & habetur prima pars, inquit, { Sit enim ita ut ad ipſum I non ſequatur E ipſum, hoc eſt, ut ad incorruptibile non ſequatur ingenerabile, igitur ad ipſum ſequetur Z. hoc eſt, generabile, nam cuilibet aut ipſum E, aut ipſum Z ineſt, ut ſuppoſitum eſt. At ſi ad illud I incorruptibile E ipſum Z generabile ſequetur etiam T corruptibile ad idem ſequetur. Quare a primo ad ultimum ad ipſum I incorruptibile T corruptibile ſequetur At impoſsibile eſſe ſupponebatur, & ſic patet prima pars, ꝙ ad I incorruptibile E ingenerabile ſequitur. Deinde probat ſecundam, uidelicet ꝙ ad E ingenerabile, ſequatur I incorruptibile, nam ſi nõ, tunc ad ipſum ſequetur T corruptibile, & vltra etiam ad ipſum ſequetur generabile, quod eſt impoſsibile vt prius, inquit. { Eadem etiam ratione & I ſequi ipſum E demonſtrabitur. Nam ita ſeſe habet E ingenerabile ad ipſum Z generabile, vt incorruptibile ipſum I ad corruptibile T, quare vt ad incor-

G ruptibile I ſequitur E. ſic econtra ad E ipſum ſequetur I, et ſic patet totum antecedens, & per conſequens ſequit hæc mutuo ſeſe conſequi. Auerro. autem aſſignat cauſam cur Ariſt. vſus ſit terminis ignotis quam etiam in lib. priorum aſſignauit, & vult hoc eſſe factum, tum vt demonſtratio eſſet vniuerſalior ad omnes materias, tum quoq; vt demonſtratio cognoſcatur eſſe per ſe, & non talis propter materiam. Colligit vlterius Auerr in litera regulam hanc, ſi fuerint duo termini contradictorii diuidentes quodlibet ens ſecundum verum, & falſum, & duo alii ſimiliter, ſi vnus vnius diuiſionis conuertitur cum vno alterius diuiſionis, etiam reliquus cum reliquo conuertetur Hoc modo & in propoſito generabile, & ingenerabile diuidunt omne ens, ſimiliter corruptibile & incorruptibile, igitur ſi corruptibile & generabile conuertuntur, etiã ingenerabile & incorruptibile conuertentur. Hæc ex cõmen colligi poſſunt.

Quæ mer com. 119.

Regula pl milis ſerm.

Dicere itaque nihil prohibere genitum aliquid in-

H *corruptibile eſſe, & ingenerabile aliquid corruptum eſſe, ſemel illo genito, hoc corrupto, refellere eſt aliquod eorum quæ data ſunt. aut enim infinito aut quodam definito tempore omnia, aut agere, aut pati, aut eſſe, aut non eſſe poſſunt.*

His diſputatis atq; ſuppoſitis, accedit ad refellendum poſitionem Platonis, & primo reſumit illam & inquit. { Dicere itaque nihil prohibere genitum aliquid incorruptibile eſſe, vt plato dicit, qui mundum genitum facit, ſed incorruptibilem, & ingenerabile aliquid corruptum eſſe vt idem plato, qui informitatem materiæ mundi ingenerabilem fecit, ſed tandem corruptam. Dicit autem hæc, qm̃ mundum incorruptibilem facit, ſemel illo genito, in

Expoſitio.

A formitatē ingenerabilem ſemel illa corrupta. Hæc duo inquam dicere, refellere eſt aliquod eorum principiorum quæ data ſunt ut uere ſuppoſitiones. & primo deſtruitur illa ſuppoſitio, quę dicit, cuiuslibet rei poſſibilis datur maximum tempus ſuæ poſſitatis. Hæc autem deſtructio eſt falſa, cuius rationem inquit. { Aut enim infinito aut quodam definito tpe omnia aut agere aut pati aut eſſe aut nō eſſe poſſunt, & ſup.tu, cum non infinito tpe, igitur definito quodā tēpore, & ſic falſum eſt dicere poſſibilitatē non habere maximū tempus ſui eſſe vel ſui non eſſe & ita deſtruitur vna ſuppoſitio, ſ; Platonis opinio eſt vera.

Et infinito propterea, qui tempus infinitum aliquo modo eſt definitū, quo non eſt maius. Præterea id quod aliqua ex parte eſt infinitum, neque infinitum eſt neque definitum.

Expoſitio. Poſſet aliquis cauillare, Platonē defendens dicendo cēdabile maximum tp̄s quo potētia exit ad actum, & illud eē tēpus infinitum. vel, quod, id eſt infinitum ex una parte tantum. Rn̄det Ariſt. refellens hunc cauillum, & inquit { Et infinito propterea, q̄a tempus infinitū aliquo mō eſt definitū, quo non eſt maius. et ſic ſi ſumitur tp̄s infinitum pro maximo, cauilliū dicit uerum. Sed ſi ſumitur pro eo quo dato ſemper reſtat aliq̄d accipere, ratio adhuc ſtat inſoluta, q̄ uidelicet non eſt uenire ad ultimum tempus exitus potentiæ ad actum. Similiter reſpondet ad ſecundum & inquit. Præterea id quod aliqua ex parte eſt infinitū, neq; infinitū eſt ſimpliciter neq; definitum, quare nō pōt dici maximū nec minimū tēpus quo potētia exit ad actū. Eſt igitur ratio Ariſt. hæc data poſitione Platonis poſsibile nō haberet ultimū tempus poſsibilitatis. quia nō eſt illud tp̄s infinitū, nam tēpus infinitū nec eſt maximum nec minimū nec tēpus finitū per Platonē quare deſtruer̄ illud principiū. Diſputant hic græci uerū Ariſt. contradicat uerbis Platonis, an intellectui, & cōfundunt omnia Ego uero cum Expoſitore ſentio hanc diſputationē nō facere ad intellm lib. coeli. ſat enim eſt Ariſt. probare quod proponit, ſiue id ſit contra Platonē, ſiue non. Sed quonā modo defendi poſſit poſitio Platonis in dicetur.

Expō Qq̄ tis eſt græcorū diſputatio.

Præterea cur magis hoc in ſigno corruptum eſt id quod antea ſemper erat, aut genitum eſt id quod tempore infinito prius non erat? Nam ſi non magis in vno quam in alio, & ipſa ſunt infinita, perſpicuum infinito tempore fuiſſe aliquod generabile et corruptibile. Quare aliquod infinito tempore poſsibile non eſſe & eſſe. Ipſum eſſendi enim atque non eſſendi ſimul potentiam habebit, ipſum quidem prius ſi corruptibile eſt, ipſum vero poſterius ſi generabile. Quare ſi poſuerimus eſſe quę poſſunt, ſimul contraria erunt.

Expoſitio Sc̄do arguit Ariſt. & ſupponit, oē illud quod requirit infinitudinem vna ex parte, eā requirit ex omni parte, et hoc inquit. { Prętere a cur magis hoc in ſigno corruptum eſt id quod antea ſemper erat, ut informitas materię mundi, aut genitum eſt id quod tpe infinito prius non erat, ut mundus, qui apud platonem tpe infinito fuit non ens, & poſt ea cœpit eſſe. ex his uult habere q; oē requirens infinitudinē tp̄is pro una parte, requirit eam ſimpliciter ex omni parte, quia ex quo per ſuam naturam & per ſe req̄rit illam, non magis eam requirit ex una parte q̄ ex alia, & ita ꝓ omni parte Ex hoc ſuppoſito arguit̄ mundus requiſiuit potentiam ad eſſe tpe infinito a parte ante igitur omni ex parte, & requiſiuit potentiam infinitam ad non eſſe a parte poſt tpe infinito, igit̄ omni ex parte, igitur ſimul habet potentiam eſſendi & non eſſendi. eſſendi quidem, quatenus a parte ante eam requirebat, non eſſendi uero quatenus a parte poſt illam requirit. Igitur ſimpliciter ambas habet omni ex parte, & ſic ſimul actus contrarii in eodem, quia omne poſsibile reducetur ad actum. inquit. { Nā ſi nō magis in uno q̄ in alio ſigno & ipſa ſigna ſunt infinita perſpicuū infinito tpe fuiſſe aliquod generabile & corruptibile, ut mundus eſt. Nam cum ipſe a parte ante habebat potentiam infinitam ad eſſe, omni ex parte habuit illam, & cum a parte poſt habet potentiam infinitā ad non eſſe, omni ex parte habet illam. igitur ſimul & ſemel habet ambas inquit. { Quare aliquod infinito tpe eſt poſſibile non eſſe, & ſup.tu poſſibile eſſe. cuius cauſam ait, { Quia eſſendi atq; non eſſendi ſimul potentiā habebit. nō eſſendi quidē prius, ſi corruptibile eſt, eſſendi uero poſterius, ſi generabile. Quare ſi poſuerimus eſſe quæ poſſunt, ſil' contraria erunt. uidelicet eſſe & non eſſe. unde uis rationis eſt, Mundus requirit potentiam ad eſſe a parte ante infinitam, igitur a parte poſt tpe infinito, igitur mūdus nunq̄ eſt nec erit. Vltra mundus a parte poſt requirit potentiam infinitā ad nō eſſe, igitur omni ex parte, & per cōſequens infinito tpe ſimpliciter pōt non eſſe,

B & ita infinito tpe ſimpliciter eſt, quia quod pōt non eſſe oportet ipſum eſſe, & ſic idem ſimul eſſe & non eſſe. Sed obiicies a parte ante arguerē de potentia ad eſſe Socratis, quæ tpe infinito fuit ad formam Socratis hodie geniti. ſimiliter & de potentia ad formam in infinito tpe poſt generandam. Dici poteſt hanc potentiam eſſe a parte ante infinitam per accidens, propter impedimentum ſucceſſionis infinitæ eorū quæ accidentaliter ordinant̄. Ariſt. uero arguit in his quę requirunt infinitudinē per ſe, qualiter eſt potentia ad eſſe mundi uel ad non eſſe, quæ nō poſſunt impediri, cum ſit unus numero in ſua ſpecie. Expoſitio autē Auer. nullo modo conuenit huic textui, cū nec textus ambarum tranſlationum conuenerint,

Obiectio. Solutio. Que Auer. Com. 3x.

Pręterea & hoc in omni ſigno ſimiliter erit. quare eſſendi atque non eſſendi tempore infinito potentiam habebit. At demonſtratum eſt hoc impoſſibile eſſe.

C Tertio arguit ſic, Omne quod eſt in omni ſigno ſimiliter infinito tempore ſimpliciter exiſtit, Mūdus fuit in omni ſigno poſsibile eſſe a parte ante, & in omni ſigno poſſibile non eſſe a parte poſt, Igitur ſimul poſſibile eſſe & poſſibile non eſſe, de ratione tangit minorē, & inquit. { Præterea & hoc in omni ſigno ſimiliter erit. Hæc eſt minor. dat concluſionem & inquit. { Quare eſſendi atq; nō eſſendi tempore infinito potentiam habebit. At demōſtratū eſt hoc impoſſibile eſſe. Hęc ratio non differt a prima ſm rem, niſi forſitan forma quia hæc eſt categorica, illa hypothetica. Expoſitio etiam Auer. huic non conſonat ſicut nec arabicus textus cum græco.

Que Auer. com. 132.

Præterea ſi actum potentia antecedit, vniuerſo tēpore erat, quo & ingenitum vel etiam non ens erat, poſſibile tamen fieri tempore infinito. Simul igitur non erat, & potentiam habebat eſſendi aliquando. & poſtea non eſſendi tempore infinito.

D Quarto arguit enthymematice ſic, ſi potentia ad eſſe mundi præceſſit actum eſſendi tpe infinito, tūc mundus omni ex parte ſimpliciter tpe infinito fuiſſet non ens ingenitum, fieri tamen poſsibile, igitur ſimul nō erat, & habebat potentiam eſſendi aliquando, & poſtea etiam habebat potentiam non eſſendi pro alio tempore. Hoc eſt impoſsibile, quia iam deducitur idem ſimul eſſe & non eſſe, inquit, { Præterea ſi actum potentia antecedit tempore infinito a parte ante, ut plato dicit, uniuerſo tpe erat illa potentia, quo tempore toto & ingenitum erat vel etiam non ens Similiter igitur non erat, & potentiam habebat eſſendi aliq̄n ut pro certo tempore, poſt quod etiam habebat potentiā non eſſendi tpe infinito. & hoc habet pro impoſsibili, uidetur enim impoſsibile ut mundus tēpore uniuerſo ſit non ens, & poſsibile eſſe toto illo tēpore, hoc ordine, ut ſit poſsibile eſſe pro aliquo tpe, & poſt eſſe in

Expoſitio.

illo tempore, hoc ordine, vt ſit poſſibile eſſe pro aliquo tempore, & poſt eſſe in illo tẽpore, poſſibile non eſſe in alio. Hoc autem pro tanto eſt iposſibile, quia omnis potentia exibit ad actum niſi ſit impediens, quare, potentia illa infinita, qua ſtetit ſub nõ eſſe, aliquando erit ſub eſſe, & cum fuit infinita ſimpliciter, igitur idem ſimul erit & non erit. Debes ſcire ꝙ oẽs hæ rationes fundenť in quibuſdam ꝓpoſitionibus, quarum prima eſt ꝙ potentia requirens per ſe pro exitu ad actum tẽpus infinitũ ex vna parte, ipſum requirit pro omni parte, & ſic requirit illud ſimpliciter. Hæc declarata fuit pro tanto, quia nõ maior ratio eſt de vna parte q̃ de altera, & ita vel pro nulla vel pro ambabus partibus tp̄s illud requiret. Secũda, potentiæ ſeſe mutuo conſequuntur quemadmodum eſſe & nõ eſſe, nam cum res eſt, ceſſat potentia ad eſſe, & ſurgit potentia ad non eſſe, & econtra cum res non eſt ceſſat potẽtia ad non eſſe, & ſurgit potẽtia ad eſſe, et ſic ſemper cum vno actu ſtat potẽtia oppoſiti, & cum potentia oppoſiti ſtat actus oppoſitus. Quibus ſequitur tertia, ꝙ ſi quid habet ſimul potẽtiam ad eſſe & non eſſe, ipſum ſimul eſt & non eſt. quatenus n. eſt potentia non ens, ipſum eſt quatenus vero eſt potentia ens ipſum nõ eſt, & ſic idẽ ſimul eſt & non eſt. Ex his rationes Ariſt. habent efficaciam. Si nãq; ipſe mundus tp̄e infinito a parte ante habuit potentiam ad eſſe per primam propoſitionem, etiam a parte poſt infinito tempore habebit potentiam ad eſſe vlterius & ſimiliter ſi mundus a parte poſt habet potentiam ad non eſſe tempore infinito, igitur a parte ante etiam igitur duæ potentiæ inſimul erunt in eodem & ita duo actus, videlicet eſſe & non eſſe, & hoc eſt totum poſſe Ariſtot. contra Platonem, vt mihi videtur.

Declaratio rationũ Ariſt.

Aliter etiam perſpicuum eſt, impoſſibile eſſe aliqd corruptibile eſſe quod aliquando nõ corrumpetur, erit enim ſemper & aliquid corruptibile, quod & actu nunquam corrumpetur. Quare ſimul, erit poſſibile ſemper eſſe, & non ſemper eſſe. Corruptibile igitur aliquando corrumpetur. Præterea ſi quid generabile eſt, genitum eſt poſſibile enim eſt genitum eſſe, & non ſemper eſſe.

Expoſitio. Aliter contradicit Platoni, & primo proponit hoc, & inquit, { Aliter etiam perſpicuum eſt impoſſibile eſſe aliquod corruptibile eſſe quod aliquãdo nõ corrumpatur. hoc proponit, deinde addit impoſſibile & inquit, { Erit enim ſemper & aliquid corruptibile, quod & actu nunquam corrumpetur. Quare ſimul erit poſſibile aliquid ſemper eſſe, quod quidem etiam nõ ſemper eſt, vel quod nunq̃ eſt, aut forte ſic, quare ſimul erit poſſibile aliquid ſemper eſſe, & non ſemper eſſe vt deductum fuit in aliis textibus, propterea concludit, Corruptibile igiť aliquando corrumpetur. Vis igitur ratiõis (vt mihi videtur) eſt, ſi aliquod corruptibile nunq̃ corrumpetur, tũc aliquod erit ſemper corruptibile, quod actu nunq̃ corrumpetur vltra, igitur aliquid erit poſſibile ſemper eſſe quod nunq̃ eſt, & ita poſſibile ocioſum. Vlterius idem probat de generabili, & inquit. { Propterea ſi qd generabile eſt, igitur eſt aliquando genitum aliter poſſibile eſſet aliquod genitum eſſe, & non ſemper eſſe. hoc eſt, & nõ aliquando eſſe. ſic enim litera clara eſt. Debes ſcire ꝙ multa ſunt generabilia quæ nunq̃ generabuntur, veluti formæ quæ generabiles ſunt tp̄e infinito poſt hoc. Ariſt. vero intelligit per generabile, id quod eſt determinate generabile, omne. n. generabile propter cauſas ſuæ generationis determinatas neceſſario generabitur, per accidẽs autem, vt dixit Auer. nihil prohibet aliquid generabile eſſe quod nunq̃ generabitur Auer. vero habet tex. trãſpoſitos, propterea hoc commen 113. Reſpondere poteſt textui græco illi. Dicere autem nihil prohibere. Sed quicquid ſit de tranſpoſitione. Auer. In hoc cõmen. declarauit omne per ſe generabile neceſſario generari, eſt enim per ſe generabile, quod habet determinatas cauſas ſuæ generatiõis, q̃ nec poſſunt impediri per accidens vero generabile non neceſſario generabitur, quia impediri poſſunt cauſæ generationis.

Animaduerſione dignum, rationes Ariſto non valere ſimpliciter, ſi enim teneamus ꝙ mundus ante ſui generationẽ ſiue productionẽ habuit potentiã ad eẽ tempore infinito a parte ante, non ex parte materiæ informis, ſed ex parte agentis, ita vt ſit poſſibile eſſe potentia in agente & non in materia proculdubio ceſſant rõnes. Fuit enim poſſibile eſſe tp̄e infinito, non per ſe & ſui natura, ſed potentia in voluntate opificis, & propterea nõ ſequitur vt etiã a parte ante eandẽ habeat potentiam, ſed tanto tẽpore uero vel imaginario, quanto tp̄e Deus uoluit. Similiter ſi a parte poſt tempore æterno permanet, proculdubio non virtute exiſtente in ipſo, quia ſic etiam a parte ante permanſiſſet, ſed uirtute exiſtente in opifice. & ſic rationes Ariſt non ſimpliciter demonſtrant. Sed ſi teneatur poſitio Platonis ꝙ ante genituram mundi, præceſſit potentia ad eſſe tempore infinito tam ex parte agentis, q̃ ex parte materiæ informis, quam fingit Plato mundum præceſſiſſe, rationes Ariſt. ſunt demonſtratiuæ. illa nãq; potẽtia cum fuiſſet, per naturam intrinſecam mundi, etiam omni ex parte fuiſſet & ita omni tẽpore mundus ob illam potentiã eſſet poſſibile eſſe, & ſimiliter quia etiam ſuapte natura eſt poſſibilis non eſſe ob eandem materiam ſure omni tempore haberet potentiam ad eſſe, & potentiã ad nõ eſſe, & cum deus & natura nihil fruſtra egerint, erit quandoq; tp̄s in quo mundus ſimul eſt & non eſt. Diſputare vero an hæc ſit poſitio Platonis, aut illius uerba, ut Alexan. & Simplicius diſputant, uidetur parum facere ad intellectum ueritatis & præſentis libri, ut recte dicit expoſitor. Hoc enim dimitto vacuis negocio.

Poſſumus autem & hoc contemplari modo impoſſibile eſſe, aut ſi genitũ aliqñ aliquid eſt incorruptibile eẽ aut ſi ingenerabile eſt, & antea ſemper erat corrumpi.

Expoſitio. Hoc eſſe poteſt quarta ratio, verum primo proponit iterum id quod uult probare & eſt concluſio textus hæc nullum quandoq; genitũ eſt incorruptibile. itemq; nullũ ingenitũ ſiue ingenerabile põt aliquando corrumpi. inquit { Poſſumus autem & hoc contemplari modo impoſſibile eſſe, aut ſi genitum aliquando aliquid eſt incorruptibile eſſe, & hoc procedit contra Platonẽ, qui mundum genitum ait eſſe, nunquã tñ interiturũ deinde ponit ſecundam partem concluſionis, & inquit { Aut ſi ingenerabile ſiue ingenitum eſt, & antea ſemper erat, etiam impoſſibile eſt corrumpi Hæc etiam pars eſt cõtra aliud dictum Platonis, dum dicit informitatem materiæ ingenitã eẽ, corrũpi tñ in genitura mũdi. Hæc eſt concluſio tota.

Nam nullum incorruptibile, nullum quoq; ingenerabile caſu eſſe poteſt illiuſmodi, quod enim caſu eſt atque fortuna, id profecto aut eſt aut fit præter ſemper & plerũq;. At ea cum tempore aut omni ex parte, aut aliqua ex parte infinito, aut ſemper, aut plerunq; ſint talia, erunt profecto natura talia.

Expoſitio. Propoſitam concluſionem probat, & primo probat ꝙ talia incorruptibilia & ingenerabilia non poſſunt caſu uel fortuna generari uel corrumpi, & debes ſcire ꝙ per incorruptibile intelligit mundum ſemper permanſurum, et per ingenitum intelligit informitatem nunquam genitã. Eſt igitur ſenſus concluſionis probandæ, informitas ingenita non eſt poſſibilis corrumpi caſu, ſed natura. mundus ſemper manens non eſt poſſibilis corrumpi caſu, ſed natura. & ſyllogiſmos eſt, hęc ſunt poſſibilia generari uel corrumpi infinito tempore. ingenitum. n. illud chos tp̄e

infinito

infinito eſt poſſe corrumpi, incorruptibile. etiam ut mũdus tempore infinito poteſt corrumpi, & ſic hæc ſunt poſſia generari vel corrumpi tempore infinito. Quę tẽpore infinito ſemper vel plerũq; ſunt poſſia generari aut corrumpi, nec caſu, nec fortuna ſunt, igitur hęc nec caſu nec fortuna erunt poſſia generari, aut corrumpi propo ni concluſionem & inquit. { Nam nullum incorruptibile, nullum quoq; ingenerabile caſu eſſe põt, ſuppleui ex gręco illiuſmodi: uerbi cã, ingenerabile poſſe corrumpi ut informitas, incorruptibile ſiue incorruptum tempore infinito manens ens, ut mundus corrumpi poſtea. Hęc eſt cõcłõ. Deinde ſumit maiorem, & inqt { Quod enim caſu eſt atq; fortuna, id ꝑfecto, aut eſt, aut fit pręter ſemper atq; plerũq; hæc eſt maior. minor eſt, ingenitũ poſſe corrumpi, & manens ſemper incorruptum poſſe corrumpi eſt aut tempore infinito ſimplr omni ex parte, aut tempore infinito una ex parte, et ſic aut ſemp aut plerũq;, hanc ponit dicens, at ea cum tpe aut oĩ ex parte, aut aliqua ex parte ĩfinito ſint talia aut ſemper, ſi ſimpliciter tempore infinito ſint poſſia generari uel corrumpi, aut plerũq; ſi aliqua ex parte tempore infinito ſint talia. Dat concluſionem, & inquit. { Erunt profecto nã talia, & non caſu uel fortuna. Aĩaduerte q̄ refert, ingenitum corrumpi, & eẽ corruptibile informitas n. materiæ mundi, quæ ingenita fuit, nec ſemper, nec frequenter fuit corrupta, ſed ſemel, fuit tamen poſſis corrumpi, aut ſemper ſi tempore infinito ex utraq; parte fuit poſſibilis corrũpi, aut frequenter, ſi ex altera parte fuit poſſibilis corrumpi. Ariſto. igitur ꝓbabit ingenitum poſſe corrumpi non fuiſſe caſu uel fortuna, ſed natura, & non ꝓbauit ipſum corrumpi fuiſſe nã, quia licet vtrũq; ſit verum, tamen rõ Ariſ facit ad primum intellm, aliter minor eſſet falſa, & hoc non intelligunt Expoſitores. Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire q̄ per uerbum illud incorruptibile intelligit ſemper manens incorruptum, & per ingenerabile intelligit ingenitum, & ſic litera clara eſt. Adhuc debes ſcire q̄ illa verba at ea cum tẽpore ſcribitur in græco in numero ſingulari, ego vero trãſtuli in numero plurali, ut concluſio conueniret propõnibus. Sic igitur eſt concluſio Ariſt hæc, nullum ingenitũ caſu uel fortuna poteſt corrumpi: nullum quoq; icorruptum ſemper manens caſu uel fortuna, poteſt corrumpi & per conſequens. hæc ſunt talia a natura.

A *Quare interdum eſſe, interdum non eſſe dicunt, talium nanq; eadem potentia eſt contradictionis, et vt ſint & ut non ſint, materia cauſa eſt, quare oppoſita ſimul actu eſſe neceſſe eſt.*

Expoſitio. Hactenus concluſit ingenitum poſſe corrumpi, et genitum ſemper manens poſſe nõ eſſe, natura eſſe aut fieri cui adde hanc maiorem, ſed quæcunq; nã aut ſunt aut fiunt, poſſunt eſſe interdum aut non eſſe interdum. Cuius rõnem ſubſcribit, dicẽs, talium nanq;, quæ ſunt a nã eadem potentia eſt contradictionis, & ut ſint & ut non ſint mã cã eſt. demum repetit conclõnem principalẽ dicẽs, { quare oppoſita ſimul actu eſſe neceſſe eſt, quæ cõſequentia quonam modo valeat, iam deduximus ſæpe ſimiliter quo modo deducatur ex dictis, etiam declarauimus. Aĩaduerte uerbum illud, quare in græco nõ eſſe, ſed ſubieci ob faciliorem verborum intellm. Quæ uero dicit Auer. hic ſunt penitus infructuoſa, nec ad literæ explanationem, nec ad qõnis dilucidationem faciũt.

Quæ Auer. c8. 134. 135. &c. 136.

Dubiũ. Sed ambiges forte & bene, quia vĩ hæc ꝯña nulla, videlicet talia ſunt in potentia ad vtrũq;, videlicet ad eſſe & non eſſe, igitur erunt in eodem contraria inſimul, uidelicet eſſe, & non eſſe. nam Socra. ſtans eſt in potentia ad ſedendum & ad currendum, & tamen nunq̃ ſimul ſedet & curret. Dici põt non eſſe ſimile hic & ibi.

Solutio. Socrates. n. eſt in potentia ad currendum & ſedendum diuerſis temporibus: ꝓ quanto finito tempore eſt in potẽtia ad vtrũq;. At in illis eodem tempore potentia eſt ad vtrũq;, quia tempore infinito ex utraq; parte, & ſic ſeqtur illa in talibus ſimul eſſe.

Verumtamen neque dicere verum eſt nunc eſſe, ſi fuerit res in anno prælerito, neque in anno prȩterito rem fuiſſe, ſi nunc ſit. Impoſſibile igitur eſt id quod aliquando fuit non ens, poſterius ſempiternum eſſe, habebit enim poſterius & non eſſendi potentiam.

Expoſitio. Cauillum. Remouet cauillum, nam dici poſſet id incorruptibile quod eſt genitum ueluti eſt mundus ipſe: habet potentiam ad non eſſe, nõ quidem in futurum, ſed reſpectu p̄teriti. Siſr etiam id quod eſt ingenitum, ſed corruptibile ut mãæ informitas, habet potẽtiam ad eſſe reſpectu p̄teriti. Cõtra obijcit dicens, { verũtamẽ neq; dicere verum eſt nũc eẽ, ſi fuerit res in anno p̄terito, & ita ſi potẽtia ad eſſe uel non eſſe fuerit in anno p̄terito: nõ ꝑpea eẽ cã nũc uerum erit vnde & ſi potẽtia ad ſedẽdum fuit hęri in Socrate nũc cum ſedet non eſt amplius uerum dicere eſſe in potẽtia ad ſedẽdum. Neq; eſt verum dicere ĩ anno p̄terito rem fuiſſe, ſi nũc ſit, ut ſi nũc ſit Socrates ĩ potẽtia ad ſedẽdum, hæri etiam fuiſſet, quia hæri ſedit, & ita patet genitum incorruptibile qualis eſt mundus, nõ eſſe in potẽtia nũc ad nõ eſſe: dato q̄ elapſo tempore fuerit in potentia ad illud: nec ingenitum corruptibile ẽ in potẽtia nũc ad eſſe. dato q̄ p̄terito tpe fuerit in potentia ad illud. Demum cõcludit principalem conclõnem, non quidem ex modo dictis ſed ex dictis iam, & inqt: { impoſſe igitur eſt id quod aliqñ fuit non ens ut mũdus ipſe poſterius ſempiternum eſſe, quia habebit poſterius potentiam non eſſendi, quia cum non fuit, potentiã habebat ad eſſe, & poſtq; eſt, ceſſat potẽtia ad eſſe, & ſurgit potentia ad non eſſe, ſunt n potẽtiæ ſibi mutuo ſuccedentes ueluti & actus: & ſic patet concluſionem hanc non ex proximo dictis ſequi, ſed ex dictis olim de potẽtia & actu Hæc Ariſto.

Refutatio

B

C *Prȩterea hæc potentia non eſt ad non eſſe t. unc eſſet enim id actu aliquando, quod tamen fuit in priore atq; prælerito tempore. Si igitur id actu prȩſens ſit, quod poſſibile eſt, erit ꝓfecto verum dicere nunc eſſe, ſi tranſacta in anno non eſſe dicatur, at impoſſibile eſt, nulla nanq; potentia eſt reſpectu ipſius fuiſſe, ſed reſpectu eſſe, aut fore.*

Expoſitio. Siquis uult ſequi ſeriem græcam, & verbum verbo reddere, quid Ariſ. hic uelit, non intelliget, vĩ igitur mihi Ariſt. deſtruere conſequens inductum, aut cauillum tactum: dicebatur. n mundum habere potentiam ad nõ eſſe, non quidem futurum, ſed p̄teritũ, & hæc rõ nõ differt a prima, niſi quia hęc eſt hypothetica et manifeſtior & primo proponit uim rõnis, dicens, præterea hæc potentia non eſt ad non eſſe tunc. q. d. nulla potentia eſt reſpectu priuationis quæ fuit in p̄terito. Hoc ꝓponit.

D Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire q̄ pars hæc græce ſic ſcribitur ὑπάρχει γὰρ ἐνεργείᾳ ὄν, ἀλλὰ τοῦ πρότερον καὶ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ & ſi uerbum uerbo reddis, non habet ſenſum, mihi tamen uiſus eſt ei⁹ ſenſus ut dixi. Tu uero qui græce ſapis: diiudica, hoc probat ex eo quia res præterita eſſet aliquando præſens. Tenet cõſequentia per illam cõem animi conceptionem omne poſſe eriẽ qñq; de ineſſe, & hoc inquit Eſſet n. id actu aliqñ, quod tamen fuit in priore atq; p̄terito tempore, & ita p̄teritũ eſſet qñq; præſens. Quo uero ad gręca uerba attinet debes ſcire q̄ hęc uerba non ſic leguntur in græco, quia uerbum, uerbo reddendo ſic leguntur, eſt. n. actu ens, ſed i anno priore atq; p̄terito tempore. Quod cum difficile ſit, aptaui modo illo. Tu uero ſi græce ſapis conſy-

dera. Demum q̄ſi epilogando totum ſyllm, inquit: ſi igitur id actu p̄ſens ſit, quod poſſe eſt, hoc eſt ſi oē poſſe quandoq; eſt actu præſens: erit profecto uerum dicere nunc eſſe aliquid ſi tranſacto in anno, non eſſe dicatur. Et ita erit verum dicere quod iam nō eſt, fieri præſens. & eſſe actu. deſtruit hoc dicens, at impoſſe eſt. cuius cauſam repetit dicens, nulla nanq; potentia eſt reſpectu ipſius fuiſſe, ſed reſpectu eſſe, aut fore, eſt igitur ui rōnis, ſi potentia eſt ad priuationem præteritam, tunc illa priuatio quandoq; erit præſens, qm̄ omne poſſe quandoque erit de ineſſe. Hæc mihi vr̄ huius loci, & interpretatio & expō, ſunt enim mihi textus hi, & græce & latine difficiles, quos quidem interpretando, fateor igenue mihi ipſi non ſatisfacere. Auer nanq; q̄q; non ad rem, tamen in com. 138. aliter arguit contra Platonem, & ſupponit duo, primū q̄ omne ſempiternum ſuapte natura eſt tale, cum enim ipſum non ſit tale, aut caſu, aut fortuna eſt tale, quod eſt impoſſe, nam caſuale & fortuitum non diu permanet, deſinit enim cito, quia innaturaliter ſtat in materia illius. ideo ſempiternum tale eſt nā. Secundo ſupponit triſariam eſſe rei nām: aut ſemper entis aut ſemper non entis, aut quandoq; entis, & quandoq; non entis. Ex his arguit, ſi æternum eſſet corruptibile: tunc nā contingens verteretur in neceſſariam, ſimiliter econtra, ſi genitum eſſet æternum, natura cōtingens verteretur in neceſſariam, quę ſunt contra ſuppōnes. Hæc colligi poſſunt, licet non multum ad ꝓpoſitum. Animaduerte tamen Platonicos negaſſe diuiſionem illā naturæ, ſunt .n. multo plures, una ſemper entis utraque ex parte, alia ſemper entis altera ex parte. Alia ſemper non entis utraq; ex parte, alia ſemper nō entis aliqua ex parte, alia entis quandoq;, & non entis quandoq;, ꝓpterea hæc ratio Auer. non demonſtrat.

Que Auer. cōm. 138.

Simili uero ratione & ſi id quod prius erat ſempiternum, poſterius non ſit. Nam *ſi poſſibile ineſſe ponimus, uerum erit profecto dicere id nunc eſſe, quod priore in anno atque præterito omnino tempore fuit.*

G Expoſitio. Hactenus cōfutauit cauillum de re ſempiterna in futuro, quæ dicebatur poſſe non eſſe. quia q̄nq; in p̄terito fuit non ens: nunc confutat cauillum de re ſempiterna a parte ante, qualis eſt illa informitas māæ mūdi, dici .n. poteſt a cauillatore, poſt informitatis corruptionē adhuc remanere potētiam ad eſſe, nō quidem quod eſt uel erit, ſed ad eſſe, quod fuit illius informitatis, & ita cōceditur informitatem nūc corruptam, habere potētiam ad eſſe, non quidem præſens aut futurū, ſed preteritum & hoc ꝓponit dicens, ſimili vero rōne, ſup. eſt impoſſe & ſi id quod prius erat ſempiternum, poſterius non ſit ſup dicatur habere potentiam ad eſſe, non quidem pn̄s aut futurum ſed prete itum quod iam habuit. & quod ſimili modo ſit impoſſe ꝓbat dicens, nam ſi poſſe ineſſe ponimus, verum erit profecto diceret id non eſſe quod priore in anno atq; p̄terito oīno tempore fuit. Nam ſi informitas nūc corrupta habet potentiam ad eſſe p̄teritum, quod olim habuit, & poſſe q̄nq; ponetur de ineſſe ꝓculdubio illa informitas iam corrupta redibit, & cum ipſa ſit ſempiterno tp̄e nō ens a parte poſt, erit profecto ſimul ens, & non ens, ens quidem p reductionem poſſe ineſſe, non erit uero ens, q͂a ponit̄ ſemper non ens a parte poſt. Hæc mihi vr̄ expō huius loci, tamen non mihi ſatiſfacio, ſunt .n. omnes hi textus obſcuriores, hæc Ariſ. contra Platonem logice, aut metaphyſicæ.

H *Naturaliter etiam & non uniuerſaliter ſi conſideremus, impoſſibile ſane uidebitur, aut corrumpi poſterius, quod ſempiternum prius erat, aut poſterius ſempiternum eſſe, quod prius non erat, corruptibilia enim & generabilia, & alterabilia cuncta contrariis alterantur, corrumpunturque & ab his ipſis, quibus natura conſtat.*

Expoſitio. Hactenus contra Pl[illegible]onem rōnibus logicis, aut communibus, [illegible]ſſit, nunc rōne naturali, quæ huic ſibi cōq uenit [illegible] accedere, & eius rō ſic componitur: at mūdus cōtrariis nō alteratur, n[illegible] cōtrariis [illegible] mitas illa, igitur nec mundus eſt genitus: nec informitas illa eſt corrupta, inquit. Nāliter etiam & nō vlr̄ ſi conſideremus impoſſe ſane videbit̄, aut corrumpi poſterius, quod ſempiternum erat, & hoc cōtra informitatem aut poſterius ſempiternum eſſe, quod prius non erat, & hoc cōtra mundum. Hæc eſt concl'o Deinde ſumit maiorem, & inquit corruptibilia .n. & generabilia & alterabilia cuncta contrariis alterantur, corrumpunturq; & ab his ipſis, quibus nā conſtant. Hæc eſt maior cui addita dicta minore patet concl'o. Hæc eſt rō Ari. q̄ naturalem uocat. Auer. vero ait hāc rōnem eſſe nālem, quia vtitur nālibus principiis ut illo ſ. oē quod generatur, generatur a ſuo ſili, & omne quod corrumpitur, corrumpitur a contrario: Illam vero fuiſſe logicam, quia utitur definitione poſſe quæ eſt dicta & declarata in logica. Tūc docet Auer. ꝓ rōnem hāc nālem, & q̄ oē generabile ſit corruptibile, hoc modo. Omne hn̄s cōtrarium eſt corruptibile, oē generabile habet ꝯtrarium, igitur eſſe generabile eſt corruptibile. Secūdo docet per eādem rōnem, oē corruptibile eſſe generabile nam oē hn̄s ſimile eſt generabile oē corruptibile habet ſiſe, igitur oē corruptibile eſt generabile. Ex his ꝓbat nullum genitum eſſe æternum, et nullum æternum eſſe corruptum. primum q̄dem, quia, oē genitum eſt corruptibile p primum ſyllm. ſecūdum vero, quia oē corruptibile fuit genitum per ſecundum ſyllm, & demum cōcludit mūdum generari non poſſe, nec corrumpi, quia ſi generaretur, fieret ex alio mundo nam generatio vnius eſt corruptio alterius, primo de generatione. Si uero corrumperetur, remaneret alius mundus, quia corruptio unius eſt generatio alterius. Hęc ex commento colligi poſſunt.

Que Auer. Cōm. 140.

F

G

Queſtio.

An Anima Rationalis ſit perpetua, poſitis principijs Philoſophi

SEd circa finem huius libri occurrit q̄ō nō parua vtrū ſtet cum principiis Ariſ hic traditis, rōnalis aīæ poſt mortem ꝑpetuitas, dico cum principiis Ariſ. hic poſitis. q͂a utrum hæc ſit mens Ari. vbiq; eſt alia q̄ō, dico & cum principiis Ariſ. quia nullus de cōcl'one ipſa in ſe debet dubitare, demr̄auimus .n. in lib de intelſu potiſſimis fere rōnibus ipſam eſſe perpetuam a parte poſt Q̄ō igit̄ ꝯſtringitur ad p̄ſentes rōnes: quas Ariſ. cōtra Platonem erexit. Aliqui de q̄ōne hac aſſerūt animæ poſt mortē perpetuitatem repugnare principiis Ariſ. hic, vtūtur autem hac breui rōne, quia principium eſt Ariſ. cōtra Platonem, oē q̄ incœpit deſinere q̄nq;, & ꝓ hac parte volo oium rōnum Ariſ. uires hic breuibus reſumere, Quarum prima ſuit, actus & potētiæ circa idem ſibi mutuo

H ſuccedunt, potiſſimum ſi potētiæ ſint ad eſſe & non eē

Ex hac arguo, rōnalis anima ante eius creationē fuit ſub non eſſe, & tunc ſub potētia ad eſſe, igitur cum ipſa eſt ens, ceſſat potentia ad eſſe, & ſurgit potentia ad non eſſe. Sed oē poſſe non eſſe eſt corruptibile apud Ariſ. hic igitur rōnalis anima eſt corruptibilis, & cum oē corruptibile q̄nq; deſinat, rōnalis igitur anima q̄nq; deſinet. Ex alia rōne Ariſ. ſecundo arguitur, aut rōnalis anima ſua nā eſt neceſſaria, aut contingens, ſi neceſſaria, igitur ex utraq; parte æterna, fuit .n. apud Ariſ principium, q̄ omne neceſſarium exigens tempus ęternum una eſt parte exigit illud omni ex parte. Si uero ſit contingens: eſt aliud principium oē cōtingens habet maximum tēpus ſuæ permanentiæ, igitur rōnalis anima ſi ſit contingens quandoq; non erit. Ex tertia Ariſ. rōne arguit̄ tertio,

rationalis

rõnalis anima, aut eſt ſemper ens, uel ſemper non ens,
aut q̃nq; ens, & q̃nq; non ens, nec dici põt eſſe ſemp ens
quia tũc omni dr̃ia temporis ens: nec ſemper non ens,
quia tũc omni dr̃ia tempor. non ens. Quare q̃nq; ens et
q̃nq; nõ ens, & ita nõ perpetua. Ex quarta Ariſ. rõne
arguo quarto, oẽ poſe ab intrinſeco & ab extrinſeco eſt
corruptibile, ut Ariſ. dixit, aĩa rõnalis eſt poſſis ab intrin
ſeco, q̃a põt recipi in mã, & ab extrinſeco rõne agentis:
igitur non perpetua. Ex quinta Ariſ. rõne arguo qui
to, omnis nã aut neceſſaria, aut contingens, aut impoſſis
rõnalis anima eſt quædam nã, & non impoſſis, nec nã
neceſſaria. igitur nã contingens. Et ita non perpetua
Sexto arguo ex his quæ Ariſ dixit cõtra Anaxagorã
& Empedoclem, cõtra Anaxagoram quidem ſumpſit,
q̃n alicuius compoſiti remanẽt omnes partes eſſentiales
ut mã & aĩa, igitur idem numero homo poſſet redire,
conclũo eſt impoſſis, & non ꝓ maiore, quia illa ſuit Ariſ.
cõtra Anaxagoram, igitur ꝓ minore, & non ꝓ mã, q̃a
illa apud Ariſ. eſt perpetua, igitur ꝓ rõnali anima, qua-
re ipſa poſt mortem remanere non põt. Cõtra Empe
do. vero, quia ſumpſit, nihil eſſentialiter corrumpi cuius
eſſentiales partes oẽs remanent. Tũc addo, ſed per te ani
ma & mã remanent poſt mortem igitur homo nõ cor-
rumpitur, quare oportet vt anima rõnalis corrumpatur
ſi homo debeat corrumpi per ſe. Ex omnibus his ar-
gui põt aut Ariſ. per eiuſmodi rõnes uoluit habere mũ-
dum eſſe æternum utraq; ex parte, uel tãtum q̃ ipſe nõ
incœpit per veram generationem, nec deſinet per verã
corruptionem. Si uoluit habere (ut dicit expoſitor)
ſolum mundum nõ incœpiſſe per ueram generationem
nec corrumpi per veram corruptionem, tunc in princi
pio ſecundi non debuiſſet concludere ipſum eſſe ſempi-
ternum ſimplr̃ per carẽtiam principii & finis. Si uero
per eiuſmodi rõnes uoluit habere ipſum mundum eſſe
ſimplr̃ æternum ex utraq; parte ſequitur aĩam, aut eſſe
genitam & mortalem, aut eſſe æternam ſimplr̃ omni ex
parte. Quare vr̃ non poſſe ſtare cum Ariſ. rõnibus, &
principiis hic animæ poſt mortem perpetuitatem. Et
C hanc partem illi aperte ubiq; cõcedunt. Albertilla quoq;
& Hesberus & multi Logici, aſſerunt. n animæ rõnalis
immortalitatem nõ conuenire principiis & rõnibus Ari
ſto. hic contra Platonem aſſumptis & etiam nec alibi.

Sed pace horum dixerim hęc nõ ſunt neceſſaria, nec
Ariſ. rõnem ſapiunt. Nam nõ vr̃ ſas Ariſt. ſibiipſi alibi
contradicere. & ita errant. primo, quia huic rõni Ariſt.
alibi contradicit: ſecundo quia perpetuitas animæ poſt
mortem põt ſtare cum rõnibus Ariſ. contra Platonem
Quæ Ariſ. audi. & alibi. Et q̃ Ariſ. huic contradicat alibi: tranſigamus.
Inquit in de Generatione Animalium lib. 2. cap. 10 re-
ſtat igitur ut mens ſola extrinſecus accedat, & quæ ſola
diuina ſit, nihil. n cum eius actione communicat actio
corporalis Hæc Ariſ ecce quo modo non per uiam nã
T. c. 17. lem atq; generationẽ eam fieri narrat. Et. 12. Meta. lib in
quit. Si autem aliquid maneat poſterius perſcrutãdum
eſt in: quibuſdam enim nihil prohibet, ut ſi eſt anima ta
le non omnis, ſed intellus, omne nãq; impoſſe eſt forſan
hæc Ariſ. Ecce quam expreſſe eam remanere poſt mor
tem ait & ita habes duo. Et eam incipere per alium mo-
dum, q̃ per ſemen & generationem, & eam non corrũ
pi ſimul cum corruptione corporis, quod etiam in lib.
de Anima ſecundo indicat, dicens, & hoc ſolum contin
Te. c. 21. git ſeparari ut perpetuum a corruptibili. Simplicius
Quę Auer. & Simp. uero & Auer. qui tenent rõnalem aĩam ſimul cum cor
pore incipere, ſimulq; cum eo deſinere. Ariſ uerba gloſ
ſant, aiunt enim rõnalem animam eſſe quid conſtitutũ
ex parte ſenſitiua ex ſemine traducta uti ex mã, & intel
lectu deforis accedente ſiue nouiter copulato illi vti ex
forma. Fingũt enim in commentationibus libri de ani-
ma, intellm̃ ipſum poſſe duplr̃ conſiderari, aut quo ad
eſſe intentionale, & hoc modo eſt unus numero ætern'
a parte ante, & a parte poſt. Alio modo quo ad eſſe
reale, & ſic eſt pars & forma, pars quidem animæ rõna
lis, quæ conſtituitur ex ipſo & parte ſeminaria, quæ eſt
A perfectiſſima ſenſitiuarum, forma uero hominis, nam
mediante illa ſenſitiua homini eſſe p̃bet intellectuale.
Præbendo. n. eſſe & copulando ſe illi ſenſitiuæ, p̃bet eẽ
ipſi hoi, uerba igitur Ariſ. in lib. de Aĩalibus intelligunt
de intellu ipſo. hunc. n. Ariſ. ait deforis accedere, nam
diſpoſita mã, & in illa inducta per agẽs nãle ſenſitiua par
te, mox intellꝰ accedit, et illi copulatur: una cum ea ani-
mam rationalem faciens: & corpus conſtituens, diſſolu
ta uero mã, & ſenſitiua anima, rõnalis anima ſoluitur, in
tellꝰ remanet ſm ſe perpetuus, & ita intelligunt uerba
. 12. meta. & lib 2. de anima. Sed pace horum dixerim
hæc vr̃ fictio, ut multis rõnibus in lib de Intellu demõſtra
uimus, & nunc aliquantulum demonſtremus. Primo Te. c. 65.
quia Ariſ. in libr de anima primo perſuadens animam
ſimul cum corpore nõ corrumpi, inquit, quare ſenium
non eſt in ſuſtinẽdo aliquid animam, ſed ueluti in ebrie
tatibus, & infirmitatibus, ecce quo modo non de intellu
ſed de anima loquitur, nam de aĩa concludit intentũ ſuũ.
B Præterea in calce eiuſdem primi de anima, inquit, & ipſa
quidem ſeparatur a ſenſibili principio: ſenſum tamẽ nul
lum ſine hoc habet, ecce quo modo de rõnali anima ip
ſa loquitur, & nõ de intellu. Præterea apud Ariſ inter Te. c. ult.
dum intellꝰ & rõnalis anima idem ſunt, in 2. de anima, T. c. 24.
inquit, anima eſt hæc, qua uiuimus & ſentimus & mo- T. c. 21.
uemur & intelligimus: modo niſi rõnalis anima non eſ-
ſet intellꝰ, ea non intelligeremus. Præterea, ibidem Ari
ſto uocat intellm̃ alterum genus animæ, ſeparatiq; ſolũ
ueluti perpetuum a corruptibili, & ita uult intellm̃ eſſe
animam, licet alterius rõnis ab aliis animabus corrupti
bilibus. Multas alias auctoritates Ariſ. ſcripſimus in li
bro noſtro de intellu, & potiſſimum ex libr. quem Ari
ſto. de Nã Deorum inſcripſit quem fortaſſe in hoc pri-
mo extra circulares rõnes appellauit. Quod igitur illi
contradicant Ari. alibi per hæc pauca, nunc ſatis Quod Q̃ñ aĩæ im mortalitas ſtat cũ Ari. rõnibus.
uero animæ immortalitas poſſit ſtare cum rõnibus Ari.
declaremus ubi primo aĩaduerſione dignum, ea quæ
fiunt eſſe in duplici dr̃ia. Quædam ſunt compoſita, quę
C dam ſimplicia, compoſita q̃dem oĩa apud Ariſ nõ fiũt
niſi p̃ſuppoſita mã, & per rõſequens nõ niſi per ueram
generationem, nõ. n. Ariſ. 7. meta. & alibi nouit compo
ſita poſſe fieri niſi per hoc q̃ forma extrahitur de poten
tia mãæ ad actum a miſto cum mã. Simplicia uero vt
rõnalis anima, & cœlorum aĩæ, & id genus nouit fieri
poſſe non p̃ſuppoſita potentia mãæ de qua extrahunt
ſed ſolum p̃ſuppoſita mã in qua recipiuntur, rõnalis. n.
aĩa ipſa nõ fit p̃ſuppoſita potẽtia ex q̃ educitur ab agen
te nãli. Sed p̃ſuppoſita potẽtia in qua inducitur, uelu Potentia ex qua. Potẽtia in qua.
ti formæ artificiales p̃ſupponunt mãm in qua, & nõ ex
qua entia. n. nãlia in quibus tales formæ recipiunt, nec
inclinãtur ad illas, nec contradicunt, & hac rõne dr̃ in q̃
at potentia ex qua, illa dr̃, quæ inclinatur ad id quod in
eius ſubiecto inducitur: ueluti reſpectu formæ ignis: &
id genus, Qua rõne fit, ut hæc nõ per generationẽ fiãt.
Propterea uidemus Ariſ factionem talium nunc acceſ-
ſum uocaſſe, ut in lib. de generatione aĩalium, mentem
foris accedere dixit Nunc uero iuſſum Dei, ut in lib. de Quẽ vrbo factio ſimplicis dicat Acceſſus. Iuſſus. Depẽdẽtia
D Proprietatibus elementorum: inquit, ſpiritum uitæ uenire iu
ſſu Dei, hic. n Dei iuſſus, eſt animæ ipſius ꝓductio. In-
terdum appellauit illam depẽdẽtiam, inquit. n. in 12. me
ta. Deus eſt aĩal ſempiternum a quo cœlum & tota nã
dependet. Auer. ubiq; appellauit talium ſimplicium pro
ductionem, generationem æquiuoce. Theologi creatio
nem, & alii aliis modis innumeris. Sed quicquid ſit
de uerbis ipſis, vr̃ de mente Ariſ. biſariam eſſe modum
generationis, alterum quidem quo, compoſita ipſa ge-
nerantur, quem ueram generationem eſſe ait, eiuſq; op
poſitum ueram corruptionem Alterum uero quo
ſimplicia ipſa ꝓducuntur, & hunc ſiue acceſſum, ſi-
ue iuſſum, ſiue dependentiam ſiue generationem æqui-
uocam appellemus, nõ dicunt Theologi niſi creationẽ.

Cum quo Plato etiam in Timæo conuenit, aſſerens

Deum hac generandi forma ſpũs omnes ſua uoluntate effeciſſe. Quod ſi ambiges cur compoſita ipſa Ariſt. voluit non fieri niſi uera generatione ſimplici, aſ uero æquiuoca generatione in lib. de intellũ ꝑquire. Quibus uiſis patet Ariſ. in hoc libro recte contra Platonem ꝓceſſiſſe non autem contra rõnalem animam: aut generationem aut corruptionem. Mundus enim eſt apud Platonem compoſitum quoddam, quare ſi ſit, generari non põt, niſi per modum quo oĩa compoſita fiunt, & ita per ueram generationem, atq; ueram eius formæ extractionẽ de potentia ad actum, igitur ſi hac generatione non ſit, nec vera corruptione corrumpetur, & ita erit ſimplr ingenitus ac ſimplr incorruptibilis cum nullo alio modo fieri aut corrumpi poſſit. Valẽt igitur rõnes Ariſ. aduerſus Platonem, & nõ aduerſus aĩam rõnalem.

Quales rõnes Ari. cõtra plato.

Tũc ad primam, q; rõnalis anima ante eius creationem non habuit potẽtiam ad eſſe: ex qua extraheretur, ſed bene p̃ſuppoſuit potentiam ad eſſe in agente: et potentiam materiæ in qua ipſa induceretur: poſtq̃ uero ipſa fuit ſub eſſe, ceſſauit potentia ad eſſe, & ad nõ eſſe. ad eſſe quidem quia ipſa eſt actu, ad non eſſe uero, quia uirtute Dei acquiſiuit eſſe neceſſarium. Etiam quia potentia ad eſſe & non eſſe eſt potentia ex qua: q̃ ipſa nec habuit antea nec per conſequẽs poſtea, qua rõne ſit ut per eius creationẽ acquiſierit nãm neceſſariam, qua ſimul ceſſet potentia ad eſſe: & ad non eſſe. Secus autem eſt de mũdo, cum .n. mundus ipſe ſit ens compoſitum, ſupponit potẽtiã eſt qua, q̃ etiam aduenĩẽte eſſe, retinet: & conuertiẽ ad potentiam ad non eſſe, quare cui ipſe acquiſierit eſſe, relinquitur potẽtia ad non eſſe, & ita reſtat corruptibilis, rõ igitur Ariſ valet de mundo, & non de rõnali aĩa.

Ad ſecũdam dico diuiſionem illam eſſe bonam in compoſitis omnis enim nã compoſita eſt: aut neceſſaria, aut cõtingens, aut impoſſis. In ſimplicibus uero ſecus eſt, rõnalis enim anima non eſt ſimplr neceſſaria, nec ſimplr cõtingens, nec impoſſis, ſed eſt neceſſaria ſm quid, utpote tempore ſui eſſe, contingens uero tempore ſui non eſſe. Ex hoc patet illud Ari. dictum, oẽ neceſſariũ ex una parte, eſſe neceſſarium ſimplr, nõ eſſe uerum niſi in compoſitis, nam compoſitum eſt: aut totaliter neceſſarium aut totaliter contingens. Ad tertiam dici poteſt in cõpoſitis inter ſemper ens, & ſemper non ens mediare ſolum contingens ſiue poſſe eſſe & non eſſe. Sed in ſimplicibus (ut recte dixit Auer.) inter ſemper ens & ſemper non ens poſſunt tria eſſe media, vnum eſt ens qñq;, & qñq; non ens: ens æternum a parte ante, & corruptibile a parte poſt, ens genitum a parte ante, & æternum a parte poſt, & ita concedo aĩam rõnalem non eſſe ſemper ens: quia qñq; fuit nõ ens, nec ſemper nõ ens, q̃a poſtea ſempiterna erit. Nec ſequitur ut pp hoc ſit contingẽs, nõ .n. oẽ nõ ſemper ens, & nõ ſemper non ens eſt contingens, quia põt eſſe neceſſarium ſm quid, quia potuit eſſe tpe quodam nõ ens, & tpe quodam ens neceſſario. In ipſo mũdo ſecus eſt, eſt .n. ipſe compoſitum quoddã & ita uel ſemper ens, uel ſemper nõ ens, aut contingens ut diximus. Ad quartam dr̃ aĩam rõnalem eẽ poſſem ab intrinſeco potentia in qua, & poſſem ab intrinſeco potẽtia agẽtis. Mundus autem eſſe non poteſt poſſis niſi potentia ex qua, ꝓpterea ualet rõ de mundo, non de rõnali anima. Ad quintam dr̃: rõnalem animam nec eſſe naturam ſimplr neceſſariam, nec ſimplr impoſſem, ſed neceſſariam ſm quid. Et cum dicis accipio eam ante eius creationem, uel eſt cõtingens, uel neceſſaria. Dico q; eſt nã contingens, non quidem contingẽtia eius, ſed conſtituta in agẽte. Et ſi dicas cum ipſa fiat neceſſaria, tũc nã contingens vertitur in neceſſariam Dico nihil eſſe impoſſe nãm contingentem uoluntate agẽtis effici neceſſariam ꝓpria nã, hoc .n. non fit ut illa contingentia remaneat, ſed ſolum fit abiecta contingentia, illa .n. abiecta nã ciſcitur æternitatem a parte poſt formaliter, licet effectiue dependeat. Ad ſextam iam in expõne diximus rñſionem, ualet enim contra Anaxagoram, quia remanẽt

E omnes partes mundi, & mundus non poteſt eſſe niſi unus numero, ꝓpterea oportet ut idem et redeat, ubi autem eſſent plura numero indiuidua, non oportet ut redeat niſi idem ſpẽ. At illud Empedoclis dicerem hominem uere corrumpi, quia ut generabatur per hoc q; agens ſummam diſpõnem induxit. qua rõnalis anima mãm informaret, ita corrumpitur diſpõne ea corrupta qua anima illa in mã conſeruabaẽ. Secus eſt in mundo, nam in mundo nõ alia ponuntur niſi elementa & coeli, quæ remanet poſt amicitiam eodem modo diſpoſita: & q̃titate & qualitate, ideo mundus nõ ſubſtantialiter corrumpiẽ. Quod ſi dicas: nulla pars hominis ſubſtantialiter corrumpitur. igitur homo nõ ſubſtantialiter corrumpitur, nego conſequentiam. Sed debes dicere nulla pars hominis ſubſtantialiter corrumpitur, nec aliquid ad ſubſtantialem unionem ordinatum, igitur homo nõ ſubſtantialiter corrumpitur. Modo & ſi nulla pars ſubſtantiali corrumpatur: tamen corrumpitur diſpoſitio eſſentialiter ordinata ad ſubſtantialem unionem. Tu lege in libr. de Anima, hæc de quæſtione uidentur

F mihi nunc eſſe dicenda.

Conſequenter uideamus quid Plato ſentit de mundi genitura, & utrum rõnes Ariſ. ualeant contra Platonẽ. Alexand Aphrodiſius magnus Peripateticus Platonis uerba intelligi contendit ut iacent, ueluti & Ariſ. illius diſcipulus interpretatus eſt. ꝓpterea circa mundi genituram imaginatus eſt de mente Platonis ante illius generationem præceſſiſſe chaos ſeu informem mãm per tempus infinitum antea Quod poſtea ab ipſo omnium rerum opifice reductum fuit ad ordinem, atq; ornatum.

De mundi genitura ſecũdũ Plat. põ' Alex.

Quæ rõ docet mundum non incœpiſſe de nouo, ſed ab æterno fuiſſe a Deo ꝓductum, licet indiſtincte atq; cõfuſe poſtea uero in tempore non mundi ipſius ꝓductionem fuiſſe, ſed ipſius diſtinctionem aut ornatum, q̃ quidem Plato uocat genituram. Et iuxta hanc expõnẽ de mente Platonis oportet concedere. & productionem, & diſtinctionem. ꝓductio quidem mundi fuit ab æterno, ut etiam Ariſ ſentit, diſtinctio vero in tempore. ante, diſtinctionem quidem præceſſit motus informis at-

G que inordinatus, & ſimul cum eo tempus. In diſtinctione uero motus ordinatus factus eſt, & in eo tempus ordinatum hoc Alexand. Xenocratis uero Platonis diſcipulus & Simplicius Peripateticus uoluerunt ab æterno fuiſſe mundi ꝓductionem, & diſtinctionem ut Ariſto. ſentit in ſua opinione. Verum mundi conſiderari dicunt, & reſpectu Dei opificis, & reſpectu partium. Si quidem reſpectu Dei, cum ab illo ſit factus totus ſimul: vr̃ quaſi factus informis & confuſus. Si uero reſpectu partium, ut ſic uidetur diſtinctus & ornatus, & ita Plato productionem mundi vult eſſe illius dependentiam ab opifice, genituram uero & ornatum illius depẽdentiam a partibus. Et quamuis una ſit ſm rem dependentia eius ab opifice & a partibus, ratione tamen differunt: quatenus illa Dei nã pręceſſit illam partium, & propterea dixit informitatem præceſſiſſe diſtinctionem & genituram, non quidem tempore, ut credit Ariſto. ſed nã atq; cauſalitate. Qua rõne euenit ut Ariſt.

Põ Xenoc. & Simpli.

H non rei, ſed verbis Platonis male intellectis contradixerit. Catholici uero Platonem reducunt ad ueritatem religionis, aiunt .n. Platonem uoluiſſe mundum eſſe factum de nouo uerũ prius informem & confuſum, poſtea per ſeptem dies fuiſſe ornatum: & ſic nihil aliud ſentire Platonem contendunt, q̃ id quod Moſes in lib Geneſeos ſcribit. Confirmant hoc Numenius & Hermippus, qui Platonem aiunt nihil aliud eſſe: q; Moſen in lingua Attica & Timæum nihil aliud eſſe q; atticam geneſim. Quibus expoſitis patet rationes Ariſt nulla eſſe ſiue prima, ſiue ſecunda, ſiue tertia defendatur poſitio. Quod quidem nullæ ſint, ſi ſecunda & tertia poſitiones defendantur, nemo dubitat, at q; nullæ ſint ſi defendaẽ prima, declaremus ſoluendo omnes. ad primam igitur dico, q; potentiæ ſibi mutuo ſuccedunt propria natura ſubiecti,

Põ catho.

Plat. Moſ. Diſcipulus Timæum Pla. & Moſis Geneſim

ſed uoluntate opificis poteſt cum ipſo eſſe non ſuccedere potentiam ad non eſſe, & hoc Plato ait in Timæo: cum inquit. Veſtra nã ſolubiles eſtis, mea autem uoluntate inſolubiles, eſt enim uoluntas mea maior nexu ueſtro: Ad ſecundam diceret Plato negando illud Ari. principium non enim omne æternum una ex parte, eſt æternum omni ex parte, niſi circunſcri. ta omni extrinſeca ratione. Modo mundus nactus eſt æternitatem non per eius naturam, ſed uirtute opificis atq; illius uoluntate. Ad tertiam Plato ponit inter ſemper ens & ſemp. non ens media plura, tam uidelicet in ſimplicibus q̃ in compoſitis, ut recte Auer dixit enumerat enim ultra cõtingens adhuc impoſe ſm quid & neceſſarium ſecundũ quid, hoc eſt una ex parte. Ad quartam rõ concludit mundum poſſe deſinere eſſe poſe ab intrinſeco, & ſua natura: & potentia agentis abſoluta, tamen eſt neceſſe eſſe a parte poſt. ex ſuppõne uoluntatis opificis. Ad quintam partet ſolutio, apud enim Platonem illa diuiſio naturæ in contingentem & neceſſariam & impoſem ſi per neceſſariam &, impoſe intelligat Ari. ſimplr, non eſt ſufficiens: nam eſt aliquid neceſſarium ex ſuppõne, aut impoſſibile ex ſuppõne. Sed arguebat Auer. aut mundus ſua nã poteſt non eſſe, uel ſua natura eſt neceſſe eſſe ſi ſua nã eſt neceſſe eſſe: igitur omni ex parte eſt neceſſe eſſe, ſi ſua natura poteſt non eſſe, igitur quandoq; non erit: aliter poſe nunquam poneretur in eſſe. Amplius Ari. arguebat mundus caret cõtrario, igitur eſt ſimplr incorruptibilis, & ingenerabilis. diceret Plato ad primũ q̃ mũdus ſua nã, nec eſt neceſſe eẽ, nec poſe eſſe. Sed datur medium ut dixi, nam datur aliquid quod ſua natura eſt neceſſe eſſe ſm quid: & non ſimpliciter, ut mũdus ipſe, & in hoc fallitur Auer quæ. n. dixit ſunt Peripatetica, & non Platonica. Ad ſecundum Ariſtotel diceret Plato ipſum eſſe incorruptibilem per carentiam contrarij: & etiam per uoluntatem opificis, nec ſequitur ipſum eſſe ingenitum niſi modo quo animalia generantur, eſt enim genitus per diſtinctionem & ordinem, & non per inceptionem realem, ut diximus de mente Alexand. Hęc Plato diceret in ſui defenſione. Et per conſequens de Libro primo.

Finis Primi Libri de Coelo.

ARISTOTELIS

DE COELO ET MVNDO

LIBER SECVNDVS.

Cum Auguſtini Sueſſani interpretatione ac expoſitione.

VNIVERSVM igitur cœlum neque factum eſſe, neque interire poſſe veluti cenſuere quidam, ſed vnum eſſe atque ſempiternum, neque principium, neq; finem habẽs uniuerſi ęui infinitum autem habens et continens in ſeipſo tempus & ex his quę dicta ſunt, & per opinionem aliorũ, qui etiam ipſum ortum eſſe aſſerunt, fidem ſumere licet.

A *Nam ſi ſic quidem ſeſe habere non eſt inconueniens, illo autem modo, quo illi inquiunt, eſt inconueniẽs, magnum & hoc profecto momentum habet ad faciendã fidem de immortalitate, deq; ęternitate ipſius.*

HACTENVS in lib. 1. de Vniuerſo mũdo, nunc de ea mũdi parte, quæ cœlum dr̃, ꝓponit pertractare. reſumit autem primo ea quę dixit de illa in. 1. libro & addit perſuaſiones, & inquit. Vniuerſum igitur cœlum neq; factum eſſe: neque interire poſſe, ueluti cenſuere quidam, ſed unum eſſe atq; ſempiternum, neque principium, neq; finem habens uniuerſi æui, infinitum autem habens, & continens in ſeipſo tempus, & ex his quæ dicta ſunt, in libro primo, & per opinionem aliorum, qui etiam ipſum ortum eſſe aſſerunt, fidem ſumere licet, hęc *Expo.*

B ſunt dicta. Quo uero ad uerba attinet, quid per cœlũ Ariſt. uelit, dubitant Græci expoſitores, quos Expoſitor ſectatur. per cœlum intelligunt totum mundum, cuius rei ſignum eſt quia ait ὁ πᾶς οὐρανός, hoc eſt omne cœlum, quod Ariſ. ſemper uniuerſo mũdo tribuit. At mihi uidetur Ariſtotelem per cœlum ipſum uoluiſſe quintum corpus, quod eſt mundi pars & non totum mundum: nam & de hoc in ultimo primi libri diſputauit, & de hoc in hoc lib. 2. uult agere, dixit autem uniuerſum cœlum: non pro mundo ipſo: ſed ratione habita ad elementa nam nullum elementorum eſt æternum, niſi ſm ſpecies, non autem ſm totum & partes, ꝓpterea ait uniuerſum cœlum eſſe ingenitum, hoc eſt ſm totum: & q̃libet ſui partem. adiecit neq; interire poſſe ꝓpter opinionem Platonis, qui cœlum eſſe ſua nã corruptibile aſſerit uoluntate opificis æternum, ꝓpterea ſubdit, neq; interire poſſe, ueluti cenſuere quidam. Et ne credat aliquis cœlum ipſum eſſe ſempiternum ſm ſpeciẽ & ſucceſſionem infinitorum Indiuiduorum ſuæ ſpeciei ut homo, *Quid p cœlum hic.*

C ſubiecit, ſed unum eſſe atq; ſempiternum, neq; principium, neq; finem habens uniuerſi ſui æui. q. d. ipſum eẽ ſempiternum ſpecie & numero. Amplius ne quis putet cœlum eſſe æternum, ueluti Deus ipſe; cuius eſſe & uiuere eſt totum ſimulq; abſq; ſucceſſione prioris & poſterioris ſubiecit, infinitum autem habens & continens in ſeipſo tempus, & ita coextenſum eſt temporis ſucceſſioni, dr̃ autem cœlum habere tempus ut ſubiectum habere dr̃ accidens; cœlum enim primum habet motum primum, qui aut eſt tempus, aut primum temporis ſubiectum Dr̃ autem cœlum continere tempus, ueluti cã continet effectum, & quatenus extra cœlum non eſt tẽpus, neq; temporarium quicquam, ſed res quæ optimã uitam ducunt. Et quia hæc concluſio fuit probata proprijs rationibus ex propria intentione, hic perſuadet eã ex poſitionibus aliorum, quaſi loco a cõtrario, quia uidelicet ad hanc poſitionem nullum prorſus ſequit̃ impoſſibile, ad poſitionem uero contrariam ſequitur im-

D poſe. Veritas enim eſt, ut dicitur in libro Priorum, q̃ teſtatur ſibi ex omni parte, inquit. Nam ſi ſic qdem ſeſe habere non eſt inconueniens, & hoc intelligit p uerbum illud Græcum ἀτόπον. Illo autem modo quo illi inquiunt eſſe inconueniens, quod intelligit uerbo illo δυσχερές. q. d. nam ſi ad hãc opinionem noſtram nullum ſequi inconueniẽs, ad illam autem contrariam ſequitur magnum, & hoc profecto momentum habet ad faciẽdam fidem: & perſuaſionem de immortalitate, deque æternitate. Immortalitatem retulit ad uitam: æternitatem uero ad eſſe, nam cœlum & eſt æternum, & uiuit æterno tempore, hic eſt epilogus.

Sed quia quod Græce eſt γεγονός: & latine factum eſt Auer. in ſuis tranſlationibus habet non eſſe ex elemento, laborat Auer. declarare quonam mõ cœlum ipſum

Deum hac generandi forma ſpũs omnes ſua uoluntate
effeciſſe. Quod ſi ambiges cur compoſita ipſa Ariſt.
voluit non fieri niſi uera generatione ſimplicia vero æq
uoca generatione in lib. de intellu pquire. Quibus uiſis
pater Ariſ. in hoc libro recte contra Platonem ꝓceſſiſſe
non autem contra rõnalem animam: aut generationem
aut corruptionem. Mundus enim eſt apud Platonem
compoſitum quoddam, quare ſi fit, generari non põt,
niſi per modum quo oia compoſita fiunt, & ita per ve
ram generationem, atq; ueram eius formæ extractionẽ
de potentia ad actum, igitur ſi hac generatione non fit,
nec vera corruptione corrumpetur, & ita erit ſimplr in
genitus ac ſimplr incorruptibilis cum nullo alio modo
fieri aut corrumpi poſſit. Valẽt igitur rõnes Ariſ. aduer
ſus Platonem, & nõ aduerſus aiam rõnalem. Tũc ad
primam, q̃ rõnalis anima ante eius creationem nonha-
buit potẽtiam ad eſſe: ex qua extraheretur, ſed bene ꝓ-
ſuppoſuit potentiam ad eſſe in agente: et potentiam ma
teriæ in qua ipſa induceretur: poſtq̃ uero ipſa fuit ſub eſ
ſe, ceſſauit potentia ad eſſe, & ad nõ eſſe. ad eſſe quidem
quia ipſa eſt actu, ad non eſſe uero. quia uirtute Dei ac-
quiſiuit eſſe neceſſarium. Etiam quia potentia ad eſſe &
non eſſe eſt potentia ex qua: q̃ ipſa nec habuit antea nec
per conſequẽs poſtea, qua rõne fit ut per eius creationẽ
acquiſierit nãm neceſſariam, qua ſimul ceſſet potentia
ad eſſe: & ad non eſſe. Secus autem eſt de mũdo, cum
.n. mundus ipſe ſit ens compoſitum, ſupponit potẽtiã
eſt qua, q̃ etiam adueniẽte eſſe, retinet: & conuertiẽ ad
potentiam ad non eſſe, quare cui ipſe acquiſierit eſſe, re
linquitur potẽtia ad non eſſe, & ita reſtat corruptibilis,
rõ igitur Ariſ valet de mundo, & non de rõnali aia.
Ad ſecũdam dico diuiſionem illam eſſe bonam in com
poſitis omnis enim nã compoſita eſt: aut neceſſaria, aut
cõtingens, aut impoſſis In ſimplicibus uero ſecus eſt, rõ
nalis enim anima non eſt ſimplr neceſſaria, nec ſimplr
cõtingens, nec impoſſis, ſed eſt neceſſaria ſm quid, ut po
te tempore ſui eſſe, contingens uero tempore ſui non eſ
ſe. Ex hoc patet illud Ari. dictum, oẽ neceſſariũ ex una
parte, eſſe neceſſarium ſimplr, nõ eſſe uerum niſi in com
poſitis, nam compoſitum eſt: aut totaliter neceſſarium
aut totaliter contingens. Ad tertiam dici poteſt in cõ
poſitis inter ſemper ens, & ſemper non ens mediare ſo-
lum contingens ſiue poſſe eſſe & non eſſe. Sed in ſimpli
cibus (ut recte dixit Auer.) inter ſemper ens & ſemper
non ens poſſunt tria eſſe media, vnum eſt ens qñq;, &
qñq; non ens: ens æternum a parte ante, & corruptibi-
le a parte poſt. ens genitum a parte ante, & æternum a
parte poſt, & ita concedo aiam rõnalem non eſſe ſemp
ens: quia qñq; fuit nõ ens, nec ſemper nõ ens, qa poſtea
ſempiterna erit. Nec ſequitur ut pp hoc ſit contingẽs,
nõ.n. oẽ nõ ſemper ens, & nõ ſemper non ens eſt con-
tingens, quia põt eſſe neceſſarium ſm quid, quia potuit
eſſe tpe quodam nõ ens, & tpe quodam ens neceſſario.
In ipſo mũdo ſecus eſt, eſt .n. ipſe compoſitum quoddã
& ita uel ſemper ens, uel ſemper nõ ens, aut contingens
ut diximus. Ad quartam dr̃ aiam rõnalem eẽ poſſem
ab intrinſeco potentia in qua, & poſſem ab intrinſeco
potẽtia agẽtis. Mundus autem eſſe non poteſt poſſis ni-
ſi potentia ex qua, ꝓpterea ualet rõ de mundo, non de
rõnali anima Ad quintam dr̃: rõnalem animam nec
eſſe naturam ſimplr neceſſariam, nec ſimplr impoſſem,
ſed neceſſariam ſm quid Et cum dicis accipio eam ante
eius creationem, uel eſt cõtingens, uel neceſſaria. Dico
q̃ eſt nã contingens, non quidem contingẽtia eius, ſed
conſtituta in agẽte. Et ſi dicas cum ipſa fiat neceſſaria, tũc
nã contingens vertitur in neceſſariam Dico nihil eſſe im
poſſe nãm contingentem uoluntate agẽtis effici neceſſa-
riam ꝓpria nã, hoc.n. non fit ut illa contingentia rema-
neat, ſed ſolum fit abiecta contingentia, illa.n. abiecta nã
ciſcitur æternitatem a parte poſt formaliter, licet effecti
ue dependeat. Ad ſextam iam in expõne diximus rõ
nem, ualet enim contra Anaxagoram, quia remanẽt

Quales rõnes Ari. cõtra plato.

E omnes partes mundi, & mundus non poteſt eſſe niſi
unus numero, ꝓpterea oportet ut idem et redeat, ubi au
tem eſſent plura numero indiuidua, non oportet ut re-
deat niſi idem ſpẽ. At illud Empedoclis dicerem ho-
minem uere corrumpi, quia ut generabatur per hoc q̃
agens ſummam diſpõnem induxit. qua rõnalis anima
mãm informaret, ita corrumpitur diſpõne ea corrupta
qua anima illa in mã conſeruabaẽ. Secus eſt in mundo,
nam in mundo nõ alia ponuntur niſi elementa & cœli,
quæ remanet poſt amicitiam eodem modo diſpoſita:
& q̃titate & qualitate, ideo mundus nõ ſubſtantialiter
corrumpiẽ Quod ſi dicas: nulla pars hominis ſubſtan-
tialiter corrumpitur. igitur homo nõ ſubſtantialiter cor
rumpitur, nego conſequentiam. Sed debes dicere nul-
la pars hominis ſubſtantialiter corrumpitur, nec aliquid
ad ſubſtantialem unionem ordinatum, igitur homo nõ
ſubſtantialiter corrumpitur. Modo & ſi nulla pars ſub-
ſtantiali. corrumpatur: tamen corrumpitur diſpoſitio
eſſentialiter ordinata ad ſubſtantialem unionem. Tu
F lege in libr. de Anima, hæc de quæſtione uidentur mi-
hi nunc eſſe dicenda.

Conſequenter uideamus quid Plato ſentit de mundi
genitura, & utrum rõnes Ariſt. ualeant contra Platonẽ.
Alexand Aphrodiſius magnus Peripateticus Platonis
uerba intelligi contendit ut iacent, ueluti & Ariſ. illius di
ſcipulus interpretatus eſt. ꝓpterea circa mundi genitu-
ram imaginatus eſt de mente Platonis ante illius gene-
rationem præceſſiſſe chaos ſeu informem mãm per tem
pus infinitum antea Quod poſtea ab ipſo omnium re-
rum opifice reductum fuit ad ordinem, atq; ornatum.

De mundi genitura ſecũdũ Plato. Põ Alex.

Quæ rõ docet mundum non incœpiſſe de nouo, ſed
ab æterno fuiſſe a Deo ꝓductum, licet indiſtincte atq; cõ
fuſe poſtea uero in tempore non mundi ipſius ꝓductio
nem fuiſſe, ſed ipſius diſtinctionem aut ornatum, q̃ qui
dem Plato uocat genituram. Et iuxta hanc expõnẽ de
mente Platonis oportet concedere. & productionem,
& diſtinctionem ꝓductio quidem mundi fuit ab æter-
no, ut etiam Ariſ ſentit, diſtinctio vero in tempore. an-
G te, diſtinctionem quidem præceſſit motus informis at-
que inordinatus, & ſimul cum eo tempus. In diſtinctio
ne uero motus ordinatus factus eſt, & in eo tempus or
dinatum. hoc Alexand. Xenocratis uero Platonis di
ſcipulus & Simplicius Peripateticus uoluerunt ab æter
no fuiſſe mundi ꝓductionem, & diſtinctionem ut Ari
ſto. ſentit in ſua opinione. Verum mundi conſidera-
ri dicunt, & reſpectu Dei opificis, & reſpectu partium.
Si quidem reſpectu Dei, cum ab illo ſit factus totus ſi-
mul: vr̃ quaſi factus informis & confuſus. Si uero reſpe
ctu partium, ut ſic uidetur diſtinctus & ornatus, & ita
Plato productionem mundi vult eſſe illius dependen-
tiam ab opifice, genituram uero & ornatum illius depẽ
dentiam a partibus. Et quamuis una ſit ſm rem de-
pendentia eius ab opifice & a partibus, ratione tamen
differunt: quatenus illa Dei nã præceſſit illam partium,
& propterea dixit informitatem præceſſiſſe diſtinctio-
nem & genituram, non quidem tempore, ut credit Ari
ſto. ſed nã atq; cauſalitate. Qua rõne euenit ut Ariſt.
H non rei, ſed verbis Platonis male intellectis contradixe-
rit. Catholici uero Platonem reducunt ad ueritatem
religionis, aiunt.n. Platonem uoluiſſe mundum eſſe fa-
ctum de nouo uerũ prius informem & confuſum, po-
ſtea per ſeptem dies fuiſſe ornatum: & ſic nihil aliud ſen
tire Platonem contendunt, q̃ id quod Moſes in lib Ge
neſeos ſcribit, Confirmant hoc Numenius & Hermip-
pus, qui Platonem aiunt nihil aliud eſſe: q̃ Moſen in lin
gua Attica, & Timæum nihil aliud eſſe q̃ atticam gene
ſim. Quibus expoſitis patet rationes Ariſt nulla eſſe
ſiue prima, ſiue ſecunda, ſiue tertia defendatur poſitio.
Quod quidem nullæ ſint, ſi ſecunda & tertia poſitiones
defendantur, nemo dubitat, at q̃ nullæ ſint ſi defendaẽ
prima, declaremus ſoluendo omnes. ad primam igitur
dico, q̃ potentiæ ſibi mutuo ſuccedunt propria natura
ſubiecti,

Põ Xenoc. & Simpli.

Põ catho.

Plat. Moſ. Diſcipulus Timæus Pla. & Moſis Geneſis

ſed uoluntate opificis poteſt cum ipſo eſſe non ſuccedere potentiam ad non eſſe, & hoc Plato ait in Timæo: cum inquit. Veſtra nã ſolubiles eſtis, mea autem uoluntate inſolubiles, eſt enim uoluntas mea maior nexu ueſtro: Ad ſecundam diceret Plato negando illud Ari. principium non enim omne æternum una ex parte, eſt æternum omni ex parte, niſi circumſcri, ta omni extrinſeca ratione. Modo mundus nactus eſt æternitatem non per eius naturam, ſed uirtute opificis atq; illius uoluntate. Ad tertiam Plato ponit inter ſemper ens & ſemp. non ens media plura, tam uidelicet in ſimplicibus ꝙ in compoſitis, ut recte Auer dixit enumerat enim ultra cõtingens adhuc impoſe ſm quid & neceſſarium ſecundũ quid, hoc eſt una ex parte. Ad quartam rõ concludit mundum poſſe deſinere eſſe poſe ab intrinſeco, & ſua natura: & potentia agentis abſoluta, tamen eſt neceſſe eſſe a parte poſt. ex ſuppõne uoluntatis opificis. Ad quintam patet ſolutio, apud enim Platonem illa diuiſio naturæ in contingentem & neceſſariam & impoſſem ſi per neceſſariam &, impoſe intelligat Ari. ſimpl'r, non eſt ſufficiens: nam eſt aliquid neceſſarium ex ſuppõne, aut im-
B poſſibile ex ſuppõne. Sed arguebat Auer. aut mundus ſua nã poteſt non eſſe, uel ſua natura eſt neceſſe eſſe ſi ſua nã eſt neceſſe eſſe: igitur omni ex parte eſt neceſſe eſſe, ſi ſua natura poteſt non eſſe, igitur quandoq; non erit: aliter poſe nunquam poneretur in eſſe. Amplius Ariſ. arguebat mundus caret cõtrario, igitur eſt ſimpl'r incorruptibilis, & ingenerabilis. diceret Plato ad primũ ꝙ mũdus ſua nã, nec eſt neceſſe eẽ, nec poſe eſſe. Sed datur medium ut dixi, nam datur aliquid quod ſua natura eſt neceſſe eſſe ſm quid: & non ſimpliciter, ut mũdus ipſe, & in hoc fallitur Auer quæ. n. dixit ſunt Peripatetica, & non Platonica. Ad ſecundum Ariſtotel diceret Plato ipſum eſſe incorruptibilem per carentiam contrarij: & etiam per uoluntatem opificis, nec ſequitur ipſum eſſe ingenitum niſi modo quo animalia generantur, eſt enim genitus per diſtinctionem et ordinem, & non per inceptionem realem, ut diximus de mente Alexand. Hæc Plato diceret in ſui defenſione. Et per conſequens de Libro primo.

Finis Primi Libri de Cœlo.

ARISTOTELIS
DE COELO ET MVNDO
LIBER SECVNDVS.

Cum Auguſtini Sueſſani interpretatione ac expoſitione.

V NIVERSVM igitur cœlum neque factum eſſe, neque interire poſſe veluti cenſuere quidam, ſed vnum eſſe atque ſempiternum, neque principium, neq; finem habẽs uniuerſi æui D *infinitum autem habens et continens in ſeipſo tempus & ex his quæ dicta ſunt, & per opinionem aliorũ, qui etiam ipſum ortum eſſe aſſerunt, fidem ſumere licet.*

A *Nam ſi ſic quidem ſeſe habere non eſt inconueniens, illo autem modo, quo illi inquiunt, eſt inconueniẽs, magnum & hoc profecto momentum habet ad faciendã fidem de immortalitate, deq; æternitate ipſius.*

H ACTENVS in lib. 1. de Vniuerſo mũdo, nune de ea mũdi parte, quæ cœlum dr, ꝓponit pertractare. reſumit autem primo ea quæ dixit de illa in. 1. libro & addit perſuaſiones, & inquit. Vniuerſum igitur cœlum neq; factum eſſe: neque interire poſſe, ueluti cenſuere quidam, ſed unum eſſe atq; ſempiternum, neque principium, neq; finem habens uniuerſi æui, infinitum autem habens, & continens in ſeipſo tempus, & ex his quæ dicta ſunt, in libro primo, & per opinionem aliorum, qui etiam ipſum ortum eſſe aſſerunt, fidem ſumere licet, hæc *Expō.*
B ſunt dicta. Quo uero ad uerba attinet, quid per cœlũ Ariſ. uelit, dubitant Græci expoſitores, quos Expoſitor ſectatur. per cœlum intelligunt totum mundum, cuius rei ſignum eſt quia ait ὁ πᾶς οὐρανός, hoc eſt omne cœlum, quod Ariſ. ſemper uniuerſo mũdo tribuit. At mihi uidetur Ariſtotelem per cœlum ipſum uoluiſſe quintum corpus, quod eſt mundi pars & non totum mundum: nam & de hoc in ultimo primi libri diſputauit, & de hoc in hoc lib. 2. uult agere, dixit autem uniuerſum cœlum: non pro mundo ipſo: ſed ratione habita ad elementa nam nullum elementorum eſt æternum, niſi ſm ſpecies, non autem ſm totum & partes, ꝓpterea ait vniuerſum cœlum eſſe ingenitum, hoc eſt ſm totum: & quilibet ſui partem. adiecit neq; interire poſſe ꝓpter opinionem Platonis, qui cœlum eſſe ſua nã corruptibile aſſerit uoluntate opificis æternum, ꝓpterea ſubdit, neq; interire poſſe, ueluti cenſuere quidam. Et ne credat aliquis cœlum ipſum eſſe ſempiternum ſm ſpeciẽ & ſucceſſio- *Quid p cœlum hic.*
C nem infinitorum indiuiduorum ſuæ ſpeciei ut homo, ſubiecit, ſed unum eſſe atq; ſempiternum, neq; principium, neq; finem habens uniuerſi ſui æui. q. d. ipſum eẽ ſempiternum ſpecie & numero. Amplius ne quis putet cœlum eſſe æternum, ueluti Deus ipſe; cuius eſſe & uiuere eſt totum ſimulq; abſq; ſucceſſione prioris & poſterioris ſubiecit, infinitum autem habens & continens in ſeipſo tempus, & ita coextenſum eſt temporis ſucceſſioni, dr autem cœlum habere tempus ut ſubiectum habere dr accidens; cœlum enim primum habet motum primum, qui aut eſt tempus, aut primum temporis ſubiectum Dr autem cœlum continere tempus, ueluti cã continet effectum, & quatenus extra cœlum non eſt tẽpus, neq; temporarium quicquam, ſed res quæ optimã uitam ducunt. Et quia hæc concluſio fuit probata proprijs rationibus ex propria intentione, hic perſuadet eã ex poſitionibus aliorum, quaſi loco a cõtrario, quia uidelicet ad hanc poſitionem nullum prorſus ſequit' impoſſibile, ad poſitionem uero contrariam ſequitur im-
D poſe. Veritas enim eſt, ut dicitur in libro Priorum, q̃ teſtatur ſibi ex omni parte, inquit. Nam ſi ſic gdem ſeſe habere non eſt inconueniens, & hoc intelligit p verbum illud Græcum ἐνδέχεται. Illo autem modo quo illi inquiunt: eſt inconueniens, quod intelligit uerbo illo οὐκ ἐνδέχεται. q. d. nam ſi ad hãc opinionem noſtram nullum ſequit' incõueniẽs, ad illam autem contrariam ſequitur magnum, & hoc profecto momentum habet ad faciẽdam fidem: & perſuaſionem de immortalitate, deque æternitate. Immortalitatem retulit ad uitam: æternitatem uero ad eſſe, nam cœlum & eſt æternum, & viuit æterno tempore, hic eſt epilogus.

Sed quia quod Græce eſt γεγονός: & latine factum eſt Auer. in ſuis tranſlationibus habet non eſſe ex elemento, laborat Auer. declarare quonam mõ cœlum ipſum

non ſit ex elemento, & diſtinguit de duplici compōne, quatenus elementum poteſt ſumi pro materia, & pro corpore elementario. Nam alia eſt compoſitio prima, quæ ex elemento ſit pro prima materia ſumpto, alia eſt compō ſecunda pro miſtione accepta: quæ eſt ex elemēto ꝓ corporeo elemento ſumpto. Vult igitur Auer. cœlum non eſſe ex elemento, nec prima, nec ſecunda cōpoſitione. Prima quidem non, quia cœlum non habet contrarium, & quia caret potentia tranſmutationis. Secunda uero minime, quia eſt ſimplex: & quia non eſt compoſitum ex contrarijs, & quia mouetur motu circulari ſimplici. Quæ expō uana eſt, & non faciens ad uerba Ariſ. ſed ad uerba tranſlationis barbare. Notat hic Auer. cur nos ſumus plus Ariſtotelem ſectaturi, ꝙ cæteros Philoſophos & ait, auctoritate Alexandri, hoc eueniſſe, quia hæc Ariſ. doctrina eſt minoris ambiguitatis: & a contradictione remotior.

Qualis expō Auer. Cur Ariſt. potius quā cæteros philoſophos ſectamur.

Quocirca bene ſeſe habet idipſum, quod ſibi perſuaſere ueteres, atque maxime ueræ ſunt maiorum noſtrorum ſententiæ, quæ quidem aſſerunt eſſe immortale atq; diuinum aliquid eorum, quæ motum quidem habent, talem tamen ut nullus ipſius ſit finis, ſed potius ipſe cæterorum terminus.

Expō. Vult laudare nūc pōnem antiquorum, ut Chaldæorum ꝓpter duo, & ut cōcludat ꝓpōnem, & perſuadeat opinionem ſuam, inquit. Quocirca bene ſeſe habet id ipſum quod ſibi perſuaſere ueteres, atq; maxime ueræ ſunt maiorum noſtrorum ſentētię, quæ quidem aſſerūt eſſe immortale, atq; diuinum aliquid eorum, quæ motum quidem habent, & explicans de quo habente motum intelligit, inquit talem tamen ut nullus ipſius ſit finis, ſed potius ipſe ſit cæterorum motuum terminus. Hoc autem ait excludendo ea quæ motu recto mouentur, hæc enim mouentur motu habente finem aliquem & non motu qui ſit finis aliorum ueluti mouetur cœlū ipſum. Quo uero ad verba attinet, debes ſcire ꝙ cœlum ipſum dicitur æternum, immortale, & diuinū. æternum quidem ratione habita ad eſſe, quia habet eſſe indeficiens. Immortale rōne habita ad uitam, quia ęterno tempore uiuit. Diuinum autem rōne habita ad operationem, quia velociſſime fertur, & motu qui eſt finis aliorum, nullum finem habens.

G Cœli æternū, immortale diuinū

Finis nanq; continet. Et hæc circulatio, cum ſit perfecto, & imperfectos motus continet, & eos qui finem atq; ceſſationem habent. Ipſa quidem neque principiū neque finem ullum habet, nam inceſſabilis cū ſit, infinito tempore exiſtit. Cęterorum uero horum quidem ſit cauſa, & principium, illorum autem ut ceſſationem ſuſcipiant.

Expō. Antiqui cœlum eſſe æternum excoluerunt, propterea, ut dixit, quia ipſum moueri motu, qui eſt aliorum finis, crediderūt. Probat nūc circulationem, qua cœlum ipſum mouetur, eē finem aliorum, & ſyllogizat ſic. oīs fini continet, hæc circulatio qua cœlum mouetur, continet. Igitur in tertia figura: hæc circulatio qua cœlū mouetur, eſt finis. De rōne ponit maiorem, & inquit {Finis nāq; cōtinet: hæc. n. eſt finis deſcriptio, ab eo. n. quia eſt vltimum, cōtinet omnia ante vltimum, deinde tangit minorem & ſimul illius ꝓbationem, & inquit. {Et hæc circulatio cum ſit perfecta: & imperfectos motus, ut rectos cōtinet, & eos qui finem atq; ceſſationem hn̄t, & per imperfectos forte rectos, per eos qui finem, atq; ceſſationem habent, generationem, atq; alterationem et auctionem intelligit. Exponit autem quæ dixerat, duo nanq; dixit, & ipſam non habere principium, neq; finē

B & eſſe cæterorum cā atq; finis, hæc exponit dicens. Ipſa quidem circulatio qua cœlum ipſum fertur, neq; principium. neq; finem vllum habet, nam inceſſabilis cum ſit, infinito tempore exiſtit, hæc quoad primum. Quo vero ad ſm, inquit. {Cęterorum vero, ſupple finis et cā horum quidem cauſa & principium quo ad motus ipſos: illorum uero cauſa & principium vt ceſſationem ſuſcipiant, quo ad quietem. Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire circulationem cœli eſſe cauſam motuum horum corporum inferiorum. Ceſſationum uero non eſſe cauſam per ſe, ſed defectu recipientium, eſt enim cauſa motuum per ſe, propter ſimilitudinem, quia motus eſt ipſius motus per ſe cauſa, quietis uero per accidens: quia motus non eſt cauſa quietis niſi per accidens & defectu ſuſcipientis, hæc enim ceſſat moueri defectu nāç eorum propterea ait, illorum autem ut ſuſcipiant ceſſationem. Auerroes autem licet non multum ad uerba, innuit cœleſtium motuum eſſe alios qui generant hæc, alios qui hæc conſeruant. Motus enim ſolis in obliquo cir- Auer. commen. 2.
F culo, hoc eſt per duodecim ſigna, qui anno perficitur, cauſa eſt generationis & corruptionis per acceſſum quidem generationis, per receſſum uero corruptionis. Motus uero diarius: qui uigintiquatuor horis agitur, cauſa eſt conſeruationis & perpetuitatis, ut diximus in libro de Generatione.

Supremum autem locum cœlumque ipſum ueteres quidem diis tribuerunt, argumento, quia ſolum ipſum immortale eſt. Inſuper etiam ipſum nec genitum, nec corruptibile eſſe, itemque omni mortali imbecillitate uacare. Pręterea eſſe ſine laborę ea ratio nunc teſtatur, quæ eſt quod nulli ſubiicitur uiolentæ neceſſitati, quę quidem cohibens detineret ipſum aptum alio modo ferri, omne ſiquidem tale languidum eſt, tanto quidem magis, quanto fuerit magis ſempiternus, atque optimę diſpoſitionis expers.

G (at "le languidum eſt")

Expoſitio. Vlterius uerificat alia quæ Chaldæi dixerunt ſpeciatim, & quo ad cœli ſempiternitatem, & quo ad eiꝰ ſubſtantiam & quo ad motus illius qualitatem. Quo quidem ad cœli æternitatem, inquit. {Supremum quidem locum cœlumq; ipſum ueteres quidem tribuerunt diis, argumento, quia ſolum ipſum inter cætera corpora immortale eſt. Congruebat enim immortalibus locus immortalis, & ſempiternus. Quo uero ad uerba attinet cœlum ipſum, locus ſurſum dicitur: quia ueteres cœlum eſſe, aut ignem, aut igneum quid dixerunt, modo locus ignis, uel ignei ſurſum eſt. Vel cœlum ſurſum locus eſt, quatenus eſt terminus leuium, atq; locus ad quem ferūtur leuia. Quo uero ad cœli ſubſtam, inquit. Inſuper etiam nec genitum, nec corruptibile eſſe, itemque omni mortali imbecillitate uacare, hoc eſt omni morbo atq;
H labore, & hæc quo ad ſubſtam. Quo autem ad motus ipſius qualitatem, inquit. {Præterea eſſe ſine labore, hęc quoad motus qualitatem, horum tamen rōnem ſubſcribit, & inquit. {Ea rō nunc teſtatur, quæ eſt: ꝙ nulli ſubiicitur uiolentæ neceſſitati, quæ quidem cohibens, detineret ipſum aptum alio modo ferri. Vnde ſyllis eſſe pōt: illud quod ſubiicitur uiolentæ neceſſitati eſt caducum, imbecille: atq; in motu laborat, cœlum nulli ſubiicitur neceſſitati uiolentæ, igitur nec caducum, nec imbecille, nec cum labore eſt. & hoc modo exponendo textum, illa tria, uidelicet nec caducum, nec imbecille eſſe, nec moueri cum labore, attinent ad cōcluſionem. cuius rei uniuerſę ea rō eſt, quia nulli ſubiicitur uiolentæ neceſſitati. Aut exponi poteſt ut illa tria ſint præmiſſæ atq; attineant ad rationem. Et tunc Ariſtoteles probat quæ

Syllogiſmus litteræ

dixerunt

dixerunt Chaldæi, uidelicet cœlum eſſe perpetuum ex
tribus. Primo, quia cœlum ipſum eſt: nec genitum, nec
corruptibile, hoc eſt, quia non eſt caducum. Secundo,
quia nō eſt imbecille. Tertio, quia mouetur abſq; labo-
re. Et nunc tranſlatio ad uerbum, & ſenſus verborū erit
hoc modo, cui quidem ea nunc rō aſtipulatur, quę eſt,
ſupple ꝙ nec corruptibile, nec genitum eſt, hæc eſt pri-
ma rō. Deinde tangit ſecundam, & inquit. Itemq; &
quia omni mortali imbecillitate uacat. Deinde tangit
tertiam, & inquit. { Præterea & quia mouetur ſine labo
re, quod Græce eſt aponon, hæc eſt tertia ratio. Dein-
de tangit cauſam huius tertiæ rationis, quod quidem ſi
gnanter facit, quia eſt noua, & non primo explicata lib.
& inquit. { Propterea, quia nulli ſubiicitur uiolentæ ne
ceſſitati, quæ quidem cohibens detineret ipſum aptum
ferri alio modo, & quod nihil ſit tale uiolentans, neque
cohibens, probat, & inquit. { Omne ſiquidem tale eſt
magis laborioſum, ſiue rigoroſum, quanto magis mo
tus eius eſt ſempiternus, atque optimæ diſpoſitionis ex
pers, hoc eſt quietis, aliquod enim eſt cohibens debile,
ut cogens ad oppoſitum pro medico tempore aliquod
pollens, ut id quod cohibet pro multo tempore: aliqđ
pollentiſſimum, ut cohibens pro æterno tempore, qua
re cohibens cœlum ferri eo modo, quo fertur, pollentiſ
ſimum eſt, eo maxime: quia ſempiterno motu moueť,
& ſine quiete. Aut forſitan verbum illud epiponon,
latine languidum eſt, & tunc debes ſcire id eſſe langui-
dum, quod contra naturalem inclinationem fertur, id
uero idoneum atque ualidum, quod naturali inclinatio
ne fertur. Ex hoc ſequitur cœlum non ferri cum labo-
re, atque contra naturalem inclinationem, & huius rei
cauſam affert, dicens. Omne ſiquidem tale languidum
eſt, dictum eſt enim languidum eſſe quod contra natu-
ralem inclinationem fertur, & cum labore, tanto qđem
magis & maxime languidum, quanto motus eius fue-
rit magis ſempiternus, & perpetuo contra eius natura-
lem inclinationem, atq; optimæ diſpoſitionis expers,
quæ eſt ualitudo & ſtatus in naturali diſpoſitione. Sic
igitur cœlum non mouetur cum labore, quia tunc eſſet
languidiſſimum omnium, cum perpetuo contra eius
naturalem inclinationem ferretur, & eſſet ab optima
& naturali diſpoſitione ſemper uacans, & hæc expoſi-
tio eſt uera & mens Ariſtotelis

Auerroes uero digreditur in pręſenti commento ſa-
Auer. com men. 3. tis fructuoſe, cuius digreſſio incipit, & cauſa illius eſt,
ubi primo declarat quonam modo motus cœli eſt ſine
labore. Et debes ſcire cauſam laboris in animali terra
ceo eſſe contrarietatem principiorum motuum, anima
nanq; ſuapte natura mouet corpus eius circulariter.
Corpus uero prædominio elementi grauis: moueri eſt
aptum deorſum. Ex his fit miſtus animalis motus qui
proceſſiuus dicitur, & cum labore fit in animali ipſo, ob
principiorum motus contrarietatem. Ex quibus ſyl-
logiſmus Auerrois eſt, omne quod mouetur cum labo
re, componitur ex contrariis principiis motus, cœlum
non componitur ex principiis contrariis, igitur moue
tur ſine labore. Deinde ibi, & iſte motus in ipſo, remo
uet tacitum cauillum, poſſet enim dici ſi cœlum non
mouetur uiolenter, atque labore, utrum ne moueatur
motu naturali. probat quod nec motu naturali, & quia
naturalis eſſe poteſt motus, aut ratione principii actiui,
aut ratione principii paſſiui, ideo probat dupliciter mo
tum non eſſe naturalem. Primo, quia non ratione prin-
cipii paſſiui, quia tunc eſſet compoſitum ex materia &
forma, & ita genitum & corruptibile. Secundo, quia
non ratione principii actiui: cum cœlum nō habeat for
mam niſi ęquiuoce, quę partim eſt forma naturalis par
tim abſtracta. Naturalis quidem, quia cœlo motum
tribuit, et quia eſt in cœlo, ut in proprio ſubiecto, abſtra
cta uero, pro quanto non educitur de potentia materię
nec diuiditur ad diuiſionem corporis in quo eſt, quæ ra

tio docet potius motum cœli eſſe uoluntarium, & in-
A tellectiuum quatenus eſt a forma, quæ eſt magis intelle
ctus quam natura. Ex his infert formam cœli non ha-
bere ſubiectum, uidelicet ut generabilia habent: neque
contrarium, nam non eſt natura, ſed intellectus. Sed ſta
tim ambiges nam ſi ſubiectum illius formæ ſit ſimplex
atque contrarietatis expers, quale nam eſt. Reſpon-
det ſubiectum illius eſſe corpus ipſum cœlicum, uelut
corpus ipſum actu eſt animæ ſubiectum, ad quam for-
mam ſequuntur dimenſiones corporeę, ſaltem ſecundū
naturam, & alia accidentia cœli, ut lumen, & figura, &
id genus. Quare hic erit ordo quod intellectus recipitur
primo in cœlo ipſo ſecundo dimenſiones, tertio cæte-
ra accidentia ex his infert multa, & pro intellectu primi
debes ſcire apud Auer. triſariam eſſe cōpōnem in rebus
una quidem & potiſſima eſt ex intellectu agente et poſ
ſibili. Secunda ex intelligentia & orbe Tertia ex ma
teria & forma, & ideo inquit. { Et ideo forma & forma
tum ſunt in cœlo idem numero, ſed ſecundum diſpoſi-
B tionem magis diminutam quam ſit adunatio recipien-
tis. & recepti in forma abſtracta, quæ eſt compoſita ex
intellectu agente & poſſibili. et ſic in primo gradu unio
nis eſt compoſitio ex intellectu agente & poſſibili. In
ſecundo uero ex intelligentia & orbe. In tertio ex mate
ria & forma. Cauſam huius affert, quia intelligentia
recipitur in cœlo per carentiam medii, & receptiui, & di
ſpoſitiui. at forma recipitur in materia mediantibus di-
menſionibus, quæ ſunt ſaltem medium diſpoſitiuum,
cur uero hac ſit minor compoſitione intellectuum, nō
explicat. ſed poſtea dicemus. Secūdo infert cœlos ipſos
recipere intellectus, nam recipiunt formas indiuiduas,
& ſine medio, igitur intellectus. Tertio infert cœlos eſſe
animatos, atq; intelligentes ſecundum ſe & quodlibet
lui, nam formatur a forma quę eſt anima & intellectus.
Quarto infert motum eius eſſe ſine labore, quia ut pa-
tet ex dictis, eſt motus animę tantum Quinto infert id
eſſe optimū, in cuius actione non cadit diminutio. Hæc
colliguntur eſt commenti digreſſione. Sed circa dicta
C hæc occurres primo, utrum intelligentia ſit cauſa orbis
alio genere cauſæ ꝙ formalis. Ioannes alibi ſentit in- Solu. Ioan.
telligentiam eſſe cauſam cœli ſolum, ut formam, & nul
lo alio genere cauſę niſi ut finis, ſiquidem finis & forma
coincidant. perſuadet opinionem, quoniam oē agens
agit per motum: at intelligentia cœlum non efficit per
motum, igitur non eſt cauſa effectrix cœli. Sed poſi-
tionem hanc refellit Auer. in libr. deſtructio deſtructio
num. Primo ſic, omne finitæ actionis, atq; finitæ quanti
tatis dependet a ſua forma effectiue, cœlum eſt finitæ
actionis, ac dimenſionum finitarum, igitur dependet a
ſua forma effectiue. Secundo agens aliquam actionē
ſine qua compoſitum eſſe non poteſt, eſt cauſa agens il-
lius compoſiti. Sed intelligentia eſt cauſa motus, ſine
quo cœlum eſſe non poteſt, igitur ut prius. Tertio in
ſeparatis a forma, finis, & agens idem ſunt: at intelligen-
tia eſt forma ſeparata a materia, igitur eſt finis agens &
forma cœli. Ratio autem Ioannis tollitur per hoc, ꝗa
intelligentia eſt agens cœlum æquiuoce, & non per mo
D tum, ut agens phyſicum. Secūdo occurres: compoſitio
nem ex intellectu agēte, & intellectu poſſibili cuiuſmo
di eſt apud Auer. Ioannes ubiq; uult eſſe animę ratio Pō Ioan.
nalis, uult enim animam rationalem eſſe ſeparatam ſub
ſtantiam compoſitam ex intellectu poſſibili, & agente.
Et licet poſitio hæc nullatenus ſit catholica, nihilominus
nec Auerroica eſt, nullus nanq; ſtultus rationalem ani-
mam poneret penitus ſeparatam, & unam numero om
nium, cum omnis anima actus ſit corporis. Propterea
quicquid catholice ſit ſentiendum, de mente Auerr du Pō Auer.
plex eſt compoſitio in homine, altera prima, quę eſt ex
intellectu poſſibili & cogitatiua, quam Simplicius uo-
cat dianoeam. Ex his enim rationalis conficitur ani-
ma quidem numeratur ad numerationem corporum,

ſaltem propter dianoeam. Altera ſecunda ex intellectu agente & poſſibili, qua efficitur homo beatus, & compoſito huic non dedit Auerro. nomen: niſi dicatur intelligentia homini in actu, & ſic patet ſolutio. Ex his patet hanc compoſitionem eſſe maximam, quia eſt ex rebus vniuerſalibus omnino eiuſdem generis. In ſecundo loco patet eſſe illam quæ eſt ex orbe & intelligentia, quatenus eſt ex rebus differentibus penitus Minimam uero eſſe eam, quæ eſt ex materia & forma, & quia eſt ex genere differentibus, & per medium. Tertio occurres, utrum omnis forma indiuidua ſit intellectus. Reſpondent iuniores quod non, nam animæ brutales ſunt indiuiduæ, & totæ in toto, & totæ in ſingula parte, & non ſunt intellectus. Hæc pō non eſt Peripatetica, nam omnis forma quæ educitur de potentia materiæ & conſeruatur ac dependet in eſſe & conſeruari a materia, dependet per modum materiæ, & ita diuiſibiles erunt omnes. Propterea dicendum Peripateticæ omnem formam indiuiduam eſſe intellectum, nam oīs talis & ſi ſit in materia non dependet a materia, nec educitur de potentia materiæ Solum enim hanc vocant intellectum, quæ perficit ſubiectum, & nō educitur de potentia ſubiecti. Quarto occurres, vtrum idem ſit aīa, & natura. Reſpondet Alexander animam & naturam eſſe ſubiecto idem, differre tamen definitione, dicitur quidem anima pro quanto eſt actus corporis Phyſici, natura uero pro quanto eſt principium omnium motuum qui ſunt in animali. Obijcit Simplicius, quæ differunt definitione: differunt re, quæ differunt re differunt ſubiecto, igitur non poſſunt aliqua definitione differre, & ſubiecto eſſe eadem Dici poteſt quod omnia quæ differunt definitione differūt re, ſumendo rem pro ente, ſiue eſſentia: non autem ſumendo rem pro numero, & ita Alexander ſumit. aliqua enim differunt eſſentia, quæ nō differunt numero. Quinto occurres, quot ſunt cauſę quibus aliquid mouetur cum labore. Dici poteſt eſſe tres, remotiſſimam quidem eſſe materiam, nihil enim poteſt cum labore moueri, niſi ſit in materia non tamen omne exiſtens in materia mouetur cum labore: graue enim non laborat in deſcendendo. Remotam uero eſſe contrarietatem principiorum motus, nihil enim mouetur cum labore, niſi componatur ex pricipijs contrariis, non tamen omne tale mouetur cum labore. Miſtum enim terraceum non mouetur cum labore. Proxima demum cauſa eſt ſpirituum reſolutio hac enim ſtante eſt labor, & hac remota ceſſat labor. Et propterea cauſa hæc conuertibilis eſt cum effectu, & proxima exiſtit, quibus patet cœlum non moueri cum labore propter tria, & quia caret cauſa remotiſſima, & quia caret cauſa remota, & quia caret cauſa proxima. Sexto occurres, ſi motus cœli, nec eſt naturalis, nec uiolentus, quonam modo in primo libro voluit ipſum eſſe naturalem Ampiius ſi eſt voluntarius, igitur poteſt non eſſe. Dici poteſt eſſe illum naturalem æquiuoce quatenus forma & materia cœli ſunt naturę æquiuoce dictæ & ſic loquitur in libro primo. Hic uero uult illum non eſſe naturalem proprie. Ad ſecundum dici pōt cum uoluntate ſtare contingentiam, & neceſſitatem: poteſt enim aliquid eſſe liberum et neceſſarium, ut in libro ,d.d patet, quonam modo cœlum ſit locus Deorum, i libro primo expoſuimus.

Quam ob rem neque putandum eſt ipſum ita ſeſe habere iuxta ueterum fabulam, qui ad ipſius ſubſidiū egere Atlante ipſo ferunt, hi nanque qui hanc protulerunt ſententiam, idem quod poſteri uiſi ſunt ſentire. Suppoſuere enim cœlo ipſi fabuloſe animę neceſſitatem, ceu corporibus his terraceis quæ ſurſum ſunt E *ac pondus habent. Non igitur hoc pacto exiſtimandum eſt.*

Refellit falſas reſponſiones de motu cœli, nam alii cœli motum eſſe uiolentum & cum labore arbitrantur: & tunc ad rōnem Ariſtotelis, quæ erat quod hoc dato, motus cœli non eſſet perpetuus. Reſpondet iuxta tres opiniones. Prima eſt poetarum, qui cōcedunt motum cœli eſſe cum labore, & uiolentum, perpetuum tamen ſubſidio Atlantis gigantis, qui pedibus conſtitutis ſuper duas columnas humeris cœlum ſuſtinet, & ipſum perpetuo reuoluit. Contra obiicit Ariſt. quod tunc hæc opinio poetarum eſt ſimilis opinioni poſteriorum Platonicorum, qui cœlum eſſe graue dicunt ſuſtineri tamē animæ neceſſitate. Sed hoc eſt confutatum primo libro: ubi declaratum eſt ipſum neq; graue: eſſe neque leue, inquit. { Quam ob rem neq; putandum eſt ipſum cœlum ita ſeſe habere iuxta ueterum fabulam, quia ad ipſius ſubſidium ſurſum egere Atlante ipſo gigante ferunt F Et hoc probat allegorizando fabulam, & confutādo illius allegoriam: & inquit. { Hi nanq; qui hanc protulerunt ſententiam, idem quod poſteri viſi ſunt ſentire & per poſteros intelligit Platonem, & ſequaces: & hoc quod hoc modo ſentiant, declarat, & inquit. { Suppoſuere enim cœlo ipſi fabuloſe animę neceſſitatem: ceu corporibus his terraceis quæ ſurſum ſunt, ut homines qui caput habent ſurſum erectum, & pondus habent, et ita per Atlantem animam uiſi ſunt intelligere, quæ cœlum ſuſtinet, ueluti aīa hominum ſuſtinet homines ad cœlos erectos. Ex hoc infert errorem, & inquit. { Non igitur hoc pacto ſentiendum eſt, quia tunc cœlum eſſet graue contra ea quæ diximus in libro primo. Debes ſcire quod fabula Atlantis habet adhuc duas allegorias: quarū alteram tangit Ariſtoteles in libro de Cauſa motuum animalis: ait enim pedes Atlantis eſſe in terra, quatenus centrum eſt punctum circa quod uoluitur cœlum, & per quod tranſit diameter mundi, humeros autem habuiſſe ad ortum & occaſum, G quatenus ſunt dextrum & ſiniſtrum cœli. Caput uero ad meridiem quatenus eſt cœli ſurſum, ut dicemus. Alteram uero aſſerunt iuniores interpretes qui Atlantem cœlum ſuſtinuiſſe ferunt: ob aſtrorum ſcientiam, quam magnam habebat, attollebat enim ſemper mentem ad ſtellas, ideo ſuſtinere cœlū fabulantur poetæ, Ariſt. autem hic confutauit primam allegoriam: per hoc quia tunc cœlum eſſet graue. Auerroes autem aliter textum introduxit, uult enim Ariſtoteles hucuſq; declaraſſe opinionem ſuam de perpetuitate cœli eſſe ueram: tum propter rationes, tum propter auctoritates ueterum. Nunc uero uult Ariſt. declarare opinionem ſuam de natura cœli, quod non ſit graue nec leue, eſſe etiam ueram, & hoc reſpiciēdo ad poſitiones contrarias, nam dicentes cœlum eſſe graue, coguntur ponere impoſſibilia, nam, alii Atlantem, alii celeritatem, alii animam fingere coguntur. Animaduertit tamen Auerroes eam poſitionem quæ ponit ipſi cœlo H animam eſſe partim ueram, partim falſam, uera quidē eſt quo ad concluſionem, cœlum enim eſt animatum & uiuum, etiam ſecundum Ariſtotel. falſa uero quo ad rationem atque ſyllogiſmum, aſſerebat enim cœlum eſſe animatum, argumento quia graue eſt: qua ratione indiget anima ſuſtinente, ne cadat. Hæc quidem ratio peccat primo, quia propoſitiones ſunt falſe: cœlum enim neque eſt graue, neque leuæ, ſed tertiæ eſt naturę. Secundo, quia melius eſt dicere ipſum eſſe leue quam graue, quia leuibus cognatum, licet etiam ſit error cum nec graue ſit, nec leue. Tertio dato quod ualeat cœlum eſt graue, igitur habet animam, non tamen ad motus ſubſidium ſufficit ſola anima: nam omne graue eget quieſcente, in quo ſuſtineatur, ut in libro de Cauſa motuum animalis eſt dictum, & ita ultra animam eſt neceſſarium

Expoſitio.

Auer. com. 4.

ceſſarium aliquid aliud, in quo ſuſtineatur, hac Auer. A

Præterea neque ſuſtineri tanto tempore poteſt ob conuerſionem ipſam, quę celerior motus eſt propria eius inclinatione, vt Empedocles inquit.

Expõ. Secundo rñdebat Empedocles, tenendo cœli motũ eſſe violentum & cum labore, cœlum ẽt eſſe graue. Sed perpetuo ferri ac continuo ob eius celerem conuerſionẽ quæ celerior eſt cœli propria ad centrum declaratione. Veluti in motu aquæ in ſcypho repoſitæ vt̃, quæ ſurſum detinetur ob ſcyphi celerem agitatum. Contra inſtare vt̃ Ariſt per hoc, quia non tanto tempore luiſſet, ſiquidem nullum violentum perpetuum.

Auerro. Cõm. 5. Auerr. autem vult, vt diximus nũc refellere poſitionẽ dicentem conuerſionem nam propter celeritatem conuerſionis enitebatur Empedocles defendere cœlum eſſe graue. Præterea Auer. reſoluit textum ſuum ad ſyllogiſmos quatuor, quos in verbis Græcis Ariſtotel. non ſentit, ſiquis tamen vult illos legat Auerroem. B

Prętereanec ab anima, quę perpetuo ipſum manere cogat, conſentaneum eſt rationi, nam talis animę vita nequaquam ſine triſtitia beata eſſe poterit. Motus enim & quoniam eſt cum ui (moueri ſiquidem corpus primum aliter aptum ferri) & continuo mouet, & negotioſam eſſe, & ab omni mentis delectatione uacare neceſſe eſt. Quod ſi neque ut aię mortaliũ animalium ineſt requies aliqua, quę eſt corporis remiſſio circa ſomnum facta, erit profecto neceſſe, ut ipſa detineat illud perpetuum, atque incorruptibile, ueluti quędam rota Ixionem. C

Expõ. Vltimo refellit poſitionem Platonis, quã in Tymæo ſcripſit. Plato enim poſuit ibi animam mundi in medio quæ vniuerſum ſuſtinet, quæq; mouet totum motu ꝑpetuo, & conformi, de qua diximus ſatis in libro de intellectu, huius fundamentum (vt Auerroes inquit) eſt,

Auerro. Cõmẽ. 6. quia corpora hæc terracea præſeruantur, ac conſeruantur a putrefactione propter eorum formas, quare quãto corpus erit præſtabilius, ac temperatius, tanto eius præſeruatio erit maior: & quia cœlum eſt cæteris corporibus ſublimius, ideo meruit animam præſtabiliorem, & hæc videtur ratio Platonis apud Auerroem. Huic opponit Ariſtoteles: nam tunc vita talis animæ nõ poterit eſſe beata, nam mouet cum vi, & conatu, & perpetuo, igitur cum triſtitia ſemper vitam ducet, & ita nec beata nec delectabilis erit, inquit. ¶ Præterea nec ab anima, quæ perpetuo ipſum manere cogat conſentaneum eſt rationi ſupple ipſum moueri (vt Plato ſentit) nam talis animę vita nequaquam ſine triſtitia beata eſſe poterit. Cuius rationem affert, dicens. ¶ Motus enim & qm̃ eſt cum vi, propter rationem dictam, videlicet quia mouet corpus primum aptum aliter ferri, & continuo mouet, quia enim mouet cum vi, & continuo, & negotioſam eſſe atq; occupatam, & ab omni mentis delectatione uacare neceſſe eſt. Verbum enim illud φρονήσεως pro mente tranſtuli, & non pro prudentia, vt alij fecerunt. Deinde quaſi rationem hanc epilogando ſub alia vi eã replicat, & inquit. ¶ Quod ſi neque vt animæ mortaliũ animalium ineſt requies aliqua, quæ eſt corporis remiſſio, ſiue diſſolutio & reſtauratio ſpirituum circa ſomnũ facta, neceſſe erit profecto, vt ipſa illud detineat perpetuum atque icorruptibile, veluti rota quædam Ixionẽ. D

Ixion enim fuit vir ille, qui (vt poetæ aiunt) cum Iunone concubere voluit, at uirtute Iouis loco eius cum nebula concubuiſſe fingunt ex quo centaurus factus ẽ, ad huius profecto punitionem ferunt Iouem conſtituiſſe eum rotę vinctum, vt radijs eius membra frangerentur. Vnde poeta, illic Iunonem tẽtare Ixionis auſi Verſantur cæleri noxia membra rota, & Ouidius Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rote Et hoc pacto. Plato cogitur dicere de anima illa, quæ perpetuo mouetur corpus cum pena, ueluti Ixio. Auerroes autem loco Ixionis habet aquitem, quem ignoro. Debes ſcire ꝙ omnes hæ tres poſitiones reducuntur i unam nam poetæ per Atlantem animam uoluerunt intelligere. Empedocles vero per uelocitatem motum animæ mẽtalem, & hunc Plato motum animæ dicit. Secundo debes ſcire, ꝙ Platonis poſitio poteſt reduci in bonum, nam uerbum illud baron quod nos graue dicimus, interdũ pro corpore apto deorſum ferri. Interdum pro corpore dependente ſumpſerunt Græci, & in hunc ſenſum ſumpſit Plato, cœlum enim graue appellat, ſiue baron, pro quanto ſubtracta eius anima, & dependentia eius ab illa, demergeretur ad chaos, atq; ad priuationem: & ſic graue ſumpſit pro corpore depẽdente ab illa anima, & hoc modo fortaſſe Simplicius allegorizat Platonis ſermonem. Hæc de poſitionem veterum.

Si igitur (quemadmodum diximus) res dicto modo de prima latione ſeſe habere licebit, non tantum melius de eius ęternitate erit ſentiendum, ſed etiam hoc duntaxat pacto de ea vaticinatione quam de his habemus ſententias conſonas certius proferre poſſumus. Sed de his rationibus hactenus nunc.

Concludit nunc fructum ſuæ poſitionis, vbi debes ſcire de Dijs tradi hæc, ꝙ moueant ſine labore, ꝙ perpetui, ꝙ beati, ꝙ formæ ſeparatæ, & eiuſmodi id genus, at hæc omnia per poſitionem Ariſtotelis haberi poſſunt, nam ſi motus cœlorum ſint perpetui & ſine labore, Dij qui cœlos mouent, erunt ſine labore, perpetui, beati, atque ab omni mole ſeparati, ut uidimus in lib phyſicæ auſcultationis etiam, quare hic & tantus eſt Ariſtotelis fructus, inquit. ¶ Si igitur quemadmodum res dicto modo de prima latione ſeſe habere licebit, vt ꝙ ſit perpetua, & ſine labore, non tantum melius de eius æternitate erit ſentiendum, ſed etiam hoc duntaxat pacto, & per noſtram duntaxat poſitionem de ea uaticinatione, quam de Dijs habemus, ſententias conſonas certius ꝓferre poſſumus. Sententiæ hæ conſonæ, quas uaticinationes appellat, ſunt diuinæ illæ cognitiones, ut quod Dij ſint ſine labore, perpetui, beati & a mole ſeparati: hæc enim tantum per poſitionem Ariſtotelis haberi poſſunt, & hoc ſi naturali cognitione habentur: nam ſi reuelatione nos chriſticolæ ueritates has habemus certius, uerum quia res hæc eſt metaphyſica, addit, ſed de his hactenus: hæc Ariſtot. Expõ.

Cum autem ſint, qui dextrum ipſius cœli aliquid eſſe inquiunt, & ſiniſtrum etiam, ut hi qui Pythagorei nuncupantur, hęc eſt enim illorum ſententia. Cõſiderandum eſt, utrum res ſic ſeſe habeat, ut illi dicunt, an alio modo, ſi eiuſmodi principia corpori ipſius uniuerſi accommodentur.

Hactenus de æternitate motus, & de ipſius qualitate egit, nunc mouet quęſtionem circa cœli differentias poſitionis. Vtrum in cœlo reperiantur ſex differentiæ poſitionis. Cauſa aũt qõnis eſt, quia Pythagorei i cœ- Expoſitio.

lo dextrum & ſiniſtrum ſtatuerunt, propterea emergit quõ, vtrum cæteræ aliæ inerint cœlo, inquit. Cum autem ſint qui dextrum ipſius cœli aliquid eſſe inquiunt, & ſiniſtrum ēt ut hi, qui Pythagorei nuncupant, quorum hæc eſt poſitio, conſiderandum eſt vtrum res ſic ſeſe habeat illi vt illi dicunt, an alio modo, hoc eſt non tantum illa duo, ſed etiam reliqua quatuor. & quia quõ eſt hypothetica, addit ſi eiuſmodi principia corporis ipſius uniuerſi accommodentur Quęſtio igitur hypothetica eſt, vtrum ſi dextrum & ſiniſtrum cœlo inſint, cæteræ omnes inerunt. Hæc quæſtio eſt Ariſtotelis.

Confeſtim nanque primo ſi dextrum ineſt ei, ſiniſtrumq́, priora principia prius ipſi ineſſe ſentiendum eſt.

E xpoſitio. Quæſtio illa gemina fuit nam & hypothetica & cathegorica eſſe poterat, poteſt nãq; abſolute quæri, utrũ illæ differentiæ cœlo inſint, & poteſt quæri hypothetice, utrum ſi cœlo inſunt dextrum & ſiniſtrum, inſint cæteræ omnes. Ariſtoteles igitur primo reſpondet ad quæſtionem, ut hypothetice formatur, & inquit. Confeſtim nanque ſi dextrum ineſt ei, ſiniſtrũque priora principia atque cõmuniora, ut ante & retro, ſurſum & deorſum, per prius ineſſe ipſi cœlo ſentiendum eſt.

Ad formam igitur quæſtionis ſolutio eſt, quod ſi illa duo inſunt, oportet cæteras omnes ineſſe. & in hoc apparet defectus Pythagoreorum, qui illas duas tantum cœlo tribuunt, reliquas auferunt.

Determinatum igitur de his eſt in his, quæ de animalium motibus ſunt definita, q́, videlicet ipſorum naturæ accommodentur. Clariſſime nanq; animantibus ineſſe uidentur quibuſdam omnes eiuſmodi partes, ut dextrum & ſiniſtrum, quibuſdam quædam, ſtirpibus uero ſurſum, & deorſum duntaxat.

Expoſitio. Nunc incipit ſoluere quæſtionem abſolute, & ſumit quædam. quorum primum eſt eiuſmodi differentias clariſſime ineſſe animantibus, ſed non eodem modo, nam alijs inſunt omnes ut hominibus, alijs quædam, ut ante & retro, ſurſum & deorſum, ueluti animalibus imperfectis, ut conchis, & id genus. Alijs duæ tãtũ, ut ſurſum & deorſum ueluti plantis, inquit. { Determinatum igitur de his eſt in his, quæ de animalium motibus ſunt definita, ꝙ uidelicet ipſorum animalium naturæ accommodentur Inſunt enim hæ animali ipſi q̃tenus animal eſt, & inquit. { Clariſſime nanque animãtibus ineſſe uidẽtur, quibuſdam omnes eiuſmodi partes ineſſe uidentur, ut dextrum & ſiniſtrum, ſupple cætera id genus. Quibuſdam quædam ut ante & retro, ſurſum et deorſum, ſtirpibus uero ſurſum & deorſum dũtaxat Ex his patet in talibus hunc eſſe ordinem, ut cõmuniſſime ſint ſurſum & deorſum, quia omnibus inſunt, poſt has ſint ante & retro, ultimæ ſint dextrum et ſiniſtrum. Hæc eſt de prima ſuppoſitione.

Inſuper etiam ſi oportet aliquod ipſorum cœlo ineſſe, primum profecto, quod quidem ineſſe diximus animalibus, conſonum eſt ipſi ineſſe.

Exp. Sumit ſecundo ꝙ cui aliquod horum ineſt, ei neceſſe eſt ineſſe omne id quod eſt ante illud, ut ſi animali ineſt dextrum, & ſiniſtrum, eidem inſunt ante & retro, & ſi alicui ante & retro, eidem inſunt ſurſum, & deorſum, & non conuertitur ordo. Hæc ſuppoſitio eſt data in reſponſione ad quæſtionem primo modo formatam, & reſumitur hic, quia ſeruit ad propoſitum.

Præterea hęc tria cum ſint, unumquodque horũ eſſe poteſt quoddam principium, dico tria, vt ſurſum deorſum, & ante & retro, & dextrum, & ſiniſtrum. Hæ nanque dimenſiones, inſint omnes corporibus perfectis conſonum eſt, præterea ſurſum eſt, quod longitudinis eſt principium, dextrum latitudinis, ipſum ante altitudinis. Inſuper etiam alio modo motuum ratione, hęc enim principia dico, unde motus incipiunt his, quę motum habent, ab ipſo quidem ſurſum eſt auctio, a dextro motus ſecundum locum, ab ipſo ante motus ſenſitiuus, id nanque dico eſſe ante, in quo ſunt ſenſus ipſi.

Tertio ſumit hæc tria eſſe principia, quod tripliciter ꝓbat. Primo, q̃a inſunt corporibus perfectis, omne nãq; quod perfecto ineſt, ſapit naturam principij, quia ratio principij vult eſſe perfecta Secundo, quia ſunt dimẽſionum principia, vt exẽplo indicat. Tertio, quia ſunt motuum principia, inquit. { Præterea hæc tria cum ſint, unumquodque horum eſſe poteſt quoddam principiũ & exponit eſſe tria, quia ſunt ſex, ait tamen eſſe tria, q̃a tres differentiæ ſunt: quarum. Prima eſt ſurſum & deorſum. Secunda eſt ante & retro. Tertia dextrum & ſiniſtrum: tunc probat hæc eſſe principia, & inquit. { Hæ nanque dimenſiones, ſiue differentiæ inſint omnes corporibus perfectis conſonum eſt. Hæc eſt prima. Deinde tangit ſecundam, & inquit. { Præterea ſurſum eſt, quod longitudinis eſt principium, dextrum latitudinis ipſum ante altitudinis, ſiue profunditatis Hæc eſt ſecũda ratio. Deinde tangit tertiam, & inquit. { Inſuper etiam alio modo motuum ratione: hæc enim principia dico, unde motus incipiunt his, quæ motum habent, ab ipſo quidem ſurſum eſt auctio, & dextro eſt motus ſecũdum locum, ab ipſo ante eſt alteratio, vt motus ſenſorius, id nanque dico eſſe ante in quo ſunt ſenſus ipſi, igitur hæc ſunt principia, & hæc eſt tertia ſuppoſitio. (Exp. — F — G)

Animaduerſione dignum tria horum eſſe principia e quibus, & tria terminos ad quos. Surſum longitudinis & auctionis principiũ eſt, deorſum uero finis vtriuſque, dextrum principium latitudinis & motus localis, ſiniſtrum finis, ante principium altitudinis, & alterationis, retro finis. Hæc Ariſtotelis ipſe.

Auerro. Com. 8. Quo uero ad uerba attinet animaduerte verba Ariſtotelis fideliter eſſe translata, licet friuola quædam uerba mutaui, ut ſenſus expoſcit, quæ nõ refero, quia ſunt perſpicua. Auer. autem uelle uidetur hic Ariſtot. non poſuiſſe tertiam ſuppoſitionem, ſed cõcluſionem principalem, uidelicet ꝙ cœlo inſint eiuſmodi tres differentiæ poſitionis, & vult Ariſtotelem hoc probaſſe, tum inductione, tum definitione. Inductione quidem, quia cuncti inſunt animalibus perfectis, cœlum autem animal eſſe, perſpicuum eſt. definitione uero, quia ipſi cœlo inſunt omnes definitiones horum, igitur & definita. (H) Quæ expoſitio diſſonat verbis, & proceſſui Ariſtotelis, ut patuit. Sed quo ad uerba attinet, dubitaret aliquis, quia appellat illa eſſe tria, & in exemplo enumerat ſex. Indicat Auerroes ſolutionem dicens Ariſtotelẽ pro tanto illa dixiſſe tria, pro quanto reſpexit ad nobiliora quæ ſunt principia, dextrum, ſurſum, & ante, reliqua tria his oppoſita ſunt ignobiliora, & potius termini ſiue fines, q̃ principia. Sed adhuc ambiges, quonã modo hæc tria habent uim principij, cætera autem nõ. Indicat Auerr. declarationem, dextrum enim rõnem habet principij, quia pes dexter eſt principium motus: ſiniſter uero concurrit per accidens, ut ſuſtentaculum. quod an ita ſit, perquire librum de cauſa motuum

animalium. Amplius ſurſum eſt auctionis principiũ, aut quia per ipſum nutrimẽtum aſſumitur, quo aĩal augetur, aut quia penes ipſum & a parte eius augeri dicit aĩal. Præterea ipſum ante eſſe alterationis principium, & patet, quia vt dicetur in textu in ipſo ponſitur ſenſus ipſi, qui a ſenſilibus alterantur Hæc ex commento. A

Inſuper etiam non omni in corpore quærendum eſt ſurſum, & deorſum, dextrum, & ſiniſtrum, ante & retro, ſed in his, quæ animata cum ſint, motus principium habent. In nullo ſiquidem inanimatorum uidemus unde principium motus, nam alia quidem omnino non mouentur, alia uero mouentur quidem, ſed oĩ ex parte ſimiliter, ueluti ignis ſurſum duntaxat, & terra ad medium.

Expõ. B Quarto ſumit eiuſmodi differentias eſſe quærendas tantum in corporibus animatis, argumẽto quia motus principium habẽt. Aut forte quarta ſuppoſitio eſt, has differentias his in corporibus inueniri quę motu habẽt principium, argumento, quia animata ſunt, & quia in rebus inanimis non reperiuntur, inquit. ¶ Inſuper etiam non omni in corpore quærẽdum eſt ſurſum et deorſum dextrum & ſiniſtrum, ante & retro, ſed in his quæ aĩata cum ſint motus principium habent huius rõnem ponit per locum ab oppoſito, & inquit. ¶ In nullo ſiquidẽ inanimatorum videmus vnde principium motus: nam alia quidem omnino nõ mouentur, alia vero mouẽtur quidem, ſed omni ex parte ſimiliter, ceu ignis ſurſum duntaxat, & terra ad medium. Quo vero ad verba attinet, poſſet quis occurrere quid Ariſtoteles velit per principia motuum eſſe in rebus animatis, non autem in rebus inanimatis. Expoſitor ait poſſe intelligi p principia, & interna vt eſt anima ipſa, ſiue inclusæ virtutes, ſiue potentiæ animæ: hæ enim rebus ipſis animatis inſunt, inanimis vero non. Ex externa, quæ partes ſunt, C & hoc modo exponit Auerro. Quæ expoſitio vt plus textui ſonare: quia probat inanima nõ habere talia principia, quia omni ex parte feruntur. Secundo poſſet occurrere, quia omnia naturalia habẽt principium motus: igitur non recte ait quibuſdam nullas ineſſe, quibuſdam aliquas. Exponit expoſitor dupliciter, aut primum verbũ retuliſſe ad artificialia, quod tunc eſt ſenſus, alia nãq; omnino non mouentur, vt artificialia, quæ mouentur per accidens, & non inquantum talia. Alia vero mouẽtur quidem, ſed omni ex parte ſimiliter, ut naturalia. Vel verbum illud retulit ad naturalia cum ſunt in proprijs locis conſtituta. Secundum vero ad illa naturalia, quæ extra locum proprium collocantur, & hoc inquit. ¶ Nam alia quidem omnino non mouentur, vt corpora naturalia conſtituta proprijs in locis. alia vero mouẽtur quidem, ſed omni ex parte, ſimiliter vt naturalia extra locum collocata, & hęc expoſitio ſecunda conſonat exemplo Hęc quo ad verba.

Verum in his ſurſum & deorſum, dextrum et ſiniſtrum ad nos ipſos quidem dicimus referendo, nam aut reſpectu noſtri dextri, ut augures, aut ſimilitudine ad nos, ut in ipſa ſtatua, aut in his quę contrario modo ſeſe habent in poſitura, dextrum quidem ad nos, ſiniſtrum eſt, ſiniſtrum autem econtra; & retro quo ad nos anterius eſt. In ſeipſis uero conſideratis nullã cernimus differentiam, nam ſi contrauertantur, contraria dicemus dextra & ſiniſtra, ſurſum et deorſum ante & retro.

A Obiter occurrit dubitatio vtrum aliquo modo rebus inanimis talia ſint tribuenda. Reſpondet & indicat talem diſtinctionem, quod res inanimæ poſſunt dupliciter cõſiderari, aut ad nos, aut abſolute. Si ad nos, ſic trifariam reperiuntur, aut reſpectu noſtri dextri, vt augures faciũt qui cornicem leuam in bonum referunt, dextram ĩ malum, aut ſimilitudine ad nos vt ſtatuæ, quæ talia habent per quandam ſimilitudinem noſtram. Aut per contrapoſituram, vt in imaginibus quæ apparent in ſpeculis, inquit. ¶ Verum ĩ his ſurſum & deorſum, dextrum & ſiniſtrum, ad nos ipſos quidem referendo dicimus ineſſe nam aut reſpectu noſtri dextri vt augures, aut ſimilitudine ad nos vt in ipſa ſtatua, aut in his quæ cõtrario modo ſeſe habent in poſitura ad nos, vt imagines habẽt quæ in ſpeculis apparent, in quibus dextrum ad nos eſt ſiniſtrum. Siniſtrum econtra, videlicet dextrum, & retro quo ad nos anterius eſt, hæc ſi cõſiderentur ad nos. Si vero inanima abſolute in ſeipſis conſiderantur, nullã B in eis cernimus differentiam, nam ſi contrauertantur, cõtraria dicemus dextra et ſiniſtra, ſurſum & deorſum, ante & retro. Hæc quo ad dubitationem. Expõ.

Auerroes autem in commento vult rebus ipſis inanimis etiam dici ineſſe tales differentias per reſpectum ad mundum, ut dicatur ſurſum eſſe in lapide ea lapidis ps, quæ magis loco ſurſum appropinquat, ea deorſum quæ loco deorſum. Et hoc eſt bene dictum. Auerro. Cõm. 10.

Quam ob rem & Pythagoricos admirabitur quiſpiam ſola hæc duo principia protuliſſe dextrum et ſiniſtrum, reliqua uero quatuor omiſiſſe, quę non minus principalia ſunt. Non minorem ſiquidem ſurſum ad deorſum, & ante ad retro, quam dextrum ad ſiniſtrum in cunctis animalibus differentiam habent, quippe cum hæc ui ſolum, illa figura etiam differunt.

C Fecit pro ſolutione quæſtionis quatuor ſuppoſitiones, nunc ſoluit. Et primo narrat & refellit opinionem Pythagoricorum. Secundo reſpondet ad quæſtionem ſm opinionem propriam. Quantum ad primum Pythagorei cœlo tribuerunt duo horum tantum, dextrũ, videlicet & ſiniſtrum, reliqua vero quatuor prætereunt. Hæc fuit poſitio Pythagoricorum. obijcit autẽ Ariſtoteles huic poſitioni, primo ratione ſumpta a differentia illorum ſic, quæ non minorem differentiam habent non minus principalia ſunt, reliqua quatuor non minorem differentiam habent, immo maiorem, igitur non minus principalia ſunt De ratione hac tãgit minorem, & primo narrat poſitionem illorum, & inquit. ¶ Quam ob rem & Pythagoreos admirabitur quiſpiã ſola hæc duo principia ꝓtuliſſe atq; cœlo tribuiſſe dextrum, videlicet & ſiniſtrum, reliqua vero quatuor omiſiſſe quæ non minus principalia ſunt, & quod non minus principalia ſint, ſyllogizat & ſumit primo minorem, & D inquit. ¶ Non minorem ſiquidem ſurſum ad deorſum, & ante ad retro, quàm dextrum ad ſiniſtrum in cunctis animalibus differentiam habent, immo maiorem, quod probat, & inquit. ¶ Quippe cum hæc duo videlicet dextrum & ſiniſtrum vi ſolum, illa quatuor figura etiam differunt hoc eſt non tantum vi, ſed vi, & figura. Expõ.

Debes ſcire, ut colligitur a commento. 11. quod maior differentia eſt inter ſurſum & deorſum, & inter ante & retro quàm inter dextrum & ſiniſtrum: nam dextrum et ſiniſtrum ſolum differunt virtute, & conueniunt in figura Manus n dextra pollentior eſt ſiniſtra, licet ſit eiuſdẽ figuræ, ſimiliter dexter humerus eſt fortior ſiniſtro ad motũ, licet ſiniſter ſit fortior ad portandum põdus amplius pes dexter potentior eſt ad motum, ſed pes ſiniſter ad fixionem, & ita differunt virtute & potentia, ſed figura conueniunt. Secundo differunt virtute, quia I Auerro. Cõm. 11.

dextro eſt vis principij, in ſiniſtro vero vis finis, attamē figura conueniunt. At ſurſum & deorſum non tm̄ virtute, ſed & figura differunt uirtute quidem. quia in ſupa parte vis eſt principij auctionis, in parte infera finis, amplius in anteriore parte vi. principij alterationis, i poſteriore finis, figura vero quia vt vr̄ diſſimilaria ſunt. Et tu intellige illa magis differre, hæc minus, hoc eſt illa pluribus, hæc paucioribus differentijs differre. Hęc ē ꝯmēto.

Inſuper etiam ſurſum quidem & deorſum omnibus animantibus ineſt, pariter animalibus, & ſtirpibus, dextrum uero, & ſiniſtrum ſtirpibus non ineſt.

Expoſitio. Secundo idem indicat rōne ſumpta ab ordine, hoc modo, q̄bus inſunt poſteriora, eis inſunt priora dextrū & ſiniſtrū ſunt poſteriora, illa quatuor ſunt priora, igr̄ quibus inſunt dextrum & ſiniſtrū, his inſunt illa q̄tuor.

De rōne vim & probationem minoris tangit, & inquit. Inſuper & ſurſum quidem & deorſum omnibus animantibus ineſt pariter aīalibus & ſtirpibus, dextrū vero & ſiniſtrum ſtirpibus non ineſt, & ſic ſi cœlo hæc duo inſunt, etiam illa quatuor eidem inerunt.

Præterea ſi longitudo latitudinem antecedit, & ſurſum quidem longitudinis, dextrum uero latitudinis principium fuerit, ſitq; rei prioris principiū prius, erit profecto ipſum ſurſum dextro ipſo generatione prius. Multifariam nanq; ipſum prius dicitur.

Expoſitio. Hæc rō non vt ad principalem concluſionem, ſed ad probationem minoris proximæ rationis procedere, q̄ erat, cætera quatuor eſſe priora illis duobus, videlicet dextro & ſiniſtro: & ſic vr̄ confirmatio, & ſignanter ꝓbat ipſum ſurſum antecedere dextrum, & facit vnum enthymema, in cuius antecedente ſumit tria, & inquit.

Si longitudo latitudinem antecedit, & ſurſum quidē longitudinis, dextrum latitudinis principium fuerit, ſitq; rei prioris principiū prius, his tribus ſumptis infert intentum, & inq̄t. Erit profecto ipſum ſurſum dextro ipſo generatione prius, & quia multifariam dr̄ prius, vt generatione, tp̄e, & definitione, & ipſe voluit ſurſum eē prius generatione, addit, multifariam nāq; ipſum prius dicitur, ideo ſupple ſignanter dixi generatione prius eē.

Et enthymema hoc poteſt ſic ad ſyllogiſmum reſolui principium rei prioris eſt prius, ſurſum eſt principium rei prioris, dextrum vero eſt principium rei poſterioris igitur ſurſum eſt dextro prius. Minor proſyllogizatur ſic, longitudo eſt prior latitudine, latitudo enim cauſat̄ ex fluxu longitudinis, ſurſum eſt principium longitudinis, dextrum uero latitudinis, igitur ſurſum ē principiū rei prioris. Animaduerte ꝙ ipſum ſurſum eſſe dextro prius generatione, vt longitudo latitudine, quia ex fluxu longitudinis generatur latitudo. Sed in hac rōne non parua occurrit quæſtio, per eam enim probarem dextrum eſſe prius ipſo ante. Nam latitudo eſt prior altitudine: latitudo enim motu facit altitudinem, ſiue ꝓfunditatem, & cum dextrum ſit principium latitudinis, ipſum autem ante ſit principium profunditatis, videtur per hanc rationem ipſum dextrum eſſe prius ipſo ante.

Hæc quidem non parua eſt quæſtio, cui nunc nihil mihi probabilis occurrit, forte alias conſiderabo.

Ad hæc ſi ſurſum quidem eſt ſuper quod agitur motus, dextrum e quo, ipſum uero ante per quod, ita ut uim aliquam principii ipſum ſurſum inter alias ſpecies ſubeat, iure profecto increpandi ſunt, tum quia E *principaliora principia omiſerunt, tum quia uniuerſis hęc ſimiliter ineſſe putabant.*

Tertio principaliter arguit. pars ſuper quam fit motus, & pars e qua fit motus, & pars ꝑ quam fit motus ſunt in cœlo, ſed ſurſum eſt pars ſuper quam fit motus, dextrum eſt pars e qua fit motus, ante vero eſt pars per quam fit igitur in cœlo ſunt ſurſum, dextrum, & ante.

Debes ſcire ꝙ motus a alis incipit a dextro & cōuertitur in ſiniſtrum: ꝓpꝫa fingamus hoīem moueri in orbem e latere dextro in ſiniſtrum, tunc patet in tali motu dextrum eſſe principium motus, et ſiniſtrum finem, ſurſum & deorſum puncta ſuper quæ fit motus. ante & retro partes per quas fit motus. ad propoſitum, ſi motus cœli incœpit, principium motus fuiſſet ortus, & ita eſſet dextrum cœli, finis occaſus, & ita ſiniſtrum, polos ſuꝑ quos vertitur ſurſum & deorſum. Culmen & imum per quæ fieret, & ita ante & retro, de rōne igitur tangit minorem, & inquit Si ſurſum eſt ſuꝑ qđ agitur mo F tus, dextrum e quo agitur, ipſum vero ante per quod agitur, ita ut uim aliq̄ principij ipſum ſurſum inter cæteras ſpēs obtineat, & ſupple hæc in cœlo ſunt, uidelicet pars e qua, & pars ſuper q̄, & pars per q̄, iure profecto increpandi ſunt. tum quia principaliora principia omiſerunt, uidelicet ante & retro, ſurſum & deorſum, tum quia hæc duo, uidelicet dextrum & ſiniſtrum vniuerſis ineſſe putabant, & nō eſt ita, ſolum.n. perfectis aīalibus inſunt Hæc mihi videtur interpretatio, & expoſitio huius loci. Alii vero aliter hunc locum intelligunt, vt Thomas. & iuniores, quos ſecutus ſum alias, nunc vero uidetur mihi hæc explanatio verior. Iuniorū interpretatio.

Auerr. uero vult ipſum ſurſum eſſe principium motuum, quia in eo collocatur cor: eſt enim ī ſpiritualibus contentum, & uerſus ſurſum vergens. Modo cor eſt principium oīum motuum. Verum hæc expoſitio non ualet. primo, quia Ariſt. in lib. de aīalibus ait, cor eē in medio. Secundo, quia non conuenit uerbis Ariſt. Auerro. Cōmē. 12.

G Secundo exponit Auer ꝓp quid ipſum ante eſt ad qđ, & vult ipſum ante eſſe ad quod trifariā. primo, quia viſio fit intramittendo ſecundo, quia uiſio contraponitur uiſilibus. tertio, quia eſt ad quem mouentur ſpiritus a corde. ſed prima expō eſt mens Ariſt. Mouet tm̄ Auer. quæſtionem: nam Ariſt. ait ipſum ſurſum. id eſt, cor eſſe principium motuum, dextrum ait eſſe principium exitus & manifeſtationis, ante uero dicit eſſe finem, ꝓpꝫa quæres utrum hæc intelligantur reſpectu eiuſdem motus, an reſpectu diuerſorum motuum. Soluere uidetur Auer. ipſum cor eſſe principium oīum motuum ſm̄ rem. alia uero eſſe principia manifeſtandi ipſum ut dextrum & ipſum ante, & hoc ſiue eiuſdem, ſiue diuerſorum motuum principia intelligantur. Nam q̄uocunq; ſit ratio ualet Ariſt. enim vult habere ipſum ſurſum eē enumerandum inter principia, ꝙ habetur ex hoc quod cor eſt principium motuum, quod uel eſt ipſum ſurſum uel ſurſum uergit. Sed qualiſcunque ſit hęc quæſtio, Qō Auer.

H & illa ſolutio, ad uerba Ariſt. non proſunt, Simplicius defendit Pythagoreos aſſerens eos uoluiſſe in cœlo eſſe omnes ſex, ut in omni animali perfecto, uerum harum ſolum duarum ſubmeminit, quia omnia entia reduxit ad duo, uidelicet bonum & malum quæ per dextrum & ſiniſtrum habentur. Secundo, quia hæc ut poſtrema ſupponunt prima, & propterea duo nominauerūt, dantes cæteras intelligere. Hæc Simplicius. Defenſio Pythagor.

Nobis uero cum ſit iam antea definitum tales poteſtates ineſſe his, quæ principium motus habent, & cœlum ſit animatum atque principium motus habēs, patet ipſi & ſurſum & deorſum, & dextrum & ſiniſtrum ineſſe.

Expõ. A Nunc ſoluit qõnem categoricam ſm veritatem atq; propriam opinionem, & vult cœlo ineſſe oẽs eiuſmodi drĩas põnis, & ſyllogizat ex his quę ſuppoſuit hoc mõ, oẽ aĩatum hñs principium per ſe motus, habet dextrũ & ſiniſtrum, ſurſum et deorſum, et cætera id genus, hęc fuit vna ſuppõ. Sed cœlum eſt aĩatum & principiũ motus hñs, vt alia ſuppõ dixit, igitur cœlum habet dextrũ & ſiniſtrum & id genus, inquit. Nobis vero cum ſit iam antea definitum tales poteſtates his ineſſe quæ principiũ motus hñt, & quæ ſupple ſunt aĩata. Hæc eſt maior, & cœlum ſit aĩatum atque principium motus hñs, hæc eſt minor. patet ipſi & dextrum & ſiniſtrum, et ſurſum & deorſum ineſſe & reliqua Hæc eſt concluſio.

B *Nec oportet profecto ambigere ob rotundam figuram, quę eſt ipſius uniuerſi, quonam pacto aliud ipſius ſit dextrum, aliud ſiniſtrum, aliud ſurſum, aliud deorſum, ſi partes conformes ſint cunctæ, atque omni tempore moueantur.*

Expoſitio. Sed obijcit ſibi primo, oẽ habens eiuſmodi drĩas poſitionis eſt difforme in partibus, cœlum nõ eſt difformę in partibus, igitur cœlum non habet eiuſmodi drĩas.

Secundo omne habens dextrum incipit de nouo moueri, at cœlum non incœpit moueri, igitur non habet eiuſmodi, inquit. Nec oportet profecto ambigere ob rotũdam figuram, quæ eſt ipſius vniuerſi, quonam pacto aliud ipſius ſit dextrum, aliud ſiniſtrũ, aliud ſurſum, aliud deorſum, ſi partes conformes ſint conctæ. Hæc ẽ vis primæ dubitationis. Atque omni tempore moueantur Hæc eſt uis ſecundæ dubitationis.

C *Sed intelligendum eſt perinde atque ſiquis in his figuris, quę dextri etiam ad ſiniſtrum differentiam habent, circumpoſuerit ſphæram, habebunt enim poteſtates diuerſas, ob figurę tamen ſimilitudinem habere non uidebuntur.*

Expoſitio. Rñdet Ariſt. ad primam, & breuiter intendit negare maiorem, quia pôt conſorme habere in figura virtutes eiuſmodi diuerſas imaginãdo multiforme effici conſorme, inquit. Sed intelligendum eſt perinde atque ſiqs in his figuris, quæ dextri ẽt ad ſiniſtrum drĩam habent, circunpoſuerit ſphæram, ita ut remanentibus omnibus uirtutibus efficiatur orbis: habebunt. n. tales partes conformes poteſtates diuerſas, ob figuræ tñ ſĩlitudinem habere non uidebuntur. Et ſic breuiter maior neganda eſt & ſic in cœlo conformia eſſe poſſunt illa ſex diuerſa. Ad illam enim uniuerſalem quæ erat maior, omne habens ſex ſpecies poſitionis eſt difformæ, ſufficit inſtare per inſtantiam quæ eſt, uel eſt poſſibilis, vel ſaltem imaginaria, & ita licet nihil ſit conforme per quod inſtare poſſem habens illas ſex ſpẽs, nec poſſit eſſe, eſt tñ imaginarium aliquod cõſorme habens illas ut de hoĩe difformi conuerſo ad conformem per imaginationem. D

Auerro. Cõ. 12. Auer. uero aliter probat cœlum habere ſex differentias poſitiõis, arguit enim hoc modo. omne animatum quod pluribus partibus motus fertur ex parte propria per partem propriam, ad partem propriam, habet ſex eiuſmodi differentias, cœlum eſt animatum quod pluribus motibus mouetur ex parte propria ad partem ꝓpriam, igitur habet illas ſex differentias. Minor diuiditur in tres propõnes. quarum prima eſt cœlum mouet̃ pluribus motibus. ſecunda motus cœli eſt ex parte ꝓpria ad partem propriam. Tertia, cœlum eſt animatum dicit Auer. duas ultimas propõnes eſſe per ſe notas: cœlum. n. moueri ex parte propria ait patere. Amplius, cœlum eſſe aĩatum ſibi manifeſtum eſt per ſe, tam & ſi Simplic. hic diſputat, quod nos alio loco pertractauimus.

A Cœlum uero moueri pluribus motibus non exponit, nec ait patere, poteſtatem tñ intelligi de motibus partialibus, una. n. motus pars ĩcipit ab ortu & terminatur ad culmen cœli. Alia e culmine ipſo ad occaſum, alia ab occaſu in imum cœli. Vltima ab imo in ortum rurſus.

Sed occurres, nam ex qualitatibus illarum pôt haberi intentum. Si. n. cœlum mouetur ex parte propria ꝑ partem propriam ſuper partem propriam, ſequitur ipſum habere dextrum ſiniſtrum, & cætera id genus. Siĺr valet, cœlum mouet̃ pluribus motibus per ſe, igitur habet dextrum & ſiniſtrum, & cætera id genus, rurſus valet, cœlum eſt aĩal, igitur habet dextrum & ſiniſtrum et reliqua, maxime ſi ſit aĩal perfectum. Quæres igitur cũ Ariſt. non accepit niſi tm̃ illam, cœlum uidelicet eſſe animatum, & præterijt alias duas, e quibus non minus ſeqtur propoſitum illud. Innuit Auer. ſolõnem, hoc eſſe factum, quia Ariſt. voluit dare cauſam ob quam habet dextrum & ſiniſtrum, & per ↄñs reliqua, quæ cauſa eſt eſſe aĩatum, modo per alias duas non habetur cauſa, ut B igitur demonſtratio ſua ſit per cauſam ſumpſit cœlum eſſe aĩatum, & prætenijt reliquas, hæc ad qõnem. Quo uero ad exemplum Ariſt. de homine cõformi, qui prius erat difformis Auer. voluit hoĩem illum debere habere duas cõdõnes. prima eſt ut caput habeat ad polum meridionalem ſiue antarcticum, pedes ad polum ſeptẽtrionalem ſiue arcticum, dextrum ad ortum, ſiniſtrum ad occaſum, pectus & partem anteriorem ad culmen cœli quod ſuper terram eſt dorſum & partem poſteriorem ad imum cœli, quod eſt ſub terra, huius cauſam affert, quia aliter non eſſet motus cœli ab ortu in occaſum per meridiem ſuper duos polos, quod eſt contra rõnem, nã pars culminis cœli, quæ eſt ſuper terram eſt p̃ſtabilior, igitur debet eſſe prima in motu, & magis ꝗ̃ pars cœli q̃ eſt ſub terra. Amplius, ortus eſt præſtantior occaſu, igit ab ortu debuit incipere ſm nãm uerſus culmen diei, veluti e parte nobiliori uerſus partem nobiliorem. Secunda huius hois conditio eſt, ut homo ille conuertatur ad C figuram ſphæricam, oĩbus uirtutibus & potentijs, quas habebat ante conuerſionem, remanentibus. Quibus ꝑſpicuum eſt talem hoĩem habere has uirtutes, & eſſe cõformem. igitur cum conformitate partium ſtat diuerſitas uirtutum Addit Auer. aliud exemplum ad ꝓpoſitum, vt ſi homo ſiniſtro pede fixo e dextro uerſus ſiniſtrum uolueretur perpetuo, ubi patet ipſum eſſe diuerſarum uirtutum, & conformem eſſe, & ita cœlum. Sed occurres Ariſt. nam condõnalis nihil ponit ineſſe: igitur ex illa condõne, uidelicet ſi incœpiſſet moueri, nõ debet poni ineſſe, quod habeat principium motus: poteſt. n. condõnalis eſſe uera, cuius añcedens & conſequens ſunt impoſſibilia, ueluti ex illa conditione, ſi equus uolat, nunq̃ de ineſſe ſequitur ipſum habere alas. Auer. q̃ſi ſoluens fingit duo principia in cœlo, magnitudinis et tẽporis, & ſic vult cœlum habere principium magnitudinis, ut orientalem partem, & ſi non habeat principium tp̃is, & ita uidetur euadere a qõne. Sed hæc ſolutio friuola uidetur. nam tunc dextrum non eſſet in cœlo niſi D ſub ea ratione, qua eſſet principium latitudinis, & nõ q̃ eſſet principium motus, cuius contrarium ſentit Ariſt.

Melius dici poteſt ꝙ licet conditionalis nihil ponat ineſſe: poteſt tamen eſſe ſignum propoſitionis de ineſſe, hæc enim conditionalis, ſi cœlum ĩcœpiſſet moueri, haberet dextrum, eſt ſignum ꝙ oriens eſt dextrum, non tamen cauſa, hæc tamen dubitatio accidit ĩ textu ſequẽti, ſed propter commentum mota eſt hic.

Eodem modo de mouendi principio eſt intelligendum. Etenim & ſi nunquam cœlum moueri cœperit principium tamen habet ipſum neceſſe eſt, unde incœpiſſet, ſi tale mobile inciperet moueri, & rurſus mouebitur, ſi ſtabit.

Expoſitio. Soluit ad ſecundã et ait, non propter hoc eſſet negandum principium mouendi e cœlo ipſo, & ſi non cœperit moueri, vt ſi hõ perpetuo ſuper pedem ſiniſtrum eſt motus in orbem, non minus haberet dextrum, & inqt. Eodem aũt modo de mouendi principio eſt intelligendum, etenim & ſi nunq̃ cœlum moueri cœperit, principium tñ habeat ipſum neceſſe eſt, vnde incœpiſſet, ſi tale mobile inciperet moueri, & rurſus mouebitur, ſi ſtabit veluti homo haberet dextrum qď eſt motus principium, etiam ſi motus eſſet perpetuo in orbem & ita nõ repugnat ei quod perpetuo fertur, habere principium motus. Dubitatio vero huic contingens eſt ſoluta in commento dicto.

At longitudinem ipſius dico, quę ad uertices eſt intercapedo, atque uerticum, alterum ſurſum, alterum deorſum, differentiam enim hæmiſphæriorum in ſolis his cernimus, argumento q, uertices ipſi non mouẽtur. Præterea etiam mundi latera ſurſum eſſe, & deorſum non dicere conſueuimus, ſed eſſe præter uertices, propterea quia hęc eſt ipſius longitudo. In latus enim eſt, quod pręter ſurſum atq; deorſum eſt.

Expoſitio. Hactenus q̄ cœlum habeat dextrum et ſiniſtrum, et penes quæ ſumantur declarauit, nunc de ipſius ſupera & infera parte pertractat, & inquit. At longitudinem ipſius dico, quæ ad vertices eſt intercapedo, vertices.n. ſunt, quos græci polos vocant, linea itaq;, quæ e vertice traheretur ad verticem longitudo mundi ſiue cœli ẽ, quæq; diameter ẽt dicitur, atq; verticum lineam illam terminantium alterum ſurſum, alterum deorſum dico, generatim igitur quæ longitudo, & quæ pars ſupera & infera ſit, patet. Hoc probat primo ſic, ea penes quæ attenditur diſtãtia ſemiſphærarum, ſunt ſurſum & deorſum, ſed penes uertices attenditur diſtantia hemiſphęriorum, igitur vertices ſunt partes ſurſum & deorſum. Minor patet pro tanto, quia ſolum vertices in cœlo ſunt immobiles, & propterea ſolum ſuper ipſos fit motus.

Debes ſcire q̄ cœlum eſt ſphæra, cuius vna medietas arctica, altera antarctica eſt, linea n. æquinoctij diuidit illas dicitur vna arctica ſiue ſeptentrionalis quia punctus ipſius medius eſt vertex ſeptentrionalis, dr̃ altera antarctica, quia punctus medius eſt vertex meridionalis, & ita patet hemiſphærria ſumi penes eiuſmodi vertices ob illorum immobilitatem, inquit Ditam enim hemiſphæriorum, vt q̄ vnum ſit ſeptentrionale, alterum meridionale in ſolis his punctis cernimus, argumẽto q̄ vertices ipſi non mouentur, & ita videtur vti cętera illorum, hoc docet totam cœli longitudinem eſſe intercapedinem ad illos vertices Secundo idem perſuadet a cõſueto modo loquendi, & hoc, quia quæ ſunt ad ortum & occaſum nõ ſolemus dicere eſſe ſurſum, vel deorſum ſed magis ad latera, quæ vero ſunt ad vertices ipſos ſolemus dicere ipſa eſſe aut ſurſum, aut deorſum. Qui loquendi vſus docet vertices eſſe ſurſum & deorſum, ortum & occaſum eſſe latera ſiue latitudinis terminos, videlicet dextrum & ſiniſtrum, inquit Præterea ẽt, mundi latera ſurſum eſſe & deorſum non dicere conſueuimus, nec ea quæ ad illa ſunt, ſed eſſe præter vertices: ꝓpterea quia hæc eſt ipſius cœli longitudo In latus.n. eſt qď ꝑter ſurſum & deorſum eſt: & ſic ab hoc loquendi modo, habemus ortum & occaſum eſſe latera, ſiue dextrum & ſiniſtrum Quæſtio. vertices uero eſſe ſurſum & deorſum. Sed occurrit Auer. quia nõ vr̃ uerum uertices eſſe imobiles Nam uel quieſcunt ꝑ ſe, uel ꝑ accñs. Si ꝑ ſe, igitur pñt moueri, cui .n. ineſt unum oppoſitorũ eidem ineſſe poteſt alterum, per regulam topicam, ſi per accidens, igitur ad quietem alicuius per ſe, ſed nihil eſt actu in ipſo cœlo, quod per

A ſe quieſcat, igitur nullo pacto quieſcunt. Innuit Auer. (Sol. Auer.) duas ſolutiones, quarum prima eſt Ariſto. loquitur ſm imaginationem mathematicorum: illi enim fingunt polos ſiue vertices immobiles. Secunda eſt, uertices ipſos quieſcere per accidens ad quietem partium, quæ iuxta uertices ponuntur, quæ quidem quieſcunt ſm naturã, & ſubiectum, licet ſm formam moueantur, ut. 6. phyſicæ auſcultatio. dictum eſt. Vertices igitur per ſe ſm formam mouentur, quieſcunt tamen per accidens quiete partium, quæ quieſcunt ſm materiã. Sed hæc Auerr. (Cõf. aut.) determinatio friuola uidetur. primo, quia ſi uertices mouerentur aut motu recto, aut circulari non recto, quia neque ſurſum, neque deorſum, neque circulari. quia oẽ quod mouetur circulariter deſcribit circulum apud Euclidem. Quod ſi uertex deſcribat circulum, tunc illius circuli adhuc erit dare centrum, & uertices, & ita in infinitum. Secundo datur medium inter quieſcẽs & mobile ut id quod non mouetur, Deus enim neque quieſcit, neque mouetur, ſed eſt imobilis ita uertices nec mouentur, nec quieſcunt, ſed ſunt immobiles, quia cũ ſint B indiuiſibiles, non ſunt apti motui, nec quieti. Solebam (Cõfutatio) dicere uertices ſm mathematicorum imaginationem eẽ puncta indiuiſibilia, quæ nec mouentur, nec quieſcunt, & ſic procedunt rationes. Secundum phyſicam imaginationem ſunt partes minimæ, quæ mouentur motu totius per accidens, cum ſint moueri aptæ, cum ſint diuiſibiles, & hoc modo concederet Auerr. illos deſcribere circulos per accidens ꝑp motum fundamenti. & cœli

Verticum uero, qui nobis apparet infera pars eſt, qui uero nos latet eſt ſupera. Nam dextrum cuiuſque dicebamus unde motus localis principium eſt. At conuerſionis cœli principium eſt, unde exoriuntur ſydera, quare hoc erit dextrum. Siniſtrum uero, ubi occũbunt. Si igitur a dextris incipit, & circunfertur ad C *dextram, uerticem qui nos latet, ſuperam partem eſſe neceſſe eſt, ſi enim erit is, qui apparet, motus erit ad partes ſiniſtras, quod quidem non concedimus.*

Hactenus generatim q̄ uertices ſint ſurſum & deorſum cœli, nunc ſpeciatim dicit uerticem qui nobis apparet eſſe partem inferam, qui uero nos latet, eſſe partem ſuperam. Syllogizat autem ſic, ſi motus cœli incipit ab ortu, & finit in occaſum, polum qui nos latet oportet eſſe ſuperum, qui nobis apparet inferum, ſed motus cœli incipit ab ortu, igitur polus occultus eſt ſurſum, Inqt. Verticum uero qui nobis apparet infera pars eſt, qui uero nos latet, eſt ſupera, probat ſupponendo quæ de dextro & ſiniſtro dixit, & inquit. Nam dextrum cuiuſque dicebamus unde motus principium eſt, at motus localis cœli principium eſt. Vnde exoriuntur ſydera, igitur in prima figura ortus erit dextrum, ſiniſtrum uero ubi occumbunt. Hoc ſumpto arguit. Si igitur mo- D uetur a dextris & circunfertur ad dextra, uerticem qui nos latet, ſuperam partem eſſe, neceſſe eſt. Probat poſitionem antecedentis per locum a contrario, & inquit. Si enim is erit qui apparet, motus erit ad ptes ſiniſtras, quod quidem non concedimus. Vbi nanque ille homo fingeretur, qui caput haberet ad uerticem apparentem, & pedes ad uerticem occultum, non poſſet habere dextrum ad ortum, niſi dorſum teneret ad culmen diei, quod eſt contra dicta. Propterea ſi debeat habere pectus ad culmen diei, & dextrum ad ortum, caput habeat ad polum occultum, pedes ad polum ſublimen neceſſe eſt.

Auerroes uero in commento huius loci digredit̃ ibi. (Expoſitio. Auerro.) Sed habet quandam quæſtionem, ubi mouet qõnem. (Cõmẽ. 1?.) nam aut Ariſtot. per dextrum & ſiniſtrum & eiuſmo- (Qõ Aue.)

A di cætera vult partes cœli integrales, vel extrinſeca q̃ dā. Si partes, tunc mutabuntur: erit enim vna pars nunc in ortu, nunc in occaſu, & in alijs locis Si intelligit extrinſeca, non videtur quæ ſint. Hanc quæſtionem ſoluit ibi & viſum eſt mihi, & ſol. eius forſitan eſt ꝙ eiuſmodi virtutes ſunt animæ cœli poteſtates, vt illæ hominis. Et tunc bifariam conſyderari poſſunt aut reſpectu animæ tantum, & ſic ſunt in vniuerſo cœlo, & in qualibet parte cœli, veluti anima ipſa etiam, & hoc modo ſunt imutabiles. Aut reſpectu illius in quod influunt, & hoc dupl'r, aut reſpectu cœli, in cuius partem primo influxerunt, & ſic pars cœli nobilior quę primo fuit in ortu, dicitur dextra, quæ forte fuit ſtellatior pars orbis primi, & huic oppoſita fuit in occaſu. Si enim cœlum incœpiſſet moueri hæc pars fuiſſet in ortu primo, & hęc primo recepiſſet influētiam dextri; & hoc modo hæc pars mutatur de dextro in ſiniſtrum, quia nunc eſt in ortu, nunc in occaſu, nunc in alijs poſituris. Aut reſpectu mundi habitabilis. In cuius una poſitura perpetuo īfluit, et hoc B modo ſunt immutabiles, quia ea pars mundi, quæ primo vim ortus aſſumpſit, ſemper eam detinet per eandē proportionem ad vertices & ad centrum. Et vt vno verbo dicam, hæ drīæ poſitionis accipi poſſunt pro virtutibus animæ abſolutæ, & ſic non mutantur, & non ſunt in aliqua parte mundi magis q̃ in aliā. Alio modo pro partibus cœli, quæ in prima motus genitura, ſi incępiſſet ſuſceperunt influentias talium, & ſic ſunt partes imutabiles ſm abſolutam rationem, licet mutationem ſubeant reſpectu mundi inferioris. Tertio poſſunt ſumi pro poſituris mundi acceptis in comparatione ad vertices & centrum, & etiam ſic ſunt immobiles, quia ea mūdi poſitura quæ ſemel fuit ortus, ſemper eſt dextrum & in alijs ſimiliter, et ita per ortum vult eſſe intelligendum eam mundi poſituram, ad quam primo prima pars cœli fuiſſet ſi incœpiſſet moueri, vt ea in qua fuiſſet Cācer, qui fuit horoſcopus geniturę mundi, & per occidens vult partem huic contrariam, vt eam mundi poſiturā, ī qua fuiſſet Capricornus. Et addit iſtas poſituras eſſe ſtabiles, C ſi terra quæ nunc habitatur, nāliter ſemper habitetur, ꝙ ait propter eos qui volunt terram debere cooperiri aquis nāliter, & ꝙ non mutetur ſimpliciter ſm totū quod ait propter tenentes diluuium, quod aīt conceſſiſſe Albumaſarem mathematicum. Debes ſcire pro declaratione huius loqui ꝙ Ptolemæus fingit vnum orbē maximum non realem, ſed more geometrico imaginarium, qui immobiliter totum mundum continet. Hunc realem eſſe dicunt catholici, & ſtabilem atq; locum beatorum, ſed ſiue ſit realis, ſiue imaginarius, propoſitum non deſtruit. Quo ficto, vlterius oportet imaginari illū hominem magnum conuerti in hunc, ita vt dextrum eius conuertatur in eam huius cœli partem, ſuper quam emergiſſet prima pars cœli realis, & hæc eſt dextrum et ortus, ſiniſtrum vero conuertatur in eam huius orbis partem, quæ primæ opponitur, pectus eius in tale culmen ſuper terram conſtitutum, dorſum in imum ſub terram poſitum, caput vero ad verticem antarcticum meridionalem auſtralem, pedes ad polum illi contrariū D arcticum ſeptentrionalem borealem Hoc conſtituto, dicendum uirtutes aīæ, ſiue cœli, ſiue mundi poſſe triſariam conſyderari, aut reſpectu huius orbis imaginarij, hoc modo ſunt ſtabiles atq; fixæ. Semper. n. vis dextri influit in ortum huius qualitatem initiatiuam motus perpetuam, & uis ſiniſtri influit in occaſum huius ſil'r qualitatem terminatiuam motus, & ſil'r aliæ uirtutes in alijs huius orbis differentijs. Aut reſpectu orbis mobilis motu diurno, & hoc mō in prima orbis motione ea huius orbis mobilis pars recepiſſet uim dextri, quę primo fuiſſet in ortu primi orbis, quæq; moueri cœpiſſet verſus culmen diei, & ſic de alijs & dicendum eſt. Et hoc modo tales uirtutes ſunt mobiles, et īmobiles, mobiles quidē, reſpectu orbis imaginarij fixi, quia mouentur cum ſuis illis partibus, quæ primo affectę fuerunt ab illa cœli aīa.

Solutio.

Dñæ ſitus, tripl'r ſumū tur.

De ſorbe ſ-mo.

A immobiles vero reſpectu partium cœli ī quibus fuerūt receptæ, nam illæ nunq̃ deſinunt, atq; nunq̃ in alias migrant. Aut conſiderari poſſunt abſolute, hoc eſt nec reſpectu orbis imaginarij, nec reſpectu orbis mobilis, ſed vt ſunt vires aīæ, & hoc modo ſunt immobiles oīno, quia ſunt totæ in toto illo, & totæ ī qualibet parte illius & hoc ſemper & imutabiliter, hæc eſt declaratio Auer.

Secundo dubitaret aliquis in tales uirtutes ſex ſunt in cœlo, & arguit Auer. ꝙ non, quia tunc eſſent formæ in ſubīeo. & ita māles, igitur corruptibiles, igitur aliqñ corrumpentur, al'r poſſe redderetur impoſſe, declaratum eſt .n. generatim tam in ſubſtantiis, q̃ accñtibus oē corruptibile neceſſario corrumpi. Soluit Auer has potentias ſiue virtutes non eſſe māles, hoc eſt eductas de potētia mā̄æ, ſed ſunt potentiæ aīæ cœli, quæ cœlo vnitur ſm ſe, & oēs eius potentias proprias, qua rōne ſunt formæ immāles veluti & ipſa aīa, cuius ſunt, licet ſint cœlo copulatæ veluti aīa ipſa. Adhuc occurres, quia tales ſex drīæ ſunt in p̄nto relationis, ſed vt ſic ſunt in prædicamento qualitatis, aut ſubāæ, cum ſint, aut animæ cœli B qualitates, aut ipſa anima. Adhuc reſpondet Auerr. & vult tales drīas poſſe etiam ſumi pro relationibus quibuſdam, non tantum pro potentiis ipſis, nam ſi ſumantur reſpectu animæ ſunt ſubſtantiæ, vel qualitates. Sin autē reſpectu terræ habitabilis noſtræ, ſic ſunt relationes ſiue ſimilitudines quædam ſumptæ reſpectu terræ, ceu ſumuntur in columna reſpectu aīalis, ita vt ea pars ſit in cœlo dextra, quæ eſt in directo illius habitationis, vbi p̄ apparuit cœlum moueri ſi incœpiſſet moueri, ea anteriore, quæ trāſit per eam terræ partem ad quam primo cœpiſſet emergere, & ſic ī cæteris ſuo modo, & hoc mō tales relationes ſunt fixæ, quia ſunt ſubiectiuæ in terra ipſa, & reales reſpectu terræ. In cœlo autem ſunt reſpectu rationis, & imaginariæ, vt de columna dicitur in. 7. phyſi. hoc aūt perſuadet authoritate Ariſt. qui ait Deū eſſe in maximo circulo ut in orbe primo, & non niſi in orientali parte illius, qua ratione fit ut orientalis pars ſit C dextra, debet enim Deus eſſe in nobiliori parte, qualis pars eſt dextra Et hoc modo vt dicit non mutantur iſtę differentiæ, quia ſunt reales reſpectu terræ & fixæ, licet partes continuo mutentur, ut accidit ī motu rotæ, quæ mouetur a motore fixo, vbi patet partes variari, & reſpectus ad illum eſſe inuariabilem. Soluit obiter dubiū, dixerat enim Deum eſſe in parte oriētali, cum pars oriētalis ſit ampla & magna, quæret quis, in qua parte illius ſit Deus, Soluit, Deum eſſe in medio ortus. nam ibi apparet potentia mouendi illius. Sed adhuc dubitares, in cœlo nanq; ſunt nobile & ignobile, igitur cœlum ſit ex contrariis. Rñdet in calce commenti, & vult partē nobilem eſſe ſtellatam, ignobilem eſſe non ſtellatam, & hoc modo cœlum bene eſt ex partibus diuerſis, non tñ contrariis. Adhuc dubitabis, cœlum mouetur ſucceſſiue de dextro in ſiniſtrum, & de ante ī retro, & omnis ſucceſſio eſt per admiſtionem contrarii, igitur in cœlo ē contrarietas. Rñdet authoritate Alexandri non ſemper ſucceſſionem eſſe pp admiſtionem contrarii. poteſt D enim qñque eſſe propter incompoſſibilitatem terminorum vt 6. phyſi. eſt determinatum, hæc Auer. in commento, in quibus erunt dubitationes non paruæ.

2. dubiū.

Sol. Auerr.

3. dubiū.

Solutio.

4. dubiū. Solutio.

5. dubiū. Solutio.

6. dubiū. Solutio.

Patet igitur eum verticem, qui nos latet, cœli partem ſuperam eſſe, & eos quidem, qui illic incolunt in hemiſpherio ſupero eſſe, atque in dextris, nos autem in infero, atque ſiniſtris, cuius contrarium Pythagorei autumant, qui quidem nos ſupera faciunt dextraque in parte, illos infera atque in ſiniſtra, at contrarium accidit.

Ex dictis, duo concludit. Primo concluſionē principalem, uidelicet ꝙ uertex meridionalis eſt cœli p̄s ſu-

pera'. Secundo ꝙ illi qui ſub illo uerſum illum incolunt, ſunt in parte mundi ſupera, nos vero e contra ſumus in infera parte, quia verius verticem Septētrionalē quæ eſt cœli pars infera, hæc aūt ſunt de directo contra Pythagoreos vt ait. Inquit. { Patet igitur eum verticem qui nos latet, } cum ſit ſub pedibus, quem manes vidēt { cœli partem ſuperam eſſe } hoc eſt primum { & eos quidem qui illic incolunt in hemiſpherio ſuperiore eſſe, atq; in dextris, nos aūt in infero, atq; ſiniſtris, } & hoc ē ſcdm { huius contrarium Pythagorei autumant, } illi .n. nos ſupera faciunt, dextraq; in parte, illos iſera atque in ſiniſtra, at vt inquit { Contrarium accidit, } hæc cōtra Pythagoreos. In quibus erunt dubōnes non paucę.

Sed ſecundæ conuerſionis, ceu uagarum ſtellarū, nos quidem in ſuperis dextriſq; ſumus. Illi uero in iſeris atque ſiniſtris, eſt enim bis motus principium contra, quia latiōes ipſę contrarię ſunt. Quare fit ut nos in principio, illi in fine ſimus constituti. De partibus igitur per dimēſiones, locoſq; definitis hæc hactenus.

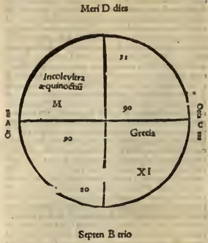
Expoſitio. Forſitant vult declarare, quonam modo hæ pōnes diſtinguantur ſm motus ſtellarum vagarum, quæ græce planetæ dn̄r, et hęc eſt bona expoſitio, qua Thomas textum hunc exponit & placet. Aut forſitan vult declarare quonam modo nos ſumus ſiti reſpectu motus planetarum, declarauit .n quo modo ſumus collocati reſpectu motus diarij, & hoc modo exponit Auer. & pro hac expōne facit ea rō, ꝙ Ariſto. quaſi verificat pōnem Pythagoricorum. Sed quouis modo exponatur, debes ſcire vſque ad tempora Ariſt. duos motus in ſtellis eſſe deprehenſos, alterum diarium communem oībus ſtellis, quo videlicet mouentur orbis ſtellatus, & omnes alij orbes in. 24 horis. Alterum vero proprium huic aduerſum ab occaſu in ortum: quo motu mouētur planetæ diuerſis temporibus, vt Sol & Venus & Mercurius fere in anno, Mars in duobus, & alij ſuis temporibus, quo motu ſtellas fixas moueri vſque ad tempora Ariſt. non fuit obſeruatum. Tunc ſequitur ortum in tali motu & dextrum eſſe in occaſu, ſiniſtrum in ortu, ſurſum ad Septentrionem, deorſum ad meridiem, ante ad culmē, retro ad imum. Et iuxta hæc patet habitatio noſtra qualis ſit reſpectu motus huius inquit { Sed ſecundæ conuerſionis, quæ eſt vagarum ſtellarum, nos quidem in ſuperis dextriſque ſumus, illi uero in iferis atque ſiniſtris. } Cuius cauſam ſubdit, & inquit. { Eſt enim his (vagis ſtellis) motus principium contra (aut his habitantibus,) quia lationes ipſæ contrariæ (hoc eſt aduerſæ) ſunt non enim proprie eſt in eis contrarietas. Cōcludit, quare fit vt nos in principio, illi in fine collocati ſimus } demum epilogat, et inquit. { De partibus igitur per dimenſiones, locoſque definitis hactenus } has enim partes dupliciter deſcripſit per dimenſiones ut dextrum ꝑ eſſe principium latitudinis, & alias alijs modis, & per motum localem vt dextrum, per eſſe principium motus localis, & cæteras alijs modis, hæc Ariſt.

Marginal notes: πλανῆται. errores'erraticæ, ſeu vagabūdæ ac errantes ſtellæ. — Duo ſcœle motus.

Que Auer. Cōmē.16. Ex his colligit Auer. de intentione Ariſt poſſe eſſe habitationem ultra æquinoctium, vipote inter polum meridionalem & circulum Capricorni, veluti citra & inter polum ſeptentrionalem & circulum Cancri. Et hæc ē intentio Ariſt. in Meteoris, & Alexandri & Simplicij, & his noſtris annis. 1507. verificatum eſt per nauigantes, ꝙ ultra æquinoctium per multa miliaria inuenerunt habitationes, ſed de his alias. Sed mouet Auer. quæſtionē. nam in qualibet quarta terræ eſt dextrum et ſiniſtrum, ante & retro, ſurſum & deorſum, immo in qualibet ciuitate immo in qualibet domo, igitur quare Ariſt. dixerit incolentes meridiem eſſe in dextro, & ſurſum, & nos eē deorſum & ſiniſtris: Soluerunt quidam Ariſtotelem ꝑ

Marginal notes: Habitatio ultra æquinoctium. — Q. 6 auer. — Prima ſol.

nos intellexiſſe græcos ut ſit ſenſus', nos.ſ. græci ſumus deorſum quia ſub polo ſeptentrionali, & i ſiniſtro iſtius quartæ, quia græci uergunt magis uerſus occaſum.

Sed hanc rōſionem refellit Auer. quia a pari nōnulli & illorum alterius poli ſunt uerſus occaſum, & nonnulli uerſus ortum, igitur abſolute non debuit dicere eos eſſe in dextro, & ita vr̄ eum non eſſe locutum de græcis tm̄ ſed de tota hoīum ſocietate, quæ citra æquinoctium eſt, & de tota ſocietate hoīum, quæ ultra æquinoctium eſt, & ſic vr̄ non parua qō. Themiſtius dixit ut narrat Auer. Ariſtot. eſſe locutum more Pythagoreorum, qui dextrum & ſurſum pro eodem ſumunt, & ſiniſtrum & deorſum, & tunc iuxta hoc nulla eſt qō. nam ubi nō eſt neceſſitas, loquendum ut plures, huius ſolōnis eſt Thomas, Tertio reſpondet Ariſtotelem alr̄ accepiſſe hic dextrum & alr̄ antea, hic enim dextrum pro nobili, & ſiniſtrum pro ignobili ſumit, & ſic polus meridionalis eſt ſurſum & dextrum hoc eſt nobile, polus noſter eſt deorſum & ignobilis. At Pythagorei contrarium autumant, dicunt enim hūc polum eſſe ſurſum & dextrū, quia nobiliorem illo. Cuius ſignum forte dicunt eſſe ex multitudine ſtellarum, quæ in parte hac cœli ſint, qua rōne dixerunt quidam hūc locum eſſe habitabilem naturalr̄, dicentes ꝓp ſtellas terram hanc exiccari ab aquis quia ſtellæ calefaciunt hunc locum, igitur hic polus eſt præſtantior, ſaltem præſtatu ſtellarum, et dexter ſiue nobilis, ut dixerunt Pythagorei. Rn̄det pro Ariſtotele aſſerens fortaſſe ſtellas huius poli eſſe plures numero & q̄titate diſcreta, illas pollentiores et maiores, & ita illa ꝑ facit ad paucioribus, quod hæc pars pluribus facere nō pōt, & ita illa eſt nobilior. Sed tunc Auer. q̄rit utrū pars meridionalis ſit nobilior parte ſeptentrionali: hæc enim quæſtio uidetur ambigua, quia locus ille eſt deorſum, et ſiniſter reſpectu motus planetarum, igitur eſt uilior, at noſter reſpectu motus diurni eſt e contra: eſt enim ſiniſter & inferus, igitur uilior, ideo undique ſunt anguſtię.

Solutio. Soluit ſub ambiguo. nam ſi motus diurnus eſt nobilior motu uagarum, ille erit pręſtabilior, quia ſurſum & dexter. at ſi contra motus uagarum eſt nobilior motu diurno, iſte nr̄ eſt nobilior te dexter. Aut alr̄ locus cœli dicendus eſt nobilis & ignobilis pro ratione ſtellarum, & quia ſtellæ illic ſunt maiores & pollentiores, forte ille locus eſt p̄ſtantior, ait tamen quæſtiones has, & ſiſes non poſſe attingi ab intellectu noſtro, aut ſaltem eē difficile. Aſtronomi uero dicūt illos præſtare, quo ad

Marginal notes: Cōfutatio. ꝑ Auer. — Sola. Tho. — Quæſtio.

vitæ longitudinem, nam ſunt in dextro & ſupo motus diurno, e quo eſt continuatio & vitã. Nos uero pſtare quo ad reliqua animæ, quia hæc ſunt a uagis ſtellis, ſub quarum dextro & ſupero collocamur, hęc ſatis.

Prima qõ ſtatis.

SEd circa finem huius capituli quærunt, an in cœlo ſiue mundo ſint hæ ſex poſitiones, dextrũ & ſiniſtrũ, ante & retro. Et arguo ꝙ non. Primo hæ poſitiones ſiue partes differunt ſpecie Sed in mundo ſiue cœlo non uidẽtur differre partes ſpecie, igitur in cœlo hę eſſe non poſſunt. Secundo hæ ſumebãtur & definiebantur ꝑ diuerſos motus ut dextrum per motum in loco, ante per motum alterationis, ſurſum per motum auctionis. Sed in cœlo non eſt niſi unus & ſimplex motus localis, igitur hæ nõ ſunt in cœlo. Tertio, omne corpus in quo hæ partes ſunt, eſt diſſimilare, ſed cœlum nõ eſt diſſimilare, immo conforme in ſe & quolibet ſui. Ex his uidetur eiuſmodi ſiue partes, ſiue poſitiones non eſſe in cœlo. Secundo quærunt utrum dextrum cæli ſit ortus, & uidetur ꝙ non. Primo, ortus non eſt principium latitudinis, igitur non eſt dextrum, tenet cõſequẽtia per definitionem dextri, antecedens patet, quia Ptolemæus ſumit, per diſtantiam polorum latitudinem, ꝑ diſtantiam ortus & occaſus ſumit longitudinem.

Secũda qõ

Secundo, ſi ortus eſſet dextrum ubique in cœlo eſſet dextrum, quia quęlibet pars cœli poteſt eſſe ortus alicui habitationi.

Tertia qõ.

Tertio, ſi motus incępiſſet non prius incœpiſſet in ortu, q̃ in cęteris cœli partibus, quia eſt continuum, & continuũ eſt cuius motus eſt unus, igitur non magis ortus eſt dextrum cœli q̃ quæuis alia pars.

Vlterius tertio dubitatur, vtrum ſurſum & deorſum debent ſumi a polis, & uidetur ꝙ non. Primo, quia ſurſum eſt locus ignis, deorſum locus terræ. Secundo quia ſurſum & deorſum dñt ſumi ſm terminos longitudinis. Sed non eſt longitudo magis capienda inter duos polos, q̃ inter quæ vis duo alia puncta cuiuſcq; maximi circuli. Tertio, deus eſt in loco ſupero, ſed deus eſt in ortu, igit̃ ortus eſt ſuperus locus.

Quarta qõ

Quarto quærũt, vtrũ culmen cœli ſit ante, & videtur ꝙ non. Primo ante eſt principium alicuius motus, ſed culmen eſt medium cõtinuationis motus. Secundo, ante eſt principium alterationis, in cœlo non eſt alteratio. Tertio, ante eſt principium altitudinis, ſed in cœlo nihil eſt altius.

Sol. qõnis & ſolutiõis ordo.

Hæ ſunt dubitatiões maxime de eiuſmodi cœli partibus ſiue poſituris. Sed circa iſtas dubitationes primo loquemur generatim de toto, deinde ſpeciatim de omnibus.

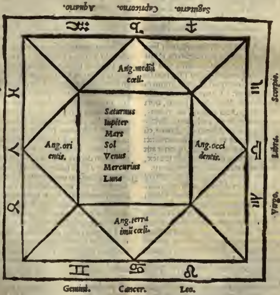
Prima põ.

Quantũ ad primam partem, quidam pœnitus e cœlo ipſo eiuſmodi differentias reales abſtulerunt, dicentes omne tale quod eiuſmodi differentias habet eſſe deformę, ac diſſimilare, & quia cœlum eſt conforme & ſimilare has poſituras e cœlo ipſo remouent, ſed quia dicitur qñq; ſtella dextra, aliqñ ſiniſtra propterea volunt eiuſmodi differentias eſſe in cælo ſolum cõpoſitionem ad nos, terrãq; noſtram, quam inhabitamus, non aũt realiter vel ſubiectiue in cœlo ipſo, vt de columna dicitur. Nonnulli intantũ huic poſitioni innixi ſunt, vt dixerint hãc poſitionem eſſe Auer cum dicat tales differentias ineſſe cœlo ꝑ reſpectum & ſimilitudinem ad nos.

Confirmatio ꝑ aliquos.
Põ Pyth.

Pythagorei vero cœlo tribuunt ſolum duas, dextrum & ſiniſtrum, verticeſq; ipſos eſſe dextrum & ſiniſtrum & ortum & occaſum ſimiliter, & culmen & imum etiam, potiſſimum tñ ortũ & occaſum. Mouentur enim ex hoc, quia in cœlo nõ eſt niſi vnus motus, videlicet localis, modo pones motum localem ſolum dextrum & ſiniſtrum colliguntur. Ex his ſolum hæc duo cœlo ipſi tribuunt.

Cœli diuiſio, ac mundi genitura ſecundum Ariſtotelis ſententiam, ſi fuiſſet genitus.

Alterī pō. Albertī. Quidam alij volunt in coelo eſſe tales differētias. Sed eſſe ſtellam tm̄, volunt.n.ſtellam eſſe dextrum coeli, ſiniſtrum, ante, & retro, & omnes differētias poſitionis in coelo. Ad cuius declarationem diuidunt coelum ipſum quatuor in quartas. Prima quidem eſt ab A in B, per tres horas ante punctum ortus, & tres poſt. Secunda eſt ab ipſo B in C per tres horas ante punctum culminis, & tres poſt. Tertia eſt ab ipſo C in ipſum D per tres horas ante occaſum & tres poſt. Quarta vero eſt ab ipſo D in A per tres horas ante imū & tres poſt.

Dicunt igitur ſtellam, verbi cauſa Solē in prima coeli plaga cōſtitutum eſſe caeli eius dextrū. Solem vero in ſecūda collocatū ipſum eſſe coeli ante Solem in tertia poſitum eſſe caeli ſiniſtrum, ſolem in quarta diſpoſitum eſſe retro, quæ ratio docet nihil aliud eſſe eiuſmodi coeli poſituras ſiue differētias niſi ſtellā orbis diuerſimode conſtitutam, vt dicunt de orbe ſolis, ſic dici pōt in quo libet orbe, oīs enim orbis habet ſtellam ꝓpriam, q̄ eſt potior pars, & ita illa eſt oēs hæ poſituræ, diuerſimode conſtituta. Hāc pōnem ſenſit Alber. inter latinos nō paruus, nam ſtella eſt potior pars caeli igitur in illa ſunt oēs virtutes aiæ, & ipſa orbis aīa velut in corde omnes virtutes & ipſa anima. Sed hæc poſitio non eſt peripatetica.

Cōfutatio. Primo q̄a ex hac ſequeretur ſolā ſtellā eē aīatā vel ſaltem principaliter animatā, quia ibi ſol eſt aīa coeli, & omnes virtutes. Et vbi conceditur, cū ſtella ſit aīata aīa nobiliori adhuc ipſa habet dextrū & ſiniſtrū & ante & retro, ſurſum, & deorſum, & redit q̄ō de partibus eius, ex quo ipſa eſt vniformis, vt dictum eſt. Secūdo hæc pō eſt contra exemplum Ariſt. nam in litera declarans quo mō pn̄t tales partes coelo ineſſe fingit hoīem magnum cuius dextrum teneat ad ortum, & ſiniſtrum ad occaſum & ante ad culmen & retro ad imum, & tūc vult talem hoīem conuerti in ſphæram remanentibus oībus virtutibus, ſi igr̄ ſtella habet oēs has virtutes & eſt hæc oīa diuerſimode conſtituta, tunc ille homo habuiſſet caput, pedes, pectus, & dorſum, & brachia oīa ī ſtella, contra imaginationem Ariſtote. Simplicii, Auerrois, & oīum.

Sicut ſuperior figura. Tertio, videtur hæc pō contra aliū caſum Auerrois & Ariſt. & cæterorū expoſitorū. Aiunt .n. ortum eſſe dextrū, quia ſi cælum cæpiſſet moueri illinc primo cæpiſſet, ponaſ igiſ ad imaginationē, vel ſm veritatem religionis motum incæpiſſe, certum eſt tunc cælū in primo inſtanti genituræ habuiſſe oēs has differentias, & partes, q̄a ſi dextrū, igr̄ & ſiniſtrū, cum hæc ſint infima, vt dixit Ariſto. contra pythagoreos, igitur oēs priores habuiſſet, & cū tunc non habuiſſet actū ſtellam niſi in aliqua quatuor quartarū, ſequiſ tunc non habere illas omnes, ſed tm̄ dextrum vel aliquod vnum tale contra Ariſt & eius rōnem. Quarto tunc in coelo nō poſſet aſſignare ſurſum & deorſum eſſe polos, quia nunq̄ ſtella venit ad polos, aut ad quartas illi vicinas, nulla n. ſtellarum vagarum pōt vltra eclipticam diſtare plus ſex gradibus, vt ſupputant Aſtrologi Quinto, cū tot ſint ſtelle in coelo octauo & vt dicunt mathematici plures ſint æquepotentes atq; æquelucide, oportet aut has differentias non ſumi penes ſtellas, aut eſſe tot ſex, quot ſunt ſtellæ, quod non credo eſſe peripateticum.

Sexto, tunc in mundo non pn̄t aſſignari tales differētiæ, de quo Ariſt. principaliter diſputat, nam nulla ſtella eſt quæ ſit principaliter totius mundi, immo ſolum tales differentiæ poſſunt aſſignari in ſingulo orbe, cuius eſt vna vaga ſtella. at non in mundo, neque in orbe ſtellato, cuius cōtrariū Ariſto. probauit, qui has docuit penes motum diariū, & penes motum vagarū ſtellarū. Innuens primas quæ ſumuntur penes motum diurnū eſſe totius mundi ſecundas eſſe orbis ſtellarum vagarū. Quod aūt hęc pō ſit contra Auer. quem tātopere magnifaciunt, patuit cōm. 15. & præſentis cōm. 16. & contra Alexan Simpliciū, & omnes expoſitores græcos.

Propria pō. Reſtat igitur vt primo concludamus in coelo eſſe tales differentias, ſecundo declaremus mentem Ariſto. dicamus

E igitur ſine dubio hæc coelo eſſe tribuenda & ſm rē & ſm ſubſtantiam. Quod tribus rationibus poteſt explicari. Prima rō. Primo hæc competunt animali vt aīal, ſed coelum eſt optimum animalium, igitur ſibi magis competunt, oē.n. quod impſectis aīalibus cōpetit, fas eſt vt pſectiori cōpetat, & hanc rōnē dixit Auer. eſſe a priori.

Secundo, oē quod habet principia motus per ſe, quibus moueſ de parte terminata, per partē terminatā, & ſup partem terminatam habet dextrū, atq; ſurſum, & ante, pars.n. terminata vn̄ motus, dextrum eſt, pars p quam eſt motus ante exiſtit, pars ſup quam eſt motus eſt ſurſum, at coelum hæc habet (vt ꝓbatum eſt,) igitur cęlum oīa hæc principia etiam habet. Tertio, omne q̄d moueſ a ſe habet dextrū, & cætera id genus. Nā quod mouetur a ſe habet principium motus & eſſendi, & manifeſtandi, & hoc dicitur dextrum, coelum aūt moueri a ſe nemo dubitat, patet igiſ coelū hæc habere. Quod quidem igr̄ coelum habeat ſex differentias poſitionis, pſpi-

F cuum. Vlterius quales & quæ ſint, declaremus. vbi primo aīaduerſiōe dignum aliter Aſtronomū ſumere hęc & aliter naturalem. Quæ ſint dictæ pōnis. Quæ aſtrono. Stella dextra & ſiniſtra q. Aſtronomus.n. dextrum & ſiniſtrum ſumit penes ſitū ſtellæ ad ſtellam, ſimiliter & ſurſum & deorſum, ante & retro. Dextrā n. appellat Ptolemæus ſtellā quę prius exoriſ ante ſtellam, vt ſi Mars ſit in ſigno Arietis, & Iuppiter in Tauro, Mars dr̄ dexter ad Iouem, quia exoritur nobis ante Iouē. Iouē quoque eſſe ſiniſtrum Marti, quia exoritur poſtea. Hoc ēt modo dicunt ante & retro. Surſum & deorſum. non enim faciunt inter dextrum & ante, ſiniſtrum, & retro differentiam. Superior vero ſtella eſt, quæ pauciores ſigni partes diſcurrit, vt Mars ſi fuerit in Arietis parte prima, Iuppiter in ipſius Arietis parte. 15 coniuncti dicunt, ſed in coniunctione Mars dicitur ſuperior. Sumitur ēt q̄nq; ſuperior pro digniori in ſigno, eſt.n. Mars in Ariete ſuperior Ioue, quia Mars habet in Ariete plures iuriſditiones q̄ haberet Iuppiter. aliq̄n ēt pro eius cōſtitutione in altiori par

G te orbili ſiue epicicli, vt q̄n eſt in auge, ſiue aſida. Hæc aſtronomi. Nr̄is pō. Naturales autē ſumunt hæc q̄nque penes vnū, q̄nque penes plures mot᷒, hoc eſt q̄tenus ſūt principia, vel fines vnius vel plurium motuum. pluriū quidem, aū dicunt quod eſt principium alterationis aut finis, dextrū principium lationis, ſurſum vero auctionis. Vnius vero dextrum dn̄t vnde inciperet motus, ante aūt p q̄d motus continuaſ, ſurſum ſup quod motus ſit. Verum apud phyſicos hæc ſumi pn̄t aliq̄n vt partes. aliq̄n vt vbi vt. 4 phyſi. cō. 5. vt quidē vbi, ſic duæ ſunt tm̄, videlicet ſurſum & deorſum in mundo infero, ſurſum quidem eſt locus ad quē leuia ferūtur deorſum vero locus ad quē grauia feruntur, & hoc modo nō ſumpſit hæc Ariſ vt vero partes, triſariā adhuc ſumpſerunt aut ut partes poteſtatiuas, hoc eſt pro poteſtatibus & virtutibus ipſis, aut vt partes integrales hoc eſt pro mēbris, aut vt partes relatiuas, hoc eſt ꝓ relationibus. His viſis videndum eſt primo quonam modo hæc ſint in vniuerſo mundo. Secundo quo modo in ſingulo orbe. de primo dicamus has ineſſe toti mundo vt virtutes neminem debere dubitare. Primū du. Quomodo ſunt in vniuer. Nā cū hæc competāt ei q̄d mouetur a ſe, & habet animā ſiue deus ſit ut mūdi aīa,

H ſiue aliqua aīa in medio mundi (vt ponit Plato) hæc aīa ſine dubio pōt motū diurnū incipere: qua ratione vim dextri nanciſcitur, illum continuare, & ita vim anterioris, & illum circūuoluere, & ita vim ſupioris. quare aīa mundi erit iſte ptātes ſm ſubiectum, differens tm̄ rōne cōi nāq; ptāte habita ad ipſam animā ſunt idē, rōne habita ad ptes caeli p quas influit, differunt. vt.n. p ortum manifeſtat vim initiatiuam motus, dextri ptās eſt, ut p occaſum manifeſtat vim terminatiuam, ſiniſtri eſt ptās, vt per culmē manifeſtat vim continuatiuā poteſtas eſt anterioris, ut p polos vim ſuper q̄ā voluitur orbis poteſtas ſupera eſt, & infera. Secundum. Secūdo dico has mundo ineſſe vt rēones, nam tales partes terræ hītabili ſubiectiue inſunt, & coelo terminatiue, ut dixit Auerr. ea n. eſt mundi

mundi pars dextra, quæ ſemp correſpondet ortui terræ habitabilis, ſiue ſit vna, ſiue alia atq; alia, ea ſiniſtra quæ occaſui, & ſic de aliis. Dico tertio tales non poſſe ineſſe mundo vt partes ſiue membra, niſi p modũ dicendum primo, quia nihil eſt in mundo difforme atq; diſſimilare. Secundo, quia hæ partes mundi continue variantur (vt dicit Auer.) Hæc de differentiis generatim reſpectu mundi motuſq; diurni.

Dubiũ. Sed occurres. primo an hæ virtutes ſint qualitates, vel ſubæ. Secundo quo nã mõ cũ difformitate virtutum ſtare põt vniformitas corporis pfecti p illas maxime, quia ablata difformitate in quantitate, tollit diuerſitas in qualitate, eſt n. quantitas prior qualitate. Tertio, potẽtiæ differunt pactus, ſed vnus eſt motus in cœlo, igitur vna potẽtia, hæ dubitationes ſunt ſi hæc ſumantur vt poteſtates. Vlterius ſi ſumantur vt relationes, dubitatur ẽt, quia dictũ eſt has ſubiectiue in terra eſſe habitabili, & attributiue in cœlo, vt de colũna dr̃, hoc non vr̃ verum. primo, quia tũc cœlum ſiue mũdus nõ eſſet formaliter dexter, vel ſiniſter, vel aliquid tale. Secundo, quia tunc quæ pars nunc eſt dextra efficeretur ſiniſtra, quia quæ nunc eſt orientalis, erit occidentalis.

Dubitatio. Vlterius dubitatur vtrum hæ differentiæ poſſint attribui mundo aliquo modo vt ſumũtur p membris ſiue partibus integralibus, hæ ſunt dubitationes maximæ. Ad primã dici poteſt has virtutes ſiue poteſtas ſm rem eſſe ſubam, quia ſm rẽ ſunt ipſa cæli anima, quæ eſt multiplex poteſtate, p modum, quo diximus in aĩa hoĩs. Secundũ vero modum qualitates, quia denoĩant cœlum quale, atq; ſibi tribuuntur veluti aduentitiæ, atq; exteræ, hęc ad primã. Ad ſecundã dici põt quæ ſunt diſperſa in re inferiore, eſſe collecta in natura ſupiore, & quæ põt natura inferior p difformitatem, & multitudinem, põt natura ſuperior p ſimplicitatem, atq; paucitatẽ, & ſic aĩa cœli p conformitatẽ cœli põt exire in actus harũ virtutum, ad quos nõ exit ipſa natura inferior, per hãc paucitatẽ, & licet quãtitas ſit prior qualitate, nõ tñ difformitas quantitatis eſt prior q̃litate, ipſa. n. difformitas qualitas eſt, & vna qualitas põt remanere ablata alia, maxime cum remanet ꝓprium ſubiectũ. Ad tertiã, dico oẽs has ſex potentias attẽdi penes motũ localẽ tm̃ cœli, licet in aĩali generabili penes diuerſos motus, & penes vnicũ motũ, eo q͂a cœlũ eſt ſimplicius & nobili⁹. Verũ licet oẽs hæ attẽdanr̃ penes vnũ motũ, nõ tñ uno mõ cõſideratũ, vt. n. attẽdit̃ ad illũ motũ vt inchoatus, ſic eſt vis dextri, vt continuatus & ſic, virtus anterioris, & in cęteris. Silr̃ & ita ſunt plures poteſtates ab vnico actu diuerſimode cõſiderato. Ad aľs dubitationes alteri⁹ partis dico, ad primam dici põt cœlum eſſe dextrum et ſiniſtrũ & eiuſmodi formaliter pp̃ hæc ſumpta vt ptãtes denominatiue denominatione extrinſeca, pp̃ relationes quæ ſunt ſubiectiue in terra habitabili terminatiue in ipſo cœlo.

Cõciliũ inter pytagoreos & peripateticos. Ad ſecundã, dico ſine mutatione cœli nunc vnã partẽ effici dextrã, nũc ſiniſtrã. & hoc ſumẽdo hęc ꝓ relationibus, quibus pythagorei & peripatetici pñt facile concordari nã pythagorici negauerunt alias differẽtias põnis p reſpectũ ad alias ſpecies motus videlicet alterationis, & auctionis. Dextrũ aũt et ſiniſtrũ cœlo tribuerũt reſpectu motus in loco tm̃. Ad vltimã dico ꝙ tales ſiue ptãtes, ſiue mẽbra, ſiue relõnes nulli tribui pñt niſi quatenus mouet̃ ſaltẽ ſpẽ motus localis, & q͂a mundus ipſe vt vniuerſum eſt nõ mouet̃, niſi ſm partes, idcirco ſibi tribui nõ pñt, niſi q̃tenus ſibi cõpetit motus. Vñ Ariſt. primo declarat tales drĩas penes motũ diurnũ Secundo penes motũ vagarũ ſtellarũ, & ſic velle vr̃ has nulli ineſſe, niſi pp̃ motũ. Id aũt quod mouet̃ principaliter ẽ primũ mobile ſiue ſit orbis ſtellatus apud Ptolem. & Ariſt. ſiue ſit orbis nonus, qui eſt purus, & non ſtellatus, nunc aũt ſupponamus nõ eſſe nonũ orbẽ, atq; nullũ ſupiorẽ vltra octauũ ſtellatũ, nã hoc eſt phyſicũ, & põt ſtare cũ obſeruatione oium motuũ, vt in noſtris aſtronomicis diximus. Supponamus ſecundo motum diurnum incæpiſſe, aut ſaltẽ poſſe intelligi incæpiſſe, his habitis dicerẽ ẽr poſſe ſumi hæc ſex pro membris, nam

A erit dextrũ ea huius orbis pars, quæ ẽ præſtatu prima, hæc aũt non põt eſſe niſi aliqua quatuor aut Aries, aut Libra, aut Cancer, aut Capricornus Hæc. n. ſunt principalia ſigna cœli, primo quia ſunt initia diuerſorũ tẽporum. Tum quia ſole decurrente p ipſa non parua mutatio fit in die, nam decurrẽte p Arietẽ efficit̃, æquinoctiũ vernale, p Librã, efficitur æquinoctiũ autumnale, p Cãcrum facit Sol ipſe ſolſtitium æſtiuum, p capricornum, facit ſolſtitium brumale, quare hæc ſunt cœli ſtellati potiſſima ſigna. Vlterius ſi cœpit mundus, probatum eſt in noſtris aſtronomicis, cæpiſſe in vere, hoc eſt Sole decurrente per primam Arietis partem, ab Ariete nãque ſupputat annũ Ptolemæus, et cæteri aſtrologi anni principium faciunt. Ex his arguo ſi mundus incæpit tp̃e veris ſole tenente primam Arietis partem, vel in ortu fuit Cancer, vel Capricornus, vel Libra, vel Aries non põt eẽ Cancer, nec capricornus, nec Aries, vt dicemus, quia motus principium vagarũ ſtellarum eſt ab occaſu, igit̃

B oportet vt mundus cæperit Sole exiſtente in occaſu, q͂a nõ cæpit niſi q̃n Sol cæpit moueri, ſed cæpit moueri ab occaſu apud Ariſtotelem, igitur ſi mũdus incæpit in occaſu fuiſſet Aries, & conſequens in ortu fuiſſet Libra, in culmine Cancer, in imo Capricornus, hinc patet libram eſſe membrum dextrum, nam hæc primo ſuſcepit vim dextram, cæpitq; moueri primo, atq; primo in ortu fuiſſe, Siniſtrum vero eſſe Arietem huic diametrũ, quem ſol tenebat in occaſu, a quo occaſu cæpiſſet moueri per ſucceſſionem ſignorum, verſus Taurum, cœli ante eſſe cancrum qui tenebat culmen, retro vero Capricornum qui tenebat imum, & ſic patet hæc ſex poſſe capi ꝓ mẽbris poteſtatibus, & relationibus Hæc de vniuerſo.

De differẽtiis cæli p vagas ſtellas. Et de vagis ſtellis dicamus, Ariſtoteles enim ſumpſit in motu harum ſex iſtas differẽtias ſimiliter vt in motu diurno, ꝓpterea oportet dicere ita ſeſe habere ſtellam ad orbem vt cor ad animal. Vt igitur cor eſt principale principium omnium eorũ, quæ apparent in animali, ſic ſtella in orbe, & vt cor eſt principale ſubiectum virtutũ de

C xtri, ſiniſtri & cæterarum, & partes corporis non ſunt principia harũ ſm eſſe, ſed ſecundum manifeſtationem ſic in quolibet orbe ſtella eſt ſm eẽ oẽs hæ virtutes, partes orbis manifeſtatiua principia tm̃ ſtella igitur eſt dextrum orbis ſecundum eſſe & manifeſtationem. ſm eſſe quidẽ, quatenus oẽs alias continet, ſm manifeſtationẽ vero in, quia illa cæpiſſet apparere motus orbis illius ſtellæ, pars vero huic oppoſita erit ſiniſtra, pars huic culminãs erit ante, pars huic infera erit retro, vertices vero orbis ſurſum & deorſum, ſeptẽtrionalis ſupius, meridionalis inferius.

Error Albumaſaris & exterorũ aliorum. Ex his patet ſi mundus cæpiſſet vt putat Albumaſar, fuiſſe conuentum omniũ ſtellarũ vagarũ in occaſu, quia ſi cæpiſſet, omnes fuiſſent vbi cæpiſſent moueri, ſed apud Ariſto. principium motus ſtellarum vagarum eſt occaſus, igitur omnes fuiſſent coniunctæ in occaſu. Secundo patet omnes fuiſſe in Ariete, imo in prima parte Arietis, quia ſi mundus cæpiſſet nõ cæpiſſet, niſi libra exoriente, & ſic Sole cum cæteris occũbente.

Vide ſupra figuram. Tertio. patet ꝙ fabuloſa ſit opio Albumaſaris, ꝙ

D mundi horoſcopus ſit cancer, vbi. n. Cancer horoſcopaſſet in mundi principio, Sol culminaſſet atq; fuiſſet in medio cœli, & ita cæpiſſet moueri nõ a loco principii motus eius, videlicet ab occaſu. Vnde poſitio hæc & religionẽ, & philoſophiã deſtruit. Quarto, patet quã fabuloſe præſagerint, qui ſcribunt annales prædictiones, oẽs enim ſupponunt reuolutionẽ mundi ab Ariete, atq; mundi horoſcopũ eſſe Cancrũ, quæ oĩa ſunt fabuloſa & puerilia. Sed hæc ad aſtronomos, & de his ſpeciatim hæc hactenus. Nunc ad rõnes in principio. ad primã concedo hæc differre ſpecie, & in cœlo eſſe differentiam ſpecificam ſaltẽ virtualẽ, ſiue poteſtatiuã. Ad ſecundam patuit ſolo. in cœlo. n. hæc per vnicum ſimplicẽ motum colliguntur, & p vnicam ſimplicẽ figurã, quia eſt natura ſuperior, p hæc ad tertiã. Ad rõnes alterius dubii, ad

primã ſecus eſt loqui de latitudine & longitudine habitationum, & reſpectu cęli Ptolemæus.n.dicit ab occaſu in ortũ ſumi longitudinẽ, & a meridie in ſeptentrionem ſumi latitudinẽ, quatenus linea lõgitudinis eſt maior linea latitudinis vt in ꝓpoſito, eſt.n linea habitationis ab occaſu ad ortũ partiũ.180.linea vero hñtationis a meridiæ in ſeptẽtrionẽ eſt partiũ.63. At reſpectu mot⁹ diurni ſecus eſt, vt diximus. Ad ſecundã patet ſolo quæ ſit pars cęli orientalis gñatim & reſpectu vniuerſæ habitationis, ea.n.eſt quæ correſpõdet, vel correſpondiſſet ſi motus cœpit primæ habitatiõi verſus ortũ, & ſic de cæteris p correſpõdẽtiã cæteris habitationis partibus. Ad tertiã dico ꝙ licet nulla pars cœli prius alia incipit prioritate tẽporis põt dici prius incepiſſe moueri primitate intẽtionis motoris, qa principalr illius motũ intẽdit. Ad rationes tertiæ qõnis patet ſolutio, ad duas primas. Ad tertiam vero dico deum eſſe in loco ſupero reſpectu terræ noſtræ, vt in cælo, verũ principaliter in dextro, vnde cępit cor & ſpiritus motus. Ad dubitationẽ quartã patet ſolutio. Et ad primã dictum eſt culmen eſſe ante quatenus manifeſtat principiũ cõtinuationis, & hoc ſatis. Ad ſecundam ſimiliter, non enim dicitur principiũ altitudinis, quia ſit principiũ lineæ altioris, nihil.n.eſt ibi altius, vel longius altero, ſed quia inde naturaliter altitudo debet menſurari. Hæc mihi videntur nunc, nam ſcripſi in libro phyſic & in libro deſtru.deſtru.ſed nunc copioſius, quoniam hic locus eſt proprius.

Cum aũt motus circularis motui circulari cõtrarius non ſit, conſiderandum quam ob cãm plures ſint lationes. Et q̃q̃de his facere qõnem tẽtemus: quę lõge ab ſunt, dico longe: non tam ſecundum locum, q̃ potius ex eo quia accñtiũ quę illis accidũt: oĩno p paucorũ ſenſũ habemus, dicemus tñ, atq; de ipſis cauſa hinc ſumẽda.

Expõ. Hactenus de cęli poſituris ſiue partibus qõnem terminauit nunc mouet quæſtionem ſecũdã circa lationũ pluralitatẽ, facit autẽ tria, mouet enim ipſam, & qõnis rõnẽ aſſignat, & diſficultatẽ eius in mediũ affert, deinde tentat ſolutionẽ iuxta vires eius. Quæſtio itaq; eſt vtrũ cœleſtes lationes plures ſint, ordo qõnis hic eſt, quia in ſolutione præcedentis qõnis ſuppoſuit duplices eſſe motus, diariũ ab ortu in occaſum p culmen, vagarum ſtellarũ ab occaſu in ortum p idem culmen, vt igitur id qđ ſuppoſuerat verũ eſſe indicet, conſequẽs erat terminare hãc qõnem Cã qõnis eſt. nã ſi cœleſtes motus eſſent cõtrarii, ſtatim ſolutio qõnis appareret, quia contrarietas eſſe non poteſt niſi cum multitudine, & ad minus inter duo, quia igitur tales motus non ſunt contrarii (vt ꝓbatum eſt) iure emergit qõ de motuũ pluralitate. Debes ſcire ꝙ differt quærere an plures ſint lationes cœlorum, & quærere pp quid ſunt plures, plures n eſſe ſenſu, atq; obſeruatione deprehẽſum eſt, primo nanq; eſſe motum diurnum ſenſu cõiter ab oĩbus, deinde motum vagarũ ſtellarũ, e contra obſeruatum eſt ſenſu a ſapientibus, ꝓpterea Ariſt.nõ quærit an ſint plures mot⁹, cã vero pluralitatis eſt ignota, atq; difficilis tentatu. primo rõne Heracliti, quia orbes lõge abſunt a nobis, nã ſi ea quæ ſunt in remota vrbe ignoramus, q̃to magis quæ ſunt in cœlo, & pp quam cauſam ſunt. Secundo, quia pauca videmus accidentia, e quibus per demonſtrationem ſigni proficiſcamur ad inuentionẽ cãæ, qua inuenta ſciamus cãm ob quã plures fuerũt motus cœlorũ. Inquit. { Cũ autẽ motui circulari motus circularis contrarius non ſit conſiderandum quã ob cauſam plures ſint lationes cœleſtes. } Hæc eſt qõ, & cauſa quæſtiõis, deinde quæſtionis difficultatem adducit, & inquit. { vt q̃q̃ de his facere qõnẽ tentemus, quæ lõge abſunt, } exponit ſe, & inquit. { Dico longe non tam ſm locum (vt putabat heraclitus) q̃ potius ex eo quæ accidentium, ꝙ illis accidunt) aut quæ ab illis proficiſcuntur) omnino per pau-

G corũ ſenſum habemus }, ꝓponit tamen velle dicere aliqua de quæſtione pro facultate ingenii, & hoc inquit. { Dicemus tamẽ de ipſis, atq; hinc cauſa ſumenda, quã ſubiunget ſtatim. Hæc eſt qõ, & qõnis cauſa, atq; difficultas. Circa hãc partẽ annotemus, quæ Auer. in ſuo commento ſe hic ſcribit. debes igit̃ ſcire primo ꝙ eſſe plures motus cœleſtes poteſt declarari demõſtratione ſumpta ab agẽte, quo pacto metaphyſicus fortaſſe in lib.12.metaphyſicæ ꝓbauit, ꝓbauit.n.motus cœleſtes eſſe plures, quia motores ſunt plures, quæ via tranſcendit fines naturalis ſcientiæ. Alio modo demonſtratione ſumpta a fine, quod bifariam contingit, nam aut per cauſam finalem primam primũq; finem, quæ etiam propria erit metaphyſico, quia primus finis, prima forma, & primus motor idem ſunt in ſeparatis ſubſtantiis. Aut demonſtratione ſumpta fine ſecũdario, qui finis eſt ipſum genitũ, atq; generatio ipſa, & corruptio, ob quæ cœlũ plurib⁹ lationibus fert̃, eſt enim opus operantis finis, et effectus finis agentis, & hac demõſtratione Ariſtote. rem hanc

Que tex. com.37.

F enitetur explanare. Ex his profecto argumentum pro aſtronomis, qui partem eam quam græci Apoteleſmaticam vocant, nunc in ore hominum iudiciariã, approbatur. declarabit.n. Ariſtot cœlum pluribus motibus moueri, quia hæc inferiora pluribus mouent̃ motibus, & non vr ratio cur hæc e cœlorum motibus proficiſcũtur quo ad aliquos motus, videlicet generationem, & corruptionem, & non quo ad alterationem, actiones, lationes, atq; cæteros motus. Hinc eliditur cauillus Pici in lib.confutationũ aſtronomorum, arguebat enim ſi Ariſto. velit motus & actiones rerum harum proficiſci e cœleſtibus motibus, rem hanc in lib.cœli explicaſſet, vbi de cœlo enititur explanare oĩa quæ ſibi cõpetũt at hæc ꝓficiſci a cœlo nõ videmus in hoc lib. eſſe explicatum, ſolum.n. probauit cœlũ agere motu & lumine, quibus nõ põt agere in tantã rerũ variationẽ, niſi ſupponamus influxus occultos, quos in lib. hoc non legimus.

De aſtronomia Apoteleſmati.

Cauillus pici.

Iam patet quatenus iniuſte ꝓceſſit. Ariſto.n.hic explicauit hæc inferiora proficiſci a motibus cœlorum quo ad generatiões & corruptiões, atq; quo ad cæteros motus & variationes, & hoc gñatim quãtũ phyſico conuenit.

Solutio.

Speciatim aũt ꝙ e tali ſtellarũ motu cũ tali vel tali illarũ cõfiguratione ꝓficiſcitur in hoĩe, q nunc æditur, metus ĩ illo p aliũ modũ cũ alia figuratiõe audacia, nõ erat phyſici, ſed aſtronomi, q huic ſubalternatur, declarare. Hæc ad aſtronomo. Secundo debes ſcire vt recte innuit Auer. ꝙ Ariſto. hic declarat quoddã æquiualens illi quod in meta. eſt declaratũ, nã in metaphyſica declaratur finẽ eſſe aut in re ipſa, q̃ mouet, & hic finis eſt primarius & principalis, aut extra rẽ vt opus, quiq; finis ſcdarius dr̃. Qua rõne euenit corpora cœleſtia moueri prima intẽtione pp finẽ primariũ, ſcdaria intẽtione pp ſe vti pp finem primarium, ſecundaria intẽtione ꝓpter nos tanquã ob finẽ ſecundariũ Ariſt. igr̃ hic declarat cœlum moueri pp nos, qđ eſt æquiualens ei qđ in meta. dictũ, non tñ eſt illud, quia illud eſt ſpãlius explicatũ, itẽq; nec declarat nos eſſe finẽ ſecundariũ, ſed ob nos cœlũ pluribus motibus moueri, at meta. diſtincte explicat & nos

Cõſideratio metap. differens phyſic.

H eſſe finem motuum cœli, & pp nos veluti pp finẽ ſecundariũ cœlũ moueri. Tertio debes ſcire ꝙ Ariſto. non potuit declarare cœlũ pluribus motib⁹ moueri pp cãm agentẽ, materialẽ vel formalẽ, ſed ſolũ pp finẽ ſecundariũ, quia vt dicit Auer motus cœli nõ ſunt cõtrarii, contrarietas.n.motuũ ꝓficiſcitur ab ipſa agentiũ, formarũ, atque ſubiectorũ ꝓpinquorũ contrarietate, ppea ſola cã finali id indicabitur. Quarto aĩaduertendũ eſt bifariã eſſe finem aut rei generationem, aut rem ipſam, verbi cauſa, finis medici qui eſt actio eſt cõcoctio humoris qui vero eſt res eſt ipſa ſanitas, ſic et in generatione finis quæ eſt actio eſt ipſa generatio, finis q̃ eſt res, eſt ipſum genitum, ex quibus vult tria. Corpora cœleſtia moueri, propter actionem & propter rem. Amplius finem, actionem, & finẽ rem eſſe ſubiecto idem, differre ratione.

Q. aliis declaratio Ariſto.

Quot fines.

ne. Ruſſus corpora cœleſtia eſſet propter ambo hæc. Cõtra q̃õnis Verum nota, quia ponderat Auerroes ea quæ nõ ſunt in codicibus Ariſto. Quinto debes ſcire q̃ huius q̃õnis, cęlum mouetur pluribus motibus aſſignari poſſunt duæ cauſæ, altera per viam compoſitionis procedendo a prima cã vſq; ad vltimam. Altera per viam ſolutionis procedendo e contra ab vltima vſq; ad primam, exemplum primi, actio diuina ẽ, igitur motus cœli ſunt: motus cęli ſunt, igr̃ ſunt elementa contraria, elementa contraria ſunt igr̃ generatio & corruptio ſunt, generatio & corruptio ſunt, igitur cœlum pluribus motibus mouetur. Exemplum ſecundi, propter quid mouetur cœlum pluribus motibus, propter generationem & corruptionem, cur generatio & corruptio, quia elemẽta ſunt contraria propter quid elementa ſunt contraria pp motus cœli, & motus cœli propter actionem diuinã. Hęc Auerroes quo ad verba Ariſt.

Eorum quodq; quorũ eſt opus aliquod, operis ipſius gratia eſt, dei operatio immortalitas eſt, hæc autem eſt ſempiterna vita, quare deo ſempiternum ineſſe motum neceſſe eſt: at cũ cęlum ſit tale, eſt enim corpus diuinum, fit vt corpus rotundum habeat, quod ſuapte natura ſemper in orbem fertur.

Expoſitio. Proſequitur ſolutionem q̃õnis, & primo ſyllogizat cœlũ moueri motu ſempiterno, q̃d licet ſit ex dictis perſpicuum, vult tñ repetere illud p aliud genus demonſtrationis vt dicemus, & ſyllogizat ſic, deus mouet̃ ſempiterno motu, cœlum eſt deus, igit̃ cœlum mouetur ſempiterno motu, deũ vero moueri ſempiterno motu p vnũ enthymema ꝓbat, in cuius añte ſumit tria, & inquit. { Eorum quodq; quorũ eſt opus aliquod, operis ipſius gratia eſt. } hoc eſt primum, & dixit quorũ eſt opus aliquod (vt recte græci cõſiderant) ob quædam monſtra quorũ nullũ eſt opus, ppea hæc non ſunt pp opus, ſed vt defectus naturæ. Deinde ſumit ſecundum, & inquit. { Dei operatio eſt immortalitas, } & quia immortalitas põt ſumi pro incorruptibilitate, & pro abſtractio illius cõcreti quod eſt immortale, ne ſit altercatio de nomine ſumit tertium, & inquit { Hæc aũt eſt ſempiterna vita } & p hoc dat intelligere non accepiſſe deũ pro ſubſtãtia illa ſeparata, quam nos deum appellamus, illa n. nõ viuit niſi per eſſentiam, vt albedo eſt alba, & ideo accepit deum pro corpore diuino, iſtud enim eſt q̃d viuit & ſempiterna vita. Ex his tribus infert ꝓpoſitũ, & inquit. { Quare deo ſempiternũ ineſſe motum neceſſe eſt; } & põt reſolui ſyllõ hic hoc modo. Quod eſt gratia operis, quod eſt ſempiterna vita mouet̃ motu ſempiterno tpe, deus eſt gratia operis, quod eſt ſempiterna vita (vt totiens eſt ꝓbatum,) igit̃ deus mouetur motu ſempiterno.

Qua vita cœlũ viuit. Debes ſcire q̃ viuere eſt multifariã, vt dr̃ in 2. de anima, vnde cœlũ viuit vita intellectus, quia intelligit, & vita aĩalis, quia mouetur a ſe, ppea vera eſt maior quæ dixit id moueri ſempiterno motu, quod viuit ſempiterna vita, nulla n. vita poteſt eſſe ſempiterna niſi ſit motus vel intellectus. Vita ſenſus eſſe non poteſt ſempiterna, vt probatum eſt in lib. de aĩa, & ſic habet̃ hæc cõcſio, deus mouet̃ motu ſempiterno. Hac ſumpta vt maiore adiungitur hæc minor, ſed cœlũ eſt deus, & hoc ſumẽdo deũ ꝓ diuino corpore, erit cõcſio, q̃ cœlũ mouet̃ motu ſempiterno. Inqt. { At cũ cœlũ ſit tale } hoc eſt deus, & quia deus põt capi pro prima cã, & pro diuino corpore, addit { eſt n. corpus diuinũ } nũc infert cõclõnem, & inqt. { Fit vt cœlũ ipſum habeat corpus rotũdũ vel ſit ipſum corpus rotundũ, q̃d ſuapte natura ſp in orbẽ fert̃. } Hęc erat propoſitio ſiue ſuppoſitio, quam repetere voluit.

Cur igitur non quodlibet mundi corpus tale eſt: quia neceſſe eſt aliquod manere in medio corporis quod circunfertur.

A Expõ. Sumpta hac ſuppoſitione videlicet q̃ cœlũ mouetur motu ſempiterno, quærit vtrum quodlibet mundi corpus moueatur motu ſempiterno, & quia hoc patet fere ad ſenſum, quęrit pp quid nõ quodlibet mundi corpus motu ſempiterno mouetur, & hoc facit, vt ex hac ſolõne procedat ad ſolutionẽ principalis q̃õnis, inqt. { Cur igr̃ non quodlibet mundi corpus tale eſt, hoc eſt motũ ſempiterno motu. Hęc eſt q̃õ. Quo vero ad verba attinet, verbũ illud quod græce ὅλον, quod licet intelligatur pro toto integrali, nonnunquã pro toto vli intelligitur, vt in propoſito. Tunc rñdet & inquit, { Quia neceſſe ẽ aliquod manere in medio corporis quod circunfertur } veluti centrũ immobile, dictũ n. eſt in lib. de cauſa motuum animalium oẽ quod mouetur indigere quieſcente. Et quaſi p hæc voluit habere hoc enthymema, cœlum perpetuo mouetur, igr̃ oportet eſſe in medio mundi aliq̃d ſemp quieſcens, circa q̃d fertur. Dictum eſt in præcedenti textu, oẽ agens cuius eſt opus aliquid eſſe gr̃a operis, Qui auer. com. 17 B quæret quiſpiã quonam mõ eſt gratia operis, innuit Auer. ſolõne ubi dicit primo q̃ oẽ agens quod operis gr̃a agit, agit pp illud aut prima, aut ſecunda intentione, ſecundo dicit, q̃ omne agẽs quod pp ſe agit, agit pp aliud, & non conuertitur põt. n. agens agere pp aliud, & non propter ſe, vt agens naturale, agit n. ſolum ꝓpter aliud propter ſe, at agens diuinum agit propter ſe, & propter aliud, propterea quia diuinum & optimum, ſed hæc res eget ſpeculatione, quam fecimus in libro de ſubſtancia orbis. Secundo ambiges quonam mõ actio dei eſt immortalitas. Reſpondet Auer. Ariſt per immortalitatem intelligere eſſe dei, nam deus primo mouet pp ſe, hoc eſſe ſuum, ſecundaria intentione pp alia, e contra agunt agentia naturalia, agunt. n primo pp alia, ſecundo pp ſe. Sed Auer. vr̃ ſibi contrarius, quia ſupra voluit oẽ agens quod agit pp ſe agere pp aliud, & non omne quod agit propter aliud agere pp ſe, nũc vero habet oppoſitum, dicit. n oẽ agens quod agit pp aliud agere pp ſe licet ſecundaria intentione. Cõtradictio dicti Auer. C Secundo hoc non eſt ad mentem Ariſto. hic, Ariſt. n per immortalitatẽ intelligit vitã cœli, & non primæ cauſæ. Tertio non intelligit vitam intellectualẽ, quia tunc p hoc Ariſ. non cõcluderet cœlum ꝑpetuo moueri, ſed intelligit vitã q̃ cõſiſtit in mouendo. Propterea dicendũ ſine dubio hãc expõnẽ non eſſe ad propoſitum Ariſto. ſed in illo quod dicit eſt bona dubitatio, vtrũ agens naturale aliquo modo agat propter ſe, Ondit̃ ad quod dictũ auer. eſt verũ ſolut. q. videtur. n. primo q̃ nõ pp auctoritatem eius in principio. Secundo propter rõnẽ, nam homo nec quatenus viuens agit pp ſe, quia vt viuens agit propter perpetuitatem ſpeciei, nec quatenus aĩal, q̃a vt ſic agit propter ſenſum & motum, quæ nõ ſunt ipſe homo, ſed actiones atq; accidentia hois, nec quatenus homo, quia vt ſic agit vt copuletur intellectui agẽti, quæ copulatio differt ab hoie. In cõtrarium eſt quod Auer. ait nunc, dicit enim oẽ agens diuinum agere propter ſe, & prima intentione, & omne agens naturale agere pp ſe, ſed ſecundario. Amplius vnumquodq; intendit cõſeruationẽ ſui, igr̃ vnũquodq; agit gr̃a ſui, & ita pp ſe. D Teneo ſecundam partem problematis, & dico oẽ agẽs agere gratia ſui vel prima, vel ſecũda intẽtione, & diſtinguo de fine, nam finis eſt quo, & cuius gratia, homo agit pp ſe tanquã pp finẽ cuius gratia, agit propter copulationem tanq̃ pp finem quo ad authoritatem Auer dico actionem dei differre ab actione agẽtis naturalis, nã actio dei eſt gratia dei vt finis quo, & gratia cuius, q̃a quicquid eſt in deo eſt deus, & hoc mõ prius negauit agens naturale agere pp ſe, cum quo tñ ſtat agẽs naturale agere gratia ſui & propter operationem, gratia ſui vt finis gratia cuius, propter operationem vt finem quo.

At nulla pars huius aut omnino, aut in medio manere poteſt. Et enim eſſet ipſius motus ſecundum na-

turam ad medium, at ipſum ſuapte natura in orbem fertur. Prҽterea motus ſempiternus non eſſet, quippe cum nihil prҽter naturam ſit ſempiternū. Id enim quod eſt præter naturam, poſterius eſt eo quod eſt ſecundum naturam. Inſuper etiam id quod eſt prҽter naturam, monſtruoſitas eſt in generatione eius quod eſt ſecundum naturam. Neceſſe igitur eſt illud eſſe terram, hҽc enim in medio quieſcit. Atq; nunc quidē hoc eſſe terram ſupponebatur, cum immobilis ſit, poſtea a vero dicetur de ipſo.

Expoſitio. Hactenus concluſit eſſe in medio cœli aliqđ ſemper quieſcens, diſputat nunc quid nam pōt eſſe, & proponit illud non poſſe eſſe cœlum, vel aliquid de natura cœli, & hoc inqt. { At nulla pars huius oīno manere pōt, Prima rō. aut manere in medio. } Hoc ꝓbat duplici ratione, primo, quia ſi id quod quieſcit in medio eſſet aut cœlū aut cœli quicq̄, tunc cœlum moueretur ad medium naturaliter, ſaltem qñ poneretur iuxta mediū: quod eſt deſtructum, & dictum ipſum naturaliter ferri in orbem, inqt. { Et enim eſſet ipſius motus ſm naturam ad mediū } vtpote ſaltem quando eſſet extra mediū. { At ipſum ſuapte natura (vt dictum eſt) in orbem fertur. } Secundo Secūda rō. ſi id, quod quieſcit in medio, eſt cœlū vel cœli quicquā tunc motus cœli non eſſet ſempiternus. Probatur, quia aut oporteret duos motus eſſe naturales vni naturæ, vtpote ipſi cœlo moueri ad medium & circa mediū, aut tñ eſt ſibi naturalis motus ad mediū, & ſic motus circularis non erit ſempiternus. Supponit igitur Ariſtoteles motum circularem eſſe ſibi violentum. Si quod naturaliter quieſcit in medio, eſſet aut cœlum aut cœli quicquā & tunc hoc ſuppoſito, infert ſaltem non poſſe eſſe perpetuum contra dicta, & hoc inquit. { Præterea motus ſempiternus non eſſet } quaſi ſic arguat, ſi quod quieſcit in medio eſt cœlum, aut cœli pars, motus quo cœlum mouetur in orbē non eſſet niſi violentus, aliter duo motus eſſent vni naturæ ſpecie naturales Motus cœli eſt violentus, igitur non perpetuus. Deinde probat dupliciter conſequentiam hanc, primo, quia nihil præter naturam poſterius ē eo quod eſt ſm naturā, & qđ eſt poſt aliud non eſt ſempiternum, ſempiterno. n. nihil eſt prius tempore componatur ſylls, nihil præter naturā eſt ſempiternum: motus cœli eſt prҽter naturam, in caſu illo: igitur non ſempiternus. Secundo nulla monſtruoſitas accidēs in generatione rei naturalis eſt ſempiterna, id quod eſt p̄ter naturā atq; violentū eſt mōſtruoſitas accñs ĩ generatione rei nālis, igr̃ non pōt eſſe ꝑpetuū, ĩquit { Inſup et id qđ eſt p̄ter naturā, monſtruoſitas eſt in gñationem eius qđ eſt naturale. } & ſic habet illud quieſcens in me- Recitſſo exteſſus. dio non poſſe eſſe cęlū, vel cęli partē. Quo vero ad verba attinet, verbum illud τέρατα latine eſt ſtupor, atq; monſtruoſitas, & propterea ſic tranſtuli. Ex hoc procedit vlterius probando illud eſſe terram, & inquit. { Neceſſe eſt igitur illud eſſe terram, } ꝓbat per ſenſuum teſtimoniū, & inqt. { Hæc n. in medio quieſcit } & quia hæc probatio eſt de facto, ꝙ illud ſit terra, quia vr̃, & poteſt proterutus dicere illud eſſe terram, ſed poſſe eſſe aliud a terra ideo addit, atq; nunc quidem hoc eſſe terram ſupponatur, cum immobilis ſit, poſtea vero dicetur de ipſo diligentius, & per rationem. Eſt igitur ſecunda hypothetica, aliquid quieſcit in medio, igr̃ terra eſt in rerum natura & in medio quieſcens.

At ſi terram eſſe neceſſe eſt, etiam ignem eſſe neceſſe eſt, contrariorum enim ſi alterum eſt natura, & alterum eſſe natura neceſſe eſt. nam ſi ſit cōtrarium, etiam naturam quādam ipſius eſſe neceſſe eſt, quҽ qui E *dem eſt materia contrariorum.*

Tertia hypothetica eſt, ſi terra eſt, neceſſe eſt ignem eſſe, nam ſi vnum cōtrarium eſt in natura, neceſſe eſt alterum cōtrarium eſt in natura, quod probat, & inquit. { Nam ſi ſit contrariū, ēt naturam quandā ipſius eē neceſſe eſt, quæ quidē eſt materia cōtrariorū } ſaltem ptāte, cōtraria igitur oportet eſſe in rerū nā, quia cōueniūt in materia, quæ eſt vna amborum, ſaltē ſucceſſiue. Sed occurres. nam ꝑ hoc non probatur niſi ꝙ ſi vnū cōtrariū eſt, alterū pōt eſſe, quia materia eſt ſub vno cōtrario actu, ſub altero vero ptāte. Dici pōt aliter eſſe reſpectu totius mūdi & reſpectu ꝑtis mūdi, nā qcqd eſt poſſe reſpectu mundi, oportet vt ſit ſaltē ſm ſpēm, at reſpectu partis mūdi nō oportet. Debes ſcire vt ex Auer. colligit Ariſ. in hac rōne ſuppoſuiſſe ignē & terrā cōtraria, quæ q̄dē primo hui⁹ dicta ſunt ex cōtrarietate motuū illorū.

Prҽterea affirmatio priuatione prior eſt, ceu cali- F *dum frigido. Sed quies atq; graue per priuationē motus, atq; leuitatis nuncupantur.*

Secūdo ad idē arguit, affirmatio priuatione prior eſt Expō. ceu calidū frigido. Sed quies dicitur ꝑ priuationē motus, & graue ꝑ priuationē leuitatis, igitur leue eſt prius graui, & motus quiete. ꝙ quidem quies dicatur per pri- Dubitatio. Solutio. uationē motus, eſt clarum, ſed ꝙ graue dicatur per priuationem leuis, nō oportet, ſed debet ſupponi vt famoſum, & vt poſterius probādum ex hoc ꝙ graue eſt poſterius, ipſo leui, & eſt, ſequit ipſum leue & ignē eſſe nā ſi, poſterius eſt in rerū natura, ēt prius neceſſe eſt eſſe. & ſic patet tertia hypothetica. Debes ſcire elementa conſide- Quæ Ariſt. ſupponit. rari hic, & conſiderari in lib. de generatione, hic quidem vt corpora mobilia ad locum. Ibi vero vt mobilia ad formam, vt diximus, ꝑpea ibi ſumpſit cōtrarietatē penes qualitates alteratiuas, quæ ſunt cauſa motus ad formam, & voluit ignē eſſe contrariū aquæ. hic penes qualitates motiuas, & vult terrā & ignē eſſe maxime cōtraria penes graue & leue, atq; motus ſurſum & deorſum.

G *At vero ſi ignis atq; terra eſt, ea quoq; corpa eſſe neceſſe eſt, quæ ſunt horū media. elemētorū. n. vnumquodq; cōtrarietatē habet ad vnūquodq;, atq; hoc etiā nūc ſupponatur, poſterius verò tentabimus oſtēdere.*

Quartum enthymema ſiue hypothetica eſt ignis. terra ſunt, igitur intermedia ſunt, vtpote aer & aqua. ꝓba- Expō. tur ꝑ eandē rōnē ꝑ quam ꝓbauit ignē eſſe ſi terra eſt, ꝓbauit. n. ignē eſſe ſi terra eſt, quia ſi vnum contrariū eſt, & reliquum eſſe neceſſe eſt, modo per ſimilem rōnem arguo, ſi vnū cōtrariū eſt, alia eſſe oportet illi contraria. Sed extrema & media ſunt cōtraria, igit ſi extrema ſūt et media eſſe neceſſe eſt. Inqt. { At vero ſi ignis atq; terra eſt, ea quoq; corpora eſſe neceſſe eſt, quæ ſunt horum media } ꝓbat ꝑ ſimilem rōnem, per quam probauit de extremis, & inquit { Elementorum. n. vnūquodq; contrarietatem habet ad vnūquodq; } tā extremi ad extremū, q̄ extremi ad mediū, q̄ etiam medij ad mediū. Sed H quia eſt dubiū, an hæc media elementa duo ſint, an vnū amplius an ſint cōtraria penes motū vel penes qualitates, & vtrū penes ambas vel penes alterā, tm̄ quaſi huius excuſationē afferens, inquit. { Atq; hoc etiā nunc ſupponatur, poſterius vero tentabimus oſtendere } & in quarto huius, & ſecundo de generatione.

Hҽc autem cum ſint, patet neceſſario generationē eſſe, propterea ꝙ nullum horum ſempiternum eſſe poteſt, patiuntur enim & agunt inter ſe contraria ipſa motuoque a ſeſe corrumpuntur. Præterea nō eſt rationi conſentaneum, mobile aliquod eſſe ſempiternum, cuius motus ſecundum naturam ſempiternus

eſſe

eſſe non poteſt, at talis eſt horum motus. Ex his igitur patet neceſſario generationem eſſe.

Expo. Quintũ enthymema ſiue hypothetica eſt, extrema & media ſunt, igiť neceſſario generatio, & ſupp corruptio eſt. deducit. 1. enthymema { propterea quia nullum horum ſempiternum eſſe poteſt, patiuntur enim & agunt inter ſe contraria ipſa, mutuoque a ſe corrũpunť } vt p definitionem contrariorum patet, quæ in libro de generatione eſt poſita, præterea ſecundo non eſt rationi conſentaneum, mobile aliquod eſſe ſempiternũ, cuius motus ſm naturã ſempiternus eſſe non poteſt, at talis eſt horum elatorum motus { eſt. n. rectus, qui eſſe non ſempiternus, ſed ſolus circularis, vt in lib. 8. phyſi. auſcultationis dictum eſt. Et dixit nõ eſt rõni conſentaneũ, quod græce eſt οὐκ εὔλογον, quia cauillator poſſet dicere elemẽta eſſe perpetua, & illorum motus eſſe finitos, at nunc ſumit vt probabile ꝙ ſi motus nõ ſit perpetuus, nec corpus ſit perpetuum. Nam ſufficit propoſito noſtro, eſt enim alibi demonſtratum Ex his colligit enthymema, & inquit. { Ex his patet neceſſario generationem & ſupple corruptionem eſſe, & ita ſi extrema & media ſunt, neceſſario generatio & corruptio ſunt.

At qui ſi generationem eſſe neceſſe eſt, aliã quoq; lationem aut vnam, aut plures eſſe neceſſe eſt: quippe cum iuxta totius motum elementaria corpora mutuo ſimiliter ſeſe habere neceſſe ſit, quod quidem etiam apertius in ſequentibus declarabitur.

Expo. Sextũ enthymema eſt, generatio & corruptio ſunt, igitur præter lationem diurnam neceſſe eſt eſſe aliam, dico aliam aut vnam aut plures, vna quidem dicetur quatenus omnes vagæ ſtellæ ab occaſu per culmen redeunt in occaſum, plures vero quatenus temporibus diuerſis peragant, vt luna p menſem, Sol, Venus, & Mercurius per annum fere, & cæteri per ſua tempora. Deducit enthymema, vbi debes ſcire, vt dicitur in lib. de generat. ꝙ diurnus motus eſt cauſa vniformis conſeruationis elemẽtorum, ac motus vagarum & maxime ſolis eſt cauſa reciprocæ difformis conſeruationis, hoc eſt vt nunc generentur, nunc corrumpantur. Inquit. { Quippe cum iuxta totius motum, vtpote diurnum elementaria corpora mutuo ſimiliter ſeſe habere neceſſe eſt, & ita non erit niſi conformis generatio ſiue illorum cõſeruatio, & difformis nõ erit. Sed quia hic, eſt res hæc breuibus tacta. quæ eget maiori oratione, inquit, { Quod quidem etiã apertius in ſequentibus, vt de Generatione & Corruptione declarabitur. Erit igitur totus Ariſtot. proceſſus ad hũc modum, coelum perpetuo moueť, igitur aliquid in medio mundi perpetuo quieſcit: aliquid in medio mũdi perpetuo quieſcit, igiť terra eſt: terra eſt, igiť ignis eſt: ignis & terra ſunt, igitur aer & aqua: aer, aqua, ignis, & terra ſunt, igitur generatio et corruptio ſunt: generatio et corruptio ſunt, igitur plures ſunt cęleſtes motus: igiť a primo ad vltimum, ſi coelum perpetuo mouetur, neceſſe eſt coelum pluribus motibus moueri.

Proceſſus Ariſto.

Nunc autem tantum patet quam ob cauſam plura ſint corpora orbicularia, generationem. n. neceſſe eſt eſſe, & generationẽ ſi & ignem neceſſe eſt eſſe, & hũc atq; alia, ſi & terram neceſſe eſt eſſe, & hanc, ſi manere aliquid ſemper neceſſe eſt, & manere aliquid ſemper, ſi moueri aliquid ſemper neceſſe eſt.

Expo. Epilogando nunc quaſi proceſſum conuertit, nã primus fuit eſt cauſa ſemper ad effectum, hic autem reſolutorie ab effectu ſemper in cauſam. Debes ſcire ꝙ apud peripateticos idem eſt probare plures motus circulares eſſe, & plura corpora circularia eſſe, non enim idem orbis poteſt moueri motibus diuerſis, ꝓpterea loco vnius

A vtitur altero, inquit. { Nunc autem tñ patet quam ob cauſam plura ſint corpora orbicularia, & affert cauſam, & inquit. { Generationem enim neceſſe eſt eſſe, vltra, et generationem, ſi & ignẽ neceſſe eſt eſſe, & vltra, & hũc atque alia intermedia, ſi & terram neceſſe eſt eſſe, vltra, & hanc ſi manere aliquid in medio totius mundi ſemp neceſſe eſt, & vltra, manere aliquid ſemper, ſi moueri aliquid ſemper neceſſe eſt. Hæc ẽ reſolutio atque epilogus.

Auer. vero hoc modo colorat rationem Ariſt. in generatione & corruptione duo inueniuntur, ordo, & cõtinuatio ſiue ꝑpetuitas: ordo quidem, quia vno tempore eſt rerum generatio: alio tempore rerum corruptio, perpetuitas vero quia talis ordo nunq̃ deficit. Semper enim poſt generationẽ eſt corruptio, & poſt corruptionem generatio, hinc fuit neceſſitas vt coelũ pluribus moueretur motibus, vt per ipſum motum totius videlicet diurnum continuus atque perpetuus ordo efficeretur, per motum vagarum ſtellarum atque ſolis, e contra ordo iter generationem atque corruptionem emergeret. Que Auer. com. 28.

B Secundo notat corpora cęleſtia moueri ꝑꝑ generationem & corruptionem pluribus motibus, non tanq̃ ꝑꝑ finem primum, ſed tanq; ꝑꝑ finem ſecũdum, quia vt dictum eſt omne agens nobile atq; diuinum ſi agit ꝑꝑ ſe, agit ꝑꝑ aliud, quia ſua perfectio eſt in largiendo alteri, quod ſibi cõicat. Secundum Sed circa dicta Ariſto. dubitatur, nã Ariſt. fecit hoc enthymema, ignis & aqua ſunt atque cætera elementa, igitur generatio eſt, hæc n. conſequentiã non valet, quia ſtat contraria eſſe, & non inuicem applicari. Præterea in naturalibus bene valet a poſteriori ad prius vt domus eſt, igitur lapides & ligna, nõ autem e contra, vt. 2. phyſi. dictum eſt, quare nõ valet ignis & terra atque media ſunt, igitur, generatio eſt. Hanc dubitationem ſoluit Auer & ſi recte percepi innuit duas ſolutiones, prima eſt ꝙ licet Ariſto. faciat illud enthymema, videlicet elemẽta ſunt, igitur generatio eſt, ſua tñ intentio fuit dicere ꝙ generatio eſt propter elementa, non ꝙ valet conuerſim arguere ab vno ad alterum, quæ ſo-

Dubi. circa textum.

Solu. Auer. cõm. 28.

C lutio eſt ad hoiem atque verba tantum. Secunda eſt vt mihi videtur, ꝙ licet in naturalibus vĺr non valeat ab effectu ad cauſam, & e contra, vt de homo dictum eſt, in caſu tñ noſtro valet, & ſic de ſpeciali cauſa contingit oppoſitum. nam valet conuerſim, generatio eſt, igitur elementa ſunt, & e contra, elementa ſunt, igitur generatio eſt. Sed non declarat quonam modo valeat, verũ quidam aiunt valere illud ſupplendo elementa eſſe approximata atque debite applicata. Sed melius dicerem ꝙ Ariſtot. probauit generationem eſſe poſſibile ſi elementa ſunt contraria per hoc, quia poſſunt inter ſe agere & pati ſed quia quicquid in mundo eſt poſſibile, debet reperiri in aliquo indiuiduo de facto, aliter mundus eſſet imperfectus, propterea ſufficit probare elementa poſſe generari, quia ſtatim ſequitur eſſe generationem & corruptionem. Multa verba tamen ait Auer. quæ ſunt valde obſcura, ſed ex illis has ſolutiones colligi, ſi tu melius ſapis ſequar te, & laudo.

Solu.

Propria ſol.

D

Quæſtio.

An terræ Quies ſit propter, cæli motum neceſſaria.

QVærunt iuniores quonam modo valeat coelũ moueť igitur neceſſe eſt terram quieſcere, videť. n. ꝙ non valeat, quia ad eſſe priori nõ requiriť eſſe rei poſterioris, põt. n. prius abſolui a poſteriori. Albertilla & omnes volunt hanc ſiue conſequentiã ſiue enthymema valere gratia materiæ, & non gratia formæ, & (vt peripatetice loquar) per accidens, & non per ſe. Per ſe quidem non valet quia non valet in omni conſimili. Sed quonam modo per accidens ſiue gratia materiæ, Albertilla exponit illam valere propter generationem atque corruptionẽ, hoc pacto, coelũ mouetur, igitur generatio & corruptio eſt, generatio & corruptio eſt, igiť terra quieſcit, vt animalia in illa & plantæ

Solu. Alb.

Cōtradic generentur. Sed hæc poſitio expreſſe contradicit Ariſ.
& omnibus expoſitoribus, & maxime Auer. qui dicit,
illam conſequentiam valere pp̄ illud quod declaratum
eſt in libro de cauſa motuum animalium, videlicet quia
omne quod mouetur indiget qu eſcente, deinde via di-
uiſionis concludit illud eſſe terram. Præterea hæc de-
ductio petit principium, nam p̄ terram quieſcere cōclu-
dit generationem & corruptionem eſſe, & ſic nō debet
concludi terram quieſcere per generationem & corru-
ptionem eſſe, arguit.n. Ariſt. a primo ad vltimū, & pri-
mo infert terram quieſcere, & poſtea eſſe generationē.

Pō ppria. Propterea videtur eſſe dicendū cum Auerroe & Sim
plicio, illud enthymema eſſe neceſſarium p̄ illam propo
ſitionem vſem, omne quod mouetur indiget quieſcēte
& ſic videtur deductio fundari ſuper duobus, quorum
primum eſt, omne quod mouetur indiget quieſcente.

Secundum vero eſt, tale quieſcens p̄ viam diuiſionis
nihil aliud poſſe eſſe niſi terram, quod retulit probandā
ad tempus. Sed huic expoſitioni occurrit Albertilla.
Replica al bertilla. primo quia illa auctoritas non eſt ad propoſitum, nam
Ariſtot. loquitur ſolum in motu aīalium mortalium.

Secundo videtur ſufficere q̄ terra non moueaſ motu
cœli, cum quo ſtabit ipſam poſſe moueri aliquo motu.
Tertio epiciclus mouetur, & tñ nullū habet corpus q̄e-
Defenſio ſcens, circa quod mouetur. Sed hæ ſunt friuolæ replicę
prima quidem, nam Ariſto. generatim ſumit omne qđ
moueſ indigere quieſcente, tam in aīalibus mortalibus,
q̄ cœleſtibus, cuius ſignū eſt, quia declarato hoc, cōclu-
dit oēs deos omneſq; deas nullo modo mouere poſſe
vniuerſam terram, et hoc pro tanto, quia cęlum neceſſa
rio moueſ. Secunda vero, quia p̄ quieſcens nihil aliud
Ariſto. & expoſitores volunt q̄ q̄ quieſcat p̄ quietem
oppoſitam motui cœli, nā terra cōtinuo forſitā moueſ.

Orbiculus Tertia aūt, quia Orbillus ille ſiue Ocellus, quem epi-
cyclum vocant non eſt corpus naturale, quo vero mō
ſine eo ſaluari pñt apparentiæ, alibi dicemus. Sed tūc
Dub. cōcl. emergit qō non parua circa hæc, dictum eſt n. illud en-
thymema eſſe neceſſarium quia oē quod mouetur etiā
cœlū vt mouetur indiget quieſcente, vtrum in genere
Prima ſolo alicuius cāæ, vel quonam mō indiget. Reſpondent
nonnulli dicentes, motum cęli eſſe cōſiderabilem vt pri-
mus eſt oīum motuum, & vt circularis, ꝑpterea volūt
motum cęli egere quieſcente terra ex ea parte qua circu
laris eſt, nō āt ex ea parte qua eſt primus motus. Ex par
te enim qua primus eſt, e nullo depēdet, ſed ea pte qua
circularis. Et licet hæc ſolutio videatur apparens, tñ ad
huc eſt dubia vt prius, videlicet quonam mō & ꝑpter
quid circularis indiget quieſcente, & in quo genere cāę.

Solu. Io. Ioannes aliter dicit in ſolutione argumēti, & aliter in
ſolutione corporis qōnis In ſolutione argumenti vult id
quod mouetur nō egere quieſcēte in aliquo genere cāę,
ſed conſecutiue atq; cōcomitatiue, ceu ſubiectū indiget
propria paſſione, non.n. illa indiget vt cā, ſed vt cōcomi
tatiuo atq; conſecutiuo, ſine quo eſſe non pōt, & licet
multis modis videaſ dicere, tñ omnes modi reducūtur
ad hunc, ſi bene conſideres. Sed hæc ſolutio ſtare non
pōt, primo quia principale & cōſequens apud oēs in eo
dem ſubiecto ſunt, aut alterū alteri accidit a veluti in exē
plo ſuo homo & riſibile. Secundo quies centri poniſ
in definitione motus, circularis, igitur id quod moue-
tur circulariter in aliquo genere cauſæ indiget quieſcēte.

Sol. ppria. Propterea videtur mihi, eſſe dicendum: cœlū qđ mo-
uetur egere quieſcente triſariam vt loco. vt materia; &
vt forma, vt loco quidem, qa vt dicit Auer. 4 Phyſico.
cō. 43. & 45. locus cœli moti eſt centrum quieſcens. Se
cundo vt materia, nō in qua vel ex qua, ſed vt materia
circa quam. Tertio vt forma, quia in definitione cuiuſ
libet quod mouetur, ponitur quieſcens, nam omne il-
lud moueri dicitur, quod reſpectu quieſcentis alicuius
aliter ſeſe habet nunc q̄ prius, ecce quod ponitur, vel in-
telligitur in definitione motus. Ex his patet aliter mo-
tum animalium mortalium egere quieſcente aliquo, &
aliter motum cœli, animalia enim mortalia ad ſui mo-
E tum egent quieſcente & vt firmamento, in quo inſtru-
menta motiua firment, & vt requiſitum ad rationē atq;
definitionem motus, cœlum vero ſolum eget quieſcen-
te vt requiſito ad definitionem motus. Tunc patet ad
rationem quæ fiebat in principio qōnis. Quærunt ſe
cundo vtrum hæc cōſequentia, cœlum ſempiterno mo
tu mouetur, igitur mouetur pluribus motibus teneat p̄
ordinem a primo ad vltimum. Albertilla vult hanc con
ſequentiam tenere a primo ad vltimum quo modo in- Solu. Alb.
ter mediæ tenent, ſed intermediæ tenēt gr̄a materiæ, iō
& hæc valet a primo ad vltimum gratia materiæ. Et ſi
dicitur intermediæ non tenēt niſi per diuerſa media, cō
cedit reſpondendo eſſe illam bonam, ſi intermediæ ſunt
bonæ, quantūcunq; per varia media probentur. Et li
cet nec qō ſit peripatetica, nec ſolutio, tñ dico Albertil-
lam non eſſe nunc locutum vt bonus logicus, logici n.
eam conſequentiam dicunt valere a primo ad vltimum
qñ cōſequens in prima eſt añs in ſecunda & conſequens
F ſecundæ eſt añs in tertia, & ſic vſq; ad vltimū, hoc autē
fieri non poteſt per diuerſa media, quia inter vnum añs
& conſequens erunt plura conſequentia & anteceden-
tia. Propterea ſi liceat ad hæc deſcendere, dicerē hāc nō ppria ſolu.
eſſe conſequentiam a primo ad vltimum, ſed eſſe tot en
thymemata, quot factæ ſunt probationes, ſunt.n. ſex ſi
ue enthymemata, ſiue hypotheticæ auerſæ atq; abiun-
ctæ, quæ propriis tenent mediis, reductæ tñ ad modū
conſequentiæ a primo ad vltimum Et tu poſſes dubita
re de intermediis enthymematibus, quæ quia ꝑ magna
parte declarabuntur poſtea, nunc ſit dictum in tantum.

Quæſtio.

An Ceſſante motu cœli, aliorum inferiorum Ceſſent generationes ac motus.

TErtio poſſet quæri de actione cœli in nos, reſque
ſublunares gnatim & particulatim, quæ res ē no
ſtrū ꝓpoſitū tranſcendens, & in lib. deſtr. deſtru-
G ctio pro ea ætate ſatis diſputata, propterea nunc quæ Pō Alex. Replicatio.
ro breuibus vtrum ceſſante motu cœli ceſſent generatio
nes, & motus, & vīr oia ſublunaria. Alexander inter
peripateticos maximus tenet, q̄ ceſſante motu cœli ad-
huc elementa agerent & paterentur, & adhuc eſſent. Et
pro mente Ariſt. dicit illa non agere & pati ordinatae.
Immo cōtingeret qñq; omnia elemēta conuerti in ignē,
& hoc propter inordinationem agendi pro hac poſitio
ne arguit Albertilla. primo quia cœlū agit in nos triplici
inſtrumento, motu, lumine, & influentia, igitur ceſſante
motu adhuc p̄ lumen & influentiā agere poſſet. Secun-
do ceſſante motu cœli adhuc animalia haberent volun-
tatem & ſenſum, igitur poſſent moueri. Præterea ar-
guit Alexander ipſe, ceſſante motu cœli adhuc elemen-
ta remanent, quia ſi non remanerent, redigerentur in ni
hil, quod omnes perterruit phyſicos. Si remanerēt cum
adhuc habeant contrarias qualitates, igitur agerēt & pa
terentur. Præterea elementa & miſta ſunt æterna ſm̄ Pō quorundam.
ſpeciem, igitur ceſſante motu cœli adhuc elementa rema
H nent, & per conſequens agere & pati poſſent. conſequē
tia tenet, quia æternum ſm̄ ſpeciem corrumpi non po-
teſt quouis alio corrupto. Quidam vero tenent ceſſan
te motu cęli remanere elementa, & miſta, & ipſa poſſe
agere & pati, motu etiam ordinato inter ſe, & in miſta.
q̄ poſitionem non modo theologice poſſe defendi ſen-
tiunt, ſed phyſice atq; peripatetice. Et pro hac poſitione
arguunt ipſi. Primo quia quieſcente cœlo, adhuc cœlum
eſſet locus communis omnium rerum ſublunariū, ſed lo
cus eſt qui conſeruat rem locatam, igitur adhuc conſer-
uaret ſublunares res. Secundo quieſcente cęlo adhuc
ignis poſſet ſtramina comburere aut ſtuppam. Tertio
ſtella cālida, vt mars, aerem ſibi proximum atq; in di-
recto conſtitutum in ignem conuertere poſſet: & ſic crē
ſcet ignis, & ſtella frigida, vt Saturnus, ignē ſibi ꝓximū
in di-

in directo conſtitutum in aerem atq; elementa frigida reſolueret, vnde fieret perpetua calidorum & frigidorum hincinde conuerſio quantum enim mars ipſius ignis accreſceret ex parte vna, tm̄ Saturnus frigidorum minueret. Quarto Sol poſſet aquam in vaporem cõuertere qui in media regione aeris conuerteretur quæ cadens in terram pulueri admiſceretur & ſic fieret miſtio perfecta vel imperfecta. Quinto licet non eſſent anni tpa in eadem mundi parte propter ſolis motum per ſigniferum eſſent tamen in eodem tpe in diuerſis partibus mundi ſimul, nam vbi ſol eſt præſens erit æſtas vbi abſens bruma, vbi medius eſſet, media ageret tẽpora. Sexto quę liber ſtella prædominatur alicui rei ſublunari iuxta illud Hermetis, nullum eſt granum harenarum in terra quod proprium in cœlo nõ obtineat ſydus ſuſcitans ad eius incrementum. Igitur tale conſeruabile ſuppoſitũ ſuo ſyderi poterit ꝑ illud conſeruari. Septimo quieſcente ipſo cœlo ſtellæ ſuapte natura eſſent adhuc effectrices cauſæ formarum vt mars caloris, Saturnus frigoris, & cæteræ cæterarum formarum. Materia etiam eſſet adhuc ſubiectum commune omnium formarũ & perpetuũ, primo phyſicorum, igitur effectus eſſet, & ſic generatio & corruptio, nihil enim deficeret de requiſitis. Octauo non minus mars eſt ſtella per motum quã per quietem, & cęteræ ſimiliter. igitur ſi cum motu fauet calidis, ſine motu per lumen fauebit eiſdem. Sed quia audierũt Ariſtotelem concludere in libr. phyſicæ auſcultationis octauo motum cœli eſſe primum motuũ, & ſine primo nõ poſſunt poſteriora eſſe, propterea dixerunt Ariſto. voluiſſe ipſum non eſſe primum ſm̄ cauſalitatem, veluti naucleus præcedit oẽs nauis miniſtros, ſed eminentia & pfectione, quo modo aurum eſt primum metallorũ, & ſicut auro ablato poſſunt eſſe metalla, ita ablato motu cęli, etiam alii motus eſſe poterunt. Hæc pro Ariſtote Ex his ſequitur ꝙ ambæ hæc poſitiones conueniunt, volũt enim ambæ ceſſante motu cœli elñta agere & pati, corrumpi & generari verum Alexan. dixit hæc fieri inordinate. Alii vero aſſerunt hæc fieri cum ordine aliquo.

Decl. Ari.

Sũma poſitionum.

Cõfutatio.

Sed cõtra hanc poſitionem arguo. Primo quia in omni genere oportet dare vnum quod eſt cauſa atq; mẽſura omnium eorũ quæ ſunt in illo genere, ſed omnes motus ſunt vnius generis, igitur omnium motuũ vnus eſt primus, quia eſt cauſa omnium aliorum: hunc Ariſt. voluit eſſe motum cœli, igitur illo ceſſante omnes motus rerum ceſſabunt, quorum ille eſt menſura & cauſa. Secundo, omnis motus hic ſublunaris eſt in tempore, ſed ceſſante primo motu ceſſat tempus apud peripateticos, eſt enim tempus aut primus motus, aut illius prima affectio, igitur ceſſabit omnis motus. Tertio arguit Simplicius, cauſæ inferiores atque ſublunares, vt dicitur ſecundo de generatione, ſunt inſtrumentariæ atque materiales reſpectu virtutum cœleſtium. Sed inſtrumentum non mouet niſi motum, igitur ceſſante motu cœli quo mouentur elementa, ipſa non mouebunt. Propter Hæc Thomas noſter in expoſitione huius libri cum intentione Simplicii tenet, ceſſante motu cœli ceſſare omnes motus corporum ſublunarium, & loquitur generatim de omnibus motibus horum ſublunarium. Vtrum vero remaneant ſubſtantiæ elementorum, hic non determinat, verum in diſputatiõibus theologicis tenẽt ceſſante primo motu elementa remanere & quoad ſubſtãtias & quo ad qualitates, licet nõ quo ad actiones, & paſſiones, & propterea concludit nullum miſtum remanere in illa motus ceſſatione, nec quo ad actiones nec quo ad ſubſtantias, præter homines, qui, & quo ad actiones pfectiores, & quo ad ſubſtantias præſtabiliores remanebũt. Vtrũ vero hoc aſſerat vt catholicus, aut vt peripateticus non ſatis habemus, bñ. n ſoluit rationes phyſicorum cum principiis non remotis a philoſophia, credendum tamen eſt ipſum eſſe locutum vt theologus, quum qõnes ſint theologicæ. De hac igitur quæſtione primo loquemur vt peripatetici, deinde vt catholici. Quãtum

Ter. Tho.

Propoſitio.

Pria ſuppõ

ad primum debes ſcire apud ꝑipateticos cœlum nõ poſſe agere lumine, nec influẽtia ſi illa daretur, de quo alias, niſi per motum, ꝑ lumen quidem quia motus ſtellam adducit ad partem e qua diſtabat: vnde Ariſto. in lib. de generatione inquit. { Cœlũ agere motu obliquo, quia motus iſte ſtellam abducit & adducit quæ eſt generans. Præterea vt dicetur in hoc ſecundo, ſtella motus velocitate, ipſum aerem conterens ac diſgregans efficit calorẽ, per influentiam vero, quia motus adducit ſtellam, quã ducendo configurat illam alteri ſtellæ aut per oppoſitũ, ſiue diametrum, vel per triangulum, vel quadrãgulum vel ſexangulum, & inde diuerſę proprietates atq; influẽtiæ rebus exurgunt. Præterea per motum ſtella varia ſigna decurrit, e cuius decurſu ꝑ illa rebus cõtingunt variæ affectiones. Inſuper etiam per motum ſtella nunc aſſurgit in meridiem, nũc declinat in ſeptẽtrionem, quo ductu varia atq; varia eueniũt rebus portẽta. Hæc ſunt quæ e Ptolemæo omnium mathematicorũ principe in libro apotelesmatũ approbanẽ, quæq; Porphyrius philoſophus pluribus ſignis enititur demonſtrare vt in noſtris aſtronomicis declarauimus. Secundo debes ſcire ꝙ ſublunarium corporum quædam ſunt ſimplicia, quę ſunt quatuor elñta, quædam miſta ex his, quorum quędã ſunt imperfecta vt res metheoricæ, grando, nix, & id genus: quędã perfecta, quorum & alia inanimata ſunt, vt lapides, metella, & id genus, alia animata, quorũ alia animata ſunt ea anima quam nutritoriam vocant, alia ea anima quæ ſenſitoria, alia vero ĩtellectiua. Quare oĩa cõſiderari poſſunt quo ad generationem & corruptionẽ, & quo ad motus, & quo ad operationes. Tertio debes ſcire ꝙ ex falſo impoſſibili non ſequiẽ niſi falſum impoſſibile, hoc. n. declaratum eſt in primo huius, vbi dictũ eſt ex falſo impoſſibili ſequi falſum impoſſibile, pro tanto qa definitio ſua eſt hæc, falſum ĩpoſſibile eſt ad qđ ſequiẽ falſum impoſſibile. Quarto debes ſcire quæſtionẽ hanc, videlicet, vtrum ceſſante motu cœli ceſſent corpora ſublunaria moueri, & generari & corrũpi, atq; agere, poſſe intelligi abſolute loquendo de ceſſatione. Alio modo loquendo determinate hoc mõ vt ceſſet motus & remaneant cœli. Quinto debes ſcire aliquod ſua natura ſiue qualitate eſſe abſolute negandũ, qđ vt ſequens eſt cõcedendũ, vt equũ alas habere, ſui natura, vel qualitate eſt negandũ, quod eſt concedendum ſi proponatur & concedaẽ equum volare, Hoc eſt quod dicit Philoponus in libro de interpretatione, & in libr. priorũ, vbi vult aliquid eſſe neceſſarium ex ſuppõne, quod ſua natura eſt ĩpoſſibile, vt hominẽ equũ eſſe, hoc enim eſt impoſſibile, ſed poſitis quibuſdam, ſequitur vt neceſſariũ, hominem eſſe equũ, vt quod omne hinnibile ſit equus, & homo ſit hinnibilis. Ex his dico ꝙ loquendo ceſſatione motus abſolute concedenda ſunt hæc duo, videlicet ꝙ omne ens, omne corpus, omne elementum, omne miſtum, & omne animal, & omnis homo ceſſet, & quo ad generationem atq; corruptionem, & quo ad motus, atq; quo ad operationes. Secundo concedendũ eſt hęc omnia ſaltem ſm̄ ſpeciem eſſe perpetua. Primum aperte aſſerit Ariſto in. 12. meta. vbi ad verbũ inquit. { Amplius ſi non erunt præter hæc ſenſibilia alia non erit principium, neq; ordo, neq; generatio, neq; cœleſtia et ita nihil erit, & per alia intelligit motus cœleſtes vt ſit ſenſus, ſi præter ſenſibilia hæc non ſunt motus cœleſtes, tunc nihil erit. Præterea in. 8. phyſic. auſcultationis prope principium inquit. { Motũ cœli eſſe veluti vitam omnibus, quæ per naturam ſunt, nihil autem eſſe poteſt ſine vita, quæ ſibi competit. Præterea in hoc ſecundo, & in libr. de generatione, & in libro Metaphyſicæ vult Ariſ. motum cœli eſſe finem cœli, quæ cõſeruatur in eſſe. Sed ablato fine aufertur eſſe, igitur auferẽ cœlum, ſed motor eſſe nõ poteſt ſine mobili in neceſſariis igitur auſertur omnis motor, & ſic ablata erit omnis natura ſuperior, ſed hæc natura inferior eſſe nõ poteſt ſine natura ſuperiori, igitur ablato motu tollitur omne eſſe. Tertio in omni

Secunda.

Tertia ſuppoſitio.

Quarta ſuppoſitio.

Quinta ſuppoſitio.

Pria cõcl.

Primũ de mẽte Ariſt.

ordine eſſentiali ablato primo totius ordinis auferē omne poſterius, ſed motus cœli eſt primus, qa eſt finis motoris, & ante ea omnia quæ ſunt hic, igitur ipſo ablato oīa redigentur in nihil. Ex his patet prima pars. Secunda vero etiam probatur, quia ſi ceſſante motu abſolute ceſſent oēs res, vel per corruptionem, vel ꝑ annihilationem: non per corruptionē, quia corruptio vnius eſt generatio alterius, nec ꝑ annihilationem, quia impoſſibile eſt aliquid ex nihilo fieri, & ita aliquid in nihil redigi, apud peripateticos. Quare ex his patet hæc ſequi, qa ex falſo impoſſibili, ſequitur falſum impoſſibile, quæ quidē ſunt concedenda non ſm̄ ſui qualitatē, ſed vt ſequentia ad conceſſa vel poſita. Secundo dico ꝙ ſi ceſſaret motus cœli, & cœli remanerent, ceſſarent oēs res ſublunares quo ad ſubſtantiā, & quo ad motus, & eſſent perpetuæ. Hæc eſt poſitio Auē. in libro Deſtructio Deſtructio. diſputatione prima, inſolutione dubii vndecimi, vbi inquit. Si nullus eſſet cœleſtiū motus ordo totius vniuerſi deſtrueretur, & in libr. de ſub∫a orb. capit. 4. prope finem, inquit. Et ſi motus cœli deſtrueretur, motus entium inferiorum deſtrueretur, & ſic mundus, immo ſecundo phy. ex priuatione pluuiæ infert totius mundi ſublunaris annihilationem. Simplicius etiam in hoc loco rem hanc approbat vt contra Ariſtotel. ſcribit. Præterea probatum eſt ratione motus cœlum agere per lumen, & per influētiam, igitur ceſſante motu ceſſat actio ſtellarum quæ fit per motum, lumen, & influentiā. Secunda vero pars patet vt prius, quia vel ceſſarent ꝑ corruptionem, vel ꝑ annihilationē, & vt diximus neutro modo fieri poteſt. cauſa autem quare hæc ſequuntur, & cōcedenda ſunt, eſt quia antecedens eſt falſum impoſſibile vt dictum eſt. Hæc peripatetice ſunt dicenda, quibus facile ſoluuntur oēs rōnes nā rōnes quæ probāt ceſſante motu elementa agere & pati, faciunt pro altera parte conceſſi. quæ concludunt oppoſitū, faciunt pro altera, quæ ambæ ſunt concedendę nō pro ſui qualitate, ſed vt ſequentes ad falſum impoſſibile. Exemplū huius ſolebamus dare de fluuio, q a fonte flueret, dato ꝙ ceſſet fons, vtrum flueret, certū enim eſt ipſum fluere, quia fluuius, & non fluere, quia ceſſauit cā fluxus, quæ pro tanto cōceduntur, quia ponit̄ fluuiū fluere ſine fonte vnde naſcitur, quod eſt falſum impoſſibile. Catholice vero dico primo ꝙ cœlum qn̄ꝗ quieſcet Quod quidem licet probari nō poſſit eſſe, poteſt probari non repugnare eſſe.

Primo ex parte mobilis, nam omne mobile æqualiter eſt potens motum & quietē recipere, igitur ex parte cœli non repugnat ipſum quieſcere. Secundo ex parte agētis, agens enim motum cœli agit per intellectum & voluntatem. Sed omne agens per intellectū, & volūtatem poteſt ceſſare ab actione ſine mutatione ſui, quādo egit ob aliquem finem attingēdū, illo enim habito ſine mutatione ſui ceſſare pōt. igitur non repugnat ex parte motoris motum cœli ceſſare. Tertio ex parte finis. nam in quiete cœli res quæ reſtabunt erunt in meliori ſtatu, & vnumquodꝗ appetit meliorem ſtatum ſibi poſſibilem quare ne appetitus rerum ſit fruſtra, cœlum quandoꝗ quieſcit. Secundo de ſtatu rerum hæc dicimus ꝙ cœlū reſtabit ſm̄ meliorem cōditionem, oēs enim res remanebūt in ſuis finib' vt ſol, & vagę ſtellæ ſimul in ortu, vbi diximus eſſe vagarū ſtellarum motus finem, quæ dimidium terræ illuſtrabunt, ex parte occaſus erit libra, quæ fuit motus principium. Sub qua elementa lucida erunt & pura alterū terræ dimidiū illuſtrantia. Amplius, elementa reſtabunt, quia ſunt de ꝑfectione vniuerſi vt partes eſſentiales, & erunt incorruptibilia atꝗ impaſſibilia, quia licet reſtabunt ex parte intrinſeca paſſibilia, deficit motus cœli applicans illa nunc ad generationem, nunc ad corruptionem nec impoſſibile eſt aut incongruū potentiam aliquam fruſtrari, quando ſubiectum illius detinetur ſub meliori diſpoſitione. Præterea reſtabunt homines vel reſurgent, quia homo ordinatur ad perfectionem eſſentialem vniuerſi vt eſſentialis pars ipſius. eſt. n.

g in homine aliquid, quod nō cōtinetur virtute nec in elementis nec in corporibus cœleſtibus. ſ. anima rationalis, & hi reſtabunt incorruptibiles atꝗ impaſſibiles, qa q̄uis corpus hominis ſit ex contrariis compoſitū, ineſt tamē principium incorruptibile, quod hominem poterit præſeruare a corruptione abſꝗ violentia, cū ſit intrinſecum & hoc poterit eſſe ſufficiens motus principium, cū a motu cœli nō dependeat. Rurſus cætera animalia atꝗ plantæ oēs ceſſabunt, miſta quoꝗ impfecta & perfecta. miſta nanꝗ imperfecta vel perfecta ſunt propter plantas, quaſi vt nutrimenta illarum, plantæ vero ꝓpter animalia præparata eis in cibum a natura, animalia ꝓpter homines neceſſaria eis ad cibum atꝗ alia auxilia, vt ait etiā Ariſto. 1. politicæ. Hæc vero neceſſitas eſt vita animali hominis durantæ, quæ quidem in illa rerum innouatione ſiue perfectione tolletur, quia corpus humanum reſtabit aut reſurget non animale, ſed ſpirituale, impaſſibile atꝗ immortale. In plantis etiam nihil habetur, quod nō contineatur in virtute elementorum atꝗ cœleſtibus viribus, quare ſufficit pro ſtatu hominis ſaluando atꝗ mundi ꝑfectione innouanda vt elementa & homines, & cœli reſtent. Hanc autem innouationem voluit ſignificare Plato forſitan dum reuolutionem magni orbis ſtellarū. 36. milibus annorum futuram eſſe demōſtrat. Hāc poetæ allegorizant per nectar & ambroſiam. Hermen vero hanc indicat in pimandro, per eius inſomniū. Hanc boni fideles expectant, & ſummopere exoptant, & pro hac religio acerrimis armis pugnauit. Significant hāc rerum nouam perfectionem tria primum eſt vniuerſale naturæ deſideriū ad melius. Sed hic ſtatus nouus melior eſt, quia diſcurrendo per omnia, omnes res quæ reſtabunt meliori afficientur cōditione, vt cœli elemēta, & homines, quare ſi deſideriū naturale nō ſit fruſtra, qn̄ꝗ hæc noua perfectio eſt ventura. Secundum eſt deſiderium humanum per ſe ad perpetuitatem, & conatus ad illam per multos labores, quod in nullo animalium videmus, ſolus enim homo immortalitatem expectās (inquit Plato) ad religionē, pietatē, vigilias labores ſeſe exponit. qđ natura fruſtra & deus nulli dare debet Aīalia vero & ſi mortem interdum aufugiāt, non vt immortalitatem expectantia, ſed vt vitæ quā habent aduerſam atque nocuā aufugiant quod eſt quaſi ꝑ accidens perpetuitate expetere. Tertium, eſt inſitum hominis deſiderium ad impaſſibilitatem. pro hac diuitias, poteſtas, honores, ſtatus, atque robur cōſtituerunt epicurei. pro hac virtutes ſtoici & academici. pro hac legū latores religiones & cultus deorum, & vigilias, omnes enim impaſſibilitatem nanciſci ſuis viis crediderunt, epicurei voluptate academici virtutibus, legū latores, dogmatibus; nemo vero eniti debet ad impoſſibile. His coniecturis concludimus quod catholice ſentimus non eſſe minus probabile, eo quod peripatetici volunt. Quibus patet mundum nunquā eſſe interempturū ſed in melius eſſe reuerſurum & perpetuo remanere Tunc ad rationes peripateticorum ad primam negamus finem cœlorum eſſe motum, hoc eſt ignominioſum eſt tantis corporibus tribuere tā vilem finem, forſitan enim eſt finis pro modo, & ſtatu mundi imperfecto. Ad ſecundum dico motū cœli eſſe primum omnium motuum præter illū hominis, qui eſt ab ipſa rationalia anima, quæ nec cœlo nec elemētis ſubditur. Hæc de quæſtione.

Figuram autem ipſum cœlum rotundam habere neceſſe eſt, tum quia hæc commodiſſima eſt, tum etiam quia ſubſtantia atꝗ natura eſt prima. Dicamus tamē generatim de figuris, quę nam & in planis, & ſolidis prima ſit.

Hactenus de cā pluralitatis motuū cœli, nunc de eius figura, quæ res ꝓximis tractatibus annexa eſt, & quia ſumptum eſt motū cœli eſſe perpetuum quod fieri non

[Margin notes: Solutio q. — Ps. theol. — Lege Pau. Apoſtol ad corint. 15. — Auctores. Plato. Poetæ. Hermen. Fideles. Coniectura ꝑ veritate rōnali. — Exp.S.]

poteſt niſi in corpore rotundo, ꝓpterea & de figura cœli conſequens eſt aggredi. Circa quod primo ꝓponit veritatem rei agendæ, & rationes illius, deinde dictas rationes proponit declarare, de primo inquit { Figurã aũt ipſum cœlũ rotundã hr̃e neceſſe eſt } & hoc ꝑ duas rõnes, quas breuibus ponit, & inquit. { Tum quia hæc cõmodiſſima eſt & in ſe, & cœlo ipſi. Tum etiam quia ſubſtantia atq; natura eſt prima } hæ ſunt duæ rationes breuiter tactæ, ſed vt melius intelligantur. & dilucidius res ipſa agenda tractetur, ꝓponit intentionẽ, quã vult exequi deinceps, & inquit. { Dicamus n̄ generatim de figuris, quæ nam & in planis, & in ſolidis prima ſit, nã & ꝑ hæc rõnes dulcidiores videbuntur, & res agenda melius deprehendetur.

Dubi. Dicet iunior declaratum eſt cœlũ moueri motu circulari, ſed motus circularis agi non põt niſi in rotundo corpore, igitur ꝑ hoc ꝙ cœlum mouetur circulariter, patet ipſum eſſe rotundũ, & ita non debet hic tractari. Reſpondet Auer. illud eſſe determinatum vt ſequens, & quaſi ꝑ accidens, nunc vero per ſe & quaſi vt quæſitum principale vult tractare.

Que tex. com. 21 Debes ſcire vt Auer. ait ꝙ tota ratio conſiſtit in duabus propoſitionibus, quarum altera eſt, ꝙ primum corpus mereatur primam figuram, altera vero eſt, ꝙ rotunda figura eſt prima figurarum, vult modo. Auer. Ariſto. velle declarare ſecundam, videlicet ꝙ figura rotunda eſt prima cæterarum Nam prima propoſitio, videlicet quia eſt commodiſſima, eſt manifeſta per ſe, & Auer. declarauit illam aliquantulum, quia ita hæc figura ſeſe habet ad cæteras, vt cœlum ad alia corpora, at cœlum eſt aptiſſimũ capaciſſimum, atq; commodiſſimum corporum, igitur rotunda erit aptiſſima, capaciſſima, & commodiſſima hæc Auerroes.

Omnis itaq; figura plana aut rectilinea eſt, aut curuilinea. atq; rectilinea quidem a pluribus continetur lineis, curuilinea autem ab vna tantum.

Expo. Proſequitur, & vt dicebat Auer. ꝓbat circularem figuram eſſe potiorem, & primo ſupponit diuiſionẽ, & deſcriptionẽ figurarum, & inquit { Omnis itaq; figura plana, aut rectilinea eſt, aut curuilinea } quæ græce eſt pipherogrãmon, hæc eſt diuiſio, deinde deſcribit membra, & inq̄t { Atq; rectilinea a pluribus cõtinet̃ lineis } vt triangulum & quadrangulũ, & id genus, curuilinea aũt ab vna tm̃, vt ipſe circulus. cauſa huius ẽ, quia linea recta neceſſario eſt inter duo puncta, circulus vero circa vnũ punctũ, vt deſcribunt geometræ Hæc ẽ ſuppõ.

Que Auer. com. 22. Auer. tres rationes aſſignat quare Ariſt. volens loqui de corporeis ſolidiſq; figuris. de ipſis planis ſuperficiariſq; loquitur, prima eſt quia ſimiles, figura ſiquidem circularis eodẽ ſeſe habet mõ ad cæteras vt corpus rotundũ ad cætera. Secũda eſt, quia res eſt dilucidior in ſuperficiariis, & oĩs declaratio e notioribus proficiſcitur. Tertia eſt, quia iſte modus quo circularis ſeſe habet ad cæteras eſt cauſa, quare in corporeis rotundum ſeſe habet ad alia, videt̃ enim linea ſaltem ad imaginationem mathematicorum ſuperficie prior, ſuperficies vero corpore.

Cum itaq; vnoquoque in genere vnum multis, atque ſimplex compoſito natura ſit prius, planarũ profecto figurarum circulus erit prima.

Expõ. Hac itaq; ſuppoſitione conceſſa ſyllogizat ꝓpoſitũ, videlicet ꝙ circularis figura ſit prima, hoc mõ, vnũ multis & ſimplex cõpoſito eſt prius natura, circulus eſt vnus & ſimplex, cæteræ figuræ multæ atq; cõpoſitæ, igitur circulus cæteris natura eſt prior.

Dubitatio prima. Occurres fortaſſe, quia Ariſt. ſupponere vr̃ circulum ſe habere ad cæteras figuras veluti vnũ & ſimplex ad multa & compoſita.

Modo hoc videtur falſum, nam ex vnitate ſiue vno oẽs numeri cõſequẽtes cõponunt̃, atq; oẽs ad vnitatem reſoluunt̃, ſic aũt non reſoluunt̃ cæteræ figuræ ad circulũ, cũ nõ ex circulo cõficiãtur: quare ſimilitudo nulla.

A *Sol. Auer.* Solonem innuit Auer. illam ſimilitudinem ſumi nõ penes figurã ad figurã, ſed penes lineas: nã vna figura non reſoluitur in aliam ratione qua figura, cũ vna ſpecies in alterã nõ reſoluatur, ſed ratione linearũ quatenus vnus numerus linearum reſoluitur in alterum.

Replica Sed replicat Auer. cõtra, quia reſolutio fit ad partes eiuſdem ſpeciei, figura rectilinea vt triangula reſoluitur in lineas rectas, q̃ ſunt alterius ſpeciei a circulo, igit̃ linea rectilineæ figuræ non ad lineam circuli reſolui poteſt.

Solo. Auer. Reſpondet Auer. circulum eſſe primam figuram ſm̃ ꝑfectionẽ, cuius ſignũ eſt, quia rectum nõ continet circulare, ſed circulare bene rectum, circulare enim finit̃ ſeipſo, rectum aũ ad aliud, vt diximus primo huius.

Replica Contra adhuc obiicit, quia Ariſt. non accipit prius in demonſtratione iſta ſm̃ hunc modum, nam tunc hæc prima demonſtratio non differret a ſecunda.

Vera ſolo. Propterea ſoluit aliter circulum præcedere cæteras figuras vt vnum multa, & ſimplex compoſitum, non tñ penitus ſimiliter, ſed quantum ad duo, primo quia vt compoſitũ habet plura, quam ſimplex, ita B cæteræ figuræ habent plura quam circulus. Secũdo, q̃a vt compoſitũ oẽ præſupponit ſimplex, ita omne rectũ præſupponit circulare. Aut reſoluit ſic, q. circulus & rectilinea figura poſſunt cõſiderari inter ſe, & reſpectu tertii, videlicet ſpeciei figuræ, reſpectu tertii ſunt æquales, quia æquales ſunt in ſpecie figuræ, inter ſe autẽ circulus eſt prior recta, quia aſſimilatur vnitati & ſimplicitati, cæteræ vero multitudini & compoſitioni.

Figura por corgi prio. Debes ſcire ꝙ illa propoſitio figura prior competit corpori priori: probatur ſic ab Auer. primum ſm̃ ſubſtantiam eſt ꝑus ſm̃ accidentia ꝓpria atque eſſentialia, at figura eſt eſſentiale accidens cœlo, igitur vt cœlum cætera corpora antecedit ꝑ ſubſtantiam, ſic etiam per accidentia & figurã antecedere debet. Quod vero figura ſit eſſentiale accidẽs cœlo ꝓbat per hoc, quia eſt ſumme remotum a materia quæ capax eſt omnis figuræ, cuius ſignum eſt elementa eſſe multarum figurarum, propterea quia ſunt materiæ propinquæ, propterea ait cœlum eſſe magis for- C mæ quam materiæ propinquum, elementa magis materiæ, propterea cœlum minus variabile eſt, quia ꝓximum eſt formæ, quæ eſt cauſa inuariabilitatis, elementa ecõtra magis variabilia ſunt, quia proxima materiæ, quæ oĩs variationis cauſa exiſtit.

Cã varia. denis acci dentium. Hinc colligitur cauſa, quare omne accidens cœli ſit inuariabile, omne accidẽs elementis & miſtis variabile, hoc enim ꝓ tanto eſt, quia in cœlo eſt plus de forma, quæ eſt cauſa inuariabilitatis, In aliis vero plus de materia, quæ eſt cauſa variationis & hæc quæ hic Auer. aſſerit, ſunt pulchre dicta.

Preterea ſi ꝑfectũ eſt extra qđ nihil ipſius accipi põt, veluti prius definitum eſt: & recte quidẽ lineę additio ſemꝑ fieri põt circulo autẽ nequaquã, ꝑſpicuũ eſt eã lineã eſſe ꝑfectam, quę circulum ipſum continet.

Expõ. Secundo idem perſuadet & ſumit circulum eſſe ꝑfectum, atque lineam & figuram ꝑfectam, quod ſic ſyllo- D gizat ꝑfectum eſt extra quod nihil eorum quæ attinent ad ipſum, accipi poteſt, vt dictum eſt prius, & recte quidem lineæ additio ſemper fieri poteſt, circulo autem nequaquam, ꝑſpicuum in ſecunda figura eſt eam lineã eſſe ꝑfectam, quæ circulum ipſum continet, & ita habetur ſuppoſitio ꝙ circulus ſit ꝑfectum quid, ac perfecta figura, & cæteræ imperfectæ. Quo vero ad verba attinet debes ſcire, ꝙ perfectum eſſe extra quod nihil ipſius accipi poteſt, quia perfectum eſt dupliciter, alterum perfectum ſimpliciter, extra quod nihil ſimpliciter accipi poteſt, vt deus & infinitum ens: ſi eſſet. Alterum in genere ſiue ſpecie: extra quod nihil eorum quæ attinent ad eius ſpeciem accipi poteſt & hoc modo Ariſtot. loquit̃.

Dubitatio. Sed occurres nam videtur lineæ rectæ poſſibilis additio: & circulo. rectæ quidem per additionẽ partis

Solu. Iunio. ad partem, circulo vero per ampliationē. Iuniores reſpondent lineæ rectæ pro tanto fieri poſſe additionem, pro quanto per talem additionem non variatur rectitudo, aut ꝑ additionem ampliatiuam variatur circulatio. Sed hæc ſolutio friuola eſt, nam ſi ꝑ ampliationē circuli variatur circulatio, vel variatur circulatio ſm ſpeciem Cõfutatio. vel ſm numerum, non ſm ſpeciem, quia tunc circulus amplus, & præſſus differũt ſpē, quod nõ cõcederem. Si vero variatur ſm numerum, etiã hoc mõ variatur rectitudo nam linea A B, differt numero a ſeipſa poſt additionem B C partis, vt omnes cõcedunt. Melius igitur dicerem & circulo poſſe addi, & lineæ rectæ poſſe addi ꝓpria ſol. quicquam, verum additio eſt de ratione rectę lineæ, cũ .n. rectum terminatur ad aliud quoddam, circulare vero terminatur ſeipſo. Vel dici poteſt lineæ rectæ fieri additionem per hoc quod ad nouum terminũ terminatᷣ, vt linea A B prius ad B terminabatur, poſt additionem ad C terminabitᷣ. At circulus facta q̃uis additiõe, ſemꝑ ad eundem terminatur pũctum, nã idem numero eſt punctus terminans & ante & poſt additionem.

Quare ſi perfectum prius eſt imperfecto, propter hæc & circulus prima eſt figurarum.

Exp5. Sumpta illa ſuppoſitione, tunc ſyllogizat hoc mõ, ꝑfectum imperfecto eſt prius: ſed ꝑ declarata circulus eſt ꝑfectus, cæteræ figuræ imperfectæ ſunt, igitur circulus prima eſt figurarum. Debes ſcire ꝙ imꝑfectum reſpectu eiuſdem via generationis eſſe poteſt prius ipſo perfecto, prius enim tempore puer eſt, quam vir. Abſolute tamen ſemper perfectum eſt prius ſubſtantia, & natura ipſo imperfecto.

Eodem quoq; modo ſphæra ſolidarum figurarum prima erit. Sola nanq; hæc vna a ſuperficie continetur, rectilinea vero e pluribus, vt .n. in planis circulus ſeſe habet, ita ſphæra in ſolidis ipſis.

His nunc ſuppoſitis de figuris planis, applicat hæc ad figuras ſolidas, ſiue corporeas, & ſyllogizat, ſicut circulus in ſupficiariis, ita ſphæra in corporeis, ſed circulus eſt ſupficiariarum prima figura, igitur ſphæra corporearũ. Maior deducitur quia vt circulus vna linea, ita ſphæra vna ſupficie continetur, & vt aliæ rectilineæ pluribus lineis cõtinentur, ita alia corpora. De ratione primo ponit concluſionem, & inquit. ❴ Eodem quoq; mõ ſphæra ſolidarum figurarum prima erit. Hæc eſt cõcluſio. Sumit minorem & illius probationē, & iquit. ❴ Sola nãq; hæc vna a ſuperficie continetur, rectilinea vero e pluribus, Hæc minor & probatio. Sumit maiorem & iquit. ❴ Vt enim in planis circulus ſeſe habet, ita ſphæra in ſolidis ipſis Hæc eſt ratio Ariſto.

Debes ſcire ꝙ licet locus a cõmutata proportione ꝑ ſe De loco a cõmutata propor. nõ valeat niſi in numeris, per accidens autem valet ī his quæ numero participant, in propoſito circulus & ſphæra vnitate, rectilineæ figuræ & corpora multitudine participant, ꝑpterea in his locus prodeſt. Et in hoc apparet Auer non recte locum hunc intellexiſſe, credit enim Ariſto. Cõtra Auer. probare ſphæram eſſe primam figuram ſolidarum nõ a cõmutata proportione, ſed per illã met rationē, per quã probauit circulum eſſe primam figuram rectilinearũ. & propterea voluit rationem hanc ſphæra in ipſa, atq; corporibus etiã aliquantulum aliam, errat .n. q̃a omnino eadem vel ſimilis eſt, quia arguit a commutata proportione, vt patet intelligenti verba Ariſto.

Preterea & qui ſolida diuidunt in plana, atq; ex planis ipſis corpora generant, his ſtipulari videntur. Solam ſi quidem ſolidarum figurarum ſphęram non diuidunt, ac ſi non plures ſuperficies quam vnam habeat, diuiſio enim in plana non ita efficitur, vt ſiquis

B *diuidens aliquod totum, in partes diuideret, ſed vt in ſpecie diuerſa, ſphæram igitur eſſe figurarum ſolidarum primam perſpicuum eſt.*

Secundo probat idem teſtimonio veterum, qui corpora cõponi ex ſuperficiebus poſuerunt, hi nanq; rectilineas figuras ſolidas omnes reſoluunt in ſuperficies, atq; ſphæram ſolum fecerunt diuiſibilem atq; in reſolubilem hoc autem ideo, quia ſphęram crediderunt eſſe primam figuram ſolidarum. Debes tamen ſcire vt ex Simplicio Exp5. videtur colligi poſſe veteres poſuiſſe duas diuiſiões corporis, vnam in partes, alteram in principia, qui enim diuidit lignum in fruſtra, hic in partes diuidit, qui vero lignum diuidit in ſuperficies, ipſum reſoluit primam diuiſionem non dicunt corruptionē, quia non eſt reſolutio ad principia. Secundã vero rei & corporis corruptionē eſſe volunt, quia eſt ad principia reſolutio. Et hoc addit dicēs, diuiſio enim in plana nõ ita efficitur, vt ſi quis diuidens aliquod totum in partes diuideret. quia ſic nõ eſ F ſet reſolutio vel corruptio corporis, ſed vt ī ſpecie diuerſa, & ideo eſt reſolutio, deinde epilogat et patet. Debes De princi- pijs rerum. ſcire de rerum cõpoſitione vel corporum duas extitiſſe apud veteres poſitiones Democritus corpora ex indiuiduis ſiue atomis generant, Plato & pythagorei ex ſupficiebus, ſiue figuris. Et qui ex figuris corpora faciũt, nõ vno modo hoc faciunt, nam ignem edunt ex quatuor Tetracedron octocedron, & icocedron. angulis, ſiue ſuperficiebus, qua ratione tetracedron hoc quadrangulus dicitur, quæq; pyramis figura dicitur, aerē vero ex octo generant, qua rõne octocedron appellatur. Aquã autē ex viginti faciunt, vt icocedron dicatᷣ, de quibus lege Euclidem. 14. lib. ſuæ geometriæ. Ex quibus oportet venire ad corpus ſimplex, quod vnius figuræ eſt vt ſphæra eſt, apud tamen Democriticos ſecus eſt, qui diuidunt corpora ad infinita.

Eſt inſuper maxime rationi conſentaneum, ſi et ordo per numerum conſtituatur ſphæram ipſam hoc G modo aſſignare, vnitatem quidem circulo, dualitatē autem triangulo tribuēdo, cum duobus rectis ſuos angulos habeat æquales. Quod ſi vnitas triãgulo tribuatur, circulus nullatenus erit figura.

Tertio idē ꝓbat teſtimonio pythagoricorũ, & inquit. Exp5. ❴ Eſt inſup maxime rõni cõſentaneũ, ſi & ordo ꝑ numerum in corporibus cõſtituatur ſphæram ipſam hoc mõ primã oĩum aſſignare, vnitatē quidē circulo dualitatem aũt triangulo tribuendo, ea ratione, quia ſuos angulos duobus rectis habet æquales Et q̃a poſſet dicere triãgulũ eſſe tribuendũ vnitati, q̃a eſt prima oĩum figura, propterea obiicit ꝙ ſi triãgulus pria cõſtituatᷣ figura vnitati tribuēdo, circulꝰ nullatenus erit īter figuras collocãdus, quia poni non poteſt poſt triangulum, cum ſit ſimplicior illo, & ſic cadet e numero figurarum. Auer. autem Q̄ꝫ Auer. com. 23. enitiᷣ formare ad ſextũ rõnem hoc mõ, id quod numero & definitione eſt prius alio eſt illo ſimplr̃ prius: ſphæra eſt numero, & definitione prior, igitᷣ ſimplr̃ prima, & H declarat ſphæram eſſe priorē numero & definitione, nõ quidem vere, ſed ſm ſimilitudinē, quia in tali figura nõ inuenitᷣ rõ vnitatis & ſimplicitatis vt diximus. Sed ſolũ hoc ſimilitudo eſt quo ad præſuppoſitionē, q̃a omnes aliæ hanc præſupponunt. Declarat etiam hanc rationē eſſe firmiorem cæteris nã quatuor modis dicitᷣ prius, numero, vt binarius prior trinario, q̃a numeratio prius ab illo incipit definitione, vt quando nõ põt intelligi ſine alio, & aliud ſine ipſo Cõpoſitione quo mõ ſimplex præcedit compoſitum ꝑfectione ſiue cauſalitate. Tunc vult primam demonſtrationem præceſſiſſe ꝑ prioritatē compoſitionis. Secundam per prioritatem perfectionis. Tertiam & quartam per prioritatem definitionis, & perfectionis, & propterea hanc demonſtrationem

nem eſſe potiorē. Hæc Auer. Sed omnia ſuperflua & nõ ad rem ipſam, hæc.n. nullā cũ textu cõueniētiā habent. Qualis ſit Aue. ait

Quũ aũt prima figura primi ſit corporis, primum vero corpus eſt quod in vltima eſt circunferentia, rotundum profecto erit, quod latione ipſa circũfertur.

Expoſitio. Nunc ad ꝓpoſitũ ſyllogizat ſic, primi corporis eſt prima figura: vltimum cœlum eſt primum corpus, & ſupple prima figura eſt rotunda. igitur vltimum cęlum eſt rotundum Et hæc erat principalis concluſio.

Et id igitur quod illi continuũ eſt, nam quod rotundo continuum exiſtit, id rotũdum eſt. Similiter & ea quę in horum medio collocantur. Ea nanq; quę e rotundo continentur atq; tanguntur corpore, rotunda eſſe cuncta neceſſe eſt. Sed quę ſunt ſub planetarũ ſphęra ab illorum ſupera tanguntur ſphæra. Quare ſphęricum erit vniuerſum, nã omnia tanguntur, aut ſunt continua ſphæris ipſis.

Expõ. Expõ. Ae. com. 26. Hactenus ꝙ vltimum cœlũ, quoduis ſit, illud ſit rotundum concluſit, nunc vero idem declarat de reliquis ſub illo contentis. Et Auer. intelligit locum hunc dupliciter, nam cœlum in priori textu pōt ſumi pro orbe vltimo, ſiue ſtellato apud Ariſto. & Ptolemæum, ſiue ꝓ nono apud iuniores aſtrologos Et poteſt ſumi pro toto congregato ex omnibus orbibus, & propterea hic locus poteſt dupliciter intelligi, vno modo intelligendo per id quod continuum eſt cœlo vltimo, vt orbē ſaturni & cæteros, & tunc erit ſenſus ꝙ orbis Saturni & reliqui ſunt rotundi, quia ſunt continui vltimo orbi. Alio modo poteſt intelligi per cœlum aggregatum cõtinuũ & omnia elementa quæ ſunt in ſphæra hac ſublunari, & tunc eſt ſenſus omnia ſub cœlo, hoc eſt ſublunaria eſſe rotunda, quia continua ſunt illi probat Auer. eſſe tenendam expoſitionem ſecundam, primo quidem, quia elementis figura ſphærica videtur competere propter aliud vt propter continens, vt videbitur. 4. & 4. huius quare recte de elementis dr ea eſſe ſphærica, quia ſunt ſphærico continua, ſiue contenta Secundo nihil ꝑ ſe competens alicui debet aſſignari ineſſe illi propter aliquod extrinſecum, quia tunc aſſignaretur ſibi ineſſe per accidens. Sed ſphæricitas vltimo cœlo, & cuilibet orbi contento ſub eo competit per ſe, igitur non propterea quia ſunt vltimo cœlo continui erunt ſphærici cæteri orbes. Quibus Auer. concludit illud eſſe intelligendũ de elementis, & per cœlum intelligendum eſſe totum aggregatum, nam hæc ſunt quæ per cauſam extrinſecam ſunt rotunda. Sed hæc expoſitio non conſonat verbis Ariſt. nec prioribus nec poſterioribus, prioribus quidē non, quia Ariſto per corpus quod eſt in vltima circunferentia, vbiq; intelligit vltimum cœlum ſolum, poſterioribus autem hoc eſt præſentibus, quia Ariſto loqui tur copulatiue innuens duo vt videbitur. Propterea videtur mihi ꝙ Ariſto. probet duo, primum eſt ꝙ orbes inferi ſunt rotũdi, ſcdm ꝙ elemēta ſunt rotunda, primum probat ꝑ hoc quia cæteri orbes ſunt vltimo continui, ſcdm vero quia elementa cõtinentur ab ipſo rotundo vndiq;, ſ. id aũt quod decepit Auer. eſt verbũ illud cõtinuum, quod non ſemper refertur ad quanta, ſynecheſ enim græce interdum pro conſimili in natura ſpecifica intelligitur apud Ariſto. igitur erit vis primæ rationis ꝙ cæteros orbes contentos ab vltimo eſſe ſphæricos, quia ſunt illi cõtinui, hoc eſt eiuſdem naturæ atq; ſpeciei. oẽs enim corpora ſunt pfecta, & prima, æterna atq; diuina & hoc inquit. ſ. Et id igitur quod illi continuum eſt, hoc eſt totum vnigeneum, vt ſunt cæteri orbes, nã quod rotundo continuũ exiſtit, hoc eſt quod rotũdo eſt vnigeneum & eiuſdem naturæ, id rotundum eſt, & hoc non

Confu. ex p̄ib. & ſeq. ꝓpria expõ.

intellexit Auer. hoc eſt primum. Secundum eſt ꝙ A elementa quæ ſunt ſublunaria corpora etiã rotunda ſunt, non tamen quia ſunt cœlo vnigenea atq; natura cognata, ſed quia ſunt e cœlo ipſo rotundo contēta, atq; tacta ſiue contigua, & hoc inquit, ſimiliter & ea quæ in horũ ſupp orbiũ medio collocantur vt ſunt quatuor elementa, quæ ſunt in medio cœlorũ, ſunt ſphærica, licet nõ ꝓp illam rationem, ea nãque quæ rotundo cõtinēt atque tanguntur (tangũtur hoc eſt contigua ſunt, tactus enim ꝓprie non eſt niſi in his quę ſunt eiuſdem generis) & rotunda eſſe cũcta neceſſe eſt, hæc eſt maior, deinde ponit minorem, & inquit. ſ. Sed quæ ſunt ſub planetarũ ſphęra vt elemēta ipſa ab illorum planetarũ ſphæra, quæ eſt ſupra ad elementa tangunt atq; continentur, quare ſphæricum erit vniuerſum, nã omnia tanguntur, vt elementa aut ſunt ſub ſphæris ipſis vt orbes, quorũ alius ſub alio eſt vſq; ad vltimũ. Quo uero ad verba attinet, debes ſcire ꝙ verbũ illud aut græce eſt ἤ, quod eſt magis nota copulationis, ſed ſonat diſiunctionem, & ſi vis legere B corruptiue dic, omnia tanguntur & hoc quo ad elementa, & ſunt cõtinua ſphæris ipſis & hoc quo ad orbes, & ſic redundat ſphæricitas totius orbis partim ꝑp contine ntiam, partim propter continuitatem. Hæc Ariſto & quibus vides quam remota ſit Auerro expoſitio. Verborũ expõ.

Sed Auer mouet vtilem quæſtionem, nã cum elemētum duas habeat partes, conuexum videlicet & concauum, ratio Ariſto non videtur valere niſi de conuexo ignis, non autem de cõcauo. nam poteſt conuexum eſſe rotundũ, & concauũ non eſſe, vt de pila videtur. Quare non videtur valere hæc Ariſto. ratio niſi de conuexo ignis, & non de cæteris elementis. Reſpondet Auer. elementa ꝓpterea eſſe ſphærica, quia cum naturaliter ſit ſi in proprijs locis ſituantur ſphærica ſunt, & huius cauſa eſt, quia elementa ad eorũ ꝓpria loca mouētur æqualiter ex omnibus partibus. Sed hæc ſolutio nulla videtur, nã tunc hæc eſſent ſimpliciter omni ex parte rotunda, non ꝓpter rationem Ariſt. hic, ſed quia naturaliter omni ex parte æqualiter feruntur ad loca, hæc autē eſt C noua ratio, & ita ceſſabit ratio Ariſto. Propter hæc alii dicunt idem eſſe iudiciũ de quolibet eiuſdem ſpeciei, & quia conuexum & concauum ſunt partes vnius ſpeciei, ideo ambæ ſunt rotundæ. Sed hæc reſponſio friuola eſt, quia a pari terra quatũ ad omnia omneſq; partes eſſet ſphærica, & quo ad concauum & quo ad cõuexũ, quia hæ partes ſunt eiuſdem ſpeciei. Videtur igiť mihi Ariſtotelē vnum ſupponere quod in 4. phyſ. eſt probatum, videlicet vnum elementum continere aliud. Et tunc ratio ſua eſt efficax. nam cœlum vltimum vt orbis lunæ eſt quoad concauum rotundum, igitur ignis erit rotundus quoad cõuexum. Sed ea ratione qua ignis cõtinetur ab orbe lunari continet aerē, igitur aer eſt rotundus ex parte cõuexa, & in alijs id genus ſimiliter, & hoc modo hæc ratio eſt demonſtratiua, ꝙ Auer. nõ percepit. Sed tunc occurrit contradictio, nam Ariſto. in primo huius voluit hæc corpora eſſe recte figuræ, nunc vero probat oppoſitum. Dici poteſt elementa bifariam poſſe conſiderari aut vt quieſcunt, aut vt mouenť, ſi mo D uenť, ſine dubio ſunt rectæ figuræ, quia motu recto ſupra lineam rectam mouenť, & hoc mõ intellexit Auer. primo huius cõm. 5. Si vero vt quieſcunt, adhuc poſſunt cõſiderari quo ad eorũ particularē naturã, aut quo ad naturam communem vel vniuerſalē, ſi quo ad particularem, ſic nullam ſibi limitant figuram, quia vt dicebat Auer. cõmē. 22. habent plus de materia, ideo variabiliter accidentibus ſubſtant, & naturaliter omnibus ſubiecta ſunt, & hoc modo. 2. cœli cõ 67 & i fine huius primi com. 108. intelligit. Si vero quo ad vniuerſalem atq; communem naturam, ſic naturaliter ſibi limitant figuram ſphæricam, quia hæc ꝓpria eſt vniuerſo, & cõmodiſſima, & ſic tollitur hæc quæſtio.

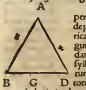
Qõ. Auer. com. 26

Replica cõtra Auer. Reſõo alio rum.

Pręterea cũ videatur atq; ſupponatur vniuerſum

ipſum circulo ferri, ſitq; oſtenſum extra vltimam circunferentiam neq; locum neq, vacuum eſſe, rotundũ ipſum eſſe propter hæc eadem neceſſariũ eſt. Si enim rectilineum fuerit, & locum & corpus, & vacuum eſſe continget extra ipſum. nam rectilineum cum circulo conuertitur: eandem nunquam occupabit regionem ed vbi prius erat corpus, nunc non erit, atq, ubi nunc non eſt, rurſus ob angulorum commutationem erit.

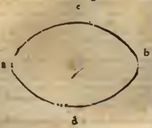
Expoſitio. Rectilinea figura.

Hactenus de ea ratione, quæ a perfectione figuræ ſumebatur, nũc de prima ratione, quę ab ipſius ſphęricæ figuræ commoditate agit, et arguit hãc figuram cœlo eſſe commodam quia p̱ eam euitatur vacuum. ſyllogizat autẽ hypotheticæ ſic, totum circulariter mouetur, & extra totum nihil eſt igitur totũ eſt ſphæricum. deducit, q̃a dato oppoſito conſequentis, vt quod non ſit ſphæricum, ſequitur oppoſitum alterius partis antecedentis, vt quod detur vacuum. deducit, quia ſi nõ eſt ſphæricũ, ſit rectilineum, vt triãgulare, vel quadrãgulare, ſed gratia breuitatis ſit triangulare, & patet cum ipſum conuertitur, circulo relinquit vacuum ob cõmutationem, videlicet angulorũ: occupabit.n. B angulus nunc locum, quem poſtea non occupabit G, & ita relinquetur vacuum. Inquit. Præterea cum ſenſu videaſ atq; ſupponatur vniuerſum ipſum circulo ferri, hoc.n. apparet propter motum ſolis, & eſt probatum. Sitque oſtenſum extra vltimam circũferentiam neq; locũ neq; vacuum eſſe, hoc eſt antecedens, rotundum ipſum eſſe propter hæc eadem neceſſarium eſt. probat ex oppoſito conſequentis, & inquit. ¶ Si enim rectilineum fuerit vtpote triangulare, & locum & corpus & vacuum eſſe continget extra ipſum. deducit quia rectilineum cũ circulo conuertitur, eandem nunq; occupabit regionem, ſed vbi prius erat, corpus poſtea non erit, atq; vbi nũc non eſt, rurſus ob angulorum cõmutationem erit. Quare angulorum alternatio vacuum efficit, aut relinquit.

Debes ſcire in rectilinea figura ſemper eſſe aliquos angulos præeminentes, quia ſi lineæ ductæ a centro eius æquales, eſſet circulus, vt per definitionem eius patet primo Euclidis, ideo aliquæ partes erunt eminẽtes, aliquæ preſſæ atq; ſubmiſſæ, propterea ſequitur vacuũ eſſe cõmutatione angulorum. debes ſcire, q̧ Ariſtoteles nõ demõſtrauit ad hunc motum ſequi niſi vacuum, quia vbi vacuum ipſum ſequitur, & corpus, & locum eſſe etiam ſequitur, vt Primo huius eſt ſcriptum.

Simili ratione et ſi aliqua alia figura ei tribuatur non habens eas lineas quę ex medio trahuntur æquales veluti lẽticularis, aut oualis. In cunctis.n. eueniet & locum & vacuum extra cælum eſſe propterea q̧ totum non eandem obtinebit regionem.

E Et quia poſſes dicere cœlum non eſſe rectilineum penitus, ac ſphæricũ ſimpl̃r, ſed lẽticulaſ aut quale p̱p̱ea arguit q̧ ſi hoc mõ cælũ ipſum ponaſ, & in eius motu vacuum relinquet, p̱p cõmutationem cuſpidũ A B. inq̃t. Sil̃r rõne & ſi aliqua alia figura ei tribuatur, nõ h̃ñs eas lineas quæ ex medio trahuntur æquales, veluti lenticularis aut oualis. In cunctis.n. talibus non p̱fecte ſphæricis eueniet & locum & vacuum extra cœlum eſſe, ſiue extra lationem cœli propterea quia totum non eandẽ obtinebit regionem propter cuſpidum commutationem.

Mouet Auerr. hic quæſtionem quia teneri poteſt cœlum eſſe aut ouale, aut lenticulare imaginãdo ipſum moueri circa axẽ ſup̱ polos A B, quæ axis ſumitur ſ̃m longitudinem, nam ſic non ſequitur vacuum, ſed bene vbi moueretur ſup̱ E D polos circa axẽ E C D. Auer. indicat diſtinctionẽ figurarũ, quia ſunt in triplici differẽtia. quædam.n ſunt, quæ qualitercunq; vertãtur, ſemp̱ relinquunt locum, vt rectilineæ: quædam quæ qualitercunq; conuoluantur nunquam relinquunt locum, vt p̱fectæ ſphæricæ, aliæ vero mediæ vt oualis & lenticularis & id genus, quæ taliter poſſint moueri q̧ acq̃reretur nouus locus partibus ſuis, taliter vero q̧ nullo mõ acq̃reretur, ouum.n ſi ſup̱ polos & circa axem longitudinis moueretur, non acquireretur partibus nouus locus Sed ſi ſuper polos & circa axem latitudinis circumuoluatur, relinquet locũ poſt partes. Et ad formam reſpondet iuxta Themiſt & alios peripateticos, q̧ ratio Ariſtotelis eſt hæc, talem figuram cœlum debet habere p̱ quã qualitercunq; reuolueretur nõ relinqueret vacuum vel locum. Sed p̱ oualem vel lenticularẽ figuram non qualitercunq; motum & reuolutum non relinqueret vacuum, vt patuit, quare tales figuras cœlum habere non debet. Ex hac ratione poteſt argui contra eccentricos, quia nõ qualitercũq; reuoluti nõ relinquunt vacuum, vnde poteſt logice ſic argui ſi deferentes non mouerentur proportionaliter eſſet vacuum, ſed antecedens eſt poſſibile, vel ſaltem apud intellectũ non implicans contradictionem, & ita eccentrici non ſunt, ſed de his alias. Ex hoc infert Auer. cœlum vltimum nõ eſſe in loco continẽte, ſed potius in loco contento, vt in cẽtro, vt dictum eſt in 4. phyſico Cõ 43. & 45. Huius rei cauſam aſſignauit Auempace quia ſphæricum vt ſphæricum eſt p̱fectum, de cuius ratione eſt potius continere q̃; contineri, cætera vero corpora cum ſint imperfecta continẽtur, & ſunt in loco continente Sed occurres rationi Ariſtotelis, & cõfirmationi Themiſtii, rationi quidem Ariſtotelis, quia ſupponit extra cœlum non eſſe vacuũ, & deinde infert ſi cœlum eſt quale vel id genus derelinquitur vacuum, id.n quod nõ ponitur, non poteſt derelinqui. Confirmationi vero, quia petit principium, non enim notum eſt cur cœlũ debeat talem habere figuram q̧ qualitercunq; reuolutũ non debeat relinquere vacuum, hoc enim petitur. Ad primum dici poteſt Ariſtote. ſuppoſuiſſe extra cœlũ non eſſe vacuũ tanquam verum, Concedit tamen vt ſequẽs extra cœlum eſſe vacuum, ſi cœlum non ponatur ſphæricum, propter cõmutationem angulorũ. Ad ſecũdã ſolebamus dicere id eſſe impoſſibile ad imaginationem, ad q̃d ſequitur impoſſibile ad imaginationem, & quia ſi cœlũ eſt ouale, poteſt ſaltem intelligi moueri aliquo mõ quo relinquit vacuum, & vacuũ eſſe eſt impoſſibile ad imaginationem, igitur habere oualem figuram eſt impoſſibile, & ſecundum rem, & imaginationem. Sed hæc ſolutio non placet, quia vacuum eſſe eſt poſſibile ad imaginationem, vt multi caſus oſtendunt. 4 phyſic Melius dicerem hanc rationem eſſe probabilem & accepiſſe illam maiorem vt famoſam omnibus.

F G H

Que ſunt. comm. 37.

Sol. ad formam.

cõtra ecce.

Dubi. 1. Secũdũ. Sol. primi.

Sol. ſecũdi.

Pręterea, ſi cœli latio q̃dẽ motuũ eſt mẽſura, p̱p̱ea q̃a ſola cõtinuus, & vniformis, et ſempiternus motus eſt. In vnoquoq; ãt gñe mẽſura eſt id q̃d eſt minimum.

Minimus aũt motus eſt qui eſt velociſſimus, ꝑſpicuũ eſt cæli motum omnium motuum eſſe velociſſimum.

Expoſitio. Nunc tangit tertiam rationem, quæ ſumitur ex parte qua motus cæli meſurat alios motus, & primo ſumit motum cæli eſſe velociſſimum, quod probat, ſic in vno quoq; genere menſura eſt minimum illius generis Motus cœli eſt menſura omnium aliorum motuum, igitur motus cœli eſt minimus. Vltra minimus motus eſt velociſſimus Motus cæli eſt minimus, igitur velociſſimus.

Tres cõdi-tiones menſuræ. Debes ſcire ꝙ ad hoc vt aliqua menſura ſit reſpectu aliorum, tria ſunt neceſſaria, primum eſt continuitas, ſi eſſet enim res ipſa interpollata, non correſponderet menſurato. Secundum eſt regularitas ſiue vniformitas, q̃a ſi illa eſſet varia, eſſet incerta. Tertium eſt æternitas ſiue immutabilitas, aliter non eſſet communis omnibus menſuratis. Hęc tria cœleſti motui competunt, eſt enim primo continuus, quia ſi interpollatus non correſponderet menſuratis Secundo vniformis, nam ſi modo velox, modo tardus, eſſet incertus. Tertio æternus quia ſic eſt menſuratam præſentium ꝙ̃ præteritorum q̃ futurorum. Hæc Ariſtoteles.

At qui eorũ quę ab eodẽ in idem feruntur, minima eſt linea circularis, per minimam aũt eſt motus velociſſimus. Quare ſi cęlum circulo fertur, atq; velociſſime mouetur, rotundum ipſum eſſe neceſſe eſt.

Expoſitio. Nunc trãſit ad propoſitum, & ſyllogizat ſic, motus velociſſimus per minimam fieri debet lineam, circularis linea eſt minima, igitur motus velociſſimus debet fieri per circularem lineam. vltra, motus velociſſimus debet fieri per lineam circularem, motus cæli eſt velociſſimus igitur debet fieri per lineam circularem, quod eſt propoſitum inquit Atqui eorum quæ ab eodem in idem ferũtur, minima eſt linea circularis. Hæc fuit minor primi ſyllogiſmi, per minimum autem eſt motus velociſſimus, hęc fuit maior, ſupple tu, igitur per circularem lineam debet fieri motus velociſſimus, vltra, motus velociſſimus debet fieri per circularem lineam, & cæli motus eſt velociſſimus vt patuit, igitur per circularem. & hoc inquit. Quare ſi cœlum circulo fertur, atque velociſſime mouetur rotundum ipſum eſſe neceſſe eſt. Hæc Ariſto.

Dubiũ 1. Sed hic dubitatur primo, quia non videtur motus cœli eſſe minimus, nam eſt aliquis motus minor illo, vt motus alicuius animalis ſuper ſpatio breuiori.

Secũdũ. Tertiũ. Secundo videtur ꝙ non ſit velociſſimus, nam ſit in cęli magnitudine, qua maior nec eſt, nec eſſe poteſt. Tertio videtur ꝙ circulus non ſit linea minima, q̃a põt reſolui in rectam, quæ erit maior quauis linea naturali.

Solutio. Deſtructio Debes ſcire ꝙ velocitas eſt duplex circulationis, & motus abſolute, velocitas circulationis attenditur penes tempus, quo pacto motus diurnus cæli eſt velociſſimus, quoniã horis. 24 Et in motibus vagarum ſtellarum motus lunæ velociſſimus, quia circiter. 28 dies: motus autem Saturni eſt tardus, quia maiore in tempore ſuum circulũ complet Quo etiam modo motus ſtellarum fixarum dicitur tardiſſimus omnium, quia circulum complent ſingulis. 36. millibus annorum, & ita velocitas hoc primo mõ penes tẽpus attenditur. Velocitas autem motus abſolute attenditur penes ſpatium peragratum a mobili in tãto tpe, qua ratione fortaſſe concederẽt aſtronomi motum. Saturni eſſe motum abſolute velociorem motu lunæ, q̃a fortaſſe plus de ſpatio æquali in tpe ꝑagrat.

Secũdo debes ſcire ꝙ motus cœli dici poteſt minimus aut vt circulatio, aut vt motus abſolute. Si ſumaẽ vt circulatio, multi motus ſunt minores iſto, nam circulatio cęli eſt 24. horarũ, aliquis aũt poteſt eſſe completus e ſoro in ſcholas in hora, igr̃ iſta circulatio eſt minor illo cõpleto. Si vero ſumatur abſolute nõ habita ratione ad finem, hæc eſt minimus, quia ſi ſocrates in hora per ſuũ motum peragrat ſpatiũ e ſoro in theatrum, ꝑ velocitatem motus cœli æquale ſpatium illi peragratur in tempore imperceptibili.

A In hora enim aſcendit dimidium fere vnius ſigni, quod eſt fere quantum eſt tota terra, vt ita dicam. Motus itaque cœli eſt minimus quia nullus illo aut poteſt eſſe minor reſpectu tanti ſpatii vel æqualis, Ergo motus cœli eſt minimus abſolute, qui vt circulatio forſitan non dicetur minimus. Ex his ſequitur ꝙ hic motus eſt velociſſimus, primo vt circulatio, quia nullum mobile tãtam vel æqualem circulationem faceret in tam breui tempore. Secundo ratione ut motus, quia proportionabiliter nihil pertranſit tantum uel æquale ſpatii in tam breui, in quam breui pertranſit pũctus velox in cælo datus. Tertio dicitur minimus a diſpoſitione magnitudinis, quoniam magnitudo ipſa eſt ſphærica, modo ſphærica occupat minimum locum, & multo minorem, q̃ occuparet ſi aliter eſſet vt triangula vel quadrãgula, aut aliquid tale, declaratũ enim eſt in geometria ſphæricum eſſe minoris ſpatii atque occupationis omnibus figuris tantæ vel æqualis continentiæ.

B Ex his patet quonam modo cœli motus eſt minimus iuxta primum argumentum, eſt minimus reſpectu tanti vel æqualis temporis, quo agitur tm̃ vel ęquale tp̃s. Secundo patet cur eſt velociſſimus iuxta ſecundam rationem, quia poſt quo punctus velox cœli ꝑtranſit tm̃ ſpatium in tanto tempore, quo tpe tm̃ aut æquale ſpatium non ꝑtranſitur ab aliquo alio mobili. Tertio patet circulũ eſſe ſpatium minimum, vel lineam minorem reſpectu tãte occupationis, eſt enim ſphæricum minoris ſpatii vel occupationis omnibus figuris tãte vel æqualis cõtinentię. Hæc mihi videntur nunc. Sed ſi aliter occurret interdum dicemus.

Sumet ẽt quiſpiam ex his corporibus quę circa mediũ conſtituũtur fidem aliquã. Nã ſi aqua quidem eſt circa terrã, aer autẽ circa aquam atq; ignis circa aerẽ ſupera quoq; corpora eadem ratione, continua quidẽ profecto non ſunt, ſed ſeſe tangentia. At aquę ſuper-

C *ficies rotunda eſt, continuum ſiquidem ſphęrico, vel circa ſphæricum motum, etiam ipſum tale eſſe neceſſarium eſt. Quare hac etiam ratione perſpicuum erit, cœlum ipſum ſphæricum eſſe.*

Expoſitio. Nunc tangit quartã rõnem, quæ ex parte ſumiẽ corporũ elemẽtorũ, & vt mihi vr̃ eſt hypothetica ſic, ſi aq̃ circa terram eſt rotunda, & aer circa aquã rotundus, et ignis circa aerẽ rotundus, cœlum & totũ vniuerſum ſuperũ circa ignem erit rotundum. Pono añcedens, ſed aqua eſt rotunda circa terram, & conſequenter cætera alia, igitur & corpora ſupera, de ratione primo accipitur antecedens, & inqt { ſumet ẽt quiſpiã ex his corporib⁹ quæ circa mediũ conſtituuntur, fidem aliquã } & dixit fidẽ aliquã, quia hęc rõ eſt a poſteriori vt dicemus, nã ſi aqua eſt circa terrã, ſupple rotũda, aer autem circa aquã ſimiliter rotundus, atq; ignis circa aerẽ & rotũdus, hoc

D eſt añs, cui addit conſequẽs, & inquit. { Supa quoq; corpora circa hæc rotunda erũt. } Sed quia quis poſſet intelligere hæc eſſe cõtinua vt partes, interponit quo nã mõ hæc ſe continent, & inquit. { Cõtinua quidem ꝓfecto non ſunt, ſed ſeſe tangentia } & elementa inter ſe, & cœli cum elementis. Deinde accipit poſitionem antecedentis, & inquit. { At ſupficies aquæ rotunda eſt, tum q̃a eſt cõtigua ſphærico ut terræ. Tum quia circa ſphæricũ, vt circa terram mouetur, & hoc inquit. { Continuũ ſiquidem ſphæricũ, uel circa ſphæricum motum, etiã ipſum eſſe tale neceſſarium eſt. } ſumpſit autem hic cõtinuum ut dixit & ſeſe expoſuit ꝓ tangente atq; contiguo. Hęc eſt poſitio antecedentis, & illius ꝓbatio. Tunc ponit cõſequens ut ſit in bono ſyllogiſmo hypothetico, & inqt. { Quare hac ratione ſphæricum erit cœlum. Debes ſcire

Ariſtotelem ſuppoſuiſſe conuexum terræ eſſe rotūdū & circa illud eſſe aquam vndiq; ſaltē quoad eius naturalē ſitum, hoc aūt quia nondū probatū eſt, ſed ex libr. Phy ſumptū, ꝓpꝑea dixit hanc rōnē facere fidē aliquam.

Quæ auer. comm. 30.

Quærit Auer hic qōnē, quā ēt græci expoſitores intentant, quia videtur rōnē hanc non ſufficere, quia dato ꝙ aqua ſit ſphæricæ figurę, ex hoc manifeſtabitur aerē eſſe ſphæricæ figuræ quoad eius concauū, non aūt quo ad eius cōuexū.

Sol. Alex.

Alexander vt narrat hic Simpli vult ꝑ hanc demonſtrationē probare corpora mūdi eſſe ſphærica ſolū quoad concauum, per eam autē quæ antea eſt dicta, probare hæc eſſe ſphærica quoad conuexum, & ita neutra demſo ſufficit, ſed ambe probant ſufficienter intentum.

Cōfutatio. S. Tho. Defenſio.

Sed huic obiicit Simplicius & expoſitor. q̄a Ariſtoteles vtrāq; demonſtrationem ſeorſum inducit, quaſi vtraq; per ſe ſufficeret. Hæc tamen replica nulla eſt, nam licet ſeorſum eas inducat, non tamen ad eandē concluſionem, ſed ad diuerſas concluſionis partes.

ꝓpria ſol.

Melius igitur replicari pōt, quia tunc ꝑ primam rōnē nō haberetur niſi conuexum ignis eſſe rotundū tm̄, & ꝑ hanc ſolum concauum aquæ, & ſic nō haberetur quodlibet elementū eſſe rotundum. Propterea cum Simplicio & Auer. dicēdum. vbi debes ſcire ꝙ ratio Ariſtotelis fundatur in duabus ꝓpoſitionibus. prima eſt tanges ſ_l hæricum eſt ſphæricū. Secunda æqualiter recedens e centro eſt ſphæricum, ſm̄ conuexū. Ex his ſequitur demonſtratio Ariſt. nam ex prima habeē aquæ cōcauum eſſe rotundum, quia tangit rotundum, ex ſecunda hr̄ conuexum aquæ eſſe rotundū, quia æqualiter recedūt oēs partes conuexi a centro, igitur cōuexū aquæ eſt rotundū, ſed circa aquam eſt aer, igitur aeris concauum rotūdum, ꝑ primam ꝓpoſitionem, & conuexū etiā aeris ꝑ ſecundam, & ſic de omnibus.

Elemētalē ferēt a cœlo in figura

Notat tamen Auer. nō eſſe ſimile de elementis, & de cœlis ipſis, nam de elemētis non habetur ipſum eſſe ſphæricū vtraq; ex parte, niſi ex illis duabus propōnibus At de cœlo illæ non ſunt neceſſariæ, quia ſi habetur ꝙ cęli concauum quod tangit ignem eſt rotundum, habetur de cōuexo, contra ēt de conuexo ſi hr̄, & de concauo habebitur. & huius cā eſt, quia figura eſt accidens eſſentiale cœlo & partes cœli oēs ſunt vnius ſpeciei, ꝓpterea ſi una eſt ſphærica, oēs erunt ſphæricæ, at figura non eſt eſſentiale accidens elementis, ſed ſibi cōpotens per naturam ſuperiorē.

Replica.

Sed replicabis ꝑ replicam Auer ſuperius factam, quia quod eſſentiale eſt alicui, non vr̄ ſibi cōpetere propter aliud, at cœlo figura ſphærica eſt eſſentiale accidens, igitur nō ſibi competit ꝓpter aliud, & ita non propterea quia cōtinet ignem.

Solutio.

Dici poteſt non eſſe probatum cœlo ineſſe ſphæricam figuram ꝑ hoc ꝙ cōtinet, tanq̄ propter cauſam, ut de elementis forte eſt dicendum, ſed tanq̄ per ſignum, & ſic ratio bona eſt. Nunc hæc mihi uidentur.

Quod uero aquę ſuperficies talis ſit, patebit ſuppoſitiones ſi ſumpſeris, & ex eo quia ſuapte natura aqua in magis cauum ſemper fluit locum, & ex eo ꝙ magis cauus eſt locus, qui centro eſt propinquior.

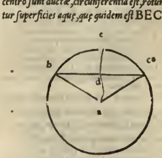
Expoſitio.

Vt diximus ad ꝓbandū aquæ ſupficiē oi ex parte eē ſphæricā, duæ ꝓpoſitiones erāt neceſſariæ: prima eſt ꝙ tangens ſphæricū eſt ſphæricū, & hæc quoad cōcauum. Secunda vero ꝙ æqualiter recedens a centro eſt ſphęricum quoad conuexū, vr̄ itaq; mihi Ariſtoteles nunc ꝓbare ꝙ oēs aquæ partes cōuexales æqualiter recedunt a centro, aut forte hoc ꝓbat de aqua, quia uidetur cōtra ſenſum, cernimus.n. terrā aquis diſcoopertam, ꝑpea hic probat id quod eſt naturale aquæ, nā id vr̄ eſſe accn̄tale ſibi. Sumit autem duo primū eſt aquā ſuapte natura fluere ſemper ad locum decliuem, vel depreſſiorē. ſecundum eſt locū decliuem vel depreſſiorem eſſe eū, qui eſt propinquior centro. Hæc duo ſunt ſenſu nota.

Ducātur igitur ab A centro rectæ lineę AB, &

B *AC, ꝓducaturq; ex B in C linea recta BC: ad quā vti in baſem, ab A perpēdiculariter ducatur AD, & producatur in E, patet itaq; AD lineam minorem eſſe lineis AB, & AG ex cētro ductis, locus igitur iſte cōcauus magis erit, quare affluet aqua quo ad exequetur, at AE bis æqualis eſt, quę e centro ducebātur, quare aquā ipſam in bis eſſe, quę a cētro ſunt ductę neceſſariū eſt, mox enim quieſcit, at ea quæ tangit eas quę e centro ſunt ductæ, circunferentia eſt, rotunda eſt igitur ſuperficies aquę, quę quidem eſt BEC.*

F

Expoſitio.

His ſuppoſitis ꝓcedit ad rōnem, & ſumit caſum primo dicens, ducantur igitur ab a centro rectæ lineæ a b, & a g, hæc eſt prima pars caſus. ꝓducaturq; ex b in c, linea recta B C, ad quā uti in baſem ab A ꝓducatur A D, producaturq; uſq; in E punctū, omnia hæc ſunt vera, quia e puncto ad punctum licet rectā lineā ducere. Ex iſto caſu infert primū ↄn̄s, & inquit. { Patet itaque a D lineā minorē eſſe lineis collateralib. a B, & A C, ex

G centro ductis } hoc licet pateat ſenſibus, qd̄ ꝑ byco ſufficit, probatum ēt. Nā linea a E. eſt maior linea a D, quia illā cōtinet, & aliqd vltra, ſed linea a e eſt æqualis cuilibet illarū lateraliū, q̄a ꝓtrahuntur ab eodē centro eiuſdem circuli ad circunferētiā, qua rōne ſunt oēs æquales ꝑ definitionē circuli, igit̄ illi laterales ſunt maiores linea a D, & ſic cōſequēs uerū. Vltra, ex hoc īfertur, ꝙ locus iſte, vc; a D decliuior erit, ut ꝑ ſuppōnē patet, quia centro ꝓpinquior, & hoc ingt. { Locus igitur iſte cōcauus ſiue decliuis magis erit. } Ex hoc vlterius infert tertiū dicens, quare affluet aqua quoad exequetur redigaturq; ad æqualitatē, & hoc ꝑ primū ſuppoſitū, ultra a E linea his æqualis eſt q̄ a centro ducebantur, ut ꝑ caſum patet. Quare aquā ipſam ſi debet naturaliter q̄eſcere in his eē lineis quæ a cētro ſunt ductę nec̄arium eſt & nō in vna parte p̄ſſior ī alia altior, nā hoc modo collocata mox quieſcit. Ex his habemus aquæ ſupficiem cum naturaliter locatur eſſe terminum omnium linearū, æqualium

H a centro ductarū. Tunc arguit, at ea quæ tangit eas oēs lineas quæ a cētro ſunt ductæ ęqualiter, & e qua ad centrū oēs lineæ ductæ ſunt æquales, circunferētia eſt. Adde minorem, ſed ſuperficies aquæ naturaliter locatę tangit omnes lineas ductas a centro æquales, rotunda igitur eſt ſupficies aquæ, quæ quidē eſt b E C, & hoc erat ꝓpoſitum. Ex his poteſt ſyllogiſmus ſic cōponi omne corpus, cuius ſupficies tangit omnes lineas ab eodem centro ductas æquales. eſt quo ad ſui conuexum ſphæricū, ſed aqua eſt corpus eiuſmodi, ut per tot & tāta eſt dictum, aqua igr̄ quo ad conuexū ſphærica eſt. hoc mō textus hic p̄t reduci ad ordinē, licet ſit valde confuſus.

Syllog. litera.

Sed quæret quiſpiā cur Ariſt. magis de aqua rē hanc declarat, q̄ de terra. Innuit Auer. duas cauſas, primo quia ſphæricitas conuenientior aquæ videtur, nō enim

in illa

In illa apparẽt mõtes & ualles uti vñr i terra ipſa, et hoc qa eſt fluxibilior, magiſq; figuris apta, terra uero econtra. Scđo q̃a poſtea declarabit̃ ĩ fine huiꝰ hoc idẽ de terra Addit quoq; Auer. hãc rõnẽ de aq̃ tenere: ſiue terra ipſa ſupponat̃ eẽ ſphærica, ſiue nõ, q̃a ẽ rõ efficax oĩ exceſſu. Quo uero ad uerba attinet, notat Auer. q̃d Ari vedit: p κοιλότερον, hoc ẽ p magis cõcauũ, & vult eẽ ĩtelligẽdũ de cõcauo q̃ hẽt aq̃ deorſum nãlr: & nõ de cõcauo ſimplr. Imaginat̃. n. Auer. cõcauũ ſimplr, & hoc vult eẽ cẽtrũ totius, & cõcauũ ſm q̃d q̃d ẽ decliuior locꝰ aq̃, ĩtra tũ ſphęrã ſuæ locatiõis. Vult igit̃ aquã nõ fluere nãliter ad cõcauũ ſimplr, hoc ẽ ad cẽtrũ mũdi, hoc ꝓbat, q̃a tũc idẽ eẽt locus nãlis terræ & aq̃, & ita eſſent eiuſdẽ ſpẽi. Mouet̃ igit̃ ad magis ꝯcauũ ĩtra ſuã regionẽ, ultra .n. ſuã regionẽ mouet̃ violẽter. Ex hoc patet nõ dari abiſſum, q̃a ẽ deuenire ad cẽtrũ mũdi terminãs lõgitudinẽ totiꝰ. Occurres fortaſſe, q̃a amota terra a cẽtro ꝓprio, nõne aq̃ nã ſua ad cẽtrũ moueret̃: dici põt q̃ moueret̃ ad cẽtrũ nõ p nãm ꝓpriã, p nãm. n. ꝓpriã ſolũ moueretur vſq; ad locũ decliuiorẽ ſuæ ſphæræ illinc poſtea uiolẽter, q̃ ad nãm ꝓpriã Sed q̃ ad nãm cõem ordinẽ q̃ vniuerſi. q̃ ẽ ut grauiora ſint ſub leuioribus, ipſa moueret̃ nec eſt impoſſe aliq̃d moueri nãliter ſm cõem nãm: q̃ nõ mouetur nãliter ſm nãm ꝓpriam: ut alibi dictũ eſt.

Manifeſtum igitur ex his quę dicta ſunt, mundũ eſſe rotundum, atque adamuſſim comptum adeo, ut nihil eorum quæ manu conficiuntur, eorum quę apud nos oculis cernuntur imitabile quicquam habeat. Nihil enim eorum ex quibus conſtat, tantam rotunditatem, atque exactionem ſuſcipere poteſt, quantam primi corporis circumuecti natura. Nam eam proportionẽ ipm ſeruare patet, q̃ aqua ad terrã cęteraq; elemẽta quę plus remota ſunt atq; diſtãtia ſeruabunt.

Expõ.

C Ex his ꝯcludit coelũ eẽ rotũdiſſimũ, & addit bonã rõnẽ, & in t. { Manifeſtũ igit̃ ẽ ex his q̃ dicta ſunt mũdũ eẽ rotũdũ, atq; admuſſim adeo cõptũ, & exacte ſphæricũ ut nihil eorũ q̃ manu cõficiũtur, ut aſtrolabia et ſphęræ aſtrologorũ, nec eorũ q̃ apud nos oculis cernunt̃, ut res nãles ueluti cõchæ, & teſtudines & id genus imitabile quicq; hẽat, ẽ igit̃ cõelũ, q̃ ẽ rotũdiſſimũ, cui i rotũditate nihil ẽ ꝯparabile, hoc ꝑſuadet vlterius, & inq̃t. { Nihil. n. eorũ ex q̃bus cõſtat, hoc ẽ nullũ elẽtorũ uel miſtorũ tãtã rotũditatẽ, atq; exactionẽ ſuſcipere põt: q̃tã primi corporis circũuecti nã, & q̃ nullũ elẽtorũ tã exactã rotũditatẽ recipere poſſit, ꝑſuadet, & inq̃t Nã eã ꝓportionẽ ipſum ſeruare patet ad cætera elẽta, q̃ aq̃ ad terrã cæteraq; elẽta q̃ plus remota atq; diſtãtia ſunt ſeruabũt vñ q̃a aq̃ eſt rotũdior terra: q̃a ipſa terrã cõtinet, & aer rotũdior aq̃ p idẽ, & ignis aere p idẽ, coelũ eſt rotũdiſſimũ, q̃a oĩa ꝯtinet: diſtatq; ĩ nã ab oĩbus. Auer. aũt ꝓbat hoc idẽ ꝑ, q̃a cætera corpora dñr magis & minꝰ rotũda p hoc q̃ coelo magis atq; minus aſſimilant̃ igr̃ coelũ maxime rotũdũ. Scđo q̃a uidemus q̃to elẽtũ ẽ coelo ꝓpinquius tãto ẽ rotũdius alio: igit̃ coelũ eſt maxime tale. Tertio videmus q̃ q̃to elẽtũ eſt a coelo remotius, tãto minus eſt rotũdũ: ut terra, q̃ eſt ualloſa, mõtuoſa Addit Auer. nõ mõ hãc dñã rotũditatis iueniri i elẽtis, ſed ĩ ſtellis ipſis, atq; orbibus, nã Ari in lib. de aĩalibus lunã ꝯparat terræ: ꝓpterea q̃a ẽ maculoſa, & q̃to orbis ẽ ꝓpinquior ꝑ mobili, tãto magis rotũdius ẽ, & hoc ſignat primũ mobile eẽ rotũdiſſimũ Quarto ꝑſuadet Auer hoc q̃a ſi coelũ nõ eſſe ꝑfecte rotũdum, extra ipſum eſſet aut uacuum, aut plenum, ut deductum fuit. Ex his Auer. infert contra mathematicos non eſſe eccentricos, nam ſi eſſent, tunc in corporibus coeleſtibus eſſent nõnulla corpora nõ ꝑfectę rotunditatis, nã eccẽtricus habet vnam partem tenuiorem, alteram craſſiorem, & ſic non perfe

Declaratio Auer.

Quę Auer. Cõmẽ. 2.

D

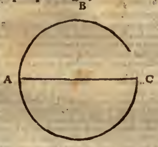
Cõtra eccẽtricorum.

A ctæ ſphęricus. Secundo darentur corpora quędam ad replendum uacuum inter coelos. quod deducitur, quia q̃ñ pars tenuior moueretur cum parte tenuiori inferiori eccentrici remaneret uacuum, niſi eſſent corpora intercepta implẽtia uacuitates, ueluti in animali datur caro ad replendum uacuitates interceptas inter oſſa. Pro parte tamen eccentrici adducit apparẽtiam de eclipſi, nam vt una lunaris eclipſis lõgior, alia uero breuior. Interdum .n. dimidia duratio eſt longioris, interdum breuioris tẽporis: ut ſupputationibus aſtronomicis legitur eclipſis uero diutior eſt q̃ñ terræ umbram plus luna ingreditur breuior q̃ñ minus ut declarat Ptolomeus in lib. magnę cõſtructionis: intrat aũt plus uel minus in vmbram terræ, q̃ñ magis aut minus eleuatur, igitur ultra motũ longitudinis habet eleuationis motum Sed oĩs motus vno orbe fit. igitur oportet eſſe orbem eccentricum p quem nunc eleuetur, nũc deprimatur, eleuatur. n cum eſt in abſida, ſiue auge, deprimit̃ vero cum eſt in oppoſito augis quare eccẽtricus eſt. Ad quod dicit Auer. hoc eẽ difficile, immo ſine eccentrico ait hoc non poſſe ſaluari, quæ

B res fortaſſe poſtea tangetur. Hæc ſatis pro nunc.

Difficile ar gu. pro eccentricis.

Cum autem in circulo biſarius motus effici poſſit verbi cauſa, ab A unus quidem B uerſus, alter uero uerſus C, & hos quidem non eſſe contrarios prius eſt dictum, ſi igitur nihil in ęternis fortuito aut a caſu eſſe poteſt, cœlum uero ſempiternum eſt atque eius conuerſio, quam ob cauſam ad alteram & non ad alterã fertur partem, nam & hoc, aut eſſe principium, aut eſſe ipſius principium neceſſe eſt.

Hactenus de coeli figura. Cõſequẽter diſputat de cã q̃re motus coeli ſuit magis uerſus culmẽ diurnum, q̃ nocturnum imum. Ante tñ q̃ q̃õnem erigat, ſupponit duo, primũ eſt biſarium poſſe eſſe motum in circulo ab ipſo A principio, unũ q̃dem B uerſus, alterum uero verſus C. Secũdum eſt tales motus q̃q̃ ad partes diuerſas tẽdẽtes, nõ eſſe cõtrarios, q̃a declaratum eſt in circu-

D laribus motibus nullam eſſe cõtrarietatem, tunc mouet q̃õnem, addẽs duo alia ſuppoſita, primũ q̃ in æternis nihil fortuito, aut caſu euenit. Scđm eſt coelum & motũ coeli eſſe æternum: quærit igitur q̃õnem. d ſi igitur nihil in æternis fortuito, aut a caſu eſſe põt, coelum vero ſempiternum eſt atq; eius cõuerſio & ſempiterna eſt, q̃ ob cãm ad alteram: & non ad alteram fertur partẽ, ut cur ab ortu p meridianum culmẽ, & nõ ab ortu p nocturnum imum. Debes ſcire q̃ Auer. aliter textum inducit refert. n. q̃õnem ad diuerſas coeli partes, coelum. n. ſm unam partem mouetur ab ortu ad occaſum vs, ſm primum mobile, ſm uero aliam partem mouetur ab occaſu in ortum, utpote ſm orbes planetarum, uult igitur nũc ut Ariſ. q̃rat, q̃ ob cãm diurnus ab ortu, planetarum uero motus ab occaſu cœpit, hæc aũt expõ nec cõuenit uerbis q̃õnis: nec uerbis ſolonis, ideo ſtultum ẽ cir

Expoſitio.

Quę Auer. cõmẽ. 3 8.

Qualis eſt q̄ō Auer.

ea uerba ſua cōſidere. Debes ſcire q̄ rōnabilitas hui⁹ q̄ōnis ut colligitur ab Auer. uī pp tria, ꝑ ut tribus modis haec q̄ō eſſet irrōnalis, eſſet.n. haec q̄ō irrōnalis, ſi cœlum moueretur modo quo moueretur, & nō poſſet intelligi aliter moueri ꝑpea ſupponit in circulo poſſe eſſe motum ab A & uerſus B & uerſus C, ut ſit dignum q̄ōne, q̄re magis uerſus B q̄ uerſus A mouetur cœlum. Secūdo eſſet irrōnalis q̄ō, ſi illi motus ad partes diuerſas eſſent cōtrarii, ubi.n. eſſent cōtrarij, nō pñs competere indifferēter alicui, quia duo cōtraria non cōpetunt uni naturæ, pp ſupponit tales nō eſſe cōtrarios, ſed compoſsibiles coelo uel circulo, ideo eſt dignum q̄ōne, ſi ſunt compoſſibiles coelo, cur magis unus q̄ alter competit. Tertio eſſet irrōnabilis q̄ō, ſi motus coeli eſſet fortuitus, nam rei fortuitæ nō eſt quęrenda cā, quia eſt fortuita, ꝓpterea ſupponit talem motum nō eſſe fortuitū, q̄a in ſempiternis nihil eſt fortuita, & coelum & eius motus ſunt ſempiterni, eſt igitur q̄ō rōnabiliſſima, vz pp q̄d motus coeli eſt ab ortu ſup terrā & nō ſub terrā, nam coelum utroq; modo poteſt intelligi moueri: & abſq; repugnātia, q̄a nō ſunt cōtrarii, eſtq; res nō fortuita, ſed cām hñs, hęc de rōnabilitate q̄ōnis apud Auer. Ariſ. m̄ rōnabilitatem q̄ōnis (ut mihi vī̄) aliter aſſignat, nam cum coelū ſic moueri ut mouetur non ſit principium & cā, quia motus dependet a motore: & modus mouendi, ēt rōnabile eſt quærere cām cur coelum potius hoc mouetur modo, q̄ illo. Inquit. { nam & hoc a.ut eſſe principium, cuius non pōt dari cā, aut eſſe ipſius principium neceſſe { ē } ſupple hoc eſſe principium nō eſt uerum, quia & motus et modus mouēdi habet principium & cauſam, igitur q̄ō nō eſt inutilis. Hæc de q̄ōnis rationabilitate.

De nōnullis igitur eniti dicere aliq̄d æqualiter, et de oībus, nihilq; ꝑterire ſignum eſſe videtur forſitan aut ingentis amentiæ, aut multę petulantię.

Expoſitio. Cōtra ſe inuehit ꝑ argm̄ maledici, & ſoluit, q̄ſi excuſationem ſui aſſignans, deinde ad rem uenit. Maledicus inuehet Ari eſſe uel amētem, uel oſtētatorem, in mouēdo talē q̄ōnē. Amēs.n. is dr̄, q̄ n̄ diſcernit īter facile, et difficile oſtētator uero qui ī oībus ēt arduis ꝑſumit. Ex his ſequitur Ariſ. circa hāc q̄ōnem aut eſſe oſtētatorem, aut amētem, amētem q̄dem ſi nō diſcernit q̄tum hæc ſit facilis, aut difficilis. oſtētatorem aūt ſi hęc q̄ō difficillima fuerit: & de ipſa ꝑſumit inquit. { De nōnullis eniti dicere aliquid æqualr̄ & de oībus, nihilq; ꝑterire, ſi non diſcernit inter facile & difficile, ſignum eſſe vī̄ ingētis amētiæ } iuxta illud ſcienti & ignoranti omnia ſunt plana. Si uero diſcernit & ꝑſumit dicere æqualr̄ de facili & difficili, & de q̄buſdam & oībus: vī̄ ſignum multæ petulātiæ, ſiue oſtentationis, ſiue prompti animi. Ad alterum horum Ari circa hāc q̄ōnem occurrit: nā ſi paruifacit illam, amēs & ſtultus vī̄, quia nō diſcernit rem q̄ cognitu difficillima eſt a re quę facilis eſt. Si uero cognoſcit eſſe arduam & manufacit illam, oſtētator & prompti animi vī̄ nimis, quia pręſumit ad id quod eſt ultra captum humanum, hæc maledicus contra Ariſtotelem.

Verum non oēs iure increpandi ſunt ęqualiter. Sed dicēdi cām quę nam ſit inſpicere oportet. Et quo ꝑterea modo ſe habet in credendo, humane, ne an ualidius. Nam cum certiores neceſſitates aſſecutus q̄ſpiā fuerit, gratias tunc agere debet inuentoribus.

Expoſitio. Rñdet ad maledici argm̄, q̄a vī̄ ille nō iuſte increpare, prius.n. debuit uidere cām dicendi pp q̄ aliquis audet dicere, nam ſi dicit ueritatis amore, nō iuſte increpatur. Præterea nō iuſte increpat: ſi nō prius inſpicit ea q̄ quis dicit q̄lia ſunt, nam ſi ea quæ dicit ſunt ultra cōes hoium opiones, atq; conſuetas traditiones, nō eſt iuſtū ut increpetur, quia ſi nō ſatiſfacit ad plenum, & ali⁹ ſucceſſor ſatisfaciet, eſt dignus gratia, quia inuētorib⁹ ſunt agendæ gr̄æ, hi.n. aliquid cōtulerunt, ut.n. dr̄. 2. meta. ſi Timotheus nō fuiſſet nō tātam cātādi haberemus artē & ſi phrynis nō anteceſſet, nō talis Timotheus euaſiſſet inquit. { Verum nō oēs iure æqualiter increpādi ſunt, quia anteq̄ maledicus increpet, ad duo reſpicere debet. quæ explicat & addit } ſed dicendi cām quę nam ſit inſpicere oportet, quia ſi fuerit ueritatis cauſa, nō iuſte increpabit maledicus, hoc ē primum Et quo ꝑterea modo ſe habet in credendo ille qui ꝑſumit humane ne, hoc eſt ſm cōes hominum traditiones, an ualidius cæteris. nam cum certiores neceſſitates, uel doctrinas quiſpiam poſterior aſſecutus fuerit, gratias tunc agere debet inuētoribus. ſic igitur iuſte maledicus non increpabit Ariſtotelem, quia ſi ſuccedet nouus ueritatem plus attingens, Ariſ. habendæ ſunt gratiæ quatenus dedit principium. Hæc in maledicum.

Nunc uero id quod nobis uidetur, dicendum eſt. Nam ſi natura eorum quę factu poſſibilia ſunt ſemper optimum facit, & eſt ut in lationibus rectilineis, ea pręſtabilior, qua locum pergitur ad ſuperum. (Diuinior ſiquidem ſit locus ſuperus infero) ſic ea qua petitur, anterius etiam pręſtabilior ea qua retrorſum itur, dextrum ſiquidem etiam & ſiniſtrum ita ſeſe habent, ut dictum eſt. Atq; dicta dubitatio cœlum habere prius poſterius ve cōfiteatur, cauſa ꝑfecto hęc dubitationem diluit. Nam ſi ſe habet vt poteſt optime, hęc erit ſane cuius quod diximus cauſa. Eſt.n. optimū ſimplici atque inceſſabili motu moueri, ſi uerſus pręſtabilius etiam id fuerit.

Expoſitio. Soluit per ſyllm̄ hypotheticum a pōne aūtis ad pōnem ꝯñtis hoc modo, ſi de poſſibus nā facit q̄ melius, et melius eſt moueri ab ortu uerſus meridiē, q̄ uerſus mediam noctem, igitur motus coeli debuit eſſe ab ortu verſus meridiem, et nō uerſus mediam noctem. Sed melius eſt moueri ab ortu uerſus meridiem, q̄ uerſus mediam noctem, igitur motus coeli eſt ab ortu uerſus meridiem magis q̄ uerſus mediam noctem. Minorem vī̄ ꝓbare ꝑ per ſimile in lationibus rectis, nam ut in illis motus q̄ ſuperius itur eſt ꝑſtabilior, diuinior ſiquidem ſit locus ſuperus infero, ſic in lationibus coeleſtibus: ea erit ꝑſtabilior qua itur per partem ſuperiorem terræ. Sed quia hæc rō pōt refelli, q̄m ad Antipodas forte per lationē ſubterraneam ibitur per ſuperius, ideo probat hoc per aliam rōnem, quia a dextro motus erit ꝑſtabilior ſi ibit ad ante, q̄ ſi ibit retro, at ortus eſt dextrum coeli, meridies ē ante eius, igitur per ante ꝑſtabilior erit motus. ante ſiquidem ꝑſtabilius ſit retro ipſo. Inquit. { Nunc uero id quod nobis vī̄ dīcm eſt, } & hoc ſi gratiæ ſint inuētoribus habēdæ, deinde ſumit añs, & inquit. { Nam ſi nā eorum quæ factu poſſia ſunt, ſemper optimum facit } hoc eſt primum: & optimum eſt moueri per locū ſupra terram, & hoc ait interponēs primam rōnem, & inquit. { Et eſt ut in lationibus rectilineis ea ꝑſtabilior, qua locum pergitur ad ſuperum (diuinior ſiquidem ſit locus ſuperus infero) ſic ea qua petitur anterius ēt ꝑſtabilior ea qua retrorſum itur. } Eſt igitur antecedens ſuſpenſiuum uidelicet ſi nā facit de poſſibus melius & melius eſt moueri per anterius coeli q̄ per poſterius, & q̄a poſſes dicere meridiem non eſſe anterius coeli, aut quia dextrum & ſiniſtrum nō ſunt ut dictum eſt, dextrum quidem in ortu, ſiniſtrum in occaſu, quia tales dr̄iæ pōnis, uidelicet ante & retro nō ſunt in coelo, ut dicunt Pythagorei. Subdit hæc refellendo, dextrum ſiquidem & ſiniſtrum ita ſeſe hñt ut dictum eſt: atq; dicta dubitatio coelum habere prius & poſterius, ſiue ante & retro ꝑ-

ſupponat

ſupponat atq; cōfiteatur, hic terminatur ſuſpēſio, qua-
ſi dicat, ſi hæc ita ſunt, cā ꝓfecto hęc hoc eſt quia locus
ſupra terram eſt pars cœli anterior: dubōnem diluit.
Et reperit breuiter totum ſyllm hypotheticum ſic: ſi ꝑ
locum ſuperiorem moueri eſt optimum, cœlum ſic de-
bet moueri, ſed ſi moueri motu ſimplici & inceſſabili
uerſus hāc partem eſt optimum, igitur ſic debet moue
ri De rōne ꝓ ponit maiorem, & inquit. } Nam ſi ſe ha
bet ut pōt optime, hęc erit ſane eius quod diximus cā. }
eſt igīt maior ſi per locum ſuperum moueri eſt optimū
per talem locum debet moueri, deinde dat minorem, q̄
eſt pō añtis: & inquit. { Eſt.n. optimum ſimplici atq;
inceſſabili motu atq; uerſus meridiem moueri, repetas
pōnem āñtis: videlicet igitur per talem locum debuit
moueri. Hæc eſt ſolō Ariſ. Ex his patet hūc cœli mo-
Qualis motus cœli. tum ꝑꝑ tria eſſe diuiniorem cæteris, ꝓ. quia ſimplex et ubi
.n. miſtus eſſet ex cōtrarijs, eſſet cum labore, & pena, cu
ius cōtrarium eſt ꝓbatum. Secūdo: quia eſt inceſſabilis
& nō nūc per meridiem, nunc per mediam noctem, qa
eſſet cum interpollatione quietis, & ita nō eſſet ꝑpetuus
Tertio, quia eſt uerſus partem cœli ꝑſtabiliorem, & a
parte cœli ꝑſtabiliori, ut a dextro per anterius. Nam ſi
alr eſſet nō feciſſet nā melius de poſſibus, nobilitatem n.
motus ipſe nanciſcitur, & a principio & a fine, & a me
dio per quod itur in finem. Auer. quo ad textus ordi
Quę Auer. Cōm. 34. nem nihil recte dicit, verum circa primum ſuppoſitum
q; nā facit de poſſibus melius, ait hoc patere in aialibus
terrenis, ubi nā directa a diuina ſollicitudine, creauit i il
lis nōnullas res nō neceſſarias, ſed tāq̄ meliores, ut ocu
los, quos nā nō ꝑꝑ neceſſitatem creauit, cum aial eē poſ
ſit abſq; illis ut talpa, ſed ꝑꝑ melius. Quare ſi tātā ſeruat
nā circa hæc aialia terracea & caduca ſolicitudinem: q̄
Quale melius in æternis. to magis circa aialia illa diuina atq; immortalia. Notæ
tamen differre melius in æternis, & melius in ſubluna-
ribus. Nam in æternis illis aialibus ipſum melius eſt ne
ceſſarium, poſſe.n. in illis non dr̄, niſi ut ſequitur ad neceſ
ſarium. Et huius cā eſt, qa cœlum caret cā cōtingētiæ ad
utrūq; uidelicet prima mā, In aialibus uero terraceis me
lius eſt poſſe aptum magis eſſe q̄ nō eſſe. Nam licet poſ-
ſit homo ſine oculis naſci plerūq; cum oculis naſcitur.
Aiaduerte tamē, ut in lib d. d. declarauimus, in cœlis aia
Cōtingētia & libertas. libuſq; cœleſtibus non eſſe cōtingentiam. Sed bene li-
bertatem, libertas.n. & cōtingentia differūt ut dicit Aui
cenn. nam duplex eſt potentia; altera quidem in gene
re intellectilium intelliſ poſſ, altera in genere ſenſilium
prima mā, ex potentia in genere intellectilium ꝓficiſci
tur in aiali libertas ex potentia uero in genere ſenſilium
cōtingentia. Qua rōne euenit ut pœnitus mālia contin
gentiam ſolam habere poſſint, quia mām hñt, intellm
non hñt. Aialia cœleſtia uero ſolam libertatem habere
poſſunt, & non cōtingētiam, quia intellm hñt, mām ue
ro nō, hoīes uero & libertatem & contingentiam: quia
intellm hñt, & mām. Hæc res dilucidius perquiſita eſt
Dubō. Alex.n. Quę Simp. in lib d. d. hęc forte Auer Dubitat Alex. quia Ari pri
ꝓbauit ortum eſſe dextrum, quia inde eſt motus prin-
cipium. hic uero vr̄ ꝓbare motum inde incipere, quia
eſt dextrum, igitur circulus. Rñdet Alex Ariſ. non ꝓ
baſſe motum incipere ab ortu, quia ille eſt cœli dextrū,
ſed demrauit illam partem eſſe nobiliorem. Et hoc ut mi
hi vr̄ exponit Simpl. uolēs Ariſ nō ꝓbaſſe motum cœ
li incipere ab ortu, quia locus ille eſt dexter, ſed q; ſi in
cipit ab illo loco, quem ſuppoſuimus eſſe cœli dextrū,
debet ꝓcedere uerſus meridiem, quem appellauimus
cœli ante, & hoc modo nō eſt demrō, nec circulus: ſed
tō ex ſuppoſitis, & hæc eſt ueritas, loquitur.n. Ariſ hy
pothetice, ut uiſum eſt. Dubitat Albertilla utrum ſit
Dubō Alb. Solutio. Albertil. demrabile cœlum eſſe ſphæricum Rñdet Albertilla ge
neratim de nullo corpore, nec de cœlo poſſe demrari
ſphæricitatem. Mouetur tandem ex hoc quia oppoſito
Pō Auer. Declaratio Poſitionis. Auer. conceſſo, nullum in nāli pbīa ſequitur impoſſe. Auer.
uero . . huius cō 41. tenet hoc eſſe demrabile, Immo in
hoc lib. eſſe demratum. Ad huius aūt ueritatis decla-
rationem eſt ſciēdum medium demrōnis eſſe interdum
A definitionem minoris. hoc eſt ſubiecti conclōnis, inter-
dum maioris, hoc eſt ꝑti cōclōnis, q; quidem qualr cō
tingat, in noſtris commētationibus libri poſteriorum
eſt dictum, & ita Ari dictam conclōnem tribus modis
demrat, ꝓ per definitionem maioris ſiue ꝑti, ſecūdo per
definitionem minoris ſiue ſubiecti, tertio per impoſſe.
prima quidem ꝓceſſū ex definitione figuræ, eſt.n. figu
ra ſphærica figura ſimplex una, & prima, una nō linea
circa idem cētrum cōtēta, & per hāc definitionem ꝓceſ
ſit prima rō. Secūda uero ex definitione ſubiecti ſiue
minoris hoc eſt ex definitione cœli, eſt.n. cœlum corp
aiatum primum a ſe mobile, & ꝑ hāc ꝓceſſit ſecūda, cæ
teræ rōnes quibus utebatur: erāt ꝑ impoſſe. Ex his pōt
argui cōtra Albertillā, oīs ꝓpō uera atq; neceſſaria &
ꝑ ſe, quæ nō patet ſolo terminorum intellu, cui intellū
aſſentit per definitionem aut ſubiecti, aut ꝑti eſt demra
bilis, talis eſt dicta qō ſiue dicta ꝓpō ut nunc ſuppono
igitur eſt demrabilis Obiectio illius friuola eſt, qa dato
B oppoſito multa ſequuntur impoſſia in naturali philoſo
phia, ut patet intelligenti Hæc de dubitatione.

*Poſt hęc motū ipſius uniformē eſſe, minimeq; diſ-
formē adiungamus ad dicta oportet atq; hoc dico de
primo cælo, deq; prima latione. In his.n. quæ ſub illo
ſunt plures lationes conueniunt in unum iam.*

Et de uniformitate motus cœli nūc aggreditur vr̄ au
tem hęc qō neceſſaria, atq; utilis neceſſaria quidem quia Expoſitio.
in tractando de figura cœli ſuppoſuit motum cœli eſſe
uniformem, q̄re ne nihil indeclaratum omittatur, reſtat
nūc & de uniformitate loqui. Vtilis uero ad qōnem ꝓ
ximo tractatam, nam dictum eſt cœlum moueri verſus
ſuperum, quia nobilior pars eſt, poſſet quis ambigere
an ſemper & uniformiter ſic mouetur, uel quodam tpe
ſic, alio nō, ꝓpterea hæc pertractatio utilis eſt ad ſolo-
nem tactam. Eſt pterea unum quæſitum per ſe quod ad
hunc li ſpectat ſumme deſiderabile maxime ꝑꝑ aſtro-
C nomos qui vn̄r difformitatem obſeruare in motibus,
ꝓponit igitur intētionem, & inquit. { Poſt hæc motum
ipſius cœli uniformem eſſe, minimeq; difformem adiū
gamus oportet ad dicta conſequenter. Et qm̄ duplex ē
motus, diurnus quo primū cœlum. 24. horis ab ortu
in occaſum redit iterum ad ortum. Alius agarum ſtella
rum ab occaſu i ortum uariis tpibus rediēs ad occaſum
declarat de quo nam motu tractaturus erit, & perſtrin-
git intētionem ad motum diurnum, & hoc inquit. { At
que hoc dico de ꝓ cœlo, deq; prima latione } cuius vr̄
cām aſſignare dicens { in his.n. quę ſub illo ſunt. plures
lationes conueniunt in unum iam } & per unum pōt i
telligi unum motum, & tūc eſt ſenſus q; nō uult dice-
re de alijs motibus, quia oēs conueniunt in unum, qua
tenus oēs orbes motu raptus mouentur hoc motu diur
no, & ita quicquid de illo dr̄ etiam per accñs vr̄ eſſe di-
ctum de aliis. Vel poteſt intelligi per unum finem unū
nam ſm aſtrologos ſiue dētur plures orbes cōcētrici vt
Calippus & Eudoxus ponunt, ſiue eccentrici & epicicli
D ut Ptolemeus, oēs conueniunt ad unum finem, uideli-
cet ad deferendum unum plane tam, ꝓpterea ſunt dimittē
di, quia numerus illorū tractatur in prima philoſophia.
Vel tertio pōt intelligi per unum: rōnem unam, et tunc
eſt ſenſus q; ſpeciatim non eſt loquendum de motibus
uagarum. quia illi motus conueniunt in unam rōnem
cum motu diurno: & ita quicquid de motu diurno ꝓ-
batur, per eaſdem rōnes pōt ꝓbari de illis, ꝓpterea nō
eſt loquendum ſpeciatim de illis, dum in dicēdo de mo
tu diurno idem dicatur de motu illarum. Hęc eſt inten
tio & expoſitio intentionis.

*Nam ſi difformiter mouebitur, ipſum habere aug-
mentum, ſtatum, et declinationem perſpicuum eſt, om*

nis enim difformis latio & declinationem, & augmentum, & ſtatum habet. Eſt autem ſtatus, aut unde mobile ipſum fertur, aut ibi quo fertur, aut in medio, ueluti forſitan his quidem quę natura feruntur in eo ad quod mouentur. In his autem quę pter naturam feruntur, in eo unde mouentur in his uero quę proiiciuntur in medio. *At circularis lationis, neque unde, neque quo, neque medium eſt, quippe cum nec principium, nec finis, nec medium ipſius ſit prorſus. Nam & tempore eſt ſempiterna, & in longum ptenſa, & inſectilis. Quare, ſi lationis ipſius non eſt ſtatus, neq; difformitas erit, difformitas ſiquidem ob declinationem atque augmentum fiat.*

Expoſitio. Propoſita intentione: nunc exequitur illam. & ſyllogizat concluſionem ppoſitam hypothetice ſic. Si motus cœli eſt difformis, motus cœli habebit augmẽtum, ſtatum & declinationem. ut per definitionẽ motus difformis patet. Sed motus cœli nõ hẽt augmẽtum, ſtatum et declinationem. igitur nõ eſt difformis. Minor ſyllogizatur, quia oẽ ꝙ habet augmẽtum: ſtatum, & declinationem, habet unde, qua, & quo, at motus cœli non habet vnde, qua, & quo, igitur nõ habet augmẽtum, ſtatum, & declinationem. minor adhuc pſyllogizatur. q2 oẽ quod habet unde, qua, & quo. habet principiũ medium, & finem principium. n. eſt vñ, medium uero q̃, finis aũt quo, at motus cœli nõ hẽt principium, quia tpe eſt ſempiternus, nõ hẽt medium, quia lõgitudine atq; continuitate eſt pductus, nõ habet finem: quia eſt inſectilis, atq; nũq̃ ceſſabilis. Inquit. { Nam ſi difformiter mouebitur, ipſum habere augmẽtum, ſtatum, & declinationem perſpicuum eſt, } pbat hãc conſequentiam p definitionem motus difformis, & inquit. { Oĩs. n difformis latio eſt quæ & declinationem. & augmẽtum, & ſtatum habet } & ſic patet conſequẽtia, & quia uult deſtruere conſequens, pmittit declarationem terminorum, & inquit. { Eſt aũt ſtatus: aut unde mobile ipſum fert, aut ibi q̃ fert, aut q̃ fertur } ut in ipſo medio cuiꝰ exẽplum ſubiungit { ueluti forſitan his quæ nã ferũtur } ſtatus erit in eo ad quod mouetur dixit forſitan, quia poſterius hoc rõne declarabitur. In his quæ pter nãm ferũtur, ſtatus erit unde mouẽtur In his uero quæ pĩciunt ſtatus erit in medio, his declaratis deſtruit conſequens, & inquit. { At circularis lationis, neq; unde, neq; quo neq; medium } hoc eſt q̃ cuius cãm ſubſcribit. d. { quippe cum nec principium, nec finis, nec medium ipſius ſit pſus } & hoc rurſus declarat dicens. nam & tempore latio cœli eſt ſempiterna, ppterea nõ habet principiũ & in lõgum protenſa hoc eſt nõ pauſans in medio: propterea caret medio, & inſectilis. hoc eſt nõ deſinens in fine, propterea caret fine, non igitur habet principiũ medium, uel finem. Tunc quaſi epilogat uim rõnis, & inquit. { Quare ſi lationis ipſius nõ eſt ſtatus: neq; difformitas erit difformitas ſiquidem ob declinationem atq; augmẽtum fiat. } Hæc Ariſ.

Dubitatio. Quo uero ad uerba attinet, vr non eſſe uerum oẽm motum difformem habere augmentum, ſtatum & declinatonem. Nam motus nãlis habet augmentum, & ſtatum & non declinationem motus proiectorum habet ſtatum, & declinationem.

Sol. Tho. S Tho. rñdet ꝙ uerbum illud omnis ſumitur collectiue ut ſit ſenſus, in omnibus motibus difformibus hæc tria eſſe, non autem in unoquoq;.

Cõfutatio. Propria ſol. Sed hæc expõ peruertit textum, exponit n. ſingulare per plurale. propterea vr Ariſt. per augmẽtum intelligere partem auctiorem, per declinationem partem remiſſiorem, per ſtatum partem ſummam, quæ eſſe poteſt, hæc autem in oĩ motu. ſunt difformi. nam in eo eſt pars remiſſior, intenſior, atque ſumma quæ eſſe põt, & hoc Ariſ. ſufficit.

Secũda dubitatio. Sol. Auer. & Simplicii triplex mobile. Secundo dubitatur, quia proiecta & pternãliter mota eadem ſunt, igitur non recte poſuit diuerſa. Auer atq; Simpli. per proiecta aĩalia intelligunt, quæ pro tanto dum mouentur, proiiciuntur pro quãto inſita motus proiiciũt, Propterea vñr mobilia eſſe in triplici dña apud Auer. quædam quę in principio accelerãt, ut uiolenter mota. Quædam quæ in medio, ut aĩalia quędam quæ in fine ut quæ mouẽtur motu nãli huius aũe cã eſt, quia uiolẽter mota mouẽtur ob impetum, quẽ ab agẽte ſumunt, modo q̃to ppinquiora ſunt principio, a quo ſumpſerunt illum, tanto maiorem habent impetum. Animalia aũt mouẽtur pp expanſionẽ ſpirituum qui magis i medio q̃ in principio expãdũtur. Nãli uero intẽdũtur in fine, ppterea quia plus acquirunt de deſiderio ad finẽ t uel de q̃litate motiua: quæ acqritur ex medio & mobili ut 8 phy. dr Alex. uero aliter intelligit, quem uide.

Que Auer. com. 35. De eccentricis & epicyclis. Digredit aũt Auer. aduerſus mathematicos, & cõcludit ꝑ de mẽte Ariſ diuerſitatem quæ apparet in planetis nõ eſſe pp eccẽtricos, aut epicyclos, quia tunc ex oĩbus illis motibus nõ fieret unus motus numero, qm̃ eſſet circa diuerſa centra: & ſupra diuerſos polos, cuius cõtrarium dicit Ariſ. in litera ait. n. ex oĩbus illis fieri vnũ motum, ſaltem cõgregatione. Tũc arguit cõtra mathematicos, primo cõtra epicyclos: nam ſi epicyclus eſſet, eius motus nõ eſſet circa cẽtrum terrę, cuius cõtrarium ait Ari. oẽm motum cœli eſſe circa medium. mũdi oẽm leuium e medio, & oẽm grauium ad medium. Secundo contra eccẽtricos per argm̃ factum cõ 32. quia ſi darẽtur, uel eſſet uacuum, uel darentur corpora ocioſa, ut ibi fuit deductũ. Secũdo ad idem, locus totius & partis in corporibus ſimplicibus idem eſt, ſed locus totius cœli eſt cẽtrum mũdi ſiľr locus totius ſphæræ unius planetę, igitur oĩa erũt cõcẽtrica. Sed obiicies. nam vt in elñtis, ita in cœlis: ſed plura ſunt loca elñtorum, ut alius terræ, alius aquæ, & id genus, igitur cœlorum non eſt unus locus. Rñdet ꝙ ſecus eſt de elñtis, ſecus de cœlis nam elñta locantur per extrinſeca, orbes per intrinſecũ; utpote per centrum intra oẽs orbes contentum. Tertio arguit logice cõtra hæc, ubi debes ſcire ꝙ demõſtratio bona eſt in qua cã conuertitur cum effectu, modo licet poſitis eccentricis & epicyclis, poſſunt ſaluari, & ſequantur apparentiæ. Nõ e conuerſo apparentiis poſitis, illi ſunt niſi p nũc, donec inuenitur alia cã melior, quæ conuertitur cum illis: peccãt igitur quia arguunt a ppõne habente plures cãs ueritatis ad alteram illarum, hæ. n apparentiæ poſſunt per eiuſmodi ſaluari, & per alia, quę nõdum ſunt inuẽta. Quarto logice arguit: quia triplex eſt demõſtratio, ſignũ ut ab effectu nobis noto ad cãm Cãæ tm̃, ut ipſa cã quæ per effectum eſt inuenta ad effectum cãæ & eſſe, ſiue ſimplr, quæ eſt per cãm notam nobis & nãæ, qualis eſt demõſtratio geometrica licet igitur ab apparentiis ad epicyclos ſit pceſſus quia e cõtra nullus ẽ quia pceditur ab ignotis ad nota, ſunt. n. apparẽtiæ notæ: eccentrici; & epicycli ignoti.

Obiectio. Obiicit aũt ſibi Auer. per argm̃ Ptolomæi. 5 magnæ cõſtructionis, ut per illud ꝙ apparet in eclipſibus, lunaris n. eclipſis eſt nunc breuis, nũc lõga breuis cum de umbra parum capit, lõga uero, cum multum, hoc aũt fieri nõ põt ſine eccentrico, igitur eccentricum eſt. Rñdet Auer. & imaginatur lunam moueri motu titubationis circa quẽdam punctum, non deſcribendo circulum perfectum, atq; ſuper polis alterius orbis ſibi continui, ſic. n. titubãdo põt eſſe eleuatio illa ſine eccentrico: quem motum appellat lineæ leulabiæ, ſed quia hęc ſolo non ualet, nec eſt intelligibilis, propterea pmittit inuenire aſtronomiam bonã. Hæc ſunt contra aſtronomos.

Pro aſtronomis. Sed pro aſtronomis ſunt obſeruationes maximæ Prima qdem eſt, quia planeta qñq; maior, qñq; minor vr, igitur qñq; nobis ppior, qñq; remotior ut pſpectiui pbãt, qua rõne oportet cõcedere aut eccentricos, aut epicyclos. Hęc rõ eſt lõgius tacta a Ptolemæo ut in. 5. dictione magnæ conſtructionis ca. 14. & 16. Secũda uero eſt quia perceperũt

inæqualitatem

inæqualitatem motus ſolis circa medium mundi. Cum igitur motus ſolis ſit irregularis circa medium mundi, oportet ut ſit regularis circa centrum ꝓprium, quare habet aliud centrum circa quod regulariter mouetur et ita eccentricum & hæc rō laudatur a Ptolemæo in. 3. dictione capi 3. Tertio Ptolemæus arguit per diuerſitatem eclipſium, quæ apparẽt in luna cum eclipſatur, ut fuit deductum Epicyclos uero cõcludũt aliæ apparẽtiæ prima eſt, quia obſeruata eſt luna in eadem parte eccentrici qñq; eleuata qñq; depreſſa hoc aũt per epicyclum ſaluatur. Secũda eſt retardatio & acceleratio in luna, & in alijs planetis directio & retro gradatio & ſtatio quæ eſſe nõ pñt niſi ꝑ epicyclum. Hæc ꝓ aſtrologis. De re iſta hæc uolo ſufficiãt ad hũc librum, nam in codicillo noſtro de orbibus perſuaſi hoc apertiſſimis demõſtrationibus. Cõfutaui & nõnullas uanas fictiones aliquorum qui ut peripatetici uideantur, in fabulas traduntur aniles, & demõſtraui Porphyrium plũs non minus phyſicũ q̃ mat he. declaro q̃tenus Ptolemæus ea quæ Ari. cœpit perfecit, nunc uero uſq; intantum ſit dictum.

Pro epicyclis.

Præterea cum omne quod mouetur ab aliquo moueatur, difformitatem motionis euenire neceſſe ē aut ex parte motoris, aut ex parte rei quę mouetur, aut ex parte utriuſq;. Nam ſi id quod mouet iiſdem non mouerit uiribus, & ſi id quod mouetur, alteretur, & non idem permaneat, & ſi utrunq; mutetur, id quod mouetur, difformiter moueri prohibet nihil. At horũ nihil circa cœlum fieri poteſt. Nam id quod mouetur & primum, & ſimplex, & ingenerabile, & incorruptibile, et omnis mutationis expers demonſtratũ eſt eſſe. Id ēt quod mouet, multo magis rõni conſonat tale eſſe, primi ſiquidem primum & ſimplicis ſimplex, & incorruptibilis ingenerabiliſq;, incorruptibile ingenerabileue motiuum eſt. Cum igitur id quod mouetur non permutatur, etſi eſt corpus, id qđ mouet profectò non mutabitur, corpore cum uacauerit. Quare & impoſſibile eſt lationem eſſe difformem.

Expõ. Secundo arguit hypothetice ſic, ſi oẽ quod mouet̃, ab aliquo mouetur, ut in phyſicis eſt oñſum, difformitatem motionis euenire neceſſe eſt, aut ex parte motoris aut ex parte rei, quæ mouet̃, aut ex parte utriuſq;. Sumas igit̃ maiorem ſic, ſi motus cœli eſt irregularis et difformis, neceſſe eſt ipſum eſſe difformẽ aut ex parte mobilis, aut motoris aut utriuſq;, & exponat̃ iſtud conſequens: nam ſi id q̃ mouet, iiſdem nõ mouerit uirib⁹, ſed nũc remiſſis nunc actis: & ſi id quod mouetur, alteretur. & nõ idem permaneat, ſed nunc magis, nũc min⁹ reſiſtat, & ſi utrũq; mutet̃, motor quidem ad remiſſionem uirtutis, mobile ad auctionem reſiſtentiæ, id quod mouetur: difformiter moueri, prohibet nihil, immo eſt ſimpliciter neceſſarium. Eſt igitur maior uera, quod ſi motus cœli eſſet difformis, oportet aut ut motor: aut ut mobile, aut vt vtrunque permutetur. Deſtruit ↄñs & ponit minorem, & inquit. { At horum nihil circa cœlum fieri põt } ꝙ ꝓbat per ea quæ probata ſunt, & inquit { Nam id quod mouet̃ & primũm } ad quod ſtat ultima oĩum eorum quæ mouetur deductio { & ſimplex } quia non ex elĩtis { & ingenerabile & incorruptibile } quia caret mã { & omnis mutationis expers } quia caret contrario { demõ̃ratum eſt eſſe. } Id ẽt quod mouet: multo magis rõni conſonat tale eẽ, primi ſiquidem primum, & ſimplicis ſimplex, & incorruptibilis ingenerabiliſq;, incorruptibile ingenerabile-

A quę motiuum eſt. Demum epilogat uim rõnis & inq̃t. { Cum igitur id quod mouet nõ permutatur, & ſi eſt corpus, id ꝙ mouet ꝓfecto nõ mutabitur, corpore cũ uacauerit. } Quare cum nec ex parte motoris nec mobilis nec vtriuſq; aliq̃ ſit ꝑmutatio: & impoſſe eſt lationẽ eſſe difformẽ. põt igit̃ ſylls categorice ſic cõfici, oẽ q̃ difformiter mouetur permutatur uel ex parte motoris vel mobilis uel utriuſq;, cœlum nulla ex parte permutari põt, igitur cœlum non difformiter mouetur. Hæc Ari. Auer. aũt reducit demõ̃onem Ariſt ad duas ꝓpõnes ex quibus põt confici unus ſylls, quarum prima eſt velocitas & tarditas in motu ex proportione potentiæ motiuæ ſuper reſiſtentiam proficiſcitur: nam ſtante eadẽ reſiſtentia & aucta potentia, motus increſcit. Silr ſtante eadem potentia, & diminuta reſiſtentia, motus ĩcreſcit. Diminuitur aũt aut diminuta potentia, & reſiſtẽtia non, aut aucta reſiſtentia, & potentia non. Quare forſitan non male ſentiunt Calculatores dicentes uelocitatum proportionem proficiſci e proportione proportionum potentiarum mouẽtium ad reſiſtentias mobilium, quod etiam Auer. 7. phy. auſcul ſentire vr̃ com. 39. & in 4 eiuſdem com. 71. quæ res in noſtris phyſicis perquiratur. Secũda ꝓpõ eſt ꝙ motores cœlorum, cœliq; ipſi ſunt ſimplr inuariabiles, tum quia ſimplices, tũ quia ingenerabiles, & mã carent, tum quia carent contrario. Ex his ſequit̃ talem motum eſſe ſimplr vniformem. Secundo debes ſcire (ut Auer. indicat) aĩal moueri ꝓp duo, propter inſtĩm, ut propter ſpiritum q̃ ad membra motiua tranſmittitur. Et propter deſiderium aſſequendi aliquem finem: quem non habet, hinc in aĩali motus redditur irregularis primo ex parte ſpiritus, qñq; quidem n. remiſſe mouetur, quia nondum ſpiritus expãſus eſt, qñq; celeriter, cum ſpiritus maxime expanſus fuerit, quandoq; declinat cum ſpũs eſt reſolut⁹. Secundo ex parte deſiderii, creſcit. n. deſiderium quãdoq; ad motum, ut propter ſaluationem, ueluti in lepore, cum uenatici auſugit canis rapinam, quandoque decreſcit propter alias cauſas. Ex his ſecunda rõ eſſe põt

Quæ Auer. Com. 36.

Quid calculatores.

B

C q̃re motus cœli eſt regularis, ex parte quidem inſtĩ, quia nullum habet reſolubile, ex parte deſiderii, q̃a nullum habet agendi finem aliquem quem nõ habeat, ſed conſeruandi quem habet. Hęc igitur rõ ex parte motoris: & mobilis ſumpta eſt.

Inſuper etiam ſi difformis euadat, aut ipſa tota mutatur, & interdũ velocior, interdũ tardior rurſus fit aut ipſius partes, partes q̃dem difformes nõ eſſe patet, iam enim facta eſſet ſtellarum diſtantia infinito in tẽpore, ſi alia tardius, alia uelocius moueretur, at nulla in diſtantiis aliter ſeſe habere uidetur.

Tertio arguit ex parte mobilis tm̃, nam ſi mot⁹ diuinus quo orbis ſtellatus mouetur apud Ariſtotelem difformiter mouetur aut difformitate motus partium hoc eſt ſtellarũ: aut difformitate totius lationis, ſed neutro modo eſſe põt in cœlo, ut probabitur, igitur motus cœli nõ eſt difformis. Primo proponit maiorẽ, & inq̃t. { Inſuper & ſi difformis euadat latio ipſa prima, q̃ ſtellatus orbis mouetur, aut ipſa tota mutatur, & exponit ſe dicens & interdum uelocior, interdum tardior rurſus fit, ut in lepore ſpectatur, qui nunc accelerat, nũc tardat nunc repedat, aut ipſius partes uidelicet ſtellæ, quæ in ipſo ſunt Hæc eſt maior, deſtruit conſequens & addit minorem, & primo probat partes: hoc eſt ſtellas nõ difformiter moueri, & inquit. { Partes q̃dem difformes non eſſe patet. Iam enim facta eſſet ſtellarum diſtantia infinito præterito in tempore, ſi alia tardius, alia, uelocius moueretur, at nulla in diſtantiis aliter ſeſe habere vr̃ } aut obſeruatur, igitur ſtellæ illæ ſunt inuariabiles. Hæc rõ eſt Ptolemæi in lib. magnę conſtructionis. probat. n. diſtantiam ſtellarum, inuariatam eſſe per obſeruan-

Expoſitio.

D

Quæ Ptol.

tiones Abrachis: dixit enim Abraches ſtellam in labio meridiano cãcri & ſtellam lucidam q̃ caput ãtecedit hydræ & ſtellam lucidam in cane antecedẽte, fere ſm recti tudinem, niſi q̃ media illarum tendit ad meridiem p digitum cum dimidio, & longitudines inter eas fere æquales eſſe. Amplius carũ quatuor quæ ſunt in capite leonis, duas orientales uidelicet; & aliã ad caput hydræ eẽ in linea recta aſſerit, ſcripſit etiam Abraches alias, quas omitto, has Ptolemæus ſuis obſeruauit tẽporibus, reperitq; eas cum eiuſdem diſtãtiis conſtitutas, & cum inter ipſum & Abrachen anni fluxerint circiter .260. quas cũ tanto tempore manſiſſe uiderit, concluſit eas ſemper inuariatas eſſe. Hæc Ptolemæus.

Tota uero mutari non poteſt, remiſſio nanque cuiuſq; ob ibecillitatẽ fit. Imbecillitas uero res eſt pter naturã, & n. imbecillitates quæ cũctis inſunt aialibus, pter naturam accidunt. Ceu ſenectus & tabes.

Expoſitio.

Hactenus q̃ non ſit difformis penes partes, q. nõ penes totũ, nũc perſuadet, & primo proponit hoc, & inquit. { Tota uero mutari non põt: } utpote ad mutationem totius cœli cuius cãm reddit, & inquit { Remiſſio nãq; cuiuſq; aialis quo ad corpus ob imbecillitatem fit. Imbecillitas uero eſt res eſt pter nãm } quod exemplo oſtendit. Et inquit { Et n. imbecillitates, quæ cũctis aialibus inſunt, pter nãm accidunt ut ſenectus, & tabes } q̃ græce eſt phthiſis, ut Celſus inquit. { Hæc eſt illa, q̃ nonnulli medici uocant nãlem maciem, ſiue ſenilem hecticam, quæq; ex diminutione procedit caloris nãlis. Sic igitur habemus ſi cœlum aliquãdo debilitaretur, oporteret præternaturaliter diſponi.

F

Tota nanque forſitan animaliũ conſtitutio ex talibus conſtat, quæ propriis differunt locis, nulla. n. partium ipſius ſuo eſt in loco.

Expoſitio.

Poſſet obiici Ariſ q. ſenectus & tabes ſunt nãles, q̃a communi curſu & ineuitabiliter animali accidunt. Reſpondet hæc eſſe nãlia quo ad nãm uſem pter nãm autem ſunt particularem. Sunt quidem pter nãm ſm particularem, quia illa intendit cõſeruationem indiuidui Sunt uero ſm nãm uſem, quia illa intendit conſeruationem uniuerſi. Inquit { tota nãq; forſitan animalium conſtitutio ex talibus conſtat, quæ ppriis differunt locis } ut ex quatuor elementis, quare ſm naturam uſem eſt illa diſſolui in propria loca proficiſcẽdo. Contra tamen naturam particularem. quatenus ad illam ſequitur deſtructio indiuidui, & illa imbecillitates quæ propter miſtionem elitorum eueniunt, præternaturales ſunt ſaltem reſpectu indiuidui. Hæc ad cauillum.

G

Si igitur in his quæ prima ſunt, nihil pter naturam eſt, ſimplicia nãq; ſunt & nõ miſta, ſua quoq; in regione cõſtituta, nihilq; prſus ipſis contrarium, imbecillitas profecto nulla in ipſis erit. Quare nec remiſſio; nec intenſio, nam ſi intenſio fuerit, remiſſio ẽt erit.

H

Expoſitio.

Complet ſyllm, qui hoc modo eſt, ſi latio cœli difformis eſt tota: mutatur mutatione cœli ſed mutatione cœli non mutatur, quia cœlum non eſſe mutabile. Et hoc probat, ſi igitur in his quæ prima ſunt, nihil pter nãm ẽ ſimplicia nãq; ſunt, & non miſta, ſua quoq; in regione conſtituta, nihil que prorſus ipſis contrarium: imbecillitas profecto nulla in ipſis contrarium. imbecillitas profecto nulla in ipſis erit, quare nec remiſſio nec intenſio, nam ſi intenſio fuerit remiſſio etiam erit, & e contra: latio igitur cœli uniformis eſt. Auerroes autem mouet qõnem, quia aliquis poteſt dicere cœlo non accidere uariationem ex parte mobilis, propter cauſas dictas. Sed uariationem ex parte motoris, qui licet in ſubſtantia ſit inuariabilis, accidente poteſt uariari. nam ut aial ſubluQõ Auer. Cõmẽt. 37. Dubitatio. Aue.

nare accelerat & tardat motum per uoluntatem quæ ſequitur apphenſionem alicuius finis, ſic & corpora cœleſtia, quæ etiam mouent per appetitum & uoluntatẽ, quæ ſequuntur apphẽſionem alicuius finis. Reſpondet aliter eſſe in animalibus illis diuinis, aliter in animalibus ſublunaribus. Hæc. n. non mouent ſe, niſi moueantur ab appetibili extrinſeco, e quo cauſatur, & ſurgit comphenſio, & ita hæc animalia uñr moueri p ſcientiam cauſatam a rebus, diuina uero illa animalia mouẽt ſe, per ſcientiam: quæ eſt cauſa rerum. Contra replicat Auer. nam illa nos intelligunt, & intelligendo gubernant nos, igitur uoluntate intrinſeca poſſunt nunc accelerare, nunc tardare motum. Et ſi non pro eorum neceſſitate, ſaltem pro noſtra, ueluti in gubernatore exercit' euenit. Rñdet ſciam illorum eſſe in actu ſemper, quia eſt eorum ſubſtã. quare nihil nũc intelligũt, quin prius intellexerunt, nihil prius quod non nũc, hæc n. intelligũt intelligendo ſe, & per eſſentiam propriam, ſuperiora uero, per eſſentiam ſuperiorum, & ſic ſcientia illa eſt inuariabilis: & ita appetitus. Tu ſi uis, rñde ad formam.

Solutio.

Replicatio Auer.

Solutio

F.

Ex his refellit errorem Aui uoluit. n. Auic. cœlum de uirtutibus aiæ habere intellm & ſenſum, dico ſenſum interiorem ut eum, quem græci phantaſiam uocant, nos uero imaginationem: intellm quidem illis Auic. pbuit, ute ipſa ſemper in actu intelligãt. ſenſum uero ut de nouo hæc perciperent, & pro neceſſitate gubernent. Qua rõne adhuc qõ ſtat contra Ariſ. Cõtra obiicit Auer. enthymematice, ſi cœli haberent phantaſiam, haberent inſitra ſenſuum, & ſi haberent inſitra ſenſus, eſſent eis tributa ob ſalutem, & ſi ſibi ſenſoria illa eſſent ob ſalutem tributa, poſſunt accidere eis occaſiones, & caſus. Declaratur hoc enthymema, nam ut dr in fine libri 2. de aĩa, phantaſia eſt motus factus a ſenſibus ſm actum: igitur ſi hñt phantaſiam, hñt ſenſus exteriores, et ſi ſenſus exteriores, igitur ſenſoria: quæ græce organa dñr ſenſuum. Hæc eſt prima pñtia. Secunda deducit, cum. n. ſenſuum dẽtur alii animalibus ob neceſſitatem, alii ob melius, hoc eſt ob ſalutem tactus quidem ob neceſſitatem datus eſt, cæteri ob melius atque ſalutem Ex his ſequiẽ ſi illa hñt ſenſoria, eſſe eis ſenſoria data ob ſalutem, nam his finis eſt, hæc de ſecunda. Tertiam deduco iterum, nam ſi ob ſalutem ſenſoria tribuit illis nã, cum contraria ſint apta fieri circa idem igitur illis poſſunt accidere occaſiones, caſus & calamitates, ueluti obcæcatio, uel fractura cilij, & id genus, aliter n. fruſtra eſſent tributa ob ſalutem. Hæc autem ſunt obſcœna, quare animalia illa hæc nullatenus habere neceſſe eſt. Poſſet tamẽ quæri hic an cœli ſentiant, ut Platonici uidentur tenere, quæ res in aliud differatur tempus.

Pſ. Auicennæ de ſenſibus cœli.

Confutatio Auer.

G

Præterea irrõnabile etiam eſt, mouens ipſum infinito tempore eſſe impotens, & rurſus alio infinito potens, nihil enim tempore infinito pter naturam eſſe uidetur, at imbecillitas res eſt præter naturam.

Expoſitio.

Quarto arguit ex parte motoris ubi debes ſcire motum cœli poſſe eſſe difformem uno iſtorum modorum uel intelligendo uno tempore infinito ipſum intendi ſemper, alio tempore infinito remitti ſemper uel toto tempore infinito a parte ante & a parte poſt remitti ſolum, aut intendi ſolum, uel uiciſſitudinaliter ipſum nũc intendi, nunc remitti, hocq; uiciſſim infinities redire. Oñdit igitur Ariſ. nullo horum modorum poſſe eẽ difforme, & primo q. non ſit difformis per hoc q̃ uno tẽpore infinito intenditur ſemper, ut in pterito, alio remittitur ſemper ut in futuro, ſiue e contra, & arguit hypothetice ſic, ſi motus cœli uno tempore infinito intenderetur, alio uero infinito remitteretur, tũc mouẽs cœlum uno tempore infinito eſſet potẽs. Alio tempore eẽt impotẽs ac imbecille. Deſtruitur conſequens primo, quia nihil pter nãm põt eſſe tempore infinito, nec a parte ante ſolum, nec a parte poſt ſolum, ut fuit deductũ in. 1.

H

huius, at imbecillitas res eſt p̃ter nãm, ut in priore rõne A ſt oſtenſum, igitur non põt eſſe tempore infinito ante aut tempore infinito poſt. Debes ſcire ꝙ Ariſ. vſ diminutus, nõ.n ſemp remiſſio cãtur ex imbecillitate potẽtiæ mouẽtis, ſed qñq; excremẽto reſiſtẽtiæ mobilis, igr̃ vr̃ diminutus. Dici põt uno modo ꝙ ẽt hæc aucta reſiſtẽtia erit res p̃ter nãm, & ſic rõ ualet ut prius. Vel dici põt in hac rõne ſupponere id quod in proxima rõne probauit videlicet nullam poſſe eſſe uariationem ex parte mobilis, nunc probat ꝙ nec a parte motoris.

Solutio.

Inſuper ẽt nec æquali in tempore id quod eſt p̃ter naturam, & id quod eſt ſecundum naturam exiſtit.

Expoſitio. Secundo idẽ ꝓbat, quia nõ põt æquali tpe eſſe id qd eſt p̃ter nãm, & id ꝙ eſt ſm nãm. Tp̃s.n. permanẽtiæ rei p̃ternãlis minus eſt tpe pmanẽtiæ rei nãlis, quia res p̃ternãlis eſt rarẽter. Res uero nãlis ut p ſe intenta eſt plerũq;. igitur tp̃s imbecillitatis nõ põt eſſe æquale tempori potentiæ, cum imbecillitas ſit præternãlis, potẽtia uero naturalis, ut nunc ſupponendum eſt.

B *Itemque nec omnino potens, uel omnino imbecille, nam, ſi remittetur motus ipſe infinito tempore remittatur neceſſe eſt, aut nihil aut intendi ſemper, vel remitti retro ſemper poteſt, erit.n. infinitus, indeterminatuſq; ipſe motus. Sed omnem diximus & e quodam in quiddam definitum eſſe.*

Expoſitio. Secũdum membrum fuit imaginãdo motum uel toto tẽpore utraq; ex parte remitti per remiſſionem potentiæ motoris, uel toto tempore utraq; ex parte intendi per ĩcrementum potentiæ motoris hoc vult cõfutare, & primo proponit cõcluſionem, & inquit. { Itemq; nec oĩno, hoc eſt uniuerſo tpe utraq; ex parte potẽs uel oĩno imbecille vtraq; ex parte, hoc ꝓponit ꝓbare. Et licet illa particula uel græce ſit ουτ quod vi hĩc ſonum copulatiuum hic diſiũctiuam habet uim. Propoſita cõcluſione ꝓbat illam, & arguit hypothetice a deſtructione ꝯñtis dicẽs: nam ſi remittetur motus uniuerſo in tpe, puta a parte ante, & a parte poſt, ita ut toto tpe ſit remiſſio, ipſe infinito tpe remittatur neceſſe eſt. eſt igitur hypothetica ſiue maior, ſi motus toto tpe remittitur, ĩfinito tpe remittẽ deſtruit ꝯñs & ponit minorem, aut nihil aut intẽdi ſemp, hoc eſt tpe infinito, aut retro ſemper remitti põt. Cõclude, igit̃ non põt toto tpe remitti uel intẽdi. ꝓbat minorem & inqt. { Erit n. infinitus indeterminatuſq; ipſe motus ꝙ iterum deſtruit dicẽs: ſed oẽm diximus & e quodam in quiddam definitum eſſe ut patet. 6. phy. igitur nõ põt tpe infinito intendi, uel tẽpore ĩfinito remitti oĩ ex parte. Sed occurres, quia nõ eſt incõueniẽs motum cœli eſſe infinitum & indeterminatum, quia non eſt e quodam in quiddam. 8. phy. ſolum.n. illud eſt uerum de motu retro. Debes ſcire ut ab Auer. motum eſſe terminatum, poſſe dupli intelligi aut ſm q̃titatem, aut ſm qualitatem. Motus quidem rectus q̃titate & qualitate terminatus eſt, q̃titate quidẽ quia e quodam eſt in quiddam, qualitate uero, quia eſt finite intenſus, uel finitæ remiſſus. Motus cœli eſt q̃titate infinitus, quia non eſt e quodam in quiddam, ſed circa quoddam, qualitate uero finitus, quia finite intenſus aut finite remiſſus. Secundo debes ſcire: ꝙ omnis intenſio uel remiſſio debet eſſe finita, quia omnis talis eſt alteratio quædam, omnis alteratio eſt e quodam in quiddam. Tunc ad q̃õnem, patet impoſſe Ariſt. ſi enim toto tempore motus ꝓcederet remittendo, tunc tempore infinito remitteretur, & ſic remiſſio eſſet ſine termino, hoc autem eſt impoſſe: quia omnis motus præter circularem diximus eſſe e quodam in quiddam, & ita remiſſio cum ſit motus alterationis eſt e quodam in quiddam, & per conſequens non infinita. Ex hoc patet ꝙ dici non poteſt hanc remiſſionem eẽ vniformem

Dubiũ.

Solutio. Auerro. Cõ. 38.

A & infinitam, quia oportet tãdem venire in terminum cum ſit ipſa motus e quodam in quiddam. Et nota ꝙ alii hunc textum non intelligunt, nam tranſlatores non perceperunt bene uerba Ariſ. Auer. uero digrediendo ꝓbat motores orbium eſſe uirtute finitos ac uigore, & potentia terminatos. Primo, quia ſi motores orbiũ eſſent infiniti, tũc non differrent deducitur, quia infinitum totum occupat ultra nõ differunt igitur nõ erunt tot quot orbes, immo unus tantum infinitus. Secundo, ſi quilibet eſſet infinitus, tunc motores ad ſua mobilia non haberent ꝓportionem, igitur nõ haberent proprias, & cõſtitutas ꝓportiones, quibus differunt: & ita oẽs erunt unus, eſt enim ablata cã dr̃iæ. Tertio, ſi quilibet motor eſſet infinitus, tunc motus eſſet in non tempore, nam ꝓportio uelocitatũ eſt ꝑ ꝓportione ꝓportionum potẽtiarum ad ſua mobilia, quare, ut ꝓportio infinita excedit ꝓportionem per infinitum, ita motus per infinitum excedit motum. Quarto. Ariſ. arguit infra ſi orbi adderetur aſtrum, aut non moueretur, aut tardius moueretur. Modo, ſi motor eſſet infinitus: ſtaret B oppoſitum conſequentis cum antecedente. ꝓpter hæc tenet Auer motores orbium eſſe finitos. Vbi debes ſcire, ꝙ eſſe terminatum põt eſſe quo ad tp̃s, & quo ad gradum perfectionis. Terminatum tempore eſt, quod tanto tempore perdurare põt, & nullo maiore. Terminatum uero gradu eſt, quod poteſt eſſe ſub gradu A, & nullo maiore. Quare duplex terminus, & qualitatiuus, & q̃titatiuus, Terminus q̃titatiuus ſequitur mãm. res.n. eſt in tãto tempore, & non in maiore, ꝓpter potentiã mãæ. Terminus uero qualitatiuus eſt gradus perfectionis, & hic ſequitur formam, terminat itaq; ꝓportionũ potẽtiarũ mouẽtiũ ad ſua mobilia ſeqtur menſurã uirtutum ipſarum & formarum. Ad q̃õnem igitur, motores orbium cum mã careant, non ſunt tempore terminati, quia ſunt formæ & differentes erunt potentiæ terminatæ, & ꝓportiones terminatæ, quæ res eſt communis formis ſeparatis, & mãlibus, quia omnes ſunt formæ. Hæc mã de infinitate motorum cœleſtium, tractatur in codicillo noſtro de infinitate primi, & q̃re illic multa pulchra ad propoſitum: & ſi uis uidere an orbis reſiſtat motori quære librum deſtr. deſtructio nam C multa in illa ætate diximus, quæ nunc non egent retractatione.

Q̃ſ Auer. com. 38.

Terminatũ dupliciter. Terminus duplex.

Præterea idem ſequetur, ſi aliquis eſſe quoddam tp̃s minimũ ſumat, quo in minore cœlũ moueri nõ p̃t nam, ut neq; ambulare, neq; citharizare quouis tpe aliquis põt, ſed cuiuſq; actionis definitũ eſt minimum tp̃s, per hoc q, ipſa nõ exceditur, ſic nec cœlum moueri quouis in tpe põt. Si igitur hoc uerum eſt, nõ erit ſane lationis ſemp intenſio. Quod ſi nõ erit intẽſio, nec remiſſio erit. Similiter enim ambo erunt.

Secũdo idem perſuadet ſic: ſi eſt tp̃s minimum quo cœlum mouet̃. ita ut in nullo minore moueri poſſit, nõ D põt toto tpe motus cœli ꝓcedere uelocitãdo atq; uelocitãdo, patet.n. hoc, quia ubi velocitãdo & velocitãdo ꝓcederet motus, nõ poſſet dari tp̃s minimum minuitur.n. tp̃s motu uelocitato. Tunc pono antecedens. ſed datur tp̃s minimum quo cœlum mouetur, & ſequitur põ cõſequentis, igitur non poteſt infinito totoq; tempore ꝓcedere uelocitãdo ac uelocitãdo. Minor probatur per ſimile in omnibus aliis actionibus, in oĩbus.n. aliis actionibus eſt minimum tempus, quo minore nulla illarum eſſe poteſt. Inquit: p̃terea ſup. idem ſequitur ſi aliquis eſſe quoddam tp̃s minimum ſumat, quo ĩ minore cœlum moueri non poteſt. eſt igitur maior ſi cœlum mouetur tempore minimo, non poteſt uelocitando toto tpe infinito procedere: deinde probat põnem antecedentis per ſimile in aliis motibus, & inqt. { Nã

Expoſitio

vt neq; ambulare, neq; citharizare quouis in tp̃e aliquis põt. Sed cuiuſq; actioni definitum eſt minimum tp̃s, hac videlicet definitione. q̃ illa actio nõ exceditur nec ĩ minore eſſe põt. hoc eſt ad hunc ſenſum, q̃ in illo fit, & in nullo minore, infert põnem antecedentis, & inquit. { Sic nec cœlum moueri quouis in tempore poteſt, et. Ita patet cœlum tempore minimo moueri. Tunc epilogat uim rõnis, & inquit. { ſi igitur hoc uerũ eſt, non erit ſane lationis ſemper intenſio, ſed uerum ſup. eſt cœlum moueri minimo tempore, igitur non erit lationis ſemp intenſio ultra, ex hoc remouet aliud membrum. & inquit, q̃ ſi nõ erit ſemper intenſio, nec erit ſemper remiſſio, reddit cãm, & inquit. { Similiter.n. ambo erunt, intenſio quidem in minimo tempore, remiſſio in maximo, ut igitur non eſt minus ipſius minimo, ſic non eſt maius maximo, et ita ambo ſimiliter ſunt in certo cõſtituto tempore. Hæc eſt ratio ut mihi uidetur.

Eritq; alterum ſi & eadem quidem uelocitate, aut maiore intenditur, & tempus fuerit infinitum.

Expoſitio. Non imperite Expoſitor ſentit circa hũc textũ, uult .n. Ariſ. per hũc ſermonẽ remouere cauillum. nam poſſet cauillator fingere motũ cœli ꝓcedere creſcendo per partes ꝓportionales minoribus, & minoribus uerſus futurum: quæ auctio nunq̃ tñ augetur, ut ſit in minore tempore minimo, Verbi cã poſſum fingere cœlum ab æterno cœpiſſe moueri uelocitate ut duo, deinde creuiſſe per uelocitatẽ, quæ eſt ut unũ illi priori addita ita ut tota excreſceret ad uelocitatẽ ut tria, deinde creuiſſe, per dimidium eidem additũ, ita ut tota excreſcat ad tria cum dimidio, deinde p dimidiũ, dimidii eidẽ additum, ut tota ſit ut tria cũ dimidio & dimidio dimidii, & ſic in infinitum Quo qdẽ in caſu motus ꝓcederet uelocitando, & tp̃s minorado, nõ tamẽ ita minorabitur tp̃s ut ſit deuenire ad minus minimo, qa additio ſit p partes proportionales minoribus & minoribus, quę nũq̃ facient unã uelocitatem ultra quatuor, & ſic ſemp erit, & nũq̃ ultra minimum tempus. Huic igitur cauillo rñdet Ari. dictum argumẽtum ualere, ſi fiat additio per partes ęq̃les priori uel maiores, ut ſi motus fuerit uelocitatis ut duo, addatur tãta uelocitas, uel maior, ſic n. ſequitur eſſe deueniẽdum ad tp̃s in infinitum minus. & per conſequẽs nõ dari minimum. Inquit. { Eritq; alterum.ſ. intẽſio in tp̃e in infinitum minore ſi & eadẽ uel æq̃li uelocitate, uel maiore motus ille augẽdo intẽditur, ꝓcedatq; & tempus illius augmẽti fuerit infinitum a parte ante et a parte poſt, ut dictum erat, nam ſic nõ eſt dubium nõ eſſe deueniẽdum ad tp̃s minimum. Et ſi dices, igitur

Replica. Ariſ. nõ habet motum cœli eẽ vniformẽ, qa ſaltem põt intelligi ipſum ꝓcedere uelocitãdo per additionem partium ꝓportionalium minoribus ꝓcedẽtibus uerſus futurum,

Solutio. Rõ calculatorum. Dici põt nõ haberi cõcl'onem perfecte per hãc ꝓbationem, ꝓpea eſt recurrẽdum ad alias rões, tunc .n. nihil deerit. Ex his põt rõ calculatorum tolli, qua ꝓbãt dari infinitum ueloceẽ motum, arguũt.n. ſignetur primum momẽtum ſiue primum inſtãs nõ eſſe calefactionis, & arguũt in hoc inſtãti nõ eſſe calefactio: cũ ſit primum calefactum eſſe, & ĩmediate ante hoc fuit calefactio, igitur immediate ante hoc fuit infinitus uelox aliquis motus, qm̃ nullũ fuit inſtãs ante hoc, quin inter illud, & hoc fuerit aliquis motus: igitur in infinitum uelox fuit aliquis motus, per uerba Ari patet ſolõ, nõ n. eſt impoſe infinitũ uelocem fuiſſe aliquẽ motum nõ p certã uelocitatẽ, ſed ad intellm datum, hoc eſt ſyncategorice ut dicũt

Solutio Quæ Alex. & Simpl. Debes ſcire q̃ illã ꝯſequẽtiam, ſi nõ erit intenſio, nec remiſſio erit, nam ſilr ambo erũt. Alexã & Simp. velle uñr Ariſ arguere ſic, ſi motus cœli põt uelocitari ſemp põt debilitari ſemp, & e cõtra, igr, ſi nõ põt uelocitari ſemp: nec tardari ſemp poterit primã uero cõſequẽtiam ꝓbãt, quia uelocitas dr reſpectu tarditatis & e cõtra. Auer uero ꝓbat p hoc, qa una eſt oppoſitorũ potẽtia, qa ſi unũ eſt poſe & alterum eſt poſe

F & ſi unum eſt impoſe, & alterum: ut. 2. topi. dr. ſed i textu alr deduximus, ut patuit. Auer ꝑterea ꝓbat aliter, q̃ motus cœli nõ poſſit tardari in infinitum, nec augeri. Primo, quia tam potẽtia motoris, q̃ potẽtia mobilis & finita & terminata. Secũdo p impoſe, qa ſi potẽtia motoris remitteretur, ueniet ad tãtam remiſſionem ut mouere nõ poſſit amplius, & ſi intenderetur, ueniet ad tãtam intẽſionem ut moueat p infinitum modicum tp̃s, & ſic ad nõ tp̃s, & ita nõ erit motus. Hæc Auer. — Auer. comm. 39.

Dubitatio. Occurret iunior: nam tp̃s quo mouetur cœlum uĩ maximum, eo qa in illo mouetur, & in nullo minore, igitur ſi eſt maximum, nõ põt eſſe minimum.

Solutio. Dici põt illud eẽ maximũ et minimum, nam aliter eſt in ſempiternis, aliter in corruptibilibus. In ſempiternis n priuilegio immutabilitatis: omnis motus eſt in maximo & minimo tempore, ſed reſpectu diuerſorum. eſt n. maximũ quo non poteſt eſſe maius. eſt uero minimum, quo non poteſt eſſe minus. Hæc aũt ſunt: quia motus ille eſt immutabilis & uniformis. In rebus uero corruptibilibus quę mouentur motu difformi, nõ eſt ſic, ut patet in. 6. phyſico. Hæc de dubio

Reliquum igitur eſt, vt dicamus motui ipſi uelocitatem uiciſſim atq; tarditatẽ ineẽ, ſed hoc rõne prorſus caret, eſtq; figmẽto ſile. Præterea rõni ẽt magis accedit, id ipſum ſi ſit, nos nõ latere, ea ſiquidẽ, quę iuxta ſe ponũtur, facilius ſenſu diſcernũtur. Cœlũ igitur unũ eẽ, hocq; ingenitũ atq; ſempiternũ, itẽq; uniformi ſemper motu ferri, intantum ſit nobis dictum.

Expo. Tertium nunc mẽbrum refellit, & ꝓbat cœlum non moueri difformiter p viciſſitudinariam crementi: & decrementi difformitatem. ꝓ, quia vr abſq; rõne & figmẽtum. Secũdo, quia ſenſu percipitur oppoſitum, inquit, { Reliquum igitur eſt ut dicamus motui ipſi uelocitatem uiciſſim atq; tarditatem ineſſe, hoc.n. fuit tertium mẽbrum. Cõtra obijcit, & inquit. { Sed hoc rõne prorſus

G caret, & quia nihil corrñdet ſibi in re. erit figmẽto ſimile. Secundo obijcit, qa cõtra ſenſum: & inqt: { Præterea rõni etiam magis accedit idipſum ſi ſit, nos non latere, ea ſiquidem quę iuxta ſe ponuntur, facilius ſenſu diſcernũtur. Vnde, cum hoc anno ſit uelocitas, alio tarditas & ſic uiciſſim iuxta ſe hæ ponantur, facile ſenſu diſcernemus, oppoſita enĩ iuxta ſe poſita magis eluceſcunt: cæterum epilogat omnia quæ dixit de toto cœlo, quia uult tranſire ad partes eius.

Quæſtio.

An motus cœli ſit Regularis & uniformis.

QVærũt, vtrum motus cœli ſit regularis. vr q̃ nõ quia ille eſt cum reſiſtentia, igitur irregularis. antecedens patet, cœlum.n. reſiſtit motori, ut Auer. ꝓbat hic per multa uerba, conſequentia tenet per id quod uidemus in animali. corpus n. quia reſiſtit aĩæ, propterea motus animalis eſt difformis. Ari. uero

H probauit oppoſitũ p multas rões. Albertilla facit dñiam inter motum regularẽ, & uniformẽ, ꝓpea cõcedit motũ cœli eſſe difformem, nam partes iuxta polos tardius partes uero iuxta æqnoctium celerius ferũtur, nõ tñ cõcedit ipſum eſſe irregularem: immo regularem qa nõ certo tp̃e ulociorem, certo tardiorẽ. Sed contra hãc ſolutionem eſt, nã Ari. probat hũc motũ eſſe uniformẽ, uerbũ n. illud ὁμαλος græce, latine ſonat uniformis ꝓp dicerem motum cœli eſſe uniformem. — P5. Albertilla.

Cõfutatio. Propria ſen. Vbi aĩaduerſione dignum motum cœli eſſe uniformem rõne puncti uelociſſime mori, ut ratione capitis arietis uel libræ qui eſt in ſectione zodiaci & æquinoctialis. quia igitur hic punctus ſemper uniformiter mouetur, ut in. 24 horis, ideo totus motus dicitur uniformis, penes uero motum cæterarum partium, nec uniformis, nec difformis

eſt

eſt denominandus, quia penes illum non dicitur velox

Sol. Ioan. vel tardus. Ad rõnem r̃ndet Ioãnes, mobile reſiſtere motori, & cœlum reſiſtere motori, poſſe bifariam intelligi, vno mõ per inclinationem n̄ālem ad alium motũ illi contrarium, ad quem mouet, veluti corpus aīalis reſiſtit aīæ, quia graue vel id genus, & hoc mõ reſiſtere irregularitatem efficit alio modo pp potentiam mobilis ad actum diuerſam, quia mobile eſt potentia tale qualis eſt motor in actu. quæ reſiſtentia eſt in omni motu neceſſaria, & hoc modo cœlum reſiſtit motori. nam cœlum eſt in potentia ad aliquod vbi, & ad oppoſitum vbi, ad q̄

Cõfutatio. motor intendit. Sed hæc ſolutio nulla eſt, quia cum infinita velocitate põt ſtare hæc reſiſtẽtia diuerſorum vbi, põt.n. cœlum moueri in duplo velocius, & habere adhuc potentiam ad diuerſa vbi, & rurſus in triplo velocius, & habere eandem, & ita ĩ infinitum, & ſic nulla eẽt cã, quare tanta velocitate mouetur, niſi voluntas moto-

Propria ſol. ris. Et licet de hac mã multa dixerim in libr. d d. dico

Diſtinctio. nunc cœlum reſiſtere motori poſſe intelligi duplr, vno modo reſpectu termini, alio modo reſpectu motus cœlum reſiſtit motori reſpectu termini, quia non permittit vt inducatur ita cito in terminum ad quem, vt motor intendit, ſed ſolum. 24 horis. nõ autem reſpectu motus, quia non inclinatur ad contrarium motum illi quo mouetur, & propter hoc eſt vniformis. Hæc de q̃one.

De his uero quæ ſtellę nuncupantur, conſequẽs eſt nunc dicere, & ex quibus conſtent. & quas figuras habeant, & qui ipſarum ſint motus.

Expõ. Tria nunc de his cœli partibus, quæ græce aſtra dñr, latinæ ſtellæ, proponit dicere, videlicet cuius naturæ ſint, quaſq; habeant figuras, & qui ipſarum motus ſint, hæc.n. tria de toto cœlo ſunt determinata, ppea reſtat

Ordo q̃õnis. nũc eadem de partibus determinari. Ordo q̃õnis eſt.

Rõ q̃õnis. quia totum ſemper eſt parte notius, vt. 6. topi ait Ariſt. propterea tractatus de toto cœlo pręcedit tractatum de partibus. Rõnabilitas vero q̃õnis eſt, quia uidemus nõ ſemper partem ſequi naturam totius. In animali enim partes & inter ſe, et a toto differunt ſpecie, ppterea poſſet idem cenſeri de partibus cœli, & ad totum cœlum, et ad ſe, quæſtio igitur non caret ratione.

Conſentaneũ itaq; maxime rõni eſt, & ea quæ dicta ſunt ſequitur, unamquamq; ſtellarum profiteri ex hoc corpore eſſe, in quo lationẽ habet, dicebamus nãq; aliquid eſſe, quod circunferri aptum eſt.

Expõ. Propoſita intentione, nũc proſequitur, & primo de ſubſtantia, & ponit talem concluſionem, uidelicet ſtella eſt de nã eius cœli, ad cuius motum ipſa circũfertur, hoc dicit, & eſſe ad dicta ſequens, maxime rõnabile. probat, q̄ ſit maxime rõnabile hoc modo, quæcũq; una eadẽq; motus ſpecie mouentur, hæc ſunt vnius naturæ, cœlum & eius ſtella una & eadem motus ſpecie mouentur: igit̃ cœlum & ſtella unius ſunt naturæ. Inquit. { Conſentaneum itaqua maxime rõni eſt, & ea quæ dicta ſunt, ſeq tur unamquamque ſtellarum profiteri ex hoc corpore eſſe, in quo lationem habet. { Declarat quo mõ maxime rõnabile, & prætermittit, quo mõ ad dicta ſequitur, & inquit. Dicebamus nam aliquid eſſe, qđ circũferri aptũ eſt, quare cum ſtella ſit circunferri apta, vĩ ut ſit ipſa ẽt de nã cœli. Vt ẽt hoc ſequi ad dicta, licet ipſe non declarat, quia dictum eſt partem & totum eſſe eiuſdem naturæ, qñ tale totum eſt ſimplex atque ſimilare, ueluti de igne dixit in primo cœli: at cum cœlum ſit ſimplex atque ſimilare, ſtellaque illius pars, erunt igitur eiuſdem naturę.

Prętere a, ut qui dicunt igneas eſſe, ideo dicũt quia ſuperum corpus ignem eſſe aſſerunt, nam rationi acci

n *dit unumquodque ex his cõſtare, in quibus eſt unumquodque, ſic quoque nos dicimus.*

Expoſitio. Hoc iterum probat per id quod dixerunt ueteres illi .n. ſtellas poſuerunt eſſe eius naturæ, cuius cœlum eſſe dicebant, ueluti qui cœlum ignem fatebantur, hi quoque ſtellas igneas ẽt dixerunt. Igitur eodem mõ, ſi nos cœlũ eſſe dicamus nãæ quintæ, ẽt ſtellas eſſe eiuſmodi naturę dicendum erit ſunt igitur cœlicæ naturæ. hæc Ariſt.

Q̃õ auer. Cõmẽ. 41. Ex uerbis Auer. colliguntur dñæ inter ſtellam & orbem. Prima eſt, quia orbis ipſe non eſt per ſe ſenſilis, cũ careat luce, ſtella uero uiſilis eſt, quia lucet, & ppea cœlum eſſe eſt demonſtratum, quia uidemus ſtellam moueri, cum.n. ſtella uideatur moueri, nec moueri poſſit, ut auis in aere, & ut piſcis in mari. mouebitur ad motũ orbis, hinc ſcimus orbem eſſe. Secunda differentia ẽ, quia ſtella eſt nobilior pars orbis, quia lucet & calefacit cæterum ipſius orbis non. Ex his ſyllogizat Auerro. oĩs ps eſt de natura totius, ſtella eſt pars cœli, igitur ſtella ẽ

F de natura cœli Hæc Auer. Quærit expoſitor utrum

Prima q̃õ. De cõtrarietate partium cœli. ſtella & pars cœli non ſtellata ſint contrariæ. R̃ndet inter illas non eſſe contrarietatem. Tum primo, quia illis non competit ratio contrarietatis. Tum ſecundo, quia qualitates ſunt in cœlo ueluti ĩ cauſa uniuerſali, quomõ uniuerſalia ſunt in intellectu, & ita concedit illas eſſe diuerſas, non tñ contrarias. Sed replicabis primo, quia

Replice. ſaltem diſpoſitiue vñr ɔ̃riæ, quia differunt penes rarum & denſum, penes lucidum & tenebroſum. ſecũdo agũt effectus ɔ̃rios, igitur ſunt ɔ̃riæ. Defendi põt poſitio illa.

Defenſio. Paraphraſis. nam Auer. in paraphraſi libri meteo. ait tales partes ſolum differre per magis & minus, quælibet n. eſt lucida, quælibet ẽt perſpicua. Verum quædam eſt adeo parũ lucida, q̄ non põt uiſum terminare, ppea dicitur tenebroſa quęlibet quoque perſpicua, atque paruia, licet ſit a dominio lucida & ſic patet ad primum. Ad ſecundũ negatur aſſumptum. forte.n. ad effectum non concurrit reliquum orbis, niſi ſolum per motum, & hoc mõ non differunt. Verum de hoc ſuperius uidimus. Secundo

G quærit, utrum pars, ſtellata & non ſtellata quæ peruia ẽ ſint ſpecie differentes. Tenet Thomas q̄ ſpecie differũt,

Sc̃da q̃õ. De dña ſtellę a pte orbis. Põ Tho. genere tñ conueniunt, & hoc quia differunt denſitate & raritate, luce, & tenebra, quæ arguunt ſpecificam differentiam nãrum. Sed hæc poſitio non uidetur peripatetica, ut dicemus in cõ 49. quia non differunt forma, non materia, non motu forma quidem non differunt, quia una eſt aĩa ſpẽ, et numero paruiæ partis & ſtellatæ. mã, minime quia oẽs ſunt ex quinta eſſentia, quæ nec ẽ grauis, nec leuis. Motu quoque nequaquam, ut Ariſto. arguit, igitur peruia pars & ſtellata non pñt differre ſpẽ.

Cõfutatio. Rõ Thomæ non concludit, quia omnes diſpõnes ſunt ĩ una & altera, licet ſm magis & minus ut dixit Auerro. Sed de re hac forſitan repetemus.

Caliditas aũt ab ipſis, atq; lumẽ fit, ppea, quia aer ab illarum latione conteritur. Motus.n. *& ligna, & lapides, & ferrum aptus eſt intendere.* Conſentaneũ

H *igitur magis eſt rationi id ignire, quod eſt igni propinquius, propinquius autem eſt aer.*

Expoſitio. Omnes conueniunt in hoc q̄ Ariſto. refellit cauillos, uel perſuaſiones: quibus ſtellas eſſe igneas ueteres cõcelſerunt: erat autem primus: omne calefaciens & lucidum eſt ignis uel igneum: ſtellæ calefaciunt. & ſunt lucide. igitur igneæ: probabant maiorem ſic: omnis ignis calefacit atque lucet: igitur per conuerſionem in terminis: omne calefaciens & lucens eſt igneum vel ignis. Ad hanc perſuaſionem reſpondebat Ariſtoteles: & uidetur innuere diſtinctionem talem q̄ aliquid poteſt dupliciter calefacere. Vno modo per eſſentiam: quo modo ignis uel igneum calefacit. Alio mõ per diſpoſitionem ſiue

qualitatem in alio receptam,& hoc mõ ſtellę calefaciũt, quia per diſpõnem quandam receptam in aere, & non per diſpõnem,atq; qualitatem in ipſis contentam,inqt. { Caliditas aũt ab ipſis atq; lumen fit quia aer ab illarum latione conteritur. igitur nõ per eſſentiam, ſed per diſpõnem illam quæ eſt attritio,in aere receptam. Hæc eſt ſolutio. Deinde probat ſolõnem. ꝓ per locum a minori ad maius,ſic minus vr̃ motum & attritionem poſſe ignire ligna,lapides,& ferrum,quã aerem,et ignit,igitur ſi illa ab attritione & motu igniuntur, aer maxime ignietur. Inquit. { Motus.n.& ligna,& lapides, & ferrum, aptus eſt incendere,cõſentaneum igitur magis eſt rõni, id ignire quod ſm nãm,& locum eſt igni propinquius. ꝓpinquius aũt igni eſt aer. Immo aer ẽ fere ignis ipſe differẽs parum per locum & parum per alterant ſolam q̃litatẽ.

Veluti & in ipſis quę ꝓyciuntur ſagittis. hæ nãq; ipſę adeo igniuntur, ut eliqueſcat plumbum, quod in ipſis eſt. Et cum hę igniantur, etiam aer qui ipſas circundat hoc idem patiatur neceſſe eſt.

Exp.

Apud Alexandrum & Simplicium dictam ſolõnẽ probat nunc Ariſt. per exemplum, et forte põt eſſe ratio probans maiorem proximæ rõnis, accipit.n. motum et attritionem ignire lapidem, lignum, & ferrum, hoc itaq; probat per exemplum, & inquit. { Veluti & in ipſis q̃ proijciuntur ſagittis. hæ nanq; ipſæ ſagittæ adeo igniuntur, vt eliqueſcat plumbũ, quod in ipſis eſt, hoc eſt exẽplum probationis, deinde quaſi epilogat rõnem, & inquit. { Et cum hæ igniantur, & aer, qui ipſas circundat, hoc idem patiatur neceſſe eſt, vt patuit per locum a minore ad magis. Hæc eſt vis rõnis.

Alexand. expõ.

Debes ſcire Alexãdrũ voluiſſe hoc argm̃ eſſe per locum a minori quaſi ab effectu. hoc mõ, ſi ſagittæ igniũtur, igitur aer ipſas circũdãs ignitur, quia minus vr̃ illas igniri quã aerem.

Simplicii expõ.

Simpli. vero argm̃ vult eſſe a cã ſic, quia ſagittæ calefiunt, igit aer calefit, calefit n. rõne fricationis factæ a ſagittis, q̃re locus eſt a cã. Expoſitor laudat Alexandrum.

Quę expoſitio. Quęrendos

Ego uero cum Simplicio ſentio, ꝓ. quia alr̃ exemplum nõ eẽt ad propoſitum. Ariſt. n. per confricationem quam ſagittæ faciunt in aere, & per quam calefit aer vult probare ſtellas confricando aerem calefacere. Si n. uidemus aerẽ calefieri a confricatione quæ fit a ſagittis, igitur aer eſt calefactibilis a confricatione, & ita ſtellæ poſſunt calefacere confricando. Secundo, quia dubitatio quæ ſequit̃ non eſſet ad propoſitum, ſupponit n. aerem calefieri a ſagittis per confricationem, & ſagittas calefieri a confricato aere, igitur ſic ſtellæ confricando aerem calefaciũt illum, & ab illo calefient, niſi igitur expoſitio ſimplicij eſſet, hæc dubitatio non eſſet ad propoſitum.

Hę igitur ipſę ideo calefiunt, quia in aere ipſo ferũtur, qui ob percuſſionem motione fit ignis, ſuperiorũ autem corporum unumquodq; in ſphæra fertur, ut ipſa quidem non igniãtur, aer autem cum ſub ſphęram ſit corporis circunuecti, illius oblationem neceſſario calefit.

Obijcit aliquis Ariſtoteli contra ſolutionem, nam ſic lamina ſagittarum ſeſe habent ad aerem, quemadmodũ ſtellæ, igitur ut illa lamina calefaciunt conterendo aerẽ, & calefiunt ab attrito aere, ſic ſtellæ aerem conterendo calefacient, & ab illo calefient. Vr̃ rñdere non eſſe ſile quia lamina feruntur in aere, ꝓpterea calefiũt ab illo, at ſtellæ conterunt aerem, non aũt ab illo calefiunt, quia non in ipſo feruntur. ſed proprijs in ſphæris. Etiam dico in corporibus corruptibilibus eſſe actionem & reactionẽ, at ſtellæ ſunt corpora æterna, & ꝓpterea dato q; in aere ferrentur non ꝓpterea calefierent, inquit { Ariſto. hæ igitur ipſæ ſagittæ ideo calefiunt, quia in aere ipſo feruntur, qui ob percuſſionem, quam aer recipit a ſagittis ipſius motione fit ignis, at ſuperiorum corporum unumquodq; i ſphæra fertur, & non in aere, ita vt ipſa hæc corpora nõ igniantur, quia in ſphæra feruntur, & ſic negatur ſimilitudo, nam ſagittæ per aerem, illæ ſtellæ per ſphæras feruntur. Forſitan dixeris quonam pacto ſtellæ illæ põt aerẽ conterere, cum procul ſint, quaſi reſpectus, ĩquit. { Aer aũt cum ſub ſphæra ſit corporis circunuecti, illius oblationem, & ob motum raptus neceſſario calefit, rapitur .n. vſq; ad cacumina montiũ. Ignis.n.& aer motu diurno feruntur, ut qui per motum cometarum depræhenditur, & per hanc uiam raptus motu conteritur. Quo uero ad uerba græca attinet uerbum illud percuſſio gręce eſt, πληγὴν, latinæ etiam plagam, plaga uero percuſſio eſt, ut poeta. plagiſque peremptum, Tunſa per integrã ſoluuntur uiſcere pellem. Et ita per plagam uidetur intelligere percuſſionem quam ſagittæ agunt in aerem.

Et maxime hæc in qua ſol eſt infixus, quapropter cum propius iam acceſſerit, ac exoritur, & ſuper nos eſt fit caliditas. Ipſas igitur neq; igneas eſſe, neq; ĩ igne ferri, de ipſis hæc a nobis ſint dicta.

Adhuc poſſet Ariſtoteli obijci, quia tũc omni tpe eẽt calor æqualis, quia ſemper eſt aeris attritio facta æqualr a ſtellis. Rñdet & vr̃ uelle merito motus eſſe ſemper calorem æqualem, non autem merito luminis, ꝓpterea inquit, & maxime aer, & nos calefimus hac ſphæra ĩ qua ſol eſt infixus, quia plus alijs lucet. Affert ſignum d. q̃propter cum propius iam acceſſerit, ut qñ uenit ad aplcem capitum noſtrorum, uidelicet qñ ingreditur cãcrũ & exoritur, et ſuper nos in meridiano fuerit, fit caliditas maxima, quę eſt æſtiua, demũ epilogat, & ſermo patet. (margin: Exp.)

Queſtio prima.

An ſol & ſtellę calefaciant aerem ipſum conterendo.

Qõ Auer. Cõm. 4 r. Sol. Alex.

MOuet autem Auerr. q̃onem utrum ſol & ſtellæ aerem calefaciant conterendo ipſum, & arguit q; non, quia non tangunt aerem, igitur non cõterunt ipſum. Rñdet Alexander non eſſe neceſſe corpus extremum quod in aliquid agit mediante alio trãſmutare illud, ueluti de piſce, qui torpedo dr̃, hic.n. manus mortificat piſcatoris mediãtibus retibus, retia tamẽ non mortificat.

Obiectio. The. contra Alex.

Contra obiicit Themiſt. quia exemplum non eſt bonum, nam retia patiuntur a ſtupore quãuis non paſſione ea qua manus patitur, & ita oportet ut orbes patiantur a ſtella ſolis aliqua paſſione, & ſi non ſit ſilis paſſioni aeris. Modo non uidetur quæ ſit hæc paſſio.

Obiectio Auer.

Secundo arguit Auer. quia nihil põt moueri localiter ab aliquo corpore mediãte corpore aliquo, & corpus illud medium non moueri a primo mouẽte, igitur ſi aliqua pars aeris mouetur a ſole mediante parte orbium inferiorum; partem illorum neceſſe eſt moueri ab illo localr, quod non apparet.

Sol. Auer.

Propterea rñdet Auer. & ſumit quædam. Quorum primum eſt, q; ꝑtes cœli in agendo in aerem: uel ignem differunt penes differentiam denſi & rari: ita ut quanto cœli pars fuerit dẽſior: tanto agentior erit.

Obiectio. Solutio.

Quod ſi dicas in cœlo nõ eẽ denſum nec rarum: ſoluit Auer. in cœlo non eſſe dẽſum & rarum uniuoce cum denſo & raro in elr̃tis. In elemẽtis enim hæc conſequuntur calidum: & frigidum: in cœlo denſum eſt: cuius partes propinquius iacent: rarum uero cuius partes remotius iacent. Secundum eſt: q; corpus non agit in corpus ſolum per uirtutem quæ eſt in ſuperficie: ſed per uirtutem quæ eſt in profundo extẽſam ſm extenſionem profunditatis. Hoc Auerr. ꝓbat duobus ſignis. primũ eſt: quia ſi ſint duo corpora æquę calida: quorum unum altero eſt profundius quãquam

in ſuperficie ęqualia ſint, vt ſi ambo pedalia id quod eſt ſpiſſius alijs paribus fortius agit, & hoc per fortiorem virtutem quæ eſt gratia maioris profunditatis, quod quidem ſignificat corpus non modo agere per virtutem exiſtentem in ſuperficie, ſed in profundo. Secundum eſt, quia ſi ſint duo corpora æqualia quantitate & continentia, ſemper denſius cæteris paribus eſt agentius, vt ferrum plus ꝙ lignum, & hoc quia in profundo dēſius eſt, virtus enim vnita fortius agit ſeipſa diſperſa. Ex his ſequitur primo ꝙ in orbe pars ſtellata eſt agentioꝛ non ſtellata, quia ſpiſſior. Secundo ꝙ inter ſtellas maxime ſol eſt actiuus, quia maior & ſpiſſior omnibus. Tertium principale eſt ſolem & ſtellas eſſe totius vniuerſi partes integrales, nam vniuerſum quod ex omnibus orbibus conſtituitur videtur eſſe vt vnum animal colligatum ex pluribus membris, cuius animalis eſt vnus motus vniuerſalis vt diurnus, & plures partiales pro ratione partium. Ex his vlterius ſequitur, vt infert Auerroes, partē illam aeris quæ eſt in directo ſolis & cuiuſuis ſtellæ fortius pati conterique magis, tantoq; magis a ſtellata ꝙ̄ a nō ſtellata quanto ſtellata eſt actiuior, atq; magis conteritur ꝙ̄ ſit non ſtellata, tantoq; a ſoles magis ꝙ̄ ab alijs, ꝙ̄to ſol eſt maior & ſpiſſior. His præmiſſis pro ſolutione videtur inuenire talem diſtinctionem, ꝙ ſolem vel ſtellas calefacere continens nos, poteſt intelligi dupliciter.

Diſtinctio.

Vno modo ſingulariter et diuiſim ſine alijs partibus quæ ſunt mediæ, & hoc modo ſol non calefacit, quia ſic deberet tangere ignem vel aerem ipſum, quæ ſingulariter calefaceret. Alio modo poteſt intelligi ꝙ ſol calefacit pro tanto, quia vniuerſum cœlum in cuius profundo eſt ſol, habet principaliter calefacere virtute ſolis, & hoc modo calefacit hæc enim uirtus a profundo concaui totius aggregati verſus nos vſq; ad cōuexum vbi ſol eſt uſq; etiam ad ultimum cœli ultimi calefacit per uirtutem in profundo. Imaginandum igitur in medio totius aggregati eſſe ſolem veluti in medio animalis cor, et a uirtute profundi cordis calefieri omne extra cœlum ab illo contentum ueluti a corde animalis calefiunt lineamina, & ut nō oportet cætera membra iuxta cor calefieri, ſi debeant lineamina calefieri, ſic non oportet orbes inferos & ſuperos qui ſolem circundant calefieri. Et non oportet lineamina tangi a corde, ſed ſolum ab aliqua parte corporis, in cuius profundo eſt cor, ſic non oportet continens nos tangi a ſole, ſed ſatis eſt ut tangatur ab aliqua parte corporis in cuius profundo eſt ſol, et virtus ſolis, qua ratione fit ut totum aggregatum principaliter calefaciat per uirtutem ſolis, quæ eſt in eius profundo, & ſol non niſi ut pars calefacit propterea non oportet vt tangatur continens a ſole, ſed a cœlo, & ſic tangit tale corpus calefaciens ignem, & ignis poſtea tactus tangit aerem vſque ad nos. Ex his patent duo, primum ꝙ principale alterans eſt totum cœlum per uirtutem in profundo, & non ſol per ſe, & ſingulariter, ut Alexād. credebat. Secundum eſt, ꝙ tale uniuerſum cœlum aerem, uel ignem calefacit ratiōe luminis ut dicemus rōne motus, quo eos rapit Et tertio uirtute ſolis & ſtellarum exiſtentium in profundo calefacit aerem, & ignem conterendo, ꝙ̄ contritio eſt in aere, & igne inſenſibilis quo ad nos, nos enim ſentimus calorem, conteritionem uero non ſentimus.

Replica. Simplic.

Sed contra Auer. arguitur per rōnes Simplicij, qui licet præceſſit Auerroem. hęc etiam poſitio Auerrois fuit antiqua. Primo, quia tunc valles eſſent minus calidæ ꝙ̄ montes, quia in eis minor eſt cōteritio, quia plus a cœlo remouentur. Secundo, quia terra ē vt punctum reſpectu totius cœli, ſed omne agens ęqualiter ageret in punctum, igitur non totum cœlum, ſed ſtella agit, reſpectu cuius terra non eſt ut punctum.

Pß Tho.

Tertio quia tunc æqualis deberet eſſe calor in locis umbroſis, & luminoſis, quia ubique æqualis eſt conteritio. Thomas negare vr̄ hanc contritionem, & cōcedit ſtellas & cœlum agere lumine & motu, nō quidem conterendo, ſed mouendo, ad hoc enim uerba Ariſto. accommodari poſſunt optime. quia forte per contritionem non vult niſi motum raptus, ut in textu diximus, & tunc concedit æqualem eſſe calorem merito motus raptus vbique & ſemper, uariari tn̄ merito luminis.

Quę Auer.

Auer aūt concedit cœlum tribus modis mutare cōtinens ad calorem, lumine ut dicemus, motus raptus, ut dixit Thomas, & conteritione. Et tunc concedit merito motus ſemper eſſe æqualem calorem, non autē merito luminis, nec conteritionis. Primo, quia atteritio fit principaliter a toto cœlo rōne partis ſtellatæ, ſed ſtella nō ſemper eſt nobis æqualiter proxima. Secundo, quia non ſemper æqualiter applicata, nam nunc eſt recta, nunc obliqua, nunc aliter conſtituta Præterea concurrunt & aliæ ſtellæ alijs uirtutibus, ut dicemus, hac rōne fit ut atteritio ipſa non ſit in uniuerſo aere æqualis, ſed hic magis illic minus.

Sol. rōnū.

Tunc ad rōnes, ad primam conceditur valles & partes remotiores a cœlo eſſe minus calidas quo ad attritionem, ſed quo ad radiorum reflexionem calidiores eſſe. Ad ſecundum dico, ꝙ licet a cœlo toto æquidiſtet terra, non tn̄ a ſtella rōne cuius cœlum conterit aerem.

Ad tertium patet ſol pōt. n concedi merito motus alijs partibus eſſe æqualē, non tn̄ merito luminis, atque conteritionis. Hæc de mente Auer concederem, & non uideo ſequi aliquod impoſſe, & conſonat uerbis Ariſto.

Dubiū I op pōne auer.

Sed ambiges unde cœlum uel ſol habeat uim hanc attritiuam Ariſt. n. inquit caliditatem effici, quia aer ab illarum latione atteritur, igitur cōterit per motum raptus & ita cœlum calefacit motu raptus, & per conſequens non vr̄ differre motus raptus ab attritione.

Solutio.

Concederē ſolem uim habere attritiuam, & totum cœlum, uerum maxime ſolem, quia eſt denſior atque profundior, hāc tn̄ uim dicerem efficere attritionem, mediante motu raptus non tamen eſſe motum raptus, ſed aliquid ultra. Tu conſidera qm̄ hoc eſt intentatum ab alijs.

Quæſtio ſecunda.

An motus, ac lumen calefaciant.

SEcundo quærit Auer utrum motus & lumen calefaciant, & arguit ꝙ non. Primo, oē calefaciēs per ſe eſt corpus & calidum Sed motus & lumen nō ſunt corpora calida, igitur non calefaciunt. Secundo oē qđ fit generatur a ſibi ſimi ut in metaphyſica dictum eſt, at motus & lumen non ſunt calida ſimilia in ſpē.

Sol. Auer.

Rn̄det Auer ad ſecundum, & ad primum inſimul, et vult calorem effici poſſe e non calore nec e corpore calido. Itē nec eſſe uerum generatim ſimile fieri a ſimili, hoc enim in ſubſtantijs tenet, & non in accidentibus. uerbi cauſa, nigredo fit interdum a calore, īterdum a frigiditate, q̄re & calor qn̄que a calore, qn̄que a non calore, ut a motu & lumine fit, ſic igitur Auer. vult in ſubſtantijs habere locum uerba Ariſt.

Replicatiō ctā Auer.

Sed uidetur nec in ſubſtantijs habere locum authoritate. Ariſtot. primo, quia mures gn̄ari poſſunt a non mure ſed a calore ſolis diffuſo in aere uel aqua. 12 meta commen. 18. Secundo, tertio cœli cōmen. 56. dicit Auere. ignem effici qn̄que a motu locali, quandoque ab alteratione, quandoque ab igne.

Solut. pro Auer.

Nōnulli pro Auer. reſpondent, dictum Aurr. eſſe intelligendum de uniuoco uirtuali. Sic enim omnes gn̄ationes fiunt ab uniuoco in uirtute, & hoc modo mus & ignis fiunt ab uniuoco in uirtute.

Cōfutatio

Sed hæc defenſio friuola eſt, primo, quia hoc modo accidens etiam ab uniuoco in uirtute fit, non enim fit niſi ab eo in cuius uirtute eſt.

Propria ſol.

Secundo, nihil Ariſt. haberet contra Platonem in metaphyſica, nam idea eſſet ſaltem in uirtute ſimilis genito.

Melius igitur dicerē dictum Auer eſſe intelligendum per excluſionem hoc pacto, ꝙ tantum in ſubſtantijs generatio eſt ab uniuoco, quia in ſubſtātijs & in nullis nō ſubſtantijs, ex hoc tamen non ſequitur, ut in omni ſubſtantia fiat generatio ab uniuoco, ab excluſiua enim nō ſequitur uniuerſalis, niſi de terminis tranſpoſitis, & ſic patet ad obiectiones.

Quæſtio tertia.

Quo nam modo motus calefacere habeat.

Solutio. VLterius quærit Auerro. quis motus calefacit, et quo modo calefacit. Reſpondet Auer talem motum eſſe localem, & non alterationem, niſi quatenus alteratio eſt calefactio, nec auctionem, nec generationem, niſi quatenus generatio eſt rei calidæ. Probat, quia talis motus eſt veluti vita. 8. phyſicorum. Secundo, quia videmus ignem per motum augeri, & per quietem extinguit. Ad ſecundum rñdet motum eſſe perfectionem corporis calidi, & hoc modo motus calefacit, veluti calidi corporis perfectio. Sed huic rñſioni

Replicatio Tho. obijcit. S. Tho intelligens motum eſſe proprietatem corporis calidi Primo quia motus nō eſt proprium calido, cum oībus corporibus nālibus competat. Secūdo, nullum poſterius eſt cauſa prioris. Si igitur moueri ſit proprium calido, magis erit calor cauſa motus, q̄ ē, motus cauſa caloris.

Pō Tho. Propter hæc tenet. S Tho. motum calefacere, quia eſt primus. Nam primum in vnoquoq; genere ſemper eſt cauſa aliorum quæ ſunt in illo. Sed po

Obiectio. Ioannis. ſitioni Sancti Thomæ obijcit Ioānes, primo, quia ſi ita eſſet, non eſſet magis cauſa caliditatis, q̄ frigiditatis, eſt enim frigefactio motus ut calefactio ipſa. Secundo ſi motus localis ut primus calefaceret, tunc motus poſteriores vt motus uiolentus quo ſagitta mouetur, non calefacerent. Sed rōnes Thomæ non ualent ꝯtra Auer.

Defenſio Auerro. nec illæ Ioannes ꝯ Thomam. Illæ Thomæ quidem non valent, quia Auer non dicit motum eſſe proprietatem calidi corporis, ſed perfectionem corporis calidi. Modo prima perfectio alicuius ſubiecti eſt cauſa oium eorum, quæ accidunt illi ſubiecto, ueluti anima quæ eſt prima corporis viui perfectio, eſt cauſa omnium accidentium corporis animati, ita i propoſito quia motus eſt prima perfectio corporis calidi, eſt cauſa eorum quæ accidunt corpori calido, & ita eſt cauſa caloris, qui accidit illi. Et hoc inquit. Cum igitur corpus calidum fuerit motum erit in ultima ſua perfectione, et cum fuerit in ultima ſua perfectione, tunc calor erit in eo vltima perfectione. velut in re exiſtunt oia accidentia quæ conſequuntur formam poſt aduentum formæ, & ita Auer velle uidetur motum comparari ad calorem vt anima aut forma ad accidentia propria quæ conſequuntur formam. Si igit hoc modo Auer intelligit, obiectiones Thomæ nō procedunt.

Replicatio Sed adhuc replicabis, quia motus eſt prima perfectio cœli, & tñ non calefacit cœlum. Secundo, motus eſt prima perfectio aquę quæ mouetur, & tamē aqua nō calefacit. Dici poteſt Auerroem velle ad motum ſequi calorem in ſubiecto apto nato quale nec cœlum, nec aqua eſt. Illæ vero Ioannis minime, prima q̄dem non, q̄m primum i genere ſolum eſt cauſa eorum quæ ſunt in illo genere per ſe primo, atq; intenta. Mō calefactio eſt per ſe in genere motuum vt per ſe primo intenta, frigefactio per accidens, propterea latio eſt p ſe cauſa calefactionis, per accidens frigefactionis interdū.

Secundum minime, quia etiam motus uiolentus eſt primus in genere motuum, reſpectu alterationum & id genus, licet nō ſit primus reſpectu lationum, & hoc ſufficit ad hoc ut ille alterationem efficiat, uerū vtrum poſitio Auer. ſit vera, in fine dicemus.

Quæſtio quarta.

An lumen calefaciat, & quomodo.

QVarto quærunt. vtrum lumen calefacit Dicendum per ſe patere lumen calefacere. Tum quia loca vmbroſa videntur frigida reſpectiue. Tum ſecundo quia videmus plenilunia eſſe calidiora calefacit igitur, & magis cum reflectitur radius ad ppendiculare, duplicatur enim tunc radius. Adhuc magis cū radij congregantur ut apparet in ſpeculis concauis, nemo igitur dubitat q̄ calefaciat Sed de modo eſt dubium, cui reſpondet Auerroes, & dicit primo, q̄ ſicut motus non per ſe calefacit, ſic nec lumen. Dicit ſecundo, vt motus calefacit quatenus eſt prima perfectio corporis calidi ad quam ſequitur calor vt accidens proprium ſic lumen eſt prima perfectio corporis calidi, ad quam ſequitur per ſe ipſe calor. Aliter reſpondet imaginando ſtella eſſe formaliter calidas, ut dicit in libro de ſubſtantia orbis, & tunc cum lumen miſcetur calor ſtellarū & ducitur ad nos, venit enim lumen commixtum calori perſuadet hoc primo, quia ſtellæ & orbes communicant in lumine; & tranſparentia, igitur non inconuenit communicare in calore. Secundo authoritate Ariſtotelis, nam luna eſt ſimilis terræ in opacitate & difformitate, igitur ſol ſimilis igni in luce & calore. Tertio authoritate aſtrologorum, nam hi poſuerunt aliquas ſtellas calidas, aliquas ſiccas formaliter.

Quæſtio quinta.

An ſtellæ cauſent frigiditatem per ſe.

QVinto quærunt vtrum ſtellæ cauſent frigiditatem per ſe. Reſpondet Auer. corrigendo dictum aſtronomorum, & vult ſtellas per ſe ꝓpriæ oēs eſſe calidas humectare vero, frigefacere, & exiccare per reſpectum. Perſuadet hoc, quia ſi aliqua ſtella eſſet frigida maxime eſſet luna, modo Ariſt. ait noctes in pleniluuio eſſe calidas, & in hoe errat Auicēna, qui tenet ſtellas per ſe frigefacere, exiccare aliquas, humectare aliquas, hæc ex cōm. Sed vīr mihi primo circa hæc q̄dā dubitanda, quædam reprobanda, quædam corrigēda.

Primo dubitatur, quia dixit primo motum per ſe calefacere quatenus eſt prima perfectio calidi. Deinde dicit motum & lumen per accidens calefacere. Ecce euidēs contradictio eſt. Videtur enim falſum, quia omnis cā per accidens eſt, aut cauſaīs, aut remouens prohibens, aut cōiuncta cauſæ per ſe. quarum nulla poteſt eſſe motus, vel lumen. Defendi poteſt Auerr. nam dicitur cā per accidens vno modo, quia non agit per vniuocationem rōnis & nominis, & ſic, omnis cauſa æquiuoca eſt cauſa per accidens, & hoc modo intelligit Auerr. Alio modo dicitur per accidens vt diſtinguitur contra cām quæ agit ſm nām, & hoc modo vult eſſe cauſam per ſe quia ſua natura motus, & lumen calorem agunt, & ſic patet ſolutio ad rationem. Secundo dubitatur, quia ſi ſtellæ eſſent formalr calidæ, tunc ſtellæ cōtrariæ eſſent elementis frigidis. Secundo eſſe formalr calidum vt eſſe ignis. Dici poteſt ſtellas eſſe formalr calidas, non quidem calore elementario, ſed calore per æquiuocationem nominis, qui eſt velut vita omnium naturalium rerum, quare ceſſat prima obiectio, hic enim calor nulli contrariatur: cum non ſit elementarius Ceſſat & ſecūda: eſt enim ſtella calida non per calorem elementarium, ideo non eſt ignis. Sed reprehendendus eſt Auer in eo q̄d ait lumen calefacere nos, quia venit commixtum calido ſtellarum, hoc enim eſſe non poteſt, niſi lumen eſſet corpus, quod ſibi calorem illum incorporaret, & veheret eum ad nos, vnum enim accñs non poteſt alteri miſceri vt in libro de generatione dicitur. Propterea hic ſecūdus modus, quo lumen calefacit eſt impoſſibilis, niſi aliter intelligatur. Ideo melius eſt dicere iuxta primum modum q̄ lumen ſit caliditas virtualiter, quæ in ſubiecto apto nato extrahit caliditatem formalr de potentia ad actum. Nec eſt credendum lumen efficere hanc caliditatem, vt agens, quia accidens non eſt per ſe agens, ſicut nec per ſe ens, ſed vt inſtrumentum ſtellarum, quæ virtualiter ſunt calidæ. Quo etiam modo non eſt dicendū attritionem vel motum efficere per ſe calorem in aere, vel igne, nam cum motus non ſit per ſe ens, non poteſt eſſe per ſe cā, ſed eſt imaginandum calorem effici a cœlo, ſtellisq; calidis virtualr per attritionem vti per inſtrumentum. Amplius non eſt imaginandum exhalationē inflammari a motu, nec animal dum mouetur calefieri p ſe a motu, quia nec motus hoc efficere pōt quatenus

eſt fluxus formæ, quia ſic eſt reſpectus, nec pro forma A fluxte, qa ſic eſt ipſa vbi fluenta, q̄ ſunt q̄titas, et q̄titas non eſt de principijs actiuis. Proptereа eſt dicendũ exhalationem inflãmari a motu veluti ab inſtro, per ſe uero a continente, in quo mouetur. Aĩal etiam effici calidum effectiuæ principaliter ab ipſa ſui anima, a motu uero p accidens pro quanto facit partes fricari, & ita forma rei mobilis per ſe efficit calorem. Motus vero eſt diſpoſitio quædam mediante qua calor efficitur.

Quæſtio ſexta.

An aliquæ ſtellarum infrigident.

VLterius circa hæc dubitant utrum aliquæ ſtellæ infrigident, aliquæ humectent, aliquæ exiccent quẽadmodum aliquæ calefaciũt. Tenet Auer. q oẽs calefaciunt, pᵒ, quia oẽs mouentur & lucent, igit̃ oẽs calefaciunt, vt̃ hæc rõ Ariſt. ꝑ meteororum. Secundo, quia frigiditas & ſiccitas non ingrediuntur opus naturæ, igitur cum ſtellæ maxime nos conſeruent, nõ debent eſſe frigidæ nec ſiccæ. B Tertio mouetur ex refluxu maris, nam per ſex horas creſcit inſequendo lunam, per ſex decreſcit. Hoc pro tanto phyſici aiũt, quia aqua in principio ortus lunæ rareſit a calore lunæ, etiã calefit deinde condenſatur & frigeſit. igitur luna, calefacit, quæ minus vr̃ calefacere. Quarto Ioannes arguit p Auer. quia ſi ſtellæ frigefacerent: maxime ignem frigefacerent, quia agens nãle fortius agit in propinquum quã in remotum. Obiectio. Thom. Obijcit autem Sanctus Tho. cõtra hanc poſitionem, primo, quia tunc cæteræ qualitates eſſent per accidens in uniuerſo. quia non per ſe eſſent intentæ a coelo. Secundo, quia formæ elementorum ſunt virtutes coeli, igitur & qualitates, dans.n. formam dat ꝯñtia p ſe ad formam. Tertio, mundus iſtæ inferior regitur ab illo ſuperiori, hoc autem non eſt niſi. quia quæcunq; hic fiunt dependent ab illo, alr̃ non eſſet cauſa uniuerſalis oĩum. Quarto, oẽs formæ continentur actu ĩ primo motore, & poẽtia in prima mã, ut dicit ipſemet Auer. 12. meta. cõm. 18: Modo primus motor hæc efficere nõ C põt niſi mediante coelo. ut. 8. phyſic. auſcultationis dicit ipſe commen. 15. Vltimo Ariſt. ſecundo de generatione, inquit, oẽs formas ñlias contineri in terminis, uocat autem terminos corpora coeleſtia, ubi expoſuimus, qa in illis eſt terminus cuiuslibet rei nãlis. ſolutio aliquorum. Reſpõdent nõnulli, coelum hæc omnia agere mediante calore, oẽs.n. formæ fiunt a coelo mediante calore, quia frigiditas fit pp magnam diſtantiam a fonte caloris ut in terra & aq̃ humiditas ĩ aere & aqua pp aliquam approximationẽ, calor vero pp uicinitatem, omnia enim pro rõne ſitus ad calorem uidentur in ſuis qualitatibus a ſtellis dependere, ut Auer. uidetur dicere ĩ lib. deſtructio deſtructio. diſputa. prima in ſolutione dubij. 12. Imaginandum.n. eſt calorem omnes efficere qualitates diuerſimode ſumptum, ut enim in regione ignis conſtituitur in tanta ad coelum diſtantia calorem & ſiccitatem efficit, ut uero in regione aeris calorem & humorem, quia maior eſt diſtantia, ut in regione aquæ adhuc in maiore diſtãtia humorem & frigiditatem, ut in regione recipitur terræ fri D gidatem & ſiccitatem, eſt enim tunc maxime diſtans, Sola ppria alias. & ſic omnia facit calor diuerſimode ſumptus. Nos uero ſolebamus dicere, coelum poſſe intelligi eſſe cauſam qualitatum uno modo per ſe ut cauſa imediata, & hoc modo ſolius caloris eſt cauſa per ſe, qm̃ per illum cũcta conſeruat. Secundo ut cauſa uniuerſalis, & ſic cũ cauſis particularibus efficit diuerſas qualitates, frigiditatem quidem cum aqua, humiditatẽ cum aere, ueluti hominem cum homine, ſol.n. & homo hominem generant.

Confutatio. Nunc uero hæc Auer. poſitio uidetur mihi erronea, primo contra primam ſolutionem, quia calor per ſe nõ efficit niſi calorem. unum enim agens naturale non facit niſi unum, per accñs autem põt efficere contrarium, igitur ſolum elementa calida eſſent p ſe intẽta a calore coeli, ſtelliſq; ipſis, elementa frigida per accidens, ſicut p accidens a calore proficiſcuntur. A Contra ſecundam uero ſolutionem, quia tunc coelum cauſa eſſet calidorum elementorum dupl̃r, generalis & particularis, cæterorum uero non niſi generalis cauſa, modo hoc non uidetur, quia oĩa ſunt de perfectione uniuerſi, & mundo neceſſaria. Contra oẽs uero eſt obſeruatio aſtrologorum, quia uidemus in uno eodemq; die eſſe calorem intenſum & frigus intenſum, immo in eadem hora uentum moueri frigidum & ſtatim ceſſare ad calidum, hoc autem non põt eſſe niſi cæteræ ſtellæ habeant dominium in die, merito quarum pp diuerſitatem prædñiorũ, efficiatur nũc caliditas, nunc frigiditas. Aſtronomi enim obſeruarunt qñ Saturnus in anno habet dominium, facere annum generatim frigidum, qñ in quarta anni, facere quartam frigidam, qñ in menſe, facere menſem frigidum, qñ in ſeptimana, facere ſeptimanam frigidam, qñ in die, facere diem frigidum, qñ in hora, facerem horam frigidam. Et plus obſeruarunt in ortu diei plerunq; factam eſſe caliditatem, in meridie frigiditatem. Mõ talis difformitas nõ B põt eſſe a ſolis lumine, & motu tm̃, nec ſi oẽs calefacerẽt quia ab uniformi non prouenit difformæ, igitur in mane calor fit pp dominium Martis. In meridie frigus pp Saturnum, igitur aliquæ ſtellæ calefaciunt, aliquæ exiccant, aliquæ humectant, aliquæ frigefaciunt. Et hæc eſt poſitio uera Ptolemei qui Saturno frigiditatem & ſiccitatem ꝑbuit. Ioui temperiem, Marti uredinem: Soli calorem, Veneri temperiem, Mercurio utrũque. Lunæ humorem. Pt̃ Ptolemei. Tũc ad rõnes pro Auer. factas rñdeo q nõ oẽs per lucem calefaciunt, quia licet lumen ut lumen calefaciat tñ ut tale lumen uidelicet Saturnium uel Martiũ non calefacit. Sola rõnũ. Sic de motu dico, licet motus ut motus calefaciat, non tamẽ ut motus talis planetæ cum tali cõfiguratione, ut enim continuum ut continuum eſt diuiſibile in infinitum, non autem ut ligneum uel cereum, ſic lumen ut lumẽ eſt calefactiuum, ut uero Saturnium, eſt frigefactiuum, ut Iouium tẽperatiuum, ut Martium uſtiuum, & ut alterius atque alterius ſtellæ iſtrumẽtum C alterius atque alterius qualitatis effectiuum. ſic quoque motus, ut.n. motus eſt calfactiuus, ut talis ſtellæ cum talis planeta conſtitutus, eſt frigefactiuus, uel calfactiuus, uel nã ſtellæ cuius eſt & ad quã eſt qualitatis effectiuus, & hoc modo nos non ponimus influentiã aliam a motu & lumine. Albertilla uero concedit lumen & motum calefacere, ſed recurrit ad influentiam, quæ põt per ſe frigefacere. Albert. opinio. Ad ſecundum dici põt frigiditatem & ſiccitatem non ingredi opus nãæ quo ad uitam, non autẽ quo ad alia, multa.n. bona ex his emergunt. Ad tertiũ de luna aſtronomi reducũt motum illum ad ſimitudinẽ occultam, uel forte ad lumen lunæ, & motum eius, q̃a tale eſt. Ad quartum dico nõ maxime ignem frigefieri, quia adſunt plures cauſæ conſeruationis eius illic, q̃les non ſunt in his inferioribus. Ex his patet Auerr. nõ intellexiſſe Ariſtotelem, Ariſt. enim ut puto non differt a principe mathematicorum Ptolemeo. Ariſt. enim nõ plus dixit: niſi q coelum calefaciat continens non motu & lumine, ex hoc non habetur, niſi q lumen ut lumen D eſt effectiuum caloris, ſimiliter motus ut motus, cũ quo tamen ſtat lumen: ut Saturnium: eſſe frigefactiuum: ut Martium eſſe exiccatiuum: ut denique. inſtrumentum alterius & alterius ſtellæ eſſe alterius & alterius qualitatis effectiuum. Similiter & de motu cẽſendum: ut enim ſtella differt ſpecie a ſtella ut dicemus: ſic lumẽ a lumine & motus a motu. Auerro. autem non faciens differẽtiam inter per ſe: & per accidens: generatim uoluit omne lumen quatenus lumen: & hoc lumen quatenus hoc lumen: & omnem motum quatenus motus eſt: & hũc motum: quatenus hic motus calefacere. & non eſt ita: ẽ enim uerum per ſe: & falſum per accidens ut ipſe ait in multis ſexto phyſicæ auſcultationis. commen. 15. Peruenit autem Ptolemeus ad hanc rem ex obſeruatione: quam rerum coeleſtium obſeruatores fecerunt circa ſtellarum affectiones, vt docet in ꝑ apotelesmatum, circa lu

næ cum ſolæ configurationes. Præterea, anonymus quidam Ptolemei interpres, & Porphyrius pbus in eiu ditionibus docent hoc eſſe obſeruatum multis & multis ſeculis Saturnum & Iouem qñ cum ſole cōmeant in Aquario hyemem efficere temperatam. Cū vero Mars per Cancrum & Leonem, æſtatem facere æſtuoſam, & in alijs id genus ſill obſeruatione diu compertum eſt.

Hæc autem non ſunt contra Ariſt. quia vltra motū & lumen non ponunt influentiam, immo ſunt additiones & declarationes eius qđ Ariſt clam ſcripſit. Ptolemeus enim non minus peripateticus, quam mathematicus perhibetur ab omnibus. Hæc de quæſtione.

Cum autem & ſtellę ipſę transferri uideantur, et cœlum totum, aut utriſque quieſcentibus, aut utriſq; commotis, aut altero quieſcente, altero commoto, fieri translationem neceſſe eſt.

Expō. Tria de ſtellis pertractare ꝓpoſuit, ſubſtam, ſiue nãm, motus illarum, & figuras, egit de ſubã & nã, nūc & de motibus quibus mouentur proponit diſputare. Aiaduerſione dignum Ariſtotelem rem hanc nanciſci arte inueniendi, quam & in poſterioribus, & in. 6. topico. docuit. *Ars inueni ui.* In arte vero inueniendi, vt dicit Philoponus poſteriorum ſecundo, & ꝑ, eſt aliquid vt conceſſum, & aliqđ vt quæſitum, id igitur qđ in pñti qōne eſt conceſſum, ē cœlum, & ſtellas apparere moueri, hoc n vt conceſſum ſupponit quæſitum vero eſt, quonam modo illud eſſe poſſit. Tribus n. modi fingi pōt, aut imaginando cœlum & aſtra quieſcere, motu tñ apparere quodam extrinſeco motu vt dicemus, aut imaginando vtraꝗ proprijs inceſſibus, atq; motibus moueri, ſeruata tñ quadā regula. Aut imaginando vtrum quieſcere, alterū moueri, qđ quidem eſſe pōt vt aſtrum quieſcat, & cœlum moueatur, vel e contra vt cœlum moueatur quieſcatq; aſtrum, õibus. n. his modis apparentia motus illorum ſaluari vř, ꝑpea quæſitum eſt quonam horum modorum apparentia illa fiat. Dubõ. 1. Sed dubitatur ꝑ, quia vř hęc qō ex dictis ſoluta, igitur nunc inutilis dictum eſt n. ſtellam eſſe denſiorem ſui orbis partem veluti illius nodū. Ex veritate hac ſequitur ſtellam moueri ad motum orbis. veluti nodum ad motum tabulæ. Indicat Auer. ſolonem, nam qō eſt ſolota quaſi per accñs, & de ſecundaria intentione, nunc vult ſoluere principalř, id. n. qđ proprijs principijs declarari pōt, eſt melius ſi per ſe declaretur. *Quę Auer. Cōpl. 43* 2. dubõ. Secundo dubitatur circa conceſſum, ſupponit. n cœlum & ſtellam apparere mota, vnde in græco ſcribitur φαίνεται, qđ latine eſt vñr. Sed dictum ē ſtellam ſolum videri moueri, non orbem, quum non ſit ꝑ ſe ſenſilis. Solutio. Rñdet Auer. in eodem commen. ſtellas apparere motas per ſenſum, cœlum per exiſtimationem, ſiue coniecturam, & hoc ſatis eſt pro conceſſo. Vel referri pōt hoc ad duplicem motum quem vagæ ſtellæ hñt, diurnum videlicet & proprium, & ſic argumento ſenſus haberi poteſt ſtellas pluribus motibus moueri, & de hoc eſt quæſitum propter quid eſt.

Ambo igitur quieſcere terra ipſe quieſcente, impoſſibile eſt, non enim fierent quę apparent; at ſupponatur terram quieſcere.

Expō. Nunc incipit deſtruere membra, quia ſylls eſt diuiſiuus a deſtructione membrorum impoſſium ſufficienter enumeratorum ad alterius membri pōnem. Debes ſcire vt Auer. inquit ſophiſtas vt heraclitanos opinatos eē hæc ſublunaria oĩa eſſe in continuo motu, illa vero cœleſtia eſſe firma, & ſemper quieſcentia, & tunc apparentiam per quam vñr ſtellæ moueri ab ortu in occaſum enitebantur ſoluere per motum terrę, dicētes ita de ſtella contigere ut de motu ripæ qñ homo mouetur in naui pꝛ motum uiſorij in quo uiſio ipſa perficitur, vt etiā narrat Ariſt. in lib. de ſomno & uigil. Hoc & confirmari pōt per ſiſle in ebrio, cui circunſtantia oĩa moueri apparent, ꝑp uertiginem ſpirituum oculi ut docet pbus in tertia particu. problematum. 9. Ariſt. igitur reprobat hoc ſyllogiſmo hypothetico ſic, ſi terra quieſcit impoſſe eſt illa quieſcētia eſſe & uideri mota, ſed ſupponatur nūc terram quieſcere, quia infra probabitur, igitur impoſſe eſt illa quieſcentia uideri mota. Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire Ariſt. adiecisse. Non. n. fierent, q̄ apparent. Ex quo uerbo ut ſumit Auer. pōt ſormari rō abſoluta. Nam dato ꝙ de terræ quiete aliquis dubitaret, adhuc habemus argm̄, nam coniunctiones ſtellarum, oppoſitiones, directiones, & retrogradationes, & cætera id genus per motum terræ ſaluari nō pñt, ꝑpea adiecit. Neque enim fierent quæ apparēt ſup. dato ꝙ terra moueretur. Hæc Ariſtot.

Reſtat igitur aut ambo moueri, aut alterum quieſcere, alterum moueri. Si igitur ambo mouentur, abſurdum emerget, ſtellarum uidelicet & orbium uelocitates pares eſſe, unaqueq; n. ęque uelox erit, atq; orbis in quo fertur. Simul ſiquidem cum orbibus in idē rurſus redire vñr. Accidit igitur ſtellam ſuo in orbe circulum deſcripſiſſe, & orbem lationem ſuam peregiſſe, atq; ſuam circunferentiam deſcripſiſſe.

Expō. Secundo probat ꝙ non pōt fingi orbem & ſtellam motibus proprijs ſeorſum moueri, & arguit ſic, ſi ſtella & orbis proprijs ſeorſum motibus mouerētur. tunc paribus uelocitatibus æquales circunferentias deſcriberēt. Deducitur hæc conditōnalis ſiue maior, nam in quanto tpe ſtella ab uno puncto imaginario. v g. ab ortu circūferentiam deſcribendo totam redit ad ortum, in tanto tpe orbis deſcribendo circunferentiam redit ad eundē punctum, & ſic paribus uelocitatibus mouētur. Primo, proponit id qđ reſtat diſputandum, & inquit. { Reſtat igitur aut ambo moueri, aut alterum quieſcere, alterum moueri. Quod quidem ambo non mouentur, probat, & inquit. { Si igitur ambo mouentur, abſurdum emerget, uidelicet ſtellarum & orbium uelocitates pars eſſe, deducit, unaquæq; n. ęque uelox erit, atq; orbis in quo fertur, probat hoc dicens, ſimul ſiquidem cum orbibus in idem rurſus redire vñr, ſtellam uidelicet per ſenſum. Orbem per exiſtimationem, igitur pariter mouebūtur; & æque celeriter, ꝑpea dat totam hypotheticam, & inquit. } Accidit igitur ſtellam in ſuo orbe circulum deſcripſiſſe, & orbem lationem ſuam peregiſſe, atque ſuā circūferētiam deſcripſiſſe, ita ut paribus uelocitatibus motæ ſint. Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire ꝙ a cōi translatione mutaui nonnulla uerba, nam græce uerba illa, ſuo ī orbe circulum deſcripſiſſe. ſunt [illegible] ut uerbum uerbo reddatur eſt, ſtellam circulum tranſiuiſſe: quod cum minus ſonet illo pacto tranſtulimus, nam uerbum illud [illegible], etiam pro deſcripſiſſe legimus quandoq;. Cætera patent.

Disputat aūt Auer. de quo motu loquitur; cū ꝓbat ſequi ſtellā pari uelocitate moueri cum ſuo orbe. Et vř mihi qō ſuperflua, qm̄ intelligi pōt de uagis. & de fixis, Alex. de ipſis uagis. Simplic. uero de fixis intelligit, ſed rō Ariſt. habet locum in oĩbus: nam comparat ſtellam ad ſuum orbem: mō quæcunq; ſit rō eſt eadē. *Quę Auer. Cōm 44* Dubõ. Sed vř rōnem hanc qua Ariſt. deducitur ꝯñtiam eſſe nullam: nā cum orbis non vř: poſſum fingere ipſum moueri ꝓprio motu: & ſtellam proprio: ſed diſparibus uelocitatibus, ꝗa uel orbis celerius uel ſtella celerius intelligi pt: nec rō ualet: ſupponit n. eſſe motū pari uelocitate orbē deſcribere circunferentiam, & ſtellam; hoc enim cum non videtur, negabitur Dici poteſt & bene; hoc non poſſe fingi, primo, quia eſt ſuppoſitum ea in. 24. horis moueri. Secūdo, quia, vt deduceretur orbis diuideretur, uel rarefieret, vbi enim ſtella tardius moueretur, & orbis velo-

eius, neceſſario ſtella ſinderet orbẽ, vel rarefaceret, ſpm, e contra & ſi ſtella celerius mouebitur. Ariſt. igitur hãc partem non deſtruxit, quia per ea, quæ dicturus eſt, relinquetur confutata hæc res non fuit mihi leuis. A

Non eſt aũt rõni conueniens, ut uelocitates ſtellarum, & magnitudines orbium eandem habeant rõnẽ. Nam quãuis orbes uelocitates eius proportionis habere quam & magnitudines habent, non ſit abſurdum, immo neceſſarium, unamquamq; tamen ſtellarum, q̃ in his ſunt nullatenus habere rõni conſentaneum eſt. Nã ſi illa neceſſario ſit uelocior, quę per maiorem orbem fertur, ſtellæ ſi orbes ſuos mutuo commutabunt, alteram uelociorem, alteram tardiorẽ fore perſpicuũ eſt, qua ratione nullum motum habebunt proprium, ſed ab ipſis orbibus ferrentur. B

Expoſitio. Nũc vult deſtruere conſequẽs, & ita ponit quaſi minorẽ. debes ſcire, q̃ orbes ſiue circuli qui grçce cycli dñr habent velocitates magnitudinibus proportionatas, qa maior orbis in eodem, vel æquali tpe velocius mouet, & ita maior velocitas eſt in maiore magnitudĩe, & licet uelocitates ſint in orbibus ſm proportionem magnitudinum, hoc non eſt in ſtellis, ita vt ſtellæ habeant in velocitatibus proportionem, ſm proportionem magnitudinum orbium, ita q̃ ſtella habeat in velocitate proportionem ad aliam, q̃ orbis ſuus habeat in magnitudine ad orbem alterius ſtellæ. Eſt igitur intentio probare vnã ſtellam non habere in velocitate talem proportionẽ ad aliam, qualem ſuus orbis habet ad orbem alterius, q̃ rõne euenit vt ipſa non moueatur neceſſario pari velocitate cum ſuo orbe. Nam orbis ad orbem ſemper in velocitate proportionem ſeruat, non aũt ſtella ad ſtellã. Hoc proponit, & inquit. Non eſt aũt rõni conueniens vt velocitates ſtellarum & magnitudines orbium eandem habeant rõnem, hoc eſt non eſt rõni conſonum, ut ita ſe habeat ſtella ad ſtellam in velocitate, ſicut orbis eius ad orbem alterius in magnitudine Nam q̃uis orbes velocitates eius proportionis hñe q̃ & magnitudines habent non ſit abſurdum, immo neceſſarium, unamquamq; tñ ſtellarum, quæ in his orbibus ſunt hñe nullatenus rõni conſentaneum eſt, eſt igitur hçc concluſio, non oportet vt qualis ſit proportio magnitudinis orbis ad magnitudinem orbis, talis ſit ſtellæ in velocitate ad ſtellam. Verbi cã, non oportet vt qualis eſt proportio orbis Mercurij ad orbem Lunæ in magnitudine, talis ſit proportio Mercurij ad Lunam in velocitate. Ex hoc probat, quia tunc Mercurius qui eſt in orbe maiori erit velocior Luna, quæ eſt in orbe minore, aut igitur eſt nãle, et neceſſario, vel caſuale, non nãle, quia ſi fieret tranſlatio ſtellarũ de orbe ad orbem, ita vt Mercurius ſaltaret in orbẽ Lunæ, & Luna in orbẽ Mercurij, tunc Mercurius efficeret tardior, & Luna velocior. igitur non neceſſario nãlr. Inquit. Nam ſi illa neceſſario ſit velocior, quę per maiorem orbem fertur, ſtellæ ſi orbes ſuos mutuo cõmutabunt, alteram velociorem, alteram tardiorem fore perſpicuum eſt, cuius õriũ erat ante cõmutatiõem orbiũ, qua rõne nullum motum habebunt proprium, ſed ab ipſis orbibus ferrentur, qđ eſt propoſitum. Debe. ſcire q̃ hæc concluſio non ſequitur pręciſe ex nunc dictis, ſed addita eſt, quia poſterius complebit. C D

Obiectio. Obijcies fortaſſe caſum non eſſe poſſem, videlicet q̃ fieri poſſit orbiũ tranſpõ.

Solutio. Sol. patet, orbium.n. tranſpõ pro tanto eſt impoſſis, pro q̃to ſtella eſt pars ſui orbis illi continua. Vbi aũt ſit pars diſcõtinua, & per ſe proprium habeat motum, caſus eſt imaginarius, & poſſis, qa motus vnius non dependet ex motu alterius, & ſic erit poſſe vnum tranſponi in alio, & hoc mõ valet id q̃ Ariſt. ait.

A *Sin aũt caſu id accidit, non erit profecto rõni cõſonum ut in oĩbus orbis ſit maior, ſimul atq; latio ſtellę quę i ipſo eſt uelocior, unam.n. uel duas hoc pacto ſeſe habere, non eſt abſurdum, oẽs uero ſimiliter ſeſe habere figmento ſimile eſt. Præterea ẽt in his quę natura ſunt, nihil fortuito euenit. Inſuper etiã id quod ubiq;, & in omnibus eſt, a fortuna non proficiſcitur.*

Expoſitio. Hactenus q̃ non ſit nãle ſtellam in velocitate ſeſe hñe ad ſtellam, vt orbis ad orbem in magnitudine probatũ eſt. Quod vero nec caſuale, tribus rõnibus probat. P. qa quæ caſu eueniunt, in paucioribus contingunt, at i illis hoc eſt in oĩbus. Secundo, caſuale non eſt in his quæ ſunt a nã, ſtellæ & orbes ſunt a nã. Tertio, caſuale nõ eſt vbiq; et ſemper, at hæc ſunt vbiq; & ſemper. Quare non eſt caſuale. B Ex his põt haberi q̃ non quali ꝓpoſitione orbes ſeſe hñt in magnitudinibus, tali ſtellæ ſe hñt in velocitate, & tunc habebitur ſtellam nõ moueri pari uelocitate cum ſuo orbe, quia tunc ſemper haberet velocitatem proportionatam magnitudini orbis, q̃ eſt nũc deſtructum.

Dubi. Sed ambiges, nam Ariſto. vĩ concedere caſum in una, vel duabus ſtellis, & negat illum i oĩbus, igit̃ concedit caſum in cœleſtibus.

Solutio. Solui põt ut Auerr. inuit Ariſt. nõ eſſe locutũ aſſertiue, ſed hypothetice. q. d. non eẽ ꝯnãm caſus, ut in una, uel duabus id eſſet.

Atqui ſi orbes quieſcunt, & ſtellæ mouentur, eadem rurſus abſurda, & ſimiliter erunt. Eueniet.n. eas uelocius moueri, quę ſunt extra, et uelocitates eſſe pro orbium magnitudinibus.

Expo. Tertium membrum erat alterum imaginando quieſcere, alterum moueri, hoc aũt eſſe põt, imaginando vel orbes quieſcere, & ſtellas moueri per illos, vel ꝯ orbes moueri & ſtellas quieſcere in eis. C Reprobat primum, & inquit. At qui ſi orbes quieſcant, & ſtellæ mouentur, eadem rurſus abſurda. & ſiĺr erunt, eueniet n. eas ſtellas velocius moueri quæ ſunt extra, hoc eſt in exteriori orbe, vt Mercurium uelocius Luna moueri, qui eſt i orbe exteriori, & uelocitates eſſe pro orbium magnitudinibus, quia ſemper Mercurius mouebitur in. 24. horis in tanta proportione uelocius Luna, in q̃ta eius orbis eſt maior orbe lunæ.

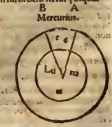
1. Dubi. Auerro. Cõm. 45. Rñſo. Ambigit Auer. quia licet illud impoſſe ſequatur ſi orbes & ſtellæ ꝓpriis motibus & ſeorſum mouentur, non tñ ſequi vr̃ ubi cœlum quieſcit & ſtella ſola per ſe mouetur. Rñdet Auerr illud ſequi ꝓ tanto, quia oẽs ſtellæ mouentur motu diurno æque in æquali tpe, cum.n in æquali tpe circumeant, illa ſtella q̃ in maiore eſt orbe, uelocius mouebitur & quæ in maiore tardius, quare uelocitates proportionabuntur.

2. Dubi. Scdo magis ad rem dubitabis: nam cauillator poſſet dicere Mercurium & Lunam non in diuerſis orbibus moueri ſed unum eſſe cœlum oĩum, in quo mouentur circulariter ueluti piſcis in mari, uel auis in aere. D Dici poteſt, q̃ Ariſt. ſupponit duo, primum ẽ, ipſos ſaltem deſcribere circulos imaginarios in. 24. horis. Et ſcdm ẽ, circulũ Mercurii eſſe maiorem, q̃ patet, quia Mercurius mouet ſupra Lunam, quia Luna eclipſat Mercurium & non ecõtra, & tunc idem ſequitur, ac ſi eſſent ueri orbes.

Cum igitur neque utraque, neque ſtellam duntaxat moueri ſit rationi conſentaneum, reſtat orbem quidem moueri, ſtellas uero quieſcere, & infixas in ipſis orbibus ferri, hoc enim modo tantum, nullum abſurdum euenit, uelociorem enim eſſe maioris circuli celeritatem conſentaneum eſt rationi, ſi orbes circa idem centrum ſint conſtituti, quemadmodum enim in

cæteris corpus maius uelotius latione propria fertur, ſic & in orbicularibus, nam earum portionum quæ ab eodem auferuntur centro, maioris orbis maior portio eſt. Quare æquali in tempore maior orbis iure circunferetur.

Expoſitio. Ex his concludit membrum quæſitum, & inquit. Cũ igitur neq; vtraq;, neque ſtellam duntaxat moueri ſit rationi conſentaneum, reſtat orbes quidem moueri, ſtellas uero quieſcere ſupple a proprijs motibus, & infixas in ipſis orbibus ferri. Quo uero ad uerba attinet infixas græce eſt, ἐνδεδεμένα, latine, ſiue infixas, ſiue firmatas, ſiue conſtitutas, quæq; non ſunt ut claui, ſed ut nodi in tabulis. Hoc eſt membrum quæſitum. Deinde probat hoc per id quod ad ipſum nullum ſequitur repugnans. Primo, cum ueritate huius membri ſtat orbẽ maiorem, ut illum Mercurij celerius ferri orbe lunæ & Mercurium in ſuo orbe in eodem tempore, uerbi cauſa, in hora maiorem arcum deſcribere. Mercurius enim per motum diurnum ad motum ſui orbis deſcribit in certo tempore arcum ab ortu in culmen A B. Luna uero in eodem tẽpore ab ortu in culmen arcum D C; igitur mercurius, uelocius ſm ſui orbem fertur, inquit.

Hoc enim modo, tñ nullum abſurdum euenit, velociorem .n. eſſe maioris circuli celeritatẽ ſiue motum conſentaneum eſt rationi, ſi orbes circa idem centrum ſunt conſtituti, quod ſaltem uerum eſt quo ad motum diurnũ, de quo loquimur. Et hoc probat a ſimili in corporibus rectis, & inquit. Quemadmodum enim in cæteris ut in corporibus rectis uelocius propria latione fertur, ſup. corpore minore, ſi tempore æquali ambo feruntur, ſic & in orbicularibus, nam earum partium, ſiue portionum, ſiue arcuum quæ ab eodem auferuntur centro, ſiue ſuper eodem deſcribuntur centro, maioris orbis maior portio, ſiue arcus eſt, ut arcus A B orbis Mercurij maior eſt arcu D C in orbe lunæ, ſi uidelicet, deſcribantur ſuper centro M ſm eandem longitudinem, videlicet ab ortu in culmen, quo motu ferri ſupponuntur eodem in tempore, & ita motus mercurij deſcribens arcum A B celerior erit motu lunæ deſcribentis arcum D C. apponit concluſionẽ, & qđ dicit patet.

Inſuper cœlum accidet non diuelli, et propter hoc ipſum, & etiam quia declaratum eſt totum ipſum eſſe continuum.

Secundo oſtendit non ſequi ſm impoſsibile, & inquit. Inſuper cœlum accidet non diuelli ut in illo membro accidebat, & propter hoc ipſum, quod nunc diximus, uidelicet, quia ſtella mouetur ad motum orbis, & etiam quia declaratum eſt, totum ipſum cœlum eſſe continuum. Forſitan dices Ariſtoteli impoſsibile ſequi quũ do ſtella moueretur per profundum cœli, ſed quando mouetur per ſuperficiem quia animal mouetur per ſuperficiem terræ, & non diuellit terram. Sed bene talpa quæ ſub terra fertur, terram diuellit. Dici poteſt Ariſtotelem ſuppoſuiſſe ſtellam moueri per profundum, nam ſi moueretur in ſuperficie inter orbem & orbem relinqueret poſt ſe uacuum.

Expoſitio.

Dubitatio.

Solutio.

Preterea cum ſtellę ipſę rotondæ ſint, quemadmodum & cęteri ſentiunt, & nos qui ex illo corpore in quo ſunt, illas facimus, conuenienter concedimus rotundi quoque ipſius duo ſint per ſe motus, rotatio & conuerſio, ſi ſtelle per ſe mouebuntur altera harum motionum mouebuntur.

Expoſ. Prima ratio ſumpta erat per comparationem ſtellarum ad orbes, hæc ſumitur ex parte figuræ ſtellarum, ſupponit autem duo. Primum eſt, omnes ſtellas eſſe rotundas, quod probat, tum auctoritate cæterorum, tum per ea quæ dixit, dixit enim ſtellas eſſe de natura cœli, igitur erunt de figura cœli, quæcunque .n. conueniunt in natura, etiam in figura & accidentibus eſſentialibus conuenire uidentur, inquit. Cum ſtellæ ipſæ rotundę ſint quemadmodum & cęteri ſentiunt, & nos dicimus conuenienter ad dicta noſtra, qui ſtellas facimus ex natura eius corporis in quo eſt. Hæc eſt prima ſuppoſitio, quæ eſt legenda cum nota ſuſpenſionis. Secunda eſt, vnumquodque rotundum, uerbi cauſa, lunam poſſe intelligi moueri duobus modis, aut rotatione, aut conuerſione rotaret enim luna, ſi a centro terræ per centrum lunæ vſque ad conuexũ ultimum octaui cœli traheretur una axis perpendiculariter, quæ ſit A B, & circa hãc axem ſuper illos polos perpetuo uolueretur, ueluti rota molendini circa centrum proprium. Conuerteretur autem ſi ſuper nos circa centrum M uolueretur ab ipſo C in D redeundo in C ad modum quo ueges uel rota carri circumuoluitur. Hæc eſt ſecunda ſuppoſitio.

Dubitatio. Deinde ponit conſequens, ſi inquam ita eſt, ut ſtellæ per ſe moueantur, ex quo ſunt rotundæ, altera harum motionum mouebuntur. Sed occurres, nam ueges poteſt moueri defluendo, & per conuerſionem. igitur poteſt adhuc intelligi ſtella moueri defluendo, cuius nihil meminit Ariſtoteles.

Solutio. Dici poteſt talem defluxionis motum eſſe rectum, a rotundis per ſe nõ competit motus rectus maxime his rotundis, quæ ſunt alterius naturæ ab elementis, elementarijſque rebus propterea Ariſtot. omiſit.

At neutra moueri uidentur. Nam ſi rotabunt, in eodem profecto manebunt, & locum non mutabunt, uidentur autẽ locum mutare, ut etiam omnes dicunt.

Expoſ. Facta diuiſione oſtendit illas non moueri motu rotationis, nam quæcunque motu rationis mouentur, manent in eodem ſitu, & locum ſm ſubiectũ non mutant, ueluti de rota molendini dictum eſt, at ſtellæ uidẽtur locũ mutare cũ diſcurrant ab ortu in occaſum, vt etiã alij oẽs concedunt. Inquit. At neutra motione moueri uidentur, primo q̃ nõ rotatione, nam rotabunt in eodẽ profecto ſitu reſpectu polorũ & cẽtri mundi manebũt, & locum non mutabunt ſm materiam, at uidentur locum mutare, ut diſcurrere ab ortu in occaſum, ut etiam omnes alij dicunt, igitur ſtellæ non mouẽtur motu rotationis. Fortaſſe cauillabis aſſerens illas rotari cum aliqua defluxione uerſus occaſum. Hoc profecto ablatũ eſt, nam defluxus competit his, quæ recto motu mouẽtur, quatenus cœleſtia moueri non poſſunt.

Inſuper

Inſuper etiam omnes quidem conſentaneum eſt rationi eodem motu rotare, at ſol ſtellarum ſolus hoc facere uidetur, cũ exoritur, atque occidit. Et hic non per ſe, ſed ob diſtantiam a noſtro uiſu, uiſus enim longe ſeſe extendens ob imbecillitatem uacillat. Qui quidẽ forſitan cauſa eſt, ut etiam ſtelle fixæ micare uideantur, uagæ uero non micare, Vagæ namq; ſtellæ quia prope ſunt, uiſus ſui cõpos ad ipſas pertingit. At fixas uero longe ualde diffuſus uibrat. Tremor autẽ ipſius facit ut hæc uibratio, ſtellę ipſius uideatur. Nam differt nihil uiſus, an res quæ cernitur uacillet.

Secundo idem vł perſuadere per locum a maiori ad minus. Nam ſi ſtellæ rotarent, maxime Sol rotaret. Declaratur, quia ſol ſtellarum ſolus hoc facere videtur cum exoritur atq; occidit, at ſol non rotat, quia hic nõ per ſe apparet rotare, ſed ob diſtantiã a noſtro viſu. Declaratur, nam viſus longe ſeſe extẽdens & profuſus ob imbecilitatem quam in conatu conſequitur vacillat. huius ſignum eſt, quia idem viſus forſitan cauſa eſt vt etiam ſtellæ fixæ micare videntur, vagæ vero non micare, vagæ nã que ſtellæ quia ꝓpe ſunt, viſus potẽs & ſui cõpos ad ipſas ꝑtingit. Ad fixas vero lõge valde diffuſus vibrat, quæ vibratio viſus apparet eſſe ſtellæ, nã quo ad vibrationem differet nihil viſus an res quæ cernitur vacillet. Sic igitur apparet ſolem ipſum non rotare, & tñ maxime rotare videtur, igitur nulla ſtella rotat, hæc Ariſto. Dubitat Auerro. quia non videtur ſol ſcintillare ob diſtantiam, nam ſol propior eſt Ioue, & maior, & Iupiter non ſcintillat, igitur nec ſol ob diſtantiam ſcintillare debet. Reſpondet Auer. & concedit ſolem non ſcintillare ob diſtantiam vt ratio cogit. Sed ob lucis potentiã, & excellentiam, ſignum huius eſt, quia in ortu et culmine ſcintillat atq; occaſu. In meridie namq; ſolum ob lucis exceſſum ſcintillat In ortu vero rotare videť, & ſcintillare ob lucis exceſſum, & medij craſſitudinem, atq; turbulentiam, eſt enim tũc aer vaporibus plenus, qui in nocte exhalauerunt, atq; inſpiſſati erant, & ſic concedit ipſe rationem. Sed hæc ſolutio eſt de directo contra textum, ait enim Ariſto. ſolem ſcintillare ob diſtantiam. Alex. ait ſolem vibrare, ſiue titubare in ortu propter apparentiam duorum motuum, qui tunc videntur. Nec hęc ſolutio eſt ad textum, nec vera in ſe, vt omnibus credo eſſe notum, Dicendum igitur ad talem ſolis titubationem cõcurrere medij craſſitudinem, ut in ortu, & humidi in oculo exiſtentis ob lucis præſtantiam, diquationem, ſiue reſolutionem, & inordinatum motum ſpirituum. Principaliter concurrit diſtantia & lucis præſtantia. Et tunc dico Ariſto. accepiſſe diſtantiam pro cauſa, quia lucis præſtantiam eſſe cauſam, nemo dubitat. Ad illud de Ioue, dico quod non ſunt cætera paria, quia tanta diſtantia ſolis a noſtris oculis cum tanta lucis excellentia ſufficit eliqueſcere humidum oculi, & facere inordinatum motum ſpirituum, at tanta Iouis diſtantia cũ tanta luce non ſufficit. Et hoc Auerr ignorauit. Amplius, dubitatur, quia Mercurius eſt prope, & paruæ lucis, & tamen ſcintillat, propter quod græce ſtilbon a micatu appellatur, vt dicit Simpl. Dici põt hoc ſibi accidere a uicinitate quam cum ſole habet, ipſe enim ſemper ante ſolem exoritur, uel occidit nũ elõgatus plus uno ſigno; & ſic uidetur ſemper ꝓpe diem uel in noctis principio cum adhuc dies eſt, & inde id euenire poteſt accedẽte ad hoc etiam eius paruitate. Nam tãta diſtantia quanta eſt Mercurij ad oculos noſtros, cum tanta eius paruitate ſufficiens eſt ad ſcintillatum Mercurij.

Atqui nec conuerti ſtellas perſpicuum eſt, id enim quod conuertitur, uoluitur, at id Lunæ quod facies
A *appellatur, ſemper ſpectatur. Quare cum ea quæ per ſe mouentur, propriis motibus per ſe moueri ęquum ſit, his autem moueri non uidentur, perſpicuum eſt ipſas per ſe non moueri.*

Hactenus ꝙ ſtellę non mouenť motu rotationis, nũc ꝙ non mouentur motu conuerſionis proponit, & ſyllogizat ſic quæcunq; mouentur motu conuerſionis uoluuntur. Sed ſtellæ non uoluũtur, ut patet in Luna, q̃ nõ uoluitur, ꝓpea quia ſꝑ eius facies nobis apparet. Hoc ẽt cõfirmari põt, ꝓpterea quia uęges quæ uoluitur, aliquo mõ recto motu mouetur, ſi debeat locũ mutare ſm materiam, & ſubſtantiam, at ſtellæ non mouẽtur motu recto, ut diximus, ꝓpea epilogãdo ſyllogizat dicẽs, quare cũ ea quæ per ſe mouentur ꝓprijs motibus ꝑ ſe moueri
B æquum ſit, his aũt proprijs motibus ſtellæ moueri non uidentur, perſpicuum eſt ipſas per ſe non moueri.

Digreditur uero Auer. in com. primo de macula, quę ſit, & rñdet maculã illam apparere ob partium lunaris corporis difformitatem, eſt n. de Luna quẽadmodum de ipſa terra putandũ. Nã ut terra eſt in ꝑtibus difformis rarior quidẽ in aliqua parte, dẽſior in alia, ita Luna i parte eſt peruia & tranſparens, in parte opaca, qua quidem e partium difformitate reſultat illa quã faciẽ dñt, lumen n. ex ipſo ſole ſuſceptũ non vniformiter penetrat, ꝑꝑ partium Lunæ dñiam. Perſuadet Auer hoc primo, quia in ſtellis ſiue cæleſtibus ſunt extrema, videlicet peruium, & opacũ, ꝑuiũ eſt pars orbis non ſtellata, opacũ vero eſt ea Lunæ pars quę nõ eſt penetrabilis, igitur oportet eẽ mediũ, & hæc eſt ꝑs maculoſa Lunæ. Scdo idẽ probat auctoritate Ariſt. qui Lunã cõparat terræ, quia vt terra ab igne illuminať, ſic Luna a Sole, & vt terra difformitate ꝑtiũ difformiter illuminatur, ſic luna, q̃ vero ꝑtes clariores q̃ obſcuriores videanť, ꝓbabile eſt rñdere tuo mõ,
C vel vt Albertilla ſatisfacit. Sed nũc occurres quonã mõ Luna lumẽ e Sole ipſo mutueť, ipſumq; quonã mõ nobis emittat. Rñdet Auer. lumẽ poſſe recipi & emitti ſm fractionẽ, ſiue reflexionẽ, & ſm penetrationẽ. Scdm reflexionẽ quidẽ recipiť veluti i ſpeculo chalybeaceo, ſm penetrationẽ vero vt ſi lumen ꝑ ſingulã profundi ꝑtem penetrauerit. Tenet igitur Auer Lunã recipere lumen per penetrationẽ, & nõ ꝑ reflexionẽ, primo auctoritate Auẽpacis in trac ſuo de re hac: Scdo, qa ſi ꝑ reflexionẽ reciperet, non fieret illuminatio vſis totius nři hemiſphęrij, ſed tãti dũtaxat ſpatij, quãta eſſet Lunæ magnitudo, vt in ſpeculo chalybeaceo videri põt, qđ quidẽ tñ præciſe illuminat cõtũ eſt. Tertio, qa in diminutionibus ſuis cũ ipſa eſſet nõ mitteret lumẽ ad terrã, veluti cũ eẽt cornicularis. Sed forte cõtra Auer. facit, qa ſi lumẽ recipeť ꝑ penetrationẽ ſꝑ appęret plena, nam ſꝑ lumen oẽs Lunæ partes illuſtraret, verũ ſume tꝑs ad cõſultũ. hæc de luminis receptione. De macula ẽt narrat Auer. als põnes, prima eſt, maculã illã ꝓuenire ob ĩterpõnẽ cuiuſdã cor-
D poris, qđ inter nos interponiť & Lunã, ꝓhibens nos videre totalẽ Lunæ claritatẽ Cõtra obijcit, quia nõ vbiq; eodẽ mõ appęret, non n. eodẽ mõ corpus illud in omni terræ regione interpoſitũ videretur, veluti eclypſis ſolis nõ eſt vbiq; eadẽ, licet ſit ob interpõnẽ Lunæ. Scđa põ eſt maculã illã eſſe umbrã ſiue ſiſitudinẽ mõtiũ, uel quo rundã mariũ ceu in ſpeculo appęt ſpẽs. Obijcit ãt Auer. ꝑ idẽ, quia tunc non oĩbus habitãtibus ubiq; appęret eadẽ. uel forſitã non eſt remotũ dicere Lunæ partes eſſe diuerſas, ueluti ſunt ꝑtes terræ, q̃rũ aliæ ſunt ualloſæ, aliæ mõtuoſæ, ex quarũ dñia effici põt facies illa Lunæ, nec ẽ rõni diſſonũ. nã Luna eſt corpus iperfecte ſphæricũ, cũ ſit maxime ab ultimo cœlo elongatũ, ut ſupra dixit Ariſto. tu uero in hoc non dedigneris cõſiderare. Sed q̃rit Alex. propter quid fuit illa partiũ differentia in luna merito cuius macula appareret. Reſpõdet, ut mihi uide-

tur, ꝙ illa quæ ſunt in inferioribus diſperſa, in ſuperioribus ſunt vnita, & quæ in ſuperiori natura vnita, in inferioribus diſperſa: luna igitur ex ea parte, qua eſt ſuper elementis, meruit lumē vnitum, qua uero eſt infima ſtellarum meruit illud aliqua ex parte diſperſum. Hinc fuit neceſſariū partes non eſſe conſimiliter diſpoſitas. Fortaſſe dicendum ꝙ ſicut nulla eſt quærenda cā quare terra eſt difformis, niſi quia terra, ſic ipſius lunæ nulla eſt cā quare eſt diſformis, niſi quia luna, hæc de macula. Secundo diſputandum eſt, an orbes omnes ſint eiuſdē ſpeciei. Rñdet Auic. vt narrat Auer. ſtellas differre ſpecie, veluti & orbes differunt, & tunc vult Ariſt. fuiſſe locutum exemplariter, non. n. vult hīc, ꝙ quia luna non mouetur, igitur nulla mouetur, vt hoc ſit ꝓ tanto, quia omnes ſunt eiuſdem ſpeciei. Nam hoc eſt loco exempli non demonſtrationis. Et ꝓpterea concedit Auic. ſtellas ſiue orbes eſſe eiuſdem generis, & differre ſpecie. Perſuadet hoc primo, quia motus differunt ſpē, igitur & orbes. an tecedens patet quia motus diurnus, & motus proprius vagarum ſtellarum differunt ſpē, ſunt. n. a terminis cōtrarijs in contrarios terminos ſupra diuerſos polos. Secūdo, quia centra orbium differunt ſpē, maxime ſi ſint eccentrici & epicicli. Hæc eſt poſitio Auicennæ. Obijcit aūt huic. Auer ſic, ſi orbes eſſent ſpecie differentes, & genere cōuenientes, eſſent compoſiti ex materia & forma, & ſi compoſiti ex materia & forma igitur generabiles & corruptibiles, & ſi generabiles & corruptibiles, igitur eſſet aliquod corpus cœlo prius, & ita orbes non eſſent prima corpora. Iuniores deducunt primam conſequentiam per hoc, quia quæcunq; ſunt in genere ſunt contraria, & oīa contraria componuntur ex materia & forma. Tertiam conſequentiam declarant, quia oēs reſolutio eſt ad corpus, & ita ante cœlum eſſet corpus.

Quæſtio an ſtellæ differāt ſpecie. Pō Auicē.

Sed hæc friuola ſunt, prima. n deductio nulla eſt, quia ſic omne hīs contrarium cōponeretur ex materia & forma, quod non eſt verum, niſi in ſubſtantia, albedo. n. & nigredo contrariæ ſunt, & tamen nulla illarum ex materia & forma cōponitur. Præterea falſum eſt quæcunq; ſunt in genere eſſe contraria, nam ſpēs numerorum ſunt in genere, & non ſunt contrariæ. Secunda deductio friuola ēt eſt, non. n. omne quod reſoluitur reſoluitur in corpus, non n. elementū in corpus reſoluitur, ſed in primam materiam. Propterea aliter deduci pōt, primo quidem, quia generaliſſimū apud Aue. in paraphraſe Porphyrij præſenti ſubſtantiæ eſt corpus generabile, & ita ſequitur, ſi orbes ſint eiuſdem generis ſubſtātiæ, omnes erunt corpora generabilia Sed iſtud eſt petere. Propterea ſolemus dicere Auerr ſuppoſuiſſe differentiam ſumi ab actualitate formæ, genus ab ipſius materiæ potentialitate, propterea ſequitur omne per ſe in genere eſſe compoſitū ex materia & forma, nec obſtat id qđ de nigredine dr̄, quæ eſt in genere, & tñ nō cōponitur ex materia & forma. Nam nigrum eſt in genere, & nō nigredo, vt Ariſt. in topicis ait. Tertia cōſequentia deduci poteſt, primo, quia generatio vnius corporis eſt corruptio alterius corporis prioris, quare ſi orbes fuerunt geniti, aliqđ corpus prius fuit. Scđo, quia omne qđ generatur, extrahitur de potentia materiæ virtute agentis corporei, oē. n extrahens eſt corpus 7 meta cō. 31. Tunc Aue. rñdet ad rōnes Auic. ad primam rñdet cœlum eſſe veluti vnū animal, cuius primus motus eſt diurnus. Motus vero econtra eſt non primus, ſed veluti motus mēbrorū. In vno. n. aiali vnus eſt primus motus, pñt tamē plures eſſe non primi vt qui a dextris fit in ſiniſtrū, uel econtra. Sic igit ea mobilia differunt ſpecie, quorū motus primi differūt ſpecie, at motus primus oīm orbiū eſt vnus videlicet diurnus, cæteri ſunt ꝑ accidēs, abſolute n. negā dum eſt dr̄iam motuū facere differentiam ſpecificam, nā in vno aiali numero poſſunt eſſe diuerſi motꝰ ſpecie, vt dicit, quorū vnus eſt a dextris in ſiniſtrum, alius ecōtra.

Solu. rōnū Auicēnæ.

Ad ſecundū rñdet oēs orbes eſſe concentricos, nā apparentiæ ſaluari pñt per motum leuab. vt ſupra fuit dictum. Sed tunc dubitares, nam ſi orbes ſunt eiuſdem ſpeciei, erunt tunc indiuidua contenta ſub eadem ſpecie. E

Rñdet ꝙ ſunt eiuſdem ſpeciei ſm prius & poſterius. vbi debes ſcire ꝙ aliqua eſſe eiuſdem ſpeciei eſt dupliciter reductione ad vnam primā eſſentiā ordine quodā, & hoc mō omnia mēbra animalis ſunt eiuſdē ſpeciei, quia oīa reducuntur ad vnā eſſentiā animæ, et ad vnam eſſentiam primi mēbri, puta ad cor, ordine tñ quodam ſm ꝑfectius & imperfectius, nobile & ignobile, & hoc mō oēs orbes ſunt vnius ſpeciei, reducuntur. n. oēs ad vnam primam eſſentiam, videlicet deū, qui eſt anima prima & cōis oībus, & ad vnum primum membrum, videlicet ad orbem ſtellarum fixarum ordine quodam ſm perfectius & imperfectius, nobile & ignobile. Alio modo aliqua dicuntur eſſe eiuſdem ſpeciei participatione eiuſdē rationis & definitionis, quo modo Socrates & Plato, & vīr indiuidua eiuſdē ſpeciei prædicabilis de ipſis uniuoce, ſunt eiuſdem ſpēi, & hoc mō orbes nō ſunt eiuſdē ſpeciei. Nam natura cuiuſlibet indiuidui eorum eſt alia a natura alterius aliquo mō, & naturæ, quæ mouent ea, ſunt conuenientes eiuſmodi conuenientia & differentes huius differentia. Sed contra hāc Aue. poſitionē multipliciter poteſt obijci. primo, quia tunc motus uagarum nō eſſet per ſe primus uagarū ſtellarum. Hoc eſt falſum, quia eſt a per ſe anima, & a per ſe corpore illarum, eſt ēt per ſe intentus & neceſſarius generationi, ueluti ēt motꝰ diurnus. Secundo, ſi inter ſe orbes non differunt ſpecie, & cōueniunt ſpecie & genere, igitur redit in poſitionem Auic. ꝙ erunt compoſiti ex materia & forma. Tertio, in æternis non eſt plus uno indiuiduo in ſpē, primo huius com 90. unde Aue. in lib. deſtructio deſtructionum. diſputa. prima, in ſolutione dubij 11. īquit, orbes non ſunt unum in ſpecie, multi in numero, immo multi in ſpecie. quis non inueniatur de illa ſpecie niſi unum indiuiduum. Quarto, plus differt ſtella unius orbis a ſtella alterius orbis q̄ ſtella eiuſdem orbis a ſtella eiuſdem orbis, uel q̄ pars ſtellata a non ſtellata. Sed ſtella unius orbis a ſtella eiuſdem differt uirtute, & numero, igitur ſtellæ diuerſorum orbium differunt ſpecie. Quinto, motores differunt ſpecie ſm oēs, igitur, & orbes. Sexto, ſtellæ differunt in accidentibus proprijs ut aſtrologi dicunt, igitur ſpē. Septimo, ſi orbes differunt ſicut membra, tunc non erūt, uel non oportet eſſe eiuſdem figuræ, ueluti non oportet oīa mēbra aialis eſſe eiuſdē figuræ. Octauo, tunc rō Ariſt. nulla. non. n. oportet ea q̄ differunt ut membra moueri uno motu, alio n. motu mouetur cor, alio cerebrum. Nono, Ariſt in lib. de ꝓprietatibus elementorū expreſſe ait ſolem ſpecie differre ab alijs ſtellis. De hac qōne nōn eſt dubium quo ad ſtellas eiuſdem orbis. oēs. n ſunt eiuſdem ſpeciei cum orbe, non differentes niſi ſm magis, & minus ut fuit dictum. F G

Quid uere tā hac in dubio & quid non

Sed eſt dubitatio de ſtellis diuerſorum orbium an ſpecie differant, habent n. motus diuerſos maxime ſecundū aſtrologos ponentes eccentricos, & ſm Ariſto. ponētē eos fieri ſuper polos diuerſos, & motores ſpecie differentes, & igitur orbes differunt ſpecie. Hæc qō non eſt leuis, accedit ad hoc auctoritas Ptolomæi, qui uirtutes ſpecifice differentes tribuit ſtellis, & ſexus diuerſos, & conditiones diuerſas, & lumina ſiue luces diuerſas temperationes ſiue complexiones diuerſas, quæ res non eſt leuis determinationis. Ad ſolutionis igitur euidentiam debes ſcire. Primum ꝙ genus, ſpecies, & indiuiduum. poſſunt ſumi ꝑdicamētaliter, & tranſcendenter. Prædicamentaliter enim quęcunq; in genere, ſpecie, uel indiuiduo ſunt, corruptibilia ſunt & compoſita ex materia & forma mediate, uel immediate, aut fundata in compoſitis ex materia & forma. ea enim omnia quæ ſunt in genere ſubſtantiæ ſunt per ſe compoſita ex materia & forma, at cætera aliorum generum ſunt fundata in compoſitis ex materia & forma. huius autem cauſa eſt, quia genus eſt ſumptum a potentiali, omne autem potentiale eſt tandem propter materiam, differētia uero ab actuali, & H

Pō ppria

li,& omne actuale eſt forma, propterea in accidentibus album eſt in genere,non albedo,album ſed non corpus album propter multiplicem ſignificatum , quia album eſt quod componitur ex genere & differentia.ex potentiali & actuali,& non albedo,vbi autem dicitur albedinem eſſe in genere,intellige vt dicitur animam eſſe in genere. Tranſcendenter vero eſſe poteſt aliquod genus commune ſecundū aliquam rationem , ſimiliter ſpecies, ſimul indiuiduum,quali ratione dicimus in æternis vnū indiuiduum eſſe tantum in ſpecie,ibi enim genus & ſpecies æquiuoce,hoc eſt tranſcendenter dicuntur , iuxta illud Auer.10.Meta.& in libro de Subſtantia orbis, æternis , & corruptibilibus nihil eſt commune vniuocum. Secūdo debes ſcire,ꝙ aliqua eſſe diuerſa ſpecie,ſiue prædicamentaliter,ſiue tranſcendenter dupliciter eſt. Totaliter & partialiter. Totaliter quidem vt homo & equus, hæc enim differunt ſpecie totaliter, quia differunt ſpecie, & nullius totius ſunt partes, nec reducuntur ad aliquod vnum primum , ratione cuius poſſunt capere aliquam conuenientiam. Partialiter vero & non totaliter differūt ſpecie membra vnius animalis, vt cerebrum, iecur, lien, & cætera id genus, quia ſunt partes complexione,et fortaſſe forma,& influxu , & operationes differentes , non autem totaliter,quia reducuntur omnes ad vnum membrum ſecundum prius & poſterius, ad vnam formam, atq; ad vnam principalem operationem, reducuntur.n. ad cor, ad animam quæ cordis primo , deinde cæterorum eſt forma , & ad vnam principalem operationem, quæ eſt hominis propria. quam omnes illæ partes intendunt,ob quam ſunt,& ad cuius ſeruitium ſunt conſtitutæ propterea licet partialiter ſpecie differunt,non totaliter,immo fortaſſe conueniunt in vno numero totaliter, & differunt inter ſe partialiter,maxime ſi tenetur animā eſſe vnicam omnibus , & totam in vniuerſo animali, & totam in quolibet animalis membro. His viſis, dico primo de mente Auerrois,& Ariſtotelis,orbes,ſiue ſtellas , nec differre ſpecie , nec genere , nec numero,nec conuenire genere,nec ſpecie,nec numero, loquendo de ſpecie,genere,& indiuiduo prædicamentalibus, quia in æternis non eſt genus,nec ſpecies , nec indiuiduum , nec penitus quicq; commune vniuoce cum rebus ſublunaribus. Ex hoc apparet differentia Auerrois ab Auicenna. Auicenna enim voluit orbes eſſe indiuidua ſpecie differentia , & genere conuenientia prædicamentaliter. Et contra ipſum valent rationes Auerrois : erunt enim compoſiti ex materia & forma,& generabiles,& corruptibiles,& ita aliquod corpus erit illos præcedens,& huius ratio eſt,quia omne quod eſt in genere,ſpecie,vel indiuiduo prædicamentaliter,eſt opoſitum ex materia,& forma,vel fundatum in compoſito ex materia , & forma.Secundo dico,ꝙ loquendo de genere , & ſpecie,& indiuiduo tranſcendēter,eo videlicet modo quo in æternis eſſe poſſunt orbes ſiue ſtellæ diuerſorū orbium, partialiter quidem ſpecie differunt,totaliter vero non.declaratur , quia cœlum totum eſt vnum animal magnum, veluti homo paruū,cuius membra ſunt orbes ſiue ſtellæ,vt igitur in homine membra differunt ſpecie partialiter,propter differentiam complexionum , & operationum,& partialium formarum , ſic orbes & ſtellæ differunt partialiter complexione , vt declarat Ptolomeus: operationibus,quia vnumquodq; illorum proprio,& peculiari motu mouetur; atque formis, quia quilibet orbis a propria forma perficitur, atq; in ſpecie reponitur. Et vt omnes hominis partes reducuntur ad vnum primum membrum ad vnam primam operationem, atq; ad vnam communem, & primam formam , ſic omnes orbes ad vnum primum membrum reducuntur, videlicet ad orbem ſtelliferum a quo continentur , ad vnam primam operationem , vtpote ad vnum communem motum diurnum,quo omnes mouentur, & quem omnes intendunt primo & principaliter,atq; ad vnam primam et communem formam,videlicet primum motorem,qui vniuerſi eſt prima forma , orbium vero ſecun-

A dum prius & poſterius . Et hoc eſt quod voluit dicere Auerroes cum dixit,ſed tamē debemus intelligere cum diximus ea conuenientia in ſpecie,ipſa eſſe conuenientia in ſpecie ſecundum prius & poſterius , et non ſecundum vniuocationem,hoc eſt æqualiter:nā licet membra animalis cœleſtis conueniant in vna prima actione,vna prima forma,& in vno primo membro, conueniunt in illis ordine quodam,veluti & membra hoīs:nam nōnulli per prius & immediatius attigunt illa tria , nonnulli remotius,alij remotiſſime, & ita non differunt ſpecie totaliter,ſed bene partialiter. Hoc idem vult dicere Auer. dum inquit . { Diuerſitas autem motuum non facit diuerſitatem formarum ſpecificarum, quoniam diuerſitas motuum eſt ex mō diuerſitatis animalis in parte dextra & ſiniſtra,& manifeſtū eſt ꝙ iſtę diuerſitates inueniūtur in eadem ſpecie animalis , videlicet in hoīe.q.d vnū eſſe primum animalis cœlici motū , diurnum videlicet, qui eſt omnium primo et per ſe , cæteri vero ſunt partiales,

B ut motus membrorum,qui non faciunt differentiā ſpecificam totalem, quia ſunt compoſſibiles in una ſpecie, immo in uno indiuiduo , ſed bene faciunt differentiam ſpecificam membralem,ſiue partialem, quo modo concedendum eſt orbes differre ſpecie. Simili ratione ſtat concedere orbes moueri circa diuerſa centra : ſatis enim eſt ut omnes moueantur circa centrum ſm̄ communē motum,qui primo oībus competit:cæteri enim non totalem,ſed partialem dr̄iam ſpecificam faciunt.Et hæc poſitio ſic intellecta non habet calumnias,nec aliquid mali contra ſe,nec ante me inueni aliquem, qui eam declarauerit Tunc ad rationes contra Auer. ad primam dico uagas per ſe primo & principaliter moueri motu diurno,quia ob illum ſunt,a motore quoq; illis proficiſcuntur primo. Mouentur uero proprijs partialibus motib᷒ membratim nō per ſe primo,ſed ad ſeruitium primi,q̄a ſine illo primus motus nō attingeret finē,ſicut ſine motu cordis aīa nō attingit finem in aiamali. Ad ſecundam

C patet quo modo poſitio Auer differt ab illa Auic per ea quæ præmiſimus,et per idem patet cōcordia dictorum Auer quā ignari non aiaduerunt Ad tertiā iam patuit ſolo,ſtellæ n.eiuſdem orbis , uel ſtella & pars non ſtellata eiuſdem orbis non ſpecie differunt,ſed ſm̄ magis,& minus.propterea omnes ſtellę cœli octaui ſunt eiuſdem ſpēi,ſed differunt ſm̄ magis & minus Propterea Ptolomæus in lib.1.Apoteleſmatum nō dicit abſolute aliquas illarū eſſe martias,aliquas uenereas,& id genus , ſed oēs eſſe eiuſdē ſpecificæ idiotropiæ, atq; peculiaritatis , uergere tm̄ nonnullas ad martias qualitates,nōnullas ad uenereas,et id genus. Ad quintā dicendum motores differre ſpecie partialiter , conuenire tm̄ in uno primo ut ad unum finem,ad unam formam,primus enim motor eſt intellectiuum quidem,cœlorum forma intentionalis,orbium uero forma realis. Ad ſeptimā patet ſolutio,quia cum hac orbium conuenientia ſtat dr̄ia membrorum in cōplexione,operatione,et forma,et in hoc Ptolomæus poteſt cum Philoſophis cōcordari , ut patet per ea quæ diximus. Ad octauam dico,ꝙ ſenſus eſt in mēbris ani

D malis ſimplicis,et animalis miſti ex elementis.In animali ſimplicis totum et omne membrū principale debet habere cōſimilem figuram,quia ob ſimplicitatem eſt ſimilare in toto et qualibet parte,ueluti uidemus aquam totam uergere ad rotunditatem , et guttam unam ſimiliter.In animali uero commiſto ex membris diuerſæ miſtionis,nō oportet. Per idem ad nonam,patet.n.omnia membra cōuenire in uno motu communi, ueluti in una forma,et differre in motibus proprijs,uerum in animali ſimplici,et ſimilari membra conueniunt in uno motu communi,et quaſi in ſpecie motuum propriorum,propter totius et partium ſimplicitatem. Ad decimā patet ſolutio . Sol.n.differt ſpecie et ſtellæ oēs inter ſe non totaliter,ſed partialiter Hęc de quæſtione,quæ tene cordi, nam alij non bene perceperunt ueritatem.

Queſtio.

Quæ nam ſtellarum primo ſit lucida.

Prima pō. CONſequenter quærunt quæ ſtellarum eſt primo lucida. Dixerunt noſtri coætanei primo lucidū eſſe cœlum ſtelliferum: nam vt in animali cor eſt primum viuens, quod omnibus alijs præbet vitam, ſic cœlum octauum eſt primū viuens quod omnibus alijs præbet vitam, vita autem datur calore, calor autem lumine & motu, quare primum lucidum eſt cœlum ſtelliferum. Sed hęc poſitio, nec quo ad rem, nec quo ad cōcluſionis rationem valet. Quo ad rem quidem non valet, quia primum in vnoquoq; genere eſt cauſa omniū aliorum in illo genere, at cœlum ſtelliferum non reddit lucem alijs, vt nemo eſt qui dubitat, quia in eclipſi Lunæ, Luna non amitteret lumen. Quo vero ad rationem dicendum membrum primum nō debere eſſe primum ſecūdum omnia: cor enim eſt primum apud Galenum, non tamen eſt primum principium niſi vitæ, non autē ſenſuum & motuum. Sic dico cœlum ſtelliferum eſſe primum cœlici animalis membrum, nō propterea quia ſibi competat omnis ratio primitatis: ſufficit enim vt ſibi inſit prima cœlorum actio, quæ eſt motus diurnus, quem omnes intendunt, & ad quem omnes orbes reducuntur, & hæc primitas facit ipſum eſſe primum membrum ſimpliciter inter membra cœlici animalis, & ita ratio non valet. Alij abſolute protulerunt Solem eſſe primo lucidum: & propterea nō lucem ſuſcepit ab aliquo, & ipſe eſt præbens lucē oībus ſtellis. Et hæc poſitio eſt Ptolemæi in libro Apoteleſmatū. Et tunc ſi tenetur motus ſtellarū fixarū ſingulis. 36. millibus annorū ſemel fieri, ad mentem Ptolemæi oportet dicere Deum eſſe principaliter in Sole vti in medio, mouereq; vniuerſum animal cœlū motu diurno, principaliter Solē, ad cuius motum diurnum mouentur omnia reliqua membra cœli. Singulum vero membrū moueri a ſuo motore, vt ſtelliferum ſingulis. 36. millibus annorū, alij orbes proprijs motibus. Qua ratione non oportet ponere nonū cœlū quod primo moueatur, ad cuius motū cæteri orbes moueantur, & maxime ſi non detur trepidatio tebith Aſtronomi. Qua ratione orbis Solis erit primus ſimpliciter, & motu & luce, q̄ res nō eſt aliena a fundamentis Ariſt. maxime ſi daretur mot⁹ octauæ ſphæræ, & hoc modo orbis Solis principaliter a motore cōi mouebitur motu diurno, partiali vero motore mouebitur motu ꝓprio. Et ꝙ Sol ſit primo lucidus, patet per verba Ariſt. in Libello de Proprietatibus elementorum, ſi ille eſt ſuus. Secundo, oē accñs quod plurib⁹ cōpetit oportet vt primo competat vni, rōne cuius cæteris competat per regulā poſterioriſticam, et cū lux omnibus ſtellis cōpetat, oportet vt vni primo cōpetat, at nō videt̄ eſſe aliud niſi Sol. Sed hæc poſitio ſic principaliter, & abſolute relata non valet, maxime ſi uelit auferre oēm lucē ab alijs ſtellis.

Secūda pō Ptolemæi.

Primo, quia in ſimplicibus corporibus lux uidetur eſſe eſſentialiter conſequens naturam, quare cum ſtellæ ſint aliquo modo vnius naturæ, uidentur eſſe oēs eiuſdē proprietatis. Secūdo, Sol non eſt lucidiſſimus, niſi quia denſiſſimus, ut dicunt Philoſophi, ſed oēs ſtellæ ſunt denſæ; ſunt. n. denſiores partes ſui orbis. Tertio, omne peruiū cum cōdenſatur lucet, ueluti de albumine oui patet, qd᷑ magis uidetur, quando magis denſatur: ſed ſtellæ ſunt denſiores partes in corpore peruio, igitur omnes lucēt. Propter hæc uidetur mihi eſſe dicendum, lucem poſſe ſumi pro qualitate uiſibili conſequente abſolute dēſum peruiū: & hoc modo omnes lucent, quia omnes ſunt in peruio denſiones, ſiue denſiores partes. Alio modo pro qualitate uiſibili conſequente peruiū denſum, quod potes notabiliter qualitatem illam uiſilem cauſare, & hoc modo oēs ſunt illuminatæ a Sole, quia licet merito dēſitatis ſuæ ſtella haberet aliquam lucem, non tamen notabilem, propterea recipiunt lucem a Sole notabiliorem, & per hoc patet, quare luces ſtellarum ſunt diuerſæ proprietatis. Nam licet uigorentur a luce Solis, tamen lux Solis ut efficitur ſaturnia aliam habet affectionē, & aliā

E ut eſt martia. Et hoc modo loquitur Ptolemæus: nam quæ dicit Ptolemæus ſunt omnia ad mētem Ariſt. Pro ſolutione tamen & concordia dictorum debes ſcire, ut Auer. innuit in paraphraſe lib. Meteor. lucem poſſe ſumi uno modo in aptitudine, alio modo in actu. Primo modo dicitur lucidita3, quæ eſt aptitudo ad lucem, & ſic eſt eſſentiale, & primum accidens cœlo in eo quod cœlum, & cæterorum, vt ſunt membra cœli, quo modo lux nō eſt intenſibilis, nec remiſſibilis, nec Sol erit primo talis, nec orbis ſtellilerus. Secundo uero modo lux eſt maxime in Sole: & in cæteris aliqua ex parte propter denſitatem earum, notabiliter tamen effecta ab illa ſolis, & hoc Auer. ait ibidem, cum ait, omne accidens cōueniens pluribus eiuſdem ſpeciei, eſt natum conuenire illis ſecundū magis & minus, utpote pro ratione recipiētium. Ex his ſequitur ī animali cœlico eſſe duo membra principalia, ſolem uidelicet, & ſtelliferum cœlum. Solem quidē præſtantia lucis, ſtelliferum cœlum præſtantia motus, abſo-

F lute tamen primum eſt ſtelliferum cœlum. Secundū uero Ptolemæū qui ſtellifero cœlo obſeruauit motū proprium membralem, ſol erit primum ſimpliciter, lucis & motus exceſſu, ut diximus. hæc de quæſtione.

Inſuper etiam a ratione alienum eſt nullum ipſis inſtrumentum naturam ad motū tribuiſſe, natura ſiquidem nihil caſu facit, neque æquum eſt animalia quidē hæc ipſi curæ fuiße, illa vero adeo præſtabilia cōtempſiſſe. Sed videtur tanq̄ de induſtria factum, ea cuncta auferre, quibus per ſe procedere ipſa poſſent, propterea, quia & ipſa plurimum ab his ſe mouit, quæ inſtrumenta habuerunt ad motum.

Quia aliquis obiicere poſſet ſtellas proceſſiuo motu ferri, ideo tertio arguit, hoc non conuenire bonitati na-

G turæ, et inquit. {Inſuper etiam a ratione alienum eſt nullum ipſis ſtellis inſtrumentum naturam ad motum tribuiſſe, ueluti pedes, aut ſcardas, alas, & id genus, natura ſiquidem nihil caſu facit, nec maucū. Confirmat. d. neq; æquum eſt animalia quidē hæc ipſi naturæ curæ fuiſſe, illi animalia adeo præſtabilia contempſiſſe. Sed uidetur tanq̄ de induſtria eſſe factum ea inſtrumenta cuncta auferre, quibus per ſe procedere ipſa poſſent, ut pedes, & id genus, hac uidelicet ratione, quia & ipſa cœlica aīalia pl̄m ab his caducis ſe mouit, quę inſtrumenta habuerūt ad motum. Et ita quia illa cœlica animalia ſunt elongata ab his & in natura, & motu, ſtudio factum eſt, ut nō habeāt iſtrumēta ad motū. Hæc Ariſt. de motu ſtellarū.

Quæſtio.

An ſtellæ proprijs moueantur motibus.

QVærunt utrum ſtellæ proprijs motibus moueantur. Simplicius de mente Platonis uult omnes ſtellas moueri motu rotationis in proprijs con-

H cauitatibus. Perſuaſit rem hāc. Primo, quia ſtellæ ſunt corpora naturalia, igitur meruerunt aliquem motum. Secundo ſunt animata & per ſe uiua, igitur a ſeipſis mouentur ut in octauo Phyſicæ auſcultationis eſt dictum. PS Simpl.

Tertio, quia ſunt ſphærica, igitur aptiſſima motui. Albertilla uero de Luna opinatur cū ſimplicio, quia nō potuit ſaluare uniformē apparitionē illius maculæ, ſiue faciei per omnem cœli regionem: aliter enim appareret in ortu, aliter in meridie, & aliter in occaſu, niſi imago illa rotaret regulariter cum motu Lunæ. Et tunc Simplicius ait, poſitionem hanc non eſſe contra Ariſtotelē: Ariſtoteles enim probauit motum ſtellarum, qui apparet ab ortu in occaſum, non eſſe rotationem nec conuerſionē: propterea uidetur Ariſtoteles probaſſe ſtellas Poſitio Albertillæ.

moueri ad motum orbium per cœli regiones, non tamen negaſſe rotationem, et ita negauit uolutionem, ſiue conuerſionem, & ſtellas non moueri regionatim per rotationem, & ita poſſunt ſtare hæc. Sed hæc poſitio licet poſſit ſtare cum dictis, & rationibus Ariſtotelis hic, nõ autem cum fundamẽtis ſuis. Ariſtoteles enim ſupra dũ cauſam pluralitatis motuum nactus eſt, & ex conſeruatione uniuerſi, ſtellis uiſus eſt ſolum duos motus tribuiſſe, uidelicet diurnum & obliquum. nec aliquem alium cognouit. Secundo Ariſtoteles omnem motum circulatem poſuit circa medium mundi. Tertio omnes rationes Auer. de eccentricis, & epicyclis ſunt cõtra hãc poſitionem Propterea tenendum eſt peripatetice ſtellas moueri ſolum duobus modis, uidelicet communi motu diurno, uidelicet & proprio obliquo. Sed ſi damus motum octauo orbi, hunc non oportet dare alicui ſtellæ in ſua concauitate. Ad rationes, ad primam dicerem ſtellã nõ eſſe corpus naturale ſolitarie & ſeorſum, ſed eſt pars corporis naturalis, licet denſior pars, propterea & non competit motus, niſi ratione totius. Ad ſecundam per idem non enim ſtella eſt animata per ſe, & ſeorſum, ſed ut pars alicuius totius primo animati, & ꝓpterea ſi motus alius a toto non competit. Ad tertiam dici poteſt, figuram non eſſe aptam motui, niſi ſit corporis ſeorſum ſumpti quale non eſt ſtella. Sunt qui dicunt motorem primo, et per ſe ſtellam mouere, per accidens orbem ad motum ſtellæ. Verum hoc eget conſideratione: nam Ariſt. uidetur contrarium dicere. Fortaſſe n. motor primo mouet ſtellam primitate intentionis, non autem primitate uirtutis, quia ſua uirtus primo eſt totius cœli. Tu uero referas te ad tempus. Ad rationem Albernilæ dici poteſt, maculam illam eſſe centralem, quia ut dicebat Auer. Luna uidetur opaca circa centrum: propterea circa partes medias centrales Luna illuminari non poteſt, veluti circa exteriores partes illuminatur a ſole, hinc macula centralis eſt, & quia id quod eſt in medio rei viſibilis (vt docent peſpectiui) vndiq; videtur ęqualiter imprimere, veluti patet i multis figuris depictis humanis, quæ ſemper ex omni ſitu videntur reſpicere eodem modo: propterea quia pupilla in earum oculis exiſtens, collocata eſt in medio, ideo Lunæ macula ſecundum eundem ſitum imprimit in oculum in ortu, & occaſu, & culmine conſtitura: propterea ſm eundem modum apparet imago, & ita non eſt necesſitas ad vniformem apparitionem, vt Luna regulariter rotet. Hæc de quæſtione.

Quocirca cum ratione videbitur profecto, & totum cœlum eſſe rotundum, & vnaqueque ſtellarum. Sphæra ſiquidem prę cæteris figuris cõmodiſſima eſt ad eum motum, qui eodem in loco fit, ſic enim & velociſſimę ferri, & eundem maxime locum occupare poteſt. Inſuper etiam ad eum motum, quo vltra pergitur maxime inutilis eſt. Eſt. n. minime ſimilis his, quę per ſe ipſa apta ſunt moueri, quippe cum nihil habeat ſubmiſſum, nihil eminens ceu rectilinea figura. Sed plurimum e corporibus, his q̃ progrediuntur in figura diſtat. Cũ igitur cœlum eo motu moueri oportet, qui in eodem fit loco, ſtellas autem non per ſeipſas procedere, iure profecto utrunq; rotundum æditum eſt, hoc enim pacto alterum quidem mouebitur, alterum uero quieſcet.

Tria promiſit, ſubſtantiam ſtellarum, & motum, & figuram explanare, declarauit ſubſtantiam, & motum, nunc figuram explanat. Vbi debes ſcire Ariſtotelẽ non procedere demonſtratiue hic, quia ſatis ex declaratis demonſtratio habetur: cum enim probatum ſit nobiliſſimo corpori conuenire nobiliſſimam figuram, qualis eſt A ſphærica, iam habetur omnem ſtellam eſſe ſphæricam, quæ eſt potior pars orbis. Sed hic procedit per colores qui a fine ſolent colligi, nam cœlo competit velociſſime ferri, atq; ſemper eſſe in eodẽ loco, quia q̃cito vna pars recedit, alia ſuccedit. Inſuper etiam tam cœlo q̃ ſtellę cõpetit non gradiri verſus anteriorem partem, vt cætera animalia pergunt, hæc tria præcipue ſphæræ competũt: eſt enim aptiſſima motui, vt probatum eſt, nec apta vt ſic, e loco in quo eſt vel circa quem mouetur, recedere, eſt inſuper penitus inutilis progresſioni quare arte & ratione cœlum, & quælibet ſtella rotunda æditur. Hic eſt color veritatis, & quia omnes iſti colores ex his quę ꝓxime dixit, ſequuntur inquit ❴ Quocirca cũ ratione videtur profecto & totum cœlum eſſe rotundum, & vnaquæq; ſtellarum, & explanat colores, & inquit. ❴ Sphęra ſiquidem præ cæteris figuris commodiſſima eſt ad eum motum qui in eodem loco fit Hęc utilitas declaratur, quia ſic & uelociſſime ferri, & eundem maxime lo- b cum occupare poteſt, & ita ſphæræ ſunt duæ utilitates. Addit tertiam. d. inſuper etiam ad eum motum quo ultra, ſiue per partẽ anteriorem pergitur, ut animalia gradiuntur, maxime inutilis eſt, eſt enim minime ſimilis his, quæ per ſeipſa apta ſunt moueri, cuiuſmodi ſunt animalia, quippe cum nihil habeat ſubmiſſum, nihil eminens ceu rectilinea figura. Sed plurimum ſphæra ipſa e corporibus his, quę progrediuntur in figura diſtat. Deinde epilogat, & inquit ❴ Cum igitur cœlum eo motu moueri oportet, qui in eodem fit loco, ſtellas autem non per ſeipſas, iure ꝓfecto utrunq; rotundum æditur. Hoc enim pacto alterum quidem mouebitur, uidelicet cœlum, alterum uero quieſcet a motu proceſſiuo, ſtella. Et poteſt ſyllogiſmus eſſe, omne quod in ſeipſo mouetur, & omne quod non procedit, ſphæricum eſt, cœlum in ſeipſo mouetur, & ſtella non procedit, igitur cœlum & ſtella eſt ſphærica. Hæc Ariſt de ſubſtantia, deq; motu, atq; figura ſtellarum. Animaduerte ꝙ ea quæ dicit Auer. no C ſunt ad propoſitum, quia nec fixas eſſe ſtellas per ſphæricas eſſe, nec ſphæricas per fixas eſſe Ariſtoteles declarauit ſed uariis, ut uiſum eſt mediis, propterea nihil neceſſariũ habent, quæ Auerroes inquit. Auer. cõ. 5a.

Quæſtio.

An ſtellæ moueantur per cœlum, vti piſces per aquã, & an ſtellæ ſint animalia.

Quærunt utrum ſtellæ moueantur per cœlum, uti piſces per aquam, uel auis per aerem. Secundo, utrum ſtellæ ſint animalia, uel orbes ipſi. Ad primam quæſtionem reſpondent quidam regionem illam cœleſtem eſſe plenam æthereo corpore multo tenuiore igne qua ratione uolunt illud eſſe plus rareſactibile & condenſabile igne, immo non eſſe niſi igneũ corpus uel purius quid. Quod uero ſit rareſactibile perſuadent, quia ſiquis eſſet prope orbem Lunæ ita ut poſſet manum extendere, certum eſt ꝙ extendẽdo brachium cœlum depelleret, quia uel reſiſteret uel non. ſi non, igiẽ D depelleret, & ita condenſaret illud Si reſiſteret, igitur eſſet durum, quod cœlo non conuenit. Hoc ſtante uolunt ſtellas moueri motu animalis per æthereum illud corpus deſcribendo circa cẽtrum mundi circulos imaginarios. Ego uero non intelligo opinionem. nam Ariſtoteles in litera diſtinguit, ſi hæ ſtellæ mouentur, eſſe non poteſt, niſi uel motu rotationis, uel reuolutionis, uel proceſſiuo motu, rotatione quidem non, quia uidentur moueri e loco ad locum, uel ab ortu in occaſum, quæ uero rotãt, non mutant ſitum, quia ſi mutarent, reuolutio eſſet nec reuolui poſſunt, quia uidemus Lunam ſemper conſeruare faciem a parte noſtri aſpectus, motu ꝓceſſiuo moueri non poſſunt quia omne quod mouetur motu proceſſiuo utitur inſtrumento, at natura nullum illis ꝓbuit inſtrumentum Secundo Ariſt. probauit ſtellas non poſſe moueri propriis motibus cœlo quieſcente, quia cum

una ſit ſupra aliam, ut eclipſis docet, una maiorẽ circu-
lum deſcriberet in eodem tempore ꝙ altera & cum ima-
ginabile ſit illas tranſponi, non videntur perpetuo ſerua
re vniformẽ velocitatem. Tertio, tunc cœlum rarefie
ret, & condenſaretur, quod eſt impoſſibile quia eſſet di-
uiſibile, & ita corruptibile ſecũdũ quid. Quarto, tunc
eadem ſtella per ſe moueretur motibus diuerſis, quia ſol
eodem tempore mouetur motu diurno deſcribendo pa
rallelum diurnum. Et motu obliquo ab occaſu in ortũ,
vt docet obſeruatio, & hoc non eſt merito orbium, ad
quorum motum fertur, igitur per ſe motibus diuerſis.
Quinto, tanta motuum diuerſitas, quantam obſeruarũt
Aſtrologi eſſe non põt in ſtella, niſi ponantur plures or-
bes, accideret.n. ſępe quies media in retrogradationib⁹,
& aliis differentiis, quas Aſtronomi obſeruarunt. Ad id
vero quod dicunt cœlum non reſiſtere præmenti, dico
aliquid reſiſtere poſſe eẽ poſitiue, ob uidelicet qualitatẽ
contrariam, quo modo terra reſiſtit ob duritiem, & hac
reſiſtentia cœlum non reſiſtit, quia non eſt durum, nec
molle quali atiue, aut negatiue per hoc, quia non ẽ aptũ
alicui mutationi, propter eẽ eternum, & inalterabile, &
hoc modo non reſiſtit per duritiem, ſed per hoc, quia
non eſt aptum alicui mutationi peregrinæ, hęc dicerem,
vt peripateticus. Ad ſecundam quæſtionem Alexander
Aphrodiſieus tenet cœlum eẽ aīatum, non tñ animal,
cui Expoſitor noſter cõſentit. Vtitur autem breui rõne,
quia Græci animal nihil aiunt eſſe, niſi per ſenſum, non
enim volunt aliquid Zoon, ſiue zodion eſſe dicendum
niſi per ſenſum, & non per omnem ſenſum, ſed ad hoc,
ut animatum quicꝙ zodion, ſiue animal dicatur, ſuffi-
cit tactus, qui eſt primus & cõis ſenſus. Fauent Alexan.
multa Ariſto. verba. nam Ariſto. animal vult eſſe corp⁹
mixtum, & inſtrumentarium. 3. de anima. Amplius vr̃
prębere animali ſomnum & vigiliam, mortem, & vitã,
quæ cœlo non competunt Simplicius autem tenet cœ-
lum eẽ dicendum animal, & per ſenſum, uidelicet tactũ,
& uiſum, & auditum, tactum quidem illis præbet quia
cũ ſeſe tangant, non eſt fas, vt non ſentiant. Infelix.n. eſt
animal tam beatum, diuinum corpus tangere, & nõ ſen
tire illud. Auditum uero & uiſum, quia ſenſus ſunt pfe-
ctionis, non vtilitatis propterea magis cœlo tribuendi,
cum ſit optimum, cui nihil deeſſe debet, quod de perfe-
ctione ſit animalis mortalis. Præterea cũ cæli hęc guber
nent, non eſt fas hæc non cognoſcere, vr̃ autẽ per intelle
ctum hæc cognoſci non poſſe, intellectus.n. ſingularia
non apprehendit, niſi mediante ſenſu, qua ratione Aui.
tribuit illis vim ſenſitiuam interiorem, quam appellant
imaginatiuam, quod forte concedere cogitur Simplici⁹.
Sed hæc poſitio Simplicii ſtare nõ poteſt. Primo, vt be
ne obiecit Auer. contra Auic. quia tunc cælum haberet
ſenſoria vt oculos uel aures, & id genus, tenet argumen
tum, quia ſenſus eſt uirtus particularis, omnis autem vir
tus particularis eſt organica, ſiue inſtrumentaria. In hoc
enim Ariſ. ponit differentiam inter ſenſum & intellectũ,
quia intellectum nullius particulæ actum ponit, nec vti
particula aliqua corporis, intellectus.n. potentia eſt ſine
materia. At ſenſus & exterior & interior vtitur, talia aũt
organa, ſiue ſenſoria cælo non conueniunt, eſt.n. corpus
cõforme, atque penitus ſimilare. Secũdo, vt recte arguit
Expoſitor ex uerbis Ariſto. cælo ex ſenſu nihil & melius
euenit, nam ad curam rerum ſublimarum ſufficit cogni
tio vniuerſalis, quæ eẽ poteſt per eſſentiam illorũ, quate
nus cauſæ ſunt illarum. ad motum nõ eſt cognitio ſituũ,
per quos mouentur, neceſſaria, ut autumat Auicen. ſuffi
cit cognitio illo vlis per intell. eſſentiam, qui eſt cã mo-
tus. Ad perfectionem eorum non ſunt neceſſarii ſenſus,
quia quicquid cælum per ſenſus cognoſceret, perfectius
per intellectum deprehendit, immo ſi cæli hæc terrena
viderent, mærore nonnunꝙ afficerentur, aut non recte
gubernarent, non.n. eſt fas diuinitati illorum exacta re-
rum harum cura, ſufficit.n. vlẽ regimen, quare cum nec
neceſſitatem, nec utilitatem inde nanciſcantur, nullo pa-
cto ſunt ſibi tribuendi. Auer uero cũ Alex. tenet cælos
non hẽre de aīæ uirtutibus niſi intellm, appetitũ, & mo-
tum, & vult cælos eẽ aīalia, tum, quia hñt dextrum, ſini
ſtrum, & cæteras põnis partes, tum, quia mouentur a
ſeipſis, quod ꝓprium eſt aīalibus, etiã quia hñt aīas &
corpora, aīal.n. ex aīa vr̃ & corpore confectum. Ptole-
mæus uero & cæteri Aſtronomi nõ mõ orbes aiunt eẽ
aīalia, ſed ſignũ cæleſte, quod eſt globus ſtellarũ aīal eſſe
dicunt, vnde & zodiacus dictus eſt, quia circulus eſt ani
malium. Ariſto. quoꝙ appellat cælos aīalia ſæpe & Por
phyrius, & Platonici. Mihi videtur qõnẽ eẽ de nomine,
nã Alexan. q cælos negat eẽ dicenda aīalia, nihil remo-
uet de uirtutibus aīę, quas Auer. illis tribuit. Auer. autẽ
qui cælos aīalia uocat nihil plus tribuit illis, ꝙ Alexan.
tribuerit, ideo qõ eſt de noīe. Græci vero ꝙ nomen aīa-
lis impoſuerunt a ſenſu (ut diximus) quia zodiõ aīal eſt
per ſenſum, coguntur aut a cælo remouere nomen aīa-
lis, aut tribuere illi ſenſus, ut fecit Simplicius. Arabes ve
ro qui animalis nomen tribuunt a ſenſu, uel uirtute no-
biliori ſenſu, ut ab intellectu ſiue opprehenſione & mo-
tu cælum aīal nuncupare coguntur, quia cognoſcit, & a
ſe mouetur, igitur qõ eſt de noīe. Qua rõne Ariſto. ap-
pellat cælos aīalia nonnunꝙ more Platonico, ſecutus no
men, non rem. Plato.n. cælos animalia appellat, quia ſen
ſus illis dedit, ut Simplicius auctor ẽ. Ariſ. itaꝙ illos aīalia
vocat, non a re ſenſus ſed a noīe tñ. Nõnũꝙ & plerũꝙ
more ſuo uocat illos uiua & animata corpora, propter-
ea ſibi dextrum tribuit, & motum a ſeipſis, & alia quæ
viuis uita optima conueniunt, & hic loquendi modus ẽ
peripateticus. Quæ uero Simplicius aſſerit, ſunt Plato-
nica, nec rõnes cogũt, nã ſenſus illi dicũt imperfectionẽ
aliquã licet nõnihil perfectionis, ideo ab illis diuinis cor-
poribus ſunt delendi. Tactus uero quo ſeſe ſentiant non
cõpetit, quia ſeſe per eſſentiãs cognoſcunt. Intell's ſiqui-
dem inferioris cæli intelligit per eſſentiã ſuperioris, & ſu
perior inferiorẽ, ut illius eſt cauſa, & forma Hæc ſunt pe
ripatetice dicenda, & in hoc S. Thomas ſapide ut bonus
peripateticus ſentit cum Alexandro.

Patet autem & ex his id, quod ab aliquibus dictum eſt, latione, videlicet horum cõcentum fieri, ex eo quia ſonitus conſoni emergunt, belle quidem omne atꝙ tumide eſſe dictum, non tamen ita ſeſe habere in veritate. Sunt enim quidam quibus videtur neceſſarium eſſe tantorum corporum latione fieri ſonum. Eorum ſiquidem & corporum latione quæ apud nos ſunt, neꝙ mollem habentium ęqualem, neꝙ talem motus velocitatẽ, qualis in Sole Lunaꝙ eſt, ſonus efficiatur. Pręterea, cum tot multitudine, tantęꝙ magnitudine ſtellæ, tanta velocitate lationis ferantur, impoſſibile eſt tali latione ſonum valde grandem non effici.

Quia ſonus ex motu ꝓficiſcitur, ut in lib. de aīa ẽ ex- De con
plicatum, poſt tractatum de ſtellarũ motu, reſtat diſputa cẽtu cœ
re, an ſtellæ ſuis lationibus ſonos efficiãt Nã ſunt qui di lorũ. le-
cunt illas & efficere ſonos, & harmonicos, ueluti Pytha- ge Cic.
gorei, atque uulgus putant, qui angelos citharis & canti de ſom
cis beari corã Deo autumãt. Mouebãtur aũt pythago- nio Sci
rei loco a minore, & argumẽto a cã ipſius ſoni. loco qdẽ pioni.
a minore, quia uidemus corporã quæ hic adſunt mole
parua, celeritate lenta ſonos edere, quãto magis illa, quę
& mole, & magnitudine hæc excellunt. Argumẽto ve
ro a cauſa ipſius ſoni, nam ſonus e motu impetuoſo pro
ficiſcitur accedente ad illius magnitudine et corporũ mo
le, & motuum celeritate Modo ſtellæ & multitudine,
maximæ illę octaui, & mole, & celeritate nimis valent,
quę res docet in eis effici ſonum & ualde grandem. Hæc
pythagorei, atque vulgus.

Hęc

Hæc autẽ cum ſuppoſuerint, & inſuper velocitates ex interuallis rationes concentuum habere, harmonicam effici vocem ſtellarum conuerſione perſuadẽt.

His autẽ ſuppoſitis addũt ſonos cœlicos eẽ harmonicos. Vbi animaduerſione dignum ſonum acutum uelocitate atque fortitudine motus effici, grauem, uero tarditate, atque imbecillitate, medium autẽ ratione media in uelocitate & tarditate, fortitudīe, atque imbecillitate. Amplius, Muſici dicunt proportionem ſonoram conſiſtere in proportione inter grauem & acutum ſonos, quibus perſuaſerunt cœlicum cãtum eẽ harmonicum. nã in cęlicis motibus reperitur proportio motuum in uelocitate & tarditate, quippe cum aliud velocius, aliud tardius, aliud mediocriter feratur, & in certa celeritate vnũ aliud excellit pro ratione interuallorum quæ inter ſe habent. Sed per hæc dicebamus conſiſtere ꝓportionem in acutie & grauitate ſonorum, quare vox illorum harmonica eſt. Sic igitur videntes velocitates proportionari proportione interuallorum vnius ab altero, dixerũt ſonum effici harmonicum.

Verum cum ſine ratione videretur nos ſonum hunc non audire, cauſam rei huius attulerunt ſonum hunc continuo eſſe cum orimur, vt non ſit ad contrarium ſilentium manifeſtum, vocis enim & ſilentii diiudicationem viciſſitudine fieri dicunt. Quare vt malleatoribus ob conſuetudinem videtur intereſſe nihil, ſic hominibus idem euenire aiunt.

Soluerunt problema, uidelicet, quam ob cauſam ſonos illos non percipimus, & dixerũt hoc euenire ex cõnata aſſuetudine, ueluti malleatoribus accidit. Nam cũ ſonus ille nobiſcum naſcatur, nunquam ſilentium illi cõtrarium percipimus, & inde diiudicare non poſſumus inter ſonum & ſilentium.

Hoc autem (vt prius diximus) lepide quidem atq; muſice dictum eſt, impoſſibile autem eſt ita ſeſe habere. Non enim ſolum nihil nos audire abſurdum eſt, cuius cauſam ſoluendi aſſumpſerunt. Sed etiam nihil pati ſine ſenſu. Exuperãtes ſiquidem ſoni & inanimatorum corporum moles collidunt, ceu tonitrui lapides diſſipant, atque validiſſima corpora. Quod ſi tanta feruntur corpora, & ſonus ſonum excellit pro ratione qua magnitudo, quæ fertur magnitudinẽ quæ fertur exuperat, huc perfectum ſonum illorum peruenire, atque illius ingentis violentiæ huc robur attingere neceſſarium eſt, at neque audiuimus nos, neque violenti qui trina corpora quæ hic ſunt, patiuntur hac ratione quia ſtellę non ſonant.

Refellit poſitionem, tam etſi illam lepide, & colorate eſſe dictũ uelit. Vbi debes ſcire ex parte ſenſilis rei duo eſſe, virtutem perficiendi ſenſorium, ſiquidem ſenſile fit tale actu, quale ſenſorium poteſtate, & uim deſtruendi, offendendiq; ipſum ſi nimis exuperauerit, prima quidẽ eſſe non poteſt ſine ſecunda, bene autem ſecũda ſine prima, ſenſile enim bene poteſt ſenſorium lædere, cum nimis increuerit, & ſi non ſentiatur, nam agens naturale paſſo ſufficienter applicatum, & in bona diſtantia neceſſario agit, licet non percipiatur eius actio. Ex hoc arguitur, licet ſoni cœlici propter conſuetudinem non percipercẽtur, cum ſint agentes naturaliter in auditorium, &

A auditorium aptũ eſt pati ab illis, & ſint in debita diſtantia, igitur neceſſario auditorium offendent. Huius ſignũ eſt, quia audibilia multo minus id agunt vt tonitrua, ꝓpterea addit, ꝙ ſi tanta feruntur corpora, & ſonus ſonũ excellit pro ratione qua magnitudo quæ fertur magnitudinem quæ fertur exuperat. Sonus enim paruæ magnitudinis cum parua velocitate motæ paruus eſt, magnæ vero magnus, ſi ita eſt, & ſonus parui corporis vt lapidis qui per tonitruum ducitur, peruenit ad nos, & lædit auditorium, hunc profecto ſonum illorum peruenire atq; illius ingentis violentiæ robur huc attingere neceſſe eſſe. Deſtruit conſequens, & inquit. At neque audimus nos, neq; violenti quicq; corpora quæ hic ſunt patiuntur hac ratione quia ſtellæ non ſonant, igitur oppoſitum antecedentis, videlicet ſtellæ non ſonant, conſequentia vero patuit, quia ſunt illa magnitudine, & celeritate exuperantia lapidem tonitrui. Reſpondet Themiſtius pro pythagoreis, volens ſonos illorum non læ-

B dere nos, nimia quam habent ad nos intercapedine.

Contra obijcit Auer. et ſupponit, magnitudinem illorũ eſſe multo maioris ſpatij, q; ſit ab illis ad nos intercapedo. Tunc arguit, magnitudo eſt maior ſpatio, igitur ſonus illius poteſt pertranſire ſpatium minus ea. Secundo, magnitudo minor ſpatio, vt illa lapidis tonitrui diſſipat, igitur magnitudo maior ſpatio multo magis diſſipabit. Fortaſſe reſpondebis ſonos a ſtellis effici, non ab orbibus, modo ſtellæ ſunt paruæ, quo fit vt non perueniat ad nos illarum ſonus. Contra obijcit & ſupponit tria, primum nonnullas ſtellas eſſe maiores tota terra. Secundum, eas moueri per ſe & velocius in maiore orbe & tardius in minore. Tertium eſt illas non poſſe moueri per ſe, niſi ſcindendo orbes. Ex his ſequitur earum ſonum ad nos venire partim magnitudine illarum, partim velocitate, partim fractione. Secundo idem poteſt perſuaderi de ſtellis octaui orbis, quæ ſunt magnitudine, & velocitate, & fractione validæ. Tertio ab illis ad

C nos mittitur calor, igitur & ſonus. tenet conſequentia, quia calor eſt materialior ſono, ſonus ſpiritualis res, & res ſpiritales longius multiplicantur. vt in. 2. de Anima eſt dictum, hæc Auer. contra Themiſtium. Auer. com. men. 33.

Inſuper etiam & horum cauſa patebit, ſimul atq; his rationibus quas diximus aſtipulabitur, quod veræ ſint. dubium ſiquidem quod & compullit Pythagoreos dicere latione corporum fieri concentum, nobis argumentum erit, quę nanque per ſe feruntur, ea ſonum percuſſionemque faciunt, at quæ in eo, quod fertur, infixa ſunt, aut inſunt, ueluti in naui partes, ea ſonum ſufficere nequeũt, neq; nauis ipſa ſi in fluuio feratur.

Secũdo arguit ex prius dictis, & ſyllogiſmus eſt, omne quod ſonũ efficit, per ſe mouetur, & plagã ſiue ictũ efficit, at (vt dictum eſt) ſtellæ nec per ſe mouentur, nec efficiunt ictum. igitur non efficiunt ſonum. Inquit. { In-

D ſuper etiam & horum cauſa patebit ſimul atq; his rationibus quas diximus aſtipulabitur quod uere ſint. q d. id qđ diximus de ſtellis q, mouẽtur ad motum orbiũ, erit nobis manifeſta cauſa, quod non faciũt ſonum. Et e contra, quia non efficiunt ſonum, erit verificatio de ſtellis ꝙ nõ per ſe mouentur, & hoc quia dubitatum quod compulit pythagoreos dicere ſtellas ſonare, eſt nobis argumentum. arguebant. n. illas ſonos efficere, quia frangunt cœlum per ſe mouẽdo, igiſ ſi ita eſt, cum nos probauimus ipſas non moueri per ſe cœlũ findendo, habebimus ipſas non efficere ſonũ. Sumatur igitur a poſitione Pythagoricorum hęc maior, oẽ quod ſonũ efficit, & ꝑ ſe mouetſ, et ictũ facit, hęc. n. eſt maior Pythagoricorũ. at ſtellæ nõ ꝑ ſe mouenſ, nec ictũ agunt, vt fuit ꝓbatũ, igiſ ſtellæ nõ agunt ſonũ. Maior eſt Pythagoricorum,

& patet ratione, quia videmus partes infixas nauigio non efficere ſonum, nec nauim ipſam, quando in fluuio mouetur, & hoc quia non frangit aquam. Et ego credo E quod ſtellas non ſonare per nihil melius probari poteſt, quam per dicta, videlicet quia nō per ſe mouentur, nec ſcindunt quicquam in ſuis motibus.

Licebit autem, & per eaſdem rationes abſurdum eſſe dicere ſi tantæ nauis malus, atque puppis, aut etiā nauis ipſa latione ſonum magnum non efficiat, quippe cum id quod fertur non ꝑꝑ aliud qđ fertur, facit ſonū, id vero quod cōtinuo fertur ob aliud quod fertur, niſi percuſſionem fecerit, id efficere ſonū, impoſſibile eſt.

Niſi fallor, videtur mihi Ariſtotelē obijcere ſibi, quia dicere poſſet cauillator, nonne malus & puppis ſonum efficiunt, dum nauis mouetur, licet non magnum, & tamen ſunt membra nauis: ſic ſtellæ poſſunt ſonum efficere ad motum orbium, licet paruum, licet ſint partes orbium. Obijcit Ariſto. quia id quod ſe ſolo fertur, & F non ad motum alterius, per ſe ſonum facit, quia per ſe ictum efficit. at id quod per aliud mouetur atq; ad motum alterius, niſi percuſſionem fecerit aliquam aut ratione ſua, aut pro quanto defertur ab alio, impoſſibile eſt ſonum efficere. Inquit {Licebit autem & per eaſdem rationes abſurdū eſſe dicere ſi tantæ nauis malus atq; puppis, aut nauis etiam ipſa latione ſonum magnum nō efficiat, ſed ſuppie paruum & tamen ſunt partes. Ad hos enim ſic dicentes opponit dicens, quippe cum id quod fertur. per ſe ſolum & non propter aliud quod fertur facit ſonum ictu ſuo, & per ſe percuſſionē agendo, id uero quod cōtinuo & cōiuncte alteri fertur ob aliud quod fertur, niſi percuſſionem aliquam fecerit, ſaltem ratione delatoris, id efficere ſonum impoſſibile eſt. & ita dici nō poteſt ſtellas facere debilem ſonum, quia mouentur ad motū alterius. quia ſiue per ſe ſiue per aliud moueatur, oē quod ſonat oportet ictum aliquem efficere, & hęc eſt propoſitio vera, vbi debemus conſiſtere. G

Quare dicendum hic eſt, ſi ſtellarum corpora ſiue in aeris, ſiue in ignis amplitudine vniuerſum fuſa feruntur (vt omnes aiunt) ſonum immenſum efficiant neceſſarium eſt, qui quidem & huc perueniat, & hæc offendat corpora. Sed cum hoc euenire nō cernamus, neque animantis motu, neque violento vlla ſtellarum ferretur, quaſi de futuris prouidente natura. Nam ſi hoc modo non ſeſe haberet illarum motus, nihil profecto circa hunc locum eſſet, quod ſimili modo ſeſe haberet, ſtellas igitur rotundas eſſe, & per ſeipſas non moueri ſatis diximus.

Epilogat nunc rationem & poteſt ſic cōponi, ſi ſtellæ ferantur in aeris regione ſm opinionem dicentium cœlos eſſe de natura aeris, vel in ignis regione ſm opinio- H nem dicentium cœlos eſſe de natura ignis, neceſſe eſt vt in hunc noſtrum mundum ſonum efficiāt, qui in ipſum perueniat, & hæc offendat corpora. Sed cum hoc euenire non cernamus, igitur neq; animantis motu neq; violento vlla ſtellarum ferretur, & hoc vt addit recte fecit natura, quaſi ſagax ꝓuidēs de futuris Nam ſi hoc modo non ſeſe haberet illarum motus, nihil profecto circa hunc locum eſſet, ꝙ ſimili modo ſeſe haberet, immo corrumperet, & nihil ſtabile eſſet, ob motū & ſonū validū ſtellarum Hæc de ſubſtantia, motu, & figura ſtellarum.

Auer. cō. 56. Aīaduerte ex verbis Auerr. colligi tres cauſas, quare ſtellæ nō mouētur per ſe, ſed ad motum orbium, prima ex parte materię quia ipſæ nō ſunt aptæ moueri aliquo motu. Secūda effectiua, quia creator agit ſm diſpoſitionem ſubiecti, propterea talem motum non ſibi tribuit. E Tertia finalis vt hęc aīalia ſaluarentur. deſtrueretur enim ſono fractiuo illarum. Dubitatur quia videtur Ariſt. facere hanc conuerſiuam conſequentiā, videlicet ſi ſtellæ per ſe mouerenſ, ſonum efficerēt, igitur ſi ſtellæ ſonū nō efficiūt, ſtellæ non mouenſ per ſe. Modo hoc non videtur verum, quia ut dicit Themiſt nec prima, nec ſecunda conſequentia valet. Prima quidem non, quia poſſunt quædam per ſe moueri, & ſonū non efficere, vt orbes ipſi. hi.n. per ſe mouentur, & tñ ſonum non efficiūt, Secunda vero minime, qa orbes non efficiunt ſonū, & tñ mouentur per ſe, & ita illa conuerſio e contrario nulla videſ hæc eſt dubitatio. Dubitatio. Auerroes reſpondet, conſequentiam valere per accidens de materia, qa ſolum in ſtellis, ex eo quia ſunt magnæ & veloces. Sol. Auer. Sed hæc ſolutio Aue. nō ſufficit, quia ſtat oppoſitum utriuſq; conſequentis cum utroq; antecedente, ſtat.n. eſſe quædam magna ut orbes per ſe moueri, & ſonum non efficere, et ſtat aliqua magna ſonum non efficere & per ſe moueri, Replic 2. F ut orbes, & ita adhuc ſtat ratio Themiſtij. Propterea dici poteſt, ꝙ non ſic arguit Ariſtoteles ut Auerroes & Themiſtius ſumunt, ſed ait Ariſtoteles ſi ſtellæ p ſe mouentur in aere uel igne, ſonum efficerent, quare cum ſonum non efficiant, igitur non per ſe mouētur in aere uel igne, & hoc modo cauillus Themiſtij nullus, & reſponſio Auerro. non eſt ad propoſitum. Propria ſol. Ex his quæ dixit Ariſtoteles ſumitur Deum habere rerum prouidentiā, ut dicit Alex. & hoc eſt uerum, ut in libro Deſtructio deſtructionum diſputauimus. Quod Deus habet prouidentiā.

Circa dicta emergit prima dubitatio, utrum ſtellæ ſuis motibus efficiant ſonos. Secundo dato ꝙ efficerent, utrum ſentirentur. Tertio quonam mō poteſt reduci in bonum pythagorica poſitio. Quarto utrum omnia quæ ſunt in cœlo ſint ſubſtantię. Circa dicta q̄ſtiones mulæ. Circa primam Plato & Pythagorei & multi Poetæ, & Oratores, ut Cicero & Macrobius, & Simplicius uidentur uelle cœlos ſuis motibus & proportionibus efficere ſonum & harmonicum, unde ut Macrobius narrat, illic nouem G ſunt muſæ pro numero nouem orbium, nouemq; ſyrenes, ut Plato ait. Prima q̄ſ an ſtellæ cauſent ſonum. Signum affert Cicero ex delectatione quam anima habet in cantu hoc enim eſt quia meminit muſicæ cœleſtis, ubi ipſa ſtetit. Huic uulgus maxime hæret, credens angelos canere, & ſonare, eſſeq; eorum beatitudinem harmoniam. Sed Ariſt. noluit fabellas, atq; colores, omnia enim ī naturali philoſophia uult eſſe ꝓprie dicta, & non compoſite, & tenet orbes quidem in motibus proportionem ſeruare, non autem ſonoram. Pō Ariſt.

Et videtur mihi ꝙ res Ariſt. in duabus propoſitionibus cōſiſtat Prima ꝙ orbes ſunt alterius naturæ ab elementis, hoc eſt ab igne & aere. Rō Ariſt. Secunda nihil ſonum efficere poteſt niſi in aere, uel igne, hoc eſt niſi ictum in aere uel igne fecerit. ex his ſequitur nec orbes ſonare, nec ſtellas, qa regio illa ſuprema non eſt igne uel aere plena, ſed corpore alterius naturæ ab elementis, ut dicit prima propoſitio, & per ſecundam nihil ſonum efficit, niſi aerem uel ignem percutiat. Quare cum ſtellæ uel orbes aerem uel ignem non percutiant, iure non ſonant hæc demon- H ſtratio illis ſtātibus, ſed an illæ ſtent, in toto hoc libro eſt diſputatum, cæteræ uero Ariſtotelis rationes ualent pro poſitis illis propoſitionibus. De ſecunda quæſtione Albertilla ait poſſe defendi ſtellas & orbes ſonum efficere & nō peruenire ad aures noſtras, & hoc quia aer propinquus corporibus cœleſtibus non tremit, qua ratione ſpecies illius ſoni non poteſt per ipſum ad nos multiplicari, orbes enim non mouent aerem motu tremulo: Q̄ſtio 2. an ſi ſonūt ſtellę, ſonus audiatur. Pō Alber. Cōtra alb.

Sed hæc euaſio friuola eſt, quia licet in multiplicatione reali ipſius ſoni neceſſarius ſit motus tremulus aeris; non tamen in multiplicatione intentionali, ut declarat Ariſtoteles in. 2. de Anima. Poteſt igitur ſonus realiter multiplicari per totam regionem cœleſtem, & deinde noſtram intentionaliter. Cōfutatio. Secundo ſi cogitur ponere

ponere ſonum realem in regione cœleſti, cogitur ponere ibi fractionem aeris, & ita totam illam regionem plenã

Euaſio Sim.

aere, & ita tremulum ibi motum. Simplicius vero aliter euadit, vult enim primo ſonos illos nõ eſſe audibiles a nobis propter improportionem ſenſorii noſtri ad illos. nõ enim ſenſorium mouetur ab omni ſenſibili ſui generis. Olfactorium enim humanũ multos percipit odores, quos canes non percipiunt, canes autem multos, quos nos percipere non poſſumus, hoc enim eſt quia illi odores ſunt olfactorio noſtro proportionati, alii vero olfactorio canum. Secundo ait illos non eſſe diſſipatiuos, ſed perfectiuos, atq; conſeruatiuos, velut ſunt motus & lumen cœli, qua ratione euenit, vt ſi non audiantur non diſſipent.

Replicę cõtra Simpl.

Contra poſitionem Simplicii obiicit Expoſitor. Primo, quia non omnia cœleſtia ſunt perfectiua, nam fulgor corrumpit oculum, igitur pari ratione ſonus. Secundo intellectus eſt omnium intellectilium, igitur omnium ſenſilium ſenſus. Tertio, tunc natura feciſſet aliquod ſenſile, quod a nullo ſenſu ſentiretur, & ita ocioſum, vt deducit Auer. 2. metaph. com. 1. Quarto accidentia cõmunia cœlorum percipiuntur, igitur & propria antecedens patet, quia percipiuntur motus, magnitudo, & figura, et lux. conſequentia vero declaratur, quia accidentia propria percipi poſſunt mediantibus cõmunibus. 2. de anima, & ita ſoni, ſiue ſint propria, ſiue communia accidentia ſemper percipi poterunt. Quinto arguebat Auer. calor cœleſtis percipitur tactu, igitur ſonus, nã ſonus multiplicat ſe in maiore diſtantia, q̃ tactile. Hęc contra Simplicium.

Defenſio.

Pro defenſione Simplicii, vno modo dici poſſet illos ſonos non eſſe audibiles ab auditu corruptibili, ſolum autem ab auditu cœlorum, quia cœli apud Simplicium habent auditum, viſum, & tactum. Secundo dici poteſt magis peripatetice. vbi debes ſcire Simplicium velle ſonos illos poſſe ſentiri, immo a Pythagora fuiſſe auditos, ſed non in quauis diſpoſitiõe. auditorium enim cum materiale ſit, niſi immaterialitatem aliquam nanciſcatur, non poteſt ſonos illos cœleſtes percipere, redditur autem immaterialis a ſilentio turpium audibilium, ſignum autem, quia omnes religiones præcipiunt ſilentium, in quo religioſi teſtantur ſe audiuiſſe voces angelicas, quas audire non potuiſſent, niſi purum habuiſſent auditorium, alienumq; ab audibilibus corporeis, & turpibus. Tũc ad rationes dico. Ad primum q̃ fulgor corrumpit oculum, quatenus recipitur in regione hac infera, in qua nanciſcitur vim corruptiuam. Sonus autem ille hanc ſortiri non poteſt, quia ſeſe intentionaliter multiplicabit. Ad ſecundum concedo aliquem ſenſum eſſe illorum, vt auditum purificatum, & ſic non datur aliquod audibile, quod non percipitur ab aliquo auditu. Ad quartum patet ſolutio, illa enim accidentia propria ſunt audibilia, non tamen ab omni auditu ſed purificato. Ad quintum patet ſolutio, ille enim cauſatur in hac noſtra regione motu, & attritione, & reflexione radiorum, quo modo non poteſt ſonus multiplicari, et ſic poteſt Simplicius defendi.

Expõ opi. Pythago.

De tertio dici poteſt, & reduci ad ſenſum peripateticum, q̃ Pythagoras per harmoniam cœleſtem voluit proportionem velocitatum in motibus, & hoc quia omnia hic & illic per æquiuocationem dicuntur. Huius autem color eſſe poteſt, quia harmonia ſonora duo dicit videlicet qualitatem audibilem, & proportionem velocitatu motuum, et tunc Pythagoras voluiſſe illic eſſe ſonos quo ad materiam, hoc eſt quo ad velocitatum proportionem, non autem quo ad formam, hoc eſt quo ad qualitatem audibilem, & hoc modo Pythagoras recte ſentit, & forte dixit illa ſub illo colore ad ſuadendum auditores in bonum.

Ra. accidẽtia in cœlo ſint ſubſt. põ Simp.

De quarto, Simplicius videtur velle quæcunq; ſunt in cœlo eſſe ſubſtantias, nihilq; in illis accidere. Amplius, omnia dici per æquiuocationem. Nam quæ ſunt in his accidentia, in illis ſunt virtutes, & quoniam ſenſus non percipiunt niſi accidentia, ideo voluit ſenſus non percipere illa, vt propria obiecta, dicit enim nos percipere non magnitudines illorum, non motus, non figuras, nec ſtellas ipſas ſed quædam quæ ad illa conſequuntur, vt fulgores, & id genus. Sed huic obiicit quidam. primo, quia Ariſtoteles ſecundo de anima ponit diaphanum eſſe communem cœlo, & igni, atque aeri. Secundo magnitudines & figuræ ſunt rationes abſtractæ a materia igitur illis & his communes. Tertio, ſi motus magnitudo, & ſtella non viderentur omnis ſpeculatio Aſtronomica periret. Quarto, imperfectum non eſt ſubſtantia perfecti, at motus eſt imperfectum quid igitur non ſubſtantia cœli. Quinto, tunc idem in ſole eſſet figura & lumen. Sed hæc non cogunt contra Simplicium. vbi debes ſcire Simplicium & Alexandrum omnia cœli accidentia voluiſſe eſſe propria, ac eſſentialia, ut etiam Auer. dixit ex hoc, quia carent materia, contra ſunt accidentia horum, quæ accidunt ab extrinſeco propter materiam his. Simplicius igitur vult cœlorum accidentia non eſſe dicenda accidentia ab accidendo extrinſecus, ſed eſſe ſubſtantias, hoc eſt propria & eſſentialia, ideo æquiuoce illis & his competunt, & per idem vult illa non percipi ſenſu penitus, ſed cum aliquo diſcurſu, & hoc modo intelligendo opinionem Simplicii, rationes illius non valent. Hæc de ſonis.

De ordine vero ipſarum quonam modo vnaquæq; diſpoſita ſit, ut quædam ſint priores, quędam poſteriores, & quonam modo ſeſe habent interuallis, ex his quę in Aſtrologia dicuntur, contemplemur, dicitur enim ibi ſufficienter.

Aggreſſurus Ariſt. de ordine ſtellarum, atq; ſitu, hac in parte præmittit argumentum ad dicenda, & inquit. De ordine vero ipſarum quonam modo vnaquæq; ipſarum mota fuerit, vt in Græco legitur, uel diſpoſita fuerit & uerbum ſonat, ita ut quædam ſint priores, quædam poſteriores, hoc eſt vt aliquæ ſint ſuperiores, aliquæ inferiores, & quonam modo ſeſe habent in interuallis, hoc eſt quanta intercapedine altera ab altera diſtauerit, ex his quę in Aſtrologia dicuntur contemplemur, dicitur enim ibi ſufficienter. Cuius cauſam aſſignat Simplicius, quia hæc deprehendi non poſſunt per principia naturalis Philoſophiæ, ſed per proportiones magnitudinum, quæ ad Mathematicum ſpectant, vnde Anaximander primo fertur magnitudines ſtellarum adinueniſſe Pythagoras ordinem ſtellarum, & coniunctiones ſolis & lunæ. Hyparcus etiam Metapontinus, & poſt ipſum Ptolemæus multo diligentius hæc & plura adinuenerunt. Debes ſcire, ut Auerroes innuit, Aſtronomiam, & Naturalem differre in conſiderando ſtellas. Primo, quia Aſtrologus in talibus quæſtionibus aſſignat ipſum quia eſt tantum, Naturalis autem ipſum propter quid. Secundo, quia Aſtrologus omnia illa conſiderat in ordine ad quantitates motuum, aut diſtantiarum, aut ſituum, Naturalis autem abſolute, vt mouentur tantum, & ſic habetur differentia, primo uero Metaphyſi. commen. 19. videtur Auerro. idem dicere. auer. c. 67

Accidit autem pro ratione, quæ eſt in interuallis, motus fieri ſingularum, vt alii ſint velociores, alii tardiores. Nam cum ſupponatur vltimam cœli circulationem ſimplicem, atq; velociſſimam eſſe, cæteras vero tardiores, atque plures, quippe cũ vnaquæq; ſuo in orbe cœlo contrafertur, æquum iam erit, eã quę proxima eſt ſimplici, primæq; conuerſioni, plurimo in tempore ſuum orbem peragrare, eam vero, quę longiſſime abeſt in minimo, cæterarum vero ſemper eam quę eſt propinquiori in maiore, eam quæ eſt remotior, in mi-

niore, proxima namq; maxime exuperatur, remotiſſima autem minime omnium, ob diſtantiam, at media pro ratione diſtantiæ iam, veluti etiam Mathematici oſtendunt.

Propoſita intentione, nunc accedit ad rem. Et primo proponit veritatem quæſtionis. Secundo explanat quid velit dicere. Tertio probat quod propoſuit. de primo inquit. { Accidit autem pro ratione quæ eſt in interuallis motus fieri ſingularum ſtellarum, eſt igitur veritas quæſtionis, qualis eſt proportio diſtantiarum ſtellarum a prima ſphæra, & a centro, talis eſt motuum illarum in velocitate. Expono quid dico, ſphæra prima mouetur ſimplici motu, & velociſſimo ab ortu in occaſum, cæteræ omnes e contra ab occaſu in ortum feruntur hoc modo, vt quæ eſt primæ ſphæræ proxima proprio motu tardiſſime mouetur, vt Saturnus ſingulis 30. annis, quæ ab eadem eſt remotiſſima velociſſime, vt luna ſingulo menſe, quæ autem in media diſtantia, mediis temporibus, inquit. { Nam cum ſupponatur vltimam cœli circulationẽ ſimplicem atque velociſſimam eſſe, ſimplicem quidem, quia regulariſſima eſt, velociſſimam uero, quia 24. horis, cæteras vero tardiores, atq; plures, & hoc quo ad earum motus, tardiores quidem, quia omnes excedunt ſpatium diei plures, nõ ſolum quo ad diuerſos planetas, ſed etiam vnus planeta pluribus motibus mouetur, quippe cũ vnaquæq; ſuo in orbe cœlo, videlicet primo, contrafertur. ex his concludit quid voluit ipſe dicere dum dixit motuum velocitates eſſe pro ratione interuallorum, & inqt. { Aequum eſt iam eam quæ proxima eſt ſimplici ſprimæque lationi, ſiue primæ conuerſioni plurimo in tempore ſuum orbem peragrare, eam vero quæ longiſſimæ abeſt in minimo, cæterarum vero ſemper eam quæ eſt propinquior in maiore, eam quæ eſt remotior in minore. Hęc eſt expoſitio eius, quod voluit dicere. Talem expoſitionem, ſiue veritatem perſuadet, & vt mihi videtur G ſupponit duo: quorum primum eſt orbes inferos propter raptum quo mouentur ab ortu in occaſum 24. horis impediri ſuis in propriis motibusq;, hoc patet pro tanto, quia proprii ſtellarum motus, aut ſunt contrarii motui diurno, aut aduerſi ſaltem: Secundum eſt, ea, quæ impediuntur a proprio motu propriaque operatione quanto magis prope ſunt impedimentum magis tardant illũ, quanto vero remotiora, tanto accelerant quaſi minus impedita. Ex his ſoluitur problema, videlicet propter quid aliquæ ſtellæ tardius, aliquæ velocius, aliquæ mediocriter feruntur, patet ſolutio, nam quæ proximæ ſunt tardius mouentur quia vis impeditiua in illis maxime uiget ꝓpter appropinquationẽ, q̃ remotiſsimæ, tardiſſime, qa ipſa impeditiua vis minus impedit, quæ autem in medio erunt mediocriter celeres, ꝓpter impedimentũ mediocre.

Auer. c. 5. Et in hoc apparet error Auerro. qui voluit intelligere Ariſto. de motu diurno, quo omnes mouentur, penes. n. hunc voluit Ariſto intelligere dum dixit aliquas ſtellas tardius aliquas uelocius ferri, hoc enim eſt contra expoſi H tionem eius quod propoſuit, & contra rationem quam aſſignat Ariſt. ut patet intelligenti, & propterea ipſe cogitur exponere modo, quo nos expoſuimus. Secundo patet non eſſe neceſſarium Solem eſſe immediate ſupra Lunam, ſi exponatur, ut nos diximus, quia ſol proprio motu tardius fertur Venere & Mercurio, licet motu medio ſit ſemper eorum coniunctio, ut in magna compoſitione docuit Ptolemæus. Verum de hoc poſtea dicemus. Sed quia Auer. expoſuit Ariſt. uelle Solem eſſe immediatum ſupra Lunam, & hoc propterea, quia credit Solem moueri celerius Venere & Mercurio, cum res hæc de ſitu ſtellarum ſit contra Aſtronomos, propterea excuſat Ariſtote. & uult dictum Ariſt. uidelicet ꝙ qualis eſt proportio diſtantiæ a primo talis eſt uelocitatuũ in propriis motibus, non eſſe uerum per ſe, niſi de extremis, utpote de E Saturno & Luna. Saturnus quidem tardiſſime, quia proximus primo mobili, Luna uelociſſime, quia remotiſſima, de mediis uero uult eſſe dictum accidentaliter, ꝙ moueantur mediis uelocitatibus, quia non præciſe ſecũdum proportionem diſtantiarum, & ſic cum dicto Ariſtote. ſtat ſolem eſſe in medio præcipue ſiquis imaginetur ex omnibus intermediis effici unum, quaſi medium inter Lunam & Saturnum, non quidem uniforme, ſed difformæ, & hac ratione Saturnus tardiſſime mouebitur, quia primo proximus, Luna uelociſſime, quia remotiſſima, medium quod eſt aggregatum ex cæteris, mediocriter. hæc Auerro in defenſione ſuæ expoſitionis ad mentem Ariſtote. Sed an hæc uera ſint, ſtatim dicemus. Sed circa hæc quæ Ariſtote. inquit, occurrit non parua dubitatio, quia ex uerbis Ariſtote. uidetur ſequi in motibus cœlorum eſſe contrarietatem, & uiolentiam. ait enim Saturnum tardiſſime moueri, quia eſt proximus violentanti, & quia magis in illo præualet uis primi mobilis, Luna tardiſſime, quia in illa minime pręualet, igitur uidetur uiolentia in illis. Soluit Auerro. & Alexan. & præſupponunt duo, quorum primum eſt motores ordinari ſecundum ordinem orbium, ita ut quanto orbis eſt propinquior primo mobili tanto eius motor eſt perfectior propterea motor Saturni perfectior eſt motore Lunæ. Secundum eſt, omnes motores naturaliter appetere aſſimilari primo quantum poſſunt, quia propter hoc mouent. ex his ſoluitur quęſtio, q; Ariſto. per magis præualere in proximo q̃; in extremo intelligit magis præualere in vi ſimilitudinis deſiderii, & per minus præualere, intelligit minus præualere uim ſimilitudinis deſiderii, propterea ſequitur Saturnum tardius moueri, quia motor Saturni eſt uicinior primo motori, ideo in deſiderio eſt illi ſimilior, & per conſequens in motu. Motus autem eius ſimilior eſt diurno, ſi tardiſſimus fuerit, quia minus tẽdit ad contrarium, ut igitur ſeruaret motor Saturni ſimilitudinem deſiderii ad primum retardauit motum, ut illius tarditate appropinquet primo quantum poteſt. Contra uero, quanto eſt magis remotus, tanto in deſiderio minus ſimilis eſt primo, & ſic in motu minus ſimilis, quare velocitabit. Sed hic obiicit Thomas & Simplicius quia Ariſtote abſolute poſuit maius corpus uelocius moueri proprio motu q̃; moueatur corpus minus, quia in maiore quanto, maior eſt uirtus. Secundo, proximum ſummo uidetur eſſe magis tale, ſed Saturnus eſt proximus ſummo, igitur debet eſſe velociſſimus. Tertio, motor Saturni eſt aliis perfectior, igitur mouet velocius. Quarto, non videtur ordinis conſequentia ſeruari, quia non videtur medios moueri medio motu. Quinto, proportio diſtantiæ planetarum ad primum mobile & ad centrum eſt vniformis, & non proportio velocitatuum. Ad hæc dici poteſt, vt ex verbis Simplicii colligitur. Primo, ꝙ ſecus eſt loqui de motu planetarum, & ſecus de circulatione illorum. Secundo, ꝙ aliter eſt loquendum de his motibus, vt naturales ſunt, & vt voluntarii, atque per præcognitionem. Dicendum igitur ad primum, concedendum Saturnus velocius moueri, non tamen velocius circuere, penes enim aliud ſumitur velocitas motus & velocitas circulationis, vt diximus ſuperius, & per idẽ ad ſecundum & tertium, concludunt enim motum eſſe celeriorem, non autem circulationem. Ad quartum & quintum dicendum ordinem conſequentiæ debuiſſe ſeruari quatenus naturali motu mouerentur, non autem ſeruatus fuit, quatenus mouentur voluntario motu, hæc pro Alexand. dici poſſunt. Sed circa hæc de ſitu ſolis eſt dubium. Auerro. n. credens ſolem moueri velocius ꝓprio motu, q̃; moueatur Venus & Mercurius cogebatur vno modo ponere Solem ſupra Lunam. In alia reſponſione defendit Ariſt. fingẽdo Ariſt. intelligere ꝑ mediũ omnes planetas exceptis Saturno & Luna, qui ſunt extremi. Sunt igitur propter hoc qui ad mentem Ariſto. volunt Solem eſſe ſupra Lunam, & Mercurium, & Venerem, & ita Ptolemæum cum Ariſto. ſentire. Sed vi-

Dub.

Sol. Alex. & Aue.

detur mihi Auer. primo errare de motibus, nam Venus & Mercurius velocius mouentur ſuis propriis motibus ipſo Sole. licet motibus mediis ſemper ſit media Veneris & Mercurii, atq; Solis coniunctio, vt Aſtronomi obſeruarunt. Secundo errat, quia Ariſtot. expreſſe in libro de mundo ponens ordinem planetarum, Solem iuxta Lunam collocauit. Amplius infra in prima qõne difficillima ſupponit ſolem et Lunã eſſe proxima, aliter quæſtio non haberet locum, ut uidebitur com. 60. De veritate igitur rei quo ad tres primos, non eſt dubium illos eſſe ſupra ſolem hoc modo, vt Saturnus ſit primus, ſecundus Iupiter tertius Mars, de cæteris an ſint ſub Sole, aut ſupra, Ptolemæus uidetur uarius, nam in 9. Magnæ compoſitionis ſectione, aſſerit ſe non potuiſſe diſcernere an ſupra Solem uel ſub Sole ſint, quia non ualet non abſcondunt Solem, igitur ſunt ſupra, quia ſtat illos nunq; diametrari inter ſolem & noſtros oculos, veluti uidemus in Luna quæ ſæpe cum ſole coit, & nõ ſemper obſcurat Solem. Dixit Ptolemæus ſtat illos nunq; diametrari inter Solem & oculos noſtros, quod intellige apud proteruos, qui velint defendere oppoſitum, quia ſecundum veritatem ipſe in eodem lib. ſectione. 3. oſtendit demonſtrationibus Venerem & Mercurium concurrere cum ſole in eadem linea. Propterea Albertilla & alii, plures cauſas aſſignant, quare nõ eclipſant ſolem tam & ſi ſint ſub ſole, hoc enim eſſe aiunt, quia ſunt nimis lucidi, modo lumen interpoſitum inter oculos & lumen, non eclipſat illud. Alii aiunt eſſe propter eorum diaphanitatem. Alii ex paruitate corporis, alii aſſignant cauſam ex diſtantia a terra uolẽtes eorum vmbra non pertingere ad mediam aeris regionem. Quicquid ſit de re, tandem Ptolemæus ubique tenet ſolem eſſe in medio omnium, & licet de his multa diximus in lib. Eruditionum aſtronomicarum, quantum tamen ad propoſitum, ex duobus potiſſimum. Mathematici talem ſitum perceperunt. Primo, quia inuenerunt diſtantiam Mercurii a terra eſſe maiorem illa Lunæ per inſtrumẽta Coſmetriæ, & minorem illam Veneris & ſolis. Item pꝫ ſimiliter in Venere reſpectu ſolis Secundo quia ſumptis diuerſis inſtrumentis & exactiſſimis pro diuerſitate aſpectuum deprehendenda ſimul tempore in diuerſis locis in latitudine multum remotis apparuit diuerſitas aſpectus notabilior in Luna q̃ in Mercurio, & in Mercurio q̃ in Venere, & in Venere q̃ in ſole, quod eſſe non poterat, niſi quia Luna eſt terræ propinquior, & Mercurius poſt ipſam, & Venus poſt Mercurium, & ſol poſt Venerem. C

Quæ uero dicenda ſunt pro Ariſto. videtur mihi ſaluare ipſum, quia Aſtrologia non erat completa, quoniã Ptolemæus compleuit. Hæc de ſitu.

Figuram autem cuiuſque ſtellarum nõ iniuria quiſpiam maxime arbitrabitur rotundam eſſe. Nam cum oſtenſum eſt ſtellas ipſas non aptas eſſe per ſe moueri atque naturam ipſam nihil temere nihil fruſtra efficere, patet etiam eam figuram ipſis immobilibus tribuiſſe quæ minime eſt motiua. Minime autem motiua eſt rotunda, quatenus nullum ad motum inſtrumẽtum habet quare patet ſtellarum molẽ rotundam eſſe. D

Et de figura ſtellarum nunc repetit: nã ut recte Auerr. inquit. ¶ De figura ſtellarum dictum eſt per accidens, quatenus ſequebatur ad dicta, nunc uero per ſe loquitur, ut promiſit. Probat igitur ſingulam ſtellam eſſe rotundam primo ſyllogiſmo ſumpto a fine, & componitur ſic omne quod nec per ſe mouetur, nec aptũ eſt moueri motu recto, omne tale eſt rotundum. hæc maior patet pro tanto, quia vbi haberet figuram rectam, natura temere & fruſtra egiſſet. Sed ſtellæ nec per ſe mouentur, nec per ſe ſunt moueri aptæ, igitur oẽs ſunt rotũdæ. Hæc Ariſt. Dubitauit autẽ Auer. ſuperius de circulatione demõſtrationis, & dubitat Alex. hic, q̃ oĩa fuerunt dicta tunc.

A *Præterea ſimiliter ſeſe habent omnes atque una, at Luna per ea quæ circa viſum accidunt, rotunda eſſe oſtenditur, non enim in ſumpſius luminis auctione, atq; in minutione fieret pluries nunc quidem falcata, aut gibboroſa, nunc diuidua.*

Secundo idem ꝓbat per argumẽtum a ſimili hoc modo, Luna eſt rotunda igitur cæteræ ſtellæ & hic locus eſt eſſentialis quia in his quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, quicquid per ſe cõpetit vni indiuiduo illius ſpeciei, cõpetit oĩbus indiuiduis eiuſdem et cum omnes ſtellæ ſint eiuſdem ſpeciei, igitur ſi Luna eſt rotunda, omnes aliæ erunt rotũdæ. Quod uero Luna ſit rotũda, probat primo per apparentiam illuſtrationis, quam recipit a ſole poſt coniunctionẽ quia ut dicit niſi Luna eſſet rotunda, non fieret nunc quidem falcata ſiue in forma falculæ, nunc diuidua ſiue ſemiplena, nunc prætumida, ſiue gibboroſa, demum plena, B & rota rotunda. Animaduerſione dignum ut in codicillo de criticis diximus, & in lib. eruditionum, Lunam cum ſole habere 11. figurationes in quarũ ſingula luminis uariationem ſortitur, et a diuerſis apparitionibus diuerſa nomina habet, cum n. Luna cum ſole coiuerit Lunæ tũc cum ſole ſynodus eſt latine coniunctio, et hæc eſt prima luminis uariatio. ſecunda eſt Lunæ apparitio ſiue ortus, qui græce eſt anatole, qui tunc eſt cum Luna uideri poteſt, poſt Solem per diſtantiam partium circiter. 12.

Lunæ apparitiones diuerſæ ſecundum gradus diſtinctæ ex Aronomia deſcriptæ.

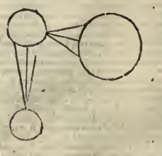
Lunæ oppoſitio

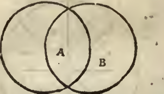
Solis ac lunæ coniunctio

Tertia eſt apparitio luminis, qua Luna græce dicitur conoides, latine cornicularis, ſiue menoides, ſiue falcata quæ tunc eſt cum Luna a ſole diſtauerit partibus circiter. 45. Quarta eſt apparitio, qua Luna dicitur dichotoma, latine ſemiplena, ſiue diuidua, et eſt quando Luna e ſole diſtat partibus. 90. Quinta eſt apparitio, qua Luna græce dicitur amphicirta, hoc eſt gibboroſa ſiue prætumida & eſt cum Luna e ſole ipſo diſtat partibus. 135. Sexta eſt qua Luna dicitur panſelena hoc eſt plenilunia, & eſt cum diſtat a ſole per dimidium totius circuli, videlicet per 180. partes, redit autem Luna poſt hoc ad gibboroſitatem, et ad diuidualitatem, & ad cornicularitatem, et falcularionem, et ad occultationem, demum ad ſynodum, et ita omnes uariationes ſunt numero 11. Ariſt. autem enumerauit falcationem, gibboroſitatem, & diuidualitatem.

Declarat autem Auer. anatole, ſiue apparitionem, ſiue ortum, & ait tunc eſſe cum Luna exit a Solis cõiunctione, ſiue ſynodo, tunc.n. fiunt duæ pyramides, quarũ una eſt a ſole, cuius conus eſt in Luna, terminatus ad minimum arcum luminis, baſis vero in ſole, Altera eſt a parte Lunæ vacua ad oculũ maior prima, in qua quidem conus eſt in oculo, baſis in vacuo Lunæ. Hoc autem eſſe non poſſet, niſi Luna eſſet rotunda, & ſic patet ratio Ariſto.

Inſuper etiam & per ea quę in Aſtrologia dicuntur, idem demonſtrari poteſt, propterea quia non eſſent Solis deliquia falcata, quare ſi ſtella una eſt talis, cęteras omnes etiam rotundas eſſe perſpicuum eſt.

Secunda ratio ſic componi poteſt, de Luna & ſole inſimul omnia ea, ad quæ in accretione luminis ſequitẽ communis arcualis ſectio ſunt rotũda, ſol & luna ſunt, ad quę in accretione luminum ſequitur ſectio communis arcualis, ſiue falcata, igitur rotunda. quid vero ſit ſectio communis, debes ſcire, ꝙ quando eclipſatur ſol per interpoſitionem Lunæ inter ſolem & oculum noſtrum, ut quando ſunt in capite uel cauda ambo, tunc nec Sol, nec Luna apparet, ſed cũ ſol incipit apparere, videntur ambo ſub quadã portione circuli uidelicet uel a, uel b, quæ eſt ambobus communis, vt in eclipſibus clare cernitur, hoc autem non eſſet: niſi ambo eſſent rotundi. Hæc de ſphæricitate ſtellarum habemus ab Ariſtotele.

Cum autem duę ſint dubitationes, de quibus quivis non iniuria dubitauerit, enitemur id dicere quod nobis videtur, arbitrari prõptitudinẽ potius dignã eſſe veneratione quã temeritate, ſiquis ob philoſophiæ ſitim exiguas in his rebus facultates diligat, de quibus maximas dubitationes habemus.

a Tractaturus Ariſt. duas arduas dubitatiões, antea præmittit ſui excuſationem, & reſponſionem ad detractorẽs poſſet.n. detractor incuſare Ariſto. de petulantia ſiue nimia prõptitudine, in hoc ꝙ vult ponere os in cœlo, pertractando tales quæſtiones, quæ ſunt ultra captum humanum. Cui reſpõdet ꝙ ſiquis ob philoſophiæ ſitim exiguas in his rebus facultates diligat, de quibus maximas dubitationes habemus, promptitudinem huius arbitrari potius dignam eſſe veneratione quam temeritate, enitemur dicere id quod nobis videtur, & in hoc non videbimur arrogãtes, igitur de his qõnibus difficillimis proponit dicere euitando arrogantiam, tum quia uult dicere id quod videtur, nõ id quod eſt. tũ qa eſt arbitratus prõptitudinẽ talis hoĩs potius laude, q̃ vituperio dignam.

Prætereá cum plures ſint tales, non minus admirabilis eſt, quam ob cauſam non ſemper ſtellæ, quæ plus e prima diſtant latione, pluribus motibus mouentur,

b *ſed mediæ pluribus?* Etenim *conſentaneum rationi videtur primo corpore vnicã lationem ſubeunte proximum minimis motibus moueri, vt duobus, id autẽ quod ad hoc conſequitur, tribus, aut aliquo alio ordine tali. At nunc contrarium accidit, paucioribus enim Sol & Luna motibus mouentur, quam nonnulli planctarum, qui longius e medio ipſo diſtant, & propinquiores ſunt ei corpori, quod eſt ipſorum primum.*

Quærit nunc quæſtionem Ariſtoteles, vbi debes ſcire Aſtrologos q̃ fuerunt tẽporibus Ariſtotelis & Platonis, ut Eudoxus, & Calippus. In quinq; ſuperioribus, uidelicet Saturno, Ioue, Marte, Venere, & Mercurio, obſeruarunt multas motus differentias, concedẽtes enim illos moueri motu cõmuni, videlicet diurno, & proprio videlicet ab occaſu in ortum, deprehenderunt in motu illorũ

c proprio multas differentias ut progreſſionem, repedationem, ſtationem, celeritatem, tarditatem. In Luna uero & in ſole motum communem & obliquum, & duas tantũ motus differentias, uidelicet uelocitatem, & tarditatem & ſic in quinq; ſuperioribus ultra motus duos communem & proprium perceperunt quinque differentias. In ſole uero & Luna inferioribus, vltra motus duos communem & proprium ſolum differentias duas. Propterea quærit Ariſtoteles, præterea cum plures ſint tales dubitationes difficiles, non minus admirabilis dubitatio eſt, quam ob cauſam non ſemper ſtellæ quæ plus e prima diſtant latione pluribus motibus mouentur, ſed mediæ pluribus, reddit cauſam quęſtionis, & inquit. ¶ Etenim conſentaneum rationi videtur primo corpore vnicam lationẽ ſubeunte, proximũ minimis motibus moueri, ut duobus, id autem quod conſequitur ad hoc tribus, aut aliquo alio ordine tali, ratio eſt, quia quanto aliquid eſt propinquius primo tanto magis debet illi aſſimilari, at nunc contrarium accidit, paucioribus enim ſol & Luna moti-

d bus mouentur q̃ nonnulli planetarum, qui longius e medio ipſo mundi diſtant, & propinquiores ſunt ei corpori quod eſt ipſorum primum. Veluti ſunt quinque planetarum. In quibus uerbis clare patet (vt Auerro. ait.) Ariſtotelem ſolem collocaſſe immediate ſupra Lunam. Hæc eſt quæſtio prima difficillima. Notat Auer. hic non eſſe communiter dictum illud quod Ariſtoteles ait de motibus ſtellarum, nam in Luna Ptolemæus percepit ultra motum communem & proprium duos alios, quorũ vnus dicitur diſtantia duplicata, vt tarditas, & uelocitas, quas differentias cõſequitur Luna per hoc quod mouetur in diſtantia duplicata, hoc eſt in duplici auge, eccentrici uidelicet, & epicycli, & in oppoſito vtriuſque augis. Secundus dicitur motus Lunæ in capite uel cauda, percepit.n. Ptolemæus punctum capitis moueri, & per conſequens

differēter Lunā intrare caput vel caudam, quæ res apud peripateticos non eſt famoſa, licet ſit apud Ptolemæum obſeruata inſtrumentis. Sed quicquid velit Ptolomæus, ait Auer. q̄nō cōſundari in duobus videlicet ꝙ ordo ſtellarū eſt. vt dictū eſt. ꝙ videlicet Sol ſit immediatus ſupra Lunā, & ꝙ d̄r̄iæ motus ſunt tot, & illæ. Hæc Auer.

Patefactum autem fuit hoc nobis & de quibuſdam per viſum, Lunam enim vidimus diuiduam, Martis ſtellam ſubiiſſe, quæ celata fuit, et in ipſius parte nigra egreſſa uero perlucidam, & illuſtratam. ſimiliter & de cęteris ſtellis dicunt Aegyptii & Babylonii, qui plurimis iam annis ante hęc obſeruarunt, & a quibus multa fide digna de ſingulis ſtellis accepimus.

Suppoſuit ordinem planetarū eſſe hoc modo, vt Luna ſit infima, & Sol ſupra Lunam, probat hoc præſertim de Luna per ſuam, & aliorum obſeruationem. obſeruauit (B) enim ipſe propriis oculis Lunam dum fuiſſet ſemiplena, ſiue diuidua, Martis ſtellam ſubiiſſe, fuiſſeq; inter illā & oculos interpoſitam, vbi vidit Martis ſtellam celari in parte Lunæ obſcura, & quia Luna eſt velocior ipſo Marte, vidit ſtellam Martis exiuiſſe per partem clarā & lucidā, & de cæteris idē teſtantur Aegyptii & Babylonii. Quæ res eſſe non poſſet, niſi Luna fuiſſet infima, de Sole vero nihil aſſerit, ſed ſupponit ita eſſe.

Inſuper etiam iure hoc idem dubitauerit quiſpiam, quam & ob cauſam in prima quidem latione tanta eſt ſtellarum multitudo, vt vniuerſus ordo innumerabilis eſſe videatur, in cæteris vero vna ſeorſum eſt ſtella, duæ autem aut plures eadem in latione non videantur eſſe infixæ, de his itaq; bene ſe habet dubitare, quo & maior excitetur intelligentia, nā et ſi paruas occaſiones habeamus, & in tanta remotione diſtantes ab his quæ (C) *illis accidunt, ſi tamē ex talibus contēplemur, non videbitur abſurdum eſſe id quod nunc addubitatum eſt.*

Secunda quæſtio eſt propter quid tot ſtellę fuerunt in prima latione, vt in orbe octauo, tot quot numerare nemo poteſt. In cæteris vero vna ſeorſum eſt ſtella duæ autem aut plures eadem in latione ſiue ſphæra nō uidentur eſſe infixæ. Approbat autem Ariſ. quæſtionē hanc quo per ipſam maior excreſcat cognitio de illis, nam & ſi paruas occaſiones habeamus hic reperibiles, & illæ paruæ, quas habemus, in tanta remotione diſtent ab his quæ illis accidunt, diſtant dico loco, & natura, nihil enim eſt hic per quod iſtæ quæſtiones poſſunt ſolui, ſi tamen ex talibus contemplemur, quæ hic apparent, & quæ illic videmus, non uidebitur abſurdum eſſe id, quod nunc addubitatum eſt, nec abſurda ſolutio, quæ ad illud dubium aſſignabitur.

(D) *Sed nos de his penitus cogitamus, ac ſi & corpora eſſent duntaxat vnitatum ordinem habentia, & inanima, Oportet autem putarę ipſa tanquam vitę & actionis participantia eſſe. Sic enim id quod accidit non videbitur eſſe alienum a ratione.*

Soluit Ariſt. quæſtiones, & primo primam. & primo narrat quomodo dicta quæſtio eſt difficilis, & quo modo poteſt ſolui, & ait quæſtionem eſſe difficilem pro tanto, quia in dicta quæſtione videtur eſſe ſuppoſitum corpora cœleſtia eſſe corpora duntaxat habentia ordinē unitatum & inanima, nam hoc modo videtur eſſe ordo motuum ſecundum ordinem numerorum, & ſecūdū ſitum corporum, vt in elementis Plato poſuit, qui ordinauit

(A) elementa ſecundum ordinē numerorum, poſuit.n. igni, & terræ correſpondere duos numeros cubicos. igni quidem cubicum binarii, videlicet octonarium numerum, terrę vero cubicum ternarium, uidelicet. 27 media poſuit ſecundum proportionem. 18. & . 17. & ſic collocauit elementa ſecūdum proportionem ſexquialteram. Si igitur cœli eſſent corpora tantum, vt Empedocles ſentit, & alii, qui non norunt ſubſtantiās ſeparatas, oportet locare illos pro ratione numerorum & ſitu corporum, & hoc pacto quæſtio eſt difficilis. Expedit igitur ſi quæſtio debet ſolui putare ipſa participantia eſſe uitæ & actionis, hoc eſt ꝙ uiua ſint, & quicquid agunt agans per præconceptionem finis, & non ex impetu naturæ, vt elementa agunt, & hoc pacto id quod accidit de ordine motuū & multitudine illorū non uidebitur eſſe alienum a ratione, quia ſtat intermedia moueri pluribus motibus, extrema vero paucioribus præconceptione finis, vt dicemus. Hęc de facilitate & difficultate quæſtionis primæ.

Auer. vero innuit tres rationes ad probandum cœlos (B) eſſe animatos, atq; viuos. Primo, quia cœli ſunt præſtantiores animatis, igitur ſunt animati, quia non animatum non eſt animato præſtantius. Secūdo, quia omne quod habet figuram terminatam, & motum a ſe de parte terminata in partem terminatam eſt animatum, tale eſt cœlum. Tertio motor corporis cœleſtis non eſt in materia, igitur eſt intellectus, & ita cœlum eſt intelligens et animatum. Confirmatur per Ariſt. 12. metaph. vbi probat cœlum moueri per intellectum & uoluntatem, igitur eſt animatum & agens propter finem. Solet quæri utrum cœlū circunſcripta intelligentia ſit perfectius aliquo animato, vt muſca ſi dicitur ꝙ ſic, ratio Auer. non ualuit, nam ſic inanimatum eſt præſtantius animato ſi dicitur ꝙ nō hoc videtur erroneum, quia illud eſt corpus æternum & immortale. Ioannes ſecundo phyſicorum tenet, ꝙ cœlū circunſcripta anima adhuc eſt præſtantius uiuo aliquo, vt muſca, & id genus, quia eſt æternum diuinum, & id genus. Sed hæc poſitio errat. Primo, quia reddit rationem primam Auer. imbecillam. Secundo, quia tertio dē (C) Anima Ariſtoteles pro ratione operationum docet diiudicare rerum naturas, dicens id eſſe nobilius, cuius primā operatio eſt nobilior, modo prima operatio viui, ut muſcæ eſt præſtabilior prima operatione cœli circunſcripta intelligentia immo cœlo, vt ſic, nulla competit operatio. Præterea tenerem cœlum circunſcripta intelligentia nullam habere perfectionem, immo non eſſe, niſi ens in anima, & ſic patet ſolutio.

Auer c. 61.

Q̃ de nobilitate cœli.

Pō Ioan.

Nam ei quidem quod optime ſeſe habet, ipſum bonum ſine actione videtur ineſſe, illi vero quod eſt illi proximum, per paruā, ac unā, at his quę longius abſunt per plures. Veluti in corporibus. Aliud enim ſine exercitio bene ſe habet. Aliud leui facta deambulatione. Aliud & luctatione, & curſu, & puluere indiget. Alii (D) *rurſus neq; quouis ſeſe exercenti modo hoc vnquam inerit bonum, ſed aliud tale.*

Propoſuit Ariſt. ſoluere dubitationem primam. Nūc proſequitur, & præmittit tria, vt mihi videtur. Primum eſt, q. eſſe poteſt aliqua latitudo entium ad optimum finem ordinatorum, quæ habet gradus ſecundum plus & minus participare actionis. Exemplum in corporibus. nam poteſt eſſe corpus, ꝙ eſt ſanum nullo egens. Aliud in ſecundo gradu erit corpus ꝙ leui deambulatione eget ad eſſe ſanum, vt ſi fuerit in ſtomacho aliqua indigeſtio parua. In tertio eſt corpus, ꝙ multis indiget ad eſſe ſanū ut luctatione, & curſu, & puluere, ſiue magna agitatione & exercitio, quæ fiebant in arena, ſiue puluere. In quarto eſt corpus ægrum quod ſanitatem adipiſci non poteſt per aliquod ingenium. Sed conſequitur aliquid tale, ve-

luti aliquid ſimile Lege literam ſic cum prima continuū non videtur abſurdum eſſe id, quod nunc addubitatum eſt. nam ei quidem quod optime ſeſe habet, ipſum bonū ſine actione videtur ineſſe, & hic eſt primus rerum gradus. Illi vero quod eſt illi proximū, per paruā ac vnam & hic eſt ſecundus gradus, at his quæ lōgius abſunt, per plures videtur ineſſe bonum ipſum. Hic eſt tertius gradus Deinde exemplificat in corporibus ordinatis ad ſanitatem, & addit quartū gradum, & inquit. ¶ Veluti in corporibus, aliud enim ſine vllo exercitio bene ſeſe habet vt id quod eſt actu ſanū, & hoc eſt primo gradu corporum. Aliud leui facta deambulatione, vt corpus parū lapſum in ſtomacho, vel capite, quod dicitur neutrum recuperabile, & a medicis dicitur neutrum decidentiæ, nā niſi leuiter in ambulet ægrotabit actu, & hoc ponit in ſecundo gradu. Aliud & luctatione, & curſu, & puluere indiget, vt corpus actu ægrotum; uerbū illud puluere Græce eſt κονίσεως, latine puluere, & apud alios pugna, quod ad idem venit, nam pugna in arena & puluere fiebat hoc enim modo corpora actu ægrota ueteres curabant ante cognitionem herbarum, & cæterorum in medicina ſcriptorum, propterea corpora actu ægrota in tertio gradu ponuntur. Alii curſus neq; quouis ſeſe exercenti modo, hoc vnquam inerit bonum, ſed aliud tale, ut quædam mitigatio, ueluti in podagricis, & ſpaſmaticis, & id genus, quæ morbo incurabili laborant, hæc enim per unam uel plures actiones non ſanitatem, ſed aliquid ſimile acquirunt, vt mitigationem, & hoc corpus eſt in gradu quarto. Poteſt addi quintus gradus, vt poſtea dicetur, qui eſt eorum corporum, quæ nec ſanitatem, nec mitigationem per actionem unam uel plures adipiſci poſſunt.

κονίσις exercitatio in puluere ſeu pugna & lucta, q ſi puluerizatio ac foedatio & cōſperſio pulueris.

Corporum ac rerum latitudo per gradus diſtincta apud peripateticos.

Hæc corporum latitudo p gradꝰ ſequitur ſigura ac ſere conſpicitur.

Corporis ſani gradus primus.	Hominis perfecti gradus primus.
Corpus actu ſanum.	Homo ſimpliciter fœlix.
II.	II.
Corpus neutrum.	Homo ſapiens.
III.	III.
Corpus actu ægrotum.	Homo diſciplinabilis.
IIII.	IIII.
Corpus peſſime ægrum.	Animalia & plantæ.
V.	V.
Corpus mortiferum.	Elementa.

Apud Galenum uero in primo & ſecundo libro Technæ aliter corporum latitudo conſtituta eſt, quæ res cū noſtrum propoſitum egrediatur ſufficiat te ſcire corporum latitudinem apud Ariſtotelem hoc modo eſſe conſtituendam. Hæc igitur eſt prima ſuppoſitio.

Recte autem agere, aut multa, aut ſæpe difficile eſt. Vt talos coos iacere plures difficile eſt. Sed unum vel duos, facile, & rurſus cum hoc quidem illius gratia opus eſt facere, illud autem ob aliud, & illud item ob aliud, in vno quidem duobus ve facilius quiſpiam finem aſſequetur, at quo per plura procedit eo illū difficilius nanciſcetur.

Expoſitio. Secunda ſuppoſitio eſt, q̄ agere multa, aut unum per multas actiones difficilius eſt, q̄ agere unum per unam actionem, uel per paucas actiones, probat exemplo ludorum, qui apud coum celebrabantur & inquit. ¶ Recte autem agere aut multa, aut ſæpe difficile eſt, hoc eſt dicere recte agere multos effectus, aut unū per multas actiones difficile eſt. Primo probat, q̄ agere multa eſt difficile per exemplum, & inquit. ¶ Vt talos coos iacere plures B difficile eſt, qui tali græce dicuntur aſtragali, nonnulli uolunt eſſe genus enſium, nonnulli alia gebera, quibus utebantur ciues coi ſuis in ludis, alii genus ludorum, ſed hoc nihil ad rem ſat ſit q̄ unum talū proiicere, uel duos facile eſt, multos tamē difficile. Quod quidem multa agere ſit difficile, hoc exemplo patet. Quod uero unum agere multis actionibus ſit etiam difficile, oſtendit per exemplum in eis quæ agunt unum pluribus modis, ut dux, & medicus, ambo n. unum agunt, dux quidē uictoriam p multas actiones medicus uero ſanitatem, ambo n. agunt per multa media, quorum unū eſt gratia alterius. ut tandem ad unum finem ueniant, inquit. ¶ Et rurſus cum hoc quidem illius gratia opus eſt facere, ut in curatiōe, & bello, illud autem ob aliud, & illud item ob aliud in uno quidem duobus ue facilius quiſpiam finem aſſequetur, & quo per plura procedit, eo illum finem difficilius nanciſcetur, & ita patet difficile eſſe unum effectum attingere pluribus actionibus, & ſic habetur ſecunda ſuppoſitio. Et quia per hoc uult habere Ariſt. eum motorem cœleſtē F qui pluribus agit difficilius agere, Et eum qui paucioribus agit facilius agere. Ideo quærit Auer. & dubitat in cœlo non poſſe eſſe difficultatem, nec facilitatem, quia tūc motus ille eſſet cum labore. Et ſua ſolutio tandem eſt Ariſtotelem per facilitatem & difficultatem in illis uelle proportionem, & reſiſtentiam, qua mobile debita proportione reſiſtit motori. Et tu debes ſcire, ut ſuperius diximus duplicem eſſe reſiſtentiam, alteram quidē ad motum, quam habet graue ipſum cum trahitur ui furſum, & talis reſiſtentia non reperitur in corpore cœleſti. Alteram uero eſſe ad terminum motus, qua habet omne mobile ne ſubito trahatur in terminum ad quem & hæc prouenit ex debita proportione motoris ad mobile, & hæc eſt in cœlo, quod hoc ſigno patet, quia non quilibet motor cœleſtis mouet quodlibet mobile. Amplius, ſi nō haberet hanc ꝓportionē finitā moueret in nō tēpore, ut ſuperius fuit deductum, & ſic patet in cœlo eſſe difficultatē quaſi æquiuoce dictam Hæc ex Auer. trahi poſſunt.

G *Quocirca etiā ſtellarum actionem talem arbitrari oportet, qualis eſt animalium, ac ſtirpium, etenim hic hoīs actiones plurimæ ſunt. Multa enim bona, vt conſequi poſſit, multa agit etiā aliorum gratia. Ei vero, qui optime ſe habet, nō eſt opus actione. Ineſt enim ipſi id gratia cuius cætera agunt, actio vero ſemper in duobus conſiſtit, quando & id gratia cuius agitur, & id quod huius gratia agitur. At cęterorum animalium pauciores ſunt, & plantarum parua quædam eſt & forſitan vna. Nam aut vnum eſt quod conſequi poſſunt, ueluti & homo ipſe, aut & ipſa multa omnia antecedunt ad ipſum optimum aſſequendum.*

H Hæc eſt tertia ſuppō, in qua Ariſt. ponit ſecundā latitudinem rerū, quæ beatitudinis participāt, & in primo gradu huius latitudinis ponet hō actu fœlix, qui ꝓ fœlicitate nullo eget, q̄a actu habet copulationē intellꝰ agētis cū poſſibili, hic.n. nullo eget, quia iam finis eſt, uel ad finem peruenit. In ſecundo gradu eſt hō. q ꝑ multas actiones ad fœlicitatem enititur, nā ad hoc, ut hō pertingat ad fœlicitatē primo requirit uitæ longæuitas q̄a nō ſubito hō beatur, & ita requiritur uita. Secūdo ſenſilium apprehēſio tertio uniuerſalium omnium intellectilium intelligentia, ſic igitur in ſecūdo gradu eſt homo perfectibilis per fœlicitatem. In tertio ſunt animalia & plantę, quæ fœlicitatem attingunt non in ſe, ſed quatenus attingunt ſenſum & uitam, quæ ſunt requiſita ad fœlicitatem. In quarto ponuntur ea quæ nec fœlicitatem nec requiſita attingunt ut forſitan ſunt elementa. Sed hic deficit illud quod attin-

Expoſitio.

Vide in ſuperiori rerū, ac corporū deſcriptiōne figura tertia.

git fœlicitatem per paucam actionem propterea cōpleri poteſt latitudo animantium ad fœlicitatem ordinatorum vt in primo gradu ſit homo perfectus actu fœlix. In ſecūdo ſit homo cui parum deeſt ut perfectus per omnia ſenſilia, non autem per omnia intelligibilia. In tertio eſt homo imperfectus. In quarto animalia & plantæ. In quinto elementa, & cætera quæ nihil fœlicitatis habent.

Ex his apparet hanc latitudinem poſſe conuenire cum prima, ſi ſic intelligatur, fortaſſe enim ut indicat Simplic. hæc non eſt tertia ſuppoſitio, ſed exemplum ſecundum primæ latitudinis, primum enim exemplum fuit in corporibus, hoc eſt exemplum in uiuentibus, quod magis ad propoſitum eſt, quia vt bene accepit Ariſtot. oportet arbitrari ita eſſe de ipſis cœlis ut de animantibus. Hæc autem expoſitio non diſconuenit uerbis Ariſto. Ideo lege, quo circa & ſtellarum actionē talem arbitrari oportet qualis eſt animalium, & ſtirpium, & ita vt animalia et ſtirpes & cætera corpora ponuntur in quinque ordinibus, ſic & corpora diuina, deinde diſponit latitudinem animalium & ſtirpium & cæterorum. Et incipit a tertio gradu, deinde redit ad primum gradum, & inquit. Etenim hic hominis actiones, qui penitus a fœlicitate eſt alienа plurimæ ſunt actiones, multa enim bona, ut conſequi poſſit, multa etiam agit aliorum gratia, hoc eſt tādem ut omnia ad vnum finem reducantur, & hic eſt tertius gradus latitudinis, deinde ponit primum gradum, & inquit. Ei vero homini ſupple qui optime ſe habet non eſt opus actione. Ineſt enim ipſi id gratia cuius cætera agūt vt beatitudo.

Obiectio.

Sed obiicis videtur homini fœlici non ineſſe id gratia cuius cætera agunt, quia animalia, plantæ, & elementa non agunt gratia beatitudinis. Reſpondet ꝙ in oī fine attingendo ſunt duo, finis ipſe, & medium, vult igitur omnia eſſe gratia beatitudinis, quæ homini ineſt fœlici, quia aut propter illam ut homo, aut propter requiſita vt animalia & plantæ, & ideo inquit. { Actio vero ſemper in duobus, conſiſtit quando & id gratia cuius agitur vt eſt finis, & id quod huius gratia agitur vt medium ſiue requiſitum, animalia igitur & plantæ ſunt ſaltem gratia illius quatenus ſunt attingentia requiſita ad illam, & hic eſt primus gradus latitudinis & tu ſubintellige ſecundum, videlicet hominem, qui parum deeſt a beatitudine. Hæc enim dedit intelligere Ariſto. & per primam latitudinem, & per hoc quod dedit extrema inter quæ innuitur ſemper medium.

Solutio.

Et in hoc apparet Auer. non intellexiſſe hunc locum, laborauit enim concordare latitudinem hanc cum prima per dicta Themiſtii, & Alexan. & non potuit, quia non percepit ordinem Ariſtote nec pace quorundam dixerim bene intelligit ipſe id quod optime ſe habet, retulit enim hoc ad deum, quod ſtare non poteſt, in latitudine enim viuentium & rerum mortalium atque corruptibilium nō poteſt cadere deus, niſi Ariſtote. non fecerit latitudinem.

Contra alt cōtra quoſdam.

Quinque gradus.

Sic igitur patent tres gradus, quorum primus eſt hominis perfecti ex toto, q gradus correſpondet primo gradui latitudinis corporū. Secundus eſt hominis ſapientis, cui parum deeſt ad fœlicitatem, qui correſpondet ſecundo gradui primæ, vtpote corpori neutro. Tertius eſt hominis capacis diſciplinæ nondum diſciplinati, qui correſpondet tertio gradui primæ vtpote corpori actu ægroto. Deinde ponit quartum Ariſto. & inquit. { At cæterorum animalium pauciores ſunt, & plantarum parua quædam eſt, & forſitan vna, hæc tamen non finem attingūt, ſed requiſita, & hoc ſubdit, nam aut vnum & idem eſt quod conſequi pñt, ue luti & homo ipſe, aut ſi non finem vnum attingunt, ſaltē pertingunt ad ipſa multa, quæ omnia antecedunt ad ipſum optimum aſſequendum, & hic eſt quartus gradus. Cui adde quintum, qui eſt eorum, quæ nec finem, nec requiſita ad finem attingunt, vt elementa & omnia alia inanimata, correſpondet autem gradus quartus, qui eſt animalium & plantarum quarto gradui primæ qui fuit corporum peſſime ægrorum. Quintus autem qui eſt elementorum, correſpondet quinto illius, qui eſt corporū

A quæ omnino moritura ſunt, & in hoc apparet concordia latitudinum, quam Auerro. & expoſitores ignorarunt.

Vide hos gradus in gradus in ſuperiori ſigura.

Sed obiicies, quia non uidetur poſſe diuerſa genera colocari in eadem latitudine, ut homines animalia & alia.

Dubiū.

Iam dici poteſt, hoc eſſe diuerſa genere in ſe conſiderata. Sed ut ordinantur ad vnū habent rationem communē penes quā poſſunt collocari in eadem latitudine.

Solutio

Aliud igitur habet optimum, & ipſum particeps eſt ipſius. Aliud per pauca prope peruenit. Aliud per multa. Aliud non aggreditur, ſed ſatis prope vltimum accedit, veluti ſi ſanitas ſit finis. Aliud ſemper ſanum eſt, aliud attenuatum, aliud currens & attenuatum, aliud & aliquid aliud agēs ipſius gratia curſus, vt huius ſint plures motiones. Aliud ad ſanitatem peruenire non poteſt. Sed ad curſum duntaxat aut ad ipſam attenuatio- B *nem, quorum eſt, & alterum per ſe finis.*

His ſuppoſitis conſtruit ordinem in orbibus, ut habeatur ſolutio ad formam quæſtionis, vbi debes ſcire quod omnes orbes ponuntur in latitudine quinque graduum veluti corpora, & viua, quæ latitudo attenditur penes attingere finem, quod eſt optimum, tale autem eſt permanentia. Qua ratione fit ut illa ſint in primo latitudinis gradu quæ permanentiam attingunt ſine actione. Illa uero in ſecundo latitudinis gradu, quæ permanentiam attingunt per paucas actiones. Illa in tertio, quę per multas illa in quarto quæ non permanentiam, ſed aliquid prope permanentiam. Illa in quinto, quæ nec permanētiam nec aliquid prope permanentiam attingunt. Cuius exemplum reperit de ſanis, dicēs, ueluti ſit ſanitas ſit finis, aliud ſemper ſanum eſt, aliud attennuationum ſolum. Aliud currens & attenuatum, quia currēs gratia attenuationis. Aliud & aliquid aliud agens ipſius gratia curſus, ita ut huius ſint plures motiones, aliud ad ſanitatem peruenire non poteſt, ſed ad curſum dumtaxat, aut ad ipſam atte- C nuationem, quæ ſunt rurſus propter aliquem alium finē ut propter ſanitatem. Tacuit autem quintum gradum, uidelicet, qui eſt eorum, quæ nec finem, nec ordinatum in finem attingunt, quia per ſe ex dictis patet. Quæ vero ſunt illa quæ in his quinque gradibus collocantur, dicetur poſtea Quid uero Ariſto. intelligat per id quod habet optimum & particeps eſſe ipſius, poſtea dicetur.

Expoſitio

Nam maxime quidem omnibus optimum eſt illum conſequi finem, at ſi hoc non fiat, tanto aliquid ſemper melius eſt, quanto id attingit, quod optimo propinquius fuerit.

Quæres forſitan, quonā modo poteſt dici bonum attingere quod non finem, ſed medium attingit, ut quonā D modo poteſt curſus dici bonus, ſi non ſanitatem, ſed attenuationem attingit. Reſpondet ꝙ ambo hæc bona ſunt, quia aliquo modo ambo finem attingūt, attenuatio quidem per ſe ſanitatem, curſus in attingendo illud quod attingit ſanitatem, & ꝓpterea inquit. { Nam maxime quidem omnibus optimum eſt illum finem conſequi utpote ſanitatem, uel finem proprium, at ſi hoc fieri nō poteſt, tanto aliquid ſemper melius eſt, quanto id attingit quod optimo propinquius fuerit ut melior curſus, ꝙ̄ præparatio ad currendum, nam curſus attingit attenuationē prope finem. Præparatio uero curſum, qui longe eſt a fine hæc generatim de rerum ordine.

Expoſitio.

Quocirca, & terra quidem non mouetur omnino, propinqua autem paucis motibus mouetur, non enim ad ipſum vltimum pertin-

gunt, ſed quouſq; diuiniſſimum ipſum principium conſequi poſſunt. Primum autem cœlum ſtatim per unum motum illud aſſequitur, at ea quę in medio primi & ultimorum ſunt, attingunt quidem, per plures tamen motus attingunt.

Orbium latitudo, & eorum quę optimum attingunt quinque gradibus contenta.

Gradus	1	Deus
	2	Primum mobile
	3	Tres ſuperiores planetæ
	4	Quatuor inferiores
	5	Elementa

Expoſitio I

F Vt dicebatur latitudo orbium conſtituitur penes attingere permanentiam, quare in primo gradu ponetur deus, qui permanentiam attingit ſine actione, & hoc voluit intelligere ſuperius dum dixit eſſe aliud quod optimum habet, atq; ipſius particeps eſt. Quidam enim retulit ad deum & ad reliquas intelligentias, quia deus optimum habet per eſſentiam, eſt enim per eſſentiam permanens, intelligentiæ per participationẽ. Quod ſtare non poteſt, quia Ariſto. hic ponit deum abſq; orbæ. Nõ autem intelligentias ponit abſque orbibus. Immo in numerando orbes intelligit intelligentias, ſunt enim orbes animalia diuina, & ſic per id quod habet optimum, & participat optimum ſolum primum ens intelligit quia per participare intelligit poſſidere, μετέχω particeps ſum, poſſideo enim græce etiam poſſideo eſt latine. In ſecundo gradu eſt orbis ſtellatus, qui apud Ariſto. eſt primum mobile atq; viuens & animal per ſe, hoc enim permanentiam attingit vnica actione, quia ſolum per motum diurnum eſt cauſa aliorum quare permaneant, & ipſum in cauſando permanentiam aliorum attingit per unam ſolã actionem permanentiam primi. In tertio ſunt tres ſuperiores planetæ, vt Saturnus, & Iupiter, & Mars, nam iſti attingunt permanentiam ipſam per plures motus, per quos per ſe agunt in rebus permanẽtiam & fixionem. In quarto ſunt quatuor inferiores, qui non per ſe attingunt permanentiam per hoc q; ſunt cauſæ per ſe permanẽtiæ, ſed per hoc q; ſunt cauſæ generationis & corruptionis, quæ non ſunt permanentia, ſed ordinatæ ad permanentiã. Calippus enim & Eudoxus permanẽtias, & grãdes effectus tribuerunt tribus ſuperioribus, ueluti Albumaſar etiam in libro de magnis coniunctionibus. Soli & duobus aliis effectus annos Lunæ menſtruos, & ſic attingunt permanentiam non proprie, ſed quatenus diſponunt ad permanentiam. In quinto ordine ſiue gradu eſt terra cũ tribus aliis elementis, quæ nec permanentiam attingunt per unã nec per plures actiones, nec aliquid ad permanentiam ordinatum.

Cõfutatio Propria expoſitio.

G

Q Snis ſolutionis ad formam.

Ex his patet ſolutio ad formam dubitationis concedo enim illud eſſe perfectius quod attingit finẽ per pauciores actiones, at quatuor inferiores non attingunt finem. ſed media in finem attingunt enim permanentiam attingendo generationem, & rerum mutationes, quanquam enim animalia attingant quod attingunt de fœlicitate per pauciores actiones quia per ſenſus, & plantæ per unam ut per nutritionem, tamen dicuntur imperfecta, quia non finem, ſed media attingunt. inquit. ¶ Quocirca & terra quidem & ſupple alia elementa non mouentur omnino, ideo ſunt in gradu quinto, propinqua autem, ut quatuor inferiores planetæ paucis motibus mouẽtur. non enim ad ipſum ultimum pertingunt, quia nõ permanent quatenus per ſe ſint cauſæ permanentiæ, ſed quatenus cauſæ ſunt requiſitæ ad permanentiam. Primum autem cœlum ſtaum per unum motum illud aſſequitur, quia eſt permanens per hoc q; ſolo motu diurno eſt cauſa rerum permanentiæ. At ea quæ in medio primi & ultimorum ſunt vt tres ſuperiores, attingunt quidem, per plures tamen motus attingunt, omiſit primum gradum in quo ponitur id quod attingit ſine actione. Ex his patet ad formam dubitationis, & cauſam problematis.

H

Auerroes autem diſponit ordinem rerum in quatuor gradus, quorum quilibet latitudinem habet, & in primo ponit ea quæ ſine actione permanentiam, & optimum attingunt, vt deus & ſubſtantiæ ſeparatæ. In ſecundo ponuntur ea quæ attingunt permanentiam, & optimã operationem per actionem, in quo & cœli omnes, qui per paucam operationem, & homines qui per multam operationem attingunt collocantur. In tertio ponuntur elementa quæ non permanentiam in numero acquirunt, licet per paruas actiones, ſed in ſpecie. In quarto ponitur terra, quæ attingit quietem centri abſque omni motu, cætera elementa ſua loca per aliquem motum, ut aqua attingit concauum aeris per motum lunarem, aer per motum ab igne, ignis per motum diurnum. Sed hunc ordinẽ recte quidam reprehendit, nam per hunc non habemus ſolutionem ad quæſtionem, quia ex quo in ſecundo ponuntur orbes et homines, ſol & luna qui in ſecundo ordine attingunt perpetuitatem, & optimum paucioribus motibus, erunt in ſecundo ordine præſtabiliores, quod Ariſt adduxit in dubitatione. Præterea homines non ponuntur in latitudine æternorum poſuit enim homines in latitudine uiuorum. Propterea quidam diſponit quinque gradus, & in primo ponit deum & ſubſtantias ſeparatas. In ſecundo primum mobile. In tertio tres ſuperiores. In quarto quatuor inferiores. In quinto terram.

Replic. contra eũdem.

I

Sol. contra Cõfutatio.

Sed pace ſua hæc diſpoſitio non valet, primo, quia cæteri intellectus ſeparati non ponuntur ſine orbibus, ſunt enim animę orbium, atq; formæ modo formæ ordinantur cum ſuis ſubiectis. Secundo, prætèrit tria elementa, non enim minus illa ſunt in tali ordine, quam terra, ſunt enim orbicularia corpora ut terra. Tertio ex hoc ordine adhuc dubitatio habet locum, quia in tertio ordine ponuntur quatuor inferiores, qui nõ finem, ſed requiſitum ad finem attingunt, modo in illo ordine Sol & luna paucioribus motibus attingunt q; Venus & Mercurius, Venus enim ſm aſtrologiã Eudoxi & Calippi octo motibus mouet̃. Mercurius, nouem. Sol & Luna paucioribus Res igitur eſt ſatis obſcura. Ideo ſi aſtrologia Eudoxi & Calippi eſt uera, quam Ariſto. hic & in metaph. ſectatur, oportet cõſtituere quatuor fines, tribus ordinatis ad unum, primus, eſt permanentiam attingere perfecte, & tunc quod attingit hanc per ſe nihil agendo eſt in primo gradu, ut deus qui attingit hanc non agendo, ſed quatenus eſt finis agentium. Quod vero attingit hanc agẽdo per paruam actionem eſt primum mobile, quod mouetur motu diurno. Quod attingit p multos motus attingendo illam per ſe, & dando rebus permanentiam per ſe ſunt tres ſuperiores. Hæc de primo ordine. Amplius, ſecundus finis eſt diſponere ad perpetuitatem præbendo diſpoſitiones diuturniores, & hoc modo Venus & Mercurius attinguut, tribuit enim venus amorem ſiue appetitum Mercurius induſtriam, ſine quibus eſſe non poteſt perpetuitas. Sol & Luna attingunt præparãdo ad diſpoſitionem quia adminiſtrant generationem & corruptionem, quibus mediantibus generatur diſpoſitio permanentiæ & propterea licet hæc quatuor ponantur in in quarto gradu, Venus & Mercurius tenent primam partem huius gradus, quia per ſe diſponũt ad permanentiam Sol & Luna diſponunt ad diſpoſitionem In quinto ponuntur elementa, hæc enim intelligit per terram, vtitur enim terra pro omnibus, quia ſenſibilior apparet.

Propria ſolutio.

K

Diſſolutio problematis

Et ſic patet ſolutio ad problema, non enim abſolute ualet, omne id eſſe nobilius quod paucioribus motibus fertur, niſi reſpectu ſui ordinis, & eiuſdẽ finis, oportet n. imaginari omnia hæc attingere permanentiam, & ſecundum gradus attingentiæ ita poni in latitudine, gradus autem attingentię ſunt ignoti. Sed in hoc patent, quia Sa-

turnus illum attingit perfectiori modo ꝙ Iupiter, quia id quod attingit Saturnus ꝑparat magis ad id, quod attingit primum mobile, ꝙ id quod attingit Iupiter, & id quod attingit ſuis motibus Iupiter adhuc magis ꝑparat quam id quod attingit mars ſuis motibꝰ, & hoc modo diſponuntur in ordine tertio ipſi tres ſuperiores, qui cũ ſint ignoti quo ad gradus attingentiæ, collocantur in tertio ordine inſimul, tanta n. exacta cognitio attingẽdi eſt ignota Ariſ & aſtrologis, ſufficiat autem generatim ſcire eos attingere immediatius permanentiam ꝙ quatuor inferi attingant, qui gradus attingendi ſunt pro ordine ſitus & loci, & diſtantias a primo. Simili rõne de quarto ordine, ſat n eſt ſcire Venerem & Mercurium ſi ponuntur ſupra ſolem attingere immediatius illam permanentiam ꝑparando ꝙ ſol & luna, & pro ordine ſitus eſſe gradus attingendi, & ſic non a pluralitate uel paucitate motuum argui poteſt nobilitas uel ignobilitas. ſed reſpectu vnius & eiuſdem finis, & reſpectu eiuſdem gradus finis non enim valet Mercurius & ſol attingunt eundem finem, & ſol paucioribus motibus, igitur ſol eſt nobilior, ſed oportet addere, ꝙ ambo attingant eundem finem ſm eundem gradum Modo ſi Mercurius ponitur ſupra Solem attingit eundem finem ſm gradum perfectiorem, quem ignoramus, & ſi econtra Sol ponitur ſupra Lunam & Venerem & Mercurium eſt dicendum econtra. hæc ſunt dicenda ſm aſtronomiam quam ſecutus eſt Ariſ ſunt igitur quinque gradus, quorum quili-
Dubĩ.1. bet latitudinem habet. Sed contra rationem Ariſto. eſt dubitatio, quia ſupra voluit motum obliquum, qui eſt uagarum, eſſe propter generationem, & corruptionem. Diurnum uero propter conſeruationem, hic uidetur op-
Solutio poſitum ſentire, nam tres ſuperos ponit attingere ꝑmanentiam per ſe, inferos uero diſponere. Dici poteſt motum obliquum qui eſt uagarum eſſe ꝑpter generationem & corruptionem: tam tres ſuperi diſponũt generationes ad maiorem durationem, ideo immediatius attin-
2. dubita. gunt permanentiam, & hoc ſufficit Ariſ. Amplius, ambigere poteſt quiſpiam, quia Ariſ. loquitur ita de planetis ac ſi moueantur ab vno motore pluribus motibus, modo hoc eſt contra eum in. 12. meta. ubi uoluit tot eſſe orbes, & motores reſpectu vnius cœli atque vnius ſtellæ quot ſunt differentiæ motuum perceptæ in illo planeta, ut quia in Mercurio. 9. differentiæ ſunt perceptæ,
Solutio etiam nouem orbes totidemque motores eſſe oportet. Dici poteſt ſtellam eſſe finem omnium motuum & cæteros orbes conſtituere vnum cœlum ueluti multa mẽbra vnum membrum inſtrumentarium, quæ membra omnia ſunt propter vnum, ueluti caro, Muſculi, lacerti, & cætera, quæ coxam conſtituunt, omnia ſunt propter coxam & ad motum coxæ. Tunc dicere Ariſto. eſſe intelligendum non de partibus membri comparationẽ, ſed de ſtella & toto cœlo, quod licet moueatur pluribus motoribus, tamen ex omnibus illis intelligitur fieri vna uirtus mouens congregatum ex particulis & orbibus, & de illa intelligitur latitudo & gradus latitudinis, ponuntur. n partes in eodem gradu latitudinis in quo ponitur totum ipſum cuius ſunt partes. hæc ad ſecundam.

3. dub. Amplius tertio dubitabis, quia ubiq; Ariſto. poſuit primum motorem mouere aggregatum ex omnibus cœlis vt vnum animal. Hic ponit eum ſeparatum & ſi-
Sol. ne actione attingere finem. Dici poteſt, primũ eſſe abſq; actione, quia ipſe non eſt principaliter propter actionẽ vt ſunt cæteri motores, ſed agit propter ſe, & nõ ꝑpter aliud, dicitur igitur attingere bonum abſque actione, ꝑ quanto ſua actio non eſt cauſa attingendi, & propterea primus poteſt conſiderari vt finis & ut agens, & ut finis eſt ſeparatus, ut agens autem eſt coniunctus. cæteri autẽ non ſic, omnes enim agunt ꝑpter actionem, quia propter actionem conſeruantur & hoc non intellexit Ioan-
Que Ioã. nes, propterea poſuit deum eſſe finem tantum. Hæc Ari-
Que Pto. ſtoteles iuxta aſtrologiam Eudoxi & Calippi. Ptolomæus autem vbique Solem & Lunam facit principes

A atque primarias vniuerſi ſtellas. Primo, quia augent et minuunt, & tollunt cæteris ſtellis actiones, & ipſi a nullis impediuntur, dicuntur enim ſtellæ cõbuſtæ, nunc fortes quia lucanæ, nunc debiles quia occiduæ & ueſpertinæ, nunc aliis modis affecte pro aliis cum Sole configurationibus, at Saturnus ſi cũ Sole eſt, nihil oſtendit, quia eſt ſimilis mortuo, ut ubique ait Ptolemæus. Secundo, motus cæterorum regulantur pro motibꝰ Solis, eſt. n. ſolis motus regula cæterorum, ut norunt aſtronomi & ſupputatores. Tertio, actio in rebus manifeſte ꝑficiſcitur a Sole & Luna, a cæteris proficiſci non eſt deprehenſum, niſi per reſpectum ad lumina, ut docet Ptole. in primo Apoteſmatum, propterea Ptol Solem, & Lunam vñes atque pricipales efficit cãs, cæteras ſtellas inſtrũarias, atque ſubminiſtras, veluti præfectus & cẽturiones, nec habere actiones niſi ſuppoſita actione Solis & Lunæ, qua non ſuppoſita id quod agunt friuolum eſt & leue. Id uero quod decepit Albumaſarem, Eudoxum, Calippum, & Ariſ qui hos ſecutus eſt, uidetur tarditas effe-
B ctus, & perduratio, quę tribus ſuperis tribuitur. Amplius, Solem & Lunam poſuerunt vltimos in loco. & illi crediderunt pro ſitu, & loco effici plus & minus nobiles hæc oĩa ſunt remota a veritate. Nam tarditas effectꝰ & perduratio, non faciunt ad nobilitatem actionis, niſi reſpectu actionis maioris, cæteris enim paribꝰ eſt uerũ, datis n. duabus actionibus æqualiter pollentibus, quæ eſt diuturnior eſt maior, modo licet actio illorum triũ ſit diuturnior, tamen eſt parua, & non habens vim niſi aut ſuppoſita actione luminum, aut addita. Amplius, ſitus ſolis non facit ipſum eſſe ignobiliorem tribus, primo, quia non eſt de ratione ſphærici contineri, & propterea dato ꝙ ſuperi contineant, non propterea ſunt nobiliores. Secũdo, quia non magnitudo, non. n. ſemper maius corpus eſt perfectius, niſi uirtus eius ſit ꝑfectior, mõ motus Saturni eſt tardior illo Lunæ & Solis, actio quoque in rebus minor. Tertio ut recte Auer. 12. meta. cõ. 44 ait & Simplicius hic ex ſitu non eſt indicanda nobilitas & ignobilitas niſi ſm quid, & ſic ſtat Saturnum
C Sole eſſe nobiliorem ſm quid, qui ſimpliciter eſt ignobilior. De his multa diximus in libro de noſtrarum calamitatum cauſis, & in libro eruditionum, nũc uero hæc ſic ſint. hæc de prima quæſtione.

De ambiguitate uero quę fuit, quare in prima quidem latione tanta exiſtit ſtellarum multitudo, cæterarum autem ſeorſum ſingula proprios ſumpſit motus, ob vnum quidem primo quiſpiam iure eſſe putabit, nã cuiuſque vitæ primę atque primi principii ad cætera, magnum exceſſum intelligere oportet.

Nunc accedit ad ſecundam dubitationem, primo repetit illam, & inquit. ❴ De ambiguitate uero quæ fuit, quare in prima quidem latione tanta exiſtit ſtellarũ multitudo. Singula aũt cæterarum ſtellarum ſeorſum pro-
D prios ſumpſit motus, vt ſtella Saturni ſuos, illa Iouis ſuos, illa etiam Martis ſuos, & ſic ſingula ſuos. Hæc eſt dubitatio vbi per lationem corpus latum intelligit, nam mathematici lationem pro cœlo ſumunt. Cui dubitationi reſpondet, & inquit. ❴ Ob vnum quidem primo quiſpiam iure eſſe putabit, quod explicat, & inquit. ❴ Nam cuiuſque vitæ primæ atque primi principii ad cæteras vitas ſecundas, cæteraque principia ſecunda magnum exceſſum intelligere oportet, cum igitur prima latio ſiue primũ mobile primo uiuat, atque ſit primũ principiũ, cæteri orbes uiuant uita ſecũda, atq; ſint ſecunda principia, & q̃ſi ſubminiſtra illi primo, iure primũ mobile excellit ualde illos, exceſſus aũt eẽ non põt niſi quo ad numerum ſtellarũ, quare multas meruit ſtellas tãto, q̃dẽ plures, quãto in uitæ rõne, atque principii efficacia cæteros orbes excellit, hæc Ariſto. Auer. autẽ ob ma- Que auer. com. 67.
las quas habet translationes indicat ad mẽtẽ Ariſt. ſtel-

las fixas tribus differentiis motus; moueri, & ab ortu in occaſum redeundo ad ortũ, & proprio motu ab occaſu in ortum ſingulis centenis annis parte vna, et motu progreſsionis & repedationis, quē babylonii obſeruarunt ſingulis ſeptē millib⁹ annorũ cõpleri quibus uerificatis, oportet concedere. 10. ſphæras. 10 quidē per cuius motum oēs aliæ ab ortu reperiantur in occaſum. 9. uero ꝑ cuius motum ſaluetur ꝓgreſsio & repedatio fixarũ. 8. aũt per cuius motum ſtellæ ipſe ferantur ſingulis centenis annis parte vna. Aīaduerte tñ nonnullos uoluiſſe ꝑ motũ. 9. effici motum ſtellarũ ſingulis centenis annis pte vna per. 8. vero motũ effici titubationis, ſed hoc ad mathematicos omitto. Hæc res non eſt ut Auer d. Ariſ. enim ſtellas fixas non ꝑcepit moueri niſi vnico motu ab ortu in occaſum tñ, qua rōne orbē ſtellarũ primā lationē ſiue primũ mobile vbiq; appellat, & iuxta hoc fundamētũ vr̄ dirigere oēs rōnes primæ et ſecundæ dubitationis.

De rōne Ariſ. Sed quonā mō valeat b Ariſto. rō, agamus & primo ſupponamus primũ mobile eē rerũ cām, quod quidem multis rōnibus ſupra eſt declaratum. Secundo ſupponamus primũ mobile eē cām vl̄em oīum rerum. Ex his ſequitur prima pars ſolutionis, ex eo. n. quia primũ mobile eſt cā, meruit ſtellā, orbis n. non agit niſi ꝑ ſtellam, pars. n. actiua cœli eſt ſtella ipſa, ex eo uero quia vl̄is eſt oīum cā, atque prima, meruit tot innumeras ſtellas, ut ꝑ quaſdā illarum ſit cā quarundā rerũ, & ꝑ quaſdam alias ſit cā aliarum, & per oēs ſit cā oīum, iuxta illud hermetis, nullum eſt granum arenarum in terra, qn ꝓprium obtineat ſydus in cœlo ſuſcitans ad eius incremētum, ſic igitur quia eſt cā, & prima cā atque vl̄is meruit tot ſtellas. Secunda pars rationis declaratur etiam, quia primum mobile quatenus eſt vl̄is cā oīum uiuorũ, imo cæterorum orbium, meruit ꝑſtabiliorē vitā, uita ꝑſtabilior eſt per ꝑſtabiliorem aiam, aīa ꝑſtabilior ē pollentior motrix, pollentior motrix meruit corpus maioris reſiſtentiæ, corpus plurium ſtellarum maioris eſt reſiſtentiæ corpore paucarum ſtellarum ut dicetur, igitur meruit orbē plurium ſtellarum. Amplius, ꝑſtabilior vita meruit ꝑſtabilius corpus, ꝑſtabilius eſt cœlum plurium ſtellarũ q̄ ſit cœlum pacarum ſtellarum.

Que Ari. com. 68. Hæc igitur eſt prima cā ꝓblematis, ut ex verbis Auer. colligi pōt, qui rē hāc authoritate babyloniorum cõfirmat, babylonii. n. ſtellis primi mobilis tribuerunt duplicē agendi modum, cõem uidelicet & ꝓprium quidē quatenus primum mobile per eas ſtellas quæ arietē figurant arietibus ꝑeſt & aīalibus id genus, & ꝑ ſtellas q̄ taurum claudunt, tauris & cæteris id genus fauet, & ꝑ cæteras ſtellari orbis imagines cæteris aīalibus & rebus adminiſtrat. Cõem uero quatenus ſtellæ oīum imaginũ cõcurrunt generatim ut effectrices cāæ ad oīa ea, ad q̄ planetæ ipſi concurrunt, huius rei cā eſt, qa planetis dederunt ſpāles vires non ſolum ergo aīalia plantas, mineralia, ſed etiā erga elementaria corpora, tribuerunt. n Saturno bonā cõſideratiuā. Sua. n. ut uel melãcholica magnũ ꝑbet momētum in conſiderationibus, & artium inuentionibus, melãcholia. n. fauet ſciæ, ut in lib. ꝓblematum parte. 30. docet Ariſ tribuunt Saturno alia multa. & Ioui & Marti alia, q̄ eſſet longum narrare, ſed nos diximus in libro eruditionum, ad ꝓpoſitum igitur ſtellæ primi mobilis generatim ad oīa b concurrunt, ad q̄ ſpāuim ſeptē planetæ concurrunt. Addit tñ Auer. b oīa eē conſutata in lib. quē Ariſ. ſcripſit de regiminibus cœleſtibus, quē nos nõ vidimus nec in græco, nec in latino. Aīaduerſiõe dignũ Ariſ ꝑ hāc rōnem, ſolũ cām dediſſe de multitudine ſtellarum ſm genus, hoc eſt quare primum mobile meruit plures ſtellas, determinatum uero numerum, ut qui mille. & . 22. ſtellæ, uel alium id genus per hāc rōnē non explicauit, ſufficit. n. pbo rō gn̄alis multitudinis, ſpālis uero rō non cõpetit pbo. Secundo aīaduerſione dignũ aſtronomos in cœlo ſtellato obſeruaſſe mille & . 22. ſtellas, & has in. 48 imaginibus collocarunt ut in lib. eruditionum ſcripſimus. Cæteras uero non obſeruarunt, quia nõ in- G uenerunt illas hīc actionem in rebus, partim quia nonnullæ illarum nimis paruæ ſunt, ita ut earum uirtus ad nos non poſsit uenire, cum. n. uix uiſum moueant, q̄to minus tactum mouebunt; oē. n. ſenſile maiorē ſphæram uiſionis efficit, q̄ tactionis, ut declarauit Ariſt in lib. de aīa. partim quia nõnullæ uiſu notabiles nimis declināt ab apice nr̄orum capitum, ita ut radii ueniant trāſuerſales, & in nr̄a regione non imprimunt, ꝓꝑ hæc vr̄ mihi rō Ariſ non arguet niſi de mille & . 22. aliter rō nulla eſt, niſi forte tꝑibus Ariſ. fuerit famoſum ſtellatum orbem agere per oēs, quod tēporibus Ptolemæi fuit correptũ.

Dubitatio. Quæres forſitan utrum dato motu ſtellarum fixarũ proprio, & motu titubationis, quos obſeruarunt aſtronomi poſteriores, ratio hæc Ariſ. habeat locum.

Solutio. Dici poteſt ꝙ datis tribus dr̄iis motus in ſtellis fixis, uerbi cā dato ꝙ cor leonis moueatur motu diurno, & motu ꝓprio ſingulis cētenis annis gradu vno, & motu acceſſus & receſſus & iuniores aſtrologi autumant, adhuc ratio Ariſ poteſt habere locum. Vbi debes ſcire ꝙ ꝓ his tribus differentiis motus ſufficit vnum cœlum, uelut pro omnibus differentiis motus obſeruatis in Sole ſufficit vnum cœlum, & ut pro motus ſolis differentiis ſunt requiſiti tres orbes, ſic pro differentiis motus, quibus mouetur cor leonis ſufficiunt tres orbes, qui vnũ cœlum cõſtituunt vnitatis finis, erunt igitur tres orbes requiſiti ad motum fixarum, & vnum cœlum. Quo uero modo hi orbes ſint collocati, non eſt ad rem nunc explicare, ſat igitur ſit rationi Ariſ cœlum ſtellatum eſſe vnũ, in quo ſunt plures ſtellæ requiſitæ pro bono & conſeruatione vniuerſi, ſiue illud cœlum ſit vnum ab vnitate finis, ſiue vnum vnitate continuitatis. Hæc Ariſ. & hæc iuniores aſtronomi.

Inſuper etiam hoc accidere videtur per hanc quoq; rationem. Nam prima quidem latio vno eſt, plura tamen diuina corpora fert, cæterę autem multæ quidē G *ſunt, vnum tamen vnaqueq; dũtaxat vehit corpus, ſtellarum. n. quælibet pluribus fertur lationibus, hoc igitur pacto natura ipſa coæquat atque ordinem efficit quendam: vni quidem lationi multa corpora tribuendo, vni uero corpori multa lationes.*

Nunc Ariſ aſsignat ſecundam cauſam, & vult naturā recte tribuiſſe primo mobili plures ſtellas, & vnum motum, cæteris orbibus unam ſtellam & plures motus, nā ſic ſeruauit ordinem, quia quod de motu defecit in primo mobili ſuppleuit per ſtellas, & quod de ſtellis defecit in cęteris orbibus ſuppleuit per motus. Sed unde ſumatur huius cauſę congruētia, nõ facile apparet. Ex uerbis expoſitoris & Simpl colligitur hæc cā, quæ in duobus fundamentis conſiſtit, quorum primum eſt planetas eē tanq̄ inſtra primi mobilis, primum uero mobile H ut principale agens. Secundum eſt principale agens ſemper agere ꝑ ꝓpriam uirtutem atque formā. Inſtrum uero per influentiam receptam a primo, hoc eſt inquantum motum a primo. Ex his patet color ſecūdæ cauſæ. Nam in eo ꝙ primum mobile eſt principale agens, atq; multifariam influens, meruit plures formas atque uirtutes, quibus agat atq; influat. In eo uero, quia orbes planetarum ſunt inſtrumenta adæquata primo mobili, meruerunt moueri pluribus motibus, qui diriguntur ab illo primo, & hoc modo ſeruatur æqualitas inter inſtrumentum, & principale agens.

Replica. Sed replicabis. nam & per motum, & per ſtellas poteſt multiplicari influentia. Ideo quęritur, quare orbis primus meruit potius plures ſtellas, q̄ plures motus, ex q̄ ꝑ motus, & ꝑ ſtellas influere pōt.

Defēſio. Dici pōt, primũ mobile meruiſſe plures ſtellas et vnicũ motũ qa ſic ſuat ſuā dignitatē, vbi nāq; pl̄ib⁹ mo

tibus

tibus moueretur, attingerẽt finem viliori modo, ut diximus, & ideo orbes planetarum ueluti indigniores meruerunt plures motus & vnam ſtellam, quia ſic ſeruant gradum nobilitatis, qui ſibi competit. Ariſ. igitur prio reſumit duo, & inquit. { Inſuper etiã hoc accidere vr̃ per hanc quoque rationẽ. Nam prima quidẽ latio vna eſt, plura tamen diuina corpora fertur, quæ dñr aſtra, ſiue ſtellæ, cęteræ autem multæ quidẽ ſunt, ſunt.n.7.cœli, vnum tamen vnaquæque ſphæra, ſiue cœlum dũtaxat vehit corpus, ut cœlũ Saturni ſolũ ſtellam Saturni, licet plures habeat orbes ad illam ſubſeruiẽtes, cuius cauſam affert.d. ſtellarum.n. qualibet pluribus fertur lationibꝰ. Sic igitur patet hæc duo, & ꝙ primũ mobile vna latione fertur, & plures vehit ſtellas, cæteri cœli pluribus lationibus mouentur, & vnam vehunt ſtellam. Ex his infert ſolutionem ſecundam, & inquit. { Hoc igitur pacto natura ipſa coæquat, atque ordinem efficit quendã vni quidem lationi multa corpora tribuendo, vni vero corpori multas lationes. Hæc ſecũda problematis cauſa.

Prę̧terea & cętcræ lationes ob hoc vnũ hñt corpus, q̃a plura corpora mouẽt, ſunt aũt hę quæ & ꝓpe vltimã ſunt vnã ſtellã hñtẽ. Sub multis.n. ſphęris, vltia ſphęra corpus ẽ. Erit igitur cõe opus illius ꝑfecto, nã vnaquęq; latio alia qdẽ per naturã ꝓpria erit, alia aũt finiti corporis ad finitũ virtus finita eſt. Sed de ſtellis quidem quæ in orbem feruntur, quales nã ſuba ſunt, atque figura, & de loco ipſarũ, deque ordine dictũ ẽ.

Videt̃ aſſignare tertiam cauſam, quæ eſt ex neceſsitate ſumpta, nam vbi cœlum erraticũ haberet plures ſtellas, aut non moueretur, aut tardius moueretur. Pro huius tñ declaratione, primo debes ſcire apud Ariſto. differre cœlũ, & orbẽ, cœlum n græce οὐρανός, orbis vero ſphæra eſt, cœlũ aũt qñq; ꝓ mũdo, qñq; ꝓ aggregato ex multis orbibus ad vnã ſtellã deſeruientibus conſueuit ſumi, orbis autem ſemper apud Ptolemæũ & Ariſ. ꝓ vna ſphæra uel parte deſeruiente ad motũ ſtellæ, quo modo dicimus cœlum ſolis habere tres orbes eccentricũ & duos deferentes Ex hoc dixerunt Aſtrologi qui obſeruarunt temporibus Ariſ. vnũ cœlum ordinatum ad vnum planetam eẽ ueluti vnũ mẽbrũ, cuius ſunt plures particulæ, ut In coxa eſt caro, eſt os, eſt neruus, & id genus, ſic in cœlo ſolis eſt eccentricus apud Ptolemæum, & duo deferentes, apud illos ſunt tres uel quatuor concentrici, qui vnum cœlũ efficiunt vnitate finis Secundo debes ſcire Aſtrologos ſuorum tẽporum collocaſſe orbem qui defert ſtellã ſemper in ultimo uerſus nos, cęteros concentricos ſuperius. Nã per ultimũ ſtella fert̃ proprio inceſſu ab occaſu in ortum, p cæteros ſuperiores fertur ſm alias dñas motus, qui ideo ſurſum ſunt, ut rapiãt vltimũ, ꝓpterea ab illis ultimus orbis quaſi ligatus fert̃, quia mouetur ad motum cæterorum, cæteri uero quaſi ſoluti p ſe mouentur, quia nõ ad motũ inferioris, ſꝫ.n. contentus orbis ad motũ continentis fertur, & non ecõtra. Tertio debes ſcir̃, ꝙ licet orbes vnius cœli varijs motibus moueantur, totũ tñ cœlũ ex illis aggregatũ mouet̃ quaſi ab vna virtute ex oĩbus uirtutibus aggregata, q̃ mouet vniuerſum certa ꝓportione, ita ut addita vna ſtella tollatur ꝓportio, & ſublata ſimiliter. Et ex his patet tertia cã, ſi n. cœlũ erraticum plures haberet ſtellas aut non moueretur, aut tardius moueretur, quia deſtrueret̃ ꝓportio, inquit. { Præterea et cæteræ lationes, uidelicet citra primũ mobile contentæ ob hoc vnũ hñt corpus.i. vnã ſtellã, quia plura corpora, hoc eſt plures orbes mouent, ſup. ob vnum finem, merito cuius vnum orbem conſtituunt, & exponit q̃ ſunt hæ lationes, q̃ vnũ corpꝰ mouent, & inquit. { Sũt ãt hæ.i. concentricæ, q̃ & ꝓpe vltimã deferentẽ ſtellã ſunt collocatæ, hę n. mouẽt vnũ corpus, p plura corpora, quia mouent vnã ſtellã p plu-

A res ſphæras, & huius expõnẽ addit, dicens. { Sub multis.n. ſphæricis concentricis ultima ſphæra alligata fert̃, ut dictũ eſt vnaquæq; ãt ſphæra corpus eſt, ꝑpea recte dictũ eſt ſphærã eſſe corpus. Ex his quaſi concludit ſuppõnẽ, & inquit { Erit igit̃ cõe opus illius ſtellę ꝑfecto. Nã vnaquæq; latio de ſuperioribus alia quidem p naturã ꝓpriã erit, hoc eſt libera & ſoluta, quia nõ mouet̃ ad motum contentæ, alia ãt, ut ultima mouetur ac ſi adiaceat, quia non tñ motu ꝓprio, ſed motu ſuperiorũ fertur, ueluti alligata illis Vniuerſi ãt ex oĩbus congregati, quod eſt finitum corpus ad finitum virtus finita eſt. Et ita patet ad formã, nam ſi uirtus eſt finita, non põt mouere niſi vnã ſtellã, nã ubi plures moueret, deſtrueretur ꝓportio. Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire ꝙ Ariſt. dixit lationem mouere vnum corpus, nõ quia latio mouet, ſed quia eſt id quo mobile fertur, demum epilogat & res patet. Sed videamus q̃ dixit Ariſ. hic & an vera ſint, & dicamus non eẽ opionẽ ſuã de ſtellis fixis cõem apud oẽs, ipſe n. uoluit ſtellas fixas eẽ primo uiuentes, et

Verborum obſeruatio

Dubiũ contra Ariſto.

B cauſas eſſe oĩum uiuentiũ Qđ, non eſt ſm opinio. Ptolomæi, et uerorũ Aſtronomorũ, ueri.n. Aſtronomi ut narrauit Ptolomæus in lib. 3. Apoteleſmatũ uoluerũt ſolẽ, & lunã eſſe uitæ, & annorũ datores, qui græce aphetæ dicuntur, cætera ãt ſi ꝑbent annos atque uitã, nõ niſi ꝑ conditiones quas cũ ſole, uel luna hñt. dat n. Sol vitã & annos his qui de die exoriuntur, Luna vero his, qui de nocte. Hanc opionẽ etiã (ut Porphyrius inquit) Neoceplus & Petoſiris & Dorotheus obſeruarunt multis temporibus, & inuenerunt ueram. Præterea id quod Ariſ. ait de motu non eſt ſm opinionem Ptolomæi Ariſ n tribuit motũ diurnum primo cælo ad cuius raptũ voluit cæteros orbes moueri, at Ptolomæus voluit motũ diurnũ eẽ cõem oĩbus, & principaliter conuenire ſoli, q̃ ſui ꝑſentia diẽ efficit, ſui abſentia facit noctem Ex his ſequit̃ ſolẽ eſſe cãm principalem & Lunã, cæteras ſtellas eẽ cãs inſtitarias, patet q̃a cœlũ agit in nos lumine et motu. Sol autẽ luce quidẽ oẽs excellit ſtellas. Motu uero q̃a diurnus motus licet cõiter oĩbus orbibus cõpetat, principaliter tñ ſoli, q̃ res eſt contraria penitus opioni Ariſto. Res

C iſta Aſtronomorũ confirmatur quia ſtellæ uires hñt habitudine ad ſolem, creſcunt.n. ſtellarum vires & mutantur ꝓ alia. atq; alia habitudine ad Solẽ, & ad Lunã, ſtellæ.n. ipſe fixæ cum primũ lucanæ fiunt, uires ſibi cõparant pollentes, cũ autẽ occultãtur, uel in alio ſitu ponuntur ad ſolem, alias uires nãciſcuntur. Idẽ & de uagis ſcribit Ptolom. Hæc n. res apud Aſtronomos manifeſta ẽ. Amplius, cæteræ ſtellæ non agunt, niſi ut directæ uel affectę a Sole & Luna q̃a ut declarauimus in lib nr̃arum Calamitatum, & in lib. Eruditionũ, niſi aliæ conſiderationes, ſiue configurationes cęterarũ ſtellarũ fuerint admiſtæ luminibus non agunt in nos, admiſcentur autem multis modis, ut diximus, q̃a uel p aſpectũ, uel p pagrationẽ factã in figura ſexdecãgula, uel p hoc ꝙ cõtingũt in domicilijs ſolis, uel lunæ, uel in altitudinibus illorum, aut triãgulis illorum, aut in finibus illorum, nã fines ſolis ſunt dimidium ſignorum, utpote ſex ſigna æſtiua, &

D Lunæ ſex alia brumalia, ut diximus in eruditionibus, et breuiter non ꝑſuppoſita actione uel affectione luminũ cæteræ conſtellationes non agerent, ſed quia non pñt accidere niſi in locis & poteſtatibus alteriꝰ luminaris, ideo actio luminarium eſt ulis & principalis: cæterarũ uero ut inſtrumentaria & ſubminiſtra, & ſic patet ea quæ Ariſ. dixit non eſſe uera ſm obſeruationẽ Aſtronomorum uerorum Signum ãt eſt eius q̃d Aſtronomi dicũt, q̃a cũ cõſtellationes contigerint, ſi cũ eis fuerit plurima luminũ miſtio, pollentes effectus ptendunt, ſi vero parua, debiles & imbecillos agunt. Secundo quoq; Ariſtotelis rõ etiã his modis confutatur, non n. orbis ſtellatus ſimplici motu mouetur primo & per ſe, ſed totum aggregatum, imo principaliter Sol, & ſecundario cæteri Amplius plus valet ipſe Sol q̃ oẽs aliæ q̃uis ſtellę, cum omnis virtus ab eo defluat, ꝓpterea Ptolomæus ꝑbet vires

S l. qõnis quã Auic. mouit ſcdm Ptole.

primas Soli & Lunæ, ſecundas ſeptẽ planetis, tertias vires tribuit fixis. Melius igitur ſoluerem qõnẽ ſm Aſtronomiam Ptolomæi, & dicerem, motus & ſtellas principaliter fuiſſe ꝓpter ſe, ſecundario ꝓpter nos, & ita orbis ſtellatus meruit tot ſtellas, quia aliter non potuiſſet concurrere ad bonum vniuerſi. Cæteri meruerunt vnam tãtum, quia per illam ſufficiunt ꝓportione ſua gubernare vniuerſum. Hæc de cœlo ipſo habemus ab Ariſto. Digreditur autem hic Auerro. ipſe ſatis ſubtiliter, & mouet duas dubõnes.

Digreſſio Auer. c. 71

Prima eſt, quia Ariſ. ait ſi cœlo adderetur aſtrum, aut non moueretur aut tardius moueretur, obiicit Auer. quia hoc veritatẽ non hẽt, niſi cœlũ moueatur cum labore nam ſi non mouetur cum labore tunc additis quotuis ſtellis, nunq̃ laborabit in ſui motu. Secũda dubõ eſt, quia Ariſ. ſuperius & in trãſlationibus ſuis huic ĩnuit orbẽ ſupremũ rapere oẽs alios ad ſui motũ, quod primo aſpectu vr̃ impoſſe. Primo quia raptus motus ſine tactu non fit, mõ conſtat orbes non poſſe ſe tangere, oĩs n. tactus eſt inter corpora actiua & paſſiua. Secũdo omne mouens raptu, alia mouet violenter. Quod autem violenter mouet, non mouet ſempiterno motu, ſed finito tpe quare motus cœli non eſſet infinitus. Inducit Auer ſolutionẽ Alex & Auic. quæ eſt etiã Philoponi, iſti. n conceſſerunt motum cœli ſui natura eſſe finitum in t. e, & cœlum oẽ eſſe generabile & corruptibile, atque oĩno finitum in tpe. Dicunt tñ hæc habuiſſe æternitatẽ a motore perpetuo, qui eſt potentiæ infinitæ.

Sol. Auer. & Alex.

Confutat. Solu. Ioan. Grãmatici

Reſellit autem hãc ſolutionem Auer. quia tunc contingeret, ut aliquid ſit poſſe corrũpi, quod nunq̃ corrũpetur, cuius cõtrarium eſt concluſum primo cœl. Ioan. vero Grãmaticus (vt narrauit Auer.) conceſſit in cœlo eſſe potentiã finitã in tpe, merito cuius dixit cœlum eſſe corruptibile cum Platone, & contra Ariſ. ait tñ cœlum nactũ eẽ æternitatem a potentia infinita. Hoc autẽ ꝓbauit Ioan. per quandam qõnẽ, quam dedit contra Peripateticos, quã hic Auer. non explicat, ſed in. 12 Meta. cõ. 41. & in 8. phy. cõ. 79. & alibi fuit autem qõ, quia oẽ finitũ in magnitudine eſt finitum in potentia, & quod eſt finitũ in potẽtia eſt finitum in tpe, tale autẽ eſt corruptibile.

Cõfutatio

Sed obiicit huic Auer & recte: qm̃ ſi illic ſunt duæ potentię, finita. ſ. in ipſa magnitudine, infinita uero in motore ſeparato, tunc idem eſſet corruptibile & incorruptibile, nam ſm finitã erit corruptibile, ſm autẽ infinitã erit incorruptibile. Cõfutatis his ſolutionib⁹. Reſpõdet ad primã, & eius ſolutio cõſiſtit in hoc, ꝙ labor vno mõ ſumi põt pro ſulutione ſpirituũ, qua rõne & ipſa aĩalia ſuis in motibus laborant. Alio mõ ꝑ diminuta uelocitate, ſiue hęc ꝓficiſcatur a reſolutione ſpirituũ, ſiue ab additione reſiſtentiæ, ſiue ab ipſa ꝓportionis variatione. Sic igr̃ conceditur ibi eſſe laborem ſecundo modo, & hoc in caſu ſi adderetur aſtrum. Et probatur in cœlo non eſſe laborẽ primo modo, quia ſi ibi eſſet labor primo mõ, vtpote ex reſolutione virtutis proficiſcens, tunc eius motus eẽt ꝓprie violentus, & ita non ęternus, & addit eẽ econtra illis, nam ſi cœlum non moueretur motu æterno, tũc laboraret. tenet. n hæc conſequentia in aĩalibus, oẽ. n. aĩal quod mouetur motu finito mouetur cum labore, & reſolutione virtutis. In non animantis vero ſecus eſt vt diximus. in 3 cõ. huius ſecundi. Hæc de prima dubitatione.

Sol. prime qõ. ſecundũ Auer.

Sol. ſecundæ qõnis

Ad ſecundã qõnem rñdet Auer ſatis ſubtiliter & imaginatur orbes eſſe partes atque vt mẽbra vnius animalis cœleſtis, cuius prima forma eſt primus motor, qui eſt prĩcipaliter in primo mẽbro totius aggregati, quod quidem apud Ariſto. eſt primum mobile, ut cœlum ſtellatum apud Ptolomæum eſt ſol, & ratione illius eſt forma cæterorum. Differt autem tale cœlicũ aĩal ab aĩali morticino. Primo, quia animal morticinum eſt ex membris cõpoſitum diſſimilaribus, cœlicum aĩal ex ſimilaribus. Secundo, quia aĩal morticinum eſt vnum ingenioſe p. uillos & lacertos, cœlicum autẽ eſt aĩal vnũ & verivnum per potẽtiam ſpiritalem, hoc eſt rõne formæ totius, quæ eſt primus motor, qui eſt totus in toto, & totus in omni parte. Ex his ad formam, non n. primũ mouet reliquos raptu, ſed per ſe vniuerſum, & cæteros ut partes illius. Motores vero particulares mouent illos orbes propriis motibus. Et ſic per raptum non attractionẽ intellexit Ariſ. ſic. n. orbes ſeſe tangerẽt, ſed ſequælã, nã prima forma primo mouet congregatum, principaliter vero primũ mobile et ꝑ viã ſequelæ cunctos alios, quia alii minus principaliter mouentur, & ſic nec per raptum intelligit violentiam, ut de raptu Proſerpinæ dicunt poetæ, ſed intelligunt cõcomitationẽ ipſi peripatetici, et ſic patet ſolutio ad ambas rationes, verũ de re hac multa diximus in lib. Deſtru. deſtru. diſpu. 3. in ſolu. 12. dubii. Hæc de. 2. qõne.

Sol. q. Io. Grãmatici

Soluit tertiã qõnẽ quã dedit Io. Grãmaticus & ſolutio eius conſiſtit in hoc, ꝙ cœli pñt conſiderari vt corpora, & hoc pacto ſunt finiti in velocitate motus, & uigore, atque potentia mouẽdi, & in hoc conueniunt cũ corporibus generabilibus & corruptibilibus. Nam finitudo vigoris competit corpori in eo ꝙ corpus, & ita omni corpori. Alio modo ut ſunt corpora ſimplicia, & ſic ſunt infinitæ potentiæ in duratione, cãæ. n corruptionis ſunt materia & cõtrariũ, & corpus cœleſte eſt ab his abſolutum, at quia corpora generabilia ſunt materiæ, & contrario admiſta, ideo ſunt finitæ potentiæ in tpe, quare o a corpora in rõne corporis uigore finita ſunt. In rõne autem talis corporis, vt cœlum in rõne ſimplicis corporis eſt infinitum tpe. Hæc corpora autem in rõne qua cõpoſita ſunt generabilia, hæc ad qõnem Ioan. Sed replicabis, quia Ariſto. primo huius dixit cœlum eſſe finitũ, igitur & magnitudine, & ui erit finitum, & ita non æternũ. Rñdet Auer. dictum Ariſ. eſſe audiendũ de finitate quæ conſequitur corpus in eo ꝙ corpus, hoc eſt de finitate potentiæ actiuæ, non autẽ de finitate quæ conſequitur corpus in eo ꝙ compoſitũ, quod quidem ignorantes deducti ſunt in perplexionẽ, erit igitur cœlum tpe quidẽ infinitum ꝑ priuationẽ atq; carentiã materiæ & contrarii finitum autem in qualitate motus per hoc ꝙ eſt corpus. Ex his verificat Auer. tria. Primũ ꝙ cœlum eſt ſimplex nõ cõpoſitũ ex mã & forma phyſicis, & hoc, quia eſt æternum. Secundum, ꝙ formali non eſt mãlis, hoc eſt educta de potentia materiæ, ſed ſeparata ab ipſius cœli materia, dãs tñ cœlo conſtitutionem. Tertium eſt quonam mõ intelligitur Ariſ. conſequentia, uidelicet ꝙ ſi orbi adderetur ſtella, aut nõ moueretur, aut tardius moueretur, hoc. n ꝓ tanto uerũ eſt pro quanto deſtruitur portio quia creſcit reſiſtentia, de quo ſatis cõ. 63. dixit. Hæc Auer. in digreſſione. Circa q̃ poſſem multa dicere, ſed qm̃ de his in multis locis diximus, ut in lib 8. Auſcul phy: in. 12 Meta. & in lib. de Subſt. orb. nolo nunc conterere tp̃s in accidentaliter atque obiter dictis, ut ventoſi faciunt, qui multa in digreſſionibus componunt, pauca autem ad textum.

Reſtat vt de terra dicamus vbi nã collocata ſit, et vtrũ ex his ſit quæ quieſcunt, an ex his quę mouentur deque etiam ipſius figura.

H Hacten⁹ de cœlo deque ſtellis dixit quaten⁹ mouenr̃, & quia non mouentur niſi circa terrã, ideo per viã conſequentiæ ſequitur nunc de terra dicere, non quidẽ inquantum eſt vnum elementorũ, ſed quatenus eſt cẽtrũ mundi ꝓpterea dixit reſtat, ut de terra dicamus, notans pñtẽ cõſiderationẽ ſeq ad dicta ꝑ viã cõſequẽtiæ, ꝓponit dicere de põne, de motu, atq; quiete, & de figura.

De ſitu igitur ipſius nõ oẽs eodẽ mõ ſentiunt. Nam plurimi quidem ipſam in medio collocarunt, qui cœlũ ipſum finitum inquiunt eſſe.

Proſequitur, & primo de ſitu eius, de quo ait nõ oẽs eodẽ modo conſentire, nam plurimi quidẽ ipſam in medio collocarũt, hi aũt ſunt qui cœlum & vniuerſum mũdum finitum faciunt, vt Anaximander, Anaximenes Anaxagoras, Empedocles, et Pla. adiecit aũt notãter q

coelum

cœlum ipſum finitum eſſe inquiunt, nam qui faciunt ipſum infinitum, vt Parmenides, & Meliſſus, non ponunt eam in medio, nec in latere, infinitũ.n. medio caret principio & fine. Hæc eſt de ſitu terræ prima poſitio.

Alii uero qui Italiam incolunt, & Pythagorei dicuntur, contrarium ſentiunt: nam in medio quidem ignem eſſe aiunt, terram autem unã eſſe ſtellam, ferriq; in orbem circa medium: atq; hoc modo diem, & noctẽ efficere. Inſuper etiam aliã huic cõtrariam terram conſtituunt, quam terrã aduerſam nuncupant.

Secunda poſitio eſt Pythagoricorum, qui dixerunt in medio eſſe ignem, terram vero eſſe ſtellam quæ circa ignem illum perpetuo circunfertur, per cuius motũ occupando nunc nobis ſolem nunc manifeſtando, diẽ nobis ac noctem efficit, adiciunt rurſus terram aliam huic contrariam, quam græco verbo antichthonã appellãt, latine aduerſam & huic contrapoſitã, hanc nos nõ vide B re alerunt, quia inter nos & illam mediat terra hæc nr̃a. Hæc eſt ſecunda poſitio de ſitu terrę, atque eius motu.

Non quidem ad ea quę apparent, rationes & cauſas accommodantes, ſed ad quaſdam opiniones, ipſorumq; rationes apparentia reducentes, ornare profecto enituntur.

Docet nunc ſecundũ quem Philoſophãdi modũ hæc poſitio fluxit, fuerunt n. duo præcipui philoſophandi modi, vnus quidem ex ſenſilibus, quo philoſophandi modo peripatetici philoſophati ſunt, nam hi rationes intellectiles uerificabant per experimenta ſenſata, dicebant enim experimẽtum verorum ſermonum eẽ quatenus conformantur ſenſatis, & ita ex ſenſilibus philoſophia defluxit. Alius philoſophandi modus fuit ab intellectilibus, quo Pythagoras & Plato, & alii multi philoſophati ſunt, hi.n. ſenſilia reducebant ad intellectilia, & ꝓ tãto vera eſſe ſenſibilia aſſerebant, pro quanto intellectilibus C conueniebant & propterea Ariſtoteles, inquit. ¶ Non quidem ad ea quæ apparent rationes & cauſas inquirẽtes, ſed ad quaſdam opiniones ipſorũq; rationes apparentia reducentes ornare profecto enitũtur. Hæc de poſitione Pythagoræ Circa quam animaduerſione eſt dignum Simplicium hanc Pythagoræ opinionem interpretaſſe hoc modo, dixit.n. Pythagoram appellaſſe ignẽ calorem ſolis, & ſtellarum circa medium terræ penetrantem, terram autem hanc materiam uocauit ſtellam, quatenus ſua ad ſolem habitudine eſt cauſa diei, & noctis, appellans hanc moueri quatenus habitudine ad ſolem variatur, terram huic oppoſitam voluiſſe eẽ lunã, eſt.n. luna terra cœlica. Hæc noſtra terra eſt elementaria, quæ huic contrapoſita eſt, quia illa ſurſum, hæc deorſum eſt. Dicitur quoque occulta, quia non ſemper viſibilis, propterea quia diſcurrit per imum terræ quandoque, hoc modo Simplicius reducit põnem hãc in bonũ. Catholici uero aliter reduxerunt, nam hanc terram poſuerunt circa ignem infernum perpetua variatione mutari, poſuerunt.n. infernum in abyſſo terræ, in quo loco Pythagoras animas cruciari, aut eorum qui male vixerunt, & ad timorem illarum fieri tonitrua, & tẽpeſtates, ut Ariſ. narrat ſecundo Poſteriorum, terram huic aduerſam dixerunt eſſe ſenſualem appetitum, qui coopertus mole hac terrea & corporea non cognoſcitur, ideo mouetur pro ratione corporis, & uoluptatis corporeæ. Sunt igitur duæ terræ, altera quæ circa infernum ſemper variatur, & hæc eſt illa in qua incolimus Alia quæ ex hac proceſſit, qua corpus noſtrum procreatum eſt, huic aduerſa, quatenus illa ſub hac ſupratendit pro motu appetitus, & ambæ conformiter variantur. Hęc de põne pythagoræ ſecundum theologos. Auer. autem de mente pythagoræ ponit duas terras, hanc quam incolim⁹ circa ignẽ A collocatam, motam quidem alteratione, non autem latione. Alteram quæ circa nos reuoluitur atque capita noſtra, quæ quando peruenit ad apicem alicuius regionis efficit illi noctem, & per eius interpoſitionem facit eclipſes Hæc Auer. tam & ſi iſte color Auer. ſit aperte mẽdax ꝓpterea dic aut ut Simplici. dixit, aut ut catholici.

Quæ Simpl. põne Pythagoræ.

Quæ catholici de põne pyt.

Aue. c. 78

Compluribus etiam aliis uideri poterit locum medium non eſſe terrę accõmodãdum, non ex his quę apparent fidem ſumẽtibus, ſed ex rationibus potius: prę ſtabiliſſimo.n. corpori preſtabiliſſimum locum conuenire oportere arbitrantur: atq, ignem quidẽ terra pręſtantiorem: finem autem ipſis mediis: (ultimum.n. & medium fines ſunt:) quare ex his ratiocinantes non ipſam in medio ſphęre, ſed potius ignem collocari contendunt. B Præterea pythagorei cum & id maxime conſeruari deceat: quod in uniuerſo eſt pręcipuum: ſitq, id quod eſt in medio tale: ideo ignem qui hunc locum tenet, iouis cuſtodiam appellant.

Nunc propõne Pythagoricorum vult argumentari. Et primo ꝓponit quid ꝑ tales rationes accidere poſſet, & inquit. ¶ Compluribus autem aliis qui nõdum philoſophati ſunt uideri poterit locum medium non eẽ terræ accõmodandum, non ex his quæ apparẽt, & memoriis, ſenſibus, & experientiis fidem ſumentibus veluti peripatetici philoſophantur, ſed ex rationibus intelligibilibus potius. Sic igitur per rationes dicẽdas poterit alicui poſtero, uideri terrã nõ eẽ in medio. Dixit ãt Ari. alicui poſtero, quia nemo ante ipſum rem hanc ꝓdit, niſi pythagoras, poſt autem ipſum quidam philoſophus qui Archidimius dr̃ opinionem hanc his & aliis rõnibus ſecutus eſt, ut Simplicius ait Deinde explicat duas rõnes, C & prima eſt enthymematica, in cuius antecedẽte ſumit primo p̄ſtabiliſſimo corpori cõpetere locum p̄ſtabiliſſimum. Nã locus locato ſimilis eſt. Secundo ſumit ignẽ eẽ præſtantiorem terra. quod patet lucis p̄ſtantia, efficacia agendi, & ſua ſpiritualitate Sumit tertio, finẽ eẽ ſemper locum p̄ſtabiliorem locis intermediis, & quia appellauit medium mundi finem, addit ultimũ.n. ut concauũ cœli & medium mundi fines ſunt ſaltem motuũ rectorum. Ex his tribus quaſi diſcurrentes inferunt non terrã in medio mundi, ſed ignem eſſe collocãdum. Hæc ẽ prima ratio, q̃ ſumitur a loci p̄ſtantia, atque corporis nobilitate. Secunda rõ etiam enthymematica eſt, & ſumit primo in antecedente ignem etiam ueluti Iouis theſaurum propter eius p̄cioſitatem. Sumit ſecundo theſaurum eẽ collocandum ſemper in loco abſconſo, talis eſt medium terræ, propterea ignem qui hunc locum tenet Iouis cuſtodiam, ſiue theſaurum uocãt, et alibi Pythagoras uocauit locum illum cuſtodiam ſiue carcerem aliã ob cauD ſam, quia ibi animas malorum cogit perpetuis mœroribus affligi, quæ poſitio eſt conſona ueritati noſtrorum Theologorum.

Quaſi medium ſimpliciter diceretur, & medium magnitudinis, & rei medium eſſet, atque naturæ, vt enim in animalibus non eſt idem animalis, & corporis medium, ſic profecto et magis circa ipſum vniuerſum cœlum eſt putandum, igitur hanc ob cauſam non oportet ipſos circa vniuerſum perturbari, neque cuſtodiã ad cẽtrũ ipſum reducere, ſed illud q̃rere mediũ quale qd eſt, & vbi eſt aptũ eẽ, eſt.n. hoc mõ mediũ pricipiũ, & præcioſum, at medium loci videtur magis ſi-

mile eſſe vltimo q̃ principio. Medium.n. terminatur, ad terminus eſt ipſe finis, præcioſius autem eſt continens & finis, q̃ contentum, ſiquidem hoc ſit materia, illud ſubſtantia conſtitutioni. Hęc de terræ loco opinātur.

Reſpōdet nunc Ariſtoteles ad rationem, & diſtinguit mediū eſſe duplex, magnitudinis & naturæ, eſt mediū magnitudinis illud e quo lineæ ductæ ſunt æquales, ut vmbilicus in animali, medium naturæ eſt, in quo eſt virtus conſeruatiua totius, ſiue ſit in ſitu medio, ſiue ſit in extremo, & hoc modo cor eſt medium, qa in eo eſt virtus conſeruatiua totius. Et ita in cœlo duplex eſt mediū, magnitudinis quidem, vt centrum terræ e quo ad circūferentiam omnes lineæ ductæ ſunt æquales. Naturę vero eſt illud, in quo maxime viget virtus conſeruatiua vniuerſi, & hoc apud Ariſ. eſt cœlum ſtellatū, apud Ptolomæum eſt Sol ipſe, inquit. { Quaſi medium ſimpliciter diceretur, ita ut medium magnitudinis ſit mediū rei & naturæ, & non eſt ita, ut.n. in a.alibus non eſſe idē animalis & corporis medium, nam animalis mediū eſt cor, corporis autem vmbilicus, ſic profecto & magis circa ipſum vniuerſum cœlum eſt putandum, q̄ aliud ſit corporis medium, ut centrum, & aliud animalis cœlici, vt Sol, vel orbis ſtellatus. Tunc ex his reſpondetur ad rōnes. Ad primā dico nō ſemper medium magnitudinis eē nobilius, ſemper n. mediū naturæ eſt nobilius & per conſequens non oportet ignem collocare in medio mundi tanquam in loco nobili. Sed dices ſaltem debet collocari in medio naturæ, dicendum ꝓpter hoc ignē non eſſe corpus præſtantiſsimum, ſed cœlum ſtellatum, vel Sol eſt tale. Ad ſecundam patet ſolutio.etiā per idē, quia ignis non eſt cuſtodia & theſaurus Iouis, cum non ſit corporum ꝓſtabiliſſimum, nec locus centri eſt nobiliſſimum. Inquit, igitur hanc ob cauſam non oportet ipſos circa ordinem vniuerſi perturbari, & hoc quo ad primam rationem, neque cuſtodiam, ſiue theſaurum ad ipſum centrum reducere, & hoc quo ad ſecundā rōnē, ſed oportet quærere illud eē medium, quod eſt quale, hoc eſt multæ uirtutis, & quid hoc eſt magnæ ſubſtantiæ, & hoc ubicunque fuerit, & de tali medio rationes fuiſſent efficaces, tale nāque medium non eſt centrū mūdi, & propterea ponit differentias inter medium magnitudinis, & medium naturæ, & inquit. { Eſt n. hoc mō medium quod dicitur naturæ, præcioſum & principiū, principium quidē, quia vniuerſum conſeruat, ꝓcioſum vero, quia in eo eſt omnis virtus totius. At medium loci, ſiue magnitudinis eſt magis ſimile vili & ultimo, vltimum quidem, quia continetur et terminatur, vile uero, quia magis materiæ q̃ formę comparatur. Ex his patet quanta ſit inter media hæc dr̃ia, & per conſequens illos uſos eſſe ſophiſtico ſyllogiſmo quia acceperunt medium multiplex, ac ſi vno modo diceretur. Hæc ad rationes. Sed mouet Auerroes contra Ariſto. dubitationem, nam in lib. de Animalibus Ariſto. vult cor ipſum eſſe in medio, ut rex in medio regni. Hic autem ait non eē de rōne medii naturæ debere collocari in medio, ſed in extremo. Soluit Auer. & bene aliter eē in animali magno, & animali paruo. In animali magno pars nobilior eſt circunferentialis ſiue extrema, quia illa cōtinet totū, & propterea illic debet eſſe id, quod eſt medium naturæ, at in animali paruo concauitas pectoris eſt nobiliſſima pars, & ideo illic meruit eē cor, & ſic loquendo de animali cōiter ad cœlicum & morticinum, non eſt de ratione eius, ut illius medium ſit in medio, uel in extremo, ſed ſolum eē in loco nobiliori quicquid ſit illud, at in animali cœlico de ratione medii naturæ eſt, ut ſit in extremo. In animali uero morticino de rōne medii eſt, vt ſit in pectore. Hæc Auer. & recte. Circa quæ debes ſcire In ſphæricis corporibus, & incorruptibilibus eſſe de perfectione continere, & propterea quanto corpus

E erit magis e terra remotum, tanto erit perfectius, quia tanto erit magis continens, & ſic in animali magno medium naturæ, ſiue uirtutis meruit locum altiorem. In rectis uero corporibus, & corruptibilibus non eſt de perfectione continere, quia poſſunt eē perfecta & contineri, ut cerebrum eſt craneo perfectius, q̄q̃ a craneo contineatur, quia craneum eſt factum pro ſcuto eius, atq; defenſiuo illius, quo non egeret, ſi eſſet incorruptibile, & ita in ipſis poteſt medium naturæ, ſiue virtutis eē in medio, ut in medio pectoris, quia ponitur illic, ut clauſum & abſconſum ne lædatur a multis, talis autem læſio cū non poſſit accidere medio uirtutis in ſphæricis corporibus, ideo poteſt eē medium virtutis, & tenere extremū perfectiſsimum magnitudinis, & ſic recte Auer.

Et de quiete atque moto ſimiliter nō oēs quidē eodē mō putant. Nā qui eā in medio non eſſe aſſerunt, circa medium illam moueri inquiunt, & non mō hāc,
F *ſed etiā aduerſam, vt prius dictum eſt. Quidam vero plura etiam talia corpora ferri poſſe circa mediū exiſtimarunt, nobis āt īmanifeſta ob terrę huius obōnē.*

Hæc de ipſius terræ loco, & de quiete atq; motu eius ꝓponit non omnes eodem modo ſentire, quēadmodū nec de loco. Nam alii ut quidam Pythagorei eam non ponunt in medio, ſed ignem in medio, & illā circa medium, & hi ipſam circa medium ꝑpetua agitatione torqueri, atque circūferri ſemper autumant, & non modo hanc quam nos incolimus, quam gen vocant, ſed illam terram, quam appellarunt antichthonam, id eſt huic aduerſam, etiam moueri circa medium ignem uoluerunt. Hæc eſt prima poſitio Pythagoricorum quorūdā. Alii imaginati ſunt in medio eē ignem, & circa ignē eē plures glebas magnas, & illas moueri continuo circa ignem, et iterum circa illas glebas moueri hanc noſtram quæ ſua interpoſitione occultat glebas illas. Sic igitur ambæ iſtæ poſitiones ſunt Pythagoricæ, & ambæ terram moueri
G circa ignem uolunt, licet prima pō duas tm̄ terras concedat, gen uidelicet & antichthonam. Secunda has duas, & adhuc alias interclusas. Animaduerte tamen q̄ meliꝰ hæc ſecunda poſitio intelligitur, ponendo illas plures terras eē antichthonas, & exteras, huic tamen annexas, et oēs moueri circa medium ignem. Et hoc conſonat rationi dicendæ, et literæ non diſconuenit, dicit n. quidam uero plura etiam talia corpora fieri poſſe circa medium exiſtimarunt, nobis tamen īmanifeſta, ob terræ nr̄æ interpōnē, quia ſunt nobis antipodes oēs, tamē mouent̄, ut annexæ huic noſtræ. Et hæc expō debet teneri, quia non diſſonat textui, et rōni ꝓximæ conuenit. De interpretatione uero huius ſecundæ poſitionis, dici poteſt, ut de prima, quam omitto breuitatis cauſa.

Qua rōne & lunares deliquationes plures fieri dicunt, q̃ ſolares, quippe cum non tantū terra hęc ſeſe
H *obiiciat, ſed vnumquodque eorū q̃ feruntur corporū.*

Ponit motiuum ſecundæ poſitionis, nam motiuum primę eſt tactum dum de loco dixit, ubi debes ſcire ſolis eclipſim fieri interuentu Lunæ inter oculos noſtros et Solē, defectus uero Lunæ fit interuentu terrę inter Solem et Lunam, et quia uidemus plures lunares defectus, q̃ ſolares, hoc ſignificat eē plures terras, per quarum interpoſitionem frequentius Luna deficit, quia nunc vna, nunc alia interuenit, at ſolares rariores efficientur: quia Luna eſt vna. Eſt igitur uis rationis plures ſunt eclipſes lunares q̃ ſolares: igitur plures ſunt terræ q̃ Lunę. Sed Luna eſt vna igitur terrę ſunt plures. Sed debes ſcire rōnem hanc non ualere: Aſtronomi.n. obſeruarūt nō effici lunarem eclipſim: niſi per interuentum huius noſtræ terræ, quia tunc luna vmbram intrat, & non recipit lumen a Sole, ratio igitur hęc non plures eſſe terras, ſed

Auer. c. 74

Solis ac Lunæ defectus, vnde oriatur.

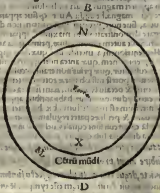
Sol rōnis Pythagoricorum.

eiuſdem

eiuſdem terræ plures fieri interuentiones ſignificat, q̃ ſint interuentiones Lunæ inter nos & Solem. Huius autem frequentioris interuentionis, hæc eſt ratio, quia Luna frequentius caput, vel caudam draconis intrat: at illi⁹ raræ interuentionis cauſa eſt diuerſitas aſpectuum, ut dicunt Aſtronomi, & ita licet Luna & Sol coniūgantur in capite vel cauda, propter diuerſitatem aſpectuum poteſt eſſe non eclipſis Solis, nam in eclipſi Lunæ quæ fit interuentu terræ nihil operatur aſpectus noſter, at in eclipſibus Solis operatur, & ſic ratio eorum nulla.

Et cum terra centrum non ſit, ſed per ipſius totum hemiſpherium diſtet, nihil prohibere arbitrantur apparentias accidere.

Soluit cõtra ſe obiectiones, quia hæc poſitio uidetur contra apparentias, quia ſi terra non eſſet in medio, non ſemper medietas Zodiaci nobis appareret, & ita plura q̃ ſex ſigna eſſent ſupra orizontem noſtrum. Hoc autẽ eſt contra Aſtronomos, qui dicunt tam in die breuiſſimo q̃ longiſſimo eſſe ſemper ſex ſigna ſupra terram, & ſex ſub terram, conſequentia patet, quia vbi terra eſſet extra medium, ita vt ſuperficies terræ cõuexa nobis antipoda eſſet extra centrum, tunc ipſa eſſet vni cœli medietati propinquior, alii remotior, & ſic ſequitur plura q̃ ſex ſigna apparere, quia eleuatione ſua a cẽtro diſcooperiret nobis plus q̃ cœli dimidium. Debes ſcire, q̃ hæc ratio maxime ualet ponendo terram eſſe eccentricam, ſic enim vni cœli dimidio eſſet propinquior, alteri remotior, & hoc modo ratio habet colorem. Exemplum huius patet hac figura.

Reſpondet itaque Ariſto. & dicit duo Primo, q̃ terra non eſt centrum mundi, & hoc forte, quia centrum debet eſſe indiuiſibile, at terra eſt magnæ dimenſionis. Immo maior Luna, & multis aliis ſtellis. Secundo dicit terram non eſſe concentricam mundo. Immo eccẽtricam, quia diſtat a centro mundi per totum hæmiſphærium atque diametrum. x.n. His duobus voluit eſſe addendũ tertium, q̃ q̃q̃ terra multum diſtet a medio mundi, talis tamen diſtantia non prohibet ueritatem apparentiæ prædictę Primo quia terra eſt inſenſibilis quantitatis reſpectu firmamenti. Secundo etiam illa diſtantia eſt inſenſibilis reſpectu diſtantiæ ipſius a cœlo, & ſic ratio, & apparentia ſaluatur.

Nam ſicut ſi terra eſſet in medio, & nos ſimiliter in centro non habitaremus, nihil profecto nunc magis oſtenderetur per dimidium diametri nobis diſtãtibus, q̃ tunc, ſic quoque & modo.

Reducit rationem illam in contrarium, ut reduxerũt Pythagorici. erat.n ratio, ſi terra non eſſet in medio, ſed

A eccentrica, tunc non ſemper medietas zodiaci nobis appareret, Pythagorici autem ſic reducebant illam in contrarium, dato q̃ terra eſſet concentrica, & in medio, & nos ſuperficiem illius incolimus, tunc etiam nõ dimidiũ cœli appareret, tenet conſequentia per ſimilem rationẽ, nam plus diſtat centrum a cõcauo cœli, q̃ ſuperficies terræ ab eodem, & propterea pro ueritate vtriuſque partis dicendum eſt talem diſtantiam eſſe inſenſibilem fere reſpectu vniuerſi. Quo uero ad uerba attinet, in Græco leguntur uerba ualde obſcuræ, quæ cum minime intelligibilia ſint, ego modo hoc tranſtuli, nihilque addidi non neceſſarium, nihilque omiſi vtile, ideo inquit. Nã ſicut ſi terra eſſet in medio, & nos ſimiliter in centro nõ habitaremus, ſed in ſuperficie, nihil profecto nunc magis de cœlo oſtenderetur nobis diſtantibus a centro per dimidium diametri, q̃ ſup. tunc, ubi centrum habitaremus, & ſuppleui in Græco ſic quoque modo, ubi teneamus terrã eſſe eccentricã, & ſic patet ſolũ ꝓ vtraq; pte.

B *Alii vero & ipſam in centro collocatam moueri aſſerunt circa polum, qui per vniuerſum extenditur, veluti in Timæo ſcriptum eſt.*

Nunc narrat poſitionẽ aliorũ, & inquit. { Alii vero & ipſam in centro collocatam moueri aſſerunt circa polum qui per vniuerſum extenditur, ueluti in Timæo ſcriptum eſt. } dixit circa polum qui per vniuerſum extenditur, quia polus poteſt ſumi pro puncto, ſiue uertice, qui axem terminat, & pro ipſa axe, quę a uertice ad uerticem extenditur, propterea addit circa polum, qui per vniuerſum extenditur: ad denotandum polum hic eſſe ſumptum pro ipſa axe, circa quam cœlum reuoluitur: & ipſa terra etiam: axis n. cœli per centrum terræ trãſit. Sed tunc eſt dubitatio, an hæc ſit poſitio Platonis, ut apparet primo aſpectu. Ad hanc quæſtionem reſpondet Simplicius non eſſe hanc mentem Platonis, quia in phædrone aſſerit terram in medio quieſcere: ut alligatã centro, & non eſt conſonum Platonem ſibi contradicere. Ad uerba Timæi ait Platonem dixiſſe terrã [illegible] circa polum: modo ileo per iotam ſignificat alligationem. Ariſt. uero legit [illegible] per ei diphthongon: quod ſignificat idem quod uerto. Et ſic ex Timæo nihil habet. Alexander uero excuſat Ariſto. & dicit primo Ariſtotelem non dixiſſe hanc eſſe mentẽ Platonis: ſed eẽ ſcriptũ in Timæo: modo ſiue Plato dicat contrarium alibi. ſiue non: ad opinionem Ariſ nihil facit. Dicit ſecũdo: q̃ ſiue ileo ſcriptum ſit cum iota: ſiue cum ei diphthongo: ſemper intelligitur metaphorice ꝓ translatione: quæ poteſt verſionem ſignificare. Sed replicat Simplicius: quia non uidetur hæc poſitio Timæi: quia Timæus ibi aſſerit terram eſſe in cẽtro firmatã. Secũdo: quia ileo ſcribitur per iotam: & ita ſignificat Alligationẽ. Tertio dato: q̃ ſcriberetur p ei diphthõgum: & ſignificaret uerſionem: adhuc uerſio ipſa non ſemper ſignificat motum: nã dñr figuræ circulares conuerſæ. i. ad oẽm partem uerſæ etiam ſi ſint quieſcentes. Quarto cum dictio illa multa ſignificat: ſp

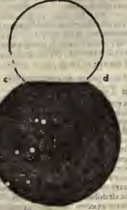
C

D debet trahi in bonum Hæc contra Alexandrũ. Sed ꝓfecto Simplicius temere loquitur: nam in contradicendo Alexandro incuſat Ariſtotelem de liuore: & de ignauia Grãmaticę: & propterea ipſe conatur excuſare Ariſto. ut legi põt ab eo. Ego uero cũ Alexandro conſentio: q̃ fuit fidus & ſummus Peripateticus. Ad primũ dicerem Alexandrum non dixiſſe hãc eſſe opionẽ Timæi: uel Platonis: ſed eſſe ſcriptũ in Timæo: q̃cquid uelint Timæus & Pla hæc n. fuit põ: ut dicit Heracliti Pontici. Ad ſecundum dici poteſt, q̃ uerbum ileo, quouis mõ ſcribat, ſemper metaphorice ſumi poteſt pro motu uerſiuo, ſaltem. Ad tertiũ licet nõ ſemper verbo ſignificat ipſum motum, in propoſito tamen motum ſignificare videt. Ad quartum, ſi ibi dictio multa ſignificaret, iam Plato eſſet vſus æquiuocatione, & ꝓpterea dici debet illic uerbum illud non ſignificare, niſi vnum tantum, & vt Ariſ. dixit Hæc igitur dici poſſunt pro Ariſto. & Platone.

Dubitatio circa põnẽ Platonis de motu terræ. Põ Simp.

Quæ contra Simpli.

Ita prope modum & de figura ipſius ambigitur, nam aliis rotunda, aliis plana perinde, vt tympani figura videtur eſſe, hanc coniecturam ſecutis, nam cum exoritur, atque occidit ſol, rectam & non curuam ab ipſa terra occultationem facere uidetur, oporteret. n. ſi rotunda eſſet terra, curuam fieri diuiſionem.

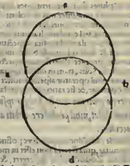

Terra.

Nũc etiam de figura vult ponere opiniones, & aſſerit alios poſuiſſe terram rotundam, alios poſuiſſe planam, ſaltem quo ad eam partem, quam nos incolimus ad modum tympani. Et pro ſecunda poſitione ponit rationem primam, quæ poteſt ad enthymema ſic reduci, Sol cum occidit vel oritur ortum & occaſum facit ſecundum interſectionem rectam, igitur uel terra, uel ambo ſunt recta. tenet conſequentia ex. 3. Geometriæ lib. vbi dicitur quoties duo circuli ſeſe interſecant, eorum interſectio debet circularis eſſe, ueluti etiam patet in Solis & Lunæ defectibus, nam Luna Solem interſecat per lineam circularem. añ; patet ad ſenſum, nam ſit Sol a, terra b, & occultet ſe Sol ad occaſum noſtræ regionis, apparet linea c d, quæ fit ex Solis & terræ interſectione, recta, & nõ curua.

Non aiaduertentes ſolis ad terrã intercapedinẽ, neque ambitus magnitudinem, qũo paruũ circuli ſi longe diſtauerint, ad rectã lineam uidentur interſecti; propter igitur hanc apparentiam non oportet ipſos terræ molem opinari rotundam non eſſe.

Rñdet Ariſ. huic rationi, quia non ſunt cætera paria in corporibus rotundis valde diſtantibus, & parum diſtantibus, ſimiliter paruis & magnis. Sunt igitur duæ cauſæ illius apparentiæ in occultatione Solis. Prima eſt Solis ad terram magna intercapedo. Secunda eſt magnitudo ambitus terræ ad Solis apparentem magnitudinẽ. Signum autẽ affert Ariſ in paruis circulis, utpote a c b, & a d b. Nam ſi hi valde diſtant, ſectio eorũ apparebit recta, utpote per lineam a b: quare & in occultatione Solis etiã recta uidebitur ſectio, tanto magis, quanto ipſa terra maior ipſo Sole apparuerit. Et ideo Ariſ. ait, igitur propter hãc apparẽtiã non oportet ipſos terræ molem opinari rotundam non eſſe.

Et hoc declarat Auer. bene, & inquit. Eſſe determinatum in Aſtrologia, ꝓpter remotionem Solis a terra, & a noſtris oculis maximam, apparere circulum interſectionis adeo paruum, ut non uideatur; eſt. n. terra magna reſpectu Solis, & Sol paruus reſpectu terræ, ideo cõparatione terræ, arcus ille eſt paruus, & propterea videtur recta ſectio. Secus eſt in eclipſi Solis, nam Luna eſt prope Solem; & apparet magna reſpectu Solis, ꝓpterea ſectio illa eſt notabilis, & ita apparet arcus ſectionis notabiliter. Sic igitur arcus ſectionis, qui fit in Solis occultatione, eſt adeo paruus, ut non diſcernatur, eo quia Sol apparet ualde paruus reſpectu apparitionis terræ. Arcus uero ſectionis, qui fit in ſeparatione Solis & Lunæ apud eclipſim apparet magnus, quia ambo luminaria apparent fere ęque magna. Et addit Auer. ꝙ ſiue apparentia hæc ſit uera, ſiue non, propter apparentiam non debemus negare demonſtrationem, maxime ſi apparẽtia poteſt ſaluari. Sunt autem rationes duæ, prima, quia ambulanti ad ſeptentrionem a meridie ſibi quædam apparent ſtellæ in ſeptentrionem, quæ antea non apparebant, & aliquæ occultantur, quæ prius non erant occultæ. Hoc autem eſſe non poteſt niſi ob terræ rotunditatem. Secũda eſt, ex ortu & occaſu ſyderũm, nam ſi terra eſſet plana æque cito ſydus omnibus habitantibus appareret, quod contrarium eſt manifeſtum. Ex his patet terram eſſe rotundam, & per hæc patet regulam geometriæ eẽ intelligendã qñ circuli ſunt ęquales uel parũ inæquales, & in debita diſtantia, ſub qua arc⁹ poſſit uiſum mouerẽ. Auer. c. 76

Addunt præterea & hanc figuram ipſi atque hanc illam ſubire aiunt, propter quietem igitur & de ipſius terræ quiete, deque etiã motu plures ꝓfecto ſunt modi.

Secundo arguit Ariſto. terram eſſe tympanilẽ vtraqꝫ ex parte, & vis ſyllogiſmi eſt, omne immobile talẽ dẽt habere figuram, per quam non mouetur, nec ſit aptũm moueri, ſed talis eſt figura tympani, igitur terra eſt tympanilis. & quia plures de qete & motu terræ dictæ ſunt opiniones, propterea concludit plures eſſe modos dicendi de motu terræ, & de quiete. Circa hanc rationẽ debes ſcire, ut Auer. innuit, ꝙ quies terræ põt eſſe a pluribus cauſis; quarum vna forte eſſet tympanicies terræ, alia æqualis vndique partium acceſſio ad centrum. Dicit modo Auer ꝙ a cauſa ad effectum bene ualet, quia ſi eſt tympanilis, igitur quieſcit, & ptes vndique æqualiter ad centrum accedunt, etiam ſequitur eſſe rotundam, econtra uero ab effectu habente plures cauſas veritatis ad alteram illarum non valet, non. n. ſequitur, terra qeſcit, igitur eſt tympanilis, quia eſſe poteſt ob acceſſionẽ, & quia Ariſ. vidit (vt dicit Auer.) leuitatẽ huius rõnis, propterea dimiſit illius ſolutionem. Auer. c. 77

In ambiguitatẽ igitur oẽs incidere neceſſariũ ẽ, fortaſſe. n. mẽtis exptis ẽ nõ admirari, cur nã parua qdẽ terræ ps, ſi in ſublime tollatur, relicta feratur, qeſcere

reque

req; non appetat, maiorq; velocius feratur. Vniuerſa A *ãt ſiquis ipſam in ſublime eleuatã dimittat, fertur pſecto, nunc uero tantum ponder quieſcit. Inſuper etiam ſiquis partibus ipſius eleuatis, antequam cadant, terrã dimoueat, deorſum mouentur ſi nihil obſiſtat. Quare dubitatio quidẽ oĩbus iure ob philoſophiam emergit.*

Mouet quæſtionem Ariſt. cur terra nõ cadit, ſed ſemp immobilis exiſtit, & arguit q; debet cadere, Primo, eadẽ eſt ratio totius terræ & vnius glebæ, ſed vna gleba ſemp deſcendit quouſq; non inuenit reſiſtens, igitur tota debet deſcendere, donec non inuenit reſiſtẽs, at cum nullum ſit reſiſtens, propterea admiratione digna eſt tantæ molis quies. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire verba illa, vniuerſa autem ſiquis ipſam in ſublime eleuatam, dimitat, fertur profecto, legi videntur negatiue, hoc modo videlicet non fertur, quod ſi are non poteſt: terra enim tota ſi extra cẽtrum ponatur, ſemper mouebitur, donec medium eius efficiatur medium mundi, & propter ea illud verbum debes legi, vt tranſtulimus, quoniam ..., vt in græco ſcribitur, ſonat affirmationem quãdoq;. Tu vero qui græce ſapis, conſidera. Secundo arguit, particulæ terræ quæ ſuſtinentur in aliquo firmo, ſi eleuatæ fuerint, & antequam cadant, remoueatur ſuſtentaculum, & terra ipſa cadet, donec inuenerit reſiſtens. Sed ſupple tota nullũ habet obſtaculum, igitur debet cadere. Hæc Ariſt. pro quæſtione, propterea infert, quare dubitatio quidem iure omnibus ob philoſophiam emergit.

At ſolutiones circa rem hanc nonne quiſpiam profecto admirabitur, quo ipſe videntur magis abſurdę dubitationes? quippe cum alij ob hac terrę partem quæ infera eſt, infinitam eſſe contendant, ipſam infinita in re radicatam dicentes, veluti Xenophanes colophonius inquit, ne moleſte ferant, qui cauſas quærunt.

Mota quæſtione vult ſoluere, et primo proponit quales nam ſunt antiquorum ſolutiones, & inquit. { At ſolutiones circa rem hanc aſſignatas nonne quiſpiam profecto admirabitur, quo ipſæ videntur magis abſurdæ dubitatione q.d. q; ſic & ꝓpterea abſurditatem illarũ explanans, declarat opiniones Philoſophorũ antiquorũ, & inquit. { Quippe cũ alij ob hæc terræ partẽ, quæ infera eſt quæq; vergit verſus imũ infinitã eẽ & contendant, ipſam in infinita re radicatã eſſe dicentes, qua ſuſtentatur ne cadat, veluti Xenophanes colophonius inquit, hanc enim cauſam aſſignat breuiter ne qui quærunt cauſam quæſtionis dictæ, negotio, & inquiſitione nimia moleſtentur, ac vexentur, & ita hoc dicit ad euitandum laborem.

Pō Xenophanis colophõii de terræ gete.

Sed Empedocles hoc dicto attonitus, ita inquit, ſi infinita eſt terræ profunditas, atque immenſus æther. quę per multas linguas oraque iam dicuntur, parum de uniuerſo ſapiunt.

Increpat Ariſt. põnem Xenophanis auctoritate Empedoclis Agrigentini, qui ſuis in carminibus, quæ de pħia conſcripſit, Xenophanem deriſit, dicens, ſi infinita eſt terræ in deorſum profunditas, et immenſus æther, vt Xenophanes ait, quæ per multas linguas oraq; multorũ diuulgantur, plebeia ſunt, atque parum de philoſophia vniuerſi, atq; rerum naturæ ſapiunt, immo ſunt penitus ab omni pħia de vniuerſo mũdo, & rerum aliena. de vniuerſo quidẽ mundo, q̃a ꝓbatum eſt in lib. 1. cœlũ eſſe oĩ ex parte finitũ, de rerũ uero natura q̃a ꝓbatũ eſt grauitatẽ terræ, & cuiuſq; elñti qualitatẽ finitã eſſe, & propter hæc Ariſt. nõ aliter cõtradixit Xenophani, q; auctoritate ſapientis Empedoclis, qui opinionem illam deriſit.

Alij uero ipſam ſuper aquam reſidere aiunt, hanc A *enim ſentẽtiam vetuſtiſſimam accepimus, quam Thaletem Mileſium tuliſſe ferunt, qui per natationem cauſa ita quieſcere aſſerit, perinde atque lignum, aut aliud id genus, & enim nihil horum in aere manere eſt aptum ſed ſuper aquam.*

Secunda poſitio eſt Thaletis Mileſii, dicentis terram quieſcere, quia ſuper aquas natat veluti lignum, aut id genus ſuper aquas ſtat, & non deſcendit. & dicit notanter ſuper aquas, quia nihil horum eſt aptum in aere manere, ſed ſuper aquam, vt naues, & cætera id genus.

Quaſi non eadem ſit de terra ratio, et de aqua, quæ terram ſuſtinet, neque enim aqua ſublimis apta eſt permanere, ſed ſemper ſuper aliquod eſt. Pręterea ut aer leuior eſt aqua, ita & aqua eſt leuior terra, cur igitur nam id quod leuius eſt ſubſidere putant eo quod ſuapte B *natura grauius eſt. Præterea ſi tota eſt apta ſup aquã manere, ipſius etiam quãuis particulam identidẽ aptã eſſe pateret, at hoc nunc nequaquã fieri uidetur, nam quæuis pars in fundum fertur, tantoq; uelocius, quanto maior fuerit.*

Obiicit nunc Ariſtoteles Thaleti primo quia eadem de aqua ipſa remanet difficultas, quidnam ſuſtinet ipſam ne deorſum feratur. Secundo, quanto aqua eſt aere grauior tanto terra eſt grauior aqua, & aer cauſam aquæ nõ prohibet pluuia nanq; ſui grauitate aerem findens, deſcendit, igitur nec aqua caſum impediet terræ. Tertio gleba terræ in aqua deſcendit, & maior gleba celerius, vt quæ maiorem habeat aquæ diuidendi atq; findendi virtutem, igitur multo poſſetius vniuerſa terra in aqua apta eſt manere. Hæc Ariſt. contra Thaletem.

Debes ſcire (vt Auerroes ait) Ariſtotelem Xenopha- Auer. c. 79
C ni non contradixiſſe, ſed Thaleti Primo, quia Xenophanes aſſignauit cauſam accidentalem, quia non modo terræ, ſed aliis elementis accommodabilem, omne enim corpus quatenus infinitum, eſt immobile. Secundo, quia illi poſitioni in libro primo eſt obiectum, vbi probatum eſt nullum eſſe corpus infinitum. Secundo debes ſcire etiam Apud Auerroem, quod licet ſecundum rem, per quantum aqua eſt aere grauior, per tantum terra ſit grauior aqua, non tamen quo ad apparentiam, nam aqua deſcendit in aere uſque ad illius concauum, & aer a profundo aquæ aſcendit ad conuexum aquæ terra uero licet deſcendat in aqua, non tamen apparet aquam aſcendere ad conuexum terræ ſi in fundo terræ collocata ſit. Secundum tamen rei veritatem comparatio eſt eadem, quia licet aqua ſtet in poris terræ, oportet putare hoc non eſſe naturaliter, ſed ex ordine uniuerſi. Et ſi dicas cacabum cupreum ſupernatare in aqua Reſpondet Auerroes hoc eſſe propter concauitatem cacabi quæ plena aere ſuperna- D cat, atque ſupernatare facit cacabum ipſum cupreũ. Hæc Auerroes.

Videntur tamen vſque ad terminum quędam quærere, non autem vſque quo eſt dubitatio poſſibilis, eſt enim nobis hic omnibus mos non ad rem facere quæſtionem, ſed ad eum qui contraria dicit, & enim in ſeipſo eouſque quærit, quouſque ipſe contra ſeipſum obiicere nequit. Quo circa recte quæſiturum per inſtantias obiicere oportet, quę generi ſunt accommodatæ, hic autem eſt, qui oẽs differentias contemplatur.

Nunc excuſare videtur illos, & declarat quales fuerũt ueterum inquiſitiones, vbi debes ſcire, quod inquiſitio

Diſputatio duplicĩter ſumi põt.

ueritatis dupliciter debet fieri, uno modo ad opponentē tantum: alio modo ſimpliciter. ad opponentem quidem fit. quando nullum opponentis relinquitur argumentū inſolutum, & tunc credimus recte philoſophatos eſſe, cū nulla opponenti relinquitur replica contra nos reſpondentes, & hoc genere philoſophandi philoſophantur ſophiſtæ, & ſorticolæ, captiunculatores oēs, et magna pars hoīum, qui temporibus noſtris philoſophātur: ſi.n. modo in circulis diſputatoriis aduerſariis contradicant, & cōtra ſe nullam ab aduerſario relinquant replicam credunt plene philoſophatos ſe ēē. Alio modo inquiſitio fit ſimpliciter, quando & obiectiones remouentur aduerſantiū non modo quæ ſunt, ſed oēs obiectiones quæ poſſunt fieri, & quæ regulā præbet remouendi infinitas obiectiones, ſi infinitæ eſſe poſſint, & hac inquiſitione elaborarūt ſapientes, parum ad gloriam attendentes, ſed ſolū ad rei veritatē, qua & Plato, & Ariſt. & cæteri clariſſimi philoſophi nitebantur philoſophari. Inquit Ariſto. videntur tamen vſq; ad terminum quendam quærere, quia vſque quo poſſint ſoluere quæſtiones ſuarum obiectionum nō autem vſq; quo dubitatio eſt poſſibilis, & nūc & poſtea, cum non præbuerint regulam remouendi omnes quæſtiones poſſibiles, & tunc quaſi extra conſuetudinem excuſationem affert dicens. eſt enim nobis hic mos: non ad rem facere quæſtionem, ſed ad eum qui contraria dicit et per conſequens ſolum ad opponentem ſtudio gloriæ Et poſuit Ariſt. ſe inter hos ob modeſtiam, ne videatur ſui iactator, & declarat quonam modo ſic inquirant, dicens & enim in ſeipſo eouſq; quærit, quouſque cōtra ſeipſum obiicere nequit, & ſic ad præſentes obiectiones tm̄ aduertit, non ad poſſes fieri a quouis. Ex his quaſi monet philoſophantes per optimum præceptum, & inquit. { Quocirca recte quæſiturum, per eas obiicere oportet inſtantias, quæ generi ſunt accommodatæ, & non per ſophiſticas ac extraneas, quæ genus tranſcendunt, ſed per inſtantias proprias, quæ generi accommodantur, hic autem eſt qui oēs differentias illius generis cōtemplatur, ex quibus vera rei colligitur definitio, quę eſt principium demōſtrationis. Ex his ſequitur, q̄ qui vult perfecte inquirere, debet perfectam rei definitionem colligere, nam per talem cognoſcit perfecte rem ipſam, atq; omnia accidēna de re per eadem oſtendit, & tandem remouet omnes rationes atque quæſtiones quæ ſunt vel eſſe poſſunt. Nam perfecta definitio eſt, quæ nata eſt ſoluere omnes quæſtiones contingentes in re ipſa. Hæc Ariſt.

Auerroes autem in cōmen. talem innuit diſtinctionē, q̄ inquiſitio poteſt fieri dupliciter, vno quidem mō uſq; ad quæſtionis finem: alio modo ad finem diſputationis, ad quæſtionis quidem finem, fit inquiſitio ſecundum potentiam demonſtrationis, cuius documentum ponitur ſecundo poſteriorum, vbi dicitur talem inquiſitionē fieri inuentione ultimæ differentiæ. Ad diſputationis, vero finē fit, quando ſecundū poſſe dialecticū, fit, quod eſt aut in ſeipſo, vt quando omnes obiectiones, quas ſibi ipſe facit, tolluntur aut ad alium, ut quando tollūtur oēs opponentis obiectiones, ueteres igitur faciebant inquiſitionem ſecundum finem diſputationis. Hæc Auerroes. Auer.c.80

H *Anaximenes uero, & Anaxagoras, & Democritus latitudinem cauſam eſſe dicunt, per quam ipſa terra manet, non. n. diuidere, ſed operire aerem inferum aſſerunt ipſam, quod quidem facere videntur ea corpora, quę latitudinem habent. Hęc enim & a ventis cum difficultate moueri poſſunt ob adhęſionem. Hoc igitur idem ſua latitudine terram facere ad ſubiectum aerē dicunt, hunc uero cum locum non habeat ſufficientem ad quem migret, denſum deorſum quieſcere aiunt uelu ti aqua in clepſydris. Quod autem magnum pondus aſ*

E *ſumptus, & manens aer ferre poſſit, plures alias coniecturas addidere.*

Tertia ſolutio eſt Anaximenis, Anaxagoræ, & Democriti, dicentiū terrā eſſe latā quo ad oēs partes velut quadrangulum, & ſua latitudine in aere detineri ne deorſum cadat, quod quibuſdam coniecturis perſuadere nitebantur. Primo, quia terræ latitudo facit, vt aer inferus non diuidatur. Secundo, quia uidentur corpora lata vehementer ventis reſiſtere, quia ſunt valde firmata in fundamento: Tertio, quia aer ſubinferus denſus eſt, & non habet locum ad quem feratur veluti aer incluſus in clepſydris, vbi enim ſit vas habens in ſui ſummitate paruū foramen & obturatum, & infra in fundo unum aliud foramen non obturatum, & ſubito ſubmergatur in aqua, aer interior clauſus, quia nō habet quo diffugiat, aquam non permittit intrare. Et ſimili modo aer ſubſidens terrę compreſſus ab ea, nec habens locum vnde diffugiat, non permittit terram deſcendere. Et a longiori oratione ſeſe excuſans, inquit. { Quod autem magnum pōdus aſſumptum & manens, aer ferre poſſit, plures alias coniecturas addidere, vt de tribus inſtitiis & folle, & id genus, quæ poſſunt magnū pondus ſuſtinere. Quo vero ad uerba attinet, cum Ariſt. ait, veluti aqua in clepſydris, non intelligas abſolute, ſed hoc modo, quod aer, uel aqua in clepſydris, quando alterum foramen obturatum eſt, non permittit corpus aeris uel aquæ ſubintrare, quia non habet aqua, vel aer incluſus unde diffugiat.

F Auerroes autem reſoluit textum ad tres rationes. Prima eſt latitudo terræ, quæ eſt diuiſioni inepta. Secunda eſt, quia aer locum non habet ad quem diffugiat. Tertio confirmatur per exemplum de utre & aere cluſo, qui magnum pondus ſuſtinet. Auer.c.81

Sed primum quidem ſi non lata figura ſit terrę, propter hoc quieſcet nonne. Nam quietis non latitudo cauſa eſt ex his quę dicunt, ſed magis magnitudo, ob loci ſi quidem anguſtiam aer ipſe cum non habeat exitum, ob

G *multitudinem manet, qui quidem multis eſt cō, quia a magnitudine ipſius terræ magna comprehenditur, quare idem eſt, & ſi rotunda quidem ſit terra, modo tanta ſit mole. Manebit enim ex illorum ſententia.*

Obiicit nunc Ariſt. huic poni. Primo, quia ſi rationes hæ eſſent efficaces, ꝓpter eaſdem ſi terra ponatur rotunda maneret non minus ab aere ſuſtentante, nam ita aer cōprimitur a magno corpore ſi latæ figurę ſit, ſicut cuiuſuis alterius, modo ſit, magnum, & ſic ſi eſſet rotunda & magna, adhuc aerem comprimeret, has rationes icciro breues expono, quia ſunt claræ, atque non nimis utiles, ſat enim eſt rerum ſenſus.

Auer. autē forte uidens hanc rōnem poſſe habere cauillum ſupplet Ariſt. eſſe contentum hac ratione, qa acutius poſtea cōtradicet. Addit tñ rōnes pro Ariſto. & arguit primo, quia uel aer per latera poteſt exire, & terræ recedere, uel non. Si poteſt recedere, terra non quieſcet, quia aer per latera recedet, & deſcendet terra. Si uero aer non poteſt recedere, tūc terra comprimet ipſum cuiuſuis figuræ ſit, & ſic ratio Ariſt. ualet. Secundo, non datur maxima aeris vel aquæ condenſatio, igitur non eſt deueniendum ad reſiſtentiam qua aer reſiſtat propter impoſſibile ulterius condenſationem. Ex hoc loco colligit ad mentem Auer. non dari ſummā aeris, uel aquæ condenſationem, ſiue maximam condenſationē. Quod aliqui ſic probant, quia ſit. a. aer maxime condenſatus per ſe, & in nūc quod eſt præſens applicetur ſibi. b. pōt cōdenſare, & quęritur, utrum immediate poſt hoc. a. ipſum erit, uel non, ſi non erit, tunc illud fuiſſet ultimum inſtans eſſe eius, ſi uero erit, tunc magis condenſabitur. In cōtrariū eſt Auer. in primo capite de ſubā orbis, ubi expreſſe concedit ma Auer.c.82

ximã cõdenſationem in aere uel aqua,& alibi, & hoc teneo. Tunc ad auctoritatem Auer. hic dici poteſt ipſum eẽ locutũ de cõdẽſatione mathematice cõſiderata, quo mõ loquebãtur antiqui,q oia ad mathematica reduxerunt, nã hoc mõ cõſiderãdo cõdenſationẽ nõ habet maximũ nec minimum,quia vt ſic non habet partes ſummæ proximas nec ſumme remotas. Ad ſecundũ dico, ꝙ primũ inſtans applicationis eſt primũ corruptiũ eſſe aeris ſumme condenſati,& ita ratio concludit dari primum nõ eſſe rei permanentis. Sed replicabis aut b. applicatur enti, vel non enti. Si enti,igitur applicatur condenſatiſſimo,& ſtabit argumentum. Si non enti , tunc applicatio nulla eſt. Amplius,oẽm corruptionẽ præceſſit alteratio,& ſic in inſtanti applicationis non põt eſſe corruptio,quia tunc ſubita eſſet,& nulla præceſſiſſet alteratio. Ad primum dico,ꝙ applicatur enti in potentia,quia in illo inſtanti applicaſ aquæ,quæ fuit aer,vel põt eẽ,& hoc ſufficit. Ad ſecundũ dici põt verbum Ariſt. eſſe vlr verũ exceptis maximis & minimis,aut ſorte Ariſto. loquitur ſm conſiderationem vſem,vt.6.Phyſi dixit Auer.cõ.15.

B *Omnino autem ad eos qui ita de motu loquuntur, non quidem de partibus eſt contentio,ſed de aliquo toto atꝗ vniuerſo , a principio enim definitum eſt utrum aliquis motus naturalibus corporibus inſit, an nullus, & vtrum naturalis quidem penitus nullus ſit,violentus autem ſit.*

Quicquid velit Expoſitor. Ariſt. nouũ principium facit,quia vult tractare põnes ſubtiliores ,& veritatem de cauſa quietis terræ. Vbi debes ſcire, ꝙ in materia de motu poteſt eſſe qõ generalis & ſpãlis generalis quidem qõ eſt, vtrum aliquod corpus naturale mouetur uel nullum mouetur Et ſi mouef, vtrum oĩs motus ſit naturalis, vel omnis violẽtus. ſpãlis autem qõ eſt dato, ꝙ mouetur aliquod vt terra, ꝑꝑ quid particula terræ mouetur, & tota quieſcit. & de igne ſilr ꝑꝑ quid totus non mutat locum, & pars ſic. Ariſt. igitur primo proponit id, in quo antiq facile,& in quo difficile tetigerunt,& inquit. ❡ Oĩno aũt ad eos qui ita de motu loquuntur ſupple alicuius corporis aliquid fuit facile,aliquid difficile,& hoc ſubdit nõ quidem de partibus eſt cõtentio,nam poſſunt aſſignare cauſam,cur gleba mouef,& cur quieſcit,nemo enim in hoc ambigit. Sed de aliquo toto atꝗ vniuerſo, vt de tota terra eſt contentio,cur quieſcit & nõ mouetur, deinde quaſi cauſam aſſignans & ſeſe excuſans a longiori tractatu, inquit ❡ A principio. n. definitũ eſt vtrũ aliquis motus naturalibus corporibus inſit,an nullus,& ſi inſit, vtrum naturalis quidẽ penitus nullus ſit: violentus autem ſit: Hæc. n. duo ſunt in primo definita, igitur nõ ſunt amplius repetenda. Sed quærendum eſt de primo ꝑꝑ qd videlicet,particula quidẽ mouef, vt gleba,& tota terra nõ mouetur, circa quid igitur reſtat qõ,& quid antiquis facile, & quid difficile fuerit,ex his perſpicuum eſt.

At cum de his ſint determinata,quæ pro facultate præſenti potuimus his tanquã ueris vtendum eſt. Si.n. D *nullus eſt horum naturalis motus , nullus erit violentus,ſi vero neq; naturalis,neq; violentus eſt nihil prorſus mouebitur. Hæc enim ita eſſe prius determinatum eſt,atque etiam nihil poſſe quieſcere,vt.n.motus alius naturalis,vel uiolentus,ita quoq; quies,at ſi aliquis motus naturalis fuerit,neque uiolenta latio ſolum, neque quies erit.*

Hactenus quid facile, & quid difficile antiquis fuerit, & rurſus quæ generatim definita ſunt, ſumpſit,nunc vero vult ſupponere quædam, quæ accipit ex qõnum dictarum ſolutione: nam licet dictæ quæſtiones non erant A repetendæ, tamen ſolutiones ſunt ſumendæ, vt ſuppoſitiones ad ueritatis inquiſitionem, & uidetur primo aſpectu arguere hypothetice a deſtructione antecedentis , & non arguit. Sed ſumit duo. Primum ſi non eſt motus naturalis aliquis , tunc uiolentus, nec erit aliquis , nec quies naturalis, nec uiolenta, ſed nihil penitus mouebitur , deducitur cõſequentia, ſi non eſt motus naturalis , non eſt uiolentus, nam naturalis & uiolentus ſunt reſpectu eiuſdem, Vltra ſi non eſt uiolentus, nec naturalis, per idem, & ſi non naturalis, neꝗ uiolentus, nihil mouebitur penitus. Hęc.n. prius ita eſſe determinatum eſt, cum quibus, etiam determinatum eſt nihil poſſe quieſcere , quia ſi nihil prorſus moueri poteſt , nihil quieſcere poterit. Motus enim & quies circa idem ſubiectum ſunt fieri apta , & ut motus eſt alius naturalis, alius uiolentus, ſic quoꝗ quies. Hæc eſt prima ſuppoſitio. Secũda ſuppoſitio eſt ſi motus naturalis fuerit , tunc neꝗ erit uiolenta latio ſolum , neque quies uiolenta ſolum. Immo erit aliquis motus naturalis, & aliquis uiolentus aliqua quies naturalis, & aliqua B uiolenta, tenet enim ratio per idem argumẽtum. Vbi debes ſcire, ꝙ uis proceſſus Ariſt. uidetur prima facie ab oppoſito antecedentis hoc modo, ſi nullus eſt motus naturalis, nullus eſt motus, & nulla eſt quies igitur ſi eſt aliqs motus naturalis, neꝗ omnis motus erit naturalis, neque omnis uiolentus, neꝗ oĩs quies eſt uiolenta, ſic enim uidetur arguere Ariſto. prima facie. Sed re uera non arguit quia tunc peccaret in Logica, non n. ualet ab oppoſito antecedentis niſi in conuertibilibus Melius igitur dicẽdũ Ariſto. duo feciſſe ſuppoſita diſperata pro deciſione problematis propoſiti, & hoc eſt melius , vt mihi videtur

Occurres primo, quia Ariſt fecit diuiſionem penes cõtraria hoc pacto, utrum oẽ corpus habeat motũ, uel nullũ habeat, & habet, utrum omne habeat violẽtũ, uel nullum habeat uiolentum. Videtur ꝙ melius feciſſet, ut in.8.lib Phyſic. fecit, utrũ aliquod corpus habeat motũ naturalem, & aliquod uiolentum. Dici poteſt, ut ex uerbis Auer colligi poteſt in propoſitionibus per ſe non referre uſr, & particulariter proferre. impoſſe.n eſſe dare corpus quoddam, quod motum habeat naturalẽ, & quoddam quod non habeat: oĩa.n. ſunt eiuſdem naturalitatis. Auer.c.85.

Auer.c.84

C

Secundo occurres, quia Ariſt. intulit, ſi aliquod corpus nec naturalem, nec uiolentum habet motum, igitur nullũ motũ, contra, nã ignis in ꝓpria regione nec naturalẽ habet motũ, nec violentũ, & tñ habet motũ quo mouetur ad motũ coeli. Dici põt diuiſionem Ariſt. eſſe audiendam in motibus rectis, de reliquis uero alibi dictũ eſt . Debes ſcire de mente Auer. ꝙ oẽ quod naturaliter mouetur, naturaliter poteſt quieſcere. Primo ex definitione naturæ, quæ eſt principium motus & quietis. Secundo, qa quot modis dicitur medium in finem, tot modis , & finis dicitur. Sed motus qui eſt medium in quietem, dicitur naturalis & uiolentus, igitur & quies in termino ad quem, dicitur naturalis, & uiolenta. Secundo debes ſcire etiam ex eodem com. ꝙ ſi aliquis motus eſt alicui naturalis, hic illi eidem non poteſt eſſe uiolentus , & ſi hic eſt naturalis & non uiolẽtus, quies in termino ad quem eſt etiam illi D naturalis, & non uiolenta contra, etiam ubi quies in termino ad quem uiolenta alicui fuerit, motus ad illam etiã uiolentus erit, & quies in termino a quo naturalis eidem erit Ex his infert Auer. ꝙ ſi terra ad medium naturaliter mouetur, tunc ipſa uiolenter extra medium quieſcit, & ſi a medio mouetur uiolenter, tunc ibi quieſcet naturaliter aliter nullã haberet quietẽ, quibus patet ſolutio problematis Ariſt ꝑꝑ qd terra quieſcit in medio, hoc n. (ut melius diceſ) eſt, qa eſt naturalis terræ diſpõ: & locatio.

Quare ſi vi quieſcit nunc de terra, in medium etiã acceſſiſſet ob conuerſionem , quam quidem cauſam oẽs dicunt ex his quæ feruntur in humidis, & circa aerem

accidunt. In bis. n. maiora ſemperq; grauiora, ad medium ueniunt cõuerſionis, quocirca & terram oẽs qui cœlum generant, in ipſum ueniſſe medium aiunt.

His ſuppoſitis antequã ad ſolutionẽ accedat quaſi per uiam conſequentiæ concludit poſitionem Empedoclis, & inquit: quare ſi ui quieſcit nunc terra: & ſupple tu nullo dictorum modorum quo ueteres proceſſerunt quieſcit ſequitur etiam ut in medium acceſſiſſet ob cœli cõuerſionem, quã quidem ex ſui proprietate cauſam oẽs dicunt ex his quæ feruntur in humidis, & circa aerem accidunt: videmus enim cũ aqua ponitur in motu valde circulari, & proijciatur lignum in illa, mox lignum ad mediũ ducitur, & hoc idem apparet in aere, quo voluitur cadus plenus aquæ, & nõ cadit. eſt enim cõuerſio & motus circularis ſui proprietate pellens ad medium conuerſionis, qua ratione & terrã oẽs qui cœlũ generant, in ipſum veniſſe mediũ aiunt, vi videlicet, pulſiua conuerſionis quæ naturaliter ad medium pellit. Animaduerte ꝙ hęc poſitio non ſequitur ex ſuppoſitis, ſed quaſi per hoc quia nõ reſtat alia poſitio dicenda.

At quia manet, cauſam quærunt. Vbi & alii ex latitudine & magnitudine hoc modo cauſam dixerunt. Alii vt Empedocles cœlum conuerſione ſua velociore quã ſit & terræ ipſius motus lationem eius impedire, veluti in aqua fit, quæ in Cyathis eſt, etenim hæc Cyatho circũuecto, & ſi perſæpe in labra vſque infera ducatur aeris, non fertur tamen deorſum apta deorſum ferri, eandem ob cauſam.

Epilogat poſitiones duas omittens alias tanquã friuolas, & hoc inquit, at quia manet, & hoc vident oẽs, admirati cauſam quęrunt, vbi alij ex magnitudine alii eſt vi cõuerſionis cauſam afferunt, veluti ex Empedoclis exemplo aquę non cadentis ex circũuectione Cyathi. Hæc ex dictis, & tranſlatione patent.

Aue. c. 85 Debes ſcire (vt Auer innuit) veteres oẽs de motu terrę conueniſſe, omnes enim dixerunt motum terræ eſſe propter expulſionẽ factam a cœli conuerſione. De quiete vero non conuenerũt q̃a alii quietis cauſam ex magnitudine, alii ex vi cõuerſionis, alii aliis modis aſſignauerunt.

At ſi neque conuerſione, neque latitudine cohibente, quo nam ferretur aere quidem ipſo ſubtermeante, ad medium enim vi mota eſt, vi quoque in ipſo manet. Sed cum aliqua latio ſit ſecundum eius naturã ſibi neceſſaria hæc igitur eſt, ne ea quæ ſurſum pergitur, an ea qua deorſum, an alia quędam, aliquam enim eſſe neceſſe eſt. Quod ſi non eſt magis ea qua ſurſum, quã ea qua deorſum itur aer ſuperior lationem ad ſuperius nõ prohibet, igitur nec is aer qui infra eſt, eam prohibebit qua deorſum pergitur, eaſdem enim cauſas eiuſdem quorundam eſſe neceſſe eſt.

Nunc cõfutat has poſitiones et primo inſimul, hoc pacto, ſi terra quieſcit aut cõuerſione cohibente, aut latitudine aerem coartante, violenter quieſceret in medio, tunc vltra, terra quieſcit violenter in medio, igitur aliquo alio motu mouebitur naturaliter, modo hoc non videtur, q̃a nec deorſum magis ꝙ ſurſum, nec econtra, inquit, at ſi neq; conuerſione cohibente, neq; latitudine coartante terra quieſceret, hoc eſt ſi eſſet remotũ omne impediẽs, quo nam ferretur aere quidẽ ipſo ſubtermeante atq; cedente, ve per caſum ponatur, & probat ꝙ debeat ad aliquem locũ moueri, & inquit, ad mediũ enim vi mota eſt ſcđm

B oẽs, q̃a in hoc conueniunt, vi quoq; in ipſo manet, vt cõſentiunt, ſed cum aliqua latio eſt ſibi ſm naturã neceſſaria hæc igitur, eſt ne ea qua ſurſum pergitur, an ea qua deorſum, an alia quodã. Dico hoc, q̃a aliquã eſſe neceſſe eſt, nec uitari poteſt per ſuppoſitiones, & cũ nõ poſſit aſſignari niſi motus ad mediũ ipſa ad mediũ quieſcet naturaliter. Addit tamen ſpeciatim contra ponentes latitudinẽ, & inquit, ꝙ ſi nõ eſt magis ea qua ſurſum quã ea qua deorſum itur, aer ſuperior lationem ad ſuperius non ꝓhibebit, quia nõ reſiſtit p̄menti, igitur nec is aer q̃ infra eſt, eã prohibebit, qua deorſum pergit͛, q̃a ſimili ratione non reſiſtit illi, oportet enim reſiſtere ſi terra coartaret atque pelleret, & quia concluſum eſt ipſam nõ magis deorſum quam ſurſum tendere, nec ipſa magis ſurſum quam deorſum pellet, uel coartabit, & ſic omnino nulla eſt cauſa ex coartatione aeris accepta. Hæc contra hos argumentatus eſt inſimul.

F *Pręterea illud etiã ad Empedoclẽ aliquis dicet, quando. n. elẽta ſeorſum a lite diſtabãt, quę nã cauſa terræ qetis erat, nõ enim et tunc conuerſionẽ cãm aſſignabit.*

Speciatim obiicit Empedocli, & Simplicius hanc interrogatoriã rõnem ſic interpretatur, p̄terea illud etiã ad Empedoclẽ aliquis dicet, qñ enim elementa ſeorſum inter ſe a lite. i. ꝓpter litem diſtabant, vt tẽpore mundi ornatus, quæ nam cauſa terræ quietis erat, non enim & tunc conuerſionem cauſam aſſignabit. Hæc Simpli & Expoſitor. Expoſitio Simpl.

Quod quidẽ ſtare nõ poteſt. primo q̃a hæc interrogatio facta eſt prius ab Ariſto videlicet, ꝓpter q̃d nunc in mundi ornatu terra quieſcit, & eſt ſoluta ꝓpter motum cœli, qui in mundi genitura pepulit ad centrum conuerſionis, & qui nunc terrã pulſam cohibet moueri, & ſic friuola videtur interrogatio ſecundũ hanc expoſitionem. Cõfutatio

Melius igitur cũ Auer. & Alexã. dicerẽ, præterea illud etiam ad Empedoclẽ, aliquis dicet, quãdo enim elementa ſeorſum a lite diſtabãt vtpote tempore quo amicitia dominabatur veluti in mundi cõfuſione, quæ nam cauſa terræ quietis erat, non enim & tunc conuerſionẽ cauſam G aſſignabit, q̃a nõ erat cœli motus vllus. & tamen tunc q̃eſcebat terra, igitur Empedocles ſibi ipſi cõtrarius & inſufficiens videtur. Sed replicat Simpli. huic expõni ꝑ hoc quia in mũdi confuſione terra nõ eſt, igitur non eſt recte quærere, quare nũc quieſcit, omnis enim in quæſtio ſupponit ſubiectum eſſe, primo poſteriorũ. Sed hæc replica friuola eſt, nam Empedocles elementa rerum principia poſuit & ingenita atque incorruptibilia. bene tamen per cõcordiã cõfuſibilia, & per litem diſtincta, q̃õ igitur ſupponit terrã eſſe, & eſt ſm rei ueritatẽ licet nõ ſm eſſe diſtinctam ab aliis, & propterea quęſtio eſt conueniens. Expõ propria.

Inſuper etiam abſurdum eſt prius conſiderare terræ partes ob conuerſionem ad medium eſſe latas, nunc autem non quam ob cauſam vniuerſa quæ pondus habent feruntur ad ipſam, non enim conuerſio nobis propingna eſt. Prętereа quã ob cauſam ignis etiam ſurſum H *fertur, nõ. n. ob conuerſionẽ. Q̃d ſi hęc aliquẽ ad locũ aptus eſt ferri, idẽ etiam de terra putandum eſſe patet.*

Scđo oſtendit cœli conuerſionẽ nõ eſſe cauſam quietis terræ ad mediũ (vt dixit Empedocles,) niſi ut nũc, nõ ſimplr & omni tpe, nã licet in litis principio cœlũ pepulit ſua cõuerſione terrã, q̃a illã tangebat, nũc quo nam pacto expellere poteſt illius partes, cũ nec illas nec nos tangat, oportet enim mouens & motũ ſimul eſſe. Debes ſcire, vt ex verbis Auer. & Alexan. colligitur Empedoclem potuiſſe reddere cauſam motus terræ ad mediũ in prima mũdi genitura, nã cũ cœlũ cępit conuerti expulſit ignẽ, ignis aerẽ, aer deniq; aquã & terrã, at nunc illa vniuerſali expulſione facta, Empedocles cauſam aſſignare nõ poteſt partiũ eius, & ſic illa cauſa fuit ſm tẽpus, & nõ ſim

plicitet. Scđo debes ſcire ꝙ licet Empedocles poſſit aſſignare cauſam motus terræ ad medium, nō tamen quietis eius in medio. q̄a vt recte Auer. ait auctoritate Alexādri, q̄ ꝓpter circūgirationē ad mediū pelluntˀ, ſimul cum illo circūuecto mouentˀ vt patet de ligno in aqua & aqua in cyatho motis quare nōdū patet cā quietis terræ ſimpliciter. Secundo arguit Ariſt. duorū cōtrariorū ſi aliquod eſt nāle vni, oppoſito illi erit naturalis oppoſito illius. & ꝑ cōſequens cū ignis nō mouetˀ ſurſum ob cōuerſionem, nec terra deorſum mouebitˀ ob cōuerſionē, nō n. erit maior rō de terra q̄ꝫ de igne, cū oīa elēta ſubdātur cœlo. Et pōt ad hoc addi rō Alex q̄a ſi terra, eſſet mota ad mediū in prima mundi genitura, & nō ob eius naturā, ſed vi cōuerſionis cœli, oīa elēta vi eiuſdē cōuerſionis eēnt ad medium pulſa, & ibidē detenta, & ſic nō magis ignis ad cōcauū veniſſet q̄ꝫ terra ad mediū. Et hoc ſonat rō Ariſt Inquit. n. præterea quā ob cām ignis ēt ſurſum fertur, nō. n. ob cōuerſionē, q̄a illa ſui vi pellit ad mediū eius, ꝙ ſi hic aliquē ad locū aptus eſt ferri, & nō vi conuerſionis cœli, idē ēt de terra putandū eſſe. patet, vis. n. cōuerſionis non magis terrę applicabitˀ q̄ꝫ igni, vel alteri cuiuis elēto: quare, cū ignis ꝓpria natura ad cōcauū venit, & nō vi cōuerſionis, igitˀ nec terra ad mediū uenerat vi cōuerſionis, ad oīa nāqꝫ vis cōuerſionis æqualr ſeſe habet, tātoque magis ad ignem quanto ſibi ꝓpinquior eſt. Et hæc Alex. expō eſt acutior, & magis ad robur rōnis. Aut forte hæc rō poteſt formari ſic, quia ſicut ſeſe habet ignis ad motū ſurſum, ita terra ad motū deorſum, ſed ignis ſua natura ſurſum fertur, & non ob cœli cōuerſionem, igitur & terra deorſum. Et hoc modo ratio etiam literæ conuenit.

Inſuper etiam nec conuerſione graue & leue definitum eſt, ſed eorum quæ prius erunt grauia, atque leuia, alia in ipſum veniunt medium, alia ſui motu ſuperferuntur, erat igitur et antequam cōuerſio fieret, aliud graue, aliud leue.

Tertio arguit Ariſt. Enthymematice ſic, ſi cœli cōuerſio nō eſt cā diſtōnis ſpecificæ elētorū, ſed alia ante cōuerſionē ad mediū, alia e medio moueri apta, igitˀ anteq̄ꝫ cōuerſio fieret erant formę. graue & leue uidelicet q̄bus elēta ꝓpria ī loca moueri erāt apta. Et forte ſyll's (vt Auer. indicat) eſt iſte, graue eſt id a quo res eſt apta moueri ad mediū, & leue id quo eſt apta moueri a medio. Sed cœli cōuerſio nec eſt graue nec leue igitˀ cœli cōuerſio non eſt id quo elēta ſunt apta moueri ſurſum aut deorſum. Et forte textus Ariſ. pōt reſolui in duos ſyllōs. Primus eſt, quæcunqꝫ nō diſtinguuntur aliquo ꝑ ſpecificā diſtinctionem nō mouentˀ illo ꝑ ſe. Sed elēta nō diſtinguuntˀ cœli cōuerſione, igitˀ nec ꝑ ſe cœli cōuerſiōe mouebuntˀ. Secūdus ē, q̄cūqꝫ ſunt ante aliq̄d nō hn̄t motus, et opera ab illo. Sed elēta ſunt aā cœli cōuerſionē, igitˀ nō hn̄t ꝑ ſe motus & opa a cœli conuerſione, vr̄. n hæc duo indicare Ariſt. in ſuo Enthymemate, cū aās ſumpſit copulatum.

Quę quonā diſtincta erant, & quomodo & quo erant apta ferri: nam infinitum ſi ſit, ſurſum & deorſum eſſe non poteſt, quibus graue, atque leue definita ſunt. Qua ratione fit ut plurimi circa huius rei cauſas elaborarint.

Auer. aūt reducere enititˀ verba hæc ad quartā rōnē cōtra Emped quatenus vr̄ reducere ipſum ad cōtradictionē ꝑ conceſſa ab eo, at hæc expō nullatenus textui cōſonat. Propterea vr̄ mihi Ariſ. demū refellere quaſi ex nunc dictis cōtra Emped. primā pōnē, q̄ dixit problema de quiete terræ eſſe nullū, ſupponit n. eſſe mediū locū, ſuperū, & inferū, at talia loca eſſe nō pn̄t, quia mundus infinitus eſt, in quo nihil eſt ſurſum, nihil deorſum. Cōtra hos quaſi rōnē innuit ꝑ hoc, q̄a tunc ceſſarent definitiones grauis & leuis, q̄a graue ꝑ locū deorſum, leue ꝑ locū ſurſum defi-

A nitˀ, quare ſi hæc loca ceſſabunt, tunc ceſſabant definitiones grauiū & leuiū, & ita nihil eſſet graue, nihil leue in natura, at cū hæc ſunt impoſſia, reſtat ſupponere eſſe graue leue, & locū ſuperū, & inferū, & q̄rere cām problematis, videlicet quā ob cām hoc ſurſum, illud deorſum feratur, inquit { Quæ quonam diſtincta erant, & quomodo, & quo erant apta ferri ſupple ſi infinitum eſt vniuerſum, nā ſi infinitum ſit, ſurſum locus & deorſum eſſe non poteſt, quibus graue atque leue definita ſunt, & ſic ceſſant omnia. Quæ res cum ſit impoſſibilis, ideo ſupponendum eſt graue & leue eſſe, & loca ſurſum & deorſum, qua ratione fit ut plurimi circa problematis cauſam elaborauerint, quia ſuppoſuerunt mundum eſſe finitum, & eſſe illa loca diſtincta. Hoc modo textus eſt intelligēdus, licet nō abſqꝫ difficultate.

Sunt autem aliqui qui ob ſimilitudinem ipſam manere dicant, quemadmodum ex priſcis Anaximander. *Id. n. inquit, quod in medio conſtitutū eſt, & quod ad extre-*
B *ma æqualr ſeſe habet, & ſimul atqꝫ neqꝫ ad contraria moueri pōt, non ſurſum magis quam deorſum, aut verſus latera ferri cōtingit, quare neceſſario illīc manebit.*

Nunc narrat poſitionem antiquiſſimi Anaximandri de cauſa quietis terræ, hic enim uoluit terram quieſcere ob ſimilitudinem, hoc eſt ob ſimilem habitudinem quā terra ipſa habet ad cœlum. Et æquidiſtantiā ab illius qualibet parte. Id enim quod in medio collocatum eſt totius & qđ ęqualiter ad extrema cœli ſeſe habet nec eſt aptum moueri ad contraria ſimul, non ſurſum magis q̄ꝫ deorſum aut verſus latera ferri contingit, & ſic terra neceſſario ob talem ad cœlū conformitatem atque ęqui diſtantiā neceſſario in medio manet. Hæc Anaximan. antiquus.

Auerroes uero hanc poſitionem declarat exēplo quodam, vt ſi corpus quoddam imaginaremur ſphæricū adamantinum, ſiue magnetinum, & in medio illius ferreum corpuſculum rotundum, ut centrum, tunc patet tale cen- Auer. c. 90.
C trale corpus in medio quieſcere, quia æqualiter attraheretur ab omnibus partibus illius, nec ſimul ſit aptū moueri motibus contrariis. Et quia hęc poſitio habet colorem Cōfutatio
addit Auer. hanc eſſe minus falſam, nam aliæ poſitiones Auer.
motum & quietem terræ aiunt eſſe violentum. Hæc uero ait motum eſſe naturalem ad medium, quietem autem uiolentam. Sed an hoc ſit uerum ad mentem Anaximandri dubito, non enim uidetur menti cōueniens poſſe eſſe ad aliquem locum motum naturalem, & quietē violentam eiuſdem corporis, propterea uidetur hæc poſitio (ſi eſt, ut dixit Auer.) minus rationalis, concedens enim partem ueritatis ponit implicans contradictionem, ideo hic locus conſiderationis eſt.

Sed hoc lepide quidē, non vere tn̄ dictum eſt, hac. n. ratione omne quod in medio poneretur maneat tn̄ illo neceſſarium erit, quare & ignis ibidem quieſcet, quippe id quod dictum eſt, terrę proprium non ſit.

D Sed refellit poſitionem hanc. Primo per impoſſibile, quia tunc omne quod in medio poneretur, ibidem quieſceret, & ſic ignis illic maneret propter eandem quam habet ad cœlum rationē, quam & terra habebat. Hoc autē falſum eſt, quia non eſſet aſſignatum ut terrę proprium, aſſignauit. n. quietis terræ propriæ cām propriam ex ſimilitudine ꝓportionis ad partes cœli, quare cū hæc cauſa poteſt igni accomodari, uidetur non propria.

Sed ambiges fortaſſe, quia diceret aliquis non eodem modo eſſe de igne & terra: nam ignis nō eſt aptus ſua natura quieſcere in medio, at terræ eſt naturale. & per conſequens o ꝓ Ariſ. nulla innuit Auer. ſolōnē, rōnē Ariſt. eſſe fundatā in dicto Anaximandri qua ęqualē terræ a cœlo undique diſtantiā cām q̄etis aſſignauit. Hæc. n. ęqualis eſt in igne & terra & oī corꝑe ſit in medio poneretˀ. Et addit Auer. c. 91.

Auer hanc rationem poſſe reduci contra Empedoclem, qui dixit quietem terræ eſſe, quia eſt in medio conuerſionis, ſic enim poſſet ſequi de igne ſi in medio poneretur.

Et Auerroes narrat poſitionem Themiſtij, & ſolutionem ad rationem Ariſtotelis. dicit enim Themiſtius primo, ꝙ hæc ratio non eſt vniuerſalis de omni corpore poſito in medio, & propterea vult rationem habere vim per Exempium Platonis de Naui. inquit enim Plato in Timæo, ꝙ ſi aliquod pondus ponatur in medio nauis, non facit illam ad alterum laterum præponderare propter æqualitatem, ita quod dicitur de igne. Dicit ſecundo, ꝙ hæc ratio eſt communis, ſed quæſiti eſt cauſa propria perquirenda. Hęc enim cauſa poteſt accommodari omnibus quæ in medio ponerentur. Dicit tertio hanc rationem eſſe ad hoīem nam cū Plato vlēm cauſam quietis terræ æquidiſtantiam talem aſſignauerit, videtur Ariſt. concludere illam, vt non modo vlēm terrę, ſed omnibus aliis quæ in medio ponerentur. Cōtra quem Auer. ait non bene eſſe dictum hanc rationem eſſe ad hoīem, quia eſt ſecundum rem: ꝓcedit n. ex ſimili ratione cauſæ, quæ poteſt in omnibus eſſe eadem. Vlterius Themiſtius ſoluit rationem Ariſt contra Anaximandrum, quia eſt contra Platonem, vbi debes ſcire Themiſtium voluiſſe propoſitionem fuiſſe vlēm cū exceptione, hoc videlicet pacto, omne poſitum in medio æqualiter illic quieſcit, modo ſit de illis quæ apta ſunt illic quieſcere. Ad propoſitū autem ignis non eſt illic quieſcere aptus, ſed violenter.

Quę auer. cōtra the. Quę The. ad rōnem. Anilo.

Hinc ratio Ariſt. nulla eſt contra Plato. eſt. n. ſermo Plato. vlis accommodate, non ſimpliciter: cuius exemplum ponit de hoīe, nam ſi homo in medio poneretur mundi, qua ratione eſt graue, illic qeſceret, quia tn̄ eſt aial, eēt moueri aptum alium in locum. Sed huic ſolutioni obijcit Auer. nam ſi Plato loquitur in corporibus aptis quieſcere, aut loquitur de quiete violenta, aut naturali ſi de violenta, cū ignis poſſit violenter quieſcere, ratio Ariſtotel. adhuc de igne militabit Si de quiete naturali, igitur terra non ob æqualem ad cœli partes diſtantiam quieuit, ſed ob eius naturam, & ſic ſuę quietis nulla alia eſt cauſa niſi eius natura, ſiue ſpecies. Secundo ſi intelligitur in aptis quieſcere, tunc ignis non moueretur ad concauum, nec collocaretur in concauo. patet quia ibi non eſt aptus quieſcere, nam mouetur perpetuo motu firmamenti in illo. Tertio Anaximander aſſignauit cauſam quietis terrę ob æquidiſtantiam ad oēs cœli partes. Sed hæc cauſa poteſt igni accommodari, igitur & de igne valebit. Sed tunc Auer mouet dubitationem contra ſe, quia videtur dictū Ariſto. non eſſe vniuerſale, non enim ignis quieſcit in medio in quocunque caſu, quia non quando poneretur parum citra medium, & ſic videtur impoſſibile Ariſtot eſſe particulare ſolum in caſu, in quo ignis eſſet præciſe in medio. Reſpondet Auerro. concedendo rationem Ariſt. ſupponere caſum illum, ꝙ ignis ſit in medio præciſe. Et addit ꝙ tunc ſecundum hanc poſitionem Anaximandri cauſa ſua non valeret niſi de terra centrali, non de ſuperficiali: nam hæc non æquidiſtat ab ipſius cœli partibus. Amplius non valeret de gleba, quæ in ſublime attolleretur. Hæc Auerroes. Sed tūc dubitabis, vtrum ſi aliqua ignis portio præciſe in centro poneretur, ibi quieſceret. Ex verbis enim Ariſtotelis non habemus quid certi, qa ipſe arguit ad opinionem illius ſi enim terra quieſceret ob æquidiſtantiam, ignis poſſet ibi quieſcere, & ſic non eſt cauſa propria terrę. hęc Ariſtoteles. ex quibus nihil certi habemus, propterea arguitur quod ibi nō quieſceret, qa ſi ibi ſemel quieſceret, tunc ſemper quieſceret, igitur violentum perpetuum. Amplius, tunc corruptibile redderetur æternum, & multa alia ſequi poſſunt. Teneri poteſt ignem ibi quieſcere & violenter, eſſet enim aptus moueri ad circunferentiam, licet ad illam nunꝗ ferretur. Et tunc dicerem ad primum non eſſe uiolētum perpetuum, quia talis ignis corrumperetur a natura uniuerſali ad euitandum impoſſibile. Sed dices quid nam reſiſtit igni ne moueatur a medio, dic ꝙ nihil poſitiue, ſed bene aliquid

E priuatiue, quod eſt eſſe indifferens ad motum cuiuslibet loci. Hęc de quæſtione.

Inſuper etiam nec neceſſarium eſt, non enim duntaxat in medio manere videtur, ſed ad medium etiam ferri, quo enim quęuis ipſius pars fertur, eo vniuerſam ēt ferri neceſſariū eſt, at quo ſuapte natura fertur, ibi quoque ſuapte natura manebit, nō igitur, quia ſimiliter ad extrema ſeſe habet, manet, hoc. n. omnibus commune eſt, ferri autem ad medium, terræ proprium eſt.

Secundo arguit contra Anaximandrū oſtendens eius cauſam non eſſe neceſſariam, & ſyllogiſmus poteſt componi ſic omne corpus naturaliter motum ad medium, naturaliter quieſcit in medio, terra corpus eſt quod naturaliter mouetur ad mediū, igitur terra naturaliter quieſcit in medio, inquit. { Inſuper etiam nec neceſſariū eſt, ſubaudi dicere terram quieſcere in medio ob æquidiſtantiam.

F tunc accipit uim minoris, & inquit. { Non enim duntaxat in medio manere uidetur, ſed ad medium etiam ferri hęc eſt minor, cuius probationem ſubdit dicens. { Quo enim quæuis ipſius pars fertur eo uniuerſam etiam ferri neceſſarium eſt. In corporibus enim ſimplicibus eadem eſt natura totius & partis. Tunc quaſi maiorem addit in eius exemplo, & inquit. { At quo ſuapte natura fertur, ibi ſuapte natura manebit. Hæc uidetur uis maioris. Ex hoc ſyllogiſmo, non propriam concluſionem intulit, ſed concludit tranſumptum, dicens. { Non igitur quia ſimiliter ad extrema ſeſe habet, manet, & addit huius cām dicēs. { Hoc enim omnibus cōmune eſt, quia omne corpus, ſi ęquidiſtaret a circunferentia, quieſceret, at ferri in medium, propriū eſt terræ. Hæc eſt expoſitio textus.

Aue. c. 92

Auerroes uero ſic rationem textus format, & utitur regula topica, videlicet contrariorum contrarię ſunt cauſæ. Sed cauſa quietis terræ eſt æquidiſtantia a circunferentia, igitur cauſa quietis terræ ſurſum eſt exitus ab æquidiſtantia, & ſic vbicunq; poneretur terra extra medium,

G poſſet illic quieſcere, etiam in concauo quieſceret. Obijcies fortaſſe, quia nos partes terræ non ad centrum moueri cernimus, ſed ad ſuperficiem terræ, & ſic falſum eſt terram petere centrum, vt Ariſtoteles concluſit contra Anaximandrum. Reſpondet hoc eſſe per accidens ob impedimentum, cuius ſignum eſt, quia videmus grauia vigorari in motu, tanto quidem plus, quanto magis erūt prope medium, ita hoc non per ſe, ſed ob impedimentū eſt. Alexander aūt, vt Auer auctoritate The. narrat arguit ſic. ſi cauſa quietis terræ eſt ęquidiſtare a circūferētia cœli, tunc cauſa motus terræ ad medium eſſet æquidiſtare a cœlo. tenet conſequentia quia vna & eadē eſt cauſa finis, & mediorū in finē, quare cum quoties ſit finis, et motus ad medium ſit ordinatus in quietem, ſi æquidiſtantia eſt cauſa quietis, erit etiam cauſa motus, at æquidiſtantia non eſt cauſa motus ad medium, igitur nec quietis. hæc Alexander. Ex his videtur Alexand talem voluiſſe conſequentiam, æquidiſtantia non eſt cauſa motus terræ ad

H medium, igitur non eſt cauſa quietis terræ in medio. Obijcit huic Them. quia non ualet, viſus non eſt cauſa ambulationis, igitur non eſt cauſa viſionis: & in propoſito non valebit æquidiſtantia non eſt cauſa motus terræ ad medium. igitur non eſt cauſa quietis, eo quia quies & motus ſunt diſperata, & ita ſtat aliquid eſſe cauſam quietis, quod non eſt cauſa motus, eſt enim vt Them. inquit, hæc regula, quod quorum cauſæ eędem ſunt, etiam ipſa ſunt eadem, & ſic non valet. Secundo obiicit Them. ei quod Ariſt. & Alexan. dixit, ꝙ videlicet cauſa motus, et quietis terræ in medio, eſt grauitas, nā ſi grauitas eſt cauſa motus ad medium, igitur quando graue erit in medio vel non erit amplius graue, aut grauitas nō erit cauſa quietis: primum eſt impoſſibile, eſt enim eſſentiale terræ eſſe graue, & ita grauitas nō erit cauſa quietis terræ i medio.

Pō The.

Ex his dat The. cauſam motus eſſe exitum ab æquidiſtantia, cauſam uero quietis eſſe grauitatem æquidiſtantē & ita vult The tria. Primum eſt conſequentiam illam nō valere, æquidiſtantia non eſt cauſa motus terrę in mediū igiť nec q̄etis. Scđo vult grauitatē nec motus nec q̄etis cām eſſe. Tertio uult cām quietis eſſe æquidiſtantiam, cauſam uero motus eſſe exitum ab æquidiſtantia. Hęc The. ut narrat Auer. Huic pōni obiicit Auer nam una eſt cauſa finis, & ordinati in finem, & econuerſo, ſed motus eſt ordinatus in finem, & quies eſt finis motus, igitur una eſt cauſa utriuſq;, igiť, ſi aliquod principiū eſt cā motus terrę ad medium cum aliqua diſpōne idē erit cā quietis in medio cū diuerſa diſpōne, & ita grauitas eſt cauſa motus in medium cum hac diſpōne, quæ eſt eſſe extra mediū, quietis aūt cum hac diſpōne quia eſt in medio. Tunc ad rōnes Them̄ ſoluit Auer. & vult non eſſe inconueniens, unam eandē q; cauſam eſſe diuerſorum effectuum inuicem ordinatorum diſpōne diuerſa, vt grauitas eſt cauſa motus ad mediū cum hac diſpōne, quæ eſt eſſe extra medium, & eadem eſt cauſa quietis cum hac diſpōne, quæ eſt eſſe cū medio.

Obiectio. Auer. contra Them.

B

Ex his contra The. ſequitur, quia ipſe uſus eſt diſpōne agentis ꝓ agente, vtitur. n. æquidiſtantia pro agente quietem, & exitu ab æquidiſtantia pro agēte motum, quod eſt impoſſibile, æquidiſtantia n diſpō eſt agentis ꝓ quiete, exitus ab æquidiſtantia diſpō pro motu. Errauit igiť The. in logica dupliciter. Primo per fallaciam ſm q̄d ad ſimpſr, eſſe. n extra medium eſt cā ſm quid, & eē graue eſt cā ſimpſr. Scđo per fallaciam accidentis. Nam eſſe extra locum eſt cā per accidens motus, ſed graue per ſe. Et q; tales diſpōnes ſint non per ſe nec ſimpſr, probat, q̄a ſi eſſent cauſæ per ſe & ſimpliciter, tunc inuenirentur ſemper cum graui tam in medio q̄ extra mediū conſtituto, quod enim per ſe & ſimpliciter cauſa eſt alicuius, nunq; ab illo ſeparatur. Et ſic q̄n Ariſ. dicet grauitatem eſſe cām motus & quietis loquiť de ipſa ſumpta cum diſpōnibus cōtrariis, ueluti nauta ſua præſentia ſalutis nauis cā eſt, abſentia uero ſubmerſionis. Ex his patet uis rationis Ariſ. ſi æquidiſtantia eſt cauſa quietis per ſe ſimpliciter, ut dixerunt antiqui, tunc ipſa etiam eſſet cauſa motus ad mediū at cum illa non ſit cauſa motus, igitur nec quietis Hæc ꝓ Alex & Ariſ. Auer. elaborauit.

C

Debes ſcire q; ego nō uidi Themiſtium nec hæc legi in Alexandro, ſcio tamen nec expōnem Auerro nec illam quā Alexandro tribuit conuenire uerbis græcis, ꝓpterea non confido, ratam en quæ dixit ſunt ſubtiliter dicta.

Duo colliguntur de mente Auer.

Ex his Auer. dictis colliguntur duo quorum primum eſt grauitatem eē cām motus ad medium per hanc diſpōnem, quæ eſt eſſe extra medium, & quietis per aliam uidelicet per æquidiſtare a cœlo. Scđm eſt q; idem eſt agens ordinatorum in finē & ipſius finis, & econtra.

Contra. 1.

Contra primum arguiť. Moueri ad medium eſe naturale graui, eſſe uero extra mediū eſt eidem uiolentum, modo arguo. Nullum agens naturale & per ſe agit effectum naturalē mediante diſpōne uiolenta, diſpō. n. & finis diſpoſitionis eiuſdem ſunt naturalitatis igitur graue non agit motum ad medium mediante illa diſpōne. Secundo. Nullum agens per ſe utitur diuerſis diſpoſitionibus poſitiuis nec ad unum nec ad oppoſitos effectus, q̄m una natura non utiť niſi uno inſtrō, ut dicitur tertio de anima cō. 5.

D

Contra. 2.

Contra ſcđm etiā dubitatur, q̄m agentia naturalia ut homines ſunt cauſæ diſpōnum facientium pro anima rōnali, et deus agit eam in materia, uel ſaltem de foris accedit ſm Ariſt. Scđo, ut dicitur ſcđo phyſicorum, artes ſeruientes agunt diſpōnes ut dolatiuæ, architectonicæ vero & principales inducunt finem. Tertio ſenſilia agunt ipſa phantaſmata, & phantaſmata diſponunt intellm pro intellectione, & tamen intellectus agens facit intellectionem, alias obiectiones omitto. Ad hæc dici poteſt aliquem effectum poſſe eſſe naturalē dupliciter, eſſentialiter ut riſibile hoī, & accidentaliter, ut motus grauis et riſus hoī.

Reſponſio

Diceret Auer. ad primum, nō eſſe abſurdum aliquem effectum naturalē accidentaliter ꝓficiſci ab aliquo agente mediante diſpōne præter naturali. Sed bene eſſet

A

abſurdum de effectu naturali eſſentialiter. Sed replicabis cuicunq; repugnat cōſequens, eidē repugnat añs. Sed eſſe extra medium repugnat graui igiť moueri ad mediū ſeſe hñt. n. hæc ut añs, & cōſequens, ſequiť. n. graue mouetur ad medium igitur eſt extra medium.

Defenſio.

Dici pōt, illud eſſe uerum in repugnantia logica. & non in repugnantia naturali, ſtat n. conſequens repugnare alicui naturaliter, et & non logice, ut in ꝓpoſito. Ad ſcđm principale dici poteſt, nullum agens uti diuerſis diſpōnibus q̄n illæ nō eēnt ſubordinatæ mō illæ diſpōnes ſunt ſubordinatæ uti effectus, uidelicet motus & quies. Ad tertiā dubōnē apud Auer. dici oportet illā propōnem eſſe ueram in actione naturali, & non uoluntaria, & ſic ceſſat rō de artibus, Corporea & nō intellectuali, ſiue ſpirituali, & ſic ceſſat ratio de intellu & ipſo phantaſmate, tametſi de intellione aliter dicam in lib de intellu. nunc loquor ſm cōem opionem.

Auer. error de humana aīa. ꝓ ſuſtinente traduce vt ſ. hoīs ſtici loquū tur.

De rōnali aīa apud Auer. oportet cōcedere illā traduci ex ſemine, licet hæc pō ſit purus error, ut in lib. de intellectu diſputauimus. Auer. tñ putat animā rōnalē traduci ex ſemine patris, & matris hoc argumento pater, & mř, & Sol pñt inducere oēs diſpōnes ꝓ rōnali aīa, igiť pñt generare illam, quia idem agens eſt diſpōnes & generans, et in actiōe naturali & corporea ut habet ubiq;, & maxime contra Auic. de colcodea. 7. meta. com. 31. Et deceptus fuit, aliud. n. eſt diſponere ad vnionem, & aliud ad eſſe ſiue ꝓductionem, pater. n. & mater atq; Sol non ad eſſe ſiue productionem rōnalis animæ diſponunt, illa. n. immediate eſt a deo Sed ad unionem Propterea ſunt cāæ unionis, & non eſſentiæ ſiue productionis. quod Auerro. ignorauit, ſed ut dixi de his ſatis ample in libro de intellectu, nunc uero ſit dictum in tantum.

Etiam abſurdum eſt hoc de terra quærere cur nam maneat in medio, & de igne vero non quærere, cur nā in extremo quieſcit, nam ſi & illi locus extremus naturalis eſt, patet & terræ locum aliquem natura competere neceſſarium eſt.

C

Tertio oſtendit Anaximandri poſitionem eſſe inſufficientem, nam inconueniens eſt quærere cur nam terra in medio quieſcit, et non quærere cur nam ignis in ſummo, quia ſi illic natura ſtet ignis, eadem ratione ſtabit terræ natura in medio, conuenit. n ei locus aliquis naturalis. Hæc enim ratio ualet per regulam topicam uidelicet contrariorum ſi unū eſt alteri contrariorum naturale, & alterum alteri naturale erit, quare cum terra & ignis ſunt contraria, etiam locus ſurſum & deorſum ſunt cōtrarii, ſequitur q; ſi locus ſurſum eſt naturalis igni, locus deorſum erit naturalis terræ, & ſic patet inſufficientia rationis.

Inſuper etiam ſi iſte locus ſibi non eſt naturalis, ſed ob ſimilitudinis neceſſitatem ueluti ea quę de capillo eſt ratio, q, non diffringatur, cum vehementer quidē, ſimiliter autem vtraque ex parte tenditur, itemque ea quæ

D

de ſitiente uehementerque eſuriente affertur, cumque pariter æque a cibis potibuſque diſtauerint, quieſcat. n. & hoc neceſſarium eſt, quęrendum eſt de ignis quiete, quæ in extremis eſt.

Quarto arguit, ſi iſte locus ſibi nō eſt naturalis, ſed ob ſimilitudinis neceſſitatē quam ad extrema habet eſt, quærendum eſt de ignis quiete, quæ in extremis ē, quare magis illic q̄ alibi, & quare illic, q̄d nō aſſignant, & eſt legenda litera cum parentheſi, interponit enim rationes ſophiſtarum, quibus probabant capillum non poſſe frangi ſi utraque ex parte trahatur, nec ſitiens, & eſuriens poſſe moueri ſi ex una parte potus, ex altera cibus collocetur, eodem modo uidetur accidere his qui terram hoc modo locant, uidentur enim locare illam pro hoc, quia

ad neutram partem magis, q̃ ad alteram trahitur. Inquit. { Inſuper etiam ſi iſte locus ſibi nõ eſt naturalis, ſed ob ſimilitudinis neceſſitatem ſibi competens, hic fiat parenthetis, & tunc accede ad finem illius hoc modo, quærendum eſt de ignis quiete, quæ in extremis eſt quam ob cauſam illic eſt, videtur enim accidere his veluti ea quę de capillo eſt ratio, ꝙ nõ diffringatur cũ vehementer æqualiter vtraque ex parte trahitur, & de eo qui ſimul æqualiter ſitit & eſurit, quando cibus ex vna & potus ex alia parte collocetur. Hæc Ariſtote.

Auer. c. 93 Animaduerte de mente Auerr. Ariſto. vt Auerro. ait hæc exempla aſſumpſiſſe ad oſtendendum terram æqualiter tractam a circunſerentia cœli non diuidi. Sol. 2. ca uill. Secundo debes ſcire exẽplum de capillo eſſe falſum, quia vt Auer. ait, aut potentiæ trahentium ſunt fortiores reſiſtenta capilli, & ita capillus ſcinderur, vel minores, & ita nõ ſcindetur, & quia potentiæ cœli ſunt fortiores reſiſtentia terræ tractæ, igitur terra ſcindet. Tertio debes ſcire ꝙ Themiſtius probat ꝙ terra non ſcindetur, quia tractus omni ex parte eſt conſimilis, igitur non magis in altera parte q̃ in altera diuideretur. Cui reſpondet Auer. ꝙ diuideretur in medio, quã ab æquali tractu ſequitur æqualis diuiſio, eſt autem æqualis diuiſio in medio, quia ibi potentiæ trahentium vniuntur, & ſic ex illo æquali tractu diuiſio erit æqualis, & in medio. Ad rationem de eo qui ſimul eſurit & ſitit Dici poteſt, licet Auerro. non reſpondeat, canẽ talem ad alterum moueri vtpote ad id, cuius phantaſma fortius moueret imaginatiuã vim, & quia habere maius phantaſma eſt contingens, ideo contingit ad quodlibet moueri, ꝙ ſi cætera eſſent paria etiã ex parte phãtaſmatis moueretur ab intelligentia nõ errante, vel reſponde tu.

Et etiam mirabile eſt de quiete quidem ipſorum quęrere, de motu vero non quęrere, quam ob cauſam alterum ſurſum alterum ad mediũ fertur, ſi nihil impedit.

Quinto deficiunt quia laborant in quærendo cauſam quietis terræ, & non in quærendo cauſam motus, quum de utroque ſit quæſtio non parua, igitur omni ex parte uidentur inſufficientes.

Pręterea etiam nec verum eſt quod dicitur, per accidens tamen hoc verum eſt, neceſſarium eſſe id omne in medio quieſcere, cui non magis huc quam illuc moueri competit, propter hanc enim rationem non quieſcit, ſed mouebitur, non tamen totum, ſed diſſectum.

Sexto reprobat opinionem illam, quia uidetur cõmittere fallaciam accidentis, ſiue fallaciam ſm quid & ſimpliciter, non enim eſt per ſe uerum ac ſimpliciter ut omne politum in medio, cui non magis huc q̃ illuc moueri cõpetit, ipſum ſimpliciter quieſcat, poterit enim moueri nõ totum huc et illuc, ſed ſectum, per unam partem quidem illuc, per alteram uero huc per accidens tamen eſſe poteſt vt ſi corpus tale quod in medio non ponitur, eſſet infrangibile, atque ita durum vt diuidi nõ poſſet, vel quia eſſet indiuiſibile.

Auer. c. 94 Auerr. autem ſic formar hanc rationem, partes terræ non æquidiſtant a circunſerentia, & potentia cœli in trahendo eſt pollentior reſiſtentia terræ, igitur in tanto tempore eſſet diuiſa. Obiectio. Sed dices, cur Ariſt non addidit in antecedente ſecundam propoſitionem, videlicet ꝙ potentia cœli ſit pollentior reſiſtentia terræ. Reſponſio Reſpondet Ariſto. nõ addidiſſe illam, quia omnibus eſt nota, omnes n. ſciunt potentiam cœli in trahendo eſſe fortiorem; quam illam terræ in reſiſtendo. Cõfirmatur hoc, quia collectio partium terræ in medio fuit violenta, & ſic tendunt partes ad motum verſus circumferentiam. Secundo nonnullæ partes terræ, vt montes, ſunt cœlo propinquiores

B adeo vt videantur a terra ſeparata, igitur ſaltem hi traherentur a cœlo. hæc Auer. Themi. vero reſpondet Ariſto. præſuppoſuiſſe terram natam eſſe moueri a medio, quo ſequitur ipſam diuidi, at apud veteres res nõ eſt hoc modo Cui Auerroes dicit hanc reſponſionem eſſe veram vel prope veram. Nam terra propter æquidiſtantiam a cœli partibus & ſummam a cœlo diſtantiam, frigida eſt, & quia eſt frigida, eſt grauis, & quia grauis, quieſcit in medio, ſic igitur quatenus hæc poſitio vult remotionem terræ a cœlo eſſe cauſam grauitatis, & per conſequens quietis, recte ſentit, quatenus uero uult æquidiſtantiã eſſe cauſam talis non recte ſentit. Sed quicquid ſit de veritate omnino Themiſtius errat, quia non apparet ex verbis antiquorum hæc ſolutio. Occurres, nam in quarto huius Dub. dicitur cauſam grauitatis terræ eſſe formam eius ſubſtantialem mediantibus frigiditate & ſiccitate, igitur non diſtantia a cœlo. Dici poteſt diſtantiam non eſſe cauſam Solutio principalem, ſed concauſam. Totalis enim cauſa & principalis eſt forma cum qualitatibus. Nonnulli fingunt duF plicem eſſe grauitatem, uidelicet naturalem, & accidentalem, naturalem quidem proficiſci dicunt a forma & qualitatibus primis, accidentalem uero a diſtantia a cœlo, ſed de re hac in quarto.

Eadem enim & in igne ratio aſſignabitur, neceſſe eſt enim ſi in medio ſit poſitus, ſimiliter quieſcere perinde atque terram, quippe cum pariter ad quoduis punctorum extremorum ſeſe habeat, & tamen e medio ipſo mouebitur, veluti & ferri ad extremum cernitur, niſi aliquid impediat, non tamen totus ad vnum punctum fertur, (hoc enim duntaxat euenire ob eam quæ eſt de ſimilitudine, rationem neceſſe eſt,) ſed eius partem ſecundum proportionem ad extremi partem ſecundum proportionem. dico autem vt quartam partem ad
G *quartam continentis partem.* Nullum *ſiquidem corporum punctum ſit.*

Credunt nõnulli hic poni ſeptimam rationem, quod non placet. Potius enim quod dixit de terra, explanat p ſimile in igne. dictum enim eſt terram in medio poſitam ſi traheretur æqualiter a cœli partibus tandem ſecari, hoc confirmat per ſimile in igne. & inquit. { Eadem. n. & in igne ratio aſſignabitur, neceſſe eſt enim ſi in medio ſit poſitus, ſimiliter quieſcere perinde atq; terram, quippe cum pariter ad quoduis cœli punctorum extremorum ſeſe habet, ueluti & ipſa terra. at oſtendit hoc non poſſe eſſe in igne, vt inferat nec poſſe eſſe in terra. & inquit. { Et tamen e medio ipſo mouebitur, ueluti nunc & ferri ad extremum cernitur, vbi non eſt in medio, niſi aliquid impediat, non tamen totus ad unum cœli punctum fertur, & hoc, ut ait, concludit dicta ratio, uidelicet quod non feratur totus ad unum punctum cœli, uel ad diuerſa cœli pũ
H cta inſimul, cum quo tamen ſtat partem eius ferri in partem, ut quartam eius ferri in quartam cœli partem. Et hoc ſequitur ſi corpus nullum ſit punctũ, & nec ignis poſitus in medio ſit indiuiſibile, vt conceſſit. Democritus dari corpora indiuiſibilia, & ſic patet terra diuidi pro rõne partium trahentium, ueluti & de igne contingit.

Vt autem ex magno minorem in locum mutari poteſt, ſi condenſetur, ita quoque in magnum ex paruo, ſi rarefiat, quare etiam terra hoc pacto mouebitur a medio ob rationis ſimilitudinem, ſi non fuerit terrę naturalis locus hic. Quæ igitur de figura, loco, quiete, motu eius putantur, tot fere ſunt.

Expoſitio. Concluſit Ariſto. ignem illum in medio poſitū moueri per diuiſionem partium in partes cœli, & terrā eodem modo. Obiectio. Obiiciet nunc aliquis, plures ſunt cœli partes q̄ illæ terræ uel ignis igitur non poteſt ignis uel terra diuidi, pro partibus cœli. Reſponſio Reſpondet terram uel ignem rarefieri imaginando ipſum ex paruo loco rarefieri ad maiorem, ueluti in prima mundi genitura tota terra erat rarefacta p̱ totum cœlum quaſi diſſeminata, & deinde fuit coadunata ad medium mundi, & in paruam molem reductam, igitur ut terra potuit ex raro fieri denſa, ſic econtra ex denſa rarefieri, & totum cœlum occupare, & ſic tollitur cauillus hic.

Auer. vero hunc text reſoluit ad enthymema hoc pacto, ſi terra collocatur in medio ob æquidiſtantiam, terra in medio rarefieret, at impoſsibile eſt terram, rarefieri, igitur impoſsibile eſt ipſam eſſe in medio ob æquidiſtātiam. Auer. c. 93 Obiectio Themi. Obiicit hunc Themi. ut narrat Auer. & primo ꝙ conſequentia non valet, quia per vnam eandemque cauſam terra in medio quieſcit, & non rarefit, quæ cauſa eſt nobis occulta, & propterea conſequētia nulla eſt, niſi declaretur nihil poſſe impedire rarefactionem. Secundo obiicit, quia rarefactio & latio non ſeſe concomitantur, ſtat enim terram quæ quieſcit in medio, rarefieri, & non ferri, ueluti ſtat ipſam alterari, & non ferri a medio, & ſic rarefactio & latio res ſunt pœnitus diſperatæ, & ita ab vna ad alteram, nec affirmatiue, nec negatiue ualet argumentum. Tertio obiicit, quia ſtat ipſam nō rarefieri & ſtare in medio, ſtat enim per æquidiſtantiā, non rarefit vero, quia vndique æqualiter trahitur.

Solu. auer. Quarto obiicit, quia ignotum eſt, vnde terra rarefiat, & ſic nihil concludit. Hæc Themiſtius aduerſus rationem Ariſto. Reſpondet Auer & primo refellit Themiſtium quo ad illud quod dixit de cauſa non rarefactionis, dixit enim vnam cauſam eſſe per quam terra non rarefiat, & per quam non mouetur, quæ tamen cauſa occulta eſt, quia non æquidiſtantia eſt, ſed alia ignota, hæc enim fuit prima replica Themiſtii Obiicit Auer. ſi æquidiſtantia non eſt cauſa quietis, nec eſt cauſa non rarefactionis, ad quid aſſignatur cauſa illius, cum non ſit cauſa illius cauſari, nec conuertibilis cum illo. Videtur igitur ratio Anaximandri committere fallaciam nō cauſæ ut cauſa Hæc ad primum reſpondet, deinde ad tertiam, in qua dixit Themi. rarefactionem & lationem non ſibi correſpondere, cum poſsit intelligi terram rarefieri, & non moueri e medio, & ita non ſequitur. Vult Auer. Ariſto nō argumentatum eſſe a deſtructione antecedentis, ut putat Themi. ſed a deſtructione conſequētis hoc pacto, ſi terra eſſet in medio per æquidiſtātiam, terra rarefieret. Sed terram impoſsibile eſt rarefieri, igitur impoſsibile eſt eſſe in medio per æquidiſtantiam. Et probat Auer. ipſam non poſſe rarefieri. Tum primo, quia ſi poſſet rarefieri, eſſet ſumme rarefacta, & ſic nec poſſet augeri, nec minui. Tum ſecundo, quia tunc in tanto tempore eſſet diuulſa, & ita terra non poteſt rarefieri, quare nec per æquidiſtantiam locari. Ariſtoteles igitur oſtendit terram non poſſe rarefieri, & non oſtendit ꝙ ſi rarefit, mouetur extra centrum, arguit enim a deſtructione conſequentis, & non a conſtructione conſequentis. Errat igitur Themi. dum credit Ariſto. ſic argumentatum eſſe a poſitione conſequentis, & ſic ad tertiū.

Deinde reſpondet Auer. ad quartū. dixit enim Themiſt. terram rarefieri eſſe occultum, at Auer. dicit terram rarefieri eſſe manifeſtum, eo quia cauſa rarefactionis eſt æqualis impetus terræ ad partes circumferentiæ, igitur ſi patet terram non moueri ob æquidiſtantiam, patet ipſam rarefieri propter eandem cauſam, cæteras omittit, quia ex his patent. ...pio the. Et demum Auer. ponit fundamentū Themi. qui vult omnes rationes fundari in hoc ꝙ aliud eſt eſſe cauſam quietis ſimpliciter in eo ꝙ quies, & aliud quietis in medio, & ita vult æquidiſtantiam nō eſſe cauſam quietis terræ ſimpliciter, ſed quietis in medio. Refutatio. Cui Auer. obiicit, dicis hæc non eſſe manifeſta per uerba an-

A tiquorum. Ego vero dico diſgreſsionem non eſſe ad propoſitum, non enim Ariſto. in verbis ultimis textus argumentatus eſt, ſed potius obiectioni ſibi factæ reſpōdit, ut uiſum eſt Et præterea ego Themi non uidi, propterea credo vt male ad Auer. translatum, male ab eo eſſe intellectum.

Quæſtio. Sed quicquid ſit, dubitatur, utrum æquidiſtantia ſit aliquo modo cauſa locationis terræ in medio, & videtur ꝙ non, nulla relatio eſt cauſa abſoluti, æquidiſtantia eſt relatio, & collocatio terræ eſt quid abſolutum. Secundo, nullum ens rationis eſt cauſa entis realis, ſed æquidiſtare eſt ens ab anima, locus uero ē res extra animam, ꝙ æquidiſtantia ſit ens rationis patet, q̄a eſt quædam menſura. Tertio dubitatur quia uidetur Auer. ſibi contrarius, nam in commen. 92. dixit æquidiſtantiam eſſe cauſam diſpoſitiuam quietis, in commen. vero. 94. dixit eſſe cauſam remotam pro quanto eſt cauſa frigoris, quod frigus eſt grauitatis cauſa, & graue cauſa B quietis terræ, modo hæc videntur valde remota, non enim cauſa cauſæ eſt diſpoſitio illi, quare ſi æquidiſtātia eſt cauſa grauitatis, non eſt diſpoſitio illi, vt ſit cauſa lationis terræ, & ita uidetur ſumma contradictio. Solutio. Dici poteſt ꝙ diſpoſitio apud Auer. quandoque intelligitur pro præparatione, modo quo qualitates, & quātitates ſunt diſpoſitiones pro forma. Quandoque pro concomitāte & cauſa ſine qua non, & hoc modo dicimus diſgregatiuum viſus eſſe diſpoſitionem albi, quia non poteſt eſſe, quin diſgreget uiſum. Ad propoſitum dico, ꝙ capiendo diſpoſitionem, non pro præparatione, ſed pro cauſa ſine qua non, ſic æquidiſtantia eſt diſpoſitio quietis terræ in medio, quia non poteſt quieſcere. niſi æquidiſtet. Similiter & inæqualiter diſtare diſpoſitio motus. Capiēdo uero diſpoſitionem Pro præparatione, ſic nec æquidiſtantia eſt diſpoſitio ad quietem, nec inæqualiter diſtare ad motum. Ad rationes, ad primam dici poteſt æquidiſtantiam, quo quidem ad rationem menſuræ eſſe ens rationis, & hoc modo, nec eſt diſpoſitio, nec C cauſa, quo uero ad rationem quanti, eſt cauſa ſine qua non. Ad ſecundum ſimiliter quo ad rationem quanti eſt abſolutum quoddam, quo uero ad rationem menſuræ eſt relatio. De contradictione dici poteſt ꝙ diſtātia a cœlo ſiue æquidiſtare a cœlo non eſt cauſa grauitatis poſitiue, ſed priuatiue, quæ conſurgit per non calefieri. Et hoc ſat eſt.

Nos autem agamus primo, an motum habeat, an maneat, nam veluti diximus, nonnulli ipſam vnā ſtellarum fecerunt, nonnulli vero eam in medio collocantes, volui & moueri circa medium polum tradidere, eſſe vero hoc impoſsibile patet. Sumentibus principiū, ſi fertur, ſiue extra medium ſiue circa medium, neceſ- D *ſarium eſſe hoc motu vi ferri, non enim ipſius terræ eſt motus, etenim vnaquæque partium hanc habet lationem, quippe cum nunc omnes in rectum ferantur ad medium, quapropter cum motus terræ violentus ſit, præterque naturam, impoſsibile eſt perpetuum ipſum eſſe, at ordo mundi perpetuus eſt.*

His confutatis, nouum facit principium in quo ueritatem problematis determinabit, & primo repetit problema, & inquit Nos autem agamus primo, an motū habeat, an maneat. Et cauſam quæſtionis breuiter repetit Expoſitio. D. Nam ueluti diximus nonnulli ipſam vnam ſtellarū fecerūt, ut primi pythagorei Nōnulli non ſtellā, ſed in medio eā collocātes, uolui & moueri circa mediū polū

hoc eſt circa axem mediam tradidere, ut attributũ ſuis Platoni, & Heraclitus ponticus opinatus eſt. Sed Ariſtotelis mox contra hos hypothetice ſyllogizat a deſtructione conſequentis hoc modo, ſi terra mouetur, ſiue a medio, ſiue circa medium, omnino ipſa uiolenter mouetur, deſtruitur conſequens, & primo deducitur conſequentia per hoc, quia qualibet terræ pars circa mediũ, vel a medio violenter mouetur, igitur & tota, quia vna eſt totius & partis ratio. Deinde deſtruitur conſequẽs per hoc, quia tunc motus terræ non eſſet perpetuus, cuius contrarium autumat propter ordinem mundi perpetuum.

(Auer.c. 96) Quo uero ad uerba græca attinet, debes ſcire Ariſtotelem ſic dicere, nonnulli uero eam in medio collocantes, uolui & moueri circa medium polum tradidere, polus enim ſcribitur græce. Et in trãſlationibus quas Auerroes habebat, ſcribitur corpus medium & tunc Auerroes per corpus medium intelligit corpus continens terram, quod ideo in medio collocatur, quia eſt intra cœlum, & circa hoc moueri antiqui dixerunt terram. Secũdo exponit per corpus medium quoddam corpus intra terram contentum circa quod reuoluitur. Tertio ꝑ corpus medium intelligit centrum, quod ipſe magis affirmat, quia hoc uidetur ad mẽtem Platonis in Timæo.

(Cõfutatio expõnis Auer.) Sed iſtæ expoſitiones Auerrois friuolę ſunt. Prima quidem & ſecunda, quia nemo uoluit illam poſitionẽ, narrauit enim poſitiones omnes, & nunc repetit illas, modo antea nullus eſt explicatus ſic protuliſſe. Tertia vero contra eſt verbum græcum, polus enim græce trifariam ſumi conſueuit, vt Simplicius ſuperius narrauit, nonnunquam pro cœlo ipſo nonnunquam pro cœli uertice, nõnunq̃ pro axe mundi tranſeunte per centrũ terræ ad uertices terminata. (πόλος triplicite' ſumitur.) Propterea expoſitiones hæ ſuperfluæ ſunt procedentes ex malis tranſlationibus.

Pręterea omnia quę orbiculari latione feruntur, poſt relinqui videntur, pluribusque vna latione moueri pręter primam ſphęram, quare & terram, ſiue circa medium, ſiue in medio ſit poſita, duabus lationibus moueri neceſſarium eſt, hoc autem ſi accidat, progreſſiones, regreſſionesque fixarum ſtellarum fieri neceſſarium eſt, ad hoc non uidetur fieri, ſed eędem, eiſdẽ in locis ipſius ſemper exoriuntur, occiduntque.

(Cõm.) Secundo arguit Ariſtoteles, & licet ratio poſsit componi multis modis, cõpono illam ſic, omne quod motu orbiculari mouetur pręter primam ſphæram duob⁹ ad minus motibus mouetur, uidelicet diurno, et ꝓprio, Sed terra per te mouetur motu orbiculari, & præter primam lationem, igitur mouebitur ad minus duobus motibus, uidelicet diurno & proprio. Concluſio eſt falſa, et non propter ſyllogiſmum, igitur ob propoſitiones, & non propter maiorem, fuit enim illa declarata ſuperius, igitur propter minorem, & ſic habetur oppoſitum minoris, uidelicet ꝙ terra non mouetur. Quod uero concluſio ſit falſa, declaratur, ubi enim terra duplici motu moueretur, ſtellæ fixæ, quæ non habent niſi vnicũ motum apud Ariſtotelem, uidelicet diurnum, non ſemper uerſus eandem terræ partem orientur, terra enim moueretur obliquæ ueluti ſtellæ per zodiacũ, hoc enim modo mouentur omnes planetæ motibus propriis, & ſic ſtella quæ oriretur iuxta æquinoctium vno tempore, alio oriretur longius. Hoc autem eſt contra obſeruationem, ſemper enim cor leonis ortum fecit ad eundẽ punctum ſecundum obſeruationem motus fixarum, quæ erat temporibus Ariſtotelis.

(Auer.c.97) Auerroes uero per duplicem motum, quo terra moueretur, intelligit motum in longitudine, & in latitudine, quos tribuiſſe terræ ueteres aſſerit, & tunc iuxta hoc non eſt dubia ratio Ariſtotelis, cũ enim terra eſſet egreſſa a loco priori, ſtella fixa quæ feciſſet ortum ad A punctum, faceret ad B. Sed hoc quod dicit Auerroes, nimis remotum eſt, primo enim an antiqui hoc uoluerit, non apparet. Secundo rationem Ariſtotelis nimis infirmat, quia eſſet ſolum ratio ad hominem. At Ariſtote. videtur arguere ſimpliciter, & propterea exponendus eſt locus iſte, ut diximus. (Cõfutatio. Boni que axem dicit)

Præterea partium & totius eadem eſt ad mediũ vniuerſi latio naturalis.

Tertio arguit partium totiuſque eadem eſt ad eundẽ locum latio, at partes terræ naturali latione ad medium totius mundi feruntur, igitur & tota terra etiam ad medium ferretur. (Expoſitio.)

Verum, quia hoc eſt, ſi ipſa nunc in centro fixa iacet, dubitabit profecto quiſpiam cũ idem ſit vtrorũq; medium, ad pondus habentia & terrę partes, ad vtrũ naturaliter ferantur, vtrum quia eſt vniuerſi, an qa terræ medium eſt. Ad medium itaque quatenus eſt vniuerſi ferri neceſſe eſt, etenim leuia atque ignis in contrarium terrę ponderibus cum ferantur, ad vltimũ locum qui medium continet feruntur.

Mouet conſequenter dubitationem, cõcluſum enim eſt terram & particulas terrę ad medium moueri, & in medio fixa iacere. Propterea quærit, utrum grauia et leuia & particulæ grauium & leuium moueant̃ ad medium ſiue centrum, an quatenus eſt medium mũdi, an quatenus eſt medium terræ, eſt enim idem terræ & mũdi medium. Reſpondet hæc grauia moueri ad mediũ, ſiue centrum quo centrum eſt mundi medium, & nõ quo eſt terræ medium, probat hoc loco a contrario, nã contrariorum contrarii ſunt motus, loca, & rationes mouendi & locandi, ſed leuia & ignis mouentur ad extremum locum mundi, quatenus eſt extremus mundi locus, igitur & terra & eius partes mouebuntur ad centrum quod eſt mundi medium.

Auer. uero aliter probat, quia ſi terra moueretur ad medium mundi, non quidem quo medium eſt mundi, ſed quo eſt terræ, tunc ignis deberet moueri ad circunferentiam terræ, conſequens eſt falſum, conſequentia uero tenet, nam cum ignis & terra ſint contraria, locus ad quem mouetur ignis debet eſſe contrarius loco ad quẽ mouetur terra, & ita ſi terra mouetur ad centrum, ut eſt medium terræ, ignis debet moueri ad circunferentiam ut eſt terrę oppoſita, nãque debent eſſe circa idem, centrum enim ut medium terrę non opponitur circunferẽtiæ ut eſt mundi, quia mundus & terra non ſunt idem, igitur opponitur ad circunferentiam ut eſt eiuſdem terræ. Hæc Auer. & bene. (Auer.c.99)

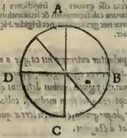
Accidit autem idem medium eſſe terrę ac vniuerſi, quo ſit ut ferantur etiam pondera ipſa ad medium terrę, ſed per accidens, quatenus terra medium ſuum habet in ipſo uniuerſi medio.

Poſſes fortaſſe obiicere, utrũ particulæ terræ aliquo modo dici poſsint moueri ad centrum ſiue ad medium terræ. Cui Ariſto. reſpondet per accidens particulas terræ poſſe dici moueri ad medium terræ. Dico per accidens, quatenus accidit vnum & idem eſſe medium terræ & mundi. (Expoſitio.)

Addit

Aue.c.100 O Addit & Auer. bonam rationem, dicens hoc eſſe, q̃a ad eundem locum partes & totum mouetur, at tota terra non ad medium mouetur, quatenus eſt medium terræ, quia ſic alibi poſſet terra moueri, ſed quatenus e medium mundi, igitur & particulæ eodem modo mouebuntur ad medium mundi non ea ratione, qua eſt terræ medium, ſed medium ſimpliciter.

Ferri autem grauia & ad ipſius terræ medium, ſignum eſt, quia grauia, quę ad hanc feruntur, non equidiſtantia feruntur, ſed ad ſimiles angulos procumbũt, quare ad vnum medium terrę vniuerſique feruntur.

Expoſitio. Sumpſit particulas terræ ferri ad medium terræ, quatenus medium illud eſt mundi, & hoc probat a ſigno, quia omnes particulæ terræ ſi eſſent extra centrum, ut in ABCD circunferentia, non equidiſtantes feruntur, uelu ti per lineas paralellas, ſed ad ſimiles angulos procubũt, ex parte quidem circunferentiæ ad angulos rectos, ex parte uero centri M, ad angulum acutum, igitur omnes ad vnum tendunt punctum.

Patet igitur terram neceſſario in medio eẽ, atque immobilem, tum ob eas quas diximus cauſas, tum q̃a pondera, quæ vi ſurſum iaciuntur adamuſſim in idẽ rurſus redeunt, & ſi in infinitum vis illa iaciat, patet igitur ex his neque moueri terram, neque extra mediũ collocari.

Expoſitio. Obiectio. Quæ probata ſunt, nunc epilogat. Sed contra illam hypotheticam occurres, quia videtur non ualere, ſi proiiceret virtus terram in infinitum ſurſum, illa in eundem locum rediret, quia ſi proiiceret in infinitum, nunquam motus ceſſaret petere locum ſurſum, igitur nũq̃ rediret.

Reſponſio duplex. Dici poteſt Ariſtotelem per infinitum intellexiſſe ſpacium vltra ſpacium mundi. Vel forte conſequentia eſt bona, quia ex illo conceſſo ſequitur vtrunque, uidelicet, redire, quia graue, & non redire, quia proiicitur in infinitum.

Ad hęc cauſa quietis ex his quę dicta ſunt patet. Nam ſi apta eſt ad medium undique ſui natura ferri, veluti apparet, & ignis a medio ad extremum rurſus, impoſſibile eſt, quãuis ipſius particulã e medio ferri, vi non illata, quippe cum vna eſt vnius latio, & ſimplicis ſimplex, & non contrariæ, at ea quę a medio ei quæ in medium, latio eſt contraria.

A Ex dictis concludit cauſam quietis terræ. Et primo de partibus terræ. Secundo de tota terra. Et de partibus vult terram ob eam cauſam eſſe in medio quieſcentem, ob quam naturaliter eſt apta ad medium moueri. Mouetur autem vnaquęque particula ad medium, ſui natura vel ſui forma, igitur & in medio quieſcit ſui natura, uel ſui forma, non enim ut dicit idem ob eandem naturã contrariis lationibus eſt aptum moueri, uidelicet latione a medio & latione ad medium, quia hæ ſunt contrariæ, & nihil contrariis motibus ferri poteſt ſuiipſius natura, quippe cum vna eſt vnius latio, & ſimplicis ſimplex, ut in libro primo eſt prolixe diſputatum. Sic igitur particulæ quieſcunt in medio ſui natura ueluti in medium mouentur ſui natura. Et ſyllogiſmus literæ eſſe poteſt, ille vnumquodque eo modo quieſcit quo mouetur ſed particulæ grauis ſui natura mouentur ad medium, igitur particulæ grauis ſui natura quieſcunt in medium.

B *Si igitur quamuis particulam ferri non poteſt e medio, patet etiam magis fieri non poſſe, vt ex eodem vniuerſa feratur, quippe cum eo totum ſit aptum ferri, & quo & pars ſit apta ferri, quare ſi nec a ſuperioribus viribus moueri poteſt, in medio profecto manere ipſam neceſſarium eſt.*

Expoſitio. Hactenus q̃ particulæ terrę in medio quieſcant ſui natura ex dictis concluſit, nunc de tota terra idem infert dicens, ſi igitur quamuis particulam ferri non poteſt a medio, patet etiam magis fieri non poſſe, ut ex eodem vniuerſa feratur. Quod probat D, quippe cũ eo totum ſit aptum ferri, quo & pars ſit apta ferri, propterea concludit quare ſi nec a ſuperioribus uiribus moueri poteſt, in medio profecto manere ipſam neceſſarium eſt dixit nec a ſuperioribus uirib⁹, quia ut dicitur in li. de cauſa motus animalium, ſi omnes dii omneſque deæ vellẽt mouere terram, non poſſent, niſi facerent cœlum quieſcere.

Aue.c.102 Cõſonanſa dicti Auer. Auer. uero tex. aliter intelligere uidetur, vult enim Ariſto. probaſſe terram quieſcere in medio per hoc ſignum, quia partes quieſcunt in medio, quæ expoſitio ſtare non poteſt, quia Ariſto. primo aſſignauit cauſam quietis in partibus terræ per hoc, quia ſui natura ſunt aptę moueri. Secundo aſſignauit cauſam quietis totius terræ per hoc, quia vna eſt ratio totius & partis, & in mouendo, & in quieſcendo, ideo expoſitio Auer. non facit ad uerba Ariſto. De ſyll forma. Circa uero formam ſyllogiſmi laborat Auer. ideo pro intellectu eorum quæ dicit, debes ſcire Auer. velle ex tex. Ariſto. duos poſſe cõfici ſyllogiſmos, primus eſt ſi partes terræ vndique ſui natura feruntur ad medium mundi, terra per eius naturã quieſcit in medio, & nunc poſito antecedente, ſequitur poſitio conſequentis. Secundus ſyllogiſmus eſt, ſi ignis mouetur ſuiipſius natura ad circunferentiam, terra naturaliter & ſui natura quieſcit in medio, & iterum vt ſupra ponatur antecedens, & ſequitur poſitio conſequentis, vult igitur Auer. Ariſto. accepiſſe vnum antecedẽs copulatum ex illis ambobus antecedentibus, ex quo poſtea dedit conſequens intentum hoc modo. ſi terra omni ex parte ad medium, & ignis omni ex parte ad circunferentiam fertur, terra ipſa quieſcit ſui natura in medio vniuerſi, at ponatur totum antecedens, & ſequetur concluſio dicta, & ſic ſyllogiſmum Auerrois uoluit eſſe formãdũ. Themiſtius autem uoluit ſyllogiſmum eſſe formãdum per antecedens ſimplex, non copulatum. Nam illud q̃d Ariſtoteles dixit de igne uoluit eſſe exemplum, & non habere vim rationis, quãq̃ Auer. dicat illud quod Alexã. dicit de igne eſſe ab errore trãſlatoris, credens illud non reperiri in codicibus græcis, & quia hoc vt temerariũ, q. n. audeat a tex. demere, uel addere, dñr uidet librũ

in fonte, propterea ſeipſum corrigens redit ad primam expoſitionem. Quæ res eſt non imperita. Occurres forte, quia in textu videntur propoſitiones ſuperfluæ, quarum prima eſt, motus ſimplex eſt corporis ſimplicis. Secunda, vnus motus eſt vnius corporis. Tertia, & contrarii non ſunt vnius corporis. Hæc enim ſuperfluæ uidentur. Innuit Auer ſolutionem has non ſuperfluere, ſed eſſe vtiles ad tria primo ut habeatur terram non poſſe moueri niſi vno motu, ſecundo ut habeatur ꝙ hæc corpora ſint ſimplicia, ueluti motus ipſorum, tertio ꝙ corpora ſint contraria, veluti & ipſorū motus Hæc Auer. Tertio ex uerbis Auer. colligitur duplex cauſa quietis, uidelicet, ſecundum formam, & ſecundum finem, quieſcit.n. terra in medio ſecundum formam quidem, quia ſua natura & ſua forma illic eſt apta quieſcere. Secundum finē vero, quia niſi terra quieſceret, cœlum non moueretur, ut igitur cœlum moueatur, ideo terra quieſcit, omne .n. quod mouetur indiget quieſcente. Quærit poſtea, utrū poſſit aſsignari cauſa ſecundum agens, & reſpondet ꝙ ſic & hanc vult eſſe æquidiſtantiam a circunferentia cœli. Eſt enim æquidiſtantia cauſa frigiditatis, frigiditas uero cauſa grauitatis grauitas autē cauſa quietis, & ſic æquidiſtantia dari poteſt ut cauſa effectiua, quod veteres uoluerunt dicere, licet per fallaciam ſecundum quid, & ſimpliciter, & per fallaciam accidentis, decipiebantur. Aſsignari igitur poſſunt quieti terræ tres cauſæ, vna quidem vt finis, uidelicet, ob id quod cœlum mouetur. Alia vt forma, uidelicet, quia graue. Tertia ut agens, uidelicet, quia æquidiſtat, vnde Themi. vult Ariſto. uerum dixiſſe, ſed ſine ratione, ueteres autem & uerum et cum rōne. Contra obicit Auer quia non eſt uerum ꝙ æquidiſtantia ſit cauſa quietis ſimpliciter, ſed per accidens, ſiue ſecundum quid. Amplius, dato ꝙ ſit cauſa per ſe, non eſt cauſa per ſe, niſi remota, pro quanto eſt cauſa grauitatis, & ſic non recte ſentit Themi. Sed adhuc occurres, primo, quia terra eſt perpetua, & grauitas eſt perpetua, igitur æquidiſtantia non eſt cauſa effectrix quietis terræ perpetuæ. Secundo æquidiſtantia eſt dimenſio, & dimenſio non eſt de principiis actiuis, igitur non poteſt eſſe cauſa ut agens. Reſpondet Auer. ꝙ æquidiſtantia non eſt cā effectrix, ſed conſeruans effectiue, quia terra non eſt genita ſecundum totum, licet forte reſpectu partium poſſit eſſe cauſa effectrix, quia terra eſt generabilis ſecundum partes, & ita de nouo quieſcibilis. Ad ſecundum reſpondet, æquidiſtantiam non eſſe cauſam grauitatis & quietis quatenus quantitas, ſed quatenus eſt medium motus circularis, & pro quanto facit terram diſtare a cauſis calefacientibus cœleſtibus. Hæc colliguntur ex commēto, & ſatis acute.

Ob. Ale.
Solutio
Qō
Solutio
Obiectio
Reſponſio

Dubiū primū.

SEd circa hæc emergit prima dubitatio, utrum grauitas ſit cauſa formalis quietis terræ. Et arguit. Primo ꝙ non, quoniam priuationis nihil eſt cauſa vt forma, ſed quies eſt priuatio, igitur illius nulla eſt cauſa ut forma. Secundo una forma non eſt, niſi vnius, ſed grauitas eſt forma terræ, igitur non quietis terræ. Tertio, forma & efficiens non in idem numero concidunt, 12. metaphyſicæ cōmen. 36. Sed grauitas eſt cauſa agens motum & quietem, igitur non forma, ꝙ grauitas ſit cauſa agens motus & quietis videtur, Quarto commento. 22. Quinto non eſt idem forma motus & quietis. Pro reſponſione debes ſcire, ꝙ dum dicitur grauitas eſt forma quietis, uel mot⁹, intelligi poteſt dupliciter, vno modo pro prima illius perfectione, quæ forma partis dicit, & ſic nec quietis, nec motus poteſt eſſe forma. Alio modo pro omni intrinſeco alicui, a quo illud depēdet, quo medici dicunt calorem eſſe formam nutritionis, ꝓ quanto eſt quid intrinſecum nutritioni, nutritionem intrinſece efficiens, & ſic forma idem eſt quod agens proximū & in actu, efficiens vero per excellentiam dicitur de extrinſeco, & ſeparato. Per hæc ad rationes patet ſolutio, omnes enim concludunt grauitatem non eſſe formam primo modo, bene tamen eſſe poteſt forma ſecūdo modo, quæ cum agente concidit. Secundo dubitatur, vtrum diſtantia a cœlo ſit cauſa frigiditatis, & per conſequens grauitatis, & uidetur ꝙ non. Primo, quia frigiditas eſt accidens eſſentiale elemento, igitur conſequēs formam ſubſtantialem elementorum, ut dicitur octauo phyſicorum cōmento. 4. Secundo tunc partes ignis eſſent graues aliquantulum, ut illæ quæ ſunt prope aerem, quia ſunt aliquantulum a circunſerentiæ ambitu remotæ.

Solutio
2. dubi.

Defendi poteſt Auer. per diſtinctionem frigiditatis et grauitatis, poſitiuæ, & priuatiuæ, poſitiua enim frigiditas vel grauitas elementaria proprietas eſt, priuatiua vero cauſatur per priuationem cauſarum calefacientium.

Solutio

Tunc ad primum patet ſolutio, frigiditas enim & grauitas poſitiue ſumptæ ſunt proprietates elementariæ, & non priuatiue. Ad ſecundum concedo partes ipſius ignis inferas eſſe graues, & frigidiores per priuationem cauſarum calefacientium & leuitantium, quæ tamē elementariæ nec graues ſunt, nec frigidæ. Hęc pro defenſione Auer.

Aſtipulantur autem & his ea, quæ a mathematicis ſunt dicta circa aſtrologiam, apparentia enim accidunt mutatis figuris, quibus definitus eſt ſtellarum ordo, propterea ꝙ terra in medio eſt collocata. De loco igitur, deque quiete, & motu terræ quomodo ſeſe habent tot dicta ſunt.

Que ſint diamet. 10. Tres diametri longitudo. Latitudo. Altitudo.

Debes ſcire vt Auer. inquit, ꝙ tres ſunt cœli diametri. Prima eſt a polo ad polum, quam philoſophi longitudinem appellant, penes quam ſumpſerunt ſurſum & deorſum in cœlo. Secunda eſt ab ortu in occaſum, quā dixerunt eſſe latitudinem, penes quam dextrum & ſiniſtrum ſtatuerunt. Tertia eſt a culmine diei ad imum noctis, quam altitudinem, ſiue profunditatem collocarunt, penes quam ante & retro definierunt. Ariſto. igitur per teſtimonium aſtrologorum vult probare terrā eſſe collocatam in puncto medio interſectionis harum diametrorum, quod medium centrum appellant græci, axem uero dicunt eam lineam, quæ per centrum tale trāſiens utrique appulit polis. Ex his Ariſto. videtur declarare (vt Auer. ait) terram eſſe in medio per obſeruationem aſtrologorum, Primo, quia quælibet ſtella videtur æqualis in quolibet cœli puncto, ſtella enim quæuis fixarum tantæ magnitudinis apparet ſi in ortu, quantæ ſi in occaſu, quantæ ſi in culmine fuerit. Vbi autem terra eccentrica eſſet, & ad alterum punctorum magis appropinquaret, proculdubio ſtella appareret difformis & inæqualis. Secundo, ſtellæ fixæ aſcendunt præciſe ſemper ab eadē terræ parte, & occidunt ſemper ad eandem terræ partem, quod eſſe non poſſet, niſi terra eſſet in medio & fixa. Præterea non ſemper eſſent ſex ſigna ſupra terram, & ſex infra terram. Tertio a figuris ſtellarum, cuiuſmodi ſunt aſpectus, ut triangulus, ſexangulus, quadrangulus, & diameter, amplius, & cum his eclipſis, niſi enim terra eſſet pręciſe in medio diametrorum tales aſpectus, & maxime eclipſes non eſſent ſecundum regulas aſtrologorum. Ex his omnibus cōcludit Ariſt. terram eſſe in medio. Inquit, aſtipulantur autem & his ea quæ a mathematicis ſunt dicta circa aſtrologiam, apparentia enim accidunt circa ortum, & occaſum, & aſcenſiones, atque aſpectus mutatis figuris & aſpectib⁹, quibus definitus eſt ſtellarum ordo, propterea ꝙ terra in medio eſt collocata. Demum epilogat.

Figuram autem rotundam ipſam habere neceſſarium eſt, vnaquæque enim partium adusque

vſque medium pondus habet, & minor a maiori pulſa non poteſt egredi, ſed premitur potius, & alia alii cedit donec ad medium ipſum perueniat.

Expoſitio. Nūc de terræ figura, & primo præmittit concluſionē D. Figuram autem rotundam ipſam habere neceſſariū eſt, hæc eſt concluſio. Syllogizat hoc ſic, omne corpus cuius partes circunſerentiales, æqualiter tendunt ad medium maiores, minores comprimendo, eſt rotundum, ſed terra eſt huiuſmodi, igitur terra eſt rotunda. De ratione tangit minorem, & inquit. { Vnaquæq. n. partium aduſque medium pondus habet, & minor a maiori pulſa non poteſt egredi, ueluti fit in vnda, vbi vna aqua cōprimit aliam per quam compreſsionem illa non intumeſcit ac egreditur, ſed premitur potius, & alia alii cædit donec ad medium ipſum perueniat. Hęc eſt minoris vis.

Oportet autem intelligere id quod dicitur perinde accidere atque ſi terra fieret eo modo perfecte, quo etiam naturalium quidam ipſam protulerunt ortam eſſe. Verum illi quidem lationis, quę fit deorſum, violētiam cauſam eſſe aſſerunt. Melius autem eſt veritatē ponere, atque hoc ideo accidere dicere, quia natura habet id quod pondus habet ad ipſum medium ferri. Cū igitur ea quę ſegregabantur poteſtate congeries eēnt, vndique ſimiliter ad ipſum medium ferebantur. Siue igitur ſimiliter ab extremis partes diuiſę ad medium ſint congregatę, ſiue alio modo ſeſe habentes, idem facient.

Expoſitio. Soluit per hæc Ariſ. contra ſe cauillum, nam obiiciet quiſpiam, terra eſt perpetua, igitur nulla pars alterā compreſsit, & ita ipſa terra per eiuſmodi compreſsionem nō uidetur conſequi rotunditatem, perpetui enim nulla poteſt aſſignari cauſa. Reſpondet φ hoc intelligi oportet hypothetice, ac ſi genita eēt terra, vt ueteres dixerunt. Eſt tamen aliqua differentia, quia veteres dixerunt terrā fuiſſe motam ad medium ui, atque expulſione, nos vero peripatetici natura. Inquit, oportet autem intelligere id quod dicitur perinde accidere atque ſi terra fieret, vel genita eſſet, eo profecto modo, quo etiam naturaliū quidā ipſam ortam eſſe protulerunt. Addit tamen differentiā, & inquit, uerū illi quidem lationis quæ fit deorſum uiolentiam cauſam eſſe aſſerunt, uidelicet, vi cōuerſionis pellentis ad medium, ut dixit Empe. Melius autem eſt veritatem ponere, ut nos ponimus, atque hoc ideo accidere dicere, quia natura habet id quod pondus habet ad ipſum medium ferri. Ex his repetit concluſionem. & inqt. Cum igitur ea quæ de terra ſegregabantur, vel ſegregata erant & diſſeminata per circunferentiam cœli poteſtate congeries eſſent, ſiue congregabilia eſſent in medio, propter hoc vndique ſimiliter ad ipſum medium ferebātur. Et quia poſſet aliquis dicere non ſimiliter ferri ad medium propterea, quia ex vna parte poſſunt eſſe plures φ ex alia, ueluti ex parte ortus plures poſſunt eē partes terræ φ ex parte occaſus, quo caſu non ſimiliter congregarentur, adiecit reſpondendo, ſiue igitur ſimiliter ab extremis partes diuiſæ ad medium ſint congregatæ, ſiue alio modo ſeſe habētes, hoc eſt plures in vna parte φ in alia, idem facient. Nam ſemper grauius premit minus graue, donec ſuperficies terræ rotunda fiat circa medium, & ſic hoc non refert ad rationem dictam.

Auer. c. 104. Obiectio. Digreditur autem Auer. hic ſatis ad propoſitum, nā

A Themi reprehendit Ariſ. arguebat enim ſic, terram eſſe rotundam eſt neceſſarium, & terram & mundum eſſe generabiles eſt impoſsibile, igitur terram eſſe rotundā non debet declarari per tale impoſsibile. Reſpondet Auer. et ſatis perite, φ terra poteſt conſiderari quatenus corpus compoſitum ex materia & forma, & quatenus vnum elementum mundi. Et quatenus elementū mundi adhuc dupliciter, & quo ad partes, & quo ad rationem totius. Reſ. Sſe.

Tunc dicit Auer. φ terra eſt generabilis & corruptibilis ea ratione, qua corpus compoſitum ex materia & forma. Amplius, ſi conſideretur ratione qua elemētum, eſt generabile ea ratione qua partes habet, nō autem ratione qua totum, quia elementa ſunt ſecundum partes generabilia, non autem ſecundum totum. Ad propoſitū Ariſ. vtitur eiuſmodi ex ea parte qua poſsibilia ſunt, & non ex ea parte qua impoſsibilia ſunt, ha cad qōnē. Cōfirmat ſolutionē prio auctoritate Plat. & Ariſ. qa Pla. & Ariſ. vtuntur talibus propoſitionibus. Ariſt. enim octauo phy. ait φ motus circularis eſt prior natura cæteris,

B quia eo remoto, tolluntur & cæteri, & non ecōtra. Amplius, quarto phyſicorum ponit motū eſſe natura priorem tempore, quoniam cum remouetur motus, etiam tempus remouetur. Et propterea concludit φ ordo prioris ad poſterius ſecundum naturam, eſt tam in æternis φ in generabilibus, licet in generabilibus id ſit manifeſtius. Propterea primo ordinem illum in generabilibus intelligimus, & poſtea per rationem communem vtriſque generibus intelligimus ordinem illum in æternis. Secundo idem declarat Auer. loco a ſimili, nam ordo cauſæ et cauſati eſt in vtroque genere, ſed in generabile quidē neceſſarius hypothetice, vtpote ſi cauſa ponitur. In generabilibus enim poſita cauſa ponitur effectus, & ea remota remouetur effectus. In æternis uero ordo eſt neceſſarius categorice atque abſolute, quia & cauſa & effectus neceſſario ponuntur. Ex his patet ſolutio, φ Ariſt. ſuppoſuit terram eē genitam, ut ſermo eſſet manifeſtior & cū hoc eſt poſsibile dupliciter & ex parte qua corpus eſt cōpoſitum ex materia & forma, & ſecundum partes. Colligit

C tandem Auer. fundamentum Ariſ. & quaſi formam ſyllogiſmi, quo utitur in textu & ponit talem regulā. qualis ordo eſt inter aliqua, ſi ſint generabilia, talis eſt inter ea ſi ſint æterna, ſed in terra ſi eēt genita, partes mouenē pari uelocitate ad punctum medium faciendo figuram rotundam, igitur & modo cum ſit perpetua, declaratur exemplo de domo, ut ſi eſſet domus æterna neceſſario cauſæ eius, ut lapides & lateres eēnt æternæ. Ex his quę in hoc commento dixit Auer. colligitur intellectus propoſitionis Ariſt. uidelicet, omne prius natura alio poteſt eſſe ſine ſuo poſteriori, intelligitur enim aut in ſe, aut in ſuo ſimili ſpecie uel genere, quo modo ordo naturæ eſſe poteſt in æternis cauſa enim in illis eſſe poteſt ſine cauſato, ſaltem in ſuo ſimili genere, uidelicet, in generabilibus.

Dub. Sed hęc quæ Auer. dixit non apparent neceſſaria, primo quo ad formam ſyllogiſmi, ſecundum enim Auer. ratio textus debet ſic componi, omne corpus, cuius partes omnes naturaliter & æqualiter tendunt ad medium,

D eſt rotundum, ſed contingit terram eē corpus, cuius partes tendunt ęqualiter natura ad punctum medium, igitur terra eſt rotunda, modo hæc ratio eſt ex maiore de neceſſario, & minore de contingenti, igitur concluſio eſt, uel de contingenti, vel de ineſſe, ut fuit declaratum in libro priorum ab Ariſto. Et eſt coniugatio imperfecta egēs deductione ad impoſsibile, & ita Auerrois per hanc ſuam reſponſionem debilitat formam ſyllogiſmi Ariſt. licet reſpondeat ad materiam. Secundo videtur aliud Auer. dictum obſcurum, ait enim ordinem ſimilem eſſe in ęternis & generabilibus, quod uidetur falſum. Primo, extrema ordinis æternorum ſunt alterius rōnis ab extremis ordinis generabilium, qm̄ æterno & gn̄abili nihil eſt cōe vniuocū, igitur ordo nō poteſt eē eiuſdē rōnis in utriſq;. Secundo, ſi eſſet ſimilis ordo in utriſque, cū ordo naturæ apud Auer. hic ſit cū tempore, igitur perpetuæ eſſent

in tempore cuius oppoſitum dicitur quarto phyſi. Ad hæc dici poteſt defendēdo Auer. ad primam dici poteſt, ꝙ minor eſt de contingenti plerunque, & hoc modo cū vna neceſſaria poteſt inferre vnam etiam neceſſariā. Nā licet ex maiore neceſſaria, & minore de contingenti ad vtrunque non ſequatur concluſio neceſſaria, tamē ex maiore neceſſaria, & minore de contingenti plerunque bene poteſt ſequi concluſio neceſſaria, ut in propoſito. Sed forte dici poteſt ſyllogiſmum literæ non debere formari ſic miſtim ex vna neceſſaria & alterā de contingenti, ſed ut diximus in litera. Ad ſecundum dici poteſt, ꝙ cauſa & cauſatum in æternis & generabilibus ſunt eiuſdem rationis vniuoce in ratione metaphyſica. Non autē in ratione phyſica, ratio .n. meta. eſt ratio cauſæ ut eſt, rō phyſica eſt ratio cauſæ, ut per tranſmutationem cauſat, & ſic ordo poteſt eſſe vniuocus in cauſa & cauſato æternis, & generabilibus, dico vniuocus in ratione metaphyſica, non autem in ratione phyſica. Hæc pro Auerroe.

Solutio

Perſpicuum igitur eſt id quod omni ex parte ſimiliter ad medium fertur, ſimilem neceſſario omni ex parte molem habere, nam ſi vndique ęque fiat additio, æque extremum a medio diſtare neceſſarium eſt. Hęc autem figura rotunda eſt.

Expō. Auer. uelle uidetur, ꝙ cum Ariſto. probaſſet partes terræ eē rotundas, nunc idem ꝓbat de tota terra. Quod non placet, nec textui conuenit. Melius igitur uidetur nūc Ariſto. ꝓbare maiorem, erat .n. maior hæc, oē corpus cuius partes æqualiter tendunt ad medium eſt rotundum, & ꝙ ita ſit patet Inquit .n. perſpicuum igitur eſt id quod omni ex parte ad mediū fertur, ſimilem omni ex parte neceſſario molem habere. Eſt hęc maior, probat hāc maiorem D. Nam ſi vndique æque fiat additio, æque extremum a medio diſtare neceſſe eſt Hæc autem figura rotūda eſt. Dicitur enim figura rotunda, a cuius medio ad circunferentiam omnia extrema ſunt æqualia, & ſic patet maior. Et hæc expoſitio conuenit uerbis.

Figura rotūda quæ.

Differt autem ad rationē nihil, & ſi partes ipſius non vndique ſimiliter ad ipſum medium concurrant, maior enim ſemper minorem quę ante ſe eſt ad uſque medium propellat neceſſarium eſt, ambabus ad vſque medium momentum habentibus, & grauiore minus graue ad illud trudente.

Expō. Velle uidetur Auer. Ariſt. ſoluere cauillum dictum, dicebatur .n. rationem illam non habere locum, niſi ponendo terram generari, & ita vult Auer. nihil referre ad rationem, ſi terra non ſit genita, modo partes maiores ꝓpellant minores ad punctum medium. Sed hæc expoſitio non conuenit uerbis Ariſ ut intelligenti patet, ꝓpterea Ariſto. uidetur ſoluere alium cauillum, quem etiā prius tetigit raptim, uidelicet, ꝙ non ualet dicta ratio, quia ſupponit partes terræ omni ex parte eſſe æquales æqualiter pulſas. Poſſet .n. dici ꝙ non ſunt æquales, nam eſſet poſſe intelligere plures eē ex parte ortus ꝙ̄ ex parte occaſus, & plures eē ex parte culminis, ꝙ̄ imi terrę, & ita nō æqliter vndique concurrerent. Reſpondet, differt autē ad rationem nihil, & ſi partes ipſius non vndique ſimiliter ad ipſum medium concurrant, ſed ex vna parte plures, ex alia pauciores. Cuius cauſam exponit D. Maior .n. ſemper minorem quæ ante ſe eſt ad uſque medium propellat neceſſe eſt, ambabus ad uſque mediū habentibus momentum, quod græce eſt ropes, latine inclinatio, & grauiore trudente uſque ad medium minus graue, his enim duobus ſtantibus, nō refert ad rationem. Siue .n. plures, ſiue pauciores terræ partes ſint ex vna parte coeli ꝙ̄ ex alia, ad rationem refert nihil, modo maius graue & mi-

g nus graue habeant inclinationem ad medium, & maius trudit minus.

Quod enim quiſpiam addubitauerit, eandem habet cum his ſolutionem. Si enim cum terra ipſa eſt in medio atque rotunda, ſibi ex altero hemiſphęrio multiplex adiiciatur pondus, non erit idem totius & terræ medium, quare aut non manebit in medio, aut ſi quieſcat, cum & medium non obtineat, apta erit etiam nunc moueri.

Dubitat Ariſto. contra dicta, dictum eſt enim terram eſſe rotundam & in medio. contra, ponatur ꝙ terra ſit rotūda & illo mō ſituata, & ꝑ caſum ſibi ex altero hæmiſphærio ſiue ſubterraneo ſiue ſuperterraneo adiiciatur multiplex pōdus, tūc certū eſt mediū terræ ꝓ tunc non eē ꝑcīſe medium mundi. Erit igitur dubium, vtrum terra quieſcet ſecundum illam ſituationem, aut non, ſi ſic, tunc nō erit in medio ſituata, qđ eſt contra declarata, ſi non quieſcit, igitur mouebitur, et ita non erit naturaliter īmobilis. Quo uero ad uerba attinet, dixit multiplex pondus, ad differentiam montiū, qui licet eſſent plures ex parte vnius hemiſphærii ꝙ̄ alterius, non tollit res hæc propoſitum, quia ſunt parui, & paruum pondus addunt. Expō.

Quod igitur addubitatur, hoc eſt, attamen non eſt difficile uidere ſi parum conſiderauerimus, atque diſtinxerimus quomodo cenſemus quantamuis magnitudinem pondus habentem ad ipſum medium ferri, perſpicuum enim eſt non quouſque extremum cētrum ipſum tangat. Sed maior pars exuperat, quouſque ſuo medio medium ſumat, huc uſque enim momētū habet.

6 Soluit dubitationem & concedit terram moueri non ſimpliciter ſecundum totum, uidelicet, dimittendo centrum ſecundum ſe & quodlibet ſui, ſed ſecundum quid, tandiu, quandiu medium terræ efficitur medium mūdi. Et hoc inquit. Quod igitur addubitatur, hoc eſt, at nō eſt difficile videre, ſi parum conſiderauerimus, atq; diſtinxerimus, quomodo cenſemus quantāuis magnitudinem pondus habentem ad ipſum medium ferri. Et tunc reſpondet, & inquit Perſpicuum enim eſt non quouſq; extremum centrum ipſum tangat, ſupple moueri, quia ſic moueretur extra medium, ſed quouſque maior pars exuperat minorem, quod ſit quouſque ſuo medio, medium mundi ſumat, hoc eſt, ſed quouſque medium terræ efficitur medium mundi, hucuſque .n. momentum ac inclinationem habet, poſtq̄ uero medium terræ eſt medium mundi, tunc mox quieſcit. Expō.

h *Differt igitur hoc nihil de gleba & quauis parte, an de tota terra dicatur. Non enim ob paruitatem, aut magnitudinem illud accidens dictum eſt, ſed de omni eo quod ad medium momentum habet. Quare ſiue tota, ſiue per partes alicunde ipſa feratur, eatenus ferri neceſſe eſt, quatenus ſimiliter vndique medium occupauerit adęquatis minoribus a maioribus momenti propulſione.*

Poſſes forte dicere dictam ſolutionem benevalere de partibus terræ, non autem de tota terra. Cui reſpondet D. Differt igitur hoc nihil de gleba & quauis parte, an de tota terra dicatur. Non enim ob paruitatem, aut magnitu Expō.

dinem

gnitudinem illud accidens dictum eſt, quia licet differũt quo ad molem, non tamen differunt quo ad naturam intrinſecam. Et propterea de omni eo intelligitur, quod momentum, ſiue inclinationem habet. Propterea concludit, quare ſiue tota, ſiue per partes alicunde ipſa feratur, eatenus ferri neceſſe eſt, quatenus ſimiliter vndique medium mundi occupauerit, quod fit profecto quando maiora minoribus propulſione momenti & inclinationis æquantur, hoc enim facto, mox quieſcit.

De motu partiũ. Ex his colligitur non eſſe impoſſibile terram moueri.

Sed occurres, ſi terra mouetur, tunc cœlũ quieſceret, omne.n. quod mouetur indiget quieſcente, & ꝓpterea ſi terra mouetur, cœlum non põt moueri, nullum.n. eẽt quieſcens, quo egeret præter terram. Secũdo dictũ eſt, terram eẽ ſimpliciter imobilem. Dici poteſt terram eſſe mobilem ſm partes, non autem ſecundum totum, nõ.n. tota terra relinquit medium mundi, ſed ſm partes quęlibet pars poteſt relinquere medium mundi, nunq̃ tñ tota, & ſic ſufficit ad motum cœli ſaluandum. Immo dicũt iuniores continuo terram moueri ſm partes, quĩ continuo terra ex vna parte creſcit, & alia decreſcit, & ſic continuo medium eius ſe facit in medio mundi. Pręterea, partes centrales appetunt corrumpi, igitur oportet terram moueri, ut partes illę veniant ad locum corruptionis. Sed circa hæc quæres, quo modo ſi terræ adderet aliquid ponderis magni ipſa efficeretur in medio mũdi. (Dubitatio.)

(Aue.c.107 Reſpõſio.) Rñdet Auer. ex uerbis tex. & inquit, hoc fieri quatenus pars maior expellit minorem donec centrum totius aggregati fiat centrum mundi, & tota terra ſphærica relinquatur. Et hęc vr̃ Ariſt. intentio, inquit.n. Sed maior pars exuperat, quouſque ſuo medio mediũ ſumat. Et ſic uidetur ꝙ terra ſit rotunda, propterea, quia partes maiores circũferentiales comprimunt partes minores centrales. Vnde Auer. perlibrando verba Ariſto. ait eũ dixiſſe hoc i. maiores cõprimere minores tandiu quãdiu medium terræ ſit mundi medium, & quandiu figura terrę ſit ſaphærica, quia erãt duæ dubitationes, altera de terræ ſphæricitate, altera de medio terræ quõ ẽ in medio mundi. Has igitur ambas Ariſ. perſoluit vno verbo, dicens fieri terrã ſphæricam & eius medium, medium mundi, quia maiores partes compellunt minores ad centrum.

Sed occurres, quia ſi partes maiores compellunt minores, tunc terra in ſua regione grauitaret. Præterea partes centrales non mouerentur ad centrum niſi compulſæ, et ita non naturali ratione. Inſuper centrales partes ſunt grauiores, igitur ad centrum naturalius mouentur, q̃ circũferentiales, & ita non compulſæ mouebuntur. (Dubĩ optima.) Auer (vt mihi uidetur) innuit Solutionem quandam, illud fieri ad imaginationem, ait.n. quoniam cũ imaginati fuerimus, ꝙ additum fuit ſupra ſphærã terrę quaſi eius medietas, tunc figura terræ non erit ſphærica, neque medium eius erit medium mundi. Cum ergo poſitum fuerit ꝙ maior pars conſtringit mediam, & minorem quouſque cõgregatio duarum partium perueniat ad medium totius, & deſcendat ſuperior pars magnitudinis congregatæ ad locum inferiorem, neceſſe eſt ut illud quod cõgregatur ex duabus partibus ſit in figura ſphærica, & ꝙ medium eius ueniat ad medium totius. Hæc Auer. ex quibus velle uidetur compreſsionem illam non eſſe realem, ſed ad imaginationẽ, dato ꝙ maior pars terræ ponatur ſupra minorem, hoc.n. non eſt in re, quia nunq̃ maior pars poſita eſt ſupra minorem, & ita videtur imaginariũ totum illud, quibus patet ſolutio ad dubitationes. Hæc ſolutio, ſi eſt bona uel non, conſidera. Ego dicerem cõpelli eẽ dupľr, per ſe, & per accidens, illud compellitur ꝑ ſe, quod reſiſtit compellenti, nunq̃.n. cõpulſio propria ſit, niſi quando eſt actio & reſiſtentia, & hæc non põt eẽ in caſu, ut rationes cogunt. Alia eſt compulſio ꝑ accidẽs, quõ dicimus brachium compelli ad motum corporis, quia animali ipſo moto, brachium, quod eſt illius pars mouetur, & ſic brachium compellitur a corpore aĩalis, & hoc pacto eſt in propoſito, maior.n. pars terræ ſi adA deretur, compelleret minorem ꝑiacentẽ, quia illa maior pars moueretur ad medium per ſe, & minor moueretur per accidens ad motũ illius, & hoc pacto illa minor cõpelli diceretur. Et fortaſſe hoc ſentit Auer. cum inquit. Ponatur ergo ꝙ ſupra terram ſit additum quaſi eius medietas ex aliqua partium orbis, uel mundi. Verbi cauſa, ex parte orientis ſit addita vna, & ex parte occidentis ſit addita altera, neceſſe eſt.n tunc, ut illud quod congregatur ex medietate orientali, & medietate occidentali vincat medietatem ꝑiacentem, ita ut totũ aggregatum ex tribus illis partibus locetur in medio mundi, & ſit ſphæricum. Tu uero conſidera melius.

Siue igitur facta eſt, neceſſarium eſt factam eẽ hoc modo. Quare manifeſtum eſt ſphęricam eẽ generationem ipſius. Siue ingenita ſemper manens, eodem modo ſe habere, quo quidem, quamuis ſi orta eſſet, primum
B *orta fuiſſet. Et ſecundum hanc igitur rationem, neceſſarium eſt eſſe ſphęricam eius figuram.*

Sed remouet aliam dubitationem, vt recte Expoſitor ait quia poſſet dici rationem tactam habere locum ſuppoſita generatione terræ, quam Ariſ. non tenet in toto, ſed ſecundum partes tantum. Reſpondet Ariſ. ſiue igit facta eſt terra (vt antiqui arbitrantur) neceſſarium eſt ipſam eẽ factam hoc modo quo diximus, uidelicet, ꝙ partes pulſæ a partibus mundi maiores compellunt minores ad centrum. Et ꝓpterea concludit, quare manifeſtũ eſt, ſphæricam eſſe generationẽ ipſius. Tangit aliud mẽbrum ſecũdum peripateticos verum, & inquit. Siue ingenita ſemper manens eſt, etiam neceſſe eſt eodem modo ſe habere, quo quidem quãuis ſi orta eſſet, primũ orta fuiſſet. i. neceſſe eſt eodem modo ſe habere ac ſi orta eſſet. Illud.n. (ut inquit Expoſitor) quod nõ eſt generatũ, (Expoſitio.)
C oportet eo modo ſe habere, quo ſe haberet ſi eẽt generatum, eodem enim modo album diſgregaret viſum ſi eẽt factum, & ſi eẽt æternum, quia proprium non generationem, ſed eſſentiam conſequitur. Modo ſphæricum eẽ videtur quaſi proprium terræ, & ita ſiue terra ſit facta, ſiue æterna, ſphærica erit ſua natura. Tunc epilogat rõnẽ, & inquit. Et ſecundum hanc igitur rationem neceſſariũ eſt eẽ ſphæricam eius figuram. Sed occurres, quia non uidetur æternum & corruptibile habere eaſdem affectiones. Nam ubi animal eẽt æternum, non eẽt ęgrotabile. Nunc autem quia mortale eſt ægrotabile. Præterea, vbi animal eſſet æternum, non eſſet augmentabile, nunc autem, quia corruptibile, eſt augmentabile, & alus rõnibus poteſt inſtari. Innuit ſolu. Simplicius in verbis ſuis, vult.n. eaſdẽ eẽ æterni & morticini affectiones, quæ nõ indiuiduas ſequuntur conditiones ſed ſpeciei. Tu vero lege verba eius. Auer autem ait, ſi igitur terra nõ fuit generata, ſed ſemper fuit in iſta diſpoſitione, quam cũ com- (Dubõ.) (Solutio) (Quæ Auer.)
D pleta eẽt, ſi eẽt generata, manifeſtum eſt ꝙ figura eius eſt ſphærica, propter cãm quam diximus, cum nulla ſit differentia, ſiue fuerit generata, ſiue fuerit æterna, nulla ſup. differentia quantum ad neceſſitatem conſecutionis cauſæ, & cauſati. Nam ſiue terra ſit æterna, ſiue facta, ſemp neceſſario ſequitur ipſam eẽ ſphæricam, quia terra ſecundum eius eſſentiam eſt cauſa ſphæricitatis. Quo vero ad verba attinet, ait Ariſtoteles Neceſſarium eſt eẽ factã h mõ. Hoc mõ vt Auer. ait, q̃a cũ generatio terræ fuerit completa (ut quidam aiunt) terra ipſa erit ſphærica. Vel aliter poteſt itelligi, vt dicit Auer. Hoc mõ. Videlicet, ꝙ cum generatio terræ fuerit completa, & ipſa fuerit mota hoc modo, uidelicet, ꝙ partes maiores compellant minores, tunc terra ipſa relinquetur ſphærica. Et q̃a in trãslationibus arabicis repit̃ ſic. Et ſi ita ſit manifeſtũ ẽ ꝙ locus terræ, eſt ſphæricus. Auer. ꝑ locũ, intelligi cõcauũ aquæ, (Verborũ cõſideratio.)

& tūc exponit dupliciter verba illa, Si ita ſit primo mo-
do, ſi ita ſit ꝙ terra generet. nam ſi terra generatur, ſequi-
tur cōcauum aquæ, quod eſt locus terræ, eſſe ſphæricū.
Secūdo modo ſi ita ſit. ꝙ maiores partes cōpellāt mi-
nores, ſequitur enim ſi maiores minores compellant cō-
cauum aquæ, uel eius ſuperficiem concauam, etiam quę
(Superuacaneus Auer. labor.) terram continet eſſe ſphæricum. Hæc Auerr. Quæ ſunt
(vt mihi videtur) ſuperflua, nam hęc verba non habent
in græcis codicibus, ideo conſideratio hæc nulla eſt.

Et quoniam omnia grauia ſimiles ad angulos, ſed non ęquidiſtantia feruntur. Hoc autem aptum eſt ad id quod natura ſphæricum eſt. Aut igitur eſt ſphęrica, aut natura ſphęrica. Vnumquodq; autem tale eſſe dicere oportet, quale natura vult eſſe, & quod eſt, ſed non quod violentia, & præter naturam eſt.

Nunc ponit aliam rationem, & ſyllogiſmus eſt, om-
F ne corpus cuius partes ad conſimiles angulos feruntur,
& non parallelæ, eſt ſphæricum, terra eſt corpus cuius
partes graues oēs feruntur ad ſimiles angulos & nō pa-
(Aequidiſtantia parallela.) rallele, igitur eſt ſphærica. Cōtinuetur igitur ſic tex. &
ſm hanc igitur rationem, ſupple quæ procedit per hoc
ꝙ maiores partes comprimunt minores, neceſſarium eſt
dicere eius figuram eſſe ſphęricam, & etiam ſup. qm̄ om-
nia grauia ſimiles ad angulos, & non æquidiſtantia fe-
runt, quæ ſunt partes terræ, hæc eſt minor. Deinde tan-
git maiorem, & inquit, hoc autē aptum eſt ad id quod
natura ſphæricum eſt. eſt igitur maior, corpus cuius par-
tes feruntur ad ſimiles angulos, eſt ſphæricum per natu-
ram Concludit concluſionem, & inquit. Aut igitur eſt
ſphærica, aut natura ſphærica, appoſuit autē hoc, vt ex-
poſitor recte ſenſit propter tumoroſitates montium, &
vallium concauitates, quæ videntur rotūditatem terræ
impedire, ſed huiuſmodi ſunt ex aliis cauſis accidentali-
bus vel violentis Et licet ita ſit, tamen vnumquodq; tale
eſſe dicere oportet, ac denominare, quale, vel quod natu-
G ra vult eſſe, & quod eſt ſupple pro maiori parte, nam tu-
moroſitates montium, & concauitates vallium non ha-
bēt aliquā quantitatem notabilem in comparatione ad
totā terrā. Sic igitur denominā da eſt terra, pro eo quod
eſt ſm naturā, & pro maiori parte, & non pro eo quod
eſt violenta & præter naturā, vel ꝓ minori parte, fortaſ-
ſe.n. tumoroſitates montiū, & concauitates vallium ter-
ræ non inſunt per naturā, ſed ex violentis cauſis, & ꝑter
naturā, vt docuit Ariſto. in lib meteororū, igiť terra eſt
dicēda ſphærica, quatenus eſt talis pro maiori parte, vel
quatenus eſt talis magis per naturā, & hęc eſt cōcluſio.

(Verborū [illegible].) Quo uero ad uerba attinet, per ſimiles angulos Ariſt.
intelligit angulos rectos, quos grauia faciunt, cū deſcen-
dunt ad centrū, & hoc videtur velle Auer quum inquit,
ꝓpter cauſam quā diximus, ſ. ꝙ omnes partes terrę de-
ſcendunt cōſimiliter ad medium. i. quia apud cētrum fa-
ciunt angulos æquales. Vnde expoſitor idem. D. ex-
ponit ſm rectos angulos, quos facit linea recta per quā
eſt motus corporis grauis cum linea cōtingenti terram.
Vnde angulus B O C rectus, cōſimilis eſt angulo H G
O & cæteris oībus, oēs.n. ſunt recti ad cētrum O, quo-
niam grauia non ſtant firmiter ſuper terrā, niſi ſm lineā
perpendicularem. Aliter etiam Auerr. expoſitionem (Que auer. com. 108.)
ſubſcribit cum deſcendunt a locis in ſuperiori circunfe-
rentia. Inter quæ ſunt arcus æquales, & ita per angulos
ſimiles intelligit angulos reſpicientes arcus cōſimiles cir-
culorū, quorū centrum eſt centrum mundi. Nam arcus
A B eſt ſimilis arcui B C & cæteris, q cauſantur ex hoc
ꝙ grauia mouentur a circūferentia A B C D E F G H,
circa centrū O, & vtroq; modo bene dicitur. Præte-
rea, dicitur in textu arabico. Propter ſermonem quem
diximus. Et in codicibus græcis dicitur. Et ſecundū hanc
igitur rationem. Et hoc Auc dupliciter itelligit, vno mō
propter ſermonem quem diximus de motu grauium,
nam omnia grauia petunt vnum punctum, igitur tota
terra eſt ſphærica, & per uerba illa in quibus dicit, & qa
corpora grauia, in ſuo textu, & in noſtro, & qm̄ omnia
grauia. Intelligit, quia mouentur ad medium conſimili-
ter, & ſic ſunt duæ cauſæ ſphæricitatis terræ, altera, qua
omnia grauia petunt vnum punctum. Altera, qua mo-
uentur ad conſimiles angulos. Aliter exponit intelli-
gens per ſermonē quem diximus. I. rationem proximā
quæ proceſſit per alias conditiones motus grauiū quas
dedit in deſcenſu earum ad medium abſq; deſcenſu etiā
eorum ſm angulos æquales. ratio.n. proxima, vt recte
diuus Expoſitor ait, proceſſit ex ſpecie partium eius, qa
per hoc ꝙ maiores cōpellunt minores. Hæc ſecunda rō
accipitur ex figura motus partiū terræ. Et addit Auer.
hanc ſecundam rationem eſſe firmiſſimam, qm̄ præce-
dēs ſupponit generationem terræ, uel ſm ueritatem, uel
ſecundum imaginationem. Hæc autē ratio procedit ex
ſimpliciter notis. In trāſlationibus arabicis legitur. Et
hoc eſt ſignum. Et reliqua, & Auer. ait, hoc ſignū eſſe po-
tiſſimam rationem, quia cōuertitur cum cauſa. grauia.n.
G mouent ad ſimiles angulos, quia terra eſt ſuapte natura
ſphærica, & quia terra eſt ſuapte natura ſphęrica. grauia
mouentur ad ſimiles angulos, hæc.n. conuerſio eſt, quia
ſphærica figura eſt terræ naturalis. Sed occurret, qm̄ fi- (Dubium.)
gura elementis ineſt accidētaliter, ut docuit Auer. in hoc
ſecundo cōmentis. 22. &. 26 At hic Ariſt. uoluit ſphæri-
cam figurā ineſſe terræ naturaliter. Præterea tertio hu-
ius cōmē. 67. dicitur elemēta nullam ſibi limitare figurā,
hic autem dicitur, ſphæricam figuram eſſe terræ natura-
lem. Reſpondet Auer. & inquit. Sed nō oportet acci- (Sol. Auer.)
pere hanc figuram, ut ſit inſeparabilis ab eius ſubſtantia,
& neceſſaria in ea, & ſic per naturale nō intelligit inſepa-
rabilē. Cuius cauſam affert Auerroes dicens, qm̄ ſi ita eſ-
ſet, non ſepararet ab ea iſta figura, ſed ſeparata ſphærica
figura a terra corrūperetur terra per corruptionē ſuā. I.
ad corruptionē figuræ ſphæricæ. Sic igitur uult ſphæri-
cam figuram eſſe terræ naturalē, ſed non inſeparabilem.
Sed obijcit ſibi, quia alibi, uidelicet tertio huius cōmē. (Obiectio.)
H 67. & in textu & cōmento dicitur, elementa nullam ſibi
limitare figuram naturaliter, & tn̄ hic dictum eſt ſphæri-
cam figurā eſſe naturalem terræ, ſed ſeparabilem. Re- (Solutio)
ſpondet, & inquit, & cū ita ſit, æquiuoce dicimus ꝙ ter-
ra habet figurā ſphæricā, & ꝙ aliter habet terra figurā
naturalem, q̄ habeat corpus cœleſte. Nam accidētiū na-
turalium, quædā ſunt ſeparabilia, quædā inſeparabilia.
Cœlum igitur habet figurā ſphęricā naturaliter, inſepa-
rabiliter. Elementa uero naturaliter ſeparabiliter. Eſt.n.
accidētale duplex naturale. qa ſeparabile, ut ſanitas ani- (Accidens eſt duplex.)
mali, & inſeparabile, ut riſibile homini. Vtrunq;.n. acci-
dens eſt naturale, ſed ſanitas ſeparabile accidens, riſibile
autem inſeparabile Cœlo igitur ineſt figura ſphærica na-
turaliter, & terrę etiam naturaliter, uerum cœlo ineſt na-
turaliter eſſentialiter, atq; inſeparabiliter, terræ naturali-
ter accidentaliter & ſeparabiliter. Ex his ſequitur ac-
cidentale

cidentale aliquando accipi prout diſtinguitur cõtra eſſentiale, aliquando contra naturale, quaſi idem ſit quod violentum. Sed dubitabis contra ſolu. Auer. qm̃ quod per accidens cõpetit alicui, competit ab extrinſeco, figura autem cõpetit terræ ab intrinſeco, quia propter eius formã, quare non per accidens. Præterea quod eſt naturale emanat a principiis intrinſecis, & quod emanat a principiis intrinſecis eſt eſſentiale, igitur figura eſt accidens eſſentiale, & ita non ſeparabile. Solebamus dicere, ꝙ figura poteſt accipi in actu, et in potentia. Primo modo eſt accidens naturale, & ſeparabile, vt riſus hominis. Secũdo modo eſt eſſentiale, & proprium, vt riſibilitas eiuſdẽ. Vltimo Auer. exponit illa verba. Vnumquodq; aũt tale eſſe dicere oportet, quale natura vult eſſe. Et dicit primo hæc verba eſſe dicta contra opinionem aliquorum, qui dixerunt cauſam ſphæricitatis terræ eſſe motum partium terræ ad medium, eſt .n. potius oppoſitum, partes enim mouentur ad medium, quia terra eſt naturaliter ſphærica. Dicit ſecundo, ꝙ Ariſt. per hæc verba innuit hanc figuram eſſe terræ naturalẽ. Cuius cauſam ait, quia omnis res, uel ſemper, vel pro maiori parte reperitur in ſua diſpoſitione naturali, & quia terra pro maiori pte, ſupple reperitur in hac figura, vel ſemp, ideo hæc figura eſt ſibi naturalis. Vnde ait fortaſſe et ita de hac figura reſpectu terræ,

Dub8.

Sol. Auer.

Solutio.

velut de generatione, nam ut de generatione dicit̃, ꝙ terra eſt generabilis ſecundum partem, et non ſecundum totum, ita terra pro maiori parte eſt ſphærica, nõ aũt quælibet pars, ſunt .n. montes & valles quæ a cauſis nõ naturalibus terram non faciunt totam ſphæricam, fiunt .n. montes & ualles in terra, ut Ariſto. docet in libris meteorologicis propter terræmotus, inundationes aquarum, & propter ruinas, & id genus, quæ ſunt accidentalia terræ, & non naturalia Hæc ex commento.

A

Prǫterea & per ea quǫ ſecundum ſenſum videntur, lunǫ namque defectus tales non baberent diuiſiones.

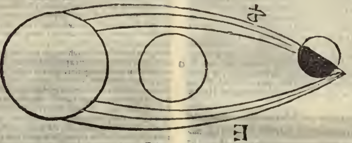
Nunc rationibus mathematicis probat terram ſphæricam eſſe, & primo per ſignum ſumptum ab eclipſibus, nam in eclipſis Lunæ obſeruationibus patet diuiſiones non fieri niſi circulares, uocat diuiſiones grǫce apotomas latine deciſiones, eſt autem deciſio ſiue diuiſio linea arcualis ſecans partem Lunæ claram a parte obſcura ſui, ut linea A B. Cum enim eclipſis conſpicitur in Luna uidetur linea illa arcualis, & ſemper eclipſim delitеſcere per lineã arcualem. hoc autẽ fit pro quanto umbra terræ pyramidalis E F eſt rotunda. Non autem eſſet rotunda, niſi opacum ꝙ eſt terra eſſet ſphæricum.

B

Expoſitio.

ἀποτομὴ deciſio, ab ſciſſio. ſectio.

Cauſa

Eclipſis

Quare hoc ſigno patet terram eſſe ſphæricã, & ſyllogiſmus eſt, omne corpus, quod vmbram efficit pyramidalem ſphæricam, eſt ſimpliciter ſphǫricum, terra efficit vmbram pyramidalem ſphæricam, igitur eſt ſphærica. Et ſi dicas planum rotundum efficere vmbram ſphæricam, dicas verum eſſe ex quadam parte, non autem omni parte poſito luminari, vbicunque .n. Sol ponitur, vmbra terræ eſt ſphærica pyramidalis, & ꝓpterea terra eſt ſimplr̃ ſphærica, inquit. Præterea & per ea, quæ ſm̃ ſenſum uident̃, ut ſunt mathematica. Lunæ nãq; defectus tales non haberent diuiſiones arcuales ſup. niſi vmbra terræ eẽt ſimpliciter pyramidalis ſphærica, & vmbra non eſſet ſimplr̃ pyramidalis ſphærica, niſi terra eẽt ſimplr̃ ſphærica. Quare ex defectibus Lunǫ colligitur ut a ſigno terrã eſſe ſphǫricam, hæc eſt prima ratio. Debes ſcire, ꝙ luminare ad opacum vmbroſum trifariã eẽ poteſt, aut maius vmbroſo, aut minus, aut ǫquale ſi luminare eſt maius vmbroſo, & vmbroſum eſt rotundũ ſimpliciter, umbra cauſata ab eo erit pyramidalis ſimpliciter rotunda. Si luminare eſſet minus umbroſo rotundo, adhuc vmbra eſſet pyramidalis ſimpliciter rotunda, eſt tamen hæc differentia, quia ſi

C Sol eſſet maior terra, cuſpis pyramidis eſſet uerſus terrã, ſin autẽ Sol eſſet minor terra, cuſpis pyramidis eſſet uerſus Solem. At ſi Sol eſſet æqualis terræ, umbra eſſet columnaris patet igitur umbroſum rotundum ſemper rotundam efficere umbram. Sed dices, uidetur Ariſtoteles tranſire ad alterum genus quia concluſionem naturalem demonſtrat per mathematica.

Obiectio.

Innuit Auer. ſolutionẽ dicens, cum cõpleuit ſignificationes naturales .i. demonſtrationes acceptas a ſigno naturales, uult dicere mathematicas, non ſupple ad ſimpliciter demonſtrandum, ſed ad confirmandum, non quia innatæ ſint dici in hac ſcientia, ſed per accidens, & ſic patet ſolutio. Ariſtoteles enim tranſiuit ad mathematica, non per ſe, quaſi illa demonſtrant per ſe concluſiones naturales, ſed per accidens, quatenus ſunt uicina phyſicis rebus.

Reſponſio Auer. Commen 109.

D Quo uero ad uerba attinet, Auerroes uult deciſiones fieri tam in particularibus ꝙ̃ uniuerſalibus: eclipſibus & per particulares eclipſes intelligit, quibus Luna non obſcuratur in toto, uniuerſales autem, quibus Luna obſcuratur ſecundum totum. In utriſque enim partes eclipſes fieri ſecundum arcuales diuiſiones.

Amphicirtica, vtraq; ex parte cur ua, vacua, gibboroſa

Nam in his quidem figuris, quę nunc per menſem ſunt, omnes accipit differentias, etenim recta fit, & amphicirtica, & vacua. In defectibus autem ſemper lineā quę diſtinguit, curuam habet. Quare cum deficiat propter terræ interpoſitionem, terræ vtique circunferentia, quæ ſphęrica eſt, figuræ cauſa erit. E

Expoſitio.

Remouet quæſtionem, quia dicet quis hanc circularē abſciſionem Lunæ non eſſe propter rotunditatem terræ ſed ꝓpter rotunditatem Lunæ, velut fit in mutationibus Lunæ menſtruis. vbi patet Lunæ deciſiones fieri nullo interueniente vmbroſo, ſoluit & inquit. Nam in his quidē figuris, quę nunc per menſem ſunt, Luna ipſa omnes accipit differentias, & non tantum arcuales diuiſiones. Eſt igitur differentia ꝙ deciſiones menſtruæ ſunt omnis generis, eclipticæ vero arcuales tantum, & hoc declarat dicēs, & Luna ipſa recta fit. vel melius, etenim deciſio in Luna recta fit, vt qñ eſt partialiter dimidia, vt circa. 7. vel. vi. diem. Illic enim deciſio non arcualis, ſed recta apparet Et amphicyrtica, eſt enim deciſio amphicyrtica idest vtraq; ex parte curua, vtpote quādo eſt plena, vt accidit circa. 14. diem. Eſt uacua, hoc eſt gibboroſa, & tunc eſt arcualis, vt circa. 11. diem, vel 17. quare in menſtruis figuris deciſio eſt omnis generis At in eclipticis deciſio nō niſi arcualis cernitur, cauſa differentię eſt, quia mēſtruæ figuræ fiunt ꝓpter ſitum Lunæ ad Solem diuerſum, vt in aſtronomicis noſtris ſcripſimus. In defectibus autem figura deciſionis fit ſemper obiectu terrę, cuius umbra eſt ſphęrica ꝓpter terræ ſphæricitatem, ideo concludit quare cū deficiat propter terræ interpoſitiones Luna ipſa, terræ vtiq; circunferentia, quæ ſphæricæ eſt figuræ in defectibus arcualis cauſa erit, & ſic conſtat terram eſſe rotundam. F

Auer. commen. 109.

Addit Auerroes & hoc fuit neceſſe. ſ. lineam deciſionis eſſe arcualem, quia ex quo hęc figura terræ eſt circularis etiam umbra in ſua ſuperficie erit circularis, circularis dico tripliciter, aut pyramidalis aut columnaris, & pyramidalis dupliciter (vt dictū fuit) quia uel cuſpide directa uerſus terram, vel verſus ſolem, & ita tripliciter. Hæc ex commento. G

Præterea etiam per ſtellarum apparentiam patet non ſolum rotundam eſſe, ſed etiam mole non eſſe magnam. Parua enim migratione facta nobis ad meridiē atque vrſam, horizon circulus manifeſte alius fit, vt ſtellæ quę ſunt ſuper caput, magnam habeant mutationem, & non eædem videantur ad vrſam, atque meridiem migrantibus, nonnullę enim ſtellarum in ęgypto quidem videntur, & circa cyprum, in regionibus autem quę ad vrſam ſunt non videntur, & ſtellarum eę, quę ſemper in his apparent, quę ad vrſam ſunt in locis, in illis faciunt occultationem. Quare perſpicuum eſt ex hiſce figuram quæ eſt terræ, non ſolum rotundam eſſe, ſed etiam magnæ ſphære non eſſe, non enim hic cito mutationem faceret translatis ſic breuiter. H

Mutatione palam.

Expoſitio

Secundo probat terram eſſe ſphæricam ex apparentia ſtellarum facta per progreſſum noſtrum. Verum obiter cum eadem probatione probat terrę magnitudinem eſſe modicam, & hoc proponit dicēs, præterea etiam per ſtellarum apparentiam patet nō ſolum terram rotundā eſſe, ſed etiam molē nō eſſe magnam. Quo uero modo per ſtellarum apparentiā hæc duo probentur, oſtēdit ex hoc quia modica progreſſione facta a polo ad polū apparent aliæ atq; aliæ ſtellæ, progreſſus enim a polo ad polum vt paruus, oſtendit magnitudinem terræ eſſe paruam. Vt vero alias ſtellas occultat, & alias pandit, indicat terram eſſe ſphæricam, parua n. migratiōe facta nobis ad meridiem atq; urſam horizon circulus manifeſte alius fit, ita uidelicet alius qui ſtellæ quæ ſunt ſuper caput, magnā habeant mutationem, & non eædem uideantur, ad urſam atq; meridiem migrantibus, nonnullę enim ſtellarum in ægypto quidem uidentur, & circa cyprum. In regionibus autem quę ad urſam ſunt, non uidentur, & ſtellarum eæ quæ ſemper in his apparent, quæ ad urſam ſunt locis, in illis faciunt occultationem, ita ut illic oriantur & occidant, & nō habitantibus meridiem. Animaduerte ꝙ quidam uolūt Ariſtotelem probaſſe terram paruam eſſe & rotundam per hoc ꝙ parua mutatione facta de polo ad polum, horizon alius atq; alius fit, horizontem vero fieri alium atq; alium probauit per hoc ꝙ ſtellæ alię atq; aliæ apparent. Sed hoc nō refert, ſufficit enim ad probandum terram eſſe paruam, quia per paruam migrationē fit hæc occultatio et manifeſtatio, rotundā aūt, quia facta migratione de polo ad polum fit occultatio ſtellarū aliquarum, & manifeſtatio aliarum, quare migratio circa terrā, ut parua demonſtrat paruitatē terræ, ut de polo ad polū, demonſtrat rotunditatem eius, ubi enim terra eſſet plana horizon eſſet unus, & ſtellę eædem omnibus uiderentur, ubi eſſet concaua ſtella oriens citius appareret occidentalibus. Et ſi dices per hoc haberi ſolum terram eſſe rotundam ex polo ad polum. dic ꝙ eodem modo fit de ortu ad occaſum, citius enim eclipſis oritur orientalibus ꝙ occidentalibus, quod non eſſet niſi terra eſſet ſphærica, parua uero uidetur ab ortu ad occaſum, quia differentia apparitionum eclipſis nō eſt maior. 14 horarum. Quo vero ad uerba attinet, horizon eſt uiſus finitor, eſt autem circulus diuidens partem coeli uiſam a non uiſa, cuius polus eſt ad apicem noſtrorum capitum. Hunc circulum Auerroes appellat circulum ſuper conuexum terræ, ex hoc patet horizōtem fieri alium per noſtram progreſſionem, quia nobis translatis a polo ad polum, uel ab ortu ad occaſum fit alius atq; alius apex in coelo, igitur alius atq; polus horizontis, & per cōſequens alius atque alius horizon circulus, urſa uero eſt globus ſeptē ſtellarū, quæ ſunt ad ſeptentrionem, de his uero diximus in erudinonibus aſtronomicis. Vltimo infert concluſionem, & inquit. Quare perſpicuum eſt ex hiſce figuram, quę eſt terrę, non ſolum rotundam eſſe, ſed etiam magnæ ſphære, non eſſe, cuius cauſam reperit, & inquit. Non enim ſic cito mutationē faceret in ſtellis nobis translatis ſic breuiter igitur migratio circa terram ut breuis indicat terrę paruitatem, ut occultans ſtellas et alias pandens ſignificat terræ rotunditatē. Quo uero ad uerba attinet, Ariſtoteles generatim locutus eſt de terræ mole qm̄ menſura terræ particularis ſpectat ad coſmimetras, & nos dicemus in libris meteororū, poſtea uero ſolum narrando de menſura terræ apponet quædam ſecundum opinionem aliorum.

Horizon quid.

Actior, et ſa quid.

Auer. com men. 110. Dub.

Dubitat Auerroes & inquit. Sed forte aliquis quæret & dicet, quam paruitatem intendebat, dixit n. Ariſtoteles terram eſſe paruam, paruum enim & magnum dicuntur in reſpectu, ut dicitur in prædicamentis, quare emergit quæſtio reſpectu cuius terra dicatur parua, vel magna.

Reſponſio

Reſpondet terram poſſe dici paruam reſpectu mundi, & reſpectu alicuius ſtellæ, & propterea ait, ſi igitur intendit ꝙ terra eſt parua reſpectu orbis, uel reſpectu coeli, cuius ipſa eſt centrū, nō eſt ſcitum ex hoc modo, & ex phyſicis rationibus, ſed ex aliis, & explicat iſtud, nā ſcitur terram eſſe uelut punctū reſpectu firmamēti, ex conuenientia motuum qui ſunt in inſtrumentis, uidelicet aſtrolabiis ad motus qui ſunt in coelo. In aſtrolabio enim vnus gradus eleuationis Solis, reſpondet uni gradui eleuationis in coelo, uidetur enim ꝙ arcus quo ſecāt ſtellæ in aſtrolabiis uel aliis inſtrumentis capiendi motus ſint ſimiles arcubus, quas ſecant in orbe, & hoc eſſe non poteſt niſi quia terra nō habet ſenſibilē quātitatem apud coelum, ita ꝙ centrū

aſtrolabii, vel alterius inſtrumenti & cētrum ſphæræ cœleſtis ſint idem punctum ſm ſenſum. Præterea etiā idē accipi poteſt ex occaſu, & ortu ſtellarum, & mediatione cœli ſm quantitatē æqualē apud ſenſum, quicquid enim oritur in aſtrolabio, oritur in cœlo, & quicquid occidit in aſtrolabio, etiam occidit in cœlo, & quicquid in cœlo mediat, mediat in aſtrolabio, & omnia hęc ſignificant ꝙ terra reſpectu cœli eſt vt punctū & centrum in cœlo, ſic igiť patet terram poſſe dici paruam reſpectu totius mundi.

Secundo oſtendit terrā poſſe dici paruam reſpectu ſtellarum, vt poſtea dicetur. Scitur autē (vt dicit) terrę quantitas quia diuiſerunt orbem. 360 gradus. & ſtruerunt per ambulationē verſus polum arcticum quantum capit una portio terræ ex iſtis partibus ſiue gradibus cœli, & inuenerūt gradum ſimilem in terra arcui qui eſt gradus orbis quaſi. 60. miliaria, hoc eſt inuenerunt cuilibet gradui eleuationis poli reſpondere. 60. miliaria, & inde extraxerunt terræ menſuram.

Vni gradui cœleſti reſponde. 60 paſſuū miliaria in terra.

Scita quantitate terræ per eclipſes acceperunt quantitatem Solis & Lunæ in reſpectu terræ, et ſic inuenerunt illam reſpectu cœli per rationes dictas eſſe valde paruas, & per hanc aliam rationem ꝙ ſit parua & minor Sole, & maior ipſa Luna, eſt enim (vt dicit Ptolemæus in libro magnæ cōpoſitiōis) Luna vna pars de. 40. partibus terræ. Sol uero eſt. 166. quantum terra, Mercurius eſt minus q̄ vna pars de. 27. partibus terræ. Mars quantum terra, Iupiter. 95 Saturnus. 90 quantum terra.

Quantitas planetarū.

Dubitatio.

Sed circa hæc occurres videtur enim primo ꝙ terra reſpectu firmamenti non ſit vt punctus, quia Luna reſpectu firmamenti eſt aliquanta, vt patet & terra eſt maior Luna igitur terra reſpectu firmamenti nō eſt ut punctus.

Solutio.

Poteſt dici ꝙ terram eſſe punctum reſpectu firmamenti poteſt dupliciter intelligi, vno modo ꝙ ſit abſolute pūctus reſpectu firmamenti, vt ex ipſa multotiens ſumpta nulla pars cœli reſultet. Alio modo ꝙ terram nullā variationem faciat reſpectu cœli. Primo modo, terra nō eſt punctus, qm̄ aliquoties ſumpta redderet cœlum ut puto.

Secūdo modo cōcedit Auerroes terrā eſſe punctum; quia reſpectu cœli nullam facit variationē, nam per aſtrolabium oculo exiſtēte vbiq; ſemper uidetur medietas cœli, ſiue enim oculus ſit in centro terræ, ſiue in ſupficie, ſemper cœli medium apparet nobis etiam quia vbiq; oculo poſito nulla colligitur in ſtellis fixis diuerſitas. Tunc patet ad rationem, Luna enim ponitur prope nos, & ideo apparet maior ſtellis fixis, ſed ſi poneretur in firmamento non uideretur, ſicut nec terra. Secundo dubitatur quia non videtur ꝙ cuilibet gradui in cœlo correſpondeant 60. miliaria ambulanti verſus arcticū, nam ſm Ptolemæū cuilibet gradui cœli correſpondent 56. miliaria & duæ tertiæ unius. Debes ſcire ꝙ coſmimetræ inuenerūt terræ quantitatem hoc pacto ſumendo aſtrolabium in nocte clara & per foramina acceperunt gradum eleuationis poli arctici, qua notata mouebanť uerſus polum directe donec in altera nocte eleuetur polus unus gradu, poſtea menſurarunt ſpatium terræ peragratum de nocte ad noctem, & inuenerunt cuilibet gradui reſpondere miliaria. 56. et duas tertias unius. Multiplicabāt demū. 56. per 360. et relinquebatur quātitas terræ. Ad uerba Auerrois fortaſſe illa ſunt corrupta, quia alibi legitur cuilibet gradui reſpōdere. 56. miliaria fere, uel fortaſſe miliare eſt diuerſimode acceptū ab Auer. & a Ptolemæo. Sed hæc nullius ſunt utilitatis ut dicit Hermes in lib. de natura locorum.

Solutio du.

Cōtextus et Comment.

Quapropter hi, qui eum locum, qui circa columnas herculeas eſt, coniunctum eſſe ei, qui eſt circa indicum. Atq; hoc modo mare eſſe unum, non videntur incredibilia valde exiſtimare. Dicunt autem ex elephantibus etiam coniectantes. Nam circa vtraq; loca, quæ extrema ſunt, genus ipſorum eſt, velut extremorum, hoc paſſorum propter coniunctionem.

Expoſitio.

Ex paruitate terrę oſtendit coſmographiam aliquorū eſſe rationabilem, & inquit. Quapropter hi qui eum locum, qui circa columnas herculeas eſt, cōiunctum eſſe ei, qui eſt circa indicum mare, atq; hoc modo mare eſſe unū quod eſt inter hos terminos, nō uidentur incredibilia valde exiſtimare. Auerroes autem columnas has appellat idola. quorū unum ait poſitum eſſe in ultimo occidentis Hiſpanię quod dicebatur idolū eadē uel Indiæ, quod ſe uidiſſe aſſerit eleuatum. deinde corruptū in prælio inter barbaros & Hiſpanos anno Machometi. 530 Alterū eſt poſitum in oriente, quod Hercules poſuit in ſignū victoriæ. Inter hęc mare poſitum putatur eē unum & cōtinuū. De columnis Herculis, & de maribus illarū in lib. coſmographię multa ſcripſit Ptolemęus: nunc uero hoc colligatur tm̄, hos terminos non fuiſſe poſitos niſi quia terra parua eſt, & ab uno homine meabilis, ut ab Hercule. Deinde adducit ſignum quo utebanť geographi, & inquit. Dicunt autē hoc ſup. coniectātes etiam ex elephātibus, nam circa utraq; loca. quę extrema ſunt genus elephantum eſt velut extremorum. i. qui elephantes ſunt extremi, & patiuntur hoc i. eſſe in extremis locis propter coniunctionē locorum, quia igitur elephantes extremaliter differentes ſunt in utroq; loco columnarū, arguerunt illa loca eſſe cōiuncta, & non valde diſtantia & ita terra eſt parua cū animalia eiuſdem generis ſpecie differentia extremaliter ſint vtroq; in loco.

Cur. uero. idola.

Dubiū.

Sed occurres, quia medium eſt propinquius extremis, q̄ extremum extremo. igitur ſi elephantes ſunt in locis extremis propter locorum illorū propinquitatem, magis erunt in locis inter illa mediis. Hoc autē non uidetur, ſunt n. elephantes orientales & occidentales tantum, ut Plinius inquit, & obſeruatio docet. Vnde Plinius lib. 7. capite 11. Inquit. Elephantes fert Aphrica ultra ſyrticas ſolitudines, & in Mauritania. ferunt æthiopes, & troglodytæ. ut dictum eſt. Vbi apparet elephantes gigni in extremis locis. Et dicuntur elephantes orientales extremaliter diuerſi ab elephantibus occiduis, quia differunt moribus & robuſtitate, ut Plinius dicit. At elephantes Africi non ſunt ſic extremaliter differentes inter ſe. Auer. ſoluere uidetur in cōmento intelligens per coniunctionē locorum ſimilitudinem locus orientalis ubi oritur genus elephantū, licet ſit diſtans ſitu a loco occiduo ubi elephātes ſunt, tamen eſt illi ſimilis in qualitatibus, & ideo animalia conſimilia genere pariunt. Media loca licet ſint ſitu propinquiora extremis, affectionibus ſunt diſtantiora, et ideo in mediis non ſunt elephantes. Hæc colligi poſſunt ab Auerroe. Aſſerit etiam ſe uidiſſe ceramphan in domo regis marochiæ quam anno Mathometi 5 . 4 tulit quidā qui dicebatur aliunde de atheno, & ſic nec elephātes nec ceramphа generantur in locis mediis. Sed pace Auer. dicerem, ſi per coniunctionem locorum Ariſto. intelligeret propinquitatem qualitatum, & non diſtantiæ, nō haberet terram eſſe paruam: propterea mihi uidetur, ꝙ Ariſtoteles hanc rationem ab elephantibus ſumptam nō dicat ad mentem propriam. ſed geographorū, quos nō curat corrigere, quia licet ratio eorum non ualeat, ut in dubitatione demonſtraui, tamen dicunt uerum de paruitate terræ, & hoc ſufficit pro ueritate propoſita, & ſic ad dubitationem patet ſolutio.

Cōfutatio.

Quæſitū eſt.

Mathematicorum etiam quicunque quantitatem circumferentiæ metiri conantur, ad quadringenta milia ſtadiorum dicunt eſſe. ex quibus coniectantibus molem ipſius terrę non ſolum ſphęricam eſſe, ſed etiam ad cęterarum ſtellarum magnitudinem magnam non eſſe neceſſe eſt.

Magnitudo terræ. Milia. Myriades.

Vltimo idem probat per rationē mathematicorum et inquit. Mathematicorū etiam quicunq; quantitatem circumferentiæ ſupple terræ metiri conantur: dicunt illā eſſe ad quadringenta myriades i. ad quadringenta milia ſtadiorum. ex quibus cōiectantibus molem ipſius terrę nō

ſolum ſphæricam eſſe, ſed etiam ad cæterarum ſtellarum non omnium, ſed aliquarum, magnitudinē magnam nō eſſe, neceſſe eſt. Auer. aūt ait, abſtrahūt menſurā maximi circuli terræ per viam, quam narrauimus, vt per correſpondentiam gradus in aſtrolabio, et in cœlo. & ex mēſura maximi circuli inuenit menſurā ſphære, quia circuli ad eius diametrū eſt proportio tripla ſexquiſeptima ſere quantitatē uero terræ reſpectu Solis & Lunæ accipiunt ab eclipſibus lunaribus, vt nunc ſuppono. reſpectu aūt cęterarum ſtellarum colligitur menſura terrę per aſtrolabiū quod habet duas regulas. Nam per hoc aſtrolabiū ſcitur diameter cuiuslibet ſtellæ, modo per ſcientiā diametri ſcitur quantitas orbis, quibus omnibus deprehenſis cognitum eſt terra eſſe paruam & reſpectu cœli, & reſpectu aliquarum ſtellarū. Addit aūt Auerroes aliam rationem ꝙ terra ſit parua, quæ non eſt in noſtro textu: videlicet, quia terra continet quantum contineret ſuperficies nō circularis. igitur eſt ſphærica, & ita parua, eſt enim regula, ſi duæ ſuperficies continent æquale, & alter eſt circularis, illa eſt parua. Hæc eſt ratio Auer. quæ tamen nulla eſt, & nec in textu noſtro. Sed circa calcem huius ſecundi occurrit quæſtio calculatoris cōtra Ariſtotelē in tractatu de elementis. Ariſtoteles enim probauit ſphæricitatem terræ ex eo ꝙ maiores partes minores cōprimunt, & minores reſiſtunt maioribus. Nam data hac Ariſtotelis imaginatione ſequeretur in infinitū tarde moueri aliquod corpus graue, & ꝓbo conſequentiā ſupponendo primo totā terram eē perforatā a puncto D ad punctum C per O cētrū & ſit foramē D O certæ magnitudinis, ut uides. Secūdo uolo vt ſpatium D O diuidatur per partes proportionales minoribus terminatis uerſus O centrum. his ſtantibus pono vnū bolum grauis lōgum. 10. cubitorū, qd deſcendat per foramen D O C. Tunc quæro uel pars B reſiſtit parti A uel nō, ſi nō reſiſtit, tunc tollitur ratio Ariſtotelis facta per partiū cōpreſſionē. ſin aūt reſiſtit, tunc arguo ꝙ quantum deſcendit molare A B uerſus O cētrum per tantum creſcit reſiſtentia ipſius B partis ad A, ſed in qualibet parte proportionali ſpatii D O C deſcendit igitur in qualibet parte proportionali deſcendit tardius. ſed cum illic infinitæ ſint partes proportionales terminatæ uerſus O centrū, relinquetur aliquod graue in infinitū tarde moueri. Aliqui concedunt in infinitum tarde moueri aliquod graue, nullum tamen graue in infinitū moueri. Alii concedunt continue tale molare tardius moueri, & tamē nec in hac parte nec in illa tardius moueri peripatetici autem facilius reſponderent dicentes diuiſionem ſpatii in infinitas partes proportionales eſſe in potentia, et nō actu. ſimiliter infinitum ſpatium fuiſſe potentia pertranſitum, non autem actu. Verum de hac ratione diximus ſupra.

Finis ſecundi Libri de Cœlo.

ARISTOTELIS
DE COELO ET MVNDO LIBER TERTIVS.
Cum Auguſtini Sueſſani interpretatione ac commentariis.

De primo quidē igitur cœlo ac partibus. Adhuc autem de ſtellis quę in ipſo feruntur, ex quibus conſtant, qualiaq; ſecundum naturā ſint, inſuper etiā ꝙ ingenita ac incorruptibilia ſint, prius pertractauimus. cum autem eorum, quę natura dicūtur eſſe, alia quidem ſint ſubſtantię, alia autem harum opera atque affectus, dico autem ſubſtantias quidem ſimplicia corpora, ut ignem & terram, & quæcūq; ſunt his coordinata, etiam quęcunq; ex his ſunt. Veluti totum cœlum atq; ipſius partes. itemq; animalia & plantæ, & horū partes. paſſiones autem & opera, motiones cuiuſque horum, aliorumq; quorūcunq; ſunt hęc ipſa elementa cauſa ſecundum ipſorum vim. Adhuc autem alterationes, reciprocęq; mutationes, patet plurimam de natura hiſtoriam de corporibus eſſe, omnes enim naturales ſubſtantię aut ſunt corpora, aut cum corporibus ac magnitudinibus fiunt. Hoc autem patet, & ex definitione eorum, quę ſunt natura, & ex ſingulorum contemplatione. De primo quidem igitur elementorum, & quale qd ſit ſecundum naturam, & quod incorruptibile ac ingenerabile ſit, dictum eſt. Reſtat autē dicere de duobus. Simul autem accidit de his dicentibus, & de generatione & de corruptione conſiderare.

Expoſitio. Hactenus de corporibus, quæ circulari motu mouentur, at nunc de corporibus quę mouentur motu recto reſtat dicere. Primo ergo præmittit procemium, in quo explicat eius intentionem. Deinde proſequitur, & quia cōtinuatio priorum ad ſequentia eſt de partibus procemii: ideo primo continuando ſe ad præcedentia oſtendit de quibus iā dictum eſt, poſtea de quibus reſtat dicere. de primo itaq; inquit. De primo quidem igitur cœlo: ac partibus. Adhuc aūt de ſtellis quæ in ipſo feruntur, prius pertractauimus, pertractauimus prius declarando ex quibus conſtat, & qualia ſm naturam ſint. inſuper etiam ꝙ ingenita ac incorruptibilia ſint. hæc n. tria de primo cœlo, eiuſq; partibus, & de ſtellis pertranſiuimus, quia declarauimus partes cœli, cœlumq; ipſum, & ſtellas eſſe alterius naturæ ab elementis. Secūdo declarauimus qualia ſm naturam ſint quia ꝙ ſint animata atq; ſphærica. Tertio declarauimus ꝙ ſint ingenita & incorruptibilia. Conſideratio verborum. Quod uero ad verba attinet, quid per primum cœlum, quid etiā per partes intelligat, non vna ratione exponitur. Sed prætermiſſis inutilibus expoſitionibus, approbo ꝙ per primū cœlū Ariſto. intelligit mundum ſuperiorē cœlicum ſupra lunarem, cuius partes ſunt orbes ſeu ſphære ipſæ, in quo quidem mundo ſuperiori feruntur ſtellæ ut nodi ad motum tabulæ, mundus. n. ille ſuperior dicitur primum cœlū reſpectu corporum, quæ ſub eo ſunt, primo ordine ſitus quia illud eſt ſupremum. Secundo ordine durationis, quia illud eſt perpetuum cætera id manentia caduca. Tertio, ratione cauſalitatis, quia illud eſt omnium eorum, quæ hic ſunt cauſa. per eius partes (vt diximus) intelligit orbes quæ ſunt partes integrales per virtutem primæ formæ ad vnum copulatæ. & per aſtra intelligit ſtellas tam errātes ꝗ non errantes, quæ mouenī ad motū orbium. De cœlo igitur primo. i. toto & de eius partibus. i. orbibus, & de ſtellis quæ in eo feruntur, dicta ſunt tria, quorum ultimū pertractatū eſt in. 1. lib. illic. n. dictum eſt ꝙ cœlum nec eſt genitum, nec corruptibile: Cætera duo ſunt pertractata in. 2. lib. Nec omnia quæ pertractauit, reſumpſit, ſed ſolū principalia. Deinde oſtendit de quibus reſtat dicere, uerū primo manifeſtat in quo fere tota naturalis conſideratio conſiſtit: poſtea ex hoc concludit quid reſtat dicere poſt-

præmiſſa. Circa primum ſyllogiſmus ſic componĩ. omnes ſubſtantiæ naturales ſunt corpora. Sed tota cõſideratio naturalis eſt de ſubſtanciis naturalibus igitur tota conſideratio naturalis eſt de corporibus. Circa hunc ſyll̃m primo minorẽ præmittit, & inquit. ¶ Cũ aũt eorum, quç naturæ dicuntur eſſe alia quidem ſint ſubſtantiæ, alia harũ ſubſtantiarum opera atq; affectus ſiue paſſiones. Exponit aũt quæ ſint ſubſtãtiæ naturales & enumerat primo ſimplicia corpora quæ dicuntur elementa, & inquit Dicn autem ſubſtantias quidem ſupple ut elementa, ueluti ignem & terram & quæcunq; ſunt his coordinata, verbũ coordinata græce eſt ſyſtica, latine coelementatanã aer & aqua ſunt ſimul elementa corporum mixtorum cum eis. at ſi ſyſtica græce intelligatur coordinata, dico ꝙ aer & aqua ſunt igni & terræ coordinata, nam aer igni, & aqua terræ eſt ordinata. Secundo exemplificat de mixtis, & inquit Etiam quæcunq; ex his ſunt, hoc eſt mixta, & exponit quæ ſint hæc mixta, quæ ſunt ex elementis & inquit, Veluti eorum coelum. i. vniuerſum coelum ſupralunare. & ipſius partes. i. ſphære, itemq; animalia, & plantæ, & horũ partes vel membra, ſed quo modo coelum & ſphære ſint mixta ex elementis non clare conſtat forſaſſe loquiĩ more Empedoclis, qui coelum ipſum ait eſſe mixtum ex elementis. nam ad rem non refert ſic uel aliter dicere, ſatis n. eſt habere ꝙ coelũ eſt ſubſtantia naturalis. Quç igitur ſint ſubſtantiç naturales, patet. Deinde manifeſtat, quç ſint opera atq; effectus, & inquit Paſſiones aũt & opera ſup. ſunt primo motiones locales cuiuſq; horũ, ſup. elementorũ, & aliorum quorũcunq; ſunt hæc ipſa elementa cauſa ſecundũ ipſorum vim. q. d. opera & affectus ſunt primo motus locales ſimplicium corporum, & motus locales mixtorum: quorum elementa ſunt cauſæ non ſecundum eorum ſubſtantias, ſed ſecundum virtutem elemẽta. n. nõ ſubſtantialiter ingrediuntur mixta, ſed virtualiter, vt nũc Ariſto indicat. verũ de his poſtea. Adhuc aũt ſecũdo, opera & affectus ſunt alterationes. ſupple ſecundũ qualitates, reciprocæq; mutationes quæ ſunt generationes elementorum vel mixtorum, quæ dicuntur reciprocæ, quia aer ſit ex igne, & ignis ex aere, & ſic de cæteris. Ex his apparet Ariſto. per opera & affectus non diuerſa intelligere, ſed eadem ſunt. n. in propoſito nomina multiuoca idem fere ſignificantia. Hæc de minore. Deinde dat conclusionẽ ſyllogiſmi, & inquit. Patet plurimam de natura hiſtoriã de corporibus eſſe, et per plurimã intelligit oẽm. Nam tota philoſophia eſt principaliter de corpore naturali. Vtitur autem hoc loquendi modo ut honeſte loquatur. vel dicit plurimam, quia adhuc in naturali philoſophia agiĩ de anima & primo motore, quorum nullum eſt corpus naturale. Tertio ponit maiorem & inquit. Omnes. n. naturales aut ſunt corpora, aut cum corporibus & magnitudinibus ſunt. nam formç naturales, & accidentia, quæ illas comitantur, cum corporibus ſiãt ac magnitudinibus hanc maiorem dupliciter patere ait, primo ex definitione eorum, quç ſunt ſecundum naturam nam hçc ſunt corpora compoſita ex materia & forma. Secundo ex ſingulorum contẽplatione. omne enim conſideratum in naturali philoſophia eſt aut corpus, aut cum corpore. Patet igitur in quo conſiſtit principaliter phyſica conſideratio. Hic patet ꝙ non tm̃ ſcientia de anima dicitur hiſtoria, ſed vniuerſa philoſophia, vt hic Ariſt. Deinde Ariſto oſtendit quid reſtat dicere, repetens rurſus quid principaliter dictum eſt, & inquit. De primo quidem igitur elementorũ & quale quid ſit ſm̃ naturam, vt ꝙ eſt animatũ & ſphæricum, & ꝙ incorruptibile & ingenitũ ſit, dictum eſt, quare patet de ſubſtantiis eſſe dictum de coelo, & ꝙ ſit animatum ac ſphæricum, & ꝙ ſit ſimpliciter æternum. Vocat autẽ coelum elementum, quia eſt corpus ſimplex, ut Simplicius ait, uel melius ut ait Alexand. quia eſt elementum mundi. Addit quid reſtat, & inquit. Reſtat autẽ dicere de duobus uidelicet leui, & graui, ſunt enim tres tantum naturç, uidelicet grauis leuis, & natura neq; grauis, neq; leuis, quare cum de coelo ſit dictum, quod ẽ natura neutra reſtat de duobus aliis dicere. Vltimo addit quid reſtat dicere quantum ad opera atq; affectus, & inquit. Simul autem, ſupple cum his duobus nobis dicentibus accidit dicere de generatione & corruptione, & forte hoc refert ad lib. de generatione & corruptione, patet igiĩ intentio duorum librorum ſequentium. Auer. autẽ in primo com. primo præmittit intentionem, & inquit. Quia intentio Ariſt. in hoc lib. de coelo eſt loqui de partibus mundi ſimplicibus, videlicet in dando cauſas accidentium eſſentialiũ & iam locutus ſuit in primo libro & ſecundo de corporibus coeleſtibus, & accidentibus eorum, uult modo loqui de aliis 4 ſimplicibus corporibus, quæ recte mouentur. Hæc de intentione. Quo vero ad verba attinet. Auer. per primum coelum intelligit omnes motus coeli i aggregatum ex omnibus orbibus qui mouentur coelico motu & per partes eius intelligit orbes, et ait ꝙ coelum vocauit primum per çquiuocationem. i. ſm̃ cauſalitatem, & quia in translationibus arabicis ſic legitur. Et de ſtellis exiſtentibus in eo cuiuſmodi corporis ſunt, & cuiuſmodi naturæ, & ꝙ non ſunt ex aliquo. 4. ideo Auer. exponit quid intelligit per verba illa ex aliquo. 4. primo exponit ꝙ intelligat miſtum, nam ſtellæ non ſunt ex aliquo. i. de natura miſti facti ex. 4. elementis. Aliter exponit, & uult ꝙ intelligat formam uel materiam. q. d. ꝙ ſtellæ non ſunt ex forma uel materia, quæ eſt ipſorum. 4 elemẽtorum. Aut exponit. 3. utrunq;. q. d. ꝙ ſtellæ non ſunt ex materia & forma, ex quibus ſunt elementa. Verum expoſitiones hæ ſunt uanæ, nam nihil horum uerborum eſt in codicibus græcis noſtris. Vlterius quia in ipſius translationibus legitur, modo autẽ dicamus ꝙ naturalium fere quædam ideo ponderat fere, & ait dixiſſe fere, quia conſiderat de coelo quod non eſt ex. 4. elementis nec ex miſta natura, & addit hoc dixiſſe ne quis crederet de coelo & elementis non eſſe eandem conſiderationem, nam licet coelum ſit æternum, eſt mobile, & ita cadit ſub conſideratione phyſica, & hæc quæ dicit, etiam uana ſunt, nam in veris Ariſt lib. hæc particula nõ reperitur. Vlterius Auer. uult per opera & paſſiones nõ idem intelligere, ſed diuerſa. Nam per paſſiones ipſe intelligit accidentia propria ac eſſentialia. Nam paſſio cõĩter dicitur tam de proprio, ꝗ̃ de cõi accidẽte, ꝓprie aũt non niſi de eſſentiali accñte. Sic igitur per paſſiones, intelligit accidentia propria, per operationes autẽ intelligit motus. Nã quæcunq; inſunt corporibus phyſicis ſunt aut actiones, aut paſſiões. Vlterius quia in eius translationibus ait, & hoc manifeſtum eſt ex hoc, & dupliciter exponit quid per hoc intelligit, & primo per hoc intelligit coelum, nam de coelo dictum eſt in primo & ſecundo lib. diuerſimode, ut uiſum eſt Aut intelligit ſubſtãtiam huius artis, hoc eſt ſubiectum ſcientiæ naturalis, de quo in primo lib. dictum eſt, tamen redit ad primam expoſitionem & intelligit coelum, nã in primo lib. dictum eſt de ipſo coelo, quæ ſit illius natura, & eſt ingenitum & incorruptibile, & etiam hæc vana ſunt, cum in libris Ariſt. hæc non reperiantur. Deinde Auer. ponit differentiam inter conſiderationem de elementis quæ habetur in hoc libro, & illam quæ habetur in lib. de generatione, nam in lib. hoc conſiderat de elementis, ut ſunt partes mundi in lib. de generatione, vt ſunt partes miſti generabilis & corruptibilis. Præterea hic lib. cõſiderat de generatione & corruptione, ut ſunt accidentia eſſentialia elementis ac miſtis, in lib. de generatione ut ſunt effectus cauſati ab elementis. Præterea hic cõſiderat de generatione ac corruptione, ut ſunt ſubiectum conſiderabile, illic ut ſunt cauſæ ſubiecti. ſaltem diſpoſitiue, diſponunt. n. ad formas, quæ ſunt ut ſubiecta. Hæc Auer. licet multa alia friuola dicat quæ non ualent.

Generatio enim aut omnino non eſt, aut ſolum eſt in his elẽtis, aut his quæ ex illis ſunt hoc autem ipſum primum eſt conſiderandum vtrum ſit, aut non ſit.

Elemẽta ſunt virtualiter in miſto.

Non ſolũ ſcientia de aĩa dicitur hiſtoria.

Quid reſtat tractandũ.

Expoſitio.

Quæ Auer. com. 1.

Verborum examinatio.

Propoſiturus autem Ariſto. opiniones antiquorum de propoſita intentione, primo magis particulariter loquēs præmittit diuiſionem quandam, & inquit. Generatio.n. aut omnino non eſt in rerum natura, hoc eſt aut nihil eſt. Aut generatio ſi eſt, ſolum eſt in his elementis, de quibus dicemus, aut in his miſtis, quæ ex illis ſunt. eſt igitur hæc diuiſio ꝙ generatio vel nihil eſt vel ſolum reperitur in elementis atq; miſtis. facta hac diuiſione, recolligit intentionem magis in particulari, & inqt. Hoc autem ipſum primum eſt conſiderandum, vtrum videlicet generatio ſit, aut non ſit, quia ex huius primi conſideratione patebit ſecundum. patebit enim ꝙ ſi generatio eſt, non eſt niſi in elementis & miſtis, & in nullis aliis. Hæc de particulari intentione.

Hi quidem igitur, qui prius de veritate philoſophati ſunt, tam in his ſermonibus, quos nunc dicimus, quā inter ſeſe diſcordes fuere. Nam hi quidem ipſorum generationem, corruptionemve tollunt omnino, nihil enim eorum, quę ſunt generari, aut corrumpi, ſed ſolū videri nobis dicunt, vt ſunt qui circa Meliſſum, et Parmenidem.

Expoſitio. Præmiſſa intentione nunc exequitur de illa, & primo quid veteres ſenſere narrat, & inquit. Hi quidem igitur ꝙ prius de veritate philoſophati ſunt iſti in ſuis opinionibus diſcordes ſunt tam in his ſermonibus, quos nūc dicimus de generatione & corruptione, ꝙ inter ſeſe diſcordes fuere ecce ꝙ iſti differunt inter ſe, quia de generatione & corruptione non eodem modo loquuntur, & differunt a nobis, quia quouis modo loquantur, non recte ſentiunt. Et ꝙ differant a nobis declarat ponendo eorum poſitionem, nam ſic patebit illos differre inter ſe, & inquit. Nā hi quidem tollunt omnino generationem & corruptionem ipſorum corporum naturalium, dicentes generationem ac corruptionem nihil eſſe in rei veritate, ſed ſolum haec videri generari, & corrumpi, vt ſunt qui philoſophati ſunt circa Meliſſum, & Parmenidem; iſti enim tollunt omnino generationem ac corruptionem, ſed dicunt illas eſſe ſecundum apparentiam. Quo vero ad verba attinet ꝑ veritatem intelligit ſcientiam ſpeculatiuam, & dicit qui prius de veritate contemplati ſunt propter eos, qui prius philoſophati ſunt de moribus, et re.p. ſeu politicis.

Aliqua Alia Præterea Autem *Quos & ſi aliqua bene dicunt, non phyſice tamen dicere oportet putare. Eſſe nanq; entium aliqua ingenita omninoq; immobilia eſt magis alterius, atq; prioris q̄ phyſice conſiderationis, præterea, quia nihil quidem aliud præter ſenſibilium ſubſtantiam eſſe ſuſpicati, hi primi quaſdam tales intelligentes naturas (ſiquidē erit eorum aliqua cognitio, aut prudentia) ſic ad hæc traduxerunt per rationes, quę inde ſunt.*

Oſtendit quid bene, quidve male dixerūt iſti ſic, dicentes. Quantum enim ad hoc ꝙ ſint, quædam entia ingenita atque incorruptibilia, recte dicunt, ſunt enim entium quædam quæ in rei veritate nec genita ſunt, nec corruptibilia, vt ſubſtantiæ ſeparatæ. Sed dupliciter deficiunt, primo, quia phyſice credentes loqui, non phyſice, ſed metaphyſicæ loquuntur, & hoc ait, eſſe nanque entiū aliqua ingenita omninoq; immobilia eſt magis alterius atq; prioris q̄ phyſicæ conſiderationis; quia conſideratio illorum ſpectat ad metaphyſicam, quæ eſt prior ſcientia q̄ ſit phyſica. Secundo defecerunt, quia hi primi philoſophantes nihil quidem aliud eſſe præter ſenſibilium ſubſtantiam ſuſpicati quaſdā tales. Æternas intelligentes naturas, ſiquidem erit earū naturarum aliqua ſiue cognitio ſiue prudentia; & dixit hoc, quia in rei veritate nihil de illis intellexerunt ſed ſolū temere, ac a veritate cōpulſi, ſic ad hæc phyſica corpora traduxerunt ꝑ rationes quæ inde ſunt. In quibus verbis patent tres illorum defectus, primus enim eſt quia credentes phyſice dicere loquuntur metaphyſicæ. Secūdo, quia nō intelligētes aliquid æterni locuti ſunt de ingenitis & æternis. Tertio, quia quæ æternis competunt, ad phyſica traduxerunt, & hanc tranſlationem fecerunt propter rationes; quæ inde factæ ſunt rationes enim inde factæ ſunt, quia crediderunt propria æternis conuenire caducis, & genitis.

Auer.commen. 2. Auer. autem introducit textū hoc modo dicens, cum uoluit perſcrutari utrū ſit generatio aut nō ſit ad maiorē declarationem, quia generationē eſſe eſt manifeſtū, tamē ad maiorē declarationē declarabit an generatio ſit, ideo vult Auer. ꝙ incepit ab eo qđ eſt famoſius, et ponit illud tanq̄ ſuppoſitionē, videlicet ꝙ ſi generatio & corruptio ſunt, neceſſario ſunt in .4. elemētis vel in miſtis ex illis, hæc igitur eſt propoſitio famoſa, & quaſi ſuppō, & ait hanc famoſam propoſitionem nō conceſſiſſe niſi concedentes gñationē eſſe, oēs enim, qui generationē eſſe dicunt, aiunt illā eē in elementis atq; miſtis, & quia Ariſt. loquitur cū eis, qui tenent generationē eſſe, ideo primo quærit vtrū generatio & corruptio ſint in elementis atq; miſtis, quia hæc perſcrutatio eſt prior natura vel doctrina alia perſcrutatiōe. Nā ſequitur ſi generatio eſt in elementis, ꝙ generatio ſit; ipſam n. eſſe, nō eſt niſi eſſe in elementis vel miſtis, & ſic patet inductio textus ſm Auer. Vlterius Auer. reducit pōnes antiquorū in duas cōtrarias, & ait, ꝙ vna pō. dicit, nulla generari entia. Alia ait, oia entia generari quarū pōnes ambæ falſę ſunt, & veræ ſubcontrariæ. Nā quædam ſunt ingenita, vt ſubſtantiæ ſeparatę, & ſic hęc eſt vera, quædā non generantur, & hæc etiam, quædā generantur, vt phyſica corpora elementa, & miſta, igitur poſitiones illę cōtrarię ſunt falſę, ſubcontrariæ verę.

Dub. Sed quæres, quare locutus eſt contra eos qui dicunt nulla entia generari, & nō cōtra eos qui dicunt omnia entia generari.

Solutio Reſpondet Auer. & aſſignat quinq; rōnes, & inquit. Primo & locutus fuit cōtra iſtos videlicet, qui dicunt nulla entia fieri, & non contra alios, qui dicūt oia entia fieri, quia vterq; ſermo ſit verus ſm partē, quia pars ueram ſermone iſtorū ſupple qui dicunt nulla entia fieri, eſt nobilior, eſt .n. pars vera ſubcontraria illi, videlicet, quędam entia non generantur nec corrumpuntur, idest quędam entia non fiunt. Hæc pars vera eſt de ſubſtantiis ſeparatis; quæ ſunt nobiliores res omnibus rebus, igitur cum hæc pars vera ſit nobilior, & de nobilioribus ſit magis agendū, relinquitur ꝙ recte cōtra iſtos debuit loqui, & nō cōtra alios. Secūdam rationem ponit ibi, & paucissimi, quæ talis eſt. Pauciſſimi antiquorū partē hanc verā intellexerunt, quia hæc pars ꝙ quædam non fiant, ſolum vera eſt de ſubſtantiis ſeparatis, quas pauci aut nulli intellexerunt, modo de occultioribus eſt magis agendū, & ita recte contra hos ipſe loquitur, quia pars eorum vera eſt latentior. Tertio rationem ponit ibi, pars autem vera in ſermone, quæ talis eſt, pars vera in opinione eorū qui dicunt oia generari atq; corrūpi eſt, ſenſui manifeſta, eſt .n. huic ſubcontraria hæc quædā entia generantur & corrūpunt, quæ (cū ſenſibus pateat) non indiguit pertractatione. Quarto rationem ponit ibi, & quia hęc perſcrutatio, quę talis eſt pars uera ſecundę pōnis cōtinet .4. elmta & miſta, modo in his generationē corruptionēq; fieri nemo eſt qui dubitat, ideo nō erat digna pertractatione. Quinto ponit ibi, & etiam principia, quæ talis eſt, pars hæc vera quæ eſt, ꝙ quędā res fiunt, in lib. phyſicorum eſt diligenter diſcuſſa, ubi declaratum eſt eſſe quædam principia abſtracta, et penitus immobilia, vt ſunt ſubſtantię ſeparatæ. Ideo nō egebat retractatione, nec noua diſcuſſione, patet igitur ꝙ contra primam poſitionem recte locutus eſt oſtendendo quæ pars ſit uera, & quæ falſa. Deinde Auer. ibi, et non oportet nos perſcrutari hic, exponit quædā uerba textus, q(ut intelligas) ſic in eius tranſlationibus leguntur, et non oportet nos perſcrutari hic de rebus non cadentibus ſub generatione et corruptione, quæ neque mouentur omnino in

qualitate, hoc enim conueniens eſt libro de Auditu naturali, in quo perſcrutamur de natura. Vult igitur Auerroes circa hæc verba, ꝙ Parmenides & Meliſſus deficiant quia pars vera eorum, ꝙ videlicet quædam non generantur, ſolum habet locum in ſubſtantiis ſeparatis, de quibus loquitur non hic, ſed in libro Phyſicorum, & ita errant, quatenus poſuerunt quædam non pertinentiam ad hũc locum, & ſic Auerroes per res, quæ non cadunt ſub generatione, intelligit primum mouens, quod in fine 8 Phyſicorum declaratur. Et prima principia, videlicet materiã & formam, quæ ſunt æterna non cadentia ſub generatione, de quibus in libro primo Phyſicorum locutus eſt. Et per ea quæ non mouentur in qualitate intelligit orbes, q circulariter mouentur, quia illic declaratum eſt motum circularem non eſſe per generationem vel alterationem transſmutabilem. Aſſignat autem Auerroes cauſam, quare in libro phyſicorum hæc omnia pertractauit, & ait, quia ille liber eſt vniuerſalis omnibus libris continens radices vniuerſales omnibus libris philoſophiæ naturalis. Aſſignat etiam cauſam quare addidit in quo perſcrutaŧ de natura, & eſt quia natura enumeratur inter cauſas & principia vniuerſalia quæ in illo lib. pertractantur. Hæc Auer. Sed ſunt hæc omnia vana, nam in codicibus græcis nihil horum reperitur, & ita omnia hæc ſunt ad cæcũ, ſicut multa alia huius hominis. Vltimò Auerro. ponit ibi, cum dixit, opinionem dicentis rationem Parmenidis & Meliſſi, qua dixerunt hæc ſenſibilia nulla generari, & ſyllogiſmus eius eſt. Scibilia non generantur, nec corrumpuntur, eſt enim ſcientia non niſi de æternis. Hæc ſenſibilia ſunt ſcibilia igiŧ nec ſunt genita, nec corruptibilia, hæc dicit Auer. in ſumma, & ut dixi, ſunt ſua uerba nõ Ariſt. iam enim habemus veros Ariſto textus, & legimus eos proprio in fonte, ideo ſuadeo iuuenes nihil credant Auer. circa verborum Ariſtot. interpretationes, quoniam tranſlationes quas habebat, erant omnes erroneæ, vt ipſemet fatebitur infra commen. 35.

Quaſi ut quidam modo ſtudio. e ex induſtria dedita opera φυσιολογήσαντες De natura dixerunt.

Quidam uero alii quaſi ſtudioſe contrariam his habuerunt opinionem, ſunt enim quidam qui nullam rerũ ingenitam eſſe aſſerunt, ſed omnes fieri genitas autem has quidem incorruptibiles permanere, has autem rurſus corrumpi. Maxime *quidem hi ſunt, qui circa* Heſiodum *ſunt.* Deinde *& aliorum qui primi de natura dixerunt.*

Expoſitio.

Nunc narrat ſecundam poſitionem eorum, qui ſectantur Heſiodum, qui dixerunt omnia generari, uerum eorum quæ generantur, quædam dixerunt incorruptibilia permanere, quædam generari & corrũpi. Vnde inquit. Quidam uero alii quaſi ſtudioſe, ideſt quaſi de induſtria contrariam his habuerunt opinionem. & dixit quaſi de induſtria, quia poſitionem hanc habuerũt ut illis contradicerẽt. Deinde narrat poſitionem horum & inquit: Sunt enim quidam qui nullam rerum ingenitam eſſe aſſerunt, ſed omnes fieri fatentur. Verum genitas non eodem modo dicunt omnes, quia alias incorruptibiles permanere alias rurſus corrumpi. Vltimo explicat, qui fuerunt hi, & inquit Maxime quidem hi ſunt, qui circa Heſiodũ ſunt. Deinde ſunt huius etiam opinionis & aliorum qui primi de natura dixerunt, ꝙ græce eſt phyſiologizantes. Sed quę ſint res, quæ fiunt, & poſtea permanent incorruptibiles, non explicant expoſitores de mente Heſiodi. Verũ quidam dixerunt eſſe primam cauſam, quam factam eſſe uoluit Heſiodus, ſed incorruptibilem. Alii eſſe chaos, quod Heſiodus factum eſſe dixit, ſed permanere ſemper, ut ab eo omnia proficiſcantur. Alii dicant quid uelint, nam hoc parum ad nos, qui quærimus Ariſtotelem intelligere.

φυσιολογῶν. de natura loqui ac diſputare, rerum naturaliũ ſcientia al.

ſtabile. ſtabiliſſem.

Hi uero alia quidem omnia & fieri & fluere dicũt, nihilq; ſtabile eſſe. Vnum autem quoddam ſolum per-

A *manere, ex quo hęc omnia trãſfigurari ſunt apta, quod quidem cæteri complures & Heracl. Epheſius velle dicere uidentur.*

Expoſitio.

Nunc narrat tertiam poſitionem, & inquit. Hi vero alia quidem omnia, & fieri, & fluere dicunt, nihilq; ſtabile eſſe. Vnum autem quoddã ſolum permanere, ex quo hæc omnia transfigurari ſunt apta. Hoc autem ſecundum expoſitores græcos eſt materiale principium, quod ſubſiſtit omnibus quæ fiunt et corrumpuntur. Deinde quorum ſit hæc poſitio tangit, & inquit. Quod quidem cæteri complures, & Heraclitus Epheſius uelle dicere uidentur, huius etiam poſitionis fuit Thales, qui aquam eẽ hoc principium dixit Anaximenes uero aerem, Anaximãder inter utrũq; .ſ. uaporem. Heraclitus autem Epheſius ignẽ de quo ſpecialiter mentionem fecit, quia ipſe magis aſſerebat omnia eſſe in continuo fluxu. Hęc græci expoſitores addiderunt.

Auer. commen. 3.

B Auerroes autem breuiter reſumit opiniones, & recte, & ait ꝙ ſecunda opinio eſt eorum, qui dixerunt omnia generari, & iſti ſunt bipartiti, nam alii dicunt generabiliũ eſſe quædam genita & nõ corruptibilia, ut Plato dicit de mundo, ait enim, Mundum factum ſed incorruptibilem. Alii dicunt genita omnia & corruptibilia, aſſerunt. n. omne generabile eſſe corruptibile, qui etiam bipartiti ſunt, nam alii uolunt genitum ipſum eſſe permanens & fixum donec corrumpatur. Alii ꝙ genitum ſemper eſt in fluxu & quod non eſt hic niſi materia & ſubiectum, ratione cuius generatio eſt æterna, eo quia omnis tranſmutatio eſt firmata ſuper aliquod permanens. Et ait ꝙ iſti non diſcordant in hoc. Sed circa principium quod ponunt ſubſiſtere, nam alii dicunt illud eſſe ignem, alii terrã, alii aquam, alii uaporem, ut dictum eſt, hæc optime Auerroes.

ἀκίνητον

Sunt autem quidam qui & omne corpus generabile faciunt, componentes ipſum ex ſuperficiebus, ac diſſoluentes in ſuperficies.

Expoſitio.

C Quarta poſitio eſt Platonis, qui dixit, omne corpus generari, componens ipſum ex ſuperficiebus, & diſſoluens pſum in ſuperficies.

Quo quo cunque Contra Contraria.

De aliis quidem igitur alius erit ſermo his uero qui hoc dicunt modo, omniaq; corpora ex ſuperficiebus conſtituunt. Quod quidem alia accidit dicere contra mathematicas ſcientias perfacile eſt videre, erat tamen æquum, aut non dimouere ipſas, aut credibilioribus rationibus, quã ſuppoſitiones, ſunt dimouere.

Expoſitio.

Nunc reprobat opiniones, & primo oſtendit contra quas uult argumentari, & inqt. De aliis quidem igitur, ſupple tribus opinionibus alius erit ſermo, quia partim in. 1. phyſi. partim in lib de generatione, partim autem inferius in hoc libro. poſtea reſumit opinionem. contra quã uult obiicere, & inquit. His uero qui hoc dicunt modo,
D omniaq; corpora ex ſuperficiebus conſtituunt, vt ſunt Platonici, quod quidem alia accidit dicere contra mathematicas ſcientias, per facile eſt uidere Obiicit Platoni per hoc generatim quia ex poſitione eius ſequitur cõtra ſuppoſitiones in ſcientiis mathematicis traditas, ſunt enim in mathematicis plures ſuppoſitiones, ut punctum eſſe indiuiſibile ſimpliciter, lineam eſſe indiuiſibile ſecundum latitudinem, ſuperficiem autem ſecundum altitudinem, modo dicere ꝙ linea fiat ex punctis, & ſuperficies ex lineis, & corpus ex ſuperficiebus, eſt ſuppoſitiones has deſtruere, ſequitur enim punctum eſſe partem lineæ, lineam ſuperficiei, ſuperficiem corporis Modo pars rei diuiſibilis eſt diuiſibilis. Quare ſequitur illa omnia eſſe ſimpliciter diuiſibilia. Ecce quomodo ex poſitione platonis ſequitur contra ſuppoſitiones mathematicas. Ideo ait contra ipſos erit tamẽ æquum aut non dimouere ipſas ſuppoſitiones

quas diximus, aut dimouere ipſas ſuppoſitiones per credibiliores rationes, q̃ ſint ſuppoſitiones illæ, quaſi velit dicere, ꝙ quia non dantur credibiliores rõnes q̃ ſint ſuppoſitiones, ideo eſt fatuum ſic opinari, hæc Ariſtoteles cõtra Platonem generatim. Aſſignat autem Expoſitor duas rationes, cur prætermiſſis aliis opinionibus, tantum contra Platonis poſitionem inſiſtit, primo, quia hæc poſitio erat famoſior, ſicut & Plato vir erat inſignis. Secundo, quia hæc poſitio eſt ordine doctrinæ prior, quoniã eſt de generatione corporis in eo ꝙ corpus, aliæ ſunt de generatione corporum ſenſibilium, modo corpus vt corpus eſt prius corpore, vt ſenſibile.

Auer. c. 4. Auerroes autem aſſignat aliam cauſam, quare non eſt loquendum contra primas opiniones, quia illæ non ſunt naturales, nam negant generationem eſſe, modo generatio eſt quoddam ſuppoſitũ in naturali philoſophia, ideo loqui de hoc ſpectat magis ad metaphyſicum ac logicũ qui inquirunt ſuppoſita ac ſubiecta aliarum facultatum.

Sed hæc ratio Auerrois non cogit, quia ſaltem poteſt dici contra eos qui aſſerunt omnia generari, iſti enim non negant ſubiectum, nec ſuppoſitum. Præterea dubium eſt ſi metaphyſicus habeat hoc agere vt alibi dicit ipſe, immo naturalis philoſophus probat eſſe aliquid fixum & immobile, ſed hæc Auerrois ratio valeat quantum valere poteſt.

Deinde patet eiuſdem eſſe rationis ſolida quidem ex ſuperficiebus, ſuperficies autem ex lineis, & has ex punctis componi. Quæ ſi ita ſint, non neceſſe eſt partẽ lineæ lineam eſſe, ſed de his prius in ſermonibus de motu conſiderauimus, demonſtrauimus enim indiuiſibiles nullas longitudines eſſe.

Expoſitio. Obijcit ſecundo ſpeciatim, & primo ſumit quoddam quaſi ſuppoſitionem dicens, deinde patet eiuſdem eſſe rationis, ſolida, ideſt corpora quidẽ ex ſuperficiebus, ſuperficies autem ex lineis & has lineas ex pũctis componi, eſt igitur ſuppoſitio eadem ratione componi corpora ex ſuperficiebus, ſuperficies ex lineis, & lineas ex punctis. Tũc arguit quæ ſi ita ſint hæc ſupple quæ diximus, nõ neceſſe eſt partem lineæ lineam eſſe, quia ex quo fit ex punctis, partes lineæ erunt puncta, quod quidem eſt impoſſibile, de quo ſe remittens ad ſextum phyſicorum inquit. Sed de his prius in ſermonibus de motu conſiderauimus, demonſtrauimus enim indiuiſibiles nullas eſſe longitudines & per conſequens non poſſe componi ex punctis.

Auer. commen. 5. Auerroes autem dicit primo poſitionem Platonis ſeq̃ impoſſibilia, quæ ſequuntur poſitionem dicentem continuum componi ex indiuiſibilibus. Secundo ait, illam ſeq̃ alia impoſſibilia contra mathematicos. Tertio dicit, etiã illam ſequi impoſſibilia naturalia, ſed quia hanc ſequunt illa impoſſibilia quæ ſunt cõtra eos qui dicunt cõtinuũ cõponi ex indiuiſibilibus, ideo incœpit dicere illa impoſſibilia. Secundo dicit Auerroes ꝙ dicentes corpora ex ſuperficiebus componi, non dicunt ſuperficies componi ex lineis. & qui dicunt ſuperficies fieri ex lineis, non dicunt lineas fieri ex punctis, propterea dixit eſſe eiuſdem rationis, nã eadem ratione corpus fit ex ſuperficiebus, qua ſuperficies ex lineis, & qua linea ex punctis, quia ꝓportio ſuperficiei ad corpus eſt ſicut lineæ ad ſuperficiem, & pũcti ad lineam, & quia puncta ſunt indiuiſibilia, ideo idem quaſi eſt dicere corpus fieri ex ſuꝑficiebus, & ſuperficies ex lineis, & lineas ex punctis, quod continuum ex indiuiſibilibus, propterea remiſit ſe ad ſextum phyſicorũ, vbi probauit continuum non componi ex indiuiſibilibus.

Addit tñ, ꝙ licet in ſexto ſint impoſſibilia dicta, hic ſpeciatim addit quędam videlicet, ꝙ ſequitur partem lineæ non eſſe lineam, ſed punctum, partem ſuperficiei non eſſe ſuperficiem, ſed lineam, partem corporis nõ eſſe corpus, ſed ſuperficiem. Quæ omnia ſunt contra geometras, qui dicunt lineam diuidi in duo media in infinitum, & ſuperficiem, & corpus ſimiliter. In his enim tribus magnitudinibus diuiſio proficiſcitur in infinitum. Obiectio. Sed occurres, quia tunc de eiſdem conſideraret phyſicus, & mathematicus. Secũdo, quia ſi de his in ſexto libro phyſicorum eſt dictum, ſuperfluit hic eadem repetere. Solutio. Reſpondet Auer ibi, & quia perſcrutatus eſt, & vult ꝙ phyſicus, & mathematicus conſiderent has tres magnitudines, phyſicus, vt ſunt termini, ideſt forma in materia, Mathematic⁹ vt ſunt abſolutę a materia, & ita patet ſolutio ad primã. Ad ſecundam dicit hic non ſuperfluere loqui de his, quia loquetur per rationes particulares, & magis materiæ propinquas q̃ locutus ſit in phyſicis, hæc Auer.

Quęcunque autem de phyſicis corporibus impoſſibilia accidit his dicere, qui lineas indiuiſibiles faciunt, parumper nunc etiam conſideremus. Nam ea impoſſibilia, quę quidem in illis accidunt, etiam in naturalibus ſequentur. At non omnia quę in his ſequuntur, in illis accidunt, propterea, ꝙ, mathematica abſtractiõe dicuntur, phyſica autem additione.

Sequuntur [illegible] additione.

Expoſitio. Nunc Ariſtoteles per rationes naturales vult Platoni contradicere, & cauſam reddit ex hoc, quia impoſſibilia quæ accidunt de corporibus mathematicis, accidunt de corporibus phyſicis. Contra autem non, non enim oportet vt impoſſibilia quæ accidunt de corporibus phyſicis accidãt de corporibus mathematicis. Propterea vult nũc ſeorſum ponere impoſſia de corporibus phyſicis, q͂a hæc non accidunt de corporibus mathematicis. Dicit autẽ Ariſtoteles hæc, quia poſſet quis dicere, tu dixiſti impoſſibilia de corporibus mathematicis contra Platonem, igitur ſufficiunt. Reſpondet ꝙ nunc vult dicere impoſſibilia quę accidunt de corporibus phyſicis, quia licet omnia impoſſibilia, quæ accidunt de corporibus mathematicis accidunt de corporibus phyſici, non tamẽ omnia quæ accidunt de corporibus phyſicis, accidunt de corporibus mathematicis & huius rei cauſa eſt, quia impoſſibile accidens alicui, eſt illi repugnans, idem enim eſt impoſſibile, quod repugnãs, modo corpus mathematicum eſt ut uniuerſale ad ipſum corpus phyſicum, quia corpus mathematicum abſtractione eſt, ut ipſum uniuerſale phyſicum additione, vt ipſum particulare, quare recte omne impoſſibile accidens de corporibus ipſis mathematicis, accidit de corporibus phyſicis, quia omne repugnans uniuerſali repugnat particulari. Inquit Quæcunq; autẽ de phyſicis corporibus impoſſibilia accidit his dicere, qui lineas indiuiſibiles faciunt, parumper nunc etiam conſideremus, dixit autem parumper, quia alibi in ſexto phyſicorũ ample diſputauit, & in libro de generatiõe. Obiectio. Sed quia aliquis diceret, dicta ſunt impoſſibilia de corporibus mathematicis contra Platonem, ut textu proximo raptim conſiderauit, igitur nõ eſt de nouo impoſſibilia repetere, quæ accidunt de corporibus phyſicis. Reſponſio. Reſpondet, & inquit. Nã ea impoſſibilia, quæ quidem in illis, ſupple mathematicis accidunt, etiam in naturalibus ſequentur, at non omnia quæ, in his naturalibus ſequuntur, in illis mathematicis accidunt, & aſſignat cauſam, inquit Propterea ꝙ mathematica abſtractione ut uniuerſalia dicuntur, phyſica additione ut particularia, & ita uidetur impoſſibile quod accidit mathematicis accidere naturalib⁹, ſicut omne repugnãs uniuerſali, repugnat particulari.

Auer. c. 6. Auerroes aũt primo præmittit conuenientiam & differentiam inter phyſicũ & mathematicũ, et inquit. Quod phyſicus, & geometra conueniunt in conſiderando has tres magnitudines, quæ ſunt corpus, ſuperficies, & linea.

Secundo dicit, ꝙ licet conueniant, tamen differunt in modo conſiderandi. Tertio ait, ꝙ quia conueniunt & differunt, ideo conueniunt in propoſitionibus ex quibus fiunt ſyllogiſmi, & cõcluſionibus quæ, vi ſyllogiſmorum

inducuntur. Quarto infert, ꝙ omnia impoſsibilia quæ accidunt a poſitione falſa, quam Plato ait de his magnitudinibus tribus, cum ait corpus ex ſuperficiebus, ſuperficiem ex lineis, lineam ex punctis componi, accidunt etiam naturalibus. Niſi ſint aliqua accidentia, quæ accidunt illis, ut ſunt abſtracta a materia, & non quatenus ſunt in materia, aut econuerſo. eorum, quę accidunt naturalibus vt in materia & non illis vt abſtracta a materia, ponit exemplum, & ait tam phyſicum q̃ mathematicum concedere continuum poſſe diuidi per diminutionem in infinitum, ſiue ipſum continuum cõſideretur ut in materia, ſiue vt abſolutum a materia, quia ut tertio phyſicæ auſcultationis dicitur, ſi continuum conſideret vt in materia, cum ratione materiæ ſit diuiſio in infinitũ, ut ſic continuum poteſt diuidi in infinitum, ſi conſideretur vt continuum, etiam poteſt diuidi in infinitum, quare ſecundum vtriuſque conſiderationem cõtinuum põt diuidi ad infinitum. Differunt autem ex parte auctionis, quia mathematicus concedit poſſe creſcere in infinitum, quia continuum conſiderat vt a materia & forma abſtractum, & ſi abſque omni limitatione, illud cõtemplatur, phyſicus vero, quia conſiderat cõtinuum, vt terminus, hoc eſt vt forma, cuius eſt aliam terminare, quia eſt terminus per eſſentiam, iure non concederet cõtinuũ poſſe creſcere in infinitum, ut primo huius cõmẽ 32. & ſexto phyſicorum cõmen. 15. & 7. phyſicorum com. 2. dicitur. Quæ ratio docet mathematicum ponere continuum diminui, & augeri in infinitum, phyſicus uero diminui quidem ſic; augeri autem minime. Quinto ait, ꝙ impoſsibilia quæ accidunt naturalibus, accidunt geometricis ſaltem in parte, non autem vtr, non enim oportet quæ accidunt rebus vt concretæ ſunt, accidãt rebus, vt abſtractæ ſunt, non enim quod accidit rei ſecundum concretionem atque ſecundum quid, accidit rei ſimpliciter. His præmiſsis Auerroes introducit textũ, & uult ꝙ cum deducta ſunt impoſsibilia quæ pertinẽt geometriæ, deducentur quatenus pertinent huic ſcientiæ naturali & dixit parumper, quia non perfecte omnia geometrica impoſsibilia adducit in hac naturali ſcientia, cum quædam eorum prætermittat. **Obiectio.** Sed occurres, quia phyſica & mathematica ſunt ſcientiæ diuerſorum generum, & nõ ſubalternæ, igitur differũt penitus in ſyllogiſmis, propoſitionibus, & concluſionibus, & etiam in impoſſibilibus. **Reſponſio.** Vult ꝙ Ariſtoteles reſpondeat concedendo ſimpliciter has duas ſcientias differre, ait tamen ſcientias has conuenire in aliquibus, & ſm quid, & ita non omnia, ſed quædam impoſsibilia ſunt cõmunia vtriq; ſcientiæ, aſsignat autem cauſam Auerroes, quia mathematicus & phyſicus conueniunt quo ad ſubiectum. Differunt autem quo ad rationem conſiderandi, nam geometra conſiderat corpus, vt diminutum, ideſt abſolutum ab accidentibus materialibus & a motu, Phyſicus, vt concernens hæc. Et ſic quando Ariſtoteles ait mathematicam eſſe ſcientiam abſolutam, & phyſicam concretam, non intelligit per abſolutam, vniuerſalem ſubalternantem, & per concretam ſubalternatam, ut geometriã & perſpectiuam, arithmeticam & muſicam, quarũ vna alteram ſubalternat, ſed intelligit has circa idem ſubiectum conſiderare ſub diuerſa ratione, q̃a geometra ſub ratione abſtracta, & phyſicus ſub ratione concernente motum & accidentia materialia, & addit ꝙ quomodocunque ſit inter ſcientiam altiorem, quam vocat Ariſtoteles diminutam, & inferiorem, quam vocat additã, eſt aliqua conuenientia, propter quam poteſt dici quod accidentia, quæ accidunt geometricis, accidunt etiam phyſicis. Ex his refellit obiectionem, quæ fiebat cõtra Ariſtotelem nam Ariſtoteles in poſterioribus dixit non licere migrare de genere in genus, & ita non licet migrare de geometricis ad phyſicas, aliter vteretur propoſitionibus non propriis huic ſcientiæ. Tunc uerificat illã ꝓpoſitionem quæ dicit, quicquid accidit ſcientiæ ſuperiori, accidit inferiori, ait. n. hoc eſſe verum quando quod cõ-

A tinetur in ſuperiori, eſt cauſa eorum quæ continentur in inferiori. Quando vero quæ accidunt ſuperiori ſciẽtiæ, non ſunt cauſę eorum, quæ ſunt in inferiori, & maxime quando ſcientia ſuperior, & inferior ſunt differẽtes omnino & nullo modo ſubalternæ, tunc hæc ꝓpoſitio nõ habet locum, quo modo ſe habet geometria cum naturali geometria enim continet res, quę non ſunt cauſæ rerum naturalium, quare impoſsibilia accidentia geometriæ non omnia, ſed quædam accidunt phyſicis, ſm Auer.

Ex dictis igitur Ariſtotelis & Auerrois patet, omnia impoſsibilia quæ accidunt falſis opinionibus de corporibus mathematicis, accidunt falſis opionibus de corpib⁹ phyſicis, & huius rei cauſa eſt, quia impoſsibile & repugnans idem eſt, modo, omne repugnans corporibus mathematicis, repugnat phyſicis corporibus. Nam mathematica corpora ſunt abſtractione, & quaſi uniuerſalia, phyſica autem additione, & quaſi particularia, omne autem repugnans vniuerſali repugnat particulari. **Dubiũ.** Sed occurres, nam repugnat corporibus mathema B ticis finiri ad maximum, hoc autem competit phyſicis.

Solutio. Poteſt dici, ꝙ per mathematica intelligit vniuerſalia, corpora ſecundum quorũ rationem mathematicus conſiderat, modo omne repugnãs vniuerſali repugnat particulari. Tũc ad rationem dico, ꝙ non repugnat corpori vniuerſali vt corpus finiri ad maximum, nã aliqđ corpus finitur ad maximũ, igitur corpus finitur ad maximum, bene tamen dico corpori vt corpus non competere vt finiatur ad maximum.

Complura autem ſunt, quę indiuiſibilibus ineſſe non poſſunt, phyſicis autẽ neceſſario inſunt, vt ſi qđ ẽ indiuiſibile. In idiſibile. n. diuiſibile ineſſe non poteſt. Affectus autem omnes dupliciter diuiſibiles ſunt. aut enim ſecundum ſpeciem, aut ſecundum accidens, ſecũdum ſpeciem quidem; vt coloris album & nigrum, ſe- **Affectus Paſsiones.**

C *cundum accidens autem, ſi id cui ineſt, diuiſibile ſit. Quare quæcunque ſimplices ſunt affectiones, omnes ſunt hoc modo diuiſibiles. Quapropter impoſsibile ipſum in talibus eſt conſiderandum.* **Affectio. Paſsiones.**

Expoſitio. I. ſuppoſi. Hic textus eſt obſcurus, & nec latini, nec græci (vt mihi videtur) clare ipſum exponunt. Ego uero ſaluo meliori iudicio, dicerem ꝙ hic incipit Ariſtoteles phyſice contradicere Platoni, & primo ſumit duo, quaſi duas ſuppoſitiones, quarum prima eſt, ꝙ cõplura ſunt, quæ rebus indiuiſibilibus ineſſe non poſſunt, phyſicis autem corporibus neceſſario inſunt, & dico hoc, ut ſi quid ſit indiuiſibile, quia fortaſſe rei veritas eſt, ꝙ in rerum natura nihil eſt indiuiſibile, niſi ſubſtantiæ ſeparatę, & intellectus, ut in libro de ſubſtantia orbis diſputaui. Hanc ſuppoſitionem declarat, & inquit In indiuiſibili enim diuiſibile ineſſe non poteſt, quod tamen corporibus ineſt, al-

D bedo enim extenſa puncto vel lineæ non poteſt ineſſe quæ tamẽ corpori ineſt hæc eſt pria ſuppoſitio. **Secunda.** Deinde ponit ſecundam quaſi ad declarationem primæ, & inquit Affectus autem oẽs dupliciter diuiſibiles ſunt, aut. n. ſm ſpeciem, aut ſm accidens, ſm ſpeciem quidẽ, vt coloris, qui eſt genus, quod diuiditur in album & nigrum, ſm accidẽs autem, ſi id, cui ineſt, diuiſibile ſit, hoc eſt ad diuiſionem ſubiecti: diuiditur. n albedo diuiſione ſuperficiei: quia extenditur extenſione ſubiecti: ex hoc colligit ſuppoſitionem & inquit. Quare quæcunq; ſunt ſimplices paſsiones, omnes ſunt hoc modo diuiſibiles. Sed occurres non omnes paſsiones eſſe dupliciter diuiſibiles quia aliquę ſunt ſm ſpeciẽ diuiſibiles: quæ ſm ſubiectum non ſunt diuiſibiles: ut virtutes: aliquæ vero ecõtra ſm ſubiectum quidem diuidi poſſunt: ſm ſpeciẽ aũt non, vt album. **Dubitatio.** Dici poteſt verbum oẽs teneri diſiunctiue: & nõ copulatiue: nõ n. q̃libet paſsio vtroq; mõ **Solut.**

diuiditur, ſed omnis paſsio diuiſibilis eſt vno, uel altero modo. His habitis arguit, quare impoſsibile ipſum in talibus eſt conſiderandum, nã data poſitione Platonis ſequitur paſsiones nullo modo eſſe diuiſibiles per accidens, quia illa poſitione data ſequitur corpora eſſe indiuiſibilia, quia ſunt ex rebus ipſis indiuiſibilibus, omne enim compoſitum ex indiuiſibilibus eſt indiuiſibile, corpora igitur erunt indiuiſibilia, quare paſsiones non põt eſſe ratione ſubiecti diuiſibiles, & ita non poſſunt eſſe diuiſibiles per accidens. Auer. autem introducit textum
Auer. c. 7. hunc omnino extraneę. inquit n. Ariſtotelem velle aſsignare cauſam, ꝙ naturalis philoſophus poteſt conſiderare de accidentibus primis ac proprijs magnitudinũ. ſ. de diuiſione magnitudinis in magnitudines, quamuis iſte modus diuiſionis ſit proprius magnitudini vt magnitudo eſt, & mathematico ipſi. Eſt igitur introductio ꝙ Ariſto. velit dare cauſam ꝙ naturalis philoſophus poteſt loqui de diuiſione continui, quãuis de continuo loqui ad mathematicum ſpectet. Cauſa autem quam aſsignat Ariſtoteles ſecundũ Auerroem eſt, q̃a diuiſio corporis phyſici eſt ſimilis partitioni, uidelicet mathematicæ. Nam corpus phyſicum eſt diuiſibile, ut etiã corpus mathematicum, cum nõ poſſet corpus mathematicum recipi in phyſico niſi phyſicum eſſet diuiſibile, non. n poteſt diuiſibile recipi in ſubiecto indiuiſibili, quare corpus phyſicum eſt diuiſibile diuiſione ſaltem ſimili diuiſioni mathematicę, quare phyſicus poteſt de diuiſione corporum & magnitudinum loqui, quia de ſimilibus idẽ artifex dicere poteſt. Hæc Auerroes in prima par-
Auerrois ſomnia. te textus, quæ ſunt ita aliena a mente Ariſtotelis, ut ſomnia veritati, non enim in græcis, quos habemus codicibus, ſic habetur, ut Auerroes exponit. Deinde ſequit̃ ſecunda pars textus quæ in arabicis tranſlationibus incipit ibi, paſsiones autem, vbi Auerroes quo ad uerba ait Ariſtotelem per diuiſiones ſm ſpeciem vel ſecundũ formam intelligere diuiſionem generis in ſpecies per differentias formales, quæ. n ſunt formæ, ideſt differẽtiæ formales, quibus genus diuiditur, per diuiſionem aũt ſm accidens intelligit, quia nonnulla accidentia eſſentialiter, ac per ſe ſunt indiuiſibilia, per accidens uero ratione ſubiectorum in quibus ſunt, ſunt diuiſibilia, nam quantitas ſeu quantum in quo, ut in ſubiecto ſunt ipſa accidentia, diuiſibile eſt per ſe & eſſentialiter, qualitates autem p accidens, quia ſunt in quanto. Tertio Auerroes epilogat de iis quæ continentur in hoc textu, & inquit Hũc textum tria continere, primum, ꝙ paſsiones recipiũt diuiſionem. Secundum eſt, cauſa quare recipiunt diuiſionem, uidelicet, quia ſunt in ſubiecto diuiſibili. Tertium eſt, quem modum diuiſionis recipiunt, uidelicet, p accidens, & non per ſe. Quartum eſt, ꝙ poteſt naturalis conſiderare de accidentibus quæ ſunt ſm qualitatẽ in hac q̃one Platonica, ideſt de diuiſionibus, quæ ſunt non ſecundum quantitatem, ſed ſecundum qualitates in hac opinione Platonis. Sed obiicit Auerroes ſibi, q̃a
Dubitatio diuiſio qualitatum eſt per accidẽs, modo naturalis philoſophus cum ſit artifex ſcientificus cõſiderat res per ſe, & per propoſitiones eſſentiales ac per ſe. Soluit Auer-
Solutio roes & non ad formam, ſed ad materiam, & ait ꝙ accidentium de quibus artifex ipſe cõſiderat, quædam ſunt, quæ ſubiecto inſunt per ſe & primo, ut par & impar numero, quædam autem inſunt ſubiecto per quandã ſimilitudinem ad accidẽtia quæ inſunt ſubiecto alterius ſciẽtiæ, vt arithmeticus cõſiderat de numeris ſuperficialib⁹, & ſolidis, ſiue corporeis per ſimilitudinem ad ſuperficies & corpora, de quibus conſiderat geometra per ſe, geometra. n conſiderat de ſuperficiebus lineis & corporib⁹ cõicantibus ſm proportionem, & non cõicantibus, ſic igitur arithmeticus conſiderat per ſimilitudinem de his, de quibus conſiderat per ſe geometra. Et addit ꝙ etiam inferiores ſcientiæ conſiderant de accidentibus ſubiecto, geometriæ, et arithmeticæ & ſic fieri poteſt hæc diuiſio, ꝙ accidentium, de quibus artifex conſiderat, quæ ſunt quæ per ſe inſunt & proprie, alia per ſimilitudinem, alia uero per ſubalternationem, quatenus ſuperiorum ſcientia dicit cauſam illorum, quomodo perſpectiuus conſiderat accidentia lineæ p cauſam traditam in geometria.

Tunc ait phyſicum conſiderare de diuiſione cõtinui dupliciter. ſ. vno modo per aſsimilationem, nã diuiſio continui, quam naturalis cõſiderat, eſt ſimilis diuiſioni, quam conſiderat geometra. Secũdo per cauſam, quia reddit cauſam diuiſionis qualitatum, conſiderat. n. phyſicus diuiſionẽ qualitatis, quia eſt ſimilis diuiſioni quantitatis Et addit cauſam illius, quia recipitur in ſubiecto quanto, quod eſt per ſe diuiſibile Hæc Auerroes ad materiam. Ad formam autem dic tu, ꝙ phyſicus conſiderare poteſt de per accidens rebus, ut ſunt ſimiles his que ſunt per ſe, & ut illæ habent cauſam per ſe. Ex dictis igit̃ ab Auerroe, patet, ꝙ vbi poſitio Platonis eſſet vera, tũc corpora eſſent indiuiſibilia, componũtur enim ex rebus indiuiſibilibus, ut ſuperficie, puncto, & linea. Vlteri⁹ ſequitur nullum accidens diuidi ad diuiſionem eorum, quo exiſtente, ſequitur nullum accidens eſſe diuiſibile per accidens.

Si igitur impoſſibile eſt vtraque parte nihil grauitatis habente, totum habere grauitatem, ſenſibilia aũt corpora, aut omnia, aut quædam grauitatem habent, vt terra & aqua, vt etiam ipſi dicent. Si punctum nihil grauitatis habet, patet neque lineas habere. Quod ſi hę non habent, neque ſuperficies habebunt. Quare nec corporum vllum. Text. 50. Hiſce, ſupplere uerbum. Hic uerbũ ſupplendum. Nõ habẽt uerbũ ſupplendum.

Secundo arguit, & primo probat corpora non poſſe habere grauitatem nulla eius parte grauitatem habente, Expoſitio. & inquit. Si igitur impoſsibile eſt vtraque parte nihil grauitatis habente, totum habere grauitatem. eſt igitur maior, nullum totum poteſt habere grauitatẽ nulla eius parte grauitatem habente, ſenſibilia autem corpora aut omnia, aut quædam grauitatem habent, igitur ſenſibi-
G lia, ſupple corpora habere non poſſunt grauitatem nulla earum parte grauitatem habente. Ex hoc ſyllogiſmo colligatur hęc concluſio pro maiori, videlicet, corpora ſenſibilia grauitatem habere non poſſunt nulla eorum parte grauitatem habente. Cui addo hanc minorẽ, punctum nihil grauitatis habet, igitur corpora ſenſibilia non ſunt ex punctis. Verum Ariſtoteles facto primo ſyllogiſmo, facit ſecũdum hypothetice a primo ad vltimum, & inquit. Si punctum nihil grauitatis habet. patet neque lineas habere, nam linea ſecũdum Platonem eſt ex punctis. Vltra, ſi lineæ non habent grauitatẽ, nec ſuperficies habebunt, ꝙ ſi nec ſuperficies, igitur nec corporum ullum grauitatem habebit. Poteſt igitur dupliciter ex opinione Platonis deduci ſenſibilia corpora grauitatem non habere, primo ex concluſione primi ſyllogiſmi hoc modo, nullum corpus poteſt habere grauitatem nulla eius parte habente grauitatem, puncta, lineæ, & ſuperficies non habent grauitatem, igitur nullum cor-
H pus eſt ex punctis, lineis & ſuperficiebus. Secũdo põt aliter deduci hypothetice ſic, ſi punctũ non habet grauitatem, lineæ non habent grauitatem. Si lineæ non hñt grauitatem, nec ſuperficies, ſi nec ſuperficies, igitur nec corpora ſenſibilia, quæ ſunt ex ſuperficiebus. Quo vero ad verba attinet, uerbum illud totum græce eſt amphoteros, latine ambo uel vtrunque. Sed quoniam totum nihil aliud eſt q̃ vtraque medietas, ideo trãſtulimus totũ, quatenus totum & vtraque medietas idem eſt. Item etiam per partem non eſſentialem intelligit, quales ſunt materia & forma, ſeu genus & differentia, ſed quantitatiuam, impoſsibile enim eſt totum eẽ graue nulla eius parte quantitatiua exiſtente graui. Poteſt tamen totum eſſe graue dato q̃ materia eius non ſit grauis, & hoc pacto Plato loquebatur de partibus, uoluit enim corp⁹ eſſe ex ſuperficiebus tanq̃ ex partibus quantitatiuis, &

Declaratio uerborum. ἄμφω, ambo.

ſuperficies

ſuperficies ex lineis, & lineæ ex punctis uelut ex partibus quantitatiuis. Quare ſi puncta non ſunt grauia, nec lineæ erunt graues, quæ ſunt ex punctis, & ſi lineæ non ſunt graues, nec ſuperficies quæ ſunt ex lineis, & ſi ſuperficies non ſunt graues, nec corpora, quæ ſecundũ Platonem ſunt ex ſuperficiebus. Auer. autem uult ꝙ hic Ariſto incipiat contradicere Platoni. Vnde ait, modo incæpit perſcrutari de parte indiuiſibili, intellige ꝙ nullum corpus ſenſibile componitur ex parte indiuiſibili. Deinde Auer ibi. Alex autem digreditur, ad cuius diſgreſsionem declarandam debes ſcire ꝙ uerba textus arabici ſunt hæc dicamus igitur ꝙ impoſsibile ẽ vt duo ſint, quorum neutrum habet grauitatem, & cũ congregantur, utrunque haberet grauitatem. Noſter uero textus eſt, ſi igitur impoſ'e eſt vtraque parte nihil grauitatis habente, totum habere grauitatem, uerbum totum græce eſt ampho, latine vtrunque, & verbum utrunque intelligitur pro toto; nam totum eſt utraque partium, ſup his uerbis Alexander ait ꝙ laudandus eſt Ariſt. qui addidit cum congregantur, habebit vtrunque grauitatem, eſt. n. laudandus, quia poſuit verbum vtrunque. Nam poſuit hoc propter materiam & formam, nam nec materia nec forma grauitatem habet & tamen corpus compoſitum ex eis habet grauitatem. q. d. ꝙ ſignanter dixit vtrunque, quod græce eſt ampho et non dixit totum, quia poſsibile eſt neutra parte exiſtente graui, totum eẽ graue, non autẽ eſt poſsibile neutra parte exiſtente graui; utrunque eſſe graue; quia ſi neutra grauis eſt, utrũq; graue eſſe non poteſt, tamen poteſt neutra pars eſſe grauis, & totum bene eſſe graue, ut nec materia nec forma grauis eſt, & tamen totũ eſt graue; quare ꝓpõ eſt, neutra parte exiſtente graui, vtrunque non põt eſſe graue. Auer. aũt ait, ꝙ Ariſ. dixit utrunque & non totum, nõ tantum ꝓpter materiam & formam, ſed vlius ob multa alia, utpote propter ea, de quorum neutro dicitur aliquid, quod dicitur de toto, vnaquæq;. n. partium nõ eſt totum, ſed congregatio eſt totum. verbi cauſa, ſint tres homines qui ſimul iuncti moueant nauim, ſeorſum nullus mouere poſsit, dico ꝙ neutra pars mouet, & tamen totum mouet, & licet hoc pacto ſit, tamen neutra parte mouente nauim utrunque mouere nõ poteſt, quare differt dicere utrunque & totum. Nam neutro mouente, totum mouere poteſt, non tamẽ utrũque mouere põt, neutra parte mouente, quare illa additio recta fuit. Ex his ipſe Auer. colligit illa additionem vtrunque non tãtum eſſe poſitam ꝓpter materiam & formam, ſed v'r ꝓpter omnes partes quantitatiuas. Nam neutro homine mouente nauim, totum mouere poteſt, neutra. n. parte mouente nauim in actu, totũ mouere poteſt in actu, non. n. partes ſunt actu in toto ſed pt̃ate. Quare ꝰ additio non tantum propter materiam & formam ponebatur, ſed vniuerſaliter propter oẽs partes quantitatiuas, neutra. n. exiſtente tali, utrunque non poteſt eſſe tale. Et ideo Auer. laudat Alexandrum, quia nouit drĩam inter totum, & utrunque, & fuiſſet mirum de Ariſtotele ſi indifferenter poſuiſſet totum, & utrunque. Nam ſi iſta additio vtrunque non fuiſſet, eſſet ſermo ſophyſticus, quia vbi poſuiſſet loco uerbi utrunque ipſum totum, ſermo eſſet multiplex, quia de toto quantitatiuo & partibus quantitatiuis uerus, de toto eſſentiali & partibus eſſentialibus falſus. Obiicit autem contra Alexã. & inquit. Et ſi iſta additio non eſſet ſ illius uerbi utrunque, niſi propter formam & materiam, & tunc ſermo eſſet diſputabilis in fine carentiæ contradictionis, ideſt valde diſputabilis, & ita non demonſtratiuus. Secundo arguit, et inquit. Et tunc iſta ꝓpoſitio contradiceret dicẽtibus corpus eſſe ex materia & forma, ſup ſi illud uerbũ utrũq; additum eſſet ſolum propter materiam & formam. Nã ſi ſolum eſſet additum propter materiam & formam, eſſet quia totum compoſitum ex materia & forma non eſſet utrunque, ideſt materia & forma ſimul. Hoc eſt falſum, quia totum nihil aliud eſt q̃ utrunque, ideſt mate-

A ria & forma ſimul. Tertio arguit, & inquit. Tunc etiam eſſet ratio dicentium partem indiuiſibilem eſſe. Nam dicere poſſunt ut totum quantum eſt ex materia & forma non quantis, ita ex partibus indiuiſibilibus poteſt eſſe quantum, quare oportet dicere uerbum illud utrũq; non eſſe additum ſolum propter materiam & formam.

Ideo Auer. inquit. Nos autem diximus ꝙ hoc eſt uerum, impoſsibile. n. eſt ut cum cõgregant̃ habeat vtrũq; eorum quantitatem, quam ante congregationem non haberent: & ſic oportet dicere materiam & formã prius eſſe quantas, ſi ex illis ſit aliquod quantum totum, & ita uelle videtur ꝙ vniuerſaliter totum omne eſt utrunque, ideſt ſuæ partes, & per conſequens non tantum ꝓpter materiam & formam, ſed propter omnes partes additum eſt illud uerbum ad ſignandum, omne totum eſſe vtrunque, ideſt ſuas partes. Vltimo Auerroes ſic componit ſyllogiſmum, puncta nõ ſunt grauia neque leuia, corpora componuntur ex punctis, igitur corpora non componuntur ex grauibus & leuibus, & ita oportet di- B cere nullum corpus eſſe graue, nec leue.

Punctum uero grauitatem habere non poſſe, perſpicuum eſt. Nam graue quidem omne & grauius eſt, & leue etiam leuius aliquo eſſe poteſt, grauius autem aut leuius fortaſſe non neceſſe eſt graue aut leue eſſe. Quemadmodum & magnum quidem eſt maius, maius autem non ſemper magnum eſt, complura enim ſunt, quę cum abſolute parua ſint, quibuſdam aliis maiora ſunt, ſi igitur quod cum graue ſit grauius ſit, neceſſe eſt maius eſſe, & graue omne, diuiſibile utiq; erit, punctum autem indiuiſibile ſupponitur eſſe.

Secundum Auerroem probatur in hoc textu maior, Expoſitio. C uidelicet, ꝙ punctum nec ſit graue, nec leue, & ſyllogiſmus ſic componitur, omne graue eſt diuiſibile, punctũ non eſt diuiſibile, igitur non eſt graue. Maior probatur, omne maius eſt diuiſibile, omne graue eſt maius, igitur omne graue eſt diuiſibile. Minor iterum patet, quoniã omne graue eſt grauius, & maius graue, & non ecõtra. Primo igitur probat hanc minorem, & inquit. Punctũ uero grauitatem habere non poſſe perſpicuum eſt. Hæc eſt maior proximi ſyllogiſmi. Deinde probat minorem ultimi ſyllogiſmi, & inquit. Nam graue quidem omne, & grauius eſt, & leuius etiam aliquo leuius eẽ poteſt. grauius autem aut leuius fortaſſe non neceſſe eſt graue aut leue eſſe, huius rei exemplum ponit, & inquit. Quemadmodum & magnum quidem eſt maius, maius autem non ſemper magnum eſt, cõplura enim ſunt, quæ cum abſolute parua ſunt, quibuſdam aliis maiora ſunt, & ſic patet, omne graue eſſe maius, & ita patet mi- D nor ultimi ſyllogiſmi. Demum reſumit ſyllogiſmũ, qui probat maiorem proximi ſyllogiſmi, & inquit. Si igitur quod cum graue ſit, grauius ſit, neceſſe eſt maius eſſe, ut nunc probatum eſt, concludit & graue omne diuiſibile utique erit: & ſic habetur maior ſyllogiſmi præſentis, deinde accepit minorem, & inquit. Punctum autem indiuiſibile ſupponitur eſſe, igitur ſupple non eſt graue, et pari ratione nec leue.

Auerroes autem in præſenti cõmen. Vltra textus expoſitionem, ſoluit per ordinem quinque dubitationes, Auer. com mẽ. 9. 1. dubõ. prima eſt, quia non uidetur recte dictum, omne graue eſſe grauius, & non omne grauius eſſe graue, nam omne comparatiuum ſupponit poſitiuum: quare ſi eſt grauius ſequitur id eſſe graue. Soluit hanc dubitationem Solutio. parte illa: ſi igit̃ de aliquo aliquid dictũ fuerit, & vult ꝙ rerum q̃dã ſunt abſolute tales: q̃dã non niſi cõpatiue tales: tũc vult ꝙ oẽ cõparatiuũ in abſolute talibꝰ infert ſuũ

poſitiuum In aliis vero quę ſolum ſunt reſpectiue talia, non tenet, & ſic patet ſolutio. Secundam dubitationē ponit ibi, & non debet aliquis, quæ talis eſt, vna parua pars terræ eſt grauior magna parte aquæ, & tamen nō eſt maior aqua. Reſpondet ibi. Reſpondemus, & vult ꝙ propoſitio philoſophi intelligat̃ in his quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, in his.n. quæ ſunt eiuſdem naturæ, oē grauius eſt maius, & omne leuius eſt maius. Tertiam dubitationem ſoluit ibi. Et etiam eſt manifeſtum, quæ talis eſt, pars parua plumbi eſt grauior magna parte ligni. & tamen non eſt illa ligni parte maior. Reſpōdet eſſe intelligendam propoſitionem tam in ſimplicibus ꝙ̃ miſtis eiuſdem ſpeciei, in his.n. oē maius eſt magnum, vt dictum eſt. Quartam ponit ibi Neque etiam aliquis, quę talis eſt, minimum terræ eſt ſimpliciter graue, & tamen nullo eſt maius, cum enim ſit minimum, nullo poteſt eē maius. igitur non omne ſimpliciter tale, eſt maius aliquo. Reſpondet ibi, quoniā Ariſto. & ſolutio ē ꝙ propoſitio Ariſtotelis eſt vera in genere hoc modo, oē graue ſimpliciter eſt maius inquantum graue, non autē in ſpecie, quia minimū terræ eſt graue ſimpliciter, quod tamen non eſt aliquo maius. Quintam dubitationē ponit ibi. Cum n. poſitum fuerit, quæ talis eſt, ꝙ data hac ſolutione, tunc ſyllſ Ariſtotelis nullus eſſet Reſpondet ꝙ ſyllſ debet ſic componi, omne ſimpliciter graue eſt grauius inquantum graue, punctum nō eſt grauius inquantum graue, quia eſt ſimpliciter indiuiſibile, igitur puuctum non eſt ſimpliciter graue Quod uero punctū non ſit grauius inquātum graue, patet, quia non eſt diuiſibile, nec ut quantum. nec ut pūctum Hæc Auer. Sed ego contra hæc dubito ſatis, quia intenſio formæ quouis modo fiat, ſit ſm eundem punctum quoties n. ſm idem punctum ſubiectum eſt magis, tunc ſit intenſio, quare non ſequitur, punctum eſt grauius, igitur maius, ſed ſequitur, igitur magis, poſſumus n. dicere vnū punctum eſſe magis uel minus graue, quod nec eſt maius, nec minus alio puncto. Poteſt dici nunquam poſſe eē indiuiſibile quale niſi per accidens, quatenus eſt aliquid ſubiecti diuiſibilis, & ita ſaltem ſequitur in his quę ſunt eiuſdem ſpeciei, ſi vnum punctum eſt magis graue, ſaltē per accidēs eē maioris ſubiecti, tu uero melius cōſidera.

2. dubita. Solutio. — Tertia dubi. Solutio. — 4 dubita. Solutio. — 5. dubi. Solutio. — Obiectio. — Solutio. — F — G

Præterea ſi graue quidē eſt denſum, leue autē rarū, & denſum hoc a raro differt, q. æquali in mole plura ipſi inſunt. Si igitur pūctū ſit graue ac leue, & dēſum & rarum erit. At denſum quidem eſt diuiſibile, punctum autem indiuiſibile.

Expoſitio. Secundo idem probat ſic, omne graue uel leue eſt diuiſibile. Punctum non eſt diuiſibile, igitur pūctum nec eſt graue, nec leue Maiorem probat ſic, omne denſum eſt diuiſibile, & omne leue eſt diuiſibile, graue eſt denſum, & leue rarum, igitur omne graue & omne leue erit diuiſibile. Quod uero omne denſum ſit diuiſibile, & omne rarum ſit diuiſibile, patet ex dr̃ia denſi & rari, nā rarum & denſum differunt, quia in denſo plures partes inſunt. Vel poteſt componi hypothetice ſylls ſic, ſi pūctus eſt grauis, uel leuis, punctum eſt rarum vel dēſum. tenet argumentum, quia graue eſt denſum, & leue ē rarum, vltra, ſi punctum eſt rarum uel denſum. punctum eſt diuiſibile, tenet conſequentia quia rarum & denſum differunt penes partes plures uel pauciores, at punctum eſt ſimpliciter indiuiſibile, igitur non poteſt eſſe nec graue, nec leue. Auer. autem ait hanc eē rationē ſecūdam, quæ ſuſtentatur in ꝓpoſitionibus, prima eſt, oē graue eſt denſum, & oē leue eſt rarum. Secunda eſt, rarum & denſum eſt diuiſibile. Ex his ſylls componitur apud Auer. omne graue eſt denſum, & omne denſum eſt diuiſibile, ergo omne graue eſt diuiſibile. Sed punctus nō eſt diuiſibilis. igitur non eſt grauis, eodem modo poteſt argui de leui. Sed Auer dubitat contra primā ꝓpōnē, nam lapis diaphanus eſt rarus, ut cryſtallus, qui tamen lapis eſt grauis. Præterea nubes eſt leuis, quæ tamen eſt denſa. Secundo ſi graue eſt denſum, & leue rarū, tunc non daretur ſimpliciter graue, ſicut nec ſimpliciter denſum, nec daretur ſimpliciter leue, uelut nec ſimpliciter rarum. Tertio dubitatur contra dr̃iam denſi & rari. Nam ſi denſum differt a raro, quia ſub æquali magnitudine plures continet partes, & rarum inquantum æquales continet ſub minori mole, tunc nec terra eſſet denſa, nec ignis rarus. Nam terra ſub ęquali mole non cōtinet plures partes, non.n. terra eſt æqualis molis cum igne ipſo, eſt.n. regio ignis ualde maior regione terræ. Ad primam Reſpondet Auer. ꝙ quæ dicta ſunt de raro et dēſo, ſunt dicta ſm opinionem Platonis, nā qui ponit corpus componi ex punctis, cogitur dicere dēſum eſſe, qđ ex pluribus punctis conſtat, rarum autem ex paucioribus, modo ambo ſub eadem ſint dimenſione. Ad ſecundam etiam reſpōdet, ꝙ ſm opinionē Platonis oportet dicere nihil eſſe graue ſimpliciter, nihilque leue ſimpliciter. Sed ſolū quod eſt grauius, & minus graue, leuius, & minus leue. Nam quod ex pluribus ſuperficieb' eſt, ipſum erit grauius, quod autem ex paucioribus, ipſum eſt leue. Patet igitur ſm opinionē Platonis nihil eē graue ſimpliciter, nihil etiam leue ſimpliciter. Ad tertiam dico ego, ꝙ rarum & denſum conueniunt in dimenſione, ſunt.n. ambo ſub æquali dimenſione, differunt autē, quia denſum ſub æquali dimenſione plures cōtinet partes rarum autem pauciores. Tunc dico terram totā eſſe denſiorem igne toto, non abſolute, ſed dato ꝙ ſint ambo ſub eadem dimenſione. eſt igitur, ignis rarior terra pro quanto ſumpto igne & terra ſub æquali dimenſione, terra plures continet partes ꝙ̃ ignis. Ex his ſeqˀ ꝙ hęc ſecunda ratio non eſt ſimpliciter, ſed ad aduerſarium, econtrario rationi prædictæ in proximo textu, quę fuit contradictio ſimpliciter.

Auer. c. 1o. — Dubi. 1. — Secunda. — Tertia. — Solu. 1. — Secunda. — Tertia.

Præterea ſi oē graue durū aut molle eē neceſſe ē, ex his aliqđ ipoſſibile facile deduci pōt. Nā molle qdē id eſt, quod in ſeipſum cedit, Durū vero, quod non cædit. At quod cędit, diuiſibile eſt.

Præterea ſi — G

Hæc eſt tertia demonſtratio, ut dicit Auer. ſm rem in ſe, & non ad hominem, & componitur hypothetice, ſi punctum eſt graue, punctum eſt durū aut molle. Tūc ex hoc infertur aliud impoſſibile, uidelicet, ꝙ pūctum facile cædit, uel non facile cedit, deducitur ex definitione mollis & duri, nam molle quidem id eſt, quod in ſeipſum cedit, durum autem, quod non cædit. Valet igitur, ſi pūctum eſt graue, erit durum, aut molle, & vltra, ſi durum aut molle, igitur cedens in ſeipſum uel non cedens, & ita ſequitur punctum eſſe diuiſibile, quoniam quod cædit, diuiſibile eſt. Auerroes uero reſoluit textum in propoſitiones, quarum prima eſt, ꝙ omne graue aut leue eſt durum aut molle, & hāc Auer. probat, quia omne graue aut leue eſt tangibile, & omne tangibile eſt durum aut molle, ergo omne graue, aut leue eſt durum aut molle. Verum textus Ariſt. loquitur ſolum de graui, & nō de leui, & dicit ꝙ oē graue eſt aut durū, aut molle, & hoc facile patet, quia omne graue eſt aut aqueum, aut terreum, modo aqueū uel aqua mollis eſt, & terreum uel terra dura. Secunda propoſitio, quam Auer notat, eſt, ꝙ durum eſt illud quod non cędit ſm Empedoclem, & molle quod cædit, quod eſt uerū, ut Auer. ait, quia eſt acceptum a definitione duri & mollis. Hæc ſecunda propoſitio, ut ait Auer. ſi coniungitur propoſitioni primi ſyllogiſmi. hoc pacto, uidelicet, oē durū non cædit, omne molle cædit, graue eſt durum & leue molle, igit̃ oē graue nō cædit, & oē leue cædit. Tertia ꝓpō eſt: ꝙ oē cædens aut nō cedēs p̃metri eſt diuiſibile. Ex his ſeqˀ oē graue aut leue eē diſibile Quarta ꝓpō: videlicet

Expoſ. — H — Auer. c. 11. 1a propoſ. — Secunda. — Tertia. — Quarta.

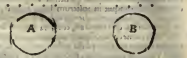
delicet, ꝙ omne cædens eſt diuiſibile, & omne non cędens eſt diuiſibile, declaratur ab Auerroe ex definitione eorum, nam cædens illud eſt, quod in profundũ cædit, non cædens uero, quod non cędit in profundũ, mõ oẽ ꝓfundum habet, eſt diuiſibile, quare oẽ cædens diuiſibile eſt. Tunc ex his totus ſylls eſt, oẽ graue aut leue eſt diuiſibile, punctus non eſt diuiſibilis, igitur non eſt grauis, nec leuis. Hæc Auer. Verũ tertiam ꝓpõne, q̃ dicit, omne cædens uel non cędens eẽ diuiſibile, melius declarant alii, quia cędere eſt in ſeipſum locum dare. Hoc aũt eſſe non poſſet, niſi haberet plures partes, quarum vna quodãmodo reſurgeret in locum alterius, quare molle erit partibile, eadem ratione durũ diuiſibile eẽ oportet, non. n. poſſet dici non cædens, niſi haberet partes, quarum vna non dat locum alteri.

At vero neque ex his, quæ grauitatem nõ hñt, erit graue, in quot. n. hoc atque in quęlibet accidet, quonã modo definient, ſi non fingere uolunt.

B Expoſitio. Hactenus probauit puncta non poſſe eſſe grauia, nec leuia, quæ fuit maior in ſyllogiſmo Auerrois. At nunc ꝓbat ꝙ nullum graue poteſt eſſe ex non grauibus, quę fuit quaſi vis minoris illius ſylli. Et hoc ꝓponit, & inqt. At uero neque ex his, quæ grauitatem nõ hñt, erit graue, ſup. tu, tanq̃ ex partibus quãtitatiuis. ut ſuperius dicebatur Probat aũt hoc, primo, quia nõnulli dixerunt graue eſſe ex partibus multis, leue autẽ ex partibus paucioribus, inquit modo, in quot. n. hoc atque in quælibet accidet. Hoc eſt dicere, ſi graue eſt quod ex numero maiori partiũ reſultat, quorũ eſt ille numerus, utrũ denus, vel vigenus, & ex qualibus partibus numerus ille eſt, et quonam modo definient, ſup. illum numerum, & illas partes, ſi non uolunt fingere, non enim aſsignabilis eſt numerus, nec partes. Auer. aũt in præſenti loco exponit, ut diximus, addit tamen eſſe intelligendum de compoſitione ſecundum quantitatem, ad differentiam corporum grauius quæ ſecundum qualitatem componuntur ex materia & forma, quæ nõ ſunt graues, nec leues.

C Aue. c. 12. Preterea & maius ſver bil additi. Grauitate maius graue grauius ſit quare. *Preterea ſi oẽ grauitatẽ maius graue, ẽ grauitate maius, cõtinget & vnumquodque eorum quę indiuiſibilia ſunt, grauitatẽ habere. Nam ſi puncta quatuor grauitatem hñt, quod vero ex pluribus conſtat q̃ hoc, grauius eſt eo quod ẽ graue, atque quod graui grauius eſt, graue eſſe neceſſe eſt veluti etiam albo albius eſt album, fit ut vno pũcto maius, grauius erit ablato ęquali. Quare punctus vnus grauitatem habet.*

Graue quinque punctorum. Graue quatuor pũctorũ.

D Expõ. Secũdo confutat eandem poſitionem quæ dicebat graue eſſe ex pluribus punctis, leue autem ex paucioribus: & inquit. Præterea ſi omne grauitate maius graue i. ſi omne grauius, eſt grauitate maius i. eſt grauius ꝓpter grauitatem, ueluti omne albius eſt albius ꝓpter albũ additum, continget & vnumquodque eorum quæ indiuiſibilia ſunt, ex quibus conſtat corpus grauitatem habere. deducit enthymema, & inquit. Nam ſi puncta quatuor grauitatem habent ex quibus conſtat quantitatiue B. corpus Quod uero ex pluribus cõſtat q̃ hoc grauius eſt eo quod eſt graue i. eſt grauius ipſo B, & ipſum ſit A ex quinque punctis. q. d. & ſi eſt vnũ aliud quinque punctorum grauius ipſo B, videlicet quod ſit A & q̃

A grauius eſt aliquo graui, neceſſe eſt eſſe graue, ueluti albo etiam albius eſt albũ ſi ita hæc oĩa ſint, fit ut corpus quod eſt vno puncto maius videlicet A grauius erit, ſup. ipſo B ablato æquali. i. quod eſt graue vno puncto minus Quare punctus vnus grauitatem habet, eſt igit̃ breuiter deductio enthymematis, A eſt grauius ipſo B & non niſi propter vnum punctum, quod habet plus. igitur punctum illud eſt graue, non enim poſſet A eſſe ipſo B grauius in illo vno puncto, niſi punctus ille eſſet grauis, non. n. potuiſſet Ceruus eẽ Caprea maior vno digito, niſi digitus eſſet aliquantus. Sed occurres, nam calidum A eſt calidius ipſo B quia conſtat ex pluribus caliditatis gradibus, & tamen nullus gradus eſt calidus. Similiter ſol eſt calidior Ioue, quia conſtat ex pluribus gradibus lucis, & tamen lux non eſt calida. igitur non valet, A eſt grauius ipſo B, quia conſtat ex pluribus pũctis. igitur puncta ſunt grauia. Dici poteſt ꝙ ratio valet ad Platonem, qui uoluit corpora ſenſibilia, ut grauia & leuia componi ſm quantitatem ex punctis. Nam ſm B eum ſequitur grauius eſſe corpus, quod ex pluribus pũctis eſt, & leuius ex paucioribus, quare omne punctum erit graue, quia ex illis fit graue quantitatiua cõpoſitione, modo calidum non fit ex gradibus quãtitatiue, nec ſol ex gradibus lucis, & ideo nihil ad rem. ex his patet prima via refellendi poſitionem Platonis. Dubi…

Preterea ſi ſupficies ſolũ, vt lineæ cõpomphĩt, abſurdũ eſt. nã vt & linea ad lineã vtroque mõ & per lõgitudinẽ, & p latitudinẽ cõponitur, eodẽ mõ & ſupficiẽ cũ ſuperficie oportet. linea vero cõponi cũ linea põt, ſi ſecũdũ longitudinẽ ſuperponatur, non ſolum ſi apponatur. At ſi per latitudinem etiam componi pñt, erit aliquod corpus, quod neque eſt elemẽtũ, neque ex elemẽtis, ſi ſic ſuperficiebus compoſitis componatur.

Hactenus de prima uia refellendi opinionem Plato- C nis, nunc Ariſ. tranſit ad ſecundam viam, ubi primo debes ſcire, ꝙ Plato poſuit corpora quinque componi ex ſuperficiebus, nã igni præbuit pyramidalem figuram, terræ figuram ſex baſium, aeri figuram octo baſium, aquæ figuram. 10 baſium, cœlo aũt figuram. 12. baſiũ. Hanc igitur opinionem Ariſ. refellere intendit, & p̃mittit diſtinctionem talem, ꝙ ſicut linea duobus modis poteſt alteri lineæ componi, vno modo ſm longitudinẽ, ut longitudini vnius lineæ componitur in puncto longitudo alterius lineæ ſiue faciat angulum cũ ea ſiue non. Alio modo ſm latitudinem quod eſt ſm appõnẽ totius lineę ad totam lineam in uia latitudinum, ita etiã ſuperficies dupliciter poteſt ſuperficiei componi, vno mõ ſm ꝓfunditatem ut ſi tota vna ſuperficies ſuperponatur alteri ſuperficiei Alio modo ſm linealem contactum, ſiue conſtituant angulum corporalem, ſiue nõ, ex hac diſtinctione vult habere ꝙ Plato uoluit ex ſuperficiebus fieri quinque corpora quãdo illæ componuntur ſm ꝓfun- D ditatem. Obiicit igitur Ariſ. cõtra Plato. & primo breuibus innuit illius opinionem, & inquit. Si ſuperficies ſolum, ut lineæ componi poſſunt, ſic ꝙ ex illarum cõpoſitione ſm ꝓfundum reſultent corpora quinque p̃dicta, abſurdum eſt, & deducit illud abſurdum eſſe, p̃mittens diſtinctionem, ut eligat mẽbrum ad mẽtem Platonis, et inquit. Nam ut & linea ad lineã utroque modo & per longitudinem, & per latitudinem componitur, eodem & ſuperficiem cum ſupficie oportet duplr cõponi. Explicat de lineis, & inquit. Linea uero cõponi cũ linea poteſt, ſi ſm longitudinem ſuperponatur, non ſolum ſi apponatur. igitur duplr per appõnem, & per ſuperpoſitionẽ, eodem ſupple modo & ſuperficies componi poſſunt dupliciter, uidelicet appoſitione. & ſuperpoſitione, hoc eſt per linealem contactum, & per profunditatem Hac diſtinctione præmiſſa obiicit contra Platonem eligẽdo membrum de quo loquæbatur in compoſitione ſuper-

ſicierum, & inquit. At ſi per latitudinem etiam ipſæ ſuperficies componi poſſunt, ut Plato ait, quod eſt dicere per ſuppoſitionem vnius ad alterã, erit aliquod corpus, quod nec eſt elementum, nec ex elementis .i. miſtum. eſt igitur ratio, ſi ſuperficies componunt corpora per hoc ꝙ vna alteri ſuperponitur ſm ꝓfunditatem, dabiť corpus, quod nec eſt elementum, nec miſtum. Sequitur dico iſtud, ſi ſic ſuperficiebus compoſitis ſm ſuperpoſitionem componatur corpus ipſum q.d. ſi ſm Plato. corpora fiunt ex ſuperficiebus cõpoſitis ſm ſuperpõnē dabitur corpus aliquod, quod non eſt elementum, nec miſtum. Quam conſequentiam non clare declarant expoſitores. Auer aũt declarat, quia ſi ex ſuperficiebus ſic per ſuperpoſitionem compoſitis fieret aliquod corpus, ſit illud aut octibaſium, aut ſexbaſium, aut .12. baſium aut icocedron vel .10. baſium, probo ꝙ non poteſt eſſe elementum, nam non poſſet eſſe ex ſuperficiebus ſic ſuperpoſitis niſi intus eſſet vacuum, aliter illæ ſuperficies etiã infinitæ ſic ſuperpoſitę nunquã facerent maius ſm profundum, oportet igitur inter illas ſtatui vacua ut reſultet corpus, modo tale non poteſt eē cœlum, nec ignis, nec aliorum aliquod, cum nullum componatur ex vacuo, vt nunc ſupponatur, non poteſt igitur illud corpus eſſe elementum, nec etiam miſtum, quia omne miſtum ē ex elementis, quare vt nullum elementum poteſt conſtare ex vacuo, ſic nec miſtum Hæc Auer. ut puta.

Quę Auer. Cõm. 13.

Pręterea ſi corpora quidē multitudine ſupficierũ grauiora ſunt, vt in Timęo definitũ eſt patet & lineã et punctũ grauitate habere, proportionabiliter .n. adinuicem ſeſe habent, vt etiã prius diximus. Sin autem non hoc differunt mõ, ſed ex eo quia terra quidē eſt graue, ignis aũt leue, erit & ſuperficierũ alia quidem grauis, alia aũt leuis, & linearũ ſimiliter, & pũctorũ vtiq;. nã terrę ſupficies grauior erit ꝗ ipſius ignis.

Expoſitio. Duæ poſſunt eſſe poſitiones de cõpoſitione corporũ ſenſibilium ex ſuperficiebus. Altera quæ graue ſimpliciter non concedit nec leue ſimpliciter, ſed ſolum grauius & leuius cõparatione hoc modo vt in Timęo definitur grauius eſſe, quod pluribus componitur ſuperficiebus, leuius autem quod paucioribus, & contra hanc obiicit Ariſ & inquit Pręterea ſi corpora quidem multitudine ſuperficierum grauiora ſunt, ſic ꝙ nullum ſit abſolute graue, nec ſimpliciter leue, ſed cõparatione tm̃ hoc grauius, illud leuius, ut in Timæo definitum eſt, patet non tantum ſuperficiem, ſed lineam & punctum grauitatem habere Nam ſeſe habent proportionabiliter ad ſeinuicem, eſt .n. corpus ex ſuperficiebus, ſuperficies ex lineis, lineæ ex punctis, & ita vt corpora erunt grauiora multitudine ſuperficierum, & ſuperficies etiã erũt grauiores multitudine linearum, & lineæ grauiores multitudine punctorum, quæ ratio docet ſuperficies, lineas, & puncta omnia eſſe grauia, ſm primam opinionem Altera eſt opinio, quæ concedit graue & leue ſimpliciter ut terrã grauem ſimpliciter, & ignem leuē ſimplr, cætera autem intermedia talia in reſpectu. & hoc ait ideo terrã eſſe ſimpliciter grauem, quia conſtat ex ſupſiciebus ſimpliciter grauibus, ignē autem ſimpliciter leuem, quia conſtat ex ſuperficiebus ſimpliciter leuibus. Nã ſm hãc opinionē, ſicut corporum ſunt alia ſimpliciter grauia, alia ſimpliciter leuia, alia & grauia & leuia in reſpectu, ita quoq; ſuperficierum aliæ ſunt ſimpliciter graues, ut hæ ex ꝗbus corpora ſimpliciter grauia componuntur, aliæ ſimpliciter leues, ut illę ex quibus ſimpliciter leuia corpora conſtant. aliæ graues & leues in reſpectu vt illæ, e quibus elementa media conſtabunt, et etiã contra hãc opinionem obiicit Ariſ & inquit. Sin autē non hoc differũt modo, ſed ex eo quia terra eſt graue ſup ſimpliciter, ignis autē leue ſup. ſimpliciter, erit & ſuperficierum alia quidē gra-

B uis ſimpliciter, utpote illa, ex qua conſtabit ſimpliciter graue, alia autem leuis ſimpliciter, videlicet illa, ex qua conſtat leue ſimpliciter, & ita ſequetur ut prius eadē ratione ſimiliter & linearum & punctorum eſſe ſup. hæc grauia ſimpliciter, illa leuia ſimpliciter. Nam ſuperficies terræ videlicet ex qua terra conſtat erit grauior, ꝗ ſit ſuperficies ipſius ignis. Immo erit ſimpliciter grauis ſupficies terrę, & illa ignis ſimpliciter leuis. & ſic ſecundum ambas opiniones ſequitur puncta eē grauia. Hoc pacto Auerroes intellexit hũc locũ, & recte expoſuit ut patet. Quæ auer. cõmẽ. 14.

Oĩno aũt accidit aut aliqñ nullã eē magnitudinē, aut tolli poſſe, ſi ſimiliter ſe habet punctũ quidē ad lineã, linea aũt ad ſupficiē, & hæc ad corpus, oĩa .n. ſi ad inuicē reſoluãtur, in prima reſoluentur. quare fieri põt vt puncta ſint ſola, corpus autem nullum. Quid nec. bũ fieri neſſum ſ. Et ſi fieri põe. Contingit.

Expõ. Hic ponitur tertia uel quarta ratio, & inqt. Oĩno etiã accidit aut aliqñ nullam eſſe magnitudinē, aut aliqñ tolli poſſe oẽm magnitudinem, ſequitur ſup dico, ſi ſimili-
F ter ſe habet punctum quidem ad lineã, linea aũt ad ſuperficiem, & hæc ſuperficies ad corpus. deducit autem conſequentiam, & inquit. Oĩa .n. ſi adinuicem reſoluanť, in prima reſoluentur. quare fieri poteſt, ut puncta ſint ſola: corpus aũt nullum, quia puncta ſunt ſimpliciter prima in compoſitione. Et ita corpora ad ſuperficiem reſoluentur, ſuperficies ad lineas, lineæ aũt ad puncta. quare puncta poſſent ſola remanere non exiſtẽte corpore aliquo. Quę auer. c. m. 14.

Auer. aũt inquit, et ſi corpora componãtur ex ſupficiebus, & ſuperficies ex lineis, & lineæ ex punctis, neceſſe eſt vt aliquo tempore nõ inueniatur corpus omnino, probat ipſe hoc ꝓpter diſſolutionem corporum omniũ in non corporea. ſ. in ſuperficies. & lineas, & puncta nã in illo tpe, erunt oĩa corpora diſſoluta in ea ex quibus componuntur, neque inuenitur aliquod corpus diſſoluendum in ea, ex quibus componitur, quia oĩa corpora ſunt diſſoluta. Ecce ꝙ Auer. deducit Ariſ. conſequentiam hoc pacto, oē cõpoſitum reſolubile in aliqua, erit
G aliquando ad illa reſolutum, omne corpus eſt compoſitum ex punctis quia ex ſuperficiebus, & ſuperficies ex lineis, & lineæ ex punctis igitur aliquãdo oē corpus erit reſolutum ad puncta, quare ſequitur tunc ſolum eē puncta & nullum corpus eſſe. Hæc Auer de conſequentia.

Sed contra hanc deductionem ſunt dubitationes, nam miſtum cõponitur ex elementis, & tñ non ſequitur aliquando eſſe elementa ſola, & nullum miſtum. Præterea elementum eſt ex materia & forma, & tamen nõ ſequiť aliqñ eſſe materiã & formã, & nullum elementum. Dubẽ. Reſpondet Auer. & vult hoc impoſſe ſequi eos, qui faciunt generationē ex non corpore, & corruptionē in non corpus, ut Platonici, qui aũt ponit ꝙ corp⁹ generetť ex alio corpore, & corrumpatur in aliud corpus, ut ait Ariſto. non contingit ei ut aliquod tps ueniat, in quo nullũ erit corpus, quã relinquit in poſterum declarandam, & ſic uelle uidetur Auer. conſequentiã ualere de compoſitione quantitatiua. qua Plato ait, corpora cõponi ex pun- Solu. auer.
H ctis. Nam omne compoſitum ex aliquibus cõpõne quãtitatiua reſoluetur aliqñ ad illa mõ nec miſtum ſit ex elementis cõpõne quãtitatiua, nec elementũ ex materia & forma: & ſic nec miſtũ aliqñ reſoluetur ad elementa, nec elementum ad materiã & formã, taliter ut ſola ſint elementa, uel materia & forma ſolæ, & nihil aliud. Sed adhuc dubito contra ſolutionem Auer. quia tot⁹ mundus ſit ex quinque corporib⁹ cõpõne ꝗtatiua, & aial ex mẽbris cõpõne ꝗtitatiua, & tñ ptes mudi nõ erũt aliqñ, & mũdus erit corruptus. ſimiliter nec mẽbra erũt aliqñ abſque animali. Dubi. cõtra Solu. Auer. Melius igitur expoſitor auctoritate Simplicii reſpondet, ꝙ qui ponit miſtum fieri ex elemetis bñ põt dicere neceſſitatē miſtiõis, nã miſcibilia ſubduntť motibus cœlorum, qui neceſſario ſm Ariſto. operanť miſtionem. Quę expoſitio. Puncta autem cum ſint ſimpliciter indiuiſibilia, non ſupponuntur cœleſtibus motibus, & ſic non

poſſunt

poſſunt cœli in punctis ipſis inferre neceſſitatem miſtionis, ſunt enim ipſa indiuiſibilia non idonea miſtioni, nec apta ſubdi cœlis, & ſic ad formam dici poteſt, omne cōpoſitum ui ſuæ naturæ poſſe reſolui aliquando ad illa, ex quibus componitur, vt miſtum ad elementa, & elementum ad materiam & formam, & animal ad mēbra, & mundus ad quinque corpora, quū omne cōpoſitum ui ſuæ naturę eſt reſolubile ad ea ex quibus componit. Verum neceſſitate motoris extrinſeci nullum horū poteſt eſſe aliquando reſolutum ad ea, ex quibus eſt, ita ut ſola illa ſint. Nā cœlum quod eſt motor neceſſario agit miſtionem miſti ex elementis cōpoſitionē elementi ex materia & forma, quare licet neceſſitate intrinſeca omne compoſitū ſit aliquando reſolubile ad partes ex quibus eſt, neceſſitate tamen extrinſeca non omne compoſitum eſt taliter reſolubile, ut aliquādo ſolæ partes ſint. At ſm Plato. qui ponit corpora componi ex punctis, oportet dicere duplici neceſſitate eſſe aliquando puncta & nullū corpus intrinſeca quidē, quia oē compoſitum per vim ſuę naturæ eſt reſolubile ad ea ex quibus eſt: extrinſeca uero, quia puncta nō ſubduntur cœleſtiū actioni. & hæc ſolutio Simplicii & expoſitoris eſt optima, ut mihi uidetur. Et hanc ſolutionem Auer. fortaſſe olfecit in fine præſentis commenti, dum ait; & hoc quod dicit eſt neceſſarium eis, quoniam non eſt diſſolutio corporis in ſpecie in aliquo tempore cum corruptione ſuorū indiuiduorum ſm hanc opinionem, niſi modo accidentali. nam qui ponit corpus ex punctis fieri, ponit compoſitionem hanc fieri per accidens, non per ſe, & ita poſſibile eſt ut aliquando non inueniatur corpus ſm ſpeciē, quia quod eſt per accidens poteſt non eſſe, imo de neceſſitate omne per accidens aliquando erit. at cum poſuerimus ſm Ariſto ꝙ generatio corporum eſt ex corpore per ſe, & intrinſece, & extrinſece, tunc continuatio & perpetuitas corporis in ſpecie eſt eſſentialis & per ſe, in indiuiduo eſt accidentalis. Ecce ꝙ Auerroes velle uidet duplicem eē compoſitionem alicuius ex aliquibus, per accidens, vt quando componitur aliquod totū ex partibus per accidens. videlicet, caput ex capillis. & per ſe, vt eſt compoſitio elementi ex materia & forma; & miſti ex elementis tunc vult ꝙ omne compoſitum ex aliquibus per accidens aliquando reſoluetur ad illa, ita vt illa ſint, & ipſum non ſit, nec in ſpecie, nec in numero. Compoſitum autem alicuius ex aliquibus per ſe, non oportet ut taliter reſoluatur ad illa ex quibus eſt, ut illa ſint, et ipſum non ſit in ſpecie, nec in numero, & ſic uidetur Auer. quaſi aliter reſponſiſſe, uolens ꝙ compoſitio corporum ex punctis ſit per accidens, & corporum miſtorum ex elementis, & elementi ex materia & forma, & vniuerſaliter corporum ex corporibus ſit per ſe. Tu uero conſidera, quia fortaſſe hæc ſolutio Auerrois ſecūda eſt ficta, non. n. conſtat ſic eſſe ad mentem Platonis, & ideo cum Simplicio & Expoſitore ſentirem.

Præterea etiam ſi tempus ſimiliter ſe habet, tolletur aliquando, aut tolli poteſt, ipſum enim nunc indiuiſibile eſt, ut punctum lineę.

D

Expoſitio. Quinto arguit, & inquit. Præterea etiam ſi tempus ſe habet ſimiliter ad ipſa nunc, ut linea ad puncta, ita ut tempus componatur ex ipſis nūc, ut linea componitur ex punctis, tempus itaque tolletur aliquādo, aut ſaltem tolli poteſt per reſolutionem factam ad ipſa nūc, & cauſam conſequentiæ aſſignat, & inquit. Ipſum. n. nunc indiuiſibile eſt, ut punctum lineæ. Quare ut linea reſoluit ad ipſa puncta indiuiſibilia, ita tempus ad ipſa nunc.

Que Auer. Cōmen. 15. Auerroes autem facit vnum ſyllogiſmum primo, & inquit. Et ſi inſtantia in tempore ſunt ſimilia punctis in lineis, lineæ autem cōponuntur ex punctis, igitur tēpus ex inſtantibus, hic eſt ſyllogiſmus. Tunc infert, & cū ita ſit, neceſſe eſt, ut in aliqua hora ſit, in qua tempus nō ſit, quod eſt impoſſibile, & hoc oſtendit, quia in aliqua hora non eſſe tempus implicat contradictionem, quia ponens hunc ſermonem negat & affirmat tempus eſſe inſimul, nam contingit ut ſit tempus aliquod; in quo nō ſit

A

tempus, & ita erit tempus, & non erit. Deinde Auer. oſtendit conſequentiam ualere, quia ſi ponatur tps cōpoſitū ex inſtantibus, ut cōpoſitæ ſunt lineæ ex pūctis, oportet dicere tps reſolui ad ipſa inſtantia, ut linea ad puncta reſoluitur, nam omnis cōpoſitio reſoluit ad illa, ex quibus eſt, uel ſaltem de poſſibili ad illa reſului pōt, dico de poſſibili, ſi non conceditur de ineſſe. Verum (ut dicit) ſi conceditur tps reſolui poſſe de poſſ ad ipſa nūc, ſequitur aliquando fore reſolutum, quia omne poſſibile neceſſario aliquando ponetur in eſſe, uerū de his alibi.

Idē autē et his accidit, qui cœlū ex numeris cōponūt. Quidā. n. ex numeris naturā cōſtituūt, ut ex pythagoricorum nōnulli. Nā corpora quidē phyſica grauitatē atque leuitatē hrē vidr, vnitates aūt neque corpus facere cōpoſitæ pnt, neque grauitatem habere.

B

Expoſitio. Nunc quaſi per uiam conſequentiæ atque corollarie opinionē Pythagoricorum refellit, et primo proponit generatim illius opinionis errorem, & inquit Idem aūt abſurdum & his accidit, qui cœlum ex numeris componunt. Deinde poſitionem eorū breuibus tangit, & inquit. Quidam. n. ex numeris naturam conſtituunt hoc cœlum, & omne compoſitum naturale, ut miſta, & elementa, ut & pythagoricorum nonnulli. Vltimo quia dixerat idem abſurdū ſequi hāc poſitionē, explicat ſpeciatim illud, & inquit. Et ſup. tu idem abſurdū ſequitur, nam corpora quidē phyſica grauitatē atque leuitatē hre uidentur, eſt igitur maior, corpus phyſicū eſt graue aut leue. Deinde dat ſimul concluſionem, & minorem; & inquit, vnitates autem neque corpus facere compoſitæ poſſunt, & hęc eſt concluſio, neque grauitatem habere, & hæc eſt minor. Vnde poteſt totus ſyllogiſmus eſſe, omne corpus graue eſt ex grauibus, & omne corpus leue eſt ex leuibus, elementa et miſta ſunt omnia aut leuia

C

aut grauia, igitur elementa & miſta cōponentur ex grauibus. Vltra, omne elementum aut miſtum conſtat ex grauibus, numeri non ſunt graues nec leues, ueluti nec vnitates, igitur nec elemētum nec miſtum poteſt eſſe ex numeris, nec ex vnitatibus. Hæc eſt tota ratio. Aiaduerte ꝙ codicibus aliquibus reperitur epilogus, vt Expoſitor habebat, in noſtris uero in codicibus græcis nō legi ipſum. Quo uero ad uerba attinet, Auer. ponderat uerbum naturam, & dixit ꝙ quidam naturam conſtituunt ex numeris, nam ſunt duæ poſitiones, vna voluit corpora naturalia componi ex numeris, ut pythagoreorum nonnulli, & iſti per naturam intelligunt corpora naturalia. Alii (ut Plato) dixerunt formas. i. ideas intelligentiam. i. deum, ſeu animam mundi, & animam noſtram componi ex numeris, quia dixerunt animam eē numerum ſeipſum mouentem Ariſtote. Igitur obiicit contra dicentes naturam eſſe factam ex numeris, qa ad illos ſequitur vnitates eſſe graues aut leues, eo quia corpora naturalia ſunt aut grauia aut leuia. Et non con-

Que Auer. cōmēto.

D

tra eos qui dixerunt animam factam ex numeris, non enim ſequitur vnitates eſſe graues, uel leues, ſi anima ſit ex numeris, quia anima nec eſt grauis nec leuis, & ſic patet cur dixit naturam. Hæc Auer.

Auer. c. 17. Præterea. Auer. com. 17. laborat primo circa quorūdam verborum interpretationem Vbi debes ſcire ꝙ in arabicis codicibus reperiebat duplex textus, vnus erat, Neque punctus, neque vnitas habet ſoliditatē, aut grauitatem omnino. Et hic textus apud eū non habet dubitationem, nam clare patet vnitatem non habere grauitatem, nec ſoliditatem in continuo, ſimiliter nec punctus.

Alius textus erat Neque punctus, neque vnitas habet ſoliditatem aut actionem omnino. Et tūc Auerroes laborat ſuper uerbum actionem, & ait per actionē debere intelligi cōe actioni & paſſioni, quæ a formis nālibꝰ, pficiſcuntur. Nā qui corpora cōponit ex ſupficiebꝰ, aut

ex punctis, non poteſt aſſignare cauſam, qua actiones et
paſsiones corporum naturalium differunt, nam omnes
ſuperficies, & omnia puncta ſunt eiuſdem rationis, igit̃
ſubſtantiæ corporum omnium erunt eiuſdem rationis,
& ita actiones & paſsiones non differunt. Præterea eſſet
neceſſe ponere actiones & paſsiones exiſtere in ſuperfi-
ciebus & vnitatibus ſiue punctis, ex quibus ſunt corpo-
ra, aut oporter ponere corpora phyſica non componi
ex his, aut oportet dicere tales actiones atque paſsiones
non eſſe in corporibus. Et confirmat hæc Democriti au-
ctoritate, qui cum poſuerit phyſica corpora fieri ex ato-
mis, dixit res tribus modis differre tantum, uidelicet, or-
dine atomorum, figura atomorum, & ſitu illorum, ſue
in lib de generatione dictum eſt; modo Democritus ita
dicens cum difficultate potuit aſſignare alias differẽtias
ſenſibiles, quæ apparent ex guſtu. colore, & tactu pro-
pterea coactus fuit dicere tales differentias eſſe ſecundũ
apparentiam, & non ſecundum veritatem. At qui cor-
pora componunt ex ſuperficiebus, non poſſunt aſſigna-
re ex illis differentiam, qua differunt corpora, propterea
Ariſto præpoſuit in libro de generatione Democritum
Platoni. Præterea eſt alius error in opinione Platonis,
quia ea data res mathematicę erunt principia rerum na-
turalium, at Democritici poſſunt rerũ naturaliũ aſſigna-
re ſaltẽ principia naturalia, vel propinqua naturalibus.
Et ſic melius, d. Democritus, licet (vt dicit Auer.) vterq;
erret, vt in libr. de generatione viſum eſt. Hæc Auer.
ait quo ad textus expoſitionẽ. Quæ (vt mihi videt̃) nul-
la fuit ad textũ, cũ in nr̃is codicibus nullus illorũ textuũ
Digreſsio Auer. reperiat̃. Auerroes tamẽ parte illa, Them. autẽ digre-
ditur circa opinionẽ Platonis, & diſputat cũ Themiſtio,
& primo narrat quid Them. ait de contradictionibus
Ariſt. & inquit. Themiſtius aũt in hoc loco ſui lib. dixit
defendẽdo Platonẽ, & quaſi cõtradicẽdo Ariſt. hæc ver-
ba, videlicet, qua de cauſa igitur fuit iſte ſermo Ariſt. con-
tradicens ſm̃ exiſtimationẽ dicẽtibus corpora ex ſuperfi-
ciebus fieri, nõ eſt facile ad intelligendũ, niſi aliquis vel-
let eſſe iniuſtus dicẽdo ſupple, ꝙ facile eſt intelligerẽ has
contradictiones valere. Hæc Themiſtij verba Auer ex-
ponens inquit. Ideſt ꝙ omnes iſtę contradictiones quas
induxit Ariſt nõ poteſt homo cõcedere eas eſſe contra-
dictiones niſi voluerimus impugnare ſuſtinẽtes hãc opi-
nionẽ ſupple Platonis q. d. Tunc oportet dicere has con-
tradictiones eſſe validas, qñ volumus dicere opinionẽ
Platonis eſſe falſam, quod quidẽ eſt iniuſtum. Deinde
Them. quaſi deridendo Ariſt ait, nõ eſſe Platoni cõtra-
dicendũ niſi intelligatur intẽtio ſui ſermonis nam vt ſcri-
bitur in Timæo, Anaxagoras dixit Socrati, ſi tua cõclu-
ſio contra me eſſet ſm̃ intellectum meæ intẽtionis, vere
concluderetur mihi, cum autem tu nõ intelligis intentio-
nem mei ſermonis, nõ reputo mihi concludi, in quibus
verbis Themiſtius innuit Ariſt. nõ recte Platoni contra
dixiſſe, quia nõ intellexit intentionẽ eius ſermonis, & ſic
Themiſtius deriſit Ariſt. Tertio Auer. introducit The-
mi dicentem ꝙ Plato nõ dixit lineam componi ex pun-
ctis, nec ſuperficiẽ ex lineis. Immo nec ſequi ad ſuum ſer-
monẽ, quia licet velit corpora ex ſuperficiebus cõponi,
non dicit lineam ex punctis, nec ſuperficiẽ ex lineis cõſti-
tui, nec ſequitur ſi corpus cõponit̃ ex ſuperficiebus, ꝙ li-
nea cõponatur ex punctis, & ꝙ ſuperficies componat̃
ex lineis. Deinde quarto aſſignat cauſam quare hoc nõ
ſequitur, & ait, ſuperficies poſſe componi inuicẽ duplici-
ter, aut ſm̃ lineam, videlicet applicãdo vnã ſuperficiem
alteri linealiter, aut ſm̃ latitudinẽ et ſuperpoſitionem, ut
ponendo vnam ſuperficiẽ ſuper aliam donec reſultet al-
tum, & profundum quoddã. Similiter etiã compoſitio
linearum cum lineis eſt duplex ſm̃ lineam applicando li-
neam lineæ ſm̃ longum ſiue faciant angulum, ſiue nõ fa-
ciant, & ſm̃ latitudinẽ imaginando ꝙ vna iuxta aliam
ponatur donec faciat ſuperficiẽ, tunc dicit ꝙ quãdo dici-
tur lineã eſſe ex punctis, et ſuperficiẽ ex lineis nõ eſt in-
telligendum niſi ſm̃ applicationem, videlicet, applicãdo
punctum puncto donec reſultet linea, & applicãdo ſm̃
latitudinem lineam lineæ donec reſultet ſuperficies. Mo-
do apud Platonẽ corpora ſunt ex ſuperficiebus nõ ſm̃
applicationẽ in profundum, ſed ſm̃ lineam. i. applicatio-
nem ſuperficiei ad ſuperficiem in longum, & propterea
ait, quo modo igitur ſequit̃ vt linea fiat ex punctis, cum
modus cõpoſitionis ſit diuerſus ab altero. Eſt igitur ra-
tio cõpoſitio qua linea cõponeret̃ ex punctis, & ſuperfi-
cies ex lineis differt a compoſitione, qua Plato dicit cor-
pora fieri ex ſuperficiebus, igitur ex vno conceſſo nõ ſe-
quitur aliud fore cõcedẽdũ, & ita dato ꝙ corpora fiant
ex ſuperficiebus, nõ propter hoc ſequitur lineã fieri ex
punctis, vel ſuperficiẽ fieri ex lineis. Ex his velle videtur
Them. ꝙ Plato conceſſit corpora cõponi ex ſuperficie-
bus compoſitione ſm̃ profundũ, quia ponẽdo aliã ſu-
per aliam reſultat corpus, nõ tñ conceſſit lineam ex pun-
ctis cõponi, & ſuperficiẽ ex lineis. et tota cauſa eſt, quia
iſtæ cõpoſitiones ſunt impermiſtæ, & vna non ſequitur
ad aliã. Nam quouis modo cõponantur corpora ex ſu-
perficiebus nõ ſequitur lineas aliqua cõpoſitione cõpo-
ni ex punctis, vel ſuperficies ex lineis. Deinde ſequitur
illa pars cõm. Et vniuerſaliter non eſt inopinabile. Vbi
Auer. inducit Themiſtiũ ponẽtem motiuum Platonis,
quo Plato mouebat̃ ad dicendũ corpora ſenſibilia fieri
ex ſuperficiebus. Et breuiter motiuũ erat, qa ſuperficies
eſt prima forma corporũ, quæ primitus materiæ primę
ineſt, quæ ratio docet omnia ſenſibilia corpora eſſe ex il-
la conſtitura. Vnde ait, tres dimẽſiones eſſe primã mate-
riæ formã, quã cæteræ qualitates ſequunt̃, & in qua re-
peritur figura quædã corporea, harũ dimẽſionũ primũ
eſt ſuperficies, quæ eſt ante figuras rectangulas & ante
qualitates dictas. Quare ſi ſuperficies eſt res prima dimẽ-
ſionum, uidetur quaſi forma prima omniũ corporum
ſenſibiliũ, & per conſequẽs omnia corpora ſenſibilia cõ-
ſtitui ex illa tanq̃ ex prima forma. Iuxta hæc patet hũc
ordinẽ eſſe apud Themiſtiũ, ꝙ primo ſunt dimenſiones
in materia. Secundo ſuperficies, vt terminus illarum.
Tertio qualitates ſenſibiles. Ex quo ſeqtur ſuperficiẽ
præcedere corpus ſenſibile, qa nõ dicitur corpus ſenſibi-
le, niſi vt includit qualitates ſenſibiles, cũ igitur ſuperfi-
cies præcedat qualitates illas, videtur pręcedere corpus,
vt ſenſibile, et ita ſuperficies uidet̃ prima forma materię,
quare oĩa ſenſibilia corpora erunt ex illa ſubſtãtialiter.

Obijcit aũt ſibi Themiſtius, quia ſuperficies illa poteſt
Obiectio. conſiderari, vt figura, & vt quãtitas, modo vt figura eſt
forma materiæ, et nõ vt quãtitas, immo vt quãtitas ha-
bet rationẽ potẽtiæ, & materiæ, quare ſuperficies eſt for-
ma, vt figura, ſed vt figura nõ pręcedit corpus ſenſibile,
qm̃ corpus ſenſibile eſt ſubſtãtia & figura eſt qualitas,
quæ eſt poſt ſubſtãtiam, & ita ſuperficies, vt forma non
præcedit corpus ſenſibile. Secundo obijcit, quia Plato
velle videt̃ forte primo ꝙ corpora ſint ex ſuperficiebus
ſm̃ applicationẽ vnius ſuper aliam. Poſtea mutatur, &
vult ꝙ corpora ſint ex ſuperficiebus ſm̃ cõpoſitionem,
& ita Plato videtur dupliciter errare, primo, qa in opi-
nione nõ videtur vniformis, ſed varius. Secũdo errat, ꝙ
illud corpus, quod ex ſuperficiebus per lineas eſt termi-
natũ, non eſt infinitũ, ideſt continuũ diuiſibile in infini-
tum, nec eſt corporeũ ſolidũ per ſuperficies, quia ſuper-
ficies ſimul cõpoſitæ nunq̃ reddunt corporeũ ſolidum.

Reſponſio. Reſpondet Themiſtius, & inquit. Debent igitur per-
ſcrutari quid erat huius philoſophi intẽtio, & nõ accuſa-
re eũ, quaſi velit dubitationes has proficiſci ex malo in-
tellectu opinionis Platonis, & tñ ipſe nõ explicat Plato-
nis intellectũ. Deinde ſequit̃ illa pars cõmen. Hoc igitur
quod dixit, vbi Auerroes exponit quædã dicta Themi-
ſtij, & ſunt duo dicta. Primũ quid Themiſtius velit per
compoſitionẽ corporis ex ſuperficiebus ſm̃ lineam, &
dicit ꝙ intendit compoſitionẽ ſuperficiei cum ſuperficie
quatenus concurrunt ſuper vnam lineam non ſm̃ re-
ctũ, ſed vt obliquæ continuãtur, modo quo dicunt ma-
thematici ſuperficies facere corpus icocendron, vel octi-
baſtum,

baſium, vel id genus. Secūdū eſt quid intelligit per primam or mā exiſtentē in prima materia, quā conſequunſ aliæ qualitates reſpondet Auer. ꝙ per formam eiuſmodi intelligit dimenſionem terminatam, vnde prima forma, ſuperficies, & dimenſio terminata idem eſt, Nam dimenſio terminata accipitur in definitione corporis exiſtentis in prima materia, & etiam eſt prior figura ipſa, & in figuræ definitione poſita, nam dicitur figuram corporis contineri a ſuperficie, vel ſuperficiebus Dicitur etiam corpus eſſe, qđ ſuperficie clauditur, & ita videtur ſuperficies prima forma poſt dimenſionem interminatam, tum quia præcedit corpus ipſum figuratum, tū quia præcedit qualitates, et notanter dixit quia præcedit corpus ipſum figuratum, quia nō præcedit corpus interminatum, quod dicitur dimenſio in potentia. Quod ſuperficies terminantes corpus ſint priores tribus dimenſionibus quæ ſunt de definitione corporis probat primo, quia tres dimenſiones non poſſunt eſſe in materia actu niſi ut finita eſt materia, & non eſt finita niſi propter ſuperficies, igitur ſuperficies ſunt priores trina dimenſione. Secundo, quia poſita ſuperficie in materia ponitur dimenſio interminata, & illa remota remouetur etiam dimenſio. igitur ſuperficies eſt prior trina dimenſione, & corpore, & ita ſequitur ſuperficiem eſſe primam formam, ex qua componūtur corpora, & hæ rationes probant non ſolum ſuperficiem eſſe priorem corpore figurato, ſed corpore ſimpliciter, quia eſt prior dimenſione trina quę poniſ in definitione corporis ſimpliciter. Præterea dicit ꝙ ſuperficies eſt prior omnibus figuris, quia eſt prior figuris rectangulis quæ ſunt omnium figurarum primæ, & omnibus modis. i. ſuperficiebus ſunt priores ipſæ ſuperficies, quia ſuperficies præcedit omnem ſpeciem ſuperficiei figuratæ. Ex his vult habere ſuperficiem eſſe primam formam ſimpliciter, quia præcedit corpus ſimpliciter, cuius ſubſtantia eſt trina dimenſio nam præcedit trinam dimenſionem, vult etiā eſſe primam ſm quid, quia præcedit figuram, et ita præcedit corpus, vt figuratum, & hæc duo Auerro. de intentione Themiſtij huiuſq; probauit. Et ex his patet motiuum Platonis ꝙ corpora ſenſibilia ſint ex ſuperficiebus, nam ex prima forma, & prima materia reſultat corpus ſimpliciter, & corpus figuratum, ſuperficies eſt prima forma igitur ex ſuperficie fit corpus ſimpliciter, & corpus figuratū dico fit corpus ex ſuperficie vera compoſitione ex partibus ſm qualitatē, quia ſuperficies eſt forma prima. Hæc eſt vna Themiſtij expoſitio circa intentionem Platonis, vult enim Platonem velle corpora fieri ex ſuperficie & materia, quia ſuperficies eſt prima materiæ forma, & ita vult corpora fieri ex ſuperficie compoſitione qualitatiua & non quantitatiua. Deinde ſequitur illa pars. Et cum Them. vbi inducit Them. dubitantem aduerſus opinionem, & dicta Pla. & primo epilogat breuiter motiuum pro opinione Plato, continuando ſe ad ſequentia, ſecunda ibi Et dixit, ſed inquantum exequitur prima pars patet. In ſecunda probat ꝙ corpus eſt prius ſuperficie, quia vt tangebatur, ſuperficies eſt figura, et corpus ſimpliciter eſt prius figura, & hæc eſt prima dubitatio. Secunda ponitur ibi. poſſet aliquis opinari, quæ talis eſt, quia poſſet dici Plat. per compoſitionem corporis ex ſuperficiebus intellexiſſe compoſitionem quantitatiuam, & non qualitatiuam, quia locutus eſt de compoſitione ſm ſuperpoſitionem, quæ eſt ſpecies compoſitionis qūtitatiuæ. Tertia ponitur ibi Deinde induxit, quæ talis eſt, quia nō videtur ſuperficies prima materiæ forma, ſed vltima, nam dimenſio terminata eſt vltima forma materiæ, modo ſuperficies eſt dimenſio terminata. Quarta ponitur ibi. Et impoſſibile eſt. Quæ talis eſt, conceſſo ꝙ corpora componantur ex ſuperficiebus compoſitione ſuperpoſitionis, vt Plat. prima fronte ſentire videtur, ſequitur vt illud eſt inter ſuperficies, non ſit ſolidum, neq; infinitum. i. continuum diuiſibile in infinitum. Immo contingit vt illud quod terminatur per ſuperficies circum circa, ſit vacuum non enim poteſt dici eſſe ſuperficiebus plenum, quia ſu-

A perficies addita ſuperficiei nunquam facit maius corpus, nec minus. Nec dici poteſt illud eſſe infinitum. i. continuū diuiſibile in infinitum quia ſuperficies ſuperpoſita ſuperficiei nunquam cōtinuabitur, quare illud erit actu aut vacuum, aut quoddam ex ſuperficiebus aggregatum nō faciens maius in corporeitate. Deinde ſequitur illa pars Ex hoc quod dixit, vbi Auer. comparat dubitationes cōtra Plato rationibus pro plato & ait has dubitationes cōtra Platonem non eſſe leues, nec minores rationibus pro Platone, ſignum autem eſt, quia poſtea in fine ipſemet Them. ait opionem Platonis nō eſſe adhuc intellectam. Deinde ſequitur illa pars Dicamus igitur nos, vbi Auerro. cōtradicit Them per quatuor rationes. Prima eſt, ꝙ Plato non nouit materiam, igitur per compoſitionem corporum ex ſuperficiebus, non potuit intelligere compoſitionem corporum ex materia & ſuperficie. Deinde cum dicit. Et ideo cum dicit, ponit ſecundam rationem, quæ talis eſt, Ariſto. non debuit exponere, quod clarum eſt, modo clare Pla. ait corpora componi ex ſuperficiebus ſe-

B cundum ſuperpoſitionem ad euitandum vacuum, igitur non debuit exponere intentionem eius, nam non potuit dicere niſi corpora componi ex ſuperficiebus more mathematico, per interpoſitionem vacui. Deinde cum dicit. Et etiamſi conceſſerimus, ponit tertiam rationem, quę talis eſt nam ſi corpora ſenſibilia ſunt ex materia & ſuperficie, ſuperficies erit loco formæ, & ita ſequitur aliam ſuperficiem eſſe grauitatis, aliam leuitatis cauſam, velut forma eſt cauſa grauitatis vel leuitatis, quod eſt falſum, nam omnes ſuperficies ſunt eiuſdem rationis, & ita ſi vna eſt cauſa grauitatis, omnes erunt illius cauſæ. Deinde cum dicit, & etiam contingeret, ponit quartam rationem, quę talis eſt, ꝙ ſi corpora ſenſibilia componuntur ex materia & ſuperficie, tunc ſuperficies erit ſubſtantia deducitur primo, quia prius ſubſtantia eſt ſubſtantia modo ſuperficies eſt prior corpore, quod eſt ſubſtantia (vt dixit Themiſt.) igitur ſuperficies eſt ſubſtantia. Secundo, quia partes ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, modo materia & ſuperficies ſunt partes corporis, quod eſt ſubſtantia; igitur ſunt di-

C gniores, vt ſint ſubſtantiæ, iſtud vero conſequens eſt falſum, quia ſuperficies eſt forma corporis mathematici, qđ non eſt ſubſtantia. Deinde ſequitur vltima pars com. ibi Et cauſa ꝙ ſuperficies. Vbi Auerro. ſoluit motiuum Themiſt. propoſitione Plat. & breuiter innuit eſſe negandum antecedens, non enim ſuperficies eſt prima forma materiæ. Et ad rationem reſpondet, ꝙ ſuperficies nō ineſt materiæ niſi quia formæ elementorum coæternaliter exiſtunt in illa, videlicet grauitas, leuitas, & cæteræ id genus & ſic ſuperficies non ineſt materiæ primitus, ſed quia hęc res expoſcit rem longam remiſit ſe ad alium locum, videlicet, libro de ſubſtantia orbis. Ex his clare conſtat Auer. poſuiſſe dimenſionem interminatam materiæ coæternam, ait enim ſuperficiem ſequi formas elementorū, præterea dicit ſubſtantiam prius eſſe ſubſtantia. Verum de his in libro de ſubſtantia orbis. Animaduerſione dignum, tripliciter de Plato. opiniones nos ſenſiſſe, vna. n. interpretatio fuit Plato voluiſſe corpora fieri ex ſuperfi-

D ciebus per ſuperpoſitionem imaginando plures ſuperficies ſuperpoſitas reddere corpus, & hic ſenſus eſt Ariſto. de illa poſitione, quem ipſe reprobat vbiq; quia nō poteſt euitare uacuum, & propter alias rationes. Secunda interpretatio eſt, ꝙ cum Pla ualde in mathematicis uerſaretur, aſſuetus in illis omnia more mathematico tradidit, ideo uoluit corpora fieri ex ſuperficiebus per defluxum, quia mathematici dicunt pūctum motum facere lineam, quia de puncto ad punctum licet rectam lineam ducere. Similiter lineam motam facere ſuperficiem, quia de linea ad lineam licet ſuperficiem ducere, ita Plat autumat ſuperficiem motam de imo ad altum uel de alto ad imū facere corpus, quare corpora fiunt ex ſuperficiebus ſecundum imaginationem mathematicam, quæ licet cōcedantur more mathematicorum, tamen phyſice Pla. non concederet. Tertia interpretatio eſt, ꝙ Pla. loquitur mathe-

Opin. auer. de dimenſione interminatam.

Quæ de Plato opione.

ideſt uno modo eſt, præter naturam aũt unumquodque elementorum plures habet. Sed occurres, quia licet elementa media poſſint habere plures motus violentos, & vnum naturalem, extrema elemẽta nõ habent motũ violentum niſi vnum, & vnum naturalem. Quicquid velint alij, ego dicerem, ꝙ Ariſto loquitur generatum, accepit enim præter naturam pro eo quod non eſt ſm naturam modo quod non eſt ſm naturam multiplex eſt, violentum vero & naturale, quæ extremaliter contrariãtur, non niſi ſimpliciter ſunt. Ex his patet textum reſolui in duos ſyllogiſmos, quorũ primus eſt, omne quod mouetur, mouetur violẽter vel naturaliter, corpus ſimplex mouetur, igitur corpus ſimplex mouetur violenter, vel naturaliter, habet motum naturalẽ, omne corpus ſimplex mouetur violenter, vel naturaliter per concluſionẽ primi ſyllogiſmi, igitur omne corpus ſimplex habet motum proprium naturalem, hæc eſt reſolutio textus.

Dubitatio
Solutio.
Reſolutio textus

A

Præterea etiam ex quiete patet. Etenim aut vi, aut ſecundum naturam quieſcere neceſſe eſt, vi autem manet, quo & vi fertur, & ſecundum naturam.

B

Expoſitio.

Secũdam ratiõem potuit nũc ex parte quietis, & duo pſupponit, quorũ primũ eſt, ꝙ oẽ quod quieſcit, neceſſe eſt aut vi, aut ſm naturam quieſcere, & inquit, præterea etiam ex quiete ſupple hoc idem patet. Deinde tãgit ſuppoſitionem primam, & inquit, etenim aut vi, aut ſm naturam neceſſe eſt quieſcere: ſupple omne quod quieſcit, hæc eſt prima ſuppoſitio. Secũda ſuppoſitio eſt, ꝙ ibi qeſcit aliqd vi, quo & fertur vi, & ibi quieſcit aliquod ſm naturam, quo & fertur ſecundũ naturam, Hoc inquit, vi aũt ſup. ibi aliquid manet, quo & vi fertur, & ſecundũ naturam ſubaudi ibi aliquid manet, quo ſecũdum naturam fertur. Hæc eſt ſecunda ſuppoſitio.

Auer. c. 19.

Auerroes autem ait hanc rationem acceptam ex parte quietis fundari in duabus propoſitionibus, quarũ vna eſt, omne corpus naturale habet quietem naturalem. Secunda eſt omnis locus in quo quieſcit corpus naturaliter, ad ipſum mouetur naturaliter. Poſtea in exponendo partes textus, nõ has propoſitiones, ſed eas, quas collegimus notat eſſe ſupponẽdas: videlicet, omne quod quieſcit, neceſſe eſt aut vi, aut naturaliter quieſcere, & ſecunda eſt illic aliquid quieſcit vi, quo vi fertur, illic quieſcit ſecundũ naturam quo fertur ſecundum naturam, & huius ſecundæ propoſitionis Auer. cauſam reddit ex eo, quia quies eſt finis motus, & ita ſi quies fuerit naturalis, motus ad ipſam erit naturalis, & ſi violenta, motus ad ipſam erit violentus, & ſic patet ſecunda ſuppoſitio.

C

Manet
Manens.
Huc
Hic

Cum igitur aliquid in medio manere videatur, ſi ſecundũ naturã quidem, patet et lationem huc ſecundũ naturam ipſi ineſſe. Sinautem vi, quid eſt quod prohibet ferri. Si igitur quieſcat quidẽ, eũdem voluemus ſermonem, neceſſe eſt enim aut ſecundum naturam eſſe primum quieſcens, aut in infinitum abire, quod quidem eſt impoſſibile.

D

His ſuppoſitis, arguit, cum igitur aliquid in medio manere videatur, videlicet terra, vel lapis, vt ſenſibus patet, quærit de eo, quod ſic videtur in medio manere, aut manet i medio ſm naturam: aut vi illic manet. Si ſm naturã quidem, patet & lationem, quæ huc vergit, ſm naturam ipſi quieſcenti, ineſſe vt ſecunda ſuppoſitio ait. Si autẽ terra vel lapis vi quieſcit in medio, oportet eſſe aliquid detinens terram uel lapidem, quod prohibet terram vel lapidem ferri. Verbigratia, vt columna detinens lapidem. Modo voluemus ſermonem de prohibente, & cum illud quieſcat in medio detinendo lapidem vel terram, neceſſe eſt aut ſm naturã eſſe primum quieſcens, quod quidem primo detinet, & primo naturaliter quieſcit, & ſic habetur, quod illuc fuit naturaliter motum, aut eſt neceſſe in infinitum abire, ſic ꝙ A. detinet vi ipſum, B, & B. vi detinet ipſum C, & C, vi detinet ipſum D, & ſic in infinitũ, modo hoc eſt impoſſibile, igiẽ oportet dare aliqd in medio primum quieſcens naturaliter, & ita oportet eſſe aliquod quod illuc naturaliter fuerit motum, & ita eſt aliqđ corpus cui competit motus naturalis, quod eſt intẽtum.

A

Sed occurres, cur Ariſto. improbãdo propoſitũ ſuum ex quiete, induxit exemplum ſpeciatim de terra quieſcente in medio, & non de alijs elementis. Soluit Auerroes quia de terra maxime dubitatur. Nam alia elementa exiſtimantur eſſe fixa naturaliter ſm totum in ſuis locis. De terra vero tantũ dubitatur, et cauſa dubitationis eſt, quia videmus cum pars inferior aufertur, partem ſuperiorem deſcendere, & ita exiſtimatur eſſe de tota, ut de parte cernitur, & ideo exiſtimatum eſt terram totam in medio vi quieſcere. Hac igitur ratione de terra induxit exemplum.

Dubitatio
Auerro.
Solutio

Quo vero ad uerba textus attinet, animaduerte ꝙ textus Auerrois habet Inducemus ſermonem ſuper ipſum, vbi Auerro. exponit ſuper ipſum ſcilicet aduerſarium, & errat, quoniam in græcis uerbis ſtat, ut nos trãſtulimus.

B

Præterea dicitur in textu Auerro. aut mouebitur in infinitum. Et Auerroes dupliciter exponit, uno modo referendo ad terram, alio modo referendo ad prohibens, ſi refertur ad terram, eſt ſenſus, ꝙ ſi terra non quieſcit naturaliter in medio ipſa mouebit deorſum in infinitũ. Quam expoſitionem Auer. non tenet, & recte, quia ut patet in græcis codicibus non poteſt ſic intelligi. Sinautem refertur ad prohibens, recte dicitur, nam ſi terra nõ quieſcit in medio naturaliter. ſed vi, cum videatur illic ſtare, oportet eſſe prohibens ipſam ne vlterius moueatur, & quæratur de prohibente, uel quieſcit naturaliter, uel vi. Si naturaliter habetur propoſitum, ſi vi, oportet eſſe aliud prohibens, & ſic uel abitur in infinitum, uel oportet uenire ad aliquid, quod illic quieſcit naturaliter. Et hæc expoſitio optima eſt.

C

Sinautem id, quod ferri prohibet, mouetur, vt Empedocles inquit, terram a reuolutione quieſcere aliquẽ in locum ſane moueretur, cum impoſſibile ſit in infinitum ferri, nullum enim impoſſibile fit. In infinitum autem tranſire, impoſſibile eſt. Quare quod fertur, neceſſe eſſe alicubi ſtare, & illic non vi, ſed ſecundum naturam manere. Quod ſi eſt quies ſecundum naturam, latio in hunc locum motus erit ſecundum naturam.

Ferri verbũ ſupple.

Iſte textus ſolet induci continuus præcedenti, nã queſiuit de prohibente, an quieſcat, uel moueatur. Cum probauit ꝙ ſi quieſcit, relinquitur intentum, nunc probat qđ nõ poteſt moueri tale prohibens (ut dicit Empedocles.) Et hoc modo Auerro. exponit hic. Melius autem uidetur ꝙ Ariſt. remoueat reſponſionem Empedoclis, qui dixit, terram vi quieſcere in medio, & ꝙ prohibens eſt reuolutio coeli, ut uiſum fuit in Secundo huius. Contra quem obiicit Ariſt dicens, ſi ita eſt, tunc terra remota coeli reuolutione, aliquem in locum ſane moueretur, ſupple determinatum cum impoſſibile ſit in infinitum ipſam ferri, nullum enim impoſſibile fit: in infinitũ autem pertranſire impoſſibile eſt, quare non poteſt terra remota coeli reuolutione in infinitum ire: ibit igitur coeli reuolutiõe amota in aliquem locum determinatum: & tunc complet rationem: & inquit, quod ſi eſt quies ſupple terræ ſm naturam in aliquo loco determinato, latio in hunc determinatũ locũ motus erit ſm naturã, & ita relinquitur aliqđ corpus habere motum naturalem. Hæc Ariſtot.

Expoſitio.

D

Auerroes autem ex textu ultimo colligit talem rationem, ſi poſſibile eſt ut aliquod incipiat motum in infinitum, poſſibile erit ut motus infinitus generetur. Sed impoſſibile eſt motum infinitum generari, igitur impoſſib

Auer. c. 19.

eſt aliquod incipere motum infinitum generare. Quare cum remota reuolutione cœli motus, erit infinitus, igitur nihil poteſt illum incipere generare.

Occurrẽdũ Dicendum

Quapropter & Leucippo & Democrito, qui prima ipſa corpora aſſerunt in vacuo, atque infinito ſemper, moueri occurrendum eſt quo nam motu mouentur quiſue eſt ipſorum ſecundum naturam motus.

Expoſitio.

Improbat (vt recte ſentit Expoſitor) aliquorum philoſophorum errata, primo illud Democriti atq; Leucippi, quorum inſufficientiam primo ipſe narrat, & inquit, quapropter & Leucippo & Democrito, qui prima ipſa corpora, quæ Atoma vocant, ac rerum principia, aſſerũt in vacuo atq; infinito ſemper moueri, occurrendum eſt & dicendum, quonam motu mouētur, quiſue eſt ipſorum ſecundum naturam motus. Qui cum hæc non determinaſſent, inſufficienter viſi ſunt tradidiſſe. Hæc de inſufficientia eorum.

Atoma, indiuidua minutiſſima.

Auer. com men. 20.

Auerroes autem vult ꝙ Ariſtot. nunc deſtruat opinionem eorum qui dicunt motum innaturalem eſſe ante naturalẽ. Secundo ait hos eſſe diuiſos in duas ſectas, vna eſt Leucippi & Democriti dicentium Atoma moueri in vacuo atq; infinito motu æterno. Alia Platonis, qui dicit ꝙ quatuor elementa mouebantur antequam mundus eſſet, motu inordinato, deinde cum deus feciſſet mundum, induxit illa ad motum ordinatum. Tertio ait Ariſtot. primo contradicere primæ ſectæ, ſecundo vero ſecũdæ. Hæc Auerro de textus introductione, quam non video, quo modo valeat. Deinde ſequitur illa pars, & intẽdit, Vbi Auer. exponit quædam verba textus, quæ in græcis codicibus non reperiuntur. Quibus prætermiſſis, ponit conuenientiam & differentiam inter opinionem Platonis, & Democriti. Conuenientia quidem eſt ꝙ ambo ponunt innaturalem motum priorem naturali, differentia vero, quia Plato innaturalem motum poſuit in præterito, & nunc, in præſenti non. Democritus autem ait motum innaturalem corporibus Atomis & de præterito & de præſenti ſemper ineſſe, cauſa autem, quia ipſe poſuit hæc Atoma rerum omnium elementa, quare oportet ipſa ſemper fuiſſe & ſemper eſſe, & cum eorum eſſe ſit motus, oportet vt ſemp fuerint, & ſemper ſint in motu, ſed cum hic motus non poſſit eſſe naturalis: erit igitur violentus, quare Democritus differt a Plato. in hoc, ꝙ motum violentum ponit præcedere, & ponit eſſe de præſenti.

Deinde Auerro parte illa Dicamus igitur eis ſi hæc, refellit opinionem Democriti, & colligit in textu duas inſufficiẽtias, quæ ſunt duæ quaſi quæſtiones. prima eſt, qs eſt primus motor corporum Atomorum. Secunda, cum primus motor debet habere motum naturalem, quis eſt eius naturalis motus. Hæc Auerro. quæ pace ſua nõ ſunt ad propoſitum, eſt enim una tantum inſufficientula, videlicet quo nam motu mouentur corpora hæc Atoma, & quis ſit illorum motus naturalis. Quod ſi hæ ſint duæ inſufficientiæ, non ſunt illæ, quas reſumit Auerro. fuit autem cauſa erroris Auerrois textus male tranſlatus ad eius linguam.

Etiam ſed

Nam ſi elementorum aliud ab alio vi mouetur, neceſſe eſt & cuiuſque etiam aliquem motum eſſe ſecundum naturam, præter quem violentus eſt.

Expoſitio.

Nunc ponit excuſationem illorum; dicebant enim illorum elementorum, quæ ſunt Atoma aliud ab alio moueri vi. Quod excludit primo, quia ſi ita eſt, neceſſe eſt & cuiuſq; etiam aliquem motum eſſe ſm naturam, præter quem Violentus eſt, ut dictum eſt.

Primũ mouens.

Et oportet primam motricem non vi, ſed ſecũdum B *naturam mouere. In infinitum enim erunt, ſi non erit aliquid primum mouens ſecundum naturam, ſed ſemp ipſum prius vi motum mouet.*

Expoſitio.

Secundo obiicit excuſationi, quia oportet ſaltem primum mouens non ui mouere, ſed ſm naturã, nam quod mouet ui habet principium ſuæ motionis extra. & ita nõ mouet niſi motum, & ita oportet moueri ab alio ſemper uel ſtandum eſt ad primum quod non ui mouet. Vnde inquit, & oportet primam motricem. ſupple uim non ui ſed ſm naturam mouere. probat hoc, & inquit, in infinitum enim erunt, ſupple tu mouẽtia & mota, ſi nõ erit aliquid primum mouẽs ſm naturam. ſed ſemper ipſum prius motum uiolẽter, aliud moueat. Eſt igitur cõſequentia, ſi primum mouet ui, igitur procedetur in infinitum in mouentibus & motis, probatur, quia ſi mouet ui, igitur non mouet niſi motum extra, quare mouebitur ab alio, & quæratur de illo, uel igitur ibitur in infinitum in mouẽtibus, & motis, uel oportet ut primum moueat naturaliter, E & tunc ſi primum mouet naturaliter, aliquid mouebitur naturali motu, & ſic eſt aliquod corpus, quod habet motum naturalem. Hæc Ariſtotel. de inſufficientia Democriti & Leucippi.

Auer. com. eodem.

Auerroes autem laborat circa uerba Ariſtotel. quæ in ſuis tranſlationibus ita ſcribuntur. Quoniam corpus primum motum nullum corpus mouet uiolenter, ſed naturaliter. Et hæc exponit dupliciter, aut referendo ad mouens ipſum, quaſi dicat, ꝙ primum mouẽs nõ poteſt mouere id quod mouet uiolenter, ſed naturaliter, & tunc legitur litera ſic, quoniam corpus primo motum ut eſt cœlum, uel id genus, non mouet aliquod & ipſum eſt motũ ab aliquo alio uiolenter, ſed mouet ipſum. & eſt motum naturaliter. Vel exponit referendo ad id quod mouetur, quaſi dicat ꝙ ea quæ mouentur a primo mouente, ſiue ſit corpus, ſiue uirtus extra corpus non poteſt moueri ab illo uiolento motu, quia non moueretur ſemper, ſed hora quadam ſic, & quadam nõ. Quæ omnia nulla ſunt cum hæ expoſitiones non cadant in uerbis græcis. De- G inde ſequitur illa pars commenti, Motum autem corporum. Vbi Auer. remouet dubitationem, dictũ eſt enim uiolentum motum non eſſe perpetuum, modo hoc uidetur falſum, nam motus circularis ignis in propria ſphæra & motus circularis aeris in ſuprema regiõe eſt uiolentus, & tamen eſt perpetuus, igitur motus uiolentus poteſt eſſe perpetuus. Reſpondet Auer. & vult ꝙ motus taliũ elementorum nec eſt uiolentus, nec naturalis. Violentus quidem non eſt, quia ſemper eſt, nec naturalis, quia ignis non mouetur illo motu a principio in eo exiſtente. Et addit ꝙ fere idem eſt de motu mẽbrorum animalis a primo moto, quod eſt calor naturalis ſiue ſpiritus, q motus, quia non eſt uiolentus uocatur naturalis. Sic igitur patet, Motum elementorum circularem eſſe non naturalẽ, ſed uel ſupernaturalem, quia & ſi non contra eorũ naturam, non tamen eſt ſm eorum naturam, ſed ſupra naturam, ut motus membro animalis, qui non eſt ſemper etiam. Deinde ſequitur illa commenti pars Et hoc fundatur. Vbi H Auerro. reſoluit hunc textum ad propoſitiones, atq; ſyllogiſmum, & uult textum fundari ſupra propoſitiones, quarum prima eſt, ꝗ omne motum habet motorem. Secũda eſt, ꝙ omnis motor in loco, hoc eſt de locu ad locũ eſt corpus. Tertia eſt, ꝙ corpus nõ mouet niſi moueatur. Ex his deducitur conſequentia textus, quæ ſm Auerro. eſt, ſi corpus primum nõ mouet corpus motu naturali, tunc motum eſſet infinitum. Nam ſi motum habet corpus a quo mouetur, & illud corpus etiã aliud corpus, cũ non moueat niſi moueatur per propoſitiones, tandẽ abibit in infinitum, & ſic neceſſe eſt reperiri corpora infinita, quæ ſaltem de poſſibili poſſunt ſe tangere, uel continuari, quibus ſe tangentibus, aut continuatis, magnitudo reſultabit infinita. & ita motus erit ĩfinitus, ut ſeptimo phyſicorum deductum eſt. Deinde ſequitur. Et per hoc qđ

Dubiũ.

Solu.

1. propoſitio. Secunda. Tertia.

dicit. Vbi Auerro. conſideret verba ſui textus, & accipit primo q omne corpus quod mouet, quia mouetur, taliter mouet, qualiter mouetur. Nam ſi mouetur violenter mouet aliud etiam violenter, & ſi mouetur naturaliter, etiam mouet aliud naturaliter. Tunc verba textus exponit, quæ ſunt corpus primum, ſi non mouet motu naturaliter &c. Vbi vult q mouere aliud naturaliter poteſt eẽ dupliciter, vno modo vt mouere dicat actionẽ primi motoris. Cum enim primum mouẽs corporeum moueatur naturaliter, actio eius in rem motam eius eſt naturalis, licet forte res mota ab eo non moueatur naturaliter, vt eſt de cœlo & elementis, cœlum enim mouet elementa circulariter, & naturaliter, & tamen elementa non mouentur naturaliter motu illo. Alio modo poteſt intelligi ut mouere dicat motum ipſius rei motæ a primo motore, & tunc dicemus elementa moueri naturaliter a cœlo motu circulari, hoc eſt non violenter, cum elementa ſemper moueantur motu circulari, quod non contingit de aliquo motu violento, cum nullum violentum ſit perpetuum. Auerroes autem laudat magis primam expoſitionem. Ego vero dico hæc non eſſe ad verba uera Ariſ. quæ nos legimus, ſed ad eius malas tranſlationes, quæ ſunt plerunque cauſa erroris huius. Ego enim iudico fatuum eſſe conari in dictis Auerro. quia ipſe frequẽter fruſtra laborat.

Hoc autem idem accidere neceſſe eſt, & ſi (vt in Timæo ſcriptum eſt) ante mundi facturam elementa inordinate mouebantur. Neceſſe eſt enim aut violentum eſſe motum, aut ſecundum naturam: ſi autem ſecundũ naturam mouebantur, neceſſe eſt mundum eſſe, ſiquis velit contemplari cum diligentia, tunc. n. primum mouens neceſſe eſt mouere ipſum ſecundum naturam motum, & ea quæ mouentur non vi, in ſuis quieſcentia locis, eum facere ordinem quem quidem tunc habent, ea quidem quæ grauitatem habent ad medium. Quæ autem leuitatem, a medio. Hunc autem ordinem habet mundus.

Cū diligentia audiẽs.

Expoſitio.

Non reprobat opinionem Platonis, voluit enim Plato (vt in Timæo dicitur) elementa ante mundi ipſius facturam moueri inordinate. Vnde dixit ante mundi generationẽ materiam inordinate fluctuaſſe. Materia autem, & elementa idem eſt, quare voluit ante generationẽ mundi elementa moueri inordinate. Poſtea vero reducta eſſe ad motum ordinatũ ab ipſo deo, quã quidem reductionem Plat. appellat mundi genituram. Obiicit autem Ariſto. huic poſitioni aſſerens accidere illi, quod Democriti & Leucippi opinioni accidebat. Vnde inquit, hoc autem idem ſupple abſurdum, quod Democrito accidebat, neceſſe eſt accidere, & ſi (vt in Timæo ſcriptum eſt) ante mundi facturam elementa inordinate mouebantur & hoc facile ipſe deducit, & inquit, neceſſe eſt enim, aut violentum eſſe motum, ſupple eorum ante mundi facturam, aut ſm naturam, probat q non ſm naturam, quia tunc mundus præfuiſſet, & ita fuiſſet antequam eſſet, vnde inquit, ſi autem ſecundum naturam mouebantur, neceſſe eſt tunc mundum eſſe, ſiquis velit contemplari cum diligentia. Deducit, quia ex quo elemẽta tunc mouebantur ſm naturam, neceſſe eſt tunc primum mouens mouere ipſum ſupple primum motum ſm naturam, hoc eſt cœlum, nã motus elementorum reducitur ad motũ cœli quare ſi tunc elementa mouebantur ſm naturam, oportet tunc cœlum a primo motore etiam moueri ſm naturam. Oportebat etiam ea quæ mouentur non vi, ſed propria natura: quæq; quieſcunt ſuis in locis etiam nõ vi, ſed natura, eũ facere ordinem, quem quidem nunc habent, tam ſupple in quieſcendo, q; ſupple in mouendo. Expoſitiue videlicet ea quidem quæ grauitatem habent, oportebat ad medium moueri, quæ autem habent leuitatem, oportebat moueri a medio. Hunc autem ordinem mundus habet, igitur ſi hæc omnia ſunt ante mundi facturã, oportet dicere mundũ etiam tunc præfuiſſe, & ita mundus eſſet antequam eſſet. Tacuit autem probare q ante mundum elementa non poſſunt violẽter moueri, quia per ſe notum eſt, q ſi violenter mouerentur, oporteret illa naturaliter moueri, vt ſuperius eſt deductum. Laborat autem Expoſitor declarare quid Ariſto. velit per primum mouens, & quid per ipſum motum, quæ certe patent. Ariſtoteles per primum mouens intelligit primum motorem incorporeum, & per ipſum motum intelligit cœlum, quod eſt primum motum a ſeipſo, ideſt a motore quod eſt aliquid ſui, ut nos expoſuimus.

Auerroes autem dat huic rationi vim, & vult q, tres diſpoſitiones requirantur ad eſſe mundi perfectum, prima eſt, vt quædam eorum moueantur a primo motu. Secunda ut quædam quieſcant in ſuis locis. Tertia, ut quædam moueantur ad ſua loca, videlicet, illa quæ fuerunt extra loca genita, modo ſi elementa ante mundi facturam mouebantur, cum non poterant moueri niſi naturaliter, tunc erant oẽs iſtæ tres diſpoſitiones, & ita tunc erat perfecte mundus, quare mundus eſſet antequã eſſet. Auer. c. 21.

Quo vero ad uerba attinet debes ſcire q in uerbis arabicis ſunt hæc verba. Sed dico q elementa et reliqua, vbi Auerroes ait hęc uerba poſſe eſſe rationẽ per ſe, & diſtinctã a ratione nũc facta, & poſſe eſſe partẽ rationis factæ, ſed quia hæc nulla ſunt, lege uerba, ut nos legimus.

Pręterea tantum aliquis quęret vtiq;, vtrum poſſibile aut non poſſibile erat, inordinate mota, talibus etiam miſtionibus aliqua miſceri, ex quibus corpora cõſtat quæ ſecundum naturam conſtituuntur. Dico autẽ vt oſſa, & carnes quemadmodum Empedocles *in amore fieri dicit. Ait enim q, multorum capita ſine collo ſunt orta.*

In amore. In amicitia In concordia

Cello. Ceruice

Expoſitio.

Secundo obiicit contra Platonem, & facit unum quæſitum, & ad neutram partem arguit. Quæſitum eſt hoc, utrum ante mundi genituram elementa, quæ inordinate mouebantur, poterant, uel ne talibus miſtionibus miſceri, ut ex illis miſta complura orirentur. Vnde inquit, præterea tantum, hoc eſt iſtud unum aliquis quæret utique; utrum poſſibile aut non poſſibile erat, aliqua inordinate mota quæ ponebantur ante mundi generationẽ, talibus etiam miſtionibus miſceri, ex quibus corpora cõſtãt ſupple illa, quæ ſm naturam conſtant, hoc eſt miſta. Hoc eſt quærere, utrum elementa ante mũdi generationem, quæ inordinate mouebantur, poterant taliter moueri, ut ex illorum miſtione miſta proficiſcerentur, uel non poterant ſic moueri. Nec arguit ad aliquam partem, ut quidã exponunt, ſed dimittit inſolutum, quia quauis parte quæſiti conceſſa, ſequitur mundum eſſe antequam eſſet. Nam ſi non poterant elementa illa ſic inordinate moueri, ut miſta naſcerentur, erant igitur hac ratione in motu non cõfuſa, nec inordinata, ſed uniformia, ac æqualia, et ſic fuiſſent ordinata, & ita ſequitur ut prius, fuiſſe mundum. Sin autẽ poterant ſic inordinate moueri, ut inde miſta naſcerentur igitur erat generatio miſtorum ex elementis, & ita, ut prius, erat mundus, quare quauis parte quæſiti data, ſequitur mundũ eſſe anteq; eſſet, & ſic Ariſt nõ curauit partes quæſiti examinare, quia erant aperte abſurdæ.

Auerroes autem magnus uerborum Ariſt. confuſor, exponit hanc rationem ſic, ſi elementa ante mundi genituram mouebantur irregulariter, aut hic motus irregularis erat proprius ac ſubſtancialis illis, aut ſupple accidentalis. Si motus irregularis erat proprius elementis illis, tunc elementa illa non poterant ſuis naturis recipere ordinem a deo, quia in eorum naturis erat carentia ordinis, & ita non poterat unquam ex eis fieri miſtio, nec aliquod cor-

tunc ſequitur illorum motus habere ordinem cum omnes ſint eiuſdem ſpeciei. A Secundo modo poteſt intelligi ꝙ motus ſunt infiniti & motores etiam infiniti ſpecie differentes, & etiam ſequitur in illis eſſe aliquem ordinem quia ſaltem hic, ꝙ motus ſunt tot quot formæ mouentes quia diuerſitas motuum ſequitur diuerſitatem formarũ mouentium. Tertio, poteſt intelligi motus eſſe numero infinitos, & motores finitos. ſ. ſpeciei, & motus etiam ſpecie finitos, & tunc ſequitur, ut prius eſſe ordinem in illis. Ex his colligitur ꝙ Them. voluit fieri tria antecedẽtia, & vnum conſequens, quod eſt in motibus illis eſſe ordinem. Alexander uero uoluit tria etiam illa antecedentia, & ad primum, & tertium intulit eſſe ordinem. Ad ſecundum uero dixit ſuum conſequens eſſe deſtruendũ. Deinde colligit ſummatim poſitionem. The. & inquit. quaſi igitur Ariſtote. ſm hanc explanationem induxit aliquid, quaſi antecedẽs, ſupple in ſecunda ratione ſiue cõſequentia, & aliquid quaſi conſequens, & tacuit cõſequens ſupple ſecundum, & propterea quia tacuit ſecundum conſequens, Alexan reſiſtit Ariſt. in ſuo ſermone arbitrans illum ſermonem Ariſt. eſſe diminutum. Et putauit ꝙ dimi B nutio erat, quia debuit deſtruere cõſequens, uidelicet motus eſſe infinitos & infinitarum formarum, ac terminorũ, demum epilogat, & inquit, hanc eſſe Them. expoſitionẽ, uel ſaltem potentia eſt hæc expoſitio Them. Deinde ſequitur illa particula. Et hoc non contingit Alexan Vbi nunc Auer defendit Alex ab obiectionibus Them. Ad primam igitur reſpondet, ꝙ hoc nõ contingit Alex. quia ſermo Ariſto. continet antecedens, & conſequens, & nõ eſt idem conſequens, quod antecedens, debet enim ſermo Ariſt. ſic componi, ſi motus ſunt numero infiniti propter formas mouentes & propter motiones in alterũ motus erunt ſpecie infiniti, & proceſſus motuum erunt infiniti, modo conſequens eſt impoſſibile, igitur et anteced. & ita eſt impoſſibile formas eſſe infinitas, quia motio in alterum eſt infinita, patet itaq; ꝙ ſi ſic ratio componatur, cõſequens differt ab antecedente. At Them. ut reprehenderet Alexandrũ, poſuit quaſi conſequens idem cum antecedente, & dixit uerum conſequens eſſe ablatũ a textu, ſed eſſe ſupplendum modo, quo ſuppleuit ipſe. V lte- C rius ait ꝙ Alexan. uoluit Ariſtotelem non deſtruiſſe cõſequens, ſed poſuiſſe oppoſitum poſitionis, ſiue antecedentis, hoc eſt oppoſitum conſequentis. Ecce q. Alex uoluit Ariſto. non poſuiſſe niſi antecedens, & oppoſitum conſequentis, & tacuiſſe conſequens. Sed difficile eſſet uidere quo modo ualet hæc conſequentia, motus ſunt numero infiniti, igitur motus ſunt infiniti forma. Tu uero cõſidera dicta Auer. quia Reſpondet, antecedens, quod eſt, ꝙ motus ſunt infiniti numero poteſt dupliciter intelligi, aut hoc modo ꝙ motores differũt forma, & ſic ſequitur, motus eſſe ſpecie infinitos, aut hoc modo ꝙ motus ſint numero infiniti, & in ſe forma differentes, & tunc antecedens non differt a conſequente, & Alexã. loquitur primo modo, per hæc patet error Them. & quod nõ ualet id qđ dicit contra Alexan. quia non intellexit differentiam inter antecedens & conſequens, & propterea dixit Alexã. deſtruiſſe poſitionem i. antecedens, quia credidit conſe- D quens non differre ab antecedente, & ſic obiectio Them. contra Alexan nulla eſt. Deinde ſequitur illa particula. Sed tamen quod Alexan. ubi defendit Ariſtote. aſſerens obiectionem Alex. contra Ariſto. nullam eſſe, quia ſi expoſitio eſſet (ut Alex. ait) ſolum conſequens fuiſſet diminutus, quod non eſt diminutus quia facile poteſt illa deſtructio ſubintelligi, ueluti ſæpe diminuit multas propoſitiones per ſe notas quæ poſſunt facile ſuppleri. propterea concludit, quæ igitur diminutio contingit in hoc Ariſtoteli? q. d. nulla. Deinde ſequitur, Niſi Alex. Vbi oſtendit quomodo contradictio Alex contra Ariſto. haberet locum, & ait ꝙ tunc haberet locum, quando expoſitio Alexan. concordaret cum Them. in faciendo tria antecedentia & unum conſequens, videlicet, ꝙ ante ordinem eſſet ordo, tunc enim Ariſto. conceſſiſſet eis motus eſſe in

finitos in ſpecie, & infinitos in proceſſu. Quod ſi ita eſſet, tunc dupliciter Alex. Ariſtoteli reſiſteret primo, quia cõceſſit hoc illis quod non erat concedendum. Secundo, quia a ratione fuiſſet diminutum conſequens, quod non facile ex antecedente intelligeretur. primum tãgit Auer. hic, Secundum uero tetigit ſupra, & propterea concludit ꝙ melius eſſet facere duo antecedentia, primum & tertiũ inferendo ordinem ante ordinem & prætermittere ſecundam diuiſionem. i ſecundum antecedens, non inferendo ordinem ante ordinem. Nam ſic exponendo nõ deſtruit primam intentionem Ariſt. quæ eſt obiicere antiquis cogendo illos ponere ordinem ante ordinem, nam licet hoc non ſequatur ex tribus antecedẽtibus, ſequitur ex primo & ultimo, ex ſecũdo uero ſequitur impoſſibile, quod deſtruxit, & ſic omnino habetur ordo ante ordinem, quæ eſt prima Ariſto intentio contra antiquos, ut etiam The. exiſtimauit. Deinde ſequitur illa particula Ariſtoteles enim poteſt. V bi quaſi ponit tertiam expoſitionem, circa quam debes ſcire ꝙ tres poſſunt fieri diuiſiones de partibus atomis, quas ponunt Democritici, moueri ante mũ Democritici. dum in uacuo infinito motu inordinato. Prima eſt, ꝙ partes ſint finitæ ſpecie, numero uero ſiue finitæ, ſiue infinitæ, & motus ſit finitus, & hæc diuiſio. eſt ſm naturam. Nam ſm naturam partes mundi ſunt quinq; ſpecie, & motus etiam finiti. Secunda diuiſio eſt ponẽdo partes atomas ſpecie infinitas, & motus infinitos. Et hæc diuiſio eſt omnino præternaturalis, & ex toto primæ oppoſita. Tertia eſt, ꝙ partes ſint infinitæ ſpecie, & motus uel motores finiti, & hęc etiam eſt præternaturalis, Ait mõ Auer. ꝙ ex prima diuiſione conceſſa ſequitur ordinem eſſe ante ordinem. Nam ſi conceditur atoma eſſe ſpecie finita, & motus finitos ante mundum, ſequitur illa moueri ordine & cum ſint ante mundum, erunt ante ordinem, & ita ſequitur ordo ante ordinem, duæ aliæ diuiſiones ſunt falſæ, & præternaturales. Ecce quaſi hæc eſt tertia expoſitio, & applicando hanc ſententiam uerbis, ait contra Alexã. ꝙ ſm hoc non intendit deſtruere illud cõſequens, uidelicet, ꝙ motus ſit infinitus, & pꝛtes infinitæ, ſed accipit hoc quaſi antecedens & infert ordinem ante ordinem, ut dictum eſt, quia uelle uidetur partes illas eſſe eiuſdem formæ ac ſpeciei, & ſic applicando diuiſiones uerbis, tandẽ ait redeundo ad expoſitionem Alexandri ꝙ apparet uniuerſaliter ꝙ diuidit ſermonem in tres diuiſiones, ubi mediã deſtruxit, & primam, & tertiam accepit pro antecedentibus inferendo ordinem ante ordinem. Themiſti* uero uoluit tria eſſe antecedentia & unum omnibus conſequens, uidelicet ꝙ ordo ſit ante ordinem. Deinde, ſequitur illa particula. Diuiſio naturalis. V bi Auer. ut complete loqueretur reducit diuiſionem ad quatuor, ſupponit enim partes illas indiuiſibiles, quæ dicuntur Atoma, quadrifariam poſſe conſtitui, aut ponendo formas illarũ finitas & motus finitos, & hæc diuiſio eſt naturalis. Nã ſm rei ueritatem partes rerum ſunt numero infinitæ, ſed forma ſunt finitæ, & motibus etiam finitæ Et ait in textu Ariſt. eſſe hoc tertium condiuidens. Secundum eſt ꝙ formæ ſint ſpecie infinitæ, & motus etiam infiniti ſpecie. Et hoc ſecũdum eſt præternaturale omnino, de quo fuit quæſtio inter Them. & Alexan. utrum hoc conceſſo ſequatur ordo ante ordinem, & diuerſimode fuit reſponſum, nam Them. uoluit ꝙ ipſo conceſſo ſequitur ordo ante ordinẽ, & Alexander uoluit ꝙ erat conſequens deſtruendum. Tertiũ membrum inter hæc medians eſt, ꝙ formæ ſunt finitæ, & motus infiniti quod membrum fuit primum in textu & propinquum naturali, & ideo exiſtimatur ꝙ ordo ſint ante ordinem ipſo cõceſſo. Quartum membrum eſt, ꝙ formæ ſunt infinitæ, & motus finiti, & Ariſto. non poſuit ipſum in textu: aut uirtualiter cõtinentur in primo, uel ſecundo diuidente. Reliquum commenti perſpicuum eſt. Hęc ex commento collegi. Ego uero conſiderans & ſuperconſiderans non inueni has diuiſiones in textu, ſed ſolum reperi duas diuiſiones, prima eſt, ſi Atoma ante mundum ſunt infinita dupliciter fieri

poteſt, aut ꝙ motores eorum erunt finiti, puta unus uel plures finiti, & ſic ſequitur atoma non inordinate moueri. Nam licet atoma ſint infinita, quia tamē motores ſunt finiti, in motibus eorum erit aliquis ordo. Aut poteſt intelligi atoma infinita, & motores eſſe infinitos ſpecie, & eſt ſecunda diuiſio, ex qua infert lationes eſſe infinitas ſpecie, & hoc membrum uoluit Alex. eſſe deſtruēdum, quo modo fuit deſtructum primo huius. Vbi probatum eſt tres eſſe tantum motus ſpecie. Poteſt tamē per uerba illa. Nam ſi finitæ Innui tertium membrum, videlicet, ꝙ atoma ſint infinita, & motores infiniti ſpecie, & motus fini t. & tunc ad hoc tertium infert ordinem eſſe ante ordinem dicens, ſi enim finitæ ſint motiones, & ſupple atoma & motores infiniti, aliquis ordo eſt ſaltem ex parte motuū quia omne finitum ordinatū eſt aliquo modo. Et ſic duo mēbra ſunt in textu noſtro expreſſe, & tria poſſunt intelligi, quorum primum, & tertium infert ordinem ante ordinem. Secundum infert vnum conſequens deſtruēdum ſecundum Alexandrum. Cætera uero quæ dicit Auerro. circa textum, ſunt ſuperflua. Deinde Ariſto. parte illa. Neq; enim nunc. Soluit dubitationem (ut etiam Auer. notat) quę poſſet oriri ut diximus in expoſitione textus. Tu vero vides quo modo multa dixit Auer. extra propoſitum quæ applicauit uerbis Ariſto. quibus applicari non poſſunt, ut mihi uidetur.

Præterea ipſum eſſe inordinate nihil aliud eſt, quā eſſe pręter naturam, ordo enim propria natura ſenſibilium eſt. At vero & hoc abſurdum & impoſſibile eſt. ipſum videlicet infinitum inordinatum motum habere. Eſt enim ea rerum natura, quam plures & pluri in tēpore habent, contrarium igitur ipſis accidit, inordinationem quidem eſſe ſecundum naturam, ordinem uero atque mundum præter naturam. Quamuis nihil eorū quę ſunt ſecundum naturam, a fortuna fiant.

Eſſe, uerbū a Iūtāc ide lt cet uerbū qđ additū quibus & eſt A fortuna, ut contingit.

Expoſitio. Secundo obiicit Democrito, & poteſt ratio componi logice hoc pacto, ſi ante mundum atoma mouebantur motu inordinato, tunc ordo erit præter naturam, et inordinatio erit ſecundum naturam. Deducitur conſequentia quia motus ille inordinatus ante mundum fuit in omnibus atomis & tempore infinito, motus autem ordinatus poſt mundi generationem non eſt in omnibus atomis, nec tempore infinito, quia ſecundum Democritum mundus fuit ſub non eſſe in præterito infinito & ſub eſſe in tēpore finito Quare ſequitur motum inordinatum, cū fuerit pluribus competens, & maiori tempore, etiam ſecundum naturam, & ordinatum eſſe præter naturam, quia nō omnibus, nec maiori tempore. Inquit, præterea ipſum eſſe inordinate nihil aliud eſt ꝙ̄ eſſe præter naturā, quod declarat. d ordo enim propria natura ſenſibilium naturaliumq; corporum eſt, eſt enim ordo corporis naturalis ad aliquem finem, illius ad illum finem inclinatio. Inclinatio uero rei, & eius natura inclinans ad illum finem idem eſt. Et ſic ordo rei, & natura rei idem eſt, & ita patet ordinē eſſe ſecundum naturam, immo potius ipſam naturam & inordinationem eſſe præter naturam Accepta hac ſuppoſitione procedit ad rationē, & inquit. At uero & hoc abſurdum & impoſſibile eſt, ipſum uidelicet infinitū inordinatum motum habere, & ſic repugnat motum infinitum eſſe inordinatum, quia (ut ait) ea rerum natura eſt, quam plures. ſ. res, & pluri tempore habent, modo ipſis Democriticis accidit dicere contrarium, uidelicet ꝙ ordo & mundus ſint præter naturam, & inordinatio ſecundū naturam. Et quod accidat ſic dicere, patet quia inordinatio illa præcedens mundum competebat pluribus & maiori tempore, ordo autem poſt mundi generationem competit paucioribus & breuiori tempore, quę ratio docet inordinationem eſſe ſecundum naturam, ordinem au

B tem præter naturam. Et apponens deſtructionem conſequentis, inquit. Quāuis nihil eorum, quæ ſunt ſecundum naturam, a fortuna fiat, hoc eſt pręter ordinem & breuiori tempore Eſt igitur ratio breuis ꝙ Democritici ſic dicentes ſibiipſis contradicunt, quia coguntur dicere ordinem eſſe præter naturalem, & inordinationem ſm naturam.

Quo uero ad uerba attinet, per eſſe a fortuna intelligit (ut dicit Auer.) eſſe in paucioribus tēporibus. Nā quod fortuna uel caſu eſt in minori tempore eſt, ideo accipit alterum pro altero. Animaduerte igitur ſecūdum Auer. ꝙ Ariſt. Platoni contradicit per hanc rationem, & nō Democrito, nam Pla poſuit res moueri ante mundum motu inordinato tempore infinito. In contradicendo igitur Pla. uult eum accipere duas ſuppoſitiones. Prima eſt inordinatum & indefinitum eſt præter naturam. Secunda eſt ordinatum & definitum eſt ſecundum naturam His acceptis arguit, ſi res mouebantur inordinate tempore infinito ante mundum ergo motu naturali. tenet argumētum ex ſuppoſitionibus, quia ordinatum definitum eſt maiori tempore & pluribus ſubiectis competēs, res uero poſt mundi generationem mouebuntur motu finito, quia ex quo cœperunt moueri, aliquando deſinent moueri ut deductum fuit in. 1o. lib. & ita patet tempus motus rerum ante mundi generationem fuiſſe maius tempore motu rerum poſt generationem. Modo regula eſt illud eſſe naturale, cuius tempus eſt maius, ut de ſanitate dicitur, illud minus, cuius tempus eſt minus, vt de ægritudine. Hæc Auerroes breuibus. Auer. c. 24.

F

Videtur autem Anaxagoras hoc ipſum bene accepiſſe. Ex immobilibus enim incipit mundum conficere. Expoſitio.

Videtur mihi ꝙ Ariſto. velit comparare inter opinionem Pla & opiniones aliorum Phyſicorum, ut oſtendat o no Pla. erraſſe Vbi debes ſcire, ꝙ Plato duo poſuit circa corpora, quæ erant ante mundum. Primo quidē, quia poſuit illa moueri. Secūdo, quia poſuit ipſa ſegregata. Circa primum comparat opinionem Plat. opinioni Anaxagoræ & inquit. Videtur autem Anaxagoras hoc ipſum bene accepiſſe & explicat quod bene accepit, & inquit.

G Ex immotis enim incipit mundum conficere, quare melius Anaxagoras ex immotis mundum facit, ꝙ̄ Plat. ex motis. Anaxagoras enim (vt Auer. ait) dixit res ſtetiſſe tēpore infinito in ipſo Chaos ſiue mixtione, donec intelligentia cœpit res diſtinguere. Cauſa autem quare melius eſt facere mūdum ex immotis, ꝙ̄ ex motis, eſt, quia generatio fit ex ente in potentia, & non ex ente in actu, modo immota uidentur magis ens in potētia, & mota ens actu: quæ ratio docet rationabilius dixiſſe Anxago. ꝙ̄ dixit Plato nam Pla. quaſi fecit mundum ex ente actu. Anaxa. ex ente in potentia. Auer. c. 25.

Emituntur autem & cęteri congregantes aliquo modo mouere & ſegregare, ex diſtātibus autem & motis generationem facere non eſt rationi conſonum, quapropter & Empedocles omittet eum motum, qui in amore Autem Enim.

H *eſt, non enim cœlum conſtituere potuiſset ex ſeparatis quidem conſtruens, ob amorem autem faciens congregationem. Ex ſegregatis enim elementis mundus eſt conſtitutus. Quare ex uno fieri, & congregato necrium eſt.*

Nunc comparat opinionem Plato opinionibus cæterorum phyſicorum quo ad ſecundum, & uult ꝙ melius dicat Empedocles ꝙ̄ Plat. circa generationem mūdi quo ad ſecundum, quia Empedocles ſit mundum fieri ex elementis congregatis, quando per litem diſgregantur. Pla. uero uoluit mundum fieri ex diſgregatis quæ inordinatę mouebantur. Modo melius eſt facere mundum ex congregatis, ꝙ̄ ex ſeparatis Nam diſgregata uidentur quaſi

eſſe

eſſe in actu congregari quaſi in potentia, nõ.n. aliqua diſgregari poſſent niſi eſſent per ſuas formas in actu. Nec aliq̃ congregari niſi eſſent aliquo modo reducta in vnũ in quo eſſent aliquo modo in potentia. Inquit, enitũtur autem & cæteri congregantes aliquo modo ut Anaximãder, & Empedocles, enituntur dico ad ſaluandam generationem mũdi mouere, & ſegregare ſupple elemẽta ex illo uno, in quo unita erãt. & q̃ hoc ſit bene dictũ ꝓbat, ex diſtantibus enim & motis generationem facere non eſt rõni conſonum, quia ſic generatio eſſet ex entibus in actu, ut dictum eſt. Et ad huius rei confirmationem adducit opinionem Empedoclis, circa mũdi generationem, & ĩquit, quapropter et Empe. omittit eum motũ, qui in amore eſt ſupple in generatione mũdi uniuerſali: quia nõ uult mundum fieri p̃ cõcordiam atque amorem elñtorum, ſed potius per diſcordiam, non.n. cœlum .i. mũdum ipſum potuiſſet cõſtituere: ſupple per amorem: uelut cõſtituit a͞ial per amorem, elñtorũ, oportet.n. mũdum ipſum fieri per litem eorum elñtorum, q̃ in amicitia erãt ante mũdi g͞rionem. Propterea, inquit Ariſ. nõ. n. mũdum potuiſſet cõſtituere, conſtruens dico ipſum ex ſeparatis ꝑꝑ litem, & deſtruẽdo ob amorẽ faciendo ipſam cõgregationem, ut fit in g͞rione particulari rerum, a͞ial.n. fit cõgregatione ſeparatorum: corrumpitur aũt ſeparatione cõgregatorum, mũdus uero non ſic, nõ.n. fit cõgregatione ſeparatorũ. Nec corrumpitur ſeparatioue cõgregatorum, ſed fit ſeparatione, & corrũpitur cõgregatione. Eſt igitur ſeries textus, nõ.n. mũdum potuiſſet cõſtituere, modo quo a͞ial conſtituitur, videlicet conſtruendo ipſum ex ſeparatis, & deſtruendo ipſum ob amorem, faciẽdo cõgregationem elñtorũ quia non conſtructione elementorum mundus oritur, ſed ſeparatione eorum, quæ erant in uno. Ex ſegregatis .n. elementis mundus eſt conſtitutus Ideo cõcludit quare ex uno, & congregato neceſſarium eſt fieri, ſupple ſit fit. Ex his uult hẽre q̃ dupliciter Plato errauit Primo quia mundum fecit ex motis Secundo, quia mundum fecit ex ſeparatis atq; diſtantibus. Melius igitur ex uno & immoto eſt m undum facere.

Auer. cõmẽ. 25. Auer. uero circa hunc tex. dicit, quatuor. primum ẽ, cur Empe. poſuit litem & amicitiam ante mũdum: et ait illas poſuiſſe, ut dicat res moueri nõ a ſe ꝓpriiſq; naturis ſed a motoribus extrinſecis, uidelicet lite, quę mouet ad ſeparationem, & amicitia quę mouet ad cõgregationem. Nam cum mũdus fieri nõ poſſit, niſi elñta ante mundum mouerẽtur: & nec moueri poſſunt a ſe: igitur oportet ponere litem atq; amicitiam, vt res ipſæ ex quibus mũdus eſt, mouẽtur ad mũdi generationem Secũdum eſt, q̃ Emp. iuuabatur in ponẽdo litem & amicitiam q͞a dixit mũdum fieri ex rebus quę erant ante generationem mũdi ſegregatę: quem motum ex lite ipſa habebãt res, Deinde mouebantur ex amicitia ad inuicẽ donec ex eis fuit cõgregatus iſte mũdus Ecce q̃ Auer. de intẽtione Empe. uoluit mũdum fieri ex rebus diſgregatis ꝑꝑ litem, ꝑꝑ amicitiam aũt componi & ꝑfici. Huius cõtrarium eſt in noſtris græcis codicibus, d͞r n. q̃ Empe genuit mũdum ex rebus cõgregatis, quæ poſtea ex lite ſeparatæ mũdum faciũt. Et cã erroris (ut ſæpe dixi) ẽ, quia malas habebat trãſlationes. Tertium quod Auer. ait, eſt cã, cur hæc o͞ia uoluit Empe & ait, hæc o͞ia feciſſe ad fugiẽdum abſurda, quæ cõtingũt aliis. Nam alii cogebãtur dicere motum ineſſe rebus a ſe ante mũdi generationem, & ſic hoc fugiẽdo poſuit litem & amicitiã. Quartum eſt, q̃ alii hoĩes dixerũt mũdum fieri ex re quieſcente, ex qua ſegregata mũdus fiebat. Et hoc dixerunt euitãdo impoſſa, quæ cõtingunt dicentibus fieri mũdũ ex motis. Hęc Auer. notat circa expõnem tex. quorum ſm eſt penitus cõtra noſtrum textum, cætera, & ſi non ſint ꝯtra textum, nihil faciũt ad textum, ut tu uidere potes, qui legis noſtras trãſlationes fideles ex græcis lib.

Digreſſio Auer. Deinde ſequitur illa pars com. Et debes ſcire, ubi Auer. diſgreditur. Vbi primo diſputat, utrum mundus fact⁹

A ſit ex rebus quieſcentibus, & rñdet q̃ dicentibus mundum factum eſſe ex rebus quieſcentibus: contingunt cõtradictiones ſimiles cõtradictionibus eorum, qui dicunt ipſum fieri ex rebus motis, et ita vult vtriq; ſectæ accidere abſurba Deinde ſequitur. Quærẽdum eſt enim. Vbi ꝓſequitur oſtendendo contradictiones, quæ ſequũtur dicentes mundum fieri ex quieſcentibus, & arguit ſic, mundus ſit ex rebus quieſcentibus: aut illæ res quieſcentes quieſcunt nãliter ante mundi generationem, aut violenter. ſi uiolenter quieſcebant, igitur hñt quietem nãliter. Violentum.n. non eſt, niſi reſpectu nãlis. ſi.n. terra quieſcit uiolenter ſurſum, nãliter ſtabit deorſum, & ſi ignis deorſum uiolenter ſtabit, quieſcet ſurſum nãliter. Oſtendit, q̃ nec nãliter, quia ſi elementa quieſcebant nãliter, habebant motum nãlem, eſt enim quies nãlis finis motus nãlis, ſi terra n. quieſcit in medio nãliter ad medium nãliter mouebatur Et ſic patet ante mundum elementa moueri & quieſcere nãliter. Et cum hæc duo habent elementa ipſa, neceſſe eſt, ut mundus ſit anteq̃ ſit. Nam idem eſt locus motus nãlis & quietis nãlis: igitur

B ea pars mundi, ubi hæc ambo loca ſunt ſ quietis & motus: erit eadem numero. Oportet igitur fateri dari aut ſurſum, aut deorſum, & quouis dato: oportet dare vtrũque, & utroq; dato, ſequitur mundum eſſe. Deinde ſequitur. Et hoc declaratum eſt, ubi ꝓbat locum quietis nãlis, & locum motus nãlis eiuſdem corporis eſſe eundem, quia ſi non eſſet idem locus, tunc motus nãlis nõ eſſet ad ſuperius, neq; ad inferius, ſed ubi totum ipſum elñtum quieſceret. Ver g gleba non moueretur ad medium mundi, quia ſit locus quietis nãlis glebe, ſed quia illic quieſcit totum: nec gleba ignis moueretur ad concauum quia illic eſſet locus nãlis eius, ſed, quia illic eſt tot⁹ ignis, quare ſequeretur, q̃ in uniuerſo non eſſet: ſurſum & deorſum ſimplr, ſed in reſpectu tantum. Oportet igitur dicere eſſe locum nãlem, ubi elementum nãliter geſcit, & ad quem elementum nãliter mouetur, & ſic erũt ſurſum & deorſum, ad quæ elementa feruntur. Deinde ſequitur. Et ideo omnis, ubi Auer inſert duo excer-

C pta Primum, q̃ qui ponunt mundum fieri ex entibus, coguntur dicere mundum eſſe anteq̃ ſit, deductum eſt hoc, quia ſi mũdus ſit ex entibus, uel in actu, uel in potẽtia. ſi in actu, non poſſunt eſſe niſi elñta, & ita ſequitur, ut prius, mundum eſſe anteq̃ ſit Sin autem ex entibus ĩ potentia, tunc non eſſet niſi materia, mã n d͞r ens in potentia, ut ſæpe deductum eſt. Sed cum mã non ſit ſine forma, oportet p̃ceſſiſſe formam. Mũdus igitur ſit corrupta priori forma ex illa mã. Sed nihil põt corrumpi, niſi alteratio p̃ceſſerit, oportet igitur p̃fuiſſe primum alterans, & tale eſt cœlum. igitur mundus fuiſſet anteq̃ eſſet. Patet igitur ſi mundus ſit ex entibus, mundum fuiſſe anteq̃ eſſet. Deinde ſequitur. Et rõnes, ubi infert ſm, videlicet, q̃ ſi mundus fieret ex nihilo, tunc nõ eſſe trãſmutaretur in eſſe. Et ꝓpterea ait: antiquos omnes dixiſſe mundum fieri ex nihilo eſſe impoſſe, quæ res (ut ait) ẽ contra eos, qui ponunt leges. Sed quicquid uelit ſua ſecta, hoc quod dicit nihil eſt contra nos, nam nos non

D dicimus mundum fieri ex nihilo per ueram generationem: quia ſic ſequeretur ipſum nihil trãſmutari ſubiectiue in eſſe, generatio.n. illa non potuiſſet recipi: niſi i ipſo nihilo, poſtq̃ nõ p̃ceſſit mã, Sed dicimus fieri ex nihilo per creationem, quæ nihil aliud eſt q̃ ipſemet mundus creatus, & ideo nihil ualet, quod ait hic homo. Deinde ſequitur illa particula Dicit Them. ubi ſecundo loco in præſenti diſgreſſione diſputat opinionem Plato. Et primo narrat quæ dicit Themi. & dicit Themiſtium uoluiſſe q̃ dicentes mundum eſſe factum ex rebus non ordinatis, uel motis inordinate, non poſſunt fugere hæc impoſſa, quia iſti coguntur dicere mundum factum eẽ ex entibus in actu, & ita ſequitur mundum fuiſſe ante quam eſſet, ut deductum eſt. Deinde ſequitur. Et põt homo dicere, ubi ponit modum quo Themi. defendit Plat. & ait primo, q̃ non intellexerunt utentes his ſer-

monibus cõtra Pla. opionem eius ſm rectitudinem, & recta uia, cum nõ intelligat id: ꝙ ſibi imponũt: ex verbis eius. Et ita vult ꝙ ordo & mũdus fiat ex nõ ordine et nõ mũdo. Velut morbus nõ fit ex ſanitate, ſed ex nõ morbo. Mũdus igitur uel ordo per ſe fit ex non ordine uel nõ mũdo, ꝑ accñs aũt ex rebus inordinatis, uelut ꝑ accñs ægritudo fit ex ſanitate. Deinde ſeqtur, Sed qa ubi ſoluit adhuc repricain cõtra Plat. quia Plato ait: mũdum fieri ex inordinato, & nõ dicit ex inordinatione. Secũdo, quia inordinatio eſt aliq̃ priuatio, & priuatio p̃ ſupponit ſubiectum in quo eſt. Rñdet, inordinatum dici tot modis, quot di informe: dr̃. n aliqd informe, qa fœdum ut homo fœdus dr̃ informis, & dr̃ informe per priuationem formæ, ut mã dr̃ informis, quia carens forma. Ad ꝓpoſitum, cũ Plato dixit mundũ fieri ex inordinato, itellexit mũdũ fieri ex mã q̃ dr̃ iformis & iordinata ꝑ priuationẽ formæ, & ꝑ priuationẽ ordinis. Dicitur etiã nõ quali, qa caret qualitate, q̃uis nullo tp̃e ipſa fuit qualis per eſſentiam. dr̃. n. nõ quale dupl̃r: uel quia fœde quale, ut turpe, uel per priuationem, quia caret qualitate, ut mã, & hoc pacto nõ quale põt dici inordinatum, quia ordo eſt quædam q̃litas, & ita caren ordine dici põt, nõ quale. Patet igitur mũdum fieri ex inordinato, informi, & nõ quali, quia ex mã, quæ eſt informis, iordinata, & nõ qualis per priuationem formæ ordinis, & qualitatis, & ſic patet ſolo ad obiectiones. Deinde ſequitur, qm̃ aũt Plat. ubi diſputat Auer. aliud motiuum cõtra Plat. quod erat, quia ipſe dixit inordinationem p̃cedere ordinem, & na'e prius eſt nõ nãli, ſequit̃ inordinationem eſſe rem nãlem, & ordinẽ eſſe p̃ter nãm. Rñ. det ꝙ ex uerbis Plat. ẽt colligit̃ oppoſitum, ut ex ſuis libris ſatis cõſtat. Põt ẽt colligi oppoſitũ ex his q̃ ait. dicit. n. inordinationem eſſe in malo, & oẽ diuinum eſſe antiquum & æternum, & ita malũ nõ põt eſſe in rebus diuinis, ſed in nã mortaliũ, & ita i rebus poſterioribus. Preterea, oẽ qđ fuit veriũ ꝑ fuit mortale. Et dici alibi deũ eſſe æternũ & ſine fine. & ſine ordine Ex qbus põt colligi, ꝙ inordinatio eſt poſterior ordinatione, cũ ſit in malo quod eſt poſterius bono, & re ipſa diuina. Põt ẽt colligi, ꝙ ſit prior ordinatione, nam dr̃ deus ſine ordine, ẽt ſic inordinatum, quod eſt deus, eſt prius re imortali, q̃ dr̃ ordinata, quare hincinde põt colligi verũq;. Et ꝑpea cõcludit neutrũ horum eſſe ſimpl̃r aſſerẽdum in doctrina Pla qa dicta ſunt hæc nõ ſimpl̃r, & vl̃r, ꝓpterea ait, ꝙ ſermo dicẽs inordinationẽ eẽ priorẽ ordinatione, nõ eſſe ſimpl̃r verũ, neq; ſermo dicẽs ordinationẽ eſſe priorem ordine Et ita vult ꝙ in rebus particularibus generabilibus aliq̃ inordinatio eſt ordinatione prior. vl̃r vero oĩs ordinatio eſt prior in ordinatione, velut potẽtia reſpectu eiuſdẽ prior eſt actu, ſimpl̃r vero actus ẽ prior potẽtia, Deinde ſeqtur Et abbreuiatio, ubi breuibus reſumit ſol. The. ad primũ: dicẽs inordinatũ accipi dupl̃r priuatiue, & poſitiue, poſitiue inordinatũ eſt fœdi ordinis, priuatiue eſt mã, ut dictũ eſt de informi, & nõ quali. Voluit igit̃ Pla. mũdum fieri ex iordinato priuatiue qa mã carẽte ordine, q̃litate. & forma Vltimo The. ꝓbat hoc ex lib. Plat. & quæ dicit, oĩa patẽt. Deinde ſequit̃ illa pars Nos aũt dicimus ubi Auer cõtradicit Them ꝓbãs defenſionem eſſe nullã Primo qa Plato dixit elẽta ante mũdũ moueri motu inordinato igit̃ ꝑ inordinatũ nõ potuit intelligere priuationẽ, qa ſi mouebantur motu inordinato, mouebãtur Et ſi mouebãtur, illud inordinatum nõ erat priuatio, cum motus nõ ſit priuatio. Deinde ſeqtur. Cum. n. Vbi ponit ſcđam rõnem contra expõnem The Nã ſm Plat elẽta ante mũdum mouebãtur motu diuerſificato: igitur motu malo & inordinato nullũ habẽte terminũ ad quem, & ꝑ cõñs nõ potuit intelligere priuationẽ, diuerſatus. n motus nõ eſt priuatio. Deinde ſeqtur Et nõ eſſet poſſe Vbi ponitur tertia rõ, quæ talis eſt, ex uerbis Platonis habetur ꝙ elẽta in mũdi gñone mouebãtur ex inordinatione ad ordinem igitur nõ põt intelligi ꝑ inordinatum, priuationem. De-

B inde ſeqtur. Et nõ dixiſſet. Vbi ponit quartam rõnem: quæ talis eſt, plato attribuit motui ordinationem & inordinationẽ: igit̃ cũ motus nõ ſit pura priuatio, nõ potuit ꝑ inordinatum intelligere priuationẽ ſimpl̃r Deinde ſeqtur. Nomẽ. n priuatiuũ Vbi ponit quintã rõnẽ, q̃ talis eſt, priuatiuum dicit aut diminutionẽ, aut corruptionem, aut ablationem. Vnde (ut medici dicũt) læſio eſt, aut qa actio diminuta eſt, ut viſus qñ debiliter videt aut qa corrupta eſt, ut qñ uidet phantaſma, ut in ſcotomia, aut qñ totalr̃ auferiur, uelut qñ cæcus efficitur In inordinatum igitur triſariam erit, quæritur igitur cũ Plato dixit ante mũdi gñonẽ motũ eſſe inordinatum, aut itellexit ꝑ priuationẽ: & hoc nõ, quia cõcedit illa moueri, aut intellexit ꝑ diminutionem, & hoc minime, quia tũc motus eorũ fuiſſent debiles: modo debile eſt de gñe fortis, differũt. n. ſolum ſm magis & minus: quę nõ uariant ſpẽm: igitur potuiſſent moueri fortiter Quare remanet tum ꝑ inordinatum motum intellexiſſe motum nõ n. . . . nõ potuit intelligere priuationem. Deinde

F ſequitur Etiam ſi cõfeſſi. Vbi oñdit, ꝙ non potuit per inordinatum intelligere primam mãm, nec ſm Pla. nec ſm Ariſ quia ſm Ariſ. mã mundi ſunt quatuor elẽta, nõ. n mũdus potuit habere mãm ꝓprie, quia caret cõtrario Nec ſm Plat. quia Plato per mãm mũdi intellexit oĩa elẽta, & nõ quædam, ex quibus fit mundus, vt ẽt Ariſ ait. Præterea Plato nõ percepit primam mãm, igitur per inordinatum nõ potuit primam mãm intelligere. Deinde ſequitur illa pars commenti. Et nihil eſt. Vbi Auerroes rep̃hẽdit quoddam aliud, quod dicebatur in defenſione Pla Vbi debes ſcire: ꝙ Them. & Simpli. defendendo Platonem per inordinatum intellexerunt elẽta quatenus ſm nãm prius intelligũtur ſub priuatione ordinis: q̃ ſub ordine, & ita uolue: ũt de mente Plat. mundum fuiſſe ab æterno, ut Ariſ. etiam ſentit. Factum vero fuiſſe de inordinato ad ordinatum ab ipſo Deo quia fuit factus ab elẽtis, quæ ſm ordinem nãlẽ intelligendi prius intelliguntur, ut in ordinata, q̃ ut ordinata, & ſic inordinatio p̃ceſſit ordinem non tempore ſed nã. Etiam mundus ab ęterno depẽdet a Deo, & ab

G elẽtis a Deo quidem effectiue, ab elẽtis uero mãliter, et quod hoc potuit eſſe de mente Platonis, patet, quia ipſe dixit mãm eſſe priorem forma: & certum eſt, ꝙ non intellexit per prius prius ſm tempus, ſed ſm nãm: igitur eodem modo inordinatio p̃cedit mundum ſm naturã, quia inordinatio ſe tenet cum mã. Obiicit modo Auerroes contra, quia Plato genuit tempus, quia tempus ſequitur motum orbi, igitur & motus: & orbis non fuerunt ab æterno: & per conſequens per ipſum prius non potuit intelligere ſm nãm ſed ꝓprie prius tempore. Deinde ſequitur illa pars Hoc aũt quod rep̃hendit. Vbi defendit Ariſt a contradictione Themiſtii, qui rep̃hẽdit Ariſ. dicentem ordinationem, priorem ſimpl̃r eſſe inordinatione: nullam faciendo dr̃iam inter prius ſm nãm, & ſm tp̃s. Rep̃hendit ipſum, quia aliqñ ordinatio in uno indiuiduo tp̃e prior eſt inordinatione in alio indiuiduo, ut in rebus generatis & corruptibilibus patet, nam

H forma patris prior eſt mã filii tempore & nã, quę qdem forma patris dr̃ ordo, & mã filij inordinatio, et ita ordo aliqñ nã, & tempore p̃cedit inordinationem, utpote qñ ſunt in diuerſis. Aliqñ econtra in eodem, nam mã filii quæ eſt inordinatio p̃cedit tp̃e & nã formam filii, quæ dr̃ ordo. et ſic Them. rep̃hendit Ariſtotelem, quia non diſtinxit. Deinde ſequitur. Hoc autẽ declarauit. Vbi rñdet: quia non diſtinxit, quia alibi declarauit, uidelicet in. 9. meta hoc, ubi uidelicet declarauit actum eſſe priorem potentiam: & etiam in. 2 de anima, & in. 8 phy. Illic. n. dixit in diuerſis indiuiduis actum priorem eſſe potẽtia: i eodem potẽtiam eſſe priorẽ actu. Eodem mõ de ordine & iordinatione: ordo. n prior eſt inordinatione in diuerſis. In eodem inordinatio eſt prior ordine, & ſic male Them rep̃hendit Ariſ. Vtrum uero opi. Plato. poſſit defendi, & quo modo, in lib. 1. tetigimus, nũc vero

ro hæc quæ Auer. ait:ſufficiant:quia nihil eſt diſputare ad mẽtem noſtrã, atq; ad ueritatẽ, ſiue hoc, ſiue illud ſit. A

Quod quidem igitur ſit naturalis motus uniuſcuiuſque corporum, quo nec vi, nec præter naturam mouentur, ex hiſce patet.

Expoſitio. Epilogat nũc breuibus, & inquit, ꝙ quidẽ igiť ſit nãlis motus vniuſcuiuſq; corporum. ſ. phy. quo nec vi, nec pter nãm mouẽtur, ex his ſupple quę diximus, patet. Declarauimus. n. naturalem motum eſſe: quo corpora phyſica non ui, nunq; pręter naturam mouentur.

Momẽtum idin ti‹ nẽ ę atrv.

Quod uero nonnulla neceſſario habeant grauitatis ac leuitatis momentum, ex his dilucidabitur.

Expoſitio. Oñdit nũc ꝙ corpora quæ nãliter mouentur motu recto, neceſſario hñt grauitatẽ: aut leuitatẽ q̃ ſunt principia motus nãlis in dictis corporibus, & ꝓ ſumit intẽtionẽ, & inqt, ꝙ vero nõnulla ſ corpora neceſſario habeãt grauitatis ac leuitatis momẽtũ, q̃ inclinentur ad motũ, ex his quæ dicemus, dilucidabiť. Quo uero ad verba B attinet, dico ꝙ dixit quædã, & nõ oia, ad drĩam eorum corporũ, quæ circulariter mouẽtur. Eſt igitur totius capituli cõcl'o Quod ſurſum, aut deorſum mobile eſt, ipſum aut leue, aut graue neceſſe eſt eſſe. Et hanc intendit.

Moueri quidem enim dicimus, neceſſarium eſſe.

Expoſitio. Proſequitur, & primo ſupponit ꝙ cõiter a phyſicis ĩ vl'ibus libris accipitur, videlicet, ꝙ motus neceſſario ſit ĩ rerũ nã. Vnde inqt, moueri quidẽ. n dicimus, neceſſarium eſſe, ſupple in rerũ nã Cur uero hoc ſuppoſuerit, nõ facile patet, fortaſſe. n hoc ſuppoſuit, quia ſyllogizabit q̃ſi hypothetice ſic: ſi nullũ corpus eſt graue, aut leue nihil mouebiť, ut, v‹:iõ ſuppoſuit aliqd moueri, ut ſciatur id ad ꝙ deducit, eſſe impoſſe: intẽdit igitur, per hanc ſuppõnem hanc hypotheticam, ſi illa corpora non ſunt nec grauia, nec leuia, ipſa non mouebuntur. ꝓbabit conſequentiam, quia uel mouebuntur nãliter, uel uiolenter & primo ꝓbabit, ꝙ non mouentur naturaliter. Secundo, ꝙ nec uiolenter, & ſic complebitur ſyllogiſmus.

Ipſum ĩ ver bum addi tum. C

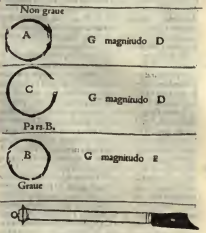
Si autem quod mouetur non habebit natura momentum, impoſſibile eſt ipſum moueri aut ad medium, aut a medio.

Expoſitio. Probat igitur nunc ꝙ non poſſunt moueri nãliter illa, ſi non ſint grauia: aut leuia, & accipit hanc hypotheticam. Si aũt ꝙ mouetur non habebit nã momẽtum quo uidelicet inclinetur ad motum impoſſe eſt ipſum moueri aut ad medium, aut a medio Hæc eſt hypothetica.

Sit enim in quo A quidem non graue, in quo vero B grauitatem habens, tranſeat autem non graue G D *magnitudinem, B autem æquali in tempore* G E, *per maius enim id, quod grauitatem habet, fertur. Si igitur corpus, quod grauitatem habet, ea ratione diuidatur, qua ſe habet* G E *ad* G D *(poteſt enim ad partiũ ſuarum aliquam ſic ſe habere) ſi totum per totam* G E *fertur, pars eodem in tempore per* G D *feratur neceſſe eſt. Quare id, quod grauitate uocat, & id, quod grauitatem habet, per ęquale eodem tempore ferentur, quod quidem impoſſibile eſt. eadem autem & in leuitate ratio eſt.* D

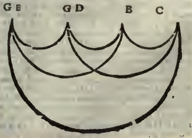
Magni. uer bũ ſupple Ea rõne uer. Se hãt uer bũ additũ.

Expoſitio. Probat igitur hypotheticam, uidelicet, ſi quod mouetur non eſt graue non poteſt nãliter moueri. Et primo ſumit caſum, & inquit. Sit enim in quo A quidem non graue, in quo uero B grauitatem habẽs. Hæc eſt prima pars caſus. Deinde ſumit ſecundam, & inquit. trãſeat aũt non graue, videlicet A, G D magnitudinem, B aũt æquali ṫpe, G E Et ſi dicere. G E magnitudinem ẽẽ maiorem G D magnitudine. Rñdet: per maius n. id quod grauitatem habet, fertur, & ſic nihil ꝓhibet G E magnitudinem maiorem eſſe Hęc eſt ſecũda pars caſus. Tertia pars caſus eſt: ut ipſum B graue diuidatur ad partem G ad q̃ partem ſe habeat ea ꝓportione, qua G E magnitudo ſe habet ad G D magnitudinẽ, hoc eſt, ꝙ ſi G E magnitudo ſit dupla ad G D magnitudinem, B ſit duplum ad G eius partem, inquit. Si igitur corpus ꝙ grauitatẽ habet: ea rõne diuidatur, qua ſe habet G E, ad G D Et aſſignat cauſam, ꝙ poſſit B diuidi in partem aliq̃, ad q̃ ea rõne ſe habeat, qua G E ſe habet, ad G D, & inqt. Põt enim ad partium ſuarum aliquam ſic ſe habere, ſupple, quia ipſum B poteſt diuidi in infinitum, uelut ipſa magnitudo G E. Et ſic tertia pars caſus conſtat.

F Tempus æquale.

Hoc toto caſu ſtante, arguit: & ſupple tu: igitur ſi totum B per totam magnitudinem G E, fertur: pars eodẽ tempore per G D magnitudinem feratur, neceſſe eſt. Nam. ſicut ſe habet G E, ad G D: ita ſe habet B ad partẽ eius C Igitur permutatim ſicut ſe habet G E, ad B, ita G D, ad C. ſed G E trãſitur in F tempore ab ipſo B, igitur G D in F. tempore tranſibitur ab ipſo C: Sed tranſiebatur ab ipſo A non graui in F tempe, ut in caſu ſupponebatur. Ideo concludit, quare id. quod grauitate uacat & id quod grauitatem habet. per ęquale ſpatium eodẽ tempore ferentur. Quod quidem impoſſe eſt, nam alterum graue eſt, alterum non graue. Addit ꝙ eadem rõ poteſt de leuitate fieri.

Sic igitur patet, ꝙ ſi quod mouetur nō eſt graue, uel leue, non pōt nāliter moueri: quia ſi nō graue uel nō leue nāliter moueretur, poſſent duo corpora æquale per ſpatium æquali in tempore ferri quorum unū eſſet graue: & alterum non graue, quod ipſe relinquit ꝓ impoſſi.

Dubitatio. Sed dubitantr, & ſatis rōnabiliter, nam Ariſ. vult ꝓbare, oē quod mouetur nāliter eſſe graue uel leue, & ſumit ꝙ B graue moueatur nāliter per G E magnitudinē modo hoc eſt petere: quod a principio probare uoluit, uult enim probare a principio, ꝙ corpus quod nāliter mouetur ſit graue, & ſumit B graue nāliter moueri per G E ſpatium: igitur petit. Præterea ſumit ꝙ B graue nāliter, velocius mouetur, ꝙ̄ A nō graue, & hoc petit. Nā ſi uelocius naturaliter mouetur ipſo A non graui, igitur graue naturaliter mouetur, quod eſt in petitione.

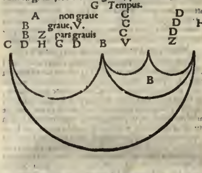
Solutio. Ego dicerem, ꝙ hæc duo ſupponit, ut ſenſibus nota Patet.n. ſenſibus graue moueri nāliter ad medium per magnitudinem, uel lineam G E: nam relictum ſuæ naturæ mox deſcendit. Secundum ēt ſenſibus patet, nam uidemus grauiora uelocius moueri minus grauibus, igitur ſenſibus patet graue moueri uelocius ipſo non graui, nō igitur petit, quia procedit per ſenſibus nota.

Auer. Cōmē. 26 Auer autem in præſenti com. 26 primo epilogat, & vult eſſe ex dictis manifeſtum, corpus oē naturale motū habere naturalem, & non uiolentum, uel ꝓter naturam ſolum. Immo impoſſe eſt uenire tps aliquod in futurum in quo non habeat motum naturalem, ſicut impoſſe fuit in ꝑterito non habuiſſe, & ſic oportet de ꝓſenti, ꝑterito, & futuro ſemper habere motum naturalem Hoc eſt ꝙ declarauit Ariſ At nunc uult declarare, ꝙ oē corpus naturale: quod habet motum naturalem, & rectum, neceſſario eſt graue vel leue, ita ut ſit impoſſe non graue, uel non leue moueri ad mediū, uel a medio naturaliter. Et Auer. hypothetice arguit ſic vel oportet, ut oē corpus ꝙ

Rō Auer. mouetur ad medium ſit graue, uel pōt moueri ad medium, & non eſſe graue. Si primum, habetur cōcluſio videlicet, ꝙ oē corpus naturale, quod ad medium mouetur naturaliter motu recto, eſt graue. Si autem pōt moueri ad medium, & non eſſe graue ſit hoc corpus, nō graue A, graue uero B, & ulterius corpus A non graue, tranſeat in G tempore C D ſpatium, graue autem in eodem G tempore tranſeat ultra D ſpatium vſq; ad H, ita ut ſpatium per trāſitum ab ipſo B graui ſit G D H, qd quidem ſit duplum, uel triplum, uel in aliqua ꝓportione maius ſpatio ꝑtrāſito ab ipſo A non graui. Et ꝙ graue ipſum in eodem tempore cæteris paribus trāſeat maius ſpatium, ꝙ̄ tranſierit nō graue. patet, quia habet graue ad non graue diſpōnem, ꝙ̄ habet grauius ad minus graue. Nam ſicut minus graue eſt non graue ſm qd ita nō graue eſt nō graue ſimplr, igitur ſi nō graue ſm qd in eodem tempore cęteris paribus minus mouetur quā grauius ita non graue ſimplr, minus ſimplr mouebitur ipſo graui. Patet igitur recte eſſe dictum ipſum B uelocius moueri, & per maius ſpatium eodem in tpe ipſo A. Tertio ſumit Auer. ꝙ ab ipſo B graui, quod mouetur ī eodem tpe G ſupra ſpatium maius, quod eſt C D H ſecetur quædam pars, cuius proportio ad ipſum B totū ſit ſicut ꝓportio ſpatii C D ꝑtrāſiti ab ipſo A nō graui, ad ſpatium C D H ꝑtrāſitum ab ipſo B graui, hoc eſt ſubdupla, uel ſuptripla, uel aliq̄ alia Et ait Auerr ꝙ poſſe eſt inuenire hāc ꝓportionem, ut ꝓbatum ē in geometria, quia tam B corpus, ꝙ̄ C D H ſpatium diuiſibile eſt in infinitum. His ſtantibus arguitur, cum totum corpus B graue mouetur in G tempore ab ipſo C puncto, uſq; ad H punctum per ſpatium C D H, & ſi ab ipſo B ſecata pars quædam, cuius proportio ad ipſum B eſt velut ꝓportio C D ad C D H, neceſſe eſt, ut in illo G tēpore pars illa grauis corporis moueatur per illud idē ſpatium, per quod non graue corpus mouebatur. ſ. per ſpatium C D in ipſomet tempore G, quod quidem ſpatium C D eſt pars uel minus ſpatio C D H. Et ꝙ hoc ſequatur, probat, qm̄ cum duo mota, quorum propor

B tio grauitatis unius ad grauitatem alterius, eſt uelut proportio ſpatii ad ſpatium, neceſſe eſt, ut pertranſeant ſpatium æquale in eodem tempore, & ſic A non graue, & ipſius B pars grauis mouebuntur eodem tempore ſup æquale ſpatium quod eſt impoſſe, quia tunc graue & nō graue æque uelociter mouerentur. Hæc eſt ſumma rōnis Auer. Deinde ſequitur illa pars, ponatur ergo. Vbi diſponit terminos, & ait, ꝙ graue corpus intelligatur per lineam B V. pars uero grauis, B Z, cuius ꝓportio ad ipſum graue B V, eſt, uelut proportio ſpatii C D ad ſpatium C D H ſit B Z. Et ponatur tempus G in quo A non graue, & B graue mouentur per ſpatia C D, & C D H G, enim ſit commune tēpus hora, uel dies uel aliquid tale. quibus diſpoſitis arguit, igitur erit ꝓportio B Z partis ad B V graue totum, uelut ꝓportio C D minoris ſpatii ad C D H, minus ſpatium, & tempus G ſed in hoc eodem tempore, ſ. G mouebatur corpus non graue per ſpatium C D, igitur per idem ſpatium & eodem tempore mouentur duo corpora, quorum alterum eſt graue, & alterū nō graue, quod eſt impoſſe.

p

Oſtēſio eiuſdem a cōmutata ꝓportione

G Vnde poteſt ſyllogiſmus fieri a commutata proportione ſic, ſicut ſe habet C D H: ſpatium ad C D ſpatium ita ſe habet B V totum graue ad B Z partem utrobiq; enim eſt eadem proportio, ut dictum eſt, igitur permutatim: ſicut ſe habet C D H ad B V ita C D ad B Z. Sed B V trānſit C D H in G tempore: igitur B Z tranſibit C D in G tempore Sed C D pertrāſiebatur ab ipſo A non graui in G tempore, igitur non graue, uidelicet A, & graue, uidelicet B Z mouebuntur ęqualiter ſupra æquale ſpatium, & æquali tempore & hoc erat impoſſibile: igitur id ex quo ſequitur. ſequitur autem ex hoc quod dicitur aliquod corpus moueri ad medium, quod non eſt graue, igitur hoc eſt impoſſibile: eadem demonſtratio fieri poteſt de leui Hæc Auer.

Adbuc autem ſi erit aliquod corpus motum quod neque leuitatem, neque grauitatem habet, neceſſe eſt ipſum ui moueri, ui autem motum, infinitum efficit motum. Ipſum Hoc.

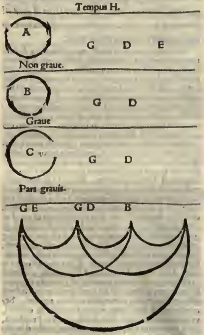
H

Expoſitio. Hactenus probauit ꝙ corpus, neque graue, neque leue non poteſt recto motu naturaliter moueri, at nunc ꝓbat, ꝙ nec motu uiolento moueri poteſt, & breuis rō ē quia ſi moueretur ui, infinitum efficeret motum ſ. moueretur motu infinitæ uelocitatis. Vnde dicit, adhuc autē ſi erit aliquod corpus motum. quod neq; leuitatem, neque grauitatem habet, ſi ſupple non poteſt naturaliter motu recto moueri, neceſſe eſt ipſum ui moueri, ui autē motum, infinitum in uelocitate efficit motum. Et ſic vult probare, ꝙ corpus, nec graue nec leue nō poteſt ui moueri, & tota ratio eſt, quia tunc moueretur motu ueloci in infinitum, quod relinquit tanq̄ impoſſe. Sed quomodo hæc conſequentia deducatur, non paruus erit labor, & in hoc Ariſ ipſe inſiſtit.

Nam

Nam cum potentia quędã ſit, quæ mouet, & minus, ac leuius ab eadem potentia plus moueatur. ſit non graue quidẽ in quo eſt A per G E magnitudinẽ, id aũt qđ grauitatẽ hẽt, ſit in quo eſt B ęquali in tpe p G D magnitudinẽ. Si igitur diuiſum fuerit corpus, qđ grauitatẽ hẽt, ea rõne qua G E ad G D ſe hẽt, contingit id, quod a corpore hñte grauitatẽ auſertur, æquali in tpe ferri per G E magnitudinẽ, quoniã totã quidẽ ferebať per G D. Velocitas.n. minoris ad velocitatẽ maioris ita ſeſe habebit, ut corpus maius ad minus, p ęquale ergo non graue corpus, & grauitatem hñs in codẽ tẽpore ferentur. Hoc autem eſt impoſsibile.

Et Autem Magnitud. verbũ additum. Magni. uerbũ additũ. Ea rõne q̃ ut ſeſe hñt verbũ i additum. Magni. uerbũ additũ ad uelocitatẽ uerbũ additum. Ita ſeſe ha. verbũ additum.

Expoſitio. Erat breuis ratio hæc, ſi corpus nõ graue, nec leue vi mouetur, mouebitur infinite velociter non graue. Intendit igitur probare hanc conſequentiam, in probãdo hãc conſequentiam probat Primo, q̃ ſi non graue, vel non leue mouetur vi ſurſum, non graue, & graue eodem in tempore verſus ſurſum per ęquale ſpatium mouebunť, & vtitur eadem deductione, qua vſus eſt verſus deorſum. Sumit vero primo duas ſuppõnes, quarum prima eſt, q̃ in rerum natura ſit potentia violentans, quæ mouet ſurſum. Patet hæc per aduerſarios, nihil n. mouetur violenter a ſe, & hoc ait, nam cum potẽtia quædam ſit, quæ mouet. Secunda ſuppoſitio eſt, q̃ corpus minoris quantitatis & leuius plus, ſupple ſurſum verſus mouetur ab eadem potentia violentante ſurſum. patet, quia minus reſiſtit, cum ſit minoris molis & leuius. Et hæc ſecunda ſuppoſitio patet ſenſibus, videmus. n. minora corpora, et leuiora facilius ſurſum traiici. Inquit, et minus. ſ.

A corpus ac leuius ab eadem potentia .ſ. violentante moueatur plus, quæ ſuppõnes ſi concedãtur, ponit caſum, & inquit, ſit non graue quidem, quod ſurſum vi mouebitur, in quo eſt A per G E magnitudinem motum. Id autem, quod grauitatem habet, ſit in quo eſt B, quod etiam ſurſum moueatur ęquali in tempore p G D magnitudinem ſubduplam ad G E, vel ſubtriplã, uel alio modo, & hæc eſt ſecunda pars caſus, quę patet, quia ex quo B eſt graue, plus reſiſtit ſurſum mouenti per ſecundam ſuppoſitionem. Deinde ponit tertiam partem caſus quæ eſt ut ab ipſo B reſecetur quædam pars, quæ ea proportione ſe habeat ad totum B, qua G D ſe habebat ad G E, hoc eſt ſubdupla, uel ſubtripla, vel eadẽ proportione, quæcunque ſit illa. Hanc ponit, & inquit, ſi igitur diuiſum fuerit corpus quod grauitatem habet, videlicet B, ea ratione qua G E ad G D ſe habet, hoc eſt talis diuiſione, vt ſit eadem proportio magnitudinis G E ad G D, & ipſius B ad C partem, ſi itaque hoc pacto fiat caſus, contingit id, quod a corpore habente grauitatem auſertur æquali in tempore ferri per G E magnitu-

B dinem, uidelicet verſus ſurſum, cuius cauſam ponit. d. quoniam totum B ferebatur per G D. Sed pars C ab ipſo reſecata ſe habet ad B, vt G D ad G E magnitudinẽ. igitur C pars mouebitur per G E magnitudinem maiorem, cum ſit minus graue in tanta proportione minus, in quãta G D magnitudo eſt minor magnitudine G E. Et hoc dicit, uelocitas. n. maioris ad uelocitatem minoris ita ſeſe habet, vt corpus maius ad minus, quia qualis eſt proportio ipſius B totius ad C partem in grauitate, talis in velocitate, quare ipſi⁹ B pars mouebitur in duplo velocius ſurſum verſus, & in hac proportione A non graue tranſibat G E magnitudinem duplam ad D G, igitur æquæ uelociter A non graue, & C pars grauis mouebuntur, & hoc inquit, per ęquale ergo non graue corpus, et grauitatem habens in eodem tempore ferenť. Hoc autem eſt impoſſe. Ex his patet prima conſequentia, videlicet, q̃ ſi non graue & non leue vi ferenť, æque velociter graue & non graue mouebuntur, ſimiliter le-

C ue & non leue. Tu uero ſyllogiza, vt ſupra a commutata proportione.

Quare ſi quouis propoſito, non graue per maius ſpatium mouebitur, per infinitũ vtique ferretur. Patet igitur, omne deſinitum corpus neceſſario grauitatem. aut leuitatem habere.

Expoſitio. Probauit, q̃ ſi corpus nec graue, nec leue vi ſurſum fertur, æque velociter mouebitur, ſicut graue aliquod. Et ſupponit (vt mihi videtur) Primo, q̃ per quantum graue ſurſum moueri poteſt, per tantum & plus moueri poterit corpus neque graue, neque leue. Quod quidẽ per quantum graue poteſt ſurſum ferri, per tm̃ corpus nec graue, nec leue moueri poteſt, nunc deductum eſt. Sed q̃ per plus, non probabit, ſed ſumit coniecturaliter, q̃a graue reſiſtit violentanti virtuti, corpus vero nec graue, nec leue, nullaten⁹ reſiſtit, quia ſi reſiſteret, eſſet aut gra-

D ue, aut leue, igitur ſupponit, q̃ per quantum graue ſurſum moueri poteſt, per tantum & plus, corpus neque graue, neque leue moueri poterit. Secundo ſupponit B graue motum eſſe ſurſum in æquali tempore, videlicet H per G D magnitudinem ſubduplam ad G E, quam A non graue pertranſibat. Tertio ſupponit minus graue velocius moueri ſurſum q̃ moueretur grauius, patuit ex ſuppoſitionibus textus præcedentis. Ex hac ſuppõne ſequitur minus graue ad ſubduplum, ad duplum velocius moueri. Et ita medietas ipſius B in H tempore mouebitur per magnitudinem G E duplam ad G D. Et medietas medietatis adhuc in eodẽ H tpe mouebiť per magnitudinẽ duplã ad G E, & ſic in infinitũ, q̃a poteſt fieri diuiſio medietatis in medietates in infinitum. Et cũ per ſuppoſitiones per quãtum põt moueri graue, p tantum & plus põt moueri corpus, nec graue, nec leue, igi-

Sic igitur patet, ꝙ ſi quod moueatur nō eſt graue, uel leue, non pōt nāliter moueri: quia ſi nō graue uel nō leue nāliter moueretur, poſſent duo corpora æquale per ſpatium æquali in tempore ferri quorum unū eſſet graue; & alterum non graue, quod ipſe relinquit ꝓ impoſſi.

Dubitatio. Sed dubitatur, & ſatis rōnabiliter, nam Ariſ. vult ꝓbare, oē quod mouetur nāliter eſſe graue uel leue, & ſumit ꝙ B graue moueatur nāliter per G E magnitudinē modo hoc eſt petere: quod a principio probare uoluit, uult enim probare a principio, ꝙ corpus quod nāliter mouetur ſit graue, & ſumit B graue nāliter moueri per G E ſpatium: igitur petit. Præterea ſumit ꝙ B graue nāliter, velocius mouetur, q̃ A nō graue, & hoc petit. Nā ſi uelocius naturaliter mouetur ipſo A non graui, igitur graue naturaliter mouetur, quod eſt in petitione.

Solutio. Ego dicerem, ꝙ hæc duo ſupponit, ut ſenſibus nota Patet.n. ſenſibus graue moueri nāliter ad medium per magnitudinem, uel lineam G E; nam relictum ſuæ naturæ mox deſcendit. Secundum ēt ſenſibus patet, nam uidemus grauiora uelocius moueri minus grauibus, igitur ſenſibus patet graue moueri uelocius ipſo non graui, nō igitur petit, quia procedit per ſenſibus nota.

Auer. Cōmē. 26 Auer autem in præſenti com. 26 primo epilogat, & vult eſſe ex dictis manifeſtum, corpus oē naturale motū habere naturalem, & non uiolentum, uel ꝓter naturam ſolum. Immo impoſſe eſt uenire tps aliquod in futurum in quo non habeat motum naturalem, ſicut impoſſe fuit in ꝑterito non habuiſſe, & ſic oportet de ꝓſenti, ꝑterito, & futuro ſemper habere motum naturalem Hoc eſt ꝙ declarauit Ariſ At nunc uult declarare, ꝙ oē corpus naturale: quod habet motum naturalem, & rectum, neceſſario eſt graue vel leue, ita ut ſit impoſſe non graue, uel non leue moueri ad mediū, uel a medio naturaliter. Et

Rō Auer. Auer. hypothetice arguit ſic vel oportet, ut oē corpus ꝙ mouetur ad medium ſit graue, uel pōt moueri ad medium, & non eſſe graue. Si primum, habetur cōcluſio videlicet, ꝙ oē corpus naturale. quod ad medium mouetur naturaliter motu recto, eſt graue. Sin autem pōt moueri ad medium, & non eſſe graue ſit hoc corpus nō graue A, graue uero B, & ulterius corpus A non graue, tranſeat in G tempore C D ſpatium, graue autem in eodem G tempore tranſeat ultra D ſpatium uſq; ad H, ita ut ſpatium per trāſitum ab ipſo B graui ſit G D H, qđ quidem ſit duplum, uel triplum, uel in aliqua ꝓportione maius ſpatio ꝑtrāſito ab ipſo A non graui. Et ꝙ graue ipſum in eodem tempore cæteris paribus trāſeat maius ſpatium, q̃ tranſierit nō graue. patet, quia habet graue ad non graue diſpōnem, q̃ habet grauius ad minus graue. Nam ſicut minus graue eſt non graue ſm qđ ita nō graue eſt nō graue ſimplr, igitur ſi nō graue ſm qđ in eodem tempore cęteris paribus minus mouetur quā grauius ita non graue ſimplr, minus ſimplr mouebitur ipſo graui. Patet igitur recte eſſe dictum ipſum B uelociꝰ moueri, & per maius ſpatium eodem in tpe ipſo A. Tertio ſumit Auer. ꝙ ab ipſo B graui, quod mouetur ī eodem tpe G ſupra ſpatium maius, quod eſt C D H ſecetur quædam pars, cuius proportio ad ipſum B totū ſit ſicut ꝓportio ſpatij C D pertrāſiti ab ipſo A nō graui, ad ſpatium C D H ꝑtrāſitum ab ipſo B graui, hoc eſt ſubdupla, uel ſubtripla, uel aliq̃ alia Et ait Auer ꝙ poſſe eſt inuenire hāc ꝓportionem, ut ꝓbatum ē in geometria, quia tam B corpus, q̃ C D H ſpatium diuiſibile eſt in infinitum. His ſtantibus arguitur, cum totum corpus B graue mouetur in G tempore ab ipſo C puncto, uſq; ad H punctum per ſpatium C D H, & ſi ab ipſo B ſecata pars quædam, cuius proportio ad ipſum B eſt velut ꝓportio C D ad C D H, neceſſe eſt, ut in illo G tēpore pars illa grauis corporis moueatur per illud idē ſpatium, per quod non graue corpus mouebatur. ſ. per ſpatium C D in ipſomet tempore G, quod quidem ſpatium C D eſt pars uel minus ſpatio C D H. Et ꝙ hoc ſequatur, probat, qm̄ cum duo mota, quorum propor

B tio grauitatis unius ad grauitatem alterius, eſt uelut proportio ſpatii ad ſpatium, neceſſe eſt, ut pertranſeant ſpatium æquale in eodem tempore, & ſic A non graue, & ipſius B pars grauis mouebuntur eodem tempore ſupra æquale ſpatium quod eſt impoſſe, quia tunc graue & nō graue æque uelociter mouerentur. Hæc eſt ſumma rōnis Auer. Deinde ſequitur illa pars, ponatur ergo. Ubi diſponit terminos, & ait, ꝙ graue corpus intelligatur per lineam B V. pars uero grauis, B Z, cuius ꝓportio ad ipſum graue B V, eſt, uelut proportio ſpatii C D ad ſpatium C D H ſit B Z. Et ponatur tempus G in quo A non graue, & B graue mouentur per ſpatia C D, & C D H G, enim ſit commune tēpus hora, uel dies uel aliquid tale, quibus diſpoſitis arguit, igitur erit ꝓportio B Z partis ad B V graue totum, uelut ꝓportio C D minoris ſpatii ad C D H, minus ſpatium, & tempus G. ſed in hoc eodem tempore, ſ. G mouebatur corpus non graue per ſpatium C D, igitur per idem ſpatium & eodem tempore mouentur duo corpora, quorum alterum eſt graue, & alterū nō graue, quod eſt impoſſe.

F

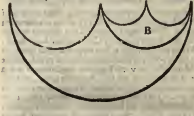
G Tempus.

A non graue C D

B graue, V. C D H

B Z pars grauis C D

C D H G D B V Z

Obiectio eiuſdem a cōmutata ꝓportione

G Vnde poteſt ſyllogiſmus fieri a commutata proportione ſic, ſicut ſe habet CDH: ſpatium ad C D ſpatium ita ſe habet B V totum graue ad B Z partem utrobiq; enim eſt eadem proportio, ut dictum eſt. igitur permutatim: ſicut ſe habet C D H ad B V ita C D ad B Z. Sed B V tranſit C D H in G tempore: igitur B Z tranſibit C D in G tempore Sed C D pertrauſiebatur ab ipſo A non graui in G tempore, igitur non graue, uidelicet A, & graue, uidelicet BZ mouebuntur ęqualiter ſupra æquale ſpatium, & æquali tempore & hoc erat impoſſibile: igitur id ex quo ſequitur. ſequitur autem ex hoc quod dicitur aliquod corpus moueri ad medium, quod non eſt graue, igitur hoc eſt impoſſibile & eadem demonſtratio fieri poteſt de leui Hæc Auer.

Ipſum Hoc. *Adbuc autem ſi erit aliquod corpus motum quod neque leuitatem, neque grauitatem babet, neceſſe eſt ipſum ui moueri, ui autem motum, infinitum efficit motum.*

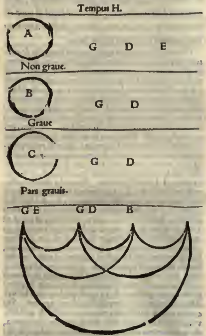
H

Expoſitio. Hactenus probauit ꝙ corpus, neque graue, neque leue non poteſt recto motu naturaliter moueri, at nunc ꝓbat, ꝙ nec motu uiolento moueri poteſt, & breuis rō ē quia ſi moueretur ui, infinitum efficeret motum i. moueretur motu infinitæ uelocitatis. Vnde dicit, adhuc autē ſi erit aliquod corpus motum. quod neq; leuitatem, neque grauitatem habet, ſi ſupple non poteſt naturaliter motu recto moueri, neceſſe eſt ipſum ui moueri, ui autē motum, infinitum in uelocitate efficit motum. Et ſic vult probare, ꝙ corpus, nec graue nec leue nō poteſt ui moueri, & tota ratio eſt, quia tunc moueretur motu uelocī in infinitum, quod relinquit tanq; impoſſe. Sed quomodo hæc conſequentia deducatur, non paruus erit labor, & in hoc Ariſ ipſe inſiſtit.

Nam

Nam cum potentia quędā ſit, quæ mouet, & minus, ac leuius ab eadem potentia plus moueatur. ſit non graue quidē in quo eſt A per G E magnitudinē, id aūt qđ grauitatē hēt, ſit in quo eſt B ęquali in tpe p G D magnitudinē. Si igitur diuiſum fuerit corpus, qđ grauitatē hēt, ea rōne qua G E ad G D ſe hēt, contingit id, quod a corpore hñte grauitatē aufertur, æquali in tpe ferri per G E magnitudinē, quoniā totā quidē ferebatʳ per G D. Velocitas.n. minoris ad velocitatē maioris ita ſeſe habebit, ut corpus maius ad minus, p ęquale ergo non graue corpus, & grauitatem hñs in eodē tēpore ferentur. Hoc autem eſt impoſſibile.

Et. Autem Magnitud. verbū additum. Magni. uerbū additū. Ea rōne q ut ſeſe hīt verbū ī additum. Magni. uerbū additū ad uelocitatē uerbū additum. Ita ſeſe habebit verbū additum.

Expoſitio. Erat breuis ratio hæc, ſi corpus nō graue, nec leue vi mouetur, mouebitur infinite velociter non graue. Intendit igitur probare hanc conſequentiam, in probādo hāc conſequentiam probat Primo, ꝙ ſi non graue, vel non leue mouetur vi ſurſum, non graue, & graue eodem in tempore verſus ſurſum per ęquale ſpatium mouebunʳ, & vtitur eadem deductione, qua vſus eſt verſus deorſum. Sumit vero primo duas ſuppōnes, quarum prima eſt, ꝙ in rerum natura ſit potentia violentans, quæ mouet ſurſum. Patet hæc per aduerſarios, nihil .n. mouetur violenter a ſe, & hoc ait, nam cum potētia quædam ſit, quæ mouet. Secunda ſuppoſitio eſt, ꝙ corpus minoris quantitatis & leuius plus, ſupple ſurſum verſus mouetur ab eadem potentia violentante ſurſum. patet, quia minus reſiſtit. cum ſit minoris molis & leuius. Et hæc ſecunda ſuppoſitio patet ſenſibus, videmus .n. minora corpora, et leuiora facilius ſurſum traiici. inquit, et minus .ſ.

A corpus ac leuius ab eadem potentia .ſ. violentante moueatur plus, quæ ſuppōnes ſi concedātur, ponit caſum, & inquit, ſit non graue quidem, quod ſurſum vi mouebitur, in quo eſt A per G E magnitudinem motum. Id autem, quod grauitatem habet, ſit in quo eſt B, quod etiam ſurſum moueatur ęquali in tempore p G D magnitudinem ſubduplam ad G E, vel ſubtriplā, uel alio modo, & hæc eſt ſecunda pars caſus, quę patet, quia ex quo B eſt graue, plus reſiſtit ſurſum mouenti per ſecundam ſuppoſitionem. Deinde ponit tertiam partem caſus quæ eſt ut ab ipſo B reſecetur quædam pars, quæ ea proportione ſe habeat ad totum B, qua G D ſe habebat ad G E, hoc eſt ſubdupla, uel ſubtripla, vel eadē proportione, quæcunque ſit illa. Hanc ponit, & inquit, ſi igitur diuiſum fuerit corpus quod grauitatem habet, videlicet B, ea ratione qua G E ad G D ſe habet, hoc eſt talis diuiſione, vt ſit eadem proportio magnitudinis G E ad G D, & ipſius B ad C partem, ſi itaque hoc pacto fiat caſus, contingit id, quod a corpore habente grauitatem aufertur æquali in tempore ferri per G E magnitu-
B dinem, uidelicet verſus ſurſum, cuius cauſam ponit. d. quoniam totum B ferebatur per G D. Sed pars C ab ipſo reſecata ſe habet ad B, vt G D ad G E magnitudinē. igitur C pars mouebitur per G E magnitudinem maiorem, cum ſit minus graue in tanta proportione minus, in quāta G D magnitudo eſt minor magnitudine G E. Et hoc dicit, uelocitas .n. maioris ad uelocitatem minoris ita ſeſe habet, vt corpus maius ad minus, quia qualis eſt proportio ipſius B totius ad C partem in grauitate, talis in velocitate, quare ipſiꝰ B pars mouebitur in duplo velocius ſurſum verſus, & in hac proportione A non graue tranſibat G E magnitudinem duplam ad D G, igitur æquæ uelociter A non graue, & C pars grauis mouebuntur, & hoc inquit, per ęquale ergo non graue corpus, et grauitatem habens in eodem tempore ferenʳ. Hoc autem eſt impoſſe. Ex his patet prima conſequentia, videlicet, ꝙ ſi non graue & non leue vi ferenʳ, æque velociter graue & non graue mouebuntur, ſimiliter le-
C ue & non leue. Tu uero ſyllogiza, vt ſupra a commutata proportione.

Quare ſi quouis propoſito, non graue per maius ſpatium mouebitur, per infinitū vtique ferretur. Patet igitur, omne definitum corpus neceſſario grauitatem, aut leuitatem habere.

Probauit, ꝙ ſi corpus nec graue, nec leue vi ſurſum fertur, æque velociter mouebitur, ſicut graue aliquod. Et ſupponit (vt mihi videtur) Primo, ꝙ per quantum graue ſurſum moueri poteſt, per tantum & plus moueri poterit corpus neque graue, neque leue. Quod quidē per quantum graue poteſt ſurſum ferri, per tm̄ corpus nec graue, nec leue moueri poteſt, nunc deductum eſt. Sed ꝙ per plus, non probabit, ſed ſumit coniecturaliter, qa graue reſiſtit violentanti virtuti, corpus vero nec graue, nec leue, nullatenꝰ reſiſtit, quia ſi reſiſteret, eſſet aut gra- Expoſitio.
D ue, aut leue, igitur ſupponit, ꝙ per quantum graue ſurſum moueri poteſt, per tantum & plus, corpus neque graue, neque leue moueri poterit. Secundo ſupponit B graue motum eſſe ſurſum in æquali tempore, videlicet H per G D magnitudinem ſubduplam ad G E, quam A non graue pertranſibat. Tertio ſupponit minus graue velocius moueri ſurſum q̄ moueretur grauius, patuit ex ſuppoſitionibus textus præcedentis. Ex hac ſuppōne ſequitur minus graue ad ſubduplum, ad duplum velocius moueri. Et ita medietas ipſius B in H tempore mouebitur per magnitudinem G E duplam ad G D. Et medietas medietatis adhuc in eodē H tpe mouebiʳ per magnitudinē duplā ad G E, & ſic in infinitū, qa poteſt fieri diuiſio medietatis in medietates in infinitum. Et cū per ſuppoſitiones per quātum pōt moueri graue, p tantum & plus pōt moueri corpus, nec graue, nec leue, igi-

tur ſicut in infinitum paruum graue per infinitum ſpatium mouetur in tempore H, ita corpus nec graue, nec leue per infinitum mouebitur in eodem tempore. Inquit, quare ſi quouis, ſupple graui, propoſito, nõ graue per tantum ſupple & maius ſpatium mouebitur, ſequitur ꝙ per infinitum vtique ferretur, quia poteſt infinitum paruum graue per infinitum ſpatium moueri in tempore finito, vt deductum eſt. Propterea concludit, patet igitur, omne definitum corpus neceſſario grauitatem, aut leuitatem habere. Ex quibus patet Ariſt. ꝓceſſiſſe in hac ratione a primo ad vltimum, et non reſoluiſſe textum ad duo impoſſibilia, ut quidam voluerunt.

Auer.c.27. Hæc de textu. Auerroes uero textum hunc inducit, iuxta eius ſuperficiem, & vult ꝙ Ariſt. velit ꝓbare, ꝙ ſi corpus naturale, quod recte fertur, mouetur, & non a grauitate vel leuitate, mouebitur violenter. Nã ſi mouetur, & non a grauitate vel leuitate exiſtente in eo, mouebitur a motore extrinſeco, & omne tale mouetur violenter, quare patet, ꝙ ſi corpus naturale mouetur, & nõ a grauitate, vel leuitate exiſtente in ipſo, mouebitur violenter. Demõſtrat modo ꝙ hic motus ſit impoſſibilis, quia ſequitur ipſum eſſe infinitum, et ſic ſm Auer. Ariſ. arguit a primo ad vltimũ, videlicet, ſi corpus naturale quod recte fertur, mouetur non a grauitate, vel leuitate exiſtente in eo, mouebitur violenter. Vltra ſi mouebitur violenter, igitur motu infinito. Vltimum conſequens eſt impoſſibile, igitur & primũ añs. Quæ expõ mihi non placet, quia ſecunda conſequentia ſi valeret, ſequeretur ꝙ quoties corpus naturale graue moueretur violenter, infinito motu moueretur. Et ita propterea, quia violenter aliquid fertur, non ſequitur ipſum infinito motu ferri. Melius igitur dicamus, ꝙ Ariſto. cum ꝓbauit non graue vel leue moueri non poſſe motu naturali, ꝓbat ipſum moueri non poſſe motu violento, q̃a ſi moueretur motu violento, ſic ꝙ nullatenus motu naturali, ſequitur ipſum moueri motu infinito, & hæc eſt vera loci expoſitio. Deinde ſequitur. Manifeſtũ eſt. n. Vbi incipit deducere vltimam conſequentiã, uidelicet, ꝙ ſi corpus quod mouetur motu recto, fertur nõ a grauitate vel leuitate exiſtente in eo, ſed violenter, ipſum moueatur infinito motu. Et ſumit Auerroes ꝓpõnes.

Pria ppõ. Quarum prima ex hypothetica hæc cũ oẽ corpus non moueatur, niſi a motore, & velocitas motus ſit ex augmento potentiæ mouentis ſupra potentiã moti, patet, ꝙ ſi aliquis motor mouet aliq̃d corpus ꝑ aliquod ſpatiũ in aliquo tempore, quod mouebit minus illo moto eodem tempore per maius ſpatium. Hæc eſt prima ꝓpõ.

Secunda. Secunda eſt, quæ vr̃ quaſi hanc ſequi ꝙ ꝓportio ſpatii ad ſpatiũ eſt, vel poteſt eſſe ſimilis ꝓportioni potẽtiæ rei motæ violenter ad potentiam rei motæ. Hoc eſt ꝙ põt accipi vna potentia rei motæ violenter, quæ ita ſe habet ad totum a quo reſecatur, vt ſpatium minus pertranſitum a mobili ſecundo ad ſpatium maius pertranſitum a mobili primo i quæ ita ſe habet ad ſuũ totũ vt ſe habet C D ad C H, vt dicetur. Deinde ſequit̃, & ſit corpus non graue, A, vbi Auerroes diſponit terminos. Et ait, ꝙ corpus non graue ſit A, & ſpatium q̃d pertrãſit, ſit C H. Corpus vero graue ſit B, quod moueatur ab illo eodem motore, & illo eo de tp̃e per aliquod ſpatiũ. Et patet, ꝙ moueri debet ſpatium minus illo primo ſpatio ſm p̃dictã ꝓpõnẽ, uidelicet primã, ſit ergo ſpatium minus quo fertur B ipſum C D, quod ſit pars prioris ſpatii. Deinde ſumit tertiam partem caſus, uidelicet ꝙ a corpore graui, uidelicet ipſo B accipiatur vna pars, ad quam ipſum B eã habeat ꝓportionẽ, quã ſpatiũ maius C H habet ad ſpatium minus, uidelicet C D. Ex his deducit partem hãc moueri in illo eodem tp̃e ſuper ſpatiũ maius, C H ſuper quo mouebatur A non graue. Huius cauſam affert, quia corpus B totum, cuius pars accipitur, mouebatur per minus ſpatium ab eodẽ motore in eodẽ tp̃e. ſ. per C D ſpatium. Et motus corporis diuiſi ab eo debet eſſe velocior, quia eſt minus, & minus gra-

E ue. Et cum proportio velocitatis ad velocitatẽ ſit, ut proportio totius ad partẽ, patet ꝙ æque velociter mouebit̃ illa pars, ut mouebatur A non graue, & ſic pluribus verbis tandem deducit æque velociter graue, & non graue moueri. Et intellige verſus ſurſum, vt diximus in textu. Addit Auerroes, ꝙ etiam per eadẽ deduci poterit graue velocius ferri non graui per diuiſionẽ ſemper ipſius partis in partẽ in infinitũ, vt patet intelligenti. Vbi patet trãſlationes has Auerrois eſſe diminutas, quia deficit deductio ſecundæ conſequentiæ, uidelicet, ꝙ ſi moueret̃ violenter, tunc motus eſſet infinitus. Hæc enim deductio, ut uides, deeſt.

Cum autem natura quidẽ id ſit principiũ motus, quod eſt in ipſo, potentia aũt id q̃d eſt in alio, vt aliud eſt, atque motus, alius quidẽ ſit ſecũdũ naturã, alius autẽ violentus oĩs, cũ quidẽ qui ſecũdũ naturã eſt, vt cũ Fertur uerbũ additũ eſt; Faciet uerbũ additũ eſt.
F *quo lapis deorſum fertur, velociorẽ faciet id quod eſt ſecundum potentiam.* Eum *autem, qui eſt præter naturam, omnino ſecundum ipſam, faciet.*

Oſtenſurus quo nam modo motus naturalis & motus violentus fiant. Primo colligit differentiam eorum. Expoſitio. Et differentia eſt, ꝙ motus naturalis poteſt miſceri violẽto, Sed violentus non poteſt miſceri naturali, ut exẽplo patet. Nam motus lapidis ſurſum non poteſt eſſe niſi violẽtus motus vero lapidis deorſum eſt naturalis quidẽ, quia a principio, quod eſt in ipſo, põt uero miſceri violẽto, quatenus potentia quæ eſt extra, poteſt uelociorem eum facere impellendo in lapidem. Volens igit̃ concludere hanc differẽtiam ſumit duo in antecedente. Primum, uidelicet quid ſit natura, quæ eſt principium motus naturalis, & inquit Cum autem natura quidẽ id ſit principium motus, quod eſt in ipſo. ſ. quod mouetur. Potentia autem ſup. q̃ violenter mouet id q̃d eſt in alio, vt aliud eſt. Hoc eſt primum. Secundo ſumit diuiſio-
G nem motus, & inquit. Atque motus omnis, alius quidẽ ſit ſm naturam, alius aũt violentus. Ex his duobus ĩfert dr̃iam, & inquit. Eum quidem, qui ſm naturã eſt, ut cũ quo lapis deorſum fertur, faciet velociorem id quod eſt ſm potentiam, & ſic põt naturalis miſceri violento, q̃a poteſt naturalis fieri velocior ab eo q̃d eſt per uim atq; potentiam. Eum ãt, qui eſt p̃ter naturã, oĩno mouens, ſup. uiolenter faciet ſm ipſam potentiam nullo mõ miſcendo illi aliquid naturalitatis. Quo uero ad uerba attinet, Ariſt. primo definit naturã & potentiã, quia natura eſt principium motus naturalis, & potentia eſt principium motus violenti, & ita quaſi per hoc vult habere differentiam motus naturalis & uiolenti a priori. Declaratio uerborum. Secundo accipit diuiſionem motus naturalis & uiolenti, vt habeat ea inter quæ vult dr̃iam ponere. Propterea, dixit potentiam eſſe principium motus violenti in alio ad dr̃iam naturæ, quæ eſt in eo quod mouetur. Sed q̃a põt aliq̃ñ potentia efficere motũ in ſubiecto in quo eſt
H per accidens, dixit ut aliud q. d. quia põt agere motũ in eo in quo eſt, ſed non quatenus eſt idem, ſed quatenus eſt aliud. Sed de his in. 2. Phy. Auer. aũt in p̃ſẽti cõmẽ. Auer.c.28. textum eodẽ mõ exponit, & vult ꝙ Ariſ. declarat quo mõ motus uiolẽtus & motus naturalis fiat. Et præcipue quo modo fit motus uiolentus. Nã de hoc eſt q̃õ quo modo fiat, uidemus n. motũ uiolentũ remanere ceſſante actione motoris, quod non deberet eſſe. Nã motus nõ eſt, niſi ſit mouens, ut igitur declaret q̃uo motus uiolentus fiat, primo dedit dr̃iam inter motũ nãlẽ & uiolẽtũ. Hæc Auer. quo ad textus introductioné. Vlterius notat Auer. dr̃iam inter uiolentum & naturalẽ hoc mõ: ꝙ violentus motus eſt ſimplex, hoc eſt nullo mõ cõpoſitus, ſed vno tm̃ mõ. Naturalis uero eſt duplex, q̃a alius naturalis ſimplex nihil habẽs præternaturalitatis. Alius cõpoſitus ſ. habens nõ nihil p̃ternaturalitatis, vt de mo-

tu

tu lapidis deorſum, qui fit a pellente. Ait tamen Auer. motum hunc non eſſe ꝓprie compoſitum, ſed qua com- A poſitum. Quia quatenus eſt ab aptitudine paſſi eſt naturalis, quatenus vero a potentia pellente eſt velocior ꝗ eſſet ex aptitudine paſſi eſt violentus.

Facit n̄c verbũ ſupplетum. Poteſt vero verbũ additũ. Vim vero. verbũ ſuppletum.

Ad vtrũque vero vtitur aere ipſo, vt inſtr̃o, ẽ.n. hic aptus & leuis eſſe, & grauis, lationẽ igitur eam, quę ſurſum eſt, faciet quatenus leuis, cũ pulſus fuerit, principiumque ſumpſerit a potentia ipſa, eam autem, quæ deorſum eſt, rurſus faciet quatenus grauis, potentia.n. quaſi vim quidem impreſſam tradit vtrique; quapropter & non ſequente eo quod mouit, fertur id quod pręter naturam eſt motum. Si.n. non tale quid corpus eſſet, violentus motus ſane non eſſet.

Expoſitio. Cum poſuit differentiam inter motum naturalem & violentum, nunc oſtendit quo modo aer, uel aqua deſeruit vtrique motui, & primo quo modo deſeruit motui B violento. Et inquit Ad vtrunque vero ſup. potētia mouens violenter vtitur aere ipſo, ut inſtrumento.

Circa hæc Auer. facit primo hanc conſequentiam, videlicet, ſi motus violentus eſſet a motore extrinſeco tantũ Auer.c.28 ſimplex, ut motus lapidis ſurſum, mox lapis quieſceret, cum proiiceretur a manu ꝓiicientis. Et intendit ꝙ ſi eſſet tantũ ſimplex nihil habens naturalis, mox ceſſante manu ipſe ceſſaret deduco, quia a nullo conſeruaretur in eſſe. Et ideo vult declarare, ꝙ habet aliquid naturalis ſaltem ex parte medii, uidelicet aeris, qui pulſus quaſi naturaliter mouetur ſurſum & deorſum. Secundo exponit Auer. per vtrunque, naturalem & uiolentum, quæ expoſitio vera eſt ſed non ad propoſitum. Sed p̃ vtrũq; intelligit ſurſum & deorſum. Cuius ſignũ eſt, quia ſubdit, eſt.n. hic.ſ. aer aptus & leuis eſſe, & grauis. Propterea infert lationem, igitur eã, quæ ſurſum eſt, faciet quatenus leuis, cum pulſus fuerit, ſup. a proiiciẽte, principiũq; ſumpſerit a potentia ipſa violenter mouente. Eam autẽ C ſup. lationem. quæ deorſum eſt, rurſus faciet quatenus grauis quia potentia violenter mouens; ſup. quaſi vim impreſſam tradit utrique, uidelicet lapidi, & aeri. Ecce quod per utrũq; intelligit motum ſurſum, & deorſum. Ex hoc ſoluit cauillum eorum, qui negarunt motũ uiolentum, dixerunt.n. quidam nullum eſſe motũ, niſi naturalem, quia ſi eſſet motus uiolentus, mox ceſſaret, ceſſante ui impellente. Reſpondet Ariſto & inquit Quapropter & non ſequente eo quod mouit, uidelicet, manu, uel baculo uel alio id genus, fertur id quod præter naturam eſt motum. Et cauſa eſt, quia uirtus remanet in aere ipſo impreſſa. Signum affert, quia ſi non eſſet tale quid corpus i. quale eſt aer uiolentus, motus ſane non eſſet. Et ſic pōt motus uiolentus manere ceſſante motore uiolentante, quia aer remanet in quo eſt uis illius impreſſa.

Quæſtio. Sed quæres, utrũ motor uiolentãs imprimat utriq;, uidelicet, aeri, & lapidi uirtutẽ, qua aer mouetur & mouet lapidem, et lapidi etiam qua mouetur, an uim ſolum D præbeat aeri qua mouet lapidem. Hæc quæſtio non

Pria ſolu. eſt leuis & debet uideri in octauo phyſi. quidã rñdẽt ꝙ motor non imprimat lapidi uirtutes, qua mouetur. Primo, quia motus uiolentus eſſet a principio intrinſeco, quod eſſet contra rationem motus uiolenti. Secundo ſequeretur ꝙ lapis hoc ipſo, ꝙ moueretur ui localiter, alteraretur, quod eſt contra ſenſum. Tenent igitur ꝙ motor uiolẽtans lapidi imprimit ſolum motum, quod quidem fit, dum tangit ipſum, aer uero ſuſceptibilior eſt talis impreſſionis. Primo, quia tenuior eſt. Secundo, quia eſt & leuis & grauis, & ſic poteſt tenere uim motoris, q ſurſum, & qui deorſum mouet, aer igitur conſeruans uim mouet lapidem mouendo aerem ſibi proximum, qui ulterius mouet alium tandiu quandiu durat impreſſio motoris. Ego uerò crederẽ ꝙ tam lapidi ꝙ aeri potentia mouens imprimit uim, qua mouetur, & qua aer A mouet lapidem. Eſt tamen hæc differentia, ꝙ uis illa in lapide parum durat, quia cõtra naturam eius omnino eſt. In aere uero poteſt diu durare ſm maiorem uel minorẽ impreſſionem agentis, quia ipſe eſt tam leuis ꝗ grauis. Nec rationes cogunt. Ad primam dico, ꝙ licet eſſet a principio intrinſeco per accidens, non tamen ſubſtantiali, quia illa uis non eſt forma ſubſtantialis, ſed mere accidens. Ad ſecundam etiam poteſt dici, quod bene lapis alteraretur. ſed non alteratione per qualitates primas, lapis.n. qui ſurſum fertur a proiiciẽte recipit leuitatẽ quandam accidentalem, qua ſurſum fertur, non tamen p̃ qualitates primas illam recipit, uerũ de his in 8. l i b. dictũ eſt.

Et ad eum etiam, qui eſt ſecundum naturam vniuſcuiuſque promouet eodem modo. Quod quidem igitur omne corpus ſit aut leue, aut graue, & quo modo motus pręter naturam ſe habeant, ex his perſpicuum eſt.

Corpus verbũ additũ.

B Nunc quo modo naturali motui deſeruiat aer, oſtendit. Et inquit Et ad eum etiam motum, qui eſt ſecũdum naturam cuiuſque aer, ſup. ipſe promouet eodẽ modo, quia ſua leuitate promouet ad motum ſurſum, ſua autẽ grauitate ad motum deorſum. Poſtmodum epilogãdo concludit perſpicuum eſſe ex prædictis, omne corpus eſſe aut leue, aut graue, & eſſe etiam manifeſtum quo mõ motus præter naturã ſe habeant, hoc eſt quomodo competant corporibus naturalibus, grauibus, & leuibus. Expoſitio

Auerroes autem digreditur in hoc commẽto parte illa, & quærendum eſt hoc. Verum digreſſionem cõplet poſt expoſitionem textus. Quærit igitur, utrum aer ſit motui naturali ac uiolento neceſſarius, uel ꝓpter bene eſſe. Deinde ſequitur. Exiſtimatum eſt.n ubi ponit opinionem aliquorum, ut Auempaces & aliorum, qui uoluerunt aerem ad motum, tam naturalem ꝗ uiolentum non eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed tantum propter bene eſſe, quia arbitrati ſunt naturale corpus poſſe naturaliter, & uiolenter moueri ſine aere, & ita dixerunt aerem C eſſe quaſi iuuantem hos motus, non autem quaſi neceſſarium. Nam utens aliquo inſtrumento in mouendo dupliciter utitur, aut.ſ. propter melius, hoc eſt propter facilius, aut propter neceſsitatem.ſ. quia non põt mouere ſine illo. Ad propoſitum igitur illi uoluerunt aerem eſſe inſtrumentum quo utitur uirtus motiua, non quidem propter neceſsitatem, quia ſine eo fieri põt motus, ſed ꝓpter melius, quia per ipſum facilius fit motus. Deinde ſequitur Et iſte eſt locus perſcrutationis Vbi refellit hãc poſitionem, & ait eſſe locum perſcrutationis, & non ſic leuiter pertranſeundum, ideo arguit contra, probãs medium eẽ ſimpliciter neceſſarium utrique motui. Primo, quia motus fieri non poteſt per uacuum, nec per plenũ durum non diuiſibile ab ipſo mobili, igitur eſt neceſſe, ut fiat per corpus, quod habet diſpõnẽ aeris uel aquę.ſ. molle, facile cedens, ac diuiſibile. Hoc ſuppoſito arguit. Motus aeris eſt neceſſarius quatenus ab ipſo mobili aer D ipſe diuiditur, igitur aer non eſt adiuuans eum tantum, immo diuiſio aeris erit cõditio neceſſaria in eſſe motus. Deinde ſequitur Inquantum.n. ubi quaſi ſoluit qõnem breuibus, & uult ꝙ aer poteſt dupliciter cõſiderari uno modo, ut mouetur ab eo quod in ipſo mouetur naturaliter, uel uiolenter. Et hoc pacto concurrit ad utrunque motum propter bene eſſe, & poteſt uterque motus iſto modo eſſe ſine aere, alio pacto poteſt conſiderari aer, ut eſt motus, id eſt diuiſus poſt quietem i. ut diuiſibilis, & facile cedens, & ſic eſt ſimpliciter neceſſarius. Vltimo ſe excuſat remittens cõplemẽtũ digreſſionis poſt expõnẽ textus, parte illa. Sed cum demonſtratũ fuerit Ego uero antequam ueniam ad partem hanc, uolo colligere quæ Auer. dicit exponendo uerba Ariſto. quæ licet ꝓ maiori parte nõ ſint ad textũ, tamẽ ſunt utilia. Primum igitur

quod colligo eſt ſolutio dubii, uidelicet, quo modo poteſt aer exiſtens vnius naturæ duobus motibus contrariis conferre. Reſpondet, ꝙ licet iſti duo motus ſint contrarii, quia vnus vergit ſurſum, alter deorſum, tamen iuuat eos, quoniam in aere exiſtit grauitas et leuitas, adiuuat.n. graue, ut deorſum moueatur aer ipſe ſua grauitate, & leue ſua leuitate. Secundum quod colligo eſt, quo modo fit motus violentus in proiectione lapidis, & vult ꝙ lapis dū proiicitur a manu mouetur ſurſum, & mouet aerem, qui motus defert lapidem ſurſum. Vñ vult, ꝙ lapis per ſuam lapideitatem .i. per ſuam formam ſubſtantialem mouet aerem, quaten⁹ mouetur a manu. Et aer motus a lapide retinet illum motum poſtq̄ ſeparabitur a proiiciente, retinet enim illum motum propter leuitatem quam habet, & expellitur a lapide & expellit ipſum. Nam lapis in motu hoc habet quaſi duos motores, alterum uidelicet intrinſecum, uidelicet naturā .ſ. quę eſt eius forma, & extrinſecum, uidelicet manum. Imaginatur igitur Auer. ꝙ uiolentus motus, qui dicitur proiectio fit hoc pacto, ꝙ lapis in prīcipio mouetur a manu, & poſtq̄ motus eſt rōne ſuæ materiæ, mouet aerem ꝑ eius formam, quæ eſt lapideitas, aer uero, cum ſit ſua natura leuis, continuat motum ſurſum mouēdo lapidē, & ita proiectio fit ex hoc ꝙ lapis mouet aerem, & aer motus mouet lapidem. Tertio colligitur, ꝙ motus lapidis ſurſum eſt miſtus ex naturali, & uiolento. nam ratione aeris eſt naturalis, qui ſua leuitate ſurſum fertur, ratione ſuę grauitatis eſt uiolentus. Quarto colligitur, ꝙ cum Ariſto. dicit aerem eſſe medium inter extrema, intelligit per medium ſm locū, non aūt ſm formā, non enim aer habet formā mediam inter graue & leue, ſed bene eſt in loco medio inter extrema. Vel aliter ait, ꝙ aer non eſt uere medius inter extrema, ſed ſimilis medio quatenus eſt grauis & leuis in reſpectu. & ſic dici pōt medius ſm locum ꝓprie, & poteſt dici medius ſm formam per quandam ſimilitudinem. Vltimo colligitur ꝙ dupliciter poteſt litera exponi, quæ dicit, ſi non eſſet aer, non eſſet motus violentus. Vno modo, ꝙ ſi nō eēt aer, non eſſet motus uiolentus oīno, & hæc eſt expō vera. Alio modo, ꝙ ſi non eſſet aer, non eſſet motus violentus ita facile, nec ita bene. Deinde ſequitur illa pars. Sed cum demonſtratum fuerit. Vbi perficit digreſſionem. Et primo declarat quo modo aer cōcurrit ad motum violentum. Et declarat primo. ꝙ debet quieſcere & moueri, quieſcere quidem, quia declaratum eſt ꝙ locus eſt neceſſarius motui, nā locus ad quem neceſſarius eſt, ut terminus, locus per quem neceſſarius eſt, ut uia. Item declaratum eſt, ꝙ locus ad quem eſt terminus, & vltimum corporis continentis. Præterea, etiam declaratum eſt, ꝙ locus, qui eſt terminus continēs, eſt quieſcēs apud motum. Ex his declaratum erit locum atque aerē ipſum debere quieſcere, & tota cauſa eſt, quia eſt locus. Moueri uero aer debet, quia eſt locus per quē, igitur aer debet quieſcere & moueri in motu grauium & leuium. Fieri aūt non poteſt, ꝙ quieſcat & moueatur, niſi patiatur diuiſionē a corpore quod mouetur in eo, ſicq; pars circūſcribens corpus motum moueatur, & pars continens illam partem quieſcat. Per hæc vult habere aerem neceſſario concurrere, quatenus diuiſibile quid facile cedens, necnon ut mediū. Deinde oſtendit, ꝙ concurrit propter bene eſſe ac propter melius, & ait motū uiolentum fieri facilius ac melius, per hoc ꝙ aer eſt grauis & leuis. Et propterea concludit ambo, ꝙ uidelicet aer eſt neceſſarius, & eſt utilis. neceſſarius quidem, ut eſt corpus continens paſſiuum ac diuiſibile, utile uero ut aer eſt corpus graue, aut leue facilitans hunc motum, & ſic patet, quō aer concurrit ad motum uiolētum. Deinde ſequitur. Auer. autem. Vbi oſtendit, ꝙ eſt neceſſarius ad motum naturalē, & utilis, neceſſarius, vt corpus paſſiuum & diuiſibile, utilis uero, ut grauis & leuis. Deinde ſequitur illa pars cōmenti. Et vr̄ etiā. Vbi Auer. quaſi de nouo diſputat, vtrum aer ſit neceſſarius motui elementorum, an propter bene eſſe. Et inquit, & uidet̄ etiā ipſum eē neceſſarium mō ꝓprio motui naturali, & in hoc eſt difficultas. Hæc eſt igitur quæſtio. Accipit igitur primo ꝙ elementa non mouentur per ſe, ut animal mouetur a ſe, cum moueantur a generante. Modus autem eſt, ꝙ cum generans dat elemento formā, dat ſibi oīa accidentia, q̄ formā illā conſequūtur, ut locū qualitates & motū, niſi aliquid impediat. Verbi gratia, cū elementum eſt ignis ſtatim in prima eius parte in qua igneitas eſt ab igne generante ſunt oīa accidentia in igne, ut ignis eſt, quorum vnum eſt motus ſurſum. Nam ut in parte genita eſt aliquid leuis, ita aliquid loci ſurſum, & alia ꝓpria ei. Secundo accepit ꝙ omnia hæc, & præcipue motus non ineſt elementis, niſi propter formā. cā aūt, quia non inſunt hæc elemento, niſi mediante ipſo genito elemento. Pars autem præcipua eſt forma, igitur motus & alia ꝓpria inſunt mediante forma. Tertio concludit, ꝙ motus non eſt primo a motore extrinſeco .ſ. generante, ſed īmediate eſt ab elementi forma. Concludit quarto, ꝙ motus naturalis elementi hēt hoc ꝓpriū, generante ipſo ceſſante pōt remanere modo non impediatur, quia remanet forma a qua eſt īmediate. Vltimo concludit, ꝙ hoc pacto elementa aſſimilantur his, quæ mouent̄ per ſe, ut aīalia, qa ceſſante motore extrinſeco continuant motum. Ex his vult habere ꝙ generans non eſt immediatū mouens, ſed forma. Deinde ſeq̄tur illa pars. Et quia motor. vbi vult declarare, quō motor & res mota diſtiguantur in elementis, & accepit ꝙ in his quæ mouentur a ſe perfectiue, & initiatiue, ut aīalia ſunt, motor & res mota diſtinguūtur eſſentialiter. Nā motor eſt aīa, & res mota eſt corpus. Secundo accepit. ꝙ in elementis motor & res mota, idem eſt ſm ſpēm, hoc eſt ſm ſpēm ſubiecti, ſed differunt ſm modū, hoc eſt rōne. Sic igit̄ vult, ꝙ in elementis motor & res mota idem ſunt ſubiecto, & differunt ratione. Differunt quidem rōne, quia lapis mouet ſe, ut eſt actu grauis, & mouetur, ut hēt materiā, qua eſt potentia deorſum mobilis. Huius rei cauſam affert ex eo, quia lapis cōponit̄ ex materia & forma. Sūt aūt idē ſubiecto mouens & motū, qa forma mouet, & ipſa mouetur, mouet quidem vt forma, mouetur vt in mā, quia lapis uel eius forma non eſt potentia ad inferi⁹, niſi ut eſt in materia. Ex his infert primo, ꝙ lapis non mouet ſe per ſe, ut animal, quod inchoatiue & perfectiue mouetur a ſe. Secundo infert, ꝙ lapis eget motore extrinſeco, ut generante, a quo inchoatiue mouetur. Vel remouente ꝓhibens. Tertio infert, ꝙ lapis non numeratur inter ea quæ mouentur ab extrinſeco tm̄, qa tunc eius motus eſſet uiolentus. Et ſic concludit ꝙ lapis licet moueatur ab extrinſeco aliquo modo, & ab intrinſeco aliquo etiā modo, tñ ſine medio non mouet̄. Deinde ſequitur. Et hoc eſt quod, ubi remouet opionē Platonis, Plato n. ex hoc ꝙ in lapide uidit motorem & rē motā idē eſſe, uoluit in primo motore. & oībus idē eē motorē, & rem motā, & ita concluſit primū motorē mouere ſe, ꝑ ſe ac eſſentialiter. Rñdet Auer. ꝙ non eſt ſimile, nam in lapide licet idē ſit motor & res mota ſubiecto, differunt rōne, ut in prima demſōne ſeptimi lib. phy demōſtratū eſt. Hoc aūt in primo motore eſſe nō pōt, qa non pōt diſtinctio rōnis hēre fundamentū, fundamētū. n. diſtinctionis rōnis inter motorem & rē motā in elemētis eſt: qa motor eſt in mā, at prim⁹ motor nullo pacto eſt in materia. Ideo in eo non pōt ē diſtinctio fundamētalr̄ reperiri: niſi forte ficte. Deinde ſeq̄t. Et qa lapis ſicut vbi accepit ꝙ lapis mouet̄ a ſe q̄ſi ꝑ accñs: et nō ꝑ ſe. Probat̄, qa motor & res mota nō ſunt diſtīcta actu: & ita ſequitur, ꝙ lapis mouet̄ a pricipio qd̄ ē in ipſo: uidelicet forma accidētalr̄: qa nō hēt eē motus niſi ab illo principio: qa nō mouet̄ lapis niſi ut ē potētia deorſum: quare forma mouet ut ē grauis. Ideo cōcludēdo ait: ꝙ ſi lapis mouet ut ē grauis, & mouet̄ ut ē grauis: tūc motor & res mota erit idē eēntialr̄. qd̄ ē īpoſſe: quare patet lapidē nō eē eēntialr̄ motorem & motum, ſed ſolum mouere ſe per accidēs.

Deinde

Deinde ſequitur. Et cum ita ſit. Accepit etiam nunc ꝙ lapis non mouet ſe niſi mouendo aerem, in quo eſt. Nã omne ꝙ mouet ſe per accidẽs, nõ mouet ſe, niſi quia mouet aliqd p ſe ad cuius motũ mouet, quare lapis non mouet ſe niſi mouendo aerem, ad cuius motum mouetur, ut de homine in naui, qui mouet nauim, & ſe ad motum illius. Deinde ſequitur. Et cũ ita ſit, aer igitur. His ſuppoſitis & bene declaratis ſoluit q̃önem, v3 quo modo aer concurrit ad motũ grauium & leuium, et vult ꝙ aer, uel aqua nõ modo confert motui naturali, ſed eſt neceſſarius confert quidem quatenus eſt grauis & leuis, eſt autem neceſſarius, quatenus graue uel leue non mouetur ſe per ſe, ſed per accidens mouendo aerem, ad cuius motum mouetur, per formã enim eius mouet aerem, & per materiã mouetur ab aere moto. Hæc Auerroes de digreſſione.

Que Expoſitor. Obiicit huic determinationi Expoſitor, primo, quia forma nõ eſt immediatum principiũ motus in grauibus uel leuibus ut agens motum, ſed ut quo mouens mouet, uelut color eſt principium uiſionis, quo aliquid uidetur.

B Secundo, quia octauo phyſicorum Ariſto. ait, ꝙ grauia & leuia non mouent ſeipſa, & propterea concludit illa habere principium patiendi, & non agendi motum.

Secundo principaliter arguit, ꝙ nõ requiritur alia reſiſtentia extrinſeca, ꝗ illa quę eſt inter genitum & generãs, & ſic non requiritur aer, vt medium reſiſtens, quia reſiſtẽtia intrinſeca ſufficit. Videtur autem hæc ſententia uerbis Ariſto. conuenire nam, de motu uiolento loquẽs ait. ſi. n. non quid tale corpus eſſet, uiolentus motus ſane nõ eſſet, de naturali autem inquit. Et ad eum etiam qui eſt ſm naturam cuiuſq; promouet eodẽ modo et non dixit eſſe neceſſarium, ſed promouere. Ex his Expoſitor tenet in motu uiolento eſſe neceſſarium aerem, in naturali autem motu concurrere ad bene eſſe. Sed q̃m hæ materiæ ſatis in libris phyſicorũ ſunt diſputatæ, ne libros repetitionibus

Defenſio Auer. impleamus, tantum defendimus Auerroem. Ad primam Auerroes concedit aſſumptum, nam totũ eſt quod mouet, & totum eſt quod mouetur, verum ratione formæ totũ mouet & ratione materiæ totũ mouetur. Vel dici poteſt ꝙ totum eſt qđ mouet ratione formæ ut forma & totum eſt quod mouetur ratione formæ, nõ quidẽ ut forma, ſed vt in materia. Ad ſecundam cõcedo ꝙ grauia & leuia non mouent ſe per ſe ut animal mouet ſe inchoatiue & perfectiuæ, ſed mouentur a ſe per accidens, ut dictum eſt mouendo medium, & ꝑpterea habent principium patiendi motum ab alio. ſ. generante. Ad ſecundum principale patuit ſol' quarto phyſicorum cõmẽ. 71. Vbi Auerroes declarauit reſiſtentiam non eſſe niſi ratione medii, & ita uult nullam eſſe reſiſtentiam intrinſecam. Ad vltimam patet ſolutio, ait enim in motu naturali medium promouere eodem modo, ut in uiolento, ſi igitur dicit eodem modo, igitur eſt neceſſarium ut in motu uiolento. Hæc itaque dixi curſim, quia in libris phyſicorum copioſe diximus.

Quod autem neque omnium, neque nullius ſimpliciter ſit generatio ex dictis perſpicuum eſt. impoſſibile D *n. eſt uniuerſi corporis generationem eſſe, ſi non & uacuum quid ſeparatum eſſe poſſit, quo enim in loco id qđ generatur erit, cum fuerit genitum, in hoc prius uacuũ eſſe, ſi nullum ſit corpus, neceſſe eſt.*

Vniuerſi Omnis Cum ſi

Expoſitio. Hactenus de motu locali, quomodo corporibus naturalibus cõperit, ſatis explicauit, nunc de generatione proponit duas contrarias eſſe ſimul falſas, uidelicet omnium eſt generatio, nullorũ eſt generatio, ambæ enĩ falſæ ſunt hæ. Et hoc inquit. Quod autẽ neq; omnium, neq; nullius ſimpliciter ſit generatio ex dictis hæc cõtra Platonem, et contra Democritum patet. Sed quia imperfecte declaratum eſt, declarat iterum. Et primo, ꝙ nõ omnium ſit generatio declarat ex hoc, quia mundus nõ poteſt generari

A quia ſi mundus ſimpliciter generaretur, eſſet uacuũ præcedens deducit. quia ſi nullum præceſſit corpus ante generationẽ mundi, nõ præceſſit plenũ, & præceſſit aliquod corpus de cuius corruptione ſit mundus, & nõ in pleno, igitur præceſſit in vacuo, quare ſi mundus generaretur. oportet eſſe vacuum ſeparatũ. Vnde inquit. impoſſibile enim eſt vniuerſi corporis generationem eſſe, & per uniuerſum corpus intelligit mundum ipſum dico impoſſibile eſſe mundum fieri, ſi non et vacuum quid ſeparatũ eſſe poſſit, deducit & inquit. Quo enim in loco id quod generatur erit, cum fuerit genitum, in hoc uacuum prius eſſe, ſi nullum ſit corpus, neceſſe eſt, & tale uacuum eſt, uidelicet ſpatium actu carens corpore potens tamen ipſum habere. eſt igitur ratio Ariſto. breuis, ſi mundus generaret, prius fuiſſet uacuum ſeparatum. Dixit autẽ ſeparatum, quia nonnulli bene conceſſerunt uacuum imbibitum corporibus. Democritici enim dixerunt corpora componi ex uacuo & pleno, nemo tamen conceſſit uacuum ſeparatum, ideo hoc impoſſibile eſt apud omnes Philoſophos.

B Quo uero ad uerba attinet. Vniuerſi corporis, græce eſt ἅπαντος σώματος latine uero omnis corporis, uerũ ipm omnis nõ diſtributiue, ſed integraliter tenetur, quia pro ipſo toto mundo intelligitur.

Aliud quidem enim ex alio fieri corpus poſſibile eſt uelut ex aere ignem, ſed omnino ex nulla alia præcedẽte magnitudine impoſſibile eſt. Maxime quidẽ enim ex quodam corpore potẽtia exiſtente actu corpus ſit. Quare ſi id quod eſt potentia corpus, nullum aliud actu corpus ſit prius, uacuum erit ſeparatum. Quare Sed ἀλλά

Expoſitio. Remouet cauillũ quendã. nam uidemus unũquodque corporum generari nullo vacuo exiſtente, uelut ex aere fieri ignem nullo uacuo exiſtente, igitur non eſt verum, ꝙ ſi uniuerſum generetur, uacuum preſit. Reſpondet, & inquit. Aliud quidẽ enim ex alio fieri corpus poſſibile C eſt, uelut ex aere ignẽ, ſed omnino ex nulla alia præcedente magnitudine impoſſibile eſt. Eſt igitur ſolutio, ꝙ ſecus eſt de particularibus corporibus, & de ipſo uniuerſo. Nã de particularibus corporibus poteſt unũ corpus fieri ex alio non præcedente uacuo, de uniuerſo autem fieri non põt, niſi uacuum pręſit. Huius differentiæ cauſam aſſignat, & accipit uelut quandã ſuppoſitionẽ omne corpus actu fieri ex quodã corpore potentia. Vnde inquit. Maxime quidem enim ex quodã corpore potentia exiſtẽte actu corpus ſit. Hæc eſt ſuppoſitio, quam nõ aliter declarat, quia in libris phyſicorũ ſatis eã declarauit, illic enim declaratum eſt: omne quod actu ſit, fieri ex ente in potentia, hac ſuppoſitione exiſtente cõpleatur ratio hoc pacto, corpus actu ſit ex corpore exiſtẽte in potẽtia, uniuerſum quod ſit, eſt actu corpus, igitur ſit ex corpore exiſtente in potentia. Quæro igitur de illo corpore exiſtẽte in potentia ex quo ſit, uel eſt actu corpus, ut ignis, uel aer, uel id genus, uel eſt omnino poteſtate & nullo modo actu, nõ D eſt actu ignis uel aer & id genus, quia tunc uniuerſum nõ fieret penitus, igitur eſt corpus mere in potentia, tale aũt eſt uacuum, eſt enim uacuum ſpatium, quod nullum corpus eſt, ſed poteſt omne recipere, & ideo Ariſt. breuibus inquit. Quare ſi id quod eſt potentia corpus, ex quo uniuerſum ſit, nullum aliud actu corpus ſit prius, ut nec aer, nec ignis, nec id genus, aliquod uacuum erit ſeparatum, ex quo uidelicet ipſe mundus oritur, & ſic patet quomodo ſecus eſt de generatione corporum particulariũ, & de generatione uniuerſi, nam ad generationem uniuerſi ſequitur uacuum præceſſiſſe, ad generationem uero particularium corporum non ſequitur uacuum præfuiſſe.

Auerroes uero textum hunc introducit aliter, uult. n. Auer. c. 29. ꝙ Ariſt. pertractet opiniones antiquorũ de generatione, quæ ſunt duæ, ut in principio huius libri dixit, prima, ꝙ omnia ſunt generabilia Secunda, ꝙ nullum ens eſt gene-

rabile, quæ opiniones ſunt contrariæ, vult igit Auerro. ꝙ Ariſt. nunc perſeruretur has opiniones, nam ſenſui pa- tet nõ omnia eſſe generabilia Ideo de generatione quę rit, vtrum generatio exiſtat in omnibus, an in aliquibus ſic, & in aliquibus non. Addit tamen Auerroes, ꝙ illa di uiſio ꝑ contraria non eſt dubitabilis, quia ſenſibus patet non omnia eſſe generabilia, ſed quærendum eſt verũ om nia ſint generabilia, aut non omnia, ſed vel quædam ſic, & quædam non. Probat igit Ariſt ſm expoſitionẽ Auer. non omnia eſſe generabilia, & ſupponit primo, ꝙ omnę quod generatur eſt in loco, quia omne quod gñatur eſt corpus naturale, & ita in loco. Ex hoc arguit ſi igit mun- dus totus fuit generatus aut primũ corpus, neceſſe eſt ex ſuppoſitione habere locum priorẽ natura, aut tempore i quo generaretur. Vlterius locus eſt aut vacuum, aut vl- timum corporis continentis: vacuum quidem ſm exiſti- mationem antiquorum; vltimum, vero continentis, ſm veritatem. Si mundus generatur, non potuit ante ipſum eſſe vltimum alicuius corporis, quia ante ipſum non erat aliquod corpus: & erat in loco, in quo generabatur ꝑ ſup poſitionem, igitur ante mundi generationẽ fuit vacuum ſeparatum. dicit Auer. ꝙ Ariſtot. tacuit deſtruere conſe- quens, quia vacuum eſſe, patuit eſſe de impoſſibilibus, & ait ſequit eſſe impoſſibile vt primum corpus ſit genitum ex non corpore, & ꝑ conſequẽs patet fieri nõ poſſe vt cor pus ſit genitum ſm totum ſimpliciter, ita vt nullum cor- pus ſit omnino ante eius generationem, & tota cauſa eſt, quia daretur vacuum ſeparatum. Deinde ſequitur illa pars cõmenti. Et quaſi intẽdebat. Vbi Auer. reſumit vim rationis Ariſtot. & ait ꝙ ſi corpus ita fiat, vt nullum pe- nitus præſit corpus, neceſſe erit aut vt fiat ex non corpo- re ſimpliciter, qđ nec actu nec potentia corpus ſit, aut fiat ex aliquo corpore quidem potentia, actu autẽ nõ corpo- re, primum eſt impoſſibile, vt ſupponit, quare ſequit cor pus fieri ex non corpore actu ſed potentia corpore, & ſi ita eſt ſequitur vacuum eſſe, nam vacuũ eſſe corpus in po tentia, quod actu eſt ſeparatum a forma, & accidentibus formæ, & tale eſt dimẽſio abſtracta, in qua eſt corpus ge nitum, & hoc dicitur vacuũ Addit ꝙ vacuum eſſe ſequi tur ad eos qui dicunt corpus ſimpliciter fieri vel dicenti- bus primum corpus fieri, nõ aũt ad eos qui dicunt quod dam corpus fieri quodã corpore. vt eſt opinio Ariſtot. Deinde ſequitur illa pars. Et ideo videmus Vbi ponit differentiam inter loquentes ſuæ legis, & antiquos Philo ſophos, licet vtrorũq; opinio redeat in idem. Nã loquen tes ſuæ legis dixerunt mundũ eſſe genitum ex nõ corpo- re ſimpliciter, videlicet quod nec actu nec potẽtia corpus eſt, & ita quaſi ex nihilo. & ita dicunt vacuum pręceſſiſſe. Antiqui vero dicunt factum eſſe mundũ ex nõ corpore actu, ſed potentia corpore, quia voluerunt actionẽ agen tis fundari in ente, quia agẽs non operatur in nõ ente, ſed in ente potẽtia, ꝓpterea etiam antiqui poſuerũt aliquod quantum ſeparatum a forma & accidentibus formæ, qđ vocant vacuum. Ecce quomodo differunt, ſed redeunt in idem, quia vtraq; opinio concedit vacuum. Deinde ſe quit illa pars. Et hoc quod dixit. Vbi quædã verba Ariſ. animaduertens dupliciter illa exponit, verba. n. eius vt in translationibus eius reperiuntur ſunt, Sed corpus quod eſt in potentia, ſi nõ fuerit illic aliud corpus in actu, inue- nietur illic locus vacuus ſeparatus a corpore. Hęc ſunt ver ba in ſuis translationibus Vbi Auer ait ꝙ poſſunt intelli gi ſi corpus quod eſt in potentia, non habuerit actu for- mam corpoream, tale corpus erit vacuum, quia eſt dimẽ ſio ſine forma & accidẽtibus formæ, quod erit vacuum. Vel aliter ſi ſit generatio corporis ex corpore in potẽtia, & non fuerit poſitum illic aliud corpus actu, ſed ſolũ cor pus quod eſt in potentia, tunc erit dãdum vacuũ, ait hãc expoſitionem eſſe manifeſtiorẽ, quia nõ ſequitur eſſe va- cuũ ex eo quia ponit corpus fieri ex ipſo corpore in po- tentia, nam omnes cõcedunt hoc, ſed ex eo quia ponitur corpus fieri ex corpore in potentia et nullum eſt corpus actu preter illud corpus in potentia. Nam ſi præceſſit cor-

F pus in potentia, & nullum aliud fuit corpus actu: cũ om- ne quod ſit, eget loco, ſequitur eſſe vacuum ponendũ in quo genitum ponitur. Deinde ſequitur illa pars. Impoſ- ſibile autem quod contingit. Vbi remouet quendam er- rorem, nã aliqui dixerũt corpus eſſe abſtractũ a. 10. præ dicamentis. Contra obiicit Auer. quia hoc dato, tunc a- liquid eſſet actu, & non eſſet actu, eſſet quidem actu, quia ponitur ens ſeparatum a. 10. prędicamẽtis, quod niſi actu eſſet, non poſſet ſeparatũ poni. Quod vero nõ eſſet actu, probat, quia ens in potentia eſſe non poteſt, niſi eſſet pars alicuius entis actu, hæc enim differentia eſt, vt dicit inter non eſſe, & eſſe in potentia, quia eſſe in potentia eſt pars entis actu, nõ eſſe vero nullius eſt pars, cum nihil ſit. Ex his colligit intellectum primæ materiæ, prima enim ma- teria nõ eſt actu ſeorſum, ſed bene eſt in ente actu, quia il- lius pars nõ enim poteſt eſſe ſeparata ab illo, verũ de illa ſe feciſſe ſermonem prolixiorem in primo phyſicorum aſſerit. Obiicit autẽ Simplicius hic contra Ariſtote. quia Ariſ. voluit nullum corpus fieri ſimpliciter, qa tunc eſſet vacuum Contra ait, quia videmus ignẽ fieri ex nõ igne, igitur corpus ex non corpore, cuius oppoſitum ait Ariſ. Obie. ſim.

Recte reſpondet Expoſitor, ꝙ Ariſt. bene concederet corpus fieri ex non corpore ſm indiuiduum, non autẽ ſe cundum genus, ita vt dicatur corpus fieri ex non corpo- re ſimpliciter, ꝙ nullum omnino præſit corpus: nam re- uera ſequitur vacuum eſſe, vt deductum fuit. Sed vbi po nitur corpus ſecundũ indiuiduum fieri ex non corpore ſe cundum indiuiduum, nõ ſequitur vacuum eſſe, quia ſem per præeſt corpus ſecundũ genus. Præterea quæ Auer- roes contra loquentes ſuæ legis induxit, nõ ſunt contra fidem noſtram, quia nos non dicimus mundum genera- ri, ſed ex nihilo fieri, ideo non oportet concedere vacuũ, & propterea recte ſentit Expoſitor, qui ait Ariſtotelem locutum eſſe de generatione, & non de creatione. Nam ſi mundus generaretur vera generatione, oportet procul dubio concedere vacuum ante mundũ, vt deductum eſt nos vero dicimus mundum ex nihilo fieri, ideo ante eum nihil niſi deus creans præfuit.

G *Reliquũ aũt eſt dicere quorũ corporũ generatio eſt, & quã ob cauſam eſt. Cũ igitur in oĩbus cognitio ſit per prima, prima aũt eorũ quę ſunt ſint elementa, conſide- randũ eſt, quę ſunt taliũ corporũ elementa, & cur ſunt deinde poſt hęc quot, & qualia quędam ſint.* Quæ Qualia Expoſitio.

Nunc quæ ſit corporum generatio oſtẽdit, & præmit tit intentionem, & ordinem, & inquit. Reliquũ autem eſt dicere quorum corporum generatio eſt. hoc autem dicit quia nec omnium corporum nec nullorũ generatio eſt, ſed aliquorum, ideo quærit quorũ ſit generatio, & quam ob cauſam eſt ſup. illorũ generatio, & (vt recte ait expo- ſitor) hæc conſideratio inchoatur in hoc libro, & in libro de generatione perficitur. Deinde tangit ordinẽ, et inquit. Cum igitur in omnibus cognitio ſit per prima, ex qui- bus definitiones & demonſtrationes conſtant Prima au-

H tem eorum quæ ſunt, id eſt rerũ naturalium ſint elemẽta, intellige de intrinſecis principiis, quia finis & agens ſunt priora, conſiderandum eſt, quæ ſunt talium corporum elementa, ſcilicet generabilium, & qua ratione ſunt elemẽ ta, deinde poſt hæc quot ſint elementa, & qualia quædã ſint. Hæc de intentione & ordine.

Hoc autem manifeſtum erit, ſi ſuppoſuerimus quę- nam eſt ipſius elementi natura. Sit igitur id corporũ ele mentũ in quod cętera corpora diuiduntur, in quibus in- eſt potentia, aut actu, hoc enim vtro modo ſe habet, du bitabile eſt, adhuc, ipſum autem eſt in diuerſa ſpecie indiuiſibile, tale quid enim omnes ipſum elementum, et in omnibus dicere volunt.

Expoſitio.

Exequitur nunc de propoſita intentione, & primo ad huc particularius proponit intentionẽ, & inquit. Hoc autem manifeſtum erit, ſi ſuppoſuerimus quęnam eſt ipſius elementi natura, & ſic particularius proponit dicere quid ſit natura ſeu definitio elementi, addit. Hoc aũt manifeſtũ erit, & reliqua, vt innuat propoſitam intentionem patere ex definitione elementi, & ideo eam vult proponere, deinde proſequit̃ definitionẽ elementi. Vbi debes ſcire tria eſſe de ratione elemẽti, q̃d græci vocant στοιχεῖον primũ, quod ſit corpus, ad quod cætera corpora reſoluuntur. per hoc enim quod eſt corpus, differt a materia & forma quæ licet dicantur vniuerſalia elementa in libro phyſicorũ tamen hic non habent rationẽ elemẽti, de quo loquimur. Per illud vero ꝙ ad ipſum cætera corpora reſoluuntur, differt a cæteris cauſis, nam non omnis cauſa dici poteſt elementum, ſed ſolum, quæ compoſitionem ingreditur. Secundum vero eſt, ꝙ elementũ inſit in illis quorum eſt elementum actu uel potentia. dixit autẽ actu vel potentia quia nondum patet quo modo elementum inſit corporibus miſtis vtrum actu vel potentia, ſed in libris de generatione patebit, nam ſi generatio vel corruptio ſit per congregationem vel ſeparationem, elementa actu ſunt in miſtis, ſi vero ſit per mutationẽ ſubſtantiæ, elementa ſunt poteſtate in miſtis. Tertium autem eſt, ꝙ elementum nõ diuidatur in alia differentia ſpecie, omne enim corpus diuiſibile eſt, verum quædã diuiduntur in corpora ſpecie differentia, vt animal, quod diuiditur in membra ſpecie differentia. Quædam autem diuidũtur in partes quæ non differunt ſpecie, vt aer, ignis &c. elementũ itaq; nõ diuiditur in corpora differentia ſpecie. Hæc tria tangit, & inquit. Sit igitur id corporum elementum, in quod cætera corpora diuiduntur, eſt igitur elementum de numero corporum id, in quod corpora diuiduntur, & ſic habetur primum. Deinde tangit ſecundũ & inquit. In quibus ineſt potentia vel actu, & quia nondum patet quomodo elementum inſit miſtis, addit, hoc enim utro modo ſe habeat, dubitabile eſt adhuc, quia in libris de generatione declarabitur ſi elementum inſit miſtis potentia vel actu. Deinde tangit tertium, & inquit Ipſum autẽ eſt in diuerſa ſm ſpeciem indiuiſibile, quia licet diuidatur in corpora, omnia illa in quę diuiditur, ſunt eiuſdem ſpeciei. Hoc eſt tertium, ex quibus tribus cõſtat definitio elemẽti.

Elementũ, quid.

1. cõditio.

II. 5. meta.

Secunda.

Tertia.

Deinde probat hanc definitionẽ, & probatio eſt ex cõmuni vſu loquentium, quia hæc definitio eſt etiã ſm nomen, modo nominibus vtimur, vt plures, vt dicitur ſecũdo topicorum. Vnde inquit. Tale quid enim omnes ipſum elementum, & in omnibus dicere volunt. Sic igitur volunt dicere quid tale elementum omnes, & in omnibus, quia in corporeis locutionibus & in demonſtrationibus, in quibus principia dicuntur elementa, quæ non reſoluuntur in alia principia. Hæc de definitione elementi.

Auer. c. 32.

Auerroes autem in illis verbis Hoc autem erit manifeſtum. Et reliqua, ait hunc proceſſum eſſe a definitione rei ad ſuum accidens. & cauſam aſſignat, quia ratio elementi accidit corporibus ſimplicibus quæ ſunt, ignis, aer, aqua & terra. & propterea proceſſus eſt ab ipſa definitione elementi ad accidens corporũ, quod eſt eſſe elementũ. Secundo Auer notat ꝙ Ariſt indiſtincte loquit̃ de modo quo elementũ eſt in miſtis, ait enim aut potentia aut actu propter differentes opiniones, vt diximus circa textum. Tertio notat Auer. ꝙ elemẽtum hic aliter accipitur ꝗ̃ in libris phyſicorum, quia hic loquitur de elementis miſtorum, illic vero de elementis ſimplicium et miſtorum, quę ſunt materia & forma. Et addit ꝙ materia et forma dicuntur elementa æquiuoce, quia quando compoſitum reſoluitur ad ipſa, non remanet niſi materia, ſed quando miſta reſoluuntur ad corpora ſimplicia, ipſa remanet. Hæc Auerro. hic.

Si igitur id, quod eſt dictum, eſt elementum, talia quædam corporum eſſe neceſſe eſt. Nam in carne quidem ac ligno cæteriſque id genus ineſt ignis potentia atque terra, quippe cum hęc ex illis manifeſte ſegregentur. In igne autem caro aut lignum non ineſt neque potentia neque actu, ſegregarentur enim iam. Similiter neq; ſi vnum quid ſolum ſit tale, in illo eſt, neque enim ſi caro, aut os, aut quoduis cæterorum erit dicẽdum eſt continuo potentia ineſſe, ſed præconſiderandum eſt quænam ſit modus generationis.

Expoſitio.

Nunc oſtendit quæ & quot ſunt elementa, ſed primo ex definitione data de elemento cõcludit eſſe quædã corpora, quæ ſunt elementa, inquit. Si igitur id q̃d eſt dictũ, eſt elmtum, talia quædam corporũ eſſe neceſſe eſt, & hoc oſtendit per hoc, quia ſunt quædã corpora quibus competunt conditiones poſitæ in definitione elementi, et hoc inquit Nam in carne quidẽ, ac ligno, cæteriſque id genus ineſt ignis potẽtia atq; terra, quia hæc miſta ſiũt per quandam alterationem ex illis, & ſic propter hanc conditionẽ quæ competit terræ & igni, habetur eſſe quædã corpora elemẽta, quę ſunt ignis & terra, & cętera id genus. Probat aũt ita eſſe ex ipſa ſegregatione, & inquit. Quippe cũ hæc ex illis manifeſte ſegregentur animal enim reſoluitur in puluerem, & in quandã humoroſitatẽ, atq; in quoſdã vapores, & etiam cætera miſta eodẽ modo. Quo uero ad verba attinet per ſegregationem nõ intelligit diſſolutionem quantitatiuam, ſed reſolutionem, ut intelligẽti patet, quia ſegregatio fit eorum quæ ſunt in actu cõiuncta, reſolutio uero eorum quæ ſunt potẽtia unum. Quod autem caro & os & cætera id genus nõ ſint elementa illorũ oſtendit, & inquit. In igne aũt caro aut lignum non ineſt neq; potentia neq; actu, cuius ſignum, affert dicens, ſegregarentur enim hæc ex igne, ſi ſup. eſſent in illo, q̃d nullo modo apparet. Nam licet caro uel lignum ſit ex elementis nõ eſt ex illis per reſolutionẽ, ſed per miſtionem eorũ alteratiuam, & quia nonnulli (ut Thales) poſuerunt unũ eſſe omnium elementũ, uidelicet aquam, addit ſimiliter neq; ſi unum quid ſolum ſit tale elementum omnium, ut Thales poſuit, in illo uno eſt caro aut lignũ, ut dicetur in libro de generatione. Sed quia quiſpiã dicet ex elementis fieri lignum & carnẽ & cętera miſta. & ita poſſet dici hęc miſta eſſe in elementis. Reſpõdet, neq; enim ſi caro, aut os, aut quoduis cæterorum erit ſup. ex elemẽtis, eſt dicendum propter hanc rationem continuo illa ineſſe potentia in igne & aliis elementis, ſed eſt præconſiderandum, uidelicet in libro de generatione, quis nam ſit modus generationis illorum miſtorum ex elementis. Nam dicetur miſta fieri ex elementis nõ per reſolutionẽ, ſed per miſtionẽ. Patet igit̃ ex iis eſſe quædã corpora, quæ ſunt elemẽta, et huius cauſa eſt, q̃a his cõpetit definitio data de elemento.

Verborum explicatio.

Auer. c. 35

Animaduertẽdum eſt ꝙ textus quos Auerroes habebat a com. 33 uſq; ad. 38 parum aut nihil cõcordant ideo in dictis Auer. non eſt facienda uis quo ad uerba Ariſto.

Notat Auer com. 33. in fine ſyllogiſmum quendam quo probat corpora ſimilaria, ut caro, os. et eiuſmodi nõ eſſe elemẽta, & eſt, corpora ſimilaria diſſoluuntur in alia elementa nõ diſſoluuntur in alia, igitur corpora ſimilaria non ſunt elementa. Huius ſyllogiſmi prima propoſitio eſt minor, ſecunda uero eſt maior.

Anaxagoras autem contrario modo ipſi Empedocli de elementis dicit. Nam hic quidem ignem & terram cęteraque eiuſdem ſeriei corporum elemẽta eſſe, ac omnia ex his conſtare dicit. Anaxagoras autẽ huius contrarium aſſerit, ſimilaria enim, dico autem vt carnem & os, & cętera id genus, elementa eſſe ait, aerem autem & ignem horum, cæterorumq; ſeminũ omniũ

Aſſerit uerbũ additũ. A. i. uerbũ additũ. Dicit uerbũ additum. Putat uerbũ additũ.

miſcellam eſſe, vtrunq; enim ipſorum ex cunctis ſimilaribus inuiſibilibus congregatis eſſe dicit, quapropter & omnia ex his fieri putat, ignem enim & ætherem idem appellat.

Expoſitio. Nunc ponit differentiam inter opinionẽ Empedoclis, & Anaxagoræ, & primo proponit eos diuerſa ſentire, immo cõtradictoria, & inquit. Anaxa. aũt contrario mõ ipſi Empedocli de elementis dicit. Deinde exponit quo modo diuerſa ſentiunt. & inquit Nam hic quidẽ ignem & terram cætera ꝗ eiuſdem ſeriei corpora, uidelicet aquã & aerem ait eſſe elementa corporũ ſup omnium quæ generantur & corrumpuntur, ac omnia quæ fiunt conſtare ex his. Anaxa. autẽ huius cõtrarium aſſerit, quatenus ait, ſimilaria vt carnem, os, & cætera id genus eſſe elementa omniũ eorũ quæ fiunt Immo quod plus eſt aſſerit aerẽ & ignem & cætera talia eſſe miſcellam quandã horum, videlicet carnis & oſſis, & cæterorum ſeminũ omnium, quæ dicunt partes ſimilares, & hoc, quia vtrunq; ipſorũ .ſ. aerem & ignem dicit eſſe ex ſimilaribus inuiſibilibus congregatis, ecce quomodo dicũt contraria omnino. Et huius cauſam aſſignauit Ariſt. in libro phyſicorum, quia poſuit quodlibet in quolibet, & quodlibet fieri ex quolibet, & ſic ptes ſimilares quæ ſunt ſenſu indiuiſibiles ſunt omnium rerum principia. etiam elementorum Empedocles autem ait elementa eſſe principia ſimilariũ partium.

Quo vero ad verba attinet, debes ſcire q. partes eiuſmodi dicebantur ſpermata hoc eſt ſemina apud Anaxa. ideo ait aerem & ignem eſſe ex his, videlicet carne & oſſe & cæteris ſeminibus, quia ex infinitis inuiſibilibus. Et quia Anaxa. de igne nihil meminit, ideo ſubdit ignẽ enim & ætherem idem appellat, & ſic, quæ dicit de æthere, intelligenda ſunt de igne, de his opinionibus prolixe dictũ eſt in lib. phyſicorũ, ideo nũc ſit dictum de his hactenus.

Quæ dicit Auerroes in hoc cõmento non ſunt ad propoſitum, quia nec textus eius cõcordat cum græcis verbis. Ex his colligi poteſt prima ratio, qua probatur elementa eſſe, quæ partim definitione elementi, partim auctoritate Empedoclis eſt comprobata. Quæ auer. com 34.

Cum autem cuiuslibet naturalis corporis ſit motus proprius, motuum autem ſint alii quidem ſimplices alii uero miſti, & miſtorum quidem miſti, ſimplicium autẽ ſimplices ſint, patet eſſe quędã corpora ſimplicia, ſunt enim & ſimplices motus, quare & elementa eſſe, & quam ob cauſam elementa ſint, perſpicuum eſt.

Expoſitio. Ponit quaſi ſecundam rationem qua probat elementa eſſe, et inquit. Cum autem cuiuslibet naturalis corporis ſit motus proprius, motuum autem ſint duplices, alii quidem ſimplices, alii autem miſti, & miſtorũ quidẽ motus miſti, ſimplicium autem ſimplices ſint, hæc tria primo huius ſunt declarata patet eſſe quædã corpora ſimplicia in rerũ natura, & hoc quia motus ſimplices ſunt in rerũ natura. Deinde epilogat. & inquit Quare & elnta eſſe, & quam ob cauſam elnta ſint perſpicuum eſt ſunt.n. elementa, quia motus ſimplices ſunt, in quibus uerbis patet ſecunda ratio, quæ eſt enthimema, cuius antecedẽs eſt vna copulatiua ex tribus ꝓpoſitionibus declaratis in primo huius, conſequens vero eſt ꝙ quædã corpora ſint in rerum natura elementa miſtorum Auer. autem qui non habebat textum cõcordem cũ verbis græcis, diſputat cũ Themiſtio circa expoſitionẽ ſui textus. vult enim ipſe ꝙ Ariſt. velit ꝙ qui ponunt corpora ſimilaria fieri & reſolui in ſimilaria, nõ poſſunt dicere miſta fieri ex elementis, & cauſa eſt, quia miſta nõ reſoluuntur ad ſimilaria, quia ſi reſoluanť ad elemẽta, elementa differunt ſpecie. Prætereа impoſſibile eſt etiã id quod dicunt uidelicet ꝙ ſimilaria fiant ex ſimilaribus, non enim facies ex faciebus, aut figura ex figuris, aut os ex oſſibus fit, cuius contrariũ vo

F ſunt antiqui dicentes generationem eſſe congregationẽ ſimilis cum ſimili, & corruptionem diſſolutionem ſimilis a diſſimili. Patet igitur ſm hoc eos nõ poſſe generare corpora non conſimilia. i. miſta ex cõſimilibus, hoc eſt partibus vnius rationis vt dicebat Anaxa. Themiſtius uero Que The. expoſuit hoc capitulum ꝙ Ariſt. velit probare cõſimilia, quæ ſunt elementa, non eſſe infinita, nam ſi elemẽta ſunt infinita, differentiæ eorum erunt infinitæ, dicũt etiã ꝙ differentiæ miſtorum, quæ fiunt ab elementis, ſunt infinitæ, & tñ elementa nõ ſequitur eſſe infinita, nam ponunt differentias in miſtis, quas nõ ponunt in elementis, & ita licet differentiæ miſtorum ſint infinitæ, differentiæ elementorum non erunt infinitæ. Præterea addit Auer. ꝙ dicentes conſimilia eſſe infinita ponunt infinitum duobus modis, in quantitate, & qualitate, & dicentes partes eſſe indiuiſibiles, ponunt eas quantitates tantum, & ideo cõtingit dicentibus cõſimilia plura impoſſibilia, ꝗ; dicentibus partes eſſe indiuiſibiles. Animaduerſione dignum quo ad uerba, ait enim Auer translationes quas ipſe habet eſſe Alchindi, & diminutas, veriores eſſe illas Iſaac, uide commen. 56. etiam. Vbi patet nõ eſſe ſibi tribuendã fidem in his quæ dicit circa textum, quia quæ dicit, fundantur in falſis translationibus. Præterea de numeris & vnitate Auer. notat, ꝙ ſi vnitas & numeri cõſiderentur reſpectu ſubiectorum. in quibus ſunt, tunc in eis non inuenitur diuerſitas ſpecifica, qm̃ differentia ſubiectorum eſt per accidens. Sed ſi cõſiderentur inter ſe, in numeris reperiť differentia ſpecifica, quia trinarius differt a quaternario, nõ autem in unitate, quia in unitate nulla poteſt reperiri differentia niſi ratione ſubiecti. quæ eſt accidẽtalis, & nõ eſſentialis. Hæc Auer. Quæ nõ carent dubitatione, nam ſi unitas non differt ſpecie ab vnitate, tunc numeri non uidenť Dubitatio differre niſi ſecundum maius & minus, quatenus uidelicet quaternarius plures ꝗ; trinarius numerus continet.

Præterea, differentia ſubiectorum aliquando eſt eſſentialis, differunt enim genere dimenſiones cœli a dimenſionibus corruptibilium, quia ſubiectum differt a ſubiecto, tu vero lege quæ diximus alibi de his.

G *Vtrum autem finita ſint, an infinita, & ſi finita ſint, quot numero ſint, cõſequens eſt contemplari.*

Hactenus quid ſit elementum, & ꝙ elementa ſint, declarauit, nunc cõſequenter pertractare proponit de finitate ac infinitate elementorũ, & proponit eius intentionem dicens, vtrum aũt finita ſint ſup. elemẽta, an infinita, & ſi finita ſint. quot numero ſint, cõſequens eſt contemplari, quæ res etiam in libris de generatione plene dicetur. Expoſitio.

Primum igitur infinita non eſſe (vt quidam arbitrantur) contemplandum eſt, atque eos primum, qui cũcta ſimilaria elementa faciunt, vt Anaxagoras. Similaria. Homœomera.

Propoſita intentione in vniuerſali, adhuc particularius illam proponit, & inquit. Primum igitur infinita non eſſe (ut quidã arbitrantur) contemplandũ eſt. atq; eos primũ contemplandũ eſt, qui cuncta ſimilaria, quæ gręce dicuntur homiomera, elementa faciunt, vt Anaxagoras, quare a poſitione Anaxagoræ proponit dicere, qui uoluit partes ſimilares eſſe rerum miſtarum elementa. Expõ. ὁμοιομερῆ

H *Nemo enim eorum, qui ita dignum putant, recte accipit elementum. Etenim uidemus multa miſtorum corporum, dico autem ut carnem, & os, & lignum, & lapidem, in ſimilaria diuidi. Quare ſi compoſitum non eſt elementum, non omne ſimilare erit elementum, ſed id quod eſt indiuiſibile in diuerſa ſecundum ſpeciem, vt dictum eſt prius.* Qui el'gnũ putant. Dignificatum. Conſenſũ.

Obiicit igitur Anaxagoræ, & primo ex definitiõe elementi, quia nõ recte Anaxagoras accepit elementum, cũ Expoſitio.

dixit ſimilare corpus eſſe eſntum, nam caro, os, lignum & lapis, ſunt ſimilaria corpora, quæ nemo dicet eſſe elementa, & q̄ nullum horum ſit eſntum, probat, quia nullum compoſitum eſt eſntum, quoddam ſimilare eſt cōpoſitū, vt caro, os lignum, et lapis, quia quodlibet horum reſoluitur ad eſnta vt patet, quare non oē ſimilare eſt eſntum. ꝓpea concludit illud ſimilarium eſſe eſntum, q̄ eſt indiuiſibile ī diuerſa ſm ſpēm, vt ignis & aer, &c. id genus. quorum nullum diuiditur in partes differētes ſpē inquit Nemo ſn. eorum, qui dignum putant, recte accipit eſntum. Dignum putant, græce eſt ἀξιοῦντα & p̄t latine exponi cenſentium, vel putātium, & quod nemo horū recte acceperit eſntum, probat, et inquit. Etenim videmus multa miſtorum corporum, dico aūt vt carnē & os, & lignum, & lapidem, in ſimilaria diuidi, & tñ nullum horum ē eſntum. Deinde ſyllogizat q̄ dixerat; & inquit. Quare ſi compoſitum ſup. ex diuerſis ſpē non eſt eſntum, & ſupple aliquod ſimilare eſt compoſitum; concludetur, non oē ſimilare eſſe eſntum, ſed concludet id eſſe elemētum, q̄ eſt indiuiſibile in diuerſa ſm ſpēm, vt dictum eſt prius. Hoc eſt prima rō accepta a definitione elementi, non quidem contra īfinitatem principiorum, ſed contra acceptionem ipſius elementis. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire, q̄ homiomera .i. ſimilaria corpora duplicia ſunt, quædam homiomera exiſtenter, quædam apparenter, vt notant græci expoſitores, apparenter quidem homiomera ſunt corpora, quæ vñr diuidi in partes eiuſdem rōnis, vt caro, et os, nam q̄libet pars carnis eſt caro, et quælibet pars oſſis eſt os. Non aūt dñr homiomera exñter, quia non diuiduntur in homiomera corpora prima diuiſione, quia caro prima diuiſione diuiditur in .4. corpora quæ ſunt elementa, q̄ nō ſunt eiuſdem ſpēi. ignis vero & aqua & aer et terra ſunt homiomera exñter, quia non diuiduntur ī corpora prima diuiſione, q̄ ſunt diuerſarū ſpērum, ſed in partes eiuſdem rōnis. Nam licet diuidantur in materiam & formā hæc non ſunt corpora, ſed partes eſſentiales, vt patet. Sic igitur elementum male acceperunt. Hæc Ariſt.

Similaria corpora duplicia.

C

Adhuc aūt neq; ſic elementum ſumentibus, facere infinita neceſſe eſt, oīa. n. eadem ēt finitis exiſtentibus reddentur, ſi quiſpiam velit, idem. n. facere, ſi duo aut tria talia ſolum ſint, ut et Empedocles nititur, cum. n. ipſis & hoc mō non oīa ex ſimilaribus facere accidit (faciem. n. non ex faciebus faciunt, nec aliud quicquā eorum quę ſecundum naturam figurata ſunt) patet lōge melius eſſe principia facere finita, & hęc tanquam minima, ſi eadem oīa demonſtrari poſſint, quemadmodum et qui in mathematicis cenſent, ſemper. n. aut ſpecie, aut quantitate finita principia ſumunt.

Sumentibus. Velit. Süpſerit.

Facere vel bñ additū.

Poſſint. Fuerit ſint.

Expoſitio.

D

Secundo obijcit Anaxagoræ rōne tacta in phyſicis, videlicet q̄ dato q̄ Anaxago. bene ſumeret elementū, non recte facit principia infinita, et addit rōnem, q̄a oia ea quæ ſaluari pñt per principia infinita., ſaluari poſſunt per finita, & æque bene, quare fruſtra principia infinita facit, inquit. Adhuc aūt nec ſic elementum ſumentibus vt Anaxagor. ſumit, neceſſe eſt facere infinita elementa tanq̄ rerum miſtarum principia, & reddit cām, q̄ i phyſicis poſuit, & inquit Oia. n eadem & finitis exiſtētibus elementis reddentur, ſi quiſpiam uelit ſup. reddere, idē .n. faciet ſi velit, ſi duo aut tria talia ſolum ſint, vt & Empedocles nititur facere. Deinde (vt mihi vr̄) alia quaſi rōne ſumpta, præponit Anaxagore Empedoclē, & inq̄t. Cum. n. ipſis & hoc mō non oia ex ſimilaribus facere accidit (faciem n. non ex faciebus faciunt, nec facere poſſunt, nec aliud quicq̄ eorum quæ ſm naturam figurata ſunt) patet longe melius eſſe principia facere finita, & hæc tāq̄ minima ſi fieri pōt, & ſic hæc eadē demonſtrari poſſint per finita, quæ demonſtrantur per infinita, quē admodum & qui in mathematicis cenſent ſup. faciunt, qui ſemper aut ſpē, aut q̄titate, hoc eſt numero, finita principia ſumunt. Sic igitur Ariſt. prius obiecit Anaxagoræ rōne ſimpliciter, ſecundo obiecit eidem p̄ponēdo ſibi Empedoclem. Quo vero ad uerba attinet, debes ſcire q̄ quæ ſunt rerum principia eſſendi, ſunt ēt principia demonſtrandi accidētia per ſe rerum. Et ꝓpea Ariſt. voluit melius dixiſſe Empedoclem q̄ Anaxag. quia res potuit facere, & demonſtrare accidētia illarum per principia finita, q̄ non fecit Anaxag. & ſic melius fecit & q̄ ad rerum generationem, & quo ad rerum demonſtrationem, vt tetigit Ariſt. in lib. poſteriorum.

A

B

Pręterea ſi corpus a corpore diuerſum dicitur ſecundum proprias differentias, corporum autem differentiæ ſint finitę (ipſis. n. ſenſibilibus differunt, atq; hæc ſunt finita, quod quidem demonſtrari oportet,) patet & elementa neceſſario eſſe finita.

Tertio arguit Ariſt. ſyllogiſmo hypothetico, cuius antecedēs eſt una propō compoſita copulatiua ſic, p̄terea ſi corpus a corpore proprijs differentijs diuerſum dicit̄, & corporum drīæ ſunt finitæ, hoc eſt antecedens, verū a neq̄ inferat ꝯſequens, probat ſecundam propōnem, & inquit Ipſis. n. ſenſibilibus differunt corpora ipſa, q̄ ſunt calidum, humidum, ſiccum, & frigidum atq; hæc ſunt finita. Quod quidem demonſtrari oportet ſup. in lib. de gñone, & vſq; ad illum locum relinquatur. Concludit propoſitum, & inquit, patet & elementa neceſſario eſſe finita. Pōt aūt ſyllogiſmus categorice ſic componi, quorumcunq; corporum drīæ ſunt finitæ, ipſa ſunt finita, drīæ elementorum ſunt finitæ, igitur elemēta ſunt finita. Minor probabitur in libr de gñone, quia tot ſunt combinationes poſſibiles. Hæc Ariſt. & ita Ariſt. in hac rōne ſupponit duo, primum, q̄ corpus a corpore non differt niſi ꝓprijs differentijs. ſecundum, q̄ drīæ corporum eſntorum ſunt finitæ, ex his ſeq̄tur eſnta eſſe finita.

Expō.

C

Præterea ēt nec ut quidam alii dicunt ut Leucip. et Democ. abderites, ea quę accidunt, rōni ſunt conſentanea, primas. n. magnitudines multitudine quidem īfinitas, magnitudine aūt indiuiſibiles eſſe dicunt, et neq; ex una multa fieri, neq; ex multis unum, ſed harum complexione, amplexioneq; oīa generari. Et hi nanque quodam mō numeros oīa quæ ſunt, atq; ex numeris faciunt. Nam & ſi non dilucide dicunt, hoc tamen dicere uolunt. Et inſuper cum figuris corpora differāt, figurę uero ſint infinitę, infinita & ipſa ſimplicia corpora eſſe dicunt, Qualis aūt & quæ eſt uniuſcuiuſq; elementi figura, nihil deſinierunt, ſed igni ſolum ſphęram tribuerunt, aerem autem & aquam & cętera magnitudine paruitateq; diuiſere, quia natura ipſorum eſt ut omnium elementorum ſemen.

D

Semen. Pãſpermia.

Conſequēter obiterq; opinionem Democriti & Leucippi narrat, deinde illi contradicit, inq̄t. Præterea & nec ut quidam alij dicunt, videlicet Democri. abderites & Leucipp. ea quæ accidunt circa gñonem corruptionēq; rerum ſunt rōni conſentanea. Poſtea narrat ea q̄ dixerūt circa gñonem; & inquit. Primas enim magnitudines

Expō.

multitudine quidem infinitas, magnitudine īdiuiſibiles eſſe dicunt, eſt igitur eorum quæ dicunt primum, videlicet ꝙ primæ magnitudines ſunt multitudine infinitæ, magnitudine vero indiuiſibiles, hæc Democritus vocat atoma. Ponit ſm eorum, quæ dicunt, & inquit. Et neq; ex vna illarum magnitudinum dicunt multa fieri, neq; ex multis vnum, ſed dicunt oīa gñari harum magnitudinum complexione amplexio neq;. Differt aūt amplexio ab ipſa complexione, quatenus amplecti eſt circūcirca plecti complecti vero eſt ſimul plecti. Dixerūt igitur res fieri vtroque mō aggregatione magnitudinum, videlicet amplexione & complexione. Eorum & quę dicunt, tertium eſt quod ait, & hi nanque quodam mō numeros oīa quæ ſunt, atque ex numeris faciūt. Sed quia hoc non apte dicunt, oñdit eos ſic velle dicere, & inquit. Nam & ſi non dilucide hoc dicunt, hoc tñ dicere volūt. in eo.n. ꝙ dicunt phyſica fieri ex corporibus, vñr dicere non oīa fieri ex numeris, in eo aūt ꝙ ponunt corpora illa atoma quaſi vnitates, velle vñr oīa fieri ex numeris. Deinde ponit quartum eorum quæ dicunt, & inquit. F Et inſuper cum figuris corpora differant, vt nunc ſupponit ad mentem illorum: figuræ vero corporum ſunt infinitæ, infinita & ipſa ſimplicia corpora eſſe dicunt, & ſic quartum eſt quod atoma corpora ſunt infinita, quia corporum quæ fiunt ex atomis figuræ ſunt infinitæ. Deinde addit quæ pſtermiſerunt de elītis, & quæ de illis dixerunt. & inquit Qualis aūt, & quæ eſt vniuſcuiuſque elīti figura, nihil definierūt, ſed igni ſolum ſphæram tribuerunt: aerem aūt & aquam & cætera, videlicet terrā, magnitudine, paruitateque diuiſere, quia non differunt niſi ſm denſum & rarum, quatenus ipſorum nā eſt vt oium elītorum quæ ſunt corpora atoma ſemen, & ſic terra, aer, & aqua, non differunt, quia conueniunt ī hoc ꝙ ſunt ſemen oīum atomorum, & ita velle vr atoma eſſe rerum principia, & tria illa elīta eſſe ſemē atomorū, dixit aūt &c. in numero plurali, quia licet pter aerem & aquam ſit ſola terra (ſm eos) quæ ſit panſperma atomorum, tñ loquitur ſi plura eſſent vltra terram. Hæc igitur breuiter ſunt, quæ dixerunt de rerum nālium principiis Democ. & Leucip. Multa alia in libris de generatione dixit. Quæ aūt Auer. ait, in cōm. 6 & .37. non ſunt ad propoſitum quia nec eius translationes concordant cum græcis verbis, ideo & nos dimiſimus.

Quæ Auer. Cōm. 36. & 37. Error p[illegible] eccat[illegible] eueniſ, vet bā addit. Dū liceret τ'ξω[illegible] Expoſitio.

Primum quidem igitur & ipſis idem error euenit non finita ipſa principia ſumere, dum eadem omnia dicere liceret.

Enarratis his quæ dixerunt Leucip. & Democr. nunc obiicit illis, ꝓ quia eis euenit ille idem error, qui aliis eueniebat, videlicet non finita ipſa principia ſumere, eſt.n. error, pro quanto per principia finita æque bñ oīa ſaluari pñt, veluti per infinita, inquit. Primum quidem igitur & ipſis Democrito & Leucippo idem error euenit, qui accidit Anaxa quem exponit dicens nō finita ipſa principia ſumere, dum eadem omnia dicere & ſaluare ipſis liceret per finita, veluti per infinita, & æque bene, igitur fruſtra ponunt infinita, & hic eſt primus eodem error, qui accidit his veluti accidebat Anaxa.

Figurarum Corporum Elītorum. Expoſitio.

Præterea ſi figurarum differentię non ſunt infinitę, patet elementa infinita non fore.

Secundo arguit ut prius, corporum.ſ. elītorum ſunt drīæ finitæ, & non infinitæ, igitur elementa ſunt finita. antecedens patet, quia drīæ ſunt ſenſibiles qualitates, q̄ finitæ ſunt. Quo vero ad uerba attinet, figurarum græce eſt σχημάτων, ſed alibi legitur στοιχείων, hoc eſt elītorū, alibi σωμάτων, hoc eſt corporum, et quouis mō legatur, per figuras intelligit ſpēs corporum, quæ ſi ſint finitæ, elementa ipſa infinita eſſe non poſſunt, ſiue per corpora intelligat miſta, ſiue ſimplicia.

Præterea indiuiſibilia corpora eſſe dicentes neceſſe eſt mathematicis ſcientiis aduerſari. Compluraque eorum, quæ ſub opinionem omnium cadunt, & eorum quę ſenſu uidētur, deſtruere, de quibus antea diximus in his, quę de tempore motuve ſunt dicta.

Sub opi°. nem oium. τ'νδο'ξων

Tertio obiicit, quia ponētes atoma corpora deſtruūt mathematicas, quatenus coguntur dicere cōtinuum cōponi ex indiuiſibilibus, quod eſt contra mathematicas ſcias. Deſtruunt & cōes opiniones naturalium, quæ ſunt ꝙ res naturales generantur atque corrumpuntur. Nam datis atomis generatio & corruptio rerum naturalium tollitur, quas cōis oium hoium opinio tenet. Deſtruunt multa quæ cadūt ſub ſenſum, ut alterationem. & augmentationem, quo vero mō hæc deſtruere ipſis accidat, inquit. de quibus antea diximus ī his quæ G de tpe motuve ſunt dicta, hoc eſt in libris phyſi. illic.n. expoſuit q̄ mō dicentibus atoma accidat hæc deſtruere. Hoc modo Auer expoſuit ultimam partem textus.

Expō.

Simul aūt & contraria ipſos dicere ſibiipſis neceſſe eſt. impoſſibile eſt.n. ſi elementa indiuiſibilia ſint, magnitudine paruitateque differre aerem, & aquam, & terram, non.n. poſſibile eſſet ex ſeſe mutuo generari. Corpora nanque maxima ſi ſegregantur, ſemper deficient. At hoc pacto aquam & aerem & terram uiciſſim ex ſeſe fieri aſſerunt.

Quarto obiicit, quia ſibiipſis cōtradicunt. vbi debes ſcire ꝙ Democ. & Leucip. dixerunt aerem, & aquam, & terram: differre magnitudine: & paruitate atomorū elītorum ex quibus ipſa ſunt: quatenus elīta ex qbus G terra eſt, ſunt maiora elītis ex quibus eſt aqua, & elīta ex quibus eſt aqua, ſunt maiora elītis ex quibus eſt aer & ſic, vt dictum eſt, hæc tria differunt magnitudine & paruitate eorum elītorum atomorum ex quibus ſunt. Secundo, dixerunt aerem, & aquam, & terram, ex ſeſe mutuo gñari: mō hæc duo aduerſari vñr, cum ex ſecundo cōceſſo ſequatur oppoſitum primi. Nam ſi aqua fit ex terra ſm eos ſegregatione elītorum atomorum ex quibus terra erat, aut illa elīta atoma terrę, ex quibus ipſa erat, pro gñone aquæ diminuerūt, aut æque ſtabūt ſi diminuentur, tunc erunt diuiſibilia, non.n. pōt indiuiſibile diminui Sin vero ęque ſtabunt elīta atoma ex quibus erat terra in generatione aquę. tūc elīta, ex quibus aqua eſt. erunt æqualia elītis ex quibus erat terra, quū illis non diminutis fit aqua, et ſic elementa aquę & terrę erunt æque maxima, quare aqua & terra non differunt magnitudine & paruitate elemētorum ex quibus ſunt. Ecce quō ex ſecundo conceſſe ſequitur oppoſitum pri- H mi. Inquit. Simul aūt & cōtraria ipſos dicere ſibiipſis neceſſe eſt, & hoc deducit D. impoſſibile eſt.n. ſi elementa indiuiſibilia ſint, ex quibus ſupple ſunt aer, aqua, & terra, magnitudine paruitateque differre aerem, & aquā, & terram, & oñdit ꝙ contradicant, & inquit. Non.n. poſſibile eſſet ex ſeſe mutuo generari Corpora nanque maxima, hoc eſt aliquanta & diuiſibilia ſi ſegregentur ab aliquo pro generatione alterius corporis ſemper deficient: & diminuentur, mō hoc eſt impoſſibile: ex quo ſunt atoma: ppea ſubdit at hoc pacto aquam: & aerem & terrā: uiciſſim ex ſeſe fieri aſſerūt: quare ſibi aduerſantur: quatenus dicunt elementa ex quibus ſunt terra: & aer: & aqua eſſe atoma: & ꝙ hæc ex ſeſe mutuo fiāt: quare ut deductū eſt ex ſcdo conceſſo ſequit oppoſitū primi.

Expō.

Auer. aūt aliter textum exponit. Et primo narrat: quę ipſi uolunt: & inquit: ꝙ ipſi uolunt ꝙ terra non differt

Auer. Cōm. 4.

A ab aqua, niſi quia eſt compoſita ex partibus indiuiſibilibus maioribus, quam ſint partes indiuiſibiles, ex quibus componitur aqua, ſimili modo aer differt ab aqua, partes n. ex quibus conſtat aqua, ſunt maiores partibus indiuiſibilibus, ex quibus conſtat aer. Secundo dicunt quõo aqua ex terra, & aer ex aqua fiat, & ait ꝙ qñ terra fit ex aqua, partes magnæ propriæ terræ exeunt ex aq̃, & remanent paruæ propriæ aquæ, & ſic terra ex aqua, econtra fit, qñ ex terra fit aqua, exeunt n. partes paruæ ex terra, & congregantur in aquam, remanentque ptes magnæ. Obijcit igitur Ariſt huic opinioni vt exponit Auer & põt rõ ſic reduci ad formã. Vel partes magnæ & paruæ ex quibus ſunt elementa illa, ſunt finitæ vel infinitæ, ſi infinitæ, erunt magnæ in terra infinitæ, et paruæ ẽt infinitæ. Similiter in aqua erunt vtræq; infinitæ, & ita ſequitur ꝙ aqua & terra in nullo differũt, qm̃ in vtroq; paruæ & magnæ partes erunt æquales numero. Sin aũt vtræque ſunt finitæ, hoc eſſe non põt niſi i terra prædominentur magnæ, & in aqua p̃dominentur paruæ. Quo dato ſequũtur duo, primum, ꝙ partes ex quibus hæc ſunt ſint diuiſibiles, & ſecũdum, ꝙ generatio ceſſet, ita, vt non ſit perpetua, et per ꝯñ. ſi aqua fit ex terra, non reuertetur ſemper terra ex aqua, primum deducitur ſupponendo terram conſtare. 15. partibus. 10. videlicet magnis & quinque paruis, aquam econtra ex 10. videlicet paruis, quĩque vero magnis. Hoc patet, q̃a in terra magnæ p̃dominantur, in aqua paruæ. Secundo ſupponit aquam fieri ex dimidio terræ, qñ fit ex terra, & terram fieri ex dimidio aquæ, qñ fit ex aqua. Hoc ſaltem de poſſibili eſt verum, tunc arguitur, terra fit ex aqua, igitur fit ex medietate aquæ, vt in ſecundo dicebatur, quare fit ex 7. partibus cum dimidio, quinque videlicet magnis, duabus paruis, cum dimidio vnius paruę, & ſic ſequitur partem illam diuidi Simili mõ deduci põt ſi aqua fieret ex terra, & ſic patet primum ꝙ partes illæ erunt diuiſibiles. ſm̃ deducitur etiã, quia ex quo partes vtræque ſunt finitæ, tandem finientur, & ita nõ ꝑpetuo C aqua ex terra, nec terra ex aqua generabit. Hæc Auerr. quæ quidem multifariam deficiunt, non. n. conionant rõni, nec textui, iõ omittantur. Deinde ſequitur illa particula. Themiſt. aũt. Vbi inducit expõnem Themiſtij aliam Nam Themiſ. ait, ſequi ex illis conceſſis, videlicet ꝙ partes magnæ generentur ex paruis, & paruæ ex magnis, aut via alterationis eiuſdem partis ex magnitudine in paruitatem, & ex paruitate in magnitudinem, aut via diuiſionis & compõnis, videlicet quia pars magna diuiſione fit parua, & partes congregatione fiunt magna, q̃ ſunt abſurda. Indiuiſibilia. n. non pñt alterari, nec pñt diuidi. Hæc Themiſt. vt narrat Auer quem ego non vidi ſed ſcio, ꝙ nec hæc expõ eſt ad propoſitum codicis græci, & iõ non puto eſſe Themiſtij. Deinde ſequitur illa particula Deinde opponit Ariſtoteli. Vbi inducit Themiſtium rñdere Ariſtoteli, & diſtinguit de generatione, ꝙ alia ẽ improprie, quæ dr̃ generatio per æquiuocationem. Alia proprie quæ eſt per formæ de potentia mãæ eductionem mediante alteratione. Prima vt dicit Them. D fit ſubtractione, velut cum generatur rhob, hoc eſt muſtum coctum Velut cum per decoctionem a vino ſeparantur partes ſubtiles, & craſſiores remanent, aut fit diuiſione vel compõne, vt cum magnæ partes diuiduntur, & fiunt paruæ, vel cum paruæ componuntur, & fiunt magnæ. Vult igitur Them ꝙ Democ. & Leucip. locuti ſunt in generatione improprie, & non in generatione propria. Obijcit aũt Auer Themiſtio pro Ariſtotele & ait ꝙ quõcunque ſit, ſequitur vt partes indiuiſibiles fiãt diuiſibiles. Nam ſiue loquantur in generatione accidentali, quæ fit ſubtractione, vel congregatione, ſiue in generatione ſu͠bali, quæ fit formæ eductione, ſemper ſequitur dictum impoſſibile, & quo mõ hoc ſequitur, dictum eſt, Tñ Auer. dat veram rõnem Ariſt. nam p eos iſtæ partes fiunt abinuicem, aut igitur vera generatione alteratiua, aut accñtaliter, ſi vera generatione, tunc aut

A paruæ in magnas, aut magnæ in paruas mutabũtur ſm̃ qualitatem vel quantitatem. Nam ſi ſm̃ quantitatem, hoc fiat via diuiſionis vel uia compõnis, & ſequitur ut prius, ꝙ pars diuidetur, ut quando conſtat ex partibus imparibus, ſi via alterationis partes indiuiſibiles alterabuntur, quod eſt impoſſibile. Sin autẽ fiũt generatione accidentali, hoc non fiet niſi per ſegregationem magnarum in paruas, & ſequitur diuiſio, uel congregatione, et ſic finietur generatio. Quare oĩno errauerunt. Ego vero dicerem, ꝙ ſi illi loquuntur in generatione accidentali, quæ dr̃ generatio per æquiuocationem, erunt diminuti quia nihil dixerunt de uera generatione, quare ſi ſufficienter loquuti ſunt, oportet eos loqui de uera generatione, & ſic ſequuntur omnia quæ dicit Ariſtoteles.

Pręterea neq; ſecundum horum ſñiam infinita ſane elementa fieri uidebuntur, ſi corpora quidem figu- Solam ὑπόλυψιν
B *ris differunt. Figurę uero oẽs ex Pyramidibus cõſtãt.* Opionem ſuſpicient
Rectilineę quidem ex rectilineis, ſphæra aũt ex ptibus octo, ſint. n. aliqua figurarum principia neceſſe ẽ. Quare ſiue ſit unum, ſiue duo, ſiue plura, & ſimplicia corpora totidem erunt multitudine.

Sc͠do oſtendit ſibiĳpſis ꝯdicere. Nam ponunt corpora abinuicem p figuras differre, ex hoc ſequitur ſimplicia corpora non eſſe infinita, & ſyllogizemus ſic, quæcunque corpora differũt figuris, ſunt finita numero, ſimplicia corpora differũt figuris, igitur ſimplicia corpora ſunt numero finita. Maior ꝓbatur, quia figurę ſunt numero finitæ, nam oẽs conſtant ex Pyramidibus, rectilineæ quidem ex rectilineis. rotundæ aũt ex rotundis, vt ſphæra ex. 8. ptibus. Mĩ Pyramides ſunt finitæ, ꝙ vero ſimplicia corpa differunt figuris, patet, quia miſta reſoluuntur ad ſimplicia, & ſimplicia corpa ad figuras (ut C dicunt) igitur ſimplicia corpora differunt figuris. Ingr. Expoſitio.
Pręterea neque ſm̃ horum ſñiam infinita ſane elemẽta videbuntur fieri, cuius ꝯ̃rium ſentiunt, & ponit rõnẽ dicens, ſi corpora quidem figuris differunt. ſ. elementaria, & figurę ſupple oẽs ſint numero finitæ, quia figuræ oẽs ex Pyramidibus conſtant, quæ ſunt numero finitæ. Rectilineæ q̃dem ex rectilineis, ſphæra aũt ex partibus 8. & ꝙ Pyramides ſint ex quibus conſtant figuræ, patet, quia neceſſe eſt eſſe aliqua principia figurarum, quæ nõ uidentur eſſe niſi Pyramides. Tunc dat concluſionem, & inquit. Quare ſiue illud principium figurarum ſit unum, ſiue duo, ſiue plura, & ſimplicia ipſa corpora totidem eſſe multitudine neceſſe erit. Patet igitur quali rõne ſibiĳpſis etiam aduerſentur.

Quo uero ad uerba attinet, Auer. notat ꝑ̃, ꝙ figurarũ Auer. Cõm. 40.
aliæ ſunt eſſentiales corporibus, vt cœlo ſphærica, et hominibus humana Aliæ accidentales, ut ſphærica elemẽtis. Sc͠do notat, ꝙ iſti ſupponunt figuras eſſe eſſentiales corporibus elementis, ſiue illa ſint diuiſibilia, ſiue indiui- D ſibilia. Tunc ex his concludit figuras differre ꝑꝑ corpa, & ꝙ numeri figurarum ſint ſm̃ numerum corporum. Quod vero figuræ ſint finitæ, ait Auer. eſſe accipiẽdum ex ſuppõne facta in geometria, illic. n. ut dicit Auerroes declaratum ẽ oẽs figuras quitque reſolui in Pyramides, quæ ſunt rectilineæ aut rotundæ, ut ſphæra octo, cubus ſex, & ſimiliter in aliis quæ dicuntur in libro Euclidis.

Vlterius Auerr reducit rationem ad propoſitiones tres pro antecedente, & infert ex illis conſequens. Prima igitur propoſitio eſt, corpora figurata differunt per figuras. Secunda, omnes figurę corporeæ componũtur ex Pyramidibus Tertia propoſitio quæ eſt cauſa reſolutionis figurarum in Pyramidem eſt, quod figuræ rectilineæ ſunt ex rectilineis, & reſoluuntur in triangulum, & Pyramis etiam reſoluitur in triangulum, ita ut prima corporalium figurarum ſit prima ſuperficialiũ. Prĩa ꝓpõ. Secunda. Tertia.

Ponderat vero Auerr. cur dixit ſphæricam figuram componi ex partibus perfectis, & nihil dicit, quia hæc verba non ſunt in græcis codicibus, dicit.n. ſphæram eē ex partibus octo. Hæ ſunt tres propōnes acceptæ q̄ſi antecedens, ex quibus concludit figuras habere principia. Nam corporeæ reſoluuntur in Pyramides. & ſupfi ciales in triangulum. Hæc eſt rō. Verum addit Auer. ꝙ Ariſt. accipit tanquam ſuppōnem ꝙ ſi ſimplicia ſunt ſpē finita, miſta ex illis ſunt ēt ſpē finita. Addit & ſecundo, ꝙ licet hæc rō geometrica nulla eſſet, tn̄ eſt concedendū oēs quinque figuras reſolui in figuras finitas, aut vnam, aut duas, aut plures. Hæc Auerro. quæ certe non plane verbis græcis applicantur. Deinde ſequitur illa particula. Themiſt. aūt. Vbi inducit Themiſtium defendere antiquos, ait n. Them duplices eſſe figuras, regulares, & enormes, regulares quidem finitæ ſunt, vt rō concludit, & de his non loquuntur veteres, cum dicunt atoma differre figuris. Enormes vero ſunt infinitæ, & his figuris atoma differre dicunt, qua rōne ſibi non aduerſantur quia corpora ſunt infinita, & figuræ quibus differunt ſunt infinitæ. Deinde dicit. Dicamus igitur. Vbi replicat ꝯ Themiſtium, quia non pn̄t illi intelligere niſi de figuris regularibus, qm̄ figuræ irregulares ſunt accn̄tia corporum, quibus non differunt corpora atoma, niſi p accn̄s, quare non pn̄t loqui niſi de figuris regularibus quibus hæc corpora differunt per ſe, & eſſentialiter. Mō cum hæ ſint finitæ, & atoma erunt finita ēt, quare recte Ariſt. contradixit antiquis. Hæc Auerroes, & lapide.

Prçterea, ſi cuiq; quidem elementorum quidam motus proprius inſit, et ſimplicis corporis ſimplex ſit, non ſunt aūt ſimplices motus infiniti, ꝓpterea q, neq; ſimplices lationes plures quam duç ſunt, neque loca infinita ſunt, neque hoc modo profecto ipſa elementa infinita erunt.

Expoſitio. Vltimo obijcit opinioni eorum, & concludit elemēta finita eſſe, & ſumit pro antecedente tres propōnes, et inquit. Præterea ſi cuiq; quidem elementorum quidā motus proprius inſit. Hæc eſt prima et perſpicua, eo q̄a elementum eſt corpus nāle, cui oīno oportet ineſſe motum aliquem. Deinde ponit ſecundam, & inquit, & ſimplicis corporis ſimplex ſit, hæc eſt ſecunda & in. 1. li. plane declarata. Deinde ponit tertiam, & inquit. Nō ſunt aūt ſimplices motus infiniti, cuius duas aſſignat cāas & inquit. Propterea q. neque ſimplices lationes plures quam duæ ſunt, videlicet ſurſum & deorſum. Secundo, quia neq; loca infinita ſunt, ſunt.n. duo loca, videlicet alter ſurſum, alter deorſum. Ex his tribus propōnibus pro antecedente ſumptis, infert conſequens, & inq̄t. Neq; hoc modo profecto ipſa elementa infinita erunt.

Primus ſyllogiſmus. Pōt aūt hæc rō ſic reſolui ad ſyllogiſmos, primus quidē erit, cuiq; elemento motus proprius ineſt: atomum corpus eſt elementum. igitur cuique atomo ineſt proprius motus. Secundus, cuiuſlibet ſimplicis corporis ſimplex eſt motus: atomum eſt corpus ſimplex: igitur motus eius eſt ſimplex. Tertius, motus proprij elemētorum & ſimplices finiti ſunt, qm̄ non plures duobus: motus atomorum ſunt proprij atomis & ſimplices: vt duo primi ſyllogiſmi probant: igitur motus proprij atomorum & ſimplices non ſunt īfiniti, ſed finiti. Ex his tribus ſyllogiſmis ſequitur. Quartus ſic, quot motus tot atoma, finiti ſunt motus, igitur atoma finita erunt. Hoc igitur modo ratio ſyllogiſtica Ariſtotelis reſoluitur.

Auerro. Cōm. 41. Auer. aūt vult q. Ariſt nunc demonſtratione oſtenſiua & recta probet elemēta eſſe finita, quia antea probauit demonſtratione ducente ad impoſſibile, vt uiſum ē. Deinde abbreuiat eius textum & probat primo numerum corporum ſimplicium eſſe ſm̄ numerum motuū ſimplicium, nam elementum eſt corpus ſimplex, & oē corpus ſimplex habet motum ſimplicē, ideo quot ſim-

E plices ſunt motus, tot corpora erunt ſimplicia. Secundo probat, ꝙ numerus motuum ſimplicium ſit pro numero locorū, & huius cā eſt, quia motus ſimplices ſunt ad loca terminata, ſō ſeq̄tur quot loca ſunt, tot eſſe motus ſimplices. Ex his arguit a primo ad vltimum, ſi loca ſunt finita, motus ſunt finiti, ſi motus ſunt finiti corpora ſimplicia erunt finita. Sed loca ſunt finita, igitur & corpora ſimplicia erunt finita. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire, vt notat Auer. ꝙ ſimplices lationes non ſunt plures duabus, loquendo de lationibus rectis. quia loquendo generatim ſunt tres, videlicet a medio, ad medium, & circa medium. Vlterius idem de locis, nam loca generatim ſunt duo. ſ. ſurſum et deorſum, ſpeciatim ſunt quatuor, q̄a alius locus eſt ſurſum ſimpliciter, alius deorſum ſimpliciter, alius ſurſum ī reſpectu, alius deorſum in reſpectu, ideo quatuor ſunt elementa ſpeciatim, videlicet ſimpliciter leue vt ignis qui, eſt ſurſum ſimpliciter, ſimpliciter graue ut terra, quæ eſt ſimpliciter deorſum, leue in reſpectu, vt aer, qui eſt ſurſum in reſpectu,
F graue in reſpectu vt aqua: quæ eſt deorſum in reſpectu, generatim aūt duo ſunt graue & leue, uelut etiam duo ſunt loca generatim ſurſum & deorſum.

Cum aūt finita eſſe neceſſe ſit, reſtat conſiderare utrum plura ſint an vnum. quidam.n. vnum ſolum eſſe ſupponunt, & horum alij quidem aquam, alij autē aerem, alii uero ignem, alij aūt aqua quidem ſubtilius aere autem denſius, quod vniuerſos cœlos, cum ſit infinitum, continere dicunt.

Cum terminata ſit qō de infinitate elementorum, in qua determinatum eſt non eſſe infinita elementa, ꝓponit nunc aliam qōnem: & inquit. Cum aūt finita eſſe elementa neceſſe ſit, reſtat conſiderare vtrū plura ſint vno an vnum tm̄ elementum. Deinde proſequendo narrat veterum opiniones, & primo eorum: qui vnum eſſe dixerunt, & inquit. Quidam.n. vnum ſolum rerum ge- Expoſitio.
G nerabilium elementum eſſe ſupponūt, & ſupple alij plura vno, & eorum qui vnum eſſe ſupponunt, narrat differentiam, & inquit. Et horum alij quidem aquam, alij aūt aerem, alij vero ignem, alij aūt horum extremorū medium, videlicet aqua quidem ſubtilius, aere vero dēſius, & hoc medium dicunt ambire atque continere uniuerſos coelos cum ſit infinitum. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire ꝙ cum Ariſt. ait. Quod continere dicunt vniuerſos coelos, pōt dupliciter intelligi. Vno mō ꝙ illud medium contineat coelos, quatenus extra coelos eſt illos ambiens atque penetrans, & pōt ſtare ad illorū mentem. Alio mō, ꝙ medium illud contineatur ab vniuerſis coelis, quatenus intra coelum ſtans eſt mā omnium generabilium. Alij intelligunt, & tertio hoc medium continere uniuerſos coelos, & oēs res intra coelos contentas, quatenus eſt uniuerſalis materia coelorum, et rerum generabilium, & totum eſt bonum.

Auer. aūt addit tertiam qōnem, uidelicet ſi elementa Auerro. Cōm. 41
H ſunt plura, qō emergit tertia quot ſunt, ait tn̄ Ariſtotelē hanc qōnem dimiſiſſe vſq; ad librum de generatione. Et ꝓpterea exiſtimatur ꝙ iſte liber quaſi præcedit librum de generatione & corruptione. Et non ſolum exiſtimatur ita eſſe, ſed re vera ita eſt, vt alibi diximus. Li. b. de gn̄tiōe & corruptiōe poſterior ē li. de coe. & mundo.

Quicunque igitur hoc vnum quidem aquam aut aerem faciunt, aut aqua quidem ſubtilius, aere vero denſius, deinde ex hoc raritate denſitateque cçtera generant, hi ipſi ignorant aliquid aliud elemento ſe facere prius. Nā generatio quidem ex elementis compō ē (ut dicūt) ad elemēta uero eſt diſſolutio, quare id, qđ eſt ſubtiliorum partiū, natura prius eſſe neceſſe eſt, cū Deinde Siue Si Ignorant Latent.

cum

igitur omnium corporum ignem ſubtiliſſimum eſſe dicant, ignis vtiq; natura primum erit.

Expoſitio.

Obiicit autem his nunc Ariſt. inſimul, nā omnes poſuerunt primum elementum eſſe medium quoddā inter extrema, eſt enim aer quoddā quaſi medium ignis & aquę, aqua etiā quaſi medium aeris, et terrę, id quod eſt aere denſius & aqua rarius, quod dicitur vapor, eſt etiā mediū, quare ſimul his omnibus obiicit, quia omnes medium elemētorum dixerunt eſſe primū, & primo ſumit quomodo hi ſe habēt in dictis ſuis ſic dicēdo, & inquit. Quicunq; igitur hoc vnum quidem aquā, aut aerem faciunt, aut aqua quidem ſubtilius, aere autē denſius, deinde ex hoc vno, quod ponūt, raritate denſitateq; cætera generant, nam raritate generant ex illo ignē, & omnia igneum, denſitate autem terrā, & omnia terrea, hi ipſi ſic dicendo ignorant aliquid aliud elemento ſe facere prius. Ex hoc vult haberē ꝙ ſibiipſi cōtradicūt, & hoc deducit, & ſupponit primo, ꝙ, qñ ex elementis fit miſtorū generatio, illa generatio eſt cōpoſitio, cum non fiat niſi condenſatione, & cōpoſitione. quando vero ex miſtis fit generatio elementorū, illa generatio eſt diſſolutio, generantur.n. elemēta ex miſtis reſolutione, miſta vero ex elemētis cōpoſitione. Hoc inquit. Nam generatio quidem, ſuple miſtorum ex elementis, cōpoſitio eſt (vt dicunt) ad elemēta vero ſup. pfectio, eſt diſſolutio, ex hac ſuppoſitione infert non mediū elementum, ſed extremum eſſe primū, videlicet ignē, & inquit. Quare id quod eſt ſubtiliorum partiū natura prius eſſe neceſſe eſt. Cum igitur omniū corporum ignem ſubtiliſſimum eſſe dicant ignis vtiq; natura primū erit.

Auer. com. 42.

Auerroes deducit primā conſequentiā ex definitione elemēti, quæ eſt, ꝙ ſit ſimpliciſſimum eorum, quæ exiſtunt in compoſito, at extremū eſt ſimplicius medio, eſt n. mediū duplex (vt ait) qualitate, vt rubrū inter albū & nigrum, & hoc eſt ſimplicius vtroq; extremo, & quantitate, vt æquale inter ſummū & minimū, & hoc ē ſimplicius altero extremo, videlicet ſummo, qđ continet æquale. Et amplius. Arguatur igiť ſic, ſimplicius eſt prius cōpoſito, ſubtilius eſt ſimplicius denſo, igitur prius denſo. Vlterius ſequitur ſecunda conſequentia, videlicet ꝙ ignis ſit primū omnium, quia eſt omniū ſimpliciſſimum Sed hęc deductio non placet, qa nō ſequitur ex ſuppoſitione poſita, ſuppoſitio enim fruſtra fuiſſet. Melius igitur dico, ꝙ prima, & vltima conſequentia ſequuntur duobus poſitis, primū eſt ꝙ elementorū generatio ex miſtis ſit reſolutio, generatio miſtorū ex elementis ſit compoſitio, ſecundū eſt, ꝙ compoſitio ſit natura prior reſolutione, nā compoſitio eſt motus a non eſſe, vel ſaltē ab eſſe imperfectiori ad eſſe perfectius. Ex his duobus ſequitur id quod eſt ſimplicius & ſubtilius eſſe prius, qa terminus a quo eſt via naturę prior termino ad quē. Arguatur igitur ſic, qđ eſt prius in aliquo ordine eſt prius oī eo quo ille ordo eſt prior, ſed ſimplicius eſt prius natura ī cōpoſitione, et cōpoſitio eſt prior reſolutione, igř ſimplicius ē prius miſto et medio, quare ignis, qui eſt ſimpliciſſimus, erit primū corpus omnium corporū. Vel dici poteſt ꝙ ſufficit illa ſuppoſitio, quam Ariſ. poſuit, videlicet ꝙ generatio miſti ex elementis ſit cōpoſitio, generatio elemēti ex miſto ſit reſolutio, quia ſi eſt reſolutio, eſt, quia a miſto ad elementū itur tanq̃ ad ſimplicius; modo ſimplicius prius eſt natura cōpoſito, igitur ignis, qui eſt omnium ſimpliciſſimū, erit omnium primū, quod eſt cōtra eos, & ſic patet deductio vtriuſq; conſequentiæ ex illa vna ſuppoſitione. Ex his infert Auerroes contra Themiſtiū, ꝙ hoc impoſſibile deductum cōtra antiquos non eſt, quatenus voluerunt generationē eſſe viā rarefactionis & condenſationis, ſed quatenus voluerunt primum elementū eſſe quoddam medium inter extrema, & hoc quod dicit Auerroes rectū eſt, nā contra hoc obiicit Ariſtoteles, vt omnibus patet Præterea arguit Auerroes, ſi confutatio Ariſtot. eſſet contra hoc quod dixerunt de generatione ꝙ ſit raritas vel dēſitas, tunc quæritur vtrū per raritatem vel denſitatem intelligerēt formas ſubſtantiales, an accidentales, videlicet qualitates. Si ſubſtantiales, tunc mediū non eſſet corpus in actu, ſed ens in potentia, vt materia, quod eſt cōtra eos. Si autē intelligunt eſſe qualitates, tunc generatio eſſet alteratio, vt in libro de generatione argutū eſt, & ita dici poteſt ꝙ ſiue Ariſtote obiiciat contra hoc quod dicunt primum elementū eſſe medium, ſiue contra hoc quod generatio eſt raritas vel denſitas, vtroq; modo errant antiqui, licet in libro de generatione procedat contra ſecūdum magis.

Differt autem nihil, neceſſe eſt enim vnum quoddam cæterorum eſſe primum, & non medium.

Expoſitio.

Remouet dubiū, quia poſſet dici ignem non eſſe aliis ſimpliciorē, vel ſubtiliorē, quoniam elementa ſunt æque ſimplicia Reſpondet Ariſtoteles hoc nihil differre ad rationem, nā ex ratione ſaltem neceſſe eſt nō medium eſſe primum, ſed quoddā aliud a mediis elementis, modo illud ſit ſimplicius ac ſubtilius, quicquid ſit illud. Nam ſecūdum peripateticos in rei veritate illud eſt prima materia, vt dicetur, & dictum eſt ſuo loco.

Etiam ꝙ

Prӕterea raritate ac denſitate cætera generare, & ſubtilitate atque groſsitie, nihil differt. Nam ſubtile quidem rarum, groſſum autem denſum eſſe volunt. Subtilitate rurſus atque groſsitie, & magnitudine ac paruitate idem eſt, ſubtile enim quod quidem paruarum, groſſum autem, quod magnarum partium eſt. Quod enim ad multum extenditur, id ſubtile eſt, tale autem id eſt, quod ex paruis partibus conſtat, quare accidit ipſos magnitudine ac paruitate ſubſtantias diuidere cæterorum.

Expoſitio.

Secundo obiicit his, & ſupponit idem eſſe generari aliquid raritate & denſitate, quod generari magnitudine, & paruitate. Probat ſuppoſitionem, quia generari ſubtilitate, & groſſitie eſt generari magnitudine & paruitate, ſed generari & raritate & denſitate eſt aliquid generari ſubtilitate, & groſſitie, igitur generari aliquid raritate & groſſitie eſt generari magnitudine & paruitate. De ratione primo tangit minorem D. Præterea raritate ac denſitate cætera generari & ſubtilitate atq; groſſitie, nihil refert. Hæc eſt minor, & eam probat D. nā ſubtile quidem rarum, groſſum autem denſum eſſe volunt. Deinde ſumit maiorem, & inquit. Subtilitate rurſus atq; groſſitie & magnitudine ac paruitate, ſup. generari idem eſt, & dicit cauſam, quia ſubtile eſt quod quidem paruarum partium eſt, groſſum aūt, quod magnarum. quod.n. ad multum extenditur, id ſubtile eſt, tale aūt id eſt, quod ex paruis partibus cōſtat. Hæc eſt maior, deinde dat cōcluſionem, & inquit. Quare accidit ipſos antiquos magnitudine ac paruitate cæterorū ſubſtātias diuidere generādo, & ita idē eſt raritate & dēſitate generari, quod magnitudine et paruitate, quæ erat ſuppoſitio.

Accidit autem ita definientibus cuncta ad aliquid dicere, atq; abſolute non erit aliud quidem ignis, aliud autem aqua, aliud vero aer, ſed idem ad hoc quidem ignis, ad aliquid autem aliud, aer.

Expoſitio.

Hac ſuppoſitione ſtante, arguit nunc contra eos, probando, ꝙ ſi cætera generātur raritate & denſitate, tunc nihil erit abſolutū, ſed cuncta ad aliquid Deduciť, & ſyllogiſmus ſic cōponiť, quæcunq; generanť magnitudine & paruitate, ſunt ſolū ad aliquid, erit n. genitum omne aut magnum, aut paruū, quæ nihil ſunt niſi ad aliquid, quæcunq; generātur raritate & denſitate, generanť magnitudine & paruitate, vt ex ſuppoſitione conſtat, igiť

quæcunq; generantur raritate & denſitate erunt ſolum ad aliquid, inquit. Accidit autem ita definientibus, cun-cta ad aliquid dicere, ita vt abſolute nõ erit aliud quidẽ ignis aliud autem aqua, aliud vero aer, ſed idem ad hoc quidem ignis, ad quod eſt magnum, ad aliquid aliud aer, ad quod eſt paruum, patet hæc conſequentia componendo ſyllogiſmum ex ſuppoſitione tacta. Debes ſcire, ꝙ hæc ratio differt a prima, quia prima fuit contra poſitionẽ in ſe, quæ voluit primum elemẽtum eſſe vnũ mediorum, hæc ſecunda eſt contra modum ponendi, qui fuit ꝙ ex illo medio cætera generentur raritate & denſitate, arguit enim ꝙ ſic cætera omnia eſſent ſolũ ad aliquid, & nihil eorũ abſolute tale. Hæc quo ad verba.

Auer. com. ma.c.43. Auerroes aũt in principio commenti velle videt᷑, ꝙ Ariſt. contradicat his, inquantũ iſti cõcordãt cum ponẽtibus atoma, & fallit᷑, qm̃ ſtatim Ariſtoteles hoc facit, & non in principio textus. Poſtea balbutiẽdo reducitur ad expoſitionem noſtram, vt bene intelligentibus patet.

Quod quidem & his accidit, qui plura quidem elementa eſſe aiunt, magnitudine autem & paruitate differre dicunt. Nam cum vnumquodq; quantitate ſit definitum, erit inter ipſas magnitudines ratio aliqua, quare earum, quæ adinuicem hanc rationem habent, aliud aerem, aliud ignem, aliud terram, aliud aquam eſſe neceſſe eſt, propterea ꝙ in maioribus rationes minorum inſunt.

Expõ. Obſter nunc contradicit quibuſdã, qui dixerunt plura eſſe rerum elementa, ſed differre ſolũ magnitudine ac paruitate. q̃ vero ſint hæc elementa, quiq; ſint hi, qui ſic dixerũt, Ariſt. nõ explicat nec eſt nobis curandũ. Arguit igit᷑ his Ariſt. nã ſi ita eſſet, idem eſſet aer, & ignis, aqua, & terra deducẽdo conſequentiã, ſupponit eã quæ quãtitate differunt habere inter ſe aliquã ꝓportionem, qua cõſtituunt᷑. verbi cauſa, ſi A differt ab ipſo B quãtitate, ipſum A habet quãdã ad ipſum B ꝓportionem, qua ipſum A conſtituit᷑ in eſſe, qua poſita ponet᷑ ipſum A, & qua remota, ẽt remouebitur inquit. Quod quidẽ & his accidit, qui plura quid: elemẽta eſſe aiunt, magnitudine aũt & paruitate differre dicũt, quicunq; ſint iſti, quos non explicat. Et qđ hoc idẽ his ẽt accidat, deducit, ſupponens quod dictũ eſt, & inquit. Nam cum vnumquodq; quãtitate ſit definitum, erit inter ipſas magnitudines ratio, ſeu ꝓportio aliqua, ſup qua cõſtituentur in eſſe, eſt igitur ſuppoſitio, quæ definiũtur, & differũt magnitudine vel quãtitate proportione conſtituuntur. Ex hac ſuppoſitione arguit nullũ elementum eſſe tale ſimpliciter, nam ignis erit ad aerem ad quẽ habet ꝓportionem, qua per magnitudinem conſtituitur, aer etiam erit ignis ad aquam, quia quam ꝓportionẽ habet ignis ad aerẽ, eam aer habet ad aquã, & aqua erit ignis ad terrã ratione eadem, & ita nullum elementum erit tale abſolute, inquit. Quare eorum quæ adinuicẽ hãc rationem habent, aliud aerem, aliud ignem, aliud terrã aliud aquam eſſe neceſſe eſt, & ſic quod eſt ignis ad aquã, erit aer ad ignẽ, & qđ eſt ignis ad terrã, erit aqua ad aerẽ. Et huius cõſequentiæ cãm aſſignat D. propterea ꝙ in maioribus rationes minorũ inſunt, aeri.n. ineſt ratio & proportio minor ad ignem, quæ ineſt aquæ ſi cõparetur ad aerẽ, & ineſt terræ ſi comparetur ad aquã, & ita ꝓportio minoris ad maius, quæ ineſt aeri reſpectu ignis ineſt aquæ & terræ, aquæ quidem reſpectu aeris, & terræ reſpectu aquæ, & ita nihil horũ erit abſolute tale. Hæc Ariſto.

Aue.c.41 Auer aũt velle videtur Ariſtotelem cõtradicere his, qui dixerunt atoma, quia iſti dixerunt atoma eſſe rerũ elẽta, differreq; paruitate & magnitudine. Sed errat, qa Ariſt deducit de quatuor elemẽtis, & nõ de atomis. ꝓbat enim, ꝙ ſi quatuor elementa differunt ſolũ magnitudine & paruitate, tunc nullum eorum erit tale abſolute, ſed ſolũ proportione, quæ ratio docet fuiſſe quandã poſitionem quæ dixit quatuor eſſe elementa rerum, vt ſunt ignis, aer, aqua, & terra, & illa differre ſolum quantitate, & cõtra hos obiicit clare Ariſtoteles, vt omnibus patet, decipitur igitur Auerroes.

Quicunq; vero ignem elementum ſupponunt, hoc quidem effugiunt, alia vero ipſis accidere abſurda neceſſe eſt, aliqui enim ipſorum igni figuram accommodant, vt hi qui pyramidem faciunt, & horum alii quidem ſimplicius dicẽtes, pyramidem quidem dicunt figurarum acutiſſimam, ignem autem corporum.

Effugiunt. Euadunt. Diffugiũt. Abſurda Irrõnabilia. Accommodant. Adiungũt. Coaptant. Dicẽt, vel bũ addũt. Expõ.

Hactenus de his qui primũ elementũ fecerũt mediũ, nunc tranſit ad eos, qui primum elementũ fecerunt extremũ, videlicet ignẽ. Et primo ꝓponit quales facientes ignem elementum ſe habeant circa abſurda, & inquit. Quicunq; vero ignem elementũ eſſe ſupponunt, quod eſt extremũ, hoc abſurdũ, quod mõ diximus cõtradicentes mediũ eſſe elementũ, affugiunt, alia vero ipſis accidere abſurda neceſſe eſt, & ita licet euitent dictũ abſurdũ, nõ euitãt alia, quæ dicturus eſt. Deinde incipit narrare opiniones, & inquit. Aliqui.n. ipſorũ igni figuram accõmodant, vt hi qui pyramidẽ faciunt, & ſupple eũ, & hi ſunt, qui ignem dicunt eſſe rerũ elemẽtũ primum, ſed quia iſti ſunt multi, qui cõueniunt in ponendo ignẽ eſſe rerum primũ elementũ, ponit dr̃iam eorum penes modos ponendi ſeu rõnes quibus mouebant᷑ ad ipſum ponẽdũ, & primo narrat primã rõnẽ, quæ ſic cõponit᷑ in ſecunda figura pyramidale eſt acutiſſimum. Ignis eſt acutiſſimus, igitur ignis eſt pyramidal᷑. Vltra, ſed pyramidale maxime habet rõnẽ primi elemẽti, igit᷑ ignis habet rõnẽ primi elementi. Aliter põt exponi: ꝙ cũ oẽs qui ponũt ignem eſſe elementũ rerũ, conueniant in ponẽdo ipſum eſſe pyramidalem, ponit dr̃iam rõnum quibus mouebant᷑ ad dicendũ ignẽ eſſe pyramidalẽ, & ſic non penes poſitionẽ, ſed penes ea quæ cõſequuntur poſitionẽ Ariſt. ponit differentiã, inquit. Et horum alii quidẽ ſimplicius dicentes, pyramidẽ quidẽ dicunt figurarũ acutiſſimã & pyramidale eſſe acutiſſimũ, ignẽ aũt corporũ eſſe acutiſſimũ, quare in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis voluerunt ignem eſſe pyramidalem.

Ae.c.44 Sed poſſet dici defendẽdo hoſce, ꝙ ex duabꝫ affirmatiuis ſyllogiſmus eſt vtilis, qm̃ maior conuertit᷑. Rñdet Auer. ꝙ maior nõ conuertitur, non.n. omne acutiſſimũ in penetrando eſt pyramidale, niſi qm̃ penetratio fieret merito figuræ, & in habentibus figuras eſt igitur rationis huius primus defectus ꝙ fit in ſecũda figura ex duabus affirmatiuis, quarum nulla conuertitur. Secundus defectus vt dicit Auer. eſt, quia nondum patet, an ignis habeat figurã ſibi propriam, vel ne, & ita minor eſt falſa, hæc Auer.

Alii vero probabilius rationem proferunt aſſerentes, corpora quidem cuncta ex eo compoſita eſſe, quod eſt omnium maxime ſubtilium partium. Solidas vero figuras ex pyramidibus, quare cum corporum quidẽ ignis ſit ſubtiliſſimũ, figurarũ vero pyramis maxime paruarũ ẽ partiũ, atq; prima, primaq; figura primi ſit corporis, ignis profecto pyramis erit.

Obiectio. Reſpõſio. Proferũt adducunt. Aſſerẽtes. verbum ad dicunt. Expoſitio.

Nunc tãgit rationẽ ſecundã aliorũ, quæ ſic cõponit᷑, prima figura cõpetit primo corpori, pyramis eſt prima figura, igit᷑ pyramis cõpetit primo corpori. Vltra, pyramis competit primo corpori, ignis eſt primũ corpus, igit᷑ pyramis cõpetit igni. Ante igit᷑ q̃ ſyllogiſmũ cõponat, narrat qualis ſit hæc ſecũda rõ cõparando eã ad primã, & inquit. Alii vero probabilius rõnem proferunt, & ita hæc ratio eſt probabilior prima. Deinde probat,

primo

primo, ꝙ corpus igneum ſit primū, & hoc, quia, eſt id ex quo maxime corpora miſta cōponunť, & ſic vult habere minoris ꝓbationem in ſecundo ſyllogiſmo, & inquit. Aſſerentes corpora quidē cuncta ex eo cōpoſita eē, qḋ eſt omniū maxime ſubtiliū partiū, quale eſt ipſe ignis. ecce quō vult habere ignē eſſe primū corpus, quatenus ex eo oīa alia cōponunť. quæ quidē fuit minor ſecūdi ſyllogiſmi. Deinde tangit ꝓbationē minoris primi ſyllogiſmi, videlicet, ꝙ pyramis ſit prima figurarum, & rō eſt, quia ex ea oēs ſolidæ corporeæq; figuræ cōponūtur, & ſic patet minor ī primo ſyllogiſmo, quibus ꝓbatis epilogat primā rōnē, & ponit ſecūdā & inquit. Quare cum corporū quidē ignis ſit ſubtiliſſimum, figurarū vero pyramis ſit maxime paruarū partiū, ſup. cōcludeť ꝑ primam rōnem ignē eſſe pyramidē vel pyramidalē.

Deinde tangit ſecundā rōnē & copulatur ſic. & cum etiam pyramis ſit prima figurarū, hæc eſt minor primi ſylli, etiā ꝓbata, primaq; figura primi ſit corporis, ſequitur ꝑ primū ſyllogiſmum, ꝙ pyramis competit primo corpori. Deinde tangit concluſionē ſecundi ſyllogiſmi, quia tota vis ſtat ī minore illius, videlicet ꝙ ignis ſit primum corpus quæ iam ꝓbata eſt. & inquit. Ignis profecto pyramis erit vel quid pyramidale; Hæc igitur eſt rō ſecunda, quæ duobus ſyllogiſmis conficitur.

Auer. comment 45. Auer. aūt voluit ꝙ Ariſt. primo accepit duo antecedentia. & ſecūdo ex illis dedu duo cōſequentia. Primum eſt, ꝙ corpora oīa ſunt cōpoſita ex igne. Secundū, ꝙ primū corpus ſ. ſphæricum eſt cōpoſitum ex pyramidib⁹ ex his ſimul ſumptis, infert primo ꝙ ignis ē cæteris corporibus prior, & ſubtilior. Secundo, ꝙ pyramis eſt minima & prima figurarū. His duobus illatis. Auer. ex textu cōponi duos ſyllos primus eſt, prima figura cōpetit primo corpori, pyramis eſt prima figura, igiť pyramis cōpetit primo corpori. Secūdus, pyramis competit primo corpori, ignis eſt primū corpus, igiť pyramis cōpetit igni. Deinde in cōmento ſequitur illa particula. Themiſtius aūt. Vbi Auer. narrat, ꝙ hæc rō quam Ariſtotel. reprehendet, nō poteſt iuſte reprehendi, quia illa vtitur ipſemet Ariſt. quando ꝓbat motum circularem cōpetere primo corpori, arguebat enim primus motus cōpetit primo corpori, circularis eſt primus motus, igř circularis competit primo corpori, ſed primum corpus eſt coelū igř competit coelo. Etiam illa viť Ariſto. quando ꝓbat coelo competere ſphæricam figurā, vt patet intelligenti. Auer. autem dicit ꝙ hæc non ſunt paria, quia coelum neceſſario debet eſſe figuratū, quia moueť & eſt animal, modo omne animal quod moueť eſt figuratū. At ignis cum nō moueať motu animali, nec ſit animal non eſt clarum an debeat habere figuram propriam.

Alii de figura quidem nihil dicunt, ſubtiliſſimarum autem partium ſolum ipſum faciunt, deinde ex hoc compoſito cetera fieri dicunt, perinde ac ſi arena vnde fit aurum confluatur.

ψῆγμα. Arena vñ fit aurum.

Expō. Nunc narrat poſitionē aliorum, qui de figura elmti, nihil loquentes, de elmto ipſo concordant, vnde inquit. Alij aūt de figura quidē nihil dicunt ſed ipſum elmtū vt alii dixerunt, faciunt tenuiſſimum ac ſubtiliſſimarū partiū. Deinde ex hoc elemento ita tenuiſſimo ac ſubtiliſſimo, cōpoſito ac cōdenſato cætera fieri dicūt ꝑinde ac ſi arena vñ fit aurū, conflať, eſt enim arena illa tenuiſſima, ſed cum ex ea aurū fit cōflatur ac cōdenſatur, & hoc pacto fruſtum auri ex ea oriť Dicitur autem arena vñ aurū fit græce vno verbo ψῆγμα, latine quoq; fruſtum.

ψῆγμα Fruſtū, & arena, e qua aurū fit.

Verum vtriſq; hęc difficilia accidunt. Nam ſi primū quidē corpus indiuiſibile faciunt, rurſus ad hāc ſuppoſitionē rationes, quę prius dictę ſunt, accedunt.

Expoſitio. Obiicit aūt tunc Ariſt. vtriſq;, videlicet tam figurantibus elementum pyramide, q̄ nō figurantibus. Et poteſt ratio ſic ordiri, quia vel elementū quod ponunt tenuiſſimū, eſt indiuiſibile, vel diuiſibile. Sed nec ſic, nec ſic, igitur elementum tale, quale ipſum ponunt, eſſe nō poteſt primo igř oñdit illud nō poſſe eſſe indiuiſibile, & iquit. Verū hæc vtriſq; difficilia accidunt. Nam ſi primum quidē corpus indiuiſibile faciunt, rurſus ad hanc ſuppoſitionem ſiue oppoſitionem rationes quæ prius dictę ſunt contra Democritum & Leucippum, accedunt quarum prima fuit, ꝙ quantum ac continuū non eſſet in infinitū diuiſibile. Secunda ꝙ indiuiſibili poſſet indiuiſibile continuari, quę ſunt ꝯria principiis mathematicorum.

Quo vero ad verba attinet, verbū { Suppoſitionē } græce eſt hypotheſim, ſed hypotheſis interdum propoſitione ac oppoſitione accipitur, vt in hoc loco.

Auer. comment. 46. Auerroes ait, ꝙ tam ponentes figurā igni q̄ non ponētes ꝯueniunt, primo ꝙ ignis eſt ſubtilior cæteris elmtis, & ꝑpea eſt elementum primū Secundo, ꝙ ex diuerſitate cōpoſitionis partiū ignis in denſitate fiunt cætera corpora, ignis n. apud eos creatus fuit tumoroſius naturaliter i. remotus in ptibus abinuicē, & cū ille partes cōſtringunť & appropinquāt, fiunt cætera, nā ſi parū appropinquāt, fiet aer, ſi magis fiet aqua, & ſi iterū magis fiet terra. Addit tñ Auer. ꝙ iſte ſermo pōt intelligi ſolū de his, qui dant figurā igni, ſed ego nō video quō poſſit hoc intelligi, nā litera noſtra eſt negatiua, legiť enim ſic, alii autem de figura quidem nihil dicunt.

Præterea, ſi naturaliter contemplari volunt, hoc dicere nequeunt. Nam ſi omne corpus eſt corpori comparabile ſecundum quantitatem, & magnitudines ipſæ tam ſimilarium, q̄ elementorum proportiones inter ſe habent, velut totius aquę ad aerem totum, & elementi ad elementum, & in cęteris id genus eodem modo, aer etiam maior eſt aqua, & omnino id quod eſt ſubtiliorum partium, eo quod eſt craſſiorum, patet & elementum aquæ minus eſſe q̄ aeris. Si igitur magnitudo minor ineſt maiori, diuiſibile profecto erit aeris elementum, & ipſius ignis identidem, & eorum omnino, quę ſubtiliorum partium ſunt.

Expoſitio. Obiicit nunc ſecūdo ratione naturali, & ſupponit primo elementa eſſe cōparabilia ſm quantitatē, & ſyllogizat hāc ſuppōnē ſic omnia corpora cōparabilia ſunt cōparabilia ſm quantitatem, elementa ſunt corpora comparabilia, igř ſunt comparabilia ſm quantitatē, inquit. Præterea ſi naturaliter contēplari volunt, hoc dicere nequeunt, deinde tangit maiorē, & inquit. Nam ſi omne corpus eſt corpori comparabile ſm quantitatē, hæc eſt maior videlicet, ꝙ omnia corpora comparabilia ſunt cōparabilia ſm quantitatē Deinde tangit minorē, & inqt. Et magnitudines ipſæ tam ſimilarū corporū quæcunq; ſint illa ſiue miſta, ſiue ſimplicia, q̄ elementorum ꝓportiones inter ſe habent eſt igiť minor, ſed elemēta & vniuerſaliter oīa ſimilaria ſunt cōparabilia, ponit exemplū & habet vim cōcluſionis, & inqt, velut totius aquæ ad aerem totū, & vlr elementi ad elementum, & in cæteris id genus ſimiliter, hoc eſt in ſimilaribus eodē modo. hęc eſt cōcluſio, videlicet ꝙ oīa elementa & omnia ſimilaria ſunt cōparabilia ſm quantitatem. Secundo ſupponit, ꝙ in excedente eſt exceſſus, & res quę excediť, vt ſi A excedit B in digito, in A ipſo erit quātitas B ipſius, & digitus, cā aūt eſt quia in maiori eſt minus & aliquid vltra inquit Aer ēt maior eſt aqua & omnino id quod eſt ſubtiliorum partium maius eſt eo quod eſt craſſiorū ꝙ ſi ita eſt patet aerē eſſe aqua maiorē & aquæ elmtum eſſe minus elemento aeris, ꝑ hæc vult hīc ꝙ ex quo aer eſt maior aqua, in eo eſt magnitudo aquæ & aliqd vltra, vt vniuerſaliter in cæteris hīc vult in maiori cōtine-

ri minus & aliquid vltra. His duobus ſuppoſitis arguit ꝓpoſitum, & inquit. Si igiť magnitudo minor ineſt maiori.ſ. per continentiam, diuiſibile profecto erit aeris elementum, & ipſius ignis identidem, & eorum omnino, quæ ſubtiliorum partium ſunt. cõponatur igitur ſylſus, omne continens minus per exceſſum eſt diuiſibile.ſ. in exceſſum, & rem quæ exceditur, ignis continet cętera elementa, igitur ignis eſt diuiſibilis, & ita patet eos

Dubitatio. non conuenire rationibus naturalibus. Sed dices ad qd ponitur prima ſuppoſitio, illa n. nihil facit ad ſyllogiſmum. Dici poteſt. ꝙ ponitur ad obiectionem tacitã.

Solutio. poſſet.n dici ꝙ ignis nõ eſt maior nec minor, cũ ſit indiuiſibile, vt ipſi volunt, iõ poſuit primam ſuppoſitionẽ, nam per illam tollitur hic cauillus, quia per illam habetur ꝙ ignis ſit maior vel minor, quia eſt comparabilis ſecundum quantum alteri elemento. Hæc Ariſ. quæ pauci (vt mihi videtur) intellexerunt.

Auer. com men. 47. Auer. aũt, vt diximus aliter poſitionẽ antiquorũ interpretatus eſt, & ideo iuxta eius interpretationẽ oportet dicere, ꝙ ignis, quem faciunt primũ rerum elmtũ, ſit ex partibus indiuiſibilibus, vel partibus diuiſibilibus, iõ dupliciter ſm Auer Ariſt. obiicit, primo quidẽ ſi dicerent ignẽ eſſe ex partibus indiuiſibilibus, ſecũdo ſi dicerẽt ignẽ eſſe ex partibus diuiſibilibus, vlterius ſm Auer. duabus rõnibus obiicit Ariſt. eis, ſi dicerẽt ignem eſſe ex partibus indiuiſibilibus, rõne quidẽ doctrinali quę fundatur in ꝓpõnibus mathematicis, & rõne naturali, quæ eſt ex ꝓpõnibus naturalibus, ratio naturalis quæ poniť in præſenti textu, ſm Auer. eſt hæc, ſi elmta ipſa vel ignis ſint ex partibus indiuiſibilibus, tunc quælibet pars eius quæ fieret ex parte alterius fieret ex illa æquali in analogia, & ita ex vno pugillo terræ nõ fierent. 10 aquæ, nec ex vno aquę fierent. 10. aeris, nec ex vno aeris fierẽt. 10. ignis, & tota ratio ꝑ ſe patet, quia oẽs partes elementorũ ponuntur æquales numero ſpẽ ac magnitudine ac indiuiſibiles, & ita generatio erit ſemper æquali in analogia, conſequens aũt eſt cõtra ſenſum, quia videmus ex elemento ſpiſſiori fieri elementum rarius in multiplicata analogia. Addit Auer hanc rõnẽ maxime tenere ſi non detur vacuum intrinſecum partibus, nã ſi dareť vacuũ intrinſecum, poſſet fingi vnum elementũ eſſe altero maius nõ partium pleni numero, vel magnitudine, ſed magnitudine vacuitatũ, quæ introcluduntur corporibus, hæc Auer. circa primã partẽ textus, quæ ita cõſonãt verbis græcis Ariſt ſicut cœlo ſonat terra, tu vero facile potes intelligere diſſonantiã ex tranſlationibus noſtris fideliſſimis. Deinde ſequitur illa particula. Et cũ poſuit hoc dixit reuertamur, vbi debes ſcire ꝙ in tranſlationibus quas Auer. exponit ſit hæc cõſequentia, ſi magnitudo minoris elementi cõtinetur in magnitudine maioris, elementũ maius vt aer & ignis erit diuiſibile, & vniuerſaliter oẽ corpus ſubtile recipiet diuiſionẽ ſic ꝙ erit cõpoſitum ex partibus diuiſibilibus. Auer dupliciter exponit hoc enthymema, vno mõ ſic intelligendo antecedens, ſi elementum alteraret in elementũ, tunc partes mutarenť de magnitudine in paruitatem, ſi elementũ maius alterareť in paruũ, vel de paruitate in magnitudinem, ſi elementũ minus alterareť in maius. Aliter intelligit, vt ſit añs ſi minus elementũ contineret in maiori, tunc elementum maius hr̃et elementa in infinitũ, & conſequentiam deducit, quia haberet partes quæ vlterius haberent partes in infinitũ, & ita elmta infinita, quia elementa partes ſunt.

Deinde ſequiť ibi { & vniuerſaliter ſi dixerint } vbi remouet dubiũ contra hanc rõnẽ, quia dici poſſet elementũ eſſe vnum, & non plura, & ita partes nõ erunt elementum. contra obiicit Auer. qm vnũ corpus nõ poteſt fieri ex altero niſi vel cõplexione, hoc eſt alteratione facta in cõplexione, vel cõpoſitione, hoc eſt mutatione facta in quãto de paruo in magnũ, vel de magno in paruũ: mõ ſm eos vnum corpus nõ fit ab vno corpore ſm cõplexionẽ, fiet igiť ſm compoſitionẽ. & ita oportet vel vt partes paruæ fiant maiores, vel vt magnæ cõgregentur

G in minus, & quouis mõ ſit, oportet elementum habere partes, quæ ſunt quaſi elementa, quod negabant, quæ oĩa vt mihi vř nullatenus conſonant verbis græcis Ariſ. ſed ſunt ficta ab eo. & ſupra falſis trãſlatiõibus fundata.

Deinde ſequitur illa pars. { Themiſtius aũt } vbi inducit expoſitionẽ Themiſtii, & defenſionẽ, qua antiquos defendebat, voluit igitur Themiſtius ꝙ ſi partes elementorũ fuerint poſitæ æquales in paruitate, hoc eſt oẽs indiuiſibiles, tunc elementa erunt æqualia, & neutrũ, neutro maius ſinautẽ partes nõ fuerint poſitæ æquales, hoc eſt indiuiſibiles, ſed maiores & minores, tunc elementa non oportet eſſe æqualia, ſed poterit alterum altero maius eſſe, & quia antiqui, ſup tu, poſuerunt partes æquales, quia oẽs indiuiſibiles, ideo ſequitur apud eos omnia elementa eſſe æqualia, hanc vult eſſe rationem Ariſt. vt Auer narrat de mente Themiſtii. Poſtea Themiſtius ibi { Et ipſe opponit } Soluit hanc rõnem Ariſto. & ait tunc ſequi elementa eſſe æqualia, quando partes fuerint poſitæ æquales magnitudine, & numero, mõ licet par-

F tes elementorũ ſint æquales magnitudine, quia omnes ſunt indiuiſibiles, nõ ſunt æquales numero, quia plures ponuntur in maiori elemento q̃ in minori. Deinde ibi. { Nos aũt dicimus } obiicit huic ſolutioni dupliciter primo quia oportet partes maiores eſſe numero æquales partibus minoris, patet ex generatione, nã ex omnibus partibus minoris ſit maius cum omnibus ſuis partibus, & ex oĩbus partibus maioris ſit minus cum omnibus ſuis partibus, hoc aũt fieri non poſſet, niſi partes in vtriſq; eſſent numero æq̃les, aliter non ſm ſe & quodlibet ſui maius ex minori, & minus ex maiori fieret. Secũdo obiicit, qa nõ põt fingi partes eſſe æq̃les numero in maiori & minori, & elemẽtũ eſſe altero maius, niſi ponẽdo vacuũ in vno maius vacuo in altero, mõ hoc vacuũ eſt reprobatũ ab Ariſt hæc Auer. ego autẽ nõ legi Themiſtium, ideo ſi ita dicit vel ne, remitto me Auer.

Sinautẽ diuiſibile, his quidẽ qui ignẽ figura determinãt, accidet partẽ ignis ignẽ non eſſe, ꝓpterea q, pyramis nõ ex pyramidibus conſtat. Itẽ & nõ oẽ corpus aut elementum, aut ex elementis eſſe. nam pars ignis nec eſt ignis, nec vllum aliud elementum.

Expo. Deſtruit aliud membrum, & inquit. Sinautem, ſup. faciunt elementũ diuiſibile, his quidem q ignẽ figura pyramidali determinant, accidet primo partẽ ignis nõ eſſe ignẽ ꝓpterea ꝙ pyramis non ex pyramidibus conſtat, qa igitur pars pyramidis nõ eſt pyramis, & ignis eſt pyramis ſm eos, igitur pars ignis non eſt ignis, quod eſt falſum, quia ignis eſt corpus ſimilare, cuius partes ſunt eiuſdẽ rationis cũ toto. Item & ſecundo accidet non oẽ corpus eſſe aut elementum, aut miſtum eſſe ex elementis. ꝓbat conſequentiam, & inquit. Nam pars ignis nec eſt ignis, quia cum ſit pyramis ignis ipſe, pars eius, quę nõ eſt pyramis, non erit ignis, nec vllum aliud erit elementum, cum nec aer, nec aqua, nec terra, & ſupple tu, nec erit miſtum ex elementis, quare his, qui ignem figurant

H accidet primo partem ignis non eſſe ignem, contra rationem ignis. Accidet ſecundo, aliquod eſſe corpus, quod nec eſt elementum, nec ex elementis miſtum, vt pars ignis, hæc contra eos, qui ignem figurant.

Auer. c. 48. Auer. in cõmẽ. infert quoddã, & inqt, et ex hoc apparet deſtructio ſermonis cõuertentiũ ꝓpoſitionẽ, qui dãt igni figurã pyramidalẽ, quia eſt elementũ corporũ, hęc Auer. vult. n. ꝙ ex dictis Ariſt. patet propoſitionẽ hãc non conuerti, oẽ pyramidale eſt elementum corporum & oẽ elemẽtũ corporũ eſt pyramidale, nã licet omne pyramidale ſit elementum corporũ, non tñ omne elementum corporũ eſt pyramidale Inſtãtia eſt de gleba ignis, quæ quidẽ eſt elementum corporũ, & nõ eſt pyramis.

His autem, qui magnitudine definiunt, accidet aliquid

quid prius elemento eſſe elementum & hoc in infinitū abire, ſiquidem omne corpus diuiſibile eſt, & quod paruarum magis eſt partium eſt elementum.

Expō. Nunc obiicit his qui elementum definierunt paruitate magnitudinis, nam (vt dictū eſt) aliqui voluerunt elementum eſſe magnitudine paruū, & quanto paruius, tanto magis eſt elementū, obiicit contra, & ſumit añs ſic, ſi oē corpus eſt diuiſibile, vt ꝓbatū eſt, & quod paruarū magis eſt partium, eſt elemētū (vt ipſi dicunt) accidet aliquid prius elmto eſſe elementum, nam partes elementi ſunt priores elemento, q̄ tñ erunt elementū, qm̄ ſunt paruiores, iſte igiť partes priores elmto, erunt elementū, ſunt quidē quid prius elemēto, qa ſunt partes q ſemp via cōpoſitionis præcedūt totū ſunt elntū imo magis, qa paruæ ac minores toto, & addit hoc abire in infinitū, qm̄ ptes illæ ſunt adhuc diuiſibiles in ptes, & illæ adhuc i alias.

Auer.comment. 49. Auer. præſenti cōmē reducit rōnē hāc ad ꝓpoſitiones, parte illa. { Et dixit hoc } Quarū prima eſt ꝙ omne corpus componiť ex partib' diuiſibilibus in infinitū ita & ſemp partes minores & in minores in infinitū ſint ſubtiliores ac ſubtiliores, ſecunda eſt, ꝙ ſemp ſubtile eſt elementum corporis groſſioris, hæc ſecūda propoſitio, conceditur ab aduerſariis, prima vero licet non ſit ab eis conceſſa, tñ ſequitur ab illis, quæ ipſi concedunt. Concedunt n oēm partē paruam diuidi in minorem, & ſubtile corpus in ſubtilius, ex his propoſitionibus arguitur, omne ſubtile eſt elementum ſpiſſioris, oē elementum habet ſubtile & ſubtilius in infinitū, igiť omne elementum habet elemēta in infinitum. Hæc Auer. & bene.

Prætérea & his ēt accidit dicere idē ad hoc quidem ignē eſſe, ad aliud aūt aerē, & aquā rurſus ac terram.

Expō. Quæ auer. com. 50. Secundo obiicit, & cōponiť ſic enthimema, vt Auer. facit. Si differentiæ elementorū quibus differunt per rarum & denſum, ſunt ſm magis & minus; ita vt ignis nō differat ab aere niſi ſm ꝓportionem terminatam inter eos in raritate ac dēſitate, ſequitur ꝙ ſi reperireniť aliud corpus, cuius ꝓportio ad ignem eſſet, quāta ignis ad aerem, illud corpus ad ignem eſſet ignis, & ignis ad ipſum eſſet aer. Item ignis ad aerem eſſet ignis, & aer ad aquā eſſet ignis, & reliqua, hæc Auer. Melius deducerem enthymema ſic arguēdo, ſi ignis differt ab aere proportione magnitudinis numeri tunc idē corpus eſſet ignis, aer, aqua, & terra, deducitur ſumendo A ignē cuius ꝓportio ad aerem eſſet, quæ ignis ad aerē: A enim eſſet ignis. Quod vero eſſet aer, probo minuendo ipſum A in tanta ꝓportione in quanta aer ſe hēt ad aquā, & ſequeť A eē aerē. Similiter minuēdo A in tanta ꝓportione in quāta aqua ſe hēt ad terrā, & igť ipſum A eſſe aquā. Similiter minuēdo ipſum tm̄ quod ad nullū aliud ꝓportionē habeat, & ſequiť A ipſum eſſe terrā, quare idē corpus ſpē erit ignis, aer, aqua, & terra, vt patet variatione proportionis. Et vt recte dicit Auer. Totū hoc accidit, qa differentias illorū ponunt ex caplō quantitatis relatiue.

Commune autem peccatū his omnibus eſt, qui elementum vnum ſupponunt, vnum naturalē ſolū, omniumq; eundem facere motum. Omne nanq; naturale corpus principium habere motus videmus. Si igitur omnia corpora vnum quid ſunt, vnus ſane omniū motus erit, & hoc eo magis moueri vnumquodq; neceſſe eſt, quo quidem maius ſit. Quemadmodum & ignis, quo quidem maior ſit, eo ſua latione ſurſum celerius fertur. Accidit autem multa deorſum celerius ferri. Quare propter hæc ipſa, & inſuper cum definitū ſit prius naturales plures eſſe motus, patet vnum elementum eſſe non poſſe.

Vnūquodq verbum additum. Quo quǽo

A Vltimo obiicit communi rōne, quæ omnibus valet, videlicet ꝙ ſi vnum tantum eſſet elementum, vnus eſſet motus naturalis tantū deducitur, qa motus diſtingueniť propter formas diuerſas elementorū, & ita ſi omnia elementa erunt vnū elemētum, in forma, omniū erit vnus naturalis motus, qđ eſt cōtra ſenſum, qa videmus motū quo leuia ſurſum feruntur, & motū, quo grauia deorſum moueniť, inquit. Cōe autem peccatum his omnibus eſt, qui elementū vnum ſupponunt, vnū naturalē ſolū, omniumq; eūdē facere motum. Et deducit hoc ſequi ad eorū poſitionē, & inquit. Omne nanq; naturale corpus principiū habere motus vidēmus, & etiam ſic. 2. phyſicorum eſt definitum. Si igiť oia corpora .ſ. elementa vnū quid elementum ſunt, ſup. tu, vnum erit omnium principium motus, & ꝑ cōſequens vnus erit motus naturalis oīum, hoc aūt eſt contra ſenſum, qa reperiuniť plures motus, videlicet quo ſurſum quædā ferūtur, & quo deorſum alia, & hoc .ſ. motu ſurſum eo magis moueri vnūquodq; leuium neceſſe eſt, quo quidē maius ſit leue, quēadmodum & ignis, quo quidem maior ſit, eo ſua latione celerius ſurſum fertur. Silr accidit quædam alia deorſum celerius ferri, vt grauia. Vel melius hæc pars exponitur, vt ſit totū hoc pars cōſequētis, & tunc conſequēs erit, vnum eſſe omniū, quo videlicet corpora elementaria differunt ſm magis & minus, nō ſimpliciter, quia vt oīa elementa vnū ſunt ſimpliciter, ſm eos ſolum differētia in reſpectu, ſic oīum erit vnus motus, quo ſolū elemēta differunt in reſpectu, & hoc ait, & hoc eo magis moueri vnūquodq; neceſſe eſt, quo quidē maius ſit, quēadmodū & ignis, quo quidem inter elemēta maior ſit, eo ſua latiōe ſurſum celerius fertur, & aer quo quidē minor eſt igne, & maior aqua, eo mouetur ſurſum minus igne & magis aqua, & aqua quo quidē eſt minor aerē & igne & maior terra, eo fertur ſurſum minus igne & aere, & magis terra, terra vero cū ſit oīum minima, iō, vt dicit, mouetur deorſum. Propterea inquit. Accidit autē multa deorſum celerius ferri, qa terra mouetur deorſum nō ſimpliciter, ſed quaſi mō accidētali in reſpectu. Sic igitur ſequitur, ſi elementa oīa ſunt vnum omnium vnum eſſe motū, qui differt in eis ſm magis & minus, velut elemēta differunt ꝓportione ſm magis ac minus, hæc relinqt tanq; manifeſte falſa, ideo inquit. Quare propter hæc ipſa abſurda manifeſte. Et inſuper etiā quia definitum eſt prius, naturales plures eſſe motus, vt primo huius patet vnum elemētum eſſe non poſſe, & hoc pacto ego intelligo locū hunc nō leuē, quicquid iuniores velint. Sed quæres, vtrū ſi ſint oīa elementa vnū tm̄, ſequatur vnū eſſe motū omnium corporum, vel ſolū oīum elementorum tm̄ eſſe vnū motum. Recte rñdit Auer. ꝙ ſi omnia elementa vnum ſunt elementum, ſequitur oīum elementorum & oīum miſtorum vnum ſpecie eē motum, cauſa eſt, quia miſta omnia vnum erunt ſpecie, qđ mouebitur vi elementi, quod in eo prædominatur. Præterea Auer. q̄rit, cur in eius ſermone addidit { Et hoc eo magis moueri. } & rñdet hoc eſſe additum ad demonſtrandum añs eſſe īpoſſibile, qa videmus quædā ſurſum magis ac magis ferri, quo leuiora ſunt, quædā magis deorſum, quo grauiora ſunt. Et ita ſm Auer. hæc verba poſita ſunt ad deſtructionem conſequentis. Ego vero puto illa eſſe poſita, vt partes conſequentis, vt diximus.

Expō. — Dubitatio. — Rñſ.

B

C

D

Cum autem, neq; infinita ſint, neq; vnum plura eſſe, atq; finita neceſſe eſt.

Expoſitio. Epilogat, & inquit Cum autē neq; infinita ſint, neq; vnum elementum plura eſſe atq; finita neceſſe eſt. Vtrū autem quatuor, in lib. de generatione complebitur.

Conſiderandum autem primo vtrum ſempiterna ſint, an genita corrumpantur, quo quidem demonſtrato, & quot ipſa ſint, & qualia, perſpicuum erit.

Quo quidē hoc ... quidē

His de numero elementorum generatim diſcuſſis, ꝓponit aliā de elementis pertractationem, & inquit. Conſiderandū autem, ſup. poſt hæc primo vtrum ſempiterna ſint an genita corrumpantur, & reddit cauſam huius intentionis, & inquit. Quo quidē demōſtrato, & quot ipſa ſint, & qualia, perſpicuum erit, quot, quia quatuor qualia, quia aliud calidum, ſiccum vt ignis, aliud calidū humidum, vt aer, aliud humidū frigidū, vt aqua, aliud frigidum ſiccum, vt terra, quæ duo in libris de generatione complebuntur.

Diſſolui Diſſolutū Reſolutum *Sempiterna quidem igitur eſſe impoſſibile eſt, etenim ignem, & aquam, & vnumquodq; ſimpliciū corporum diſſolui videmus.*

Expoſitio. Soluit qōnē ꝓpoſitā p ea quæ ſenſibus patent, & inquit. Sempiterna quidem igitur eſſe impoſſibile eſt, etenim ignē & aquā, & vnūquodq; ſimpliciū corporū diſſolui videmus, & ſic qō hæc per ſenſus facile ſoluitur.

Diſſolutionē vero aut infinitam eſſe, aut ſtare neceſſe eſt.

Expō. Soluta qōne p ſenſus, quærit aliā qōnem, videlicet, vtrum diſſolutio elementorū quæ ſenſibus cōſtat, ſit infinita, an finita, & hoc ꝓponit, & inquit. Diſſolutionem vero, quæ ſenſibus patet, aut infinitam eſſe, aut ſtare neceſſe eſt, ideo quærit quot iſtorū duorum ſit dicendum.

ſi igitur infinita eſt, & diſſolutionis tempus infinitum erit, & tempus rurſus compoſitionis, vnaquæq; enim partium in alio tempore diſſoluitur, atq; componitur, quare fiet vt extra tempus infinitum, tempus ſit aliud infinitum, quandoquidem & compoſitionis, & etiam hoc quod prius eſt diſſolutionis tempus, infi- Tps vel bis additū *nitum eſt, quare extra infinitum fiet infinitum, quod quidem impoſſibile eſt.*

Expō. Arguit nunc deſtruēdo vtrūq; membrum, & primo ꝙ diſſolutio non ſit infinita a primo ad vltimū, quia ſi diſſolutio ſit infinita, tempus menſurans illam erit infinitum. Vltra ſi tempus diſſolutionis ſit infinitum, tempus compoſitionis erit etiam infinitum, duorū enim contrariorū tempus æquale eſt. Sed dices, vnum eſt tps diſſolutionis, & cōpoſitionis, igitur non ſunt duo tempora, quaſi reſpondēdo, inquit. Vnaquæq; n. partium in alio tempore diſſoluitur atq; componiť, quare tempus diſſolutionis aliud eſt a tempore cōpoſitionis. Vltra arguit, tempus compoſitionis eſt infinitū, & aliud a tēpore cōpoſitionis etiam infinito, igitur fiet, vt extra tempus infinitum ſit aliud tempus infinitum, quandoquidē & compoſitionis & etiam hoc quod prius eſt diſſolutionis tēpus infinitum eſt, & alterum ab altero infinitum, & propterea cōcludit: quare extra infinitum fiet infinitū, quod quidem impoſſibile eſt, et ita patet diſſolutionem ipſam non poſſe eſſe infinitam.

Quo vero ad verba attinet, diſſolutionis tempus ait prius eſſe via imperfectionis, compoſitionis autem tempus prius via perfectionis.

Aue.c.55 Auerroes autē ꝓponendo intētionē capituli vult ꝙ Ariſto. declaret nullum elmtorum eſſe æternum, immo generabile ac corruptibile ſm omnes partes, & hoc ſiue generatio illorū fiat per diuiſionē totius in partes indiuiſibiles (vt antiqui dixerunt) ſiue p tranſmutationem in ſubſtantia. Et tangit breuibus rationem propoſitæ intētionis, quia videlicet nulla relinquitur ex elementis pars quæ non recipiat generationem, & corruptionē, nō quidem in quantitate, ſed in ſubſtantia. Vlterius Auer. notat propoſitæ intentionis duas vtilitates, prima eſt, quia ex hac perſcrutatione relinquitur via inueniendi numerum elementorum, nam cum ſcitur elementa eſſe corru- E ptibilia, ſcitur numerus qualitatū, quo ſcito p viam combinationem poſſibilium ſcitur numerus eorum. Secundo cum ſciunť ipſa corruptibilia, ſciť quæ ſunt cōtraria, quæ media, & ita ſciť numerus. Tertio notat Auer ꝙ hæc qō de æternitate elementorum eſt communis tam peripateticis, qui volunt tam generationē q̄ corruptionem fieri ſubſtāntia, q; alii qui dicunt generationem fieri congregatione, corruptionem vero fieri diſgregatiōe per quantitatem. Quarto notat deductionem conſequentiæ quæ fit in textu, videlicet ſi tempus diſſolutiōis eſt infinitum, tempus compoſitionis eſt infinitum, quia (vt dicit) corruptio vnius eſt generatio alterius, & generatio vnius corruptio alterius, quare ſi tempus diſſolutionis eſt infinitum, tps generationis erit infinitum. Sed pace Auer hæc deductio non valet, quia tunc non ſequeretur eſſe duo tempora infinita, quorum vnum eſſet extra aliud, quia tempus diſſolutionis & compoſitiōis eſt vnum tempus, & non duo, & maxime cū ipſe Aue. laudet tranſlationes Alphagaræ, quæ voluerunt tem- F pus compoſitionis eſſe aliud a tpe corruptionis. Ideo ipſemet Auer. vult p tempus corruptionis ſiue diſſolutionis, & per tēpus compoſitionis ſiue generationis, eiuſdē rei, tunc enim ſunt diuerſa, nam tempus quo res gñatur eſt diuerſum a tempore quo illamet res corrūpitur. Poteſt Auer. defendi, quia ſi tempus generationis vnius et tempus corruptionis contrariæ rei ſit vnum, ſequiť, ſi tēpus corruptionis ſit infinitum, tempus generationis etiā ſit infinitum, quare ſequitur tempus generationis nō eē maius tempore corruptionis, & p conſequens ſiue ſint eiuſdem rei, ſiue contrariæ generatio & corruptio in tēpore ſunt æquales, quare ſequitur ſi tempus diſſolutiōis ſit infinitum, tempus compoſitionis eiuſdem rei erit infinitum, & qm̄ generatio & corruptio eiuſdē rei ſunt diuerſæ, & in diuerſis tēporibus, eſt enim generatio Socratis prior corruptione eiuſdē, quare ſequitur eſſe duo tēpora infinita, quorū vnum eſt extra aliud, quod eſt contra definitionem infiniti. Hæc Auer quo ad textum.

Verum parte illa Et debes ſcire quod non eſt poſſibi- G le. Digreditur aliquo modo, poteſt autem digreſſio ſic cōtinuari, dicendo ꝙ Auer. ſoluit in illa dubitationē, dixit enim Ariſt. duo tpa infinita inueniri non poſſe, quorum alterum ſit extra alterum, cōtra quia præteritū eſt infinitum, & futurū eſt infinitum, & vnū eſt extra aliud igitur duo infinita eſſe poſſunt, quorum vnū eſt extra aliud. Quidam reſpondet ꝙ duo infinita ſm quid reperiri poſſunt, nō autē duo infinita ſimpliciter, modo præteritum eſt infinitum ſecundum quid, quia a parte ante & finitum ſm quid, quia a parte poſt. Similiter futurum eſt finitum ſecundum quid, quia a parte ante, infinitū ēt ſecundum quid, quia a parte poſt, quare duo īfinita ſm quid reperiri nihil prohibet. Auer. autem ait duo infinita reperiri poſſe ex ea parte qua ſunt finita, vt præteritū reperitur ex parte poſt cum futuro ex pte ante, ex parte ante qua infinita ſunt, reperiri non poſſunt, nō. n. poteſt reperiri præteritum infinitū ex vtraq; parte cum futuro infinito ex vtraq; parte, & hoc vt ait ſequitur ad hanc pōnē, nam cum poſitū fuerit tempus generationis H eſſe infinitum, & fuerit poſitū extra ipſum tēpus corruptionis, tunc extra infinitum erit poſitū aliquid ex parte qua eſt infinitū. Deinde ſequiť illa particula Et apparet hoc cum fuerit. Occurres contra hæc, nā potētia quæ fuit in præterito ad A formā, quæ hodie facta eſt ipſa eſt ſimpliciter infinita, quia tempore infinito ſtetit ad formam A & potētia ad B formā, quæ eſt generabilis infinito tēpore futuro eſt etiā infinita, igiť dari poſſunt duo infinita, quorū vnū eſt extra aliud. Soluit Auerro. hic & Cōm. 120. 134. 136. & 4. 6. primo huius, & 8 phyſ. ꝙ potentia poteſt dupliciter cōſiderari, aut in ſe & per ſe, aut per accidens reſpectu indiuiduorum formæ. Per ſe quidem & abſolute potentia ad formam A eſt ſimpliciter infinita, & nullo modo eſt finita, per accidens vero reſpectu indiuiduorum eſt finita a parte poſt, & infinita a parte ante. Similiter dici po

teſt

(Digreſſio Auer.)

teſt de potentia ad formam in infinitum poſt generabilem, abſolute.n.ſi conſideretur, non finitur ex alia parte, ſed ꝑ accidens, quatenus inter indiuidua eſt ordo per accidens, & quatenus vnum indiuiduũ ꝑ accidens præcedunt infinita, poteſt dici finita a parte antea, & infinita a parte poſt. Quare dici põt, ꝙ potentia abſolute conſiderata eſt vtraq; ex parte ĩfinita, quia vt ſic nihil aliud eſt niſi materia, & hoc modo eſt vna potentia ad formã quæ eſt generabilis tempore infinito poſt, & ad formã, quæ fuit in præterito infinito, non.n.vt ſic ſunt duæ potentiæ ſimpliciter infinitæ, ſed vna tñ. Eſt igitur ſolutio ꝙ ſi cõſideretur potentia per ſe vt ſubiectum formarũ, ſic eſt vna tantum, vt materia ipſa, & eſt vtraq; ex parte infinita, ſed ſi conſideretur potentia ſecundũ quid, & ꝑ accidẽs reſpectu formæ ad quam limitata fuit, vt ſic eſt infinita ſm quid, & non eſt abſurdum reperiri duas tales & quia Plato nõ diſtinxit inter ꝑ ſe & accidens, voluit ꝑ ſe genitum poſſe corrumpi & eſſe æternum. Vnde conceſſit duo æternum aliquando deſinere & genitum eſſe æternum, & motus fuit argumento accepto a potentia, quæ fuit æterna, & tamen in aduentu formæ deſinit. Tu vero quære ſolutionem primo huius clariorem.

Com. 120. *Sin autem ſtabit alicubi diſſolutio, an id corpus in quo ſtabit indiuiſibile erit, an diuiſibile quidem, non tamen diuidetur vnq̃, vt Empedocles uelle dicere videtur, indiuiſibile quidem igitur non erit propter rationes antea dictas, atq; diuiſibile quidem erit, nunq̃ autem diuidetur, minus enim corpus facilius q̃ maius corrumpi poteſt. Si quidem igitur & maius hac corrũpitur corruptiõe, vt diſſolutio eſt in minori, ipſum minus adhuc magis id pati, conſentaneũ eſt rationi, ignẽ autem duobus modis corrumpi videmus.* Nam *& a contrario corrũpitur, cũ extinguitur, & ipſe a ſe ipſo marceſcens,* Hoc *autem patitur minor a maiori, & eo celerius, quo minus eſt, quare corporum elementa corruptibilia, & generabilia eſſe neceſſe eſt.*

Expõ. Hactenus probauit ꝙ elementorum corruptio ſiue generatio non ſit infinita, nunc probat ꝙ corruptio elementorum non ſit finita. Vbi debes ſcire ꝙ Empedocles agrigentinus poſuit duplicia elementa, quædã quæ videntur elementa, & non ſunt, vt quæ videtur aqua, non tamen eſt aqua pura, ſed aqueum, ſimiliter qui videtur ignis, non tamen eſt ignis purus ſed igneũ quoddam, & ſic de cæteris. Quædam ſunt elementa, & nõ videntur, vt ignis purus, aer purus, aqua pura, & terra pura, hæc.n.ſunt elementa, non tñ apparent. dicebat Empedocles elementa quæ videntur elementa eſſe corruptibilia, & eorum corruptionẽ ſtare ad elementa vera, quę licet ſint corruptibilia, tamẽ nunq̃ corrumpuntur. Imaginatur n. Empedocles miſta reſolui ad ea elemẽta, quę videntur elementa, & hæc elementa reſolui ad pura elementa, quæ licet ſint corruptibilia, nunq̃ tñ corrũpunt, & ſic corruptionem elementorum vult vt ſtet ad corpora diuiſibilia, quæ nunq̃ diuidentur. Probat igitur Ariſ. ꝙ corruptio elementorum, quæ videntur elementa nõ ſtet ad corpora diuiſibilia, quæ ſunt vera elementa, ſed omnia ſunt corruptibilia, ita vt aliquando corrumpantur, inquit. Sin autẽ ſtabit alicubi diſſolutio, quærit quale corpus erit illud, ad quod ſtat diſſolutio, & inquit, an id corpus in quo ſtabit, indiuiſibile erit, vt dixit Democritus, qui voluit corruptionem elemẽtorum reſolui ad atoma, an diuiſibile quidem, non tamẽ diuidet vnq̃, vt Empedocles velle dicere videtur, qui voluit miſta reſolui ad elemẽta impura, & impura elementa ad quædam alia elementa pura, quæ ſunt diuiſibilia, nunq̃ diuidenda. Obiicit contra vtrunq;, & inquit. Indiuiſibile quidem

A igitur non erit, ſupp. illud ad quod ſtat reſolutio elementorum, vt dixit Democritus, propter rationes antea dictas contra eum, quas non repeto, quia ſatis ſunt explicatæ. Deinde ipſe deſtruit ſecundum membrũ, qđ poſuit Empedocles, & inquit. At neq; diuiſibile quidem erit, nunq̃ autem diuidet, vt dixit Empedocles, qui voluit corruptionem elementorum impurorum ſtare ad elementa pura, quæ ſunt diuiſibilia, & nunq̃ diuiſa Minus enim corpus facilius q̃ maius corrumpi poteſt, & ſupple tu verum elementum eſt minus corpus q̃ elemẽtũ impurũ, & elementũ impurum corrumpitur aliquãdo, igitur elementum purũ aliquando corrumpetur. Et hoc ſubdit. Siquidẽ igitur & maius hac corrũpitur corruptione, vt diſſolutio eſt ĩ minori, ipſum minus adhuc magis id pati conſentaneum eſt rationi. Vnde hæc ratio ſoluitur ad propoſitiones. Prima eſt, ꝙ ſi corrũpitur corpus maius, corrũpitur etiã minus. Hæc propoſitio patet in his quę ſunt eiuſdem rõnis, quia in maiori

B eſt maior virtus reſiſtendi, quã in minori. Secunda, elementum impurum eſt corpus maius elemẽto puro, patet quia cæteris paribus elementũ impurum cõtinet purum. Tertia propoſitio eſt, ꝙ elementũ impurum corrumpitur de facto. Hoc ꝓbat exemplo ignis, qui (vt dicit) dupliciter corrumpitur, aut a contrario, cũ extinguitur, aut ab intrinſeco, cum ipſe a ſeipſo marceſcit. Ex his tribus propoſitionibus cõponitur ſyllogiſmus, ſi maius corpus eſt corruptibile, & corrumpitur, minus corpus erit corruptibile, & corrũpetur, ſed maius eſt corruptibile, & corrumpitur aliquando, igitur minus aliquando corrumpetur. Sed elementum purum eſt minus, & elementum impurum eſt maius, & elementum impurum corrumpitur aliquando, igitur elementum purum aliquando corrumpetur. Hæc ratio tota patet ex propoſitionibus, & ideo inquit. Hoc autem patitur minor a maiori, vt minor flãma a maiori, & eo celerius, quo minus eſt. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire, hæc verba poſſe dupliciter ĩtelligi. Vno modo vt minus pa

C tiatur a maiori, ita vt minus corpus ſit patiens, & maius ſit agens, & hoc licet ſit verum non tamẽ ad propoſitũ, patitur minus calidum a magis calido, non tamen eſt ad propoſitũ. Alio modo intelligi poteſt vt minus hoc modo patiatur a maiori, ideſt reſpectu maioris. Nã minor flamma patiatur magis quã maior, hoc eſt facilius, & ſic intelligit in propoſito. inquit, hoc autẽ patitur minor, ſup ignis a maiori. i. reſpectu minoris, & eo celerius quo minus eſt. Ex his dat concluſionem, & inquit. Quare corporum, elementa quæ ſunt pura, & propterea dicunt elẽnta corporũ corruptibilia, & gñabilia & generabilia eſſe neceſſe eſt. Sed occurres, q̃a illa regula ſi maius corrumpitur, minus facilius corrũpi, põt, non valet, niſi in his quæ ſunt eiuſdẽ rationis modo elementum purũ & impurum non ſunt eiuſdem rationis. Nam impurũ eſt mixtũ, modo mixtum non eſt eiuſdem rationis cum ſimplici ex quo conſtat. Poteſt dici illa eſſe eiuſdem rationis ſubiecti, quoniam ambo conueniunt in eadem ſpecie materiæ, immo in eadem materia numero, & ꝓ

D pterea valet ſi impurum elementum aliquando corrumpitur, quod eſt maius, purum quod eſt minus, aliquando corrũpetur, quia ambo ſunt eiuſdẽ rationis ſubiecti. *Dubitatio* · *Solutio*

Pulchra dubitatio eſſet, ſi ignis poteſt corrumpi ab intrinſeco circumſcripto omni contrario extrinſeco. Sed quia hæc dubitatio eſt optime diſputata in libris de generatione, vſq; illuc dimittatur.

Animaduerte ꝙ Auer. dicit fuiſſe opinionem Empedoclis quædam elementa corrumpi, vt partes elementorum quæ ſenſibus noſtris patent Hæ.n partes corrumpuntur, quædã alia eſſe in ſe corruptibilia, quæ tñ nunquã corrũpuntur, vt ſunt elementa, quæ nobis non videntur. Et ad hæc dixit Empe. ſtare corruptionem elẽtorum, quę nobis videntur corrũpi, & ſic Auer idem qđ nos ſentit. Secundo aĩaduerte q, ſm Auer. cum Ariſto. *Auer. com. 52.*

dixit ignem dupliciter eſſe corruptibilem, voluit innuere in vtroq; modo corruptionis ſemper minorem ignẽ citioris eſſe corruptionis q̃ maiorem, ignis.n minor citius corrumpitur a ſuo contrario, q̃ maior, & ignis minor citius extinguiẽ ac marceſcit a ſe quã maior, quare vult habere minorẽ facilius corrumpi. Tertio debes ſcire ꝙ Auer ait ignem marceſcere a ſe, qñ defectu materiæ
Dubitatio in qua continetur, extinguitur. Sed occurres an poſſit ignis corrumpi defectu materiæ ſine cõtrario ipſum corrumpente. Respondet Auer. ꝙ nõ, quia corruptio quæ
Reſponſio. ſit defectu materiæ, eſt etiã ex cõtrario, ſed per accidens quia contrariũ nunquã ipſum corrumpet, donec materiã illi conuenientẽ reperit. Confirmat hoc, quia vt dr̃ in ſecundo de anima, nihil generatur a ſe, & nihil corrũpitur a ſe, ſup. ſine cõtrario extrinſeco, & ſic tenet Auer. ignẽ qui a ſe marceſcit, non corrumpi abſq; contrario.

Duplex corruptio. Vnde pro ſatisfactione verborũ Ariſt. videtur velle ꝙ duplex eſt corruptio vna a cõtrario, & eſt quæ principaliter eſt a cõtrario, & hæc diciẽ a contrario principaliter, non ꝙ non ſit defectu materiæ: altera eſt a defectu materiæ principaliter, licet nõ ſit abſq; contrario. verbi gratia, mors naturalis hoĩs eſt principaliter defectu materiæ, tñ eſt a contrario, qa a ſicco accidentali Mors uero præternaturalis, vt mors iuuenis eſt principaliter a contrario, tñ non eſt ſine defectu humidi. Vel fortaſſe dici põt ꝙ Ariſt. velit ignẽ poſſe corrũpi aliqñ a ſe defectu cõtrarii, quando venit ad naturalem finem ſuæ periodi: Ariſt.n omnibus genitis in libris meteororum præbuit periodũ, qua viuũt, vel qua ſtabilita ſunt in eẽ quæ igiẽ corrumpuntur ꝑ hoc ꝙ perueniunt ad finem ſuæ ꝑiodi vult corrumpi ſine cõtrario, ſed ſolum ꝓpter materiam quæ appetit tunc aliam formã, & ideo tunc pereunt ſine cõtrario poſitiuo, & ꝑ ſolum contrariũ priuatiuum.

Alia vero pereunt præter naturaliter qñ præuenit eorum corruptio finẽ ſuæ periodi, & hæc vult corrũpi ꝑ contrarium poſitiuum, ſed de his in libris de generatione multa, quare ex his ꝑſpicuum eſt, ꝙ elementorũ ge-
Dubitatio neratio nõ ſit infinita nec etiam finita. Sed occurres, oĩs motus eſt finitus, vel infinitus, generatio eſt motus, vel cũ motu, igitur vel finita, vel infinita. Dici poteſt ꝙ ge-
Reſpõſio. nerationem, vel corruptionẽ eſſe finitã vel infinitã põt dupliciter intelligi. vno modo reſpectu temporis, & ſic quælibet eſt finita, qm̃ quælibet pars elm̃i, quæ generatur, generatur in tempore finito, vel corrumpitur, in tẽpore finito: alio modo reſpectu terminorum, & ſic nec eſt finita nec infinita. infinita quidẽ nõ qa pars ignis cũ ſit, non ſit ex parte alia, quæ etiam ſiat, & ſic in infinitum, nec cũ corrumpitur, corrumpitur in partem quæ corrumpitur, & ſic in infinitũ: finita vero minime, quia nõ corrumpitur ad aliquod, quod non poteſt corrumpi, nec generatur ex aliquo, quod non poteſt generari, quare hoc modo, nec finita eſt, nec infinita, tñ reſpectu temporis eſt finita, & ſic concludit ratio.

Quum autem generabilia ſint aut ex nõ corpore, aut ex corpore ipſorum generatio erit, & ſi ex corpore, aut ex alio, aut ex ſe viciſſim. H

Expõ. Quæ com. 53 Auerroes optime introducit hanc qõnem, ait n. ſenſu apparere ꝙ elementa generenẽ viciſſim ex inuicẽ, & ita hoc nõ quærit, cum ſenſibus pateat. quærit autem vtrũ elementa generentur ex ſe viciſſim eſſentialiter ac per ſe, ita vt non poſſint fieri niſi ex inuicem fiant, nam hoc ſenſibus non conſtat. Fecit autẽ hoc Ariſt. (vt dicit Auer.) per ſimile ad id quod quæſiuit de corruptione. nã quẽadmodũ quod vr̃ ſenſu de corruptione eorum, non eſt ſufficiciens in certificatione ꝙ elementum quod corrũpitur, ſm omnes partes corrũpatur, ita eſt hoc quod videtur de generatione eorum adinuicẽ. ſ. quia non ſufficit ꝑ hoc ſcire ſi ꝑ ſe ex ſe mutuo ſiant, ideo quærit vtrum ex ſeinuicẽ mutuo ſiant elementa ꝑ ſe, quare cum probauit de elementis ꝙ illud quod generatur & corrumpiẽ, ge-

E neratur & corrumpitur ſm omnes ſuas partes, quærit nunc de ſecũda intẽtione, videlicet vtrum ex ſeſe mutuo ꝑ ſe generenẽ. Et inquit. Quũ aũt generabilia ſint, ſuppl. ſm omnes partes, vt antea ꝓbatum eſt, ideo quæritur poſt hoc vtrum ex non corpore, aut ex corpore ipſorũ generatio ſit. & ſi generatio ſit eorũ ex corpore, quęritur an ex alio corpore, ſup. priori elementis, & alterius generis ab eis, an ex ſe viciſſim, ſup. ſm Auer. ꝑ ſe & eſſentialiter ſiant. Hæc eſt expoſitio Auer. et ſatis pulchra.

Is quidem igitur ſermo, qui ex non corpore ipſa generat, vacuum facit. omne enim, quod ſit, in aliquo ſit et id in quo ſit generatio, aut nõ corpus erit, aut corpus habens, & ſiquidem habebit corpus, duo corpora ſimul erunt in eodem, id videlicet quod ſit, & id quod præerat. Si autem non corpus fuerit, vacuum ſeparatum eſſe neceſſe eſt, hoc autem impoſſibile eſſe, & antea demonſtratum eſt. Ipſa verbũ additum. In græco ſuppoſitũ verbũ generationis. Habebat ἀφωρισμένον. Separatũ. Definitum

F

Nunc Ariſt. deſtruit duo mẽbra, vt concludat membrũ verum probat igiẽ primo, ꝙ elementa non generẽtur ex nõ corpore, & hoc proponit ibi, Is igitur ſermo, qui ex non corpore ipſa generat, vacuũ facit, & ſic vult illa non fieri ex non corpore, quia ſequereẽ vacuũ eſſe. Pro deductione cõſequentiæ ſumit vnum ſuppoſitũ in quinto phyſi. ſatis declaratum. & inquit, omne n. quod ſit, in aliquo, ſup. vt in loco ſit. Hæc eſt ſuppõ ſatis nota, qua ſtante quærit, & id in quo ſit generatio, aut nõ corpus erit, aut corpus habens. ꝓbat ꝙ nõ habeat corpus, & inquit Et ſiquidem habebit corpus, duo corpora ſimul erunt in eodẽ, id videlicet quod ſit, & id quod præerat in eo. Si aũt locus in quo ſit, ſit nõ corpus, ita vt in ipſo nullũ ſit corpus ſenſibile, vacuum ſeparatũ eſſe neceſſe eſt, nam eſt quãtũ quoddam in quo ſit generatio, & non eſt corpus in eo ſenſibile, igitur vacuum, hoc aũt
G impoſſibile eſſe & antea in. 4. phyſic. demonſtratum eſt. Hoc modo Themiſtius & Alexander expoſuerunt, vt Auer narrat, eos enim non vidimus. Expõ.

Circa hunc locum Auer. diligẽter procedit, vt mihi videtur, ideo nos ſui cõmẽti omnes vtiles partes adnotabimus. Quantũ igitur ad textus introductionẽ, inquit, in hoc capitulo vult deſtruere duas diuiſiões, ſiue duo mẽbra prędicta ſyllogiſmi diuiſiui ad concludendũ tertiũ, erat. n ſyllogiſmus elementa generantur ſm omnes partes, vel igiẽ ex nõ corpore, vel ex corpore priori eis, vel ex ſe mutuo. ꝓbat igitur ſm Auer. ꝙ elementa non generentur ex non corpore, nec ex corpore priori, vt concludat illa fieri mutuo ex ſeinuicem Hæc eſt introductio Auer. Deinde ſequitur illa particula cõmẽti. Et intendit ꝑ non corpus, vbi Auerroes declarat quid Ariſt. per non corpus velit, cum quærit, vtrũ elm̃ta quæ generanẽ ſiant ex non corpore, vel corpore alio, vel ex ſeinuicẽ. Auer. comment. 49.

Nam declaratis terminis facile intelligitur proceſſus Ariſtotelis. Et probat q. per non corpus Ariſto. non po-
H teſt intelligere ipſum non eſſe ſiue ipſum nihil, quod eſt priuatio ſimpliciter entis, ſed corpus in potẽtia quale eſt materia, quę eſt non corpus actu. primo, quia generatio eſt motus ſaltem communiter dictus, omnis motus eget ſubiecto, igitur per non corpus non poteſt intelligere ipſum nihil. Secundo probat idem ibi. Et etiam res. Quia res quæ ſit, alia eſt a re ex qua, vt e termino e quo ſit, vt patet in cæteris trãſmutationibus, ſed in aliis tranſmutationibus neceſſario requiriẽ ſubiectum igitur in generatione. Addit tamen quandam differentiam, quia in aliis tranſmutationibus ſubiectum eſt in actu. In generatione autem, quæ eſt in ſubſtantia, ſubiectum eſt in potentia, vt alibi diximus. Tertio probat idẽ ibi. Ipſe ergo quia ſi ꝑ non corpus intelligeret non eſſe, tunc non eſſe reciperet eſſe, vt deductum fuit in libris phyſicorũ ſæpe.

Quarto

Quarto ibi. Et ideo propoſitio. ꝓbat ſic, quia antiq, immo omnes volunt generationē non fieri ex non corpore capiendo non corpus pro non eſſe, conueniunt.n. in hoc omnes, qui de natura loquuntur, & ſic cū in hoc nulla ſit vis, videtur igitur ꝙ Ariſtoteles ꝑ non corpus intelligat non corpus actu, vt quæſtio ſit, vtrū elementa generentur ex corpore actu tanquam ſubiecto, an ex corpore potentia, qđ nō eſt actu corpus. ſm igr̄ Auerroem Ariſtoteles ꝓbat ſubiectū, ex quo fiunt elementa; non eſſe actu corpus. Sed occurres, quia expoſitio videtur contra textum Ariſtot. enim probat id ex quo elementa fiunt, non eſſe non corpus, ait enim, hic igitur ſermo, qui ex non corpore ipſa generat, vacuum facit. Ecce ꝙ ꝓbat illa non fieri ex non corpore, quia ſequeretur vacuum eſſe. Auer. autem vult ꝙ Ariſto probat ſubiectum ex quo fiunt elementa eſſe non corpus, & ſic expoſitio eſt cōtra textū, quia textus deſtruit, quod Auerroes ait conſtrui. Poteſt dici ꝙ Ariſtote ꝑ non corpus intelligat trinam dimenſionem ſeparatam, quod eſt nō corpus ſenſibile ſed bene corpus quantum. Vnde inqt his quidem igitur ſermo qui ex non corpore ipſa generat, ideſt qui ex trina dimenſione ſeparata ipſa generat, vacuum facit. Modo idem quærit & intelligit Auerro. vult enim ꝙ Ariſto. probet ſubiectum elementorū non eſſe actu corpus ſenſibile, nec eſſe actu corpus quantum ſeparatum a corpore quali, quæ non repugnant. Vnde ſm Auerroem textus reſoluitur ad duo, quia primo probat ſubiectū generationis elementorum non eſſe corpus actu. Secundo ꝙ non ſit corpus in potentia, ideſt trina dimenſio ſeparata a corpore ſenſibili, neceſſe.n. eſt (vt dicit Auerroes) ꝙ omnis generatio ſit in ſubiecto, & neceſſe eſt vt illud ſubiectum aut non participet corporeitate, nec accidente, neq; quantitate, nec alio, aut neceſſe eſt vt in eo ſit corporeitas, ideo ꝓbat primo ꝙ in ſubiecto non ſit corporeitas ꝑ ſe, hoc eſt dicere ꝙ ſubiectū ſit corpus actu, quia ſi ſubiectū generati ſit corpus actu, & ipſum genitum ſit actu corpus, tunc duo corpora penetrabunt ſe occupando eundem locum. verbi gratia, ſi ſubiectum generationis ignis ex aere fuerit aer, & cū ſubiectū ſit in re gñata, eſt enim pars illius, tunc aer & ignis erunt inſimul in eodem loco. Deinde ſequitur illa particula. Et ſi locus in quo. Vbi ꝓbat ꝙ ſubiectū ex quo fit elementū non eſt corpus in potentia. i. trina dimenſio ſeparata, quia ſi ſic eſſet, tunc daretur vacuū, nam vt dicitur. 4. phyſicor vacuum eſt corpus in potentia, quod actu eſt non corpus, capax tamen corporis actu. Et tunc iuxta hāc pōnem Ariſto. ait, Omne enim quod fit in aliquo fit, intelligit ſubiectum, quia omne quod fit ex ſubiecto, & in ſubiecto fit. Similiter per id in quo fit, intelligit ſubiectum ex quo & in quo fit generatio. Quare patet elementa fieri non poſſe ex ſubiecto actu per ſe, nec ex ſubiecto in potentia, quod eſt trina dimēſio ſeparata erit igitur generatio elementorum ex ſubiecto: quod eſt corpus actu: non quidem ꝑ ſe, ſed ꝑ accidens, ex ſubiecto aūt in potētia, quod eſt materia prima, ꝑ ſe, hæc eſt expoſitio Auerrois. Deinde ſequitur. Themiſtius autē. Vbi ponit Themiſtii & Alexandri expōnē, qui formant ſic rationē textus, omne genitū aut erit ĩ loco in quo nō eſt corpus, aut in loco in quo eſt corpus, ſi ĩ loco in quo eſt corpus, tūc duo corpora erūt in eodē loco. Sin autē in loco in quo non eſt corpus tunc vacuum erit. Addūt ꝙ Ariſtoteles non induxit hunc ſermonē apud eos niſi ad declarandū qūo contingit ex poſitione generari vacuum eſſe. & ita volunt hanc rationem non eſſe demonſtratiuam, ſed probabilem, ita ꝙ eſt inducta vt quædam dubitatio accidens circa pōnē generationis, quā antiqui neſciebant ſoluere, quę ratio docet, ꝙ generatio ſit ex corpore, non quidē actu, ſed potētia hoc modo, videlicet, ꝙ primum inſtans eſſe formæ genitæ, eſt primū non eſſe præcedentis corporis, & ſic Alexander et Themiſtius arbitranť circa rōnem hanc. Deinde ſequiť. Et hoc non eſt verum. Vbi Auer. ſoluit rōnem Ariſtotelis (& vt mihi videtur) ſolutio ſua eſt illa, quam dederunt

A Themiſtius & Alexander, nam (vt dicit) qui ponit generatum fieri a corpore in potentia, pōt ponere generationē fieri in loco, nō ponere vacum, poterit.n. ponere in loco generationis eſſe corpus corrumpendū, quod quidem recedet ꝑ generationē noui corporis, quia primū eſſe noui corporis eſt primum non eſſe corporis præcedentis, quod recedit. Exemplum huius eſt quia corpus liquidum, vt aqua intrat vas, vbi erat aer, quia tā cito intrat aqua, tā cito recedit aer, & ita nō ſequiť vacuū eſſe. Deinde ſequiť illa particula. Si autem intellectū. Vbi redit ad ſuam expōnem, & vult ꝙ ſi per corpus & nō corpus intelligat materiā, tunc intentio Ariſt. eſt demonſtrare quomodo corpus fiat a corpore, & ſupple qūo a nō corpore, fit enim a corpore, quia a materia, quæ actu ē ſub forma alterius corporis, igitur fit a corpore ꝑ accidens, fit aūt a non corpore, quia fit a materia, quę eſt nō corpus actu, ſed corpus in potentia. Deinde ſequiť illa particula. Qūo autem ſequitur. Vbi oſtendit quomo

B do ſequitur ſi generatum fit a corpore in potentia, vt uacuum ſit, & ait vacuum ſequi, qn̄ fieret generatū a corpore in potentia. i. a materia ſubiecta trinæ dimenſioni omnino ſeparata a corpore actu, nam cum materia quāta eſſet ſeparata actu, ꝓculdubio eſſet vacuum. Vnde ſi materia quanta, quæ eſt in potentia, remaneret ꝑ ſe ſeparata, quāto magis ipſum vacuū actu. Addit q. Themiſtius fatetur locum hunc eſſe difficilem. Deinde ſequitur. Et ego quæro. Vbi probat Auer. ꝙ cum Ariſtote. dicit in quo fit generatio, non intelligit locum. primo, quia ſi intelligeret locū, & ꝓpoſitiones ſyllogiſmi eſſent veræ, ſi nō poneret vacuum omnino generatio tolleretur. ꝓbatur, quia ſi intelligit locū, & propoſitiones ſunt veræ, oportet ponere in loco gñationis nullū eſſe corpus, aliter nō fit generatio. quare ſi non poniť vacuum, generatio omnino tolletur, ſiue ponatur generationem fieri ex aliquo in potentia, ſiue ex alio in actu, idē n. conſequitur ſemper. Secundo arguit ibi Et hæc expoſitio Quia expoſitio hæc eſſet idonea, quando per id, in quo fit ge

C neratio, intelligit corpus in potentia: nam ſic dicendo redit expō noſtra, quæ intellexit ꝑ id in quo ipſam materiā. Deinde ſequitur illa particula. Et hoc quod. Vbi ſoluit argumentum eorum arguebant enim Ariſtotelē nō potuiſſe intelligere per id in quo, ipſam materiam, quoniam ſi ꝑ id in quo intellexit materiā, tunc id in quo nō eſſet pars generati, nec corrupti, ſed aliud quid ab eis, & ſequitur vlterius materiam nihil eſſe, qa materia tādiu ē quādiu eſt pars generati, vel corrupti, quare ſi per id in quo intelligeret materiā, materia non eſſet materia, nec aliquid aliud. qa in quo eſt qđ aliud a genito & corrupto, nec alicuius illorū pars Deinde ſequitur illa particula, & hoc nihil eſt. Rñdet Auer. & concedit Ariſto per id in quo fit generatio intelligere materiā, & vlterius concedit illam eſſe partem rei corrūpendæ prius, poſtea fieri partem rei genitæ, quia dū prior forma a materia tollitur, alia in ea fit Et ſic poſſumus tenere generationē eſſe, & vacuum non eſſe & poſſumus dicere ꝙ vacuū eſt ſi generatio eſt, ſupple a materia quanta ſeparata a cor

D pore quali, hæc Auer quæ mihi vidētur acuta, licet fortaſſe non ad mentem Ariſtotelis.

At neq; ex corpore quodam fieri poſſunt elementa, accidet enim aliud corpus elementis ipſis prius eſſe.

Nunc deſtruit ſecundū membrum & probat elementa ipſa fieri non poſſe ex corpore alio ab eis, & hoc ꝓponit. d. At neq; ex corpore quodam, ſup alio ab elementis, ipſa elementa fieri poſſunt. Apponit abſurdū, quod ad hoc ſequitur d accidet enim aliud corpus elemētis ipſis prius eſſe. & conſequentia ꝓbatur, licet ipſe nunc nō ꝓbet, quia id ex quo aliquid fit, prius eſt eo, quod fit, ut materia prior eſt cōpoſito, quod ex materia fit tacuit au

Obiectio.

Solutio.

Cauillus

Solutio.

Expoſitio.

tem probationem, quia in libris phyſicorum ſatis dicta eſt, illic enim dictũ eſt ſubiectam materiam priorem eſſe his, quæ ex materia fiunt, vt mater prior eſt filiis.

Vnum. Quoddã. Momentum inclinationem. Apelandi ocm. Quare igitur ſit, verbũ additũ.

Hoc autem ſiquidẽ grauitatem aut leuitatẽ habet vnum elementorũ erit. Sinautẽ nullum habet momentum, imobile atq; mathematicum erit, at ſi tale eſt, in loco non erit, in quo enim quieſcit, in hunc & moueri poteſt, & ſi vi quidem præter naturam. Sin vero non vi, ſecundum naturam, quare ſiquidem in loco atq; alicubi erit, elementorum quoddam erit. Sinautem non erit in loco, nihil ex ipſo erit, id enim quod fit, & id ex quo fit, ſimul eſſe neceſſe eſt.

ῥοπή impetus momentum inclinatio. ἀπὸ τοῦ ῥέπειν inclinare, cũ lanx in alterã partẽ deuergit quaſi declinatio & deuergẽtia.

Græci copulant textum hunc ad præcedentem, q̃d etiã Auer. fecit. volunt enim per hunc textũ Ariſtot. declarare id quod deduxit, eſſe abſurdũ. Vnde ſm eos ſic ratio poteſt componi, ſi elementa fiunt ex corpore quodam alio ab eis, eſſet quoddam corpus prius elementis. Hoc aũt eſt impoſſibile, quia tale corpus, vel habebit inclinationem aliquam, videlicet grauitatem aut leuitatem aut nullam, ſi inclinationem habebit, proculdubio erit aliquod elementorũ, ſinautẽ nullam, erit corpus mathematicum, quod abſurdũ eſſe oſtendit. Hæc eſt græcorũ expõ, quæ ſatis cõmoda eſt verbis Ariſtotelis. Poteſt etiam eſſe aliud argumentũ & tunc verbũ aũt, legatur ꝓ etiam, vel præterea, hoc pacto videlicet, præterea ſi elementa ſup. fiunt ex quodam corpore alio ab elementis, hoc habebit inclinationẽ aliquam uel nullam, totũ hoc ẽ ſupplendũ, quod breuitatis cauſa prætermiſit. Deinde ſequitur, ſiquidem inclinationẽ, hoc eſt grauitatem, aut leuitatẽ habet vnũ elementorũ erit, patet ipſa conſequẽtia ꝑ ſe. Sinaũt, nullũ habet momentum ſiue inclinationem mouendi, quæ græce rhope dr̃, imobile atque mathematicũ erit. Deinde deſtruit hoc, & inquit. At ſi tale eſt, videlicet imobile atq; mathematicum, in loco vllo erit, deducit, quia ſi in aliquo loco erit, i illo quieſcit, hoc autem falſum eſſe demonſtrat. d. in quo enim quieſcit, in hunc & moueri poteſt. Dico in hunc moueri poſſe, eo modo, quo in illo quieſcit, quia & ſi vi quieſcit in loco aliquo, præter naturam ad illum mouebitur, ſin vero in illo quieſcit nõ vi, ad eũ mouebitur ſm naturã. q; ſic ſequitur q̃d poſitum eſt imobile ac mathematicũ, eẽ mobile, ac naturale. Præterea deducit ad aliud ſi ponitur tale mathematicũ corpus eſſe in loco, & inq̃t. Quare ſupple ſequitur aliud q̃d eſt contra dicta, q; ſiquidem in loco erit atq; alicubi, elementorum quoddam erit, quod erat negatum. Deinde deſtruit aliud mẽbrũ, & inquit. Sinautẽ nõ erit in loco, nihil hoc eſt nullũ elemẽtum ex ipſo fiet, cuius rõnem aſſignat. d. id n quod fit, & id ex quo fit, ſimul eſſe neceſſe eſt, quæ aũt ſimul ſunt, vt dicitur. Quinto phyſi in vno eodẽq; loco ſunt. quare ſi nullibi eſt, nihil ex ipſo fiet. Debes ſcire q; tota ratio põt ſic cõponi, ſi elemẽta fiunt ex corpore quodam alio ab eis, vel habet inclinationẽ, vel nullam, ſi habet inclinationẽ, erit aliquod elementorũ, at ſi nullã habet inclinationẽ, erit corpus mathematicũ. Hoc aũt eſt impoſſibile, q̃a vel erit in loco, vel in nullo erit loco. Si in loco erit, mobile erit, quod negabatur. Præterea etiam ſi erit in loco erit aliquod elementorum, omne enim quod eſt in loco ſiue ſit in eo vi, ſiue naturaliter, eſt elementũ, vel elementum habens. Sinautem in nullo loco fuerit tale mathematicum corpus, ex ipſo nihil fiet, quia id quod fit, & id ex quo aliquid fit, oportet eſſe ſimul in eodem loco. Patet igitur elementa fieri non poſſe ex alio quodam corpore priore elementis.

Cũ aũt neq; ex non corpore, neq; ex alio corpore fieri poſſint, ex ſeſe mutuo ipſa fieri relinquitur.

E Recolligit nunc concluſionem ſyllogiſmi, & inquit. Cum aũt neq; ex non corpore, neq; ex alio corpore fieri poſſint elementa, ex ſeſe mutuo ipſa fieri relinquitur. Hæc eſt concluſio totius ſyllogiſmi.

Debes ſcire ſm Auer. q; elementa fieri ex corpore poteſt dupliciter intelligi, aut q; fiãt ꝑ ſe ex corpore, aut ꝑ accidens, ſi ꝑ ſe ex corpore, aut ex corpore actu, aut ex corpore potẽtia. Ipſa ꝑ ſe fieri ex corpore actu deſtructũ eſt, ipſa fieri ex corpore in potentia ꝑ ſe, duplr̃ adhuc ẽ, aut ex corpore, q̃d ſit ſeparatum ab actu corporeo, & hoc iterũ deſtructũ eſt, & ꝓ parte deſtruet, aut ex corpore in potentia, quia actu eſt ſub corpore, & põt denudari ab illo, & ſic verũ eſt elementa fieri per ſe ex corpore in potentia. Iterum elementa fieri ꝑ accidens ex corpore, põt duplr̃ intelligi, aut in potentia. & hoc non, q̃a elementa fiunt ꝑ ſe ex corpore in potentia, ad ſenſum datũ, aut actu, & ſic eſt verũ, fiunt n. elementa ex corpore actu ꝑ accidẽs, q̃d ꝑ ſe ẽ in potentia, vt dictũ eſt. ſm igitur Auer. Ariſto probat elementa fieri ꝑ accidens ex corpore actu, quod non eſt aliud ab elementis, ſed elemẽtum ipſum, quia illa non fiunt niſi ex ſeinuicem, hæc Auer. & non ſunt aliena ab his, quæ diximus. Vlterius quo ad verba, inquit Auer. & debes ſcire q; intendebat per hoc quod dixit, neq; graue, neq; ponderoſum, negationẽ ſimplicẽ, econtrario illi, q̃d dixit de cœlo, cum dixit de eo neq; graue neq; leue eſſe, illic. n intendebat q; cœlũ habet naturam, de qua non dicitur graue, neq; leue. Et ita uelle videtur Auer. q; q̃n Ariſt ait. Sinautem nullũ hẽt momẽtũ intelligat ſimplr̃ q; nullũ habeat momẽtum quia cœlum ẽt habet momentum, nam licet nõ habeat momentũ, quo ſurſum vel deorſum inclinetur, habet momentũ, quo mouetur circulariter, q̃d momentũ eſt eius natura tertia. Vnde ſi ꝑ nullũ habere momentũ non intelligeret negationem ſimplicẽ, non ſequeretur illa conſequentia, videlicet q; ſit imobile atq; mathematicũ, q̃a cęlũ nullũ habet momẽtũ elemẽtare: & tñ ẽ mobile & nõ mathematicũ, igitur intelligit ſimplr̃ q; nullã habeat vim naturalẽ mouendi, hæc Auer. & recte. Vltimo Auer. infert contra antiquos, & ex hoc apparet vt ſubiectũ eorũ ſit idẽ, & vnũ cõe, quod dicitur materia, apparet etiam q; ſint ex materia & forma cõpoſita, & præcipue, vt dicit, patet hoc cũ declaratum ſit impoſſe eſſe, ut generẽtur & corrumpãtur ſm diſſolutionem & cõpoſitionem in ſuperficies, aut in partes diuiſibiles.

F (left margin of the right column, beside "re actu"); Verba eius expoſitio.

G *Rurſus igitur conſiderandum eſt quis nã ſit mutuę generationis ipſorum modus, vtrũ vt Empedocles dicit atq; Democritus, an vt hi qui in ſuperficies diſſoluunt, an alius quiſpiam ſit præter hos modus.*

Nunc conſequenter ad aliud tranſit negotium, cuius vt ſui moris eſt, intentionẽ proponit. Et inquit. Cũ ſup. elementa generentur ex ſeſe mutuo, rurſus igitur cõſiderãdũ eſt, q̃s nã ſit mutuæ generationis ipſorum modus, vtrũ vt Empedocles dicit, atq; Democritus, an vt hi qui in ſuperficies diſſoluũt, vt Platonici, an alius quiſpiam ſit præter hos modus, vt peripatetici dicunt. Expoſitio.

H *Hi igitur qui quidem circa Empedoclẽ, atq; Democritum ſunt, ipſi ſeipſos latent, non generationem mutuam, ſed apparentem generationem facientes, vnumquodq; enim quod inexiſtit, ſegregari dicunt, quaſi e uaſe ſit ipſa generatio, non autem e materia quadam mutatio eius, quod generatur.*

Proſequitur nunc de propoſita intentione, & primo narrat opinionem Empe. Demo. & Anaxa circa modũ generationis ex ſe elementorum, vbi debes ſcire q; Empedo. poſuit quatuor prima corpora, ignẽ videlicet aerem, aquam, & terram, & ſm ſubſtantiam intranſmutabilia, diuiſibilia tñ ſm quantitatẽ, et diuiſa in partes puas Expoſi.

Quæ auer. com. 15

p cõgregationẽ hmõi ptiũ ſm plus & minus cõſtituere illud quod dicimus ignem, aerem, aquam, & terram.

Nã nihil ſyncere poſuit tale poſuit enim duplicia elementa, videlicet pura, vt quatuor prima corpora, quæ diximus, & impura, quæ ex partium illorum cõgregatione reſultant, & ex his ĩpuris poſtea per ſegregationẽ poſuit generari ea, quæ dicimus miſta. Democritus vero poſuit prima corpora atoma, & ex ipſis per congregationem generari primum id qđ dicimus ignem, aerẽ, aquam, & terram, & ex iſtis per ſegregationẽ fieri miſta. Anaxa. etiam prima corpora poſuit partes ſimilares infinitas exiſtentes in vnoquoq;, poſtea p ſegregationẽ miſta fieri. Conueniunt igitur hæ opiniones in eo quod dicunt rerum generationem fieri per ſegregationem eorum, quæ inexiſtunt. Obiicit igitur Ariſto. contra hoc in quo conueniunt, primo quia tunc generatio non eſſet vera, ſed apparens tm̃. Inquit Hi igitur, qui quidem circa Emped. atq; Democ. ſunt, ipſi ſeipſos latent, & ponit in ſeipſos latent d. non generationem mutuam ipſorum ſup. veram, ſed apparentem tm̃ facientes. Declarat hoc eos dixiſſe & inquit Vnumquodq; enim quod inexiſtit, ſupple n elementis, ſegregari dicunt, & hoc eſſe illorum generationem, quaſi generatio miſtorum ſit ex vaſe exitus quia fit per ſegregationem ab illis elementis, ſegregantur enim ab illis parua corpora quæ poſtea congregantur ad generationem miſtorum, & ita dicunt generationem quaſi ſit exitus a vaſe, & non ex quadã materia mutatio vera & ſubſtantialis eius quod fit, ecce ad hanc opinionem ſequi generationem non eſſe veram, ſed apparentem tantum mutationem quod eſt primũ abſurdum contra hos Debes ſcire q generatio ſm hos eſt ſegregatio, & congregatio. eſt quidẽ ſegregatio paruorum corporum ab his quæ vocant elementa, eſt autem congregatio illorum paruorum corporum, quæ iã erant ſegregata ad vnum, quod generatur, quare generatio quouis modo ſit, erit apparens mutatio & non vera ex materia tranſmutatio.

Quæ auer. com. 58. Auer. aũt ait q̃ſtionem præſentem, quæ quærit de mõ generationis elementorum abinuicem, declarari nõ poſſe ſyllogiſmo hypothetico. cuius cauſa eſt, q̃a hypotheticus diuiſiuus ſyllogiſmus fundaſ ſupra partibus cõtradictoriis, modo eiuſmodi opiniones non ſunt contradictoriæ, ideo fieri nõ põt p deſtructionem illarum ſyllogiſmus hypotheticus diuiſiuus a deſtructione falſarũ poſitionum ad poſitionẽ veram. Vlterius Auerro. dicit q Ariſto. in hoc libro contradicit opinionibus falſis, & in libro de generatione inducit modum verũ, quo elementa inuicem generantur, hinc concludit librum hunc eſſe præambulũ ad librũ de generatione. Tertio dicit Ariſt. non tantum contradicere Democrito & Empedocli, ſed omnibus dicentibus generationem eſſe congregationẽ, & ſegregationem, & omnibus qui dicũt generationem eſſe ex ſubiecto ente in actu omnes enim ſic dicentes coguntur dicere generationem eſſe aut latitationem, aut alterationem in qualitate non in ſubſtantia.

Obiectio. Sequitur illa particula { Sed iam } vbi mouet dubitationem, q̃a in lib. de Anima dictum eſt, Empedoclem poſuiſſe elemẽta intranſmutabilia, hic vero dicit de mente illius illa inuicem gñari Reſpondet q forte Ariſtoteles tribuit hãc

Solutio. opinionem Empedocli quaſi per accidens, quatenus ponit illa in miſto actu modo latitationis. Vel melius dici põt Empedoclem poſuiſſe elementa duplicia, quædã pura, & hæc ſunt intranſmutabilia, alia impura & hæc trãſmutabilia, de hi. ſupra ſatis dictum eſt. Deinde ſequitur illa particula. { Et hoc quod dicũt } vbi notat Auerroes duas literas, vna dicit ita antiquos dixiſſe rerum generationem eſſe, ſicut generatur ignis excuſſione lapidis cum ferro, licet ſit differentia, quia antiqui voluerunt generationem eſſe de capitulo trãslationis, generatio ignis ex lapide eſt de capitulo alterationis & tranſmutationis. Alia litera dicit eos ita generationem dixiſſe, ſicut eſt exitus alicuius corporis a vaſe, & hoc pacto in noſtris græcis codici legitur, & eſt exemplum verius, qm̃ hic exitus

A eſt tranſlatio tantum, & ſic generationem eſſe tranſlationem dixerunt antiqui, quare melius eſt.

Dicit verbũ addit.

Deinde ſi ſic, non minus ea, quæ accidunt, abſurda ſunt: eadem enim magnitudo ſi denſatur, grauior fieri non videtur. At qui aquam aeri ineſſe, et inde ſegregari dicunt, eos hoc dicere neceſſe eſt. Cum enim aqua ex aere fit, grauior eſt.

Expõ. Secundo arguit ſic. Si vnum elementũ generatur ex alio ſola ſegregatione, & ſic motu locali omnibus aliis paribus aliquid fieret grauius q̃ prius erat. Immo ſequereſ ſolo motu locali, graue fieri, quod falſum eſt, nã graue aut ſubſtantia eſt, aut cõſequens p ſe ſubſtantiã, & ſic fieri nequit, niſi ſubſtantiali mutatione. Cõſequentia vero deducitur, quia dũ ex aere aqua ſit, ipſa generatur p ſolam ſegregationem earum partiũ, quæ in aere erat apud

B ipſos, mõ patet talem aquam genitam grauiorem eſſe q̃ prius erat dum in aere continebatur, quæ ratio docet ipſam fieri nõ poſſe per ſolam partium ſegregationem ab aere, & ita in aere nõ prius erat. Inquit. Deinde ſi ſic ſupple eſt q vnum elementum generetur ſola ſegregatione earum partiũ, quæ in priori elemento erant, non minus ea, quæ accidunt abſurda ſunt, ſupple, q̃ pauloante diximus. Sequitur enim ſupp aliquid fieri grauius q̃ prius erat ſolo motu locali, ſupple ſi ſola ſegregatione vnũ elementum ex ſeparatione partium fieret ex alio, eadẽ. n. magnitudo ſi denſatur, grauior fieri non videtur ſupp. ſolo motu locali, & qui aquam aeri ineſſe, & inde cũ generatur, ſegregari dicunt, eos hoc dicere neceſſe eſt, vt deduximus, cum enim aqua ex aere ſit grauior ẽ, quare cũ hoc abſurdum ſit ipſam fieri ſegregatione partiũ abſurdum erit, & p conſequens aqua non præerat aeri. Animaduerte q Auerroes pulchre hoc declarat, & dicit, cõtingit. n. eis q cum corpus leue a quo exit graue, cũ fuerit in aliqua quantitate, deinde inſpiſſatur, & diminuitur

C ſua quantitas, vt in eo appareat grauitas maior, quãdo inſpiſſatur, & appropinquat ſua quantitas quãtitati corporis grauis, quod exit ab eo. Et ſic ſola loci mutatione qua ſit inſpiſſatio ſequitur aliquid fieri grauius. Ponit exemplum, & inquit, verbi gratia, quia videmus q aer ex quo generatur aqua, habet quantitatem, ſup ſibi cõuenientem, & cum ex eo ſit aqua, inſpiſſatur primo, & diminuitur ſua quantitas, & ſic ſit aqua: ecce qũo ſola inſpiſſatione aqua ſit grauior q̃ erat antea, cum in aere ipſo continebatur. Oſtendit aũt Auerroes hoc abſurdũ eſſe, & inquit. Si igitur aqua eſſet in actu clauſa in aere, non accideret aeri quando inſpiſſatur, & appropinquat aquæ, vt eſſet grauior q̃ ante, q̃a ſup. tũc ſola inſpiſſatione accideret noua grauitas. Modo hoc falſum eſt, videmus enim aerem, cum inſpiſſatur addi ſibi grauitatem aqueam, quam prius non habuit. Quare oportet dicere aquæ generationem fieri non ſola partium ſeparatione.

Deinde ſequitur illa particula { Et inclinauit } vbi remouet dubiũ, dubitaret forte aliquis, quia ſi aer ſit grauior inſpiſſatione, tũc ipſe eſſet grauis in loco ꝓprio. Re-

D ſpondet primo cum dixiſſe aerẽ eſſe grauẽ ante & poſt exitũ aquæ ab eo, ne quis credat leuitatẽ aeris eſſe violẽter commiſtam grauitati aquæ. Et propterea voluit innuere vtrumq; eſſe graue, & non aquam tantum, ne q̃s dicat aquam violenter miſtã eſſe aeri, vel aliter ait Auerro. hoc dixiſſe, quia opinio ſua eſt aerem proprio in loco graue eſſe, & ſic conceditur id quod in dubio inducebatur. Vel aliter hoc quod dixit deſuit ad confirmandũ ſup abſurdum illud ſequi opinionem antiquorum, qui dixerunt omnia elementa eſſe vnũ ſubſtantia, non q ita ipſe velit, hæc Auer. & non imperite. Deinde ſubdit { Si aliquis quæreret } reperit dubitationem, quam breuibus ſoluit, q de mente Ariſto aer in proprio loco habet aliquam grauitatẽ, vt in quarto dicemus. Animad-

uerte tamẽ multa Auer. hic dicere, quæ ad uerba textus nihil faciunt, vt intelligenti patet.

Occupare. Obtinere. Maiorem. Ampliorẽ. pτr. a ſpa. . . Migratio. Permutatione. Abſurdum. Irrõnale. ἄλογον

Præter ea corporum miſtorum alterum ſeparatũ non neceſſe eſt locum ſemper occupare maiorem. At cum oritur aer ex aqua, maiorem aer occupat locum. Quod enim ſubtiliorum eſt partium, id maiore in loco fit. Patet autem hoc, & in ipſo tranſitu. Euaporante enim humido, ſpirituq́ turgente, ea uaſa quę moles continent, ob anguſtiam rumpuntur. Quare ſiquidem omnino uacuum non eſt, neque extenduntur corpora, vt hi qui hęc dicunt, inquiunt ipſum impoſſibile eſſe patet. Sinautem vacuum eſt, & extenſio, abſurdũ eſt id quod ſeparatur ex neceſſitate ſemper maiorem occupare locum.

Expoſitio. Tertio ſyllogizat ſic, corporum miſtorum alterum ſeparatum nõ neceſſe eſt locum ſemp occupare maiorẽ. hæc maior probatur extra textum, quia eorũ quæ miſta ſunt, eadem eſt forma, eadem etiã & virtus, quorum vero eſt forma & virtus eadẽ locus, quoq; idem erit. Et ſic patet hæc maior. Deinde ponit minorẽ, & inquit. vt cum oritur aer ex aqua, maiorẽ aer ipſe occupat locum, probat aerem maiorẽ occupare locum cũ ipſe ex aqua oritur. primo, quia quod eſt ſubtiliorum partiũ, id maiore in loco fit. Modo aerem ſubtiliorum partiũ eſſe nemo eſt qui dubitat, quare aer dum oritur ex aqua maiorem occupare locũ clarũ erit. Secundo probat id, dicens, patet aũt hoc & in ipſo tranſitu, vt quando aliqua corpora tranſeunt de vna diſpoſitione ad aliam quãdo tranſeunt de groſſo ad aereum, euaporant enim humido, vt muſto, vel alio ſucco, ſpiritu quæq; turgente, ea uaſa cõtinẽt moles, hoc eſt muſtũ & ſuccos, quæ moles dicuntur nomine generis, rumpuntur dolium enim ſæpe rumpitur intumeſcẽte muſto, ſimiliter & amphora intumeſcente ſucco, & hoc eſt qa moles illæ tranſeunt de aqueo terreo ad aereũ, quæ ratio docet aerem dum ex aqua fit, maiorẽ occupare locum, & ſic patet minor. deficit concluſio. quæ eſt, igitur aer nõ fuit ſola cõgregatione aquæ cõmiſtus.

Syll. ter. Eſt igitur ſyllogiſmus, corpus alteri cõmiſtũ per ſolam congregationẽ, & actu exiſtens, cũ ſeparatur nõ obtinet maiorẽ locũ aer cum ſeparatur ab aqua, obtinet maiorem locũ, igitur aer non eſt aquæ cõmiſtus per ſolam congregationem actu exiſtens. Sed occurres, quando rumpuntur uaſa quæ moles continẽt & quando non rumpuntur.

Dubi. ter. Solutio. Reſpondet Ariſto. ꝙ ſi non detur uacuum, neq; corpora contenta in uaſe extenduntur ſpũ turgente, nunquam poſſunt uaſa rumpi, qa per ebullitionẽ nunq; intumeſcent hæc corpora, dupliciter enim muſtum poteſt intelligi fieri maius per ebullitionem aut propter uacuum, quia dum ebullit uacuũ inter partes ebullientes oritur, aut propter extenſionem quia dum ebullit, partes groſſæ aquę extenduntur quare ſi nec uacuum, nec partium extenſio fit, nec uaſorum fractio erit intumeſcentibus corporibus cõtentis in illis. Inquit Quare ſiquidem omnino uacuũ non eſt neque extenduntur corpora contenta in uaſis, ut hi qui hæc dicunt, inquiunt, uolunt.n. corpora non extendi, ipſum impoſſe eſſe patet, hoc eſt patet fieri non poſſe fractionẽ uaſorũ per intumeſcentiam corporũ, patet ergo quãdo eſt dicendum uaſa non rumpi. Deinde dat quãdo eſt neceſſe dicere uaſa rumpi, & inquit. Sinautẽ uacuũ eſt, et etiam extenſio corporũ contentorum intumeſcente ſpiritu ſupple tu, uaſorum fractio erit, & ſi fractio ſupple erit. abſurdum eſt id quod ſeparatur ex neceſſitate ſemper ſola ſegregatione maiorem occupare locum. Nam id quod ſeparatur, maius erit, aut propter uacuum, quod inter partes eſt, aut quia partes extenduntur, quæ minores præerant, & non propter ſolam ſegregationem, ut ipſi dixerunt. Sic igitur ſi nec uacuum, nec extenſio partium eſt, etiam nec uaſorum fractio fiet intumeſcẽte ſpiritu. Sinautem aut uacuum aut partium extẽſio fit, uaſorum fractio erit, & corporum etiam intumeſcentia, uerum non erit ob ſolam ſegregationem ut dixerunt ipſi, ſed uel uacui interpoſitione, uel partium extenſione.

Opinio du. Solu. Et ſi dices ad quid hæc Ariſto Dici põt hæc eſſe dicta, vt demonſtraret antiquos uix poſſe ſaluare ꝓblema de fractione uaſorum ſecundum eorũ fundamẽta, niſi aut ponant uacuum, quod eſt contra ueritatem, aut ponãt partium extenſionem, quod eſt contra eos qui uolunt ſola ſegregatione corpora fieri maiora, nulla extenſione de nouo facta. Fuit autem mihi non parum difficilis locus iſte, ut conſiderantibus patet.

Auer. com. Auerro. aũt reſoluit textum ad ſyllogiſmum in ſecũda figura & inquit, illum in duabus propoſitionibus fundari. Prima eſt, corporum clauſorũ inuicẽ cum exierit unum ab altero, non occupabit maiorem locũ loco corporis in quo erat clauſum. Addit Auerro. Ariſt. per corpora inuicem clauſa intelligere ipſa miſta, non quidẽ uere miſta, ſed congregatiue coadunata. Secũda eſt, ꝙ cũ aer exierit ab aqua, occupat maiorẽ locũ loco aquæ, in quo aer ipſe erat clauſus Ex his in ſecunda figura, vt dicit, concluditur ꝙ cũ aer fuerit generatus ex aqua, nõ erat clauſus in ea. Secundã propoſitionẽ probat Ariſt. ut dicit Auer ꝑ quoddã cõe omnibus corporibus ſubtilibus, uidelicet per hoc, quia corpus ſubtilius occupat maiorẽ locum, modo aer eſt ſubtilior aqua. igitur occupabit maiorem locum, cum ab aqua exierit. Secũdo probat Ariſt idem, exemplo ſumpto ab alteratione & tranſlatione & hoc ut Auer. ait, ut propoſitionem minorem uſiorem faciat in omnibus corporibus, quæ mutantur de ſpiſſitudine in raritatem, exemplũ igr̃ Ariſt. eſt de corporibus turbidis uidelicet muſto, & ſucco, cũ clarificantur, & tranſeunt ad aereum diſpoſitionem magis. Nam hæc creſcunt adeo, ꝙ frangunt uaſa, & muſtũ dolium, & ſuccus ampullam, quę ratio docet aerem, cũ fit ex aqua, non eſſe conſtrictum in ea, quoniã non ineſt aquæ uis tanta, ut poſſit aerem ſic conſtrictũ detinere, cum nec dolio hæc uis inſit eo qa aer eſt pollentior inter elementa, ut patet in fulminibus, & typhonibus; & cæteris uentis furioſis, qui elidunt duriſſima ac firmiſſima corpora. Deinde in tranſlationibus quas Auer. interpretatur, ſequunt hęc uerba { Et cum ita ſit } & nihil eſt uacuum, & reliqua, ubi Auer. uult ꝙ Ariſt uelit oſtendere, ꝙ ſiue ponatur uacuum, ſiue nõ ponatur impoſſe eſt, ut corpus occupet maiorẽ locum cum exit a minore corpore, q̃; occupabat cum erat in illo. Scda pars ꝓbat, quia ſi uacuum nõ eſt non erit expãſio corporis, quia putant cauſam expanſionis eſſe uacuum. Si non eſt expanſio corporum nullum corpus poteſt fieri maius q̃; erat, quare aer cum exit ab aqua, non poteſt maiorẽ locũ occupare, q̃; antea cum erat in aqua. Prima uero ſic deducit Primo, quia ſi uacuũ eſſet, bene poſſet eſſe cauſa quare corpus maius fit minus, quia compreſſione uacuitates tolluntur Secundo, quia non poteſt propter uacuũ corpus ſpiſſum fieri rarius, uel rarum ſpiſſius, niſi alteratione mediãte. Mõ ex ſolo motu locali quo corpus exit ex alio corpore redditur maius, igitur poſitione uacui non ſequitur corpus poſſe fieri maius cum exit ex alio q̃; qñ erat in illo. Addit tamen Auer. in trãſlationibus ſuis uerba Ariſt eſſe diminuta, quia nõ inuenit uerificata niſi ſcda pars, ſed in trãſlationibus Albefaras reperiuntur ambæ partes. Addit ſcdo hoc modo The. expoſuiſſe, & certe hæc expoſitio optime conſonat uerbis græcis, quæ latina nos fecimus, inquit.n. Ariſt quare ſiquidem omnino uacuum non eſt, neque extenduntur corpora, ut hi qui hæc dicunt, inquiunt, uolunt enim ipſa corpora extendi poſitione uacui, ipſum ſupple quod dixerunt patet eſſe impoſſibile, uidelicet, ꝙ corpus occu

per maiorem locum q̃ occupabat cum erat in alio corpore. nã vt diximus, cũ vacuum nõ eſt, nõ ẽ expanſio, q̃a expanſionis cãm volunt eſſe vacuũ Cum nõ eſt expanſio, non poteſt vllum corpus effici maius cum exit ab alio, q̃ erat cũ in illo erat. & ſic patet prima pars. Deinde verificat ſecundã, & inquit. Si autem vacuum eſt, & extenſio ipſa, quæ fit pp vacuum, abſurdũ eſt ipſum quod ſeparatur, cum exit ab alio, ſemper maiorem ex neceſſitate occupare locum Hoc Ariſt poſuit, ſed Aue. dupliciter probauit primo, quia non eſt verũ niſi quando corpora tranſirent ad minus. Secundo, quia põneva cui corpus fieri non poteſt maius vel minus, niſi alteratione, at iſti dicunt ſola translatione aliquod corpus fieri maius, vt aer cũ exit ex aqua maior fit, & non alteratione, ſed ſola translatione, vel ſeparatione partiũ ab eo, in quo aer erat, hæc expoſitio mihi placet valde, & eſt alia a noſtra, & fortaſſe facilior, & verior. Deinde ſequitur { Et cũ Themiſtius } vbi narrat ꝙ Themiſtius dixit Alexan hunc locum aliter intellexiſſe, cuius tamen expoſitionem Themiſtii non explicauit. Poſtea reddit cauſam: quare Ariſt dixit hæc, vbi debes ſcire ꝙ duæ ſunt difficultates antiquę, vtrum de magno ad paruum corpus mutari poſſit abſq; vacuo. Et vtrũ de paruo ad magnum mutari poſſit corpus abſq; vacuo. Hæ ſunt duæ q̃ões. Dictũ fuit in phyſicis de magno ad paruũ nõ poſſe mutationem fieri abſq; vacuo. Quoniam non poſito vacuo, daretur penetratione corporis ideo in mutatione de magno ad paruũ neceſſariũ eſt vacuũ At in mutatione de paruo ad magnũ non eſt vacui neceſſitas, q̃a in tali mutatione negato vacuo, non ſequitur penetratio corporis, inquit Auer. & non dixit hoc. ſ. quod in textu legitur de vacuo, niſi ꝙ cum ſermoni dicẽtis corpus trãſmutari non poſſe de magno ad paruũ negato vacuo, accidit q̃õ quã diſſoluit in phyſicis de penetratione, voluit narrare q̃õnem illam de penetratione non accidere ſermoni dicenti corpus mutari de paruo ad magnum. Et reddit cãm, cur ſermoni dicenti corpus mutari de magno in paruũ accidit q̃õ de penetratione, & ſermoni dicẽti corpus mutari de paruo in magnum dicta quæſtio de penetratione non accidat, cauſa (vt dicit) eſt, quia mutatio de magno in paruum eſt abſq; alteratione, ſup. acquiſitiua nouæ formæ, ideo ſaluari non poteſt niſi conceſſa penetratione. At mutatio de paruo ad magnum eſt cum alteratione acq̃ſitiua nouæ formæ, ideo fieri poteſt abſq; penetratione. Quare ad hæc animaduertens Ariſto. declarauit ꝙ ſiue ponatur vacuum, ſiue non ponatur, fieri minime poteſt, vt corpus ſubtilius gñetur cũ exit ab alio corpore, q̃ erat antea. quando cum illo coadunabatur, & hoc totũ ſatis fuit explicatum. Deinde ſequitur illa particula { Nos aũt intelligimus } vbi Auer. quaſi de mente Alexan. oſtendit ꝙ & quando mutatio fit de paruo ad magnum neceſſarium eſt vacuum, quia non poteſt fieri niſi foramina amplientur. Foramina autem ampliari non poſſunt niſi introitu vacui in illa, quare niſi eſſet vacuum, non eſſet ampliatio, & vbi non eſſet ampliatio nõ poſſet aliquod corpus fieri maius cũ exit ab alio corpore, in quo latebat. Similiter nec poſſet fieri minus, nam negato vacuo eſſet penetratio partiũ. Sic igitur negato vacuo corpus q̃d exit ab alio corpore, nec maius nec minus fieri poſſet q̃ erat dum cũ alio latebat. Cuius oppoſitum dixit Themiſt. qui voluit ſine vacuo corpus fieri non poſſe minus cũ exit ab alio, in quo latebat, bene tñ fieri poteſt maius. Sed hæc tu conſidera.

Inſuper. &c.

Inſuper etiam generationem mutuam deficere neceſſe eſt, ſiquidem in ipſa finita magnitudine infinita, finita non inſint. Cum enim ex terra aqua fit, aliquid terræ aufertur. Si generatio quidem ipſa ex ſegregatione fuerit: & iterum cum ex eo quod relinquitur ſimili modo. Quare ſiquidem ſemper hoc erit, accidet in ipſo finito infinita ineſſe. At cũ hoc ĩpoſſibile ſit, nõ A *ſemper ex ſeſe mutuo generabũtur. Nõ eſſe quidẽ igitur ex ſegregatione mutuam generationem dictũ eſt.*

Vltimo arguit Ariſt. hypothetice ſic, ſi generatio eſt ex ſola ſegregatione corporis, quod cum alio erat congregatum tunc gñatio mutua elementorum tandem deficeret deducitur conſequentia, quia pono ex terra certæ magnitudinis fieri aquã certæ magnitudinis, videlicet pedalẽ, tũ hęc gñatio ſit mera ſegregatio aquæ a terra aliquid a terra minutũ erit, ob quod terra ex q̃ aqua fit reddetur minor. Vlterius pono aliã aquã iterum ex terra relicta fieri, & certũ eſt terrã rurſus minorem relinqui, quare oportet tandẽ aut vt generatio aquæ ex terra deficiat, aut vt in terra ex qua aquæ illæ oriuntur ſint infinitæ aquæ certæ quantitatis inuicem incommunicabiles at infinita eſſe in mole finita fieri nequit, igitur gñatio elementi ex elemento tandem deficiet, inquit. Inſup B etiã ſup. ſi generatio elementi eſt mera ſegregatio vnius elementi ab alio in quo erat congragatum, gñationem mutuã deficere tandẽ neceſſe eſt. Siquidem in ipſa finita magnitudine infinita finita non inſint, & quod dixerat declarat, dicens cum enim ex terra aqua fit, aliquid terræ aufertur, quia terra redditur minor ꝗ̃ erat, ſi gñatio quidem ipſa fuerit ex ſegregatione, & fuerit ſimiliter & generatio ſecunda, quæ iterum fit ex eadem terra relicta ſegregatio, & ſic in infinitum. Ponit demum concluſionem, & inquit Quare ſiquidem ſemp hoc erit videlicet ꝙ in generatione ſemper aliquod quantum ſegregetur a terra, accidet in ipſo finito infinita eſſe, at cum hoc impoſſibile ſit, nõ ſemp ex ſeſe mutuo elementa ipſa gñabuntur, & ſic generatio mutua deficiet, quod erit ꝓpoſitum, demum epilogat. d. non eſſe quidẽ igitur ſegregatione mutuam generationem dictum eſt. Quo vero ad verba attinet debes ſcire ꝙ infinita eſſe in magnitudine finita poteſt dupliciter intelligi: continuæ proportionalia, & ſic nihil prohibet, quia in omni magnitudine infinitæ partes eſſe poſſunt continuę eiuſdem ꝓportionis. Declaratio verborum.

C Aut æqualia & nulli certæ quantitati nec inuicem communicabilia, & ſic eſt impoſſibile, & tale ſequitur eos, q. dicunt generationem vnius elementi eſſe ſegregationẽ, hæc quo ad verba.

Auer. autem ait & iſtius ſermonis forma eſt quaſi ſyllogiſmi hypothetici continui, cuius compoſitio eſt talis ſi generatio mutua elementorum eſt ſm exitum, neceſſe eſt vt generatio ſecetur, hæc continuatio probatur ſm. Auer in textu, quia ſi non ſecetur in corpore finito erũt infinitæ magnitudines finitæ, hæc Auer. Auer. comment. 59.

Reſtat autẽ vt in ſeipſa trãſmutata fiãt. verũ hoc dupliciter, aut. n. trãſfiguratione. vt ex eadẽ cera pila fit, cubuſue, aut diſſolutiõe in ſupficies, vt qdã aiunt.

Nunc vult reprobare alias opiniones, & primo ponit illud in quo conueniunt quaſi ex dictis illud deducẽ D do, & inquit. Reſtat autem ſupple vt ipſa elementa fiant in ſeipſa tranſmutata, & non ſegregatione tantum. Expõ.

Poſtea diſtinguit vt opiniones declaret diuerſas & inquit. Verum hoc dupliciter, ſupple eſt, hoc eſt, elemẽta tranſmutari inuicem dupliciter eſt, aut enim transfiguratione, vt ex eadem cera fit pila modo cubus, vel aliquod tale, ſic ex eadem maſſa elementari omnia elementa fiant & vnum ex alio ſola facta mutatione facta in figura. aut diſſolutione in ſuperficies, id eſt ſola mutatione facta in ſuperficies, vt quidam aiunt, videlicet Platonici. tacuit tertium modum verum, videlicet per tranſmutationem in ſubſtantia quia in libris de generatione complebitur, quare quærit nunc de his aliis duobus modis, quos vtroſq; refellit: hæc Ariſto. de poſitionibus breuiter: quas reprobabit.

Siquidem igitur transfiguratione generantur, accidit ex neceſſitate ipſa corpora dicere indiuiſibilia eſſe, nõ enim ſi diuiſibilia ſint, pars ignis erit ignis, neq; ipſius terræ terra, propterea q, pars pyramidis omnino pyramis non erit, neq; ipſius cubi cubum.

Expõ. Incipit nunc reprobare opiniones, & primo eã, quæ voluit elementa fieri inuicem transfiguratione & (vt mihi videtur) hæc ratio fundatur in pluribus propoſitionibus; prima, q elementa limitant ſibi figuras, quarũ trãſmutatione mutantur in ſubſtantia, verbi cauſa, ignis limitat ſibi pyramidem, & terra cubum, & alia alias quarum tranſmutatione ipſa in ſubſtantia mutantur. Secũda propoſitio, figura eſt indiuiſibilis, non enim qualibet pars pyramidis eſt pyramis, neq; qualibet pars cubi eſt cubus. Ex hac ſequitur tertia q corpora, quæ has ſibi limitant figuras, etiam indiuiſibilia erunt, quoniam ſunt pp has figuras, & ideo ſi hæ indiuiſibiles erunt, & corpoea his figuris conſtituta etiam indiuiſibilia erunt. his ſtantibus arguit Ariſt. ſi elementa mutuo ex ſeinuicẽ generent transfiguratione earum figurarum, quas ſibi p ſe limitant, elementa ipſa erunt indiuiſibilia, quia p p poſitiones ſi figuræ ſunt indiuiſibiles, & corpora erunt indiuiſibilia, quæ illas ſibi limitant Inquit. Siquidem igitur elementa ex ſeſe mutuo generantur transfiguratione, accidit ipſa corpoea dicere indiuiſibilia eſſe. Probat conſequentiam, & inquit. Non.n. ſi ſint diuiſibilia, erũt diuiſibilia in partes eiuſdem rõnis, & ita oportet dicere illa eſſe indiuiſibilia in partes eiuſdem rõnis, non.n pars ignis erit ignis, neq; pars ipſius terræ erit terra ipſa, veluti neq; pars pyramidis erit pyramis q ſibi limitat ignis, neq; pars cubi eſt cubũ, quam figuram ſibi limitat terra quare elementum oẽ indiuiſibile erit, quod eſt abſurdũ

ſyllo. intentũ. Vnde põt ſyllogiſmus a primo ad vltimũ ſic ordinari, ſi generatio elementorum mutua eſt transfiguratione, elementa limitabunt ſibi figueas quaſdã quarũ tranſmutatione ipſa gñantur, & corrumpunt, ſi elementa limitabunt ſibi figuras, elementa limitabunt ſibi formas indiuiſibiles in partes eiuſdem rõnis, ſi elementa limitabunt ſibi formas indiuiſibiles in paetes eiuſdẽ rõnis eſnta erunt indiuiſibilia in partes eiuſdẽ rõnis, & ita ſequitur impoſſibile, quare elementa transfiguratione nõ mutuo generabunt Non deſunt qui dicunt philoſophum obieciſſe non directe contra poſitionẽ, ſed cõtra fundamentum poſitionis, quod eſt q elementa determinant ſibi pprias figuras tanq; eſſentiales formas, obiecit.n. cõtra hoc, quia quodlibet eſntum eſſet indiuiſibile in partes eiuſdem rationis, & nullum eorũ eſſet ſimilare, veluti & ipſa figura, quam ſibi limitant, eſt indiuiſibilis.

Auer. c. 60 In cõmeto præſenti Auer. docet oẽs opiniones antiquorum de generatione elemẽtorum reduci ad tres, videlicet latitationem, vt Anaxagoras poſuit, transfigurationẽ, vt Democritici, & diſſolutionem eorum ad ſuperficies, vt Platonici. Vlterius dicit in calce commenti, q non eſt ita de cubica figura, veluti eſt de pyramidali, quia terra poteſt diuidi in cubica & in partes. quarum qualibet eſt cubica, non ſic de pyramide, quod quomodo ſit, relinquatur.

Sin autem diſſolutione ſuperficierum, primum quidem abſurdum eſt non omnia ex ſeſe mutuo generare, quod quidem ipſos dicere neceſſe eſt, & non dicunt. Neq;.n. conſentaneũ eſt rõni vnũ duntaxat trãſmutationis expers factum eſſe. Neq; p ſenſum videtur, ſed omnia in ſeſe mutuo tranſmutari ſimiliter.

Expõ. Obiicit autẽ contra Platonem, qui generationẽ elementorum voluit fieri per reſolutionem ad ſupficies, & primo, quia accidit eos dicere non omnia elemẽta ex ſeſe mutuo fieri, inquit Sin autem diſſolutione ſuperficierum ſup. dicitur elementa generari, primum quidem abſuedum, ſup quod accidit, eſt non omnia ex ſeſe mutuo generari, quod quidem ipſos dicere neceſſe eſt, & nõ dicunt, cogunt autem ſic dicere ſtantibus ſuis fundamentis, & tñ verbo non dicunt. Quo vero ad verba attinet, verbũ { nõ } in antiquis tranſlationibus non legitur, & in quibuſdam græcis codicibus minime, tñ in noſtris reperitur, & (vt mihi vr̃) optime ponitur. Deinde explicat abſurdum Platonis quale eſt, & ait ipſum eſſe ſenſibus & rationibus diſſonũ, inquit. { neq; enim rõni conſentaneũ eſt vnũ ſup. elementorũ duntaxat eſſe factum expers tranſmutationis, neq; p ſenſum videt, ſed id quod ſenſu vr̃ eſt, oĩa in ſeſe ſimiliter mutuo trãſmutari: igr̃ rõni & ſenſui diſſonũ eſt vnũ ſolũ elementorum videlicet terrã eẽ intrãſmutabile, cætera vero trãſmutabilia eſſe.

Auer. com men. 61. Auer. autem primo breuibus narrat poſitionem Platonis, quam in Timæo poſuit, ſecundo deducit cõſequentiã ſeu abſurdum. Plato igr̃ poſuit figuram, qua ignis eſt ignis pyramidem habentem tres baſes, figueã aeris habentẽ octo baſes, figueã aquæ habentem baſes. 20. terrã vero habentem cubicã figurã, hæc breuiter de Platonis opinione. Abſurdũ vero deducit, quod erat quia data poſitione Platonis, nõ oĩa elemẽta mutuo ex ſeſe trãſmutarentur, imo (vt dicit Auer.) non oẽ elementũ fieri diceretur ex oĩ elemento. deducit Auer. quia impoſſibile eſt, vt elemẽtũ, quod eſt ex plueibus triangulis fiat ex elemento, quod eſt ex paucioribus triangulis. verbi grã impoſſibile eſt vt elemẽtũ qđ eſt ex viginti baſibus fiat ex elmto, qđ eſt ex tribus baſibus, & ita ſequitur vt elementum, quod eſt ex paucioũ triangulorum non trãſmutetur in aliud plurium triangulorũ, neq; aliud in ipſum: hæc Auer. Mihi aũt nõ placet hæc deductio, quia Ariſtote. ait Platonem oportere dicere vnum ſolũ elemẽtũ eſſe traſmutationis expers, & illud eſt terra, vt poſtea dicet. ppea debes ſcire primo q Plato in Timæo voluit principiũ eorũq; gñantur, vt ſubiectũ quidẽ eſſe materiã, vt rõnem vero eſſe formã ſeu ideam, vel ſpeciẽ, horũ aũt propagines primæ ſunt quatuor elemẽta, & quãtũ ad hoc nõ valde differt ab Ariſtotele. Nã Plato omnium elemẽtorum vnam primam poſuit materiam, vt & Ariſtoteles ipſe, & ſic per reſolutionem ad iſtam omnia ex ſeſe mutuo fieri ſenſit. Differt vero ab Ariſt. quo ad materias propinquas elementorũ, quas appellat ſupficies, nam aliam poſuit ignis aliã aeris, aliã aquę, aliã terræ, verum figuræ ſuperficiales. ex quibus ignis, aer, & aqua conſtant, omnes ſunt eiuſdem rationis, quatenus voluit oẽs eſſe ſcalenicas, ſeu iſopleuricas, pyramis enim ex qua conſtat ignis ex quatuor iſopleuris componitur, Octocedron quod eſt materia propinqua ſeu elementũ ſeu figura propria aeris, conſtat ex octo iſopleuris. Icocedron, quod eſt propria aquæ materia, vel figura, vel peoprium aquæ elementum, ex viginti conſtat iſopleuris. Ac ſolam terrã ait conſtare ex figura alterius ſpeciei videlicet iſoſcele, nam hæc figura hñs angulos octo, cubũ conſtituit, quod eſt elemẽtũ ſeu propria materia terræ, quia igitur ignis, aer, & aqua conſtant ex materiis ppriis, quæ ſunt eiuſdem rõnis, ſola aũt terra conſtat ex figura iſoſcele, quæ eſt alterius rõnis, ideo tria prima cogitur dicere inuicem tranſmutari, ſolã aũt terrã intranſmutabilem, quia conſtans ex materia alterius rationis non poteſt tranſmutari in inconſtans ex materia alterius rõnis, vñ ſyllogiſmus eſt, oẽ quod cõponit ex mã alterius rõnis, nõ põt tranſmutari in compoſitũ ex mã eiuſdem rõnis: ſed terra conſtat ex cubica materia, quæ conſtat ex iſochele figura, & cætera tria cnnſtãt ex ſcalenonibus ſeu iſopleuris, quæ ſunt figuræ eiuſdem rationis, igit ſola terra eſt intranſmutabilis in alia elementa. Hæc Plato iuxta fundamẽta ſua cogit dicere, licet verbo non dicat. Ex his apparet Platonem has figuras nõ poſuiſſe ex parte formæ, ſed ex pte materiæ, qa has voluit eẽ ſcdas materias elntorum, ex qbus ppinque cõſtant elemen-

Quæ Plato de figuris.

ta, nã materia prima oĩbus elementis cõmunis eſt remota oium elementorum. Quomodo vero poſitio Plat. defendi poſſit, prius ꝓ parte dictũ eſt, & fortaſſe diceſ

Inſuper. Autem.

Accidit inſuper eos de his, quæ apponunt dicentes non conſentanea his dicere, quę apponunt, huius autẽ cauſa eſt, non bene prima principia ſumere, ſed omnia ad opiniones definitas quaſdam reducere velle. Senſibilium enim principia fortaſſe ſenſibilia, perpetuorum perpetua, corruptibilium corruptibilia, & omnino ſub eodem genere, ſub quo ſubiecta ſunt eſſe oportet.

Expõ. Secundo obiicit ꝑ aliud abſurdũ, quia ſecundum hãc Platonis poſitionẽ accidit de his, quæ apponunt, non dicere cõſentanea his, quæ apponũt, quod Ariſt. reputat erroneum, per hãc cauſam, videlicet, quia principia debent correſpondere principiatis, & propoſitiones concluſionibus, quia oportet corruptibilium principia eſſe corruptibilia, et perpetuorum ꝑpetua. Et ꝙ hoc accidat Platonicis patet, q̃a effectus ſunt res naturales ſupficies quas volunt eſſe principia ſunt res geometricæ, inqt. Accidit inſuper eos de his, quæ apponunt dicentes non conſentanea his dicere: quæ apponunt, quod putat erroneũ. & quod hoc accidat, ꝓbat. d. huius autem cauſa eſt non bene prima principia ſumere, ſed omnia ſup. ad principia velle reducere, quæ ſunt ſm̃ quaſdam opiniones definitas, vt Pythagoricas, vel Democriticas, vel alias. Quia igitur volunt effectus reducere ad principia ſecundum opiniones aliorum, ideo loquuntur de apparẽtibus ꝑ non apparentia. Oſtẽdit aũt hoc eſſe abſurdũ. d. ſenſibilium enim principia fortaſſe ſenſibilia, ꝑpetuorũ ꝑpetua, corruptibiliũ corruptibilia, & omnino ſub eodem genere, ſub quo ſubiecta hoc eſt principiata, quæ cauſis ſubiiciunẽ oportet eſſe. Sic igiẽ ſm̃ abſurdũ eſt, ꝙ de principiatis ſubiectis loquuntur ꝑ cauſas extraneas alterius generis, quia principiata ſubiecta ſunt naturalia et gñis Phyſici, cãæ aũt ſunt Mathematice, hoc autẽ reprobatum eſt in libris Poſteriorũ, ideo nunc ſupponatur.

Præterea Autem. Diſputationibus. Sermõib᷒. Rõnibus. Expediſs eſſet & a poneret.

Hi præter ea propter horum amorem idem facere videntur his qui poſitiones in diſputationibus ſeruãt, omne enim ſuſtinent q, accidit, vt vera habentes principia, ac ſi quędam non expediens eſſet ex euenientibus iudicare, pręſertim quę ex fine, eſt autem finis factiuę quidem ſcientię opus, naturalis autem id, quod ſemper proprie per ſenſus apparet.

Expoſitio. Tertio obiicit ꝑ aliud abſurdum, quia iſti logice, ſiue diſputatiue procedunt, ꝙ ſcientiis demonſtratiuis eſt diſſonum. Et ꝙ ꝓcedant diſputatiue declarat, & inquit. Hi præterea propter horum amorẽ, hoc eſt ꝑꝑ affectum, quem in mathematicis habent, ideo facere videnẽ ipſis qui põnes in diſputationibus ſeruant, & declarat quomodo faciant dialectici, qñ diſputando poſitiones ſeruant, & inquit. Omne enim ſuſtinent quod accidit, & ſequitur ad põnes illas, vt faciunt illi, qui vera habẽt principia, diſputantes enim cũ tenent aliquas poſitiones, cõcedunt quicq̃d ſequitur illas, & negant omne repugnãs poſitis. Concedunt dico, omne ſequens ex poſitis etiam ſi falſum fuerit, & impoſſibile faciunt autem hoc, ac ſi quædam ſupple poſita non eſſet expediens iudicare ex euenientibus, ac ſequentibus illa poſita, & præſertim ex fine, quæ eſt concluſio, iuxta quã ꝓpoſitiones ſumptæ moderantur, quod eſt erroneũ, quia in demonſtratiuis ſcientiis propoſitiones moderantur ꝑꝑ ea quæ ſequuntur Logice enim ex falſis ſequitur quãdoqꝫ verũ, demõſtratiue autem ſi cõcluſio eſt falſa, propoſitiones ſunt falſe, aut vtraqꝫ, aut altera, vt in poſterioribus eſt dictum, quare quia Plato diſputatiue in ſcientiis demonſtratiuis quales ſunt phyſicæ, ꝓceſſit, ideo errauit. Quo vero ad verba attinet, dixit { Ac ſi quædã } & nõ omnia, quoniã ſolũ demonſtratiua principia ꝑ ea quæ ſequũtur iudicantur, non aũt dialecticæ poſitiones. Et quia dixit præſertim propter finem eſſe iudicandas poſitiones declarat duplicem finẽ eſſe, & inquit. Eſt autẽ finis, factiuæ quidem ſcientiæ opus, naturalis autem ſcientiæ veritas ſenſibus conformis, & hoc ait, naturalis autem id, quod ſemper ꝓprie ꝑ ſenſus apparet igitur veritas ſenſata vel ſenſibus conformis eſt finis phyſicarum ſcientiarũ. Ex his vult habere errorem Platonis, quia Plato de ſenſib᷒ rebus ꝑ non ſenſilia principia proceſſit, quia ex nõ ſenſilibus principiis non põt ſequi concluſio ſenſilis, & ſic nõ phyſice, ſed magis dialectice proceſſit. Quo vero ad verba attinet, ꝑ naturalem ſcientiam hic intellexit omnem ſcientiam humanitus acquiſitam: hæc enim eſt de ſenſilibus, & ꝑ ſenſilia principia. Scientia vero ſupernaturaliter inuenta, poteſt eſſe de inſenſilibus per inſenſilia principia; vt catholici ſcribunt. Vel fortaſſe ꝑ naturalẽ ſcientiam, ſolam phyſicã voluit, quæ proculdubio eſt de ſenſilibus rebus ꝑ ſenſilia principia.

Dubitatio. Dubitaret forte quiſpiam, quia rerum naturalium prima principia ſunt prima forma, & prima materia, & vtræqꝫ ſunt æternæ, igẽ nõ oportet corruptibilium principia eſſe corruptibilia.

Reſpõſio. Rñdet Auer Ariſt. dictum eſſe intelligendum de ꝓpinquis principiis, non autem de remotis, nã prima materia, & prima forma ſunt remota principia miſtorũ naturalium, propinqua autẽ ſunt quatuor ipſa elementa. Et propterea Auic colligit Ariſt. duo voluiſſe. Primum, ꝙ cum res geometricæ ſint æternæ, illarum principia erũt æterna Secundũ, ꝙ cum res phyſicæ ſicut corruptibiles illarũ principia erunt etiam corruptibilia nõ quidem remota, ſed propinqua

Obiectio. Sed occurres, quomodo propinqua principia ſunt corruptibilia an de ꝑ ſe, an per accidens.

Rñſio Aỹ. Reſpondet Auer ꝙ propinqua ipſa principia rerũ naturalium ſunt corruptibilia, quia ſunt partes compoſiti corruptibilis, vt materia proxima rei, & eius forma, ſunt n corruptibiles, quia ſunt partes compoſiti corruptibilis, vt ignis vel miſti cuiuſdam, vnde Auer. ait hæc Ariſto. dixiſſe ad demonſtrandum primam materiam eſſe ingenerabilẽ & incorruptibilem, formã vero rei eſſe corruptibilẽ, qualenus eſt pars cõpoſiti corruptibilis.

Cõfutatio dicti non Auicen. Sed pace Auer dixerim, hæc determinatio non vr̃ conſona, nã ſi miſtum compoſitũ eſt res corruptibilis, oportet ſm̃ Auer. elementum, ex quo miſtum eſt tanquam ex principio propinquo, eſſe corruptibile, vltra elementum eſt corruptibile, igitur eius principia proxima ſunt corruptibilia ſunt igitur principia proxima prima materia & eius forma elementaria, igitur prima materia & prima forma elementaria erunt corruptibiles, quod Auer. negat de prima materia, & cõcedit de prima forma, quæ eſt elementaria. Præterea prima materia & prima forma ſunt corruptibiles per accidẽs, quatenus ſunt partes cõpoſiti corruptibilis, & Ariſt. ꝑ proxima principia corrumpi intelligit, vt dicit Auer illa corrũpi, quia ſunt in cõpoſito corruptibili Igitur dictũ Ariſt. eſt vniuerſaliter verũ de propinquis, & de remotis principiis, quoniam vtraqꝫ ſunt corruptibilia, quia ſunt partes rei corruptibilis, ſaltem ꝑ accidens. Inſuꝑ etiam eodem modo in geometria eſſet, nam remota & ꝓxima rerũ geometricarũ principia ſunt ꝑ accidens corruptibilia, quia omnes res Mathematicæ ſunt ſecundũ eſſe in rebus phyſicis quare ad corruptionem rerum phyſicarum, ſaltẽ ꝑ accidens eſſent corruptibiles.

Sol. Phis. Videtur igitur mihi eſſe dicendum dictum Ariſto. eſſe vniuerſaliter verum, tam de ꝓximis q̃ꝫ de remotis principiis. Et cum dicitur vel intelligit ꝑ ſe, vel ꝑ accidens, dico ꝙ intelligit per accidens nam rerum corruptibilium per ſe principia ſunt corruptibilia ſaltem per accidens, & hoc ſufficit. Et cum dicẽ a pari res Mathematicæ poſſunt eſſe principia rerum

phyſicarum, quia ſaltem per accidens illę mathematicæ res ſunt corruptibiles, dico ꝙ licet res mathematicæ per accidens ſunt corruptibiles, tamen vt ſunt ſic ꝑ accidens corruptibiles, non ſunt mathematicæ, nec mathematicæ conſiderationis, & ſic non poſſunt eſſe rerum phyſicarū principia, quō ſunt alterius generis, niſi quatenus deſcendunt ad phyſicum genus, nā quātitates, de quibus eſt geometria, quatenus ſunt corruptibiles, diſponūt ad phyſicā generationem, & conſiderātur a phyſico, & nō a mathematico. Vlterius in calce commēti Auer. notat differentiam inter modum procedēdi mathematicæ ſcientiæ, & phyſicæ, nam in phyſica proceditur a notioribus nobis, quæ ſunt compoſiti effectus ad ſuas cauſas ſimplices, in mathematica autem ꝓceditur a nobis notioribus, quæ ſunt ſimplices cauſæ ad cōpoſitas res quę ſunt effectus, & propterea Auerroes ait Ariſtot. dixiſſe { quædā } qa ſolū in phyſicis locū habet. Ego vero dico ꝙ hæc Auer. ponderatio nō eſt ad propoſitum, neq; poſſum textui noſtro illam accommodare. Tu vero ſi potes, apta, qa placebit, hoc vnum ſcio Platonem non recte inceſſiſſe, qa ꝓceſſit ex principiis ignotioribus ad concluſiones notiores, quia per inſenſibilia iudicauit res phyſicas ſenſibiles, hæc Auer & recte.

Præterea. Etiam autem

Prǽterea etiā accidit ipſis terrā elementū maxime eſſe, ſolāq; incorruptibilē, ſi quidē id qđ indiſſolubilē eſt, & incorruptibile & elemētum eſt, terra enim ſola in aliud corpus indiſſolubilis eſt.

Expō. Secundo principaliter Platoni obiicit, qa ſi generatio elementorū ſit per reſolutionem ad ſuꝑficiem, tunc accidit ſolam terram eſſe elm̄tū, & ſolā terrā eſſe incorruptibilem, ꝓbatur cōſequentia, & ſyllogiſmus componitur ſic ex dictis Platonis, quicqd eſt idiſſolubile in aliud corpus ē incorruptibile & elementū ſolū, hæc eſt perſpicua quia hæ duæ ſunt maxime cōditiones veri elm̄ti ſm̄ Platonē, incorruptibilitas, & idiſſolubilitas in aliud corpus, & hanc ponit Ariſto. d ſiquidem id quod indiſſolubile eſt, ſupple in aliud corpus eſt & incorruptibile & elemētum ſolum. Sed terra eſt ſola indiſſolubilis in aliud corpus vt ſequitur ex dictis Platonis, igitur ſola terra eſt elementū & incorruptibilis. Inqt. Terra. n. ſola in aliud corpus indiſſolubilis eſt, deficit cōcluſio, videlicet ꝙ ſola ſit elementum, & incorruptibilis, quod eſt cōtra Platonē. Minorem nō probat Ariſto. ſed ſuperius fuit probata, qa figura cubica, quę hexaedrō dicitur terræ ipſi ꝓpria ex ſex quadratis cōſtat, velut taxillus, quodlibet autem quadratū ex quatuor iſoſcelibus cōponitur, eſt autē iſoſceles triangulus recti lineus duo habens latera æqualia, & tertium inæquale, & unum angulum rectū dūtaxat. Figuræ autem cæterorū elemētorum omnes ex ſcalenonibus conſtant (eſt autem ſcalenon triāgulus rectilineus tria habēs latera inæqualia, angulum etiam rectū vnū) nam icoſedron, quam aquæ tribuebant, ex 20. ſcalenonibus componitur, octocedron, quam aeri dabant ex octo ſcalenonibus, terra edron, ſeu pyramis, quam igni aſſignarunt, ex quatuor ſcalenonibus, igitur cæteræ figuræ oēs eſt ſcalenonibus conſtant, quare aqua, aer, & ignis, ex ſolis ſcalenonibus fiunt. Sola autem terra ex iſoſcelibus, ſed qa iſoſceles non eſt reſolubilis in ſcalenonē, nec ſcalenon in iſoſceles, cum ſint ſpecie diuerſi, oportet enim omne quod reſoluitur, reſolui in ea, quæ eiuſdem rationis ſunt iure aqua, aer, et ignis, ſunt inter ſeinuicem tranſmutabile, & ſola terra intranſmutabilis, & ſic patet minor Quare ſequitur concluſio, ꝙ ſola terra vendicet ſibi nomen elementi, quia vt dicit Auer. conditio præcipua elementi eſt, vt nō reſoluatur in aliud corpus prius, modo hoc eſt contrarium ſuæ opinioni, quia Plato opinatur hæc quatuor eſſe elementa cæterorum miſtorum nullumq; eorum habere nomen, ac rationem elementi dignius alio, hæc Auer. & optime.

Inſuper. Etiam. At vero.

E *Inſuper etiam in his, quæ diſſoluuntur, triangulorum prętermiſſio non eſt rationi conſona. Accidit autem & hoc in tranſmutatione, quę inuicem mutua eſt, propterea quod ex inęqualibus triangulis multitudine conſtant.*

Expō. Quidam volunt Ariſtotelem nunc ꝓbare, ꝙ neq; illa tria elementa, videlicet ignis, aer, & aqua, poſſunt mutuo inuicem tranſmutari, quia cum declarauit terrā non poſſe in aliquod eorum tranſmutari, nunc declarat, ꝙ neq; illa tria poſſunt mutuo tranſmutari inuicem.

Au.cō.62. Auerroes autem continuat ſermonem præſentem cū præcedenti, & ait Ariſtotelē ponere aliud abſurdum, quod in ordine eſt tertium. Et ſecundū ipſum ſic componitur, data poſitione Platonis, tunc in tranſmutatione elementorū mutua ſupeſſent aliqui trianguli nō neceſſarii. conſequentia declaratur, quia elm̄tum limitans ſibi viginti triangulos, vel figuram conſtantem ex viginti

F triangulis, cum traſmutaretur in elementum habēs tres 17. ſuperflui remanebunt, qui neq; eſſent aliquod elemētum, neq; miſtum ex aliquo elemento. Et ſi ex elemēto habente viginti triangulos fieret elementum habēs octo 12 trianguli ſuperflui eſſent. Et ſi ex elemēto habēte viginti triangulos fieret elementum cubicum habens. 12. remanebunt octo immo elemētum habens viginti triāgulos nō poſſet ex eorū aliquo fieri, & vniuerſaliter nullum eorum poſſet ex alio fieri, quō oīa conſtant ex triangulis numero inæqualibus, & hoc inquit. Inſuper etiam in his elm̄tis, quæ diſſoluuntur, & mutuo inuicem mutātur, triangulorum prætermiſſio nō eſt rōni conſona, & ꝙ ſequatur prætermiſſio triangulorū, inquit. Accidit autem & hoc in tranſmutatione elementorum, quę inuicē mutua eſt, propterea ꝙ elementa conſtant ex triangulis multitudine inæqualibus, & ita ſemꝑ aut trianguli ſuperflui eſſent, aut deficientes, hæc Auer. & optime.

G *Prǽterea hi, qui hæc dicunt generationem faciāt ex non corpore neceſſe eſt, nam cum ex ſuperficiebus fuerit genitum, non ex corpore erit genitum.*

Expō. Quarto arguit, ꝙ data pōne Platonis tūc gn̄atio corporis eſſet ex nō corpore, quod relinquit tanq; impoſſe, inqt. Præterea hi, qui hæc dicūt, videlicet, ꝙ elemēta fiāt ex ſuperficiebus, & reſoluantur in ſuperficies, gn̄ationē faciant ex nō corpore neceſſe eſt Deducit ꝯñtiam dicēs, nam cū ex ſuꝑficiebus elm̄tum ipſum fuerit genitum, nō ex corpore erit genitū, quō ſup. ſuꝑficies nō eſt corpus.

Au.cō.64 Auer. autem primo reſumit ea, quæ dicta ſunt de generatione corporis ex corpore, & ait ꝙ corpus nō fit ex corpore i actu, niſi accidētaliter, quō eſſentialiter corpus fit ex corpore in potētia, mō illud quod eſt eſſentialiter, & ꝑ ſe impoſſe eſt vt nō ſit, imo eſt æternum & neceſſariū quare ꝑ ſe & neceſſario corpus fit ex corpore in potētia deinde oñdit abſurdū Pla. nā cū Pla. diſſoluat corruptū primo in ſuꝑficies, deinde ex illis ſuꝑficiebus componat corpus, cōtinget corpus ꝑ ſe primo fieri ex ſuꝑficiebus,

H & nō ex corpore illo, quod diſſoluebat̄ i ſuꝑficies. Quo cōceſſo ſequunt̄ oīa impoſſa, quæ cōtingunt dicētibus generationē corpis fieri ex nō corpore, vt ꝙ vacuū ſit, & ꝙ corpus fiat ex aliquo, qđ nec eſt actu corpus, nec potētia corpus, q̄ oīa ſunt declarata ſupius eē impoſſa. Sed dices ꝙ ſuꝑficies, ſunt corpa in potētia, qa cū ſubiecto ligant̄ & a ſubiecto diſſoluunt̄, igr̄ ſaltē cōpoſitū ex ſubiecto, & ſuperficie erit corpus in potētia. Obiicit huic Aue. Primo, qa hoc cōceſſo neceſſe erit ſubiectū eſſe prius ſuꝑficiebus, et ſic non primo corpus fieret ex ſuꝑficiebus, ſed ex ſubiecto, quod eſt illis prius. Secundo ſequeret̄, ꝙ ſuꝑficies eſſent ſubiectæ elm̄torū, videlicet quaſi formæ. ꝓbat̄, quia illis corruptis, vel gn̄atis elm̄ta fiunt & corrūpuntur, igit̄ eſſent quaſi formæ, quare nō poteſt ex materia, & ſuperficie fieri corpus in potentia, hæc Auer. & optime.

Ad hæc

A *Ad hęc non omne corpus diuiſibile eſſe dicere, ſed certisſimis ſcientiis aduerſari neceſſe eſt, nam & mathematicę ipſum intelligibile diuiſibile accipiunt. At hi neq; omne ſenſibile cōcedunt propterea q, ſuppoſitionem ſuam ſaluare volūt, q, nanq; figuram cuique tribuunt elemento, & hac ſubſtātias ipſorum diſtinguunt, hi indiuiſibilia faciant ipſa neceſſe eſt, pyramide enim, aut pila aliquo modo diuiſa non erit qđ relinquitur pila, aut pyramis; quare aut pars ignis nō ignis eſt, ſed erit aliquid elemento prius propterea q, oē corpus elementum eſt, aut ex elementis conſtat. Aut non omne corpus diuiſibile eſt.*

Expoſitio

B Vltimo obijcit per rōnem ſępe ſæpius factam, uidelicet ſi elēta limitant ſibi figuras, quarum trāſmutatione generētur & corrumpātur erit aliquod corpus indiuiſibile. Et hoc ꝓponit, & inquit. Ad hæc ſupple ſi elēta limitāt per ſe ſibi figuras ꝓprias, nō oē corpus eſſe diuiſibile eos dicere neceſſe eſt. Sed immo, eos neceſſe eſt aduerſari certiſſimis ſcientijs, quales ſunt mathematicæ, & q ſic dicere aduerſetur mathematicis ſciētiis, probat. d. nam & mathematicæ ſcientiæ ipſum intelligibile corpus abſtractum a corpore ſenſibili diuiſibile accipiunt. At hi Platonici neq; oē corpus ſenſibile ſuppſe diuiſibile eſſe concedunt, ꝓpterea, q ſuppōnem ſuam ſaluare volūt, quæ eſt, q oē elētum limitat ſibi per ſe ꝓpriam figuram, eſt igitur cōſequētia, ſi oē elētum limitat ſibi figuram, tūc nō oē corpus erit diuiſibile, & hoc ait. q nāq; figuram cuiq; tribuunt elēto, & hac ſubas ipſorū diſtinguūt, & determinant, hi indiuiſibilia faciant ipſa neceſſe eſt, & ita ſequitur nō omne corpus diuiſibile eſſe ꝓbat cōſequentiam d. pyramide.n q̄ ſibi ignis limitat, aut pila q̄ ſibi coelum determinat, diuiſa aliquo modo nō erit pars: quæ relinquitur pila, aut pyramis: ut oībus patet, quare aut pars ignis nō ignis eſt: ſed erit aliquid quod non eſt corpus elemento prius propterea, q omne corpus, aut elētum eſt: aut ex elementis cōſtat aut erit non omne corpus diuiſibile, quod eſt intētum. Debes ſcire, q hęc deductio fundatur in hoc, q nihil eſt ignis, uel coelum, quin ſit pyramis uel ſphæra quia igit̄ pars pyramidis nō eſt pyramis, pars ignis nō erit ignis erit igitur quid prius igne uel miſto ex igne, ſed cū hoc ſit impoſſe, quare ignis nō erit diuiſibilis, & ſic habetur intentum. Auerroes autem reducit rōnem ad duo fundamenta. Primum eſt: q elētum habet figuram ꝓpriā. Secundum, q pars elēti habentis figuram nō debet habere illam figuram, ex his ſequitur elētum non diuidi in elementum, quod eſt impoſſibile.

Auerro. Cōm. 65.

Notat Auer. corpus figuratum dupl'r reperiri, quoddam homogeneæ figuræ, quia totum & quælibet eius pars eadem ſpē figuræ afficiuntur; ut cubicum, totum enim corpus terræ eſt cubicum, & quælibet eius pars. D Quoddam uero heterogeneum, ut pyramidale, nō.n. quælibet pars pyramidis eſt pyramis, patet igitur, q elētum figuram habens heterogeneam, nō eſt diuiſibile in partes eiuſdē rōnis hęc Auer. Vltimo Auer. reducit errorem eorum ad aliquod trium impoſſium. aut ut concedant ignem non eſſe diuiſibilem contra ſenſum. Aut ſi cōcedāt oportet eos dicere aliquod corpus eſſe, & neq; elētum, neq; ex elēto. Et tertio oportet concedere elētum habere elētum, quod eſt contra diffōnem elementi, quæ omnia (ut dicit) patent.

Taxilli Teſſera Cubus

Omnino autem eniti ſimplicia corpora figurare irrationabile eſt, primo quidem quia accidet non repleri totum, nam in planis quidem tres figuræ locum replere uidentur, triāgulus, & quadrangulus, & ſexangulus, in ſolidis autem duę ſolæ, pyramis & cubus. At plures harum accipere neceſſe eſt, quia plura elementa faciunt.

Expo.

Nūc de elētorum figuris dicere vr̄. & ꝓponit ꝧ: q in pſenti ca. vult probare & inquit. Oīno aūt eniti ſimplicia corpora figurare irrōnabile eſt vult igitur probare, q elēta nō ſunt per ſe figurata. Et primo reprobat pōnem Platonico. Vbi pro textus expōne aīaduerſione dignum. q ut geometræ dicunt figura duplex ē, plana quidem ut quæ linea, uel lineis clauditur, & hęc ab angulorum numero multiplex eſt, nam ſi tres habeat angulos trigona dr̄. ſi quatuor, tetragona, ſi ſex, hexagona, & de cæteris id genus Figura alia eſt, quæ ſolida ſiue corporea dr̄, ut quæ ſuperficie una, uel pluribus circundatur, hæc rurſus multiplex eſt, ut libr. 15 Geometriæ declaratur, octoedra quidem eſt, quæ octo extremis ſuperficiebus ac baſibus cōtinetur, icocedra uero, q̄ uiginti ſuperficiebus ac baſius continetur: cubica autē quæ longitudini latitudinem & profunditatem æq̄ habet, eiuſmodi ſunt teſſeræ uel taxilli. Sphęra unica ſuperficie. pyramis pluribus dixīmus de his ſuperius. B Platonici igitur duodecedri figuram aſcripſerunt coelo, igni uero pyramidis formam, q ſurſum ſub pyramidali euolet forma, figuram aeri octocedri, nam ſicut aer ignem motus paruitatę ſequitur, ſic octoced ri forma pyramidis formam ad motum habilitate comitatur. ao. baſium figuram aquæ dictitarūt, nam cum ipſa baſium pluralitate plus cæteris circuletur in ſphęram fluētis rei motui magis q̄ ſcandentis conuenire uiſa eſt. Cubicam aūt figuram terræ dederunt, quia nulla eſt figura difficilius mobilis teſſera, ac cubica, & nullum elementum cōſtātius reperitur terra, hæc Platonici. Probat ergo Ariſ. Platonicos incōuenięter figuras elētis attribuiſſe, ut igni ſphæricam, aut pyramidalem, aeri octocedrā C aquę ecocedram, & terræ cubicam. Primo, quia in planis figuris triāgulares, quadrāgulares, & ſexangulares ſimul iunctæ totum replent ſpatium. In ſolidis aūt, atque corporeis ſolum duæ pyramis, & cubus, at plura duobus ſunt elēta Igitur aliquibus cōueniūt figuræ non replētes totum ſpatium, & ita ſeqtur uacuum, aut ſaltē plures oportet eſſe figuras ſolidas totum replētes ſpatiū q̄ duas, & eas elētis attribuere ad excludēdum uacuū, inquit. Primo quidem quia accidet ſic, ſupple dicētibus nō repleri totum. & ita uacuum eſſe. Nam in planis quidem tres figuræ ſimul iunctæ locum replere vīr, triangulus & quadrāgulus, & ſexangulus, in ſolidis aūt atque corporeis, duæ ſolæ, pyramis uidelicet & cubus, at plures harum accipere neceſſe eſt, quia plura elēta ipſi faciunt: uel oportet aliqua non ſic figurata ponere.

Diſgreſſio Auer.

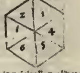
Auer uero in pñti loco diſcreditur. & incipit diſgreſſio, { Qm̄ cum duæ lineæ rectæ ſecent ſe. } Vbi declarat oīa hæc & acute, quæ Ariſ. de figuris dixit. Et primo, q figurarum ſuperficialium ſiue rectilinearum tres D replent locum ſuperficialem. Secūda ibi { Figurarū quęque corporalium } declarat q corporalium duæ ſolæ replēt locum cubica & pyramidalis Ad euidētiam igitur primæ partis iuniores optime reſumūt: quæ Auer. ait confuſe, ideo ſequar eos, ſumunt igitur de mente Auer. q, replere totum locum ſuperficialem non eſt niſi occupare aliquod totum ſpatium ſuperficiale circunſtans aliquod punctum in ſuperficie intell'. dixit Auer. circūſtans aliquod punctum, quia non oportet circūferentialibus pūctis, nō n. oportet de A, uel de B, uel de C, uel de D, ſed ſatis eſt de E puncto medio, tale n. medium punctum circūſcribitur a ſpatio toto ſuperficiali, & nullum aliud de circūferētialibus Secūdo reſumitur de mēte Auer. q quodlibet pūctum intellm̄ in ſuperficie circūſtet aliquod ſpatium, q ęquiualet quatuor figuris rectis, ſiue quatuor quadratis: hoc non alio probat

Secūda ſuppoſitio.

Auerro. niſi quia duæ lineæ rectæ uidelicet, F G, & M N orthogonaliter ſe in puncto E interſecãdo pũctum E circumſtant nihil uacui relinquendo. Ex qua ſuppõ

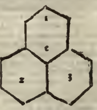
Tertia ſuppoſitio. Excerpta.

ne ſequitur ꝙ quarũcũqꝫ figurarũ anguli ſunt quatuor recti, uel quatuor rectis æquiualentes: illarum punctũ medium circumſcribitur ſine uacui interpoſitione: & ita omnes tales figuræ poterunt commiſceri inter ſe nihil uacui relinquendo.

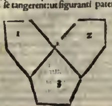
Reſumitur tertio pricipalr: ꝙ qlibet angulus triãguli æqlateri ualet duas tertias unius anguli recti: anguli uero obtuſus figuræ hexagonæ ualet unũ rectũ: & tertiam unius recti. Angulus aũt pẽtagoni ualet unum rectum, & quintam unius recti, hæc oĩa ſupponẽda ſunt ex geometricis declarationibus, iõ in his nõ eſt nimis immorãdum. Ex his facile deducitur dilucidatio: nam ex his ſequit̃ primo: ꝙ quatuor quadrata ſm quatuor angulos copulata ad pũctum medium in ſupficie intellectum replent totum ſpatium ſuperficiale nihil uacui intrinſecus relinquendo, extrinſecus uero, cum figuram nõ faciãt ſphæricam: ſecus eſt. Fortaſſe.n. uacui nõ nihil derelinquẽt, hoc ſeqtur ex ſuppõnibus, quas modo accepimus Dixit uero quatuor quadrata, quia plura uel pauciora ſi intelligãtur: uacui fortaſſe quicq̃ relinquẽt: qm̃ in pũcto medio nõ ſe tãgerẽt. Secũdo ſequit̃ ꝙ ſex trianguli æquilateri ſm ſex eorum angulos copulati ad punctum medium in ſuperficie intrinſecus intellectum totum ſuperficiale ſpatium replent nihil uacui extrinſecus relinquẽdo Hoc patet, quia hi ſex trianguli æquilateri valẽt quatuor rectos, ut dictum eſt. Dixim⁹ ſex triangulos, qm̃ ſi plures, uel pauciores aſſumerent fortaſſe uacui non nihil intrinſecus relinquerẽt: cum in pũcto medio non ſe tãgerent, ut figuranti conſtat.

Hexagone figuræ.

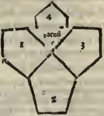

Tertio ſeqtur. ꝙ tres figuræ hexagonæ ſm tres earũ angulos obtuſos in pũcto medio in ſuperficie intellecto ſe cõtãgẽtes totum replẽt ſpatium nihil uacui intrinſec⁹ relinquẽdo. patet, quia illi tres anguli obtuſi valent quatuor rectos, plures uel pauciores ſi ſumant̃. i pũcto vno medio non ſe tangerent: ut figuranti patet.

Pentagona.

Quarto ſequitur, ꝙ figuræ pẽtagonæ in quouis numero ſumptæ nõ poſſunt ita ad medium punctum copulari in ſuperficie intellm: quin uacui non nihil relinquant, & rõ eſt, quia aut ualent minus quatuor rectis: ut ſi ſumerentur tres, aut plus ſi ſumerentur q̃tuor: nã ubi tres ſumerẽtur tres eorum anguli ſm quos in puncto medio E copulantur, non ualent niſi tres rectos & tres quintas unius recti, & ita uacui quicquã in medio relinquent.

Sin autẽ quatuor ſumerẽtur, quatuor earum anguli ſm quos in puncto E medio copularẽtur ualẽt plus q̃tuor rectis, reſultabũt n. quatuor recti, & quatuor quintæ unius recti. Et ita ſi ſumerentur in quouis alio numero. Idem intelligi poterit de heptagonis cæteriſqꝫ figuris plurium angulorum. quare conſtat trigona, tetragona, & hexagona, aliquoties ſumpta, & ſm angulos unita circa pũctum in ſuperficie intellm totum ſpatium ſuperficiale intrinſecus replere nihil uacui relinquendo. Nam quatuor tetragona ad E pũctum copulata nihil uacui relinquũt: minora uel plura ad E cõtangi nõ põt ſex trigona ad E pũcta copulata iterum nihil uacui relinquunt plura uero uel pauciora ad unum pũctum cõtãgi nõ poſſunt, tria hexagona ad E pũctum etiam unita nihil uacui relinquunt, plura uero vel pauciora ad idem pũctum minime copulari poterũt. Inquit Auer. Primo ꝙ duæ lineæ rectæ ſi in uno pũcto ſic ſe ſecauerint, quatuor rectos conſtituent, ex hoc dat ſecũdam ſuppõnem & ait, ꝙ figuræ, quæ implẽt ſuperficiem debẽt habere aut quatuor angulos rectos, aut illis æq̃les. primam autem ſuppõnem nõ expreſſit, ſed dedit intelligere. Ex his dat excerpta. Primum, ꝙ ſi quatuor quadrata componantur ſic, ꝙ in pũcto E cõcurrent ſm eorum q̃uor angulos, hæc implebũt ſuperficiem neceſſario, qa quadrati eſt angulus rectus, ut diximus. Secundum excerptum ponit ibi { Et ſitr } ꝙ uidelicet ſex trigona ad pũctum A medium copulata nihil uacui relinquũt qa ualent oẽs eorum anguli q̃tuor rectos: & tãgit unam partem tertiæ ſuppõnis, quæ erat, ꝙ angulus cuiuslibet trianguli eſt duæ tertiæ unius recti, & ita illud ꝙ cõgregatũ eſt ex ſex hexagoni erit æquale quatuor rectis. Tertiũ excerptum tãgit ibi { Et ſitr hexagoni } ꝙ uidelicet tres figuræ hexagonæ ad pũctum E medium copulatæ implẽt totam ſuperficiẽ, & tãgit aliam partem tertiæ ſuppõnis, quæ erat, ꝙ quilibet angulus hexagoni ualet rectum & tertiam recti, quare ſupputando oẽs ualebunt quatuor rectos ad pũctum E copulatos. Vltimo tãgit quartum excerptum, uidelicet ꝙ nullæ figuræ aliæ ad pũctum unum poſſunt copulari quin aliquid uacui relinquant, quia nec pentagonæ: nec eptagonæ: nec aliæ plurium angulorum quæuis quia ſemp anguli copulati vel aggregatum ex illis ualebit aut pauciores: aut plures q̃tuor rectis. v. g. ꝙ ſi tres pentagoni congregentur in eodem puncto: ꝓuenient illic tres anguli recti, & tres quintæ unius recti, & ita non æquiualebũt quatuor rectis. Et ſi quatuor congregabuntur: fient illic quatuor recti, & quatuor quintæ unius recti, & ſic de aliis dici poteſt patet igitur prima pars digreſſionis Auer. Deinde ſeqtur

tur illa pars cōmēti { Figurarum uero quinq; corporalium } ubi declarat quot & quæ figuræ corporalium ī certo numero commiſſę replēt locum nihil uacui relinquēdo, & ꝓbat ꝙ duæ tantum, uidelicet cubica, & pyramidalis, in certo numero ad unū pūctum copulatę replēt locum. Nam octo cubi ad unum pūctum copulati replēt locum, &. 12. pyramides ſm cuſpides copulati ēt locum replēt. Ad huius aūt euidētiam ſupponamus de mēte Auer. ꝙ replere locum corporalē eſt occupare totum ſpatium, ꝙ eſt circa pūctum ſintellīm corporalem hoc eſt ſm latum, lōgum, & ꝓfundum. Secūdo ſupponamus pyramidalem figuram ad cæteras corporales figuras ita ſe habere, ut ſe habet triangulus æquilaterus ad cæteras figuras ſupficiales. Qua rōne euenit, ut ſicut tres anguli triāguli æqlateri ualēt duos rectos quadrati ita tres pyramides ualent duos angulos corporales rectos figurę cubicæ. Tertio ſupponamus ꝙ ſicut ſpatium ſuperficiale circa aliquod pūctum intellīm ualet q̄tuor angulos rectos ſuperficiales, ita ſpatium corporale circa aliqđ pūctum corporale ualet octo angulos rectos cubicos, hæc nō alia rōne nūc patēt, ſed ex geometricis ſupponantur. Ex his ſequitur diluciđatio, nam ſequitur primo eas figuras corporales replere locum, quæ in certo numero p̄ciſe ualēt octo angulos rectos cubicos. Quare octo cubi ad unum pūctum medium in ſpatio intellīm ex oī latere applicati replent totū ſpatium corporalē. Quia ſm octo angulos rectos cubicos ad illud punctum medium applicantur, & ita totum illud ſpatium replebunt. Huius rei exemplum in plano dari non pōt, ſed ſi octo taxilli hoc pacto ad unum pūctum applicentur, conſtat illos uacui nihil relinquere. Seqtur ſecūdo. 12. pyramides ſm earum cuſpides ad unum pūctum medium in ſpatio intellīm copulatas totum ſpatium corporalē replere nihil uacui relinquēdo. nam cum tres pyramides duos rectos angulos cubicos ualeant. 12. pyramides ualebūt octo angulos rectos cubicos, & ita replebūt totū ſpatiū corporalē circa aliqđ pūctum deſcriptū, & ita nihil uacui relinquēt; hu° rei C exēplū in plano deſcribi nō pōt ſed in ſolidis facile conſtat. Sequitur tertio cęteras corporales figuras quocūque numero ſumptas, & ſm angulos circa punctū unitat ī medio ſpatij notatum, nō totum ſpatium replere: & ita icocedricæ, & octocedricæ. & duodecedrice figuræ, & cęteræ aliæ quouis numero ſumptæ: & qūolibet copulatæ ad vnum pūctum in ſpatii medio conſtitutū nūq; vacuum replebūt. Et huius cā eſt, quia in quouis numero ſm angulos ad pūctum applicatæ nō valēt p̄ciſe octos rectos angulos cubicos ſed uel plures vel pauciores, & ita aut relinquēt uacui quicq̄ in aliqua parte medii, aut ſuperfluent & in medio cōtineri nō poterūt. Quare patet cubicas figuras & pyramidale dūtaxat in certo numero rep'ere locum et nullas alias id facere, hęc Auer. inqt. Figurarum uero quinq; corporalium æqlaterarum duæ dūtaxat replēt locū, & affert cām breuibus, qīa cum tres linęę in vno pūcto ſe ſecabūt corporaliter, v ʒ ſm lōgum, latum, & ꝓfundū, ſup angulos rectos: ſiēt illic octo anguli corporales cubi recti ut dictū D eſt, quorum q̄libet ualet tres rectos, q̄lis eſt angulus cubi, Ex hac rōne cōcludit eas figuras corporales replere locum, q̄ cum ad unū cōem pūctum in ſpatio corporali copulātur, octo angulos rectis cubicis; illum circunſtant, quare octo cubi cum ad unum cōem pūctum in ſpatio intellīm copulantur, locū replebūt, qīa ſm octo angulos rectos cubicos uniūtur illi pūcto. Tertio ſeqtur. 12. pyramides ſilr cum ad unum pūctū uniūtur, ēt locum replere. Qm̄ anguli ſex pyramidum æqualēt angulis quatuor rectis cubicis, & ita. 12. anguli pyramidales æqualent octo angulis rectis cubicis. Nam ut in geometria declaratum eſt, angulus pyramidis ſolidus, ac corporalis eſt ex duobus rectis. Cubus uero angulus ex tribus, & ita tres anguli pyramidales æquales erūt duobus angulis cuborum. Quare 12. pyramidales an- A guli æq̄les erūt 8. cubicis, qīa ꝓportio anguli pyramidis, ad 4. cubos eſt ut ꝓportio anguli triāguli ad quatuor rectos Nam angulus triāguli ſunt duæ tertiæ recti. Quarto infert cæteras figuras, videlicet icocedron duodecedron & octocedron q̄uis numero ad unū punctum in ſpatio intellīm copulatas nullatenus locum replere. Nam aggregatum ex eis unq̄ ualere pōt octo angulis cubicis rectis, ſed uel pluribus, uel paucioribꝰ. Nā angulus icocedricus ē ex tribus rectis, & tertia unius, et ita fieri nō pōt ut ꝓducātur 12. recti q̄ ſunt q̄tuor cubici. Silr ēt de octocedronꝰ, & duodecedron, ut calculāti patet. Ex his Auer redit ad ꝓpoſitum, & inqt. Cum ita ſit, cōtinget his q̄ elīta figurāt figuris ꝓpriis & eſſentialibus, ut tm̄ duæ figuræ ſint corporales replētes locū cum p̄ter pyramidalem, & cubicam, q̄ implēt locum, nō ſint aliæ, qm̄ elīta ſunt q̄tuor, & ita oportet eſſe q̄tuor tales ad minus locū replētes. Addit ꝙ in lib. Euclidi. 15. declaratum eſt. Primo ꝙ nulla figura corporea B eſt p̄ter has quinq;. Scđo ꝙ duæ ſolæ iſtarū implent locum, & nullæ aliæ: ēt ſi plures eſſent q̄ quinq;, & ſic patet uis rōnis cōtra Platonicos Nō. n. poſſunt elīta cōſtare figuris ꝓpriis, cum ſint quatuor, & figuræ plenæ duæ tantum, ut oſtenſum eſt. Tu vero intellige figuras plenas corporeas eſſe duas tm̄, quę locum replent, uidelicet centraliter, nam circūferentialiter nullæ figuræ corporeæ replent locum, quouis etiam numero copulatæ ad unum punctum hæc ſufficiant.

Deinde corpora qdem ſimplicia omnia figurata videntur a loco ipſo cōtinente, maxime autem aqua, & aer. Permanere igitur elementi figuram quidem impoſſibile eſt. Non. n. totum vtiq; ipſum continens omni ex parte tangeret. Totum elementum ſecundum ſe & [illegible]

Secūdo arguit enthymematice ſic corpora ſimplicia figurātur a loco cōtinēte, maxime aq̄ & aer, igiſ nullū Expoſitio. C elītum hēt pōt figuram eſſentialē atq; ꝑmanēter, inqt. D Deinde corpora quidem ſimplicia oīa figurata vnt a loco ipſo cōtinēte, in q̄ unūquodq; eorum eſt ut in loco maxime aūt aq̄ & aer quæ humida ſunt & fluida, q̄ non niſi termino alieno terminanſ. Ex hoc infert ꝯn̄s, & inquit, igiſ ꝑmanere elīti figuram quidē impoſle eſt, et ita nullū elītum hēt figuram ꝓpriam ꝑmanēter: ac eſſentialiter. Hæc ꝯn̄a patet de ſe, quia ſi elīta ab ipſo continēte hīt figuram, illam nō poſſunt habere eſſentialē ac permanenter, qm̄ ab alio illam hn̄t Tamē Ari. ꝓbat aſſumptum: uidelicet ꝙ elīta habeant figuram ab ipſo cōtinente: quia ſi non haberēt ab ipſo continente: tunc totum elītum dum circūſcribitur ab ipſo loco continēte nō tāgeret illud ſm ſe, & q°libet ſui. v.g. qm̄ lapis hēt figuram fixam ſi reponaſ in uaſe, illud oī ex parte non tangeret niſi reduceretur ad liquidum, & ſic patet an̄s, uidelicet, ꝙ elīta, ſaltem aer & aqua figurantur figura cōtinentis, inquit. Non. n. totum. ſ. elītum oī ex parte ac circūquaq; tangeret ipſum continens: cuius oppoſitum patet ad ſenſum de aere & aqua ſic patet illa duo D figurata eſſe figura continentis, quod erat antecedens.

Adhuc autem ſi tranſproportionetur, non amplius erit aqua, ſiquidem figura ipſa differebant.

Tertio arguit, ſi aqua trāſproportionetur, ita vt de ecocedra trāſfiguraretur in pyramidem: aut cubum, ſequitur ꝙ aqua nō amplius erit aqua, ſed aut ignis, aut terra ꝓbat ꝯn̄am quia elīta differunt figura ipſa eſſentialiter ſm Plat. & ita ſi unum eorum accipiat alterius figuram, etiam in illud uertetur. ac tranſmutabitur. Expoſitio.

Auer. aūt hāc tertiam rōnem miſcet cum ſcđa faciens vnam ex his ambabus, & dicit Ari. argumentari hypothetice a deſtructione conſequentis ad deſtructionem an̄tis, hoc pacto, ſi elīta hn̄t figuras proprias, & figurātur figuris alienis, tunc cum figurantur aliis figuris. ſ. cō Que Auer. com. 67.

tinentis: non remanerent elementa, ſed corrumperent̃.
Interponit autem Auer. unum alium ſyllm̃ hypotheti
cum hoc pacto, ſi elementa figurantur figura continen
tis, non habent figuras proprias, ſed elementa figuran-
tur figuris continentis, igitur non figurantur figuris ꝓ
prijs ꝙ figurentur figuris continentis patet, quia aliter
daretur uacuum, ut oibus patet, & ita uult duos hypo
theticos ſyllõs. Primus eſt ꝙ, ſi elementa haberent figu
ras ꝓprias, cum in figuris mutarentur, mutarentur in
ſubſtantia. Secundus eſt ꝓbans, ꝙ nõ hñt figuras pro-
prias, quia figurantur figura continentis, & ꝓbatur hoc
rõne & ſenſu, ſenſu quidem patet de aere & aqua, rõne
uero quia ſi non figurarentur figura continentis, daret̃
uacuum. Addit Auer. ꝙ non indiguit uti ſigno ſenſa-
to, quale eſt exemplum in deſtructione cõſequẽtis, qm̃
conſequens eſſe falſum, uidelicet ꝙ uacuum non ſit, con
ſtat intellectu ac rõne: & non ſenſu: at poſitio anteceden
tis, uidelicet elementa figurari figura continentis: patet
ſenſu & ratione. Ariſt. tamen coniungit illi intellectum
.i. rationem, quia aduerſarii poſſunt negare propoſitio-
nes ſenſibiles, & ita uult ex his fieri unam rationem, hęc
Auerroes, quæ mihi uidentur potius confuſiones, q̃ ex
poſitiones uerborum Ariſtotelis.

utem / *Sed* / *Ol ca:ar* / *Capaciſſi-mum.* / *πανδεχές* / *Vt* / *Quapropter* / *Separatis differẽtiis* / *Inſiguris*

Videtur autem natura ipſa hoc nobis ſignificare, quod & ſecundum rationem eſt, nam vt & in cæteris ſubiectũ oportet eſſe ſpeciei ex pers ac informe. (Maxime enim vtiq; ſic omni capax ipſum poterit accommodari, vt in Timæo ſcriptum eſt) ita & elementa intelligere oportet eſſe tanq̃ materiam compoſitis ipſis, vt & adinuicem tranſmutari poſſint ſeparatis his differentiis, quę ſunt ſecũdum paſſiones.

Expoſitio. Quarto arguit ſic, elñta ſunt mã omnium miſtorum
cuiuſui. figuræ exiſtentium, ergo non limitant ſibi figu
ram eſſentialr, ac per ſe. tenet conſequentia, quia ubi ele
menta ipſa eſſentialiter limitarent certam figuram, non
poſſent ad oẽm figuram miſti apeari oportet n. oẽ reci
piens eſſe denudatum a ſpẽ recepti, ſi debet coaptari oĩ
ſpẽi recepti, inquit. Vt autem quo & ſm rõnem eſt, nã
ipſa hoc nobis ſignificare, & per { nãm } intelligit na
turam quæ eſt materia, quod declarat, & inquit, Nam
ut & in cæteris ſ rebus generabilibus ac corruptibilib⁹
ſubiectum quod eſt materia, oportet eſſe ſpeciei expers
ac informe nulla determinata ſpẽ, uel forma affectum
ad hoc ut oẽm formam recipiat: ita & elementa intelli-
gere oportet eſſe tanquam materiam ipſis miſtis com-
poſitis. Dico ita intelligere oportet ſ abſq; figura ac pe-
nitus ſuapte nã infigurata ad hoc ut poſſint recipere om
nem figuram miſti. Quo uero ad uerba attinet, de-
Verborum expoſitio. bes ſcire non eodem modo mãm eſſe ſubm formarum
& elñta miſtorum, nam ſm aliquos elñta ſunt mate-
ria miſtorum ſm alterationem: ac materia eſt ſubiectũ
formarum recipiens, elementa enim ſm hos ſunt materia
quatenus ex ipſis corruptis fit miſtum, remanenti-
bus tamen uirtualiter immiſtis. Secũdum vero Auerr.
in præſenti commẽto elñta ſunt mã miſtorum diſpoſi-
tiua quatenus diſponunt primam mãm ut recipiat for
mas miſtorum interpoſuit autem ad huius rei declara-
tionem authoritatem Plat. in Timęo, & inquit. Maxime
.n. ſic in formę ac exiſtens ſine ſpẽ ulla ipſa mã, quæ a
Plat. dr̃ Pãdeches, hoc eſt oĩ capax, poterit oĩbus for-
mis accommodari, quia oẽ recipiens eſſe debet denuda
tum a nã recepti. Reddit cauſam vltem, ob q̃ elñta non
debent eſſe ſuapte nã figurata, & inquit Dico ſupple il
la elñta eſſe infigurata, ut & adinuicem tranſmutari poſ
ſint ſeparatis diis, quę ſunt ſm paſſiones his. per dĩas
Refutatio. quæ ſunt ſm paſſiones, nõnulli intelligunt figuras. Mihi
nõ placet hęc expõ, nõ. n. uideo qñ figurę dici poſſint
paſſiones, uel dĩæ ſm paſſiones. Alii intelligũt formas

E ſubſtãles elñtorum, q̃ſi dicat elñta ipſa eſſe infigurata ut
poſſint tranſmutari inter ſe ſeparatis his dĩis, quę ſunt
ſm paſſiões, hoc eſt corruptis formis ſubſtãlibus nec hęc
expõ placet, non n. formæ ſubſtãles elñtorum dñr dĩæ
ſm paſſiones. Melius ergo ſm Auer ꝑ dĩas ſm paſſio
nes intelligit q̃litates quatuor, quæ ſunt paſſibiles quali
tates, ꝑꝑ quas elñta alterantur. & poſtea in ſubſtã tranſ-
mutãtur, quaſi dicat, elñta ipa infigurata eſſe ſuapte nã
ut poſſint tranſmutari inter ſe ſubſtãliter ſeparatis ac cor
ruptis uel ĩ toto, uel in parte his dĩis, quæ ſunt ſm paſ
ſiones, dixi uel in toto, uel in parte, ꝑꝑ Auerroem, qui
in pñti com tenet elñta nõ perdere qualitates ſm totũ,
dum ueniunt ad miſturam. Quo uero ad uerba atti
net, verbum { ut } græce eſt ὥσπερ latine quaꝑꝑ, uerum
aliqñ Ariſ ſumpſit ꝓ ipſo, ut, eo modo quo hic accepit.
Auerroes diſgreditur aduerſus Auicennam de elñ-
tis, an maneant actu, uel uirtute in miſto, ſed quia nos ĩ
libello de miſtiõe. quem noſtro diſcipulo epõ larinati
in cripſimus cõmẽtum iſtud particulariter totum expo
F ſuimus ac opionem Auer. pulchre declarauimus. ideo
bona frõte nũc ulteriorem declarationem p̃termiſim⁹.

ὥσπερ, Quapropter, praeterea, ut

Præterea quonam modo fieri poteſt caro, & os, aut quoduis compoſitorũ corporum. Neq; n. ex ipſis elementis contingit, quia non fit ex compoſitione continuum, neq; ex ſuperficiebus cõpoſitionem ſubeuntibus: ipſa enim elementa compoſitione generantur, & non ea quæ ex elementis ſunt, quare ſi quis diligenter loqui voluerit, & non ex tranſitur rationes elementi ſuſcipere, hos tolleręex entibus generationem intuebitur.

Poteſt. / Cõtingit. / Compoſitorum. / Continuorum. / Cõpoſit / Subeunti bus. / Cõpoſitis / Tranſitum. / ſumptione / Egreſſibo.

Expoſitio. Vltimo arguit ſyllõ hypothetico diuiſiuo hoc pacto
ſi elñta limitant ſibi figuras per ſe, miſta nullo modo fie
ri poſſent. Deducit cõſequẽtiam, quia ſi miſta fient, uel
G ex elñtis uel ex ſuperficiebus ſimul compoſitis, non ex
elñtis: quia ſi ex elñtis oporteret illa elñta figuras ꝓpria
amittere, & ſic in miſto elñta corrumperentur. & nõ re
manerent. Non ex ſuperficiebus, qm̃ ſm opionem eo
rum: bene elñta fiũt cõpõne ſupficierum. nõ aũt miſta,
q̃re, ſi debeãt miſta fieri ex elñtis. oportet dicere elñta
nõ limitare ſibi certas figuras Inquit, p̃terea q̃ nam mo
do fieri põt caro, & os, aut q̃uis compoſitorum uel
miſtorum corporũ, q̃ſi dicat ꝙ nullo modo aliqđ mi-
ſtum poſſet fieri. Quo uero ad uerba attinet, uerbum
{ miſtorum } græce eſt συνεχῶν latine cõtinuorum, ue
rum cõtinuum hic ꝓ miſto accepit. Quod uero nullate
nus miſta fieri poſſent, ſi elñta limitarent ſibi figuras, ꝓ
bat, & inquit. Neq; n aliquod horum miſtorum fieri
contingit ex ipſis elñtis, quia cõtinuum, hoc eſt miſtũ,
nõ fit ex compõne elñtorum, quia in eo retinerent pro
prias figuras amitterent, elñta corrumperẽtur. & ita nõ
eſſet miſtio. Aiaduerte hãc rõnem nullam eſſe: niſi ſup
H ponatur ſm Ariſ. elñta aliq̃ modo in actu remanere in
miſtis, ꝑꝑea opĩo Auer. vt optime ad mẽtem Ariſ. dũ
tenet elñta remanere formaliter in miſto: patet igitur ex
elñtis fieri non poſſe miſtum aliquod. ſi elñta haberẽt fi
guras ꝓprias. Deinde deſtruit ſecũdum membrum, &
inquit. Neq; miſtum aliquod fieri poſſet ex ſuperficie-
bus ſimul compoſitis imediate, cuius cãm affert, & in
quit. ipſa. n. elñta compõne ſupficierum generãtur ſm
Plat & nõ ea, quæ ex elñtis ſunt, q̃ dñr miſta. Ex his q̃ſi
cõcludit hos deſtruere gñonem miſtorum ſi uelint elñ
ta ſibi ꝓprias figuras limitare, & inquit, Quare ſi quis
diligenter loqui uoluerit & non ex tranſitu rõnes elñti
uelit ſuſcipere, hos tollere gñonem ex entibus intuebit̃
quia nunc tollunt gñonem miſtorum, & prius declara
uimus eos tollere generationem elñtorum, quatenus
elñta uolunt fieri ex compõne ſuperficierum, & recte

inuendo iſti tollunt oēm gñonem. Quo uero ad uerba attinet, verbum non ex tranſitu græce eſt ὑ'κ παρόδου parodos uero eſt, latine tum via, tum tranſitus, ea vero ex tranſitu conſiderantur quæ rapim animaduertūtur, ea diligēter cōſiderātur, quæ longa mora ꝓſpiciuntur, hæc Ariſ. Quæruntur de figuris elntorum nam. 2. huius Ariſ ꝓbauit propriam terræ figuram eſſe ſphæricam. per hoc ꝙ omnes terræ particulę petunt centrū, quod Auerroes hoc exponit com. 26. & com. 8. In cōtrarium eſt Ariſ. hic per totum, ꝙ 2. huius Auerr. com. 22. Platonici tribuerunt elntis figuras ꝓprias, terræ quidem figuram exacedron quæ cubica dr̄, qualis ē figura taxilli, icocedron aquæ quæ ex. 20. ſcalaris, conſtat octocedron aeri, quæ octo ſcalarijs cōficitur, igni tetracedron ex quatuor ſcalarijs cōſtitutam. Ariſ. vero quinqꝫ rōnibus ꝓbauit nullum elntum ꝓpriam habere figuram, potiſſimum, quia cum quælibet ſtare p̄t oē elntum nec corruptum, nec remiſſum. Ego uero decreto Auer. 2. huius cō c. 8. ſic inter hos cōſulerem, nam ꝓprium aliud eſt eſſentiale, ut riſibile, figura cœli ipſi cœlo, & humana ipſi hoī, hæc. n. ſunt ꝓpria eſſentialr ac inſeparabiliter. Aliud eſt proprium accidentale & hoc modo oē ꝙ nāliter competit alicui ſiue ſeparabiliter ſiue inſeparabiliter dr̄ ꝓprium, qua rōne albedo dr̄ ꝓprium quoddam mulieribus, uiris vero fuſcedo qm̄ mulieribus albedo magis nālis eſt, viris aūt fuſcedo. Tunc dicerem, Antiquos uoluiſſe elnta habere figuras ꝓprias ſecūdo modo uidelicet nāliter & ſeparabiliter, nō aūt ꝓprias eſſentialr, & inſeparabiliter, & hoc Ariſ. ꝓbauit, quare opiones iſtæ hoc pacto poſſunt in idem reduci nō n. puto Platonicos fuiſſe ita ignaros ut dixiſſent elnta ſibi limitare figuras eſſentialiter, cum clariſſime cernamus elnta eſſe, & tamen variis figuris affici, ac diſponi. Sed puto eos uoluiſſe elnti. eſſe tribuendas figuras ꝓprias hoc eſt naturales, quia ſeparabiliter, hæc de figuris elementorum.

De figuris elementorū. ὑ'κ παρόδου obiter, trāſitoriè, per tranſitū, leuiter, & ut cito aliꝗ tranſeuntes, ſtrictum aliquid aſpiciunt. Quæ Platonici. Quæ Ariſ. Cōciliatio. Proprium duplex.

At uero & ad affectiones, & potentias, & motus inconcinnæ ſunt figuræ corporibus, ad quas maxime reſpicientes ſic diſtribuerunt, ut qm̄ ignis facile mobilis eſt, & calefactiuus & vſtiuus, alii quidem ipſam ſphæram, alii autem pyramidem effecerunt. hæc. n. facillime quidem mobilia ſunt, propterea q, minima tāgunt, atqꝫ minime ſtabilia ſunt, maxime autem calefactiua maximeqꝫ vſtiua ſunt, propterea q, hoc quidē totum angulus eſt, illud uero acutiſſimi eſt anguli, angulis autem (ut aiunt) urunt & calefaciunt. C

Minime ſtabilia ſunt. Neqꝫ firmiter iacent.

Expoſitio. Platonis diſcipuli reſpiciētes motum, igni pyramidē tribuerunt, eo quod dum mouetur pyramide affici cernitur. Reſpicientes uero affectiones, aeri octocedricam tribuerunt figuram, & aquæ figuram. 20. baſium, qm̄ aer paruitate motus ſequitur ignem, velut octocedron pyramidem, aqua ēt ſimili rōne, quia aqua ſequitur aerem, uelut figura 20. baſium ſequitur octocedron. Reſpicientes vero virtutem ac potentiam, terræ tribuerūt cubicam figuram, ꝙ terra eſt maxime ſtabilis, & nulla figurarum vr̄ maxime conferens ad ſtādum ſicut cubica. Ari ergo oſtendit ꝙ elntis eiuſmodi figuræ nō ſunt ꝓpriæ etiam reſpiciēdo motus, vel affectiones, vel potentias, & hoc ꝓponit: & inquit. At vero inconcinne ſunt figuræ corporibus. hoc eſt elntis, & quo ad affectiones, & quo ad motus, & quo ad potentias. oībus. n. iſtis modis figuræ ſunt elntis inconcinnę, deinde narrat opionem Platonicorum, & inquit. Ad quas. ſ. figuras reſpicientes ſic illas elntis diſtribuerūt: ut qm̄ ignis facile mobilis eſt, & calefactiuus, & vſtiuus, alii quidem ipſam ſphæram, alii autem pyramidem effecerunt, cuiꝰ cōueniētiæ ac diſtributionis cām affert, & inqt. Hęc. ſ. pyramidalia ac ſphærica facillime quidē mobilia ſunt ꝙ ꝓbat duplici rōne, ꝓ quia pyramis ſua acuitate tāgit minima, immo pūctum, ſphæra uero ſua rotūditate tāgit nō modo minimum. immo ipſum planum in puncto. Secūdo, qa pyramis & ſphæra ſunt maxime mobilia: & minime ſtabilia. His etiam rōnibus hæc ſunt maxime calefactiua ac vſtiua ꝑpterea ꝙ hoc quidē. ſ. ſphæra totum angulus eſt, illud uero. ſ. pyramis acutiſſimi eſt anguli, et ſic maxime medii penetratiuum: ita ut medium qſi nihil ſibi reſiſtit modo ut dicit, vſtiua & calefactiua angulis urūt & calefaciūt, patet igitur recte igni datā eſſe pyramidem, uel ſphæram, qa hęc ſunt maxime actiua, & maxime mobilia. Quo uero ad verba attinet uerba illa. { Atqꝫ minime ſtabilia ſunt } græce ſunt ἥκιστα βεβηκότα. Quę nōnulli trāſtulerūt. i. nequaqꝫ firmiter iacent, quæ in idem redeūt. Animaduerſione dignum aliquos voluiſſe ignem eſſe pyramidem. ꝓ pyramis et ſphæra ſunt maxime mobiles: et tactiua minimorum, ignis maxime mobilis eſt & minimorum tactiuus: ergo ignis eſt pyramis. Secūdo angulus uim habet calefaciēdi, & vrendi. ignis calefacit & vrit, igitur ignis eſt angulus, nam pyramis eſt anguli acuti, & ſphęra eſt tota angulus. Sed dubitaret forte iunior, quonam modo ſphæra ſit tota angulus. Rñdent qdam ꝙ ſphæra eſt tota angulus, quia tota eſt circūflexa, quę circunflexio vr̄ qſi angulus. Sed hæc expō nō placet nam tūc ſola recta linea eſſet inangularis, cuius oppoſitum dicunt mathematici, qui volunt rectum & ſphæricum eſſe inangularia. Vr̄ ergo mihi ſphęram eē totam angulam potētia ꝓpinqua, quia i ea poſſunt infinita pūcta ſignari: quia pōt eſſe angulus incidentiæ duorū angulorum acutiſſimorum. ut verbi cauſa ſit punctus A in ſphæra, A E F G, ſuper A puncto trahatur linea B A C, ex hmōi lineæ protractione facti ſunt duo anguli incidentiæ: uidelicet, C A E, & B A G. Simili modo ſupra puncto E pōt trahi alia linea Et ſupra pūcta F, & ſupra pūctum G & ſic cum nullum ſit in ſphæra punctum quin illud poſſit eſſe conus duorum angulorum acutiſſimorum incidētiæ, ergo ſphæra eſt tota angulus potētia propinqua. Auer. aūt declarat quę ſunt ſigna vera, e qbus fiūt demrōnes ſigni: & vult ꝙ ſunt poſteriora, hoc eſt effectus. qbus poſitis ſequuntur p̄cedētia: hoc eſt cāę: & quæ ſequuntur poſitis p̄cedētibus ſiue cauſis, quales ſunt operationes, motus, & accidētia elntorum. Secūdo ait Auer. ꝙ ignem quidam ponūt pyramidalem, alii ſphæricum, ex tribus poſterioribus, quæ vīit in igne, quæ ſunt velocitas motus, calefactio: & vſtio, unde pōi ſylli antiqrum ſm Auer. ſic componi. corpus ſphęricum uel pyramidale eſt velocis motus vſtiuum, & calefactiuum, ignis eſt velocis motus, vſtiuus & calefactiuus, ergo ignis eſt ſphæricus: uel pyramidalis. Quod vero ſphęra & pyramis ſint velocis motus, declarat Auerr & nō conſonę textui, licet quæ dicit ſint uera. ait. n. ſphęram eſſe uelocius motus: quia cum tangit planum: nō tāgit ipſum in aliqua parte magna in qua poſſit firmari. ac fixe permanere, ſed in puncto: uel in eo planum ipſum ſphęra tangit, quod eſt pūcto ſiſe. Pyramis etiam tangit in puncto, cum tangit planum in altero ſuorum angulorū, & quaſi dicat ꝙ hæc non quieſcunt, quia non implent de loco, in quo quieſcere poſſunt, niſi parum. Declarat ēt Auer. ſphærā conuenire igni ꝑp uſtionem, quia ſphęricum eſt uelocis motus, & vſtio ſit a motus uelocitate, ſilr pyramis ē uelocis motus: quia cum ſit acutiſſimi anguli, eſt maxime penetratiua: & hac rōne eſt maxime uſtiua, & ita patet ꝙ de figuris ſphærica uel pyramis conuenit maxime igni. Animaduerſione dignum ꝙ Ariſ. non declarauit pōnem antiquorum niſi de igne, de terra uero, cœlo, aere, & aqua nihil dixit, qa ſuperius ſatis dictum eſt.

A B C D

Dub. Rñſio.

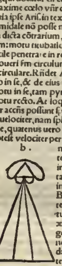
Auer. Com. 69.

Primum quidem igitur de motu utriq; peccarunt, nam & ſi figurarum hę facillime mobiles ſunt, nō tamē motu igni facile mobiles ſunt, qui quidem. n. ipſius ignis eſt ſurſum, & ſecūdum rectum eſt, hæ uero facile mobiles ſunt eo motu, qui uocatur circularis. B

Expoſitio. Obiicit aūt his Ariſ. ꝑ ꝙ ſphæra uel pyramis igni nō competit pp motum localem, quia licet ſphæra uel pyramis eſſet figura maxime motui apta, nō tñ vr̃ apta ei motui q̄ eſt ignis, q̄ eſt ſurſum & ſm rectum, ſed maxime apta ē circulari motui, & ita licet ignis eſſet bene mobilis motu nāliter ſibi ꝓprio, nō tñ ſequitur ipſum eē ſphæricum uel pyramidalem Inquit. Primum q̄dem igitur de motu vtriq; peccauerūt, hoc eſt vtræq; opiones ſunt falſæ, tam q̄ igni dat ſphæram, q̄ꝫ quę igni dat pyramidem. nam & ſi figurarum hę duæ. v; pyramis & ſphęra facillime mobiles ſunt, nō tñ motu ignis facile mobiles ſunt q̄ q̄dem. n. motus ipſius ignis eſt, ſurſum & ſm rectū eſt: hę uero facile mobiles ſunt eo motu, qui uocatur circularis: & ita non cōpetunt igni, ſed F maxime cœlo vīr cōpetere, Mouet hic Auer. q̄ōnem

Auer. Cōmē. 70. Quæſtio. quia ipſe Ariſ. in textu uelle viſus eſt ſphæricum, & pyramidale nō poſſe moueri motu recto: & tñ experientia dicta cōtrarium, uidemus n. ſphæricū corpus, ut pilam: motu turbationis recto moueri. pyramidale vero facile penetrare in rectum immo pyramis nō vr̃ poſſe moueri ſm circulum, cum circulariter motum nō ſit niſi circulare. Rñdet Auer. ꝙ ſecus eſt loqui de motu recto in ſe, & de eius uelocitate: nam loquendo de recto motu in ſe, tam pyramidale q̄ꝫ ſphær cum pōt moueri motu recto. At loquēdo de motus recti uelocitate, ſic per accñs poſſunt ſphęra, & pyramis moueri recto motu uelociter, nam ſphæra nāliter non mouetur niſi ſphęrice, quatenus uero ſubit rōnem corporis recti: ut ſic, poteſt velociter per accñs moueri pyramis uero per ſe

b .

a

mouetur motu circulari: quo ad partem in q̄ eſt A nō aūt quo ad partem in q̄ eſt B, eſt. n. in pyramide circularitas ſonum ſup vnum angulorum ut in angulo A recto: nō aūt in angulo B acuto, & ita rōne ipſius A velociter mouet. Addit tñ pyramidē ī motu recto ꝯuenire cum aliis figuris maxime rōne anguli B, ut figuræ octogoni Sed ego nō ītelligo hāc īſſionem nō. n uideo q̄ nā rōne pyramidale pōt circulariter moueri et uelociter rōne anguli recti A cum Ari. dixit ſupra pyramidale moueri uelociter: quia eſt maxime penetratiuum, modo pyramidale nō penetrat niſi rōne anguli acuti B, & non rōne anguli recti: A. Ideo mihi vr̃: q, licet Ariſ. loquatur de utraq; figura: tamen de ſphærica rem uerificat, nam ſphæra circulariter velociter mouetur, at de pyramide narrat ſed nō ꝓbat. quia forte illud erat uerum ſm antiquos; & ſic Ariſ de vtriſq; figuris proponit, ſed de ſphærica tm̄ probat eam facile moueri motu circulari tu vero ſi melius habes meliu. dicas. Poſtmodum Auer componit ſyllm̄ Ariſ ſic, motus corporum habētium pyramidē, & ſphæram nō eſt uelox ſm rectū, motus ignis eſt velox in rectum, ergo in ſecunda figura, motus ignis nō eſt corporum habētium ſphæram, uel pyramidem.

Refellitur Auer.

Melior reſponſio.

At ſylls antiquorum erat in ſecūda figura ex duabus affirmatiuis hoc modo, oē hñs alteram duarum figurarū eſt uelocis motus, ignis eſt velocis motus, ergo ignis habet alteram duarum figurarum. dicit Auer. ꝙ hic ſylls nullus eſt: niſi maior, quę eſt, oē hñs alteram duarum figurarum eſt veloci. motus, modo hæc maior nō pōt cōuerti in terminis, qm̄ multa ſunt velocis motus, quę nō hñt alteram duarum figurarum, modo in ſecunda B figura ex duabus affirmatiuis cōiugatio eſt aſſyllogiſtica, ac inutilis, niſi altera propōnum cōuertatur: nam facta cōuerſione mox ſylls redit in primam figuram, ut dixit Auer. 2. huius com 21. & in hoc lib. com. 44. & dicemus. 4. lib huius comment. 4. & 33. tamen primo priorum ſatis abunde declaraui.

Deinde ſi terra cubus eſt, quia firmiter iacet atq; manet, manet autem nō ubiuis, ſed ſuo in loco, ex alieno autem fertur non prohibita. Et ignis etiam, & cætera ſimili modo, patet & ignem, & unumquodq; elementorum in alieno quidem loco, ſphęram eſſe, uel pyramidem, in proprio uero cubum. Cubus Teſſera.

Expoſitio. Secūdo obiicit ſic, ſi terra eſt cubica, quia firmiter iacet ac ſtabiliter manet. vel reſpectu proprii loci, vel alieni nō reſpectu alieni, q̄a in illo nō firmiter manet, ſed ab eo mouetur. niſi prohibeaꝛ, ſi reſpectu proprii loci, F cum ignis & cætera elēta in propriis locis firmiter maneāt ab alienis loci, uelociter ferunꝛ. tūc ignis & cætera elēta, in alieno quidem loco eſſent ſphæra vel pyramis quia ab illo uelociter feruntꝛ, in proprio aūt loco eſſent cubi quia in proprio firmiter ſtarēt, ꝙ eſt abſurdum, nō. n elētum debet in figura eſſentiali mutari pp mutationem de motu in quietē, uel ecōtra. Inquit. Deinde ſi terra cubus eſt, q̄a firmiter iacet, atq; manet: manet aūt firmiter nō vbiuis, ſed ī ſuo loco: ex alieno aūt ferꝛ non ꝓhibita: & ſic patet terrā firmiter ſtare reſpectu loci ꝓprii Tūc addit q̄ſi minorem: & inquit. Et ignis ēt & cætera ſupple elēta ſiīr in proprio loco manēt firmiter, ſerūtur uero ab alieno. Ex his dat abſurdum, & inquit patet & ignem & unūquodq; elētorum in alieno quidē loco ſphęram eē: uel pyramidem, quia ab illo uelociter ferūtur, in ꝓprio vero loco eſſe cubum, quia in illo ſtabiliter iacēt. Q̄d eſſe abſurdum nemo eſt qui dubitat.

Auer. commen. 71. Auer. aūt pp malas quas habebat trāſlationes, aliter exponit, deducit n. ꝑ ꝙ ſi terra eſt cubica, quia frigida tūc figura cubica eſſet cā quietis terræ in medio & quia terra G mouetur ad medium, cum fuerit extra medium & nō niſi quia cubica, igitur figura cubica eſſet cā duorū oppoſitorum uidelicet quietis & motus terræ. Ex hoc ēt infertur aliud abſurdius ꝙ terra quieſcat in oī loco; quia in oī loco eſt cubica, cum hæc figura ſit ei eſſentialis Sequitur ēt ignem moueri in oī loco: quia in oi loco eſt pyramis, quæ eſt cā uelocis motus eius cuius eſt figura. Rurſus tertio ſequitur ꝙ ubi quieſcet ignis, illic erit figuræ terræ, uidelicet cubicus, & q̄ terra mouetur: erit figurę ignis, v; pyramidalis. q̄re ſequetur nullū eorum hēr figurām ꝓpriā ac eſſentialē. ꝙ Ariſ tenet, hæc Auer. quæ licet utilia ſint, nō tamen ſunt in textu Ariſt.

Pręterea, ſi calefacit & vrit ignis propter angulos, omnia elementa erunt calefactiua, aliud tamen alio forſitan magis, omnia enim angulos habent, ut et H *quod eſt octoedron, & dodecaedron. Democrito autem & ſphæra vrit, quia angulus quidam eſt, quare differunt per magis atq; minus, hoc autem falſum eſſe perſpicuum eſt.*

Expoſitio. Tertio obiicit ſic, ſi ignis calefacit, & urit propter angulos, quos habet, oia elēta calefacerēt, & vrerent, licet aliud alio fortius, quatenus aliud atq; aliud angularius eſt Deducitur ꝯña, quia oīa elēta ſunt angularia, nā aer octocedron eſt angularis: cœlum aūt dodecaedron angulare eſt. 20. baſium figuræ eſt aquæ, terra cubica, & ignis pyramidalis, q̄re o. a elēta ſunt angularia. Democrito aūt ſupple vr̃ ꝙ & ſphæra urit: quia ipſa eſt tota angulus quidam vt ſuperius dictū eſt, q̄re oīa elēta ſunt angularia, & differūt p magis & minus, q̄ a ſphęra ē minus

Octoedron 8. baſium. Dodecaedron. 12. baſium. 20. baſium Icoſaedron.

nis cæteris angularis. Modo hoc falſum eſt. q̄m aq̄ frige
facit, terra exiccat, aer humectat, & ignis calefacit, ut ſen
ſibus patet. Auer. aūt aliquātulum digrediendo ponit
hāc regulam, a cauſis eiuſdem nāæ effectus qui ab illis
ꝓficiſcūtur, ſunt eiuſdem nāæ: & ſi cāç ſunt eiuſdē nāæ
& nō differūt niſi ſm magis & minus, effectus ſunt eiuſ
dem ſpēi, & nō differūt niſi ſm magis & minus ex hac
regula arguit, ſi anguli acuti multum calefaciāt, ergo an
guli minus acuti minus calefacient, vltra ex his infertur
oīa elnta eſſe calefactiua, licet aliud quidem magis, aliud
uero minus. Nam a cauſis diuerſis in q̄titate, hoc ē dif-
ferentibus ſm magis & minus, effectus qui ab illis ꝓfi-
ciſcuntur, licet ſint eiuſdem ſpēi: tamē differūt ſm magis
& minus per regulam datam. hoc ꝯñs Ariſ dixit eē ab
ſurdum, quia ipſum falſum eſſe, ꝑſpicuum eſt. hoc eſt,
quia eſt cōtra ſenſum. Auer. aūt oñdit hoc ꝯñs eſſe cōtra
rōnem, nam cōceſſo ꝙ oīa elnta calefacerēt, & ſolum ī
calefaciēdo differūt p magis & minus, tūc a cauſis diffe
rētibus q̄titate ſola, hoc eſt ſm magis & minus. ꝓfici-
ſcerenſ effectus differentes ſpē, eſſentia, ac forma, quod
eſt cōtra regulā, deducit Auer. quia ab angulis ipſis dif-
ferētibus penes acutum, & minus acutum ꝓficiſcerenſ
oīa elnta, q̄ calefactiua eſſe deductum eſt, ſolum in cale-
faciēdo dr̄ia ſm magis & minus. Modo elnta differūt
ſpē, eſſentia, ac forma, & ſic ab illis angulis in ſpē eiſdem
ꝓficiſcerenſ q̄tuor elnta dr̄ia ſpē: quod eſt cōtra regulā.

Modo hoc eſſe impoſſe ꝓbat Auer ꝑ quia nihil agit
diuerſa ſpē ꝑꝑ diuerſitate in q̄titate; hoc eſt ſm magis
& minus, niſi per acciñs, quia q̄titas, hoc eſt res variabi
lis ſm magis & minus nō eſt terminata, quia pōt dimi-
nui, uel creſcere, in infinitū ut q̄tum. At cāæ agētes et pa
tiētes nāles ſunt terminatæ ad maximum & minimū,
nam ſm Auer. nullū agēs pōt agere q̄tum licet mai⁹,
uel minus nec aliquod patiēs pōt pati ab agēte q̄tolibet
maiori vel minori, agēs. n. & patiēs ſunt determinata ad
maximum & minimum ꝑꝑ formas ſuas. Scđo idem
eſſe impoſſe ꝓbat quia q̄ rōne ab ipſo acumine angulo
rum ſm magis ac minus differenti ꝓficiſcitur quatuor
elnta, eadē rōne ꝓficiſcerēſur infinita corpora ſpē dr̄ia nā
ſi ſola dr̄ia angulorū ſm magis et min⁹ ſufficit ad gñonē
quatuor elntorum, cum acumē illud ſit in infinitum va
riabile ſm magis & minus, igitur ab eo poſſunt infini-
ta corpora ſpē dr̄ia ꝓficiſci, patet igitur dictum abſur-
dum nō ſolum eſſe cōtra ſenſum, ſed cōtra rōnem. Sed

Dubiū. Contra regulam.

dubitares contra regulam, nam dr̄ia in cāis ſm magis ac
minus vr̄ facere ad dr̄iam effectuum in ſpē, nam eędem
qualitates elntorum temperatæ ſunt cāæ formę in mā:
& illæ auctæ, uel imminutæ ſunt cāæ formæ cadaueris

Solutio.

mā. Pōt dici ꝙ dr̄ia ſm magis ac minus ex parte cā-
rum diſponētium bene facit ad dr̄iam ſpecificā effectuū
nō aūt ex parte cārum principaliū, cāæ. n. variabiles ſm
magis & minus diſponūt ad diuerſas formas ſpē, nō aūt
ſunt principales cauſæ illarum, & hoc forte voluit dice
re Auer. dum ait, per accidens aliquando cauſas differē
tes ſm magis ac minus facere dr̄iam effectuum ſpecificā
quatenus diſponunt ad formas, quæ inducuntur princi
palibus ab agentibus. hæc Auerroes.

Præterita ἀλλοιστε Vrunt uerbum additum eſt.

*Simul aūt accidet & mathematica corpora vrere, et
calefacere. Nā & illa angulos hñt, & in ipſis indiuiſi
bilia, & ſphæræ, & pyramides inſunt, ꝑſertim ſi et in
diuiſibiles magnitudines ſunt, ut dicunt. Nam ſi
illa quidem vrunt, hęc vero non, dicenda eſt differen
tia, non tamen ſic ſimpliciter dicēdum eſt ut dicunt.*

Quarto obijcit ſi ignis calefacit propter angulos: tūc
corpora mathematica vrerēt: & calefacerent. Deducit cō
ſequētiā, quia corpora mathematica angulos hñt, ſunt
.n. corpora ipſa mathematica angularia, p̄terea in ipſis
et corporibus mathematicis reperiunſ indiuiſibilia pun
cta, quæ pñt eſſe coni angulorum, reperiuntur & ſphæ

A ræ, & pyramides, inquit. Simul aūt accidet et mathema
tica corpora vrere: & calefacere, cuius cām affert: & in-
quit. Nam & illa corpora mathematica angulos hñt, et
in ipſis indiuiſibilia pūcta, quæ coni angulorum eē poſ
ſunt, & ſphæræ & pyramides inſunt, quare corpora ip
ſa mathematica vſtiua ac calefactiua ſunt, quia nōnulli
negarunt puncta, dicentes, nullum indiuiſibile eſſe in re
rum nā, ideo inquit. Præſertim ſi & indiuiſibiles ma-
gnitudines ſunt. quæ dñr pūcta ſiue atoma, ut dicit De
mocritus, nam ſi hæc atoma ſunt, ſiue puncta: poſſunt
dari in mathematicis coni ac anguli acuti, & ita combu
rent. Dicet adhuc fortaſſe quiſpiam nō oīa indiuiſibi
lia nec oīa ſphærica uel pyramides agere, ſed phyſica tā
tum, at mathematica nō agunt, huic obijcit Ariſ. & in-
quit. Nam ſi illa quidem nālia urunt: hæc uero ſphæri-
ca ſiue pyramides nō, ab eis dicenda eſt dr̄ia, & cā dr̄iæ
ut cur hæc vrunt, illa nō, & ſi aſſignāt cām dr̄iæ, non tñ
ſic ſimplr̄ nulla facta diſtinctione. dōm eſt: agere ignem
ꝑꝑ angulos, ut ipſi dicunt, ſed oportet dicere ignem age
re propter angulos, quos habet phyſicos, quare ſaltem
B errant, quatenus ſimplr̄ dicunt, quod per diſtinctionem
eſt dicendum. Auer aūt uult Ariſ. hic refellere tacitam
q̄onem, quia poſſet dici ignem comburere propter an-
gulos acutiſſimos, qui non ſunt diuiſibiles, cætera elnta
non comburunt, quia eorum anguli non ſunt ita acuti,
cum ſint diuiſibiles, & ſic anguli figuræ igneæ, & angu
li figurarum aliorum elntorum differunt ſpē, quia angu
li ignei ſunt i diuiſibiles, cæteri uero diuiſibiles, & ita dif
ferunt ſpē & q̄titate, ſiue numero. Huic obijcit Ariſ. ut
Auer. exponit, quia ſaltem figuræ mathematicæ eſſent
actiuæ, nam in eis poſſunt dari anguli indiuiſibiles ſim-
pliciter. Sed mouet Auer aduerſus Ariſ. dubitatio-
nem, quia quiſpiam dicet, angulos mathematicos non
agere, quia ſunt ſeparati a mā, anguli vero ignei agunt,
quia ſunt in mā. Contra obijcit Auerr. & uidet, quia
tunc anguli ignei per accidens agerent, quia non quate
nus acuti, ſed quatenus in mā, ergo per accidens. Mo
do hoc Ariſ concederet. Ariſ n. uult quanta non facere
C per ſe ad actionē, ſed per accidens quatenus ſunt diſpō-
nes agentis nālis, uel patientis nālis, & ſic hęc eſt opinio
noſtra. Pręterea uel res mathematicæ ſunt ſm eſſe ſepa-
ratæ a mā, uel ſolum ſm intellum, & in mā ſm rem, ſi
ſimplr̄ ſeparatæ, ergo ſunt per ſe actiuæ, quia cum non
habeant eſſe in mā, non poſſunt dici actiuæ, niſi per ſe.
Sin autem ſm rem ſunt in materia, ergo per ſe actiuæ
non ſunt, ſed per accidens rōne agentis naturalis, cui cō
iunguntur, & ſic habetur opinio Ariſtotelis. Ariſtote-
les enim in libris. 13. & 14. Metap. uoluit mathematica
per ſe non eſſe actiua, ſed ſolum per accidens, quia non
ſunt per ſe ſeparatæ.

Quæſ. Auer. com. 72.

Dubitatio Auer.

*Præterea ſi quod uritur, ignitur, ignis autem ſphæ
ra eſt, aut pyramis neceſſe eſt id quod uritur, fieri ſpę
ram, aut pyramidem.*

Quinto arguit, ignis eſt ſphęra: aut pyramis, quod
D uritur ſit ignis, ergo quod uritur, ſit ſphæra aut pyra-
mis Hęc concluſio eſt contra ſenſum, igitur aliqua pro
poſitio ſylli eſt falſa, non minor, omnes. n concedunt
ignem fieri id quod uritur, ergo maior eſt falſa, quę di-
cit ignem eſſe ſphæram, aut pyramidem huius ſylli pri
mo ponit minorē, ſecundo maiorem ibi. { Ignis aūt }
tertio cōcluſionem ibi { Neceſſe eſt. } & ſic patet rō.

Expoſitio

Auer. autem vult ꝙ Ariſtoteles refellat argumentum
antiquorum. quo uia combuſtionis probarunt ignem
eſſe ſphęram, uel pyramidem, erat n. in ſecunda figura
ex duab⁹ affirmatiuis hoc pacto, ſphęra uel pyramis ē
comburens, ignis eſt comburens, ergo ignis eſt ſphęra
uel pyramis. Ait Auer. ꝙ ſi propoſitiones hæ non con
uertuntur: non concludit ſyllos ex illis: quia ex duabus
affirmatiuis in ſecunda figura per ſe nihil concludunt. ꝑ
accidens uero quatenus altera propoſitionum eſt con-

Auer. com. 78.

uertibilis, ut ſylls redeat ad primā figurā hęc Auer. quę ita uerbis Ariſ. cōueniūt, uelut agnus lupo, nec hoc ꝓbare opus eſt, cum ſolū uerborum tranſlatione pateat.

Incidere quidem igitur atq; diuidere ſic ſit accidēs ſecundum rōnem figuræ pyramidem uero pyramides facere, aut ſphęram ſphęras, omnino irrationabile eſt ſimileq; eſt atq; ſi quis cenſeat gladium in gladios, & ſerram in ſerras diuidere.

Expoſitio. Sexto obiicit, quia data pōne antiqrum, v 3, q. ignis eſſet per ſe ſphęra, uel pyramis, tūc pyramis diuideretur in pyramides, & ſphęra in ſphæras, q̄a expoſitorie ſeq̄tur hoc: v 3, igne demr̄ato diuidiſ in ignes, hoc eodem oſtenſo, eſt per ſe ſphæra, vel pyramis ergo ſphæra uel pyramis per ſe diuideretur in ſphęras, uel pyramides, ꝙ eſt abſurdū, inq̄t. Incidere quidem igitur atq; diuidere figuram in figuras ſm̄ rōnem ſic: ſit accn̄s figuræ ipſi q̄ ſi dicat, nō eē oīno extra rōnem figurā diuidi in figuras quia pōt figura pluriū angulorum diuidi in figuras paucioꝛum angulorū. Hoc tn̄ p accn̄s figuræ ipſi competit, pyramidē uero pyramides facere ſua diuiſione, aut ſphęram facere ſphæras oīno & per ſe, & per accn̄s irrōnabile eſt. Simileq; eſt atq; ſi quis cēſeat gladium in gladios, & ſerram in ſerras diuidere. Et ſic licet figura unius ſpēi poſſit diuidi in figuras alterius ſpēi, nō tn̄ diuidi pōt in figuras eiuſdē ſpēi cum ipſa. Hoc accepto uult eſſe ſub intelligēdum, ꝙ data pōne antiquorū ſphæra in ſphæras, & pyramis i pyramides diuidereṫ, ut deductū fuit, hęc ſentit ut mihi vr̄ Ariſ. Auer. uero uult ꝙ antiqui ꝓbabāt illam ꝓpōnē, ſphæra uel pyramis eſt cōburēs hoc pacto angulare cōburit, ſphæra uel pyramis eſt angularis, ergo ſphæra uel pyramis cōburit, p angulare ipſe intelligit diuiſionem ultimatam hoc eſt acutiſſimum, uult itaq; Auer. ꝙ Ariſ. refellat hūc ſyllm̄, q̄a ſi angulare cōburit, tūc ſphæra in ſphæras, & pyramis i pyramides diuideretur, q̄m oīs pars pyramidis eſt angularis, & omnis pars ſphærę ſimiliter, quæ expoſitio non conſonat uerbis Ariſ. ut omnibus conſtat.

Auer. Com. 73

Re ldere Aſſignare ... In unum fi nē redigere ... Similaria ὁμοφυλα

Prætereà rediculum eſt igni figuram reddere ſolum ad diuidēdum, videtur. n. magis congregare, atq; in unum fines redigere, q̄ ſegregare, ſegregat quidem enim non ſimilaria, congregat, uero ſimilaria, & congregatio per ſe eſt (nam in vnum finem redigere, atq; vnire ipſius ignis eſt) diſgregatio uero per accidens, congregans. n. ſimilare, id quod alienum eſt ſeparat, quare aut ad utrunq;, aut potius ad congregādum reddere oportebat.

Septimo obiicit Ariſ. cōtra antiquos, quatenus illi figuram coaptarūt ſphęricam, uel pyramidalem pp id ꝙ igni p accidens cōpetit, & non pp id quod igni p ſe cōpetit. Cōpetūt. n. igni duo. ſ. diuidere, & cōgregare, diuidit. n. diſſimilaria, cōgregat uero ſimilaria, at p ſe igni cōpetit congregare ſimilaria, per accidens ſibi competit diuidere inter diſſimilaria, modo ueteres figuram ſphæricam, uel pyramidalem igni coaptarūt pp diuiſionem & nō pp cōgregationē, mō diuiſio ineſt igni p accn̄s cōgregatio uero p ſe, igitur figuram ignis attribuerūt rōne eius, ꝙ ſibi p accn̄s cōpetit, et nō rōne cōgregationis quæ cōpetit igni per ſe, quare oīno inſufficienter locuti ſunt, Inquit. Prætereà ridiculum eſt igni figuram reddere & aſſignare ſolum ad diuidendum, & hoc duplici de cā eſt ridiculum, tum quia ei competit etiam cōgregare & ita nō debuerūt ſolum reſpicere diuiſionē. tū ſecūdo quia diuiſio competit igni per accidens, inquit. Vr̄ n. ignis magis cōgregare, atq; in unum in unum finem redigere, quā ſegregare, in unum fines redigere græce eſt ϲυνοριζειν, quod de uerbo ad uerbum ſonat cōfinire ὁριζειν enim finire eſt ϲυν uero græce con latine ſonat, & aſſignat cām, & inquit. Segregat quidem. n. non ſimilaria hoc eſt diſſimilaria, quæ differunt genere, congregat uero ſimilaria, quæ græce dicuntur ὁμόφυλα latine eiuſdem tribus, uel eiuſdem generis, melius ſimilaria diximus.

Addit, & cōgregatio per ſe eſt ipſius ignis, diſgregatio uero per accidens eſt ipſius ignis, cuius rōnem aſſignat, & inquit nam in unum finem redigere atq; unire ipſius ignis eſt, congregans. n. ſimilare id quod alienum eſt ſeparat, eximit, atq; excipit. Ex his infert eorum inſufficientiam, & inquit quare, aut ad utrunq;, aut potius ad cōgregandum igni figuram reddere oportebat eos, & non ad diuidendum, & ſic patet dupli͏r hos fuiſſe inſufficientes, primo, quia reſpexerunt ad id quod eſt per accidens. Secūdo, quia potius ad ipſum congregare debuerunt reſpicere: uel ad utrūq;. Auer. uero duplici exemplo probat magis igni competere cōgregationem q̄ ſegregationem, primo, quia ubi eſſent commiſta aurum, argentum, ęs, & lapis et ponereṅ in igne ut liquæfierent, experiētia docet illa ſeparari, & ſeorſum fieri q̄d libet a quolibet. Hoc aūt non eſt niſi quia ignis congregat aurum, & ſic diuidit ab argento, & a cæteris. Secundo, quia calor nālis agendo in cibum, ſeparat diſſimilaria per accidens, per ſe uero congregat ſimilare, congregando. n. homogeneum, ſeparat, a diſſimilari, & ita uult ꝙ igni magis peculiare ſit congregare: q̄ ſeparare quia congregat prima intentione, hoc eſt per ſe, ſeparat uero intentione ſecūda & per accidens. Sed dubitat Auer. cōtra ſe, quia non pōt ignis diſgregare niſi cōgreget, nec cōgregare niſi diſgreget, ergo nō magis ꝓpriū eſt igni congregare q̄ ſegregare. Reſpondet Auer. eē magis ꝓprium congregare, q̄ ſegregare ipſi igni, nam fieri pōt ſegregatio nihil congregando, at congregatio fieri non pōt abſq; ſegregatione. Quare ſi ignis congregat, ſegregat non tamē ſi ſegregat: neceſſario cōgregat.

Separat Excipit Eximit

Auer. Com. 74

Obiectio.

Reſponſio.

Quia uero hæc rō eſt uoluntaria, ideo Auer. aſſignat aliam rōnem, & uult q. congregatio eſt quædam generatio: at ſegregatio eſt corruptio, modo igni melius eſt attribuere generationem q̄ corruptionem, quia ipſe inter elīta vi formalius, & magis generatiuus, uerum hæ rōnes ſunt uoluntariæ, non, n. uideo cur igni potius congregare q̄ ſegregare conueniat: ſi utrūq; conuenit. p̄terea generatio uidetur quædam extractio formæ a materia, ergo generatio magis competit ſegregationi. Propterea Auer. Ari. uerba exponens facit hanc diuiſionem aut congregare & ſegregare utrunq; igni competit per ſe, aut alterum per ſe: & alterum per accidens, ſi utrunque per ſe igni conuenit, ergo non magis figura aſſignāda eſt congregatiua, q̄ ſegregatiua, uel non magis ſegregatiua q̄ congregatiua, & ſic igni nō aſſignanda erit figura ſphærica, uel pyramidalis ſegregatiua magis quā congregatiua A uel B. At ſi alterum illorum per ſe competit, alterum per accidens, uel illud eſt congregare uel ſegregare ſi congregare, eſt contra eos, qui igni figuram diuiſiuam magis tribuerunt, ſin autem per ſe igni competit ſegregare, cum cōgregare & ſegregare ſint cōtrariæ operationes: figura ſphærica, uel pyramidalis ſegregatiua, & figura A uel B cōgregatiua erūt contrariæ ueluti operationes illæ, at hoc eſt omnino impoſſe, non . n. in figuris reperitur contrarietas, nec cōtraria in eodē ſubiecto, quare omnino hæc, quæ iſti dicūt: ſunt impoſſibilia. hæc ſunt quæ Auer. ſuppleuit, & ſunt bona.

Adhuc cum calidum, & frigidum contraria ſint potentia, impoſſe eſt ipſi frigido figuram aliq̄ reddere ꝓpterea, quia contrarium quidem eſſe oportet, qui redditur, at contrarium nihil figuræ eſt, quapropter, & omnes hoc prætermiſerunt, & tamen conueniebat aut omnia definire figuris, aut nullum.

Octauo

Octauo obijcit ſic, ſi calidum limitat ſibi figuram, videlicet Pyramidem, vel ſphæricam, eadem rõne frigidũ figuram ſibi limitabit, ſunt.n. ɔ̃riorum cõtrariæ affectiones propriæ, ac per ſe. Sed frigidum non põt figuram ſibi limitare, nam nullam ſibi limitabit, niſi contrariam ei figuræ, quam ſibi calidum limitat. At hoc fieri nequit quia figuræ nihil eſt contrarium inquit, adhuc cum calidum, & frigidum contraria ſint potentia, quia virtute actiua, ſupple, oportet ſi calido figura competit, vt frigido figura contraria conueniat, deſtruit iſtud ɔ̃ñs, & impoſſibile eſt ipſi frigido figuram aliquam reddere, ppea quia contrariam eſſe oportet figuram. quæ redditur frigido ipſi. At contrarium nihil figuræ eſt. Addit antiquorum inſufficientiam, & cãm illius, & inquit, quapp & oẽs hoc prætermiſerunt, nullus.n. aſſignauit frigido figuram aliquam, quia non põt aſſignari, & tñ ſm eorũ fundamenta conueniebat, aut oĩa elñta figuris diffinire, aut nullum elñtorum, vt rõnibus nunc deductum eſt. (Suppoſitio.) A

Auer. aũt addit, q̃ iſti coguntur, vel oĩbus elñtis aſſignare figuram, vel nullis, vel ſaltem aſſignare cãm, q̃re aliquibus aſſignanda eſt figura, aliquibus non. Quam quidem cum aſſignare nõ pñt, omnino viſi ſunt errare. (Auer. Com. 75.) B

(Cõprimit. Cõſtringit. Premit. Cõpingit.)

Nonnulli aũt de potentia ipſius dicere conati, ipſi contraria ſibiipſis dicunt. frigidum.n. dicũt eſſe quod magnarum partium eſt, propterea quia premit, & per meatus non tranſit. patet igitur & calidum eſſe quod tranſit, tale autem erit quod eſt ſubtilium partium, quare euenit calidum, ac frigidum paruitate ac magnitudine differre, non autem figuris.

Nunc aũt reducit Platonicos ad cõtradictionem, nã diſputantes de potentia frigidi, ac calidi, dixerunt calidũ calefacere paruitate, ac tenuitate partium, quibus cõſtat frigidum infrigidare magnitudine partium, quibus conficitur, cum.n. frigidum ſit partium magnarum, premit id cui applicatur, & per meatus non pertranſit. Calidũ vero cum ſit paruarum partium, calefacit, & per meatus penetrat. Obijcit aũt Ariſt. his, q̃ ſibi ſunt contrarij. quia tunc non figuris differrẽt calidum, & frigidum, ſed partium dñia, cuius oppoſitum dixerunt, inquit, nonnulli aũt de potẽtia ipſius calidi, ac frigidi dicere conati, ipſi contraria ſibiipſis dicunt, frigidum.n. dicunt eſſe, quod magnarum partium eſt, ppea quia premit id, cui applicatur, & per meatus non tranſit, patet igitur & calidum eſſe, qđ tranſit, tale aũt erit qđ eſt ſubtilium partium, ex his concludit hos ſibiipſis contrarios eſſe, & inquit, quare euenit calidum, ac frigidum paruitate, ac magnitudine partium differre, non aũt figuris. & ſic ſibiipſis aduerſantur, nam dicunt elñta figuris differre, & poſtea dicunt calidum, ac frigidum differre partium magnitudine, ac paruitate, quæ inuicem aduerſantur. Auerr. vult hic, q̃ Ariſt reducat Platonem ad contradictiones duas, quarũ prima eſt, q̃ calidum, & frigidum differunt paruitate, & magnitudine partium, ex quibus conſtant non aũt figuris, cuius contrarium ſuperius dixit, voluit .n. Plato, calidum, et frigidum figuris differre, qa calidũ voluit eſſe, aut ſphærã, aut Pyramidẽ, frigidum aũt nõ. (Qu. Auer. Com. 76.) C D

Preterea ſi Pyramides ſint inæquales, magnæ vtiq; non ignis erunt, neq; figura urẽdi cauſa erit, ſed eius quod eſt contrarium, quod quidem igitur non figuris differant elementa, ex dictis patet.

Hæc eſt ſecunda contradictio, vt recte Auer. inquit, & arguit ſic dicens, ſi Pyramides ſint inæquales qa aliæ magnæ, aliæ paruæ, magnæ non vtiq; ignis erunt, ſed paruæ, nam magnæ Pyramides erunt aqua, paruæ vero erunt ignis, dixit .n. calidum, & frigidum differre magnitudine, & paruitate partium, et ita magnæ erunt aq̃, & paruæ erunt ignis. Secundo ſequitur, q̃ nec figura Pyramidalis ſupple qualibet ſit cã urendi, ac calefaciendi, nam magna Pyramis nõ eſt cã caloris, ſed eſt cã eius qđ eſt calori contrarium, videlicet frigiditatis, vt recte Auer. interpretatur. Demum epilogando, inquit, quod qdam igitur non figuris differant elñta ex dictis patet. A (Qu. Auer. Cõm 77.)

Cum aũt propriiſſimæ dñiæ corporum ſint, quæ ſecundum affectiones, & opera, & potentias ſunt, (vniuſcuiuſq;.n. eorum, quæ natura ſunt, eſſe dicimus et opera, & affectiones, & potentias,) primum utiq; erit de his dicendum, ut contemplantes hæc, uniuſcuiuſq; ad unumquodq; differentias ſumamus. B

Hoc eſt quaſi procemium ad librum quartum huius ac ad librum de gñone vnde inquit, cum autẽ corporũ nãlium dñiæ propriiſſimæ ac principales ſint, quæ videlicet, ſunt ſm actiones, opera & potentias, cuius cãm aſſignat, & lege ſuſpenſiue ſic (vniuſcuiuſq;.n corporũ eorum quæ ſunt natura, eſſe dicimus & opera, & affectiones. & potentias,) ex his concludit intentionem, & ordinem dicens, primum vtiq; erit de his dicẽdum operibus affectionibus & potentijs, adhuc vt hæc contemplantes ſumamus, vel ſumere valeamus vniuſcuiuſque corporis naturalis ad vnumquodq; dñias, nam oĩs dñia corporum naturalium erit, aut penes opera, aut penes affectiones aut penes potentias. Patet igitur intentionẽ dicendorum eſſe de operibus, affectionibus, ac potẽtijs elementorum, & huius cauſam finalem eſſe vt inter illa differentia omnis colligi poſſit.

Quo vero ad verba attinet: Ariſt. (vt Auer. inquit.) intelligi per opera motus ac actiones paſſionesve, p potentias ſiue virtutes intelligit formas ſubſtantiales, elementorum, per affectiones intelligit proprias illorum qualitates, vt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum. Propterea ait Auer. cum quodlibet elñtorum habeat figuram.i. formam propriam: & qualitatem propriam: & operationem propriam: dicendum eſt de his tribus ſeorſum perfecta ſpeculatione: quia cum hoc fecerimus: patebit eorum differentia: ac conuenientia. Tacuit vero (vt ait Auer.) conuenientiam: quia intelligitur ex differẽtia: nam quæcunq; differunt: conueniunt. Sed cuius ſit hoc procemium: q̃ hic proponit: Auer. vult eſſe libri ſecundi de generatione quia illic exequitur quæ hic promittit. Cã aũt quare hoc procemium eſt ſecundi libri de gñone & non primi aſſignatur ab Auer. quia primus liber deſtruit opiniones falſas de affectiõibus: uirtutibus: ac operibus elñtorum: & ppea liber de gñone primus ẽ quaſi præcedens, hoc eſt. vt antecedens, & liber ſecundus quaſi ɔ̃ñs in enthymemate. Sed tunc eſt dubium, cur opiniones falſas de elñtis hic narrauit, cum & illas narret in lib. 1. de gñone. Rñdet Auerr. quia opiniones falſæ hic narratæ ſunt dictæ de elñtis, quatenus elementa ſunt partes mundi, & non quatenus ſunt generabilia & corruptibilia. At opiniones aliæ falſæ de elñtis narratæ in lib. 1. de gñone ſunt dictæ, vt elñta ſunt ptes miſti, & generabilia & corruptibilia, & ſic falſæ opiniones de elñtis aliter hic, aliter illic dictæ ſunt, patet igitur ſm Auer. hoc procemium eſſe libri ſecundi de generatione. Ego vero puto procemium hoc eſſe non mõ libri de generatione, ſed ad quartum de cœlo, & ad libros meteororum deſeruire, quia in oĩbus his de elemẽtis agit, verum hoc non refert, hæc pauca de lib. 3. (Qu. Auer. Cõm. 78.) C (Dubiũ.) D (Solutio.)

Commentariorum Libri Tertij de Cœlo & Mundo Finis.

ARISTOTELIS
DE COELO ET MVNDO.
LIBER QVARTVS.

Cum Auguſtini Niphi tranſlatione & expoſitione.

De graui autem & leui quid eſt vtrunque, quę nam ipſorum natura, conſiderandum eſt, & propter quam cauſam has potentias habent.

Ompleuit opiniones antiquorū de graui & leui in tertio, & in fine propoſuit procemium quaſi vniuerſale ad multos libros, nunc de graui et leui exequit̃ ſm opinionem propriam. Et proponit prio procemium particulare huius vltimi libri, & inquit, de graui aūt & leui, qd eſt vtrunq;, & quæ nam eſt ipſorum nā, & pp q̃ cām graue & leue has potentias hn̄t conſiderandum eſt. De graui & leui proponit p̄, quia graue & leue comp̄hendunt oīa quatuor elnta. Sed quia de quatuor elntis agit liber de gn̄one quatenus ſunt alterabilia, & nō quatenus ſunt mobilia, hac rōne proponit de ipſis, quatenus ſunt grauia & leuia, quia vt ſic mobilia ſunt. Dixit quid ē ipſorum vtrunq;, quia conſiderabit de eis definitiones, et non mō quid ſit vtrunq;, ſed quæ nam ſit eorum nā. Addit aūt hoc, vt daret intelligere idem eſſe cōſiderare quid ſit aliquid, & quid ſit eius nā. Addit velle ēt conſiderare q̃ ob cām graue & leue has potentias hn̄t, quæ ſunt grauitas & leuitas, ergo duo proponit dicere, quid videlicet ſit graue ac leue, & q̃ ob cām elnta aliqua hn̄t grauitatem, & aliqua leuitatem. Auer. aūt ait Ariſto. vnum p̄ſupponere & alterum declarare, p̄ſupponit. n. elntorum formas eſſe grauitatem & leuitatem, quia eſt manifeſtum per ſe, declarabit aūt quid ſit grauitas, q̃ eſt forma ſubalis grauiū, et quid leuitas, q̃ eſt forma ſubalis leuium. Addit ēt & ſcd̄m, videlicet, pp q̃ cām grauia & leuia hn̄t has potentias hoc eſt, vt Auer. iquit, pp q̃ cām proprietas grauius eſt mouere ad medium, & p̄prietas leuis eſt mouere a medio, & ita ſm Auer. vnum p̄ſupponit Ariſt. & quaſi duo declarabit. Quo vero ad verba attinet. Auer per cās intelligit formalem, & finalem, non aūt cām agentem. Nam leuitas nō ineſt igni aliq̃ ob cām agentem, nec grauitas terræ, qm̄ leuitas ineſt igni perpetuo, & neceſſario: mō licet perpetua habēt cām finalem & formalem, non tn̄ agentem riſibilitas ēt non habet agentem cām: quia inſit hoi, ſed bn̄ formalē, quia fluit ab hoīs definitione, habet ēt finalem, quia riſibilitas hoī ineſt vt rideat, non. n. hō rideret, niſi eſſet riſibilis, eſt. n. operatio finis potentiæ, et ita grauitas nullam ob cām agentem ieſt terræ, vel aquæ, ſed bn̄ habet formalem cām, qua ineſt terræ, vt definitionem eius, & finalem, quæ eſt operatio terræ quæ eſt motus deorſum.

Sed dubitatur cōtra hæc quæ Auer. ait, p̄, quia dicit perpetua non hr̄e agentem cām, cuius contrarium dicit. 2. lib. huius cōmētis 102. & 104 vbi aperte ait, æterna habere efficientem cām. Præterea Auer. in aſſignādo rōnem, quare grauitas non habet cām agētem, qua ineſt grauibus, ait quia æterna non hn̄t cām, & ſic ſupponit grauitatem et leuitatē eſſe æterna, quod eſt falſum: ſunt n. gn̄abilia & corruptibilia, velut elnta. Ad hæc eadem eſt effectrix cā hois & eorum, quæ per ſe hoī inſunt, dans. n. formam dat conſequentia illam. 8. phyſic. cōmen. 4. quare ſi terra habet effectricem cām, grauitas habebit illammet cām, & ſic dubium eſt non paruum.

Secundo dubitatur, quia grauitas eſt accn̄s elntis, ergo non pōt eſſe illis forma ſubalis. nō. n. pōt accn̄s vnius eſſe ſuba alterius. Ad primum dd̄m agens ipm̄, apud Auer. multifariam ſumi, aliqn̄ pro agente mediantibus qualitatibus alterabilibus, & Hoc pacto loqtur de agente. 8. phy. auſcul. cōm. 3. in fine: dum ait in plus eſſe mouens q̃ agens. Aliqn̄ pro mouente, q̄ mouet vt finis, & ſic loquitur. 12. metaphy cōmē. 36. Cum inquit, Deum mouere vt appetibile. Aliquando pro effectiuo principio q̄ non diſtinguitur a conſeruatiuo, vt. 9 metaphyſ. cōm. 1. dum ait, q̄ efficiens in plus eſt q̃ mouēs. & . 12. metaphy. cōm. 6. Aliquando pro forma conſeruāte, & ita hic accipitur: ex his patet qūo æterna non habent agens: & qūo habent: non. n habent agens mediante alteratione: cæteris aūt modis bene habent agens. Ad ſecūdum dd̄m: q̄ leuitas & grauitas ſunt gn̄abiles ſimplr: ſed æterna ſm inherentiam: quia neceſſario et perpetuo inſunt ſubtis: & non poſſunt non ineſſe. Ad tertium dicendum: q̄ bene Auer. vult hæc habere agētem cām mediate: quia illammet: quæ eſt cā ſubti. Attamen hic vult illa non hr̄e cām agentem imediate: qua inſint ſubtis. Ad quartum dicendum: graue & leue ſumi æquiuocæ quia ſi ſubſtantialiter ſumantur: ſunt formæ ſubſtantiales: ſi accidentaliter: ſunt propriæ elementorum affectiones: quibus elementa ſunt mobilia.

Eſt. n. contemplatio, quę eſt de ipſis ſermonibus, q ſunt de motu propria, nam graue, & leue eo dicimus quo naturaliter aliquo mō moueri pōt, actibus autē ipſorum noīa impoſita non ſunt, niſi putet quiſpiam inclinationem eſſe eiuſmodi, quia vero negocium de motu phyſicum eſt, hęc aūt habent in ſeipſis, quaſi motus fomenta quædam oēs quidem vtuntur ipſorum potentiis, non tamen definierunt niſi pauci.

Aſſignat cām: quare de graui & leui agendum eſt in hoc lib. nālis p̄hiæ: & inquit: eſt n. contemplatio: quæ ē de ipſis. ſ. graui & leui: ſermonibus hoc eſt libris: q ſunt de motu propria: ac accōmodata. Aſſignat vero cām nam graue et leue eo dicimus: quo nālr moueri pōt: ergo de graui & leui eſt ſermo proprius p̄hiæ nāli. Obiter vero remouet dubitationem: quia uerbo vſi quædam elnta dicuntur grauia: quædam leuia: ſed in ſpē terra q̄ mō dr grauis: & aqua quo mō ſilr: & ignis quo mō leuis: & aer ſilr. reſpondet: a ctibus aūt ipſorum: hoc ē formis ipſorum in ſpē noīa impoſita non ſunt: niſi putet quiſpiam inclinationem eſſe eiuſmodi: videlicet, terræ inclinationem deorſum ſimplr: leue inclinationem ſurſum ſimplr, cæterorum vero inclinationes tales in reſpectu, & ſic per Energias. i. actus, Ariſt. actus primos intelligit: hoc eſt formas. Vel alr & melius per Energias intelligit operationes grauitatis, & leuitatis qui ſunt motus ſurſum, & deorſum his n. noīa propria non vident̄ impoſita: niſi dicantur īclinationes: græce dicuntur rhopæ. i. momenta. Motus vero miſtorum ac cœlorum non dicuntur ropes hoc eſt inclinationes, quia non ſunt mere nāles, ſed ſimplr ropes dicuntur motus elntorum quia ſunt penitus inclinationes: & tunc per Energias ītelligit actus ſecundos: quare formæ ipſorum dicuntur grauitas & leuitas, Energiæ aūt ropes. i. inclinationes. & ſic de graui & leui, & de eorum operationibus agit phyſicus, de graui quidem & leui, quia ſunt principia motus nālis, de ipſorum grauis & leuis operatiōibus quia ſunt motus naturales: quæ dicuntur inclinationes.

Auer. cō. 1

Auerroes vero itroducit textum præſentem hoc modo, ꝙ velit hæc noīa graue & leue declarare ꝙ ſignificēt habitum, & formam, quia hæc noīa pro maiori parte ī compluribus idiomatibus dr̄ de actione hoc eſt actu primo, qui eſt habitus, et non de motu qui proficiſcitur ab illa actione, ſiue actu primo, aſſignat aūt cauſam, q̄a hæc duo habitus, & actio hoc eſt actus ſecundus, qui ꝓficiſcitur ab habitu, cum ſint diuerſæ res noīe ēt differūt, quia vero in idiomate græcorum hoc non contingit, iō coactus fuit declarare quid ſignificent graue & leue, hęc eſt Auer introductio. (A)

Cōfutatio

Quæ introductio friuola eſt, nō .n. mihi conſtat hæc duo non habere diuerſa noīa apud græcos, imo Ariſt. in præſenti loco vult actionem q̄ eſt motus dici ropem, hoc eſt declinationem, at grauitatē & leuitatem dici potentiam, & ſic apud ipſum hæc differunt re & noīe.

Alia iſtio.

Et ideo mihi vr̄, ꝙ cum Ariſtot. accepiſſet de graui & leui eſſe phyſicam contemplationem, aſſignat, cām quia grauitas eſt principium motus, motus aūt cuius eſt grauitas ipſa eſt principium, dr̄ ropes, ſiue declinatio, hoc eſt motus nālis pure, quæ introductio eſt ēt Simplicij. (B)

Verba explanantur.

Quo vero ad verba attinet, Auerr. in ſuis trāſlationibus habet graue eſſe illud, ꝙ habet potentiam, qua mouetur motu nāli. iuxta q̄ verba Auerr. vult Ariſt. intelligere per id quod habet potentiam, formam ipſam, qua graue & leue mouetur, non aūt cōpoſitum ex mā, & forma, quia compoſitum eſt, ꝙ mouetur, non id quo mouetur. Præterea forma dicitur habere potentiam, & eſt ipſa potentia, dicitur habere potentiam quatenus concretiue accipitur vt graue, quo vero abſtractiue intelligitur vt grauitas, eſt ipſa potentia.

Addit ēt grauitatem eſſe potentiam actiuam non aūt paſſiuam, quia grauia & leuia mouentur a ſuis formis actiue, & nō paſſiue apud Auer. probat aūt hoc Auer. ex differentia, quæ eſt inter potentiam actiuam, & paſſiuam, vt 3. de a. a dicitur cōm. 4. eſt .n. potentia actiua, quæ non extrahitur de potētia ad actum, at paſſiua extrahitur ab agēte Quia vero graue ſuę nāę relictum, et remotis oībus impedimentis mouet ſe, & a nullo extrahitur ad motum, iure potentia erit actiua et non paſſiua. (C) hæc Auer. quæ vera ſunt, & non ad propoſitum, nam iuxta græca verba ſic habetur, { Graue .n. & leue ſm̄ poſſe moueri aliquo modo dicimus, } & ſic non oportet exponere ipm̄ graue eſſe: ꝙ habet potentiam, ſed eē id quo pōt moueri. Verum vero ſit id quo pōt moueri actiue, vel paſſiue, ex verbis Ariſt. non habemus, licet Auer. ſuppleuit. Vlterius aīaduerte ꝙ illa verba, { Actibus aūt ipſorum nomina impoſita non ſunt, niſi putet quiſpiam inclinationem eſſe eiuſmodi, } Auerro. exponit per actus, ipſos actus primos, qui dr̄ habitus, & tunc vult dicere Ariſt. vt Auer exponit, ipſis habitibus, qui ſunt grauitas & leuitas, non ſunt noīa impoſita .ſ. propria, & diſtincta a noībus operationū. Quia noīa hæc ſunt equiuoce cōia habitibus, & operatioībus quæ proficiſcuntur ab illis: quod ait eſſe in idiomate ſuo, nō aūt in idiomate arabico. Alij expoſuerunt habitus habere noīa, operationes vero non habere. Quam expoſitionem refellit Auer primo: quia Ariſt incæpit demonſtrare graue & leue ſignificare potentiam mouendi. (D) Omne aūt quod demonſtratur eſt dubium, & ſic nomen hoc eſt quaſi ambiguum de graui & leui, quod nō eſſet niſi diceretur de operatione. Secūdo hoc non cadit apud aliquod idioma, nullum .n. idioma habet nomen habitui impoſitum, et non actioni, quæ proficiſcitur ab illo, eſt .n. quadruplex idioma. Aliud habet nomen ꝓprium habitui, & nomen proprium diuerſum actioni, quæ oritur ab illo, ꝙ eſt melius, quia res diuerſæ diuerſimode intelliguntur, & ita diuerſimode ſignificantur, et per ꝯñs habet nomina diuerſa. Aliud habet actioni & habitui nomen æquiuocum, aliq̄n habitum, aliq̄n actionem demonſtrans. Aliud habet habitui nomen īpoſitum, non aūt actioni, ꝙ rarenter eſt, cum ſemper actio ſit notior habitu: modo a notiori ſunt noīa ipſa rebus imponenda. (A) Aliud vero nomen habet actioni impoſitum, non aūt habitui, vt apud arabas. Quare ex differentia idiomatum patet Ariſto. non intellexiſſe habitus habere nomen, & actiones non habere, cum hoc ſit raro, & ꝓ rōnem, ergo itelligit actus non habere: cum hoc ſit raro, & ꝓ rōnem, ergo intelligit actus non habere nomen proprium, ſed cōe ſibi & habitibus, hæc Auerr. in prima expōne. Aliter vero exponit ꝙ habitibus noīa non ſunt impoſita penitus, ſed ſolum operationibus, q̄ proficiſcuntur ab illis, niſi dicantur inclinationes. Et ſic prima expō. & ſecunda differunt: quia prima dicebat non eſſe habitibus noīa propria impoſita, ſed æquiuoca, ſecunda dicit nullo modo eſſe actibus .i. habitibus, q̄ ſunt actus primi, noīa impoſita, ſed ſolum operationibus quæ ab illis emergunt: niſi fingamus noīa & dicamus illas ropes .i. declinationes. ī quibus expōnibus patet per actus ſemper Ariſt. intellexiſſe primos, qui habitus dr̄.

Qu. Si op.

Simplic. vero optime diſtinguit de agētibus: quia duplicia ſunt, alia quidem quæ eodem noīe cēſentur, quo operationes eorum vt calidum, frigidum, & id genus. (B) Nam calefactio noīe calidi dicitur, frigeſcere noīe frigidi, non tñ eadem terminatione Alia vero ſunt agentia, quæ non eodem noīe cenſentur, quo eorū operationes nuncupantur: vt graue & leue. Nam operatio grauis ē motus deorſum, operatio leuis ſurſum motus. Modo graue non cēſetur eodem noīe, quo eius motus. Nec leue ēt Et tunc iuxta hanc expōnem per actus poſſumus intelligere actus primos, & actus ſecūdos Si primos intellexerimus, tunc eſt ſenſus, actibus autem ipſorum, hoc eſt habitibus, qui dicuntur graue & leue, noīa impoſita non ſunt, quæ cenſentur eadem cum noībus operationum, niſi putet quiſpiam iclinationem eſſe eiuſmodi nomen quaſi cōe habitibus & operationibus.

Sin aūt intelligit actus ſecūdos, vt puto: tunc inquit, actibus aūt ipſorum .i. operationibus ipſorum grauis et leuis noīa impoſita non ſunt, quibus cenſeantur agentia ipſa, niſi illa noīa ſint declinationes, his .n. noībus pñt cēſeri habitus ipſi agentes, & operationes (C) Ex quibus patet error tranſlationum Auer. qui in ſuo textu vbi ſcribitur declinationes, habet actionem, hoc .n. non conuenit verbis græcis, nam græce eſt ῥοπαί latine declinationes, momenta: vel impetus. Deinde quaſi epilogat rōnē: qua probauit de graui & leui eſſe negocium phyſicum. Et componitur ſic: de motu negocium eſt phyſicum. De graui & leui negocium eſt negocium de motu: ergo eſt phyſicum. Inq̄t: quia vero negocium de motu phyſicum eſt, hæc eſt maior. Hæc autem habent in ſe quaſi motus fomenta quædam. per hæc vult habere minorē: videlicet: ꝙ de graui & leui negocium eſt de motu: verbum fomenta græce eſt zopyra: latine ſuſcitantia ſiue excitamenta: quia grauitas & leuitas ſunt fomenta motuum: grauitas quidem motus deorſum: leuitas ſurſum.

ζώπυρα Fomes, fomitē, excitamentū, exſuſcitatio inflāmatio. ἀπὸ τοῦ ζωπυρεῖν, ab igne excitando, ac viuificādo.

Ex his concludit concluſionem: et ſimul cum concluſione: addit defectum antiquorum: & inquit: oēs ſupple ergo vtuntur quidem ipſorum potentijs: & per oēs intelligit phyſicos antiquos. q. d. ergo recte phyſici de eis egerunt in libris nālis phiæ. (D) Non tñ has potentias definierunt: niſi pauci: & ſic antiqui recte dixerunt quo ad hoc: ꝙ de his in phyſicis libris locuti ſunt: quo vero illas potentias non definierunt, non recte locuti ſunt. Addit Auer. oēs antiquos de definitionibus iſtorum aliqua tētaſſe, ſed Ariſt. vult paucos perfectis definitionibus de illis dixiſſe, quia perfecta definitio eſt, quæ eſt apta remouere oēm q̄ſtionem accidentem in re: vt. 4 phyſ. meminit Auer. commen. 31. & 1. de anima commen. 11. & 2. de anima, commento. 26.

Diſtribuet.

Videntes igitur primo quæ ab aliis dicta ſunt, dubitantes etiam quæcunque diſtribuere ad hanc conſiderationem eſt neceſſarium, ſic, & id dicamus, quod nobis de ipſis videtur.

Concluſit de graui & leui eſſe negocium phyſicum, & ita ad ipm ſpectare, qui ſcribit nãlem pbiam. At nũc quem ordinem vult tenere exponit, & ait ſe velle ptractare q̃ ab aliјs dicta ſunt, & dicere dubõnes huic ꝓpoſito neceſſarias, demum poſtea ait, ſe velle dicere opinionem, q̃ ſibi vr de his. Inquit, videntes igitur ꝑ quæ ab aliјs dicta ſunt, dubitantes & quæcunque diſtribuere ad hanc conſiderationem eſt neceſſarium, ſic tandem & id dicamus, ꝙ nobis de ipſis vr̃, hic eſt ordo in dicendis. Addit Auer ꝙ Ariſt. dicẽdo eius opionẽ, dabit tales diffinitiones iſtorũ, ut oẽ. qõnes accñtes remoueantur.

Graue itaq; & leue aliud quidẽ ſimpliciter, aliud aũt ad alterum dicitur. eorum enim quę grauitatem habent, aliud quidem leuius, aliud autem grauius dicimus eſſe, ut ligno æs.

Poſita intentione, & ſtatuto ordine, nunc exequitur & ꝑ proponit diſtõnem quandam de graui & leui, & vult duplex eſſe graue, & leue, qm̃ aliud eſt tale ſimplr, F aliud tale ad alterum, ꝙ dicitur tale in reſpectu, Graue ſimplr eſt terra, ꝙ oĩbu ſubeſt. Leue vero ſimplr eſt ignis, ꝙ oĩbus eminet, grauia & leuia in reſpectu ſunt aqua, & aer, quæ ad ignem ſunt grauia, ad terram autẽ leuia. Inquit, graue itaque, & leue aliud quidem ſimplr, aliud aũt in reſpectu, ſiue ad alterum dicitur. probat aũt hanc diſtõnem Ariſt quaſi ab exemplo, quo vtebãtur antiqui, & inquit, eorum n. quæ grauitatem hñt, aliud quidem leuius, aliud aũt grauius dicimus eſſe, vt ligno æs dicimus eſſe grauius, & lignũ ære leuius. hæc ẽ diſtõ.

Qgt Auer. Cõm. 3. Dubiũ. Auer. aũt hic vult graue in reſpectu eſſe illud, in quo non eſt pura grauitas neque pura leuitas ſed vtrunque, quia idem eſt alio grauius, atque alio leuius. Sed dubitares ꝯ hæc: qm̃ magis & minus non differunt ſpẽ, ergo graue in reſpectu non differt ſpẽ a graui ſimplr. Pro hac parte faciunt verba Auer. inferius cõmẽ. 6. vbi vult ſimplr graue, & graue in reſpectu non differre niſi ſm Solutio. magis & minus, & ita non differunt ſpẽ. Põt dici, ꝙ G leue, & leue in reſpectu põt intelligi, aut in miſto, aut in ſimplici elemento: ſi intelliguntur in miſto, ſic non differunt ſpẽ, ſed ſolum ſm magis, & minus, vult lignum eſt leuius ære, quia vtrumque eſt leue leuitate eiuſdem ſpẽi. Sin aũt intelligatur in ſimplici elemẽto, ſic differunt ſpẽ. Nam leuitas ignis, & leuitas aeris differunt ſpecie, et grauitas terræ, & grauitas aquæ etiam ſpecie differunt.

De his quidem igitur, qui ſimpliciter dicuntur, nihil a prioribus dictum eſt, ſed de his quæ ad aliud, non enim dixerunt quid eſt graue, & quid eſt leue, ſed qđ grauius, & quid leuius ſit in his quę grauitatem hñt.

Obiјter addit antiquorum inſufficientiam nam antiqui non de duplici graui, ſermonem fecerũt, ſed de graui et leui in reſpectu, & ſolum in miſtis corporibus, quę habent grauitatem & leuitatem. Non aũt de ſimpliciter graui & leui. Inquit, de his quidem igitur grauibus et leuibus quæ dñr ſimpliciter, nihil a prioribus dictũ eſt, ſed dixerunt de his grauibus, & leuibus, quæ dicuntur ad aliud, quæ ſunt talia in reſpectu huius reddit cãm, & inquit, non n. quid eſt graue, et quid eſt leue ſimpliciter dixerunt, ſed quid grauius & quid leuius, quæ ſunt talia in reſpectu, & non ſupple in oĩbus, ſed i his quæ grauitatẽ hñt: vt ſunt miſta ipſa. Et ſic duplex fuit antiquorum inſufficientia, ꝑ quia non de oĩbus grauibus & leuibus dixerunt, quia ſolum de his in reſpectu. Sec̃ũdo, quia de his dicẽtes, non in oĩbus dixerunt, ſed in miſtis & non in ſimplicibus, & ita non dixerunt de graui & leui in reſpectu in elementis, ſed in corporibus miſtis.

Magis autem perſpicuum erit id quod dicimus hoc pacto. Nam quędam a medio ſemper apta ſunt ferri, B *quædam autem ſemper ad medium. Horum autem id quidem quod a medio fertur, ſurſum dico, ferri, id uero quod ad medium deorſum.*

Poſuit diſtõnem de graui & leui, et probauit illam aliquo mõ ex his, quæ ab antiquis dicebantur, nunc aũt illam probat rõne efficaciori & veritati cõſona. Dictum eſt n. graue ac leue eſſe duplex, ſimpliciter, & i reſpectu. Expõ. Et ꝙ detur graue ſimpliciter, et leue ſimpliciter probaẽ, qm̃ alia mouẽtur ſimpliciter a medio, alia ſimpliciter ad mediũ Quæ ſimpliciter a medio feruntur, hæc ſunt ſimpliciter leuia, quæ vero ad medium ſimpliciter mouentur, hæc ſunt ſimpliciter grauia. inquit, magis aũt pſpicuum erit id quod dicimus, hoc pacto, hoc eſt ſupradicta diſtõ ꝙ eſt leue ſimpliciter, & graue ſimpliciter magis patebit, & exponit qũo magis patebit, & inquit, nã quædam a medio ſemper apta ſunt ferri, quædam autẽ ſemper ad medium Horum aũt id quidem, ꝙ a medio fertur, ſurſum dico ferri, & eſt leue, id vero ꝙ ad mediũ fertur, id dico deorſum moueri, & eẽ graue, & ſic patet diſtõ. Auer aũt componit ſyllogiſmum in tertia figura hoc pacto, hoc corpus mouetur ſurſum, hoc corpus Auerr. Cõmẽt. 4. mouetur ad circunferentiã cœli, ergo circunferentia cœli eſt ſurſum Et intelligit per hoc corpus, leue ipſum, qđ fertur ſurſum. Addit Auerr hunc ſyllogiſmum eſſe ex duabus affirmatiuis in tertia figura, verum hoc non nocet, quia in ſecunda ſi eſſet hic ſyllogiſmus: bene noceret in tertia, n fieri ex duabus affirmatiuis ſyllogiſmus conſtat in ſecunda vero ex duabus affirmatiuis nullus conſtat ſyllogiſmus Vlterius Auer. ait, ꝙ vt probatur circunferentiam cœli eſſe ſurſum per hoc ꝙ leuia vndique ad eam feruntur, ita põt probari per conuerſionem ſermonis ad locum deorſum ſic ſyllogizando in tertia figura, Graue vndique mouetur deorſum, graue vndique fertur ad medium totius: ergo medium totius eſt deorſum & ſic patet nec ſimpliciter leue, nec ſimpliciter graue eẽ ſm comparationem tm̃. Sed dubitares vtrum ſi grauia ferantur ad mediũ mundi ex parte noſtri hemiſphęrij vbi nos ſumus, & non ex parte hemiſphærij, in quo ſunt antipodes, ſint ſimpliciter grauia. Rñdet Auerr. ꝙ ſic imaginãdo oportere dicere cœlum eſſe ſicut tectũ ꝙ noſtra tegit capita tm̃, & non eſſe vndique ſphæricũ ex parte noſtra & ex parte antipodum: vt vulgus opinatur. Propterea ait Auerr. ꝙ ſi ſic dicatur: grauia, q̄ mouerentur ex parte noſtra ad medium, & leuia quæ mouerentur a medio, non eſſet ſimpliciter talia: qm̃ nõ vndique ex parte vtriuſque hemiſphærij ad medium hæc mouerentur, & illa e medio ipſo. Quare apud Auer. ſequitur cœlum eſt vt tectum ſolum, videlicet, ſphæricum ex parte noſtra, ergo nihil eſt graue ſimpliciter, et nihil leue ſimpliciter, conſequentia patet, quia hæc non ex omni parte eſſent talia.

Abſurdum eſt. n. in cœlo non exiſtimare, aliquid eſſe ſurſum, aliquid eſſe deorſum, quemadmodum qdã H *cenſent. nõ. n. eſſe aliud ſurſum, aliud deorſum dicũt; ſi quidem oĩ ex parte ſimile eſt. Et undique quiſque gradiens ipſe ſibi antipes erit. Nos aũt ipſum vniuerſi extremum ſurſum dicimus, quod eſt & ſecundum poſitionem ſurſum & natura primum.*

Sed circa dicta cemouet dubium: nam antiqui i ipſo Expõ. mundo nihil ſurſum, nihilque deorſum dixerũt eẽ duabus rõnibus moti. Prima. quia cœlũ ipm: q̃ vniuerſum tegitur: eſt oĩ ex pte ſimile. Secunda: qa vndique q̃ſque gradiens et circa terram ſe mouens: fiet ſibiјpſi antipes: vt ſi ab ortu feratur ad occaſum ipſe in occaſu erit antipes ſibi: dũ erat in ortu: et e ꝯ etiam oĩbus ita eſſe patet. Obiјcit autem huius põni Ariſt. quia in ipſo mundo id

dicimus eẽ ſurſum, quod eſt & põne ſurſum, & ipſo in vniuerſo primum, quale eſt cœli lunæ concauum ergo medium erit ſimplr deorſum inquit, abſurdum eſt.n.in cœlo, hoc eſt in ipſo mundo, non exiſtimare aliquid eẽ ſurſum, & aliquid eſſe deorſum. quemadmodum qdã cenſent. Deinde huius põnis tãgit breuiter duas rões & inquit, non n.eſſe aliud ſurſum, aliud deorſum dicit in ipſo mundo, ſiquidem oĩ ex parte cœlum ipſum ſimile eſt & vniformæ, hæc eſt prima rõ. Et vndiq; qſq; gradiens ipſe ſibi antipes erit Nam cum quis ab auſtro in ſeptentrionem graditur, hic vt in ſeptentrione eſt ſibi antipes vt erat in auſtro, obijcit aũt huic, & inquit, nos aũt ipſum vniuerſi extremum, dicimus & ſurſum quod eſt & ſm põnem ſurſum, & nẽ primum, quale eſt lunæ cõcauum. Quare deorſum erit cœli medium, nam hoc erit põnem et nã poſtremum. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire in vniuerſo poſſe aſſignari ſurſum & deorſum ſimpliciter duobus modis, vno mõ reſpectu cœli & eius cœleſtis motus. Alio mõ reſpectu motus elementorum, vt diximus ſecundo huius. Si conſiderentur ſurſum & deorſum reſpectu motus cœli, ſic ſurſum & deorſum ſunt ſm virtutes aĩæ cœli, quę vim habet ipſius partis ſuperioris in auſtrali, & ipſius partis inferioris in parte ſeptentrionali, dextri vero in orientali, ſiniſtri, in occidentali. anterioris in culmine cœli, et poſterioris in imo noctis. At ſi reſpectu motus elementorum hæc conſiderentur, ſic ſurſum eſt in lunæ concauo, vbi leuia locantur, deorſum aũt cœli medium ſub nr̃is pedibus. Et iterum hæ ſm virtutes ſunt. Nam concauum lunæ eſt uis terminans motum leuium Madium uero totius eſt vis locans grauia. Verũ concauum eſt primũ põne: quatenus ad nr̃a capita primum eſt, & ſm nãm, quatenus ab illo ad nos deducit oĩs vis locatiua miſtorum & elementorum, medium vero eſt ultimum põne quia quo ad nos infra nos. Et nã, quia per ipſum nihil ad nos fertur, & ſic patet ſolutio qõnis antiquorum.

Quoniam autem eſt aliquid cœli extremum et medium, perſpicuum eſt, & q. erit ſurſum & deorſum. C

Quaſi epilogando concludit eſſe in vniuerſo ſurſum & deorſom, quia in vniuerſo ſunt extremum vniuerſi, videlicet, lunæ concauum, & medium totius. ſ. cẽtrum mundi. Et inquit, qm̃ aũt eſt aliquid cœli extremum, ut lunæ concauum, & medium. ſ. centrum mundi, perſpicuum eſt, q erat ſurſum, & deorſum in ipſo mundo.

Si exiſtimauerunt. Exiſtimantes. νομίζοντες... *Quemadmodum & multi dicunt, non tamen ſufficienter (huius autem cauſa eſt, quoniam non omni ex parte cœlum eſſe ſimile cenſent, ſed unum tantum eſſe hemiſpherium, quod eſt ſupra nos) quoniam ſi exiſtimauerunt, & circulo eſſe tale, & medium ad uniuerſum ſimiliter ſe habere, illud quidem ſurſum, medium autem deorſum eſſe dicent.* D

Continuetur ſic textus. qm̃ aũt eſt aliquid cœli extremum & medium, perſpicuum eſt q erit ſurſum et deorſum: quemadmodũ & multi dicunt, qui ſupple nobiſcũ conueniunt in quantum uoluerunt in uniuerſo eſſe hæc duo. Addit tñ eorum errorem, nam dixerunt cœlũ non eſſe oĩ ex parte ſphæricum, ſed eſſe ſemiſphæricũ, quia ſolum ea ex parte quæ ſupra nos eſt, ad antipodas aũt nihil cœli eſſe dicentes, tñ uolunt id ſurſum eſſe qđ ſupra nos eſt, id deorſum, qđ ad pedes nos collocatur. Inquit, non tñ ſufficienter. cuius opinionem narrãs, aſſignat eorum cãm, & inquit, huius aũt cã eſt, qm̃ non oĩ ex parte cœlum eſſe ſimile cenſent, ſed unum tm̃ eſſe hemiſphærium, quod eſt ſupra nos, & ſic putant cœlum eſſe tantum ſemiſphæricum, deinde aſſignat cãm, quare

A non ſufficienter dixerunt, qm̃ ſi exiſtimauerunt & cœlum, ſupple circulo eſſe tale rotundum oĩ ex parte, & medium ad uniuerſum ſimiliter ſe habere, quia undiq; centrum totius, illud quidem ſurſum, uidelicet, qđ ẽ ſupra nos, medium aũt deorſum eſſe dicẽt, uerbum ſi exiſtimauerunt græce eſt νομίζοντες hoc eſt putãtes, uerum legi debet hypothetice, quia ipſi abſolute ſic nõ dixerunt, ppea ait, ſi exiſtimauerunt, quia ſi putauerũt cœlum eſſe ſimile ubique, & medium eſſe centrũ totius, dubio procul coguntur dicere ſurſum eſſe id quod eſt ſupra nos, deorſum vero eſſe mediũ totius, nec curauit hoc probare ſimpliciter, quia in.2.lib. ſatis abũde dixit. Subiungit abſtrate.

Debes ſcire ut ex cõm. colligitur, vulgares rectius fuiſſe locutos, quã ueteres, tum quia conceſſerunt ſurſum ſimpliciter cœlum. Et ẽt deorſum ſimpliciter, uidelicet, terram ipſam, quæ antiqui minime uoluerunt. Tum ẽt quia ſequuntur eorum fundamenta, nam nihil uidentes ſub terra, dixerunt ea ex parte eſſe nihil niſi abyſſum, & ita cœlum eſſe tectum aſſerunt, cã aũt ẽ eſt, quia non perceperunt cœlum eſſe continens oĩa. Antiqui uero di-

B xerunt cœlum eſſe uniuerſum continens, & tñ ſolum eẽ hemiſphæricum arbitrantur, & nihil eſſe ſub terra, & ita errant, qm̃ ſi cœlum eſt oĩum continẽs. erit ex parte noſtra, & ex parte alia ſphæricũ: qua rõne vt ex parte noſtra id ſurſum eſt, quod ſupra nos eſt, & id deorſum, qđ cẽtrum eſt terræ, ita ex parte antipodum id erit ſurſum, quod eſt ad eorum capita collocatum, id autem deorſum, quod eſt ad eorum pedes.

Igitur leue quidẽ ſimpliciter dicimus, quod ſurſum fertur, & ad extremũ, graue uero, qđ ſimpliciter deorſum, & ad medium. Ad aliud aũt leue ac leuius, qđ duobus grauitatem, & magnitudinem æqualem habẽtibus, deorſum fertur alterum natura uelocius. κάτω Deorſum. ἄνω Surſum.

C His declaratis concludit quid ſit graue leueque ſimpliciter, & quid graue leueque in reſpectu, & inquit, igitur leue quidem ſimpliciter dicimus q ſurſum fertur, & ad extremum, q eſt cœli cõcauum. Addit aũt. { Et ad extremum, } ad drãm leuis in reſpectu, q mouetur qdẽ ſurſum, non aũt ad extremum. Deinde quid ſit graue ſimpliciter addit, & ingt, graue vero ſupple ſimpliciter, q ſimpliciter deorſum fertur, & ad medium addit. { Et ad medium } pp graue ſimpliciter, q deorſum mouetur et ad medium ſimpliciter, graue uero in reſpectu mouetur deorſum, non aũt ad medium ſimpliciter. Deinde quid leue quidve graue in reſpectu ſit, exponit & ingt, ad aliud aũt leue ac leuius, ſupple eſt. q duobus grauitatem & magnitudinem æqualem habentibus deorſum fertur: alterum nã velocius Dixit ꝑ duobus grauitatem hñtibus, quia comparatio fieri debet inter ſimilia, niſi n. ambo grauitatem hẽãt, non põt alterum altero leuius uel grauius dici Dixit ſcđo: æqualem magnitudinẽ habentibus: Quia ubi non ſunt paria in magnitudine non dicetur alterum altero leuius: uel grauius niſi per accñs

D non aũt per ſe. Verbum uero { deorſum } ut mihi vr: corruptum eſt & græce legi debet ἄνω hoc eſt ſurſum: et tunc ſenſus eſt: id leuius eſſe alterum altero q cum æq̃le ſit illi in magnitudine & utrunque leue uelocius ſurſum fertur: grauius aũt q æqualis quantitatis cum altero graui plus habet grauitatis: & uelocius deorſum fertur.

Auer. uero cõm. 6. dicit duo: primum: q grauia & leuia definiuntur per motus: qui ſunt ſurſum et deorſum. Quia operationes propriæ in his rebus accipiũtur loco ſuarum differentiarum: & iõ ſunt deſcriptiones & non definitiones: ſm q Ariſt. deſcribit leuia & grauia in reſpectu non in ſimplicibus corporibus ſed in miſtis. non graue ſimpliciter eſt illud: q habet grauitatem ſine leuitate: et leue ſimpliciter: eſt illud. quod habet grauitatem ſine leuitate: & leue ſimpliciter eſt illud: q habet leui- Auerro. Cõm. 6.

tatem ſine grauitate. At leue in reſpectu.i.q leuitatē habet ſuæ grauitati admiſtam. Graue vero in reſpectu qđ habet grauitatem ſuæ leuitati admiſtam, quæ patent in miſtis, de his.n. grauibus & leuibus miſtis vult Ariſto. (vt Auer. ait) q ſi ſint eiuſdē ſpēi & magnitudine æq̄lia, alterum altero grauius erit, qđ deorſum velocius ſerť, illud leuius qđ ſurſum velocius mouetur, de leuibus vero & grauibus in reſpectu in eliſtis, cuiuſmodi ſunt aer, & aqua, poſterius Ariſt. dicet. Hæc colligūtur ex Auer.

Expō. 2. Mihi autē vř q Ariſt loquař de grauibus & leuibus in reſpectu in ipſis ſimplicibus, nam de graui & leui ſimplr loquitur ēt in ſimplicibus & tunc lege verba eius ſic ad aliud aūt leue ac leuius ſupple dico, quod alterū duorum, quæ grauitatem habent, & æqualem magnitudinem ſurſum celerius mouetur, vt aer & aqua, vtrunque .n. graue eſt & leue, verū aer leuior eſt aqua, qa ſurſum velocius mouetur, aqua grauior aere, quia deorſum celerius fertur. & ſic verba poſſunt legi tam de miſtis quā de ſimplicibus.

Eorum igitur, qui prius ad eam venerunt conſiderationem, quę eſt de his plurimi pene de grauibus hoc pacto leuibuſq; ſolis dixere, quorum alterum vtriſq; grauitatem habētibus leuius eſt, ſic autem pertranſeūtes, & de ſimpliciter leui & graui determinatum eſſe putant. Sermo tamen ipſis non accommodatur.

Ex dictis recolligit defectum Platonis, qui in tractando de leuibus, ſolum de grauibus & leuibus in reſpectu egit, putans ſermonem, qui eſt de graui & leui in reſpectu, conuenire grauibus & leuibus ſimplr, cum certe illis non accōmodetur. Inquit, eorum igitur, qui prius ad eam venerunt cōſiderationem, quæ eſt de his grauibus & leuibus plurimi pene (vt Platonici) de grauibus hoc pacto in reſpectu leuibuſq; ſolis dixere, quorum alterū vtriſq; grauitatem habentibus leuius eſt, hoc eſt q̄ dňr grauia et leuia in reſpectu, qualia ſunt miſta corpora, q̄rum alterum altero leuius, vel grauius eſt, ſic aūt ptranſeuntes de grauibus & leuibus in reſpectu, & de ſimplr leui, & graui determinatū eſſe putant, quia ſermonem de grauibus, & leuibus in reſpectu putant accōmodari poſſe ipſis grauibus, & leuibus ſimplr. Addit Ariſt. errorem eorum breuiter. & īquit, ſermo eñ ſupple qui accōmodatur grauibus & leuibus ī reſpectu ipſis grauibus & leuibus ſimplr non accommodatur & ſic tractare de grauibus et leuibus in reſpectu non ſufficit ad tractandū de omnibus ſimpliciter grauibus leuibuſq;.

Si vlterius progrediemur, i. procedentibus. προελθοῦσι. Progreſſis. *Hoc aūt perſpicuum magis erit ſi vlterius progrediemur. Dicunt.n. grauius & leuius aliquid quidem, vt ī Timęo eſt ſcriptum, grauius quidem quod ex pluribus eiuſdem conſtat, leuius aūt quod ex paucioribus quemadmodum plumbo plumbum & æs ęre maius, grauius eſt, ſimiliter autē & cęterorum ſimilarium vnumquodq;. In exceſſu.n. æqualium partium unumquodq; grauius eſt. Eodem aūt modo & ligno plumbū dicunt, ex eiuſdem enim omnia corpora & una materia eſſe, ſed non videri.*

Volens declarare ſermonem de grauibus, & leuibus in reſpectu grauibus & leuibus ſimplr non conuenire, aggreditur de nouo narrare opiniones antiquorum, nā ex his patebit multifarius error, et hoc ꝓponit, hoc aūt, (iquit) perſpicuum magis erit, ſi vlterius progrediemur ſ. narrando opiniones aliorum, Nam patebit ſermonē

B de leui & graui in reſpectu non conuenire grauibus & leuibus ſimplr, & patebunt opiniones aliorum, & patebit veritas oino. Ad verbum. {Si vlterius progrediemur} græce eſt {Proelthuſi} .i. procedentibus vlterius verum clarius ut eſſet reſoluimus ad verbum. Deinde incipit narrare pōnes, & ꝓ eam quæ in Timæo ſcribitur dř.n. illic grauia & leuia o a ex ſuperficiebus ac triangulis conſtare ꝓpea id grauius eſſe, quod ex pluribus ſupſiciebus pluribuſq; triangulis conſtat, vt ſi vnum plūbū quod ſi A ex X conſtet triangulis, alterum vero quod ſit B ex quinque, A grauius eſt q̄ ſit B, & ita comparādo vnumquodq; corpus ad alterum eiuſdem ſpēi. Leuius vero poſuit eſſe, quod ex paucioribus eiuſdem naturæ ſuperficiebus aut triangulis cōſtat ut ſi, A ignis ex duodecim cōſtet & B ignis ex octo ſuperficiebus, ignis B eſt leuior igne A. Inquit, dicunt n. grauius & leuius aliqui quidem, ut in Timæo eſt ſcriptum, grauius qdē quod ex pluribus eiuſdem ſ ſuperficiebus, & triāgulis conſtat, leuius aūt, quod ex paucioribus eiſdem ſuperfi

F ciebus & triangulis. cuius exempla affert, & inquit, quē admodum plūbo plumbum, & æs ære maius grauius eſt, ſilr autem & cæterorū ſimilarium unumquodque. Et affert rōnem Plato. dicens: in exceſſu n. æqualiū partium unumquodque grauius eſt, hæc de his quæ ſunt eiuſdem ſpēi: deinde quid grauius quidve leuius ſit ī his quæ differunt ſpē apponit: & inquit, eodem autem mō & ligno plumbum dicunt eſſe grauius & vlr in cæteris quæ differunt ſpē, & affert cām, & inquit, ex eiſdem.n. ſuperficiebus & triangulis una mā, quæ dř oī capax, oīa corpora eſſe dicunt, ſed non uideri eſſe: & ſic corpora ſimilia in ſpecie & corpora diſſimilia omnia conſtāt ex eiſdem ſuperficiebus & triangulis & eadem mā, ſed hæc eſt differentia: quia corpora ſimilaria conſtant & videntur ex eiſdem conſtare: diſſimilaria uero conſtāt: ſed non uidentur conſtare: hæc ex Timæo colliguntur.

G *Sic aūt definitis, non dictum eſt de ſimpliciter leui ac graui. Nunc.n. hic quidem ignis ſemper leuis eſt, ſurſumq; fertur. Illa uero terra terraceaque cuncta deorſum atq; ad medium ipſum. Quare non ob triangulorum paucitatem, ex quibus vnum quod conſtare dicunt, ignis aptus eſt ſurſum ferri. Maior.n. tunc vtiq; minus moueretur, & grauior eſſet cum pluribus ex triangulis eſſet. Nunc aūt contrarium videtur, quo.n. vtique maior eſt, eo leuior eſt & ſurſum velocius fertur. De ſuperiori etiam deorſum paruus ignis velocius fertur, magnus autem tardius.* Ergo

Obiicit autem Ariſt. huic Platonicæ opinioni ex eo: q tunc in rerum nā: nec leue ſimplr: nec graue ſimpliciter daretur. ſed omne graue eſſet in reſpectu: & omne le

H ue ſimiliter. Conſequentia patet: quia ſi graue eſſet multitudine triangulorum: & leue paucitate: tunc leue eſſet graue: quia ex triangulis conſtaret: licet minus graue eo quod ex pluribus triangulis conſtaret: & graue eſſet leue: quia comparatione alterius quod ex pluribus eſſet triangulis: & ſic nihil graue: nihil leue ſimpliciter eſſet in rerum natura: ſed ſolum comparatione. At hoc eſt falſum: quia uidemus ignem leuem eſſe ſemper: & ſimpliciter: quia reſpectu cuiuſque leuis. Et terram & grauem ſemper. quia ad oīa grauitat inquit. Sic autē definitis ut Plat inquit non dictum eſſet de ſimpliciter leui & graui & ita in rerum nā nihil eſſet ſimpliciter graue nihilquē ſimplr leue: ſed comparatione duntaxat: hoc aūt eſſe impoſſibile oňdit: dicens: nunc.n. hic quidē ignis de numero corporum exiſtens: ſemp leuis eſt, ſurſumque fertur. Illa uero de nūo corporū terra terraceaque cūcta deor

ſum, atq; ad medium ipſum ferũtur. Primum igitur abſurdum eſſet ꝙ ſi opinio Plato. eſſet vera, tunc nihil eſſet ſimplr graue, nihilq; leue ſimplr. Scd̃o infert, ꝙ ſi ignis eſſet leuis ſimplr, et terra eſſet grauis ſimplr, tunc nõ ob triangulorum paucitatem, ex quibus vnumquodq; cõſtare dicũt, ignis aptus eſt ſurſum ferri, ſupple terra multitudine deorſum. deducit, quia ſi triangulorum paucitate ignis moueretur ſurſum & terra multitudine triangulorum deorſum, tunc ignis maior moueretur minus, ꝙ moueretur ignis minor, cum pluribus ex triangulis eſſet, corpus.n. maius pluribus conſtat partibus. Nunc aũt contrarium vr̃, nam quo ignis maior eſt, eo leuior ẽ & ſurſum velocius fertur. Addit ẽt ꝙ paruus igni de ſuperiori loco deorſum velocius fertur, magnus autẽ tardius, et ita ignis moueretur nr̃r e loco ſupero ad medium, cõtra ea quæ diximus. Sic tota rõ eſt ꝙ data Platonis opinione, tunc in rerum nã nihil eſſet ignis ſimplr atq; leue, nihilq; graue ſimplr ac terra. Quod ſi eſſet aliquod graue ſimplr, & aliquod leue ſimplr, tũc ignis nõ eſſet aptus ferri ſurſum paucitate triangulorum: & terra deorſum multitudine eorum, ſed ſua forma hoc ſurſum illud deorſum moueretur, hæc eſt breuiter rõ Ariſt. hic.

Inſuper etiam, cum id quidem quod pauciora habet ſimilaria leuius, id uero quod plura, grauius eſſe dicãt aerem autem, & ignem, & aquam ex eiſdem eſſe triãgulis, differre tamen paucitate, & multitudine, ut ſit ipſorum aliud quidem leuius, aliud uero grauius. Aliqua aeris multitudo erit, quæ grauior erit aqua, at totum econtrarium accidit. Etenim ſemper maior aer magis ſurſum fertur, & omnino quæuis pars aeris ſurſum ex aqua mouetur, hi quidem igitur ita de graui & leui definierunt.

Secundo obijcit Platoni ex eo, ꝙ tunc aliqua aeris multitudo erit ipſa aqua grauior ꝯñia patet ſuppoſitis his, quæ ipſi concedunt. tenẽt.n. primo id eſſe leuius, quod conſtat paucioribus ſimilaribus triangulis, id vero grauius, quod pluribus eiuſdem generis triangulis. Secundo tenent aerem, aquam, & ignem, oĩa conſtare ex eiſdem ac ſimilaribus triangulis, ſolũq; differre multitudine, & paucitate illorum; ita ut ſit ipſorum aliud leuius, quod illorum paucitate conſtat, aliud grauius, qđ ſit illorum multitudine. His conceſſis patet ꝯñia, nam cum conſtent ex triangulis eiuſdem generis, differantq; ſolum multitudine & paucitate illorum, aer maior conſtaret ex pluribus triangulis parua aliqua aqua, eſſet aer ille grauior aliqua aqua, ad hoc eſt contra ſenſum: nam ſemper maior aer uelocius ſurſum fertur, & oĩno q̃uis parua aeris pars ſurſum ex loco ipſius aquæ mouetur. inquit, inſuper ẽt cum id quidem qđ pauciora habet ſimilaria, hoc eſt triangula eiuſdem gñis, leuius eſſe dicãt, id vero qđ habet plura eiuſdem gñis triangula grauius eſſe velint, hoc eſt primum eorum conceſſum. Aerem aũt & ignem & aq; ex eiſdem eſſe triãgulis, differreq; tñ multitudine, & paucitate illorum tm̃, vt ſit ipſorũ aliud quidem leuius, aliud uero grauius, hoc eſt eorum cõceſſum. Secundum. Ex his infert abſurdum, & inquit, aliq̃ erit aeris multitudo, q̃ grauior erit aqua, videlicet, aer magnus reſpectu paruæ aquæ, at vt inquit, totum contrariũ accidit, &.n. ſemper maior aer, ſurſum magis fertur, & oĩno q̃uis pars aeris ſurſum ex aqua locoq; eius tollitur atque mouetur, hæc Ariſt. cõtra Platonẽ, demũ epilogat, hi quidẽ igitur ita de graui, & leui definierunt.

Quibuſdam autem non ſufficiens uiſum eſt hoc pacto diuidere, ſed quãuis ſint uetuſtiores ea ętate, quæ eſt nunc, de his, quę nunc ſunt dicta, modo magis nouo intellexerunt, nonnulla enim corpora mole quidẽ minora uidentur, ſed grauiora eſſe, patet igitur non eſſe ſatis dicere ex ęqualibus ipſis primis ea, q̃ ſunt ęque grauia conſtare, eſſent enim ęqualia mole.

Aggreditur nunc põnem Democriti & Leucippi, & primo ſumit põnem horum eſſe rõni minus diſſonam, nam licet ætate priores ac vetuſtiores ſint, tñ certius diſſeruerunt. Quia apud hos non oportet dicere compoſita ex æqualibus numero & mole eſſe æque grauia, ſicut oportet apud Plat. qui vult æque grauia eſſe ex æq̃libus numero & mole, grauiora vero ex pluribus æq̃libus, minus grauia ex paucioribus æqualibus ſuperficiebus, vel triangulis, non.n. valet hæc ꝯñia, hæc corpora ſunt æqualia mole, ergo ſunt æque grauia, quia ſcit plũbum eſſe æquale ligno, & tñ grauius eſſe. inquit. Quibuſdam aũt, vt Democriti. & Leucip. non ſufficiens viſum eſt hoc pacto diuidere ac dare drĩam inter grauia & leuia, ſed q̃uis ſint vetuſtiores ea ætate quæ eſt nunc, in q̃ vigent Platonici, tñ de his, quæ nunc ſunt dicta i mã de graui & leui, modo magis nouo intellexerunt, & ita certius, quia vt primo coeli & 2 metaphy. habetur, iuniores perſpicaciores ſunt, ac certius de rebus dicũt, q̃ dixerint inuentores, & ita Democriti. & Leucip. modo magis nouo, quia certius, de his diſſeruerunt. Aſſignat autem cãm cur certius diſſeruerunt. Et inquit, nonnulla n. corpora mole quidẽ minora vñr, ſed grauiora eſſe: vt paruum plumbum magno ligno. Ex hoc infert Plat. inſufficientiam, & inquit, patet igitur non eſſe ſatis dicere ex æqualibus ipſis primis, videlicet triangulis, vel ſuperficiebus ea quæ ſunt æque grauia conſtare, nam oĩa æque grauia eſſent æqualia mole, modo oppoſitum videmus de plumbo & ligno, quare non eſt bñ dictum æque grauia eſſe ex æqualibus, grauiora ex pluribus, minus grauia ex paucioribus, & ita certius Democritici atque Leucippici dixerunt, quia hi non cõguntur ſic dicere vt infra videbitur. Aduertendum, vt Auer. inquit, maius corpus poſſe apud antiquos eſſe leuius ꝓp vacuum imbibitum, quod concedunt. Minus autem eſſe poteſt grauius, quia minus in ſe habet vacui, verum hæc poſitio eſt reprobata 4. phyſicorum.

Prima autem & indiuiſibilia quidem ſuperficies dicentibus, ex quibus conſtant ea corporum, quæ grauitatem habent, abſurdum eſt dicere, his autem qui ſolida, magis contingit dicere grauius eſſe maius ipſorũ.

Corpora duplicia ſunt prima, & ſimplicia, quæ elementa miſtorum ſunt, & ſecunda ac compoſita ſiue miſta, quæ ex primis conſtant. Ariſt ergo oñdit Democriticos melius, vel minus diſſone dixiſſe, quo ad prima corpora, his qui dixerunt triangula & ſuperficies. Scd̃o oſtendit ẽt minus male dixiſſe quo ad miſta corpora. Quo quidem ad ſimplicia ac prima minus male dixerunt Platonici, nam Democritici poſuerũt ſolida, quæ grauia eſſe poſſunt & leuia, & ita alterum altero leuius & grauius eſſe poteſt. Platonici poſuerunt ſuperficies, et triangula, quæ nec grauia: nec leuia eſſe poſſunt: cum nõ ſint corpora, quare poſſunt dicere inter ſimplicia eſſe alterũ altero grauius, vt maius grauius eſſe minore. Platonici aũt minime hoc facere põt. Inqt, prima aũt & idiuiſibilia qdem ſupficies dicentibus, vt ſunt Platonici, qui volũt prima & ſimplicia eſſe ſupficies, ex quibus cõſtãt ea corpora, q̃ grauitatem habent. ſ. miſta: abſurdum eſt dicere maius eſſe grauius minore: et ſic Platonici nõ poſſunt dicere inter ſimplicia alterum altero eẽ grauius: aut leuius; quoniam illa non ponunt corpora. His aũt: qui

ſolida dicunt ſupple prima & ſimplicia, magis cõtingit dicere maius ipſorum eſſe grauius minore, & ita īter ipſa poſſunt dicere alterum altero grauius, patet igitur minus diſſone dixiſſe Democriticos, cum ipſi poſſint dicere inter prima alterum altero eſſe grauius, Platonici vero non poſſunt, cum velint prima eſſe incorporea, quæ grauitate participare non poſſunt.

Quidam. Antiqui. Cõprehenſum. Intercept?. Interclusũ.

Compoſitorum uero, qm̄ unumquodq; nõ hoc mõ ſeſe habere uidetur, ſed multa grauiora mole minore eſſe uidemus, quemadmodum æs lana, aliam cauſam quidam putant & aiunt, uacuum.n. comprehenſum leuitare corpora dicunt, & interdum facere eſt maiora leuiora cum plus habeant uacui. Propter hoc.n. et mole eſſe maiora compoſita perſæpe ex æqualibus ſolidis uel minoribus, oĩno aũt & penitus cām eſſe leuioris plus ineſſe uacui, dicunt igitur hoc modo.

Quod minus male dixerint quo ad ſimplicia, declarauit, q vero ēt quo ad miſta minus male dicant, nunc oſtendit. nam iſti Democritici aſſerunt vacuum intra corpora miſta comprehenſum, & ita pñt dicere aliqñ maiora eſſe leuiora minoribus, & aliqñ econtra, minora leuiora maioribus Et aliqñ æquale eſſe altero æquali grauius, vel leuius, quia maius corpus miſtum põt hēre plus minuſve uacui Inquit, compoſitorum vero ac miſtorum corporum qm̄ non vnumquodq; hoc mõ ſeſe habere videtur, vt Platonici dixerunt, qui negarunt vacuum comprehenſum, ſed multa grauiora mole minora eſſe videmus, vt æs, lana, & plumbum ligno, aliã cām aliqui putant & aiunt, q̄ quidem explicat dicens, vacuum.n. intra miſta comprehenſum leuitare corpora dicunt & interdum tale vacuum eſt facere maiora leuiora, quia maiora ſunt ex multo vacuo, & pauco pleno, cum plus habeant vacui intra ſe. pp hoc.n dicunt & maiora mole eſſe compoſita perſæpe ex æqualibus ſolidis, vel minoribus q̄ ſupple ſint miſta minora eo quia maiora hñt plus vacui, & minus de ſolidis ſiue pleno, minora vero minus de vacuo, et de plenis, ſiue ſolidis plus & quaſi epilogando inquit, omnino autem & penitus cauſam eſſe leuioris, hoc eſt q alterum altero ſit leuius dicunt plus illi vacui ineſſe, dicunt igitur hi Democritici de his hoc modo, patet igitur hos minus male de ſimplicibus dixiſſe, & etiam minus male de miſtis.

Auer. Cõm. t2. Auer. aũt in cõm. dicit. 1. plãos hoſce cõuenire ī duobus, p̄, quia ambo enituntur aſſignare cām grauitatis in reſpectu, & eorum nullus aſſignauit cām grauitatis vel leuitatis ſimpl̃r. Secundo, quia oĩa abſurda quæ ad Plato. ſequuntur, ēt ad Democritum ſequi vĩr, cum nemo eorum de graui, vel leui ſimpl̃r tractauerit. Secundo, Auer in cõm. aſſignat eorum diãm & velle videtur q Democritus aſſignare poteſt cām in ſimplicibus elementis cur altero alterum eſt grauius vel leuius, non autem in his corporibus, quæ ex elementis conſtant. Quod in elementis id poſſit facere, oſtendit Auer. quia Demo. ponit prima rerum principia eſſe atoma corpora, quæ licet phyſicæ ſint indiuiſibilia, tñ mathe. ſunt diuiſibilia, qua rõne alterum eorum põt eſſe grauius altero, quia maius põt eſſe grauius minore, et nõ rõne vacui, cum itra nullũ eorum ſit vacuum, eo q vnumquodque eſt phyſice indiuiduum, ſed rõne magnitudinis, alterum altero ē grauius, vel leuius. At in miſtis quæ ex elementis componuntur primo cum ſint phyſicæ & mathe. diuidua, non põt ſaluare alterum altero eſſe grauius vel leuius ratione magnitudinis, & ſic in ſimplicibus pñt, in miſtis non Plato vero nec in miſtis, nec in ſimplicibus, in ſimplicibus non, quia prima principia dicit ſuperficies, q̄ cũ indiuiſibiles ſint, non pñt eſſe æquales, ſ nec graues, nec

E leues, in miſtis minime, qm̄ miſta ex ſimplicibus ſunt q̄ nec grauia ſunt, nec leuia hæc Auerro Quæ (vt mihi videtur) non ſunt verbis Ariſt. conſona, nam ut oſtendimus Demo. põt tam in ſimplicibus q̄ in miſtis ſaluare alterum altero grauius vel leuius eſſe, in ſimplicibus quidem rõne magnitudinis & paruitatis atomorum, in miſtis aũt rõne uacui comprehenſi. Auer. tertio dubitat ꝯ rõnem Ariſt Ariſt.n arguit contra Plato. q ſi grauius eſt quod ex pluribus conſtat, tũc ignis magnus eſſet aliqua terra parua grauior, quia ex pluribus ſuperficiebus conſtat. Contra dubitatur, quia quod conſtat ex pluribus nõ ſemper eſt maius vel grauius, niſi cætera ſint paria, mõ diceret aduerſarius ea, ex quibus terra parua cõſtat, eſſe numero pauciora. ſed mole maiora, ea ex q̄bus igni conſtat eſſe magnitudine minora, ſed numero plura, & ſic non valet, ignis magnus conſtat ex pluribus, ergo eſt grauior, ſed oportet addere eam cõſtare ex pluribus & maioribus. Dub5. Soluit Auerro. & oſtendit dupl̃r hanc ſolutionem Pla. non valere, primo, quia ſm Plat. Solutio.

F oẽs ſuperficies ex quibus ſunt corpora grauia, & leuia ſunt eiuſdem rõnis, & ſic non differunt grauia & leuia, niſi ſm magis & minus, & ita non differunt ſpē, qđ ſi grauia & leuia non differunt ſpē, uertetur qõ prior, q tunc maius eſſet grauius, & q nõ eſſet dabile graue ſimpl̃r, nec leue ſimpl̃r. Quare ſic fugiens truditur in aliud abſurdius. Secundo obijcit, quia licet terra ſit ex paucis, & magnis, & ignis ex pluribus & paruis, parua pñt adeo numero excreſcere vt æquipolleant magnis, faciũt .n. multa modica vnum ſatis, vt prouerbial̃r dicitur, & ſic adhuc ſtat ignem magnum eſſe grauiorem terra paruiſſima. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire, q dixit. { Vacuum.n. comprehenſum leuitare corpora dicunt } ad demonſtrandum, vt Auerro. inquit, uacuum ipſum leuitans moueri ad motum corporis leuitati, nõ .n. mouere poſſet, niſi in mouendo moueretur, quia vt dicitur. 8. & . 7. phyſi corpus qđ mouet aliud corpus localr̃, non mouet, niſi moueatur. Vlterius debes ſcire, Auerro. Cõm. 13. ut Auer. notat eodem cõmē. q cã, quare unum corpus

G ſit altero leuius non eſt, quia habeat plures partes pleni: ſed q̃a habet plus de vacuo: & ita apud antiquos leuius & minus leue attendiť penes plus vel minus vacui comprehenſi. Secus apud Pla propterea hi poſſunt reddere cauſam, quare alterum altero eſt leuius ī miſtis, illi vero non. Hæc Auerro.

Neceſſe eſt aũt his qui hoc pacto definiunt ſi ſit leuius, addere non ſolum uacui plus, ſed et ſolidi minus habere. Si.n. tali rõne excedat, leuius nõ erit, ob id.n. & ignem leuiſſimũ eſſe aſſerunt, quia uacui plurimũ habet, accidet igitur magnum aurum plus habens uacui modico igne, leuius eſſe, niſi & ſolidum ipſum habuerit multiplex, quare hoc eſt dicendum.

H Reprehendit nunc Ariſt opinionem Demo. Et primo oſtendit cām quam aſſignauit leuitatis & grauitatis eſſe diminutam, dixerunt n. cām, quare aliquod eſt leuius eſſe, quia plus uacui habet, & quare aliquod eſt grauius eſſe, quia plus habet pleni vel ſolidi. Obijcit aũt Ariſto. quia hac cã aſſignata, tunc aurum magnum eſſet leuius igne paruo, qm aurum magnum, vt millecuplũ, erit leuius modico igne, vt pedali, q̃a eiuſmodi aurũ habet plus vacui igne illo paruo. Præterea, ēt ſequetur ignem magnum, ut millecuplum, eſſe grauiorem paruo auro, uidelicet: pedali: q̃a talis ignis habet plus pleni illo auro: ergo ſi rõ debet eſſe ſufficiens, oportet addere leuius eē: qđ habet plus vacui: & minus pleni: grauius autē plus, pleni & minus uacui. Mõ magnum aurũ, licet hēat plus uacui modico igne: nõ hēt minus pleni: et magnus ignis licet habeat plus pleni modico auro, nõ tñ habet minus vacui: Exp5.

vacui, patet igr̃ eorũ cauſam nõ eſſe cõpletã. Inquit, neceſſe eſt aũt his qui hoc pacto definiunt ac cãm aſſignant ſi ſit aliquod leuius altero, vel ſupple grauius, addere nõ ſolũ vacui plus, ſed et ſolidi minus habere Si.n. tali ratione excedat, id corpus leuius nõ erit, qa ſtat ipſum habere plus vacui & nõ eſſe leuius, niſi habeat minus pleni, ob id.n. & ignẽ leuiſſimũ eſſe aſſerũt, qa vacui plurimũ habent non attendẽtes ad pleni rõnẽ, ꝓpterea dat Ariſt. quaſi abſurdũ, & inquit Accidet igĩ magnũ aurũ, videlicet mille cuplũ plus habens vacui aliquo modico igne videlicet, pedali, leuius eſſe illo paruo igne, addit pp hoc et correctionẽ D niſi et ſolidũ ipſum habuerit multiplex quare hoc eſt dicendũ, atq; addendum eorum cauſę.

Auer.com ment.14.

Auer. autẽ ait apud antiquos trifariã intelligi aliquod corpus eſſe altero leuius penes vacuũ & plenũ. Aut qa abſolute plus habet vacui nulla rõne habita ad partes pleni. Aut qa plus habet vacui, & pleni minus, aut quia ꝓportio vacui ad plenũ eſt maior q̃ ſit in ipſo graui, vt ſi ꝓportio in A leui, vacui ad plenũ eſſet quadrupla ad eã, quæ eſt in B corpore graui vacui ad plenũ, vt ſi eſſet dupla, & ita ſm̃ Auer. Ariſt. oſtendit antiquos aſſignaſſe primũ modũ, quẽ inſufficientem eſſe ꝓbat p exemplũ de magno auro ad paruũ ignẽ, vt in tex. oſtẽdimus Vltimo Auer. notat contra hanc poſitionẽ, q̃ ſi penes plus vacui attenderetur leuius, tunc aliqd̃ eſſet leuius & grauius, qa rõne habita ad maius eſſet graue, quia minus uacui haberet, ratione habita ad minus eſſet leue, quia plus vacui haberet, & ita idem eſſet graue & leue.

Præterea. Verbum ad ſumm. Dictu Verbum additum.

Hi igitur, qui quidem non dicunt vacuũ eſſe, nihil de leui grauiq; determinant, vt Anaxagoras, & Empedo. Qui vero determinarunt quidem, non aũt vacuum eſſe dixerunt, non diſſeruerunt, cur alia corporum leuia, alia grauia ſint, & alia quidẽ ſurſum, alia autẽ deorſum ſemper ferantur. Præterea nõ recordati ſunt dicerę, quędam quæ ſunt mole maiora, eſſe leuiora corporibus minoribus, neq; patet ex his quę dicta ſunt, quo nam pacto fiet, vt ipſi conſentanea dicãt his, quę apparent.

Expoſitio.

Nunc quaſi epilogando opiniones veterũ breuibus reſumit, & inquit. Hi quidẽ igr̃ qui non dicunt vacuum eſſe, ſup. bipartiti ſunt, qa alii nihil de graui & leui determinãt, vt Anaxagoras, & Emp. Alii vero determinarũt. Sed qui determinarunt quidẽ, nõ aũt vacuum eſſe dixerunt. nõ diſſeruerunt, cur alia corporũ leuia, alia grauia ſint, & cur alia quidem ſurſum, alia aũt deorſum ſemper ferantur. Præterea non recordati ſunt dicere, quędã quę ſunt mole maiora, eſſe leuiora corporibus minoribus. Præterea, etiã neq; patet ex his quæ dicta ſunt, quo nã pacto fiet, vt ipſi cõſentanea dicãt his, quæ apparent. Eſt enim ratio phyſica ſemper his quæ apparet conformis, vt Ariſto. & Auer. cæteriq; peripatetici præcipiũt. Quare eorum diminutiones ex his patent.

Auer.com ment.15.

Auer. aũt opiones diſſecuit in tres, qa alii nõ dicebãt vacuũ eſſe & etiã nihil dicebant de cauſa grauis & leuis.

Alii nõ dicebãt & vacuũ eſſe, & locuti fuerunt de cã grauis & leuis, uerũ nõ aſſignarunt cãm, cur hoc leue ſit ſimplr̃, illud aũt graue. Quidã aũt dixerũt uacuũ eſſe, & & aſſignabant cãm grauis & leuis, non quidẽ ſimplr̃, ſed in reſpectu cõtra primas duas opiones, ut Auer. ait, Ari. obiicit, q̃ ille non pñt reddere cãm eorũ quæ apponũt, Apponũt aũt alia ſemp ſurſum, alia ſemp deorſum ferãtur, & ẽt q̃ quædã maiora ſunt minoribus corporibus leuiora. At tertia põ bene põt horũ cãm reddere, tamen cauſam grauis & leuis ſimpliciter aſſignare non poteſt.

Neceſſe eſt autẽ etiam eos, qui plus vacui habere, de ignis leuitate cauſam aſſignant, in eaſdem quaſi difficultates incidere. Minus quidẽ.n. cęteris corporibus
A *ſolidi, & vacui plus habebit. & tamen erit ignis aliqua multitudo, in qua ſolidũ, et plenũ, ea ſolida quæ cõtinẽtur in aliqua parua multitudine terrę exuperabunt.*

Incid. ĩ Xtẽ tetiam.

Obiicit igr̃ nunc Democrito & Leucippo, quia eius data põne aliquod corpus graue habebit plus uacui & minus pleni aliquo alio corpore leui, & ita ſequiĩ graue eſſe leue. Deducitur, nã ſit A magna gleba ignis, ut mille pedũ, & B ſit parua portio terræ, ut unius pedis, quo in caſu ſequiĩ A ignẽ eſſe grauiorẽ terra. deduciĩ, quia A habet plus uacui & minus pleni, plus quidẽ uacui, quia eſt corpus maius, minus pleni, nõ dico ipſo B, ſed rõne habita ad uacuũ Inquit. Neceſſe eſt autem etiam eos qui plus uacui aſſignant ꝓ cauſa leuitatis ignis in eaſdẽ quaſi difficultates incidere, in quas compulſi ſunt Platonici. Deducit, & inquit. Minus quidem enim cæteris corporibus ſolidi et uacui plus habebit aliqua multitudo ignis
B in qua, tam ſolidũ quã plenũ ea ſolida quæ in parua terra ſunt exuperabit. Et ita ſolidum ignis magni erit maius ſolido paruæ terræ, & eadẽ ratione uacuũ ignis magni erit plus uacuo paruæ terræ, & ita ſequitur ignẽ magnum eſſe grauiorem parua terra, quia plus ſolidi habet penes quod attenditur grauitas. Sequitur etiam leuiorem eſſe, quia plus uacui habet, & ita idem ignis erit leuior & grauior reſpectu eiuſdem.

Siautem & vacuum dixerint, quo nam modo definient ſimpliciter graue. Aut.n. eo quod ſolidi plus habeat, aut eo quod minus vacui.

Apud iuniores, hæc eſt ſecunda ratio cõtra Democ. ſed apud me, hæc non differt a prima ratione, niſi quia uigoroſius componitur, ꝓponit ergo primo diuiſionẽ & lege ſic, aut graue diciĩ, quia plus ſolidi habet. aut definitur graue, quia minus uacui habeat. hãc diuiſionem ꝓponit inquit. Siautem & uacuum dixerint & conceſſerint eſſe corporibus cõprehenſum, vt re vera Democ.
C & Leucippus tenent, quærit quo nam modo definient ſimpliciter graue. Aut enim eo quod ſolidi plus habeat, aut eo quod habeat minus uacui, concedentes igitur uacuum imbibitum corporibus dupliciter poſſunt definire, graue ſimpliciter, aut dicendo graue eſſe, quod plus habet ſolidi, aut dicendo graue ſimpliciter eſſe, quod minus uacui habet, hanc ergo diuiſionem proponit.

Siquidem igitur hoc dicent, erit aliqua terræ multitudo ita parua, vt in ea ſit ſolidi minus q̃ magna in multitudine ignis. Similiter autẽ ſi vacuo definierint, erit aliquod, quod fertur ſemper deorſum, leuius eo quod eſt ſimpliciter leue, & quod ſemper ſurſum fertur. Hoc autem eſt impoſſibile, id enim quod eſt ſimpliciter leue, ſemper eſt leuius eis, quę grauitatem habent, & quæ deorſum feruntur. Id vero quod leuius
D *eſt non ſemper leue eſt. Propterea q; & in his quæ grauitatem habent, aliud alio leuius dicitur eſſe, vt aqua, terra.*

Multitudo Magnitudo.

Ex data diuiſione nunc ſyllogizat ſic, nã ſi graue definierint ex eo q̃ plus habet ſolidi, tunc magnus ignis erit grauior parua terra, habet enim plus ſolidi. Siautem definierint, ex eo q̃ habet minus uacui, tunc parua terra erit leuior magno igne, habet enim minus uacui, quæ omnia ſunt abſurda, ut inquit. Dicit ſiquidem igitur hæc dicens, ideſt ſi graue eſt, quod habet plus ſolidi, erit aliqua terræ multitudo ita parua, ut in ea ſit minus ſolidi, q̃ ſit in magna aliqua ignis multitudine, & ita ſequetur magnum ignem eſſe leuiorem terra aliqua.

Deinde deſtruit ſcđm membrũ, & inquit. Similiter autem ſi vacuo definierint dicẽtes graue eſſe, ꝙ minus vacui habet, idẽ vt prius eueniet, ideo ait, erit aliquod, qđ fertur ſemꝑ deorſum, leuius eo quod eſt ſimpliciter leue & quod ſemꝑ ſurſum ferẽ, quia ſequeẽ paruam terram eſſe leuiorem magno igne, cũ minus vacui habeat, quæ parua eſt ſimpliciter grauis ſemꝑ deorſum mobilis, oſtẽdit hoc eſſe impoſſibile, & inquit. Hoc aũt eſt ĩpoſſibile, id enim quod eſt ſimpliciter leue, ſemꝑ eſt leuius his quę grauitatem habent, & his quæ deorſum feruntur ſemꝑ. Id vero, quod leuius eſt. ſ. in reſpectu, non ſemꝑ leue eſt ad omnia, propter ea ꝙ in his quæ grauitatem habent, vt miſta, vel ſimplicia quę ſunt grauia in reſpectu, aliud alio leuius dicitur eſſe, vt aqua leuior eſt q̃ ſit terra.

Patet igitur quodlibet membrum dictæ diuiſionis eſſe impoſſibile, & ita graue, nec paucitate vacui, nec multitudine ſolidi definiri poteſt.

At vero nec eo ꝙ vacuum rationem habet ad plenum, ſufficiens eſt ſoluere dubitationem, quę nunc dicta eſt. Accidit. n. hunc modũ dicentibus, ſimiliter idẽ impoſſibilẽ. In maiore. n. igne atq; minore eandem ſolidum ad vacuum rationem habebit. At maior ignis ſurſum celerius fertur minore, & rurſus maius aurum plumbumq; ſimiliter deorſum. Similiter autẽ & cęterorum vnumquodq;, quæ grauitatem habent.

At hoc accidere non oportebat, ſi hoc pacto graue, leueq; eſt definitum.

Vt Auer. dixerat trifariam intelligi poteſt definitiõ leuis data ab antiquis, vno modo, vt leue ſit in quo plus vacui eſt. Alia in quo plus vacui & minus pleni. Tertia in quo maior eſt ꝓportio vacui ad plenũ; Vt ignis eſt leuior terra, quia vacui ad plenũ in igne eſt ꝓportio centupla, in terra vero eſt ꝓportio dupla. Declarauit hactenus leue nõ eſſe, in quo plus vacui eſt, & declarauit leue nõ eſſe, in quo plus vacui & minus pleni, at nunc declarat leue nõ eſſe, in quo maior eſt ꝓportio vacui ad plenum, qm̃ in magno igne & paruo vacui ad plenũ eadẽ eſt proportio, quia vtrobiq; centupla, ſunt. n. paruus & magnus ignis eiuſdem ſpeciei, & ita ꝓportio æqualis & eiuſdẽ ſpeciei. Quo dato, tunc æque velociter paruus et magnus ſurſum mouerẽtur, quod eſt cõtra ſenſum. Videm'. n. ignẽ magnũ celerius ſurſum ferri. Inquit. At vero, nec eo ꝙ vacuum rationẽ habet ad plenũ talẽ & maiorẽ ſufficiens eſt ſoluere dubitationẽ, quæ nunc dicta ẽ, Et oſtendit cauſam dicẽs, accidit. n. hunc modũ dicentibus, ſimiliter idẽ ĩpoſſibile. Et exponit illud D. In maiore n. igne atq; minore eandẽ ſolidum ad vacuum rõnẽ habebit, ſunt enim ambo eiuſdem ſpẽi. Deſtruit hoc dicẽs, at maior ignis ſurſum celerius minore fertur, & rurſum maius aurũ plumbũq; ſilr deorſum celerius feruntur minoribus, ſimiliter aũt & cæterorum vnũquodq;, quæ grauitatem habent, ſemꝑ n. maius celerius ferẽ minore. At inqt, hoc abſurdũ, videlicet, ꝙ æque mouentur paruus ignis & magnus ſurſum accidere nõ oportebat ſi hoc pacto recte definitũ eſt graue leueq;, nã bona diffinitio ſoluit abſurdũ, & non illud inducit quare non recte definitũ eſt leue, qđ ſit illud in quo maior eſt ꝓportio vacui ad plenum, trahit enim hęc definitio abſurdũ.

Auer. com ment. 19. Auer. aũt abbreuiat rõnem ſic, dicentes vacuũ eſſe cauſam leuitatis coguntẽ dicere, aut leue eſſe illud, in quo eſt paucum de pleno, graue eſt illud in quo eſt multum de pleno. Aut illud leue, in quo eſt multũ de vacuo, & graue, in quo paucũ de vacuo, aut leue eſt, in quo vacui ad plenũ eſt maior ꝓportio, & graue in quo pleni ad vacuum eſt maior proportio. Si dicunt leue eſſe, in quo eſt paucũ de pleno, tunc terra parua eẽt leuior magno igne nã in ea eſt paucũ de pleno, qđ eſt abſurdũ. Si dixerint leue eſſe, in quo eſt multũ de vacuo, tũc magna terra eſſet leuior igne paruo, nam in ea eſt multũ de vacuo, & multo plus q̃ in paruo igne. Si dixerint leue eſſe, in quo vacui ad plenũ eſt maior ꝓportio, tunc velocitas magnẽ ignis, & velocitas parui ignis eſſent æq̃les qđ eſt contra ſenſum, cũ ignis magnus velocius ferať ſurſum igne paruo, cõſequentia vero patet, qa ſunt eiuſdẽ ſpẽi, & ita ꝓportio eſt eadẽ, ecce qũo Auer has tres rõnes reduxit ad vnã hypotheticã diuiſiuã, cuius ſunt tria mẽbra, q̃ ꝑ ordinẽ ſunt cõfutata. Aĩaduerſione dignum, primo ſm Aue. ꝙ aq̃ et terra ſunt eiuſdẽ gñis grauis ſimplr, ſed differunt ſm magis & minus, & ſilr ignis & aer, qui ſunt ex genere leuis ſimplr. Leue aũt ſimplr, & graue ſimplr nõ ſunt eiuſdẽ gñis Ex hoc infert Auer. eſſe impoſſibile vt pars alicuius eorũ. ſ. ignis ſit grauior in cõparatiõe ad aliquã partẽ alterius. ſ. terræ, ver. g. qa impoſſibile inuenire eſt partẽ terræ leuiorẽ parte ignis, & grauiorẽ aliqua parte ipſius. ſ. terræ. Et ĩpoſſibile eſt inuenire partẽ ignis leuiorem parte ignis, & minoris leuitatis q̃ alterius partis ſit leuitas, & ſilr impoſſibile eſt inuenire aliquã quantitatẽ terræ grauiorẽ alia parte ſuiipſius, & leuiorem alia parte ſuiipſius. Addit ꝙ ſilr in mediis eſt aliquod grauius & leuius reſpectu extremorũ, vt aqua eſt leuior terra, licet vtraq; ſit grauis & grauior aere, et aer nõ eſt de gñe grauis Rurſus dictũ eſt, ꝙ aer eſt grauior igne & leuior aqua, & nõ eſt ex gñe grauis. Ex his infert ſecũdo graue & leue in reſpectu dici duplr, aut in eodem elemento, ſed ſm dĩam magnitudinis, vt maior terra eſt grauior minore, verbi cauſa, bipedalis eſt grauior pedali, et leuior tripedali. Aut in diuerſo elẽto, & ſic aqua eſt grauior aere, & leuior terra. Sed occurres contra hæc, dixit. n. ignẽ & aerẽ eſſe eiuſdẽ generis leuis ſimpliciter, & terrã & aquã eſſe eiuſdẽ generis grauis ſimpliciter. Addidit aũt hæc non differre, niſi ſm magis & minus. Huius occaſione nõnulli tenent grauitatẽ terræ & aquę eſſe eiuſdẽ ſpẽi & nõ differre, niſi ſm magis & minus, ſimiliter leuitatẽ aeris & ignis. Sed reuera iſti errant, quia motus iſtorũ differũt ſpẽ, vt patet ex dĩa terminorũ ad quos ergo naturæ differũt ſpẽ, & ita ignis & aer differũt ſpẽ leuitatis, & terra & aqua differunt ſpecie grauitatis.

Tũc ad dubitationẽ rñderem ſaluo meliori iudicio, ꝙ cũ Auer ait, ignẽ & aerẽ eſſe generis leuis ſimplr non intelligit, ita vt aer ſit ſimpliciter leuis, & ad omnia, ſed ſe tenere cũ genere leuiũ. Et cũ addit ea differre ſm magis & minus, itelligit ſm pfectius & ĩpfectius in genere, nõ aũt in ſpecie, velut muſca & homo in gñe aĩalis Quo vero ad verba attinet debes ſcire, ꝙ illa verba, nec eo ꝙ vacuũ rationem habet ad plena. Auerr. duplr exponit, vno mõ ꝙ Ariſ hæc verba referat ad grauia & leuia in reſpectu Alio mõ ꝙ referat ipſa ad grauia & leuia ſimpliciter. q̃s expõnes reputo extra rẽ, cũ nihil faciãt ad verba Ariſ. & minus ad ſenſum, vt ex nr̃a expõne patuit.

Abſurdum autem eſt, & ſi ob vacuum quidem ſurſum feratur, vacuum autem non.

Scđo principaliter obiicit Democrito & Leucippo, qa iſti dixerũt graue ferri deorſum ob plenũ, leue vero ſurſum ob vacuũ, cõtra obiicit, qa abſurdũ eſt dicere leue ferri ſurſum ob vacuũ, & vacuum ipſum nõ ferri, nec ſurſum, nec deorſum Inquit. Abſurdum aũt eſt, & ſi ob vacuum quidem ſurſum fertur, ſupple leue, vacuum autem non fertur, ſupple ſurſum, immo nec deorſum.

Pręterea, ſi vacuum quidem ſurſum aptũ eſt ferri, plenũ vero deorſum, atq; ob hoc cæteris ſunt cã latiõnis vtriuſq;, nihil de cõpoſitis cõſiderare oportebat quã ob cauſam, hęc quidem corporum grauia, illa vero leuia ſunt. Sed de his ipſis dicere, cur alterũ quidem leue, alterum vero grauitatem habet.

Tertio

Margin notes (right column): E; F; Dubitatio; G; Scđa ſep. Prima ſol.; Expoſitio; H; Preterea At vero.
Margin letters (left column): G; H.

Tertio principaliter obiicit ſic, ſi vacuū quidē ſurſum aptū eſt ferri plenum uero deorſum, ita ut ꝓpter hoc ceteris corporibus ſunt cauſa lationis utriuſq;, vacuū qdē lationis quæ fit ſurſum plenū uero lationis, quæ fit deorſum, hac rōne valet, quia vacuum aptum eſt ſurſum ferri plenum uero deorſum, tunc eos nihil de cōpoſitis ex uacuo & pleno cōſiderare oportebat quā ob cām, hæc quidem grauia de numero corporū ſint illa uero leuia. Sed de his ipſis uacuo & pleno oportet dicere, cur alterum quidē leue eſt, uidelicet vacuum, alterum uero graue eſt, uel grauitatem habeat. Eſt ergo uis rationis, ſi corpora cōpoſita ex uacuo & pleno ſunt alia leuia, quia habeant plus de vacuo, quod aptum eſt ferri ſurſum, illa grauia, quia habent plus de pleno, quod eſt aptum ferri deorſum fruſtra eſt qō de cōpoſitis, cur eorum alterum eſt leue, & alterum graue, ſed qō debet eē de vacuo, cur ipſum eſt leue, & de pleno, cur ipſum eſt graue, qua qōne definita, mox patebit qōnis ſolutio de compoſitis, at nec Democ nec Leucippus qōnem de ipſo uacuo & pleno determinarunt, ideo inſufficienter locuti ſunt de grauibus & leuibus ipſis. Hæc eſt uis tertiæ rationis.

Vis rōnis.

Et inſuper q̄ nā ē cā, vt plenū vacuūq; nō diſtent.

Inſuper Ratio.

Quarto obiicit eiſdem, quia ſi uacuum ſuapte natura aptum eſt ſurſum ferri, plenum autē deorſum, tunc in cōpōnem uenire non poſſent, quia cum ſint motuum contrariorum, mox diſtarent, uacuum quidem ſurſum ſe mouendo, plenum autē deorſum. Sed circa hæc ſunt duæ dubōnes, prima eſt contra ſecundā rōnē, erat.n. prima rō, q̄ ſi aliquod corpus mouetur ſurſum pp̄ vacuū, oporteret etiā vacuum ſurſum moueri ſuapte natura, cum contrarium uideatur, eo q̄ nec ſurſum, nec deorſum aptum eſt ferri. Contra hanc rōnem: quia ſm veritatem graue mouetur deorſum ob grauitatem, & leue ſurſum ob leuitatem & tamen nec grauitas, nec leuitas eſt apta per ſe moueri aliquo modo. Rñdet Auer in cōmē. q̄ non eſt ſimile de uacuo, et de leuitate, nā vacuū eſt corpus trina dimenſione affectum. Leuitas uero & grauitas non eſt corpus, ſed forma ſubſtantialis, modo eſt regula. 7. & 8 phy. nihil moueri poſſe ab aliquo corpore motu locali, quin illud corpus ē quo mouetur, moueatur. Pōt tamen aliquod moueri a ſua forma, quæ tñ non mouetur per ſe. Secunda dubō eſt contra quartā rōnē, arguit.n. ſi vacuum eēt aptum ferri ſurſum, plenū vero deorſum, tunc hæc non poſſent venire in cōpōnē, quia mox ſepararentur. contra, quia a pari graue & leuē non poſſent uenire ad miſturā, quia mox diſiungerent. Reſpondent iuniores & ſapide, non eē ſimile, ꝓpter duas cās, prima eſt, quia eſſentia non ſunt actū in miſto, ſed uel uirtute, uel remiſſa, & quaſi ptāte. Secunda cauſa eſt, quia a forma miſti determinātur, atque in vnione ſeruantur. Hæ autē duæ cauſæ locum non habēt in vacuo & pleno Primo, quia vacuum & plenum non pñt, niſi actu eſſe in compoſitis. Secundo, quia nō poſſunt a forma miſta determinari, & ita īter hæc nulla ē ſilitudo.

Dubō

Rñdet Aue. c. 47.

2. dub. ra.

Solutio

Præterea rationi diſſonum eſt, & vacuo locum facere, quaſi ipſum locus quidam non ſit.

Præterea Autem Locus Regio Locum Regionem

Quinto obiicit, quia tunc vacuum eſſet in loco uelut corpus compoſitum, cuius eſt pars. Hoc autem falſum eſt, q̄a uacuum eſt ſm eos locus, & ita ſi eſſet locus, tunc loci eſſet locus, & ita ꝓcederetur in infinitum Inquit. Præterea rationi diſſonum eſt, & vacuo locum facere quaſi ipſum uacuum locus quidam non ſit. Modo hoc eſt falſum, quia ſecundum eos uacuum locus eſt.

Preterea, ſi vacuum mouetur, eſſe quendam ipſius locum e quo, & ad quem mutatur neceſſe eſt.

Sexto obiicit eis, quia dixerunt moueri vacuum ſm locum. At arguit, ſi uacuum mouetur ſm locum, oportebit eſſe aliquem locum e quo mutatur, & aliquem, ad quem mutatur, quia omnis mot⁹ eſt de termino a quo

A in terminum ad quem, modo hoc eſt impoſſibile eſt.n. vacuum, ut dicunt, infinitum totum occupans.

Preterea q̄ nā eſt motus cā, non.n. vacuū ipſum iā, non.n. ſolum ipſum, ſed etiam ſolidum mouetur.

Præterea Ratio.

Septimo obiicit, q̄ tunc non erit aliqua cā vna, & ſimplex oībus motibus cōis, nā talis cā non eſt uacuum ipſum ſolum, qua cuncta mouentur, quia etiā ſolidum mouetur, nec ſolidum tātum, quia etiā uacuum mouet, quare nihil poteſt eē cauſa ſola motus, q̄ ſit oibus cōis motibus. Auer cōmento ꝑſenti facit has conſequētias, eſt principium motus, ergo debet habere qualitatē motiuam nālē, ſi vacuum hēt naturam ꝓpriā, ſiue qualitatē nāliter motiuā, tunc uacuum non eſſet uacuum. Hæ cōſequentiæ ualent, ꝑſuppoſita definitione vacui. Vacuū enim eſt dimenſio corporea ab oī qualitate motiua ac alteratiua abſoluta, quo dato ualet prima conſequentia, quia ſi vacuum eſt principium motus, uidelicet ſurſum, ex quo ſua natura non limitatur magis ſurſum q̄ deorſum, oportet ipſum aliq̄ naturā includere, qua limitetur ad motum ſurſum. Et ſic patet prima, qua cōceſſa, ſequitur ſecunda, quia ſi vacuum includit aliquā nām ſiue qualitatē motiuam, uidelicet, grauitatem uel leuitatem, tunc vacuum non eſſet vacuum, ut patet ex eius definitione.

Aue. c. 48.

B

Circa hæc dubitabis, quia dictum eſt, vacuum eē principium motus ſurſum, & plenum deorſum, & ideo quærebat Ariſto. cām, cur uacuum ſurſum & plenum deorſum mouet, & cum non poſsit aſſignari cā, iure viſi ſunt errare. Propterea dubitatur, quia a pari hæc ratio pōt aptari contra Ariſto. quærerē.n. quare grauitas mouet deorſum, & leuitas ſurſum Quod ſi dicas, quia leuitas ē leuitas & grauitas eſt grauitas, a pari dicerem, ideo vacuum mouet ſurſum, quia eſt vacuum, & plenum deorſum, quia eſt plenum. Poteſt dici non eſſe ſimile, quia vacuum eſt dimenſio ac quantitas abſoluta nullā ſibi limitans actionem, quantitas.n. non eſt de principiis actiuis. At grauitas & leuitas ſunt qualitates, quæ poſſunt eē de principiis actiuis ſaltem motiuis, & ſic nulla poteſt aſſignari cauſa cur grauitas deorſum & leuitas ſurſum mouet, niſi quia ſunt qualitates ſic motiuæ, uacuum autem & plenum cum non ſint qualitates motiuæ, habēt qōnem, cur uacuū ſurſum, & plenum deorſum mouet. Et ſic patet ſolutio.

Dubitatio

Solutio.

C

Siſr aūt euenit, et ſi q̄ſpiā aliter definit magnitudine paruitateque faciēs grauiora, leuioraque altera alteri, et alios quouis mō aſſignās, mō eadē oībus materia aſſignetur, aut plures quidē, ſubcōtrariæ tñ ſolū.

Fuerunt quidam qui cām grauitatis et leuitatis aſſignarunt magnitudinem ac paruitatem materiæ, ſiue illa ſit vna, ſiue ſint plures, dixerunt n. graue eē, cuius materia eſt magna, ſiue ſit vna, ut aer, uel aqua, uel ignis, uel horum medium, ſiue plures, ut quatuor elementa, leue autem, cuius materia eſt parua, etiam ſiue vna, ſiue plures Inquit. Siſr autē euenit abſurda dicere, & ſi q̄ſpiā aliter definit graue & leue, faciens grauiora leuioraque altera alteris magnitudine paruitateque materiæ, modo eadē oībus grauib⁹ ac leuibus mā aſſignetur, aut plures q̄dē, ſubcontrariæ tamen ſolum, nā ſi non ſint contrariæ, nō poſſent agēdo, ac patiendo reduci ad vnum medium, quod ſua magnitudine facit graue. Et ſua paruitate facit leue, ſumit autē hic ſubcontraria non, vt in dialecticis ꝓ his ꝓpōnibus, quæ ſub ipſis contrariis continentur, ſed ꝓ his contrariis, quæ ſub inuicem agunt & patiuntur. Quare emergit alia pō, quæ vult graue eē, cuius materia eſt magna, & leue, cuius materia eſt parua, & hoc ſiue materia ſit vna, vt aer, vel ignis, vel aqua, vel horum medium, ſiue mā ſint plura, vt quatuor elēta, mō ſint contraria q̄ agēdo ac patiēdo reducātur ad vnum, qđ ſua magnitudine graue, ſua paruitate leue facit, inq̄t etiā huic pōni accideī abſurda dicere, vt poſtea enumerabit.

Expoſitio.

D

Quo uero ad uerba attinet, debes ſcire quod dixit { Aut plures quidem, ſub contrariæ tñ ſolũ } pp eos q̃ poſuerũt vacuũ & plenũ materiã oĩum grauiũ & leuiũ. Iſti.n non faciunt graue & leue magnitudine & paruitate materiæ, qm̃ uacuũ & plenũ nõ ſunt vna materia formaliter, nec reductiue: cũ non poſſint agẽdo patiẽdoue reduci ad vnũ. non n. ſunt ſub cõtrariæ, licet fortaſſe contrariæ, faciũt aũt graue multitudine pleni, leue uero multitudine vacui. At q̃ ponunt plures materias ſubcontrarias hoc eſt ſibiinuicẽ agentes ac patientes, faciunt graue & leue magnitudine & paruitate materiæ, quia cũ illæ materiæ ſint contrariæ poſſunt agendo patiendoue reduci ad vnã materiã, uel mediũ vnũ, quod ſua magnitudine facit graue, & ſua paruitate facit leue. Hic patet tres eſſe põnes, aut eorũ qui vnã fecerunt oĩum materiã, aut eorum qui fecerunt plures, ſub contrarias tñ, aut eorũ, qui fecerunt plures & contrarias. qui fecerunt vnã materiam, hi graue dñt eſſe, cuius mã eſt magna, leue uero, cuius materia eſt parua. Qui fecerunt plures ſub contrarias, iſti etiã magnitudine materiæ graue, paruitate autẽ leue effecerunt, verũ non niſi poſtq̃ illæ reductæ ſunt ad vnũ mediũ. At qui oĩno cõtrarias materias dixerũt, aliter graue & leue definierunt. Differunt n graue eẽ, cuius plenũ eſt maius, leue uero, cuius uacuũ eſt plus.

Aliquid
Hoc
Tā
Accidit
Verbũ ad
ditum.

Nã ſi vna q̃dẽ ſit, non erit aliquid ſimpliciter graue & leue, vt his accidit, qui ex triangulis conſtituũt.

Obiicit autẽ his opionibus per ordinẽ, & primo põni, q̃ dicit materiã vnã facere graue, & leue magnitudine & paruitate ſua, nam ſi ita eſt, nihil erit ſimpſr graue, ſed ſolũ reſpectu illius cuius mã eſt magna, nihil erit ſimpſr leue, niſi reſpectu illius, cuius materia eſt parua. & ſic nihil graue, nihilq; leue erit ſimpſr, ut his etiã accidit platonicis, qui ex triãgulis elementa ipſa grauia, leuiaque conſtituunt, ut fuit abunde ſuperius deductum.

Sin aũt cõtrarię ſint, vt hi qui vacuũ plenũq; dñt, nõ erũt aliquã ob cãm ſimpliciter grauiũ et leuiũ intermedia grauiora, leuioraq; īuicẽ atq; his, q̃ ſimpſr ſũt.

G Secundo obiicit his, qui fecerunt materias contrarias, vt vacuũ & plenũ, quia (ut dictum eſt) iſti non poſſunt aſſignare cãm, quare intermedia elementa, q̃ ſunt aer & aqua ſunt grauiora, leuioraque inuicẽ, ut aer leuior aq̃, & aqua grauior aere. Nec poſſunt aſſignare cãm quare hæc intermedia ſint leuiora & grauiora his, q̃ ſunt ſimpliciter grauia & leuia, nõ n. poſſunt aſſignare cãm, cur aer & aqua ſunt grauiora igne, & leuiora terra, ut dictũ eſt ſuperius. Deductum eſt n. ſuperius ad hãc opionem ſequi magnã terrã eſſe leuiorẽ parua aqua, q̃a in ea eſt plus de uacuo, & magnũ aerẽ eẽ leuiorẽ igne eadẽ rõne.

Aſſimila
tur
Conuenit
Videtur
Erunt
Aliquod
Suppletũ
uerbum.
Secundum
uerbũ ſupe
pletum.
Poteſt
Contingit

Magnitudine autem paruitateque definire, figmẽto quidem aſſimilatur magis q̃ aliquod priorum, ſed quia differentiam ſecundum vnumquodque quatuor elementorũ facere põt, ſecurius ad anteriores dubitationes ſe habet.

H Refellit opĩonẽ eorum, qui ſubcontrarias effecerunt materias, iſti n. dixerunt materias eſſe quatuor elemẽta, quæ reducta actione paſſioneque vna erant oĩum grauium leuiumque mã, q̃ poſtea magnitudine graue, paruitate leue faciebat, obiicit aũt hic, quia ſic definit graue, atque leue aſſimilatur magis figmento, q̃ aſſimilet aliq̃ priorum quæ ab antiquis dicebantur. Addit tñ, quia ſaluat differẽtias elntorũ quatuor, ignis uidelicet, et aq̃, & aeris, & terrę, ſic opinari ſecurius ſe habet ad anteriores dubõnes. Inquit, magnitudine autem paruitateque definire, ut definiunt, qui materias ſub contrarias ponũt figmẽto quidẽ aſſimilatur magis, q̃ aſſimiletur aliquod eorum, q̃ dicta ſunt a prioribus, aſſimilatur quidẽ figmẽto, quia reuera non poſſunt quatuor elementa adeo reduci, ut ſubeant rationẽ vnius materiæ, q̃ poſtea poſſit magnitudine & paruitate facere graue & leue, & ſic videtur colorata poſitio, nullum hñs fundamẽtũ. Addit in quo hæc poſitio eſt p̃ferenda. & inquit. Sed quia ſic definire põt facere differentiã ſm vnũquodque quatuor elntorum (nã tenet quatuor elemẽta eſſe formaliter diuerſa, vnum tamen reductiue) ideo ſup. ſic definire ſecurius ſe habere ad anteriores dubitationes, quæ ſunt motæ in principio de graui & leui.

Ei vero qui vnã facit naturã eorũ, quę magnitudine differunt, idẽ accidere quod his accidit, qui vnã faciunt materiam neceſſe eſt, & neque leue quicq̃ ſimpliciter eſſe, neque ferri ſurſum, ſed aut derelinqui, aut extrudi, et multa parua paucis magnis grauiora eſſe. Quod ſi hoc erit accidet magnum aerem, magnumque ignem aqua terraque parua grauiorem eſſe, quod quidem eſt impoſſibile. Ea igitur, quæ ab aliis dicta ſunt, hæc ſunt, & hoc modo.

Redit nunc ad opinionẽ Plat. qui vnã facit nãm omnium eorũ, quæ magnitudine differunt, q̃ nã eſt triãgulorum et ſuperficierum. Hac, n. conſtare oia magna & parua ſcilicet grauia et leuia autumat. Obiicit enim primo huic opinioni generatim per hoc, quia accidunt illi oia abſurda, q̃ accidunt his tribus põnibus, quas nunc expoſuimus, et inquit. Ei uero, qui vnã facit naturã eorum grauium et leuium, quæ magnitudine differũt, idẽ abſurdum accidere, quod his accidit, qui vnã faciunt materiam, uel formaliter, uel reductiue neceſſe eſſe. Et quia gñatim dixit eadem abſurda Platoni accidere, q̃ accidũt aliis, ideo ſpeciatim illa exponit per ordinẽ. Primũ, q̃ nihil ſit ſimpſr leue, et nihil ſimpliciter graue; hoc fuit deductum; quia ſimpliciter leue et ſimpliciter graue differunt ſpecie: at in eadẽ natura triãgulorũ non põt aſſignari differentia ſpecifica: ut patet: inquit: et neque leue q̃cq̃ ſimpſr eſſe. et ſup. neque graue. Secundum abſurdum eſt nihil ferri ſimpſr ſurſum vel ſimpſr deorſum: ſed aut derelinqui: aut extrudi Tenet hæc conſequentia, q̃a nihil eſt ſimpſr graue et nihil eſt ſimpliciter leue: ideo nihil poteſt ſimpſr ſurſum ferri: & nihil ſimpliciter deorſum: quo dato oia mouebunẽ, aut derelicta: aut extruſa; q̃ũo violenter mota mouentur: proiecta, n. mouentur deficiẽdo: quia procul a motore deficiunt in motu et mouentẽ extruſa; quia expulſa: quo fit: ut uerbum { aut } teneat expoſitiue, inquit, neque ferri ſurſum ſimpſr, neq; deorſum, ſed aut derelinqui, aut pro .i. extrudi, atque expelli. Auer. tñ per derelicta intelligit ea quæ mouentur cõſtrictione facta ab inferiore, ut apparet in bõbardis, et per extruſa intelligit pulſa a ſuperiori, ut piecta tonitrua, et eiuſmodi. Tertium abſurdum eſt, q̃ põne Pla data tũc multa parua eſſent grauiora paucis magnis, nã ex pluribus paruis reddi põt vna magnitudo adeo excellens, ut exuperabit pauca magna, uelut centum argentei exuperãt vi. ducatos, et ita illa plura parua erũt grauiora paucis magnis, quare graue non erit ob magnitudinẽ naturæ, nec leue ob paruitatem, quo dato tunc magnus aer, et magnus ignis erit grauior parua aqua et parua terra, inquit. Et multa parua paucis magnis ſequiẽ grauiora eſſe. Quod ſi hoc erit ut dicit, accidet magnum aerẽ magnumq; ignẽ, aqua terraque parua grauiorem eẽ, eum multa paruca habeant, quæ excellunt pauca magna, qđ quidẽ (ut ait) eſt impoſſe, demum epilogãt, et inquit. Ea igitur quæ ab aliis dicta ſunt, hæc ſunt, et hoc mõ dicta ac confutata. Auer. autẽ reducit põnes ad normã, q̃a de elntis non eadem rõne veteres dixerũt. Nã alii dixerũt quodlibet eorum eſſe ſimplex; et nõ cõpoſitũ addẽtes illa eẽ elnta cæterorũ, ut Empe. et eius ſectatores. Alii dixerũt mediorũ eorũ eẽ tale, cæteraq; ex illo cõſtare. Verũ q̃d illud ſit, nõ eodẽ mõ ſentiũt nã alii alterũ mediorũ faciunt.

Expoſitio.

Auer. cõtra

faciunt aerem videlicet, vel aquã, Alii alterũ extremorũ ignẽ, vel terrã, Alii quintũ corpus denſius igne, craſſius vero aqua. Sunt & alii, qui elẽta quatuor nõ ſimplicia, ſed compoſita faciunt, verũ Platonici ex ſupſciebus, & triãgulis, Democritici ex atomis, Alii ex pleno & vacuo vt Democritici & Leucippici. Ex his emerſerunt opiniones de graui & leui, nã qui poſuerunt vnã oĩum grauiũ & leuiũ materiã, graue & leue definiunt magnitudine & paruitate illius, q vero plures materias ſub cõtrarias, cũ illæ reducanť ad vnã actiõe paſſione. ꝑ, magnitudine & paruitate ẽt graue leueq; definiunt, q plures cõtrarias vt vacuũ & plenũ, ꝓportione vacui ad plenũ illa definiũt. At qui principia vnius nãæ elẽtorũ dixerũt ſuperficies videlicet, & triangulos & magno & paruo definiunt ipſum graue & leue. Secundo aĩaduertit. Auer. antiquos p magnũ & paruũ ĩtellexiſſe rarũ & dẽſum. Propterea hæc põ, licet videať figmẽto ſimilis, qm̃ rarum nõ eſt cã leuitatis nec dẽſum cã grauitatis, tñ quia ſenſu videmus rariora eſſe leuiora, & denſiora eſſe grauiora, hac ratione exiſtimať ab antiquis denſum eſſe cauſam grauitatis, & rarũ eſſe cauſam leuitatis, maxime cũ cernamus ignẽ eſſe rariſſimum, & leuiſſimũ, terrã dẽſiſſimã & grauiſſimã.

Tertio Auer. in ſi. cõmẽ. obiicit huic põni, quia ea data tunc graue & leue apud eos erunt non ſimplr, ſed relatiua, qa ſolũ talia in reſpectu. Quarto aĩaduertẽ, ꝙ põ antiquorũ põt reduci ad bonũ ſenſum, nam rarũ & dẽſum poſſunt accipi, aut virtualiter, & ſic rarũ eſt forma ſubſtãtialis leuiũ, & dẽſum eſt forma ſubſtãtialis grauiũ & graue & leue ſunt accidentia, quæ cõſequunť rarũ & dẽſum, quæ ſunt ſubiæ, elẽtorum: alio mõ poſſunt accipi formaliter, & ſic ſunt qualitates ſequẽtes calidũ & frigidũ. Tunc dicerẽ, ꝙ ſi antiqui p rarũ intelligunt formã leuiũ ſubſtantialẽ, recte dicunt ipſum eſſe cãm leuitatis, quæ eſt accidens, conſequẽs formã ſubſtantialẽ elẽtorũ leuiũ, ſimiliter ſi p denſum itelligunt forma ſubſtantialẽ grauiũ, & recte dicunt ipſum eſſe cãm grauitatis, cũ grauitas ſequať formã elẽtorum grauiũ. At ſi p denſum & rarũ intelligant qualitates ſequentes calidũ & frigidum, recte eos Ariſt. reprehendit. Auer. tñ dicit eos non recte dixiſſe quouis mõ locuti ſunt, qm̃ rarũ & dẽſum nõ poſſunt ſumi ꝓ ſubſtantia, cũ ſint ſimplr qualitates, licet recte graue & leue poni poſſint ſub accidente. Ego vero dico hoc argumentũ Auer nullũ eſſe, nã licet rarũ & dẽſum ꝓ qualitate ſumpta nõ poſſint accipi ꝓ ſubſtantia, tñ rarũ & denſum æquiuoce dicunť de ſubſtantia, & de qualitate, & ita poſſunt haberẽ duo ſignificata, q̃ antiqui cõceſſerunt ob penuriã nominũ formarũ ſubſtantialiũ.

Rarũ, et dẽſum dupl̃r.

Deſſiſio an tiquorum.

Impugnatio Auer.

Nos autem definiẽtes dicimus id primũ, de quo maxime quidã dubitant, cur alia corporum ſurſum, alia deorſum ſemper, alia ſurſum deorſumq; ſecundũ naturã ferũtur, deinde de graui leuiq; atq; affectibus his quæ circa ipſa accidunt quam ob cauſam ſingula fiant.

Expõ. Hactenus de graui & leui ſm opiõnẽ aliorum, at nũc de his ſm põnem ꝓpriã dicere ꝓponit. verum anteq̃ de his exequať ſm propriã ĩtensionẽ, præmittit quæ agere vult, quorũ primũ eſt, cur corporũ phyſicorũ hæc quidẽ ſm nãm ſemp ſurſum, illa vero ſemp deorſum, alia aũt & ſurſum & deorſum in reſpectu feranť. Secundum aũt quod ꝓponit, eſt de graui & leui quo ad eorũ definitiones, & quo ad accidentia, quæ illis accidũt, quã ob cãm ſingula fiant. Primũ ꝓponit dicere, qa de eo q. dã maxime dubitant, inquit, nos aũt definiẽtes dicimus id primũ, de quo maxime quidã dubitant, cur alia corporũ. ſ. naturaliũ ſurſum, alia deorſum ſemp, alia ſurſum deorſumq; ſm nãm feruntť, hoc eſt primũ, & cauſa illi°. Deinde addit ſcdm, & ĩquit. Deinde de graui leuiq;, ſupple quo ad eorũ definitiones, atq; affectibus his, qui circa ipſa grauia leuiaq; accidunt q̃ ob cauſam ſingula fiant, ſecũdo loco dicemus, hoc eſt ſcdm in ordine, hinc

A patet ordo, nã primo de motibus ac operationibus grauiũ & leuiũ ſecũdo de ipſis grauibus & leuibus definitiue, tertio de accidentibus eorũ agendum eſt cauſa autẽ ordinis eſt, nã ab operationibus arguitur eſſentia ac definitio, a definitionibus emergunt accidentia propria.

Vnde Auer. dicit, ꝙ ordo ꝓcedẽdi eſt ab operationibus ad cauſas eorũ, & definitio rei eſt cã rei ſecũdo Poſter ideo habebiť definitio grauis & leuis, & qm̃ accidẽtia ꝓpria cõſequunť ſubiectũ rõne principiorũ definitiuorũ, inde accidẽtia habebunť, ergo ordo eſt a motibus ad eſſentiã, & ab eſſentia ad accidentia, hæc ex Auer.

Auer. com men. 21.

De eo quidem igitur quod eſt vnũquodq; ferri ſuũ in locũ, ſimiliter exiſtimandũ eſt, quemadmodum & de cæteris generationibus, atq; mutationibus. Nam cum tres ſint motus, alius quidem ſecundũ magnitudinem, alius autem ſecundũ ſpeciem, alius vero ſecundũ

B *locum, in horũ vnoquoq; mutationẽ videmus fieri ecõtrariis atq; in media, & non in quoduis e quouis mutationem eſſe. Similiter autem neq; motiuum cuiuſuis quoduis. Sed vt alterabile atq; augmentabile alterũ eſt, ſic & alteratiuum & augmentatiuum. Igitur eodem modo dicendũ eſt, & ſecundũ locũ motiuũ & mobile, non quoduis eſſe cuiuſuis. Igitur in ſuperiorem locũ atq; inferiorẽ, motiuũ quidem eſt, id quod grauitatis atq; leuitatis eſt affectiuum, mobile autem id quod potentia graue eſt, atq; leue, ferri vnumquodq; in ipſius ſpeciem eſt ferri.*

Oriſtoteles mobilis. I glo. Itaq. Uicendũ. Luiſſiman dum. Si, vebrum Promiſſo.

Expõ. Propoſitis his, quæ pertractaturus erat, nunc exequiť, & declarat primo quid ſit vnũquodq; mobile ferri ſuũ in propriũ locum, & vult vnumquodq; mobile ferri in

C ſuum locum, nihil aliud eſſe q̃ in eius ſpeciem ferri. Ad huius autem probationem accipit, ita eſſe in motu locali velut in cæteris motibus eſt, nã (vt ait) tres motus ſunt, alius dicitur auctio in magnitudine, ſiue quanto, alius alteratio in ſpecie ſiue qualitate, alius deniq; diciť motus in loco, modo in cæteris motibus videmus vnamquãq; mutationẽ fieri e contrariis in cõtraria atq; in media, & nõ in quẽuis terminũ e quouis termino mutationẽ eẽ videmus, ſimr neq; videmus in cæteris mutationibus quoduis motiuũ eſſe cuiuſuis mobilis. Sed vt alterabile atq; augmentabile alterũ eſt, ſic & alteratiuũ & augmẽtatiuũ alterũ, & eſt alterius atq; alterius Cõcludiť igiť ſimilitudo, videlicet ſm locũ motiuũ nõ eſſe cuiuſuis mobilis, neq; quoduis mobile eſſe cuiuſuis motiui. Ex hac ſimilitudine cõcludiť qd ſit vnũquodq; ferri in ſuũ locũ, ſed qa hoc ſciri nõ pot, niſi prius ſciamus qd ſit motiuũ ĩ locũ ſurſum atq; deorſum intelligamus, iõ prius dicamus id eſſe ſurſum motiuũ, qd eſt grauitatis effectiuũ, id vero deorſum, qd eſt leuitatis generatiuũ, & p idẽ i. mobi

D le ſurſum qd ẽ potẽtia leue, id vero deorſum qd eſt potẽtia graue, ergo vnũquodq; ferri ſuũ in locũ erit ferri in ſuã ꝓpriã ſpẽm ſiue formã. Id n. quod ſurſum ferť, ad leuitatẽ moueť, q̃ eſt ſua forma, vel ſua ſpẽs, vel ſua qualitas, id ẽt quod ferť deorſum, in ſuã grauitatẽ fertur, quę eſt eius forma, vel eius ſpẽs, vel eius qualitas, & ſic patet qd ſit vnũquodq; ferri in ſuũ locũ Inquit. De eo quidẽ igĩ quod eſt vnũquodq; ferri ſuũ in locũ, ſimr exiſtimandũ eſt, quẽadmodũ & de cæteris generationibus atque mutationibus, hoc eſt id qd ꝓponit. & modus declarationis, quo illud declarare intẽdit Nã ꝓponit declarare quid ſit vnũquodq; ferri ſuũ in locũ, modus vero, quo hoc declarabiť, erit p ſiſe in cæteris motibus. Oẽs. n. motus ſunt eiuſdẽ generis remoti ſaltẽ. In cæteris aũt motibus declarat quid ſit moueri, & q a tria requirũtur ad ip

ſum moueri.ſ.agens quod dicitur motiuũ,terminus ad quẽ,qui dicitur in auctione quantitas,in alteratione qualitas in motu locali locus:& mobile ipſum,ideo hęc tria declarat in cæteris motibus,proponit tñ,primo tres eſſe motus & inquit,nam cum tres ſint motus, alius; quidẽ ſm magnitudinẽ, qui dr̃ auctio vel diminutio, alius ſm ſpẽm,ſiue formã,ſiue qualitatem, qui dr̃ alteratio, alius deniq; ſm locum,qui & latio appellatur, hac diuiſione propoſita declarat p ordinem illa tria.ſ.agens, terminus,& mobile,& inquit in horũ vnoquoq; mutationem videmus fieri e contrariis in contraria atq; in media & non e quouis contrario in quoduis contrarium, vel mediũ videmus mutationẽ eſſe & ſic patet quod ſit terminus in cæteris motibus,eſt.n.contrarium,vel mediũ, & non quoduis,ſed determinatum Deinde volens declarare in cæteris motibus agẽs,& ipſum mobile, inqt. Sed vt alterabile atq; augmentabile alterũ eſt,ſic & augmentatiuũ,& alteratiuum alterũ eſt.ſ.alterius augmentabilis atque alterabilis.Ex his patet,quid ſit mobile in cæteris motibus,& quid ſit motiuum.Eſt n.mobile id qđ eſt in potentia ad terminũ motus,vt alterabile ad qualitatem,& augmentabile ad quantitatẽ. Motiuũ vero eſt inductiuũ termini motus,vt augmentatiuũ,qđ eſt inductiuũ quãtitatis,& alteratiuum qđ eſt inductiuum qualitatis,& ſic in cæteris motibus patet qđ ſint illa tria, & & quid ſit moueri ſm cæteras mutationes. Ex his cõcludit eodẽ mõ eſſe exiſtimandũ in motu locali, & inquit. Igr̃ eodẽ mõ dicendũ eſt,aut exiſtimandũ, & ſm lo ũ motiuum & mobile non quoduis eſſe cuiuſuis,qbus in verbis indicat illa tria eẽ in motu locali,videlicet mobile motiuũ,et terminum motus.eſt.n.mobile id quod i potentia eſt ad terminũ motus localis, motiuũ autẽ,qđ eſt inductiuum talis termini,terminus autẽ eſſentialis eſt forma,vt in graui grauitas,& in leui leuitas, accidẽtalis vero eſt locus qui ſequit̃ mediante forma. Ex his cõcludit quid ſit ferri vnumquodq; in ſuũ locum,ſed quia cõcludi nõ põt hoc,niſi ſciamus quid ſit motiuũ & mobile in motu locali,ſõ inquit.Igr̃ in ſuperiorẽ locũ atq; inferiorẽ,motiuũ quidẽ eſt id,qđ grauitatis atq; leuitatis eſt effectiuũ,quare primum eſt factiuum, & hoc nihil aliud ẽ q̃ grauitatis vel leuitatis effectiuum.Deinde exponit qđ ſit mobile in hoc motu,& inquit.Mobile autẽ id quodcq; potentia eſt graue atq; leue Et tu intelligas de mobili qđ mouet̃ de potentia eſſentiali. Deinde exponit quid ſit vnumquodq; ferri in ſuum locũ,Et inquit, ferri vnũquodq;,ſup in ſuum locum erit in ipſius ſpeciẽ ſiue formã ferri,& ſic forma mobilis eſt terminus motus localis.Et tu intelligas vt dicemus de termino qui eſt de potẽtia eſſentiali,quia terminus de potentia accidentali eſt locus.Hęc in cõm.magis declarabuntur. Inſup ẽt patet mouens grauia & leuia eſſe id qđ grauitatis ac leuitatis eſt factiuum,tale autẽ eſt gñans,ideo mouẽs grauia, vel leuia gñans eſſe vr̃,qđ quidam intelligunt de potẽtia eſſentiali,nã mouens de potentia accñtali eſt forma grauis vel leuis,ſed(vt diximus)hęc magis intelligent̃ in com. G

Auer.vero hunc locum aliter itelligit,vult.n.Ariſto. aſſignaſſe cãm,quare quædã corporum ſurſum,quædã deorſum moueant,& p cãm finalem cãm exponit,& ſic ſm Auer.Ariſt ſoluit hanc qõnem,videlicet, quam ob cauſam.i.finalem grauia deorſum & leuia ſurſum mouent̃.Diſtinguit autẽ Auer de fine,q. duplex ſit finis, alter quidẽ gñationis vt forma,alter rei generatæ,vt operatio q̃ ab illa ꝓficiſcit̃.Adhuc finis rei generatæ,alter eſt operatio,quæ dr̃ quo.alter gratia cuius,vt opus,vt primo Ethi.accipit̃,hinc ſoluitur ꝓblema videlicet,quã ob cãm graue deorſum,& leue ſurſum fertur,dico. quã ob cãm.i.finalẽ.Et rõ eſt,quia loca illa fines ſunt cuius gratia quia ſunt,vt ꝯſeruentur,nã vltimum corporis quod eſt locus vniuſcuiuſque eorum eſt conueniens & ſimile ei, quod ad ipſum fertur,vt ſuperficies coeli eſt ſimilis ſupficiei ignis,& ſuperficies ignis concaua eſt ſimilis ſupficiei aeris conuexæ,& ſuperficies aeris concaua eſt ſimilis ſu- H

Auer.com men.22.

Finis duplex.

lege 2. de Aia, tex. 34.

perficiei aquæ,& ſuperficies aquæ concaua eſt ſimilis ſupficiei terræ cõuexæ.Et per ſimile Auer.intelligit in virtute,qa ſuperficies corporis cõtinentis virtualiter aſſimilatur ſupficiei corporis contenti. Vel ſimile intelligit in altera qualitate,nam concaua ſupficies ignis in caliditate eſt ſimilis ſupficiei aeris cõuexæ,eſt n aer calidus. Vlterius Auer ſoluit qõnẽ quandã,quæ poſſet fieri contra Ariſt.ait.n Ariſto.tres eſſe motus ſ.in quanto auctionẽ in quali alterationẽ,& in loco lationẽ:contra quis obiiceret,qa idẽ numero,& ipẽ,& gñe,quod his tribus motibus mouet̃.ſ.animal. Animal n mouetur localiter, alteratur,& creſcit igr̃ iſti motus non differunt gñe, vnde dicit,& ſimul videmus q̃ oẽ tranſmutabile nõ trãſmutatur quacunq; tranſmutatione,ſed oĩs tranſmutatio habet tranſmutabile,& tranſmutans ꝓprium. ver.g.quia quẽadmodũ alteratio differt ab augmento,ſic alterabile ab augmentabili & alterans ab augmentante.Et ita ſolutio eſt concedendo id qđ mouetur illis tribus motibus ſubiecto eſſe idẽ,rõne vero ſubiiciendi alterũ atq; alterũ.

I Tertio Auer.in cõmen componit rõnem Ariſt.qua ꝓbat elñta moueri e contrario in cõtrariũ, quod eſt eorũ perfectio ac finis verũ hęc cõpoſitio poteſt fieri p inductionem,& p iudicium vniuerſale,hoc eſt per ſyllm,ſi per ſyllogiſmũ,tunc componitur ſic, omnis motus eſt de contrario terminato in cõtrarium terminatum quod eſt perfectio & finis eius quod mouet̃:latio ſiue motus localis eſt motus:ergo motus localis eſt de cõtrario terminato in cõtrariũ terminatũ quod eſt finis & perfectio eius,quod mouetur. Poteſt etiam hæc eadẽ concluſio ꝓbari inductiue,vel per ſimile in aliis motibus nam videmus alterationẽ eſſe de contrario terminato in cõtrariũ terminatũ,quod eſt ꝑfectio,et finis eius qđ alteratur.

Videmus etiã auctionẽ eſſe eodẽ mõ, & videmus generationẽ ſilr̃ fieri,ergo oĩs motus ſit de contrario in cõtrariũ terminatum, quod eſt ꝑfectio ac finis eius quod mouetur & ita motus localis ſilr̃. Sed diceres, quõ ratio eius erit ſylls,& quõ poteſt eſſe inductio. Auer innuit ſolutionem, erit n ſyllogiſmus, ſi illa propoſitio,quæ cõcluditur,videlicet,q̃ motus localis eſt de cõtrario terminato in ꝯ̃rium terminatũ quod eſt finis eius qđ mouetur,ſit ſimp'r ignota,& qõ ſiue quæſitum,nam quæſita non probantur,niſi ſyllo & demonſtratiuo,ſunt.n.q̃ſita æqualia numero his q̃ ſcimus,ſcimus aũt non niſi p demõſtrationẽ,at ſi illa ꝓpõ quæ probatur,ſit nota aliquo mõ,& ignota alio mũ,vt ſunt ſuppõnes,q̃ pceptoribus ſunt notæ,diſcipulis ignotæ,tunc ſylls erit ocioſus & ſic ꝓbatio erit,aut inductio aut exẽplũ ſumptum ab aliis motibus,aut locus a ſimili,aut aliqd tale. Sed occurres,qa manifeſta nõ ꝓbãtur,ergo ſi prædicta ꝓpõ eſt manifeſta,nulla eget ꝓbatione. Reſpõdet Auer.duplicẽ eſſe latentiã,alterã,quæ tolli non põt,niſi vi ſyllogiſtica,qua latẽtia latent ꝓpões q̃ in principio ſunt veræ qões.Altera latentia eſt quæ tolli poteſt modica inuitione,vt exẽplo,vel inductione,vel loco a cõtrario, vel aliquo id genus,& hac latentia Auert.vult latere eã ꝓpõnem,qua dicit Ariſt.elñta non moueri,niſi ad loca vt ſ fines.Hinc Auer.ait,antiquos nõ quæſiuiſſe de alteratione qualitatum ſenſibiliũ,vt ſunt colores viſibiles, qm̃ tales alterationes eẽ de cõtrario in cõtrariũ, qđ eſt finis alterabilis nemo eſt qui dubitat Quæſiuerunt aũt in motu elñtorũ,qa in illis nõ ita aperte patet Hæc Auer. circa expõnẽ primę partis,q̃ expõ re vera græcis verbis non conuenit,non.n.quærit de cauſa finali Ariſt.in ſuis verbis,vt in noſtris tranſlationibus euidenter patet.

Obiectio.

Reſpõſio.

Quarto Auer.defendit Ariſt.a quadã reprehenſione Themiſtii.Nã Ariſ.ꝓblema antiquũ,qđ erat quam ob cãm mouentur elemẽta ſoluit p cãm.ſ.finalẽ.Modo (vt Them.inqt)hoc ꝓblema eſt occultũ,ergo non vr̃ ſolui per vnam cãm tñ. Secundo qui alicuius quæſtionis reddit cãm finalem tantũ,nullã cauſam videtur reddere ſupp ignotam,velut qqi reddit cauſam cur, homo vadit ad ſanitatem,& reſpondet,quia eſt aptus ſanari, &

ſanitas eſt eius perfectio ſiue finis , & eſt ens ſanabile, ſic
enim aſſignans nullam cauſam.ſ.difficilem aſſignat , niſi
explicet, quæ natura ſit illa, qua eſt aptus ſanari, & ad-
dat cæteras cauſas agentes, & ſic Themi. dupl'r uidetur
Ariſ.reprehendere. Primo, quia non aſſignauit cām dif
ficilem, ſed ſolum finalem, quæ oībus conſtat. Oībus.n.
patet elementa moueri ad loca, quia illic conſeruantur.
Secundo, quia prætermittit cæteras cauſas agentes &
nō explicat q̄ natura ſit illa, qua ſunt apta moueri. Rn̄
det Auer. ꝙ ſecus eſt in miſtis, & ſecus in ſimplicibus In
miſtis.n.ſanitas hēt cās, ut effectrices, & formalē, & ma-
terialem, & finalem. At in ſimplicibus motus non habet
niſi vnā cām q̄ eſt natura mobilis, & ſi Auer. intelligit
motum non habere, niſi vnā cām finalē, & nullū aliam
non recte dicit, ſed puto eū intelligere ꝙ motus in ſim-
plicibus non hēt niſi vnā cām ſm ſubiectū, quia in ſim-
plicibus forma, & finis, & agens, & materia ſunt idē ſub
iecto, & differunt rōne, nā forma mobilis in ſimplicibus
eſt forma, & eſt materia, & eſt agens, & eſt finis aliquo
modo. Sanitas uero in miſtis non habet vnā cām ſm rē,
ſed diuerſas ſm rem ; quia effectrix cā ſanitatis eſt cibus
& potus, materia eſt animal, & forma eſt aīa, & materia
ſunt humores, q̄.ſ.re differunt. Quinto Auer. enititur
inueſtigare motorem in elementis. Et ideo primo ponit
drīam inter elnta, & alia miſta, & vult ꝙ mobile in ele-
mentis eſt materia alterationis , ut in motu ſurſum mo-
bile eſt leue, ut lignum , qđ eſt materia alterationis ignis
quæ in ignem conuertitur. Lignū n. eſt in potentia ad
formā ignis , & in potentia ad illius motus. In aīalibus
autē mobile eſt corpus in actu , imo miſtū quod habet
formā propriā p̄ter animā, quę mouet. Hāc drīam pro-
bat Auer per cōem modū dicendi, nā cōiter dr̄ animalia
ꝑfecta moueri de potentia eſſentiali de loco ad locū. In
elntis aūt dr̄ mā eſſe in potentia eſſentiali ad motum ſur-
ſum, ex qua elementū ipſum gn̄at, quatenus eſt in potē
tia ad formā , quā conſequitur motus ſurſum. Sexto.
Auer. ex hoc concludit illud eſſe in potentia eſſentiali, qđ
eſt in potentia ad formā. verbi cā, quia lignū eſt in potē
tia ad formā ignis, ideo lignū eſt in potentia eſſentiali ad
motum ſurſum. Hos excerptū ꝓbat Auer. quia ita mo-
tus ſequitur formā elnti, ut illā ſequuntur cætera accidē
tia propria , ergo ut accidentia ꝓpria dantur mediante
forma, ſic dans motum dat formā, qua mediante datur
motus, & ꝑ cōſequens , ut ignis generatur ſucceſſiue ex
oleo, ita (ut inquit Alpharabius) mouetur ſucceſſiue. Nā
cū fuerit eius generatio cōpleta , ignis erit in eius loco,
quare mobile quod eſt in potentia eſſentiali diſtincta
ab actu, eſt materia ut ſtat ſub forma contraria, uel ē ip-
ſum contrarium, qđ dr̄ mā alterationis. Sed cōtra hoc
emergit dubū, nā uidemus elntū eē in actu ꝑfectū, et nō
moueri, & per conſequens, tūc erit in potentia eſſentiali
ad motum. Rn̄det Auer. ea q̄ diximus, uera eē remoto
impedimento, cū.n. aliquid ꝓhibet , tunc graue uel leue
erit in potentia accidentali ad motū, quia uero h̄ poten-
tia accidit ob impediens, ideo motus eius eſt ꝑ accn̄s de
potentia accidentali Sic igitur patet elntū perfectū moue
re ſe per accidens remoto impedimento ꝓ quāto de po
tentia accidentali mouetur. Aliter ēt dici pōt elntū mo-
uere ſe per ſe accidens, ut Auer inquit, qa mouet ſe mo
uendo mediū in quo eſt, uelut nauta mouet ſe per accn̄s
ꝓ quāto mouet nauim, ad cuius motū ipē mouetur, hu
ius rei cām aſſignat Auer. quia in elemētis mouēs & mo
bile ſunt re idem, & differunt rōne, nā forma mouet, &
ipſa mouetur, mouet quidē vt forma, & mouetur ut in
materia, non ſic in aīalibus, ubi mouens & motū diffe-
runt re. Quia mouens eſt aīa , motū uero eſt corpus in
actu ꝑ formā miſtionis, huius drīæ cā eſt (ut ait Auer.)
quia elntū cōponitur ex prima mā, & prima forma,
ꝓpterea eget medio extrinſeco, quo reſiſtat ne graue ſu
bito moueatur. At aīal cōponitur ex aīa & corpe actu,
qua ratione aīal diuiditur in motorē in actu & motū in
Obiectio. actu, & non ſic elntū ullū. Sed obiicies contra h̄, qa agēs
& patiens ſunt relatiua, qua inuicē referūtur realiter, er-

A go in motu elementi non eſt idē agens motū, & patiens
motū. Rn̄det, agēs & patiens eſſe dupl'r relatiua. Vno Reſponſio.
mō ꝑ ſe, & ſic diſtinguunt̄ rōne, & realiter. Alio mō ꝑ
accn̄s, & ſic non diſtinguunt̄ ꝑ ſe realiter , & hoc pacto
mouens & motum, ſiue agens , & patiēs ſe hn̄t in elntis,
qm̄ elntū non mouet ſe per ſe, ſed ꝑ accn̄s, ut dictū eſt.
Hinc Auer reprehēdit Auēpa. q̄ uoluit elnta moueri in
vacuo, & velocius, putauit.n. elnta moueri velut aīalia,
& illa hre reſiſtentiā intrinſecā . Cōtra obiicit Auer. qm̄
in uacuo nulla eſt reſiſtentia, nec extrinſeca, cū illic nullū
ſit mediū, nec intrinſeca, qa in elnto nihil eſt p̄ter formā
& materiā, mō mā nulli reſiſtit , cū ſit in potētia ad oīa,
nec forma reſiſtit ſibi. Nihil.n. ſibiipſi reſiſtit, quare cū in
uacuo nulla ſit reſiſtētia, ſeqtur in illo elntū ſubito moue
ri. Secus in animalibus, ubi eſt intrinſeca reſiſtētia , & ita
Auer. velle vr̄ miſta in vacuo moueri poſſe, qa hn̄t intrin
ſecā reſiſtētiā, elnta vero non, qa carent in uacuo oī reſi Com. 71.
ſtētia, de quo ſatis 4 phy. Sed cōtra h̄ obiicit Auer qa Obiectio.
vr̄ contra ꝓpōnē primā 7 phy. q̄ vult motorē eē aliū Sol.
B a remota, dr̄.n oē quod mouet̄ ab alio moueri. Rn̄det
Auer Ariſ. ꝑ illā ꝓpōnē, nihil aliud voluiſſe, niſi moto-
rē, & rē motā diſtingui rōne, & non ſubiecto, ut cōtra-
diceret Pla. qui uoluit idē re & rōne eſſe mouens & mo-
tū, ut Deū eē ſeipſum mouens, & animū eē ſeipſum mo
uens, ubi nulla pōt aſſignari diſtinctio rōnis fundamen-
talis, uelut in elntis forma eſt mouens, ut forma, & mo- 1. Dubiū.
uetur, ut in materia. Sed circa h̄ quærunt̄ q̄dā, primum
eſt, cū graue & leue tribus modis ad motū ſe hēt , vel in
potentia materiæ, quo pacto leue eſt in potentia ad mo
tū deorſum. Vel in potentia formæ, ut graue in actu cū
detinetur. Vel in potentia cōiūcta actui, ut cū actu mo- Reſponſio.
uetur, quæritur in quo differunt hæ potentiæ , & quo
pacto ſibi rn̄dent. Dicendū ꝙ potentia, qua elntū mo-
ueri pōt, eſt tribus modis. Prima eſt eſſentialis, & h̄ ſm
rem eſt ipſa materia elnti contrarii , q̄ ideo dr̄ eſſentialis,
quia eſt ad eſſentiā.ſ. formæ, & q̄a hēt rōnē per ſe poten
tiæ, & nullo mō actus, hac potentia graue poſt eſt ſur-
ſum moueri, qm̄ hēt materiam qua poſt eſt conuerti in
C ignē, & ad accidentia, q̄ conſequuntur formā ignis. Se-
cunda eſt potentia accidentalis, qua uidelicet, graue de-
tentū ſurſum pōt deorſum ferri, & hæc eſt forma gra-
uis ſm rem. Hæc āt eſt duplex, qa quatenus eſt forma,
ut forma eſt, dr̄ potentia actiua, quatenus eſt forma , ut
forma eſt in materia, dicitur paſſiua, hæc dicitur acciden
talis rōne ſubiecti, qm̄ accidit formæ, cui ineſt, cū forma,
ut forma non ſit in potentia paſſiua , ſed q̄tenus ſurſum
detinetur quod eſt ipſi graui uiolentū, & accidentale.
Tertia eſt potentia actui motionis coniuncta, qua potē
tia ſumitur poſt ſequens ad eſſe , & neceſſariū eſſe, nā ſi
graue mouetur, poſt eſt graue moueri. Ex his dico ip-
ſum graue de potentia eſſentiali moueri a generante. De
potentia uero accidentali moueri a forma. ſiue illa ſit cō
iuncta actui , ſiue p̄cedens actū. Secūda dubū eſt, cū in 2. dubium
oī motu actu, requiratur actu mobile, cū motus ſit actus Solutio.
motiui, & mobilis, quæritur in motu naturali elntorū,
D q̄d eſt mobile actu. Dicendū actu mobile non eſſe ma
teriā ex qua conſtat elntū, qm̄ de rōne actus mobilis eſt
eſſe reſiſtens, at mā elnti non reſiſtit mouenti elntū, ē.n.
in potentia ad oēs formas, & ad oīa ubi. Nec mobile
actu eſſe poteſt forma ipſa elnti , qm̄ non pōt ſibipſi reſi
ſtere, nihil.n. ſibiipſi reſiſtit . Erit ergo mobile actu pars
reſiſtens, & ita mā , uel forma elnti, ut contigua medio.
reſiſtenti, quare ex materia, uel forma elnti, et medio re-
ſiſtenti, fit quoddā totū, quod dr̄ actu mobile cui nihil
deficit quod ſit de rōne mobilis. Nec eſt abſurdū ex di
uerſis ſpē fieri vnū mobile , licet non vnū cōpoſitū ſpē.
Quo fit , ut actu motor ſit forma, & ipſa , uel mā elnti
vna cū medio aere, uel aqua ſit actu mobile. Tertia du-
bitatio eſt, qa Auer. 4. phy. auſcul. uelle vr̄ in motu elnti 3. dubiū.
motorē eē formā, motū eē mām. Hic āt uelle vr̄ neutrū Com. 71.
eē mobile, qa nō mām, qa nō reſiſtit, nec formā, qa ſibi
nō reſiſtit. Præterea velle vr̄ hic formā eſſe motorē & rē
E motam, motorem quidem, quatenus forma eſt, rē mo-

tam uero, quatenus in materia. Dicendum ſm Auer. Solutio. totum elementum eſſe mouens, ut quod, & totum eſſe motum, ut quod Verum in tali motu eſt ratio agendi motũ, & eſt forma, ut forma. Et eſt ratio recipiendi motũ, & hæc eſt duplex, uel remota, ut materia, uel ꝓpinqua, ut forma, non quatenus forma, ſed ut effecta potentialis a materia per quam ſuſtẽtatur Auer. ergo. 4 phy. tetigit rationes mouendi remotas, hic autẽ propinquas, & ita concedo formam mouere, & materiã moueri, ut 4. Dubi. quibus, quia ſunt rationes mouendi. Quarta dubitatio eſt, qm̃ non uidetur ſolutio Auer. ad ꝓpõnem Ariſ. in. 7. phy. conueniens, qm̃ Plato poſſet dicere deum ipſum eſſe motorem, & rem motam, quia in eo põt conſiderari diſtinctio rationis, quia ſub rõne agentis mouet, ſub ratione ſubiecti mouetur, & ita illic eſſe poſſet ratio Solu. differentiæ. Dicendum ꝙ diſtinctio rõnis apud peripateticos duplex eſt, altera animæ tm̃, cui nihil reſpõdet in re, ueluti inter hominem ut ſubiectum, & hoĩem ut ꝑdicatum. Altera eſt diſtinctio rationis rei rõcinatæ, & eſt quando aĩa conſiderat diſtinctionem exortã ex parte rei, ſicut inter formã ut forma, & formã ut in materia, forma n. ut forma eſt actus, cui agere cõpetit, forma uero ut in materia eſt potentialis ratione materiæ, quæ eſt ſummum potẽtiale, & ita illi formæ cõpetit pati. Auer. ergo intelligit de diſtinctione rationis ex parte rei, quæ non poteſt poni in deo, cum in eo non ſit fundamentũ 5. dubi. diſtinctionis. Vltima dubitatio eſt, quia Auer. nõ vr̃ de motu grauium ſibi idem vbique, nã aliqñ velle uidetur elementa moueri a generante, aliquando a remouente ꝓhibens, aliqñ a medio moto, aliqñ a forma, ut patet in diuerſis cõmẽ. quãobrem quidã, & non ignari ꝓhiæ dixerunt non eſſe dictis Auer innitẽdum in materia de Solu. grauium & leuium motu, quia varius eſt. Dicendum errorem euenire ex malo intellectu uerborum Auer. quia vbi Auer. ait, elementa moueri a remouente ꝓhibens, intelligit de potentia accidentali, quę præcedit actũ motionis. Cum ait, ea moueri a generante, intelligit de potentia eſſentiali Cum dicit illa moueri a forma intelligit de potentia accidentali quæ eſt ſimul cum actu, & de ratione mouendi, quoniam forma eſt ratio mouendi, ut forma in continuatione motus, Cum ait elementa moueri a ſe, intelligit vt ab eo quod mouet ut quod, & qđ mouetur ut quod. Cum inquit, illa moueri a medio moto, intelligit medium motum eſſe neceſſarium ad talem motum, tanꝗ partem mobilis actu, & ſi plura cupis de motu elementorum, quære libros phyſicorũ, hæc ſatis.

Atque hac ratione magis vtique quiſpiã exiſtimauerit id quod antiqui dicebant ſimile ferri ad ſimile. Hoc. n. non oĩno accidit, non. n. ſiquis terram eò in loco poſuerit, vbi nunc eſt luna, vnaquæque partiũ ad ipſam ferretur, ſed vbi & nunc eſt, oĩno quidẽ igitur ſimilibus, & non differentibus ab eodem motu, neceſſe eſt hoc accidere, quare quo pars vna, quędam apta eſt ferri, eo & totum.

Nunc Ariſto. quaſi ex dictis exponit, quõ intelligetur illud antiquitus dictum, ꝙ ſimile fertur in ſimile. Poteſt enim hoc dupliciter intelligi, ꝙ ſimile fertur ad ſimile, formaliter, & quod fertur in ſimile virtualiter, ſimile dr̃ ferri in ſimile formaliter, vt vna gleba terræ moueatur ad totã terrã, pars n terræ & tota terra ſunt ſimiles formaliter, & ſm formã. Simile uero fertur in ſimile uirtualiter, quo conſeruabile moueretur ad ſuum conſeruans, cui eſt ſimile in uirtute, et hoc pacto elementum mouetur ſuum in locum, quia in illo virtualiter cõſeruatur. Vult igitur Ariſtote. elementa moueri ad ſimilia, non quidem formaliter, ut antiqui dixerunt, qui uoluerunt, ideo glebam ferri deorſum, quia ibi eſt tota terra, cui ſimilis eſt gleba formaliter. Sed ideo moueri deor-

E ſum, quia illic eſt ſuum ſimile uirtualiter .ſ. locus qui eſt conſeruatiuus elemẽti. Huius ratio eſt, quia ſi terra trãſponeretur in locum lunæ, gleba non ferretur in locũ lunæ, ſed deorſum, qm̃ deorſum fertur, non quia illic ſit ſimile in forma, ſed quia illic eſt ſimile in uirtute. Inquit, atque hac ratione magis et rectius utique quiſpiam exiſtimauerit id quod antiqui dicebant ferri ſimile in ſimile, ut glebam terræ ad totã terram. dico hac rõne. ſ. quã diximus. diximus n. elementa ferri ad loca ut ad ſua ſimilia in uirtute, et non in forma Et quod exiſtimatio antiquorum non ſit rationi conſona, ꝓbat dicens, hoc. n. quod antiqui dixerunt, quod ſimile ſemꝑ mouetur ad ſimile in forma, non oĩno et ſemper accidit, non n. ſi ꝗs terram ec in loco poſuerit, ubi nunc eſt luna, vnaqueꝗ partius ad ipſam ferretur, ſed ferretur eũ in locũ ſupple, vbi et nunc eſt ipſa terra. ſ. deorſum, quia illic eſt uirtualis ſimilitudo, et qualitatiua etiam. Ex his cõcludit quõ antiquorum uerbum habere poſſet locum, et inquit, omnino quidem igitur ſimilibus, et non differentibus F ab eodem motu, atꝗ motore, neceſſe eſt, hoc accidere, hoc eſt tunc uerbum antiquorum uerum eſt ſ. ꝙ ſimile ferſ in ſimile qñ illa ſunt oĩno ſimilia in ſpecie et nullatenus motu differentia, tunc n. feruntur in ſimile, non qdẽ formaliter, ſed uirtualiter. Ergo uerbum antiquorum habet locum, qñ ſimilia ſunt ſpẽ ſimilia, et non differentia. motu, nec motore, et feruntur in ſimile uirtualiter. Inde concludit eundem in locum ferri partem quo et totum fertur, non ꝙ pars feratur in totum, ſed ꝙ pars feratur in locum totius, quia ille eſt ſimilis toti et oĩbus partib⁹. inquit, quare quo pars vna quædã apta eſt ferri, eo et totum eſt aptum ferri: quia locus eſt ſimilis toti, et parti uirtualiter, et ſic patet uerbum antiquorum.

Cũ autẽ locus ſit ipſius continẽtis terminus, extremũ aũt et mediũ oĩa quę ſurſum mouẽtur deorſumꝗ, contineat, hoc aũt eius quod continetur, ſpecies quodãmodo ſit, in ipſius locum ferri, ad ſimile eſt ferri.

G Accepit grauia et leuia moueri in locum eorum ut in ſimile, nunc hoc probare enititur, et ratiocinatur ſic breuiter, locus eſt ſpecies eius, quod continetur, ergo graue et leue ferri in ipſius locum eſt ferri in ſimile. Forma ergo rationis Ari. eſt breuis, quia ſumit tria in anteced. te, quorum primum eſt, ꝙ locus ſit ipſius corporis continenti. terminus, finis et ultimum. Sumit ſecundũ dicens, extremum autem. ſ. coeli concauum, et medium ſ. mundi omnia quæ ſurſum mouẽtur deorſumque, cõtineat, hoc eſt ſecundum, quod patet quia concauum continet leuia, et medium grauia. Sumit tertium dicẽs, hoc aũt. ſ. locus eius, quod continetur .ſ. corporis locati ſpecies et forma, et perfectio quodãmodo ſit, eſt. n. ſemper continens ſimile contento. Ex his tribus infert conſequens dicens, in ipſius ſupple ergo locum ferri ad ſimile eſt ferri, horum trium, quæ ſumpſit in añte ultimum, et primũ faciunt ad rationem, ultimum quidem tanꝗ ꝓximum añs, nam ſequitur locus eſt forma locati, ergo graue qđ H mouetur ad medium, et leue quod mouet ad extremũ, mouetur in eum locum, ut in ſimile. Primum uero eſt ꝓbatio conſequentiæ, ualet. n. hæc conſequentia ꝓ tanto, quia locus eſt terminus & finis continentis corporis, & ſic duo ſunt ad rationem, id vero quod ſecundo loco accepit, eſt additum, ut intelligatur locus grauiũ, & locus leuiũ, hæc quo ad uim rationis.

Ea. n. quę deinceps ſita ſunt, ſimilia ſunt inuicẽ, vt aqua aeri, & hic igni, contra vero in mediis dicere contingit, in extremis aũt non, vt aerẽ qdẽ aꝗ, aquã autẽ terræ ſemper enim quod ſuperius eſt, ad id quod ſub ipſo eſt ita ſe habent inter ſe, vt ſpecies ad materiã.

Dictam conſequẽtiam, nunc probat quaſi exemplo, nã elemẽta ꝗ ſunt ſeriatim collocata, ſunt ſimilia inter ſe,

vt aqua

A vt aqua aeri, & hic igni, & ecõtra ignis aeri, & aer aquæ & aqua terræ, econtra dico in elementis medijs nõ quo extrema ſunt, ſed quo ꝓxima ſunt, nõ enim ignis aquæ ſimilis eſt, nec aer terræ, nec ecõtra aeri. & aqua igni, & ſic in elementis eſt ſimilitudo quatenus ſunt media, hoc eſt proxime collocata non quatenus ſunt extrema, & remote cõſtituta, nam quatenus proxime collocant̃, ſemp id quod ſuperius eſt ad id, quod ſub ipſo eſt, ſe habet, vt ſpecies & forma ad materiam, & formale ad materiale

Inquit, ea enim quæ deincepitia ſunt, ac proxime ordinata, ſimilia ſunt inuicem, vt aqua aeri, & hic igni. Cõtra vero in medijs dicere contingit .i. in proxime conſtitutis, & quatenus immediate collocantur, dici poteſt econtra alterũ alteri eſſe ſimile, in extremis aũt non, hoc eſt, non autem dici poteſt alterũ alteri ſimile eſſe, quatenus extremaliter collocantur, vt aerem quidem aquæ, aquam aũt terræ, non autem ignem aquæ, & aerem terræ, nec econtra terram aeri, & aquam igni dicere cõtingit alterũ alteri eſſe ſimile. cuius cãm affert dicens, ideo ſupple in proxime collocatis dicere contingit alterum alteri eſſe ſimile, B quia ſemper id quod ſuperius eſt, ad id quod ſub ipſo eſt ita ſe habent inter ſe, vt ſpecies ad materiam, & ita alterũ alteri eſſe ſimile dici poteſt, & per conſequẽs alterũ moueri ad alterum tanq̃ in locum, nihil aliud eſt, q̃ ſimile moueri in ſimile, & ſic patet ratio Ariſto.

Auer. c. 35 Quo vero ad verba attinet, Auerroes per extremũ intelligit concauum cœli, quod eſt locus naturalis ignis, & medium intelligit concauũ aquæ, quod eſt locus naturalis terræ, & ita per ea, quæ mouentur ſurſum intelligit leuia ſimpliciter & per ea quæ deorſum mouentur, intelligit grauia ſimpliciter. Intellexit autem Ariſto. ſic præſeruandoſe a locis intermedijs & ab elemẽtis intermedijs inter ignem & terrã, de quibus ſimile moueri ad ſimile nõ eſt ita manifeſtum, licet idem ſit in vtriſque, quia tam elementa extrema, q̃ media moueantur in ſuũ ſimile. Pręterea dixit locum eſſe tanq̃ formam locati. & non dixit eſſe formã, quia (vt Auer. vult) forma eſt actus, actus autem eſt triplex, alius eductus de potentia materię qui perficit ſubiectum, & ab eo dependet, alius perficiens tantũ C ſubiectum, & ab illo non dependens. Et tertius eſt omne conſeruatiuum alicuius, locus ergo eſt quaſi forma, quia tertio modo actus locati, conſeruat enim ipſum locatum vt dicemus. Animaduertendum tamẽ apud Auerro. primo, ꝙ Ariſt. dupliciter declarat elemẽta moueri ad loca, vt ſimilia, in proximo textu quidem, quatenus elemẽta erant in potentia eſſentiali ad illa loca, nã quatenus reducebantur de potentia ad actũ a generante, eatenus erãt actu ſimilia locis eorũ. In textu præſenti vero, quatenus elementa mouentur ad loca, quæ ſunt formę extrinſecæ, & ita prima ratio procedit per rationem finis, & ſecunda quę eſt præſentis textus per rationẽ formæ. Hinc colligit Auerro. has duas rationes poſſe in vnam reduci, nam forma & finis in idem concidunt, vt patet ſecundo phyſicorum. Secundo, animaduertendũ de mente Auerro. ꝙ ordo elementorũ poteſt ſumi quouis ab elemẽto, modo procedatur ſeriatim nã ſiue ordo ſit ab igne, ſiue ab ipſa terra, ſemper ignis eſt ſimilis aeri, & aer aquę & aqua terræ, cõtra etiam ſi ab ipſa terra ſumatur ordo, eſt enim terra ſimilis aquæ, & aqua aeri. & aer igni, hæc autem ſimilitudo (vt Auer. ait) eſt in altera qualitate, quia ignis ad aerem ſimilitudo eſt in caliditate, aeris, ad aquam, in humiditate, aquæ ad terram in frigiditate. Eſt tamen duplex differentia, quia ſi ordo ſit ab igne, ꝓceditur a forma in materiam, nam ſemp continens eſt vt forma cõtenti, ſi ordo ſit a terra proceditur a materia in formã, quia cõtentum ſe habet, vt materia. Secunda differentia eſt quia primum eſt forma oium ſequentium, eſt enim ignis forma quaſi aeris. & aquæ, & terræ, vltimũ uero eſt materia omniũ ſuperiorum, hinc cœlum eſt uniuerſalis forma omnium,
1. Dub. quaſi conſeruatiuũ cũctorum. Sed dupliciter dubitatur, primo an contentum moueatur ad continens abſolute et vbicunq; ponatur, et videt̃ ꝙ ſic, quia ex quo mouet̃ ad illud vt ſimile in altera qualitate, vbicunq; poneretur, ip in altera qualitate eſſet ſimile. Rñdet Auerro. contentũ Reſ. ōſio
non moueri ad continens abſolute quatenus ſimile in altera qualitate tantum, ſed quatenus continens eſt ſimile in altera qualitate & in tali ſitu, ac ordine ad partes principales mundi, nam ſi ignis poneretur in cœlo Saturni ad ipſum non moueretur aer. Secunda dubitatio eſt, ſi vnũ Dub. 2.
idemq; continens vt ignis eſt forma ꝓximi & remoti elementi, vt aeris, & aquæ, tunc ad ignem moueretur tã aer q̃ aqua. Reſpondet nõ oẽ contentũ moueri ad quod- Reſponſio
libet continens, ſed ad continens vicinum cum quo conuenit in altera qualitatum. Hinc patet nõ eẽ neceſſarium ponere q̃litates ipſas locatiuas p̃ter q̃litates elmtarias ſymbolas præter relationes ſitus, ac ordinis ad ptes mũdi, vt iuniores fingunt, de quibus in libro de generatione.

Quęrere vero cur ignis ſurſum, terra autem deorſum fertur, hoc idem eſt, et cur ſanabile ſi moueatur atque mutetur, ea ratione qua eſt ſanabile in ſanitatem B *& non ad albedinem venit, ſimiliter autem & cætera alterabilia cuncta. At vero augumentabile. Cum augmentatur quatenus augmentabile, non in ſanitatem, ſed in magnitudinis exceſſum venit, & in cæteris id genus ſimiliter aliud quidem in quali aliud autem in quanto mutatur. Et in loco leuia quidem ſurſum, grauia autem deorſum.*

Auerros (vt mihi videtur) pulchre hunc locum inter- Aue. exp. 8 com. 24.
pretatur, nã ut ait Ariſto cœpit quærere, cur alterum elementorum mouet̃ ſurſum, alterum deorſum, poſtea cœpit ſoluere aſſerens ita eſſe in motu elemẽtorum ut in cæteris motibus, ita enim hęc mouentur ad ſui pfectionem ſm locum, quẽadmodum ea quę mouent̃ ſm qualitates perficiuntur p qualitates, ad quas mouentur, & ea q̄ mo- C uentur ſm quantitatem pficiuntur per quantitatẽ ad quã mouentur, & ea quæ mutantur ad ſubſtantias, mutantur ut perficiantur p formas ad quas mutantur. Cum igitur declarauit ſimilitudinem inter perfectionẽ elementorum in vbi ipſo, & perfectionẽ eorũ quę mutant̃ in ſubſtantia, nunc tranſit ad declarandum ſimilitudinem inter hæc & alia quæ mouentur alijs motibus perficiendo ſermonem. ſ. dando conuenientiam & differentiam. Quare ſm Auer. Ariſto intelligit perficere ſermonẽ, hoc eſt conuenientiam & differentiam inter motus elementorum & motus cæterorum corporum. ſ. alterationes & augmẽtationes, & vult (vt Auer inquit,) motum localẽ grauium & leuium cõuenire motibus alijs, nam eodem mõ oportet reſpondere quęrenti quare mobilia ſm locum moueãtur ad contraria, & quare mutabilia in ſubſtantia mouentur ad formas contrarias, & quare alterabilia & augmentabilia mutantur ad eorum terminos. Inquit, quærere uero cur ignis ſurſum, terra autem deorſum fertur, hoc D idem eſt, & cur ſanabile ſi moueatur atq; mutetur, ea ratione qua eſt ſanabile, in ſanitatem, & non ad albedinem uenit, ergo ſimile eſt in motu grauium & alteratione ad ſanitatem. Et quaſi dictum reddens vniuerſale, addi ſimiliter autẽ & cętera alterabilia cuncta ſupple eodem mouentur ad terminum, ut graue & leue ad locum. Deinde idem exponit in augmẽtatione, & inquit, at vero & augumentabile cum augumentatur quatenus augumẽtat̃: non in ſanitatem, ſed in magnitudinis exceſſum uenit, & reddens ſimilitudinem uniuerſalem addit, & in cæteris id genus ſimiliter, tam alterabilibus, q̃ augumentabilibus aliud quidem in quali, aliud autem in quãto mutatur. Et ſemper, ſupple eodem modo, ut mobile in loco mouetur ſuum in locum (ideo ait, & in loco leuia quidem ſurſum, grauia autem deorſum, ſupple ferunt̃. Patet igitur in cæteris motibus ita eſſe, ut in motu locali grauium & leuiũ,

nam grauia & leuia mouentur ad locum, vt in finẽ et per fectionẽ eius quod mouetur ſicut quodlibet mobile, atq; quodlibet mutabile ſuum in terminum, vt perficiatur ab illo Quare, vt poſtea dicetur, ſicut nulla eſt ratio quare ſanabile mouetur ad ſanitatem quatenus ſanabile niſi quia ſanitas eſt perfectio ſanabilis quatenus ſanabile, ita nulla alia eſt cauſa, quare graue deorſum fertur, niſi quia locus deorſum eſt perfectio grauis, quo graue eſt, ſed melius poſtea dicemus.

Aue c 24 Quo uero ad verba attinet, Ariſtoteles dixit ſanabile
Dubiũ. quatenus ſanabile mutari ad ſanitatem, non autem ad albedinem, quæres cur dixit { Non autem ad albedinẽ, }
Solutio. & non dixit, non autẽ ad ægritudinẽ. Reſpondet Auer. quia idem ſanabile quatenus ſanabile eſt ſubiectum ſanitatis & ægritudinis, cum ſint contraria eiuſdem generis, vt albedo cum ſit alterius generis, eam non recipit ſanabile quatenus ſanabile, hæc Auer. hic.

Niſi quod hæc quidem principium mutationis in ſe ipſis habere videntur, dico autem graue & leue, illa autem non, ſed foris, ut ſanabile, aut augmentabile.

Compleuit conuenientiam inter motum grauium, & leuium, & motus cæterorum mobilium, at nunc differentiam inter illos tradit, nã hæc grauia, & leuia, & uniuerſaliter quæcunq; locali motu feruntur ſuorum motuũ principium habent intrinſecum, & in ſeipſis cætera autẽ omnia, quæ aliis motibus mouentur vel mutantur, non habent principium intrinſecum, vt ſanabile, & augmentabile, quæ ab ipſo extrinſeco motu mouentur ad ſanitatem, & magnitudinem loquit, niſi ꝙ hęc quidem principium mutatiõis in ſeipſis habere vidẽtur, & exponit quæ ſunt hæc, quæ in ſeipſis principium mutationis habere videntur, & inquit, dico autẽ graue & leue & uniuerſaliter quęcunq; mouentur motu locali naturaliter Illa autem, ſupple quæ aliis motibus quibuſuis mouẽtur, uel mutantur, nõ habent principium mutationis in ſeipſis, ſed foris ſunt autem hęc, vt ſanabile, & augmentabile, & ſupple generabile, hęc enim mouentur ab extrinſeco motore, hæc eſt differentia, de qua in ſecundo phyſicorum.

In externis Quanquam & hæc interdum ex ſeipſis mutantur,
In his quę & paruo facto in externis motu alterum quidem in ſa
ſunt extra. nitatem, alterum autem in augmentum accedit.

Soluit contra hæc dubium, nam interdum ſanatio fit a principio intrinſeco, vt in criſibus naturalibus, vbi nullo beneficio medici addito multi e ſeuiſſimis morbis liberantur. Præterea & augmentatio uidetur a principio intrinſeco, ut in libro de generatione habetur.

Aue c 24 Vnde Auer. mouet hic tres qõnes contra dicta, prima quia grauia, ut dicitur octauo phyſicorum mouetur a generante de potentia eſſentiali, & a remouente prohibens de potentia accidentali, hic autem dicit illa moueri ab ipſis atq; a principio intrinſeco, & ita uidetur contradictio.

Secunda quæſtio eſt quia videmus in pluribus ægritudinibus infirma corpora ſanari a principio intrinſeco, vt cum ſanantur per criſim naturalem, & ita non uidetur alteratio ſemper a principio extrinſeco. Tertia qõ eſt, qa dicitur in libro de generatiõe principium motus augmẽti eſſe in ipſo augmentabili ergo augmentatio habet principiũ intrinſecũ. Hæ ſunt tres quæſtiones optimæ, quas Auer. mouet. Soluit aũt Ariſto. breuibus dicens, ꝙꝙ & hæc interdum ex ſeipſis mutant. Et paruo facto in externis, hoc eſt in his quę ſunt extrinſeca motu, alterum quidem in ſanitatem, alterum aũt in augumentũ accedit. Ecce qũo Ariſto. uult hæc moueri interdum a ſeipſis, ſed nõ niſi facto motu in externis, licet paruo, & quaſi inſenſibili. Mouentur ergo ſanabile & augumentabile a ſeipſis nõ ſimpliciter excluſo omni motu externo, ſed facto motu in externis paruo & inſenſibili uidẽtur moueri a ſeipſis, at grauia & leuia cũ ſunt perfecta & ſuę naturæ derelicta

mouentur omnino a motore intrinſeco. Auerroes aũt Solutiones
B hic per ordinem ſoluit qõnes, et primo ad primã dicit, ꝙ Auerrois.
cum intendit dicere differẽtiam inter principiũ motionis in iſtis non dicendũ eſt, ad diſtinguẽdum inter ea, qa hoc eſt eſſentiale, cum hoc ſemper inuenitur in eis. & uult dicere (ut mihi uidetur) ꝙ grauia & leuia ſemper mouentur ab intrinſeco motore, cætera autẽ non ſemꝑ, quoniam raro ab intrinſeco motore mouentur, et plerunq; a motore extrinſeco & ſic poteſt ſaluari differentia. Sed ad uerba octaui phyſi. non reſpondet hic, ſed alibi, dixit enim in libro de ſubſtantia orbis Ariſtotelem uoluiſſe in octauo libro phyſicorum grauia & leuia non moueri per ſe, licet a ſe, uel a motore intrinſeco, per ſe quidem nõ, ut animalia mouentur, quæ nullo facto motu extra mouenẽ, grauia aũt & leuia bene mouentur a formis eorũ, ſed non per ſe, quia concurrit aliquo modo motor extrinſecus ſaltem in inuitio motus. Ad ſcdam rñdet Auer. in ſanatione critica motorẽ eſſe oĩno extrinſecũ a mobili, quoniã corpus ægrotũ conſtat partibus diſſimilaribus, quarũ una prin
F cipalis eſt cor, cũ igitur fit ſanitas cor ipſum ſanũ mediante calore naturali cętera membra languida alterat ad ſanitatem, & ſic fit ſanitas a motore extrinſeco, quia a calore naturali diffuſo a corde ea ratione, qua ſanũ eſt. Ad tertiã rñdet Auerro. in augmentatione motorẽ propinquũ ut cibũ, uenire extra, remotũ uero eſſe in ipſo augmentabili, qualis eſt calor naturalis, qui eſt in mẽbro augumẽtabili, hæc Auerro. Verum cõtra hæc ſunt dubitationes. Dubiũ et cõtra Aue.
Primo, contra primam, quoniam in motu locali uidetur Prima
ſimiliter, nam ſm peripateticos principium motus localis in aiali eſt cor, ſm Galenũ eſt cerebrũ, & ſic inter motorem & rem motã uidetur diſtinctio ſm partes. Præterea non uidetur ratio maior cur aliquid poſſit ſe localiter mouere ſm ſe & quodlibet ſui, & nõ alterare, nec augere, nec aliquo alio motu mouere. Nam idem poteſt eẽ in actu & in potentia, et ita in omni motu hoc ſufficit. Solet argui de aqua calefacta, quæ reducit ſe abſq; motore extrinſeco. Dubitatur etiã cõtra ſolutionem ſcdam, nã Secunda.
cibus non uidetur motor, ſed res quæ mouetur ac a calore naturali cõcoquitur. Præterea aĩa & naturalis calor Defenſio.
G uidentur agentia proxima in auctione & non remota ut in libro de generatione dicitur. Proculdubio dubitationes iſtę contra Auerroem ſunt difficiles, ſi quis tñ afficeretur doctrina Auer poſſet dicere ad primã, ꝙ bene in mo Solutio 1.
tu locali uidetur diſtinctio inter mouens & motum ſecundum partes, quando mobile eſt diſſimilare, ubi tñ mobile eſt ſimplex & ſimilare, totum poteſt eſſe mouẽs & motum At alterabile non niſi diſſimilare poteſt ſe mouere, quia rõne partium eſt diſtinctio inter motorẽ, et rem motã. Ad ſcdam ẽt diximus ſecũdo phyſi. ideo nihil poſſe ſe alterare, uel augere per ſe, ſicut nihil põt ſe generare, qm̃ alteratio, et auctio ſunt generationes ſaltẽ diſpoſitiue. Motus aũt localis, nec principaliter, nec diſpoſitiue eſt gñatio De aqua uero calefacta, & eius reductione plura diximus in libro de generatione & in libro phyſi. et in ſecundo de aĩa cõmento 115. Ad rationes ſcdæ dubitationis dicendum ad primam Auer. appellaſſe cibum motorẽ in au- Solut. 2.
H ctione, ꝓ quãto alterat ſtomachũ cũ in ipſum peruenit, ut patet in ſtomachis languidis, uel locutus eſt ſm opionem vulgi qui cibũ uolũt eſſe id quod nos auget. Ad ſecundam dicendum, aĩam & calorem eſſe agẽtia remota, quatenus non augent, niſi aliquo addito: egent enim illo ad hoc: ut augeant. Tamen in rei ueritate calor & anima ſunt proxima agentia in auctione, ſed dicuntur remota, quia egent aliquo ad hoc, ut agant.

Et cum idem ſit ſanabile, & ægritudinis ſuſceptiuũ ſi quo quidem ſanabile eſt mouetur, in ſanitatem pergit ſin autem quo ægrotabile eſt in ægritudinem.

Duo dixerat quorũ unum ẽ nihil a motore intrinſeco poſſe alterari, uel augeri: aliud id qđ mouetur in loco, nõ

niſi a motore intrinſeco moueri. Ideo primo aſſignat cām quare nihil pōt alterari a motore intrinſeco, vel a ſe & vī facere hanc rōnem, quia idē eſt ſuſceptiuū vtriuſq; contrarii, vt idē ſanabile eſt ſuſceptiuū ſanitatis & ægritudinis. Ergo, cū ex parte ſubiecti ad alterū illorū moueri non poſſit requirit agens extrinſecū, quod ita ad alterum, quod non ad alterum moueat. Vnde ratio Ariſto. firmat in tribus. Primū eſt, ꝙ idē ſubiectum in alteratione eſt ſuſceptiuum vtriuſq; contrarii, vt ſanitatis & ægritudinis & augmenti, & decrementi. Secundū eſt, motus diuerſos, quorum ſubiectū eſt vnum, proficiſci a diuerſis motoribus, patet. 12 Metaph. & 8 eiuſdem. Tertium motores diuerſi non poſſunt eſſe intrinſeci rei quæ mouetur, maxime ſi fuerit eiuſdem generis ad cōtraria eiuſdem generis mouentes, non n. mouens ad ægritudinem & mouens ad ſanitatem poſſunt eſſe in eodem ſanabili ſimul, vt omnibus conſtat. Ex his patet ratio, ſi.n. idem alterabile eſt vtriuſq; contrarii ſuſceptiuum, vt ex prima ſuppoſitione patet, & non poſſunt motus diuerſi eiuſdem generis eſſe a motoribus intrinſecis vno, vel pluribus ꝑ alias ſuppoſitiones, ergo oportet eſſe a motoribus extrinſecis, quorū vnus mouet ad ſanitatē alter ad ægritudinem. Inquit, & cum idem ſit ſanabile, & ægritudinis ſuſceptiuum, ſi mouetur quidē ea ratione qua ſanabile eſt, in ſanitatem pergit. Si autem mouetur, quo ægrotabile eſt, in ægritudinem venit. Et ſup. tu rationi, ergo oportet eſſe duos motores, alterum e quo mouetur ea ratione, qua ſanabile. Alterum ea ratione qua ægrotabile: Et cum ſint duo diuerſi, erunt extrinſeci, & non intrinſeci, & ſic ſuppleta eſt ratio.

Magis autem graue leueq; horum in ſeipſis principium habere videntur, propterea, ꝙ horum materia propinquiſſima ſubſtantiæ eſt.

Nunc ſecundo aſſignat cauſam, cur graue & leue ſuorū motuū principium habēt intrinſecum, & ait hoc eſſe, quia horum motuū materia eſt ſubſtantiæ, ſiue formæ elementorum propinquiſſima. Vnde inquit, magis autē graue leueq; horum, ſcilicet motuum ſuorum in ſeipſis principium habere videntur: propterea, ꝙ horū motuum materia propinquiſſima ſubſtantiæ eſt. Et per materiam intelligit inſtrumentariā qualitatem, qualis graui eſt grauitas, & in leui leuitas. Per ſubſtantiam autem intelligit formam ſubſtantialem grauis et leuis. Quaſi dicat, ideo grauia in ſeipſis habent ſuorum motuum principium, qa qualitas inſtrumentaria motus eorum eſt formæ eorum proxima illam ſequens immediate, & ita graue & leue ad motum ſunt ſumme inclinata, & per conſequens non egent motore extrinſeco inclināte ipſa ita ad vnum motum, ꝙ non ad alium. Grauia ergo ſunt vnius motus, & illius qualitas inſtrumentaliter motiua, & forma. Cuius illa eſt inſtrumentum, ſunt rei, quæ mouetur intrinſeca, ergo, hæc ad hoc, vt moueantur nullo egent motore extrinſeco. Secus autem in cæteris motibus vī, in illis enim qualitas inſtrumentaliter motiua non eſt ꝓxima formæ, nec intrinſeca, vt ſuperius deduximus.

Auer.com men.24. Vnde Auer. ait, ꝙ quia qualitas motiua eſt ꝓxima ſubſtātiæ grauium & leuiū, ideo cum acquiritur aliqua pars formæ grauis, aut leuis, ſtatim cum illa parte acquirif motus ad ſuū locū. Vbi niſi aliquid impediat, mox exiſtit, ideo nullo alio egent motore extrinſeco. In cæteris autem qualitatibus requirif, quia non oportet id, qđ eſt ſuſceptiuū ſanitatis, mox cū ſit, ſanari, & id quod eſt ſuſceptiuum albedinis, mox cū ſit, fieri album. Non n. qualitas ſanatiua eſt proxima ſubſtantiæ ſanabilis corporis. Nec qualitas albedinis inductiua corpori, ꝓxima eſt quod eſt albedinis ſuſceptiuum. Et ſic patet differentia.

Signum autem eſt, quia latio abſolutorum eſt, & motuum generatione vltima. Quare vtiq;, & hic motus ſecundum ſubſtantiam primus erit.

A Eius quod nunc proxime dixerat, affert ſignum, dixerat enim localem motū eſſe ꝓximum ſubſtātiæ eius quod mouetur, quatenus qualitas inſtrumentaliter motiua eſt proxima ſubſtantiæ. Reddit nūc ſignum, ꝙ motus localis ſit proximus ſubſtantiæ rei, quæ mouetur ex hoc, quia latio eſt de numero abſolutorū, quatenus nullo addito, nec ſublato rei competere poteſt quæ mouef, localis enim motus nec abiicit, nec addit ſubſtantiæ rei, quæ mouetur. Eſt præterea vltimus generatione cæterorum motuū, & ꝑ conſequens ſm ſubſtantiam & ꝑfectionem primus, & ita ſubſtantiæ rei, quæ mouetur ꝓximus. Inquit. Signum autem eſt ſ. ꝙ motus localis ſit proximus ſubſtantiæ rei, quæ mouetur, quia latio ipſa abſolutorum eſt, ſimpl'r competens ipſi mobili, nihil abſiciendo, nihilq; ſubſtantiæ addendo. Et motuum cæterorū generatione eſt vltima. Animal enim vltimo poſt cæteros motus ambulat, vt dicitur. 8 Phy. Quare & hic motus vtiq; ſm ſubſtantiam primus erit, ac ipſi mobili proximus, & ſic nullo alio extrinſeco eget ad hoc, vt ſit. Ex hiſce patet. Primo, omnium mobilium conuenētia. Secundo perſpicua eſt eorum differētia. & tertio, cōſtat ex vtraq; parte cauſa differentiæ.

Auer. autē in calce commenti colligit differentiā inter motum animalium, & motum elementorum, quoniā in elementis mouens, & id quod mouetur ſunt idē ſubiecto, & differunt ratione, at in animalibus differunt rē, & rōne. Ex hoc duo excerpſimus. Primum eſt elementa aliquando actu moueri, quæ prius tēpore nō fuerunt in potentia ad motum vt cū generans ſimul dat formā, & motum conſequentem formā ſublato impedimēto. Hoc enim in caſu potentia tēpore non præcedit motū. Secundum, elementa actu moueri aliquando, quæ prius tempore fuerunt in potentia ad motū, quod dupliciter patet. Primo, ratione habita ad potentiam eſſentialē, quæ eſt in materia ſui contrarii. Secundo, ratione habita ad ipſum mobile perfectum & completum, dū detinetur ab aliquo. Hæc quære octauo Phyſic. commento quarto. Auer.c.24.

C *Cum igitur aer quidem ex aqua fit, & ex graui leue. In ſuperiorem locum venit, ſimul autem eſt leue, & non vlterius fit, ſed illic eſt. Perſpicuum igitur eſt, quoniam id quod potentia eſt ad actum proficiſcēs illuc venit, & ad tantum, & ad tale, vbi actus eſt, & ipſius quanti, & ipſius qualis, & ipſius vbi. Eadem aūt eſt cā, et vt id, quod terra eſt et id qđ eſt ignis moueantur in ipſorum loca nullo impediente. Etenim alimentum cum prohibens, & ſanabile cum detinens nō fuerit, confeſtim fertur, & mouet etiam, & id quod a principio fecit, & id quod ſubtraxit, aut id vnde reſiliuit, vt dictum eſt in primis ſermonibus, in quibus determinauimus nihil horum ſcipſum mouere, dictum, eſt igitur quam ob cauſam fertur vnumquodque eorum, quæ feruntur, & quid eſt ſuum in locum ferri.* (In ſuperiorē locum)

Auerroes hunc locum pulchre introducit, ait ꝙ Ariſ. nunc ꝑficiat ſermonem demōſtrationis, quo ipſa elemēta mouentur, oſtendens qua ratione mouētur, & ꝙ nō mouentur ex ſe in rei veritate, ſed a motore extrinſeco. Inquit, cum igitur aer quidē ex aqua fit, & vniuerſaliter ex graui leue, in ſuperiorem locum venit eo ipſo qđ fit. Cuius rationem addit, & inquit, ſimul enim eſt leue, & non vlterius fit, ac nec vlterius proficiſcitur, ſed illic eſt, vbi ſitus eſt naturalis locus, quare ſicut ex graui incipit fieri leue, ita illud leue ſe ſurſum incipit facere, & ſicut fit leue in parte, ſic ſubtollit ſurſum i parte, & ita cito ſicut Aue.c.25.

completur, ita cito ſublatus eſt ſurſum. Ex hiſce infert id, quod eſt potentia mobile, cum ꝓcedit ad actum motionis, ad id deuenire, quod eſt eius perfectio, vt ſi ad motũ auctionis ꝓficiſcitur, ad quãtũ venit, & ſi procedit ad alteratione̅ ad quale deuenit, & ſi procedit ad motũ localem, deuenit ad vbi, ita vt queadmodũ incipit venire in actum motus, ſic ſe facere incipit in terminũ motus. Et vt generationem motus compleuit, ſic perfecte erit in termino ad quem ipſius motus Inquit, perſpicuum igr̃ eſt, quoniã id, quod potentia eſt ad actum proficiſce̅s illuc uenit .i. venit in actũ qui eſt eius quod mouetur perfectio. deuenit dico, & ad tãtum, ſi proficiſcitur ad actũ auctionis. Deuenit & ad tale, ſi proficiſcitur ad actũ alterationis, vbi hoc eſt in quo tanto & tali eſt, & actus ipſius quanti, & actus ipſius qualis, & ipſius vbi Quo declarato oſtendit ide̅ eſſe in motu locali, & inquit, eadem autem eſt cauſa etiã, vt id, qđ terra eſt, & id quod ignis eſt mouearitur in ipſorum loca nullo impediente. Et ꝙ ſit eadem ratio, oſtendit dicens, & enim alime̅tum cũ ꝓhibens, & ſanabile cum detinens non fuerit confeſtim fertur ſup. in ſuum terminum, & mouet etiam, & id qđ a principio fecit ſup. ipſum graue, vt generans ſup. confeſtim remoto impedimento, & mouet etiã, & id qđ ſubtraxit impedimentum ſup. confeſtim, aut id vnde reſiliuit ipſum graue etiam mouet cõfeſtim ſup. motu violento, vt dictum eſt in lib. Phyſico. vbi determinauimus nihil horum ſeipſum mouere. Quare, vt in cæteris motibus nihil ſeipſum mouet, ſic in motu grauium nihil ſeipſum mouet, & vt in cæteris motibus ſublato impedime̅to mouens mouet ipſum mobile cõfeſtim in terminum motus, ſic in motu grauium, & leuium deducto impedimento mouens de potentia eſſentiali, vt generans mouet mobile ſurſum vel deorſum, & remouens ꝓhibens mouet de potẽtia accidentali etiam cõfeſtim deducto impedimento, & violentans ſimiliter deducto impedime̅to confeſtim mouet ſuum mobile. Sed dices in verbis

Dubitatio

Ariſt videtur contradictio, nã ſuperius voluit grauia et leuia ipſa mouere, quatenus mobile non eſt in potentia ad cõtraria, hic aũt ait dictũ eſſe in ſermonibus vniuerſalibus nihil poſſe ſeipſum mouere. Dici poteſt hic eſſe dictum grauia & leuia mouere ſe de potentia accidentali, quæ non præcedit tempore motum ipſum. At in ſermonibus vniuerſalibus dixit illa ſeipſa non mouere de potentia eſſentiali, nec de potentia accidentali, quæ præcedit actum, vt diximus, & dicemus. Deinde epilogat, & inquit, dictũ eſt igitur quã ob cauſam fertur vnũquodq; eorũ, quæ feruntur, & quid eſt ſuum in locum ferri. Quo vero ad verba attinet verba illa { Aut id vñ reſiliuit, } quidam intellexerunt de motu violento qui fit ꝑ reflexionem, quomodo proiiciens mouet pilam ꝑ reflexionem, & ideo dicit, & id vnde reſiliuit idest, id vnde reflexa ſunt ipſa proiecta.

Solutio G

Auerroes autem dicit Ariſt voluiſſe oſtendere in toto hoc textu differentiam inter illum motum in loco & alios motus locales, qui ſunt animaliũ, quia animal eſt animal, & ſi non mouetur, iſta autem non ſunt grauia, neq; leuia, donec ſint in locis, hæc Auer.

Auer. com ment. 25.

H Sed contra hæc dubitatur nã graue poſtq̃ recipit formã ſubſtantiale̅, ſemꝑ eſt graue, ſimiliter & leue. Quare tã in locis, q̃ extra loca ſemꝑ ſunt talia. Solitus ſum dicere ꝑ graue, & leue Auer. & Ariſt. intellexiſſe graue & leue cum omnibus ſuis perfectionibus, quæ ſibi competunt naturaliter, quarum vna eſt locus. cum igitur grauia ſunt extra loca, eis videtur deeſſe ea perfectio naturalis, quæ eſt locus. Igitur nõ eſt graue ꝑfecte ſm omnes ꝑfectiones tam naturales, q̃ accidentales. Quare niſi graue fuerit in loco, nunquam erit graue ſm oẽm perfectionem. Aliter & diximus aliquando, elementum extra locum nũquã eſſe purũ, ſed ſemꝑ habere rõne̅ miſti, & ita niſi ſit in loco, nunquã elñtũ purum eſſe põt, eleme̅tum enim dum eſt in aliorum regione, ſemꝑ habet non nihil cõplexionis extraneę. Bene ergo ait Auer. elementũ ex

Dubitatio

tra locum non eſſe tale, niſi accidentaliter, hoc eſt ꝑ quædam accidentia ſimilia ei & non ſimpliciter & pure, animal vero omni in loco eſt purum aĩal, et perfectũ in ſuis ꝑfectionibus naturalibus. Secundo Auer. facit talem rõnem in talibus corporibus, cum corpus acquirit aliquã partem formæ ſtatim acquirit aliquã partem ipſius vbi ita vt cum forma complebitur, ipſum vbi cõplebitur, ergo potentia ad formam & potentia ad vbi eſt eade̅ ſubiecto. ſ. corpore a quo eſt generatio. Hanc rõnem ꝑ exe̅plum explanat, nã aqua fuit in potentia leuis, & in pote̅tia ad locũ ſuperum, quæ cum fit ignis ſimul eſt ignis & ſurſum, ecce q̃uo potẽtia ad igne̅ & ad locũ ſuperum ſimul fuit in aqua, & non in igne, qui ſurſum fertur, cum generatur, hæc Auer. Sed contra dubitatur, q̃m generetur ignis in ſphæra terræ ex oleo, tunc patet non ita cito eſſe ſurſum ſicut generatur, quia generatio fit ſubito, & motus ſurſum fit in tempore. Præterea non eſt manifeſtum quid intelligitur, per quantum datur de forma per tantum datur de accidentibus conſequentibus formam.

Aliud Auer. notand.

Dubitatio.

F Recentiores dicunt intelligendum eſſe de igne, qui fit in loco generationi ſuæ conuenienti. Eſt enim locus conueniens generationi ignis conuexum aeris, & locus conueniens generationi aeris conuexum aquæ, & locus conueniens generationi aquæ conuexum terræ: nã vnum elementum fit ex altero, ideo oportet ignem fieri ex ſuo elemento vicino. Quare propoſitio illa cõmunis intelligenda eſt elementis ipſis genitis in locis ſuis generationibus conuenientibus. Huic expoſitioni, vt dicemus, diſſentit Auer. infra. Propterea aliquando diximus Ariſt per locum ſurſum intelligere totũ ipſum ſpatium, quod eſt inter concauum lunæ, & materiam, ex qua fit. verbi cauſa, ſi ignis generetur in centro terræ, locus ſurſum erit totum ſpatium verſus concauum, quod eſt inter centrum, & concauum. Et hoc pacto eius ꝓpoſitio videtur vera Diximus etiam ꝑ ſurſum eſſe intellige̅dam regionem ignis tantum, & dicebam elementũ nullum purum eſſe extra proprium locum, niſi cum fuerit in loco ei naturali extra enim locum videtur impurum ac elementatum.

Solu. prim.

Alia ſolu.

G Aliter etiam dici poteſt propoſitionem illam veram eſſe niſi aliquid prohibeat, modo cũ apud nos ignis fit, non ſubito ſurſum eſt, quoniam aliquid prohibet ſcilicet medium reſiſtens, ablato aute̅ medio reſiſtente confeſtim ita cito, ſicut generatur, ita cito erit ſurſum, quoniam tũc motus erit ſubitarius, ſicut generatio ipſius. Ad ſecundam dicendum, communem illam propoſitionem eſſe intelligendam in elementis quãtum ideſt quot gradus agens dat de forma, tot dat de cõſequentibus, in miſtis autem intelligit quantum, idest quot gradus dat de forma vel de diſpoſitionibus formę tot dat de conſequentibus, vel de diſpoſitionibus facientibus ad illa. Vlterius Auer. vult in ſimplicibus idem eſſe ſubiectum motus, & ſubiectum formæ re, differre tame̅ ratione, ſeu præparatione, in animalibus vero ſubiectum formę aliud eſt a ſubiecto motus. Sed dubitatur, quia ſubiectum formæ eſt materia, ſubiectum motus eſt aut forma, aut compoſitum ex materia & forma ergo non ſunt idem.

Aliud Auer. notand.

H Præterea de animalibus videtur falſum, quoniam in illis idem videtur ſubiectum formæ & ſubiectum motus. Corpus enim ſubiectum eſt formæ animalis, & ſubiectum motus eiuſdem. Poteſt defendi, nam per ſubiectum motus intelligit illud, in quo eſt potẽtia eſſentialis ad ipſum motum, & tunc eſt verũ quod dixit. Nam ſubiectum motus hoc pacto eſt materia, & hæc eſt ſubiectum formæ: differt autem præparatione .i. ordine, quia talis materia primo eſt ſubiectũ formæ, & ſecundo eſt ſubiectũ motus mediãte forma, niſi ſit impedie̅s. Ad ſecundã dici poteſt, ſubiectum motus in animalibus eſſe corpus, non abſolute, ſed vt affectum ꝑ illo motu, videlicet, vt membra ſunt exiccata, & dura. Subiectum vero formæ eſt materia quæ eſt ſubiectum gñationis, & ſic patet differentia. Vlterius Auer. ponit differentiã alio modo inter motum grauium, &

Dubitatio

Defenſio.

Aliud Auer. notand.

leuium, & cæteros motus, quia in cæteris motibus impediens non habet locum, quod enim mouetur ad nutrimẽtum vel ſanitatẽ impoſſibile eſt impediri per aliquod. Ar graue cum mouetur deorſum poteſt impediri. Vlterius Auer. ait Ariſto. in ſermonibus vniuerſalibus duobus locis declaraſſe nihil moueri a ſe, quia in ſeptimo, & in octauo libro phyſicorum, aliter tamen & aliter, nam firmius in octauo, in ſeptimo enim arguit ſupponendum primũ motum quaſi per ſe manifeſtum. in octauo autem probauit ad primum motum per ſe eſſe deueniẽdum, quare certius in octauo demõſtratio illa habetur. Vltimo Auer. quaſi totam Ariſ. rationem epilogando reducit eã ad formam, ſic omne tranſmutabile tranſmutatur ad ſimile elementa ſunt tranſmutabilia, ergo elemẽta trãſmutãtur in ſimile. Vlterius arguitur elementa tranſmutãtur ad ſimile, elementa tranſmutantur ad loca propria, ergo loca propria ſunt ſimilia elementis, & ita patet elementa non moueri ad eorum loca, niſi quatenus ſunt ſimilia & elementorum perfectiua, hæc Auer.

Differentias autem, & ea quę circa ipſa accidunt nunc dicamus. primo igitur determinatum ſit, vt omnibus videtur, graue quidem ſimpliciter id eſſe, quod omnibus ſubſtat, leue autem id, quod omnibus ſupeminet. Simpliciter autem dico, & in ipſum genus, reſpiciens, & in ea quibus ambo non inſunt, vt ignis quęuis magnitudo, niſi forte aliquid aliud probibeat ferri ſurſum uidetur, terrea autem deorſum, eodem autem modo, & celerius quod maius eſt. B

Duo hactenus declarauit, & quamob cauſam feratur vnumquodq; eorum, quæ ferũtur, & quid eſt ferri in ſui ipſius locum. Ar nũc proponit definire graue & leue primo, ſecũdo ex definitionibus datis reddere cauſas oĩum eorum, quæ illis accidunt. inquit, differentias autem ſupple, quibus definitiones grauis, & leuis conſtant, nunc dicamus, ſecundo loco, & ea nunc dicamus, quæ circa ipſa accidunt, nam de natura bonarum definitionum eſt vt per ipſas ſoluantur omnes quæſtiones, quæ rei definitæ accidunt, & reddatur cauſa omnium accidentium. Propoſita intentione & ordine exequitur dando definitiones, ait tamen tales velle dare, quæ omnibus antiquis, videntur, & inquit. Primo igitur determinatum ſit ſupple de graui & leui definitiue, vt omnibus Philoſophis antiquis videtur, definit igitur graue dicẽs id eſſe ſimpliciter graue, qđ omnibus ſubſtat, hoc eſt (vt exponit Auerroes) qđ ſub omnibus quieſcit, leue autem ſupple etiam ſimpliciter id quod omnibus ſupereminet, hoc eſt, vt Auerroes inquit, quod ſuper omnia quieſcit. C

Auer. c. 16 Sed occurres, nam quęſtionem quid res ipſa eſt præcedit quæſtio an res ipſa eſt, ſi igitur definit graue ſimpliciter, & leue ſimpliciter prius an hæ ſint debuit declarare.

Dubiũ. Cui Auer. reſpondet aliqua corpora eſſe talia ſuperius declaratum eſt, vbi demonſtrauit terram quieſcere ſub omnibus corporibus, quia mouetur ex omnibus mũdi partibus ad medium mundi. Similiter declaratum eſt eſſe aliquod tale corpus, quod omnibus ſupereminet corporibus, quæ recte mouentur, qualis eſt ignis, & ſic non fuit neceſſarium idem nunc repetere, cum ſit ſuppoſitũ iam. D

Animaduertendum ſecundũ Auer. q; ſuperius in primo, & tertio libro Ariſto graue & leue aliter deſcripſit. dixit enim graue eſſe illud quod mouetur ad medium, leue autem quod mouetur a medio, ecce quomodo definitiones eiuſmodi differunt, nã præſentes dantur per quietem, præcedentes per motum. Secundo animaduertit Auer. differentias inter has definitiones, vult enim definitiones præſentes, quę per quietem aſſignantur, eſſe veriores, & magis naturas grauis & leuis demonſtrantes, quam ſint illæ, quę per motum dantur. Cauſam autẽ A aſſeri, quia motus elementis non competere videtur, niſi aliqua ratione violenter, quies uero eis eſt omni ex parte naturalis, non enim motus elemẽtis ineſſet, niſi medium reſiſteret, quod abſque aliqua violentia fieri non poteſt.

Præterea motus ineſt dum elementum non eſt purum & perfectum, at quies ineſt, poſtq; elementum omni ex parte eſt completum. Aſſignari poteſt alia cauſa, quare præſentes definitiones quę per quietẽ dantur, ſint veriores, & potiores, quia dantur per cauſam finalẽ motus quies enim eſt finis motus, modo finis eſt potiſſima cauſarum. Tertio animaduertit Auerr. has definitiones non eſſe eſſentiales, nec aſſignatas per proprias differentias, qa differentiæ latent, propterea loco earũ accipiuntur actiones proficiſcentes ab ipſis. Animaduertendum graue ſimpliciter eſſe ſic definiendum, quod eſt illud, quod omnibus ſimpliciter ſubſtat, & leue ſimpliciter quod omnibus ſimpliciter ſupereminet. Verbum enim ſimpliciter debet poni ita in definitione, vt ponitur ex parte definiti, ideo Ariſto. exponit quid ipſe velit per ſimpliciter, quod in definitione eſt ſubaudiendum, cum enim dicitur B graue ſimpliciter eſſe quod omnibus ſimpliciter ſubſtat, & leue ſimpliciter, quod omnibus ſimpliciter ſupereminet, quęritur quid intelligitur per omnibus ſimpliciter ſupereminere, & per omnibus ſimpliciter ſubſtare.

Ariſtoteles igitur ſeipſum explanans, inquit, ſimpliciter autem dico ſupple, vel omnibus ſubſtare, vel omnibus ſupereminere & in ipſum genus reſpiciens, quaſi dicat ſimpliciter dico ſecundum genus non enim leue ſimpliciter eſt, quod omnibus corporibus tam ſui generis, quam alterius generis ſupereminet, quia licet ſupereminea t elementis quæ ſunt ſui generis, non ſupereminet corporibus cœleſtibus quæ ſunt alterius generis. Similiter terra licet ſubſtet omnibus elementis, quæ ſunt ſui generis, non ſubſtare dicitur corporibus cœleſtibus, quæ ſunt alterius generis, nec etiam illis dicit̃ ſupereſſe, quare ſimpliciter eminere vel ſimpliciter ſubſtare quod ponitur ex parte definitionis dicitur ad genus reſpiciens ſupple ſuorum corporum. Ite exponens ſimpliciter, ex parte rei quę C definitur hoc eſt quid per graue ſimpliciter & quid per leue ſimpliciter intelligat, addit ei, & in ea ſupple reſpiciẽs quibus ambo, ſcilicet grauitas & leuitas ſimul non inſunt vt ſunt aer, & aqua, qbus grauitas & leuitas inſunt. Vel facilius exponi poteſt, vt Ariſtot exponat quid per ſimpliciter intelligat, quod intelligit̃ a parte definiti, hoc eſt quid intelligitur per ſimpliciter graue, & quid per ſimpliciter leue, & vult ſimpliciter graue eſſe intelligendum, qđ in genere grauium obtinet ſummum gradum, & cui nihil admiſtum eſt de leui. Simpliciter leue vero eſſe intelligendum, quod in genere leuium tenet gradum ſummũ: & nihil grauis ad miſtum habet: & hoc ait ſimpliciter autem vel graue: vel leue dico, & in ipſum genus reſpiciens hoc eſt quod in genere grauium vel leuium obtinet ſummum: & quibus ambo graue & leue ſupple non inſunt, ſed graue eſt ita graue, quod nihil leuis habet, & leue ita leue vt nihil grauis. Auerroes autem per genus intelligit locum: qui eſt genus omnium locorum: qui ſunt ſurſum: D & deorſum: & ſic per ſimpliciter graue eſt intelligendum illud: quod in genere locorum grauium obtinet infimum leue ſimpliciter, quod in genere locorũ leuiũ obtinet ſummum. Sed circa hæc dubitatur: ait enim ſimpliciter graue eſſe, vel ſimpliciter leue, cui nõ inſunt ambo: ergo graue in reſpectu: & leue in reſpectu erunt quibus ambo ineſunt, & ita aquæ grauitas & leuitas inerit: ſimiliter & aer: hoc autem non concederet Ariſ. quia quodlibet elementum eſt ſimplex & purum in ſua ſpecie. Dubiũ. Reſpõdet Auer. & (ut mihi uidetur) innuit talem diſtinctionem: q; compoſitio eſt duplex: altera: quę eſt diuerſorum vnio in quodam tertio: altera eſt quædam comparatio eiuſdem ad diuerſa: ſecundum quam pluribus denominationibus appellatur. Vult igitur Auer. media elementa dici compoſita comparatione: ac denominatione: nõ autem vnione: & ſic compoſita dici poſſunt ſimplicia: hæc per exem Reſponſio

pla exponit dicens, vt ignis ipſius quæuis magnitudo, ſiue portio dicitur leuis ſimpliciter, quia niſi forte aliquid aliud prohibeat ferri ſurſum videtur, & in locum venire eminentiſſimum, terræ autem ſupple quæuis portio dicitur grauis ſimpliciter, quia niſi forte aliquid aliud prohibeat ferri deorſum videtur, & in locum infimum venire. Addit eodem autem modo ſupple, & celerius id fertur, vel ſurſum, vel deorſum, quod maius eſt in grauitate, vel leuitate. Auerroes autem ſuper his verbis, inquit, & ſignum ꝙ ignis eſt leuis ſine aliqua grauitate eſt, quia quãto ignis maior erit, tanto ſurſum velocius fertur. Addit, ꝙ ſi ignis eſſet compoſitus ex grauitate & leuitate nõ contingeret hoc ſcilicet, ipſum velocius ferri ſurſum, quo maior eſſet, quia propoſitio grauis & leuis ad leue in vtroq; ſcilicet magno, & paruo eſſet eadem, ac cum in eo ſola ſit leuitas, ideo quãto ignis maior eſt, tanto velocius ſurſum fertur. Ecce quomodo Auer. vult Ariſt. verbum habere locũ ſuppoſita ſimplicitate ignis, quia vbi ignis eſt ſimplex valet, ꝙ quanto maior fuerit, tanto velocius fertur, vbi vero eſſet quoddam miſtum non valet, ꝙ quanto eſſet maior tanto celerius fertur, lignum enim maius eſt plũbo, & non deorſum tantundem celerius fertur. Solet inſtari contra hoc, quia aurum velocius deſcendit ipſa terra & tamen eſt miſtum. Tu vero conſidera, nam inſtantia non eſt ad rem.

Alio vero modo graue, & leue ſunt, quibus vtraq; inſunt quibuſdam enim, & ſupereminent, & ſubſtant vt aer, & aqua. Nam ſimpliciter quidem, neutrum horum leue eſt, vel graue, terra quidem enim ambo ſunt leuiora quęuis enim ipſorũ pars ſupereminet ipſi, igne autem grauiora, ſubſidet enim ipſorum, pars quantacunq; ſit. Ad ſe ipſa vero ſimpliciter aliud quidem eſt graue, aliud autem leue. Nam aer quidem quantulus ſit aquæ ipſi ſupereminet, aqua autem etiam quantula fuerit, aeri ſubſidet,

Tranſit nunc ad definiendum graue, & leue in reſpectu, & definit hæc inſimul, non ſeorſum ſingulum, ut fecit de graui & leui ſimpliciter, quoniam ex quo ſunt media, ſubeunt rationem vnius definibilis Inquit; Alio uero modo ſupple a graui, & leui ſimpliciter graue, & leue ſunt, quibus vtraq; inſunt, hoc eſt utraq; qualitas, leuitas, videlicet & grauitas, hæc eſt definitio, ergo grauia, & leuia in reſpectu ſunt, quibus tam grauitas, ꝗ leuitas ineſt. Et reddit cauſam quare vtraq; qualitas cuique eorũ ineſt ex eo, quia aliquibus ſupereminent, aliquibus ſubſtant, ut aer, & aqua: eminent.n. terræ ſubſtant igni inquit, quibuſdam enim & ſupereminent, vt terreis, & ſubſtant, vt igneis. Et ponit exemplum dicens: vt aer. & aqua dixerat hæc dici aliter grauia & leuia, ideo aſſignat cauſam quare hæc dicuntur aliter grauia & leuia ex eo quia ſimpliciter neutrum horum leue eſt, vel graue, quia ambo ſunt leuiora ipſa terra, & igne grauiora, inquit, dico ſupple hæc aliter grauia: & leuia ab his quæ ſunt ſimpliciter talia: nam ſimpliciter quidem neutrum horum leue eſt, vel graue: nam terra quidem ambo ſunt leuiora, quæuis enim pars ipſorum ipſi terræ ſupereminet, igne autem ſunt grauiora, ſubſidet enim ipſorum pars quantæcunq; ſit ipſi igni, ergo ſunt grauia & leuia ad aliud, atq; aliud, & ſic cuiq;
Obiectio eorum vtraque qualitas ineſt, nõ quidem compoſitione, vt diximus, ſed denominatiõe: & reſpectu. Sed occurres, ſicut aer, & aqua dicuntur grauia et leuia reſpectu extremorum: an dici poſſint grauia & leuia comparatione
Reſponſio ad ſeipſa ſimpliciter & ſeorſum. Reſpondet Ariſto ad ſe ipſa vero ſimpliciter, id eſt ſeorſum, ſumit enim ſimpliciter pro ſolo: ac ſeorſum ſumptio aliud quidẽ eſt graue, aliud autem leue: nam aer quidem quãtuluſuis ſit omni aquæ ipſi ſupereminet, ergo dicitur leuior aqua: aqua vero quantulauis fuerit omni aeri ſubſidet: ergo eſt grauis,
E ad aerem, quare hæc dicuntur grauia & leuia in reſpectu tam ſimul ſumpta, & ad extrema comparata ꝗ ſeorſum ſimpliciter & accepta: ad ſe relata.

Auerroes autem aſſignat ſignum quo aerem eſſe aqua Auer.c.27
leuiorẽ cognoſcitur, quia corpora, quibus aer prædominatur aquis ſupernatat, ergo aer eſt leuior aqua, & aqua grauior aere. Sed cõtra hæc dubitabis fortaſſe primo, quia Dub. 1.
vel leuitas aeris eſt intenſa, vt octo in aere ipſo, uel remiſſa: ſi eſt intenſa ergo aer erit leuiſſimus ſimpliciter: & ita omnibus ſupereminet: ſin autẽ remiſſa: erit ergo ſibi grauitas quicq; admiſtum, cuius oppoſitum Auer. aſſeruit. proximo commento. Secundo ſi grauis & leuis dicitur Dub. 2.
aer comparatione, grauitas & leuitas in eo erunt relationes, quare nõ erunt principia motuum: vt quinto Phyſi. colligitur. Poteſt dici quãuis aerem: qua aer dicitur gra- Reſponſio
uis & leuis: differre ſpecie a leuitate ignea, & grauitate terrea: hæc enim aerea qualitas ſiue ſit dicenda leuitas, ſiue grauitas eſt intenſa: ut octo in tali natura. Et ita non ſequi-
F tur aerem per hãc omnibus ſupereminere: quia eſt intenſa, ut octo: ut aerea eſt: non autem ſimpliciter. Ad ſecundam dicendum aliquid dici comparatione poſſe dupliciter intelligi: aut intrinſece ratione fundamenti: velut ſimile ratione fundamenti eſt album ratione albedinis: Aut extrinſece ratione relationis, ut ſimile extrinſece ratione relationis eſt ſimile propter ſimilitudinem: tunc dico aerẽ & aquã dici comparatiue grauia & leuia intrinſece propter qualitates: quæ ſunt fundamenta reſpectuum, & nõ extrinſece propter relationes.

Quoniam autem, & cæterorũ alia quidẽ grauitatẽ alia vero leuitatem habent, patet eam quidem differentiam, quæ in ſimplicibus eſt, horum omnium cauſam eẽ ex eo nanq;, quia aliud plus, alius minus illorum ſunt aſſecuta, alia corporum grauia, alia leuia erunt.

G Auerroes ſic introducit & recte: cum dedit definitionem grauis & leuis. tam ſimpliciter: quam in reſpectu, tranſit ad aſſignandam cauſam accidentium: quæ inſunt miſtis propter ſimplicia: hoc enim erat tertium propoſitum. Præordinat tamen doctrinam hoc modo, quoniã miſta ſunt grauia uel leuia propter ſimplicia: quæ in illis prædominantur ideo dicendum eſt de accidentibus ſimplicium: ſic enim erit dictum de accidentibus miſtorum. Primo ergo oſtendit miſta eſſe talia propter ſimplicia. Secundo ex hoc quid agendum ſit de ſimplicibus: colligit. Inquit: quoniam autem & cæterorum: ſcilicet miſtorum alia quidem grauitatem: alia autem leuitatem habent: patet eam quidem differentiam: quæ in ſimplicibus eſt: horum horum corporum miſtorũ cauſam eẽ. ſ. cur alia grauia, alia leuia ſint. Et quod miſta ſint grauia, & leuia propter ſimplicia: declarat dicẽs: ex eo nãque, quia aliud plus: aliud minus illorum ſimplicium ipſa miſta ſunt aſſecuta: alia corporum miſtorum a prædominio erũt grauia: alia
H leuia Patet igitur uerum eſſe: miſta eſſe grauia: vel leuia propter ſimplicia: lignum enim leuius eſt plumbo: quia de leuibus elementis: plus eſt in ligno: quam in plumbo: aurum vero: ut Auerroes inquit grauius adeſt argento: quia in eo eſt plus de terra, oleum autem leuius uino: quia in eo plus eſt aeris. Quo uero ad uerba attinet: uerbũ illud { In ſimplicibus } antiquæ tranſlationes habent { In compoſitis, } quod unde factum ſit: ignoro: græce enim eſt ἁπλοῖς τοῖς hoc eſt ſimplicibus: ideo iunioribus fuit errandi cauſa.

Quare de illis dicendum eſt, cætera enim illa prima ſequuntur, quod quidem, & eos oportere facere diximus, qui ob plenum graue eſſe dicunt, & ob vacuum leue.

Declarauit

Declarauit miſta eſſe grauia & leuia propter differentiam ſimplicium, quoties in illis præſunt. Ex hoc concludit quod facturus eſt, aſſerens ſolũ de ſimplicibus ſe velle agere, quoniam cum miſta ſint talia ob ſimplicium prædominium, ſatis de differentiis, ac accidẽtibus miſtorũ dicetur, ſi de accidentibus ſimplicium erit dictum. Inquit, quare de illis ſimplicibus dicendũ eſt, cuius cauſam aſſignat dicens, cætera enim miſta illa prima, & ſimplicia ſequuntur, ſunt enim vt dictum eſt miſta ipſa grauia & leuia ob ſimplicia. Addit hunc ordinem debuiſſe ſeruare Democriticos, qui grauia ob plenũ, & leuia ob vacuum eſſe dixerunt, debent enim ſolum de accidẽtibus pleni, & vacui dicere, quoniam ſic de accidentibus miſtorum ſatis erit dictum. Ariſto. ergo, vt Auer inquit, prætermiſit tractare accidentia miſtorum, & tantum in ſimplicibus inquirit accidentium cauſas, hæc de intentione, deque ordine. A

Accidit itaq; eadem non vbiq; grauia leuiaq; ob differentiam primorum videri. Dico autem, vt in aere quidem grauius erit lignum talantiæon plumbo mnaiæo, in aqua autem leuius. B

itaq; Igit δ' vel Aũt δ' ταλαντιαίων. Ctum librarum.

Quod dicit hic Ariſto. poteſt eſſe dubitatio contra dicta, & poteſt eſſe problema, nam cum propoſuit loqui de accidentibus miſtorum pp differentiam ſimplicium, nunc hoc facit, proponit enim accidens primo, ſecundo illius cauſam reddit. Erit ergo problema quam ob cauſam lignum centum librarum eſt in aere grauius plumbo vnius libræ, ſit aqua vero econtra plumbum vnius libræ eſt grauius ligno cẽtum librarum. Inquit accidit itaq; eadem non vbiq; grauia, leuiaq; ob differentiam primorum videri. Et propter hæc verba videtur hæc dubitatio contra dicta, diximus enim miſta eſſe talia ꝓpter ſimplicia, at nunc ita eſſe nõ videmus, & hoc exponit dicens, dico autem, vt in aere quidem grauius erit lignum talantiæum, plumbo mnaiæo, in aqua autem econtra lignum talantiæum leuius eſt plumbo mnaiæo. De- C bes ſcire, q lignum talantiæum ſemper eſt plũbo mnaiæo grauius, dicitur autem in aere grauius, quia in illo velocius fertur, q̃ plumbum. In aqua vero leuius, q̃a in illa vel non fertur, vel tardius mouetur. Hinc Auerro. ait Ariſto hic per grauitatem intellexiſſe tarditatem, per leuitatem vero velocitatem Quo vero ad verba attinet talantiæum a τάλαντον. talentum deducitur, eſt autem talentũ non vna ratione acceptum (vt Plin. inquit,) tamen hic pro pondere centum librarum aſſumpſimus quia quouis modo exponatur, non refert. Mnaiæũ vero deducitur a mna, hoc eſt mina libra vna. ſol. 20. hic uero pro libra vna accepimus, quia quo uis modo exponatur differentiam non facit in re.

μναιῶν. Vni libræ. a ταλαντον. talẽti lege Budæum de Aſſe.

Cauſa autem eſt, quoniam grauitatem habent omnia præter ignem, & leuitatem præter terram, terra igitur & quæ terræ plurimum habent, vbiq; grauitatẽ habere neceſſe eſt, aquam autem vbiq; præterq̃ in terra, & aerem præterq̃ in aqua, & terra. D

Soluit Ariſt. ꝓblema, & ſupponit oĩa elementa habere grauitatem præter ignẽ, nam aer, aqua, & terra grauitatem habent Secundo ſupponit oĩa habere leuitatem, præter terram: nã ignis. aer, & aqua leuitatem habent. Ex his concludit terrã, & quæ plurimum terræ habent vbiq; grauitatem habere, quoniã in igne, aere, & aqua grauitatem habent. Secundo concludit aquã vbiq; grauitatẽ habere præterq̃ in terra, vbi leuitatẽ habet. Tertio concludit, aerẽ vbiq; grauitatem habere præterq̃ in aqua, & terra, vbi leuitatem habet. Inquit, cauſa autem eſt, quoniam grauitatem habent omnia præter ignẽ: nã aer, aqua, & terra grauitatem habent, hæc eſt prima ſuppoſitio, ponit ſecundã dicens, & leuitatem præter terram, leuitat enim ignis, aer, & aqua, terra autem ſola grauitat, hæc eſt ſecunda. Ex his excerpit primo, terram & terrea vbiq; grauitare, & inquit, terrã igitur & quæ terræ plurimum habent vbiq; grauitatem habere neceſſe eſt, vbiq; quia in igne, aere, aqua, & terra, ſi elementum in ſua ſphæra grauitet vt dicetur. Deinde ponit ſecundũ excerptum dicens, aquam autem vbiq; præterquam in terra, vbi leuitat, grauitat enim aqua in regione ignis, & in regione aeris, & in propria regione vt dicemus, ſolum autem in terra leuitat. Ponit tertium dicens, & aerẽ præterq̃ in aqua & terra vbi leuitat, grauitat, enim in regione ignis, & in propria regione vt dicemus, ignis, vt primum, aer, vt. 2. aqua, vt. 3. Terra, vt 9.

Animaduertendum, q Auerr. dicit omnia elementa præter ignem ſuis in locis aliquã habere grauitatem præter ignem aliquã (vt dicit) & non ſimpliciter: qualem habent extra eorũ loca: ſed aliquam quaſi diminutam.

Hinc Them qõ tollitur: arguit enim Them ſi elementa haberet grauitatẽ ſuam ſuis in locis in illis ſtarent violenter: velut cum ſtant extra ea. Quod ſoluit Auerr. per hoc, q elementa ſuis in locis non habẽt grauitatem ſimpliciter, ſed aliquam quæ eſt facilitas quædã, qua mota in illis deorſum facilius ferũtur q̃ ſurſum, quare per grauitatem aliquam Ariſt. intelligit facilitatem qua mobilia facilius deorſum q̃ ſurſum feruntur, & hoc Auer. declarauit ex proiectis: ſed de his poſtea. B

Sua enim in regione omnia grauitatem habẽt præter ignem, etiam aer. Signum autem eſt, quoniam plus trahit inflatus vter vacuo.

Duas ſuppoſitiones fecit: quarũ prima oĩa elementa ſuis in locis grauitatem habere præter ignem. Secunda vero erat, cuncta leuitatem habere præter terram. Secũdam quidem relinquit, vel tanq̃ notã, vel quia patet ex declaratione primæ, vel quia illa nobis non deſeruit, & primam probat argumento ſumpto ab vtre inflato, q̃a ꝓpria in aeris regione deorſum trahit, ꝓponit ergo primo ſuppoſitionem, & inquit. Sua enim in regione oĩa grauitatem habent præter ignem, hæc fuit prima ſuppoſitio: addit etiam aer ſup. propria in regione grauitatem habet, de quo quis poſſet ambigere: & hac ratione ſpeciatim exemplum, atq; ſignũ poſuit ad aere, dicens. Signum autem eſt quoniam plus trahit inflatus vter in ꝓpria regione ipſo vacuo, & hoc, ut addit Simplicius mõ vter ſit pelle tenuiſſima confectus, vt membrana illa nullatenus promoueat. hinc patet prima ſuppoſitio. C

Quare ſi quid plus aeris habet, quam terræ, & aquæ, id in aqua quidem alio leuius, in aere vero grauius eſſe contingit, nam non natat quidem ſuper aerẽ, natat autem ſuper aquam.

Lignum talantiæum	A	plumbum mnaiæum	B
ignis	1	ignis	1
aer	12	aer	2
aqua	5	aqua	3
terra	3	terra	9

D

Ex his ſoluit ꝓblema, & reddit cauſam accidentis, q̃a A lignũ talantiæũ in aere habet virtutem motiuã deorſum, vt. 20. q̃a in eo aer, vt. 12. & aqua, vt quinq;, & terra, vt tria omnia deorſum trahunt, quia vt proxima ſuppone patet, aer ꝓpria in ſphæra grauitat, vim aũt reſiſtitiuam habet, vt vnum, quia in eo ignis eſt, vt vnum, ergo mouet deorſum ipſum A a ꝓportiõe vigecupla, B vero plumbũ in aere vim motiuam habet deorſum. 14. reſiſtitiuam, vt vnum, ergo mouetur in aere a ꝓportio

ne virtutis motiuæ ſuper reſiſtentiã. 14. quare B plũbũ in aere tardius deorſum ferẽ, A vero lignũ velocius. In aqua autem econtra, quoniã ſi vis deorſum motiua i. a. eſt vt octo, reſiſtitiua, vt. 13. ergo in illa nõ mouetur, ſed in ſuperficie natat, nam in aqua lignum mouetur deorſum ꝓpter aquã vt quinq;, & terram vt tria, ergo mouetur a vi motiua deorſum vt octo trahũt vero ſurſum ignis vt vnum, & aer vt. 12. ergo vis reſiſtẽdi erit vt. 13. B. autẽ mouetur deorſum in aqua a virtute motiua vt 12. quia a virtute aquæ vt tria: & terræ vt. 9. ergo a virtute mouendi vt. 12. a reſiſtitiua vero vt tria: qa virtute ignis vt vnum, & aeris vt duo: ergo proportio virtutis motiuæ deorſum ſup eius reſiſtentiam in plumbo erit maior q̃ in ligno, ſi ponantur in aquã, & tota cauſa huius problematis eſt, quia omnia elementa ꝓpriis in ſphęris deorſum trahunt, præter ignem vt aer, & aqua, & terra, vt declarauimus. Inquit. Quare ſiquid plus aeris habet ſupple lignum, a. q̃ terræ, & aquæ, id in aqua quidem alio. ſ. plumbo leuius eſt, in aere vero grauius eſſe contingit, vt declaraui, nam non natat ſuper aerem, qa vis motiua eſt maior vi reſiſtitiua, natat autem ſuper aquam, quia vis reſiſtitiua eſt maior vi motiua. At in plumbo eſt oppoſitum, tardius enim ferẽ in aere, quia ꝓportio virtutis motiuæ ad reſiſtentiam eſt parua, velocius vero deſcendit in aqua, quia proportio virtutis motiuæ ad reſiſtentiam eſt magna, & ſic patet problema, & cauſa accidentis.

Cõtrouerſia inter Auer. & Themiſt.

Circa ſolutionem ꝓblematis Them. diſſentit ab Ariſto. negat. n. ſuppoſitionem, quæ dicit: omne elemẽtum vbiq; habere grauitatẽ ꝑter ignẽ. Primo, quia tunc nullum aliud elementum, niſi ignis eſſet naturaliter in loco proprio, ſed violenter. Secundo, quia ſignum ſumptũ ab vtre nihil eſt, quoniã vter inflatus grauitat ĩ aere, aut ꝓpter pellem, aut propter aeris condenſationem. Tertio quia ſolui poteſt problema ſine illa ſuppoſitione, & ꝙ ita ſit, declaratur: accipiendo lignũ A habere quatuor partes iuxta quatuor elementa, quæ argumẽti gratia reducantur in duas, videlicet, in leuem ratione ignis, & aeris, & in grauem ratione aquæ & terræ, ſitq; pars grauis in ligno maior, q̃ pars grauis in plũbo. Similiter & leuis ſit maior in ligno A, q̃ in plũbo B. Secundo accipit nullum elẽtum in ſphæra ꝓpria grauitare, vel leuitare, ſed ita cito leuitare, q̃ cito verſus deorſum extra ſphæram ponitur, ita cito aũt grauitare cum primum extra ſphæram verſus locũ ſurſum collocaẽ. Ex hoc ſoluitur ꝓblema: nã cum lignum A habeat plus grauitatis, q̃ plũbũ & in aere pars eius aerea dũ eſt in eo, nec ſurſum, nec deorſum trahat, relinquitur in aere ipſum citius moueri deorſum, q̃ plumbũ, quia virtus motiua deorſum eſt maior & vis reſiſtendi, vel æqualis ĩ aere, vel minor, ex quo aer in eius ſphæra non grauitat ꝑ ſuppõnẽ, at in aqua, licet virtus grauitatis ſit maior vi exiſtente in plumbo, tñ reſiſtẽtia eſt maior cum ponitur in aqua, quoniã vis leuitatis in A ligno ẽt ponebatur maior, quã in plũbo, & ſic patet ꝓblema, ſiue ponatur ſuppoſitio Ariſt. ſiue negeẽ, modo concedatur extra ſphæram elementũ grauitare vel leuitare. Obiicit huic opinioni Auer, vt mi-

Oppugnat

H hi videtur Primo, quia aer in ſphæra ignis deſcendit, ergo in media ſphæra habebit conditiones medias, & aſcẽdit in ſphæra aquæ, & terra, & ita in ſphæra media erit grauis & leuis, quare grauitabit & leuitabit. Secundo ſagitta pulſa moueẽ ſurſum & deorſum in aere, ergo aer trahit ſurſum & deorſum, & ita eſt grauis & leuis, quare grauitat. Tertio accipiẽ lignum, quod ſit in grauitate plũbo æquale, in leuitate plũbo maius in cẽtuplũ, caſus eſt poſſibilis, modo experientia doceret hoc lignum velocius in aere deſcendere, quã plũbũ datum, quo cõceſſo, quæriẽ e qua parte citius lignum in aere ipſo deſcẽderet, vel e parte graui, & hoc non, qm̃ lignum in grauitate eſt æquale plũbo ꝑ caſum, ergo citius deſcendit e parte leue, & nõ niſi aer grauitet in ſua ſphæra, aliter nõ citius deorſum veniret, ergo aer in ſua ſphæra grauitat.

E Tertio reprehendit Auer. Them. quia non fecit differentiã inter cãm eſſentialẽ & accidentalem illius accidentis. Quod n. lignũ citius in aere deſcendat certo plũbo, cauſa accidẽtalis eſt ſi poneretur maioris grauitatis ipſo plũbo: hæc. n. cauſa pro tanto accidentalis eſt, qa ea ablata, adhuc lignum poſſet citius moueri deorſum in aere. (quia dictũ eſt), vbi lignũ & plũbum eſſent ęqualis grauitatis, adhuc lignum (vt docet experientia) citius deſcẽderet, & non tamen propter partem grauem maiorem, ergo vera cauſa, & ꝑ ſe, quare lignũ citius in aere deſcendit eſt, quia conſtat tribus grauibus, videlicet, aere qui in ſphæra propria eſt grauis, & aqua, & terra, quare oportet dicere aerem in ſua ſphæra grauitare. Ad illud de vtre, in quo Them. rñdit Ariſto. Auer. dicit primo, illud eſſe exẽplũ, & non ſignũ verũ, quia exẽpla ponimus, ut ſentiat qui diſcunt. Secundo dicit Ariſt. ſuppoſuiſſe vtrẽ eſſe tenuiſſimæ mẽbranæ, adeo vt non ꝓmoueat plus, q̃ aer. Them. vero credit vtrem eſſe ex craſſa admodum pellicula, hæc breuiter in commẽto colliguntur.

An demẽta media ꝓpriis locis grauitent.

F Sed an vera ſint, dubium eſt non paruum. Auerroes dubiũ hoc diſſoluit in præſenti commento, & infra cõmento. 39. vnde hic ponit hanc cõcluſionẽ ꝙ media elementa ꝓpriis in locis grauitent & leuitent. Commento vero. 39. ponit aliã, ꝙ, videlicet, licet hæc media elementa grauitent & leuitent ꝓpriis in locis, tñ in illis magis grauitant. Primam concluſionẽ tribus rationibus potiſſimum confirmauit, prima, quia aer deſcendit a regione ignis, & aſcendit a regione terræ, & aquæ, ergo aer grauitat & leuitat in loco eius medio. Secunda, qa ſagitta ꝓpulſa mouetur ſurſum & deorſum in aeris regione, ergo aer trahit ſurſum & deorſum, & ita leuitat & grauitat. Tertia ſit lignum, cuius aqua, & terra ſint ęquales aquæ, & terræ, quæ ſunt in plũbo, & ignea quoque pars ſit; æqualis in vtroq; aerea vero ſit cẽtupla in ligno ad partem aeream plũbi, caſu iſto poſito, conſtat in regione aeris lignũ eiuſmodi citius deſcendere plumbo, & non ratione aquæ, & terræ, quæ in vtroq; ſunt æquales nec ratione partis igneæ, qa illa non trahit deorſum, &

Confirmatio prima.

G in vtroq; eſt æqualis, ergo ratione partis aereæ, quare ſi lignum in aeris regione citius plũbo deſcendit, aer ſua in regione grauitabit. Secundam concluſionem probauit commen 39 primo argumẽto ſumpto ab vtre inflato.

Probatio ſecunda.

Secundo, quia aer naturaliter deſcendit ablato ſubterpoſito, ꝑter naturaliter vero aſcendit ablato ſuperpoſito, tunc arguo, omne naturaliter deſcendens ablato ſubterpoſito, & violenter aſcendent ablato ſuperpoſito naturaliter ſua in ſphæra magis grauitat, q̃ leuitat: ſed aer, & aqua ſunt eiuſmodi. ergo ſuis in ſphæris naturaliter magis grauitant quam leuitant. Tertio, pars leuiſſima animalis grauitat, vt ſpiritus, & non ratione terræ, quia eſt omni ex parte aereus, ergo ratione aeris. Quarto, in aere & aqua ſunt cauſæ grauitatis magis, quã leuitatis, vt commento illo probabiẽ, ergo in ſuis ſphæris magis grauitabunt quã leuitabunt. Vltimo, tunc ea quæ in ſublimi apponunt deorſum nõ facile mouerentur. Hæc Auer. in commentis. Hæc quæſtio ſpecialis videtur in elementis mediis non enim Ariſto. dubitat de igne & terra, cũ dicat ignem leuem eſſe tantum & nullo modo grauem, terram autem grauẽ & nullo modo leuem, recentiores tñ ampliant quæſtionem ad omnia elementa, vt patet. Themiſt. autem tenet, in ſphæris propriis nullum elementum grauitare, vel leuitare, extra tamen loca illa concedit & grauitare & leuitare, vt ad loca eorũ perueniant. Vtitur ratione. vt Auer. retulit, quia ſi grauitarent, tunc in eorũ locis violenter quieſcerent, nam ſi grauitarent, naturaliter deorſum deſcenderent, ergo in eorum locis violenter ſtarent. Huic fauet textus dicens, cũ igitur ſiat ex aqua aer, & omnino ex graui leue, eo ipſo ſurſum venit. & nõ vlterius ſit, ſed illic eſt, quare aer cũ ponitur in regione aquæ, vel terræ: mox leuitat: cum autem in proprio loco collocatur, mox ſtat. & nullo modo mouetur. Præterea idem confirmatur ſigno ſumpto

a natantibus cū qñq; ſub aquis natant, & nullum perſentiunt pondus inſuper nos qui incolimus in aeris infima regione. grauitatem aeris nullo modo percipimus, quare ipſe nullo modo grauitare vr̄. Sed inter hos poteſt poni concordia, ideo debes ſcire grauitatem accipi poſſe pro qualitate, qua aliquid dr̄ formaliter graue. Et pōt ſumi ꝓ actu ſecundo, quo graue dicitur actu moueri deorſum. Tertio ſumi pōt, pro diſpōne qua dicitur actu reſiſtere ei, quod ipſum ſurſum trahit, velut viuere pōt ſumi ꝓ eſſe, & ꝓ operari, & ꝓ ipſo reſiſtere corrūpenti. Tunc dicerem ſaluo meliori iudicio, Primo, ꝙ elementa media in ſuis ſphæris ſunt grauia & leuia formaliter grauitate ſumpta pro ipſo actu primo, & hoc tres rōnes pręcientis cōmenti ꝓbant. Secundo dicerē elemēta media ꝓpriis in ſphæris non ſunt grauia, nec leuia, grauitate & leuitate ſumptis pro actu ſecundo, & hoc ꝓbant rōnes Themiſtii. Tertio dicerem, ꝙ elemēta media in propriis ſphæris grauitant capiendo grauitatem pro diſpōne qua illa reſiſtunt potius illi, quod ipſa ſurſū trahit, ꝗ deorſum, & hoc ꝓbant rōnes Auer. cō. 39. & ſignum de u_re, & argumentum eiuſdem, Per h̄ tollit cōtradictio in dictis Ari. nā Ari hic, & 21. prima pticula, ꝓblemate. 17. & pticula 26 ꝓblemate 10. 12. 13. & 11. particula ꝓblemate. 45. vr̄ tenet illud idē, qđ hic aſſeruit. Vigeſimaquinta uero particula ꝓblemate. 12. tenet oppoſitum, ait. n. utrem tm̄ plenum quantum vacuum æque perlibrari, tu uero per hæc, quæ diximus, tolle contradictionem. Siquis tñ uellet ſuſtinere media elementa non grauitare grauitate ſecundo modo dicta pro actu ſecundo, ut multi ſentiunt, facile poſſet rn̄dere rōnibus in contrarium factis, ad illud. n. de utre patet non ualere, qm̄ fortaſſe grauitat propter pellem, & fortaſſe ob aeris condenſatione, & fortaſſe caſus eſt falſus, ut nos ſumus experti. Argumentum præterea Ariſt. nullum eſt, quia omne locatum naturaliter uiolēter mouetur extra locum eius, & ita aer uiolenter deſcendit remoto corpore ſubterpoſito. Præterea, ſi aqua naturaliter moueretur ad medium, ergo uiolenter recedit a medio, vt Ariſ. arguit primo huius. Inſuper tunc vni corpori ſimplici plures motus ineſſent. Demum Auer. met. tenet aquam uiolenter deſcendere etiam ablata terra, ut patuit primo huius commentis. 8. & 17. & 2. huius cō. 31. & 79. Similiter ſolui poſſunt rationes Auer. quo fit, uel elementa, nec primo, nec ſecundo modo grauitent, tertio tñ modo concedi pōt, ut oēs auctores autumāt.

Cōcilia tio.

Grauitas tripliciter.

Quoniam autem eſt aliquid ſimpliciter graue, atque ſimpliciter leue, ex his perſpicuum eſt.

His declaratis nunc quaſi epilogat ea quæ dixit, & inquit. qm̄ autē eſt aliquid ſimpliciter graue, atque ſimpliciter leue, ex his perſpicuum eſt. Vel forte per hæc uerba excuſat ſe a qōne, an eſt graue et leue ſimpliciter, nam cum terminauit qōnē quid ſit unūquodq; horū, quaſi ſe excuſans a qōne ſi ſunt, inquit. qm̄ aūt eſt aliqđ ſimpliciter graue, atque ſimpliciter leue, ex his perſpicuum eſt, ſup. quæ diximus nunc, & quæ diximus primo huius, & quæ dicemus ſtatim.

Dico autem ſimpliciter leue, quod ſemꝑ ſurſum & graue, quod ſemper deorſum aptum eſt ferri non probibitum, ſunt enim aliqua talia, & non omnia grauitatem babent, ut quidam putant.

Addit nunc definitiones grauis & leuis ſimpliciter, quæ ex motu colligūtur, ut per haſce appareret graue ſimpliciter, & leue ſimpliciter eſſe, ut inquit dico autē ſimpliciter leue quod ſemper ſurſum aptū eſt ferri niſi ꝓhibeatur, & graue ſimpliciter etiam dico, quod ſemꝑ deorſum aptum eſt ferri non prohibitum Differūt autem eiuſmodi definitiones ab illis, quæ aſſignatæ ſunt per quietem, illæ enim indicant eſſentiam magis, eſt. n.

A quies ipſa elementis naturalior hæ uero oſtendunt differentiam eorum magis, ac illa eſſe cum motus ſit ſenſibilior quiete. Tunc quaſi refellens opinionem antiquorum, inquit ſunt enim aliqua talia, & non omnia grauitatem habent, ut quidam putant, hæc Ariſto.

Nam & aliis quibuſdam graue eſſe uidetur, & ſemper ad mediū ferri, eſt aūt & leue ſimili modo,

Hæc quæ modo dixit, nunc confirmat auctoritate antiquorum. & ratione ſumpta a ſenſibus. inquit nam, & aliis quibuſdam. ſ. antiquorum graue eſſe in rerū natura quicquam uidetur, & hoc quo ad quæſtionem an graue ſit. Et ſup. etiam uidetur ſemper ad medium ferri, & hoc quo ad qōnem quid eſt, idem de ipſo leui addit, & inquit. eſt autem & leue ſimili modo ſ. & ens in rerū natura, & id quod uidetur ſemper e medio ipſo ferri, hęc ea antiquis.

B *Videmus enim, vt dictum eſt prius, terrea ipſa omnibus ſubeſſe, atque ad mediū ferri, at vero ipſum medium definitum eſt.*

At uero ipſum qđ gdē mediū.

Cum probauit illa auctoritate ueterum, nūc eadem probat ſenſu, uel ſenſibili ratione, ut eſt de more Phyſici, quia, uidelicet, ſenſu uidemus terrea quædā corpora oībus ſubeſſe, & hoc quo ad quæſtionem an ſit graue, atque ad medium ferri, & hoc quo quid ſit graue. Addit de medio, at uero ipſum medium definitum eſt, ad quod uidemus grauia ferri, quia non mouentur, ad infinitum, uel in abyſſum ut rudes putant, ex hoc quod uidemus, poteſt argui, uidemus terrea quædam moueri ad medium, & ſubeſſe cæteris omnibus, ergo eſt aliqđ graue, quod omnibus ſubeſt, & ad medium fertur, hæc de grauibus, Dixit autem { Terrea } & non terram, qa terra pura oculis non ſubiacet elementum enim purum coloratum non eſt, quod ſi terrea uidemus ad mediū ferri, cum non ferantur niſi ratione terræ, ergo terra magis deorſum fertur.

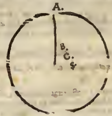
C *Si igitur eſt aliquid quod omnibus eminet, vt & ignis videtur in ipſo aere ſurſum latus, aer autem quieſcens, patet hoc, ad extremum ipſum ferri, quare nihil grauitatis ipſum habere poteſt, ſubeſſet enim alteri. Quod ſi hoc eſſet aliquid aliud eſſet profecto, quod ad ipſum extremum moueretur, quod ſuper omnia, quę feruntur collocaretur.* Nunc autem nihil eſſe videtur, ignis ergo nihil grauitatis habet. Neque etiā terra leuitatem vllam, ſi quidem ſubſidet vniuerſis, idque quod ſubſidet ad ipſum medium fertur.

Nunc leue ſimpliciter eſſe, & ipſum ferri ad extremū ratione quaſi a ſimili perſuadet, & licet procedat more prioriſtico a primo ad ultimū hypothetice ſyllogizās,
D poteſt tamen eius ratio ſic ad categoricam reduci, quod omnibus ſupereminet eſt leuiſſimum ſimpliciter, ignis oībus ſuperfertur, ergo eſt ſimpliciter leuis. minor probatur per impoſſibile, quoniam ſi nō omnibus ſuperfertur ignis, detur oppoſitum, tunc alicui alteri non ſuperfertur ſed tale non uidetur, ergo ignis omnibus ſuperfertur. Ariſto. uero procedit hypothetice, & inquit, ſi igitur eſt aliquid quod omnibus eminet, ut et ignis uidetur in ipſo aere, & ſupra aerem ſurſum latus, aer autē quieſcens, patet tale corpus ad extremum ipſum ferri, h̄ eſt prima conſequentia. Deinde facit ſecundam, & inquit, quare tale corpus ſupra aerem latum ipſo aere qeſcente nihil grauitatis ipſum hēre pōt, cuius rōnē affert, ſubeſſet. n. alteri. Et ultra, inquit, ꝙ ſi hoc eſſet aliquid aliud eēt profecto, quod ad ipſum extremū moueret, quod ſuper omnia, quæ ferūtur, collocaretur. Deſtruit hoc conſequens, et inquit, nunc autem tale nihil eſſe vt

ad ſenſum noſtrum, & cum nihil tale ſit, infert principalē concluſionem dicens, ignis ergo nihil grauitatis habet. Repetit & idem de terra, & inquit, neque etiam terra leuitatem vllam, ſiquidem ſubſidet vniuerſis, idq; q̃d ſubſiſtit ad ipſum medium ſ. definitum fertur. Quare ſimpliciter graue eſſe, & ipſum ferri ad medium patet, ſimiliter patet eſſe ſimpliciter leue, & ipſum ferri ad extremum ab ipſo medio, quæ duo propoſuit Ariſt. Quod ſi has rationes hypotheticas ad categoricas vis reducere facile poteſt.

Circa hunc textum animaduertendum primo, quod Auer. dicit quædam, ex q̃bus patet ſolutio cuiuſdã dubij

Quæ Auer. C. m. 38. Dubiũ.

Supponatur igitur centrum eſſe punctum terminans lineam A B, a concauo lunæ vſque medium totius protractam. Arguatur ergo ſic, linea A B, põt protrahi vſq; ad punctum E, ergo B non fuit vltimum, ſimiliter vſq; ad punctum F & ſic, B non fuit vltimum, & ita centrum B, non fuit definitũ.

Solutio

Reſpondere videtur ergo Auer. nam punctum B poteſt conſiderari vno modo mathematice vt deſcriptum in linea vt linea eſt, & ſic nõ eſt vltimum. quin poſſit intelligi adhuc aliud vlterius, & ſic in infinitum. Alio modo poteſt conſiderari ratione phyſica, vt punctum terminans lineam quæ eſt ſemidiameter mũdi, & ſic eſt B ipſum vltimum & finitũ ita, ut non poſſit ſibi addi aliud vltra, hæc ex verbis Auer. Secundo animaduertendum, q᷑ Auerro. pro roboratione rationis Ariſto duo ſupponit, primum, q᷑ nullus locus ſit ſupra locọ ignis, quia tunc vel inueniretur aliud corpus ſenſibile vltra ignem, quod moueretur ſurſum vltra regionem ignis, quod non patet, vel daretur vacuum inter concauum lunæ, & conuexum ignis, ad quod concauum moueretur corpus illud. Secundum eſt, q᷑ locus aeris non poteſt ſe extendere naturaliter vſque ad lunæ concauum quia tunc ignis non haberet locum, in quem moueri poſſit, quia vel moueretur ad concauum cœli, & hoc non, non enim idem eſt locus duorum corporum, cum igitur concauum lunæ poſitum ſit locus aeris ergo non poteſt poni locus naturalis ign is, nec moueri poteſt ignis ad medium regionis aeris, quoniam videmus ipſum ſuper omnia ferri, patet igitur locum naturalem aeris non eſſe protenſum vſque ad cœli lunæ concauum. Ex his duobus ſequitur ignem naturaliter locari in extremo, & ita eſſe leue ſimpliciter, & hæc fuit ratio Ariſt. Tertio animaduertendum, q; Auer addit alias rationes ad idem. Arguit. n. primo partes ignis videntur ſurſum ferri, ergo eſt aliq̃s locus ſurſum, vbi eſt congregatio omniũ partium ignis cuius exemplum eſt, vt ſiquis eſſet in montibus, & nunq̃ mare vidiſſet poſſet cõcludere mare eſſe, cum videret omnes aquas fluere, & nihil conetur ad terminum non futuram, ergo oportet dare locum congregationis aquarum & tale eſt mare, hæc ergo demõſtratio eſt, qua probatur aliquam ſpeciem eſſe, quod raro accidit, quoniam ſemp ſpecies ſunt ad ſenſum perſpicuæ. Secũdo arguit Auer, coniugatio calidi & ſicci eſt poſſibilis in natura, vt coniugatio humidi & calidi, ſed coniugatio calidi & humidi eſt actu aer, ergo coniugatio calidi & ſicci eſt actu ignis.

Quarto animaduertendum, q᷑ Auer. mouet q̃ſtionem, videlicet, quam ob cauſam ignis in propria ſphæra non lucet, ſed extra ſphæram bene. Ait, q᷑ quæſtio quærit aliũ locum, quia librum de ſenſu Reſpondet tamen, q᷑ quemadmodum congelatio accidit aquæ, nõ vt aqua, ſed quatenus ſibi terrei vapores admiſti ſunt et ita ut aqua eſt miſtum quoddam, ſic ignis lucet, ut miſtum eſt terreo denſo, quare ut congelatio aquę accidit ob diſpoſitionem illi extraneam, ſic ipſi igni accidit lucere ob diſpoſitionẽ ſibi extraneã. At cum elementa ſunt in loco naturali, nõ poſſunt habere diſpoſitionem extraneam, ergo non poteſt ignis in proprio loco lucere, ſicut nec aqua congelari.

Hoc autem auctoritate Alexandri confirmat, qui voluit ignem in ſuo loco, et hũc noſtrum ignẽ dici fere æquiuoce. Ille ſiquidem vitã conſeruat hic eam deſtruit. Cuius ſignum eſt ex definitione ignis noſtri, & aquę noſtre, congelatio enim animalia corrumpit, ignis etiam, nã congelatio eſt denſatio frigidi corporis & ſicci, ignis aũt ebullitio calidi & ſicci, quæ oĩa uitam deſtruunt, quare ignis & aqua deſtruunt uitam, quare ignis ille eſt æquiuoce fere ignis. Dixit fere æquiuoce, quia hæc æquiuocatio eſt fere per accidens. Nam ille ignis eſt conſeruatiuus, ut ſibi miſcentur radii ſolis, & ſtellarum, qui per ignem trãſeuntes, ueniunt ad nos, & nos calefaciunt, quare nos quodãmodo viuificat, at ignis noſter ui miſtionis hæc non facit & ita per accidens dicitur ignis æquiuoce. Sed occurres, an ignis in ſphęra propria ſit noſtro igne calidior. Videtur enim primo q᷑ ſic, quoniam eſt purus calor, & intenſiſſime talis. Ex alio uidetur ſecundo q᷑ non, quoniam actio ſequitur formam in materia denſa exiſtẽtem. Obiectio

Auer in cõmento libri Canticorum. 15. uelle uidetur illum ignem non habere actu calorem, cum calor accidens huic igni ſenſili, ut eſt in terreo corpore, uerum de his in libro de ſenſu. Solutio

At vero medium eſſe, ad quod eorum, quę grauitatem habent, & e quo leuium latio eſt, ex multis patet, primo quidem ex eo, quia nihil ferri in infinitum cõtingit, ut enim nihil eſt impoſsibile ſic, neque ſit impoſsibile, latio autem generatio eſt, vnde quo.

Expoſitio.

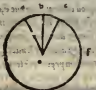
Accepit tanq̃ omnibus conſtans mundi medium eſſe definitum, hoc eſt eſſe finite diſtans ab ipſo cœli concauo at nunc illud probat pluribus rationibus. Primo, quia ſi medium ad quod ſimpliciter graue mouetur, diſtaret per infinitum a cœli concauo extremo, tũc nullum prorſus graue ſimpliciter deorſum ad medium moueretur, quod eſt contra ſenſum. Et ratio patet, quia nihil moueretur ad locum ad quem peruenire eſſet impoſſibile, at impoſſibile eſt aliquod graue ſimpliciter peruenire ad locũ diſtantem ab eo in infinitum. Inquit. At vero medium eſſe ad quod eorum quæ grauitatem habent latio eſt, & e quo leuium etiam latio eſt, ex multis patet. Et primo ſyllogizans per impoſſibile dicit, & primo quidem ex eo, quia nihil ferri in infinitum contingit, cuius cauſam dicit. Vt enim nihil eſt in rerum natura, quod eſt impoſſibile, ſic neque ſit aliquid, quod eſt impoſſibile. Impoſſibile n. ipſum neque eſt, neque fieri poteſt. Nam quod eſſe neqẽ, etiam fieri nequit. Addit latio autem eſt, ſupple quædam generatio, ſiue quædam factio vnde quo, hoc eſt e termino e quo ad terminum ad quem finita & recta, quare proficiſci non poteſt ad terminum infinitum, quare oportet medium mundi finite diſtare a circunferentia.

Deinde ignis quidem ſurſum latus, terra autem & quicquid grauitatem habet deorſum ſimiles ad angulos fertur, quare ad medium ipſum feratur neceſſe eſt. Vtrum autem ad terræ medium, an vniuerſi feratur, cum idem ſit, alia ratio eſt.

Expoſitio.

Sc̃do arguit, ignis mouetᷣ ad pũctũ definitũ, ergo & terra, q̃m cõtraria corpa ad cõtraria pũcta ferri neceẽ, logc

Deinde ignis quidē ſurſum latus, terra autē, & q̄cq̄d grauitatem habet, deorſum ad ſimiles angulos fertur, hinc dat concluſionem.d. hinc ad medium ipſum feraſ. terra definitum & terminatum neceſſe eſt. Excuſat autē ſe ab alia quæſtione obiter occurrente.d. Vtrum autem ad terræ medium; an ad vniuerſi medium feratur ſ. ipſa terra, cum medium idem ſit, alia rō eſt, quod medium mundi ſit definitum, ac ab extremo finite diſtās Auer. ꝓbat primo, q̄ē impoſſe eſſe eſt impoſſe fieri motum infinitum eē eſt impoſſe, ergo motum infinitum eſt impoſſe fieri, quare medium ad quod feruntur grauia, finite diſtabit a circūferentia. Secundo arguit. Si vnum contrarium eſt definitum, & ad locum definitum mobile, alterum ēt erit eiuſmodi, ignis qui eſt terræ contrarius, eſt definitus, & ad locum definitum mobilis, ergo, et terra. Tertio arguit & deſcribatur figura ABCFE, cuius centrum ſit o, quę repreſentet mundi circunferentiā, ergo plana ſuperficies tranſiens per polos mundi E F, & centrum o, erit E O F, ergo ut ignis aſcendit e centro O ad E, & ad A faciens angulum E O A, & ad punctum A & B faciens angulum A O B, & ſimiliter ad alia puncta faciens alios angulos, ſic terra deſcendit per ſimiles lineas faciens ſimiles angulos, quare ut lineę per quas meat ignis ſunt terminatæ inter O centrum & circunferentiam, ita lineæ eædem erunt determinatæ reſpectu motus terræ. Patet igitur medium eē definitum, atque definite diſtans ab extremis.

Cum autem id, quod omnibus ſubſtat, ad medium ipſum feratur, neceſſe eſt id, quod omnibus ſupereminet ad extremum eius regionis feratur, in qua motum efficit. Contrarium enim eſt, ipſum quidem medium extremo, & ſubſtare ſemper, ipſi ſupereminere. Quo circa & iure graue, & leue duo erunt, etenim loca duo ſunt, medium ipſum, atq; extremum.

Expoſitio. Hactenus probauit ipſum medium, ad quod grauia ipſa feruntur, in infinitum non proficiſci, ſed eē terminatum, atque definitum, nunc conuertit ſermonē & probat extremum ad quod fertur ignis etiam non in infinitū diſtare, & quaſi utitur conuerſione per conſequentiam in ipſo, ſic, id quod omnibus ſubſtat, fertur ad medium, quod non in infinitum deorſum ꝓtedit, ergo id quod omnibus eminet fertur ad extremū eiꝰ regionis, in qua motum efficit, quod extremum non in infinitū ſubtollitur. Hæc conuerſio declarata eſt. 2. Top. nā ſubiecta & prædicata ſunt inuicem contraria, inquit. Cum autem id quod omnibus ſubſtat, ad medium ipſum feratur, quod ſup. non in infinitum deorſum ꝓtendit, neceſſe eſt id, quod omnibus ſupereminet ad extremum eius regionis feratur, in qua motum efficit, quod nō ad infinitum ſubtollitur. Hæc eſt conuerſio, cuius rōnem ait, contrarium.n. eſt, ipſum quidē medium extremo, et ſubſtare, atque ſupereminere, & ſic prædicatum prædicato, & ſubm ſubto oppoſita ſunt. Sic igit̄ patet, ſicut medium in infinitum non procedit deorſum, ita nec extremum in infinitum non ſubtollitur ſurſum, & ſic tam medium ad quod terra fertur, q̄ extremū ad quod fertur ignis finitum eſſe, atque terminatum, ita ut inter illa

A ſit intercapedo finita, atque terminata. Ex his deducit graue & leue eſſe duo corpora diuerſa genere uel ſpecie dr̄ia, quēadmodum & loca eorum duo ſunt uidelicet, medium, & extremum, ut diximus, inquit. Quo circa & iure, graue & leue duo erunt corpora genere diuerſa, etenim loca duo ſunt, vt diximus, medium & extremum ipſum Quo uero ad uerba attinet, cum Ariſt. ait {Quocirca & iure graue & leue duo erunt.} Auer. per duo intelligit duo contraria. Et q̄ ſint contraria, declarat Auer. ex diffinitione contrariorum quæ eſt eē illa, quæ maxime diſtant ſub eodem genere, ut dicitur. 10. Meta At graue & leue maxime diſtare conſtat, quia maxime diſtant eē & loco, quæ verò maxime diſtāt loco, videntur diſtare forma, ſiquidem locꝰ ſit perfectio, & forma, ſiquidem locus ſit perfectio & forma locati, quare cum graue & leue maxime diſtent loco, maxime diſtabunt forma, & per conſequens maxime diſtabunt eſſe, quare graue & leue contraria erunt. Auer c. 34

B *Id igitur quod & horum intermedium eſt, aliquid eſt, quod ad vtrūq; ipſorum alterum dicitur. Id enim quod amborum intermedium eſt, eſt vt extremum & medium. Quo circa etiam aliquid aliud erit & graue & leue, ceu aqua & aer.*

Probauit leue & graue ſimpliciter eē duo & contraria, quæ finite diſtant ſed maxime At nunc probat dabile eſſe graue & leue ſm quid, quod dr̄ graue & leue in reſpectu, & qa hoc ex dictis ſequitur, ideo quaſi illatiue concludit ſic, cum leue ſimpliciter, & graue ſimpliciter duo ſunt cōtraria, quæ maximę diſtant, licet finite, erit aſſignandū aliquid horū intermediū, quod ad vtrunq; ſeorſum comparatum, dicitur alterum, ita vt reſpectu leuis ſimpliciter ſit graue, reſpectu grauis ſimpliciter ſit leue. Et huius cā non tantum ex dictis conſtat, ſed eo patet, quia ſp quod eſt aliquorum intermedium eſt medium & extremum, vt ſuſcum eſt medium, quatenus Expoſitio.
C eſt inter album et nigrum, eſt extremum cōparatum alteri. Hac rōne inter illa ſimpliciter talia, erunt graue et leue in reſpectu, aer videlicet, et aqua, inquit. Id igitur qđ et horum intermediū eſt, aliquid eſt, quod ad vtrunq; ipſorum ſeorſum comparatum alterum dicitur, nam reſpectu leuis ſimpliciter dicitur graue, et reſpectu grauis ſimpliciter dicitur leue, et quia hoc non im̄ ſequitur ex dictis, ideo quaſi aliam cām aſſignans, inquit. Id.n. quod amborū, ſ. grauis ſimpliciter, et leuis ſimpliciter intermedium eſt, eſt vt extremum, et eſt vt medium. ſit quidem vt medium; comparatum ad vtrunq;, eſt vt extremum comparatum nunc vni eorum, nunc alteri, Ex his deducit graue et leue eiuſmodi in reſpectu eſſe, aliud quoddam ab extremis, quod eſt vt aer et aqua, inquit. Quocirca ēt aliquid aliud erit graue et leue in reſpectu, aliquid aliud dico a ſimpliciter leui, et a ſimpliciter graui, ceu aqua et aer, quæ ſunt grauia et leuia ſm quid. Sed circa hęc q̄ dicta ſunt, dubitatur primo, quia
D Ariſt. videtur petere principium, nā (ut dicitur 8. Top. cap. 10.) vna ſpēs petitionis eſt, quoties aliquis alterum petit eorū, quæ ſeſe ſequuntur, vt conuerſiones, et loca conuertibilium, et eiuſmodi Ariſt. vſus eſt. Adhuc vr̄ vti circulo, nā prius ex definitione loci ignis probauit mediū eſſe definitū, poſtea ex definitione medij probauit locum ignis eſſe definitū. Præterea, In ſcia demonſtratiua proceſſit topicæ, cū argumentatus ſit ex conſequentia in ipſo, quæ eſt locus topicus. Inſuper Ariſt. probauit duo eſſe, leue ſimpliciter, et graue ſimpliciter, non aūt in reſpectu talia duo eſſe probauit, ergo nō eſt plene ꝓbatus numerus elementorum. Ad hæc reſpondetur Ariſt. proceſſiſſe topice, non aūt demonſtratiue, quoniā demonſtratiue hæc oīa ꝓbauit in primo libro. Et ideo topice potuit vti petitione principij, quæ licet ſciām non faciat, facit tn̄ opinionē, et hac rōne vſus eſt

circulo, et cõſequẽtia in ipſo, et eiuſmodi: oia n. hæc to-pice generant opinionem, ſciam vero non, qm̃ alibi ꝑ veras demõſtrationes ꝓceſſit. Ad illud de numero ele-mentorum rñdet Them. ꝙ ꝓbare duo eſſe media ſpe-ctat ad librum de Generatione, quia ex numero coniu-gationum poſſibilium. Auer. aũt vult & talẽ numerũ ꝓbari hic: ꝓpẽa, ꝙ medium habet naturã extremorũ; et cum leue non ſit medium miſtione, erit medium nu-mero, ita erunt duo, et hæc probatio eſt Ariſto. vt di-cit. Tu vero conſidera hæc, quia poſtea dicemus.

Dicimus autem id quidem quod continet, formæ eſſe, id autem quod continetur, materiæ. Atq; hæc dif-ferentia omnibus in generibus eſt. Etenim in quali & quanto, aliud quidem vt forma magis, aliud autem vt materia eſt, & in his, quæ ſunt ſecũdum locum ſimili mõ, ſurſum quidẽ definiti, deorſum vero materiæ eſt.

Expoſitio.

Nunc recapitulãdo partim, partim & addendo quid noui cõparat inter hæc, oſtendẽs alterũ eorũ eſſe, vt for-mã, alterũ, vt mãm. Eſt n. vt forma eõtum continens, vt mã eõtũ ipſum contentum, inquit. { Dicimus aũt id quidem, quod continet formæ eſſe, id aũt quod conti-netur materiæ, hoc probat inducendo in cæteris oibus prædicamentis, et inquit. { Atq; hæc dr̃ia oĩbus in ge-neribus eſt ſ. ꝙ vnũ contrariorũ ſe habeat, vt materia, et alterũ, vt forma, etenim in quali et quãto, aliud qui-dẽ, vt forma eſt magis, aliud aũt, vt materia eſt, vt ma-gnum in quãto, forma eſt, paruum materia. In quali ve-ro calidum forma, frigidum materia, et ſupple, cum ita ſit in cæteris oibus generibus, et eorũ quæ ſunt ſecundũ locum vr̃ vnũ quoddã genus, et pro ergo in his, quæ ſunt ſm locũ ſimili mõ, ſurſum erit definiti, hoc eſt for-mæ, deorſum vero materiæ, et ſic patet ratio eius, quod ꝓpoſuit. Animaduertendũ ſm Auer. ꝙ Ariſt. fecit hanc dr̃iam, vt oſtenderet elementa eſſe ſimilia, et con-traria, contraria quidẽ, contrarietate, quæ eſt inter loca, atq; inter nobile, et ignobile, ſimilia, vero ſimilitudine, quæ eſt inter perfectionem, & perfectibile, nam nobi-le eſt perfectio & forma, ignobile perfectibile, ac ut ma-teria. Quo uero ad verba attinet Ariſto. per ea quæ ſunt ſm locũm, intelligit ea quæ ſunt in prædicamẽto ipſi⁹ vbi, ut Auer. inquit, & quia hæc dr̃ia latet in prædica-mento vbi, & patet in cæteris prędicamentis, ideo indu-ctione, & exemplo cæterorũ p̃dicamẽtorũ illud ꝓbauit.

Auer. cõ. 15.

Quare & in ipſa materia, quę eſt ipſius grauis & leuis, quo quidem tale potentia eſt ipſius grauis mate-ria, quo autem tale eſt ipſius leuis.

Expoſitio.

Recentiores expoſuerunt Ariſto. velle nunc oſtẽdere conſimilem habitudinẽ eſſe in materiis ipſis, qualem ui-demus in formis, quoniam, vt in formis, altera dicitur, ut forma, altera, ut materia, ita in materiis, altera mate-ria eſt forma, altera ut materia, verbi cauſa, materia ip-ſius grauis eſt, ut materia, materia ipſius leuis eſt, ut for-ma, qm̃ graue eſt, ut materia, leue ut forma, materia n. quæ eſt formæ nobilioris reſpectu materiæ, quæ eſt in potentia ad formã ignobilior ſe habet, ut foẽa. Quæ ex-poſitio non placet, qm̃ Ariſto. nullibi ſolitus eſt accipe-re materiam, tãquam alterius formã. Auer. autem vult Ariſto. concludere duplicem eſſe materiã, uelut duplex eſt corpus, uidelicet materiam ipſius grauis, & materiã ipſius leuis. Cuius cauſam Auer. addit, quia cũ materia ſit potentia, illud cuius eſt materia, neceſſe eſt illius na-turã hẽat, cuius eſt materia & potentia, aut ſi ſit ſubſtan-tia, potentia erit ſubſtantia, ſin autem erit potentia acci-dens, ipſa erit accidens, quare cũ graue actu non ſit, niſi actu ſit ſuo in loco infero, ſimiliter nec leue actu ſit actu ſurſum fuerit, neceſſe eſt id eẽ materiã ipſi⁹ grauis, quod eſt potentia ſurſum, illud uero leue, quod eſt potẽ-tia ſurſum, illud uero leue, quod eſt potentia deorſum. Mihi aũt videtur Ariſt. uelle concludere vnã eẽ materiã, quæ eſt ipſius grauis, & ipſius leuis, & inquit. quare & in ipſa materia, quæ eſt ipſius grauis & ipſius leuis, ſup. dicendum eſt eẽ idem, nã quo quidem tale potẽtia, ſup. leue, eſt ipſius grauis materia, quo aũt eſt potentia tale, puta graue, & leuis ipſius materia erit. Quare eadem eſt materia grauis & leuis.

Et eſt qdẽ eadẽ, eẽ aũt non idẽ, quẽadmodũ corpus, et ęgrotabile, et ſanabile ẽ. Eſſe autẽ nõ idẽ quapropter, neque infirmabile eſſe, aut ſanabile eſſe.

Concluſit vnã eſſe materiam grauium & leuium, at nunc oſtendit, quõ materia ſit vna, & quõ plures. Et ait vnã eẽ ſubiecto, rõne uero plures eẽ, uelut corp⁹ ægro-tabile & ſanabile, vnum eſt ſubiecto, plura tñ eſſe & ra-tione inquit. & ẽ quidẽ eadẽ, ſup. ipſa materia ſubiecto, quæ eſt grauiũ et leuium, eſſe autem ſiue rõ non eſt idẽ, quẽadmodũ corpus idem ſubiecto eſt, & ſanabile, & ægrotabile, eſſe aũt ſiue rõ non eadem, quapropter neq; infirmabile eẽ, & neq; ſanabile eẽ eſt idẽ, licet hæc ſubie-cto eadem ſint. Ergo materia grauiũ & leuiũ eadẽ ẽ ſub-iecto, diuerſa aũt rõne. Auer. colligit hic materiã eẽ vnã ſubiecto oĩum formarũ, & plures habilitate, & ita plu-res erũt potentiæ reſpectiuę pro numero formarum, ut patuit in lib. Phyſi.

Expoſitio.

Auer. cõ. 15.

Id igitur qđ talẽ materiã hẽt, & leue eſt, & ſp ſur-ſum, id vero, quod contrariũ, graue ẽ, et ſp deorſum, id aũt qđ diuerſas qdẽ ab his, ſic uero inter ſeſe hñtes vt hæ, & ſurſum & deorſum, ſeorſum latas, quapro-pter vterque aer, & aqua, & leuitatẽ, & grauitatem habet, et aqua quidem pręterquã terrę, oĩbus ſubſidet. Aer aũt præterq̃ ignis omnibus ſupereminet.

Seorſus Simplr. Fertur. Latas.

Expoſitio.

Vt Auer. inducit Ariſt. declarauit hæc corpora ſim-plicia eẽ inter ſe, quaſi materiã & formã, vult declarare dr̃iam inter leue ſimpliciter & graue ſimplr, ut habeat alterum alteri eſſe, ut formam. Secundo declarat etiã cor-pora, q̃ inter h̃ ſunt, qualia ſint, & eẽ inuicẽ materiã, & formã ſm cõparationem, hoc eſt ei, quod continet for-mã, & ei quod cõtinetur, materiã, ut ex his habeat gra-uia & leuia eẽ quatuor corpora, inquit. Id igitur qđ talem materiã hẽt, talẽ dico caliditate, et ſiccitate affectã, leue eſt, & ſurſum ſup. fert. Id uero qđ hẽt materiã con-trariã, hoc eſt contrario mõ affectã. ſ. frigido & ſicco, eſt graue, & ſp deorſum fert, & ſic patet primũ. ſ. dr̃ia corporũ, q̃ ſunt ſimpliciter graue, & ſimpliciter leue. Deinde declarat qualia ſunt corpora media, & inquit. Id autẽ qđ diuerſitas qdẽ ab his hẽt, ſic uero inter ſeſe hñtes, vt hę extremæ ſeſe hñt, hoc eſt & diuerſimode af-fectas, & ſurſum & deorſum, ſeorſum latas habet, ſup. verbũ ſeorſum, græce eſt ἁπλῶς, latine ſimpliciter, uerũ hic ſimpliciter, intelligitur pro ſeorſum, non pro abſo-lute. Hinc ſequitur alterum horum alteri eſſe formam, qm̃ quatenus leue eſt forma, quatenus graue eſt ma-teria. Ex his deducit qualia ſint aer, & aqua, & inquit. Quapropter vterque & aer, & aqua, & leuitatẽ, & gra-uitatẽ hẽt, & aqua qdẽ p̃terq̃ terræ, oĩbus ſubſidet, aer aũt p̃terq̃ igni, oĩb⁹ ſupereminet. Erũt igr̃ ſimplicia corpa q̃tuor, q̃ duo extrema, & duo media, ut ſtatĩ deducet.

Cũ autẽ vnũ ſit ſolũ, qđ oĩbus ſupereminet, & vnũ ſolũ, qđ oĩbus ſubſidet, duo alia eẽ neceſſe ẽ, q̃, & ali-cui ſubſtet & alicui ſupereminẽt, quare & materias eẽ tot neceſſe eſt, quot qdẽ hęc quatuor. Adeo vero qua-tuor, ut vna qdẽ ſit omnium cõis, præſertim, ſi ex ſe-inuicem fiunt, eſſe uero diuerſum ſit.

Ex dictis

Ex dictis deducit numerum elmtorū uolens illa eē quatuor, duo quidē extrema, & duo media, & numerum materierum, ex quibus ſunt, q̄ ēt tot ſunt, quot & quatuor eē deductū eſt, et inquit. Cū aūt vnū ſit ſolū, quod oībus ſupereminet, qđ uocat ignis, & vnū ſolū, quod oībus ſubſtat, qđ dr terra, duo alia neceſſe eſt eē, quæ et alicui ſubſtant, & alicui ſupereminent, & ſic erūt q̄tuor, duo extrema, & duo media. Deinde quot ſint horum materiæ deducit. & qūo tot, & inquit. quare & materias eſſe tot neceſſe eſt, quot quidem ſunt hæc 4 corpora, quo uero mō ſint. 4. exponit, et inquit adeo vero. 4. vt vna quidē ſit oīum cōis ſm ſubiectum, præſertim ſi elementa ipſa ex ſeſe mutuo ſiunt, nō. n. poſſent mutuo fieri, niſi eſſet eorum vna cōis materia, eſſe vero atque ratio diuerſum ſit, ergo ſunt quatuor materię ſm rōnē, & vna ſecundum ſubiectum.

Prohibet. n. nihil intermediū cōtrariorū eē, et vnū: & plura quēadmodū in coloribus. Multis. n. modis dicitur intermedium ipſum: & ipſum medium.

Expoſitio.

Soluit hic dubium, nā duorum extremorum, vnū eſt medium tm̄, ergo nō niſi vnum elemētum mediū, cui reſpondet Ariſt. d. prohibet. n. nihil intermediū contrariorum eſſe, & vnum, & plura, vt in coloribus, vbi omnia media ſunt vnum vno modo, & plura alio modo, huius rationē ſubſcribit. d. Multis enim modis dicit intermedium ipſum, & ipſum mediū. Auer. videt mouere q̄ōnem, qm̄ in præcedentibus Ariſt poſuit plura intermedia de ineſſe, & hæc ex numero locorū, hic ponit plura intermedia de poſſibili, & ita videtur ſibi diuerſus, quæ ratio fauet Themi. Auer. pro Ariſt. vtitur hoc ſyllogiſmo, cōtraria ſecundū locū, & formā habēt plura vno medio, ſed graue ſimpliciter, & leue ſimpl'r ſunt contraria ſm locū, & ſm formā, ergo habēt plura media vno. Maior patet, quoniā cōtraria ſm formam ſub eſſe remiſſo poſſunt habere vnū ſubiectū, ſed cōtraria ſm locū & formā non poſſunt habere vnū locū naturalem, vt nec vnū motū, reſtat ergo plura vno eſſe. Quod autem duo ſint duntaxat non ſatis demonſtrat Auer. ſed ex dictis eius haberi poteſt. Siquis autē vellet poſſet The. & Auer. cōcordare, nam The. vult hic non ꝓbari numerū elementorū. ſ. demōſtratione, Auer aūt vult hic numerū elementorū ꝓbari. ſ. Topicis ſyllogiſmis, qui opinionē faciunt. Quo vero ad verba attinet intermediū, & mediū idē eſt, verū intermediū eſt inter extrema ſm locū, mediū aūt ſm qualitatē, vel alia p̄dicamēta. Ait tn̄ multis modis vtrūq; dici, q̄a dr̄ mediū formę, et mediū ſitu, et mediū abnegatione, et alijs modis.

Mediū multiplex.

Vnūquodq; igitur eorum, quę & grauitatem, & leuitatem habet grauitatem habet (terra autem in omnibus grauitatem habet,) niſi in his quibus ſupereminet, quapropter, & ſi ſubtrahātur quidē, fertur deorſum in id, quod deinceps eſt. Aer quidem in aquę regionem, aqua vero in eam, quę eſt terrę.

Expoſitio.

Superius probauit elemēta media ſuis in locis eē grauia & leuia, quod ſint in illis leuia non probauit, at q ſint grauia, ꝓbauit exemplo vtris inflati, qui in ſphæra aeris grauitat, & non eſt, niſi aer. At nunc ꝓbat, q illa media elementa potius grauitant, q̄ leuitant, hoc ꝓponit. d. Vnū quodq; igitur eorū, q̄ et grauitatem & leuitatem habet, ut ſunt media elemēta, q̄ ſunt grauia, & leuia, grauitatem habet, hoc eſt potius grauitat q̄ leuitat, & addit quaſi extra hoc de terra, id quod ſuperius dixit, & inquit. Terra autem in oībus locis oīum elmtorū grauitatē habet, uelut ignis in oībus hēt leuitatē. Hoc interpoſito de terra, reddit de medijs elmtis, & cōſtruit ſic vnūquodque eorū mediorū magis grauitat, niſi in his elmtis, in quibus ſupeminet, nā (vt dicetur) aer non grauitat in regione aquæ, nec in regione terræ, hoc probat a ſigno, quia illis, ſup q̄bus eminet, ſubtractis, vnūquodque eorū mediorū fert deorſum in id elmtū, qđ deinceps ē, ergo vnūquodque eorū grauitat magis, niſi in illis, ſup q̄bus eminet, inquit, niſi in his, quibus ſupeminet, quapp, hoc eſt, nā et ſi ſubtrahātur q̄dem illa elemēta, quibus eminet vnūquodque eorū, fert deorſum in id elmtū, qđ deinceps eſt, aer q̄dē in aquæ regionē, aqua uero in eam regionē, quæ eſt terræ, ergo eorū vnūq̄dq; grauitat magis.

Surſum autem in eā, quę eſt ignis igne ipſo ablato nō fertur aer niſi vi, ſicut & ipſa aqua trahitur, cum ipſum planū ſit vnū, & celerius q̄s ſurſum traxerit aquā, q̄ ſit ea latio, qua ipſa fertur deorſum, neq; aqua in eam, quę eſt aeris, niſi, vt nunc dictum eſt.

Expoſitio.

Sed cōtra, qm̄ a pari ablato igne ſuppoſito aer fert in eius locū, & aqua inſequit aerē, ergo hoc ſignū nō vr̄ ꝓbare illa eē grauia, ſed ēt leuia. Rn̄det Ariſ. q aer fert in locū ignis ablato ignē ui, & nō nāliter, deorſum vero fertur ablata aqua & terra nāliter, & ſic magis grauitat q̄ leuitat, aqua uero fertur ſurſum inſequēdo aerē, q mouetur ad locū ignis illo ablato duob' ſtātibus, videlicet, q ſupficies aquæ & aeris vnū qđ, et nō diſſecta, & q qui trahit aerē, citius illum trahat, q̄ aqua ſit apta deſcēdere, hoc n mō ne detur vacuū, aqua inſequitur aerē. inquit. Surſum āt in eā regionē. q̄ eſt ignis igne ipſo ablato, nō fertur aer niſi vi. Deorſum āt ſublatis elmtis, quæ ſupponuntur, fertur naturaliter, ſicut & ipſa aqua trahitur, ſurſum inſequēdo aerē, cum ipſum planum aeris & aquæ, hoc ē cum ſupficies aeris & aquæ fuerit vna ita ut inter aerē & aquā nullū interſit corp', & eſt p̄ria cōditio, et celerius q̄s traxerit ſurſum aquā, q̄ ſit ea latio, qua ipſa fertur deorſum, ut ſit, qñ q̄s reuoluit uaſculū aqua plenū uelocius q̄ ipſa ſit moueri apta, nā tunc aqua remanet ſurſum, & eſt ſecunda cōditio. Dixit, qñ ſupficies fuerit vna aeris & aquæ, q̄a vbi interē aliqđ corpus, nō oz aquā ſeq aerē, ne detur vacuū. Addit neque aqua fertur in eā regionē, q̄ ē aeris, niſi ui, ut nūc dcm̄ ē, at deorſum & feruntur nāliter, & non vi.

Terra āt hoc nō patit, q̄a planū nō ē vnū. Quapropter aqua q̄dē in uas ignitū trahitur: terra āt non.

Expoſitio

Sed contra, quia a pari terra moueretur inſequēdo aquā, qđ nō vr̄. Rn̄det. d. Terra āt hoc nō patitur, quia planum atque ſuperficies terræ, & aquæ nō ē vnū, cū aqua ipſa ſit liquida & terra ſit dura, & p ꝯñs dint ſupficie, hoc ꝓbat quodā ſigno, & inq̄t Quapp aqua q̄dē in uas ignitū trahitur, cū ſup. caleſit, quia ſupficies aquæ eſt quaſi vna cum ſuperficie aeris, qui continetur in amphora, terra āt non trahitur, quia ſuperficies terræ differt a ſuperficie aeris. Circa pñs caput multa ex cōmēto annotāda ſunt. Et primo annotādum, q Auer. ſoluit in dictis Ariſt ꝯdictionē. Nā Ariſ. prius uoluit elmta media eē grauia & leuia, hic vr̄ ꝓbare elmta media eē grauia. Rn̄det Auer. ſermonē Ariſ. eē cōparatiuū, quia primo uoluit elmta media eē leuia & grauia, hic āt probat illa magis vergere ad grauitatē. Secūdo notādū, q Ariſto. ꝓbat elmta media hēre magis de grauitate a ſigno, in quo ſigno Auer. ſupponit media elmta facilius deſcēdere ſublatis inferis elmtis, q̄ aſcēdāt ablatis ſupis, nec hoc ꝓbat aīr, ſed ueluti oībus pſpicuū ſuppponit. ex hoc ſigno pōt ſic ſyllogizari, q̄cūque facilius deſcēdūt. q̄ aſcēdūt magis grauitāt q̄ leuitāt, ſed media elmta facilius deſcēdūt, ergo magis grauitāt Secūdo Auer. āit, hoc ſignū nō ꝓbare media elmta eē grauia tm̄, quia ſic duo corpa eſſent tm̄, videlicet leuia tm̄, et grauia tm̄, ſed q tū ſint grauia & leuia, magis grauitāt. Tertio annotādū, q Auer duos Themiſtij errores ponit. Voluit ſn. ꝓ Them media elmta nō facilius deſcēdere, q̄ aſcēdere, ſed pari facilitate illa facere. Secūdo voluit elmta media in ſuis locis, nec eē grauia, nec leuia, q̄a tūc ſtent uio

Auer. com. 38

Auer. com. 39 Cōtrad.

Solutio

Signum Ariſt.

Errores Thom.

lenter in locis ꝓpriis, hi ergo ſunt errores The. Quarto annotãdũ, ꝙ Auer rñdet argumẽto Them & inuit talẽ diſtõnẽ, ꝙ grauitas vno mõ põt accipi ꝑ q̃litate, q̃ elñta illa dñr grauia, & leuia, alio mõ ꝑ diſpõne, qua tẽdunt potius deorſum, q̃ ſurſum, & nõ ſimplr, ſed ſublatis ꝓpinquis elñtis Et hac rõne grauitas nõ ẽ niſi facilitas deſcendendi ſublatis inferis elementis, hoc ãt ꝓbat Auer primo ſigno ſumpto a ſpiritibus. nã in aĩali ipſo ſpiritus ſunt aerei, & tñ facilius deſcendunt: q̃ aſcendũt. Secundo argumento ab exhalationibus, quę facilius deſcendunt q̃ aſcendunt. Hæc.n. nõ mouentur: niſi pulſa: quare niſi elemẽta media facilius deorſum pellerent: hæc non deſcenderent. Tertio qualitas motiua aeris ẽ a calore: & ab humore: ſed aer eſt plus humidus: q̃ calidus: ergo plus grauis q̃ leuis. Quinto annotãdum: ꝙ Auer. ſoluit qddã dubiũ circa dicta Ariſ Dixit.n. Ariſ. ſuꝑficiem aquæ, vnã eſſe cum ſuperficie aeris. terræ uero ſuperficiem cum illa aquæ non eẽ vnã contra quiſpiã obiiciet: nã aqua & aer ſunt duo corpora: ergo duabus diuerſis ſuperficiebus diſtincta. Rñdet Auer. Ariſto. ꝑ vnã ſuperficiẽ intelligere non vnã oĩno: ac ex toto: ſed non facile partibiles ſeorſum: at ſuperficies aquæ: & ſuperficies terræ facile diuidũtur. Sexto annotãdum: ꝙ Auer. obiter ſoluit quoddã ꝓblema: uidelicet: cur calefacto fundo alicuius amphoræ trahitur aqua: ſi aq̃ fuerit ꝓpe foramen amphoræ Præterea: quare calefacto fundo amphoræ: ſi prius aer remota oppilatione a foramine intrauerit: non amplius intrat aqua: etiã ſi ꝓpe foramen fuerit poſita. Alexã. dat duas cãs, quas The. enititur deſtruere: licet id qđ. d. nihil ſit. Pria ẽ Alex cã eſt, ut euitetur uacuum: nã cum aqua ſubintrat aer calefactus qui erat rarus: condenſatur: et ita minuitur: et per conſequens ne detur uacuum, aqua inſequitur: & q̃to plus inicitur aerẽ: tãto plus aer cõdenſatur: & ita uſq; ad fundũ aqua ipſa ꝑficiſcitur. Sed huic obiicit Auer. qm̃ amphora illa trahit aerẽ calidum: & aquã calidã: ergo aer ille tunc nõ condenſabitur a frigiditate aquæ. Præterea arguit ex uentoſis: quæ trahunt carnẽ calidã: vbi patet non oportere aerem minui ex frigiditate carnis. Alia cã Alex. eſt quia aer calefactus continuat motũ verſus eã partem: ad quã cœpit moueri. Propterea multa aqua ſuccedet: qua ꝑ accidens aer ille condenſabitur: vt aqua veniat vſque ad fundum. Obiicit huic Auer. ex ventoſis: nã ſi attrahitur parũ carnis: nõ attrahitur reſiduũ cum caro non ſit illius naturæ, vt motũ continuet verſus eã partem: ad quam cœpit moueri. Præterea arguit Them. quia attractũ non expellit attrahens: ſed aqua eſt attracta: & aer calidus attrahẽs: ẽ non expelletur vſq; ad fundum. Propterea Auer. rñdet aſſignãs cãm: q͞a aer in ore foraminis amphoræ vertitur in igneã naturã: quare ſurſum mouebitur: quo mote corpus iuxta amphoræ foramen poſitum: ſiue ſit aer, ſiue aqua aſcẽdit ne detur vacuum: & ita vna pars aliã inſequendo deueniet ad fundũ. Addit tñ Auer. ꝙ vbi corpus poſitum iuxta foramen eẽt durũ: tunc ignis ille non aſcenderet: ſed violenter ſtaret: cum.n durum corpus eum inſequi nõ poſſet: niſi ſtaret daretur vacuum. Ex hoc poſſet prima cã Alex. hẽre locũ: vbi.ſ aqua inſequens eẽt frigida: tunc.n condenſatione aeris aſcendet ne detur vacuum, & ſic ſolutio Alexan. eſt particularis in caſu. Põt ẽt & eius ſecunda cã habere colorem, quia vera eſſe põt, cum aer ille ad naturã ignis conuerſus ſurſum petit, tunc.n. ſi aqua iuxta ponitur ipſa aerem inſequetur ne detur vacuum. Et ſic hæc eſt ſolutio Auer.

Vt ãt terra nõ fert ſurſum, ſic nec ignis deorſum ſubtracto aere, nõ.n. grauitatẽ habet in ſua regione, velut nec terra leuitatem.

Expoſitio. Hactenus declarauit media elementa grauitare in eorum locis, nunc probat ignẽ, nullo mõ in eius loco grauẽ eſſe, quia ſicut terra ſubtracta aqua nõ leuitat, ſic nec ignis ſubtracto aere grauitat, inquit. { Vt autẽ terra nõ fert ſurſum ſup. aqua ablata, ſic nec ignis deorſum ſubtracto aere, nõ.n. (vt ait) ignis grauitatẽ hẽt in ſua regione, uelut nec terra hẽt leuitatẽ. Aiaduerſione dignum aqua ſubtracta terrã non aſcẽdere ad replẽdum vacuũ, quia aer deſcendet ad illum replendũ, ſimiliter aere ſublato non oꝫ ignem deſcendere, quia aqua aſcendet ad illud replendum. Rarefiet.n. aer & replebit vacuũ ablata aqua, & rarefiet aqua, & replebit uacuũ ablato aere, quare nõ oꝫ terrã aſcendere, ut repleat vacuũ ablata aqua, nec ignẽ deſcẽdere ad replẽdũ vacuũ aere ablato.

Ferũtur ãt duo deorſum ſubtractis, q͞a aliud ẽ ſimplr graue, quod quidẽ oĩbus ſubſidet, aliud ãt ad aliquid, quod eſt graue in ſuiipſius regione, aut in eis, quibus ſupereminet ob materiæ ſimilitudinem.

Expoſitio. Reddit nunc ad ea, quæ dixit de mediis elementis, repetens ea, quæ illis dixit, & inq̃t. Ferũtur aũt duo deorſum.ſ. aer & aqua, non ſimplr, ſed ſubtractis.ſ. elemẽtis inferis. Cuius cãm reperit, & inquit. quia aliud eſt ſimplr graue, quod quidem omnibus ſubſidet, vt terra, aliud autẽ ad aliquid, quod graue eſt, aut in ſuiipſius regione, aut in eis elementis, ſaltem quibus eminet, nã illis quibus eminet ablatis mox deſcendunt, ſunt aer, & aqua, quare hæc dicũtur grauia ad aliquid. Ex his quæ Ariſ ait, in fine huius tex. nõnulli voluerunt elementa ſuis in locis non eſſe grauia, quia addit { Aut in eis ſup quibus eminent. } Et ſic non aſſerit oĩno illa eſſe grauia in ſuis locis. Tu vero ſuperius h̃ acute intellexiſti. Addit ob materiæ ſimilitudinem, quia elementa media quo ad eorum materiã ꝓpinquã magis ſimilia ſunt elementis ſuppoſitis, q̃ ſuperpoſitis, aer.n. quo ad eiꝰ materiã magis cum aqua conuenit, & aqua quo ad eius materiam magis cũ terra, & ita h̃ media potius grauia erũt, q̃ leuia. Dub. Sed quæres, ſi elementa media ſunt grauia & leuia quã ob cãm potius ſuis in locis grauitãt, q̃ leuitãt. Sol. Auer. Auer innuit ſolutionẽ ex eo, quia ſunt humida, nam humiditas grauitat, ſignum ãt quia condenſatio grauitatem efficit, quę ſine humore fieri nõ põt. Cõfutatio. Sed h̃ ſolõ friuola eſt; terra.n. oĩum ẽ grauiſsima, quæ tñ nihil humoris hẽt. Propria ſol. Propterea dicerem ſaluo meliori iudicio, ꝙ ſicut nulla eſt quærenda cã quare ignis eſt leuis ſimpliciter, & terra ẽ grauis ſimpliciter, niſi quia ignis ẽ ignis, & terra eſt terra, ſic nulla eſt quærenda cã, quare aer & aqua ſunt graues & leues in reſpectu, niſi quia aer eſt aer, & aqua eſt aqua. Similiter quoq; nulla eſt quærẽda cã, quare aer & aqua cum ſint graues & leues ad aliq̃d potius in eorum locis grauitant, q̃ leuitãt, niſi quia aer eſt aer, & aqua eſt aqua. Ideo huius rei nullã cãm aſſignauit ſed potius experimẽto vtris, ita eẽ cõprobauit.

Qm̃ autẽ æquales drĩas ipſis facere ſit neceſſariũ, patet. Siqdẽ.n. vna ſit oĩum materies (vt uel vacuũ, vel plenũ, & magnitudo, vel triangula) aut oĩa ſurſum, aut oĩa deorſum ferentur. Si ãt altera ẽt latio non erit leue ſimplr, tũc profecto nihil erit, ſi cuncta repũt magis ex eo, quia ex maioribus ſunt corporibus, aut ex pluribus, aut quia plena. Hoc ãt videmus, & ẽt demõſtratum eſt ſimiliter corpora ferri deorſum, & ſurſum, & ſemper, & vbique. Si ãt vacuum, vel tale aliquid ſit, quod ſemper ſurſum, non erit id, qđ ſemper deorſum. Et mediorum ergo quædam erunt, quę deorſum celerius terra. Magno.n. in aere triangula plura erunt, aut ſolida, aut plana erunt. At nul

Tunc
Quare.
Profecto
Vel

la pars aeris deorſum ferri uidetur. Similiter aũt & in leui, ſi illud quiſpiam materia excedere fecerit.

Expoſitio.

His diligenter examinatis, redit ad antiquorum poſitiones, nam alii omnium elementorũ vnam fecerunt materiam penes uariationem, cuius dicebantur grauia, & leuia elementa ipſa. Alii effecerunt omnium duas materias penes quarum euariationem etiam grauia hæc, & illa uia eſſe dixerunt. Ariſt. ergo aduerſus hos proponit differentias materiales eſſe tot, quot elementa, & inquit. Quoniam autem æquales numero differentias materiæ facere ipſis elemẽtis neceſſarium, ſit ſupple ex his, quæ diximus patet, & ex his quæ addemus, verbi cauſa, differentia materiæ ignis eſt calidum ſiccum ſimul combinata, mediante qua materia ignis eſt ſimpliciter leue. Differentia materiæ terræ eſt frigidũ & ſiccum ſimul coniugata, mediante qua terra ipſa eſt ſimpliciter grauis. Calidum humidum ſimul iuncta materia ſunt, qua aer eſt grauis & leuis ad aliquid. Et humidum frigidum cõpoſita materia ſunt qua aqua eſt grauis & leuis, etiam ad aliquid. Patet igitur ex dictis materias ſiue diſpoſitiones materiales eſſe tot numero quot elementa ſunt Et licet hoc ex dictis pateat, tamen probat hoc idem, refellens antiquorum poſitiones, duæ enim erant poſitiones antiquorum in genere, nã alii omnium elementorum vnam fecerunt materiã alii duas ſiue plures Primo obiicit cõtra eos, qui omnium elementorum proximam materiam fecerunt vnam, nam ſi una ſit omnium elementorum materia, ſiue illa ſit vacuum, ſiue ſit plenum, ſiue ſint triangula, omnia aut ſurſum, aut deorſum mouebuntur. Inquit Siquidem enim vna ſit omnium materia, ut uel uacuum, uel plenum & magnitudo, quod idem eſt, uel triangula elementa ipſa, aut omnia ſurſum, aut omnia deorſum ferentur. conſequentia tenet, quia cum materia ſit una, etiam forma erit vna, & de materia proxima loquor, & ita vis mouendi vna etiam erit. Addit quaſi idem ſub aliis uerbis, & inquit. Si autẽ altera etiam latio non erit, quod conſtat ex eo, quia materia eſt una omnium, ſi cuncta repunt magis, hoc eſt deorſum fluunt, quod patet, vel quia ex maioribus ſunt corporibus, aut ex pluribus, aut quia elementa ſunt plena, et nullo modo vacua, leue ſimpliciter, tunc profecto nihil erit. Debes ſcire antiquos huius ſectæ omnia elementa effeciſſe grauia, uerum non una ratione, ſed alii, quia conſtant ex corporibus maioribus, q̃ cœli conſtent quos ponunt leues. Alii, quia conſtant ex pluribus corporibus, q̃ cœli. Alii, quia elementa omnia fecerunt plena, & nullatenus poroſa. Hoc autem ait, eſſe contra ſenſum, & inqt. Hoc autem uidemus, & etiam demonſtratum eſt, ſimiliter corpora deorſum ferri & ſurſum ſemper cum ſuis naturis relinquuntur, & ubiq; ponãtur. Vbi autem (ut ait) uacuum, uel tale aliquid ſit, quod ſemper ſurſum fertur, non erit id quod ſemper deorſum mouetur, & econtra, etiam vbi erit, quod ſemper deorſum, nõ erit quod ſurſum mouetur. Et ſic patet, ꝙ ſi altera latio eſt, & cuncta deorſum fluunt, nihil erit ſimpliciter leue. Addit aliud abſurdum ꝙ uidelicet aliquod elementorũ mediorũ celerius deorſum mouebitur ipſa terra. patet, quia poteſt aliqua portio mediorum eſſe maior aliqua portione terræ, & ita ex maioribus plenis conſtare & per cõſequens erit grauior, inquit, & mediorum ergo quædã erunt, quæ deorſum celerius terra mouebuntur, cuius cauſam ſubdit D. Magno enim in aere triangula plura erunt, aut ſolida plura, aut plana plura erunt ergo ille aer magnus erit grauior. Hoc autem deſtruit D. At nulla pars aeris deorſum ferri uidetur. Similiter autem & in leui, ſupple deduci põt aliqd mediorũ eſſe leuius igne, ſi illud mediorũ q̃ſpiã fecerit excedere ignẽ in illa mã q̃ eſt leuium. Quare ex omnibus his patet, unam materiam elemẽtorum nullatenus eſſe.

Dub. 8. Quæret fortaſſe quiſpiã, an poſſit aſſignari aliqua cauſa, quare in rerum natura ſit dabile leue ſimpliciter, &

Solutio Auer. c. 40. graue ſimpliciter. Reſpondet Auer. & procedit reſolutorie ꝙ ſic, & aſſignat illam ex eo, quia pars ſuperior, & pars inferior eſt ſimpliciter finita, atque terminata, Cum enim pars ſuperior ſit finita, dabitur, ſurſum ſimpliciter, & ſic dabile eſt leue ſimpliciter, quod ad eum locum, qui ſimpliciter ſurſum eſt fertur. Cum autem pars inferior terminata ſit etiam, dabitur deorſum ſimpliciter, ergo dabitur graue ſimpliciter, quod illuc fertur. Vlterius quæ eſt cauſa, cur hæ partes ſunt finitæ, illa uidelicet ſurſum, hæc autem deorſum. Reſpondet Auer. quia extremitas locorum ſurſum & deorſum, finita eſt. Et vlterius extrema locorum ſurſum et deorſum finita ſunt, quia alterũ eorum eſt cœli circunferentia, & aliud centrum. Et quia ita eſt oportet ſemidiametrum a centro ad circunferentiã eſſe finitam in longitudine, longitudo enim ut longitudo non eſt finita per ſe, niſi quia finitur ad aliud per ſe finitũ, videlicet ad longitudinem rotundam. Cum enim circunferentia cœli ſit finita, ſemidiameter cœli eſt finita, ergo locus ſurſum, qui eſt in cœli circunferentia, & locus deorſum, qui eſt in centro illius erunt ſtabilita. Ex his infert Auer. loca eſſe tantum duo, quia non poſſunt eſſe plures mundi, & ita non niſi vnum centrum, et una circunferentia. Quia uero aliquis poteſt dicere locum nõ eſſe cauſam grauitatis, vel leuitatis niſi extrinſecam, ideo Auer. addit cauſam motus ſurſum uel deorſum eſſe formam elementi, & illius formæ cauſam eſſe locum, ſaltem extrinſecam & illius loci cauſam eſſe corpus ſphæricum Secundo ex his infert aliter ſe habere loca elementorum, & aliter loca miſtorum, nam loca elementorum ſunt cauſæ elementorum ſaltem conſeruatiuæ, vel finales. In miſtis aũt econtra miſta ipſa ſunt cauſæ locorum, nam elementa aut ſunt accidentia, aut prope naturam accidentium, & ita poſſunt conſeruari a locis, quia accidens poteſt conſeruari ab accidente, quia uero miſta, ut ſic nullum ſibi limitant locum, ideo loca ſunt propter miſta. Eſt tamen differentia, quoniam miſtorum quædã ſunt imperfecta ualde, quaſi proxima elementis: ut lapides, & id genus. Alia perfecta, ut animalia & plantæ, miſta primo modo quaſi ſunt ꝓpter loca, & illa ſibi limitant, vt elementa etiam, & ideo lapides in aliquibus locis ſic, in aliquibus nõ inueniuntur, & fiunt ſimiliter in locis terminatis. Secũdo modo, miſta non limitant ſibi loca niſi forte per accidens. Tertio, infert Auer aliquas differentias ſubſtantiarum eſſe accidentia, vt differentiæ elementorum ſunt accidentia. Et intelligas hæc accidentia non eſſe proprie differentias ſubſtantiales, ſed loco illarum poſitas. Vlterius dubitat Auerroes quomodo locus poteſt eſſe cauſa elementi, cum ſit accidens, & elementum ſubſtantia, modo nullum accidẽs videtur cauſa ſubſtantiæ.

Dub. 8. Reſponſio Reſpondet Auer. ꝙ demõſtratio eſt in oppoſitũ, quia in hoc quarto Ariſt probauit loca eſſe cauſas elementorũ. Propterea cauſa eſſe poteſt, quia formarũ aliæ ſunt imperfectæ, quaſi mediæ inter ſubſtantiam & accidens, vt formæ elementorum, aliæ perfectæ, quæ ſunt ſubſtantiæ tantum, ut formæ miſtorum. Vult igitur accidentia eſſe ponenda in definitionibus formarum imperfectarum. & ꝙ accidentia ſint illarum cauſæ, quia uidelicet ſunt imperfectæ, latẽt enim & pluribus egent. In definitionibus vero formarum perfectarum accidentia non ponuntur, ſed magis econtra, nam accidentia ſunt potius cauſata a formis miſtorum. Hinc deducit qualitates primas reſpectu elementorum eſſe cauſas, reſpectu animalium eſſe cauſata, uelut tres dimenſiones reſpectu materiæ ſunt ut formæ, immo primæ formarũ, reſpectu vero formarũ ſunt accidẽtia diſpoſitiua. Hinc errauit Auicenna, qui uoluit dimenſiones interminatas eſſe ſubſtantias, & per conſequens bene dicunt quidam accidentia eſſe differentias ſubſtantiarum, non quidẽ ſimpliciter, ſed loco illarum acceptas. Excuſat tamen ſe ab hac perſcrutatione, quia non huic, ſed libris metaphyſi. conuenit. Debes ſcire ſecundum Auer. ꝙ dimenſiones reſpectu materiæ ſunt interminatæ, & nullo modo cauſatæ, quare ſunt ut forma materiæ, & illius quaſi cauſa Reſpectu uero compoſitorum ſunt terminatæ, quia uero ter

plenum, aut duo, ideſt aut ambo graue & leue erãt duo, ideſt duæ materiæ vacuum & plenum (ambo autem hęc inſint vtriq;) ideſt modo vacuum et plenum inſint vtriq; ideſt tam graui q̃ leui, totum hoc eſt antecedens. Cui addit conſequens, & inquit, erit vtriq; graui, videlicet, ſeorſum & leui ſeorſum aliqua multitudo horum amborum vacui & pleni competẽs, quo & aqua paruum aerem excedet ſupero motu, & qua aer excedet aquam infero motu, vt ſæpe dictum eſt. Oportet igitur eſſe materias tot numero, quot ſunt grauia ipſa ac leuia, & non vnã, vel duas. Auer. mouet, q. quia Ariſt. uoluit cum dualitate materiæ non ſtare contrarietatem elementorũ. Ait enim ſi duæ tantum materiæ eſſent elementorum, non dabuntur duo extrema elementa contraria & prima, quia (vt deduxit ſupra) ignem poſſet dari altius & altius in infinitũ. Obiicit Auer. nam omnes colores ſunt ex duabus materiebus ſunt enim colores qualitates ſecundæ, quarum principia ſunt ignis & terra. Ignis quidem alborum, terra nigrorũ & tamen in multitudine colorum ſunt duo extremi colores, ergo dualitas materiei non tollit extrema. Auerro. reſpondet concedendo totum. Ad antiquos vero ſequitur abſurdum: Ariſtote. uidelicet quod elemẽta erunt eiuſdem ſpeciei, vt colores medii, qui non ſpecie, ſed ſecundũ magis & minus differunt, ut quinto phyſicorum dictum eſt. Hæc ex Auer. quæ in codicibus græcis non accidunt, ſed in ſuis barbaris tranſlationibus, vt facile uidere licet.

Obiectio.

Reſponſio.

Figuræ autem cauſæ non ſunt, aut ut deorſum, aut ſurſum ferãtur ſimpliciter ſed vt celerius, aut tardius.

Expoſitio. Nunc quo nam modo figuræ motus cauſæ ſint, declarat, nam ueterum nonnulli figuras motuum elementorũ cauſas aſſignarunt, ut Plato, qui igni figuram pyramidalem præbuit, uel ſphęricam ob eius motus celeritatem: Ariſtot. uero figuras motuum cauſas principales nõ aſſerit, ſed conceſſas, quatenus cauſæ ſunt non ut moueantur elementa ſimpliciter, aut ſurſum, aut deorſum, ſed cauſæ ſunt, ut moueantur celerius, aut tardius, inquit. Figurę autem cauſæ non ſunt, ut deorſum, aut ſurſum elementa ipſa ſimpliciter ferantur, ſed ut ferantur celerius, aut tardius; & ita conceſſæ uidentur potius.

Quas uero ob cauſas videre non eſt difficile. Dubitatur enim nunc, cur latum ferrum, plumbumq; ſuper aquam natat. Alia vero minora minuſque grauia, ſi rotunda ſint, aut longa, ut acus, deorſum ferũtur. Et cur nonnulla ob paruitatem, ut aurea arena, cęteraq; terrea, ac puluerulenta ſuper aerem natant.

C Id quod de figuris dixerat, nunc Ariſto. manifeſtat ſoluendo duo problemata. Et primo illa proponit. Secũdo ſoluit illa. Primum eſt, cur latum ferrum, atque latum plumbum, ſi ad modum telæ araneæ ſit, ſuper aquam natat. Alia autem minora, & minus grauia, deorſum petũt, ſi rotunda ſint, aut longa, ut pila, & acus, inquit. Quas uero ob cauſas, ſupple figuræ conceſſæ ſint motuum, & nõ principales cauſæ, uidere non eſt difficile. Nã ſolutis duobus problematibus, ſolutio etiam & res illa omnibus patebit, & ſtatim per ordinem illa problemata proponit, dicens. Dubitatur enim nunc, cur latum ferrum, plumbũq; etiam latum, ſuper aquam natat, alia uero minora minuſque grauia, ſi rotunda ſint, ut pila, aut longa ut acus deorſum feruntur. Cauſa problematis eſt, quia grauiora deorſum magis mouentur, & ita ferramenta lata, cum ſint acu & pila grauiora deberent in aqua deſcendere, hoc eſt primum problema. Deinde mouet ſecundum cur uidelicet, quædam alia ob paruitatem, ut folia auri, & quædã terrea puluerulentaque in aere natant. Cauſa dubitationis eſt, quia ſunt grauia, & aere maxime grauiora, inquit. Et A cur nonnulla ob paruitatem, ut aurea arena, quæ græce pſegma dicitur, latine fruſtum auri, uel tela aurea, cæteraque terrea ac puluerulenta ſuper aerem natã, ut uidemus in radiis portarum atoma grauia ſupernatare, hoc eſt ſecundum problema Ariſt.

Cauſam igitur horum omnium putare quidem, vt Democritus non recte ſe habet. Ille enim dicit illa calida, quæ ſurſum ex aqua feruntur, ea lata eorũ quę grauitatem habent, ſuſtinere, anguſta vero decidere, pauca eſſe, quę ipſis contrapulſant.

Suſtinere. Decidere. Dilabi. Non impedire. Expoſitio.

Democritus ſoluit problemata, & ſupponit ab imis aquis eleuari corpuſcula quædam, quæ phyſici uapores appellant, hi ab imis mouentur ſurſum ad ſuperficiẽ aquarum, ab aquarum ſuperficiebus ulterius mouentur alii B uapores, & aeris mediam regionem petunt. Leuia autẽ ſunt hæc corpuſcula, & tenuia, a ſtellis ipſis, atque ſole producta. Ex hac ſolutione facile ſoluit problemata. Natant n. ferrum, latum & amplum plumbum quatenus uapores ab imis aquis ſurſum petentes obuii ferro & plumbo illa ob latitudinem ſuſtinent. Acum autem & pilam, dicit Democritus decidere, & per aquas dilabi, nam ſuſtinere ea non poſſunt uapores tenuitate eorũ. In aere quoq; auri tela, & puluerés eadem ratione ab ipſis uaporibus ſubtolluntur, qui ab ipſis aquarum ſuperficiebus eleuantur, & ſic ſoluit Democritus problemata non recedens a ſuis corpuſculis, quæ atoma appellat. Contra quem obiicit Ariſt. dicens, hoc non eſſe recte dictum, & inquit. Cauſam igitur horum omnium putare quidem, ut Democritus ſcilicet cenſet, nõ recte ſe haber. Deinde quæ Democritus dicebat, explicat D. Ille enim dicit ea calida, quæ ſurſum ex aqua feruntur, quæ uapores dicuntur, ea lata, uidelicet ferrum & plumbum de numero eorum, quę gra C uitatem habent ſuſtinere, anguſta uero dicit decidere, dilabique per aerem & aquam. Pauca enim ea eſſe, ſupple aſſeris & etiam parua, quæ contrapulſant uaporibus, eſt. n. acus & pila parua res; quaſi non obſiſtens uaporibus. Hæc Democri.

In aere autem magis etiam idipſum fieri oportebat vt ipſemet obiicit. Sed obiiciens molliter ſoluit. Dicit enim non in unum facere impetum ſum, appellans ſum motum eorum corporum, quę ſurſum feruntur.

Fieri Facere.

Expoſitio. Obiicit nunc Democrito ex obiectione propria Democriti, quia plumbum planum, & ferrum latum deberet ſupernatare in aere, & magis, eo magis, quo aer eſt uaporoſior aqua, cum ſit humidior & tenuior. Sic ſibi obiecit Democritus. Verum ſoluens ait, uapores aqueos magis coadunate aſcendere, aereos autem ſparſim, & ſic aquei D obſiſtunt latis corporibus, aerei uero non. Inquit In aere autem magis etiam idipſum fieri oportebat, ut ipſemet obiicit ſibi, quoniam aer præ nimia ſua humiditate eſt uaporoſior aqua. Deinde ponit ſolutionem Democriti, & inquit. Sed obiiciens molliter ſoluit. Dicit enim uapores ipſos in aere eleuatos, non in unum facere impetum, quia non uniti ſcandunt, uelut uapores aquei, qui uniti ſubtolluntur. Quo uero ad uerba attinet { Sum } quod eſt uerbum Democriticum, Ariſtoteles exponit in eius lingua & inquit. Dicit enim non in unum facere impetum ſum, appellans { Sum } motum eorũ corporum, quæ ſurſum feruntur, quæ corpora Ariſtoteles ubique uapores uocat. Motus enim uaporum apud Democritum non in unũ facit impetum contra plumbum & ferrum planũ, quando uapores ſunt aerei, ſed motus uaporum aqueorum cõtra plumbum & ferrum lata facit impetum in unum, &

Que auer. com. 43. propterea illa ſuſtinet. Ariſtoteles autem huic ſolutioni non aliter obiicit, niſi quia eſt mollis, ac debilis. Et cauſam reddit Auerro. quia vapores aerei maiorem habent continuitatem, quam aquei vapores habent, nam aer aſcenſui ſuorum vaporum minus reſiſtit, aqua vero ſuis vaporibus aſcendentibus magis reſiſtit. Vnde & proiecta in aere cælerius mouentur eis proiectis, quæ mouentur in aqua. Quod ſi vapores aerei in aere habebunt maiorem continuitatem, minorem habebunt expanſionem, quare corporibus deſcendentibus magis occurrunt. Et ſic ſolutio Democriti debilis fuit, vt Auerroes declarauit.

Cum autem continuorum, alia quidem facile, alia vero minus facile diuiſibilia ſunt. Et diuiſiua etiam modo eodem, alia quidem magis, alia autem minus, has eſſe cauſas putandum eſt. Facile quidem igitur diuiſibile id eſt, quod facile terminabile eſt, & id magis quod magis vt aer magis eſt tale quã aqua, & aqua quã terra, minus etiam vnoquoq; in genere magis facile diuiditur faciliuſque diſrumpitur.

Vt Autem

Expoſitio. Quia ſolutio Democriti erat mollis ac debilis, nunc aliter ſoluit. Et ſupponit pro ſolutione duas diuiſiones continuorum corporum. Prima eſt continuorum, alia facile, alia minus facile diuidi poſſunt, facile aer diuidi põt, minus facile, aqua adhuc minus facile diuidi poteſt terra, inquit. Cum autem continuorũ corporum, alia quidẽ facile, alia autem minus facile diuiſibilia ſunt, textus legatur ſuſpenſiue vſque ibi { Has eſſe cauſas. } Hæc eſt prima diuiſio. Secunda vero eſt corporum cõtinuorum quæ ſunt diuiſiua, alia magis diuiſiua ſunt, vt acuta & ſphærica, alia minus diuiſiua ſunt, vt lata, inquit. Et diuiſiua etiã modo eodem, alia quidem magis, alia autem minus, ſupple ſunt Et terminans textus ſuſpenſionem, inquit. Quia hæ duæ corporum diuiſiones veræ ſunt, has cauſas problematum putandum eſt. Deinde exponit mẽbra primæ diuiſionis, & vult facile diuiſibile eſſe quod facile terminatur termino alieno, vt aer & aqua, quæ terminantur termino cõtinentis. Inquit. Facile quidem igitur diuiſibile, id eſt, quod facile terminabile eſt, ſupple termino alieno, & id magis, quod magis alieno termino terminatᷣ, vt aer magis q̃ aqua eſt talis, & aqua magis talis q̃ terra. Addit quoddam obiter, & inquit Minus autem corpus in vnoquoq; genere magis facile diuiditur, vt minor aer citius diuiditur magno, quoniã in maiori quãto eſt maior reſiſtentia, magiſq; diſrumpitur eadem ratione.

Diuiditur. Verbũ ad diuiſi. *Ea igitur quæ quidem latitudinem habent quia multum comprehendunt, supramanent, propterea, quia nõ diſrumpitur illud, quod multum facile diuiditur. Ea vero, quæ contrario modo ſe habent figuris, quia parum cõprehendunt deorſum feruntur, propterea quod facile illud diuidunt, & in aere multo magis, quod facilius quã aqua diuiſibilis eſt.*

Ex his ſuppoſitionibus ſoluit nũc problema primum propter quod enim quærebatur, nonnulla ponderoſiora, vt ferrum & plumbum latum, citius deſcẽdit in aqua, q̃ quædam minus grauia, vt acus & pila. Reſpondet, quia lata illa corpora, nõ ita facile ipſam aquã penetrant, quoniam multum comprehendunt illius, & ſic nõ facile aqua diſrumpitur, acuta vero facile penetrant, ut acus cũ parum aquæ comprehendant. Inquit. Ea igitur quæ quidem latitudinem habẽt, quia multum aquæ comprehendunt ſupramanent ipſi aquæ, propterea, quia nõ diſrumpitur illud, quod multum facile diuiditur. Ea vero quæ contrario modo ſe habent figuris, ut acus & pila, quia ipſius aquæ parũ cõprehendunt, deorſum feruntur propterea quod facile illud diuidunt. quod de aqua cõprehendũt. Addit & in aere multo magis, quo facilius q̃ aqua diuiſibilis eſt. Et ſic habes ſolutionẽ primi problematis.

Cum autem & grauitas ipſa aliquam vim habeat per quam deorſum fertur, & continua, vt non diſrumpantur, hæc inter ſe conferre oportet, nam ſi vis ipſius grauis eam, quæ in ipſo continuo eſt ad diſruptionem diuiſionemq; exuperabit, penetrabit deorſum celerius. Penetrabit Tranſibit. Vim infert deorſum. Cogetur deorſum.

Si autem fuerit imbecillior ſupernatabit, de graui quidem igitur & leui, & de his quæ circa ipſa accidũt, a nobis hoc modo ſit definitum.

Expoſitio. Solutio primi problematis ſatis conſtat, verum, vt ipſam magis explanaret Ariſto. (vt Auer. innuit) ſupponit vt in corpore diuidenti eſt potentia actiua ad diuidendũ, ita in corpore diuiſibili anteq; diuidatur eſſe potentiam reſiſtiuam diuiſioni. Qua ratione potentias haſce cõferre oportet inuicẽ, nam ſi vis diuiſiua, quæ eſt in graui, ſit maior q̃ ſit vis reſiſtitiua in aere, vel aqua, proculdubio graue fundũ petit, vbi vis reſiſtitiua in aere, vel aqua fuerit minor vel æqualis graue ſupernatabit. Cum igitur vis reſiſtitiua in aqua ſit maior q̃ uis diuiſiua i ferro, vel plumbo lato, iure ferrum, uel plumbum latũ ſupernatabit. In acu vero uel pila uis diuiſiua maior eſt, q̃ reſiſtitiua in aqua, ideo acus vel pila fundum petit. Inquit. Cũ autem & grauitas ipſa aliquã vim habeat diuiſionis actiuam, & corpora ipſa cõtinua, ut aer uel aqua aliquã uim habeant diuiſionis prohibitiuã, ſiue diuiſioni reſiſtitiuã, vt non diſrumpantur, hæc inter ſe conferre oportet. Nã ſi uis diuiſiua, quæ eſt ipſius grauis, eam vim, quæ in ipſo continuo corpore, ut in aqua, uel aere eſt ad diſruptionem diuiſionemq; exuperabit, penetrabit deorſum celerius, ut uis pilæ uel ipſius acus, quæ maior eſt in penetrando q̃ uis aquæ in reſiſtendo. Si autem vis rei grauis fuerit imbecillior in penetrando, ut in plumbo lato, uel amplo ferro, q̃ ſit uis aquæ in reſiſtendo, graue illud ſupernatabit. Quo uero ad uerba attinet, uerbum { Penetrabit } græce eſt βιάσεται, quod latine ſonat, tranſibit, uel pertranſibit, penetrabit, uim inferret deorſum, uel ui deorſum infertur, cogetur deorſum uel uiolentabit deorſum, clarius, penetrabit, ego tranſtuli ad ſenſum. Ex hiſce clariſſime conſtat cauſa ſucceſſionis in motu grauium & leuium in pleno. Cauſa enim eſt, quia mediũ dum graue deſcendit, uel leue aſcendit diuiditur, non autem diuiditur, niſi diuiſioni reſiſtat. Nam licet uis diuiſiua in graui, uel leui ſit maior, q̃ uis prohibitiua diuiſionis in pleno tamen uis diuiſionis prohibitiua in pleno eſt aliquãta, ut ſufficiat pro ſucceſſione motus. Patet præterea in uacuo, uel non fieri motũ, uel fieri in inſtanti, uel fieri ſubito, differt enim mutationem fieri in tempore, & fieri in inſtãti & fieri ſubito. Fieri enim in tempore, eſt fieri in hora, vel die, uel aliquo certo dato tempore. In inſtanti autem fieri motum eſt ipſum fieri in indiuiſibili temporis, fieri uero motum ſubito, eſt ipſum nõ fieri in hoc inſtanti quod eſt præſens ſed immediate poſt hoc inſtans quod eſt præſens (vt Heſberiſtæ & Suiſethiſtæ tradũt.) In uacuo ergo non fit motus in tempore quia illis nulla uis eſt uacui prohibitiua diuiſionis, cum uacuum, nihil aliud ſit quam dimenſio ſine corpore ſenſibili, quæ nullius actiuitatis eſt, ergo motus uel erit ſubitarius, momẽtariuſque, uel in inſtanti indiuiſibiliq; temporis. Licet Auerroes, ubiq; ſubito fieri, exponat fieri in inſtanti, ut octauo phyſicorum commento. 23. & phyſicorum quarto commento. 71. uerum de his alias. Poſtea epilogat dicens. De graui qui

De cã ſucceſſionis in motu. De motu in uacuo. Fieri in tempore. Fieri in inſtanti. Fieri ſu.

dem igitur & leui, & de his quæ circa ipſa accidunt a nobis hoc modo ſit definitum, & ſic deo bene uolente nos ſinem imponimus huic noſtræ interpretationi anno præſenti. 1514 die. 15 Octobris, Sueſſæ. In qua omnibus pateat me oĩa eẽ locutũ, ut philoſophum, quæ uero uiderentur ſanctæ Romanæ eccleſiæ diſſonare, illico reuocamus aſſerẽtes ea ab incuria noſtra proficiſci, nõ autem a malitia, quare noſtras has interpretationes omnes, & quaſcunque alias in quibuſuis libris æditis ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummittimus, & tibi præſertim Illuſtriſſimo Aloiſio. Vale.

Approbatio huius libri.

EX mandato ſacri Apoſtolici Concilii ſtatutũ eſt omnia opera imprimenda publicari nequaq̃ debere, niſi prius ab inquiſitore, vna cũ aliquo theologiæ magiſtro recognita ſint, cui uel per diœceſanum, uel eius vicarium hoc iniunctum fuerit. Itaque abſente inquiſitore ego magiſter Antonius Caietanus almi prædicatorum ordinis artium ſacræque theologiæ profeſſor, conuentuſque ſancti Dominici de Neapoli regens, ex mandato Reuerendiſſimi domini vicarii Neapolitani interpretationem inſignis Philoſophi Auguſtini Niphi Sueſſani, in libros Ariſtotelis de Cœlo & Mundo diligenter recognoui, in quibus fidem facio me nihil inueniſſe, quod fidem catholicam oppugnet.

Commentariorum Auguſtini Niphi Sueſſani in Quatuor libros Ariſtotelis de Cœlo & Mundo Finis.

SERIES CHARTARVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x.

Omnes ſunt quaterniones, preter x ternionem.

Tabulæ per ſe patet.

Venetiis apud Hieronymum Scotum.